CUMHURİYET'İN 100. YILI KİTAPLIĞI

100th ANNIVERSARY OF THE REPUBLIC BOOKS

TÜRK VE DÜNYA BASININDA LOZAN

LAUSANNE IN THE TURKISH AND WORLD PRESS

EDİTÖRLER / EDITORS

Mustafa BUDAK

Anıl DİNCEL

İSTANBUL UNIVERSITY PRESS

TÜRK VE DÜNYA BASININDA LOZAN

LAUSANNE IN THE TURKISH AND WORLD PRESS

EDİTÖRLER / EDITORS

Prof. Dr. Mustafa BUDAK
İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

Arş. Gör. Anıl DİNCEL
İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Lozan Antlaşması'nın 100. yılına armağan

Dedicated to the commemoration of the 100th Anniversary of the Treaty of Lausanne

Yayıncı
İstanbul Üniversitesi Yayınevi
İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü,
34452 Beyazıt, Fatih / İstanbul - Türkiye

www.iupress.istanbul.edu.tr

Türk ve Dünya Basınında Lozan / *Lausanne in the Turkish and World Press*
Mustafa Budak - Anıl Dincel

Tashih (Osmanlı Türkçesi) / *Revision (Ottoman Turkish): Kemal Gurulkan - Bekir Yılmaz*

E-ISBN: 978-605-07-1596-5

DOI: 10.26650/B/AA7SS52.2024.009

İstanbul Üniversitesi Yayın No / *Istanbul University Publication No*: 5342

Online Yayın, Mart 2024 / *Published Online in March 2024*

Bu çalışmaya atıfta bulunurken, referansa DOI numarasının dahil edilmesi önerilir.
It is recommended that a reference to the DOI is included when citing this work.

Bu çalışma Creative Commons Atıf-GayrıTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı altında online olarak yayındadır.
This work is published online under the terms of Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)
https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/

Kitabın telif hakkı bulunmaktadır. Online olarak yayınlanan Creative Commons versiyonu haricinde, yasal istisnalar ve geçerli lisans sözleşmelerinin koşulları dikkate alınmalıdır.
This work is copyrighted. Except for the Creative Commons version published online, the legal exceptions and the terms of the applicable license agreements shall be taken into account.

Bu kitap İstanbul Üniversitesi Yayınevi'nin, Cumhuriyet'in 100. Yılı kitap projesi kapsamında yayınlanmıştır. ***/ This book was published as part of the Istanbul University Press' 100th Anniversary of the Republic book project.***

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

ÖN SÖZ vi

PREFACE xi

1.BÖLÜM / CHAPTER 1

TÜRK BASININDA LOZAN / LAUSANNE IN THE TURKISH PRESS

Tevhid-i Efkâr
Aktaran / Transliterated by: Celil BOZKURT 3

Tevhid-i Efkâr
Aktaran / Transliterated by: Ali ÖZDEMİR, Önder KOCATÜRK 65

Vakit
Aktaran / Transliterated by: Anıl DİNCEL 87

Akşam
Aktaran / Transliterated by:Yakup AHBAB 109

Anadolu'da Yenigün
Aktaran / Transliterated by: Önder KOCATÜRK 131

İkdam
Aktaran / Transliterated by: Serkan TUNA 165

Tanin
Aktaran / Transliterated by:Burçin IŞIM 187

İleri
Aktaran / Transliterated by: Mahmut MİRZA 217

Hakimiyet-i Milliye
Aktaran / Transliterated by: Bekir YILMAZ 267

İstikbal
Aktaran / Transliterated by: Resul KÖSE 297

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

2.BÖLÜM/ CHAPTER 2

DÜNYA BASININDA LOZAN / LAUSANNE IN THE WORLD PRESS

Yunanistan / Greece
Ethnos, Patris, Amaltheia Smirni
Çeviren / Translated by: Dilek Kübra GÜRGÜL 309

İngiltere / England
The Observer, The Guardian
Çeviren / Translated by: Ecehan KALE..... 351

İspanya / Spain
El Sol, El Imparcial, El Heraldo de Madrid, La Correspondencia de España, La Voz, La Epoca, La Accion
Çeviren / Translated by: Esin TÜYLÜ TURAN..... 413

Bulgaristan / Bulgaria
Vatan, Anadolu
Çeviren / Translated by: Filiz FERHATOĞLU..... 427

Çin / China
The North China Herald and Supreme Court & Consular Gazette, Oriental Magazine, China English Weekly
Çeviren / Translated by: Giray FİDAN, Çile MADEN KALKAN 437

Fransa / France
Le Temps, L'Œuvre, L'Humanité, Le Radical, L'Intransigeant, L'Ouest-Éclair, La Croix, Le Journal,
Le Mondre Illustré, La Dépêche, La Lanterne, Le Matin
Çeviren / Translated by: Fatih SELÇUK 459

Le Petit Journal, Le Temps
Çeviren / Translated by: Berkay TEMEL 485

Irak / Iraq
The Baghdad Times
Çeviren / Translated by: Güler ÖMERUSTAOĞLU, Hanne ÇELİK..... 547

Azerbaycan/ Azerbaijan
Bakinskiy Roboçiy
Çeviren / Translated by: Fatih Mehmet EŞKİ..... 557

Kommünist
Çeviren / Translated by: Mustafa BUDAK. Fatih Mehmet EŞKİ 565

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

İran / Iran
Sitâre-i İran, Kuşeş, İran-ı Nev
Çeviren / Translated by: Parvin GHODSİZAD, Manizheh SADRİ 577

Merd-i Azad
Çeviren / Translated by: Meltem KARABABA 583

İtalya / Italy
Corriera della Sera, La Stampa
Çeviren / Translated by: Yeter MENGEŞ 593

Avusturya / Austria
Neue Freie Presse, Reichpost, Vorarlberger Tagblatt, Linzer Volksblatt, Das Interessante Blatt
Çeviren / Translated by: Aylin HACIHANİFOĞLU 603

Almanya / Germany
Vossische Zeitung, Deutsche Allgemeine Zeitung, Bielefeld, Der Tiroler, Brixener Chronik,
Deutsche Allgemeine Zeitung
Çeviren / Translated by: Aylin HACIHANİFOĞLU 611

Amerika Birleşik Devletleri / United States of America
New Britain Daily Herald, Imperial Valley Press, Birmingham Age-Herald, The Evening Star,
Roanoke Rapids Herald, The Indianapolis Times, The Omaha Sunday Bee, The New York Times
Çeviren / Translated by: Kenan ÖZKAN, Elçin YILMAZ 619

Güney Kore / South Korea
The New Korea
Çeviren / Translated by: Soyoung LEE 647

Rusya / Russia
İzvestiya, Pravda
Çeviren / Translated by: Ayna ASKEROĞLU 653

ÖN SÖZ

Bundan tam yüz yıl önce, 24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşması imzalandı. Genellikle bu antlaşma, yeni Türkiye devletinin uluslararası sistem tarafından tanınmasını/tescilini sağlayan bir antlaşma olarak değerlendirilmektedir. Bunun diğer bir anlamı, Türkiye'nin bağımsızlığının uluslararası sistem tarafından kabul edilmesidir. Özellikle bu bağımsızlık meselesi son derece önemlidir, çünkü 19.yüzyılın son çeyreğinin başında (1875) mali iflasını ilan etmiş, altı yıl sonra da (1881) Düyûn-ı Umumiye'yi kabul etmek zorunda kalmış bir devlet/ ülke halinden kurtulmuş olunuyordu. Üstelik Osmanlı Devleti ve özellikle Müslüman Türk milleti Balkan Savaşları'ndan beri on yıl süren bir savaşın içindeydi. Aynı zamanda söz konusu kurtuluş, bu savaş halinin sona ermesi anlamına geliyordu.

Her ne kadar bu savaş hali, Osmanlı Devleti için I. Dünya Savaşı'nı bitiren Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1918) ile sona ermiş gibi gözükse de öyle olmamış; İtilaf Devletleri'nin Anadolu ve Doğu Trakya'yı işgal etmelerine karşılık Mustafa Kemal Paşa'nın liderlik ettiği "Milli Mücadele" adı verilen silahlı bir direniş hareketine dönüşmüştü. Sonunda bu istiklal mücadelesi 30 Ağustos 1922'de zafere ulaşmış; 11 Ekim 1922'de, Mudanya Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra da barış antlaşmasının imzalanacağı Lozan Konferansı (20 Kasım 1922) başlamıştı. Bu arada, yukarıda bahsettiğimiz savaş halini barışçı bir şekilde sona erdirmek için Sadrazam Damad Ferid Paşa hükümeti, Sultan Vahdeddin'in rızasıyla Sevr Barış Antlaşması'nı 10 Ağustos 1920 tarihinde imzalamıştı. Ancak Atatürk'ün ünlü eseri Nutuk'ta, "suikast belgesi" dediği bu antlaşma hem Millî Mücadele hareketinin başarılı olması ve hem de Sultan Vahdeddin tarafından resmen onaylanmaması yüzünden yürürlüğe girmemiş, kadük kalmıştı. Hemen belirtelim ki Sevr Antlaşması'nın bu olumsuz özelliği, eski rejim-yeni rejim tartışmalarında hem eski rejim olan Osmanlı Devleti'ni temsil etmesi ve hem de Lozan Antlaşması'nın olumsuz yönlerini örtmesi bakımından kriter olarak önemli bir işlev görmüştür. Bundan dolayı Sevr Antlaşması, Cumhuriyet'in resmi tarih anlayışının Lozan Antlaşması değerlendirmelerinde bir çeşit "negatif kıyas öznesi" olmuş ve bunun sonucunda Lozan Antlaşması, millet için "sıfır hükmünde" olan Sevr Antlaşması ile mukayese edilerek kendisine "zafer payesi" verilmeye çalışılmıştır.

Biz burada Lozan Antlaşması için zafer-hezimet tartışmalarına girecek değiliz. Ancak bu tartışmaların Lozan dahil yakın dönem tarihin doğru ve gerçeğe yakın bir şekilde anlaşılmasını zorlaştırdığını ve tartışmaları ideolojik bir zemine taşıyarak Cumhuriyet taraftarı/karşıtı şekline dönüştürdüğünü söylemeliyiz. Böylece Lozan Antlaşması, siyasi-ideolojik zeminde kalmakta ve hiçbir şekilde "tarihin nesnesi" olamamakta ve bu da yakın tarihin normalleşmesini önlemektedir.

Lozan Antlaşması sadece Türkiye'yi ilgilendirmemektedir. Söz konusu antlaşmanın imzalandığı konferansın adının "Yakındoğu İşleri Hakkında Lozan Konferansı" olduğu hatırlanırsa, antlaşmanın global ve bölgesel siyaseti ilgilendiren yönlerinin bulunduğu kolaylıkla anlaşılacaktır. Her şeyden önce bu antlaşma, İsmet Paşa'nın ifadesiyle Osmanlı Devleti'ni tasfiye eden bir antlaşmadır. Tabiatıyla bu tasfiye, tarihi Doğu Sorunu ve de İtilaf Devletleri'nin çıkarları doğrultusunda gerçekleşecektir. Bu gerçeği bir başka şekilde söylersek, Lozan Antlaşması, I. Dünya Savaşı'nın galibi olan İtilaf Devletleri'nin global siyaseti çerçevesinde Osmanlı Devleti'ni tasfiye ederek Yakındoğu bölgesel düzeninin kurulmasını sağlayan bir antlaşmadır. Ne var ki bu gerçek, Cumhuriyet tarih yazıcılığında ihmal edilmiş bir husustur. Bundan dolayı hem Cumhuriyetimizin ve hem de Lozan Antlaşması'nın 100. yılını idrak ettiğimiz 2023 yılında, Lozan Konferansı ve Antlaşması, global, bölgesel ve Türkiye açılarından çok taraflı bir şekilde yeniden değerlendirilmelidir. Ayrıca söz konusu değerlendirmeyi gerekli kılan tarihî-bilimsel bir gerçeklik de vardır. O da daha önce, Mustafa Budak'ın bir başka çalışmasında (*99 Soruda Lozan*, Ketebe Yayınları, İstanbul 2018, s.14) dile getirdiği gibi arşivler, resmi yayınlar, son yıllarda yayınlanan sayısız hatıralar ile bunlara dayalı

yapılmış binlerce bilimsel çalışmanın varlığıdır. Dolayısıyla bu bilimsel gerçeklik, söz konusu sürecin yeni metot ve anlayışlar içinde yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Şurası bir gerçek ki, Türk Dışişleri Arşivi'nin Lozan Antlaşması'na ilişkin belgeler, araştırmalara kapalıdır. Bu yüzden araştırmacılar, İngiliz, Fransız, İtalyan ve Amerikan, Yunan arşivlerini kullanmak zorunda kalmışlardır. Bu arşivlere ulaşamayan veya yetinmeyen araştırmacılar Türk ve dünya (çoğunlukla İngiliz, Fransız ve ABD) basınını kullanmışlardır.

Bilindiği gibi basın, hem kamuoyunu bilgilendiren ve hem de yönlendiren/ oluşturan bir araçtır. Bu kapsamda basının bir başka özelliği de günümüzde daha da belirgin hale gelen iç ve dış politikada karar alma süreçlerindeki belirleyiciliğidir. Bundan dolayı resmi belgelerde yer almayan olaylara ilişkin ayrıntıları, dedikoduları gazetelerden öğrenmek mümkündür. Üstelik gazetelerde yer alan röportajlar, yabancı gazete ve ajanslardan yapılan tam tercüme yazılar, işin cabası olup, arşiv belgeleri kadar tarihe ışık tutan metinler olmaktadır.

Son yıllarda, gazetelerin bu işlevinin farkında olan tarihçiler ve onlarla birlikte çalışan arşivciler özellikle Milli Mücadele devrini anlamak amacıyla gazetelerin tam transkripsiyon metinlerini yayınlamaya başladılar. Bildiğimiz kadarıyla ilk kayda değer tam metin çalışması, Erzurum Atatürk Üniversitesi'nden bir grup tarihçinin hazırladığı Albayrak gazetesidir (*Yüce Yurt'tan Yükselen Ses Albayrak 1919-1921*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 2009). Bilindiği gibi bu gazete, Vilayat-ı Şarkiyye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Erzurum Şubesi'nin tek yayın organıdır. İkinci çalışma Sivas'ta Heyet-i Temsiliye tarafından yayınlanan İrade-i Milliye gazetesinin Latin harfleriyle tıpkıbasımıdır (*İrade-i Milliye*, Buruciye Yayınları, Sivas 2010). Üçüncü çalışma, Ahmet Temiz tarafından hazırlanmış bir yüksek lisans tez çalışması olup *Velid Ebuzziya'nın Lozan Mektupları* (IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007) adıyla yayınlanmıştır. Dördüncü çalışma ise edebiyatçı kimliğine rağmen yakın tarihe ilgi duyan Doç. Dr. Nuri Sağlam tarafından hazırlanmıştır. Bu çalışma, 2023'te yayınlanan iki ciltlik *Türk Basınında Lozan* (Suphi Nuri İleri ve Ahmet Cevdet'in yazıları) ile bir ciltlik *Batı Basınında Lozan: Türk Basınında Batı Basınından Yapılan Tercümeler, 1922-1923* adlı üç ciltlik eserdir. Son eserin özelliği, Türk gazetelerinde yapılan tercümelerin orijinal metinlerle karşılaştırılarak yayınlanmasıdır.

Türk ve Dünya Basınında Lozan adlı bu eser, içerik bakımından Türk ve Dünya basınını kapsaması ve yapısal olarak ise transkripsiyon ve tercüme şeklinde olması bakımından iki ana bölümden meydana gelmektedir. Her şeyden önce çalışma, bir tam metin (transkripsiyon ve tercüme) çalışmasıdır. Daha açık ifadeyle Amerika, Avrupa, Asya ve Afrika başta olmak üzere dört kıtada bulunan 15 ülkedeki gazetelerden tercümeler yapılmış; yurtiçinden ise *Hâkimiyet-i Milliye, Anadolu'da Yenigün, İkdam, İleri, Vakit, Tanin, Akşam, Tevhid-i Efkâr* gibi ulusal ve Trabzon'da çıkan yerel gazete *İstikbal* olmak üzere dokuz gazeteden metinler Arap harfli Türkçeden (Osmanlıca) yeni Türk harflerine aktarılmıştır. Aynı zamanda bu eser, öğretim üyesi ve doktora öğrencilerinin ortak çalışmasıdır. Amacımız Lozan Konferansı ve Antlaşmasının Türk ve Dünya basınında nasıl görüldüğünü/yorumlandığını ve ne gibi kayda değer haberlere yer verildiğini tespit etmektir. Bu sebeple gazetelerde daha ziyade başyazı, tercüme yazı veya haber yorumları derleyip tercüme veya transkripsiyonlarını yaptık. Ayrıca belirtelim ki, Devlet Arşivleri'nin transkripsiyon kurallarını uyguladık.

Yukarıda belirttiğimiz gibi çalışma, Türk ve dünya basını şeklinde iki bölümden ibarettir. İlk önce ülke isimlerini yazmayı tercih ettik. Ardından ilgili gazetenin orijinal gazete logosuna yer verdikten sonra tercümesi yapılan yazının tam künyesini yazdık. Daha sonra yazının Türkçe ve İngilizce özetlerini verdik. Böylece, yazıların içeriklerinden Türkçe bilmeyenlerin de yararlanmasını sağlamaya çalıştık. Söz konusu uygulamayı Türk gazetelerine de uyguladık.

Ne var ki, çoğu çalışmada olduğu gibi bazı güçlüklerle karşılaştık. Bütün çaba ve girişimlerimize rağmen özellikle Mısır, Suriye ve Irak gazetelerine ulaşmak pek mümkün olmadı. Bunun ana sebebi, adı geçen ülkelerde gazete gibi kütüphane materyallerinin yeterince dijitalleştirilmemiş olması kadar olana da ulaşma güçlüğü idi. Ayrıca Mısır ve Suriye ile Türkiye arasındaki siyasi ilişkilerin olumsuzluğu da bir başka etkendi. Yine de bazı Arapça gazetelere ulaştık. Ayrıca, İngiltere'de birçok gazeteye erişme imkânımız olmasına rağmen *Times* gibi ünlü ve tarihi gazeteye ulaşmak-abonelik girişimlerimize rağmen- ulaşma imkânımız olmadı. Artık bunlar da bu çalışmamızın nazar boncukları olsun!

Kabul etmek gerekir ki, hiçbir çalışma, kurumsal ve bireysel destekler olmadan gerçekleşemez. Bu çalışmaya katkı sunan bütün öğretim üyesi ve doktora öğrenci arkadaşlarımıza teşekkür ederiz. Onların özverili çalışmaları bu eseri ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Rusça, İzvestiya ve Pravda gazeteleri ile Azerbaycan'da çıkan Arap harfli Türkçe Kommünist ve Rusça Bakinsky Raboçiy gazetelerinin dijital kopyalarını temin eden Bakü Devlet Üniversitesi'nden Prof. Dr. Musa Qasımlı'ya en kalbi teşekkürlerimizi sunarız. Prof. Dr. Qasımlı, Hızır gibi son anda imdadımıza yetişmiş; Türkiye-Azerbaycan dostluğunda olduğu gibi içten bir "gardaşlık" göstermiştir. Ayrıca bu süreçte, dijital kopyaların temin işlemine yardım eden Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Kafkas Araştırmaları Enstitüsü'nden Doç. Dr. Elnur Kelbizade ile Dr. Günel Musayeva'ya, Irak'ta yayınlanan The Baghdad Times gazetesinin dijital kopyalarının sağlanmasında katkısı olan Meltem Karababa'ya ve bu çalışmadaki Osmanlı Türkçesi metinlerin tashihini gerçekleştiren Devlet Arşivleri Başkanlığı'nın değerli arşiv uzmanlarından Kemal Gurulkan ile Bekir Yılmaz'a teşekkür ederiz.

Son olarak bu eserin İstanbul Üniversitesi yayınları arasında çıkmasında teşvik edici ve yapıcı yaklaşımlarından dolayı eski Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Haluk Alkan, eski Rektör Prof. Dr. Mahmut Ak ile yeni Rektör Prof. Dr. Osman Bülent Zülfikar'a teşekkür etmeyi bir borç biliriz. Ayrıca İstanbul Üniversitesi Yayınları personeline de teşekkür ederiz. Tabii ki, eserde görülecek eksiklikler, editörler olarak bize aittir.

Lozan Antlaşması'nın 100.Yılında *"Türk ve Dünya Basınında Lozan*" adlı bir eser hazırlamak hepimiz için bir gurur vesilesidir. Temennimiz, Lozan Antlaşması'nın, ideolojik kaygılardan uzak, çok taraflı olarak yeniden okunması ve değerlendirilmesine katkıda bulunmasıdır. Saygılarımızla…

Prof. Dr. Mustafa BUDAK

Arş. Gör. Anıl DİNCEL

PREFACE

Exactly one hundred years ago, on July 24, 1923, the Lausanne Peace Treaty was signed. Generally, this treaty is considered as a treaty that ensures the recognition/registration of the new Turkish state by the international system. Another meaning of this is the recognition of Türkiye's independence by the international system. This issue of independence, in particular, is extremely important, because it meant freedom from the state / country that had declared its financial bankruptcy at the beginning of the last quarter of the 19th century (1875) and had to accept the Ottoman Public Debt Administration (Düyûn-ı Umumiye) six years later (1881). Moreover, the Ottoman Empire, and especially the Muslim Turkish nation, had been in a war that had lasted ten years since the Balkan Wars. At the same time, the liberation in question meant the end of this state of war.

Although this situation of war seems to have ended with the Armistice of Mudros (30 October 1918), which ended the First World War for the Ottoman Empire, this was not the case; in response to the occupation of Anatolia and Eastern Thrace by the Allied Powers, it turned into an armed resistance movement called "the National Struggle", led by Mustafa Kemal Pasha. Finally, this independence struggle was victorious on August 30, 1922; and after the signing of the Armistice of Mudanya on October 11, 1922, the Lausanne Conference (November 20, 1922), in which a peace treaty was to be signed, had begun. Meanwhile, the government of Grand Vizier Damad Ferid Pasha had signed the Treaty of Sèvres on August 10, 1920, with the consent of Sultan Vahdeddin in order to end the above-mentioned situation of war in a peaceful way. However, this treaty, which Atatürk called "the assassination document" in his famous work, Nutuk (The Speech), was not put into effect due to both the success of the National Struggle and the fact that it was not officially approved by Sultan Vahdeddin afterwards. Let us immediately point out that this negative feature of the Treaty of Sèvres served an important function as a criterion in the old regime-new regime debates in terms of both representing the Ottoman Empire, the old regime, and covering the negative aspects of the Lausanne Treaty. Therefore, the Treaty of Sèvres has been a kind of "negative comparison subject" in the evaluations of the Lausanne Treaty of the official historical understanding of the Republic of Türkiye, and as a result, the Treaty of Lausanne has been compared with the Treaty of Sèvres, which has "zero power", and has been tried to be given a "victory degree".

We are not going to enter into the victory-defeat discussions for the Lausanne Treaty. However, we should say that these discussions make it difficult to understand the recent period history including Lausanne in an accurate and realistic way and turn the debates into a pro/anti-Republican by moving them to an ideological basis. Thus, the Treaty of Lausanne remains on a political-ideological ground and can in no way be the "object of history" in any way, which prevents the normalization of recent history.

The Treaty of Lausanne does not only concern Türkiye. If it is remembered that the name of the conference where the treaty was signed was "the Lausanne Conference on Near Eastern Affairs", it will be easily understood that the treaty has aspects that concern global and regional politics. First of all, in the words of İsmet Pasha, this treaty is an agreement that liquidated the Ottoman Empire. Naturally, this liquidation was to take place in line with the historical Eastern Question and the interests of the Allied Powers. To put this fact in another way, the Treaty of Lausanne is a treaty that provides the establishment of the Near East regional order by liquidating the Ottoman Empire within the framework of the global policy of the Allied Powers, which were the winners of the First World War. However, this fact has been neglected in the historiography of the Republic. Therefore, in 2023, when we celebrate the 100th anniversary of both our Republic and the Treaty of Lausanne, the Lausanne Conference and Treaty should be re-evaluated from a global, regional and Türkiye perspective. In addition, there is a historical-

scientific reality that necessitates this evaluation. It is the existence of scientific studies based archives, the official publications, numerous memories that published as he has mentioned in another study of Mustafa Budak (*99 Soruda Lozan*, Ketebe Yayınları, Istanbul 2018, p.14). Therefore, this scientific reality necessitates re-evaluation of the process in question with new methods and understandings.

It is a fact that the documents of the Turkish Foreign Affairs Archive regarding the Treaty of Lausanne are closed to research. Therefore, researchers have had to use British, French, Italian and American and Greek archives. Researchers who could not reach or be satisfied with these archives used the Turkish and world (mostly British, French and USA) press.

As it is known, the press is a tool that both informs and directs/creates the public opinion. In this context, another feature of the press is its decisiveness in decision-making processes in domestic and foreign policy, which has become even more evident today. Therefore, it is possible to learn the details and rumors about the events that are not included in the official documents from the newspapers. Moreover, the interviews in the newspapers, the fully translated articles from foreign newspapers and agencies are worth the effort, and they are the texts that shed light on history as much as archival documents.

In recent years, historians and archivists working with them who are aware of this function of newspapers have started to publish full transcription texts of newspapers, particularly in order to understand the National Struggle period. As far as we know, the first noteworthy full-text study is the *Albayrak* newspaper (*Yüce Yurt'tan Yükselen Ses Albayrak 1919-1921*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 2009) prepared by a group of historians from Erzurum Atatürk University. As it is known, this newspaper is the only publication of the *Vilayat-ı Şarkiyye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Erzurum Branch.* The second study is the facsimile of *İrade-i Milliye* newspaper in Latin letters published by the Representative Committee in Sivas (*İrade-i Milliye*, Buruciye Yayınları, Sivas 2010). The third study is a master's thesis prepared by Ahmet Temiz and later published under the name of Velid *Ebuzziya'nın Lozan Mektupları* (IQ Kültür Sanat Yayıncılık, Istanbul 2007). The fourth study was prepared by Assoc. Prof. Nuri Sağlam who is interested in recent history despite being an academician of literature. This is a three-volume work published in 2023, consisting of two-volume *Türk Basınında Lozan (Lausanne in the Turkish Press)* including the writings of Suphi Nuri İleri and Ahmet Cevdet and one-volume *Batı Basınında Lozan: Türk Basınında Batı Basınından Yapılan Tercümeler, 1922-1923* (*Lausanne in the Western Press: Translations Made in the Turkish Press from the Western Press, 1922-1923*). The distinctive feature of the last work is that the translations made in Turkish newspapers are published by comparing them with the original texts.

This study titled "*Türk ve Dünya Basınından Lozan"* (*Lausanne in the Turkish and World Press* in English) consists of two main parts by covering the Turkish and World press in terms of content, and being in the form of transcription and translation in terms of structure. First of all, the work is a full text (transcription and translation) study. To put it more clearly, translations were made from newspapers in 15 countries on four continents, mainly in America, Europe, Asia and Africa; texts from national newspapers such as *Hâkimiyet-i Milliye, Anadolu'da Yenigün, İkdam, İleri, Vakit, Tanin, Akşam, Tevhid-i Efkâr* and the local newspaper *İstikbal*, published in Trabzon, were transferred from Arabic letters (Ottoman Turkish) to new Turkish letters. At the same time, this study is the joint work of the lecturers and doctoral students. Our aim is to determine how the Lausanne conference and treaty are seen/interpreted in the Turkish and World press and what kind of noteworthy news was included. For this reason, we mostly compiled editorials, translated articles or news comments in newspapers and translated or transcribed them. It should also be noted that we have applied the transcription rules of the State Archives.

As we mentioned above, the study consists of two parts, the Turkish and the world press. We preferred to write the country names first. Then, after including the original logo of the relevant newspaper, we wrote the full record of the translated article. Then we gave Turkish and English summaries of the article. Thus, we tried to ensure that those who do not speak Turkish can also benefit from the contents of the articles. We have applied this practice to Turkish newspapers as well.

However, as with most studies, we encountered some difficulties. Despite all our efforts and attempts, it was not possible to reach especially Egyptian, Syrian and Iraqi newspapers. The main reason for this was the difficulty of accessing the library materials such as newspapers, as well as the fact that they were not sufficiently digitized in the mentioned countries. In addition, the negative political relations between Egypt and Syria and Türkiye were another factor. Still, we reached some Arabic newspapers. In addition, although we had the opportunity to access many newspapers in Britain, we could not reach the famous and historical newspaper, *the Times* - despite our subscription attempts. Let these be the evil eye beads of this work!

It must be admitted that no work can take place without institutional and individual support. We would like to thank all lecturers and doctoral students who contributed to this study. Their devoted efforts have produced this work. In addition, we would like to express our heartfelt thanks to Prof. Musa Qasımlı from Baku State University, who provided the digital copies of the Russian newspapers, *Izvestia and Pravda*, as well as the Turkish *Kommunist* and Russian *Bakinski Rabotschi* newapapers published in Azerbaijan. Prof. Qasımlı has come to our rescue at the last moment like Khidr and shown a sincere "brotherhood" as in the friendship between Türkiye and Azerbaijan. In addition, in this process, we would also like to thank Assoc. Prof. Elnur Kelbizade and Dr. Günel Musayeva from the Institute of the Caucasian Studies of the Azerbaijan National Academy of Sciences for assisting in the procurement of digital copies, Meltem Karababa for her contribution in providing digital copies of The Baghdad Times newspaper published in Iraq and Kemal Gurulkan and Bekir Yılmaz, valuable archivists of the Directorate of State Archives, who carried out the proofreading of the Ottoman Turkish texts in this study.

Finally, we would like to thank the former Vice Rector Prof. Dr. Haluk Alkan, the former Rector Prof. Dr. Mahmut Ak and the new Rector Prof. Dr. Osman Bülent Zülfikar for their encouraging and constructive approach to the publication of this book among Istanbul University publications. We would also like to thank the staff of Istanbul University Press. Of course, the deficiencies to be seen in the work belong to us as editors.

It is a source of pride for all of us to prepare a work called *"Türk ve Dünya Basınında Lozan (Lausanne in the Turkish and World Press)"* on the 100th anniversary of the Treaty of Lausanne. We hope that this work will contribute to the multilateral re-reading and evaluation of the Lausanne Treaty, away from ideological concerns.

Regards…

Prof. Dr. Mustafa BUDAK,

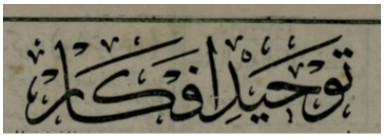
Research Assistant Anıl DİNCEL

1. BÖLÜM / CHAPTER 1

TÜRK BASININDA LOZAN

LAUSANNE IN THE TURKISH PRESS

Aktaran / Transliterated by:
Celil BOZKURT[1]

- Tevhîd-i Efkâr -

"İsmet Paşa'nın Sulhümüz Hakkında Beyânatı"

Makale, İsmet Paşa'nın Misak-ı Milli'den ferâgat edilmeyeceğini vurguladığı, muhtelif milletvekillerinin de mutlak istiklalin sağlanacağı, kapitülasyonların kaldırılacağı ve Yunanlardan tazminat ve tâmirat alınacağını söylediğinden bahsetmektedir.

be waived, and that various deputies said that absolute independence would be achieved, capitulations would be abolished, and compensation and repairs would be received from the Greeks.

Konferansta Mîsâk-ı Millîmizden katiyyen ferâgat edilmemesi Büyük Millet Meclisi tarafından Heyet-i Murahhassamıza emredilmiştir.

Ankara, 4 Teşrin-i Sani (Muhâbir-i mahsûsumuzdan) (geciktirilmiştir) – Büyük Millet Meclisi, dünkü celsesinde sulh konferansı hakkında müzâkeratta bulunmuştur. Hariciye Vekili ve Heyet-i Murahhasamız Reisi İsmet Paşa, söz alarak konferans hakkında beyânat-ı âtiyede bulunmuştur.

"Müddeîyatımızı bütün cihan biliyor. Metâlib-i meşrua-i milliyemizi Mîsâk-ı Millîmiz göstermektedir. Gayet muvazzah olan Mîsâk-ı Millîmiz ve mevcut muâhedat dairesinde konferansta hukukumuzu müdâfaa edeceğimiz bî-iştibahtır. İnşallah konferans, insaniyetin hakkını kabulde munsaf olduğunu gösterecektir."

Müzâkerat esnasında söz alan muhtelif hatipler de metâlib-i milliyemizin behemehal tamamen istihsalini talep eylemişlerdir. Müzâkerat-ı vâkıa neticesinde Mîsâk-ı Millîmizden zerre kadar inhiraf edilmemesine, istiklalimizin tamamen teminine, ilgâ edilmiş olan kapitülasyonların iadesine müsâade olunmamasına, Anadolumuz ile Trakyamızda îkâ ettikleri hasârat ve tahrîbatın Yunanlılar mutlaka tâmir ve tazmin ettirilmesine karar verilmiş ve heyet-i murahhasamıza bu kararlar dairesinde tâlîmat îtâ olunmuştur.

Bahaeddin Tevfik, "İsmet Paşa'nın sulhümüz hakkında beyânatı", Tevhid-i Efkâr, 6 Kasım 1922, s.2.

[1]Prof. Dr., Düzce Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Düzce, Türkiye. E-mail: celilbozkurt@duzce.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-6103-1642

"Heyet-i Murahhasamız Bugün Geliyor"

Makale, İsmet Paşa başkanığındaki Türk Heyetinin İstanbul'a geleceği ve İtilaf Devletlerinin Büyük Millet Meclisine cevap verdiğinden bahsetmektedir.

The article mentions that the Turkish Delegation headed by İsmet Pasha will come to Istanbul and that the Allies have responded to the note of the Grand National Assembly.

Murahhaslarımız Perşembe günü trenle Lozan'a gideceklerdir

İsmet Paşa'nın taht-ı riyâsetinde bulunan Heyet-i Murahhasa ve Müşaveremiz bu sabah saat sekizde tren-i mahsusla, şehrimize muvâsalat edecektir. Haydar Paşa istasyonunda Heyet-i Murahhasamızı bizzat Ramet Hah ??? İstanbul Vali vekili Abdülhak Hakkı Bey, devâir müsteşarları, merkez kumandanı, jandarma kumandanı, polis müdürü, kıtaat-ı askeriye ve inzibat memurları, mekâtib-i aliye ve Dârülfünun heyetleri ve zevat-ı sâire istikbal edecektir. Paşa, Haydarpaşa'dan bir muş ile doğruca İstanbul'a geçecek ve şark mahfiline azimet eyleyecektir. İsmet Paşa'nın Beyazıt'taki hânesinde kalacağı beyan edilmektedir.

Heyet-i Murahhasamız, İstanbul'da iki gün kalacak ve Çarşamba günü trenle Lozan'a azimet eyleyecektir. Gülcemal ile seyahatten sarf-ı nazar edilmiştir.

Konferans hakkındaki notamızın cevabı

Dün müttefikîn fevkalâde komiserleri tarafından hükûmetimize tevdi edildi.

Dün müttefikîn fevkalâde komiserleri tarafından Büyük Millet Meclisi Hükûmeti'ne arz ve iblâğ edilmek üzere sureti zîrde münderiç nota, Hamid Bey'e tevdi olunmuştur:

"Âtîde vazü'l-imza Fransa, İngiltere ve İtalya fevkalâde komiserleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti'nin 13 Teşrin-i Sani 1922 tarihinde Lozan'da içtima edecek olan sulh konferansına selahatiyet-i tâmmeyi hâiz murahhaslar göndereceğine dair 29 Teşrin-i Evvel 1922 tarihli notasına kesb-i ıttılâ ettiklerini mensup oldukları hükûmetlerden telakki ettikleri emre tevfîkan Hamid Bey'e iş'ar etmekle mübâhîdirler. Fevkalâde komiserler Fransa, İngiltere ve İtalya hükûmetlerinin konferansın devamı esnasında Lozan ile Türkiye arasında muhâberatın teâtîsini mümkün olabildiği kadar teshil etmek üzere yed-i iktidarlarında bulunan kâffe-i tedâbiri ittihaz edeceklerini beyan etmek için dahi emir almışlardır.

Garroni, Horace Rumbold, Pelle

"Heyet-i Murahhasamız bugün geliyor", Tevhîd-i Efkâr, 7 Kasım 1922, s.1.

“Heyet-i Murahhasamızın Ankara’dan Hareketi”

Makale, Türk Heyeti’nin Ankara’dan hareket ettiği, konferansın ertelendiği haberleri, İtilaf Devletlerinin konferansta bir Türk heyetinin bulunmasından duyduğu memnuniyet, Tan gazetesinin Lozan Konferansıyla ilgili değerlendirmesinden bahsetmektedir.

The article mentions the news that the Turkish Delegation departed from Ankara, the conference was postponed, the satisfaction of the Allied Powers for the presence of a Turkish delegation at the conference, and the evaluation of the Tan newspaper about the Lausanne Conference.

Ankara 6 Teşrin-i Sani, (Muhâbir-i Mahsûsumuzdan) Heyet-i murahhasamız bu akşam saat beş buçukta Başkumandan Paşa ile icra vekilleri, süfera, mebusan ve ahalinin alkışları ve muvaffakiyet duaları arasında trenle İstanbul’a müteveccihen hareket ettiler. İsmet Paşa’nın maiyetine Heyet-i Murahhasa müşavir-i askerîsi olarak Kaymakam Tevfik, Binbaşı Sabri, Binbaşı Atıf Beyler tayin edildiği kurye olarak dört zabit ve müteaddit emirber neferler de verilmişdir.

Ankara 6 Teşrin-i Sani, (Muhâbir-i Mahsûsumuzdan) Son saatte Heyet-i Murahhasamızın İstanbul tarikiyle azimetleri karargir olmuştur.

Heyet-i Murahhasamız sulh konferansına meşrû metâlibimizi müsbet ve düşman mezalimini müeyyid bütün vesâiki götürüyor.

Ankara 6 Teşrin-i Sani, (Muhâbir-i Mahsûsumuzdan) Heyet-i Murahhasamız, sulh konferansı için cem ve telfik olunan bilcümle evrak ve vesâiki hamildir. Hukûk-ı meşrûa ve sarîhamızı müsbit bütün kıymetdar vesâik ihzar ve Heyet-i Vekîlece tetkik olunduktan sonra tasnif edildi. Bundan mâadâ düşmanın îkâ etmiş olduğu cinayat ve tahrîbatı müsbet vesâik de suret-i mahsûsada cem ve tanzim edildi. Heyet-i Murahhasamız, bu mezalim vesikalarını enzar-ı medeniyette birer birer teşhir ederek düşmanın Türk toprağında işlediği cinâyat ve fecâatlerı gayri kâbil-i red ve inkâr bir surette ispat eyleyecektir.

Konferans 20 Teşrin-i Saniye mi tehir edildi?

Dün akşam geç vakit aldığımız bir haberde Lozan Konferansının Teşrin-i Saninin yirmisine tehir edildiği beyan edilmekde idi. Mâmâfih, bu haberin derece-i vüsuku henüz teeyyüd etmemiştir.

Yine tehir ve teehhür başladı!

Londra, 4 (F. İstanbul) – Daily Telegraph gazetesi, Şark Sulh Konferansının birkaç gün tehirini mümkün addediyor.

İtilaf mümessillerinin hükûmetimize cevabı

Konferansta Türkiye’nin bir tek Heyet-i Murahhasa tarafından temsiline memnun olmuşlar.

Hükûmet-i Milliyemiz, devletler tarafından vâki olan davet üzerine Bâbıâlî de murahhas gönderdiği takdirde iştirak etmeyeceğini bir takrir-i şifâhî ile Düvel-İ Îtilâfiyye fevkalâde komiserlerine bildirmişti. Aldığımız mâlûmata nazaran, Tevfik Paşa da istifasını mukaddem mümessilleri ziyaret

ederek Bâbıâlî'nin konferansa iştirak etmeyeceğini beyan eylemiş ve bunun üzerine Düvel-i İtilâfiyye fevkalâde komiserleri dün Hamid Bey vasıtasıyla Hükûmet-i Milliyemizinmerkeziyenin selefüzzikr şifâhî takririne cevap vermişler. Müttefikler cevablarında Türkiye'nin Lozan Konferansı'nda tek bir heyet-i murahhasa tarafından temsil edilmesini memnuniyetle göreceklerini beyan etmişlerdir.

İngiltere ile Fransa arasında müzâkerat

Fransa Sefiri ile Lord Curzon'un Türkiye'ye Şark sulhüne âit müzâkereleri Tan gazetesine Londra'dan iş'ar ediliyor:

Fransa Sefiri müstakbel sulh konferansı hakkında Lord Curzon ile teâtî-i efkâr etmiştir. Fransız ve İngiliz Hükûmetleri, Türklerin karşısında cephe ve hiddetini muhâfaza etmek ve Mudanya'da takarrür eden husûsata hürmet ettirmek maksadıyla Müttefiklerin ittihaz etmeleri îcab eden tedâbiri tetkik eylemişlerdir.

Belçika, sulh konferansı için davetiye gönderen devletlerden şarkta iktisâdî ve uhud-ı atîka hukûkunu müdâfaa maksadıyla konferansa ithalini talep etmiştir.

Nîmresmî haberlere göre Bulgaristan metâlibâtını bildirmeye davet olunmuştur. Binnetice Sofya'ya Adalar Denizi'ndeki mahrece âit metâlibâtını vâzıhan bildirmesi hususunda bir davetiye gönderilmişdir.

Sulh Konferansı hakkında Tan'ın mütâlaatı

Fransız gazetesi, vazıyet-i hâzırada ikiliğin izâlesi şâyan-ı takdir olduğunu söylüyor.

Tan'dan: 13 Teşrin-i Sani'de akdedilecek olan konferans zamanın takarrübü ile Şark meseleleri nazik ve mühim bir devre geçirdiği gibi konferansın neticeleri de şimdiden hazırlanmakda olduğu cihetle her birimizin vazifesi müstakil bir fikir edinip fikr-i mezkûru serbetçe söylemektir. Haklı ve haksızı istikbal gösterecektir:

1. İki günden beri İstanbul'dan vürud etmekte olan telgrafnamelerde Türk hükûmetinin Lozan'ı mahall-i içtima olarak kabul ettiği anlaşılıyor.

Mezkur hükûmet, İzmir'i tercih ettiğini beyanda berdevâm olup Lozan'ı kati bir surette kabul edecek yerde bir şart-ı mütekaddim serdederek, Lozan ile Türkiye arasında emin ve süratli bir muhâbere vasıtasının her şeyden evvel tesis edilmesini talep eylemektedir. Bu, doğru taleptir. Müzâkeratın süratle ve muvaffakiyetle neticelenmesi ne derece şiddetli temenni edilirse Türk heyetinin de hükûmet matbuasıyla mahrem bir tarzda ve seri bir surette muhâbere edebilmesi o derece şiddetle temenni olunmalıdır. Konferans Lozan'da akdedildiği takdirde acaba bu mümkün olur mu? İlk sual budur!

Efkâr-ı umûmiyenin muttali olması îcab eden ikinci mesele de Türk hükûmetinin evvela İzmir'i tavsiye, sâniyen Lozan için bir şart-ı mütekaddim dermeyan etmekle iktifâ eylemediğidir. Türk hükûmeti, bunlardan başka konferansın Paris'te akdedilmesini talep etmiş ve bunun için iki günden beri teşebbüs icra eylemiştir. Bu teşebbüslerin birincisi Mösyö Franklin Bouillon'a keşîde olunan telgrafnâme olup ikincisi de resmî bir teşebbüstür.

Paris ile bir İtalyan şehri arasında tereddüt edilmesini anlarız. Çünkü mukeddema Venedik veya Floransa mevzû-ı bahs olduğu cihetle Fransa hükûmeti için İtalya'nın yerine kâim olur görünmek münasip olmazdı. Fakat Paris ve Lozan arasında intihab icrâsı mevzu-ı bahs olursa, Türkler de talep ettikleri cihetle niçin Paris intihap edilmesin! Lozan'a nispetle Paris veya Floransa'da masraf daha az olduktan başka Fransa veya İtalya muhitinin Türkler ile müzâkere icrâsı için bütün diğer yerlerden daha müsâit olduğu muhakkaktır.

2. Merkezini Ankara'da ibkâ etmek kıyâset ve basiretini ibraz etmiş olan Türk Hükûmeti İstanbul kabinesinin konferansa murahhas îzam etmesini tecviz etmeyerek "İstanbul'un işgal altında bir vilayet olduğunu" nazar-ı dikkate arz ediyor. İtiraz-ı mezkûra Düvel-i İtilâfiye'nin ne cevap verebilecekleri mâlûm değildir.

Şu halde müstakil bir Türkiye'yi şahıslarında temsil edemezler. İstanbul padişahı ile nâzırlarının konferansa hemfikir olarak intihab edilecek bir heyet îzamı hususunda Ankara Hükûmeti ile bir îtilâf akdedebilecekleri iddia ediliyorsa da hiçbir istiklâl ve nüfûza mâlik olmayan İstanbul padişahının ve nâzırlarının hakiki Türk Hükûmetiyle taksim edilecek hiçbir şeyleri olmamasına mebni iddia-i mezkûr, kâbil-i müdâfaa değildir.

3. Belçika'nın Şark Konferansına davet edilmek arzusunda olduğu Londra'da münteşir bir haberden öğreniyoruz. Belçika'nın Şark'ta siyânet edilecek menâfî-i iktisadiyeye malik bulunduğu muhakkak olup, menâfî-i mezkureyi müdâfaa arzusunda olması kâbil-i fehm ve idraktır. Londra'da münteşir haberde Belçika hükûmetinin aynı zamanda 'Uhud-ı atîka' hukukunu da müdâfaa arzusunda olduğu mezkûrdur. Bu kelime, uhud-ı atîkanın ibkâsını talep hususunda Belçika'nın İngiltereye iltihak edeceğini irâe ediyor.

Karadeniz'de büyük menâfî-i ticariyeye malik Lehistan daima Odesa tarikiyle ihracatta bulunduğundan boğazların idaresine lâkayt kalamaz. Şarkın teskînini müteâkıp birçok Llehlinin Türkiye'de yerleşecekleri tahmin olunabilir ve Lehistan'ın beynelmilel vaziyeti Trakya'daki tebeddülât-ı arziyyeden müteessir olabilir. Şu halde Türkiye'ye tarihî râbıtalarla merbût olan Lehistan Cumhuriyetinin de konferansa ithali ve Belçikanın düşündüğü iktisadî mesâilden başka siyasî ve boğazlar idaresine müteallik müzâkerata da iştirak etmesi îcap eder.

4. Âzânın adedi teksir edildiği takdirde belki mesâînin dûçar-ı betâet olması itirazı serdedilecektir. Bu itirazın ehemmiyetini reddetmeyiz, bilakis zannederiz ki, buna daha evvel bir çare bulunmak lazım gelir.

Nazar-ı dikkati başka taraflara celb ve sulh emrini tehir etmemek mütâlaat serdinin câiz olmadığını düşündüğümüz için bugüne gelinceye kadar bir usul-ı hareket irâesinden çekinmiştik.

"Heyet-i Murahhasamızın Ankara'dan hareketi", Tevhîd-i Efkâr, 7 Kasım 1922, s.2.

“İsmet Paşa’nın Muharririmize Beyânatı”

Makale, İsmet Paşa’nın konferanstan ümitli olduğu, Fransa ve İtalya’nın konferansın bir an evvel toplanması yönünde ısrarı ve Türk Heyetinin Lozan’a hareket ettiğinden bahsetmektedir.

The article mentions that İsmet Pasha was hopeful about the conference, that France and Italy insisted that the conference be held as soon as possible, and that the Turkish delegation moved to Lausanne.

Heyet-i murahhasamızı teşyî eden muharrirlerimizden biri, dün heyet-i murahhasamızın hareketinden evvel Sirkeci İstasyonu’nda İsmet Paşa ile görüşmüştür. Muharririmiz, İsmet Paşa’ya ne gibi ihtisâasat ile gittiğini sormuş, müşârun ileyh de beyânat-ı âtide bulunmuştur:

“Konferansa ümitle gidiyoruz. Milletin hukûk-ı tabiiyye ve meşrûasından başka ve fazla hiçbir şey ihtiva etmeyen metâlibimizin kabûlü için müşkilâta tesadüf etmeyeceğimizi ümit ediyorum. Biz bu metâlibi istihsal için yıllardan beri kan döküyoruz. Mîsâk-ı Millî hudutlarının ihtiva ettiği her karış toprak, birkaç şehidin kanıyla sulanmıştır.

Size son söz olarak söyleyeyim ki, hür ve müstakil kalmak için yaptığımız fedakârlıklar boşa gitmeyecektir.”

Bundan sonra muharririmiz konferansın tehir edileceği hakkında resmî bir haber mevcut olup olmadığını sormuş, İsmet Paşa da şu cevabı vermiştir:

“Konferansın tehirinden resmen haberdar değilim. Binâenaleyh tehir-i harekete lüzum görmedik. Biz konferansın 13 Teşrin-i Sâni’de toplanacağını biliyoruz. Her halde konferansın tehirine değil, tâciline lüzum vardır. Tekrar söyleyeyim ki cihanın olduğu gibi bizim de sulha ihtiyacımız vardır. Tehir ve teehhürler de sulhün aleyhindedir”

Konferansın tehirini yine İngiltere istiyor

Fakat Fransa ile İtalya bir an evvel içtima fikrindedirler

Paris, 9, T.H.R – Britanya Hükûmeti Lozan Konferansının 27 Teşrin-i Sâni’ye tâlikini talep eylediği cihetle Paris’te konferansın bir an evvel akd-i içtimâı lüzumu takdir edilmektedir. İtalya Hükûmeti dahi Fransa’nın bu fikrine iştirak etmektedir.

Roma, 8 (J.D.) – Lozan Konferansı’nın Teşrin-i Sâni’nin yirmi yedisine kadar tehiri hakkındaki teklife cevaben Mösyö Mussolini, Londra’ya âtideki telgrafı çekmiştir:

“İtalya Hükûmeti, Lozan Konferansı’nın in‘ikadı için tespit edilen 13 Teşrin-i Sâni tarihi hakkındaki taahhüdâtı muhâfazaya âmâdedir. Mâmâfih konferansın tehirinin hiçbir mahzura sebebiyet vermeyeceğini vâzıhan tayin edilmek şartıyla müttefiklerin talebini kabul için itiraz etmeyecektir. Her halde tehir keyfiyetinin teklif edildiği kadar uzamayacağı tahmin edilmektedir. Binâenaleyh İtalya Hükûmeti, konferansın içtima tarihinin 20 ve yahut 24 Teşrin-i Sâni gibi daha yakın bir zamana tâlikini telkin etmektedir.”

Heyet-i Murahhasamız sulhü akdetmek azmiyle hareket etti:

İsmet Paşa, Heyet-i Murahhasamızın hareketinden bir az evvel bir muharririmize vukû bulan beyânatında "metâlibimizin kabulü için müşkilâta tesadüf etmeyeceğimizi ümit ediyorum, hür ve müstakil kalmak için yapdığımız fedakârlıklar boşa gitmeyecektir" demiştir.

İsmet Paşa'nın taht-ı riyâsetinde bulunan Heyet-i Murahhasamız, dün öğleden sonra saat yarımda Lozan'a müteveccihen trenle Sirkeci'den hareket eylemişlerdir.

Sirkeci İstasyonu'nda:

Heyet-i Murahhasa ve Müşâveremizi teşyî eylemek üzere halk daha dün sabah saat on birden itibaren Sirkeci civarına toplanmış bulunuyordu. Dârülfünun talebesi, muhtelif mekâtib talebesi ve izciler de o civarda ahz-ı mevki eylemişlerdi. İstanbul Vali Vekili Miralay Esad Bey, Merkez Kumandanı Miralay Abdürrahman Nafiz Bey, Beyoğlu Mutasarrıfı Edip, Üsküdar Mutasarrıfı İsmail ve Polis Müdür Vekili Sadi Beyler de hazır bulunmak üzere Sirkeci İstasyonu bayraklarımızla tezyin edilmiş olduğu gibi bir müfreze-i askeriye, mikdâr-ı kâfi jandarma ve polis efrâdı da teşyî merâsiminde hazır bulunmuştur.

Heyet-i Murahhasa ve Müşaveremiz:

Saat on ikiyi çeyrek geçe İsmet Paşa ile Heyet-i Murahhasa ve Müşaveremiz Sirkeci İstasyonu'na muvâsalat etmişler ve halk ile talebe tarafından şiddetle alkışlanmışlardır. Bu esnada Refet Paşa da teşyî merasiminde hazır bulunmak üzere Sirkeci'ye gelmişdir. Heyet-i Murahhasa ve Müşaveremiz, otuz altı zattan ibaret olup isimleri ber-âtidir:

Heyet-i Murahhasa Reisi İsmet Paşa, murahhas Hasan ve Rıza Nur Beyler, müşavir Burdur mebusu Veli, Adana mebusu Zekai, Diyarbakır mebusu Zülfi, esbak Ticaret ve Ziraat Nazırı Mustafa Şeref, Hariciye Vekâleti Umûr-ı Siyâsiye Müdürü Hikmet, İktisad Vekil-i Esbakı Celal, Adliye Vekâleti Müsteşarı Tahir, Sabık Muhacirîn Müdürü Şükrü, Müşavir-i Askerî Kaymakam Tevfik, Nâfia Vekâleti Müsteşarı Muhtar, İktisad Mütehassısı Zühtü, Evkaf Mütehassısı Şemsettin Beyler.

Başkatip Reşid Safvet, Celal Hazım, Mehmed Ali, Suad, İsmet Paşa'nın yaveri Binbaşı Hulusi, Süvari Alay Kumandanı Âtıf, Mülâzım-ı Evvel Cemaleddin Mesrur Beyler.

Trenin hareketi ve tezahürat:

Heyet-i Murahhasa ve Müşaveremizin Sirkeci'ye muvâsalatını müteakip Sirkeci Garı'nda kurbanlar zebhedildiği gibi İsmet Paşa da resm-i selâmı ifâ eden İstanbul Muhafız Alayı'na mensup kıtaatı teftiş etmiş, bâdehu bir müddet Sirkeci Garı'nda istirahat edildikten sonra murahhas ve müşavirlerimiz trene binmişlerdir. Halk bu esnada murahhaslarımızı alkışladığı gibi "Misak-ı Milli'den ayrılmayınız!", "Yaşasın Misâk-ı Milli!" ve "Allah muvaffakiyet versin!" sedaları ve temenniyatı arasında tren hareket eylemiştir. İsmet Paşa, son söz olarak "İnşallah muvaffak olacağız, İstanbul ahalisine selam!" demiştir.

Tehirine razı mıyız?

Murahhaslarımızdan Sabık Maliye Vekili Hasan Bey de beyânatta bulunarak:

"Konferansın tehir edildiğini bilmiyorum. Fakat icabında konferansın tehirine muvâfakat edilebilir" demiştir.

Yahya Kemal ve Ruşen Eşref Beyler

Yahya Kemal ve Ruşen Eşref Beyler de matbûat müşaviri olarak dün Heyet-i Murahhasamızla beraber İsviçre'ye azimet eylemişlerdir.

Hareketden evvel bir içtima

Heyet-i Murahhasamız Reisi İsmet Paşa ile Refet Paşa, murahhaslarımız Rıza Nur ve Hasan Beylerle irtibat memuru Hamid Bey, dün sabah Çapa'da Emin Âlli Bey'in konağında içtima ederek uzum müddet müzâkeratta bulunmuşlardır.

Hamid Bey de gitti

Hamid Bey'in de Heyet-i Murahhasa ile birlikte Lozan'a azimet edeceğini evvelce haber vermiştik. Hamid Bey, ekspres ile seyahatin sıhhatini ihlal eyleyeceğini bahâne ittihaz ederek İsmet Paşa ile birlikte gitmemiş ve dün saat dörtte refâkatinde katib-i husûsîsi Hilal-i Ahmer memurlarından Safvet Şav Bey olduğu halde Ayça (Nifer) Vapuruyla Marsilya'ya gitmek garabetini göstermiştir. Müşavirlerden Şefik Bey de aynı vapurla gitmiştir.

"İsmet Paşa'nın Muharririmize Beyânatı", Tevhid-i Efkâr, 10 Kasım 1922, s.1.

"Rusya Bütün Konferansa İştirak Etmek İstiyor"

Makale, Sovyetler Birliği'nin İngiltere'ye verdiği notada boğazlar meselesinin şark meselesinden ayrılamayacağını ve Rusya, Ukrayna ve Gürcistan'ın konferansın bütün safhalarına katılması gerektiğini vurguladığından bahsetmektedir.

The article mentions that in the note given by the Soviet Union to England, it emphasized that the issue of the straits cannot be separated from the orient issue and that Russia, Ukraine and Georgia should participate in all phases of the conference.

Sovyetler, İngiltere'ye verdikleri bir notada Boğazlar meselesinin, Şark meselesinden ayrılamayacağını ve konferansın bütün safahâtına Rusya, Ukrayna ve Gürcistan'ın da iştirakı lazım geldiğini bildirdi.

Londra, 10 Teşrin-i Sâni (İngiliz Layfield Ajansı) – Sovyet Rusya'nın Londra mümessili Lozan Konferansına vukû bulan davete cevaben hükûmetinden aldığı notayı îtâ etmiştir. Sovyet Hükûmeti, Rus Heyet-i Murahhasasının konferansın yalnız boğazlarla meşgul olacak devresine kabul edilmesini protesto etmekte ve Boğazlar meselesinin Şark-ı Karib meselesinin umumi suret-i

tesviyesinden ayrı olarak mevzû'-ı bahs edilemeyeceğini, Rusya ile Ukrayna ve Gürcistan'ın bütün konferansa iştirak etmesi lazım geldiğini dermeyan eylemektedir. Bu mesele ile yalnız İngiltere alâkadar olmadığından bir cevap verilip verilmemesi hususunda Müttefiklerle istişare edilecektir. Mâmâfih şurası aşikârdır ki Lozan'da vukû bulacak müzâkeratın kısm-ı âzâmı yekdiğeriyle fiilen hâl-i harpte olan Türkiye ile devletlerin münasebetini tanzime hasrolunacaktır. Rusya, bu devletler meyânında değildir.

"Rusya Bütün Konferansa İştirak Etmek İstiyor", Tevhid-i Efkâr, 11 Kasım 1922, s.1.

"Fransa'nın Konferanstaki Siyaseti Mösyö Puankare Tarafından İzah Edildi"

Makale, Mösyö Puankare'nin Fransa'nın İngiltere ile işbirliği azminde olduğu ve Fransızların Lozan Konferansı'nda Müttefiklerle birlikte nasıl hareket edeceği yönündeki açıklamasından bahsediyor.

The article mentions Monsieur Puankare's statement that France is determined to cooperate with England and how the French will act together with the Allies at the Lausanne Conference.

Paris, 11, T.H.R. – Cuma akşamı Mösyö Puankare, Mebusânın alkışları arasında yeniden teşkilat-ı milliye için cumhuriyet taraftarları büyük bir ekseriyeti toplamak arzusunda bulunduğunu beyan etmiştir. Müşârün ileyh Şark meselesine temas ederek Fransa Hükûmeti'nin İngiltere ile îtilâfı sıkı bir surette muhâfaza azminde bulunduğunu ve Fransa'nın Müttefiklerin siyaseti ile bi'l-îtilâf itidâl, muhâlasat ve muhâdenet esasına müstenid olarak Lozan Konferansı'nda ittihaz edeceği hatt-ı hareketi izah etmiştir.

"**Fransa'nın Konferanstaki Siyaseti Mösyö Puankare Tarafından İzah Edildi", Tevhid-i Efkâr, 13 Kasım 1922, s.1**.

"Mussolini de Müttehid Cepheci!"

Makale, Musolini'nin Lozan Konferansı'nda Müttefiklerin Türklere karşı ortak bir cephede bulunmaları gerektiği yönündeki açıklamasından bahsetmektedir.

The article refers to Mussolini's statement at the Lausanne Conference that the Allies should maintain a common front against the Turks.

Roma, 11 T.H.R. – Sabah gazeteleri, Mösyö Mussolini'nin Fransa gazetecilerine vukû bulan beyânatını neşretmektedirler. Mûma ileyh, beyânatı Lozan Konferansının tesrî-i içtimâı husûsunda Mösyö Puankare tarafından izhar edilen arzuyu tasvip etmektedir. Mösyö Mussolini, Türkiye'ye karşı Müttefiklerin müttehid bir cephe teşkil etmeleri lüzumunu serd ile Fransa ile İtalya'nın tâmir

meselesinde Almanya'ya karşı menâfî-i te'vem [benzer, ikiz] olduğu cihetle her iki memleketi hiçbir şeyin ayıramayacağını ilave etmiştir.

"Mussolini de müttehid cepheci!", Tevhid-i Efkâr, 13 Kasım 1922, s.1

"İsmet Paşa'nın Lozan'da Gazetecilere Beyânatı"

Haber, Türk Heyeti Başkanı İsmet Paşa'nın Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin Türkiye'deki Fransız okul ve bankaları aleyhinde bir karar almadığı yönündeki açıklamasından bahsetmektedir.

The article refers to the statement of the Head of the Turkish Delegation, Ismet Pasha, that the Government of the Grand National Assembly has not taken a decision against French schools and banks in Turkey.

Hükûmet-i Milliyemiz Fransız mektep ve bankaları aleyhinde hiçbir karar ittihaz eylememiştir.

Lozan, 13 T.H.R. – Türkiye Heyet-i Murahhasası Reisi İsmet Paşa, Lozan'a muvâsalatında matbûat muhâbirlerine Fransız mektep ve bankaları hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti'ne atf edilen mukarrerâtın hiçbir zaman ittihaz edilmemiş olduğunu beyan etmiştir. Müşârun ileyh Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti'nin Paris ve Roma mümessillerini Lozan'a davet etmiştir.

"İsmet Paşa'nın Lozan'da Gazetecilere Beyânatı", Tevhid-i Efkâr, 15 Kasım 1922, s.1.

"İngiltere nokta-i nazarını Fransa'ya bildirdi"

Makale, İngiltere'nin Fransa ve İtalya'ya bir nota verdiği, Fransa'nın İngiltere ile anlaşmak istediği, İtalya'nın görüşünün İngiltere ve Fransa görüşüyle uyumlu olduğundan bahsetmektedir.

The article mentions that England gave a note to France and Italy, that France wanted to make an agreement with England, that Italy's view was compatible with that of England and France.

Bu nukat-ı nazar, İtalya'ya da bildirilmiş olup Müttefikler evvela kendi aralarında anlaşacaklarmış!

Londra, 14 (T. H.D.R) – İngiltere bugün Fransa ve İtalya'ya uzun bir muhtıra göndererek Şark-ı Karib meselesinde nukat-ı nazarını izah etmiştir. Büyük Britanya, derhal cevaba intizar etmektedir. Mösyö Puankare dahi Fransa ile İngiltere arasında esaslı bir ihtilaf-ı efkâr mevcut olmadığını temin etmiştir. İngiliz mehâfili, İsmet Paşa'nın Lozan Konferansı'ndan evvel Paris'i ziyaret etmesinden dolayı memnuniyet izhar etmektedir.

Fransa'nın arzusu İngiltere ile anlaşmakmış

Paris, 14 T.H.R. – İngiltere Hükûmeti'nin Şark meselesinin suret-i tesviyesi hakkında nokta-i nazarını mübeyyin muhtıraya Paris'te intizar edilmektedir. Tan gazetesi, Fransa Hükûmeti'nin arzusu İngiltere Hükûmeti ile anlaşmak olduğunu teyid ediyor.

İtalyan nokta-i nazarı

Roma, 14 (A.A) Tribune gazetesi, Lozan Konferansı'ndan bahsederken İtalyan nokta-i nazarının İngiliz ve Fransız veche-i siyasetleri ile müterâfık olduğunu beyan ediyor. Bu hal müstakbel konferansın neticesi için bir kâl-i hayırdır. İtalya, müstakbel müzâkeratı en vâsi mikyasta teshil edecektir. İtalya Hükûmeti, Fransa ile İngiltere tarafından takdir edilen vâzıh ve açık bir tavır ve hareket ittihaz etmiştir.

Corriere della Sera gazetesinin istihbaratına nazaran Mösyö Mussolini konferansın ictimâından mukaddem Fransız ve İngiliz rical-i siyâsiyesi ile müzâkeratta bulunmak arzusunu izhâr etmiştir.

"İngiltere Nokta-i Nazarını Fransa'ya Bildirdi", Tevhid-i Efkâr, 16 Kasım 1922, s.2

"İsmet Paşa, Paris'de Mösyö Puankare'ye sulh konferansının teehhüründen tehaddüs edecek mehâziri izah etti. Rauf Bey de Ankara'da konferansın teehhüründen vukûa gelecek mahzurların mesuliyetini kabul edemeyeceğimizi ilan eyledi."

Makale, Türk Heyeti Başkanı İsmet Paşa ile Büyük Millet Meclisi Başkanı Rauf Bey'in Lozan Konferansı'nın ertelenmesi halinde yeni sorunların çıkacağı hususunda Mösyö Puankare'yi uyardığından bahsetmektedir.

The article mentions that the Head of the Turkish Delegation, İsmet Pasha, and the Speaker of the Grand National Assembly, Rauf Beg, warned Monsieur Puankare that if the Lausanne Conference was postponed, new problems would arise.

KONFERANSIN TEEHHÜRÜNDEN MESULİYET KABUL ETMEYİZ!

Rauf Bey, Büyük Millet Meclisi kürsüsünden teehhürâttan mütevellid mehâzirin mesuliyetini kabul edemeyeceğimizi ilan etti.

Ankara, 16 Teşrin-i Sani, [Muhâbir-i mahsusumuzdan] – İcra Vekilleri Heyeti Reisi Rauf Bey, bugün (dün) Büyük Millet Meclisi'nde beyânatta bulunmuştur. Müşârun ileyh, sulh konferansının tehirinden dolayı bir takım mehâzir tevellüt ederse hiçbir mesuliyet kabul etmeyeceğimiz hakkında devletlerin nazar-ı dikkatini celbetmek üzere Hariciye Vekilimiz İsmet Paşa tarafından verilen notadan bahsederek ezcümle demiştir ki:

"Murahhaslarımızı vaktinde Lozan'a gönderdik. Bu da sulh akdimizi arzu ettiğimizi gösterir. Sulh konferansının teehhüründen bir takım mehâzir tevellüt edecek olursa bu mehâzirin mesuliyetimizi kabul edemeyeceğimizi bu kürsüden bir kere daha ilan ediyorum."

İsmet Paşa Puankare'ye sulhün teehhüründeki mahzurları izah etti

Baş murahhısamız Fransız gazetelerine beyânatta bulunarak "Türkiye'nin taahhüdâtına bilhassa Fransa-Türkiye Îtilâfnâmesine sadık olduğunu ve Puankare ile mülâkatından memnun bulunduğunu" söylemiştir.

Paris, 15 T.H.R. – İsmet Paşa refakatinde Ferid Bey ve Heyet-i Murahhasadan altı âzâ olduğu halde Çarşamba günü semplon sürat katarıyla Paris'e muvâsalat etmiştir.

Paris, 15 T.H.R. – Ajans Havas iş'ar ediyor: İsmet Paşa refakatinde Ferid Bey olduğu halde Paris'e muvâsalat etmiştir.

Mösyö Puankare, İsmet Paşa'yı kabul ile Lozan Konferansı'nın teehhüre uğradığını Müttefikler namına izah etmiştir. İsmet Paşa, dermeyan edilen esbâbı tamamen kabul etmekle beraber yeni bir teehhürün bâis olacağı mehâzir hakkında ısrar etmiştir. Akşamüzeri İsmet Paşa Tan gazetesine ber vech-i âti beyanâtta bulunmuştur:

"Memleketimizin Mîsâk-ı Millî ile tayin ve tespit edilen hukukuna riâyet ettirmeye karar verdik. Yeni Türkiye, taahhüdâtına bilhassa Fransa-Türkiye Îtilâfnâmesine sadık kalmaktadır. Fransız mekteplerini ızrar etmek istemiyoruz. Fransız ticaretinin menâfî-i meşrûası aleyhinde hiçbir şey yapmak arzusunda değiliz. Fransa'nın ilan ettiği esâsata müstenit demokratik bir hükûmet-i milliyeyiz. Şarkın bulunduğu vaziyet içinde zayi olan hergün elim hâdisât tevlit edebilir. Hiçbir şeyin sulh ve müsâlemeti daha ziyade teehhüre dûçar etmemesini hararetle temenni ederim."

İsmet Paşa, akşamüzeri matbûatı kabul ile demiştir ki: "Türkiye, emel ve gayeleri hadd-i zâtında itilafpervarânedir. Siyaseti imza edilmiş olan mukâvelat ve muâhedata sadâkat esasına müstenittir." Müşârun ileyh, Mösyö Puankare ile mülâkatından memnun olduğunu beyan etmiştir. İsmet Paşa, uhûd-ı atîka hakkında mezkûr uhûdun ecânibe menâfî temin ettiği halde ahali-i asliyyeyi takyîdat ve tahdîdâta tabi kıldığı nokta-i nazarında ısrar etmiştir."

"İsmet Paşa, Paris'de Mösyö Puankare'ye sulh konferansının teehhüründen tehaddüs edecek mehâziri izah etti. Rauf Bey de Ankara'da konferansın teehhüründen vukûa gelecek mahzurların mesuliyetini kabul edemeyeceğimizi ilan eyledi.", Tevhid-i Efkâr, 17 Kasım 1922, s.1.

"İsmet Paşa'nın Devletlere Notası"

Makale, Türk Heyeti Başkanı İsmet Paşa'nın Lozan Konferansı'nın ertelenmesi halinde yeni sorunlara yol açacağı hususunda Müttefiklere verdiği notadan bahsetmektedir.

The article mentions the note given by İsmet Pasha, the Head of the Turkish Delegation, to the Allies that if the Lausanne Conference is postponed, it will cause new problems.

Hariciye Vekilimiz, konferansın tehiri gayri muntazır netâyic tevlit edebilecek mahiyette olduğunu söyleyerek konferansın muvaffakiyet-i serîası hakkındaki hararetli temennilerini devletlere bildiriyor.

Ankara, 16 Teşrin-i Sani (A.T.A) – Hariciye Vekili ve Heyet-i Murahhasamız Reisi İsmet Paşa Lozan'a muvâsalatını müteakip düvel-i müttefika-i selâse hariciye nazırlarına telgrafla âtîdeki notayı göndermiştir:

"Sulh konferansının ictimâı hakkında Fransa, İngiltere ve İtalya Hükûmetleri tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetine resmen vukû bulan davet ve babda teâtî olunan notalar üzerine bu konferansın küşadı için 13 Teşrin-i Sani [13]37 tarihi suret-i katiyede takarrür ettiği cihetle Lozan'a muvâsalat eden Türk Heyet-i Murahhasasının suret-i müşterekede takarrür eden bâlâda mezkûr tarihte müzâkerata girişmeye âmâde bulunduğunu zat-ı asilanelerine tebliğ ile kesb-i şeref eylerim. Akd-i sulhün taalluku Türk milleti için vüs'ati takdir edilemeyecek fedâkarlıkları ve mezâhimi temadi ettirecek ve bertaraf edilmesi münhasıran bizim hüsn-i niyetimize taalluk etmeyen gayr-i muntazır netâyic tevlit edebilecek bir mahiyette olduğunu benimle birlikte zat-ı asilâneleri de takdir edeceklerdir. Bu cihetle cihan sulhünün menfaati namına konferansın muvaffakiyet-i serîası için perverde ettiğim en son hararetli temennileri zat-ı asilânelerine tebliğe ve ihtirâmat-ı fâikamın teminine müsâraat eylerim.

İsmet

"**İsmet Paşa'nın Devletlere Notası", Tevhîd-i Efkâr, 18 Kasım 1922, s.2.**

"İsmet Paşa'nın Lozan'da mühim beyânatı"

Makale, Türk Heyeti Başkanı İsmet Paşa'nın zamanında başlamayan Lozan Konferansı'nın yeni sorunlara yol açabileceği ve Türkiye'deki Fransız okullarının kapatıldığının doğru olmadığı yönündeki açıklamasından bahsetmektedir.

The article mentions the statement of the Head of the Turkish Delegation, İsmet Pasha, that the Lausanne Conference, which did not start on time, could cause new problems and that it was not true that the French schools in Turkey were closed.

İsmet Paşa, Lozan'a vaktinde gittiği halde kimseye tesadüf edemediğini söylüyor ve konferansın tehirinden tevellüd edebilecek mahzurları anlatıyor.

Fransız mekâtip ve müessesâtına müşkilât îkâ edildiği yalandır.

Heyet-i Murahhasamız Reisi İsmet Paşa, Lozan'da Matin gazetesi muhâbirine mühim beyânatta bulunmuştur. Matin muhâbiri, Türkiye'deki Fransız mekteplerinin kapatıldığı ve Fransızlara müşkilat îkâ edildiği hakkında deveran eden şâyiaları sormuş, İsmet Paşa da cevaben demiştir ki:

"Hayır, bu gayri kâbildir. Asıl ve esastan tamamen âri olan bu şâyiaları suret-i katiyede tekzip ederim. Bu hususta bana izahat verilirse Ankara'ya derhal telgrafla bildireceğim.

Fransız tedrisatını kaldırmak şöyle dursun, bilakis Fransız tedrisatı tazyik ve teksir edilmiş ve hatta mecburi addolunmuştur. Samsun gibi bazı sancaklarımız vardır ki, mesârıfı kendilerine âit olmak üzere Fransız mektepleri tesis etmişlerdir. Belki orada bir sûi-tefhîm hâsıl olmuştur. Hakk-ı hükümrânisini talep eden Türkiye'nin maarif mesâiline müdahalesi, lisan-ı milli ile yapılan tedrisatın yanında bir de mükemmel ve geniş Fransız tedrisatı vücûda getirmek içindir. Fransız bankalarının gasp ve yağma [edildiği], Fransız imalathânelerinin seddedildiği rivayeti tamamen yanlıştır. Mevzû-ı bahs ettiğiniz imalathânelerin ve müessesatın Yunan ve düşman emlakı olmadığından emin misiniz? Fransızlar ile hiçbir alakası bulunmayan eşhasın raporlarına katiyyen ehemmiyet atfetmeyiniz. Bazı hâdisat zuhur ederse bu hata bize âit değildir.

Konferansın tehir edildiğini bana bildiriyorsunuz. Rüesâ-yı umurunuzun deruhde ettikleri mesuliyet gayet büyükdür. Konferans evvela Teşrin-i Evvel'in yirmisinde İzmir'de akd-i ictimâ edecekti. Bilâhare konferansın bu ayın on üçünde Lozan'da ictimâı takarrür etmişti. Görüyorsunuz ki ben askeri bir doğruluk ve katiyetle ayın on ikinci günü buraya geldim. Fakat hiç kimseye tesadüf edemedim.

Aradan bir hafta daha mürur edecektir. Size söyleyebilirim ki bu tehlikelidir. Çünkü bütün bir milleti ve bütün bir orduyu mütârekenin tevlit ettiği gayri amîl ve mühim vaziyette tutmak kolay değildir.

Devletler ile aramızda tabii münâsebât gayri mevcuttur. Sulhü talep eden bütün millette umûmi ve tahammül fersâ bir gerginlik vardır.

Ben Fransızların sözü üzerine müteheyyiç ve muzaffer ordumu tayin olunan hat üzerine tevkif ettim. Evet, kendi topraklarımızda kâin bir noktada askerlerime "Durunuz, ilerlemeyiniz!" emrini verdim. Zaman geçiyor, vaadlerimin hesabı bana sorulacaktır. Ben ordumu bırakarak ve sulhun bir an evvel akdi için buraya geldim. Fakat bana "Daha vakti değil" deniliyor. Bu teehhürün Türk milleti ile onu temsil eden sahib-i saltanat (okunamayan kelime) ne tesir bırakabilir?

İstanbul aynı zamanda içinden çıkılmaz müşevveş bir vaziyettedir. Saltanat-ı şahsiyyenin ilgâsından sonra tabiatıyla eski Türk idaresine bütün umuru deruhde etti.

Yeni münâzaa ve muhasebeler terk ediliyor. Türk siyasetinin yeniden bir safha-i hüsrana dahil olması tehlikelidir.

Mademki İstanbul suret-i katiyyede bizimdir, idare, intizam ve asayişe ait meşirliğinin yalnız bize terk edilmesi daha iyi olmaz mı?

Derin bir surette karışan bir (okunamayan kelime) karşı yalnız bir hükûmetin idâre-i umûr etmesi ziyadesiyle şâyan-ı tercih değil midir? Bu teehhürler meş'um nukat tevlit edebilir. İyi düşününüz ve yazınız, sizin vazifenizdir. Menâfîmiz gibi gazye ve arzumuzdur ki samimi ve hakiki münasebât akdetmeyi emreder. Karşınızda hür ve serbest ve efrâdı müsavi bir millet bulunuyor.

"İsmet Paşa'nın Lozan'da Mühim Beyânatı", Tevhid-i Efkâr, 18 Kasım 1922, s.2.

“Lozan Muhâbir-i Mahsûsumuzdan”

Mülakat, Türklerin milli menfaatlerine uygun bir barış antlaşması imzalayacağı, konferansta beklenen sorunlarla mücadele edeceği, İngilizlerle yaşanan sorunların çözüleceğinden bahsetmektedir.

The interview mentions that the Turks will sign a peace treaty in line with their national interests, that they will fight the problems expected at the conference, and that the problems with the British will be resolved.

Lozan muhâbirimize bir murahhasımızın beyânatı

Heyet-i murahhasamızdan bir zat Lozan muhâbirimize diyor ki: “Vatanımıza götüreceğimiz sulh, menâfî ve âmâl-i milliyemizi tatmin eden şerefli bir sulh olacaktır.

Muvâsalatlarından birkaç saat sonra heyet-i murahhasamızdan bir zata mülaki oldum. Henüz seyahat yorgunluğu geçmemiş olmakla beraber beni kabul etmek nezaketinde muhatabımdan Tevhîd-i Efkâr namına bir mülakat rica eyledim.

Sırasıyla suallerimi ve aldım cevapları ber vech-i âtî yazıyorum:

Şerefli bir sulh yapacağız:

Konferansın bitmesi hakkındaki fikrinizi öğrenebilir miyim?

“Sulh yapmak için geldik ve sulh yapacağız. Türkler, harp etmesini bildikleri kadar menâfî-i milliyelerine muvâfık olmak şartıyla sulh yapmasını da öğrenmişlerdir. Eğer dünyada sulperver olmadığımıza kâni bulunanlar varsa herhalde onlar da hakikatı öğrenecek, fikirlerini değiştireceklerdir. Memlekete inşallah sulhsüz dönmeyeceğiz. Vatanımıza götüreceğimiz sulh de menâfî ve âmâl-i milliyemizi tatmin eden şerefli bir sulh olacaktır.”

Müşkilâtı iktiham edeceğiz:

Müzâkeratın müşkilatsız cereyan edeceği kanaatindemisiniz?

“Müşkilatın çok ve büyük olduğunu biliyoruz. Kaç türlü müşkilât ile muhât olduğumuz meydandadır. Lakin azim ve kudretle tesadüf edeceğimiz müşkilâtı da yok edeceğiz. Şimdilik başka bir şey söyleyemem.

Alınacak çok şeylerimiz var:

Siyasetiniz hakkındaki ihtisâsatı söylermisiniz?

Siyasetimizden memnunuz. Sevgili Edirne’mizden geçerken başta İsmet Paşa olduğu halde hepimiz pek müteessirdik. Bilhassa İsmet Paşa mebusu olduğu Edirne’den hîn-i avdette geçerken sulhün akd ve imza edilmiş bulunmasını temenni ve Cenâb-ı Hak’tan dua ediyordu. Heyet-i Murahhasamız reisinin Anadolu’da ihraz ettiği muaazzam zafer, askerlik nokta-i nazarından Edirne’yi de fethetmişti. Fakat siyaseten alınacak daha birçok şeyler vardır, inşallah onları da alacağız.

İngiltere'nin siyaseti hakkında:

Son kabine tebeddülünden sonra İngiltere siyasetinin aleyhimizde bir cereyan aldığı fikrindemisiniz?

"İngiltere'nin son zamanlarda bize karşı değiştiğini kabul etmek lazımdır. Curzon'un son nutukta nazar-ı dikkati celbeden lafzî şiddet biraz tâbii görülmelidir.

Evet İngilizler bizimle uyuşmak istiyorlar. Onlarda da artık samimiyet başlıyor.

Dünyanın bütün zenginlikleri yalnız bir millete nasıl bahşolunur?

Ehemmiyetsiz tehditlere artık bundan sonra kimse kulak asmayacaktır! Bizim azim ve niyetimizi, kudret ve kararımızı İngilizler de pekâlâ bilirler. Bunun içindir ki eski fikirlerinden vazgeçeceklerdir.

Muhatabımı daha fazla tasdî etmek istemedim ve teşekkürle ayrıldım. Lozan'daki gazetecilere ve bilhassa Türk gazetecilerine malumât vermek için bir film tesis edilmektedir. Konferans müzâkerâtı hakkında kârîlerime muntazaman malumât vereceğim.

A. Vedat, "Lozan Muhâbir-i Mahsûsumuzdan", Tevhid-i Efkâr, 19 Kasım 1922, s.3.

"Karaağacımızı Edirne'den Ayırmak İstiyorlar"

Makale, Lozan Konferansı'nda Lord Curzon'un Türklerin meşru isteklerini reddettiği, Karaağaç'ı Türkiye'den ayırmak istediği fakat Edirne'nin kapısı mahiyetinde olan ve emniyetini sağlayan Karaağaç'ın terk edilemeyeceğinden bahsetmektedir.

The article mentions that in the Lausanne Conference, Lord Curzon refused the legitimate demands of the Turks, wanted to separate Karaağaç from Turkey, but Karaağaç, which was the gate of Edirne and provided its security, could not be abandoned.

Karaağaç ikinci pâyitahtımızın yarısıdır, katiyyen vazgeçemeyiz!

Lozan Konferansı, işe pek fena başladı. Curzon'un riyâseti altında bulunan hudut ve mesâil-i askeriyye encümeni daha ilk hatvede münasebetsiz kararlar ittihaz ederek metâlib-i muhakka ve meşrûa-i milliyemizi reddetmek yolunu tuttu.

Muhâbir-i mahsûsumuzun telgrafnâmesine ve ajans telgraflarına nazaran, mezkûr encümen Trakya'da ârâ-yı umûmiyeye mürâcaat teklifimizi reddettikten mâadâ 1913 hududunu çok görmüş, yani Karaağaçı'ı bizden ayırmak istemiştir. Hâlbuki Karaağaç, Edirne'nin yarısıdır, Edirne'nin kapısıdır. Karaağaç ve Meriç hududu verilmedikçe Edirne'de oturmak bile mümkün olmaz. Çünkü şehrin kapısı başkalarının elinde demektir. İstanbul'un emniyeti için ne kadar lazımsa, Edirne'nin selameti için de Karaağaç'a daha büyük bir lüzum vardır.

Esasen devletler, Karaağaç'ın bize verileceğini Mudanya'da konferansta sarâhaten vaad etmişlerdi. Harington'un beyânatı meydandadır.

"**Karaağacımızı Edirne'den Ayırmak İstiyorlar", Tevhid-i Efkâr, 24 Kasım 1922, s.1.**

"Konferansta Avrupa Hududumuz Münakaşa Ediliyor"

Makale, Türklerin Batı Trakya'da halk oylamasına mürâcaat edilmesi ve Karaağaç'ın iadesi teklifinin konferansta reddedildiği ve Türkiye sınırlarının askerlikten tecrit edildiğinden bahsetmektedir.

The article mentions that the application of the Turks to the referendum in Western Thrace and the return of Karaağaç were rejected at the conference and the borders of Turkey were isolated from military service.

Arazi ve Mesâil-i Askeriyye Encümeni'nde Garbi Trakya'da ârâ-yı umumiyyeye mürâcaat teklifimiz ve Karaağaç'ın iadesi rededildi. Trakya hudutlarının askerlikten tecridine karar verildi.

Lozan, 22 Teşrin-i Sani (Muhâbir-i mahsûsumuzdan) – Çarşamba günü Lord Curzon'un riyâset ettiği Arazi ve Mesâil-i Askeriyye Encümeni işe başladı. İsmet Paşa, Trakya'da 1913 hudutlarının verilmesini ve Garbi Trakya'da ârâ-yı umûmiyyeye mürâcaat teklifini müttefikan reddettiler. Küçük itilaf da bu teklifimizi kabul etmemektedir. Venizelos Trakya'da 1915 hududunun kabulünü teklif eyledi. Mezkûr encümen Karaağaç'ın iadesini kabul etmediği gibi Trakya hududunun askerlikten tecrîdine karar verdi.

"Konferansta Avrupa hududumuz münakaşa ediliyor", Tevhid-i Efkâr, 24 Kasım 1922, s.1.

"İki haftaya kadar sulh?"

Makale, Puankare'nin iki hafta içinde Lozan Konferansı'nda bir barış antlaşmasının yapılacağını beklediği; İngiltere, Fransa ve İtalya'nın Batı Trakya'da halk oylamasına karşı olduğundan bahsetmektedir.

The article mentions that Puankare expects that a peace treaty will be concluded at the Lausanne Conference within two weeks; England, France and Italy are against a popular vote in Western Thrace.

Lozan, 23 [Amir A.] – Puankare Lozan'dan müfârakat ederken gazetecilere bir iki hafta zarfında her taraf için müsâit bir müsâlaha akdolunacağından ümitvar bulunduğunu söylemiştir.

Üç devlet, Garbi Trakya'da re'y-i âmma mürâcaat aleyhinde olduklarını müttefikan bildirdiler.

Lozan, 22 [T.H.R] – Birinci Komisyon sabahleyin başlamış olan müzâkerat bâdezzeval devam etmiştir. Bulgarlar, Bulgaristan'a Adalar Denizi'nde bir mahreç itâsı meselesine müteallik teklifâtta bulunmuşlardır.

Lord Curzon, Mösyö Barer ve Marki Garroni bugün mevzu-i bahs olan mesele hakkında hükûmet-i mütenevvialarının nokta-i nazarlarını bildirdikleri sırada müttefikan müttehid bir surette Garbi Trakya'da re'y-i âmma mürâcaat aleyhinde bulunmuşlardır.

Türkiye hudutları müzâkere ediliyor

Lozan 22 (Ş. A.) – Bu sabah Arazi ve Mesâil-i Askeriyye ile meşgul olan komisyon ictimâ ile Türkiye hudutları hakkında tedkikâtta bulunmuştur.

İsmet Paşa, 1913 hududunu talep ve Garbi Trakya muhtariyeti hakkında ârâ-yı umumiyyeye mürâcaat edilmesini istemiştir. Venizelos 1915 hududunu arzu etmektedir.

"İki Haftaya Kadar Sulh?", Tevhîd-i Efkâr, 24 Kasım 1922, s.2

"Karaağaçsız Edirne olmaz!"

Makale, Lord Curzon'un Karaağaç'ı Türklere vermek istemediği fakat Karaağaç'ın Edirne'nin güvenliği için çok önemli olduğundan bahsetmektedir.

The article mentions that Lord Curzon does not want to give Karaağaç to the Turks, but that Karaağaç is very important for the security of Edirne.

Edirne'nin ve binâenaleyh İstanbul'un kapısını düşmanımıza teslim edemeyiz!

Karaağaç meselesi, Lozan Konferansı'nda kemâl-i hararet ve ehemmiyetle mevzû-ı bahs oluyor. Curzon'un Karaağaç'ı bize iâdeden istinkâf etmesi çok garibdir. Hâlbuki Mudanya Konferansında İngiltere namına söz söyleyen General Harington nutuklarında Karaağaç ın bize terk edileceğini beyan etmişti. Bugün eski vaadlerden geri dönülmesi İngiliz siyasetinde Lloyd George'un ruhunun daima hâkim olduğunu göstermektedir. Karaağaç'ın ne kadar mühim olduğunu Edirne'nin ehemmiyeti nokta-i nazarından Karaağaç'tan vaz geçmemiz imkânı olmadığını anlamak için haritalarımıza bir nazar atfı kifayet eder. Londra'nın Thames nehrinin tarafeynindeki aksâmı nasıl biri birinden ayrılamazsa ve Edirne ile Karaağaç da öylece yekdiğerinden ayrılamaz. Karaağaç, Edirne'nin istasyonu, kapısıdır. Evimizin kapısını nasıl bir yabancıya teslim edebiliriz. Doğrusu biz, Karaağaç'ı Edirne'den ayırmak teklifini ham ve gülünç buluyoruz ve Curzon'un evvela pazarlık yapmak, sonunda beş aşağı beş yukarı uyuşmak üzere bu aykırı teklifi vartaya attığına hükmediyoruz. Muhterem İsmet Paşa, Konferans Encümeni'nde bu manasız teklif karşı lazım gelen cevabı vermiş ve hakkımızı tarihi, ahdî ve hukûki bir surette müdâfaa etmiştir. Nitekim Tan'da Edirne'yi Türklere verip Karaağaç'ı vermemeyi biz Fransızların kafası kabul etmez diyor.

"**Karaağaçsız Edirne Olmaz!", Tevhid-i Efkâr, 25 Kasım 1922, s.1.**

“Hâkimiyet-i Milliye Sulhten Ümitvar”

Makale, Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin Müttefiklerin Lozan Konferansı’nda birleşik bir cephe kuramayacağı ve barışın muhtemel olduğu yönündeki haberinden bahsetmektedir.

The article refers to the Hâkimiyet-i Milliye newspaper’s report that the Allies will not be able to form a united front at the Lausanne Conference and that peace is likely.

Refikimiz, “Müttefikler konferansta müttehid cephe yapamazlar” diyor

Ankara, 23 Teşrin-i Sani (Muhâbir-i mahsûsumuzdan) – Hâkimiyet-i Milliye konferanstan bâhis başmakâlesinde müttefiklerin arzularını, emellerini birer birer teşrîh ederek üç devletin konferansta ciddi bir müttehid cephe teşkil edemeyeceklerini yazdıktan sonra Lozan Konferansta sulhun akdedileceğinden ümitvar olduğunu beyan eylemektedir.

“Hakimiyet-i Milliye Sulhten Ümitvar”, Tevhid-i Efkâr, 25 Kasım 1922, s.2.

“İsmet Paşa’nın Konferansta Mühim Müdâfaatı”

Makale, Türk Heyeti Başkanı İsmet Paşa’nın Lord Curzon’un teklifini reddettiği, Karaağaç ve Dimetoka’nın Türklere verilmesi, Batı Trakya’da halk oylamasına gidilmesi, Türkiye sınırlarının askerden arındırılmasını uygun gördüğü ve Bulgaristan’a bir çıkış koridoru sağlanmasını kabul ettiği yönündeki açıklamasından bahsetmektedir.

The article mentions the statement of the Head of the Turkish Delegation Ismet Pasha that he rejected Lord Curzon’s offer, that he considered it appropriate to give Karaağaç and Dimetoka to the Turks, to hold a popular vote in Western Thrace, to demilitarize the borders of Turkey and to provide an exit corridor to Bulgaria.

Curzon tarafından vâki bulan haksız teklifleri İsmet Paşa, mukni bir surette red ve cerh eylemiştir.

İsmet Paşa’nın kabul ve reddettiği husûsat ber vech-i âtidir:

1. Karaağaç ve Dimetoka’nın bize verilmesi elzemdir.

2. Garbi Trakya’da ârâ-yı umûmiyyeye mürâcaat edilmelidir.

3. Türkiye hudutlarının gayri askerî hale vaz’ına muvâfakat ederiz.

4. Bulgaristan’a mahreç itâsını ve demiryolunun beynelmilel hale ifrâğını kabul ederiz.

“**İsmet Paşa’nın Konferansta Mühim Müdâfaatı”, Tevhid-i Efkâr, 25 Kasım 1922, s.2.**

“Lozan Konferansı’nda”

Makale, Sovyet Heyetinin Lozan Konferansı’ndaki görüşmelere katılmak istediği, Bulgaristan’ın Batı Trakya’a mübadele istediği, İsmet Paşa’nın gazetecilerle mülakat yaptığı ve Lord Curzon’un barıştan emin olduğundan bahsetmektedir.

The article mentions that the Soviet Delegation wants to participate in the negotiations at the Lausanne Conference, Bulgaria wants an exchange to Western Thrace, Ismet Pasha is interviewing journalists, and Lord Curzon is confident of peace.

LOZAN KONFERANSI’NDA

Trakya hakkındaki mühim münâkaşat – Curzon’un Karaağaç hakkındaki gayri kâbil-i kabul teklifi - Rus Murahhasın İsmet Paşa’ya teklifi

İstihbar edildiğine göre Sovyetler Heyet-i Murahhasası âzâsından Mösyö Vodovski ??? Lozan’a muvâsalat eder etmez İsmet Paşa ile mülakatta bulunmuş ve Türkiye murahhaslarının Rusya’nın bilumum mesâilin müzakeresine iştirak etmesini talep eylemeleri şartıyla Misak-ı Millisinin tamamen kabul ettirilmesine müzâheret edeceğini beyan etmiştir.

Yugoslavya, Romanya, Bulgaristan ve Yunan mümessilleri müşterek bir hatt-ı hareket ittihaz etmek maksadıyla akşam üzeri akd-i ictimâ etmişlerdir.

Bulgaristan da Garbi Trakya’nın muhaceretini istiyor

Mösyö İskanbuluski ??? Garbi Trakya’nın muhtariyetini dahi derpiş eylemektedir. İsmet Paşa, evvelki celselerde muhtelif heyet-i murahhasalar tarafından vâki olan beyânat ve teklifâta mufassalan cevap vermiştir. Venizelos, İsmet Paşa tarafından dermeyân edilen bir takım itirazâta cevap vermiştir.

İsmet Paşa’nın mülakatları

İsmet Paşa, gazetecilere Lord Curzon ve Mösyö Barer ile akşam üzeri mülâkatta bulunacağını ve esnâ-yı mülâkatta Garbi Trakya’nın mukadderâtı suret-i katiyyede temin edileceğinden ümitvar bulunduğunu beyan etmiştir. General Deyfand ??? ın riyâseti altında bulunan Tali Umûr-ı Arziyye Komisyonu bâdelzeval Adalar Denizi’nde Bulgaristan’ın mahreci projesinin cihet-i askeriyyesini tetkik etmiştir.

Curzon îtilâftan ümitvarmış

Londra, 23 (A.A) – Morning Post’a muhâbir-i mahsûsumuz vasıtasıyla iş’ar edilen mâlûmata göre müzâkerâtın başlangıcı Lord Curzon üzerinde iyi bir tesir yapmıştır. Mûma ileyh îtilâf ümitlerinin büyük olduğunu söylemiştir. Türk ve İngiliz nokta-i nazarlarının takarrubüne intizar edilmektedir.

“**Lozan Konferansı’nda”, Tevhid-i Efkâr, 25 Kasım 1922, s.3**.

“Lozan Konferansı’nda”

Makale, İsmet Paşa’nın Batı Trakya’nın tarihi, ırki ve toplumsal olarak Türkiye’ye verilmesi gerektiğini belirterek Venizelos’un iddialarını çürüttüğünden bahsediyor.

The article mentions that İsmet Pasha refuted Venizelos’ claims by stating that Western Thrace should be given to Turkey historically, racially and socially.

İsmet Paşa, Venizelos’un müddeiyâtını red ve cerh etti

İsmet Paşa, Garbi Trakya’nın Türkiye’ye terki lehinde tarihi, ırkî, ictmâî delâile müstenid beyânatta bulunarak Venizelos’un iddialarını red ve cerh etmiştir. Merkûm ise eski iddialarını tekrar etmekten başka bir cevap verememiştir.

Lozan, 24 T.H.R. – İsmet Paşa, Umûr-ı Arziyye Komisyonu’nda Garbi Trakya’nın Yunanistan’a terki lazım geldiğini ispat sadedinde Venizelos tarafından dermeyan edilen delâil-i mülâhaza-i tarihiyyeye müsteniden beyânatta bulunarak red ve cerh etmiştir.

Mûma ileyh, Garbi Trakya’nın Türkiye’ye terki hakkında esbâb-ı delâil-i tarihiyye, ırkiyye, ictimâi askeriyyeyi dur ü dıraz izah etmiştir. Türkiye’nin metâlibinde tamamen ısrar etmiş ve Karaağaç ın Türkiye’yeye terkini istilzâm eden esbâbı kemâl-i katiyetle tekrar ederek Karaağaç meselesinin dün mevzû-ı bahs olan mesâile merbut bulundurulması lazım geldiğini suret-i mahsûsada beyan etmiştir.

Komisyon, esas itibarıyla Meriç’in tarafeyninde bîtaraf olmamak üzere gayri askerî bir mıntıka tesisini kabul etmiş ve Bulgaristan’ın iktisâdî bir mahrece nail olması için vâki olan müddeiyâtı hakkında hiçbir itiraz dermeyan etmemiştir.

“Lozan Konferansı’nda”, Tevhid-i Efkâr, 26 Kasım 1922, s.1.

“Konferans Garbi Trakya Meselesini Halledemedi, Talik Etti”

Makale, İsmet Paşa’nın Batı Trakya’da halk oylaması yapılması teklifinin ertelendiği ve Bulgaristan’ın Dedeağaç limanı üzerinde hak iddia ettiğinden bahsetmektedir.

The article mentions that İsmet Pasha’s proposal to hold a plebiscite in Western Thrace has been postponed and that Bulgaria has claimed rights over the Karaağaç port.

İsmet Paşa, Garbi Trakya’da ârâ-yı umûmiyyeye mürâcaat hususunda ısrar eylediğinden Curzon’un teklifi üzerine bu mesele tehir olunarak Cezayir-i Bahr-i Sefid meselesinin müzâkeresi takarrür etmiştir. Amerika murahhası da bir beyannâme okuyarak menâtık-ı nüfûz meselesinden bahsetti.

Lozan, 25 T.H.R. – Sabahki celsede Türkiye’nin Avrupa hudutları hakkında müzâkerâta devam edilmiştir. İsmet Paşa, Venizelos , Mösyö Tebçiç ??? evvelce dermeyan ettikleri mütâlaatı teyid etmişlerdir. İsmet Paşa, Garbi Trakya’da ârâ-yı umûmiyyeye mürâcaat talebinde ısrar etmekte ve Karaağaç’ı istemektedir.

Curzon'un teklifi üzerine konferans Garbi Trakya hakkında kati kararın talikine karar vermiştir. Konferans saat on beşte Cezayir-i Bahr-i Sefid meselesine temas edecektir.

Amerika'nın müşahid sıfatıyla bulunan mümessili, bir beyannâme kıraat etmiştir. Mezkûr beyannâmede cemahir-i müttehide müzâkerât-ı hâzıranın bilcümle nükâtı lâ yetecezzâ bir kül telkil eylediğini takdir etmekte olduğu beyan edilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu dâhilinde nüfûz mıntıkaları tesisi maksadıyla evvelce Avrupa devletleri arasında akdedilmiş olan itilafnâmeler ezcümle (1920) itilafnamesi Amerikanın talep eylediği muâmele-i iktisâdiyye-i mütesâviye esaslarına tevâfuk etmektedir. (Tevhid-i Efkar: Bu cümlede bir yanlışlık olsa gerek. "Tevafuk etmektedir" yerine "etmemektedir" olacak, çünkü Amerika'nın devletlere gönderdiği notada bu mıntıka-i nüfus meselesine sarâhaten itiraz edilmekteydi. Açıklanmayan esası herkes tarafından teslim edilmelidir.)

Dedeağaç limanı hakkındaki Bulgar metâlibi Türk-Yunan Heyet-i Murahhasalarının her ikisi tarafından reddedildi

Lozan, 25 T.H.R. – Bulgaristan, Dedeağaç limanı üzerinde hukûk-ı hâkimiyet talep etmiş ise de bu iddiası Türkiye ve Yunanistan heyet-i murahhasaları tarafından red edildi. General Veyfand ??? ın riyâseti altında bulunan tali komisyon hududun tarafeyninden otuz kilometrelik gayri askeri bir mıntıka ve Dedağaç'ta beynelmilel bir heyetin kontrolüne tabi açık liman tesisi lehinde beyan-ı mütâlaa etmiştir. Mösyö Barer, Garbi Trakya hakkında Lord Curzon ile mülâkatta bulunmuştur.

"Konferans Garbi Trakya Meselesini Halledemedi, Talik Etti", Tevhid-i Efkâr, 27 Kasım 1922, s.1.

"Müstahberât-ı mahsûsamız"

Makale, İsmet Paşa ile Lord Curzon'un Musul konusunda anlaşamadığı, Karaağaç sorununun ve Türkiye'nin Avrupa sınırlarının müzakeresinin ertelendiği, kapitülasyonların müzakeresine tarafsız devletlerin katılacağı ve adalar sorununun komisyonlara havale edildiğinden bahsediyor.

The article mentions that İsmet Pasha and Lord Curzon could not agree on Mosul, the Karaağaç issue and the negotiations of Turkey's European borders were postponed, neutral states would participate in the negotiation of the capitulations, and the island issue was referred to the commissions.

Musul meselesinde uyuşulamadı

İsmet Paşa ve Lord Curzon'un müzakereleri

Lozan, 27, Teşrin-i Sani, (Muhâbir-i mahsûsumuzdan) – Musul meselesinin halli için bugün İsmet Paşa ile Lord Curzon arasında hususi uzun bir müzâkere cereyan etmiştir. Netice-i müzâkerat mektûm tutulmakla beraber iki murahhasın müzâkeratından müsbet bir netice çıkmadığını kati suretde temin edebilirim.

Karaağaç meselesi müzakeresinin tehiri

İsmet Paşa'nın tehir teklifi kabul edildi.

Lozan, 27, Teşrin-i Sani, (Muhâbir-i mahsûsumuzdan) – Bugünkü müzakerede Karaağaç meselesi tekrar mevzu-ı bahs edilmesi üzerine İsmet Paşa bu hususta Ankara'dan tâlîmat istediği cihetle cevap vürud edinceye kadar müzakerenin tehirini talep eylemiş ve taleb-i mezkûr kabul olunmuştur.

Konferansta Avrupa hududumuzun müzâkeresi talik olundu

İsmet Paşa, 1913 hududunu ve Garbi Trakya'da rey-i âmm'e mürâcaat edilmesini musırran talep eylemiş ise de Avrupa hudutlarımızın müzakeresi ittifak-ı ârâ ile talik edilmiştir. Lord Curzon Garbi Trakya'yı İstanbul'a benzetiyor. Müttefikler, Karaağaç yerine Meriç'in sağ sahilinde bir istasyon teklif ediyorlar.

Lozan, 26, T.H.R. – Konferansta vaziyet şu suretle telhis edilebilir: Türkiye murahhaslarının yeni şekl-i metâlibi bunların Garbi Trakya'da ârâ-yı umumiyyeye mürâcaat hakkında Düvel-i Müttehide'nin nokta-i nazarı ile karşılaştırılması. Müttefikler, Türkiye'ye Karaağaç olmadığı takdirde Edirne'nin münâkalâtı için Meriç'in sağ sahilinde bir istasyon teklif etmektedirler. Cezayir-i isnâ aşer müstesna olduğu halde Adalar Denizi'ndeki diğer adaların askerlikten tecrîdi muhtemeldir.

Konferans Türkiye tarafından adalar için talep edilen muhtariyeti reddetmiştir. İsmet Paşa, Adalar Denizi ile 1913 hududu ve Garbi Trakya'da rey-i âmme mürâcaat edilmesi hususlarında Türkiye'nin metâlibinde tamamen ısrar etmiştir.

Mösyö Tebçiç (okunamayan kelime) bilhassa Balkanlarda sulh ve müsalemetin muhâfazası lüzum-ı hayatiyyesinden mülhem olarak itirazatta bulunmuş ve rey-i âm nihayet sulhü ihlal edeceği cihetle Yugoslavya ve küçük itilafın Türkiye murahhaslarının 1913 hudutları hakkındaki müddeiyâtını gayri muhak addederek ettiklerini beyan etmiştir. Lord Curzon müdahalede bulunarak Müttefiklerin nokta-i nazarından meseleyi mahirane bir surette tavzih etmiş ve devletlerin emel ve arzu itibarıyla birleştikleri nukâtı telhis etmiştir.

1. Ârâ-yı umûmiyye meselesi Ankara'nın mevzû-ı bahs etmeye selahiyetdar bulunmadığı muâhede ile mukadderâtı tayin edilen mezkûr mıntıkanın usul-ı idaresine bir tecavüz mahiyetindedir. Lord Curzon ilaveten demiştir ki: "Fazla olarak Garbi Trakya için ârâ-yı umumiyyeye mürâcaat edilmesi kabul edildiği takdirde bu yeni menatık için dahi rey-i âmme mürâcaat edilebilir. Lord Curzon büyük bir nezaketle devletler İstanbul için de rey-i âm teklif ettikleri takdirde Türkiye murahhaslarının ne yolda cevap vereceklerini istifsar etmiştir.

2. Meriç'in garbındaki arazi bilhassa Karaağaç'ın mukadderatına gelince Lord Curzon Türkiye Heyet-i Murahassası Karaağaç temellükünde ısrar ettiği halde Mudanya Konferansı'nda ne için mezkûr arazinin derhal kendilerine terkini talep etmediklerini heyet-i murahhasadan sormuş ve General Harington'un teferruatını işhad ederek Türkiye'nin hiçbir zaman Karaağaç üzerinde bir hak talep etmediğini kaydetmiştir.

Lord Curzon uzun seferler icra etmek mecburiyetinde bulunan yolcularla eşya münâkalâtı Türkiye arazisi dâhilinde teshil için Türkiye'ye Meriç'in sağ sahilinde mesela "Edirne-Şehir" namında bir istasyon terk edilmesini teklif etmiştir. Lord Curzon hâtime-i makâl olarak devletlerin Türkiye Heyet-i Murahassası'ndan derhal bir cevap intizar etmediklerini beyan etmiş ve Türkiye'nin Avrupa hududu meselesi ittifak-ı ârâ ile talik edilmiştir. Sabahki celsede cereyan eden müzâkerât bundan ibarettir.

Badezzeval İsmet Paşa, Türkiye'nin metâlibini ber vechi âti iki kısma ayırmıştır:

1. Cezayir-i Bahr-i Sefid'den Boğazların yakınında bulunan İmroz, Bozcaada, Semendirek adaları. Türkiye, son ada üzerinde hâkimiyet talep etmektedir. Türkiye Heyet-i Murahhasası, Osmanlı İmparatorluğu için mevki itibarıyla bir tehlike teşkil eden Limni, Midilli, Sakız, Sisam ve Karpot (okunamayan kelime) adalarının gayri askeri bir hâle ifrâğı ile muhtariyetini talep etmektedir. Venizelos'un adaların mahiyet-i Yunaniyyesi ispat eden mülâhazâtı üzerine Türkiye murahhasları muhtariyet husûsunda ısrar etmemişlerdir.

Bu bâbda akşamüzeri münakaşaya devam edilmesine karar verilmiştir. Mevâdd-ı mâliye ve iktisâdiyyeyi tanzîme memur komisyonun pazartesi veya Salı günü mesaisine başlaması muhtemeldir.

Kapitülasyonlar müzâkere edilirken…

Londra, 26 T.H.R. – Lozan Konferansı'nda Umûr-ı Arziyye Encümeni, Meriç hudûdunun askerlikten tecridi hakkında tâli komisyon tarafından verilen raporu kabul etmiştir. Raporda hududun her iki tarafında otuz kilometre gayri askerî mıntıka tesisi derpîş edilmektedir. Mezkûr mıntıkanın mâsuniyetini temin husûsu tetkik edilecektir. Dedeağaç Serbest Limanı'nın inşaası ve mezkûr limanı Bulgaristan'a rapt eden demir yolunun murâkabesi için beynelmilel bir komisyon tayin edilecektir.

Uhûd-ı atîkanın esnâ-yı müzakeresinde hemen hemen bütün bîtaraf ve alâkadar bahrî devletler temsil edilecektir. Mezkûr hükûmetlerden birçoğu Bern'deki sefirler tarafından temsil edileceklerdir. Bunlara Türkiye'nin umur-ı idariye ve hukûkiyyesinde iktisab-ı tecrübe etmiş sefâret veya konsoloshâne âzâsından müntahap mütehassıslar refakat edecektir.

Musul petrolleri meselesi

Paris, 25, (F., İstanbul) – Tan'ın Lozan muhâbir-i mahsûsu Musul petrolleri meselesinin ihraz eylediği ehemmiyeti ve müzâkerâtın bilmecbûriye uzun ve nazik olacağını kaydediyor. Vorovski Rusya'nın bu nev' mesâili müzâkereye iştirâk etmesi arzusunu izhâr eylemiştir.

Adalar meselesi komisyonlara havale edildi

İsmet Paşa İmroz ve Semendirek adalarıyla Bozcaada'nın bize ilhâkını talep eylemişse de 'Adalar Meselesi' komisyonlara havale edildi.

Lozan, 26 (Ş. A.) – Öğleden sonraki celsede Lord Curzon, Garbi Trakya'da ârâ-yı umumiyyeye mürâcaat edilmesi ve 1913 hududunun itâsı hakkında Türk Heyet-i Murahhasası tarafından ikinci defa olarak tekrar edilen metâlibâtı reddeylemekte devam eylemiştir.

Cezayir-i Bahr-i Sefid hakkında münakaşa gittikçe iştidâd etmektedir. İsmet Paşa, Midilli, Sakız, Sisam adalarına askerlikten tecrit edilmek şartıyla muhtariyet itasını ve İmroz, Bozcaada, Semendirek adalarının Türkiye'ye ilhakını talep eylemiştir.

Mösyö Venizelos, askerlikten tecrit edilmek şartıyla Cezayir-i Bahr-i Sefid'in Yunanistan'a itasını talep etmekle beraber Bozcaada ve İmroz adalarının boğazların şekl-i idaresine tâbi olmasını kabul eylemektedir Ancak Semendirek adası hakkında kuyûd-ı ihtirâziyye dermeyan eylemiştir. Konferans, bu mühim meseleyi dur ü dıraz tetkik ve müzâkere eyledikten sonra Sakız, Midilli, Limni, Sisam ve Aniferya (okunamayan kelime) adalarının bir ehl-i hibre komisyonunda ariz ve amik tetkik edilmesini ve Bozcaada, İmroz ve Semendirek adaları meselesiyle de Boğazlar Komisyonunun iştigâl eylemesini taht-ı karara almıştır.

"**Müstahberât-ı Mahsûsamız", Tevhid-i Efkâr, 28 Kasım 1922, s.1.**

"Garbi Trakya Yunanistan'a Verilmiş"

Makale Trakya'da Meriç hattının Türklere ve Batı Trakya'nın da Yunanlara verildiğinden bahsetmektedir.	The article mentions that the Meriç line in Thrace was given to the Turks and Western Thrace was given to the Greeks.

Layfield Ajansı, Meriç hattının bize, Garbi Trakya'nın da Yunanistan'a verilmesi takarrür ettiğini bildiriyor.

Londra, 27 Teşrin-i Sani (Layfield) – Dün Lozan Konferansı'nda Türkiye'nin Avrupa hududu Meriç hattı olarak Müttefiklerin 23 Eylül tarihli notasına tevfikan suret-i katiyyede tayin eylemiştir. Garbi Trakya, Yunanistan'a kalmıştır.

Gazetenin aldığı telgraflara göre İsmet Paşa, Garbi Trakya'da ârâ-yı umumiyyeye mürâcaat olunmasını ve 1915'de Bulgaristan'a verilip Meriç'in şimâl-i garbisinde vâki araziyi istemiştir.

"Garbi Trakya Yunanistan'a Verilmiş", Tevhid-i Efkâr, 28 Kasım 1922, s.2.

“Karaağaç Bizimdir, Bizim Olacaktır!”

Makale, İngiltere’nin Karaağaç’ı Türklere vermek istemediği, Türkiye’nin Asya sınırlarının müzakeresinin ertelendiği, Rusların Lozan’da bütün müzakerelere katılmaması halinde konferansı terk edecekleri, Rusların boğazlar konusunda Türklerle hem fikir olduğundan bahsetmektedir.

The article mentions that the British did not want to give Karaağaç to the Turks, the negotiation of Turkey’s Asian borders was postponed, the Russians would leave the conference if they did not participate in all the negotiations in Lausanne, and the Russians agreed with the Turks on the straits.

Şarki Trakya hudutlarımızın tayin edilmiş olduğu rivayetine rağmen İngiltere Karaağaç’ı bize vermekten imtinâ ediyor.

Dün gelen bazı telgrafnameler, konferansın Şarki Trakya hudutlarımızı tespit ettiğini bildirmekte olmalarına rağmen bu babda henüz kat’i bir karar verilmiş addedilemez. Çünkü Trakya hududumuzun tayini için herşeyden evvel Edirne’nin anahtarı hükmünde olan Karaağaç istasyonu ile Edirne’nin askerlikçe muhâfazası için elzem bulunan Dimetoka -Cisr-i Mustafa Paşa hattının bize verilmesi iktiza eder. Hâlbuki konferans daha Karaağaç istasyonunun bile bize iadesi hususunu kabul etmemiştir. Bu babda en ziyade taannüd gösteren, ber mûtad İngiltere’dir. İngiltere’nin bu meselede bize müşkilât ikâında devamı ise kendisini daha yakından alakadar eden diğer mesâilde kendisine müsâadâtta bulunmamızı temin için olduğuna şüphe yokdur. Bizim fikrimizce İngiltere böyle pazarlık siyasetini takip etmekle pek yanlış bir yol tutuyor. Şark Meselesi’ne âit bütün ihtilaflar ancak bize karşı âzami bir hulûs ve hüsn-i niyet göstermek suretiyle hallolunabilir. Yoksa şimdiye kadar yapıldığı vecihle mütemâdiyen hukûkumuza tecavüz ve en sarih haklarımızı pâyimal etmek mesleği takip edilecek olursa netice bizden ziyade bu mesleği takip edenler için vahim olacakdır.

Karaağaç İstasyonu’na gelince, bu istasyonu Edirne’den tefrik gayri kâbildir. Çünkü Karaağaç, Edirne’nin anahtarı hükümündedir. Bu anahtarı en büyük düşmanımız olan Yunan’ın eline teslim etmektense bizim için Edirne’den sarf-ı nazar etmeyeceğimize ve İzmirimizi, İstanbulumuzu, nasıl muhâfaza etmek azminde isek Edirnemizi de o suretle sonuna kadar muhâfaza eylemek azminde bulunduğumuza nazaran bu istasyonun behemehâl bizde kalacağına şüphe edilemez. İşte Lozan Konferansı’ndaki ecnebi murahhasları, bu hakikati görüp tasdik etmeli ve bizi beyhûde işgâlden sarf-ı nazar etmelidirler.

Asya hudutlarımız hakkındaki müzâkerat da tehir edildi

İsmet Paşa-Curzon mülâkatında Musul meselesinin görüşüldüğü zannedilmektedir. Zuhur eden ihtilaf üzerine Asya hudutlarımız hakkındaki müzâkerât tehir edilmiştir. Musul petrolleri hakkında İngilizlerle Amerikalılar uyuşmuş!

Lozan, 27 T.H.R. – Bugün için akdi mukarrer olan Umûr-ı Arziyye Komisyonu’nun ictimâı, İsmet Paşa’nın talebi üzerine Ankara’dan talimata intizâren talik edilmiştir. Gündüz Lord Curzon ile İsmet Paşa, dur ü dıraz suret-i hususiyyede görüşmüşlerdir. Mezkûr mülakat pek mektum tutulmakta ise de Türkiye’nin Asya hudutları, ezcümle Musul Meselesi’nin görüşüldüğü zannediliyor. Diğer taraftan

Washington ile Londra arasında ahiren Musul petrolleri hakkında bir îtilâf hâsıl olduğunu Londra'dan temin ediliyor. Şu halde İngiltere ve Türkiye heyet-i murahhasaları arasında ihtilâf-ı efkâr hâsıl olduğundan Türkiye'nin Asya hudutları hakkındaki müzâkere tehir edilmiştir.

Tevhid-i Efkâr - Musul hakkında İsmet Paşa ile Curzon arasında vukû bulan mülâkattan müsbet bir netice çıkmadığını Lozan muhâbir-i mahsûsumuza atfen dün bildirmiştik. Bâlâdaki telgrafnâme, muhâbir-i mahsûsumuzun iş'arâtını teyid etmektedir.

Ruslar, bütün müzâkerata kabul edilmezlerse Lozan'ı terk edecekler

Hâlbuki konferansın bilumum mesaisine iştirak etmek için Ruslar tarafından vâki olan mürâcaatın nazar-ı itibâra alınmayacağı kuvvetle muhtemel addediliyor.

Lozan, 27 T.H.R. – Sovyet Heyet-i Murahhasası Lozan Konferansının bilcümle müzâkerata iştirak etmek tasavvurunda ısrar ediyor. Tan ve Débats gazeteleri, konferans için Sovyet hükûmetine gönderilen davetiyenin yalnız Mösyö Puankare tarafından değil, üç devlet tarafından gönderildiğini vesâike müsteniden teyid ile 26 Teşrin-i Evvel ve 14 Teşrin-i Sani tarihli notalarda Sovyet mümessillerinin vakt-i merhûnunda yalnız Boğazlar Meselesi'ne iştirak edecekleri tasrih edilmiş olduğunu beyan ediyorlar.

Mösyö Rakovski akşam üzeri matbûata Çiçerin'in muvâsalatı konferansın cevabına tâbi olduğunu beyan etmiştir. Umumiyetle tahmin edildiğine nazaran Sovyet Heyet-i Murahhasası bilcümle müzâkerata iştirâkı için vâki olan mürâcaatı reddedildiği takdirde Lozan'ı terk edecektir.

Boğazlar meselesinde Ruslar bizimle beraber

Rakovski, Boğazlar Meselesinde Rusya'nın Türkiye'ye müzaheret edeceğini beyan eylemiştir.

Lozan, 27 T.H.R. – Rus Heyet-i Murahhasası âzâsından Rakovski, Lozan'a muvâsalatını müteâkip Rusya'nın Boğazlar hakkındaki nokta-i nazarı Türkiye'nin nokta-i nazarına tamamen tevâfuk eylediği cihetle Sovyet Rusyası'nın bu babda Türkiye'ye müzaherette bulunacağını, binâenaleyh el ele yürümek her iki memleketin menâfî-i muktezâsından bulunduğunu beyan etmiştir.

Avrupa hududumuz tespit olundu mu?

İtalyan Ajansı, Avrupa hududumuzun Meriç'in boyunca tespit edildiğini bildiriyor.

Lozan, 27 (A.A) – Karadeniz'den Adalar Denizi'ne kadar tespit edilen mıntıkanın Karadeniz'den Adalar denizine kadar gayri askerî bir hale ifrâğı kabul edilmiştir. Fakat Balkan Devletleri tarafından talep edilen teminât meselesi hâl-ı muallakta bulunmaktadır.

Diğer taraftan Karaağaç Limanı ile Şimendiferler İdaresi'nin beynelmilel bir komisyon mürâkabesi altına vaz'ı karargîr olmuştur. Sabahki ictimâda konferans malî mesâilin müzâkeresine başlamış ve Avrupa'daki Türk hududunun tahdîdi müzakeresine devam eylemiştir.

Pazar günü Müttefikîn delegeleri ile İsmet Paşa arasında vukû bulan hususi mülâkatın konferans mesaisinin teshiline vâsi mikyasta yardım ettiği kaydediliyor.

Türkiye'nin Avrupa hududu Meriç boyunca kati surette tespit edilmiş bulunmaktadır.

Lozan, 27 (A.A) – Gazette de Lausanne yazıyor: "Avrupa'da Türk hududu, konferans tarafından çizilmiştir. Halledilecek mezkûr hudut, hatt-ı umûmiyesine âit tâli mesâil kalıyor. Bulgaristan intizar edilmeyen müşkilat ihdâs etmiştir."

Tevhid-i Efkâr: T.H.R. Ajansı, Avrupa hududumuzun müzâkeresi talik olunduğunu evvelki gün bildirmişti. Bâlâdaki haberler bunun aksini iddia eylemekte ise de kayd-ı ihtiyatla telakkisi lâzımdır.

"Karaağaç Bizimdir, Bizim Olacaktır!", Tevhid-i Efkâr, 29 Kasım 1922, s.1.

"Musul meselesi ve petrol siyaseti"

Makale, Musul sorununun Lozan Konferansının çözülmesi en zor sorunlarından biri olduğu, İngiltere'nin petrolden dolayı Musul'u Türklere bırakmak istemediği, Türklerin her şeye rağmen tarihi ve din bağlarla bağlı olduğu Musul'u alacağından bahsetmektedir.

The article mentions that the Mosul problem is one of the most difficult problems of the Lausanne Conference to solve, that Britain does not want to leave Mosul to the Turks because of oil, and that the Turks will take Mosul, to which they are bound by historical and religious ties despite everything.

Musul havalisi, dünyanın en zengin petrol madenlerini ihtiva etmekte ve bundan dolayı bütün cihanın enzâr-ı ihtirâsını talep etmektedir.

Birkaç gün mukaddem Lozan Muhâbir-i mahsûsumuzun telgrafnamesinde ihbar eylediği vecihle İsmet Paşa ile Lord Curzon, konferansın en çetin mesâilden biri olan Musul hudutlarımız meselesi hakkında uzun uzadıya müzâkeratta bulunmuşlar ve fakat bu babda uyuşmaya muvaffak olamamışlardır. Ajans Havas, dün tebliğ ettiği telgrafnâmesinde muhâbir-i mahsusumuzun iş'ar ettiği teyid ile Musul meselesinde îtilâf hâsıl olmadığını bildiriyor.

Musul meselesine İngiltere'nin pek ziyade ehemmiyet atfetmesi, bu kıymettar havâlinin dünyanın en zengin petrol madenlerini muhtevi olmasındandır. Petrol ise bundan sonra cihan ticaret ve sanayiinde en ziyade icrâ-yı tesir edecek bir madde mahiyetini almaktadır. Filhakîka muhtelif fabrikaların motorlarında kuvve-i muharrike olarak petrol istîmali gittikçe teammüm ettiği gibi sefâin-i ticariyye ve harbiye de tercihen petrol istîmal eylemekte ve bugünkü vesâit-i nakliyyenin en kıymetdârı olan otomobiller ve vesâit-i harbiyyenin de gittikçe en müessiri olmaya başlayan tayyareler münhasıran petrole muhtaç bulunmaktadır. İşte sanayi ve ticareti müterakki olan milletlerin elyevm petrole fevkalâde ehemmiyet vermelerinin bâis-i yegânesi budur. İngiltere, yine bu sebepten dolayı Amerika ve Rusya'dan sonra dünyada mevcut olan petrol menâbiini elde ederek bu kıymettar mâyii tedarik husûsunda mezkûr iki memleketten geri kalmamayı kendisi için bir mesele-i hayâtiyye addediyor ve binâenaleyh Şattülarab'ın

mansabındaki ve İran toprağındaki petrol madenlerinden başka Musul petrollerine de behemehâl sahip olmak istiyor. Fakat İngiltere'nin bu menfaat-i ticariyyesi bizim Musul ve havalisi üzerindeki asırlardan beri teessüs eden hukuk-ı siyasiyyemizi, Musul ahalisinin memleketimizle olan alâka-i ırkiyye ve diniyyesini tabî izâle edemez. Ez cihetle herşeye rağmen Musul'un bize iâdesi lazımdır. Mâmâfih biz İngiltere ile behemehâl bir ihtilaf çıkarmak fikrinde olmadığımızdan Musul'un bize iâdesinden sonra petrol madenlerinin işletilmesi hususunda kendisiyle anlaşabiliriz. Öyle zannediyoruz ki İngiltere, Musul meselesini bu suretle tesviye[si]nin kendisi için de en hayırlı yol olduğunu anlayacak ve ergeç bizim o havalideki hakkımızı tasdik edecektir.

"Musul Meselesi ve Petrol Siyaseti", Tevhid-i Efkâr, 2 Aralık 1922, s.1.

"Lozan Mektupları"

Makale, İngilizlerin Musul petrollerini kimseye vermek istemedikleri, petrolün varlığı başka devletleri de harekete geçirdiği, Lord Curzon'un petrol konusunu kapatmak istediğinden bahsetmektedir.

The article mentions that the British did not want to give the Mosul oil to anyone, the existence of oil made other states take action, and Lord Curzon wanted to close the oil issue.

Lozan muhabir-i mahsûsumuzdan

Herkesin gözü Musul Petrollerinde!

İngilizler, ellerinden gelse Musul da hâkimiyet-i milliye ve siyasiyyeyi bırakmayacakları gibi petrollerden de kimseye hisse vermeyecekler! Petrol meselesi ve muhtelif devletlerin vaziyetleri. Sulh temeli çürük mü?

İktisadi ve malî mesâilde devletler

Düyûn-ı Umûmiyye ve münâsebet-i iktisâdiyyemiz hakkında İsmet Paşa'nın beyânâtı - Lord Curzon iktisâdî mesâilde arslan payı peşinde!

Petrol kokusu çıktı ve etrafı kuşkulandırdı. Galiba onun için bu bahsi şimdilik kapayalım dediler. Petrol, petrol... Bu madde bütün dünyayı yakacaktır. Bundan kavrulan memleketler olabilir. Ancak Türk vatanı bunlar içine girmez. Belki Türkiye petrollerini sımsıkı elleri içinde tutmaya muvaffak olursa bu sayede verilecektir.

Nedense Lozan müzâkeratı pek tedbirsizce daha ilk haftanın sonunda bu bahsi açmak ihtiyatsızlığında bulunmuşdu. Şimdi emirler geldi. Amerikalılar kımıldadı ve bağırmaya başladı. Curzon etrafı susturmak ve avutmak için bu meseleyi şimdilik gömdü. Petrole temas etmemek şartıyla iktisâdî ve mali komisyonun inikâdı takarrür eyledi.

"Lozan Mektupları", Tevhid-i Efkâr, 3 Aralık 1922, s.3.

“Bugün Boğazlar Meselesi Müzâkere Edilecek”

Makale, Lozan Konferansı’nda birçok sorunun çözülmediği, boğazlar sorununun müzâkere edileceği, İsmet Paşa’nın kapitülasyonların kaldırılmasında kararlı olduğu, Müttefiklerin Türkiye’nin Osmanlı borçlarını üstlenmesi gerektiğinden bahsetmektedir.

The article mentions that many problems were not resolved at the Lausanne Conference, the problem of the straits would be negotiated, İsmet Pasha was determined to abolish the capitulations, and that the Allies should undertake the Ottoman debts of Turkey.

Şimdiye kadar müsbet hiçbir iş göremeyen Lozan Konferansı bugün en mufassal bir mesele ile karşılaşıyor.

20 Teşrin-i Sani’de küşâd edilen Lozan Konferansı şimdiye kadar müsbet hiçbir iş göremedi. Hâlbuki aradan iki haftaya karib bir müddet geçti. Mevzû-ı bahs edilen mesâil sırasıyla ya talik edildi veyahut da bir suret-i halle iktiran edemedi: Bu meyanda Garbi Trakya’da ârâ-yı umumiyyeye mürâcaat meselesi, Karaağaç-Dimetoka’nın Türkiye’ye iadesi, Bulgaristan’a mahreç-i bahrî itâsı, Cezayir-i Bahr-i Sefid meselesi yarım bırakıldı. Boğazlar Meselesi, bugün müzâkere edilecektir. Boğaza mücavir adaların vaziyeti de Boğazlarla beraber hallolunacaktır. Düyûn-ı sâbıkamızın taksimi, uhûd-ı atîkanın ilgâsı, yalnız esas itibarıyla kabul olundu. Fakat teferruatta ihtilâf çıktığından katî bir suret-i halle iktirân edemedi.

Suret-i husûsiyyede mevzû-ı bahs olan Musul Meselesi de galiba bir tarafa bırakıldı. Konferansın şimdiye kadar hiçbir müsbet iş göremediğine bakılırsa Curzon’un arzu ettiği gibi 25 Kanun-ı Evvel’e kadar mesâisini hitâma erdireceğini pek aklımız kesmiyor. Herhalde Lozan, âfâkında yeni bir îtilâf rüzgârı esmez ve için için yanan Musul petrollerinin dumanlarını dağıtmazsa Şato Oteli’nden murahhasların elleri boş döneceklerine şüphe câiz değildir.

Bilhassa Rus murahhaslarının vürûdu üzerine bugün başlayacak olan Boğazlar Meselesi, konferansın halletmesi lazım gelen mesâil-i mühimmenin mûdilidir. Orada pek çok menâfî, âmâl ve ihtirâsat yekdiğeriyle tesadüm etmektedir. Rusya, boğazların sefâin-i harbiyeye sulh ve harp zamanında kapalı kalmasını, Türklerin mürâkabe-i hâkimiyeti altında bulunmasını istiyor. Doğrusu bizim menâfîmize en muvâfık en muvafık olan şekil de budur. Aksi halde İstanbul’un emniyeti laftan ibâret kalır. Halbuki İngiltere ile müttefiklerinin en ziyade işine gelmeyen suret-i tesviye de budur. Bakalım, Konferans Boğazlar Meslesi’ni nasıl halldecek. Doğruyu söylemek lâzım gelirse, nasıl halledemeyecek?

İsmet Paşa, uhûd-ı atîkanın kâmilen ve katiyyen ilgâsında musır!

Marki Garroni’nin uhûd-ı atîka yerine ecnebiler hakkında teminât-ı adliyyeyi hâvi bir usul ikâmesi hakkındaki teklifi reddedildi.

Lozan, 2 (Muhâbir-i mahsûsumuzdan) –Türkiye’deki ecnebilerin vaziyet-i hukûkiyyeleri ile iştigal eden encümen, İtalya baş murahhası Marki Garroni’nin riyâseti altında birinci ictimâı akdetti. Müttefikler, uhûd-ı atîka yerine ecnebiler hakkında bazı teminât-ı adliyyeyi hâvi bir usul ikâmesini teklif ettiler.

İsmet Paşa, uhûd ve imtiyâzat-ı atîkanın tamamen katiyyen ilgâsı ve her ne nam ile olursa olsun ihyâ edilmemesi husûsunda ısrar ederek uzun ve müdellel bir lâyiha okudu ve eski Osmanlı saltanatından

ayrılmış olan Balkan devletlerinde, daha az müsâit şerâit dairesinde, kapitülasyonların derhal ilga edilmiş bulunduğunu ihtar etti. Uhûd-ı atîka meselesi ile iştigâl etmek üzere tâli komisyonmlar teşkil edildi.

Uhûd-ı atîka bahsinde İsmet Paşanın muhak ve kuvvetli müdâfaatı

Fransa ve İngiltere, uhûd-ı atîka yerine muvafık teminat ikâmesini istiyorlar. Garroni uhûd-ı atîkanın iki taraflı bir mukavele olduğunu iddia etmiş, İsmet Paşa ise pek doğru olarak kapitülasyonların devletlere hiçbir şey tahmil etmeyen mukâvelatdan olduğunu söylemiştir.

Lozan, 20, T.H.R – Marki Garroni, tali komisyonda mesâil-i iktisâdiyeden dur ü dıraz bahsettiği sırada uhûd-ı atîkanın tarihçesini yaparak demiştir ki: Bu mukâvelat iki taraflıdır. Türkiye bütün memleketler gibi inkişâf etmek için ecnebi memleketlerle münasebâtta bulunmak ihtiyacındandır. Bu memleketler, münasebât-i iktisâdiyyelerini temin için emniyet ve selamete muhtaçtırlar. Mösyö Barer ve Curzon uhûd-ı atîka yerine muvâfık bir teminat usulü ikamesi cihetini iltizam etmişlerdir.

Baron Hayashi, uhûd-ı atîkanın ne demek olduğunu bilen Japonya'yı misal olarak zikretmiş ve kavânin-i cedidenin ittihazı için yirmi sene çalıştığını beyan etmiştir.

Borçlarımızın sûret-i taksîmi meselesinde de ihtilaf çıktı

Müttefiklerle etrafındakiler, Türkiye'nin yalnız harpten evvelki borçlarının Hükûmet-i Osmaniye'den ayrılan memleketlere taksîmini talep etmektedirler.

Tali Maliye Komisyonu'nda:

Lozan, 2, T.H.R – Tali Komisyon sabahleyin akd-i ictimâ etmiştir. Hasan Bey, Türkiye'nin gerek harpten mütevellit hasarâtın tesviyesinde gerek Düyûn-ı Osmaniye'nin taksîminde hususi mesuliyeti olmadığı nokta-i nazarında ısrar etmiştir. Taksim esasına gelince mûma ileyh rehinelerin tayini esasını iltizam etmiştir.

Fransız murahhası Mösyö Bonpar, cevaben Müttefiklerin nazarında yeni Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu'nun bilcümle taahhüdâtına varis bulunduğu cihetle Türkiye'nin nokta-i nazarını Müttefiklerin nazar-ı itibara alamayacaklarını beyan etmiştir.

Türkiye, Heyet-i Murahhasasından maada bütün heyet-i murahhasalar Düyûn-ı Umûmiye-i Osmaniye hesabının Türkiye'nin harbe dâhil olduğu güne kadar rü'yet ve tespit edilmesi mütâlaasındadırlar. Vâris hükûmetlerin kendilerine âit düyûn-ı hassasından tedâhülde kalanları hangi tarihten itibaren tediye etmeleri lazım geleceği derpîş edilmiş ve şimdilik muhtelif tarihler mevzû-ı bahs edilmiştir. Mösyö Bonpar, Türkiye Heyet-i Murahhasasına Müttefiklerin yarın bir muâhede müsveddesi tevdi edeceklerini ve heyât-i müşârün ileyhâya müsveddede münderiç mevâddın müzâkeresine geçilmesini teklif edileceğini beyan etmiştir.

"Bugün Boğazlar Meselesi Müzâkere Edilecek", Tevhid-i Efkâr, 4 Aralık 1922, s.1.

"Lozan Konferansı'nda Petrol Mücadelesi"

Makale, Lozan Konferansı'nda petrol sorunu nedeniyle mücadelenin kızıştığı ve bu hususta Avrupa basınında yayınlar yapıldığından bahsetmektedir.

The article mentions that the struggle in the Lausanne Conference due to the oil problem escalated and there were publications on this issue in the European press.

Musul ve Musul petrolleri hakkında Avrupa gazetelerinin neşriyatı

Konferans muhitinde birden petrol mücadelesinin alevlendiği, para hırsıyla gözleri dönmüş bir atik ve cedid hükûmetlerinin Musul petrolleri için birbirlerine girdikleri malumdur. Konferansın müzâkerat-ı müstakbelesi ve sulh-ı cihan üzerinde pek mühim tesirâtı hâiz bulunduğu tahakkuk etmiş olan Musul ve Musul petrolleri hakkında Avrupa gazetelerinde gördüğümüz tafsilâtı ber vech-i zîr derç eyliyoruz:

Konferans 25 Kanun-ı Evvel'e kadar bitmeli

Bazı murahhaslar, Lozan Konferansı'nın mevâdd-ı askeriyye ve arziyyenin tanzimi ile iktifâ etmesi fikrinde.

Lozan,2, T.H.R – Bâdezzeval Lord Curzon konferansın 25 Kanun-ı Evvel'den akdem hitâmı şâyan-ı temenni olduğunu beyan etmiştir.

"Lozan Konferansı'nda Petrol Mücadelesi", Tevhid-i Efkâr, 4 Aralık 1922, s.2.

"Düyûn-ı Umûmiye Meselesinde Müttefiklerin Ricati"

Makale, Osmanlı borçları konusunda Müttefiklerin geri adım attığı, Sovyet baş delegesi Çiçerin'in boğazların savaş gemilerine kapatılması gerektiğine dair açıklaması ve Müttefiklerin boğazlar hakkındaki teklifinden bahsetmektedir.

The article mentions the Allied retreat on Ottoman debts, the Soviet chief delegate Chierin's statement that the straits should be closed to warships, and the Allies' proposal about the straits.

Teminat meselesi hakkındaki itirazâtımızın muhak olduğunu teslim ettiler

Lozan, 6, F. İstanbul –Düyûn-ı Umûmiyye-i Osmaniye'ye müteallik müzâkerat şâyan-ı memnuniyet bir surette terakki etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'na tevarüs eden devletlerin kendi hisselerine isabet edecek faizin tediyesini Türkiye'nin teminatı altında deruhde etmelerini talep etmiş olan büyük devletler, bu teminat meselesine karşı Türk Heyet-i Murahhasası tarafından serd edilen itirazın muhak olduğunu teslim etmişlerdir.

Çiçerin, Boğazların sefâin-i harbiyyeye açılmaması fikrinde musır!

Rus baş murahhası, "Devletlerin bilhassa İngiltere'nin boğazlardan donanmalarını geçirmek istemelerindeki hikmeti pek iyi bilir", diyor.

Lozan, 7, Kanûn-ı Evvel, (Muhâbir-i mahsûsumuzdan) – Dün konferansın celse-i umumiyesinde boğazlar meselesinin müzakeresinden sonra Rus heyet-i murahhasası reisi Çiçerin yoldaş, gazete muhâbirlerine efkâr ve ihtisasâtını şu suretle beyan eylemiştir:

"Boğazların sefâin-i harbiyeye mutlak surette küşad olması esasını kabul edemeyiz. Bizim nokta-i nazarımıza göre Türkiye'nin Boğazlardaki hâkimiyet ve nezaratını kati surette temin ve teyid edilmelidir. Bu suretle Düvel-i Muazzama-i Bahriyeyi Rusya'ya vâsıl eden tarik-i bahri üzerinde Türkiye bir sed, bir duvar vazifesini görecektir. Devletlerin Boğazlardan sefâin-i harbiyyelerini bilâ kayd u şart geçirmek istemelerindeki hikmeti pek ala müdrikiz. Husûsan ki bu emelin tahakkukunu pek ziyade iltizam eden Lord Curzon'un bu suretle doğrudan doğruya Rusya'yı İngiltere'nin âmâl ve harekâtına hedef ittihaz etmekte olduğu da yakinen malumumuzdur. Şu kanaatlere göre devletlerin nokta-i nazarlarının aynen kabulü imkânsızdır."

Konferansta vaziyetteki gerginlik bir derece zail oldu

İsmet Paşa, Müttefiklerin Boğazlar hakkındaki teklifâtına bugün cevap verecek. Gümrük meselesini tetkik eden tâli encümende Müttefikler, heyet-i murahhassamız tarafından teklif edilen nokta-i nazara takarrüb ediyorlar.

Konferansta Müttefikler, Boğazlar hakkındaki tekliflerini bildirdiler!

Devletler, boğazların askerlikten tecrîdini ve sefâin-i harbiyenin de Boğazlardan mürûrunu teklif ettikleri cihetle İstanbul'un tecavüzden masuniyeti en mühim ve halli müşkil bir mesele olarak kalmaktadır. Beynelmilel bir muâhede İstanbul'un emniyet ve selametini temin etmek istiyorlarmış…! Beynelmilel muâhedelere ne kadar riâyet edildiğini biz biliriz!

Curzon devletlerin tekliflerini bildirdi.

Lozan, 6, T.H.R – Umûr-ı Arziyye ve Askeriyye Komisyonu, tekrar Boğazlar Meselesinin tetkikine başlamıştır.

Lord Curzon, Boğazların serbestisi ve mâhiyet-i askeriyyeden tecrîdi nokta-i nazarından Müttefiklerin teklifâtını izah etmiştir. Teklifâtın metn-i mütemmimi heyet-i murahhaslara tevdî edilmiştir.

Müttefiklerin Boğazlara âit teklifâtı

Lozan, 6, T.H.R – Boğazların idâresine müteallik projesinde ezcümle mevâdd-ı âtiye derpîş edilmektedir:

1. Türkiye, bîtaraf olduğu takdirde gerek harp ve gerek sulh zamanında sefâin-i ticariyenin suret-i katiyede serbestçe seyrü seferi, Türkiye bîtaraf olmadığı takdirde serbestî-i seyr ü sefer harp kaçakçılığı yapmayan bîtaraf sefâine münhasır kalacaktır.

2. Sefâin-i harbiyenin serbetçe mürûru, mezkûr sefâin-i harbiyyenin mikdarı herhangi bir devlet için Karadeniz devletlerinden birinin en büyük donanmasına kuvvetçe fâik olmayacaktır.

Türkiye, bîtaraf olduğu takdirde vakt-i harpte ve vakt-i sulhte serbestî-i tâmme, Türkiye bîtaraf olmadığı takdirde yalnız bîtaraf sefâin-i harbiyyenin serbestçe mürûru.

3. Karadeniz sahilindeki hükûmetlerle Fransa, Büyük Britanya, İtalya, Japonya, Amerika mümessillerinden müteşekkil komisyon tarafından birtakım mıntıkalar temin edilmek şartıyla boğazların askerlikten tecridi. Mezkûr komisyonun riyâseti Türkiye'ye tevdî edilecektir.

4. Bilâhare tayin edilecek usul dairesinde İstanbul'un himaye ve muhâfazasının temini, sabahleyin vuku bulan beyânatta serbestî-i seyr ü seferin devletler arasında inkişafı temin, binâenaleyh sulh ve müsâlemeti muhâfaza için şerâit-i esâsiyeden madud bulunduğu zikredilmiştir.

Amerika'nın Boğazlar hakkındaki nokta-i nazarı

Lozan, 6, F. İstanbul – Mesâil-i Arziyye ve Askeriyye Komisyonu tarafından akdedilen celsenin bidayetinde Lord Curzon, Mösyö Çiçerin in geçen Pazartesi günü irâd ettiği nutka cevap vererek Boğazlara müteallik Rus nokta-i nazarını Karadeniz'de ecnebi sefâinin serbestî-i seferini men etmemesi itibarıyla hukûk-ı düvele muhalif addettiğini söylemiştir.

"Düyûn-ı Umûmiye Meselesinde Müttefiklerin Ricati", Tevhid-i Efkâr, 8 Aralık 1922, s.1.

"Çiçerin, Boğazlar hakkında Müttefikin teklifâtının kabulü halinde Rusya'nın silaha sarılmaya mecbur olacağını beyan etmiştir"

Makale, İstanbul'un tarafsız ve himaye sistemiyle idare edileceği, Amerika'nın boğazlar konusunda Müttefiklerle hemfikir olduğu, Çiçerin'in Amerika savaş gemilerinin Karadeniz'e girmesi halinde Rusya'nın silaha sarılmaya mecbur kalacağı yönündeki açıklaması, İsmet Paşa'nın savaş gemilerinin Karadeniz'e geçmelerine karşı çıkacağı yönündeki açıklaması ve Lozan Konferansının 23 Aralık 1922 tarihinde tatil olacağından bahsetmektedir.

The article mentions that Istanbul will be governed by a neutral and patronage system, America agrees with the Allies on the straits, Cicero's statement that Russia will be forced to take up arms if American warships enter the Black Sea, Ismet Pasha's statement that he will oppose the passage of warships to the Black Sea, and the Lausanne Conference will be a holiday on December 23, 1922.

Konferansta hukukşinaslar, İstanbul'un masuniyetini temine çalışıyorlar!

Lozan'da bulunan bütün muhâbirler konferans muhitinde nikbîni hükümferma olduğunu müttehiden beyan ediyorlar.

İstanbul'un himayesi:

Lozan, 7, T.H.R –Ajans Havas bildiriyor. Hukukşinasân heyeti beynelmüttefikîn projede derpîş edildiği vecihle İstanbul'un himayesini temine müsâit usulü tetkik etmektedir. İstanbul, bîtaraflık veya himaye usulüne tabi olacaktır. Şehir, beynelmilel bir taahhüd-i mahsûs ile taht-ı temine alınacaktır.

Boğazlar meselesinde Amerikanın vaziyeti:

Petite Parisienne gazetesinin Lozan muhâbiri iş'ar ediyor: Dün sabahki celse büyük bir alaka ile intizâr edilmekteydi. Mezkûr celsede Boğazların serbestisini temin eden usul-ı idârede yalnız beynelmüttefikîn bir îtilâf-ı tâm husûlü değil, hükûmet matbuası nâmına Amerika müşahidi tarafından dermeyan edilen nukât-ı nazar ile Müttefiklerin nukât-ı nazarı arasında bir âhenk mevcut olduğu tezahür etmiştir.

Çiçerin silaha mürâcaattan bahsetti

Lozan, 8, Amir A. – Sefir Child, Amerika namına harp ve sulh zamanlarında Amerika sefâininin Karadeniz'e gidebilmesini talep etmiştir. Çiçerin, Boğazlara âit olan nizamâtın Rusya'nın aleyhine tevcih olunduğu ve Rusya'yı berâ-yı müdâfaa silaha mürâcaat etmeye mecbur edeceğini beyan etmiştir.

Türkiye'nin cevabı yarın beklenilmektedir.

Amerika münferiden harp mi edecekmiş?

Londra, 8 Kanun-ı Evvel, Amir A. – Boğazlar Meselesi'nin tesviye-i nihayesinde Amerika gayri askeri bir hale ifrağ olunan menâtıkı temin eden Cemiyet-i Akvâm'a iltihak veyahut Boğazların hürriyetinden Amerikanın istifadesine mani olacak olan Türkiye, Rusya ve sâir devletlerle münferiden harbe mecbur olacaktır.

İstanbul'un masuniyeti hakkındaki teminat

Devletlerin kefaleti altında teminat istersek müzâkere edeceklermiş

Paris, 7, F. İstanbul – Matin gazetesinin Lozan muhâbir-i mahsûsu, bir ecnebi filosunun hücumatına karşı sahillerinin muhâfazası hususunda Türkiye'ye bahş edilecek teminatı mevzû-ı bahs ederek Türkler, devletlerin tekeffülü altında bir bîtaraflık talep ettikleri takdirde devletlerin böyle bir mesuliyet altına girmeden evvel müzâkeratta bulunmaları lazım geldiğini yazıyor. Bittabî bu meseleye âit müzâkere hararetli olacaktır. Mühim olan nokta, Müttefiklerin Türkleri mümkün olduğu kadar vâsî mikyasta tatmin etmek arzusunda bulunmalarıdır.

İsmet Paşa, "Sefâin-i harbiyenin mürûruna katiyyen mümânaat edeceğiz" diyor

Lozan, 6, Şark, A. –Türk Heyet-i Murahhasası, Müttefikler tarafından dermeyan edilen teklifâtı tetkik etmektedirler. İsmet Paşa, Türkiye'nin Boğazların her iki sahiline hâkim olduğundan dolayı sefâin-i harbiyyenin serbestî-i seyr ü seferine mümânaat edeceğini, ancak sefâin-i ticariyyenin serbestçe seyr ü sefer edebileceklerini beyan eylemiştir. Çiçerin, İsmet Paşa'nın tezine bütün kuvvetiyle müzaheret etmektedir.

Ricâl-i milliyemiz, konferanstan ümitvar

Selahiyatdar bir racul-i millîmiz, Ankara muhâbir-i mahsûsumuza beyânatta bulunarak "Dava-yı millimizi kazanacağımızdan eminiz. Her zamandan fazla kuvvetliyiz ve herşeyimiz hazırdır." demiştir.

Konferans 23 Kanun-ı Evvel'de tatil edilecek

Lozan, 8 Kanun-ı Evvel, (Muhâbir-i mahsûsumuzdan) – Heyet-i Murahhassamızın Boğazlar hakkında Müttefikler tarafından vâki olan teklifâta cevabı pek mektûm tutulmakla beraber Düvel-i Mutelife'nin İstanbul'un taarruzdan masuniyetini temin için teklif ettikleri şekilleri terviç eder mahiyette olmadığı kanaati mevcuttur.

Konferans, ayın yirmi üçünde tatil-i müzâkerat edecek ve Kanûn-ı Sâni'nin beşinde tekrar akd-i ictima eyleyecektir. Bu müddet zarfında ecnebi heyet-i murahhasalarının kısm-ı âzâmı yılbaşını geçirmek üzere memleketlerine gideceklerdir.

İtilâf Devletleri mehâfilinde mevcut olan kanaate göre müzâkerat hasen suretle cereyan etmektedir ve gelecek ayın on beşine doğru mesâil-i mühimme hakkında bir îtilâf-ı ibtidâi akdolunacağı kanaati mevcuttur.

"Çiçerin, Boğazlar hakkında Müttefikin teklifâtının kabulü halinde Rusya'nın silaha sarılmaya mecbur olacağını beyan etmiştir", Tevhid-i Efkâr, 9 Aralık 1922, s.1.

"Boğazlar, taht-ı hâkimiyetimizde kalmalı ve mükemmelen tahkim edilmelidir"

Makale, Müttefiklerin boğazların askerlikten tecridi teklifinin Türkler için kabul edilemez olduğu, Türklerin boğazlar hakkında verdiği teklifin tetkik edildiği, Bozcaada ve Gökçeada'nın durumunun görüşüldüğü, Müttefiklerin Gelibolu'da bulunan mezarlıkları için hak talep ettiğinden bahsetmektedir.

The article mentions that the Allied proposal for the isolation of the straits from military service is unacceptable to the Turks, the proposal given by the Turks about the straits has been studied, the situation of Bozcaada and Gökçeada has been discussed, the Allies have claimed rights for their cemeteries located in Gallipoli.

Müttefiklerin, Boğazlar mıntıkasının askerlikten tecridi hakkındaki tekliflerini, makarr-ı hilâfetin ve Türkiye'nin en büyük şehri olan İstanbulu, Marmara'yı ve Trakya'yı müdâfaasız bırakacağı için katiyyen kabul edemeyiz!

Boğazlar hakkında Müttefikîn tarafından serdedilen garib teklifâtın metni kısm-ı mahsûsumuzda münderiçtir. Türkiye'ye vâki olan bu teklifinin hülâsası şudur: "Evinizin kapılarını gece ve gündüz, kış ve yaz ardına kadar açık bırakacaksınız. Herkes istediği gibi istediği zaman girip çıkacak. Siz bu kapılara hatta bekçi bile koymayacaksınız!". Baş murahhasımız bu teklifi dermeyan ettiği vakit Curzon'a, "O halde siz, Bahr-i Sefid'in medhali olan Cebel-i Tarık'ı neden bu kadar tahkim ettiniz ve hâlâ neden oradaki tahkimâtı muhâfaza ediyorsunuz!" deseydi acaba İngiltere Hariciye Nazırı ne cevap verirdi? Hiç şüphesiz, kendinden ve dalkavuklarından başka kimsenin mana çıkaramayacağı bir mügâlata ile mukâbele ederdi. Müttefiklerin, Boğazların askerlikten tecridi hakkındaki teklifleri tamamen manasız ve katiyyen haksızdır. Hele Marmara'ya sefâin-i harbiyyenin de girip çıkmaları esası teklif edilirken tahkimat yapılmasını men'e çalışmak, bir memleketi hakk-ı müdâfaadan mahrum bırakmak demektir.

Amerikalı Child'ın teklifi de çok gariptir. Yeni dünyanın seyirci murahhası, Boğazların sefâin-i harbiyyeye bilâ kayd ü şart açık olmasını ve Boğazların tahkim edilmemesini talep ederken "Amerika, bütün denizler ile hatt-ı muvâsalasını muhâfaza arzusundadır. Amerika tebasının gidebileceği her yere bunların himayesi ve muhâfaza-i hukuku için Amerika harp gemilerinin de gidebilmesini isteriz" diyor. Amerika kendi tebasının hukukunu muhâfaza için herhangi bir denize girmede nasıl hak görüyorsa biz de öyle kendi tebamızın ve yalnız beş on kişinin değil, bütün bir milletin, bütün bir vatanın hukukunu muhâfaza için sahillerimizi tahkim etmek hakkını muhâfaza eylemek isteriz.

Konferansta Boğazlar hakkındaki mukâbil teklifatımız tetkik edildi

Curzon, Müttefiklerin Marmara sahillerinde bazı nukât ile İstanbul'un tahkimini ve askerlikten tecrit edilecek mıntıkada Türk kıtaâtının harekâtta bulunmalarını kabul etmekte olduklarını söylemiştir. Müttefikler, mukâbil tekliflerimizin bir kısmını kabul etmemişler, bir kısmının da teklifi lazım geldiğini beyan etmişlerdir.

İsmet Paşa, Kuvâ-yı Askeriyyemizin tahdîdini katiyyen kabul etmiyor

Tekliflerimizden hangilerini kabul ediyorlar?

Lozan, 9, T.H.R – Ajans Havas, Umûr-ı Arziyye Komisyonu'nun bâdezzeval vukû bulan celsesinde Lord Curzon, Türkiye'nin mukâbil teklifleri hakkında Müttefikîn'in mütâlaâtını izah etmiştir:

1. Müttefikînin, Boğazlarla İstanbul'un selametini temin hususundaki teklifâtı kâfi görünmektedir. Trakya'da gayri askerî hale ifrağ edilecek menâtık meselesi tekrar tetkik edilebilecektir.

2. Müttefikler, serbestî-i mürûr esasını serbest bir surette tefsir ve tevile âmâde bulunmaktadır.

3. Ticaret sefâininin serbestî-i mürûru hakkındaki teklif, Müttefikîn teklifine tevâfuk etmektedir.

Lord Curzon, müttefiklerin projesi hakkında İsmet Paşa'nın dermeyan eylediği yedi noktaya dahi cevap vermiştir. Mezkûr nukât, Marmara'nın bazı noktalarının müdâfaasına tevessül edilmesi hususuna Türklerin selahiyetdâr bulunmaları imkânını teslim etmektedir. Müttefikler, Türkiye'nin İstanbul'u tahkim etmesine muvâfakat edebileceklerdir. Bunlar gayri askerî mıntıkada Türkiye kıtaâtının harekât-ı askeriyyede bulunmalarını kabul etmektedir.

Mezkûr mıntıkada tersane bulundurulması meselesi muâhedenin ahkâm-ı harbiyye ve bahriyyesi ile birlikte tetkik edilecektir.

Adalar hakkındaki metâlibimiz

Türkiye Heyet-i Murahhasası, mâhiyeti-i askeriyyeden tecrit edilecek menâtıkın vüsati ne dereceye kadar fazla olduğunu izah edeceklerdir. Türkiye'nin Limni, Sisam adaları hakkındaki metâlibi, mezkûr adalar Yunanistan'a âit olduğundan müzâkere edilemeyecektir. Bozcaada ile İmroz adasının vaziyeti tetkik edilmektedir.

Gelibolu'da müdâfaa tertibatı talebimiz:

Müttefikler, Türkiye Heyet-i Murahhasasının Gelibolu şebh-i ceziresinde asgari bir müdâfaa tertibatı talep etmekle ne tasavvur ettiğini anlayamamışlardır. Buna mukabil müttefikler, Türkiye Heyet-i Murahhasası'ndan şibh-i cezirede kâin olup Müttefikîn askerlerinin medfun bulundukları mezarlıklara tasarruf talep etmişlerdir.

"Boğazlar, taht-ı hâkimiyetimizde kalmalı ve mükemmelen tahkim edilmelidir", Tevhid-i Efkâr, 11 Aralık 1922, s.1.

"Boğazların usûl-ı idaresi hakkında itilaf hâsıl oldu"

Makale, boğazların statüsü hakkında bir uzlaşmanın sağlandığı, Türklerin kapitülasyonların kaldırılması ve Yunanlardan tazminat alınması hususunda ısrar ettiklerinden bahsetmektedir.

The article mentions that a compromise was reached on the status of the straits, the Turks insisted on the abolition of the capitulations and compensation from the Greeks.

Mütehassısîn-i Harbiyye ve Bahriyyemiz ile Müttefikîn mütehassısları, Boğazların usul-ı idâresi hakkında Müttefikler tarafından verilen ibtidâi projeyi tamamen tetkik eylemişlerdir. Bu bâbda îtilâf hasıl olmuştur. Rus mütehassısları ile mükalemâta devam edilecek.

Lozan, 11, T.H.R – Mütehassısînden müteşekkil tâli komisyonun mesai-i dahiliyesinde, ezcümle Boğazlarla uhûd-ı atîka meselelerinde pek ziyade faaliyet meşhûd olmaktadır. Tan gazetesi, bu babdaki müzâkeratın bizzat Türkiyenin heyet-i murahhasasının takdiri ve bir gûne endişe ilkâ etmediğini kaydediyor.

Zan edildiğine göre, Boğazlar Meselesi bilkuvve halledilmiştir. Rus Heyet-i Murahhasasının müttefiklerle Türkiye Heyet-i Murahhasaları arasında Boğazlara dair cereyan eden mükâlemâtdan hariç bulundurulduğu iddia ile vâki olan itirazâtı konferans mehâfilinde vâhi telakki edilmektedir. Filhakîka Türkiye murahhasları ile Müttefikîn mütehassısları arasındaki mükalemât hususu bir istitlaat mahiyetinde olup Ruslar hiçbir zaman resmî müzâkerat haricinde bırakılmamışlardır. Türkiye ve Müttefikîn mütehassısîn-i harbiyye ve bahriyyesi mükâlemelerini bilikmâl Boğazların usûl-ı idâresine dair Müttefikînin ibtidâi projesi hakkında bilkuvve bir itilâfa vâsıl olmuşlar ve bu günden itibaren Rus mütehassısları ile mükalemata devam edebileceklerine kanaat hâsıl etmişlerdir.

Uhûd-ı atîka meselesinde o kadar musırrız ki

İcab ederse hakkımızı kabul ettirmek için inkıtâ-ı müzâkerata kadar gideceğiz!

Lozan, 12 Kanûn-ı Evvel (Husûsi muhabirimizden) – Jurnal gazetesinin Lozan'dan vukû bulan istihbaratına nazaran konferansa memur selahiyetdâr bir zat büyük devletler uhûd-ı atîkanın ilgasını kabul etmedikleri takdirde bu hususa dair Türkler ile itilaf husulünü ümit etmemek lazım geldiğini söylemiştir. Fakat uhûd-ı mezkûrenin ilgâsını kabul ettikden sonra bir istihâle devresi hususunda

anlaşmak mümkündür. Türklerin uhûd-ı atîka meselesindeki katî ısrarları hatta bir inkıtâ-ı müzâkere tehdidine kadar ileri gidecektir.

Lozan, 11, (F. İstanbul) – Bütün encümenler uhûd-ı atike ve Düyûn-ı Umûmiyye-i Osmaniye meselelerini tetkik etmişlerdir. Müttefiklerin nokta-i nazarı Türk murahhaslarının ısrârıyla tesâdüm etmiştir.

Tazminat talebinde ısrar edeceğiz

Lozan, 11 A.A – Türk Heyet-i Murahhasası, Yunan ordusu tarafından Anadolu'da îkâ olunan tahrîbattan dolayı Yunanistan'ın tazminat îtâ etmesine âit talebinde ısrar edecektir.

Konferans âfâkında daima bir havâ-yı îtilâf vezan olmakta imiş!

Lozan, 11 – Lozan Konferansı hakkında İngiliz mehafil-i siyasiyesindeki kanaat ve intibâ pek müsâit ve nikbînânedir.

Londa'dan telgrafla vukû bulan iş'ara göre pek selahiyetdâr bir İngiliz racul-i siyâsîsini konferans müzâkerâtı esnâsında samimiyet ve hüsn-i niyet ile memzuc bir havâ-yı îtilâfperverânenin daima vezan olmakta bulunduğunu teyîden beyân etmiştir.

Londra'nın en selâhiyetdâr siyasi mehâfili Lozan Konferansı'nın muvaffakiyetle intâc edilecek kanaatini artıkartık hâsıl eylemiştir.

"Boğazların usûl-ı idaresi hakkında itilaf hâsıl oldu", Tevhid-i Efkâr, 13 Aralık 1922, s.1.

"Rum'un patrikhâneleriyle birlikte İstanbul'dan tebîdini istedik!"

Makale, İsmet Paşa'nın Türkiye'de bulunan bütün Rumları İstanbul'daki Patrikhâneyle birlikte mübadele etmek istediği, Lord Curzon'un İsmet Paşa'nın teklifini kabul etmediğinden bahsetmektedir.

The article mentions that Ismet Pasha wanted to exchange all the Greeks in Turkey with the Patriarchate in Istanbul, and Lord Curzon did not accept Ismet Pasha's offer.

Curzon ve şürekâsı, muâhedenameye ekalliyetler hakkında kuyûd vaz'ını talep ettiler. İsmet Paşa, ekalliyetler meselesinin haricinde müdahale vukû bulmadığı ve mübâdele yapıldığı takdirde halledileceği cevabını verdi.

İsmet Paşa'nın bu cevabından Curzon cenapları meyus olmuşlar!

Lozan, 11 (Muhâbir-i mahsusumuzdan) – Bugün, (…) vaziyeti ile meşgul olan komisyon (…) umûmiyesinde Türk ve Rum ekalliyetlerin (…) meselesi müzâkere edildi. İsmet Paşa, İstanbul'dakiler de dâhil olmak üzere Türkiye'deki bütün Rumların mübadeleye tâbi tutulmaları teklifinde ısrar etti.

Curzon, bu umumi mübadelenin Türkiye'nin vaziyet-i iktisâdiyyesi üzerinde su-i tesirât husule getireceğini söyledi. Uzun bir münakaşadan sonra heyet-i murahhasamız İstanbul Rumlarından (…) âtîdeki şerâiti teklif etti:

1. Patrikhânenin bütün tevabiyle ve patrikle beraber İstanbul'u derhal terk etmesi.

2. Mütarekeden beri Türkiye'ye karşı alenen ve hafiyyen düşmanlık eden ve siyasi entrikalara alet olan İstanbul'daki Rum cemiyât-ı muhtelifesinin feshi ve bilumûm âzâsının İstanbul'dan tebîdi.

3. An-asl İstanbullu olmayan Rumların İstanbul'dan infikâkı.

4. Her nereli ve her hangi tebadan olursa olsun herhangi bir suretle Türkiye aleyhinde faaliyet göstermiş olan bütün Rumların İstanbul'dan tebîdi.

5. Yukarıdaki mevad haricinde olmak [üzere] her şeye rağmen artık kendilerine yol görünen mâi [mavi] beyaz meftunu İstanbul kiryelerinden üç numûne [arada boşluk var] Rumlar, mübadeleye tabi tutulmayacaklardır.

"**Rum'un patrikhâneleriyle birlikte İstanbul'dan tebîdini istedik!", Tevhid-i Efkâr, 14 Aralık 1922, s.1.**

"İsmet Paşa, Ermenilere milli bir yurt itâsını reddetti!"

Makale, İsmet Paşa'nın Ermenilere bir yurt ve azınlıkların askerlikten muaf tutulmasını reddettiği, Lord Curzon'un Türk heyetini konferansı terk etmekle tehdit ettiği ve İsmet Paşa'nın azınlık haklarının uluslararası antlaşmalara göre çözümlenmesi gerektiği yönündeki beyanından bahsetmektedir.

The article mentions Ismet Pasha's refusal to give Armenians a homeland and the exemption of minorities from military service, Lord Curzon's threat to leave the Turkish delegation at the conference, and Ismet Pasha's declaration that minority rights should be resolved in accordance with international treaties.

Aynı zamanda ekalliyetlerin hizmet-i askeriyyeden istisnası ve bir heyet-i ecnebiye tarafından ekalliyetlerin teftişi ve mürâkabe altında bulunulması tekliflerini de katiyyen kabul etmeyeceğimizi bildirdi.

Lozan 13, T.H.R – Arazi Komisyonu Çarşamba sabah ekalliyetler meselesinin müzâkeresine devam etmiştir:

İsmet Paşa, Lord Curzon'un Salı günü irad eylediği nutka cevaben Türkiye'nin ecnebi bir heyet tarafından milli ekalliyetlerin kontrolüne muârız bulunduğunu beyan etmiş ve Ermeniler için milli bir yurd ile ekalliyetlerin hizmet-i askeriyyeden istisnâsı fikrini reddetmiştir. Maahaza muşârun ileyh ekalliyetlere adilâne bir muâmele icrâsını temin edeceğini teyit etmiştir. Venizelos, kontrol ve ekalliyetlerin Cemiyet-i Akvam tarafından himayesi lüzumunda ısrar etmiş ve on seneden beri Hıristiyan ekalliyetlerin su-i muâmeleye dûçar olduklarını hatırlatmıştır. Lord Curzon, Düvel-i Muazzama'dan

Fransa ve İngiltere gibi devletlerin Cemiyet-i Akvam'ın kontrolünden hariç kalmaya çalışmayacaklarını ima etmiştir.

Curzon, murahhaslarımızı konferansı terk etmekle tehdit ediyor!

İngiltere Hariciye Nazırı, müttefiklerin ekalliyetler hakkındaki teklifatının kati olduğunu ve İsmet Paşa hatt-ı hareketinde ısrar ederse Hıristiyan murahhasların Lozan'ı terk edeceklerini söylemiş…

Londra, 14 Kanûn-ı Evvel, (Layfield) – Ekalliyetler meselesiyle meşgul olan birinci komisyonda dün Lord Curzon bu meseleye karşı Türk murahhaslarının iltizam ettikleri hatt-ı harekete mukâbil Müttefikler nâmına ciddi bir ihtarda bulunmuştur. Salı günü Curzon tarafından vukû bulan teklifâtı Amerika[n] Sir Hughes ??? tamamıyla ve hararetle teyid ettiği gibi Fransa, İtalya, Yunanistan, Belçika murahhasları da Lord Curzon'a müzaheret etmişlerdir. Binâenaleyh Türkler kendilerini münferit bir mevkide bulmuşlardır.

News Ajansı'na nazaran İsmet Paşa'nın dün irad ettiği nıtık vaziyeti o kadar az ilerletmiştir ki, Lord Curzon daha makul bir hatt-ı hareket takip olunmadığı takdirde Hıristiyan milletlerin başka bir şey teklif etmeyerek Lozan'ı ve konferansı terk edeceklerini beyan etmiştir. Lord Curzon azim bir ciddiyetle idâre-i kelam ederek ekalliyetler meselesinin Lozan Konferansı'nda müzâkere olunan her meseleden ziyade dünyanın dikkatini celb eylediğini beyan etmiş ve demiştir ki:

"Konferans, ekalliyetler meselesinden dolayı inkıtâa dûçar olur uğrar ve bu meseleden dolayı Lozan'ı terk edersek Türk Heyet-i Murahhasasının lehine bir tek sedâ duyulacak mıdır? Türk murahhasları Ankara tarafından müzaheret görebilir fakat başka hiçbir yerden müzaheret göremeyeceklerdir. Sarahatle söylüyorum, arkadaşlarım da muvâfakat etti. Bu mülahazâtımı dostâne hissiyat ile ibraz ediyorum. Fakat tamamıyla kat'îdir."

İsmet Paşa'nın ekalliyetler hakkındaki teklifi

Lozan, 13, Şark, A. – İsmet Paşa, ekalliyetler hakkında bugünkü celsede beyânatta bulunarak ekalliyetler meselesinin bugün Avrupa'da mer'i olan beynelmilel müahedâta tevfikan halli lazım geldiğini her iki tarafça aff-ı umûmi ilânı prensibine itirazı olmayıp Yunanistan tarafından kemâl-i sıdk ve hulûs tatbik edilmek şartıyla ekalliyetlerin mübadelesini kabul edeceğini söylemiştir. Ancak ekalliyetleri himaye eden şurûtun tatbik edilip edilmediğini mürâkabe eylemek üzere bir heyet teşkîlinin ve başka milletlere mensup Osmanlı tebalarının hizmet-i askeriyyeden istisnâlarının Türkler tarafından katiyyen reddedileceğini beyan eylemiştir.

"İsmet Paşa, Ermenilere milli bir yurt itâsını reddetti!", Tevhid-i Efkâr, 15 Aralık 1922, s.1.

“Ekalliyetler meselesinde İsmet Paşa’nın gösterdiği celâdet”

Makale, İsmet Paşa’nın Ermeni yurdu teklifini reddettiği fakat azınlıklar hakkında bir genel affın ilanını kabul ettiği, Lord Curzon’un konferansı terk etmekle tehdit ettiği.

The article says that Ismet Pasha rejected the offer of an Armenian homeland, but accepted the proclamation of a general amnesty for minorities, Lord Curzon threatened to leave the conference.

Baş murahhasamız, ekalliyetleri himaye bahânesi ile müttefiklerin dermeyan ettikleri istiklalimizi muhil şerâiti Lord Curzon’un tehditlerine rağmen katiyyen kabul etmedi.

Lozan, 13 Kanûn-ı Evvel (Muhâbir-i mahsûsumuzdan) (Gecikmiştir) – Mesâil-i Siyasiyye ve Arziyye Komisyonu, Lord Curzon’un taht-ı riyâsetinde ictima ederek ekalliyetler meselesinin tetkikine devam etmiştir.

Lord Curzon bir ‘Ermeni yurdu’ ihdâs ve İstanbul’da ekalliyetlerin teftiş ve mürâkabe ahvali için bir komisyon teşkilini teklif etmişti.

İsmet Paşa, bu teklife karşı parlak bir nutuk irad ederek şark milletlerinin ızdırabâtına hâtime çekmek için Türk Hükûmetinin derin bir arzu-yı sulh ile mütehassis olduğunu, yalnız ekalliyetler meselesinin eyâdî-i ecânibde bir alet-i tahrîk olmasına katiyyen müsâade etmeyeceğini, mâmâfih istiklaline kıskanç bir surette merbut olan Türkiye’nin ekalliyetler için âlem-i medeniyetin kabul ettiği hukuku kabule muvafakat edeceğini söylemiştir.

İsmet Paşa, vekâyi-i âhireden sonra artık elzem bir hale gelen Rumların mübadelesi hususunda ısrar ve ekalliyetlere numune-i imtisâl olan sakin ve çalışkan Musevi anâsırından lisan-ı sitâyişle bahsetmiş, Türkiye’de kalmak isteyen Ermenilerin hüsn-i suretle karşılanacaklarını, maziyi unutmaya âmâde olan Türkler ile kardeşçe yaşayabileceklerini söylemiş, fakat Türkiye’nin taksîmi gibi telakki edilen bir ‘Ermeni yurdu’ tesisini reddetmiştir.

İsmet Paşa, ekalliyetler hakkında aff-ı umûmi ilanını kabul etmiş, yalnız anâsır-ı gayri müslimenin hizmet-i askeriyyeden istisnâsı teklifini reddeylemiştir. Mürâkabe Komisyonunun tesisine gelince ‘Bu, Türkiye’nin hürriyet ve istiklali ile gayri kâbil-i telif ve binâenaleyh gayri kâbil-i kabuldür’ demiştir.

Hiddetinden asabileşen Lord Curzon, İsmet Paşanın bu beyânatını tenkid ve reddetmek isteyerek bu şerait tahtında konferansın inkıtâya uğrayacağını makam-ı tehditte beyan etmiştir.

Bundan sonra münâkaşa pek heyecanlı bir şekil almış, Lord Curzon inkıtâ-ı müzâkerenin mesuliyetini Türklere yükletmek için fırsattan bilistifade Hıristiyanlık âlemin hissiyâtını tahrik edecek surette beyânatta bulunmuştur. Son günlerde tavır ve hareketleri anlaşılmaz bir şekil almış olan Müttefikler, kat’-ı müzâkere için ekalliyetler meselesinden istifâde etmek istiyorlar. Vaziyet birden bire vahimleşmiştir. İsmet Paşa ayrın cevap verecektir.

Konferans bir defa daha inkıtâ tehlikesini atlattı!

İsmet Paşa, ekalliyetler meselesinin devletlerin ekalliyetler hakkında evvelce kabul ettikleri muâhedât dairesinde münâkaşasından başka bir şey kabul etmeyeceğini söylemiş ve bunun üzerine murahhaslar yelkenleri suya indirmişlerdir. Hatta Sırp murahhası Türkiye'yi asrî bir millete yaraşır surette hareket ettiğinden dolayı tebrik etmiştir.

"Ekalliyetler meselesinde İsmet Paşa'nın gösterdiği celâdet", Tevhid-i Efkâr, 16 Aralık 1922, s.1.

"Curzon, 'Dört Hafta Sonra Sulh İmzalanacak' Diyor?"

Makale, İsmet Paşa'nın Türkiye'nin antlaşmadan sonra Milletler Cemiyetine gireceği ve Türkiye'nin azınlıklar hakkındaki uluslararası kuralları kabul edeceği yönündeki açıklaması, Türk heyetinin boğazlar komisyonunun kurulmasını reddettiğinden bahsetmektedir.

The article mentions that Ismet Pasha's statement that Turkey will join the League of Nations after the treaty and that Turkey will accept international rules on minorities, the Turkish delegation rejected the establishment of the straits commission.

Ekalliyetler meselesinde teklifleri kabul edilmezse konferansın inkıtâ'a uğrayacağı tehdidini savuran Curzon, şimdi de baş murahhasımızın beyânatından memnun olduğunu söylemiş ve müşârun ileyhi müttefikler nâmına tebrik etmiştir.

Lozan Palas, 15 Kanûn-ı Evvel, (Husûsi muhâbirimizden) –İsmet Paşa, Ekalliyetler Komisyonu'nda Lord Curzon'un beyânatına cevaben beliğ ve katiyyulmeâl bir nutuk irad ederek Türkiye'nin akd-i sulhü müteakip Cemiyet-i Akvâm'a dahil olmak temennisinde bulunduğunu ve Avrupa devletlerinin kabul eyledikleri düsturlara tevfîkan ekalliyetlerin hukûkunu tasdik ettiğini ve aff-ı umumi ilan edeceğini beyan etmiştir.

İsmet Paşa, eğer Lord Curzon'un beyânatında kat'-ı müzâkere tehdidi mevcut ise ve mûma ileyh ekalliyetler meselesini kat'-ı müzâkereye vesile ittihaz etmek istiyorsa Türk hukûkunun bütün vicdan-ı beşeriyette bir makes bulacağını söylemiş, Türkiye'nin hukûk-ı hâkimiyetini muhâfazada ısrar etmiş ve Avrupa'nın daima mütâlaat-ı insaniyeyi mevzû-ı bahs ederek hukûk-ı hâkimiyetimizi pâyimal ettiğini izah eylemiştir.

İsmet Paşa'nın katiyeti ve îtilâfpervarâne nutku son derece iyi bir tesir yapmıştır. Vaziyet, tekrar müsâit bir safhaya dâhil olmuştur. Son derece memnun olan Lord Curzon, dört hafta sonra Lozan'da sulh imza edildiği zaman Türkiye Cemiyet-i Akvâm âzâsı olarak göreceğini ve celsenin neticesini şâyan-ı memnuniyet addettiğini söylemiş, İsmet Paşa'yı Müttefikler namına tebrik etmiştir. Ekalliyetler meselesi tâli encümene havale edilmiştir. Buhran zâil olmuştur.

Boğazlar komisyonunu reddediyoruz

Lozan, 14 Kanûn-ı Evvel, (Muhâbir-i mahsûsumuzdan) – Boğazlar meselesini müzâkere etmek üzere tâli komisyonda Lord Curzon'un riyâseti altında tarafeyn mütehassısîn-i askeriyyesi ictimâ etti. Bu ictimâ'a bilcümle bahriye murahhasları da iştirak ettiler. Murahhaslarımızdan Tevfik ve

Şevket Beyler, ictimâda bulundular. Lord Curzon 13 tarihli celsede cereyan eden hadisâtdan katiyyen bahsetmedi. Çarşamba celsesinde İsmet Paşa ile Lord Curzon arasında ekalliyetler meselesi üzerine teâtî edilen hayli kuvvetli sözlerden bahsedilmediği gibi o münâkaşanın tevlit ettiği iğbiraın devamını gösterecek bir vaziyet alınmadı. Boğazlar Meselesi'nin âtiyen olması lâzım gelen şekil tetkik edildi. Lord Curzon, Boğazların şekl-i idâresinin Türk nokta-i nazarıyla telif edilmesi kâbil olabilecek şekilde olması için zemin ihzârını, Boğazlar statüsünün temin ve tesisini ve bu tarz idareye nezaret için Boğazlar Komisyonu'nun teşkili elzem olduğunu ileri sürdü. Murahhaslarımız, cevaplarında tarafeyn nokta-i nazarları arasında kâbil-i telif olacak esasâtın ihzârı hususundaki mesâiyi takdir etmekle beraber Boğazlarda tesis edilecek tarz-ı idâreye nezâret için Boğazlar Komisyonu namı altında bir komisyonun teşkilinde katiyyen mana bulmadıklarını söylediler. Bu komisyon hatta askerî değil, mülkî ve yahut Cemiyet-i Akvâm'ın mensubu ve Türk murahhasının riyâseti tahtında dahi olsa, mevcudiyeti katiyyen bîlüzûm ve bîmana olmak itibariyle bu mesele etrafında müzakereye mahal olmadığını beyan ettiler. Müzâkere, âtiye talik edildi.

"Curzon, 'Dört hafta sonra sulh imzalanacak' diyor?", Tevhid-i Efkâr, 17 Aralık 1922, s.1.

"Rum Patrikhânesi'nin İstanbul'dan Tebîdi Bahsinde Şedid Münâkaşat"

Makale, Konferansta Türk ve Yunan heyetleri arasında Patrikhâne hakkında sert tartışmalar yaşandığı, Yunanların Patrikhâneyi İstanbul'da bırakmakta kararlı olduğu, İngilizlerin Musul'un kuzey şehirlerini Türklere verebileceğinden bahsetmektedir.

The article mentions that there were fierce discussions about the Patriarchate between the Turkish and Greek delegations at the conference, the Greeks were determined to leave the Patriarchate in Istanbul, and the British might give the northern cities of Mosul to the Turks.

Yunan Heyet-i Murahhasası, Fener'deki fesat ocağı'nın İstanbul'da kalması için elinden geleni yapıyor. Böyle bir şartı hâvi olan muâhedeyi hiçbir Yunanlı imza edemezmiş!

Lozan 17, T.H.R – Ajans Havas iş'ar ediyor: Tâli Komisyon'un akd eylediği celsede ahâlinin mübâdelesi meselesinde Türkiye Heyet-i Murahhasası ile Yunan Heyet-i Murahhasası arasında Rum Patrikhânesi hakkında münâkaşa pek şiddetli olmuştur. Türkiye Heyet-i Murahhasası, Patrikhâne'nin İstanbul'dan uzaklaştırılmasını talep etmektedir. Yunan Heyet-i Murahhasası Patrikhâne'nin uzaklaştırılması takarrür ettiği takdirde hiçbir Yunanlı'nın böyle bir maddeyi ihtiva eden muâhedeyi imza edemeyeceğini beyan etmiştir. Türkiye Heyet-i Murahhasası, nokta-i nazarından ısrar etmiştir.

Ajans Havas ın istihbarına nazaran ber vech-i âti suret-i tesviye derpîş edilmektedir: Patrikhâne, en-asl bir Türk müessesesi olduğu cihetle Yunan Heyet-i Murahhasası bu meselenin tamamen muâhede haricinde bırakılmasını talep edecek ve bilâhare Patrikhâne İstanbul'u terk etmeye mecbur olduğu takdirde diğer Ortodoks milletlerle bilîtilâf protestoda bulunmak hakkını muhâfaza edecektir.

Musul meselesi hakkında hafî müzakereler

İngilizlerin vaziyeti hakkındaki haberler mütenâkızdır: Bir telgrafnâmede vilayetin şimal havalisini bize iâdeye mütemâyil oldukları, diğer birinde de hiç şehri vermeyeceklerini İsmet Paşa'a bildirdikleri iş'ar olunuyor.

Lozan, 17, T.H.R – Lord Curzon, Musul hakkında Türkiye Heyet-i Murahhasası'na bir mukâvele müsveddesi göndermiştir. İngilizler, Musul'un şimal havalisini terk etmeye mütemâyil görünmekte iseler de vesâyetini hâiz oldukları memleketin temin-i selâmeti için cenup kısmını muhâfaza arzusunda bulunmaktadırlar.

Londra, 17, T.H.R – İsmet Paşa'ya Musul vilayetinden hiçbir şehrin Irak Arap Hükûmeti'nden fekki imkânı olmadığını bildirmiştir.

"Rum Patrikhânesi'nin İstanbul'dan Tebîdi Bahsinde Şedid Münâkaşat", Tevhîd-i Efkâr, 19 Aralık 1922, s.1.

"İsmet Paşa'nın Hazım ve İhtiyâtını Takdir"

Makale, İsmet Paşa'nın Lozan Konferansı'nda sergileridği tutumun yabancı gazeteler atarafından takdir edildiğinden bahsetmektedir.

The article mentions that Ismet Pasha's attitude to exhibitions at the Lausanne Conference was appreciated by foreign newspapers.

Lozan, 18 Kanûn-ı Evvel, (Muhâbir-i mahsûsumuzdan) – Petite Parisienne gazetesinin Lozan muhâbiri, İsmet Paşa ile rüfekâsının Curzon'un riyâseti altında aynı masa etrafında akd-i ictima etmelerinin Türk mehâfilinde çok iyi bir tesir icra ettiğini bildirmekte ve İsmet Paşa'nın gösterdiği hazım ve dirayeti şâyan-ı şükran bulmaktadır. Yine mezkûr muhâbire nazaran yekdiğerine ekseriya muhâlif olan Türk ve İngiliz nokta-i nazarlarını telif etmek gibi nazik bir vazifeyi deruhde eden Mösyö Barer, gerek İsmet Paşa'nın gerek Lord Curzon'un seyyânen takdirini celbe muvaffak olmuştur. Tâli komisyonlarla Fransız murahhasları tarafından yapılan işlerin ekserisinde ve bilhassa Boğazlar meselesinde Fransız nokta-i nazarının hâkim olması temin edilmiştir.

"İsmet Paşa'nın Hazım ve İhtiyâtını Takdir", Tevhid-i Efkâr, 20 Aralık 1922, s.1.

"Boğazlar Meselesinde Müsâadatın Hadd-i âzamîsine Gittik!"

Makale, İsmet Paşa'nın Boğazlardan serbest geçiş ilkesini kabul ettiği, Müttefiklerin Türk olmayan Müslümanları da azınlık kabul ederek Müslümanlar arasında nifak çıkarmak istediği fakat Türk heyetinin bunu kabul etmediğinden bahsetmektedir.

The article mentions that Ismet Pasha accepted the principle of free passage through the straits, and the Allies wanted to create discord among Muslims by accepting non-Turkish Muslims as a minority, but the Turkish delegation did not accept this.

İsmet Paşa'nın itirazâtından sonra konferans âzâsı İsmet Paşa'ya beyan-ı teşekkür etmiştir.

Lozan Palas, 20 Kanûn-ı Evvel, Çarşamba (Muhâbir-i mahsûsumuzdan) – İtilâfperverliği ve hulûs-ı niyeti sayesinde bugün Boğazlar Meselesi halledilmiştir. Boğazlar Meselesini tetkike memur olan komisyonun bugün akdettiği celsede İsmet Paşa serbestî-i mürûru kabul etmiş, fakat Boğazlar Komisyonu selâhiyetinin yalnız Boğazlardan mürûr meselesine hasrı hususunda ısrar etmiştir. İsmet Paşa, askerlikten tecrit edilen mıntıkada her türlü murâkabeyi reddetmiştir.

Heyet-i murahhasamız reisinin bu beyânatı, konferans âzâsı üzerinde büyük bir hüsn-i tesir husûle getirmiştir. Müttefikîn murahhasları, İsmet Paşa'ya beyan-ı teşekkür etmişlerdir. Boğazlar Meselesi artık halledilmiştir.

Gölge etme başka ihsan istemem!

Müslüman ekalliyetlerin de hamisi kesildiler!

Rıza Nur Bey, Müslümanlar arasına tefrika sokmaktan başka bir gayesi olmayan bu teklifi suret-i katiyyede reddetmiştir.

Lozan Palas, 20 Kanûn-ı Evvel, Çarşamba, (Muhâbir-i mahsûsumuzdan) – Ekalliyetler Encümen-i Tâlisi'nde Müttefikler ırk ve lisan itibâriyle Türklerden ayrı olan Müslümanların da ekalliyetler meyânına ithâli ve Hıristiyan ekalliyetler gibi muâmeleye tâbi tutulmaları hususunda ısrar etmişlerdir.

Rıza Nur Bey, bu nokta-i nazarı suret-i katiyyede reddetmiştir.

Tevhid-i Efkâr - Konferansta biz itilâfperverlik gösterdikçe karşımızdakiler tezyîd-i müddeiyât ediyorlar. Binâenaleyh Boğazlar Meselesi'nde gördükleri pek yumuşak muamelelerden cüret alan murahhasların gittikçe tezyîd-i metâlib edecekleri tabii olduğu için artık heyet-i murahhasamız, Mîsâk-ı Millîmizden zerre kadar inhiraf etmemelidir.

İşte Türkiye'de ikamet eden ve Türk olmayan Arap, Kürt, Arnavut, Çerkes gibi ırkların da Hıristiyanlar misilli ekalliyet muâmelesine tâbi tutulmasını talep etmeleri de bu cümledendir. Her nedense Musevileri hiç hesaba katmıyorlar. Çünkü Avrupa'da hâlâ müthiş bir Yahudi düşmanlığı mevcuttur.

Müslüman ekalliyetler hakkında vâki olan bu tekliften devletlerin maksadı tamamen meydandadır ki o da Müslümanlar arasına tefrika sokmaktan ibarettir. Türkiye'den ayrılan Arapların aldığı ders-i ibret, diğer Müslümanlara mucib-i intibâh olmak iktiza ederse de yine bazı kâbil-i iştira eşhâsın memleketimizde mevcut diğer din kareşlerimiz hesabına bir takım müddeiyâtı iftirakcûyâne dermeyan etmeleri her zaman kâbildir. İşte bu hülyaya bir sedd-i mümânaat çekmek için bu gülünç teklifi yalnız reddetmekle iktifâ etmemeli, bir daha mevzû-ı bahs olmasına bile müsâade göstermemelidir. Bütün Müslümanlar, bu mebhasda Hıristiyan devletlerin sahte ve riyâkarâne tesâhub ve himaye tekliflerine karşı şu cevabı verebilirler:

"Gölge etme başka ihsan istemem!"

"Boğazlar Meselesinde Müsâadatın Hadd-i âzamîsine Gittik!", Tevhid-i Efkâr, 22 Aralık 1922, s.1.

"Rıza Nur Bey ile Venizelos arasında şedid bir münâkaşa"

Makale, Türk delegesi Hasan Beyle Venizelos arasında sert tartışmaların yaşandığı ve Türk heyetinin Patrikhâne'yi İstanbul'dan göndermek hususunda ısrar ettiğinden bahsetmektedir.

The article mentions that there were fierce arguments between the Turkish delegate Hasan Bey and Venizelos and that the Turkish delegation insisted on sending the Patriarchate from Istanbul.

Venizelos, Rumların Anadolu'dan tehcir edildiğini söyleyerek hükûmetimize hücum etmiş, Rıza Nur Bey de baş kiryeye harpten kendisinin mesul olduğunu beyan etmiş, münâkaşa pek şiddetli bir şekil aldığından reis celseyi tatil etmiştir.

Lozan, 21, T.H.R – Ekalliyetlerin himayesi meselesini tetkike memur tali komisyon bu sabahki celsesinde müttefikin projesi mündericâtını Türkiye Heyet-i Murahhasası'nın mukâbil projesi ile telife çalışmıştır. Ekalliyetlere ait mektuplarda Türkçe resmî bir lisan olarak tedris edilmek üzere ekalliyetlerin lisanının da tedris noktasında îtilâf hâsıl olmuş görünüyor. Bu celse, mühim bir hadise ile temayüz etmiştir. Müzâkere müsâit şerâit dâhilinde cereyan ettiği ve Türkiye murahhasları bir fikr-i îtilâfperverâne ibraz ettikleri sırada serbestî-i muhaceret meselesi mevzû-ı bahs olurken Venizelos Rumların Anadolu'dan tehciri meselesini tutturarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti'ne şiddetli hücum etmiştir. Rıza Nur Bey, cevap vererek harp mesuliyetinin Venizelos'a râci olduğunu beyân ile kendisini netâyicinden mesul tutmuştur. Komisyon Reisi Mösyö Montagn, muârızları iskâta muktedir olamadığından celseye nihayet vermiştir.

Patrikhâne gitmelidir ve gidecektir

Rıza Nur Bey, Yunan murahhası Kaklamanos'a bu lüzûm-ı katiyyeyi bir daha anlattı.

Atina, 21, Neos – Lozan'dan bildirildiğine göre, ekalliyetler meselesini tetkik etmekte olan komisyonda dün Doktor Rıza Nur Bey ile ikinci Yunan murahhası Kaklamanos arasında Patrikhâne

meselesi hakkında şiddetli bir münâkaşa cereyan etmiştir. Rıza Nur Bey, Kaklamanos'un müddeiyâtına cevâben Patrikhâne'nin her halde İstanbul'dan gitmesi matlûp olduğunu beyan eylemiştir.

Patrikhâne meselesindeki ısrarımız kiryeleri fena halde endişe-nâk ediyor

Atina, 21, Kronos ??? – Lozan'dan telgrafla bildirildiğine göre, Türk Heyet-i Murahhasası, Adalar ve Boğazlar meselesinde müstesna bir îtilâfperverlik gösterdiği halde, henüz bir karara müncer olmayan kapitülasyonlar meselesinde musırrâne ve mûtadâne bir hatt-ı hareket ittihâzına devam eylemektedir. Patrikhâne meselesinde dahi hayretengiz ve îtilâfgizlik göstermektedir. Hükûmet mehâfili, Türklerin Boğazlar meselesinde gösterdiği îtilâfperverliğe mukâbil devletlerin Patrikhâne meselesinde ısrar ve sebat etmeyeceklerinden endişe-nâktır. Bu takdirde yani gayri müsâit bir karar ittihâzı halinde Yunanistan, umum cihana şikâyet edecektir.

Adliye Nazırı Rentis ve Hariciye Nâzırı Aleksandris ile icra ettiği uzun bir mülakattan sonra sulhün karib bulunduğunu gazetecilere beyan eylemiştir.

"Rıza Nur Bey ile Venizelos Arasında Şedid Bir Münâkaşa", Tevhid-i Efkâr, 23 Aralık 1922, s.1.

"Musul Vilayetinde Ekseriyet Araplarda Değildir"

Makale, Musul'da nüfusun çoğunluğunu Arapların değil, Türk ve Kürtlerin oluşturduğundan bahsetmektedir.

The article mentions that the majority of the population in Mosul is composed of Turks and Kurds, not Arabs.

Nüfus-ı umûmiyenin ekseriyet-i azimesi Türk ve Kürd olup Arablar ekalliyeti teşkil eder.

Musul meselesinin Şark sulhü üzerinde nasıl bir tesiri hâiz bulunduğu malumdur. Musul'un petrolleri bütün ihtirasları tahrik etmiş olduğundan bu meselenin de pek çok müşkilatla hal edileceği şüphesizdir. İngiltere, Musulu petrollerinden dolayı Türkiye'nin elinden cebren almak istediğini söylemek cesaretini gösteremediği ve Türkiye'den nez edilen her kıtaya zahiri ve riyakar bir sebeb bulmak aded olduğu için Curzon bu vilayetimizin Arablarla meskun olduğunu iddia etmektedir. Hâlbuki Musul vilayetinde ahalinin ekseriyeti Türk ve Kürdlerde olup Arablarda değildir. Bu vilayetin bir milyona varan seyyar ve sabit nüfusundan ancak (110-100) kişisi Arab olup mütebaki nüfusu kâmilen Türk ve Kürd'dür. Türk ve Kürdün ise şüphesiz (Irak) a tabi olamazlar.

"Musul Vilayetinde Ekseriyet Araplarda Değildir", Tevhîd-i Efkâr, 24 Aralık 1922, s.1.

"İstanbul Hakkında Münferid ve Müşterek Teminat Muâhedesi İstiyoruz"

Makale, Türk Heyetinin İstanbul hakkında ayrı ve ortak bir teminat alması halinde boğazların askerden arındırılmasını ve kontrolünü kabul edeceğinden bahsetmektedir.

The article mentions that the Turkish Delegation will accept the demilitarization and control of the straits if they receive a separate and joint assurance about Istanbul.

Müttefikin murahhasları, milad-ı alisi yortusundan evvel boğazlar meselesinin bir suretle hallini arzu ediyorlar

Boğazlar hakkında mükalemat devam ediyor

Lozan 22 Kanûn-ı Evvel, Boğazlar meselesindeki son müşkilatı izale maksadıyla Düvel-i Müttefike mümessilleri ile İsmet Paşa arasında son derece fikr-i itilafpervarane ile cereyan etmekte olan müzakarata devam edilmektedir.

Türkiye Heyet-i Murahhasası, bir kontrol komisyonunun ifa-yı vazife etmesini kabul eder gibi görübmektedir. Heyet-i müşarünileyh yalnız komisyonun vazifesini münakaşa eylemektedir.

Münferid ve müşterek teminat muahadesi

Lozan, 22 Kanûn-ı Evvel, Müzakereye iştirak eden zevat, zan edildiğine nazaran Milad yortusundan evvel boğazlar meselesinin kat'i bir suret-i tesviyeye iktiranını son derece arzu eylemektedir. Tan gazetesine göre, Türkiye Murahasları, Boğazlar komisyonunun Boğazlar mıntıkasının mahiyet-i askeriyeden tecridi ve kontrolüne muvafakat ettikleri takdirde Müttefikler, Türkiye Heyet-i Murahhasasının talep eylediği münferid ve müşterek teminat muâhedesini nazar-ı dikkate alacaklardır.

"İstanbul Hakkında Münferid ve Müşterek Teminat Muâhedesi İstiyoruz", Tevhid-i Efkâr, 24 Aralık 1922, s.1.

"Curzon'un Musul Hakkındaki Muhtırasına Cevap Verdik"

Makale, İsmet Paşa'nın Lord Curzon'un Musul hakkındaki muhtırasına cevap vediği ve Türk-Ermeni Muâhedenat Cemiyetinin Lozan Konferansı'nda Türkiye Ermenileri namına sadece Türk Heyetinin konuşmaya yetkili olduğu yönündeki açıklamasından bahsetmektedir.

The article mentions Ismet Pasha's response to Lord Curzon's memorandum on Mosul and the statement of the Turkish-Armenian Muâhedenat Society that only the Turkish Delegation was authorized to speak on behalf of the Armenians of Turkey at the Lausanne Conference.

İsmet Paşa ile İngiliz baş murahhası, bu mesele hakkında doğrudan doğruya müzâkerata devam ediyorlar

Lozan, 24, Lord Curzon, Musul hakkında Türkiye Heyet-i Murahhssasının cevabına dest-res olmuştur. Bugün İsmet Paşa ile bu babda tekrar müzâkere cereyan etmesi muhtemeldir. Esasen Türkiye murahhasları ile İngiliz murahhasları arasında bu hususta doğrudan doğruya müzâkerata devam edilmektedir.

Heyet-i Murahhsa ve Türkiye Ermenileri

Türk-Ermeni Muhadenat Cemiyeti, Türkiye Ermenileri namına Lozan Konferansı'nda yalnız Türk Heyet-i Murahhasasının söz söylemeğe selahiyetdar olduğuna karar verdi

Türk-Ermeni Muhadenat Cemiyeti, evvelki gün içtima etmiştir. Bu içtimada Lozan Konferansı'nda ekalliyetler hakkında cereyan eden müzâkerat mevzû-ı bahs olmuş ve heyet-i murahhasamız riyâsetine telgrafnâme keşidesi taht-ı karara alınmışdır. Mezkûr telgrafnamede aynen Türkiye Ermenileri namına idare-i kelamata selahiyetdar murahhas İsmet Paşa tabiri istimal edilmekde, Türkiye'deki ekalliyetler hakkında Heyet-i Murahhasamız tarafından vuku bulan teklifatının pek muhik olduğunu ve Türkiye'deki Ermeniler namına yalnız Heyet-i Murahhasamız söz söylemeğe selahiyeti bulunduğunu beyan eylemektedir.

"Curzon'un Musul Hakkındaki Muhtırasına Cevap Verdik", Tevhid-i Efkâr, 26 Aralık 1922, s.1.

"Devletler, İstanbul'un Masuniyetini Temin Hususunda Ta'lil Gösteriyorlar"

Makale, Müttefiklerin İstanbul'un korunması hususunda ortak bir kefalet önerdiği ve İsmet Paşa'nın Türkiye'nin Musul'dan asl avazgeçmeyeceğine dair beyânatından bahsetmetedir.

The article mentions that the Allies proposed a joint guarantee for the protection of Istanbul and Ismet Pasha's declaration that Turkey would never leave Mosul.

Müttefikler, İstanbul'un masuniyetini münferiden teklif etmekden istinkâf ederek müşterek kefalet ile iktifâ edilmesini teklif ediyorlar

Hasan Bey, ya bu esası kabul etmek, yahud silahdan vazgeçmek hususunda Ankara yı istimzaca gidiyor.

Lozan 25, İstanbul, Mösyö Barer, dün Lord Curzon ile İsmet Paşa'nın boğazlara müteallık nokta-i nazarlarını telife çalışmışdır. Müttefikler, gayri askeri mıntıkanın Müttefikin ataşamiliterleri tarafından teftiş ettirilmesinden sarf-ı nazar etmişlerdir. İsmet Paşa'ya İstanbul ile boğazların masuniyet-i askeriyesi bahsinde devletlerin münferiden teklifatdan vaz geçerek müşterek tekeffül ile iktifâ etmesi teklif edilmektedir. Müttefikler, bu hususta başka müsaadata muvafakat edemeyeceklerden Hasan Bey, Büyük Millet Meclisi'nin bu tarz tesviyeyi kabul etmemesi veya sulh akdinden vaz geçmesi sefâin-i harbiyenin dühulünü teftişe hasr edilecekdir. İtilafnamenin hukûk-ı esasâtı Salı günü anlaşılacaktır.

Musul'dan katiyyen ferâgat edemeyiz

Paris, 25, İstanbul. İsmet Paşa (Şikago Tribün) gazetesi muhâbiri ile yapdığı bir mülakatda Türkiye'nin Musul'dan hiçbir vecihle sarf-ı nazar etmeyeceğini söylemiştir.

25 Kanûn-ı Evvel 38 tarihli tebliğ-i resmidir. Musul ve havalisi Irak-ı Arab hükûmetini istediğine dair İngilizlerin ahaliye cebren mazbata imza ettiirlmekde oldukları, istinkâf edenlerden ceza-yı nakdi aldıkları ve tayyare bombardımanıyla tehdid ettikleri müstahberdir.

"Devletler, İstanbul'un Masuniyetini Temin Hususunda Ta'lil Gösteriyorlar", Tevhid-i Efkâr, 27 Aralık 1922, s.1.

"Lozan Konferansı Müzâkeratı Hakkında Rauf Bey'in Mühim Beyânatı"

Rauf Beyin Lozan Konferansının hiçbir konuda karara varamadığına dair açıklaması ve İngiltere'nin Musul'u Türklere vermekten kaçındığından bahsetmektedir.

Rauf Bey talks about the statement that the Lausanne Conference could not come to a decision on anything and that England avoided giving Mosul to the Turks.

Ankara, 25 Kanûn-ı Evvel, (Muhâbir-i mahsûsumuzdan, gecikdirilmişdir), Heyet-i Vekile Reisi ve Hariciye Vekâleti Vekili (Rauf) Bey, Lozan Konferansı müzâkeratı ve bu müzâkeratın şimdiye kadar verdiği netayiç hakkında beyânatta bulunmuştur. Rauf Bey, Heyet-i Murahhasamızın gösterdiği hüsn-ü niyete ve itilafperverliğe rağmen maalesef henüz hiçbir mesele hakkında hiçbir karar verilmediğini ve konferans müzâkeratının aldığı şekle nazaran metâlib-i muhakka-i milliyemizin istihsalini mukadderat-ı milletin tahkimatı olan kuvvete tevdi etmek zarureti hâsıl olması ağleb-i ihtimal bulunduğunu söylemiştir.

İngiltere, Musul u iadeden suret-i katiyede istinkâf ediyor

Lord Curzon, İsmet Paşa'nın muhtırasına verdiği cevabda İngiltere, Musul vilayetini muhâfazaya karar verdiğini suret-i katiyede beyan etmiş, yalnız vilayeti şimalinde tashih-i hududa razı olabileceğini bildirmişdir.

Lozan, 27, (Ajans Havas), işar ediyor: Lord Curzon, Türkiye Heyet-i Murahhasası tarafından Musul hakkında dermeyan edilen delaile cevaben heyet-i müşarünileyhe yeni bir nota göndererek İngiltere'nin Musul vilayetini muhâfazaya karar verdiğini suret-i katiyede beyan etmiştir. Notada yalnız vilayetin şimalinde tashih-i hudud keyfiyetinin derpiş edilebileceğini ilave eylemektedir.

Londra, 27, Lozan'dan gelen haberler emniyet bahş değildir. Matbûatın neşr ettiği haberlere nazaran dün akşam Lord Curzon mucib-i memnuniyet hiçbir netice istihsaline muvaffak olmaksızın İsmet Paşa ile uzun bir mülakatda bulunmuştur. Türkiye Heyet-i Murahhasasının Musul'un teslimi hakkında vuku bulan talebi üzerine vaziyet bir kat daha müşkilleşmişdir. Taleb-ı vâkıa Lord Curzon evvelki muhtırayı tekid eden bir nota ile cevap vermiştir. Lord Curzon Türkiye Heyet-i Murahhasasının bu babda dermeyan eylediği delaili münakaşa etmekte ve Musul vilayetinin teslimine muvafakat edemeyeceğini beyan eylemektedir. İngiltere Hükûmeti'nin Musul vilayetinin teslimi hususunu derpiş etmekden imtina eylediğni teyid etmek mecburiyetinde bulunduğunu ve bu babda ayrıca müzâkerata maahaza

Lord Curzon Irak'ın şimal hududunun doğru olarak tayini Türkiye murahhasları ile müzâkere etmek üzere kendi mütehassıslarına tâlîmat itası arzusu tekrar izhar etmektedir.

"Lozan Konferansı Müzâkeratı Hakkında Rauf Bey'in Mühim Beyânatı", Tevhid-i Efkâr, 29 Aralık 1922, s.1.

"İngiltere, Musul meselesini Lozan'da hal etmek istemiyor"

Makale, İngiltere'nin Musul sorununu konferanstan ayrı bir görüşmeyle çözmek istediği ve İsmet Paşa'nın Musul'u almak için ısrar ettiğinden bahsetmektedir.

The article mentions that Britain wants to solve the Mosul problem with a separate meeting from the conference and that Ismet Pasha insists on taking Mosul.

Tan gazetesi, Musul meselesi hakkında Türk ve İngiliz Heyet-i Murahhasları arasında teâtî edilen notaların hakiki müddeiyatı setre matuf zevahirden ibaret bulunduğunu zan ettirecek esbab mevcuddur, diyor.

Ajans Havas işar ediyor: Bu sabah hiçbir komisyona âit içtima etmemiştir. Oldukça ilerlemiş olan mesainin muâhede-i sulhiyenin emr-i tanzimini ihzara imkanbahş olacağı tahmin ediliyor. Türkiye Heyet-i Murahhasası, Lord Curzon'a bir muhtıra tevdi ederek Musul hakkında metâlibinde ısrar etmiştir. Franzıs murahhasları, telif-i beyn hususunda mesâilerine devam etmektedirler.

Tan gazetesi, Fransız heyet-i murahhasasının telif-i beyn için mesaisine devam ettiğini kayd ile İsmet Paşa'nın Musul meselesine dair İngiltere'nin son notasına cevaben verdiği muhtırada vilayet-i mezkure hakkındaki metâlib-i sabıkasında sebat ettiğini istihbarına nazaran yazıyor. Mezkûr gazete, bu meselenin umumi muâhedenin akd-i tehire düçar edilmeksizin Türkiye ile İngltere arasında görüşülerek ayrıca bir suret-i tesviyeye iktiran ettirebileceğini çünkü İsmet Paşa ile İngiltere heyet-i murahhasası arasında Musul vilayetine dair teâtî edilen notaların hakiki müddeiyatı setre matuf zevahirden ibaret bulunduğunu zan ettirecek esbab mevcut olduğunu beyan ediyor. İngiltere Hükûmeti'nin bu meseleyi Lozan'da hal etmemek maksadında bulunduğu zan ediliyor. Bu babda mutasavver itilafı İngiltere'nin son notasındaki tazr-ı ifadeye nazaran zan edildiğinden daha çabuk kuvveden fiile isal edilebilecek ve Musul vilayetinin vazıyet-i hazırası Lord Curzon'un muhtırasında derpiş edilen suret-i tesviyeden başka bir suret-i tesviyeyi (silinmiş) muhik göstermeğe müsâit olacaktır.

İsmet Paşa'nın Matin gazetesinde intişar eden mülakatına nazaran Musul meselesi Türkiye Heyet-i Murahhasasını diğer noktalarda itilafperverlik ibrazından men edecektir.

"İngiltere, Musul Meselesini Lozan'da Halletmek İstemiyor", Tevhid-i Efkâr, 31 Aralık 1922, s.1.

"İlk Emirde Lozan Konferansının Tanımak İstemediği Hukûk-ı Milliyemizi İstihsale Amadeyiz"

Müttefiklerin Lozan Konferansı'nda Türklerin milli hukukunu tanımak istemediği ve Büyük Millet Meclisinin gerekirse Türk ordusunu harekete geçirebileceğinde bahsetmektedir.

The article mentions that the Allies did not want to recognize the national law of the Turks at the Lausanne Conference and that the Grand National Assembly could mobilize the Turkish army if necessary.

Lozan Konferansı, bütün ümidlere rağmen şark sulhünü temin edemedi. Bilakis günden güne vaziyeti daha vahimleştirdi. İtilaf devletlerinin bütün eski ihtiraslarını muhâfaza eylemekte olduklarını ve rical-i siyasiyesinin dört senelik vekayiden hiçbir ders-i intibah almadıklarını, petrol ve para hırsıyla bütün dünyayı tekrar alevlendirmek istediklerini gösterdi. Elyevm hal-i misakda bulunan konfeeransın mukadderatı bir taraftan Paris mülakatında dğer taraftan Türkiye Büyük Millet Mecliisnde cereyan eden müzâkerata bağlıdır. Paris mülakatından ne çıkacağını pek bilemiyoruz. Fakat Büyük Millet Meclisinde çıkacak karar malumunuzdur ve işte şudur:

Mîsâk-ı Millî den fedakârlık yok

Eğer İngiltere, Musul'u vermek istemez, Fransa da beş on Fransız tacirini zengin etmek için Uhûd-ı atîka meselesinde hakkımızı tanımaz ise konfeeransın her halde akim kalacağı ve hukûk-ı milliyemizi istihsal vazifemizi ordumuza tevcih edeceği şüphesizdir.

Büyük Millet Meclisi altı saat devam eden hafi bir celsede konferans müzâkeratını münakaşa etti

Ankara, 15 Kanûn-ı Sani, (Muhâbir-i mahsûsumuzdan), Evvelce bildirdiği vecihle Hasan Bey, bugün Büyük Millet Meclisine Lozan Konferansı müzâkeratı hakkında izahat vermiştir. Büyük Millet Meclisi, bu izahatı hafiyyen istima etmiş ve saat birde başlayan hafi celse, saat altıya kadar devam etmiş ve müzâkerat pek hararetli olmuştur. Müteaddid hatipler, beyânatta bulunarak heyet-i murahhasamızın gösterdiği hüsnü niyet, itidal ve itilafperverliğe karşı Müttefiklerin azami müşkilat çıkarmış olmalarını tenkid eylemişlerdir. Sulh meselesinde Mîsâk-ı Millîmizden hiçbir fedakalıkda bulunulmaması hususunda bütün mebuslar müttefikdir. Efkâr-ı umumiye ve mehafil-i siyasiyemiz Lozan Konferansı'nda sulhün akd edileceğinden ümidvar değildir. Gazeteler, istihsal-i sulh için konferansta gösterilen fedakârlıkları kâfi bulmakda ve daha ziyade fedakârlık yapamayacağımız sadedinde hararetli neşriyatda bulunmaktadırlar. Müttefikler, itilafgirizliği ve hukûk-ı meşrûamızı kabul ve tasdik etmemekde ısrarları devam eylediği takdirde ordularımızın sulhi bilfiil istihsal için ifa-yı vazifeye başlaması ağleb-i itimaldir.

"İlk emirde Lozan Konferansının Tanımak İstemediği Hukûk-ı Milliyemizi İstihsale Amadeyiz", Tevhid-i Efkâr, 2 Ocak 1923, s.1.

"Yunanlılar Karaağaç'ı İşgal ve Jandarmalarımıza Ateş Ettiler"

Makale, Yunanların Karaağaç'ı işgal ettiği, Türk ordusunun Yunanların Edirne'ye saldırması halinde 300 bin kişilk bir kuvvetle harekete hazır halde beklediğinden bahsetmektedir.

The article mentions that the Greeks occupied Karaağaç, and the Turkish army was waiting ready for action with a force of 300 thousand people if the Greeks attacked Edirne.

Curzon inkıtağa bahâne arıyormuş

Kiryeler unutmasınlar ki 300.000 Türk süngüsü amade-i savlet bekliyor

Yunan ordusunun Meriç in öte tarafında yapdığı istihzaratı hazırlığa ilk başladıkları günden beri mevsuk istihbaratımıza atfen yazmış ve nazar-ı dikkati celb etmiştik. Düşmanın bir fikr-i tecavüzkarane ile mütemadiyen hazırlanmakda olduğu nihayet resmen, katiyyen ve fiilen tahakkuk etti. Filhakika 16 Tarihli tebliğ-i resmimiz, Yunan kuvvetlerinin (Meriç) geçidlerine birleşmeğe çalışmakda olduklarını bildiriyordu. Dün gelen resmî haberlere nazaran Yunanlılar Karaağaç ı işgal etmişlerdir.

Bu hadise, Yunanistan'ı idare eden ihtilalci ve komiteci zabitlerin Yunan milletini yeni bir sergüzeşt ve felakate sürüklemek istediklerini ısbat etmiştir. Yunanlılar, bu hususta mâlûm taraftan hala mazahar-ı teşvik olunmakdadırlar. Fakat müşevvikleri de Yunanlılar da unutmasınlar bu defa Yunanistan'ın akıbeti çok feci olacaktır. Yunanistan'ın mazhar-ı teşvik olunduğu şüphe yokdur. Çünkü Yunanlılar, daha birkaç gün evvel yapdıkları istihzaratın mahiyet-i tecavüzkaraneyi hâiz olmadığını ve maksadlarının bir müdâfaa arzusu mevcuda getirmek olduğu hakkında devletlere teminat veriyorlardı. Şimdi ise Müttefiklerin taht-ı işgalinde bulunan Karaağaç a yerleşmek istemekle bu sözlerini fiilen tekzib etmişlerdir.

Yalnız Yunanlılar, yedikleri dayakdan hala uslanmadılar da Meriç in şark sahilindeki Müslüman yurdlarına, Edirne'mize tekrar tasallut etmek isterlerse bu defa dün de söylediğimiz gibi Edirne mizin ta (Atina) ya kadar gideceğimize şüphe etmesünler. Lozan daki müşavir-i askerimiz Tevfik Bey'in de söylediği gibi üç yüz bin süngüden mürekkeb olan kahraman ordumuz, Yunanlıların hediye ettiği son sistem eslihayı kendilerine karşı istimal etmek için birkaç saat ötede (İleri) emrine muntazır bulunmaktadır. Tesadüfat-ı haseneden olarak başkumandan da ordusunun başındadır.

Karaağaçın işgali

Yunanlıların Garbi Trakya'daki tahşidatı hakkında dün mâlûmat-ı kemaliye vermiştik. Son günlerde alınan hususi ve resmî haberlere nzaran gerbeler alelacele Meriç in sol sahilinde ahiren tahkimat yapmağa naşlamışlardı. Nihayet bunu da kâfi görmeyerek ellyevm Türklerle Yunanlılar arasında hususi fasıl olmak üzere yerleşmiş olan Düvel-i İtilafiye kıtaları tarafından işgal edilmiş bulunan Karaağaç a kuvvet sevk ederek Mudanya mukavelename-i askeriyesi hilafına burayı da işgal etmişlerdir.

"**Yunanlılar Karaağaç'ı İşgal ve Jandarmalarımıza Ateş Ettiler", Tevhid-i Efkâr, 19 Ocak 1923, s.1**.

“Musul Meselesini Akamete Uğratan Nokta”

Makale, İngiltere’nin Musul sorununu Lozan Konferansı dışında Türkiye ile ikili bir görüşmede çözmek istediği, Türk Heyetinin İngiltere’nin Türkiye’nin Musul üzerindeki egemenliğini kabul etmesi halinde söz konusu görüşmeyi kabul edebileceğinden bahsetmektedir.

The article mentions that the England wants to solve the Mosul problem in a bilateral meeting with Turkey outside of the Lausanne Conference, and that the Turkish Delegation can accept the said meeting if the England accepts Turkey’s sovereignty over Mosul.

Lozan, 20 Kanûn-ı Sani, Musul hakkında Lozan’da cereyan eden mükalemat bir aralık ümidbahş bir safhaya girmiş iken tarafyn nokta-i nazarı arasındaki mübayenet-i efkârın kâbil-i iktiham ve izale olmayacak bir şekil alması mükalemat-ı vakıayı nihayet akamete uğratmışdır

Mehafil-i ecnebiyedeki tedkikata nazaran müzâkeratın akametinden mütevellid ihtisasat bervechi atidir:

Gerek İngiltere ve gerek düvel-i saire, Musul meselesinin Lozan Konferansı mesaisinden hariç tuutlmasını ve Musul’un bilahare doğrudan doğruya İngiltere ile Türkiye arasında müzâkere edilmek suretiyle halline taraftardırlar.

Heyet-i Murahhasamız ise, hukûk-ı sarihamızı istihsal emrinde he rtürlü eşkâl ve tevahhüdden mücenneb bulunduğundan mesâil ma’zele-i sâire meyanında Musul meselesinin de hallini talep ediyor. Bu meselenin teferruatını tessbit için atiye müteallik tekâlifi ancak bir şartla kabul olabilir ki o da İngiltere muhade-i sulhiyenin imzasında evvel Türkiye’nin Musul üzerindeki hukûk-ı hâkimiyetini tasdik ve kabul etmelidir. Bu esası tesviye ettikden sonra iki memleketi alakadar eden teferruatı bilahare yine tarafeyn arasında bilmüzakere hal edilebilir. İngiltere, buna itiraz ediyor. Olsa olsa tashih-i hududu kabul edebileceğini söylüyor.

Salı günkü arazi komisyonunun ictimağında İngilizler, son projelerini mevki-i müzakereye vaz edeceklerdir.

“Musul Meselesini Akamete Uğratan Nokta”, Tevhid-i Efkâr, 21 Ocak 1923, s.1.

“Mübadele Meselesinde Çevirdikleri Dolab”

Makale, Yunanistan’ın mübadele aleyhinde Atina’da bir miting yaptırdığı, İngilizlerin Musul sorununda hakeme başvurulmasını istediği fakat Türklerin halk oylaması istediğinden bahsetmektedir.

The article mentions that Greece held a rally in Athens against the population exchange, that the British wanted an arbitrator in the Mosul issue, but the Turks wanted a plebiscite.

Yunanistan’da mübadelede aleyhinde mitingler yapdırmak suretiyle mübadeleyi akim bırakmak istiyorlar

Mübadele-i ahali meselesi, yeni bir safhaya girmişdir. Lozan’dan gelen haberlere nazaran Venizelos Yunanistan’ın cebri mübadele-i ahali meselesine muvafakat edemeyeceğini beyan eylemiştir.

Atina, dün öğleden sonra Türk ve Rum ahalinin mübadelesi aleyhinde bir miting akd edilmiştir. Mitingde birçok galabalık var idi. İtidalkarane bir irad-ı makal eden hatibler, alakadar ahalinin mesken ve memurelerinde kalmak hususunda ısrar edeceklerini dermeyan etmişlerdir. Mitingde ittihaz olunan mukarrerat, Müttefikin mümessilleriyle Amerikan sefaretine, Yunan Hükûmetiyle heyet-i ihtilaliye riyâsetine tevdi edilmiştir. Miralay (Palestiros), dahi mübadele-i ahali alaeyhinde ibraz-ı nutuk etmiştir. Miting kararı, telgrafla Lozan Sulh Konferansına iblâğ edilmiştir.

Gerbeler, fedakârlık edemezlermiş

Lozan’da Yunan heyet-i murahhasası, Rum ahaliye, taminat-ı maliyeye ve arazi ferâgatlerine dair Türkler tarafından talep olunan fedakârlıklara muvafakat edemeyeceğini resmen beyan eylemiştir.

Musul meselesinde ârâ-yı umumiyyeye mürâcaat istiyoruz

İngilizler ise hakeme mürâcaat edilmesini istiyorlar

Tan gazetesinin Lozan muhâbiri işar ediyor:

Lord Curzon, iki Türk murahhasının Londra’ya seyahati münasebetiyle İsmet Paşa’yla hususi bir mektub göndermiş. Türk heyet-i murahhasası da bu mektuba aynı suretle cevap vermiştir. Türk Heyet-i Murahhasası, Musul petrollerinin işletilmesi için Anger Malyoni tarafından kendisine teklif vâki olduğundan bu tekliflerin ne derece haiz-i kıymet olduğunu anlamak hakkına malik bulunduğunu beyan etmiştir. İstihbarata nazaran, Türk ve İngiliz murahhaslarının son içtima haberinden sonra da bu mesele resmî bir surette mevzû-ı bahs mğüzakere olmuş fakat bir neticeye iktiran eylememişdir.

Türk Heyet-i Murahhasası, (Muusl) vilayetinin menazifiye kısmı için ârâ-yı umumiyyeye, İngiliz heyet-i murahhasası ise hakeme mürâcaat edilmesini talep etmektedirler. Diğer taraftan Londra da Türkiye’de petrol taharrisi maksadıyla muhtelit bir Türk-İngiliz komisyonu teşkil etmiştir.

“Mübadele Meselesinde Çevirdikleri Dolab”, Tevhid-i Efkâr, 23 Ocak 1923, s.1.

“Musul Meselesinde Bir Suret-i hal Bulunacağı Ümit Ediliyor”

Makale, Musul sorununun Türkiye ile İngiltere arasında ikili bir görüşmeyle çözülmesinin beklendiği, Müttefiklerin barış için son tekliflerini verip Lozan’dan ayrılacağı ve bazı Türk delegelerin barış teklifini görüşmek için Lozan’da kalacağından bahsetmektedir.

The article mentions that the Mosul problem is expected to be resolved through a bilateral meeting between Turkey and England, that the Allies will leave Lausanne after making their final offers for peace, and that some Turkish delegates will stay in Lausanne to discuss the peace proposal.

Bu meselenin tehiri, ayrıca Türkiye ile İngiltere arasında hal olunacağı rivayet edildiği gibi arazi meselesinin sulh muâhedesiyle petrollerin işledilmesi hususunun da İngilizlere verilmek suretiyle bir şekl-i itilaf bulunduğu söyleniyor.

Lozan, 23 Kanun-ı Sâni, (Muhâbir-i mahsûsumuzdan) bugünkü celsenin Musul meselesinin mevzû-ı bahs olacağı cihetle ziyadesiyle haiz-i ehemmiyet olmasından dolayı başlıca murahhaslarımızı celseye dâhil olmadan görerek nokta-i nazarlarını görmek istedim. Murahhaslarımız, bu babda çok muhâfaza-i ketumiyet ediyorlar. Mâmâfih, bazı mehafilden öğrendiğime göre Musul meselesi hakkında Türk ve İngiliz nokta-i nazarlarından mevcut ihtilafı hal için bugüne kadar cereyan etmiş olan hususi mülakat büsbütün semeresiz kalmamış ve her iki tarafın nokta-i nazarlarını yekdiğerine takarrüb edecek bazı esaslar derpiş edilebilmişdir. Binaenalyh bu mesele hakkında burada daha ziyade nikbinlik hükümfermadır.

Musul meselesinin evvelce de söylendiği vecihle sulh meselesinden tefrik edilerek bilahare iki taraf arasında münferid müzâkerat ile halli cihetine gidilmesi mümkün olacağı da rivayet edilmektedir. Bugün celse olduğu takdirde neticeyi müstacelen geceden evvel gazeteye yetişdirmeğe çalışacağım.

Sulhperverliğimizi tecrübe edeceklermiş

Müttefiklerin kat’i mukarraratını ihtiva eden muâhede layihasını heyet-i murahhasamıza tevdi edildikden sonra baş murahhaslar Lozan’ı terk edecekler, yalnız bazı murahhaslar kalacakmış.

Londra, 22, İngiliz gazeteleri Lozan Konferansının ilerlemesi için Lord Curzon tarafından sarf edilen mesaiyi takdir etmektedirler. (Tayms) gazetesi ve diğer gazeteler, kariban Türkiye Heyet-i Murahhasasına tevdi edilecek olan muhede layihası Müttefiklerin kati mukerreratını ihtiva eylediğini ve şimdiye kadar Türkiye Heyet-i Murahhasasının sulh lehinde vermiş olduğu teminatın ciddiyeti tecrübe edileceğini yazıyorlar.

Lozan’da bulunan gazete muhâbirlerinin telgraflarına nazaran muâhede layihasının tevdiini müteakip Müttefikin heyet-i murahhasları rüesasının Lozan’ı terk etmeleri muhtemel olup bu takdirde Türkiye Heyet-i Murahhasasına arzu eylediği izahatı vermek üzere bir takım aza Lozan’da bulunacakdır.

“**Musul Meselesinde Bir Suret-i hal Bulunacağı Ümit Ediliyor”, Tevhid-i Efkâr, 24 Ocak 1923, s.1.**

“Curzon Musul Meselesini Cemiyet-i Akvam’a Havale Etti”

Makale, Lord Curzon’un Musul sorununu Milletler Cemiyetine havale ettiği, İsmet Paşa’nın ise Musul’da halk oylaması istediğinden bahsetmektedir.

The article mentions that Lord Curzon referred the Mosul issue to the League of Nations, while İsmet Pasha wanted a plebiscite in Mosul.

İngiliz gazeteleri, Musul hakkındaki İngiliz teklifinin kabul edilmemesi Lozan Konferansının devamını ihlal etmeyecek, diyorlar.

Lozan, 24, İsmet Paşa, petrolün işletilmesi hususunda teminat verilmemekle beraber Musul’un Türkiye’ye iadesi lüzumunda ısrar etmiştir. Müşarünileyh, bu meselenin halli için bir hakem heyetine değil rey-i âmmme mürâcaat edilmesini talep etmiştir. Lord Curzon, rey-i âmmme mürâcaat imkânı olmadığını beyan ve bu meselenin suret-i dostanede hallini Türkiye Heyet-i Murahhasasına teklif etmiştir.

Lord Curzon, Musul meselesini Cemiyet-i Akvama havale etmek üzeer vâki olan teklifinin Türkiye Heyet-i Murahhasası tarafından kabul edilmemesi Lozan Konferansının devamını ihlal edecek mahiyetde değildir. Müttefiklerin şeraitini havi muhaede-i sulhiye layihası evvelce derpiş edildiği şekilde Türkiye Heyet-i Murahhasasına tevdi edilecek ve Musul meselesinin Cemiyet-i Akvama havalesine dair bir madde ihtiva edecek suretle Türkiye murahhaslarına bu meselede hatt-ı hareketlerini nazar-ı dikkata almak imkânı bahş edilmiş olacakdır.

Muâhede metni Pazartesi günü verilecek

Curzon müsalahanın imzalanacağı günün arefesinde gelmek üzere Lozan dam müfarekat edecek.

Lozan’dan varid olan haberlere nazaran muâhede müsveddesi Pazartesi günü murahhaslarımıza tevdi edilecek ve Lord Curzon pazartesi günü Lozan’dan hareket ederek ve müsalahanın imzalanacğı günün arefesinde Lozan’a dönecekdir.

Curzon Musul meselesini Cemiyet-i Akvam’a Havale Etti”, Tevhid-i Efkâr, 26 Ocak 1923, s.1.

“Lozan’da Müttefiklerin müttehid cebhesi bir daha yarıldı. Fransa, murahhaslarımıza tevdi edilen muâhede müsveddesinin bir ultimatom mahiyetinde olmadığını, Türkiye ile müzakereye devam etmeye âmâde olduğunu resmen bildirdi. Lozan’da azim bir heyecan husule geldi. İngilizler, Fransa’nın bu hareketini protesto ettiler. Heyet-i Murahhasamızın Lozan’da kalması çok muhtemeldir.”

Makale, Lozan Konferansı’nda Müttefiklerin ayrılığa düştüğü, Fransa’nın münferit bir antlaşma imzalamak istediği, Başvekil Rauf Beyin antlaşmayı masa başında almak istediği fakat olmazsa Türk milletinin askeri önlemlere başvurabileceği yönündeki açıklamasından bahsetmektedir.

The article mentions the statement at the Lausanne Conference that the Allies fell apart, France wanted to sign an individual treaty, the Prime Minister Rauf Bey wanted to take the treaty at the table, but if not, the Turkish nation could resort to military measures.

Paris, 30, Tan gazetesi yazıyor: Fransa Hükûmeti Türkiye Büyük Millet Meclisi ile İngiltere ve İtalya heyet-i murahhasasına tevdi edilen muâhedenin bir ültimatom mahiyetinde olmayıp müzâkeratın hal-i hazırını kayd ettiği Fransa’nın müzakereye devama âmâde bulunduğunu bildirmişdir.

Bu haberin neşri Lozan’da azim bir heyecan tevlit etmiştir. Akşamüzeri vürûd eden bir İngiliz tebligatında Fransa’nın bu hatt-ı hareketini protesto eylemektedir. Bu iki vâkıadan mütevellid netâyicin bugünkü celseye esra-yı tesir etmesi muhtemeldir. Türk Heyet-i Murahhasası, fevkalde bir memnuniyet izhar etmekte ve Lozan’ı terk etmekden sarf-ı nazar eylemiş görünmekdedir.

Fransa münferid sulh akd edecek

Atina, Lozan’dan bildiriliyor: Fransa heyet-i murahhasası, konferansın suret-i katiyede muvaffakiyetsizliğe uğradığını nazar-ı dikkate alarak itilaf husulü için münferid tesviye taharrisine başlamışdır.

Rauf Beyin yeni mühim beyânatı

Rauf Bey, hasımlarımızın sulh-ü cihanı yeniden tehlikeye maruz bırakdıklarını fakat neticede bizimle anlaşmağa mecbur kaldıklarını ümit ettiğini beyan etmiştir. Heyet-i Vekile reisimiz de bizim gibi “düşmanlarımız meclisdeki münakaşatı alamat-i zaaf ad ederlerse yanılırlar” diyor.

Ankara, 31 Kanun-ı Sâni, (Muhâbir-i mahsûsumuzdan), Lozan müzâkeratının son aldığı safha-i mühimme münasebetiyle Rauf Bey, bugün geç vakte kadar meclisde beyânatta bulundu. Heyet-i Vekilemizin reis-i muhteremi, Heyet-i Murahhasamıza evvelce verilmiş olan talimatın kat’iyyen tadil edilmediğini, hasımlarımızın konferansta takib ettikleri hatt-ı hareket ile âlem-i beşeriyeti ve sulh-ü cinahı müdhiş ve muazzam yeni tehlikelere maruz bırakmakda olduklarını, itizar ve taallül siyasetini tatbik etmekle nihayet bizleri bizar ederek nasıl emel olacaklarını zan ettiklerini ve mâmâfih bu yanlış siyasetin tesirsiz kalacağını ergeç takdir ederek bugün ihdas ettikleri tehlikeli vaziyete rağmen son dakikada yine anlaşmak yolunu tutacaklarından ümidvar olduğunu söyledikden sonra Afyonkarahisar’da ne suretle sabrımız tükenerek nihayet taarruza mecbur kaldığımızı hatırlatdı ve bugün Türk milletinin aynıyla o taarruz-ı mühimmeden evvelki hisle, ruhla mücehhez olduğunu ve ledülîcab yine aynı suretle hareketinde biran tereddüd etmeyeceğini

ilave eyledi ve bütün emelimiz sulhü masa başında istihsal idi. Bu emelimize muvaffak olamazsak mesuliyet ve günah milletimize tevciye etmeyecektir.

“Lozan’da Müttefiklerin müttehid cebhesi bir daha yarıldı. Fransa, murahhaslarımıza tevdi edilen muâhede müsveddesinin bir ultimatom mahiyetinde olmadığını, Türkiye ile müzakereye devam etmeye âmâde olduğunu resmen bildirdi. Lozan’da azim bir heyecan husule geldi. İngilizler, Fransa’nın bu hareketini protesto ettiler. Heyet-i Murahhasamızın Lozan’da kalması çok muhtemeldir.”, Tevhid-i Efkâr, 1 Şubat 1923, s.1.

“Mustafa Kemal Paşa’nın Puankare’a Cevabı”

Makale, Mustafa Kemal Paşa’nın Mösyö Paincare’e barışı kuvvetli bir azimle istediğimi fakat Büyük Millet Meclisi’nin bazı şartları kabul etmediği, Poicare’in Mustafa Kemal Paşa’ya Fransa’nın münferit bir antlaşma imzalamayacağı ve Müttefiklerle müşterek hareket edeceğinden bahsetmektedir.

The article mentions that Mustafa Kemal Pasha asked Monsieur Paincare for peace with strong determination, but the Grand National Assembly did not accept some conditions, Poicare told Mustafa Kemal Pasha that France would not sign an individual treaty and would act jointly with the Allies.

Başkumandan, akd-i sulhü azm-i kuvveyisinde bulunduğunu muâhededeki bazı şartların Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilemeyecğini bildirmişdir.

Paris, 1 Şubat, Matin gazetesi, Mösyö Puankarenin tesbiti neticesinde zuhur eden hdisatdan bahs ederken Mösyö (Ponakare) nin Mustafa Kemal Paşa’ya gönderdiği telgrafı Lord Curzon’a tebliğ etmiş olduğunu tevzi ediyor.

Mustafa Kemal Paşa, Mösyö Puankare’ye cevaben şarkda sulh tesis etmek azm-i kuvveyisinde olduğunu bildirmiş ve fakat Müttefikin projesinde mezkûr bazı şeraitin Büyük Millet Meclisi tarafından şâyan-ı kabul görülmediğini saklamamışdır. Matin gazetesi, Fransız Hükûmeti’nin İngiltere ile münazaa çıkarmak arzusunda olmadığını fakat bir ihtilafa meydan vermemek için bütün mesaisini sarf eylediğini beyan ediyor.

Puankare’ın Mustafa Kemal Paşa’ya telgraf

Fransa başvekili muâhedenin imzasında vâki olan her hangi bir tehirin sulhü tehlikeye ilka edeceğini ve Fransanın münferid bir sulh akdine muvafakat etmeyeceğini baş kumandana bildirmişdir.

Ajans Havas, Mösyö Puankare’ın Mustafa Kemal Paşa’ya göndermiş olduğu telgrafnamenin bir Paris gazetesi tarafından Mösyö Puankare’ye atf edilen fikirlerden hiç birini ihtiva etmediğini suret-i katiyede temine selahaiyetdardır. Mösyö Puankare, telgrafnamesinde esas itibarıyla demiştir ki; muâhedenin imzasında vâki olacak herhangi bir tehir emr-i sulhü tehlikeye ilka edecektir.

Müttefikler, Türkiye'ye istiklalini, siyasi hükümranisini, teminat-ı maliyesini vikaye edecek adil bir sulh bahş etmek için her türlü mesaiyi sarf ettiklerinden emin bulunmaktadır. Binâenaleyh, Türkiye Müttefiklerin şeraitini kendisinin cezri bir takım müsaadatda bulunmasını istilzam etse bile bila esef kabul edebilir. Bu suretle Türkiye, bizzat kendi menfaatine hareket ve sulhe hidmet etmiş olacaktır. Mösyö Puankare, Mustafa Kemal Paşa'ya gönderdiği telgraf ile münferid bir muâhede-i sulhiyeyi imzalamağa muvafakat etmeyerek Müttefiklerle bilistisaf tanzim edilecek müşterek bir muâhedeyi vaz'ı imza etmesi için müşarünileyh nezdinde ısrar etmek maksadını takib etmiştir.

Mustafa Kemal Paşa'nın Puankare'a Cevabı", Tevhid-i Efkâr, 3 Şubat 1923, s.1.

Aktaran / Transliterated by:
Ali ÖZDEMİR[1], Önder KOCATÜRK[2]

- Tevhîd-i Efkâr -

"Lozan Mektupları"

84. Mektup

Konferansın 77. Günü:

Nihayet Sulha Doğru Son Hatveyi Atabildik!

Ve sulh Fransız himmetiyle yapılmış olabilirdi, hâlbuki maatteessüf İngiliz himmetiyle yapılmış oldu

Tarihî koltuklar! – İsmet Paşa'nın müjdesi – Rıza Nur Bey'in izahatı – Sulh oluyor, fakat ihtiyatlı bulunmalıyız – Bugünkü itilaf nasıl hazırlanabildi? – Sulhu İngiltere yapmış oldu – Fransa'nın kaçırdığı fırsat – İsmet Paşa'nın muvaffakiyeti

Lozan, Pazar, 8 Temmuz (1)339

Tarihî Koltuklar!

Gece saat bir buçuk. Bütün Türk gazetecileri Lozan Palas'ın kapısının karşısındaki koltuklara oturmuş, murahhasların gece içtimalarının nihayet bulmasını bekliyoruz. Lozan Palas'ın kapısından girer girmez karşıya gelen bu beş koltuğun Türk matbuatının ve Lozan sulhunun tarihinde büyük bir mevkii vardır. Çünkü iki buçuk aydan beri, konferansın geçirdiği bütün mühim safahat günlerinde Türk gazetecileri daima bu beş koltuğa yerleşmişler ve murahhasların vürudunu saatlerce, mütevekkilane, sabur ve mütehammil beklemişlerdir. Bu akşam da öyle oldu. Saat on ikiden sonra, eğlencelerini bitirmiş, mızıkalarını dinlemiş, dans heveslerini almış olan otelin kadınlı, erkekli bütün misafirleri yavaş yavaş odalarına çekildiği bir sırada biz gazeteciler, büyük bir vazife hissiyle birer birer gelip koltuklara oturduk ve kah gülüşerek, kah bedbinane mülahazat serd ederek, kah da nikbinlik göstererek beklemeğe başladık. Murahhaslar bu akşam fevkalade olarak bir gece içtimaı akdine karar vermişler ve saat on birde Uşi Şatosuna gitmişlerdi. Kırk sekiz saatten beri başlamış olan bu fevkalade içtimaların bazısı ise altı saat sürdüğü ve bu geceki içtima da hepsinden mühim ve tarihi olduğu için bizler hatta sabaha kadar beklemeyi göze almıştık. Fakat saat bir buçuk raddelerinde birden bire İsmet Paşa'nın otomobilinin düdüğü işitildi. Bu düdüğün sesini iki aydır dinleye dinleye, diğer otomobil düdüklerinden

[1]Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
E-mail: ozdemirali.83@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0565-1366

[2]Doç.Dr., İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
E-mail: onder.kocaturk@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5735-2416

tefrike kulaklarımız alışmıştı. İctimaın bu kadar çabuk hitam bulacağına ihtimal vermemekle beraber derhal yerimizden fırladık. Otomobil kapının önünde gelip durdu.

İsmet Paşa'nın Müjdesi

Baş murahhasımız, gece ziyaret ve içtimalarına mahsus smokini labis idi. Kendisine pek yakışan bu siyah elbise ile otomobilden indi. Simasında bidayeten biraz eser-i hüzün müşahede eder gibi olduk. Bir an gayr-i münkasim de hepimizi endişe istila etti. Fakat İsmet Paşa bir merak ve heyecan, etrafını almış olan gazetecileri görünce tatlı ve sevimli tebessümü ile güldü. Ellerini kaldırıp birbirine şatırane vurdu ve:

"- Arkadaşlar, itilaf hâsıl oldu. Esas itibarıyla sulhu akdetmiş addolunabiliriz" dedi.

Bu gece içtimaının böyle hüsn-i suretle hitamına - iki buçuk aydır gördüğümüz bütün acı tecrübelere rağmen - hepimiz az çok intizar etmekle beraber, İsmet Paşa'nın tebşiri karşında adeta fevkalade, muhayyir'ül ukul bir haber işitmişiz gibi mebhût kaldık. Derhal sualler yekdiğerini takip etti. Nasıl oldu, itilaf tamam mı idi, sulhu ne vakit imzalayacak idik, müttefiklerin bu kararlarından yine dönmek ihtimalleri yok mu idi?

Bu suallere İsmet Paşa, kendisine has olan teenni ve teemmül ile yavaş yavaş cevap veriyor, bizi temin ve tatmin ediyordu.

Fakat kırk sekiz saatlik müzakerat ve münakaşat ile yorulmuş olan baş murahhasımız, nihayet elimizden kurtuldu, asansöre binip odasına çıktı.

Rızâ Nûr Bey'in izahatı

Müteakiben Rıza Nur Bey'in etrafını aldık. İkinci murahhasımız kati ve şedid ifadesiyle İsmet Paşa'nın sözlerini teyit ile dedi ki:

-Sulh esas itibariyle akd edilmiş demektir. Aramızda mucib-i ihtilaf olan bütün meseleler, arzumuz dairesinde halledildi. Çanakkale ve İstanbul, sulhun Büyük Millet Meclisi tarafından tasdikinden altı hafta sonra tahliye edilmiş bulunacaktır. Kuponlar meselesi muahededen ihraç edilmiştir. Buna mukabil, Fransızlar belki müteakip celselerin birinde beyanatta bulunacaklardır. Biz de bilmukabele beyanatta bulunacağız. Bu mesele bu suretle halledilecektir. İmtiyazat meselesine gelince, onun için de muahedeye sekiz dokuz maddelik bir protokol tezyil edeceğiz.

Yalnız ikinci derecedeki bazı noktalar kalmıştır ki onlar için biz de, İngilizler de hükümetlerimizden istizahatda bulunacağız. Mesela İngilizler tahliyeden sonra şimdiki bütün filolarının İstanbul'da kalmasını istiyorlardı. Biz bunu kabul etmedik. Tahliyeyi müteakip İstanbul'da kalabilecek ecnebi sefainin miktarlarının hadd-i asgariye indirilmesini talep eyledik. İngiliz heyet-i murahhasası şimdi bu talebimizi hükümetinden soracaktır. Muvafık bir cevap alması muhtemeldir. Diğer taraftan bizde imtiyazlar meselesi hakkında muahedeye tezyilini kabul ettiğimiz protokolün bazı mevaddı için Ankara'dan istilam edeceğiz. Muvafık cevap alınca takarrür eden bütün mevaddı tespit eylemek üzere mütehassıslar toplanacak, her maddeyi muahedeye derç olunacak şekle koyacaklardır. Bu iş iki üç gün sürer. Ondan sonra resmi bir celse akd ederek bütün mukarrerata kesb-i katiyyet ettirilecektir. Şu suretle

nihayet bir hafta, on gün sonra muahedenin imza edilmesi suret-i katiyyede memuldür.

Sulh oluyor, fakat ihtiyatlı bulunmalıyız!

İşte Rıza Nur Bey'in bugünkü mukarrerat hakkında verdiği izahatın hülasası bundan ibarettir. Bu izahat, bu defa artık hakikaten sulh esasatının takarrür ettiğini göstermeğe kafidir. Mamafih "sütten ağzı yanan yoğurdu üfler de yer" kavl-i marufu mucebince biz yine biraz ihtiyatlı bulunmağı, son dakikada gayr-i muntazar bir takım mevani zuhuru ihtimalatını derpiş etmeyi daha muvafık buluyoruz.

Bizim heyet-i murahhasamızı müteakip, Fransız heyet-i murahhasası da geldi. Derhal General Pelle'nin de etrafını aldık. Fransız baş murahhası, her vakit ki beşûş ve nazik tavrıyla İsmet Paşa ve Rıza Nur Bey'in ifadelerini tekid etti, sulhun akdedilmiş addolunabileceğini, Rusların davet olunacağını, o cihetle imza keyfiyetinin on gün sonra olabileceğini söyledi. Biraz sonra da İngiliz heyet-i murahhasasıyla görüşmüş olan gazeteciler geldiler. Onlar da Horace Rombold'un sulhun muhakkak olduğunu, nihayet on, on iki gün zarfında imzaya intizar etmemiz lazım geldiğini söylediğini bildirdiler.

Sayfa: 2

Ser Muharririmizin Birinci Sahifedeki 84. Lozan Mektubunun Mabadıdır

Üç heyet-i murahhasa reisinin bu beyanatı, hep yekdiğerini müeyyid olduğuna göre sulhun artık bu defa katileştiğine hükmetmek lazım geliyor. Yalnız Rıza Nur Bey'in izah ettiği veçhile, bazı noktalar hakkında yine hükümetlerden talimatlar istenecek, sonra maddeler tespit olunacak, muahede tanzim ve tab' edilecek, muahedeyi imzalayacak olan murahhaslar gelecek, velhasıl ister istemez daha bir hafta, on gün beklemek lazım gelecektir. Diğer taraftan Fransızların söyledikleri veçhile, Ruslar da muahedenin Boğazlar'a ait kısmını tasdik etmek üzere davet olunacaktır.

Rusların bu davete icabet edip etmeyecekleri, icabet etseler de Boğazlar mukavelesini tasdik edip etmeyecekleri meçhuldür.

İşte bu esbaba binaen muahedenin imzasını idrak için daha on gün kadar beklemek lazım geldiği gibi, bazı noktalar için hükümetlerden tekrar talimat istemek mecburiyetine binaen de yine zihinlerde hafif bir şüphe vardır. Fakat bu defa artık, bu kadar zahmet ve intizardan sonra yapılan bu itilaftan hiçbir devletin dönmeğe ve yeniden bitmez, tükenmez bir müzakere devresi açmağa cesaret edebileceği de pek az muhtemeldir.

Bugünkü itilaf nasıl hazırlanabildi?

Bugünkü itilaf on beş günlük elim bir devre-i intizardan sonra hazırlanabildi. Bundan on beş gün evvel burada akdedilen hususi bir içtimadan sonra baş murahhaslar kendi aralarında uyuşmak kabil olmadığına hükmetmişler ve meselenin hallini hükümetlerine havale etmişlerdi. O vakitten beri hükümetler arasında nota teatisi suretiyle müzakerat cereyan etti. Asıl müzakere Fransa ve İngiltere arasında vuku buluyordu. Fransa kuponlar meselesinde ısrarında devam ediyor, nihayet kuponlar meselesinin muahededen ihracına, biz hamillerle anlaşıncaya kadar tahliyenin tehiri şartıyla, razı oluyordu. İngiltere ise tahliye meselesinin böyle meşkûk bir mahiyette bırakılmasına bizim katiyen rıza

göstermeyeceğimize kanaat getirdiği cihetle, Fransa'yı bu şarttan sarf-ı nazar ettirmeğe çalışıyordu. Bu suretle müzakerat ve münakaşat on beş gün devam etti. Fransa'nın tahliyenin ta'likini istemesine mukabil İngiltere, İstanbul'daki Fransız kuvve-i işgaliyesinin sekiz binden yirmi bine iblağ edilmesini teklif etti. Bu teklif Fransa'nın işine gelmediği cihetle, nihayet İngiltere nokta-i nazarını kabul ettirdi ve General Pelle ile Horace Rumbold'a yekdiğerine muvafık talimat geldi.

Sulhu İngiltere Yapmış Oldu

Şu halde bugünkü sulha bir dereceye kadar İngiltere'nin yapmış olduğu bir sulh nazarıyla bakmak lazım geliyor. Hâlbuki Şark sulhu bilhassa Fransa'nın eser-i himmeti olmak icap ederdi ve böyle olsaydı Türklerin hissiyatına, arzusuna her halde daha çok ziyade tevafuk ederdi. Fransızlar eğer son yedi sekiz ay zarfındaki hatîat-ı siyasiyyeyi irtikab etmemiş olsalardı, bugün herhalde Lozan müzakeratından muzaffer bir devlet olarak çıkmış bulunacaktı.

Filhakika bizim İzmir zaferimizden sonra Mudanya konferansı esnasında Fransa, Avrupa'nın şark siyasetinin hâkimi ve hükmü mevki-i mühimini haiz idi. İzmir'den Yunanlıları denize dökmüş olan galip ordularımız, yıldırım gibi süratle bir taraftan Çanakkale, diğer taraftan İstanbul üzerine yürümeğe başladıkları vakit, Avrupa'yı yeni bir harbi-i umumi zuhuru korkusuyla dehşetler istila etmişti. İşte bu havf ve dehşet anları esnasında, bütün Avrupa devletlerinin ve bilhassa İngiltere'nin nazarları Fransa'ya teveccüh etti. Olur olmaz her mesele için Londra'dan uzaklaşmak külfetini ihtiyar etmeyen salhurde Lord Curzon pürtelaş Paris'e koştu, Mösyö Poincaré'yi buldu.

Şark işlerine müdahale etmesini, Türk ordularının daha ileri gitmesine mümanaat için Fransa'nın İngiltere'ye müzaheret eylemesini istirham etti. Fransa'nın o zamanki mevkii ne kadar güzel, ne kadar parlak, ne kadar şerefli idi.

Fransa'nın Kaçırdığı Fırsat

Bizim Yunan ordularına karşı kazandığımız zafer Fransa'nın son bir iki sene zarfında Şark'ta takip ettiği siyasetin isabetini ispat etmiş, Fransa müdiran-ı umurunun İngiliz siyasiyyununda daha mutabassır, daha dûrbin olduğunu göstermişti. Poincaré o vakit, Avrupa'nın şark siyasetinin bihakkın hâkimi, bihakkın hakemi idi. Şarkta sulhun idamesi veyahut Avrupa'nın yine bir harb-i umumi afetine duçar olup olmaması, Poincaré'nin yapacağı bir işarete bağlı gibi görünüyordu. Her halde İngiltere gibi kuvvetine mağrur bir memleketin, mütekebbir ve müteazzım Hariciye Nazırı Lord Curzon'un Poincaré'nin ayağına koşması, Fransız siyasetinin tarihinde kesretle idrak ettiği muvaffakiyetlerden değil idi. Fakat maatteessüf Fransızlar bu muvaffakiyetin kıymetini takdir edemediler. Bizim zayıf zamanlarımızda bizimle Ankara İtilafnamesi'ni imzalamış olan ve binaenaleyh Yunanistan'a karşı olan harbimizi teshil etmiş bulunan Fransa, takip ettiği siyasetin tam muzaffer olduğu sırada birden bire döndü, ilk Lozan konferansına "Barrère"ler, "Bompard"lar gibi aciz bir takım siyasetçiler gönderdi. Bu adamlar, Lozan'da Fransız menafiini müdafaa edecekleri yerde, İngiliz siyasetinin birer peyki oldular. Ondan sonra ortaya bilalüzum bir faizler meselesi çıkarıldı. Fransızlar, bu meselede ısrar ettikçe ettiler. Fransızların bu ısrarlarındaki manasızlık akılların eremeyeceği derecede idi. Çünkü aynı zamanda Fransa, bizim faizleri altın ile tediye edemeyeceğimiz esasını da kabul etmişti. Bu esası kabul ettikten

sonra artık şekilden ibaret olan suret-i tediyede ısrar etmek, siyasetin ise muvaffakiyetle neticelenmesine imkân yoktu. Nitekim öyle de oldu. Bir ay devam eden bi-sûd münakaşadan sonra nihayet Fransa, İngiltere'nin ilhah ve ibramıyla ve belki de tazyikiyle Muharrem Kararnamesi'nin muahededen ihracına razı oldu. İşte bu suretle bugün Lozan'da yapılan sulhu İngiltere'nin himmetiyle yapılmış gibi telakki etmek mecburiyeti vardır. Hâlbuki yine tekrar ediyoruz, bu sulh Fransa'nın himmetiyle yapılmış olmak lazım idi. Bu, bütün Türklerin hissiyatına ve menafine daha muvafık olacağı gibi, Fransa'nın da menafine daha çok ziyade hadim olacağı muhakkak idi. Mamafih Fransa'nın gerek birinci, gerek ikinci Lozan konferansında hatalarına ve bilhassa şu son haftalarda gösterdiği itilafgirizliklere rağmen, nihayet kuponlar meselesinde ısrar etmeyerek bizim nokta-ı nazarımızı kabul etmiş olması, Fransızlarla aramızda asırlardan beri mevcut olan dostluğu yeniden tesise bir vesile olabilir. Yalnız biz kemal-i samimiyetle temenni ederiz ki Fransa artık Şark'taki mevkiinin icabatını daha iyi takdir etsin, bademe daha ziyade basiret ve bahusus siyasetinde daha ziyade istikrar ve mücaneset göstersin. Belki bu günlerin acı hatıraları unutulur ve yine iki millet arasında eski dostluk teessüs eder.

İsmet Paşa'nın Muvaffakiyeti

İsmet Paşa, iki buçuk aylık çok yorucu ve müziç müzakerat ve mesaiden sonra nihayet en ziyade ehemmiyet verdiği meselede muvaffak olmuştur. Filhakika baş murahhasımız bu konferansta başlıca iki gaye takip etmekte idi ki birincisi istiklal-i siyasimiz, ikincisi istiklal-i iktisadimiz idi. İstiklal-i siyasimizi, Montagna formülünü az çok eski şeklinde kabul ettirmekle ihraz etmiş idik. İstiklal-i iktisadiyyemizi de bu defa faizler meselesinde nokta-i nazarımızı tasdik ettirmek suretiyle istihsal ve istirdad etmiş oluyoruz.

Baş murahhasımız, bu büyük muvaffakiyeti son haftalarda burada gösterdiği azim ve sebat, sabır ve tahammül ve dirayet ve metanet ile ihraz etmiştir. İsmet Paşa'nın Lozan'da hakikaten bir zafer istihsal eylediğine buradaki bitaraf bütün gazeteciler kanidirler ve hatta hepsi gazetelerine bu akşam, "Türkler nihayet istediklerini yaptırdılar, hakiki bir sulh zaferi kazandılar" mealinde telgraflar keşide ettiler.

Kuponlar meselesinden sonra en mühim mesele olan İstanbul'un tahliyesi meselesini bugünkü mütehassıslar komisyonunda müşavir askerimiz Tevfik Bey müzakereye memur olmuştu. Mumaileyhin himmet ve ısrarıyla tahliyenin, muahedenin tarafımızdan tasdikinden altı hafta sonra icrası takarrür etti. Aynı zamanda Yavuz zırhlısıyla, İstanbul'da müttefiklerin zapt ve başka yerlere nakil eyledikleri bilcümle mühimmat ve eslihanın bize iadesi de takarrür etti. Velhasıl heyet-i umumiyyesiyle bugün heyet-i murahhasamız hakiki bir zafer ihraz eylemiş ve istediklerinin hepsini istihsal eylemiş addolunabilir. Bundan dolayı dün akşam hepimiz İsmet Paşa'yı ve refiklerini kemal-i samimiyetle tebrik ettik. Bundan sonra müttefikler yeni mevani ve müşkülat çıkarmazlar da muahede, ümit edildiği veçhile on gün zarfında imza olunur ise, memleketimiz nihayet senelerden beri beklediği sulha kavuşmuş olur.

Ebuzziyâ – Zâde, "Lozan Mektupları", Tevhîd-i Efkâr Gazetesi, 13 Temmuz 1923, s.1-2.

“Per-i Sulh Sarrafların Pençesinden Kurtuldu!”

Lozan’da bütün zorluklara rağmen barışın yapılabildiğinden bahsetmektedir.

The news about the fact that peace could be made in Lausanne despite all the difficulties.

Sulh, sekiz aydır Avrupa sermayedarlarının ve muhtekir faizcilerinin elinde esir idi, nihayet bin müşkülatla halas bulabildi.

Evet, peri-i sulh, nihayet sarrafların pençesinden kurtuldu. 24 Temmuz günü imzalanacak olan muahedename, peri-i sulhun berat-ı reha ve istihlası olacak. Avrupa sermayedaranının ve sarraflarının müthiş ve muzlim bir ruh-i ihtikâr ile hareket ettikleri, devlet ve milletlerin siyasetleri üzerinde muazzam ve menhus bir tesir ve nüfuza sahip oldukları, Lozan müzakeratı esnasında tamamen ve gayr-i kabil-i inkâr bir surette tahakkuk etmiştir. Lozan konferansından evvel, sermayedarların yani paranın siyaset-i cihan üzerindeki nüfuzu hakkında işittiklerimize ve okuduklarımıza, doğrusu pek inanmaz, mübalağalı addederdik. Meğer hepsi hakikat hatta hakikatten bile noksan imiş.

Lozan müzakeratı bu hususta bir muhikk tecrübe oldu. Filhakika en müşkülü’lhal zannettiğimiz, bütün siyasi mesaile binnisbe süratle birer suret-i tesviye bulundu da iş sarrafların, sermayedarların cebine girecek paralara gelince, defaât ile inkıta ve harp tehlikelerine sebebiyet veren ihtilaflar çıktı. Bugün bile bu mesail halledilmiş değil, sulh muahedesinden yalnız ihraç olunmuştur. Yani siyasiler, murahhaslar, hükümetler ve milletler, o müthiş sermayedarlarının arzuları hilafına hareket edememişler; faizler ve Turkish Petroleum şirketinin mevhum imtiyazı gibi meselelerini, muahededen ihraç ve atiye talik eylemişlerdir. Bu hal sermayedarların kendi menfaatlerini temin için hiçbir zaman mücadeleden, boğuşmaktan vazgeçmeyeceklerini göstermektedir. Sulh olduktan sonra da kâh gayelerini alenen meydana vurarak, kâh makasıd-ı muzmerelerini gizleyerek hücum edecek olan bu sermayedarlarla çok şedid ve bi-aman bir mücadeleye mecbur kalacağız. Binaenaleyh bugün peri-i sulhun ve onunla beraber Türk milletinin sarrafların pençe-i esaretinden istihlasını tesid ederken, yarın boynumuzu o zalim esarete uzatmamak için gözümüzü ve kulağımızı dört açmalıyız!

“Per-i Sulh Sarrafların Pençesinden Kurtuldu!” ,**Tevhîd-i Efkâr, 19 Temmuz 1923, s.1.**

پری صلح صرافلرك پنجه سندن قورتولدی !
صلح، سكز آیدر اوروپا سرمایه دارلرینك
اسیر ایدی، نهایت بیك مشكلاتله
وعسكر فاشیزمك أنده
خلاص بولا بیلدی

بو كون، صلح بایرامزك عرفه سنده، حریت بایرامزی ادراك ایدییورز
۱۰ — ۲۳ تموز، صلح و قربانه بایرامارینك برآراده و بربرینی متعاقب تسعیدینی، استقبال ملت ایچون برفال خیر عد ایدییورز
مبدأ حریت اولان ۱۰ — ۲۳ تموز بایرامنی ۱۵ سنه صوكرا تماماً حر اولدیغمز بركونده تسعید ایدییورز !
۱۰ - ۲۳ تموز
ملی بایرامی

"Konferanstan Hususi Telgrafnamelerimiz"

Lozan Konferansındaki gelişmelerin kamuoyuna duyurulması için gönderilen telgraf metinlerini içeriyor.

This article contains the texts of telegrams sent to announce the developments at the Lausanne Conference to the public.

Sermuharririmizden konferans hakkında nısfülleylden sonra aldığımız telgrafnameler

İmza Merasimine Riyaset Etmesi İçin İsviçre Reis-i Cumhuruna Davetiye Gönderildi.

Lozan Palas, 18 Temmuz (Ser muharririmizden) – İmza merasiminin parlak surette imzası için büyük hazırlıklar yapılmaktadır. Celseye İsviçre reis-i cumhuru riyaset edecektir. Reis-i cumhura bu hususta bir davetiye gönderilmiştir.

Konferansın Şerefine İsviçre Tarafından Ziyafet

Lozan Palas, 18 Temmuz (Ser Muharririmizden) – Pazartesi günü akşamı İsviçre hükümeti tarafından konferansta hazır bulunan murahhaslar şerefine bir ziyafet keşide edilecektir.

İsmet Paşa Neticeyi Ankara'ya Bildirdi. Muvafakate İntizar Ediyor.

Lozan Palas, 18 (Ser muharririmizden) – İsmet Paşa istihsal ettiğimiz neticeleri Ankara'ya işar etmiştir. Şimdi hükümetin muvafakatini beklemektedir. Uzun müddetten beri devam eden müzakerattan sonra Ankara'nın hukukumuzu muhil mevadın reddinde gösterdiği sebat ve İsmet Paşa'nın ibraz eylediği azim ve kudret sayesinde memleketimizin azim muvaffakiyat istihsaline muvaffak olduğu kabil-i red ve inkâr değildir.

Murahhaslarımız Perşembe Günü Avdet Ediyorlar

Lozan Palas, 18 Temmuz (Ser muharririmizden) - İmza merasimi Salı günü yapılacaktır. Perşembe günü avdet edeceğiz. Mütehassıslar elyevm muahedelerin tercümesiyle meşgul olmaktadırlar.

Osmanlı Bankasının İmtiyazı Temdid Edilmeyecek

Lozan Palas, 18 (Ser muharririmizden) - Osmanlı Bankasının 1924 senesinde hitam bulan imtiyazının iki sene müddetle temdidi için bir teklif vaki olmuş ise de heyet-i murahhasımız tarafından reddedilmiştir.

Ermenilerin Avdetine Müsaade İtasını Rica Ettiler. Reddettik

Lozan Palas, 18 Temmuz (Ser muharririmizden) - Müttefikler son senelerde Türkiye'den firar eden Ermenilerin avdetlerine müsaade itasını İsmet Paşa'dan son defa olarak rica ettiler, fakat baş murahhasımız bu iğtişaş amillerinin bir daha Türk toprağına ayak basmasını suret-i katiyede reddetti.

Abdurrahman Velid Ebuzziya, "Konferanstan Hususi Telgrafnamelerimiz" Tevhîd-i Efkâr, 19 Temmuz 1924, s.3.

“Lozan Sulhu, Türkiye’nin Siyasi Zaferidir”

Lozan’da Türklerin siyasi bir zafer kazandığına dair yabancı basında çıkan haberler

News in the foreign media that the Turks won a political victory in Lausanne

Bir İsviçre gazetesi sulhu nasıl telakki ediyor ve muahedename hakkında ne diyor?

Gazette de Lausanne 18 Temmuz tarihli nüshasında heyet-i murahhasamız ile müttefikler arasında husul bulan itilaftan bahsederken diyor ki:

“17 Temmuz 1923 tarihi, Lozan’da cereyan eden uzun ve yorucu müzakerelerin sonunu teşkil edecek. Filhakika artık muahedenamenin imzalanmasına hiçbir hâil yoktur. Bu vesika-i siyasiye, şayan-ı arzu olan bilcümle mevadı muhtevi değildir, birçok ıstırap-bahş sualleri cevapsız bırakmış ve ehemmiyeti kabil-i inkâr olmayan birçok mesaili meskûtün-anh geçmiştir. Bununla beraber yine tarafeyn-i akdinin samimi sulh arzularını tespit etmiştir. Lozan Muahedesi, Türkiye’nin büyük bir zafer-i siyasisidir. Türki murahhasları uzun aylar zarfında hiçbir zaman eksilmeyen bir azim ve sebatla çalışmışlardır. Mamafih, bu muahede aynı zamanda müttefiklerin de şayan-ı takdir bir sabır ve azm-i muslihane ibraz ettiklerine delalet eder.”

Romanya Matbuatı da Parlak Bir Zafer-i Siyasi Kazandığımızı Yazıyorlar

Romanya matbuatı Lozan’da husule gelen itilafı mevzubahis ederek Türkiye’nin siyaseten de muzafferiyet ihraz eylediğini yazıyorlar. Adevarul diyor ki: Türkiye, büyük Sultan Süleyman’ın bile gıpta edeceği parlak bir zafer kazanmıştır.

Lupa/Lupta (?) gazetesi, Türkiye’nin artık büyük kuvvet haline gelmekte olduğunu yazıyor. Umumiyetle Romanya gazeteleri Lozan’da bulunan tarz-ı tesviye ile müstakbel tehlikelerin önü alındığını söylüyorlar.

“Lozan Sulhu, Türkiye’nin Siyasi Zaferidir”, Tevhid-i Efkâr, 22 Temmuz 1923, s.1.

“Muahede Hakkında Baş Murahhasımızın Beyanatı”

Gazetenin başyazarının konferans ve antlaşma hakkında gönderdiği telgraf

Telegram sent by the editor-in-chief of the newspaper about the conference and the treaty

Memleketimiz iktisadiyat sahasında tam bir serbesti temin etmiştir. Bundan sonra müttefikler ile her hususta müsavi bir muamele görecektir.

Lozan Palas 22 Temmuz (Ser muharririmizden) - Muahedenamenin tab’ı bugün hitam buldu. Muhteviyatı hakkında baş murahhasımızın mütalaasını istimzaç etmek istedik, bervech-i ati beyanatta bulundular.

Lozan Muahedesi bize, memleketimizin menabi-i servetini inkişaf ettirmek için iktisadiyat sahasında tam bir serbesti-i hareket bahşetmiştir. Ba'dema hiçbir kayıt ile bağlı değiliz. Müttefiklerden tam bir müsavat ve keza tam bir tekabül istihsal ettik.

"Muahede Hakkında Baş Murahhasımızın Beyanatı", Tevhîd-i Efkâr, 23 Temmuz 1923, s.3.

"Bugün Sulh Bayramı, Hakiki Halas ve İstiklal Bayramımızdır"

Lozan Barış Antlaşması'nın bugün imzalanacağının duyurulması haberi.

The news that the Lausanne Peace Treaty will be signed today.

Hakkıdır, Hakka Tapan Milletimin İstiklal

Türkiye bugün milletlerin huzurunda tac-ı istiklal ile tetevvüc ediyor.

Muhammed ümmetinin alemdar bahadırı olan milletimiz, bugün zafer-i sulha ererek kahhar kılıcını kınına koyuyor. Türkiye'nin milletler huzurunda taht-ı halasına cülûsu bütün âlem-i İslam'ın mebde-i fevz ve necatı olsun.

Bugün sulh muahedenamesi devletimiz ve bütün devletleri tarafından imza ediliyor. Sulh, milletler için beşaret-i uzmadır. Tarihte belki hiçbir milletin mislini görmediği kadar kara âlâm ve mesaib yılları geçirmiş olan milletimiz, bugün resmen bütün milletler tarafından tasdik edilmiş istiklaliyle kâm-ı sulha eriyor. Elbette bir milletin tali ve mukadderatı şahısların tali ve mukadderatından çok daha ulvi ve mukaddestir. Bugün bütün şahıslarımızın, şahsi alam ve mesarımızın fevkinde olarak îd-i sulhu tesid etmeliyiz. Çünkü hepimizin başkumandanı ve neferi zengin ve fakir, şehirli ve köylü, çoluk ve çocuk, ana ve baba her şeyi uğruna feda ve kurban edeceğimiz vatan-ı akdesimiz bütün dünya milletlerinin huzurunda istiklal ve halas-ı tamını ilan etmiştir. Bu millet her şeyden evvel istiklal için kanını dökmüştür. Bugün her ne bahasına olursa olsun uğruna canlar ve kurbanlar verdiğimiz istiklalimizi yeniden aldık.

Sevr Muahede-i melunesi şimdi bütün garbın mevt-engiz amal-ı harisasıyla beraber tarihin hailevi bir istihzası gibi kalmıştır. Bu vatanın delikanlıları, bu millet evlatları yüzbinlerle, hep bugün, hep bu emel, hep bu kâm için kan ve ateş dalgaları içinde sevinerek can verdiler. Kolları bağlanarak Yunan eşkıyasının ayağı dibine zebh için namertçesine boynu uzatılan milletimize o şekavet ordularını bir saldırışta halas ve istiklal aşkına kahr ü tarac etti. Bugün bütün Garbi Anadolu'nun yerinde viran bir ülke kaldıysa ve eski yeşil yurtların üzerinde hala yangın dumanları tütüyorsa ve bütün bu dilnişin toprak ne uğruna kurban gitmiştir? Halas uğruna, istiklal muradına! İşte bugün Türk milleti muradına erdi. Hala bağırlarımızda acılarını duyduğumuz yaralar bile bugünü görmek için katlandığımız felaketlerin mirasıdır. O felaketler, bugün bu milletin boynundan kalkmıştır. Türk, her şeyden evvel, kendi yavrucağının kanı ve kılıcı, bahadırlığı ve canfedalığı hürmetine alnına yazılan kara yazıyı al

kanıyla bozdu. Bütün bu harika, bütün bu mucize kimsenin eseri değildir. Bütün bu harika, bütün bu mucize milletler içinde bizzat harika ve mucize olan Türk milletinin eser-i mübeccelidir. Denilecek ki bu sulh muahedenamesi, Afyon sırtlarında patlayan bataryalardan ta İzmir kıyılarına kadar bir barika gibi parıldayıp inen akınlarının şan ve şöhretine tamamiyle layık bir muahedename değildir. Fakat şu bilinsin ki Türk milletinin yiğit ve mert şiarı, kahramanlık meydanlarında olduğu kadar bazergânlık pazarlarında da alemdar olmaya müsait değildir. Zira cihan gördü ki Lozan konferansında sulh bir bazergan metaı oldu. Türk, bütün devletlerin hırs ve tama'ı önünde, kanı ve kılıcı aşkına pazarlıktan müteneffir asil bir yiğit gibi kaldı. Bugün ne olursa olsun, her şeyin fevkinde olarak evvela bu milletin başı katillerinin elinden kahhar bir zaferle kurtulmuş ve tac-ı sulh ve istiklal ile tetevvüc etmiştir.

Sulhumuz, bir girdbad-ı inkırazdan bunca kurbanlar hürmetine halas bulan milletimiz ile refah ve sükûna susayan bütün şarka ve ümmet-i Muhammed'in gözbebeği Türk'e tevcih-i kalp etmiş olan bütün âlem-i İslam'a mübarek ve müteyemmen olsun. İd-i sulhumuzun, mübarek kurban bayramına karışması Türklüğün ve âlem-i İslam'ın istikbali için bir fal-i hayr, bir beraat-i istihlâl, bir delil-i manevidir. Zulüm ve ihtirasa kurban edilmek istenilen milletimiz, işte bir kurban bayramında sulh bayramlarını tesid etmiş oluyor. Türkiye bugün yeni tarihine, sükûn ve emniyetle giriyor. Kanı dindiren sulh kanı döken kılıcın hakkıdır. Bugün hakkını alan kılıcı mucizeler yaratan şanlı ordularımız artık selamet ve zaferle kınlarına koyuyorlar. Ejder-i inkırazı kahr u nabud eden mansur ve muzaffer ordularımızı ve nimet-i sulhla kâmyâb olan milletimizi tebrik ederiz. Mukaddes memleketimizin bundan sonraki tali'i, hak ve namusun tali'idir. Mahuf musibetler geçirmiş ve inkıraz duzahından kurtulmuş olan bu millet bundan sonra hak ve namusun eline bir mukaddes emanet gibi mevdudur. Artık:

Hakkıdır, Hakka tapan milletimin İstiklâl!

"Bugün Sulh Bayramı, Hakiki Halas ve İstiklal Bayramımızdır", Tevhid-i Efkâr, 24 Temmuz 1923, s.1.

"Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Bayram Tebriki"

Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın barış antlaşmasına denk gelen bayram tebriki telgrafı.

Gazi Mustafa Kemal Pasha's congratulatory telegram for festival and also coinciding peace treaty.

Makine başında Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne

Paşa Karargâhı, 24 Temmuz – İdrak ettiğimiz bayram Lozan'da sulhun imza edildiği güne tesadüf ediyor. Memleketin felaket ile bunaldığı bir zamanda milleti halas ve istiklale eriştirmek için giriştiğimiz mücadele silahlarımızın ve siyasetimizin kazandığı muvaffakiyetlerle ilk büyük merhalesine vasıl olmuştur. Türk milletinin hür olduğu kadar hakiki bir nizam-ı ictimai içinde zengin, müreffeh, sahib-i irfan ve sanat olarak yaşamasını kendine gaye ittihaz eden cemiyetimiz ve halkımız, sulhun tamamen akdinden sonra ifa edeceği yeni vazifelere hazırlanırken, intihabatta milletin aynı fikirler etrafında

toplanmış zevata rey vermek suretiyle gösterdiği vahdet ve tesanüdün sulhun imzasını mühim bir nispette teaccül etmiş olduğunu beyan ve aziz vatandaşlarımızı milli tarihimizin büyük bir muvaffakiyet merhalesi olan bu mesut bayramdan dolayı bütün kalbimle tebrik ederim.

Gazi Mustafa Kemal

Başkumandan Mustafa Kemal Paşa'nın Ordulara Bayram Tebriki

Ankara 24 Temmuz (Ana. A.) Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa bayram münasebetiyle bilumum ordulara ve cephelere atideki tebrik telgrafını keşide buyurmuşlardır:

1- Bayramda idrak ettiğimiz bu günde heyet-i murahhasamızla İtilaf Devletleri arasında Lozan'da sulh imza ediliyor. Sayısız müşkülatla dolu bu yolun nihayetine muvaffakiyetle ve şerefle vasıl olduk. Harp sahasında olduğu kadar siyasette de Türk milletinin hakları metanetle ve ehliyetle müdafaa edilmiştir. Şimdiye kadar hiçbir ordunun tahammül etmediği derecede ağır bir vazifeyi büyük mazinin şöhretine layık bir surette ifa etmiş olan kahraman ordumuz bugün kurtulan vatanın ufuklarında bayram ve sulh güneşinin beraber doğduğunu görüyor. Dünya ve tarih karşısında Türk milletine karşı taahhüt ettikleri vazifeyi muvaffakiyetle başarmaktan dolayı şimdi pek haklı olarak mesut ve müftehir olan aziz silah arkadaşlarımın aynı hiss-i saadet ve iftihar ile bayramlarını tebrik ediyorum.

Gazi Mustafa Kemal

"Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Bayram Tebriki", Tevhid-i Efkâr, 25 Temmuz 1923, s.3.

"İsmet Paşa Lozan'dan Hareket Etti"

İsmet Paşa'nın Lozan'dan hareketle İstanbul'a ve oradan da Ankara'ya dönüş yolculuğu hakkında bilgi vermektedir.

It gives information about İsmet Pasha's return journey from Lausanne to Istanbul and from there to Ankara.

Heyet-i murahhasamız Cuma sabahı şehrimizde vasıl olacaktır.

İsmet Paşa, Ankara'ya ne vakit gidecek? İsmet Paşa – General (Harington) mülakatı Lozan 7 Ağustos (Muhabir-i mahsusamızdan) – İsmet Paşa heyet-i murahhasamız ile dün sabah İstanbul müteveccihen Lozan'dan hareket etti. Müşavir Şeref Bey bera-yı tedavi burada kaldı.

Dün İstanbul Murahhaslığı'na İsmet Paşa'dan vürud eden bir telgrafnamede, evvelki gün öğleden sonra Türk-Amerika muahedenamesinin merasim-i mahsusa ile imza edildiği bildirilmiştir.

İsmet Paşa, bu muahedenin de imzası hasebiyle dün sabah heyet-i murahhasamız ile birlikte Lozan'dan hareket etmek üzere Şark Ekspres trenine rakib olduğunu da ayrıca Adnan Bey'e bildirmiştir.

Müşarünileyh ve heyet-i murahhasamız Cuma günü sabahı saat sekizde Şark Ekspres treniyle şehrimize muvasalat etmiş olacaktır. İsmet Paşa Cuma günü akşamı General Harington ile uzun bir mülakat icra edecektir. Bu mülakata ehemmiyet atfediliyor. İsmet Paşa'yı istikbal için Cuma gecesi şehrimizden muhtelif trenler tahrik edilecektir. Bu trenlerden birine Sultan Abdülhamit merhum zamanında yaptırılmış olan gayet müzeyyen vagon rabt edilerek Çatalca'ya götürülecek ve orada İsmet Paşa bu vagona alınacaktır.

Gece İstanbul'dan gidecek olan trenler on ikiden itibaren hareket edeceklerdir. Müstakbilini hamil trenler İstanbul'dan hareketten iki buçuk saat sonra Çatalca'da bulunacaklardır.

İsmet Paşa'yı istikbal için gidecek olan heyet meyanında İstanbul Valisi Haydar, Doktor Adnan Beyler, Selahaddin Adil Paşa, mekatib heyet-i murahhasaları, müessesat-ı hususiye ve cemaat-i resmiye ve hususiye murahhasları bulunacaklardır.

İsmet Paşa için Tak İnşası

İsmet Paşa için Sirkeci'de büyük bir tak inşa edilecektir.

İsmet Paşa'ya Pera Palas'da Daire

Şehremaneti tarafından İsmet Paşa için Pera Palas'da bir daire-i mahsusa isticar edilmiştir. **İsmet Paşa Ankara'ya Ne Vakit Gidecek?**

İsmet Paşa Cumartesi günü sabahleyin şehrimizden Ankara'ya hareket edecektir.

"İsmet Paşa Lozan'dan Hareket Etti", Tevhîd-i Efkâr, 8 Ağustos 1923, s.1.

"Harp ve Sulh Gazisi İsmet Paşamız Bu Sabah Şehrimize Geliyor"

İsmet Paşa ve Lozan'daki Türk heyetinin İstanbul'a gelişine dair.

About the arrival of İsmet Pasha and the Turkish delegation in Lausanne to Istanbul.

Tevhid-i Efkâr Türk'ün Harp Meydanlarında Hakk-ı Hayatını, Sulh Müzakeratında da Hakk-ı İstiklalini Temin Eden Gazi Kumandana Beyan-ı Hoşamedi Eyler

İsmet Paşa, şanlı bir sulh akd ederek millet ve memleketi kurtardıktan sonra hem kılıcı, hem de kalemi ile parçaladığı Sevr muahede-i meşumesinin imzalandığı günün devr-i senevisinde İstanbul'a giriyor.

Murahhaslarımız Bu Sabah Şehrimize Geliyorlar

Adnan Bey, Selahaddin Adil ve Refet Paşaları hamil olan tren ile diğer müstakbilini hamil olan tren dün gece Sirkeci'den hareket etti

İsmet Paşa ile heyet-i murahhasamız bu sabah saat sekiz de şehrimize muvasalat edecek ve tezahürat-ı fevkalade icrası suretiyle karşılanacaklardır. İsmet Paşa'yı Çatalca'da karşılamak ve tezahürat-ı mahsusa da bulunmak üzere bilhassa istihzaratta bulunulduğu malumdur. Paşa'yı istikbal için Çatalca'dan itibaren taklar inşa ve güzergâh tezyin olunmuş, dün gündüzden itibaren hat boyundaki bütün köy ve kasaba halkı ile Eyüp Sultan ve saire gibi İstanbul mahalleleri halkı da Paşa'yı karşılamak üzere vesait-i muhtelife-i nakliye ile Çatalca'ya azimet etmişlerdir.

"Harp ve Sulh Gazisi İsmet Paşamız Bu Sabah Şehrimize Geliyor", Tevhîd-i Efkâr, 10 Ağustos 1923, s.1.

"İsmet Paşa'nın Beyanatı"

Lozan Heyeti ve İsmet Paşa'nın İstanbul'a gelişi ve İsmet Paşa'nın yaptığı açıklama hakkındadır.

About the Lausanne Delegation and the arrival of İsmet Pasha in Istanbul and the statement made by İsmet Pasha.

"-Hamdolsun, milletimize, memleketimize kavuştuk. Memleketime sulh ile döndüğümden dolayı çok seviniyorum. Hasretimiz çok sürdü. Lozan'dan bahsedecek bir şey yok. Hepsini biliyorsunuz. İşte sulh oldu. Sulh, yeni ve büyük vazifelere başlamak demektir. Şimdi o kapıyı açtık, bu imtihanı vereceğiz. Bu imtihandan da behemehâl muvaffak olacağız ve olmamız lazımdır ve artık bundan sonra rahat rahat çalışabiliriz."

Suallerimiz hiç durmuyordu. Paşayı, daha ziyade söyletmek için her şeyden bahsediyor, her meseleye temas ediyorduk:

-"Muahede-i sulhiyeyi meclisin ne zaman tasdik edebileceğini zannedersiniz?"

-"Ankara'ya gider gitmez muahedeyi meclise vereceğiz."

Sonra mülakatımız devam etti:

-"Sulh muahedename-i umumisi ile Amerika muahedesi arasında esâsât itibariyle bazı farklar mevcut mudur?"

-"Suret-i umumiye de yoktur."

-"İstikraz akd edileceği doğru mudur?"

-"Böyle bir şey mevzubahis olmamıştır."

-"Muahede memleketin menafiini tamamıyla kâfil midir?"

-"Mütekabiliyet esası üzerine tarafeynin hukukunu temin ediyor."

-"Sulhun devamlı olacağından ümidvar mısınız?"

-"Ümidvarım."

-"İntihabat konferans üzerinde bir tesir icra etmiş midir?"

-"Yeni intihabatın aldığı şekil, milletin gayelerine merbutiyetini gösterdiğinden dâhili ve harici her işimiz için mûcib-i suhulet olmuştur."

Paşa artık, sualimize cevap vermek istemiyor. Rıza Nur Bey'e, Tekfurdağı mutasarrıfı İhsan Bey'i göstererek:

-"Bak Hocam hala genç. Benim saçlarım bembeyaz oldu" diyor ve saçlarının fazlaca beyazlaşmış olmasını mevsimsiz buluyordu. İsmet Paşa bir aralık İstanbul'da cereyan edecek mülakatların mahiyeti hakkındaki suallerimize de cevap verir gibi oldu ve:

" Tabii İstanbul'da da hal edilecek bazı işler var. Tahliye hakkında…" dedi, ama bu defa da Adnan Bey, İstanbul işine taalluk eden bu meselede Paşa'nın cevabını tamamlamasına müsaade etmedi. İsmet Paşa ile hasbihalimizi burada kestik. Zaten Çorlu istasyonuna da gelmiştik. İstasyon mükemmel bir surette donanmış, her istasyonda olduğu gibi burada da meşaleler yakılmış; asker, halk safbeste-i istikbal ve ihtiram olmuştu.

Katar tevakkuf eder etmez, Paşa istasyona indi. Derhal, semavata yükselen: O ulvi "Allahu ekber.." sada-yı tekbiri arasında iki kurban kesildi. Mektepliler marş okudu, hoca efendiler dua etti. Paşa askeri teftiş etti, hatırlarını sordu.

İsmet Paşa, halkın üzerinde o kadar sehhâr bir tesir bırakıyordu ki herkes İsmet Paşa'yı göğsüne bastırmak ve bırakmamak istiyordu.

İsmet Paşa'nın Nutku:

İstasyonda 12-13 yaşında bir genç selis bir nutuk okudu. Paşa bu nutka cevap verdi. Dedi ki:

"İltifatlarınıza çok teşekkür ederim. Gençliğin ruhunda çok derin bir kudret, bir varlık sezdiğimden dolayı memleketimin istikbali namına müftehirim. Genç arkadaşlar, biz size layık olmaya çalıştık. Siz istikbal için, memleket için daha çok çalışmak mecburiyetindesiniz. Memleketinizin atisine sizin iradeniz hâkimdir. Geçirdiğimiz tehlike günlerini unutmayalım. Bu tehlikeler ati için daha çok variddir. Arkadaşlar son sözlerime dikkat ediniz:

İlmi inkişaf için, ziraat, iktisat, ticaret, sanayi için azami gayretle çalışmaktan bir an fariğ olmayınız."

Alkışlar arasında tren Çorlu'dan hareket etti. Çerkezköy'üne doğru gidiyoruz. Fakat daha yapılacak, görülecek işlerimiz var. Rıza Nur ve Hasan Beyler ile mülakat etmek lazım idi.

"İsmet Paşa'nın Beyanatı", Tevhîd-i Efkâr, 11 Ağustos 1923, s.1.

"Sulh Muahedenamesi Hariciye Encümeninde"

Lozan Barış Antlaşması'nın Hariciye Encümeninde görüşülmesi hakkındadır.	It is about the negotiation of the Lausanne Peace Treaty in the Foreign Affairs Council.

Muahede Cumartesi Günü Meclis Heyet-i Umumiyesine sevk edilecek.

Ankara, 14 Ağustos (Muhabir-i mahsusumuzdan) - Heyet-i vekile sulh muahedenamesi tetkikatını ikmal ederek meclise sevk eylediği cihetle muahedename makam-ı riyaset tarafından Hariciye Encümeni'ne havale edildi. Encümen yarın (bugün) toplanarak reis, mazbata muharriri ve kâtip intihap edecek ve derakab muahedenamenin müzakeresine başlayacaktır. Encümen Cuma günü de içtima ederek tetkikatını ikmal eyleyecek ve mazbatasını tanzim ile muahedenameyi Cumartesi günü meclis

heyet-i umumiyesine sevk edecektir. Sulh muahedenamesi hakkındaki müzakeratın heyet-i umumiyede de uzun sürmeyeceği beyan olunmaktadır.

"Sulh Muahedenamesi Hariciye Encümeninde", Tevhîd-i Efkâr Gazetesi, 16 Ağustos 1923, s.1.

"Hariciye Encümeni Muahedeyi Tetkike Başladı"

Hariciye Encümeninde Lozan Barış Antlaşması'nın incelenmeye başlaması.

The beginning of the examination of the Lausanne Peace Treaty in the Foreign Affairs Committee.

Muahede Pazar Günü Meclis Heyet-i Umumiyesine Sevk Edilecek

Ankara, 16 Ağustos (Muhabir-i muhsusumuzdan) – Hariciye Encümeni bugün (dün) saat birde içtima etmiş ve riyasetine Yusuf Kemal Bey'i, mazbata muharrirliğine Tevfik Rüştü Bey'i, kitabete de Yakup Kadri Bey'i intihap eylemiştir.

Hariciye Encümeni, ba'dehu Lozan Muahedenamesi'nin tetkikine ibtidar eylemiş ve mevad-ı siyasiye faslı ile beyannameler ve protokollerin tetkikatını ikmal etmiştir. Encümen yarın (bugün) da içtima ederek muahedenamenin ahkâm-ı iktisadiyesi hakkındaki tetkikatını ikmal edecektir. Cumartesi günü encümen azası Halk Fırkası'nın içtimaına gitmeyerek muahedenameyi ikmal ve Pazar günü Büyük Millet Meclisi heyet-i umumiyesine sevk eyleyecektir.

"Hariciye Encümeni Muahedeyi Tetkike Başladı", Tevhîd-i Efkâr, 17 Ağustos 1923, s.1.

"Sulh Muahedenamesi Yarın Meclise Verilecek"

Barış Antlaşmasının onaylanmak üzere yarın meclise gönderileceği haberi yer almaktadır.

The news that the Peace Treaty will be sent to the parliament tomorrow for ratification.

Hariciye Encümeni muahedenin tetkikini ikmal etti.

Ankara, 18 Ağustos (Muhabir-i mahsusumuzdan) - Meclis hariciye encümeni, sulh muahedenamesi ile bütün merbutatının müzakeresini ikmal eyledi. Encümen yarın (bugün) mazbatasını tanzim ve tahrir edecek ve muahedenameyi Pazartesi günü Millet Meclisi'ne takdim edecektir.

Muahedenamenin Pazartesi günü Meclis'in akdedeceği içtima-ı umumide diğer bir ruznameye vaz yahut o gün derhal müzakere edilip edilmeyeceği henüz malum değildir. Muahedenamenin Pazartesi günü müzakere edilmediği takdirde Perşembe günü müzakere ve tasdiki agleb-i ihtimaldir.

Sulh muahedenamesinin meclis heyet-i umumiyesinde uzun müzakerata lüzum görmeksizin sür'atle tasdik olunacağı şüphesiz addediliyor.

"Sulh Muahedenamesi Yarın Meclise Verilecek", Tevhîd-i Efkâr, 19 Ağustos 1923, s.1.

"Büyük Millet Meclisi Sulh Muahedenamesini Müzakereye Başladı"

Büyük Millet Meclisi'nin Barış Antlaşması'nı görüşmeye başladığı haberi.

News that the Grand National Assembly started negotiating the Peace Treaty.

Hariciye Encümeni Reisi muahedeyi izah ettikten sonra "Mustafa Kemal Paşa! Bu muahede bütün senin eserindir" dedi ve bütün meclis bu söze iştirak etti.

Ankara 21 Ağustos (Muhabir-i mahsusumuzdan) - Büyük Millet Meclisi bugün saat bir buçukta ikinci reis Ali Fuad Paşa'nın taht-ı riyasetinde içtima eyledi. Kitabet mevkiinde Ruşen Eşref ve Haydar Rüştü Beyler bulunuyordu.

Celsenin küşadını müteakip memurin-i muhakemat ve tedkik-i muhakemat encümenlerine ikişer aza daha intihabı hakkındaki teklif kabul ve icra edildi. Müteakiben icra vekilleri heyetinden mevrud evrak kıraat ve ait oldukları encümenlere havale edildi ve celse bera-yı istirahat yarım saat tatil olundu.

Yarım saatlik istirahati müteakip ikinci celse küşad olundu. Ali Fuat Paşa ruznamenin üçüncü maddesinin Lozan Sulh Muahedenamesi'nin tetkik ve tasdiki olduğunu söyledi.

Badehu heyet-i vekilenin, sulh muahedenamesinin müstaceliyet kararıyla müzakeresi talebini mutazammın teklifi okunarak kabul edildi.

Hariciye Encümeni mazbatası okunuyor

Ruşen Eşref Bey mevki-i kitabetinden Hariciye Encümeni mazbatasını okudu. Bu esnada İsmet Paşa kürsünün önünde, parmaklığa dayanmış; vakur, düşünceli ve çok dikkatli bir tavır ve fazla heyecandan ve teessürden mütevellid soluk bir çehre ile mazbatanın kıraatını dinliyordu.

Mustafa Kemal Paşa ön sırada oturuyor, önünde muahede-i sulhiye bulunuyordu. Paşa bir taraftan muahede-i sulhiyenin yapraklarını karıştırıyor, bir taraftan asabi bir hal ve vaziyet arz ediyordu.

Heyet-i Vekile Reisi Fethi Bey, Mustafa Kemal Paşa'dan iki sıra geride oturuyor, memnun ve beşuş bir çehre ile mebus arkadaşlarının ve Ruşen Eşref Bey'in vaziyetini tetkik ediyordu.

Mebuslar, pürdikkat meclise hâkim olan sükût sükûnet içinde mazbatanın kıraatını takip ediyorlardı. Bütün mebusların önünde muahedenamenin kırmızı kaplı nüshaları duruyordu. Samiin locaları, Latife Hanım, Miralay Mougin, ekâbir-i memurin ve ecnebi gazetecileri ile dolmuştu.

Yusuf Kemal Bey'in İzahat ve Beyanatı:

Ruşen Eşref Bey encümen mazbatasının kıraatını bitirdikten sonra Hariciye Encümeni Reisi Yusuf Kemal Bey encümen namına söz aldı ve encümenin netice-i tetkikatı, mücadele-i milliyenin tarihçesini, son senelerdeki vekayi-i harbiye ve siyasiyenin safahatını izah etti. Ve müteakiben muahedenameye nakl-i kelam ederek, bu muahedenin şimdiye kadar akd olunan muahedat ile kabil-i kıyas olmadığını, hukuk-ı mütekabile ve mütesaviye esasları dairesinde akd edilmiş olduğunu ve bilhassa kapitülasyonların kâmilen ilgasından mütevellit lehimizdeki vaziyeti beyan etti.

Yusuf Kemal Bey'in ifadatında yüksek bir heyecan vardı. Mumaileyh beyanatına hatme verirken muahedenameyi göstererek müessirlerini şükranla yâd etti ve dedi ki:

"*Arkadaşlar, bütün işleri sonuna kadar celâdet ve muvaffakiyetle neticelendiren mübeccel reis-i muhteremimize hitaben demeliyiz ki: 'Mustafa Kemal Paşa bu muahede bütün senin eserindir."*

Yusuf Kemal Bey de badehu muahedenamenin tasdikini encümen namına Heyet-i Umumiyeye teklif etti.

Tevfik Rüştü Bey'in İfâdâtı

Yusuf Kemal Bey'in beyanatı ve son teklifi şiddetle alkışlandı. Yusuf Kemal Bey'den sonra Hariciye Encümeni mazbata muharriri Tevfik Rüştü Bey muahedenin siyasi, mali ve iktisadi ahkâm ve mevadı hakkında izahat vermek için kürsüye çıktı ve evvel emirde Yusuf Kemal Bey'in Mustafa Kemal Paşa'ya karşı söylediği söze, Hariciye Encümeni'nin de iştirak ettiğini beyan etti. Meclis azası bu esnada hep birden:

- *Yalnız encümen değil, bütün meclis, hepimiz iştirak ederiz"* dediler.

Tevfik Rüştü Bey beyanatına devam etti ve felaket anlarından bugüne kadar olan vaziyetin kırmızı muahedename ile bir daha hortlamamak üzere örtüldüğünü söyleyerek muahede hakkında malumat vermeye başladı. Mumaileyhin izahatı ve celse devam etmektedir. Telgrafımı bekleyiniz. Ekrem

"Büyük Millet Meclisi Sulh Muahedenamesini Müzakereye Başladı", Tevhîd-i Efkâr, 22 Ağustos 1923, s.1.

"Millet Meclisi, Dün Tarihi Bir Celsede, Mücahede-i Milliyemizin Berat-ı Zaferi Olan Lozan Sulh Muahedenamesini Kabul Etti"

Büyük Millet Meclisi'nde Lozan Barış Antlaşması'nın kabul edildiği haberi.	The news that the Lausanne Peace Treaty was accepted in the Grand National Assembly.

Muahedenamenin tasdikinden sonra Millet Meclisi, derin bir teessür ve heyecan, ulvi bir huzu ve huşu içinde, kaimen cenab-ı Hakka arz-ı mahmedet, mübarek şehitlerimize Fatihalar ithaf ve Gazi ordumuza beyan-ı şükran etti

Ankara; 23 Ağustos (Muhabir-i mahsusumuzdan) – Hariciye Vekili İsmet Paşa'nın, muahedenameyi müdafaa ve tasdikini talep eden nutku beşi on geçe nihayet buldu. Muahede aleyhinde beyanatta bulunan mebuslar, müşarünileyhe cevap vermediler.

Üçüncü celsede muahedenin tasdiki hakkındaki dört kanun layihası mevki-i müzakereye vaz edildi. Kabul ve adem-i kabulü hakkında reye müracaat olundu. Ârânın istihsali neticesinde, muahedenin tasdiki hakkındaki dört kanunundan ikisinin 14 rey muhalife karşı 208 rey ile, diğer ikisinin de 13 rey muhalife karşı 205 rey ile kabul edildiği anlaşıldı. Sulh muahedenamesinin tasdikini müteakip Bursa mebusu Mustafa Fehmi Efendi dua ederek memleketin selametini temin uğrunda feda-yı can edenlerin ruhuna Fatihalar ithaf eyledi ve Lozan Sulh Muahedenamesi'nin memlekete azami fayda bahş ve temin eylemesini cenab-ı Hak'tan tazarru etti. Duaya bütün meclis azası kaimen aminhan oldu.

Dört senelik mücahede-i milliyenin berat-ı zaferi olan muahedenamenin tasdikinden sonra cenab-ı Hakka hamd ü şükür ve şühedamıza beyan-ı minnet edilirken meclis, bu asırlardan beri görülmeyen an-ı mesut tarihinde derin bir teessür ve heyecan ve ulvi bir huzu ve huşu içinde idi.

Ekrem

"Millet Meclisi, Dün Tarihi Bir Celsede, Mücahede-i Milliyemizin Berat-ı Zaferi Olan Lozan Sulh Muahedenamesini Kabul Etti" ,Tevhîd-i Efkâr, 24 Ağustos 1923, s.1.

"Muahedenamenin Tasdiki Devletlere Bildirildi"

Lozan Barış Antlaşması'nın Büyük Millet Meclisi tarafından onaylandığının İngiltere, Fransa ve İtalya'ya bildirilmesi.

Notification to Great Britain, France and Italy of the ratification of the Lausanne Peace Treaty by the Grand National Assembly.

Hariciye Vekâleti'nin notaları dün gece İtalya, Fransa ve İngiltere komiserliklerine tebliğ edildi.

Sulh muahedenamesinin Büyük Millet Meclisi tarafından tasdik edildiğini mutazammın olan notalarımız, dün telgrafla Hariciye Vekâleti'nden Adnan Bey'e bildirilmiş ve saat yedi buçukta mumaileyhin eline vasıl olmuştur. Adnan Bey, notanın suretlerini saat ona çeyrek kala İtalyan, onda Fransız ve on buçukta ise İngiliz sefarethanelerine götürerek mümessillere tevdi eylemiştir. Adnan Bey tarafından mümessillere tevdi olunan notalar ikişer tane olup suretleri bervech-i atidir:

(….) Fevkalade Komiserliğine

Ankara, 23 Ağustos 1923

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Lozan'da akd olunan muahede-i sulhiye ile mukavelat-ı sairenin tasdikini mutazammın olan kanun layihalarını bugün 23 Ağustos 1923 tarihindeki içtimaında kabul eylediğini zatıâlilerine iblağ ile kesb-i şeref eylerim. Binaenaleyh 24 Temmuz 1923 tarihinde vazü'l imza devletlerin salahiyettar murahhasları tarafından imza edilen protokolün birinci maddesi mucibince keyfiyeti

hükümet-i metbuanız namına zat-ı alilerine İstanbul'da vekâletim murahhas Adnan Beyefendi hazretleri vasıtasıyla tebliğ ile şerefyab olurum. Zat-ı alilerince malum olduğu üzere düvel-i müttefike tarafından işgal edilen Türkiye arazisinin işbu notanın tarih-i tebliğinden itibaren tahliyesine ibtidar olunacaktır.

Hissiyat-ı faikamın kabulünü rica eylerim.

İsmet

"Muahedenamenin Tasdiki Devletlere Bildirildi" ,Tevhîd-i Efkâr, 24 Ağustos 1923, s.2.

"Şükrü Naili Paşa'nın Gazetemize Beyanatı"

İstanbul'un İtilaf Devletleri'nin işgalinden tamamen kurtuluşu ve Türk kuvvetlerinin İstanbul'a girişi hakkında.

About the liberation of Istanbul from the occupation of the Entente Powers and the entry of Turkish forces into Istanbul.

Türklüğü ve İslamiyet'i Esaretten Kurtaran Kahraman ve Gazanfer Türk Ordusu! Bugün Son Gazanı, Son Zaferini İhraz Ediyor, İstanbul'u 470 Sene Sonra Bir Daha Fetih Eyliyorsun. Halaskar Arslanlarımız, Sefa Geldiniz, Gazanız Mübarek Olsun!

Halaskâr ve kahraman ordumuzun dün halkın pür-vecd ve heyecan tezahüratı arasında kemal-i şan ve şerefle Kadıköy ve Üsküdar'a gelişine ait intibaat

Hereke, 5 Teşrinievvel (Suret-i mahsusada izam ettiğimiz muhabirimizden) - Üçüncü Kolordu Kumandanı Şükrü Naili Paşa, tanzim edilen program veçhile yarın (bugün) saat onda Sirkeci İskelesine muvasalat edecektir.

Kahraman ordumuzun bu muhterem kumandanı ile mülakat ettim. Şükrü Naili Paşa, evvela İstanbul halkına selamlarını Tevhid-i Efkâr vasıtasıyla iblağ etmemi rica ettikten sonra dedi ki:

"- Mevhum kuvvetler karşısında aylarca durarak İstanbul'a mütehassir kalmak ordumuz için pek elim oldu. Ordumuzun her ferdi, İstanbul'a bir an evvel kavuşmak için pek büyük bir arzu hissediyordu. Üç defa İstanbul'a yürüyecek olduk, kalplerimiz İstanbul'un ıstıraplarının aynını duyuyor ve aynı his ile çarpıyordu. Yegâne emelimiz, İstanbul'u biran evvel kurtarmaktı. Geceleri uzaktan gördüğümüz İstanbul'un ışıkları, bize ıstırabının akseden ateşi gibi geliyordu.

İstanbul ve Anadolu, mücahede-i milliyemiz esnasında tek bir kalp gibi çarptı, tek bir dimağ gibi halas ve istiklal yolunu düşünerek buldu. Muazzam zaferimizden sonra zaten kurtulmuş ve halasını tes'id etmiş olan İstanbul, şimdi fiilen de kurtulacak, bu bayramını tes'id edecek ve asker evlatlarını bağrına bağrına basacaktır. Vatanperver İstanbul halkına tekrar selamlarımı iblağ ederim."

"Şükrü Naili Paşa'nın Gazetemize Beyanatı", Tevhîd-i Efkâr, 6 Ekim 1923, s.1.

Aktaran / Transliterated by:
Anıl DİNCEL[1]

-Vakit-

"Lozan Konferansı'nın İlk Celsesi ve Baş Murahhassamız İsmet Paşa'nın Mühim Bir Nutku"

Lozan Konferansının başlaması ve Türk heyet başkanı İsmet Paşa'nın konferansın ilk toplantısına dair genel değerlendirmesi

General evaluation of the start of the Lausanne Conference and the first meeting of the conference by İsmet Pasha, the head of the Turkish delegation

Lozan Konferansı'nın ilk celsesi ve baş murahhasamız İsmet Paşa'nın bir nutku.

İsmet Paşa Anadolu'da yapılan müthiş tahribat ve fecâyiʿden bahsetdikden sonra Türklerin istiklâl ve mevcûdiyetleri için harb etdiklerini söylemiş ve "tam bir istiklâl isteriz" sözleriyle nutkuna nihâyet vermişdir.

Konferansın küşâdına İsviçre reîs-i hükûmeti, bütün cihânın sulhü beklediğini söylemiş ve milâda kadar sulhun akd edilmesi temennisinde bulunmuşdur. Lord Curzon İsviçre'ye teşekkür etdikden sonra konferansın hüsn-i sûretle neticelenmesi için elden gelen gayret sarfedilebileceğini beyân etmişdir. İsmet Paşa baʿdehû nutkunu irâd etmiş ve şiddetle alkışlanmışdır. Lozan'dan gelen haberler Konferansın hüsn-i sûretle neticeleneceği ümîdini vermekdedir.

Lozan, 20 Teşrîn-i sâni [sûret-i mahsûsada gönderdiğimiz muharririmizden] Lozan Konferansı ilk içtimâʿını bugün saat dörtde akdetmiş ve ilk celse-i müzâkere iki saat kadar sürmüşdür. Konferans münâsebetiyle Uşi'de Şato Oteli önünde büyük bir kalabalık toplanmışdı. Saat üçden itibâren murahhaslar gelmeye başlamışlar ve içtimâ salonunda kendilerine tahsîs edilen mevkiʿleri ahz etmişlerdir. Konferans için Şato Oteli'nin büyük merâsim salonu tahsîs edilmiş ve ortaya at nalı şeklinde büyük bir masa yerleşdirilmişdi. Fransız, İtalyan ve İngiliz murahhasları tam ortada ahz-ı mevkiʿ etmişlerdi. Sağ tarafda Türk, sol tarafda Yunan murahhasları ve ba'dehû diğer heyʾet-i murahhaslar azâsı bulunuyordu.

Yunan murahhasları (Venizelos) ve Kaklamanos en evvel otele vâsıl olmuşlar ve Konferans Salonu'na çıkmışlardır. Venizelos'un rengi sararmış ve çehresi çatık idi. Kalın paltosunun yakasını kaldırmış olduğu halde etrafa bakmaksızın otele dâhil olmuş ve doğruca yukarı çıkarak içtimâ salonuna girmişdir. Venizelos salonu boş bulunca bir dakika müşkül bir vaziyetde kalmış ve Konferans Heyʾet-i

[1]Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
E-mail: anildincel@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0750-073X

Kitâbeti azâsı ile teşrifât memurları kendisine yerini gösterince oturarak beraberinde getirdiği evrâk çantasından çıkardığı evrâkı tetkîk etmeye başlamışdır.

Yunan murahhaslarını müteâkib diğer heyʾet-i murahhaslar da konferans mahalline gelmeye başlamışlardır. İsmet Paşa mütebessim bir çehre ile konferans binasından içeri girmiş ve tam saat dörtde konferans küşâd edilmişdir.

Evvelâ İsviçre Reis-i Hükümeti Mösyö (Hab) bir nutuk irâd etmiş ve murahhaslara beyân-ı hoş-âmedî etdikden sonra konferansın muvaffâkiyetle neticelenmesi temennîsinde bulunmuşdur. Müttefikler nâmına Lord Curzon bu nutuğa cevap vermişdir. Lord Curzon nutkunda gösterilen hüsn-i kabûle teşekkür etdikten sonra demişdir ki:

"Güzel İsviçre toprağında akdedilen bu konferansın hüsn-i sûretle neticeleneceğinden pek ziyâde ümitvarım. Bu sûretle senelerden beri Şarkda devam eden hâl-i harb nihâyet bulacak ve beşeriyet sulh ve sükûna kavuşacakdır. İngiltere konferansın muvaffâkiyetini teʾmîn için elinden gelen gayreti sarf edecekdir."

Baʿdehû baş murahhasımız İsmet Paşa Fransızca bir nutuk irâd etmiş ve İsviçrelilerin misafirperverliğine teşekkür etdikden sonra istiklâl ve mevcûdiyetimizi teʾmîn için vukuʿ bulan mücâhedemizden, Anadolu'da yapılan müthiş tahribatdan ve sarfetdiğimiz azm-i mesâʿîden bahsetmiş, bu husûsa bütün cihân-ı medeniyetin nazar-ı dikkatini celbetmişdir. İsmet Paşa Türkiye'nin sulhün bir an evvel teʾmîni için büyük bir hüsn-i niyʾet ile mütehassis olduğunu ve bu hususda elinden gelen gayreti sarf edeceğini söylemiş ve Türk milletinin tam bir istiklâl taleb etmekde olduğunu beyân etmişdir.

İsmet Paşa'nın nutku hazirûn üzerinde iyi bir teʾsîr yapmışdır. İsmet Paşa tahribâtdan ve mezâlimden bahsetdikce Venizelos'un çehresindeki işmi'zaz artıyordu. İsmet Paşa'nın nutkunu müteâkib yarın sabah on birde içtimâʿ edilmek üzere müzâkereye nihâyet verilmişdir.

İlk ictimaʿda murahhaslarımız İsmet Paşa, Rıza Nur ve Hasan Bey'le Mussolini, Lord Curzon, Mösyö Barer, Mösyö Bombar, Marki Garoni, Sinyör Montana, Sir Horas Rumbold, İsviçre Reîs-i Hükûmeti Mösyö Hap, Bulgar Başvekili İstanbuliski, Romanya Hariciye Nâzırı Duka, Japonya'nın Bern Sefiri, Venizelos ve Kamlamanos, Amerika'nın sâmiʿ sıfatıyla müzâkerâtı takibe memur murahhası hazır bulunmuşlardır.

Lozan'da Heyʾet-i Murahhaslar

Lozan, 20 Teşrîn-i sâni (Sûret-i mahsûsada gönderilen muharirimizden)

Muhtelif heyʾet-i murahhasa kâmilen Lozan'a vâsıl olmuşdur. Fransız ve Japon murahhasları Palas Oteli'nde ikâmet ediyorlar. Hasan Hüseyin Paşa, Ali Şemsi Bey, Hüseyin Halil Bey, Mikâil Bey, Abdülhalim, İbrahim Ratib beyler ve Ata Efendi'den mürekkeb --- Mısır heyʾeti de Lozan'a gelmiş ve Palas Oteli'ne nâzil olmuşdur.

Sırb murahhası Mösyö Rafiç, Savva ve Yunan heyʾet-i murahhassası Bosejor Otellerinde ikamet ediyorlar.

Ahmet Şükrü, "Lozan Konferansı'nın İlk Celsesi ve Baş Murahhassamız İsmet Paşa'nın Mühim Bir Nutku", Vakit, 22 Kasım 1922, s.1.

"Lozan'da İslamların Murahhaslarımızı İstikbâli"

Türk heyetinin Lozan'da karşılanışı ve bu heyete İslam dünyasının yaklaşımını gösteren gelişmeler	The welcome of the Turkish delegation in Lausanne and the developments showing the approach of the Islamic world to this delegation

İstikbâl merâsimi pek heyecanlı olmuş ve Mısırlı bir talebe İsmet Paşa'ya sarılarak kucaklaşmışlardır.

Lozan 12 Teşrînisâni (muhabir-i mahsusumuzdan) Bu akşam gelecekler. İşte bütün Lozan Türk kolonisinin haftalardan beri beklediği habere bütün Türklerin çehrelerinde, senelerden beri vatanlarından uzak kalmış bütün Türk ve Müslüman gençliğinde derin bir meserret hissolunuyordu. Daha sabah erkenden oturduğum apartmanın balkonundan karşımdaki Palas Oteli'nin yüksek sütunları üzerinde senelerden beri hasret kaldığım bayrağımızın temevvücünü görerek bütün kalbim derin bir heyecanla doldu.

Heyʾet-i murahhassamız akşam saat sekizi elli geçe gelen Sampelon Ekspresi katarıyla muvâsalat edeceğini herkes öğrenmişdi. Türklüğün şan ve şerefini şimdiye kadar kılıncıyla, şimdiden sonra da kalemiyle müdâfaʿa edecek olan İsmet Paşa ve arkadaşlarını görmek isteyen büyük bir kalabalık istasyon ve civarını doldurmuşdu.

Trenin muvâsalat saati yaklaşdıkca kalabalık artıyordu. Bütün seyirciler herkesden evvel görebilmek için tâ ayakları ucuna kadar parmakları üzerine kalkarak henüz görünmeyen trenin içerisindeki heyʾet-i murahhasayı teşhîs etmek istiyorlardı. Trenin bazı esbâbdan dolayı dokuzda muvâsalat edeceği bildirildiği zaman herkes uzanmış başlarını indirdiler.

Heyʾet-i murahhassalarını istikbâl için Lozan Türk Yurdu ve Talebe Cemiyeti azaları da istasyonda ictimâʿ etmişlerdi. Polis tarafından yerlerini terk etmeleri teklif edilince kemâl-i hayretle itâʿat etmekden başka bir çâre bulamadılar. Polis komiserine mürâcaʿat edildi, fakat hiçbir netice çıkmadı. Vaktin pek az olmasından dolayı başka vasıtalara teşebbüs etmeden bütün Türk ve Mısırlı gençler heyʾeti istasyonun medhâlinde istikbâle karar verdiler.

Tam saat dokuzda trenin renkli titrek ziyâları göründü. Bir dakika sonra tren istasyona girerek tevakkuf etdi: Murahhaslarımız istikbâle gelen resmî zevatla kısa bir musâfahadan sonra trenden indiler ve birer birer otomobillerin hâzır olduğu mahalle doğru ilerlemeye başladılar. Bu esnada Paşa'nın muvâsalatına intizâr eden Türk ve Mısırlı Darülfünun talebeleri Paşa'yı "Yaşasın Türkiye, yaşasın millet" sadâlarıyla alkışladılar. Mısırlı talebelerden Can Bey nâmında bir genç heyecanına galebe edemeyerek kalabalığı yardı ve:

"İslam dünyasının büyük kahramınını selamlıyorum…" diyerek İsmet Paşa'ya sarıldı ve kucaklaşdılar. İstasyonda hazır bulunmuş olan otomobillerle heyʾet-i murahhassamız Palas Oteli'ne azîmet ve kendilerine tahsîs olunan salonda istirâhat etmişlerdir. Beş dakika evvel meydanda kimse yokken bir anda otelin koridorları gazete muhâbirleriyle doldu. Hepsi mülâkat taleb ediyorlardı. Birkaç günlük seyâhatin verdiği yorgunluk hasebiyle gazetecilerin bu talepleri isʿâf olunamadı. Ertesi gün bütün gazetecilere birden beyanâtda bulunulacağı bildirildi.

Saat on buçukda Paşa hazretleri ve refîkleri kendilerine tahsîs olunan dairelere çıktılar. Heyʾet-i murahhassadan ekseriyeti teşkîl eden bir kısmı da Otel de Lapa'ya gittiler. Ben oteli terk etmeye hazırlanırken büyük salonun bir köşesinde birkaç gazeteci ile Ruşen Eşref ve Yahya Kemal beyleri gördüm ve yanlarına yaklaşdım. Amerikan gazetecileri bütün ısrarlara rağmen Ruşen Eşref Bey'den bazı sualler sorarken ben de Yahya Kemal Bey'den bazı şeyler öğrenmek istedim.

Yahya Kemal Bey ordumuzun bugünkü vaziyetini anlatmak için bugünkü Türk ordusunun Selimlerin, Fatihlerin ordularından farklı olmadıklarını, milletin ancak bir noktaya istinâd etdiğini ve o noktanın da Türk'ün yılmaz, sebatkâr ordusu olduğunu ve ordunun kıymetini takdir edebilmek için muhakkak bizzât görmek lâzım geldiğini söyledi. Heyʾet-i murahhasamız konferansın teʾhîrinin tamamıyla aleyhindedir. 13 Teşrînisânide İtilâf Devletleriyle Lozan'da randevuları olan heyʾet-i murahhassamız Lozan'da kimseyi bulamadıklarından dolayı hayretdedirler.

Şakir, "Lozan'da İslamların Murahhaslarımızı İstikbâli", Vakit, 22 Kasım 1922, s. 2.

"Lozan Konferansı Trakya Hududumuz Hakkında Nokta-i Nazarımızı Kabul Etmeye Temâyül Etmişdir"

Konferans sırasında Türkiye'nin Trakya bölgesindeki sınırları üzerine yapılan tartışmalara dair

On the debates on Turkey's borders in the Thrace region during the conference

Lozan Konferansı Türkiye hududumuz hakkında nokta-i nazarımızı kabul etmeye temâyül etmişdir.

İsmet Paşa'nın müttefikîn murahhasları ve Mösyö Nitcic ile mülâkatı ve verdiği müdellel muhtıra pekiyi bir tesir yapmışdır. 1913 hududumuzun kabûlü muhakkak gibidir. Garbî Trakya'nın müzâkeresi muvakkaten teʾhîr edilmişdir.

İsmet Paşa az zamanda Lozan'da herkesin muhabbetini kazanmışdır. Lozan Darülfünûn talebesi Palas Oteli önünde toplanarak baş murahhasımız otele avdet ederken kendisini şiddetle alkışlamışlardır.

Müzakerâtın hâfi tutulması mecburiyetinin refʾini teʾmîn etmesinden dolayı da bütün gazete muhâbirleri İsmet Paşa hakkında takdirkârâne yazılar yazıyorlar.

Lozan 24 Teşrînisâni (sûret-i mahsusada gönderdiğimiz muharririmizden) Lozan Konferansı müzakerâtı müsâit bir şekilde devam etmektedir. İki gün evvel Trakya mesʾelesinin müzâkeresine başlandığı zaman murahhaslarımız bu hususda hemen müttehid bir cephe karşısında kalmışlardı. Gerek müttefikler gerek küçük İtilâf Devletleri, hatta Bulgaristan Trakya'da Meriç'in hudûd ittihâz edilmesi husûsunda ısrâr etmişlerdi. İki günden beri İsmet Paşa, Lord Curzon, Mösyö Barer, Marki Garoni ve konferansta büyük bir faâliyet gösteren Yugoslavya Hâriciye Nâzırı Mösyö Ninçiç ile müteaddid mülâkatlarda bulunmuş ve dostâne denebilecek bir şekilde mükâlemeler cereyân etmişdir. İsmet Paşa bu mükâleme esnasında nokta-i nazarımızın meşrûʿiyetini, Trakya'da 1913 hudûdunun kabûlü lüzûmunu izah ederek bu hususdaki ilk cereyânı ehemmiyetli bir sûretde tevkîf etmeye muvaffak olmuşdur.

Konferans dünkü içtimaʿını daha müsait temâyülât ile akdetmiş, İsmet Paşa bundan istifâde ederek Trakya hakkındaki nokta-i nazarımızı dün bildirdiğim veçhile uzun uzadıya müdellel bir şekilde izâh etdiği gibi bu hususda bir muhtıra da vermişdir. Sabah çektiğim bir telgrafta muhtıranın tetkîkine başlandığını ve başmurahhasımızın verdiği izâhatın iyi bir teʾsîr yapdığını bildirmişdim. Celse hitâm buldukdan sonra aldığımız haberler Trakya hudûdumuz meselesindeki ilk cereyânın hemen kâmilen nâʾil olduğunu ve İsmet Paşa'nın tarihî ve coğrafî esaslara istinâd eden izahâtı karşısında Yunan murahhası Venizelos'un itirâzlarının pek sönük kalarak Karaağaç'ın bize terki hemen hemen takarrur etdiğini bildirmişdir. Garbî Trakya mesʾelesi şimdilik hudûd mesʾelesinin halline kadar teʾhîr edilmişdir. Fakat yakında bu mesʾelenin yeniden tetkîkine başlanacakdır. Bulgaristan ile Yunanistan arasında bu yüzden ciddî ihtilâflar zuhûr etmesine intizâr ediliyor.

Burada bulunan ecnebî muharrirleri bugün gazetelerine çekdikleri telgraflarda konferansda büyük bir samimiyet hüküm sürdüğünü ve iyi bir netice istihsâli muhakkak bulunduğunu bildirmişlerdir.

İsmet Paşa Lehinde Tezahürat

Lozan 24 Teşrînisâni (sûret-i mahsûsada gönderdiğimiz muharririmizden) İsmet Paşa Lozan'da az zaman zarfında herkesin muhabbetini kazanmışdır. Baş murahhasımız konferans müzâkerâtının alenî olmasını taleb etmiş, fakat bu taleb kabûl edilmemişdi. İsmet Paşa ahîren müzâkerâtın ifşâ edilmemesi hakkındaki mecburiyetin refʾini taleb etmiş ve bu talebini kabul etdirmeye muvaffak olmuşdur. Baş murahhasımız bu sûretle bütün gazetecilerin muhabbetini kazanmışdır. Lozan Darülfünûn talebesi İsmet Paşa hakkındaki hissiyâtlarını izhâr için Lozan Palas önünde toplanarak başmurahhasımızı beklemişler ve akşamüzeri İsmet Paşa otele avdet ederken kendisini şiddetle alkışlamışlardır.

Ahmet Şükrü, Lozan Konferansı Trakya Hududumuz Hakkında Nokta-i Nazarımızı Kabul Etmeye Temâyül Etmişdir", Vakit, 26 Kasım 1922, s.1.

“Konferans El-ân Garbî Trakya ve Avrupa Hudûdumuz Mesâʾiliyle Meşgûl”

Türkiye’nin sınırları üzerine Konferans sırasında tarafların yaklaşımı

The approach of the parties during the Conference on Turkey’s borders

Şimdiye kadar cereyân eden müzâkereler hiçbir netîce vermemiş ve müzâkerât taʿlîk edilmişdir. Adalar hakkındaki müzâkerât da taʿlîk olunmuşdur. Cenûb hudûdlarımızın müzâkeresine başlanıyor.

Lozan 26 Teşrînisâni (muhabir-i mahsûsumuzdan) konferansın tarih-i küşâdından beri yedi gün geçdiği halde henüz katʿî hiçbir adım atmak kâbil olmamışdır. Konferans üç komisyona ayrıldıkdan ve tarz-ı mesâʿisini kararlaştırdıkdan sonra evvela Avrupa hudûdumuzun ve Garbî Trakya mesʾelesinin müzâkeresine başlamışdı. Bu müzâkere dört gündür arâzi ve mesâʾil-i askeriye komisyonunu işgâl edip duruyor. Bugünkü içtimâda yine bu hususda müzâkereler cereyân etdi. Fakat bir karar ittihâz edilemeden müzâkere taʿlîk edildi.

Dünkü içtimâda Lord Curzon uzun beyanâtda bulunarak Garbî Trakya mesʾelesinin mevzu-ı bahs olamayacağını Avrupa hudûdumuza gelince Meriç’in hudûd olarak kabûlü icâb etdiğini Karaağaç’ın Türkiye’ye terki hakkında Mudanya’da Cezal Monbelli ve Harrington tarafından bir vaadde bulunmadığını Karaağaç’ın münhasıran Rumlarla meskûn bulunduğunu söyledi. Lord Curzon bu hususda katʿî bir lisân kullanmakla beraber yine bir açık kapı bırakdı. Edirne’nin istasyonu olmak üzere Meriç Nehri’nin sağ sâhilinde Karaağaç’dan başka küçük bir istasyon kabûl edilebilirmiş heyʾet-i murahhassamız bu hususda cevabnâme verecekdir.

Konferans bundan sonra Adalar Mesʾelesi ile meşgûl olmuşdur. İsmet Paşa İmroz, Bozcaada ve Semadirek’in hükûmetimize tevdîʿini, Midilli, Sakız, Sisam, Karyot adalarının muhtâriyetini taleb etdi. Venizelos bu talebe muhâlefetde bulundu ve netice itibarıyla bu mesʾele de taʿlîk edildi. Bugün Pazar olması münâsebetiyle umumî içtimâʿ yokdur. Fakat murahhaslar arasında büyük bir faâliyet hüküm sürmekdedir. İsmet Paşa birçok murahhaslar görüşmüşdür. Yarın Suriye ve Irak hudûdlarının tetkîkine başlanacakdır. Musul mesʾelesi Amerikalıları pek ziyâde alâkadâr etmekdedir. Amerika murahhasları birden bire faâl bir rol oynamaya başlamışdı. Bu husûsdaki müzâkerâtın pek mühîm olacağı anlaşılmakdadır.

Ahmet Şükrü, Konferans El-ân Garbî Trakya ve Avrupa Hudûdumuz Mesâʾiliyle Meşgûl”, Vakit, 28 Kasım 1922, s.1.

"Çıkar Yol"

Emperyalist devletlerin kendi çıkarlarına göre barışı dayatması ve buna karşın Çarlık Rusya'nın bu şekilde barışın tesis edilemeyeceğini savunmasına yazarın şaşkınlık içerisinde olması. Ayrıca Musul meselesinin oldukça karmaşık bir konu olduğunun yazar tarafından görülmesi.

The author is in astonishment when imperialist states impose peace according to their own interests, while Tsarist Russia argues that peace cannot be established in this way. In addition, the author's understanding that the Mosul issue is a very complex issue.

Dünkü nüshamızda münderic Rus muhtırası insana dünyanın tersine döndüğü hissini veriyor. Biz bu gibi sözleri İngiltere'den, Fransa'dan, İtalya'dan beklemeye alışmışdık. 1854'te bu üç devletle beraber Çarlık Rusyası'na karşı harb etmemiz tesâdüf eseri değildir. Rusya o zaman cihân münâsebâtında tahakkümü ve emperyalizmi temsîl ediyordu. Kırım Muharebesi Rus emperyalizmine karşı umumî bir isyandı. Bugünkünden çok ibtidaî ve geri bir halde bulunan 1856 Türkiye'si Paris Muâhedesi mûcebince müsâvî bir uzuv sıfatıyla Avrupa heyʾet-i düveliyesine karışdı. O sırada yalnız Rusya buna muʿteriz davranıyor. Kendi memleketinde ezdiği yitirdiği Hristiyan unsurlarına bizim memleketimizde hâmilik taslıyordu.

Bugün Lozan'da İngiltere, Fransa ve İtalya emperyalizmi temsil ediyor, bizi mutlaka dûn bir mevkiʿde bırakmak istiyor, ekalliyetlerin himâyesinden pek sarîh riyâ hisseleriyle bahsediyorlar. Buna karşı Rusya isyân ediyor, "Garb devletleri Müslümanlara dün bir nazarla bakmakda ısrâr etdikce sulh teʾsîs edemez" diyerek işin can damarını gösteriyor ve ortaklıkdaki işlere geniş ve maʿkûl bir nazarla bakabiliyor.

Dünyanın bu kadar tersine dönmesi Garp devletlerinden beklenmesi lâzım gelen rolü Rusya'nın oynaması, Çarlık Rusyası rolünün de İngiltere ile müttefiklerine tevcîh etmesi havsalaya sığmaz bir tahavvüldür.

Dünya yüzünde bu tarzda bir inkılâp cereyân etmesine en büyük bir âmil, bir nesilden beri birbirini veli eden İngiliz zimamdarlarının küçük çapta ve dar düşünceli adamlar olmasıdır. Biz İngilizleri çok uzağı görerek hareket eder tecrübeden derhâl ders alır ve vasıtayı maksada göre kullanır adamlar diye tasavvur ederdik. Hâlbuki son neslin İngiliz zimamdarları on adım ilerisini görmüyorlar – tecrübelere rağmen eski usûllerde körü körüne ısrar ediyorlar ve vasıtaları mevcudu hakikî vaziyetlere göre değil, kendi sabit fikirlerine ve hayallerine göre kullanıyorlar. Hala bugün İngilizler Ankara inkılâbının manâsına akıl erdirememişlerdir, "Türk şöyle olur, şu nevi nümâyişlerle yola gelir" diye düşünerek kendi hayallerindeki Türk'e göre tazyik, tehdit, itmaʿ, itinâ vasıtalarına müracaât ediyorlar ve bunların şimdiki vaziyetde mutlaka maʿkûs neticeler vereceğini anlamıyorlar. Vakit vakit karada ve denizde yapılan nümâyişler ve Lozan'da kullanılan usüller hep maʿkûs neticeler vermeye ve sahiplerini düşünmeye mahkûmdur.

Biz İngilizlerin ve müttefiklerin bizimle pazarlığa girişmelerini, bu pazarlıkda küçük düşmelerini istemiyoruz. Ortaklıkdaki daʿvânın pazarlığa göre değil sâlim prensiplere ve mütekâbil-i hakikî menfaâtlere göre halledilmesini istiyoruz. Mesela kapitülasyonlar meselesinde onların zihniyeti şudur: "Elimizde mâziden mevrûs mükemmel imtiyâzlar var, hepsini kaybetmek yazık değil mi? Ne kadarını mümkünse kurtaralım". Biz de şöyle düşünüyoruz: "Kapitülasyonların en küçük bir kısmı bâki kalırsa, bunun Türk milliyetperverliği ile tesâdümü mutlaka şiddetli bir ecnebî düşmanlığı tevlîd eder. Şerâʾit

tamâmıyla değişmişdir. Bugünkü şerâʾitde kapitülasyonların bakâyâsı ecnebileri himâye değil tehdît edecekdir. Biz ise ecnebî sermâyesinin ciddî sûretde himâye edilmesini kendi menfaâtlerimiz nokta-i nazarından münâsib gördüğümüz için bu yolu tutamayız.

Musul meselesini ele alalım. Bu meselede Lord Curzon İngiliz Hâriciye Nâzırı gibi değil Shell şirketinin vekîli gibi hareket ediyor. İngiliz şirketleri petrol sahasının doğrudan doğruya İngiliz idâresinde olmasını kendi menfaâtlerine muvâfık görebilirler. Bunun İngiliz milletine kaça mâl olacağını düşünmek onun vazifesi değildir. Fakat İngiltere Hükûmeti bu işin astarı yüzünden pahalı olduğunu kolayca hesab edebilir. İngilizler Irak ve Musul'da kendilerini sevdirememişlerdir. İngilizler gelmeden evvel oralarda belki de İngiliz dostları vardı. Fakat bu adamlar İngiliz idaresiyle temâsa gelince büyük bir sükût-ı hayâle uğramışlardır. İngiliz petrol şirketi işletme sermâyesini düşman bir muhîte yatıracakdır. Burasının koca bir İngiliz idaresi tarafından inzibât ve muhâfaza altında bulunması icab edecekdir. Bu ordunun Bağdat ve Basra ile muvâsalasını teʾmîn etmek için de yollarda binlerce kişilik ordular bulundurmak lâzım gelecekdir. İstihsâl edilecek petrolün bırakacağı kârın bu masrafa tekâbül edeceğini hiç zannetmiyoruz. Hâlbuki arazi bizim olsa inzibât beş, on jandarma ile teʾmîn edilebilir ve o havâliye yatırılacak İngiliz sermâyesinden bütün İngiltere cidden müteneffiʿ olur.

Lozan'daki İngiliz murahhasların hakîki İngiliz menfaâtleri mûcebince hareket etdikleri saniyede, sulh en hakîki ve devamlı bir tarzda teʾessüs edebilir. Bizce takib edilecek çıkar yol şudur: Türkiye'nin hukuk-ı düvel esâsâtı dâiresinde muâmele göreceği umumî bir prensip olarak kabul edilmeli ve muâhededе bu prensibin hâricine çıkılmamalıdır. Müslümanlara dûn bir nazarla bakılmadığını bu sûretle gösterilmiş ve bütün İslam âlemi tatmîn edilmiş olur. Musul bize verilmelidir. İngiltere ile dost geçinmek bizim için o kadar büyük bir faydadır ki arâzi meseʾlesinde tatmîn olunmamıza mukâbil petrol meseʾlesinde İngilizleri memnun etmekden geri durmayacağımız tabîʿidir. Ecnebilerin hukûkî bir himâyeye mazhar olması meseʾlesine gelince, bu husûsda siyasî ve askerî bir tazyîkle hiçbir netîce elde edilemez. Fakat biz ecnebi sermâyesine şiddetle muhtâcız. Sermâyeyi celb için sermâyedârlara bir emniyet telkin etmek icâb eder. Bu hissi tatmîn için neler yapmak icâb edeceğini biz kendimiz araşdıracağız. Siyasî tazyîk altında bulunurken noksanlarımızı görmemizin imkânı yokdur.

Adliyemizin iyiliğinden bahsetmemiz tabîʿi bir şeydir. Fakat memleketimize aid maddî ve mânevi menfaâtler sevkiyle kusurlarımızı kolayca görebiliriz. Ve adliyemizde ne gibi ıslahât yapmak gerekirse icâbını mütehassıslarından da istifâde etmek sûretiyle biz bunu kendimiz yaparız.

Şekil meselesi bizim için bir istiklâl ve izzet-i nefis meseʾlesidir. Rauf Beyefendinin son beyanâtıyla sabit olduğu üzere biz sonuna kadar şekil meselelerinde ısrâr etmeye mecbûruz. Fakat karşı taraf maksadına vusûl için mutlaka bizim izzet-i nefsimizi cerihadâr edecek vâsıtalar aramak mecburiyetinde değildir. Diğer vasıtalarla gâyelerini daha esaslı ve mükemmel bir sûretde teʾmîn edebilirler. Lozan Konferansı'nda dar kafalar hâkim olmasaydı ve bu hakikat vakt-i zamanıyla anlaşılsaydı 1923 senesi harb tehlikeleriyle değil, ciddî bir sulh ile başlayabilirdi.

Ahmet Emin, "Çıkar Yol", 5 Ocak 1923, s.1.

"Dost mu, Düşman mı?"

Musul meselesinin Türkiye açısından ne denli karmaşık bir konu olduğu yazının içeriğinden anlaşılmaktadır. İngilizlerin Musul'u kaybetmemek adına hangi yöntemlere başvurduğu açıkça görülmektedir.

The content of the article shows how complex the Mosul issue is for Turkey. It is clearly seen what methods the British resorted to in order not to lose Mosul.

Evvelki gün Lozan'da Musul meselesi nâmı altında Türklerle, İngilizler'in müstakil münâsebeti mesʾelesi mevzu-ı bahs olmuşdur. İngiliz diplomasisi mütârekeden beri Türk işleri hakkında mütemâdiyen gösterdiği vukufsuzluğu ve dürbîni bir siyaset fıkdânını bu münâsebetle de izhâr etmiş ve işleri çıkmaz bir yola sokmuşdur. Biz öyle zannediyoruz ki bugünkü İngiliz Hükûmeti uzak yerlerde meçhûl sergüzeştlere girişmek emelinde değildir. Bunu halka teʾmîn etmek ve sâkin bir tamir ve inkişâf devri vaʿadinde bulunmak sûretiyle diğer fırkalara galebe etmiş ve mevkî-i iktidâra gelmişdir. Hükûmetin vazetdiği umûmî siyâset esaslarına nazaran bizimle hakikî bir sulh akdetmesi ve hattâ ciddî bir dostluk teʾsîsini düşünmesi en mantıkî bir şeydir. Buna mukâbil ortada yeni bir Türkiye var ki, cihangirlik emellerinden ve haricî entrikalardan ecnebî memleketlerde tahayyül edildiğinden çok ziyâde müteneffirdir. Bu Türkiye İngiltere'ye karşı tecâvüz emelleri beslemeyi hatırdan bile geçiremez. Bütün hafî, hazır işe girişmiş iken her türlü pürüzlü meseleleri bertaraf etmek ve dâhilde rahatça inkişâf emelini hazırlamakdır. İngiltere'nin bizi imhâ tarîkiyle elde etmek istediği neticeler, kendi işiyle meşgûl ve iktisâdi inkişâfa çok kıymet verir bir Türkiye vücûda gelmesi sûretiyle kat kat mükemmel bir tarzda hâsıl olacakdır. Bugünkü İngiltere ile Türkiye arasında hiçbir hakikî menfaʿat zıddiyeti yokdur. Bilâkis menfaʿat-i iştirâki vardır. İki memleketin birbirine karşı öyle bir vaziyeti vardır ki, birbirine lâkayd kalmaları imkân hâricindedir. Ya dost veya düşman olmak mecburiyetindedir. Düşmanlık için ortada hiçbir sebep olmadığı halde Lord Curzon açıkdan açığa düşmanlık tarafını tercih etmişdir. Bu hareketde sonuna kadar sebât edip etmeyeceğini bilmiyoruz. Fakat şurası muhakkaktır ki, Lord Curzon bugün İngiliz diplomasisinin diktatörü tatbikini (veya rolünü) hâʾizdir. İngilizler bütün hârici işlerin Hâriciye Nezâreti'nde görülmesinden fena neticeler çıkdığını ve nezâretdeki hâkim zümrenin memleketi fena yollara sevketdiğini tecrübe neticesinden anladıkları için Mister Lloyd George'nin bir kısım işleri Başvekâlet dairesine nakletmesini hoş görmüşlerdi. Bundan da çok canları yandığı için yeni bir aksülamel neticesinde her hârici işin Hâriciye Nâzırı tarafından görülmesine şiddetle tarafdar kesilmişlerdir. Hele başvekil bu ihtisas sisteminin mutaʿassıp bir tarafdarıdır. Diğer tarafdan İngiliz matbuât, tıpkı bir seferberlik haline vazedilmişdir. İngiliz gazetelerinde bize dair ne yazılırsa üzerinde Hâriciye Nezâreti'nin damgası vardır. Konferans meselesinde gazetelerin serbest yazı yazması bize cesâret verir ve Lord Curzon'un blöfünü bozar korkusuyla gerek Lozan'daki muhâbirlere ve gerek Londra'daki başmakale muharrirlerine aynı basmakalıp şeyler yazdırılmaktadır. Böylece Lord Curzon bu saniyede tamamıyla vaziyete hâkimdir.

Lord Curzon'un Lozan'da tutduğu yolun neden dolayı bize katʿî bir husûmet ilânı demek olduğunu tahlil edelim. İngiltere neden dolayı Musul'a alakadardır? Bu alaka petrolden dolayı olamaz. Çünkü biz İngiliz sermayesinin elindeki diğer petrol menbaʿlarını kıymetden düşürmemek maksadıyla muʿattal

bırakmak bile olsa bu sûretle elde edilecek istifâdenin Musul havâlisinde pek zayıf ve tehlikeli bir işgâl vaziyetini idâme etmekdeki zararı telakki edebileceğini kimse iddia edemez.

Bu alakayı mâzur göstermek için ileri sürülen diğer bir sebep İngiltere'nin Araplara karşı olan taahhütleridir. Bu sebebe ölüler bile güler. İngiltere'nin Musul şehri dâhilinde Arapça tekellüm eden ve çoğu İngiltere'ye dost olmayan birkaç bin kişinin hatırı için yarım milyon Türk ve Kürdü hâvi vâsiʿ bir sahayı cebr ve kuvvetle işgâl etmek isteyeceğine inananacak safdil güç bulunur.

Cemiyet-i Akvam mandası iddiâsı gülünç bir iddiâdır. Cemiyet-i Akvâm kendinden gelin güvey olmuşsa bundan bize ne? Irak ve sâir yerlerin istikbâli Türkiye ile muhârib devletler arasında akdedilecek bir sulh neticesinde tavzih edecekdir. O dakikaya kadar Irak hukûken Türk toprağıdır. Cemiyet-i Akvâm burada hiçbir sûretle iddiâ-yı tasarruf edemez ve kimseye manda veremez. Irak mandası hukûken mâdumdur.

Geriye hakîki sebeb kalıyor. O da İngiltere'nin Kürtlerle meskûn bir kısım arâziyi elde tutmak ve bu tarîkle şimâl Kürtleri arasında entrikalar çevirerek bizi rahatsız etmek ve millî inkişâfımıza mâni olmak emelinde bulunmasıdır. Demek ki İngiltere Musul'a bu kadar şiddetle sarıldıkca bize hasm-ı cân vaziyetinde bulunmak istediğini açıkdan açığa itirâf etmiş olacakdır, mâni olmak emelinde bulunmasıdır. Demek ki İngiltere Musul'a bu kadar şiddetle sarıldıkça bize hasm-ı cân vaziyetinde bulunmak istediğini açıkdan açığa itiraf etmiş olacak. Bundan başka bir sûretde tefsîrine imkân yokdur. Mütârekeden sonra bazı İngiliz zâbitlerinin Kürtlerle meskûn arâzide çevirdiği entrikalarda İngiliz emellerinin istikâmetini göstermekdedir.

İngiltere böyle bir vaziyet tâkib etdikce bizim İngiliz hüsn-i niyetine inanmamız ihtimâli yokdur. Yarın için bir tarafda böyle bir çıban terkedecek yerde hazır işbaşında iken sonuna kadar gitmeyi ve vaziyeti tamâmıyla tasfiye etmeyi tercîh ederiz. İngilizler bu azmimizi bir blöf diye telakkî ederlerse kendi kendilerine blöf yapmış olacaklardır. Çünkü biz bir istikbâli vâzıh bir gözle görüyoruz ve hafîdlerimize pürüzsüz bir saʿy ve inkişâf sahâsı hazırlamak için her şeyi göze alacağız.

Evvelki günkü müzâkerede Lord Curzon bir çâre-i tesviye olmak üzere Cemiyet-i Akvâm'ın hâkimliğini teklîf etmişdir. Cemiyet-i Akvâm bir İngiliz müʾessesesidir. Lord Curzon geçen Perşembe günü Cenevre'ye giderek bu müʾesseseyi ziyâret etmiş ve kâtib-i umûmisi ile Sir Erik Dromond ile görüşmüşdür. Gazetelerin verdiği maʿlûmâta göre İngiliz Hâriciye Nâzırı bu ziyâret esnâsında Cemiyet-i Akvâm'ın kalem odalarını dolaşmışdır. Biz öyle tahmîn ediyoruz ki, Lord Curzon oda oda dolaşırken bizim tanıdığımız ve bu dakikada dâhil olduğumuz bu İngiliz müessesesinin İngiliz kâtib-i umûmisinin icâbeden taʿlimâtı vermeye vakit bulmuşdur. Hakemlik bir defa bî-taraflık demekdir. Cemiyet-i Akvâm bî-taraf değildir. Bî-taraf bir hakemin reʾyine de ancak maddî bir mesʾelede müracaʿât edilir. İngiltere'nin istikbâlde Kürtler arasında entrika yapıp yapmaması mesʾelesi hakemlik bir iş değildir. İsmet Paşa da bunu katʿî sûretde reddedmekle pek doğru bir şey yapmışdır.

Lord Curzon hazırladığı yaldızlı hapı bizim yutmamamıza kızabilir. Sinirleri de rahatsız olduğu için bu hiddet üzerine maatteessüf büsbütün itidâlini kaybetmiş ve Büyük Millet Meclisi'ndeki Kürt azâ hakkında pek çirkin ve haksız tahkirlerde bulunmuşdur. Meclis'te Kürt vatandaşları temsîl eden zevât

münevver ve vatanperver vatandaşlarımızdandır. Bizzât İngiltere bunların Kürtler arasında ne kadar sâhib-i kelâm olduğunu pekiyi takdir ediyor. Mütârekeden az bir müddet sonra Şark vilâyetlerimizden propaganda yapmak lazım geldiği zaman en ziyâde nüfuz sâhibi Kürt vatanperverlerinin tebʿîdine lüzûm görmüşdür. İngiltere o zaman Kürt hissiyâtını en iyi temsil etdiklerine kanaât peydâ etdiği iki vatandaşımızı tevkîf ile evvelâ Mısır'a, sonra Malta'ya göndermişdir ki, bunlar da Nâfiʿa Vekîli Feyzi Lozan'daki müşavirlerimizden Zafi Beyler'dir. Şimdi İngiltere Hâriciye Nâzırı aralarında bu iki zat da bulunan Kürt mebʿûsları câhil, okuyub yazmak bilmez diye tavsîf ediyor. Bunlar tarafından söylenen sözlerin hükmü olmadığını anlatmak istiyor.

Lord Curzon bu düşüncesiz hareketi Kürdistan'ın her tarafında pek elîm bir teʾsîr hâsıl edecekdir. Musul mesʾelesini bizzât çıkmaz bir yola sokdukdan sonra Cemiyet-i Akvâm'a müracaât ederek harbe mâniʿ olmasını istemesi de dûrbîn bir diplomatdan beklenemez bir hareketdir. Harbe ve her nevî gürültülere mâni olmak doğrudan doğruya Lord cenablarının elindedir. İngiliz sermâyesinin Musul petrolleriyle iştigâl etmesine mukâbil Musul üzerinde tasarruf iddiâsından vazgeçecek olursa ve Kürdler arasında entrikalar çevirmek emelini böylece terk ederse pek mükemmel bir sulh teʾsîs edecekdir. Biz ancak o zaman İngiltere'nin istikbâlde bizim için imhâkâr bir düşman olmayacağına kani olabileceğiz.

Ahmet Emin, "Dost mu, Düşman mı?", Vakit, 25 Ocak 1923, s.1.

"Sulhu Nasıl İmzaladılar"

Lozan Antlaşması'nın imzalanma anına tanıklık eden Mehmet Asım'ın ayrıntılı bir şekilde imza öncesinde ve sonrasında yaşananları anlattığı bir yazı.

An article by Mehmet Asım, who witnessed the signing of the Treaty of Lausanne, in detail about what happened before and after the signing.

Her halde kaplerinden gelen arzu ile değil…

Lozan Palas 24 Temmuz. Bugün muâhede imzalanacakdı. Bir haftadan beri sabırsızlık ile beklediğimiz gün nihâyet gelmişdi.

Lozan muâhedesinin imzası ne demekdi? Bir kere memleketimizde hâl-i sulh avdet edecekdi. Balkan Muhârebesinden beri devam edib giden hâl-i harb hitâma erecekdi. İstanbul ve Boğazlarda bulunan son ecnebî kuvvetler güzel toprakları terk edib gidecekdi. Bizi kendi yurdumuzda kendi hâlimizde bırakacakdı. Yeni Türkiye hudûd-ı millîsi dâhilinde kendini her türlü muzır unsurdan kurtulmuş bir hâlde emin, hür ve serbest kalacakdı. Hudûd-ı millî-yi vatanın emniyet ve selâmete girdiği görülünce senelerden beri ellerinde silah düşmanlar ile pençeleşen arslan askerlerimiz artık müsterih olarak evlerine dönebileceklerdi. Seferber ordumuz terhîs olunabilecekdi. Hâlbuki Lozan Muâhedesi'nin imzasındaki mâna bundan da ibâret değildir. Bu mâna bundan çok vâsiʿ, daha çok şumüllü idi. Lozan Muâhedesi'nin imzası eski Osmanlı İmparatorluğu'ndan tamamen başka mâhiyetde yeni bir

Türkiye'nin sahne-i tarihe doğması demekdi. Hayır, bu yeni Türkiye bundan üç sene evvel doğmuş idi. Fakat bugün beynelmilel bir ahidnâme ile bütün garp âlemi tarafından tanınacakdı. Bu sûretle üç sene evvel başlamış olan mücâhede-i milliyemizin safha-i hâriciyesi resmen nihâyete erecekdi. Artık bundan sonra bu yeni ve hür Türkiye'nin hür kânûnları hâkim olduğu topraklarda her Türk hem kendi saâdeti, hem de vatan için serbestçe çalışabilecekdi. Her çalışan, kendisinin semeresini görebilecekdi. Türk milleti kendi yurdunda yabancı gibi yaşamayacak, kendi babasının önünde ecnebîlerden aşağı bir mevkiʿde kalmayacakdı. Artık bundan sonra Türkiye'de yaşayan ecnebîler Türklerden fazla hukûk taleb etmeye cesâret edemeyecekdi…

Muâhedenin imzası Türkler için o kadar çok mühim netîceler hâsıl edecekdi ki bunu bir lahza içinde düşünmek, ihâta etmek bile kâbil değildir. İşte bu kadar mühim neticeler, tarihî inkılâblar ihdâs edecek olan mühim bir muâhedenin imza edileceği günü idrâk etmiş olmak herkesin mevcudiyetini sarmışdı. Birçok Türklerse sevinçlerinden, heyecanlarından Lozan Palas'ta öğle yemeği bile yememişlerdi. Herkes öğleden sonra saat üçün gelmesini tahayyül için elinden gelse dünyanın müşkülâtını tebdîl edecekdi.

Nihâyet saat iki buçuğa geldi. Lozan Palas'tan çıkdık. Muâhedenin imza olunacağı Dârülfünûn binasına doğru yürüdük. Dârülfünûn binasının önünde geniş bir meydan vardır. Bu meydan haftada bir gün Pazar yeri ittihâz edilen bu çıplak meydan seyyar saksılar içine gars edilmiş defne ağaçları ile hem yeşil bir bahçelik haline getirilmiş idi. Uzun iplerle tecrid edilmiş ve polisler ile taht-ı muhâfazaya alınmış olan meydanın etrafına bütün Lozan halkı, çolukları ve çocukları, kadınları ve erkekleri ile toplanmışdı. Muâhedenin imza merâsimine hâricden davetli olanlar birer birer meydandan geçiyorlar, kapısının iki tarafından kordon teşkîl eden İsviçre polislerinin arasından ilerliyorlar, davetiyeyi göstererek içeriye giriyorlardı.

Muâhedenin imza olunacağı salona girdiğimiz vakit üçe çeyrek kalmış idi. Davetlilerden bir kısmı bizden daha evvel gelmişlerdi. Fakat heyʾet-i murahhaslar mensûbîninden henüz hiçbirisi yok idi. Yalnız konferansın kâtib-i umûmîsi Mösyö Massigli ile Fransız ve İngiliz ve İtalyan heyʾet-i murahhasları kâtiplerinden bazıları daha evvelden gelmişler, sayfaları kırmızı bal mumu ile yapışdırılmış kırmızı şeritlerle muhât olan muâhedeleri masa üzerinde tanzîm etmekle meşgûl oluyorlardı. Beyaz pantolonlu, beyaz yelekli, yeşil fraklı elbiseleri ile İsviçre federal meclisinin hademeleri sıralar arasında dolaşarak davetlilerin ellerindeki evraklarda gösterilen numaralara göre herkese yerini gösteriyorlar, geliyorlar, gidiyorlar, salonda intizâmı muhâfaza ediyorlardı.

Murahhaslardan iptidâ salona dâhil olan Yunan Başmurahhası Venizelos oldu. Venizelos salonun müntehâsındaki kapıdan girerek üzerinde muâhede imza olunacak olan masanın yanından geçdi. En ilerideki sandalyelerden birine oturdu. Venizelos bembeyaz sakalı, bembeyaz saçları ve parlak altın gözlüğü ile neşeli bir simâ içinde görünüyor, solunda bulunanların nazar-ı dikkatini celbediyordu.

Saat üçe beş kala İtalyan heyʾet-i murahhasası Marki Garoni ile Mösyö Montanya geldi. Beş dakika daha geçdi. Saat üç oldu. Tam bu esnâda Türk heyʾet-i murahhasası girdi. İsmet Paşa ile Rıza Nur Bey ve Hasan Bey Venizelos'un bulunduğu mevkiʿin tam muntazar olduğu mukâbil cihetde ahz-ı mevkiʿ etdi.

İsmet Paşa'dan biraz sonra İngiliz Başmurahhası Sir Horace Rumbold kırmızı yüzü ve tek gözlüğü ile adeta telaşlı bir sûretde girdi. Müteâkiben Fransız Başmurahhası Pelle geldi ve orada bulunan Sir Horace Rumbold ve Marki Garoni birbirinin ellerini sıkarak selamlaşdılar. Bu sırada Kâtib-i Umûmî Tevfik Kâmil Bey İsmet Paşa'nın yanına gelmiş, bir şeyler söylüyor. Kalabalık oldukca artmış idi. Ayağa kalkanlar, konuşanlar, gülüşenler vardı. Bu esnada Japon sefîri ile sefîrin siyah mantolu ve siyah şapkalı zevcesi girdi. Sefir Venizelos'un bulunduğu sandalyenin solunda, zevcesi de ilk sıralardan birine oturdu. Bu sırada da Çin'in Bern sefîri olduğu kıyafetinden derhal anlaşılan kuru ve esmer ihtiyar bir adam, çenesinde bir tutam seyrek sakalı, yeleği ile olduğu yerde duramıyor, sıradan sıraya koşuyor, şununla bununla aşinâlıklar yapıyor, salonun izdihâmı içinde adeta periler nesline mensub bir mahlûk manzarası veriyordu. Nihayet birer birer diğer heyʾet-i murahhaslar da gelmiş, artık meclis tamam olmuşdu.

Pelle, Rumbold, Garoni üçü yan yana ayrıca oturmuşlardı. Bunlar müttefikleri temsîl ediyorlardı. Onların arkasında ikinci bir sandalye sırası dizilmiş idi. Bunların başında –elinde silindir şapkası ile- Japon murahhası geçmiş onun yanına Yunan baş murahhası Venizelos ahz-ı mevkiʿ etmiş, ondan sonra Romanya, Bulgar murahhasları bulunuyordu. Sırp murahhası muâhedeyi imza etmeyeceği için gelmedi.

Nihayet İsviçre Reʾîs-i cumhûru Mösyö (Scheurer) ile federal meclis azâları salona dâhil oldular. Mösyö Scheurer salondaki kürsüye çıkdı. Kendisi ortaya oturdu.

Mösyö Scheurer gelince salonda hazır bulunanlar ayağa kalkdı. Reʾîs-i cumhûrun sağ ve solunda bulunan federal meclis azâları oturdu ve ayağa kalkmış olan hâzirûn da aynı sûretle oturdular. Hâlbuki Mösyö Scheurer ayakta kaldı. Nutku olan kâğıdı önüne koydu ve okumaya başladı. Reʾîs-i cumhûr akd edilib imza olunacak mukâveleti taʿdâd ederek imza merâsiminin küşâd edilmiş olduğunu söyledi. Sonra yerine oturdu.

Bundan sonra konferans Kâtib-i umûmîsi Mösyö Massigli, İsmet Paşa'ya doğru yürüdü. Ve muâhedeyi ibtidâ imza etmelerini ricâ etdi. İsmet Paşa ile Rıza Nur ve Hasan Beyler muâhedelerin üzerinde mevzuʿ bulunduğu masanın yanına geldiler yüzleri hâzirûna müteveccih olduğu halde imza muamelesine başladılar. İsmet Paşa ortada, Hasan Bey sağında, Rıza Nur Bey solda olarak imzasını vazʿ ediyordu.

Kâtib-i Umûmi Mösyö Massigli İsmet Paşa ile Rıza Nur Bey'in aralarında ayakda durmuş kendilerine muâhede de imza vazʿ olunacak yerleri parmağı ile işâret ediyordu. Kâtiblerden biri sağ tarafdan imza olunacak muâhedeyi veriyor, diğer biri de sol tarafda durmuş, imzaları sünger kâğıdı ile kurutuyordu. İmza olunan muâhede sûreti beş aded idi. Onun için her murahhas on beş parça muhtelif muâhede sûreti üzerine ayrı ayrı imzalarını vazʿ ediyordu. Bundan dolayı Türk heyʾet-i murahhasası tarafından yapılan imza muâmelesi uzayıb gidiyordu. Tam beş dakika devam etdi. Sonra heyʾet-i murahhasamız yerlerine oturdular.

Müteʾâkiben İngiliz Murahhası Sir Horace Rumbold, daha sonra Fransız murahhası Pelle, ondan sonra Japon, Yunan, Belçika, Portekiz murahhasları imza muâmelesini ifâ etdiler. Bütün bu murahhasların imzalarını vazʿ edebilinceye kadar saat dörde çeyrek kalmışdı.

Nihâyet yine İsviçre reʾîs-i cumhûru ayağa kalkdı. Bir nutuk irâd etdi. Ve imza merâsimine nihâyet verildi. Çinin Bern sefîri İsmet Paşa'nın yanına koşarak kendilerini tebrik etdiği görüldü. Bu aralıkda İngiliz heyʾet-i murahhasasında müşâvir vazifesini ifâ eden mösyö İsmet Paşa'ya yaklaşarak Türkçe lisanı ile:

-"Tebrik Ederim" dediği işidildi.

Bu sûretle sulh muâhedesinin imzası merâsimi saat üçde başlamış, saat dörde çeyrek kala bitmiş idi. İsmet Paşa dışarıya çıkarken Türk gazetecileri kendisini tebrik etdiler. Fikrini sordular. İsmet Paşa kendilerine "İmtihandan çıktık" cevabı verdi.

Lozan muâhedesinin imza merâsimine en ziyâde şâyân-ı dikkat olarak görülen cihet, İsviçre reʾîs-i cumhûrundan başka hiçbir murahhas tarafından söz söylenmemiş olmasıdır. Müttefikîn murahhasları bilâ iltizâm merâsimde hiçbir nutuk irâd etmemişlerdir. Bu ciheti nazar-ı dikkate alan bir ajans muhabiri "Eğer merasimde murahhaslar söz söylemiş olsalardı aralarında ittifak edemeyecekler, muâhedeyi imza etmeyeceklerdi" demişdi. Her halde imza merâsiminin bu kadar sessiz bir şekilde cereyân etmiş olması, bugünkü muâhedeye karşı müttefikîn murahhaslarının ruhlarında müntabiʿ olan adem-i memnûniyeti ifâde eden bir noktadadır. Müttefikîn murahhasları Lozan muâhedesini kalplerinden gelen arzu ile değil, sulhdan başka bir şey yapmaya imkânları kalmadığı için akd ve imza etmişlerdir.

Mehmed Âsım, Sulhu Nasıl İmzaladılar, Vakit, 29 Temmuz 1923, s.1.

"Örümcek Siyaseti mi?"

Müttefik devletlerin Lozan Antlaşması sonrasında takip ettikleri siyaset, yazar tarafından eleştirilmektedir.

The policy followed by the allied states after the Treaty of Lausanne is criticized by the author.

Müttefik devletler mütârekeden sonra Türkiye hakkında tâkib edecekleri siyâseti Sevr Muâhedesi ve onun mütemmimi olan *tripartite itilâf* ile taʿyîn etmişlerdi. Bu tarz-ı siyâset bize karşı bir *atmaca siyaseti* demekdi. İtilâf Devletleri Sevr Muâhedesiyle Türkiye'nin başdan aşağıya kadar ellerini ayaklarını bağlıyor, sonra her biri birer atmaca gibi memleketimizin bir köşesine tırnaklarını saplıyorlar, bütün iktisâdî menbalarımızdan rahatca intifâʿa koyuluyorlardı. Ve bu sûretle Türkiye'nin kendi aralarında taksîm edilmesine *menâtık-ı nüfûz* nâmını veriyorlardı. Bu siyâsetin hedefi Türkiye'nin rızâsına bakılmaksızın cebr ve tazyîk altında esâret-i ecnebiye altına alınması idi. Fakat müttefiklerin Sevr Muâhedesi ve *tripartite itilâf* ile takib etdikleri maksad husûl bulamadı. Nihâyet maʿlûm olan şekilde mezkûr itilâflar fesholunarak onların yerine Lozan Muâhedesi ikâme olundu. Lozan Muâhedesi'nin imzası müttefiklerin Türkiye'ye karşı takib etdikleri *atmaca siyâsetinin* iflâs etmesinden başka bir şey değildir. Lozan Muâhedesi yeni Türkiye'yi millî hudûdları dâhilinde gayr-ı kâbil-i inkısâm bir küll

olarak kabul ve teʾyîd etmişdi. Bu küllî menâtık nüfûz veyahûd sâir nâmlar altında taksîme kalkışmak mezkûr muâhedenin ne ruhu, ne de metni ile teʾlîf edilemezdi.

Hakikât bundan ibâret olmakla beraber son günlerde Avrupa matbuʿâtından akseden bazı haberler İtilâf Devletleri arasında şüpheli bir takım hareketler başlamış olduğunu göstermekdedir.

Hatırlarda olduğu üzere bundan beş on gün evvel müttefikler arasında Türkiye'nin menâtık-ı nüfûza taksîmi esâsına müstenid bir itilâf akdedildiğine dâir İtalyan matbuʿâtından bir şâyiʿa kaydedilmişdi. Bu şâyiʿa bilâhare İtalya'nın resmî ajansı ile tekzîb edilmekle beraber devletlerarasında Türkiye hakkında bazı iktisadî müzâkerât cereyân etdiği ketmedilmedi. Demek ki İtalyan gazeteleri tarafından bahsedilen mesele gayr-i vâkiʿ değildi. İşte bu hâl Türk efkâr-ı umûmiyesinde ciddî bir esef ile telakkî edildi.

O halde Lozan'da Türk muâhedesine vazʿ-ı imza eden devletler muâhedeyi bu sûretle imzalarken acaba samimi değil miydi?

Lozan'da Türkiye'nin hudûd-ı millîsi dâhilinde istiklâline müstenid bir sulh muâhedesi imza eden devletler mezkûr muâhedeyi henüz parlamentolarına tasdîk etdirmeksizin kendi aralarında menâtık-ı nüfuzdan bahsedince, bittabiʿ zihinlere şu tarzda bir mülâhaza vârid oldu:

Müttefikler Lozan'da Türkler ile birlikde bir sulh muâhedesi imza etmişlerdi. Bu muâhede ile Türkiye'nin gayr-ı kâbil-i inkısâm bir küll olduğunu kabul eylemişlerdi. Fakat bilâhare kendi aralarında ayrıca bir itilâf akdedecekler, bu itilâf ile Türkiye'yi iktisâdî menâtık-ı nüfûza taksîm edeceklerdi. Filhakîka bu ikinci itilâfın Türkiye için amelî ve tatbîki nokta-i nazardan bir kıymeti olamazdı.

Fakat dünyanın bugünkü şekilde ile'l-ebed devam edeceğine kim hükmedebilir? İhtimâl ki Türkler bir gün kendilerine mürâcaʿât edecekler, ya istikrâz sûretiyle veyahud diğer bir şekilde muâvenet-i maliye ve iktisâdî mutâlebesinde bulunacakdı. Türkler tarafından böyle bir mürâcaʿât vukuʿ bulması şüphesiz müttefiklerin Türkiye'deki maksatlarını tervîc etdirmek için bir ferâset olacakdı. Şâyed böyle bir mürâcaʿat vuku bulursa, müttefikler Türklerden bir takım imtiyazlar isteyeceklerdi. Eğer böyle bir fırsat zuhûr ederse hangi devlet nerede, ne gibi menâfiʿ isteyecekdi?

Anlaşıldığına göre müttefiklerin kendi aralarında mevzûʿ-ı bahs etdikleri menâfi-i iktisâdiye itilâfı bu tarzda bir mülâhaza netîcesinde girişdikleri bir takım müzâkeratdır ve belki bu müzâkerâtın hedefi, Sevr Muâhedesi ve *tripartite itilâfta* takib etdikleri menâfi-i iktisâdiyeyi *atmaca siyaseti* sayesinde elde edemeyince *örümcek siyaseti* ile teʾmîn etmeye çalışmakdır.

Maʿlûmdur ki örümcek atmaca gibi değildir. O, avının peşini tâkib edecek, mücâdele ile pençesine takmaya çalışacak bir de bir köşeye büzülerek ve orada ağını kurarak avların kendi kendilerine pususuna düşmesini bekler. Ağına düşen avını içinden çıkılmaz bağlar ile sarar, yavaş yavaş hareket edemez bir hale getirir, ondan sonra pençesini takarak avının kanını rahatça emer.

Acaba Lozan Muâhedesi'nin imzasından sonra itilâf müzâkerâtının ihyâsı doğru ise bundan devletlerin maksadı Türkiye'ye karşı böyle bir *örümcek siyaseti* tâkib etmek midir? Türkiye'yi kendi

aralarında iktisâden paylaşarak ve burada muntazam bir siyâset ağı kurarak gizli planlarını tatbik için Türklerin mürâcaʿatlarını mı bekleyeceklerdir?

Eğer müttefikîn diplomatları kafalarında böyle bir fikir besliyorlarsa maalesef istikbâle emniyetle bakmak mümkün olmayacakdır. Çünkü böyle bir fikrin tezâhürü, Türkiye ile memâlik-i garbiye arasında teʾlîf-i menâfi ve teʾsîs-i münâsebât ümidlerini tamamıyla boşa çıkaracakdır. Çünkü bu hâl garb memleketlerinden gelecek her türlü iktisâdî teklifleri şüpheyle telakkîye sevk edecek ve bunun netîcesi de Türkiye ile garb memleketleri arasında bugün mevcûd olan inkitâʿ-ı münâsebâtın, hâl-i sulh avdet etmesine rağmen, maʿnen devam edib gitmesi olacakdır.

Mehmed Âsım, "Örümcek Siyaseti mi?", Vakit, 4 Eylül 1923, s.1.

"Amerikalıların Talepleri"

24 Temmuz'da Lozan Antlaşması imzalanmasına rağmen Türk heyetinin henüz Lozan şehrini terk edememe nedeni, Amerikalılar ile olan küçük pürüzlerin giderilememiş olmasıdır.

Although the Treaty of Lausanne was signed on July 24, the reason why the Turkish delegation could not leave the city of Lausanne yet was that the minor problems with the Americans could not be resolved.

Lozan Palas, 28 Temmuz

Sulh muâhedesinin 24'ünde imza edildiği halde henüz heyʾet-i murahhasamız Lozan'ı terk edemedi. Bunun sebebi evvelki mektubumda bildirdiğim vechile Amerikalılarla akdetdiğimiz ticâret mukâvelesinin bazı mevâddı hakkında itilâf hâsıl olamamasıdır. Evvelki sabah heyʾet-i murahhassadan bir kısmı sulh muâhedesinin tercümesini İstanbul'da tabʿ etdirmek üzere avdet etmişdi. İki gün içinde devam eden müzakerâtdan henüz hiçbir netice istihsâl edilemediği için Lozan'da kalan heyʾet-i murahhasının zamân-ı avdetini taʿyîn etmek kâbil olamıyor.

Eğer Amerikalılar ile yapılan müzâkerât yarın öbür gün nihayet bularak mukâvelenin imzası mümkün olursa, İsmet Paşa hazretleri ile birlikte heyet-i murahhassamız tamamen avdet edecekdir. Fakat bu müzâkerât bir iki gün içinde neticelenemezse başmurahhasımızın bir iki arkadaşı ile birlikde avdet etmesi ve Rıza Nur Bey ile diğer bir kısmının da Lozan'da kalarak bu müzâkerâtı intâc edinceye kadar tahdîd-i ikâmet eylemesi muhtemeldir. Bir rivâyete göre İsmet Paşa hazretleri vaziyeti telgrafla Ankara'ya bildirmiş, İstanbul'da kalmak veyahut avdet ederek müzâkerâta devam vazifesini Rıza Nur Bey'e terk etmek şekillerinden hangisinin muvâfık görüleceğini sormuşdur. Şu halde heyʾet-i murahhasamızın avdeti meselesi Ankara'dan vürûd edecek cevaba göre halledilecek demekdir.

Amerikalılar ile heyʾet-i murahhasamız arasında cereyan eden müzakerâtda en ziyâde mûceb-i itilâf olan cihet birkaç noktaya ihzâr etmekdedir. Evvelemirde Amerikalılar kendileri için Türkiye'de *en ziyâde hâʾiz-i imtiyâz millet muâmelesi* tatbîk edilmesini talep ediyorlar. Bizim tarafımızdan Amerikalıların bu

taleplerine itirâz edilmişdir. Bundan başka Amerikalıların Türkiye'de ikâmeti hakkındaki mukâvelede bir telsîk meselesi vardır. Bu mesʾele üzerinde tarafeynin nokta-i nazarları itilâf edememişdir. Amerika kavânîni mûcebince hâricden Amerika'ya muhâceret eden ecnebiler beş sene ikâmet etdikden sonra Amerika tâbiʿiyetini iktisâb edebilir. Amerikalılar Türkiye'den Amerika'ya muhâceret etmiş olup da beş sene orada ikâmet etmiş olanlardan Amerika tâbiʿiyetini iktisâb etmişler varsa bunların Türkiye'ye avdetleri halinde kendilerine Türk Amerikan tebaʿası muamelesi tatbîk olunmasını istiyorlar. Hâlbuki Türk kanûnları Amerikalıların bu taleplerini isʿâf etmeye müsâit değildir. Çünkü bizim kanûnlarımız mucebince Türk tâbiʿiyetinde olduğu halde hükûmetin müsaʿadesi hâricinde ecnebî tâbiʿiyetine girmiş olanların bu sıfatları tanınmaz ve şayet hükümetimizin müsâadesi hilâfında ecnebî tâbiʿiyetine girmiş olanlar bulunursa bunların Türkiye'ye bir daha avdetleri menʿ olunur.

Amerikalıların bu taleplerinin kabûlü takdîrinde tevlîd edebileceği en büyük mahzûr, hârice gitmiş olan Ermenilerin avdeti mesʾelesinde görülecekdir. Maʿlûm olduğu üzere bugün hükümetimiz Türkiye'den çıkıp hârice gitmiş olan Ermeniler içinde kendisine emniyet ve itimâd telkin etmeyenlerin, mâzilerinde seyyiâtı görülmüş bulunanların avdetlerine müsâʿade etmemek prensibini kabul etmişdir. Eğer Amerikalıların talebleri kabûl edilmek lâzım gelseydi Türkiye'den hârice çıkıp gitmiş olup da sevabik ahvalleri itibariyle bir daha avdetleri tecvîz edilmeyen Ermenilerin de Amerika tâbiʿiyeti bahanesiyle avdetlerini kabul etmek zarûret kesp ederdi.

Nihayet Amerikalılarla aramızda mûcib-i itilâf olan bir nokta "istihkâk daʿvâları" mesʾelesine taʿallûk etmekdedir. Amerika tebaʿasından bir kısmı emvâl işlerine harb seneleri içinde vâkiʿ olan vazʿ-ı yedlerden dolayı istihkâk daʿvâları açmışdır. Ve açmakdadır. Amerika Hükümeti bu deâvî hakkında mesʾelenin hakem vâsıtasıyla halledilmesini iltizâm etmekdedir. Biz ise bu gibi hususâtda katʿiyyen hakem usûlünü kabul edemeyeceğimizi söylüyoruz.

Hatırlarda olduğu üzere seferberlik esnâsında yapılan vazʿ-ı yedler birer mazbata mukâbilinde olmuşdur. Ve her vazʿ-ı yed muâmelesi esnâsında bir fiyat taʿyîn olunmuşdur. Türk hükûmeti mevzû-ı bahs olan mazbatalardaki fiyatları kendisi için bir borç olarak tanımaktadır. Ve bu borçları Amerika tebaʿasına olduğu gibi diğer herhangi devlet tebaʿasına ve hatta kendi efrâdına da teʾdiye edecekdir. Ancak bu teʾdiye nokta-i nazarından Türk tâbiʿiyetinde olanlar ile ecnebiler ve bâ-husûs Amerikalılar arasında bir fark gözetmek memleketin kavânîn-i dâhiliyesiyle kâbil-i teʾlîf bir şey değildir. Binâenaleyh Amerikalıların dediği gibi Amerika tâbiʿiyetinde bulunanların davalarını hakem mahkemesine sevk etmek talebi kabul edilemez.

Harb seneleri içinde bütün Osmanlı imparatorluğu dâhilinde yapılan vazʿ-ı yedlerin yekûnu toplanacak olursa, bunun miktarı (25) milyonu tecâvüz etmediği görülür. Bu (25) milyonun (%90'ı) Türklerden, (%10'u) da ecnebilerden yapılan vazʿ-ı yedlerden terekküb eder. Hâlbuki Amerika tâbiʿiyetinde bulunan eşhâsa aid vazʿ-ı yedler ecnebilerin bir cüzʾünden ibaretdir. Binâenaleyh bilumûm Amerika tâbiʿiyetinde bulunan eşhâsa aid emvâlden mütevellid vazʿ-ı yedlerin yekûnu olsa olsa birkaç yüz bin liradan fazla olamaz. Bu kadar az miktarda olan vazʿ-ı yedler için bir prensip meselesi fedâ

edilebilir mi? Bâhusus bu fedâkârlık neticesinde harbden bu kadar ağır yükler ile kurtulan Türkiye'nin bu yükleri bir kat daha ağırlaştırılmak yolu tecvîz edilir mi?

Mehmed Âsım, "Amerikalıların Talepleri", Vakit, 2 Ağustos 1923, s.1.

"Muâhedenin Neşri, Vakti"

Lozan Antlaşması'nın Türkiye açısından taşıdığı öneme dair dikkat çekici ifadeler yer almaktadır.

There are remarkable statements about the importance of the Treaty of Lausanne for Turkey.

Lozan sulh muâhedesinin resmî tercümesi hükûmetce neşredildi. Muâhedenin esâsı ile merbûtâtından terekküb eden mukâvelât ve senedât vesâʾire bir cild hâlinde kitapcı camekânlarında halka satılmaya başladı. Bu muâhede, Büyük Millet Meclisi Hükûmeti'nin Anadolu harb meydanlarında ve beynelmilel Lozan sulh mahkemesinde kazanmış olduğu daʿvâ-yı millînin iʿlâm-ı resmîsi mâhiyetindedir. Binâenaleyh gerek kendisinin ve gerek milletinin menfaʿati ile samîmi sûretde alâkadâr olan her Türk muâhedeyi hırz-ı cân etmelidir.

Şimdiye kadar Türkiye'yi idâre eden hükûmetler tarafından büyük küçük birçok devletler ile büyük küçük birçok muâhedeler imzalanmışdı. Bu muâhedelerde Türklerin lehinde bir takım kayd u şürût mevcûd olduğu gibi aleyhine ahkâm mevcûd idi. Bununla beraber ekseriyâ tatbikâtda yalnız Türklerin aleyhine olan kayd u şürûta riâyet edilir, lehine olanlar ise muâhedelerin sayfaları arasında unutulur giderdi. Bu muahedeler mûcebince istemeye hakkımız olan şeyler diğer milletler tarafından inkâr edildiği zaman efkâr-ı umûmiyenin ciddi bir şekilde dikkatini celb edemezdi.

Çünkü bu muâhedelerin tanzîmi diplomat nâmı verilen birtakım adamlar arasında adetâ esrâr gibi görüşülüyor, neticede muʿayyen bir itilâf imza edilir, bu imza edilen itilâf meclis-i millîye bile tasdik etdirilmeliydi. İlân-ı meşrûtiyetden sonra akdedilen muâhedeler bile böyle tasdiksiz olarak mevkîʿ-i tatbike vazʿ edilmişdi. Ve matbuʿât sâhifelerinde, millet meclislerinde hiçbir tetkîkden geçirilmeksizin tanzîm ve tasdîk edilen bu muâhedelerin icraâtında ve tatbikâtında bittabiʿ efkâr-ı umûmiyenin kontrolcü vazifesini ifâ etmesi kâbil olamazdı.

Fakat Büyük Millet Meclisi inkılâbı artık bu usûllere nihâyet vermişdir. Millet Sevr Muâhedesi şeklinde kabul etdirilmek istenilen esâretnâmeyi cebren yırtarak onun yerine hakk-ı hayat ve istiklâlini bütün garb âlemine tasdîk etdiren bir muâhede istihsâl etmişdir.

Türk milleti, Sevr esâretnâmesini yırtmak için girişdiği harbde nasıl kadınları ve çocukları ile beraber çalışmış, hatır ve hayale gelmez fedâkârlıklar etmişse Lozan Muâhedesi ihzâr edilirken de müzâkerâtın bütün safahâtını matbuʿât vâsıtasıyla takib eylemiş, adetâ sulh heyʾet-i murahhasamızın

mesâʾisine uzakdan mazhar olmuşdur. Bunun için Lozan Muâhedesi yalnız bir ferdin veya bir heyʾetin değil, bütün Türk milletinin bir şâheseridir.

Şimdi bütün efrâd-ı milletin iştirâki ile vücuda gelmiş olan bu muâhedenâme bugünlerde Millet Meclisimiz tarafından tasdîk edilecek, sonra tatbikât sahasına intikâl edecekdir. Sevr esâretnâmesini süngüsü ile yaran, Lozan Muâhedesinin ihzârını tâkib eden millet, mezkûr muâhedenin ihtivâ etdiği ahkâmı bütün ruhuyla tetkîk etmelidir ki, tatbikat sahasına geçildiği zaman kendi hayat ve menfaʿatini nokta-i nazarından bihakkın ifâ edebilsin.

Herhangi muahede gibi Lozan Ahidnâmesi de iki taraflı bir akiddir. Bunda diğer milletlerden icrâsını istemeye hakkımız olan ahkâm olduğu gibi onlar hesabına yapmamız lâzım gelen vazifeler de vardır. Muâhedenin tatbîki demek, bu iki taraflı taʿahhütlerin tamamıyla icrâsını teʾmîn etmekdir. Diğer milletler kendi haklarını bizden istihsâl için ellerinden gelen her şeyi yapacaklardır. Çünkü bu onların menfaʿatleri icâbıdır. Buna mukâbil biz de kendi millî menfaʿatimizi muhâfaza edebilmek için mezkûr milletlerin bize karşı olan taahhütlerini ifâ etdirmeye çalışmalıyız. Fakat bu mesâʾide muvaffak olabilmek için evvela muâhede mûcebince istemeye hakkımız olan şeyleri bilmemiz, sonra da usûlü dâiresinde bunları taleb ve taʿkib etmemiz iktizâ eder. Aksi takdirde bu kadar hamiyetler, bu kadar gayretler ile elde etdiğimiz bir muâhedenin menâfiʿi heder olur gider.

Ankara'da Büyük Millet Meclisi Hükûmeti'nin ilk teʾsîsinde bir aralık serbest dersler açılmış ve bu dersler arasına Türk Milletini esir ve imhâ etmek maksadıyla düşmanlarımız tarafından vücûda getirilmiş olan Sevr Muâhedesi ilâve edilmiş idi. Bize öyle geliyor ki, millî inkılâbımızın en kıymetdâr bir netice ve hâtırası olan Lozan Muâhedesi serbest ders şeklinde değil, fakat Dârülfünûnumuzda ayrıca bir ders olarak tedrîs edilirse bugünkü intibâh-ı milliye istikbâl içinde idâme ve ikmâl etmek için müʾessir bir vâsıta olur. Çünkü Türk inkılâbının azametini ifâde etmek için Sevr Muâhedesiyle Lozan Ahidnâmesinin mukâyeseli bir tahlilden daha vâzıh bir misâl güç bulunur.

Mehmed Âsım, Muâhedenin Neşri, Vakti, 14 Ağustos 1923, s.1

"Hedef ve Usul"

Mustafa Kemal Paşa'nın Lozan Antlaşması'na yönelik değerlendirmelerini içeren yazı.

An article containing Mustafa Kemal Pasha's evaluations on the Treaty of Lausanne.

Büyük Millet Meclisimiz ikinci devre-i intihâbiyesi içinde riyâsete intihâb edilen Gazi Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin dünkü gazetelerde intişâr eden nutk-ı iftâhilerinde en ziyâde şâyân-ı dikkat olan cihet istikbâl hakkındaki icraât ve usûl programıdır.

Muhterem reʾîsimiz, mesâʾide muvaffak olabilmek için evvelemirde elde mevcûd olan vesâʾiti göz önüne getirmek, bu vesâʾitin mevcûdesi nisbetinde icraât için muʿayyen bir hedef, sonra usûl

dairesinde bu hedefe doğru ilerlemek lüzûmundan bahsetmişler, nihâyet "hedef ve usûl" hakkındaki nokta-i nazarlarını tesbit eylemişlerdir. Maksadımız ve gâyemiz bir yol üzerinde kuvvetleri dağıtarak gâh şu tarafa, gâh bu tarafa hareket etmekle hiçbir netîce istihsâl edilemeyeceği tabiʿî olduğu için bu esâsda ittifâk etmeyecek bir ferd tasavvur edilemez.

Mustafa Kemal Paşa hazretleri, vesâʾit-i mevcûdeden bilhassa bütçemizin vaziyet-i âtiyesini kasdetmekdedir. Sulh programında icraât hedefini bütcenin müsâʿadesi nisbeti ile temdîd etmek lüzûmunda ısrar etmiş olduklarına göre akd-i sulhdan sonra hâricî veyahud dâhilî istikrâz akdine taraftar olmadıklarını imâ eylemişlerdir.

Hakikat-i hâlde sulhdan sonra önümüze pek çok ihtiyaçlar çıkacakdır. "Vatan dediğimiz kutsî mevcûdiyetin üstünde asil bir millet, altında defîneler olduğu halde hayat nâmına, ümrân nâmına her müzâheretden mahrûm siyah bir toprakdan ibâret bırakılmışdır. Onun için sulhdan sonra millî faâliyetlerimizin hedef-i aslîsi, bu vatanın evvelâ mâsûniyetine, her tarafında huzûr ve emniyet teʾsîsine, sonra memleketin maʿmûr ve halkın müreffeh olması esbâbının teʾmînine" hasredilmekdedir.

Mustafa Kemal Paşa hazretleri nutuklarında işte bu nokta-i nazarı takib ederek ilk hedef ve icraât olarak teşkilât-ı askeriyemizin istikmâli maddesini zikretmişdir. Binâenaleyh sulh devresine aid millî faâliyetlerin başında "teşkilât-ı askeriyemizin itinâ-yı mahsûs ile tanzîm ve iʿlâsı en mühim bir esâs" olmak üzere bir tutacakdır.

Bunun sebebi basitdir:

1- Bir kere sulh henüz tamam olmamışdır. Muâhededen tefrîk edilen ve muâhedenin tasdîkinden sonra bi'l-müzâkere halli icâb eden mesʾeleler vardır. Bu mesʾelelerin hepsi halledilib tasfiye edilmedikce âtiye sükûn ve emniyet ile bakmak câʾiz değildir.

2- İkinci derecede Gazi Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin dedikleri gibi "bugün vâsıl olduğumuz sulhun ebedî olacağına inanmak safdillik olur. Bu o kadar mühim bir hakikatdir ki uzun bir an bile gaflet milletin bütün hayatını tehlikeye ilkâ edebilir."

3- Hâricî emniyet teşkilât-ı askeriye sâyesinde teʾmîn edilebileceği gibi dâhildeki asayiş de yine ancak jandarma ve ordu teşkilâtının ikmâli sûretiyle elde edilebilir.

Hâl-i harbden mütevellid fevkalâde ahvâlin devam etdiği müddetce memleketimizin bünye-i ictimâʾiye ve iktisâdiyesinde mühim tahavvüller olmuşdur. Bazı mıntıkalarda, bâhusûs istilâ altına geçen yerlerde köy ahâlisinin mühim bir kısmı şehirlere ilticâ etmeye mecbûr olmuş, bazı yerlerde umûmî muhâceretler vukuʿ bulmuş, nüfûs-ı umûmiyenin tevzîʿ-i tâbiʿiyesine halel gelmiş, bundan da istihsâlât ve faâliyet-i ticâriye ve iktisâdiye zarar görmüşdür. Vâkıʿa istilâ gören topraklarımız düşmandan tahlîs edildikden ve Mudanya Mütârekesi akdolundukdan sonra bu gayr-ı tabîʿi vaziyet bir dereceye kadar salâha yüz tutmuşsa da yine bütün hâl-i tabiʿî avdet etmemişdir. Binâenaleyh herkesin yerli yerine avdet ederek istirâhât-ı vicdân içinde işleri, güçleri ile meşgûl olabilmesi için asayiş-i dâhili teşkîline ehemmiyet-i mahsûsa atfetmek iktizâ etmekdedir.

Maamâfih Büyük Millet Meclisimizin reʾîsi, hükûmet icraâtının başında emniyet ve asâyiş vasıtalarının ikmâlini zikretmekle beraber diğer ihtiyâcât-ı esâsiyenin de ihmâl edilmeyeceğini vaʿdetmişdir. Ezcümle nutkunun bu hususa taʿalluk eden bir noktasında mebuslara hitâben "Memleketin dâhilî ve hâricî emniyeti esbâbı istikmâl edilirken usûl-i adliyemizin sürʾat-i mümküne ile ıslâhına ehemmiyet-i mahsûsa atfedilmelidir. Nâfiʿa ve İktisad ve Maârif umûrunun da ne kadar hayatî olduğu, milletin muvaffâkiyetini, refâh ve saâdetini teʾmîn hususunda ne kadar müstaʿcel bulunduğunu takdîr buyurursunuz" demekdedir.

İşte sulh devresinde millî faâliyetlerimiz için hedef ittihâz edilecek başlıca noktalar bunlardır. Mustafa Kemal Paşa hazretleri, bu hedeflere vâsıl olmak esbâbını taharrî ederken taʿkibi iktizâ eden usûl-i saʿyi, bir umrân sistemi mahdûd vesâʾit ile iş görmenin tecrübe olunan yegâne usûlüdür ki, bu da vesâʾit-i mevcûdenin kısm-ı aʿzamını gayelerimizden en mühim olanları üzerinde teksîf etmekden ibaretdir." Binâenaleyh son İzmir zaferinde nasıl millî ordumuz bütün mevcûd kuvvetlerini Afyon çevresine teksîf etmek sûretiyle yapdığı taarruz ile düşmanın cephesini yarmış ve on beş gün içinde bütün Yunan ordusunu denize dökmüş ise sulhdan sonra yapılacak saʿy ve ümran mücâdelesinde de millî kuvvetlerimiz muʿayyen hedeflere tevcîh edilecek ve aynı usûl-i harb ile vatanın imâr ve iʿtilâsına çalışacakdır.

Mehmet Asım, "Hedef ve Usul", Vakit, 15 Ağustos 1923, s.1.

Aktaran / Transliterated by:
Yakup AHBAB[1]

- Akşam -

"Takdis"

Vatanın yıllarca süren savaşların ardından barışın yapılması ve bunun için Mustafa Kemal Paşa'nın takdis edilmesine dair.

On the peace after years of wars in the homeland and the blessing of Mustafa Kemal Pasha for this.

Dün sulha kavuştuk. Türk milleti 1911'den beri yani on iki sene içinde Afrika'da İtalyanlarla, Avrupa'da Balkan devletleriyle, Osmanlı saltanatının her köşesinde yeryüzünün en büyük devletleriyle nihayet Anadolu'nun bağrında Adana ve İzmir istila ordularıyla boğuştu. Bu kızıl kıyamette Osmanlı saltanatı sırasıyla Avrupa, Afrika ve Asya'daki topraklarını kaybederek zeval buldu ve Anadolu'da Türk milletinin yeni bir devleti doğdu.

Sevr Muahedesi Osmanlı saltanatının inkıraz vesikası idi. Lozan Muahedesi yeni Türkiye Devletinin tesis beratıdır. Osmanlı saltanatına nihayet veren devletler, dün akşam Lozan'da Türk idaresinin yeni eserini tasdik ettiler.

İmparatorluk, on iki sene içinde son hata ve zilletlerine Türk milletinin üç milyondan fazla delikanlısını kurban etti. Fakat Türk milletinin halkı ve lâyemut (ölümsüz) kudreti, azim imparatorluğun harabeleri, mezarları, sefalet ve tereddisi (yozlaşma) içinde yeni bir devlet, tarih-i umumideki bütün devletlerinin teessüs çağında olduğu gibi, o kadar genç o kadar zinde bir devlet yarattı, bu halk ve lâyemut kudreti takdis edelim. Dört sene Anadolu'nun bağrından üç denize doğru ateş ve kan selleri aktı. Yanan ve ölenlerin hatırasını takdis edelim. Bu sabah memleketin dört ucunda gözlerimizi mest eden şafağın kızıllığı, kızıl yangın ateşinin ve al şehit kanının aksidir. Biz meserretten (sevinç) ağlıyoruz onlar meserretten gülüyor, bugün onları düşünelim.

Ve Mustafa Kemal'i takdis edelim. Büyük ihtilal ve mücâhedenin mübeşşiri (müjdecisi), nazımı, rehberi, reisi ve timsali odur. Istırabımız onun kalbinde, ordumuz onun kolunda tekâsüf etti, zekasının büyük şulesini yaktı, zulmünde hayatın, ölümünde hayatın esrarını keşfetti, kaybolmuş olanları çağırdı, Dağılmış olanları topladı, meyus olanlara iman, zayıf olanlara kuvvet, ağlayanlara teselli, korkanlara

[1]Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
E-mail: yakupahbab@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-1232-4865

cesaret ve zelillere korku verdi. Onun büyük ismini yad edelim, zira o şimdi Anadolu harabelerinin ortasında ıssız ve münzevi Çankaya'da şehr-i âyînden uzak, ilk ihtilal günü nasılsa yine öyle, bizi müşkül, korkunç ve tehlikeli istikbal gazasına çağırmaktadır. Askeri ve siyasi istiklali kazandık, bugün memlekette düşman askerinin ayağı yoktur. Fakat her tarafta sefalet, açlık, nüfus azlığı, fakirlik gösteriyor ki memleket daha birçok düşmanların istilası altındadır. Bu düşmanlardan her biriyle ayrı ayrı dövüşmek, her birini ayrı ayrı yenmek, her birinin pençesinden ayrı ayrı kurtulmak lazım gelir. Bu düşmanlardan her biri, mağlup ettiğimiz düşman kadar, belki daha çok kuvvetlidir. Bu düşmanlardan her birini mağlup etmek için, yine bu kadar fedakârlık ve mihnet (zahmet) çekeceğiz. Hepsini hezimete uğrattıktan sonradır ki asıl büyük zafere kavuşacağız.

Sonra siz sevgili gaziler, bir sene evvel Akdeniz'den dönerek, bu şehrin bir konak ötesinde, bizi kurtarmak için tehlike kötü bekleyen kahramanlar, bugün İstanbul bir ana kucağı gibi size doğru açıktır. Size ne zaman kavuşacağız? Bugünün büyük meserreti, güzel güneşi, serin denizi, her şeyi sizin hasretinizle bulanıktır.

Her ateşimiz dindi, sizin hasret ateşinizden başka. Ve tâ Sakarya'dan biri Anadolu'nun her karış toprağına bırakarak geldiğiniz şehit arkadaşlarınızın yakıcı hatırasından başka…

Size ne zaman geleceksiniz, ne zaman büyük meserret için ve onların hatırası için, birbirimize sarılıp ağlaşacağız? Meserret ve hasret, visal (kavuşma) ve hicran, ikisi bir arada tahammülsüzdür. Sizin bu yüzünüzü görmedikçe bu rüyaya nasıl inanalım?

Falih Rıfkı, "Takdis", Akşam, 10 Temmuz 1923, s.1

"Sulhun Mahiyeti"

Yapılan sulh antlaşması sonucunda Birinci Dünya Savaşı sonrasında devletin içine düştüğü felaketlerin son bulmasına dair.

As a result of the peace treaty, the disasters that the state fell into after the First World War came to an end.

Derin heyecanların, durdurucu bir tesiri vardır. Büyük saadetler insanı sevindirmez, şaşırtır. Nihayetsiz felaketler gözlerden yaş bile akıtmaz. Hayatın böyle müstesna zamanlarında âsab (sinirler) işlemeyen, bozuk bir cihazdır. Zihin hadisâtın vüsatini (genişlik) kavrayamaz. Vakıaları izah edemez, adeta bîtaraf bir seyirci gibi kalırız. Bu hal-i tabiinin insanlara bir müsaadesidir. Çünkü müsbet ve menfi bütün hassasiyetleri âsab olduğu gibi nakletse insanlar mütemadiyen çıldırır yahut intihar ederlerdi. Yunan orduları memleketimizi istila edip, bütün dünya bize düşman kesildiği vakit felaketimizin dehşeti önünde donup kalmıştık. Ne siyaha boyadığımız bayraklar, ne söylediğimiz nutuklar, ne yazdığımız yazılar o günkü ıstıraplarımızın kuvvetiyle mütenasip değildi. Hatta ifade ettiğimiz elemler, en basit acılar karşısında duyduğumuz kadar bile derin değildir. Çünkü felaketin azameti bizi şaşırtmıştı. Büyük matemleri sükunu onun için herşeyden daha fazla manidardır. Yunan ordusunu İzmir'de denize

döktüğümüz günden beri aynı şaşkınlık içindeyiz. Saadetimizin derecesini ölçemiyoruz. İdrakımız küçülmüş gibidir. Ruhumuzun taşkınlığı sakin ve ruhani bir vecd halinden çıkamıyor.

Bugün sulh dediğimiz vakit zannediyoruz ki bir devletle lâlettâyin (gelişigüzel) bir muahede akdedilmiştir. En azami düşünebildiğimiz şey, uzun bir harbin bitmiş olmasıdır. Yalnız ağır yükten kurtulmuş insanlar sevincini duyuyoruz. Karşımızdaki vakianın azameti gözlerimizden kaçıyor. Bunu ahlâfa (gelecek nesiller), bütün bu büyüklüğüyle tarih anlatacaktır.

Bugünkü sulh devresini, iki sene evvelki Türk vatanının haliyle mukayese etmek kafidir. Dün olmayan bir şey bugün vardır. Dün düşman ordularının çiğnediği memleketimiz bugün hakimdir, müstakildir. Bu kelimeleri çok kullandığımız için (satır yıpranmış okunamadı) olmayan bir memleket ne demek olduğunu anladılar. Biz İstanbul'da oturanlar üç seneden beri ecnebi tazyikinin numunelerini gördük. Fakat mukayeseyi üç sene evvelki feci vaziyete inhisar ettirmek vakıanın ehemmiyetini küçültmektedir. Bugünkü sulhun bütün kıymetini anlamak için, onu memleketimizin daha evvelki, daha mesut ve müreffeh, daha müstakil devirleriyle mukayese etmeliyiz. Diyebiliriz ki Lozan'da akdedilen sulhun bahşettiği hakimiyet ve istiklali bu devlet asırlardan beri görmemiştir. Bütün hudutlarımız kapalı olduğu için, ecnebi nüfuzunun ortadan kalktığı Harb-i Umumi senelerinde bile memleket bu kadar hür ve hakim olmadıydı. Hele Harb-i Umumi'den bizim gibi mağlup çıkan diğer devletlerin bugünkü vaziyetine bakarsak, iki sene evvel Yunanistan'a hediye edilmiş, başka büyük devletler arasında taksim edilmiş vatanımızın bugün kavuştuğu sulhu ancak mucize addedebiliriz. Asırlardan beri, en kuvvetli bulunduğumuz devirlerde devletin başına musallat olan kapitülasyonlar belası fiilen ve ebediyen kalktı. Sulhun hakiki manasını anlamak için bu kafidir. Memleket içinde ecnebi nüfuzu, ecnebi müdahalesi namıyla hiçbir şey kalmadı. Ordumuz, donanmamız hiçbir kayıt ve tahdide tabi değildir. Maliyemizde, adliyemizde en küçük ve muvakkat bir murakabe yoktur. Üç sene evvel bize aidiyetini ancak beynelmilel bir hale ifrağıyla (başka bir şekle sokmak) kabil addettiğimiz sevgili İstanbul, şimdiye kadar hiçbir zaman görülmemiş tarzda bir Türk şehri oldu. Silahların iadesi yalnız galiplere müyesser olan büyük bir askeri şereftir. Ekalliyetlere gelince, her asırda devletin başına musallat olan patrikhane meselesi kati surette halledildi. Patrik bir papazdır. Rumlar, Ermeniler de bu devletin tebaalarıdır. Devlet içinde devlet şekli, gizli ihanet ihtimalleri artık tarihe karışmıştır.

Burada bütün muahedeyi hulasa edecek değiliz. Fakat saydığımız birkaç mesele sulhun bütün manasını göstermeye kâfidir. Bunun içindir ki Türk tarihinde kaç asırdan beri ilk defa görülen bu muazzam hadise karşısında sevinmeye bile muktedir değiliz. Vakıa ruhumuzdan taşıyor. Bu günlerin içine karışmış olanların idraki bu azameti kavramaya kâfi değildir. Bugünkü sulhu görmek ve anlamak için tarihin, vakaları uzaktan küçülten dürbünü lazımdır.

Necmettin Sadık, "Sulhun Mahiyeti", Akşam, 11 Temmuz 1923, s.1.

“Nihayet Oldu!”

Sevr Antlaşması ve ondan sonra yaşanan hadiselerin izlerinin Lozan Konferansında silindiğine dair.

That the traces of the Treaty of Sèvres and its aftermath were erased at the Lausanne Conference.

Haftalardan beri türlü türlü haberleriyle, zıt şayialarıyla bizi, bazen en kuvvetli ümitlerden en kara bedbinliğe sevk eden, bazen de en kati ümitsizlikten büyük sevinçlere düşüren sulh nihayet oldu. Daha geçen hafta bütün gazeteler aynı sulhu tebşir ettikten iki gün sonra kulağımıza acı acı inkıta haberleri gelmeye başladıydı. Fakat artık bu seferki sulh yalansız ve yanlışsız bir sulhtur. Bunda ne Avrupa kabinelerinden gelecek emirlere, ne Ankara’dan gönderilecek yeni talimata intizar var. Şark sulhunu yapmaya uğraşanlar dokuz ay sonra nihayet, talimat istemeden bir gün bir noktada uyuşmak ve bütün işleri bitirmek imkânını buldular. Bugünkü celse, Lozan Konferansı’nın hitamını resmen ilan edecek ve bu (okunamayan kelime) konferansla beraber, bütün bir şark meselesi tarihe karışacaktır.

Bu sulhun mahiyeti şimdiye kadar pek çok teşrih edildi. Lozan Konferansı’nda bütün devletlerin nasıl bir Türkiye’nin mevcudiyetini tasdik ettiklerini tekrar uzun uzadıya anlatmaya lüzum yoktur. Bu konferanstan, bütün manasıyla hurubu yapan istiklaline sahip, kudretini ve haklarını bütün dünyaya tanıtmış yeni bir Türk Devleti çıktı. Bu konferans, yalnız Sevr Muahedesi’nin ve ondan sonra gelen hadiselerin siyah lekelerini ve facialarını silmekle kalmadı, asırlardan beri ölüme doğru yürüyen, muzır siyasi an’anelerin tesiri altında zahiri istiklalini vaz-ı kudret-i hayatiyesini güçlükle muhafaza eden bir imparatorluktan zinde bir devlet yarattı. Lozan Sulhu yalnız harb-i umumi tarihinin bir neticesi değil, Osmanlı tarihinde büsbütün yeni devrin başlangıcıdır. Bizi bu sulha götürenler ve bize bu sulhu bahşedenler onun için takdise şayandırlar. Bu sulh haberleriyle sevinirken, ilk ve hürmetkar düşüncemiz Sakarya vadilerinde ve İzmir yollarında vatanın bu istiklalini kanlarıyla satın alan büyük şehitlere aittir.

Onların hatırası bugün daha kuvvetle yaşıyor. Aynı zamanda nazarlarımız, dokuz aydan beri Avrupa siyasetinin bin türlü hile ve entrikaları içinde dessâs (entrikacı) diplomatları arasında vatanın hürriyet ve istiklal hakkını geceli gündüzlü müdafaa ederek Anadolu’da kazandığı askeri zafere böyle parlak bir de siyasi muzafferiyet ilave eden muhterem kumandana İsmet Paşa’ya müteveccihtir. Bu asil ve mert insan, memleketin kendisine karşı beslediği büyük hürmet ve muhabbete ne kadar layık olduğunu ispat etmiştir. Memleketin pürüzsüz istiklali için ne müthiş mücadelelere giriştiğini takdir edebilmek için İsmet Paşa’yı Lozan’da Avrupa’nın türlü türlü diplomatlarıyla nasıl cebelleştiğini görmek lazımdı. Hiçbir zaman unutmamalıyız ki sulhun bugün, ümit edilmeyen bu siyasi neticelerini en çok ve bu murahhasımıza medyunuz (borçlu). Yeni Türkiye Avrupa muhitinde hürmet ve emniyet ilkâ etmek için daha iyi bir surette temsil edilemezdi. Türkiye’nin en büyük düşmanları, en mütekebbir diplomatlar İsmet Paşa’nın elini sıkmakla iftihar etmişlerdir. Tarih, Türk ihtilali kahramanlarını ve bu sulhun amillerini kaydederken İsmet Paşa’nın namını bu büyük siyasi zaferin en başında gösterecektir.

Necmettin Sadık, “Nihayet Oldu!”, Akşam, 18 Temmuz 1923, s.1.

“Sulh Devri”

Uzun harpten kurtulan memleketin sulh haberi karşısında sevinmesine dair.

On the country’s rejoicing at the news of peace after surviving a long war.

Sulh haberi İstanbul’da, Ankara’da, memleketin her tarafında büyük bir sevinçle karşılandı. Bundan daha tabii ve haklı bir sürur (sevinç) olamaz. Çünkü bedbaht memleket on iki seneden beri bila fasıla harp içinde yaşıyor. Türkler, bu uzun cidal devri esnasında canlarını, mallarını hep memleket müdafaası uğruna sarf ettiler! Servet, refah, saadet ne varsa hepsini verdiler. Bugün ve vasıl olduğumuz neticenin memlekete ne kadar pahalıya mal olduğunu anlamak için çok düşünmeye, derin hesaplara dalmaya ihtiyaç yoktur. Etrafa bir göz gezdirmek kâfidir.

Uzun harpten kurtulan memleketin sulh haberi karşısında sevinmesi tabiidir, fakat önümüzde açılan sulh devresinin bize hemen oturduğumuz yerde refah ve saadet, servet getireceğini ümit etmek doğru değildir. Harbin açtığı derin yaraları pek çabuk tedavi edeceğimize inanarak bu kanaatle, önümüzdeki sulh devresine ihmal ve atâlet îtiyadlarımızla (alışkanlıklar) girersek müthiş bir sukut-ı hayale uğrarız. Bir sihirbaz değneğiyle memlekette musavvereler çıkacağına, sulhun icazkâr bir kudretle ortalıktan fakr u sefaleti kaldıracağına inanmayalım.

Hiçbir zaman unutmamalıyız ki, sulh devresi başlangıcında ıstırap ve sefaletlerimizi daha çok hissedeceğiz. Büyük humma buhranları geçiren hastalar, bu hummanın tesiri ile zaaf ve (okunamayan kelime) tahammül ederler. Bu hâd-i (şiddetli) buhran devrelerinin bünyeye mukavemet kudreti bahşetmek hassası (özellik) da vardır. Fakat bu buhran geçip, humma düşünce hastada derince bir zaaf, bünyede umumi bir keslân (tembellik) başlar. Hasta daha çok mustarip ve daha ziyade tehlikeye maruzdur. Bunun içindir ki uzun ve mühlik hastalıktan daha uzun ve daha tehlikeli olur. Milletler de aynı hale maruzdurlar. İhtilal ve inkılap devirleri, istiklal muharebeleri ne kadar uzun sürerse sürsün, milletin hayat menbalarını, servetini ne kadar israf ederse etsin, bu buhran zamanlarında memleket ıstıraplarını, sefaletini, mahrumiyetini, zaafını tamamıyla hissedemez. Harp buhranı milli tehlike karşısında duyulan yüksek heyecanlar, zafer mefküresi bu ıstırap ve sefaleti unutturur. O anda millet, tıpkı hücum esnasında yaralanıp vecd ve galeyan içinde bu yaranın acısını duymayan kahramana benzer. Cenk ve cidal şevki, galebe endişesi her sefaleti, her zaafı, her mahrumiyeti unutturur. İşte biz, bugüne kadar harp buhranının bu müstesna ve gayr-i tabii münebbihleriyle (ikazcılar) kudretimizi muhafaza edebildik. Harp buhranı, istiklal endişesi, bu azim humma sefaletimizi unutturdu. Fakat bu sulh devresi büyük hastalıklardan sonra gelen nekahet zamanına benziyor. Şimdi âsab sükun bulacak, dimağ vecd-i rahmanın suni ikaz ve tenbihinden kurtulacaktır. Fakat bu tabii sükûn hali, aynı zamanda mukavemet kudretimizi de azaltacak, bünyemizi bütün acıların tesirine açık bulunduracaktır. Şimdi etrafımızdaki sefaleti, ıstırapları duyacağız. Memlekette iktisadi ve mali buhranı daha büyük bir şiddetle hissedeceğiz.

Vatanın ne kadar fakir, ne derece harap olduğunu, ziraatımızda, ticaret ve sanayimizde açılan rahnelerin (gedikler) ne kadar büyük, aramızdaki insan ve servet boşluğunun ne kadar müthiş olduğunu asıl şimdi göreceğiz.

Bu acı hakikatleri, şimdiden nevmîd (ümitsiz) olmak için yazmıyoruz. Fakat kaç senedir beklediğimiz bu sulh rüyası bizi daha elîm sukût-ı hayallere düşürmemelidir. Bilmeliyiz ki memleket, uzun ve tehlikeli hastalıktan çıkmış bir bünyenin daha tehlikeli nekâhet devrine girdi. Vatan müdafaasıyla müterâfık (birlikte) olan suni tenbihlerden âzâdeyiz. Müdafaa-i Milliye bahanesi ortadan kalkmıştır. Şimdi memleket daha fazla ihtimama, daha büyük gayretlere muhtaçtır. Bu ihtimamlar ve gayretler, harp devresindeki mesâimizden büsbütün farklıdır. Şimdi artık harp devrindekinden büsbütün başka kabiliyetlere, başka tecrübelere ihtiyacımız vardır. Memlekette ilim ve irfan, ihtisas hâkim olacaktır.

Harbi kazandık, istediğimiz gibi bir sulh yaptık, bunlar zaruriydi, fakat hiç biri kâfi değildir. Memleketi ebediyen kurtaracak olan mesâi asıl önümüzdeki sulh devrine aittir.

Necmettin Sadık, "Sulh Devri", Akşam, 19 Temmuz 1923, s. 1.

"Harici Siyasetimiz"

Senelerden beri harici düşmanlarla uğraştıkran sonra, artık fakir ve harap düşen bu bedbaht memleketin izlemesi gereken harici siyasete dair.

On the foreign policy to be pursued by this miserable country, which is now poor and ruined after years of dealing with external enemies.

Sulh devresi, bütün nazarlarımızı harap vatanın dâhiline çeviriyor. Bundan daha tabii bir şey olamaz. Senelerden beri harici düşmanlarla uğraştıktan sonra, artık fakir ve harap düşen bu bedbaht memleketi düşünmek sırası geldi. Bunun içindir ki sulh olur olmaz, ağzımızda imar, muhaceret, maarif, iktisadiyat kelimeleri dolaşmaya başladı. Hiç şüphe yok ki sulh devresine başlayan yeni meclisin ve yeni hükümetlerin en büyük vazifeleri memleketi içinden kurtarmaktır. Bugünden itibaren Müdafaa-i Milliye endişeleri bittiği için bütün kudretimiz dâhili ıslahata sarf edilecektir. Yeni millet meclisinden, yeni fırka ve hükümetlerden beklediğimiz en büyük siyaset, dâhili siyasettir.

Fakat bunun gayretlerimizi dâhili ıslahata çevirmekle beraber, harici siyasetimize ehemmiyet vermemek kabil midir? Lozan Sulhu Avrupa'ya yeni ve müstakil bir Türk hükümeti tanıttı. Bu yeni Türkiye, ordusunun kuvveti, coğrafi vaziyeti itibarıyla yarın Avrupa ve Asya ortasında, bilhassa Balkanlar muvazenesinde (denge) mühim bir rol oynamaya namzettir. Hudutlarımızın yeni tarz-ı teşekkülü, Türkiye'nin harici siyasetine daha büyük bir ehemmiyet atfettirmektedir. Eskiden Babıali'nin bütün devletlerle hoş geçinmek tarzında manasız ve hayali bir siyaseti vardı. Biz herkesle hoş geçinmek istedikçe her devlet bizim gözümüzü oymaya çalışıyordu. Bu asırda siyasi muvâzenet, bir takım itilaf ve ittifak zümreleri esasına müstenittir. Etrafımızda o kadar zıt menfaatler çarpışıyor ki bunlar arasında muayyen ve kati bir istikamet almak mecburiyette bulunuyoruz. Bolşevik Rusya ile komşuyuz, ve aramızda ittifak var. Aynı zamanda bu sulhta boğazlar meselesinde Rusya'dan ayrıldık. Rusya'nın boğazlar siyaseti İngiltere ve Fransa ile yarınki münasebâtı bizi şiddetle alakadar eder. Balkanlar'da hem Bulgaristan, hem Yunanistan ile komşuyuz. Hudutlarımızda her an Bulgar ve Yunan

ihtilafı zuhur edebilir. Karağaç'ın bizde kalması, Bulgaristan'ın adalar denizi mahreci (çıkış yeri) hakkındaki iddialarıyla bizi alakadar ediyor. Bundan mâadâ Balkanlar'da muvazeneti muhafaza eden bir küçük itilaf zümresi var. Bu zümrenin siyasetini, tekâmülünü dikkatle takibe mecburuz. Cenupta Suriye'de Fransızlarla, Irak'ta İngilizlerle hemhududuz. Bundan dolayı hem bu büyük devletlere hem de bu Müslüman milletlere karşı takip edilecek bir siyasetimiz olacaktır. Avrupa'da yeniden sarsıntılar başladı. Ruhr (okunamayan kelime) İngiliz-Fransız itilâfı rahnedâr… [yıpranmadan dolayı okunamadı]

Bu harici siyaset meselelerini yalnız kaydetmekle iktifa ediyoruz. Maksadımız, bunlara karşı siyasi istikametimizi tayin etmek cüretinde bulunmak değil, sulh devresindeki harici siyasetimizin ehemmiyetini anlatmaktır. Yeni Millet Meclisi harici meselede büyük bir ehemmiyet atfetmek, hariciye memurlarının tayininde dikkatli davranmak mecburiyetindedir. Harp esnasında hariciye memurlarımızın ifa ettikleri vazife ile sulh devrinde ifa edecekleri vazifeler arasında büyük bir fark vardır. Harp esnasında bütün gayemiz askeri zaferdi. Siyasi faaliyet pek az rol oynadı. Hariciye memurlarımız en çok bir propaganda vazifesi yapıyorlardı. Fakat şimdi harici siyasetimizde bir meslek ve bir ihtisas haline girmiştir. Diğer ihtisas sahalarından fazla hariciyede tecrübe ve ehliyet yoktan var edilemez.

Her halde memlekette dâhili ıslahat yapacak bir hükümet ne derece şükrana layıksa, uzak istikballere şamil, vatanın menâfiine muvafık, uzun görüşlü bir harici siyaset gösterecek bir hariciye nazırı da tarihimizde o derece büyük bir nam bırakacaktır.

Necmettin Sadık, "Harici Siyasetimiz", Akşam, 20 Temmuz 1923, s.1.

"İstanbul Pazartesi Günü İyd-i Milliyi ve Salı Günü Akşam Sulh Bayramını Tesid Edecektir."

İyd-i Milli ve Sulh bayramlarının nasıl kutlanacağına dair. On how to celebrate the national and peace holidays.

Çarşamba günü İstanbul için umumi dua günüdür. Bütün Müslümanlar camilerde şehitlerin ruhuna Fatiha okuyacak ve bu günleri bize gösterdiğinden dolayı Cenab-ı Hakk'a şükredecektir.

Osmanlı Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Merkeziyyesi'nden merasimi tertibe memur olan zevât-ı memurin-i resmiyye ve zâbıtanın iştirakiyle bu sabah içtima eden komisyon-ı mahsus iyd-i milli ve sulh şenliği için âtideki programları tespit etmiştir:

Sulh Bayramı Merasimi:

Sulhun imzasını mu'lin (ilan eden) topların endahtından ve mahallâtta halka ilandan sonra zevali (öğle sonrası) saat sekizden itibaren fenar alayı tertip edilecektir. Alayların mahal-i içtimaları:

1. İstanbul için Fatih ve Sultanahmet meydanlarıdır.

Fatih Camisi avlusundan içtima eden alay Sultan Selim üzerinden Balat'a ve oradan Unkapanı ve Vefa tarikiyle Bayezit'e gelecek ve orada dağılacaktır. Aksaray Valide Cami karşısından içtima eden alay Sofular, Saraçhanebaşı tarikiyle Bayezit'e gelecek ve Aksaray Caddesi'nden mahallerine avdet edecektir.

Sultanahmet'te içtima eden alay Sirkeci, Babıali Divanyolu tarikiyle Bayezit'e ve oradan Fatih'e gidecektir.

Beyoğlu ciheti: Beşiktaş'tan kalkacak olan alay Gümüşsuyu tarikiyle Taksim'e ve Cadde-i Kebir'i takiben Galatasaray'ına gelerek Boğazkesen'den Tophane'ye inecek ve dağılacaktır.

Şişli'den hareket eden alay Cadde-i Kebir'i takiben tünele kadar gelecek ve Tepebaşı tarikiyle avdet edecektir.

Kasımpaşa, Galata ve civarını toplayarak teşekkül edecek olan alay Azapkapı, Altıncı Daire, Tepebaşı tarikiyle Galatasaray'ına gelecek ve oradan Boğazkesen tarikiyle Galata'ya avdet edecektir.

2. Üsküdar, Kadıköy, Makriköy, Adalar, Boğaziçi ve Haliç mıntıkaları münasip göreceği şekilde izci mıntıkalarıyla teşrik-i mesai ederek alaylar teşkil edecektir.

3. İşbu fener alaylarına halkın azami derece vesait-i tenviriyye ile iştiraki temenni olunur.

4. Fenar alayları memerrinde [geçiş] bir kazaya meydan vermemek üzere havai fişek atılmaması rica olunur.

5. Fatih koluna Darüleytam, Sultanahmet koluna Harbiye, Şişli koluna Bahriye ve Beşiktaş koluna Halife hazretlerinin bandosu iştirak edecektir.

6. İşbu alayların sükûn ve vakâr-ı milli ile mütenasip bir surette icra edileceği tabiidir. Alayların tertip ve icrasına polis müdüriyeti nezaret edecektir.

"İstanbul pazartesi günü İyd-i Milliyi ve Salı günü akşam sulh bayramını tesid edecektir", 23 Temmuz 1923, Akşam, s. 1.

,

"Bizden Ne İstediler?"

Sevr Antlaşması ile Lozan Antlaşmasının karşılaştırılmasına dair.

On the comparison of the Treaty of Sevres and the Treaty of Lausanne.

Trakya, Yunanistan'ın olacaktı. İstanbul beynelmilel olacaktı. Garbi Anadolu, Yunan müstemlekesi olacaktı. Şarki Anadolu, Ermenistan olacaktı. Adana, Fransız müstemlekesi olacaktı. Antalya İtalya

müstemlekesi olacaktı. Ordumuz olmayacaktı. Donanmamız olmayacaktı! Saray büyük küçük bütün devletlerin murakabesinde ve Orta Anadolu'da bir iki vilayet bu sarayın çiftliği hükmünde kalacaktı. Maliyemiz, adliyemiz, nafıamız, harbiyemiz, bahriyemiz, kara hudutlarımız, boğazlarımız doğrudan doğuya, maarifimiz ve bütün diğer müesseselerimiz sarayın esir hükümetleri vasıtasıyla ecnebi kontrolü altında bulunacaktı! Türk milleti reaya, ecnebi ve Hristiyanlar Türk milletinin efendisi olacaktı! Mıntıka-i nüfuzlar coğrafi vahdeti, maarifin kontrolü milli vahdeti imkânsız bırakacak, isteyenlere bahşolunan imtiyazlar iktisat ve ticarette rekabet ve kazanç hakkını nez ederek büyük şehirlerde ve sahillerde yaşayan Türkler dağıtılacak. Öyle istiyorlardı ki lâyemut (ölümsüz) Türk milleti ölecek, bu milletin lâyezal (ebedi) devleti nihayete erecek, Akdeniz ve Marmara sularında bir daha Türk bayrağı görünmeyecekti. İstedikleri bu idi. Sevr muahedesinin manası budur.

Ne İstedik ve Ne Yaptık?

O zaman bir tek neferimiz ve bir tek silahımız yoktu. Yegâne ümit ve kuvvetimiz şu idi: Türk milleti bu talia layık değildi, Türk milleti için bu talia imkânsızdı. Neler olduğunu hepimiz biliyoruz! Mukaddes ihtilal İzmir dağlarında Yunanlılara, Antep kapılarında Adana istila kuvvetine, şark hududunda Ermenistan kuvvetlerine karşı çıktı. Ermenistan'ı, Adana istilasını, Yunanistan'ı yendik. Antalya istilası çekilip gitti. Gidenlere ne mutlu, çünkü canlarını kurtardılar! Kalanlar ise Anadolu topraklarının altında yatıyor. Bugün Garbi Anadolu, Şarki Anadolu, Adana, Trakya, Antalya, Boğazlar ve İstanbul bizimdir! Ordumuz olacaktır! Donanmamız olacaktır! Saray yoktur. Maliyemiz, adliyemiz, nafıamız, harbiyemiz, bahriyemiz hürdür. Efendiyiz! Coğrafi vahdet, milli vahdet tahakkuk etti. Türkiye'de en imtiyazlı insan yine Türk'tür. İstediğimiz bu idi. Lozan Muahedesi'nin manası budur. Bu satırları okuduğunuz dakikada Lozan'da büyük küçük bizimle harp eden bütün devletler Türk milletinin iradesini tasdik ettiler. Şehitlere rahmet okuyalım, kahramanları ve gazileri yâd edelim. Zira ölenler sebebiyle yaşıyoruz, canlarını tehlikeye atanlar sebebiyle bugün hayatımız emindir.

"Bizden ne istediler?", Akşam, 25 Temmuz 1923, s. 1

"Atina'da Yeis"

Lozan Antlaşmasının Yunanista'daki tesirine dair.

On the impact of the Treaty of Lausanne on Greece.

Yunanlılar imza günü ne yaptılar?

Previşya gazetesi, sulh imzasının Atina'daki tesirine dair 26 Temmuz tarihi ile uzun bir mektup almıştır. Bu mektuba nazaran sulhun akdi Atina'da tesid edilmemiş, top atılmamış, muzika çalınmamış. Sulhun imzası Yunan payitahtında derin bir sükût ile karşılanmıştır. Mektupta deniyor ki:

"Venizelos, bu neticeleri ibtidadan söyledi. Eski fırkaların mevkiini her şeyini alt üst etti. Felaket derhal zuhur etti. Milli müessese çökmeye başladı ve Yunanistan askeri mağlubiyete ve nihayet Lozan

Muahedesi'ne doğru sürüklendi. Evvelki gün Lozan'da imzalanan sulh muahedenamesi, milli felaketi tasdik etti. İhtilal Komitesi araya girmeseydi bu tamiri kabil olmayan mağlubiyet-i askeriyeden sonra Venizelos, siyasi mücadele sahasına avdet etmemiş olsaydı bu felaket şimdiki ile kıyas kabul etmeyecek derecede korkunç olacaktı.

Önümüzdeki mebusan intihabâtında dahi eski fırkalar ekseriyet ihraz edecek olurlarsa yine felaket gelecektir ve fırkanın böyle bir muvaffakiyeti, Yunanistan'ın millet ve devlet sıfatıyla daha iyi bir talia layık olmadığını gösterecektir. O vakit Yunan milleti, vaktiyle yaşadığı yerlere tekrar avdet itmek için değil, yeni felaketlerden kendisini korumak için başka ufuklara ve Yunanistan'dan uzak müessirlere elini uzatmalıdır. İşte bu hislerle sulhun imzası gününü geçirdi. Top görülemedi, muhitte meserret-bahş (sevinç veren) hay ve haylar duyulmadı, muzika-i ferhan parçalar çalmadı. Yunan ruhunda bir cenaze alayı vardı!"

Yunanistan'da Muahedenin Tasdiki

Atina- 28 [B]: Gazeteler, Yunan milletinin ihtilal komitesine karşı ârâ-yı umûmiyye ile itimat ve emniyeti izhar etmeye davet edileceğini yazmışlardır. Başvekil Gonatas, kendisinden bu mesele hakkında malumat talep edildikte ihtilalin, kendi eserini ârâ-yı umûmiyye karşısına vaz etmeyi hiçbir vakit düşünmediğini beyan etmiştir. Gonatas, Yunan milletinin Ağustos ayı zarfında ârâ-yı umûmiyye ile sulh muahedenamesini tasdik etmek için davet edileceğini ilave etmiştir.

"Atina'da Yeis", Akşam, 30 Temmuz 1923, s. 1.

"Kaklamanos'un Beyanatı"

Yunanistan'ın Londra sefiri ve sulh konferansında ikinci murahhası Kaklamanos, Londra'ya hareket etmeden evvel sulh hakkındaki beyanatına dair.

Kaklamanos, Greek ambassador to London and second envoy to the peace conference, on his statements on peace before his departure for London.

Kaklamanos "Lozan sulhu Yunanistan için en iyi sulh olmuştur" diyor.

Paris- 3 [B] : Yunanistan'ın Londra sefiri ve sulh konferansında ikinci murahhası Kaklamanos, Londra'ya hareket etmeden evvel sulh hakkında atideki beyanatta bulunmuştur:

"Lozan Muahedenamesi Anadolu felaketinden sonra ahvalin dâhil olduğu vaziyete binaen Yunan mesaili için en muvaffakiyetli suret-i hali tasavvur ediyor. Bu suret-i sırda yeniden tensik olunan ordu sayesinde husul bulmuştur. Anadolu cephesi çöktükten sonra mukadder görünen Yunanistan tefessühünün (çürüyüp dökülmek) ordu sayesinde bertaraf edildiğini kaydetmek gerektir.

Sulhun imzasından sonra Yunanistan'ın küçük itilafa duhulü için daha az müşkülât vardır. Her ihtimale göre Türkiye, sulhu samimi surette tatbik edecektir. Milliyetperver Türkler arasında iyi

düşünen adamlar vardır ki memleketlerinin deruhde ettiği mecburiyetleri ifa etmek arzusundadırlar.

Mübadele-i ahali bir mecburiyet teşkil ediyor. Yunanistan'ın buna itaat etmemesi kabil değildir. Çünkü zaten Rum muhacirleri Anadolu ve Trakya'daki emlâkına mukabil Yunanistan'dan gidecek Müslümanların emlâkına tesahup (sahiplenmek) edeceklerdir."

"Kaklamanos'un Beyanatı: Kakalamanos Lozan sulhu Yunanistan için en iyi sulh olmuştur, diyor", Akşam, 6 Ağustos 1923, s.1.

'Mondoros' Mütarekenamesini Yırtan Adam, Lozan'da Nasıl Çalıştı, Nasıl Muvaffak Oldu?"

Lozan Antlaşmasının imzalanmasında İsmet Paşa ve arkadaşlarının yapmış oldukları katkıya dair.

On the contribution of İsmet Pasha and his friends to the signing of the Treaty of Lausanne.

Kuponlar, imtiyazlar ve tahliye meselelerinin kati bir suret-i halle iktiran ettiği meşhur gece, saat bir buçuğa doğru, murahhaslar yorgun, bitkin Uşi Şatosu'ndan avdet edip "nihayet oldu" diye sulhu tebşir edince, cemahir-i müttehide matbuatının konferans nezdindeki mümessili, bütün Amerika gazetelerine şu şayan-ı dikkat telgrafı çekmişti:

"İsmet Paşa bu gece Mondros Mütarekenamesini yırttı ve yeni Türkiye Devletini hakimiyet, istiklal ve diğer devletlerle müsavat esasları üzerinde tekrar tesis eden yeni muahedenameyi devletlere kabul ettirdi. Bu zafer Türk tarihinin başladığı günden bugüne kadar Türklerin ihraz ettiği en büyük zaferdir. Üç buçuk ay mücadeleden, türlü türlü gürültülerden, ardı arkası gelmeyen tehditlerden sonra, Fransızlar akçe cinsi meselesinde İsmet Paşa'nın ta konferansın ilk gününden beri ileri sürdüğü nokta-i nazarı kabul etmeye mecbur kaldılar ve tahliye Türklerin istediği gibi halledildi. Ecnebi şirketlere verilen ve Türkiye'yi mıntıka mıntıka Avrupalı sarraflara bahşeden o maruf imtiyazlara gelince, İsmet Paşa henüz hiçbir Avrupa diplomatına nasip olmamış şayan-ı hayret bir kiyaset ve kendisine has siyasi ve ilzâm edici mantığıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun kırmızı mühürlerini taşıyan bu mukaveleleri, zorla itilaf murahhaslarının gözleri önünde parça parça edip sepete attı!"

Şu beş on satır içinde siyasi çehresi az çok tebellür eden İsmet Paşa'nın "arkadaşlarının yardımıyla fakat baştanbaşa kendi eseri" diyebileceğimiz son muahede ile bu devlete ne kazandırdığını iyice bilmek, iyice takdir etmek Lozan'da vücuda getirilen muhayyirü'l-ukûl (akıllara durgunluk veren) işin nasıl bir muvaffakiyet teşekkül ettiği, (okunamayan kelime) hakkında bir fikir edinmek için, Lozan Konferansı'ndan evvelki muahedelerle bu devletin ne içinden çıkılmaz bir esaret şebekesi içine alındığını tetkik etmek ve yakından bilmek icap eder. İsmet Paşa'nın eseri ancak böyle dikkatli ve mukayeseli bir tetebbudan Türk diplomatının Lozan'da nasıl çalıştığını yakından görüp o mütemadi sa'y-i hayatını iyiden iyiye tetkik ettikten sonra anlaşılabilir.

Arkalarını en kuvvetli ordulara donanmalara dayamış üç büyük devletin mümessilleriyle, karşı karşıya tam dokuz ay süren bu siyasi dava çok haklı fakat müdafaası kolay bir dava değildir. Evvela devletler karşımıza daima müttehit bir cephe teşkil ederek gelse de ve "Müsavi şeraitle burada bulunuyoruz!" demelerine rağmen kendi arzu ve maksatlarını daima emrederek, hükmederek kabul ettirmek zamirini izhar eylemekteydiler. Bu devletlere kendi aralarında, filvaki bazı meselelerde belki ihtilaf içinde idiler, fakat bir noktada tam bir surette mutabık idiler ki o da yeni Türkiye'den ne mümkünse onu koparmak noktası idi. Ta ilk Lozan Konferansı'ndan beri karşımıza hep böyle kuvvetli bir saf teşkil ederek geldiler. Bazen kendileri ileri geçtiler, küçükleri arkaya aldılar. Bazen bütün Balkanlılar bir araya toplayarak İsmet Paşa'nın önüne sürdüler ve onların arkasında kuvvetli birer hami tavrı takındılar. Her gün bir şekil ve suretle fakat hakikatte daima eski Osmanlı İmparatorluğu'na kabul ettirdikleri kadar ağır takyîdat ile devletin adli, siyasi, mali istiklalini kıskıvrak etmek siyasetinden vaz geçmemiş olduklarını, daima her vesile ile izhar ettiler. Her itirazımıza karşı en büyük delil olarak:

"Siz Yunanlılara galebe çaldınız, fakat unutmayınız ki bize mağlupsunuz" diyorlardı.

Binaen aleyh konferans bir zafer neticesinde açılmış olmakla beraber devletler o zaferin taht-ı tesirinden hareket etmek istemiyorlardı. İsmet Paşa'nın bütün siyasi (okunamayan kelime) ise, devletler henüz Yunan hezimetinin tesiri altında iken onlarla sulh yapmaktı. İstediğimiz sulhu yapabilmek için bu fırsatı kati surette hüsn-i istimal etmek, Yunan hezimeti henüz devletlerin hayalinde kuvvetini kaybetmemişken arzularımızı onlara kabul ettirmek, bu devleti sokulduğu çıkmazdan çıkarabilmek için yegâne tarik idi.

İsmet Paşa'nın karşısındaki murahhaslara en fâik noktası elbette şu oldu. Askerce, tıpkı Anadolu seferlerinden evvel yapacağı hareketi en küçük teferruatına kadar nasıl çizip muayyen bir planla hareket ettiyse, konferansta da takip edeceği usûl ve ta'biyeyi kendi zihninde yalnız kendi zihninde ta ilk günden tayin etti ve bütün muvaffakiyetin sırrını ihtiva eden şayan-ı hayret usûl müzakeresiyle yavaş yavaş vakit vakit kâh taarruza geçerek, kâh müdafaada bulunarak hatta bazen evvelden müretteb bir planla ricat ederek ve ricat ettiğini bî-pervâ ilan eyleyerek devletleri istediği yere, en kuvvetli olduğu müzakere zeminine getirdi ve meydan muharebesini matlub noktada ve istediği gibi verdi.

Bu tabya, keyfi, konferansın muvakkat safhalarına göre zaman zaman şeklini değiştiren icabat-ı ahvale göre tadil ve tağyir edilen bir tabya değildir. Bilakis İsmet Paşa memleketin bundan böyle takip edeceği harici ve dahili, adli, mali, iktisadi siyasetin arkadaşlarının ve kendisinin zihninde tayin ve takarrür etmiş esaslarına nazaran bir tabya tayin etmişti. Bu tabya kime ne kadar ve ne verileceğini, kimden ne kadar ve ne isteneceğini sarih bir surette riyazi bir katiyetle tespit ediyordu. Asıl mesele, sulh muahedenamesi yapılırken devletleri neticede bu esaslar üzerinde karar kıldıracak bir tarzda müzakereye sevk ve konferansı hüsn-i idare ve istimal keyfiyetinde toplanmakta idi. İsmet Paşa evvela konferansta takip edeceği planı kararlaştırdı, saniyen bu planı Avrupa'yı bile zaman zaman azim bir hayret ve taaccübe düşürecek derece büyük bir azim ve sebat, her müşkülü kıran bir sabır ve teenni ve geniş bir ihata ve zeka ile tatbik etti.

Paşanın yalnız kendisince malum olan siyasi (okunamayan kelime)vakıf olmayanlar, bazı mecburi fedakârlıkları ve fedakârlıklara mukabil elde edilen büyük menafii hiç mevzu-ı bahs etmeksizin bazı

gazarkarane (okunamayan kelime) alarak tenkide kalkıştılar. Bu tenkidat bilhassa birinci konferansta İngiliz metâlibini isaf etmeksizin konferansta da Yunan tamiratı meselesini yalnız Karaağaç'ı almakla tasfiye edişimiz etrafında toplanmakta idi. Halbuki Paşa, bu iki noktada ricat ettiği zaman konferans haricinden ahvali indî mütalaaya tabi kılanların belki bilmediği birçok noktaları göz önünde tutmakta idi. Bu iki meselenin tarz-ı hallidir ki sulhu kurtardı. İlk konferanstan sonra İngiltere efkâr-ı umûmiyyesine karşı bu harbi muhik (haklı) gösteremeyecek ve sulhu behemehal yapmaya mecbur bir vaziyete ilka edildi. İkincisi konferansta ise Yunan kozunu ortadan kaldırmakla İsmet Paşa sulh konferansının en büyük engelini ref etti ve devletlerin en büyük tehdit vasıtalarını ellerinden almakla da kalmayarak onların silahını onların aleyhinde kullanmaya başladı. Kupon ve imtiyazlar meselesinde bizi devletler tazyik etmek istedikçe Venizelos da devletleri tazyik etmeye başladı.

"Artık bekleyemem ben sulh-i münferid yapacağım!" diye iki günde bir devletleri sıkıştırdıkça sıkıştırdı, vaziyetlerini müşkülleştirdi ve bizim üzerimizde bir tazyiki gayr-i mümkün kılacak bir hava hasıl etti. Yine bugün tahakkuk etmiştir ki o gün tamirat meselesi halledilse idi General Pangalos yeni bir maceraya daha atılmakta tereddüt etmeyecekti. Fransızlar ise altın koparmak için bu macerayı alevlendirmeye hazırdılar.

Bu suretle konferans bilhassa son günlerine doğru öyle bir hale getirildi ki devletler bütün tali nukatta ricat ettikten sonra akçe cinsi, tahliye, imtiyazlar gibi bizim için en hayati noktalarda da dediğimizi yapmaya mecbur oldular, her noktada ricata başladılar.

İsmet Paşa, arkadaşlarıyla beraber bu azim muvaffakiyeti ihraz için asırların milletlere nadiren hediye ettiği insanlara mahsus bir sabır ve teenni, bir zeka ve ihata, bilhassa yıkılmaz, sarsılmaz bir mücadele kabiliyet ve kuvvetiyle çalışıp uğraştı. Evvela müzakere edeceği bütün meseleleri bilhassa hayati addettiği mali meseleleri, ta mazideki köklerine kadar tetkik ve tetebbu etti. Anladı, kavradı, her meseleyi müzakere etmeden evvel tıpkı bir satranç oyununda en uzak ihtimalleri hesap eder gibi gece sabahlara kadar çalışarak mevzu-ı bahis meselenin geçebileceği sahaları hesap etti ve konferansın karşısına daima hazır bir halde geldi ve daima karşımızdaki murahhasların hepsine, nokta-i nazarını kuvvetinden ziyade hakkına ve mantığına dayanarak kabul ettirdi.

Konferansın çetin günlerinden birinde idi. Devletler tam bir ittihat ile imtiyazlar meselesinden yine taarruza geçmişlerdi. Söylediler, tehdit ettiler, Paşa'nın ağzından taahhüde benzer bir cümle çıkartmak için Avrupa diplomasisinin bütün hile ve hud'a (aldatma) kudretini istimal eylediler. Paşa saatlerce süren bütün bu ısrarlara:

"Nokta-i nazarımı söyledim, ilave edecek başka bir şey göremiyorum!"dan mâadâ cevap vermedi. Kuponlar ve tahliye evvelce halledilmişti. Devletler bu iki meseleyi üçüncüsünün arzuları vechiyle halledileceğini ümit ettikleri için istediğimiz şekilde kabul ettiklerini söylüyorlardı. Paşa mütemadiyen: "Prensipler mahfuzdur, esasen hiçbir taahhüde girmedik. Mesele memleketimiz için hayatidir nokta-i nazarımızdan daha fazla fedakârlık etmek imkânı yoktur!" diyorlardı. İçtima, neticesiz dağıldı. Bütün ecnebi gazeteciler, bu sefer İngiliz muhabirler de dâhil olmak üzere:

"İnkıta bilfiil oldu, artık ne gün içtima edileceği bile malum değil" dediler. Sir Rambold, General Bell, Mösyö Montagna tekrar müzakereye başlamak için İsmet Paşa'nın bir adım atmasını bekliyorlardı. Onlar bu ilk adıma baş murahhasımızın "Gelin tekrar görüşelim" tarzında bir müracaatını nazar ederken Paşa, konferansın başından beri ilk defa olarak o gece erkenden saat birde uyudu. Ertesi sabah ise Rıza Nur Bey'le beraber otomobiline binerek lakayt, soğukkanlı, sanki hiçbir şey olmamış gibi Montrö'ye gezmeye gitti. Bu Montrö'ye gezmeye gidişinin o şerait ve ahval altında bütün ecnebi heyetler ve gazeteciler üzerinde nasıl bir tesir ettiğini konferansta bulunanlar yakından gördüler. İlk adımı paşanın atmayacağına bu gezintiden sonra kimsenin şüphesi kalmadı ve ertesi gün "Geliniz de görüşelim" diye devletler Paşa'yı davet ettiler. Hem davet ettiler, yani küçük mevkiye düştüler, hem de istediğimizi kabul ettiler.

En büyük meseleden en küçük meseleye kadar Lozan Muahedenamesi İsmet Paşa'nın şuurlu tetkik ve muhakemesinden geçmiştir. Muahedename kelimelerine kadar paşanın ihtiyat süzgecinden süzülerek adeta katre katre yapılmıştır. İsmet Paşa'nın büyük teyakkuz ve ihtiyatkârlığı sayesinde muahedenin içindeki pürüzler istiklalimizi velev imâen takyid eder mahiyette cümleler tamamıyla değiştirilmiş, yeniden yazılmış ve en vesveseli insanları bile tatmin edecek bir muahedename ortaya getirilmiştir. İmza günü Rumeyn Sarayında İsmet Paşa'nın bu teyakkuz, ihtiyat ve kayd-ı ihtirazlarına alışan bir İngiliz yanımda:

"Korkuyorum ki Paşa şimdi, imza ederken de bir kayd-ı ihtirazî dermeyan (ileri sürmek) etmesin!" diyordu. Paşa imza ederken kayd-ı ihtirazi dermeyan etmedi, fakat imza edeceği vesaikin esamisini yazdığı bir kağıdı cebinden çıkarıp önüne koydu, mâsebaklının kendisine verdiği muahede, mukavele ve beyannameleri kendi yazdığı kağıtlardaki isimlerle karşılaştırdıktan sonra imza etti.

Harbi ordu ve millet kazandı. Sulhun böyle mükemmel bir sulh oluşunda ise İsmet Paşa'nın ve arkadaşlarının tesiri azimdir. Memleket, ilk defa olarak bir hüsn-i intihab yaptı ve bu hüsn-i intihabıyla da en büyük temyiz kabiliyetini irâe etti. Avrupalı diplomatlar karşılarında mali müesseselerin hukukunu müdafaaya gelmiş bir avukat değil, kalbi memleket muhabbetiyle meşbu bütün bir milletin kara talihini tutup hayra çevirmiş âteşin bir idealist buldular. Bu idealist bütün konferans zarfında mefkûresine aşık ve mefkuresi için huzur ve rahatı kendisine haram etmiş, her büyük memleket aşığı gibi ulvi bir feragat içinde kendi nefsini tamamıyla unutmuş hiçbir zaman tereddüte düşmeden ve en büyük kararları verirken bile memleketin ali menfaatlerini, zerre kadar ihmal eylemeden çalışarak muahedeyi yaptı ve yüksek bir insan tesirini yalnız bizde değil herkeste hasıl etti.

Gösterişi sevmeyen bu mütevazi halûk, vakur, mülk-i haslet vatanperver timsalinin kadrini bilelim.

Ali Naci, "Mondoros Mütarekenamesini yırtan adam, Lozan'da nasıl çalıştı, nasıl muvaffak oldu?", Akşam, 11 Ağustos 1923, s.1.

“İsmet Paşa’nın Usûlü”

İsmet Paşa Dârülfünun kürsüsünden gençliğe yaptığı hitaba dair.

İsmet Pasha’s address to the youth from the rostrum of the Dârülfünun.

Yorgunluktan biraz içeri çökmüş gözler, o ifadesi kabil olmayan manalı parıltıları, sihirli cazibeyi hala muhafaza ediyordu. Avrupa’nın ortasında dokuz aydan beri -kendi tabiriyle- imtihan geçiren İsmet Paşa, dün Dârülfünun kürsüsü üzerinde sararmış fakat hep mertlik sababet ifade eden çehresiyle Türk milletinin asıl bir temennalı gibiydi. Belliydi ki, bu sevimli ve mütebessim çehre, her türlü entrikalara iri gözbebeklerinden fışkıran cazibe ile karşı koymuş ve karşısındakileri hiç şüphe götürmeyen samimiyetinin gizli ve tahammülsüz kuvvetiyle korkutmuştu. Asil ve sevimli çizgileri arasında tevazuyla tebessümün yoktur. Hayat kazandığı bir çehreye nadir tesadüf edilir.

İsmet Paşa Dârülfünun kürsüsünden gençliğe hitap etti. Bir Dârülfünun’da sadır olduğuna inanılmayacak kadar manasız ve basit nutuklardan sonra İsmet Paşa hakiki bir Dârülfünun müderrisine yakışacak ve içinde insanı uzun uzadıya düşündürecek kuvveti haiz birçok bakir fikirler bulunan nutkunu söyledi. Bu nutukta bunun memleketin, gençliğin, müderrislerin istifade edeceği mühim dersler vardı. Biz, bunların içinde yalnız İsmet Paşa’nın usûlünden bahsetmek istiyoruz.

İsmet Paşa diyordu ki: “Avrupa’nın ortasında, bu zaferden sonra davet edildiğimiz imtihanda muvaffak olduk. Çünkü gayemiz muayyen ve gayet sarihti. Hedefimiz herkesin derhal anlayabileceği derecede sehlülfehm (anlaşılması kolay) idi. Bize bu muayyen ve sarih hedefe doğru, hiç şaşmadan müstakim bir yol üzerinde yürüdük. Bu hedefe vasıl olmak, mutlaka vasıl olmak için azmettik! Bu azmimiz kati idi ve deruni bir iman derecesine yükseliyordu. Bu hedefi hiçbir zaman değiştirmedik, imanımız hiçbir an sarsılmadı… Biz maksadımızı tayin ettiğimiz gün sulha vusul için mani kalmamıştı… Bazı şeyleri reddettiğimiz zaman, arkamızda bizimle beraber milletin bir kitle halinde bulunduğunu biliyorduk.”

İsmet Paşa’nın birkaç cümle ile anlattığı bu usûl, bu büyük kumandana yalnız sulh imtihanını değil o ilk çetin imtihanı, harbi de kazandıran usûldür. Türk milleti İstiklal Harbine karar verdiği gün kendisine sarih ve muayyen ve herkesin kolaylıkla anlayabileceği bir hedef tayin etmişti. Bu hedefe varmak hususundaki azim ve kararı gayet kati idi. O derece kati ki diğer ahvalde tahammül edilemeyecek fedakârlıklara hiç tereddüt etmeden razı oldu. İsmet Paşa’nın dün söylediği gibi “Gayemizi istihsal etmek için ekseriya mamur topraklarımızı, kardeşlerimizi, evlatlarımızı düşmana terk ederek çekilmek lazım geldi. Bu mecburiyet çok elîm idi! Fakat hedefimiz uğruna milletin ve memleketin heyet-i umumiyyesini (büyük bölümünü) kurtarmak için bu fedakârlıklara ne kadar müşkül olsa katlandık.” Muayyen ve milli bir gaye uğruna yüreklerimizi parçalayan fedakârlıklara katlanmak değil en ufak şahsi menfaatlerimizi feda etmek bu zavallı milletin uzun senelerden beri alışmadığı bir usûl olduğu için, İsmet Paşa’nın sözleri yeni Türkiye’de hakim olan yeni ruhu ifade ediyordu.

İstiklal harbine kadar memleket gayesiz çalıştı. Millet hedefsiz kan döktü. Harb-i Umûmi’de milletin hiç anlamadığı, kalbinde lüzumunu mühim surette olsun hiç his eylemediği gayeler için uzak

serhatlarda, ecnebi memleketlerde, yabancı kumandanlar emrinde nüfusumuzun beşte birini şehit verdik. Bazı mecnunların kafasında yer bulan hezeyan mahsulü hedefler için memleket harap oldu, millet aç kaldı ve öldü. Hangi gaye uğruna mahvolduk? Hangi milli hedefe doğru yürürken koca bir vatan inkıraz buldu? Bunun cevabını vermek imkânsızdır.

İsmet Paşa'nın daha dün denilecek kadar yakın bir mazide takip ederek muvaffak olduğu usûl, istikbal için de takip edeceğimiz yegâne yoldur. Muayyen ve sarih bir hedefe doğru gitmek ve bütün müşkülata rağmen bu yoldan hiç şaşmamak, bütün milletin mefkûresinden, azminden, iradesinden yoğrulmuş kuvvetli ve kahhar bir kitle halinde bütün mânileri kırılarak bu hedefi mutlaka istihsal etmek...

Hiç şüphe yok ki her fert, bundan sonra ictimâi hayatımız dâhilinde kendisine bu hedefi çizmek, bu kati azim ve irade ile mücehhez olmak mecburiyetindedir. Fakat bundan başka bütün milletin şimdiye kadar olduğu gibi bugünden sonra da muayyen ve sarih bir hedefe doğru gitmesi lazımdır. Şimdiye kadar hedefimiz, diğer bütün milletler gibi hür ve müstakil yaşamaktı. Bu hakk-ı hayatı, bu hürriyeti, bu istiklali Lozan Sulhu bize en mutlak surette bahşediyor. Şimdiden sonra takip edeceğimiz hedefi, milletin yürüyeceği yolun istikametini biliyor muyuz? Her usûl bir mevzua aittir. Harp ve sulh mevzularında İsmet Paşa'nın dün izah ettiği usûlü takip ederek gayemizde aldanmamak lazımdır. Memleketin münevverlerinden, mütefekkirlerinden bilhassa iş başında bulunanlardan beklediğimiz şey istikbale ait olan bu hedefin aynı derecede muayyen, sarih ve lâyetegayyer (değişmez) surette tayinidir. Dün olduğu gibi yarın da milletin azim ve gayreti boşa gitmemelidir. İsmet Paşa müstakbel hayat mücadelelerinde, harpte gösterdiğimiz aynı sebat ve kuvveti göstereceğimize dair gençlikten yüksek sesle söz aldı. Mukaddes bir sakf (çatı) altında, milli kahramana verilen bu sözü gençlik hiç şüphe yok ki bir yemin addeder. Fakat şimdi, memleketi idare mesuliyetini üzerlerine alanlara hitap ederek söz almak da gençliğin hakkıdır ve gençlik Ankara'ya dönerek soruyor: "Efendiler, bu yolda sebat edecek misiniz, söz veriniz!"

Necmettin Sadık, "İsmet Paşa'nın Usûlü", Akşam, 13 Ağustos 1923, s. 1.

"Yunanistan'da Mezalim"

Sulhun muahedesinin Lozan'da imzasını müteakib Yunanistan'da Müslümanlar üzerinde yapılan zulümlere dair.

On the persecution of Muslims in Greece following the signing of the peace treaty in Lausanne.

Garip bir hadise: Sulhun imzasından sonra Yunanistan'da Müslümanlar daha ziyade tazyike uğruyor.

Şarki Makedonya Mübâdele Cemiyeti'nden:

Sulhun muahedesinin Lozan'da imzasını müteakip Yunanistan da Müslümanlar üzerindeki tazyik ve zulümlerini bir kat daha arttırmışlardır. Makedonya'nın muhtelif aksamından alınan haberler, Yunanistan'daki dindaşlarımızın cidden pek feci günler geçirmekte olduklarını göstermektedir.

Pravişte'den firar ederek bundan birkaç gün mukaddem şehrimize gelen Koçkar karyesinden Mehmet Çavuş Pravişte, Kavala ve Drama'da Müslümanların gayrikabil-i tahammül (katlanması imkansız) bir derecede düçar-ı zulüm ve tazyik edildiklerini anlatmaktadır.

Daha bundan yedi ay evvel Yunanlılar tarafından nefyolunan (sürgüne gönderilen) Pravişte Müftüsü Hasan Sabri, Karcıoğlu Mehmet, Sandık Emini Ali ve Arap Hacı Ahmet Efendizade Hüseyin Hüsni Efendi, ismini hatırlayamadığım (okunamayan kelime) elân Hanya'da mevkuf bulunmaktadırlar. Son zamanlarda Kavala'dan Ali Sabit Bey ile Hafız Şemsettin Efendi de tevkif olunarak Selanik'e sevk olunmuşlardır. Müfrit Venizelist olmasına rağmen (okunamayan kelime) İsmail Hakkı Bey iki gün tevkif edilmekten kendisini kurtaramamıştır (okunamayan kelime) Hüseyin Efendi bütün taharriyata rağmen ele geçmemiştir. Mâmâfih Hüseyin Efendinin (okunamayan kelime) mahdumunu babasının nerede olduğunu öğrenmek bahanesiyle fena halde dövmüşler ve hatta darp neticesinde zavallının bir kolu bile kırılmıştır. Mûmâ ileyhin canhıraş feryadı yerli Rumlardan bazılarını bile müteessir etmiş ve hatta bunlardan birisi vasıtasıyla jandarmaların ellerinden kurtarılmıştır. Bu benim re'ye'l-ayn (bizzat görerek) şahidi olduğum bir vak'adır. Köyde kasaplık yapmakta olduğum için benden deri alıp madrûbu (darbedilen) içine sarmışlardır. Bundan mâadâ Pravişte'de Mütevelli Said Efendi'nin mahdumu Mehmet Efendi ile Ruşen Efendi'nin damadı Salih Efendi'yi de fena halde darp etmişlerdir. Hulâsa kaza dahilinde büyük bir dehşet hüküm-fermâdır.

Muhacirin miktarı gün be gün artmaktadır. Garbi Trakya'da ihtilal-i dâhililer neticesinde dikiş tutturamayan Şarki Trakya Rumları hep Drama, Kavala, Pravişte havalisine kaçıp gelmektedirler. Novile(!) , Dranova, Koçkar gibi otuz hanelik Müslüman köylerine kırk beş hane muhacir yerleştirilmiştir.

Türk köylüsü, tarlasının, hayvanâtının, menkul emvalinin nısfını muhacirine verdiği gibi hala beslemekte devam etmektedir. Bundan mâadâ köylü adeta muhacirlerin uşakları mevkiindedirler. Köylüye tarlasını biçmeleri men ediliyor, mahsulatının cüzi bir kısmı köylüye tefrik edilerek diğer aksâmı muhacirine tevzi edilmektedir. Fakat muhacirine ayrılan kısmı da köylü toplayıp yeni efendilerine teslim etmeye icbar edilmektedir. Bundan birkaç ay evvele kadar Yunanlılara hafiyelik ederek, Pravişte ve Kavalalı Müslümanların canını yakmaktan zevk alan muallim Kör (figan)[1] 'nın da nihayet Yunanlılar ile arası açılmış ve takibattan kurtulduğu için ortadan kaybolmuştur.

Yine cemiyetimize müracaat eden Dramalı diğer bir dindaşımızın anlattığına göre bundan bir ay mukaddem Drama eşrafından Ahmet Ağazade Mümin Efendi bir gece evinden jandarmalar tarafından alınarak kendisinden otuz bin drahmi talep edilmiş ve bu meblağın tedariki için otuz altı saat müsaade verilmiştir. Bundan sonra bir daha görünmeyen bu dindaşımızın her halde Yunanlıların kurban-ı cinayeti olduğuna şüphe edilmemektedir.

1 Okunuşundan emin olunmayan kelime

Çalyan(!)[2] karyesinden de on yedi Müslüman evlerinden alınarak bunların on ikisi gaddarâne bir surette şehit edilmiş, diğer beşi de ağır suretle yaralı bir halde firara muvaffak olmuşlardır.

Drama havalisinde Müslümanların yalnız muhacirleri evlerinde iskan eylemeye icbar edilmek ile iktifa edilerek aynı zamanda iaşeleri ve hatta yevmiye kahve parası olarak her muhacire onar kuruş itaya mecbur edilmektedir. Hatta bu yüzden feci hadiselerde tahaddüs etmektedir.

Bundan birkaç hafta mukaddem Rahvika karyesinden İbrahim Ağa, evinde oturan Rum muhacirleri tarafından, mutadi vecihle vermekte olduğu on kuruş kahve parasını üzerinde para bulunmadığı mümâna'atıyla hemen veremediği için tabanca ile ağır surette yaralanmıştır.

Drama'da Müslüman evleri hiçbir zaman taarruzdan masun bulunamaz. Gündüz olduğu gibi geceleri de Müslümanlar evlerinden alınarak ortadan kaybedilmektedirler. Hükümete vaki olan müracaatlara hep adem-i malumat ile cevap verilmektedir. Şehir dahilinde saat alaturka on birden sonra Müslümanlar için gezmek, dolaşmak gayr-i kabildir. Çarşıdan geçen her Müslüman, her vakit muhacirinin türlü tahkiratına maruz kalmaktadırlar.

Dindaşlarımızın ifadesinden anlaşıldığına göre Müslümanlar Makedonya'da adeta muhacirlerin elinde birer oyuncak halindedirler. Mesela her Müslüman, muhacirleri selamlamak ile mükellef tutulmuş gibidir.

Mâmâfih selam vermediği için darp edilenler mevcut olduğu gibi, selam verdiği için de tahkir ve darp edilenler eksik değildir. Bu vaziyet muvacehesinde ne yapacaklarını şaşıran Müslümanlar, mecburiyet olmadıkça evlerinden dışarı çıkmamayı tercih etmektedirler.

Muhacirler ekseriya İslam dükkânlarından aldıkları eşyanın bedellerini bile tesviye etmezler, şikâyet vukuunda zavallı Türk dükkâncısı polisler tarafından da darp edilirler.

Bütün bu fecâyi (facialar) Yunanistan'da devam ederken burada Rumların hala bizden daha serbest yaşamları şâyân-ı hayret değil midir?

"Yunanistan'da Mezalim", Akşam, 17 Ağustos 1923, s. 2.

"Venizelos Muahedenin Süratle Tasdikini Tavsiye Ediyor"

Atina'da münteşir Venizelist Patris gazetesinin Lozan muhabir-i mahsusu, Venizelos ile uzun bir mülakata dair.	The Lausanne correspondent of the Venizelist newspaper Patris, published in Athens, on a long interview with Venizelos

Yunan başmurahhası Yunanistan'ın müstakbel programı hakkında: "Sabık milliyetperver rakiplerimiz olan Türklerle iyi geçinmeye bakmalıyız" diyor.

2 Okunuşundan emin olunmayan kelime

Atina'da münteşir Venizelist Patris gazetesinin Lozan muhabir-i mahsusu, Venizelos ile uzun bir mülakat yapmıştır. Venizelos, muhabirin Yunanistan'ın Lozan Muahedenamesi'nden sonra takip etmesi lazım gelen hârici ve dâhili siyasetin hangisi maksada daha muvafık olacağı sualine karşı atideki beyanatta bulunmaktadır:

"Sulhun imzasından sonra takip olunacak siyaset hakkında mütalaamı soruyorsunuz. Türkiye'nin pek süratle ve ağleb-i ihtimal üç haftadan daha kısa bir müddet zarfında muahedenameyi tasdik etmek ne suretinde bulunduğunu nazar-ı itibara alınmak suretiyle mezkûr muahedenameyi bizim de sürat-i mümkine ile tasdik etmekliğimiz icap ediyor. Çünkü esirlerin ve Anadolu'dan çıkan Rum ailelerin sevk ve tesellümüne, sulhun imzasını müteakip ve onun tasdikinden evvel başlamaya muvaffak olduğumuz halde, mübadele-i ahali mukavelesinin muahedenin tasdikinden evvel tatbik ve icrası yine kabil değildir. Hâlbuki mübadele-i ahali mukavelenamesinin süratle tatbiki önümüzdeki ziraat mevsimini kaybetmemek için bir emr-i müstaceldir. Hükûmet, muahedenamenin tasdiki için tesadüf edilen bütün müşkülatı hal ve bertaraf etmeye mecburdur. Muahedenin sürat-i mümkine ile Yunan hükümeti tarafından tasdikinden başka bir şeyi tavsiye etmiyorum.

Diğer husûsata gelince, Yunanistan'ın bir ucundan diğer ucuna kadar herkesin ağzında tek bir söz olmalıdır: Dâhili mücadeleye nihayet vermek ve usûl-i idareyi cereyan-ı tabiiyesine ircâ etmek!" Bunun husulünden sonra, dâhili mücadele nihayet bulmaksızın ve usûl-i idare muntazam mecrasına avdet etmeksizin ve memleketin menfaatine olarak ekseriyeti teşkil eden ahalinin arzusu dâhilindeki siyaset-i devlete kati surette itaat edilmeksizin Yunanistan'ın yeni ve tamir kabul etmeyen felaketlere sevk olunacağı kanaatiyle mütehassıs olan bütün anasırı bir araya toplayabilecek bir hükûmet vücuda getirmeli ve süratle mebusan intihabatının serbest bir tarzda icrasını temin etmelidir.

Eğer akıllı davranırsak ihtiraslarımızı ve siyasi intikamlarımızı bir tarafa bırakırsak istikbale emin ve itimat ile bakabiliriz. Balkan Harpleri ve Harb-i Umumi ile hârici milli mesâilimiz halledilmiştir. Bunların bazısı hüsn-i suretle, bazısı da maatteessüf fena bir tarzda olmakla beraber cümlesi de hal ve fasıl edilmişlerdir. Bundan sonra gözlerimizi tevsi-i araziye atfetmemeliyiz. Gayri mütebeddil (değişmez) hârici siyasetimizin programı yalnız müttefiklerimiz olan Sırplar ve Romanyalılar ile değil son on senelik hadisata rağmen bizi o kadar menafi ve an'anât-ı müşterekenin rabt ettiği Arnavutlar ve fazla olarak sabık milliyetperver rakiplerimiz olan Türkler ve Bulgarlarla gün geçtikçe münasebatları daha samimi ve daha dostane bir surette takviye etmek olmalıdır. Ancak bu suretle Balkan şibh-i cezîresindeki milletlerin menafini tedrici surette telif ile dünyanın bu tarafta yalnız müstemir (kesintisiz) bir sulh temin etmekle kalmayarak aynı zamanda bu milletlerin menafiini daha güzel bir surette telif edebileceğiz. Siyaset-i hariciyyeyi bu tarzda kati surette takip ederek bütün faaliyet ve mesaimizi milli serveti nemalandırmaya sarf edecek olursak istikbale emniyet ve itimat ile bakabileceğiz."

"Venizelos Muahedenin Süratle Tasdikini tavsiye ediyor", Akşam, 23 Ağustos 1923, s.1.

“Yunanlılar Maziyi Unutmak İstiyor”

Yunan matbuatında Lozan Muahedesinin tasdikine dair yazılar.

Lausanne Treaty in the Greek press Articles on the ratification of the treaty.

Atina, 26 Ağustos, “T.H.R”- Yunan matbuatı Lozan Muahedesi’nin tasdiki harp zamanına mahsus fevkalade kavânini ilgâ etmekte olduğunu ve lakin Yunan hükümetinin idare-i örfiyye ile sansürü ibkâ etmekte bulunduğunu neşrediyor.

Ceride-i resmiye neşredildiği bir kanun emirnamesi Lozan Muahedenamesi’ni ve müzeyyelâtını (ekler) tasdik ediyor. Ceride-i resmiye diğer emirnameleri dahi neşretmedir ki bunlar meyanında hal-i harbin bugünden itibaren nihayet bulduğunu ilan ve beyan eden emirname ile ordunun hal-i hazıriye ifrâğını mübeyyin emirname şâyân-ı zikirdir.

Bundan başka harp zamanında neşrolunan fevkalade kanunlar dahi ilga edilmiştir. Moratoryumun ilgası lüzumu iltizam ve talep edilmektedir.

Sulh muahedesinin tasdikinden bahseden Elefteros Logos gazetesi diyor ki: Doğrudan doğruya münasebât başlayıncaya kadar tarafeyn Lozan Muahedesi’nin vacibürriaye olduğu ve Türkiye ile Yunanistan arasında hakiki surette dostane temasın nokta-i hareketi olması lazım geldiği tasdik ve kabul edilmelidir. Mazi unutulmalıdır. Yunanistan buna karar vermiştir. Türkiye’nin dahi böyle yapacağı ümit edilmelidir. Şarkta hakiki sulhu temin edecek tedâbir ve vaziyet ittihaz edilmelidir.

“Yunanlılar Maziyi Unutmak İstiyor”, Akşam, 28 Ağustos 1923, s.1.

“Yunan Zulmü”

Makedonya Müslümanlarının emval ve emlakını cebren alarak Yunan muhacirlerine verilmesine dair

On forcibly taking the property and real estate of the Muslims of Macedonia and giving them to Greek immigrants

Makedonya Müslümanlarının emvâl ve emlâkını cebren alarak Yunan muhacirlerine veriyorlar.

Makedonya’da son günlerde İslamlara karşı yapılan zulm ve îtisafın son dereceyi bulduğu hakkında mütevâlî haberler alınıyor. Bu sabah Nevrekop havalisinden firar ederek İstanbul’a gelen bir Müslüman matbaamıza gelerek bize buralarda yapılmakta olan Yunan fecâyii hakkında bazı malumat verdi. Bu yolcu diyor ki: “Bulgaristan’a ait olan Nevrekop’un diğer bütün mülhakatı Yunanlıların elinde olduğundan bu havalide son günlerde Yunanlılar Müslümanlara karşı irtikâp edilmedik bir zulüm bırakmadılar. Bulgar komitalarını sakladığımız bahanesiyle bize birçok işkence yapılıyor. Birkaç hafta zarfında öldürülenlerin miktarı altmış kişiye baliğ olmuştur.

Bunların arasında bu havalinin belli başlı Müslüman zenginleri vardır. Bunların hepsi katledildi. İrabi(!)[3] karyesinden Kars Ali Şerif Ağa, onun biraderi Osman Ağa, Berbeyuta(!)[4] karyesinden Hüseyin Çavuş, Abbas altmış saat dayak atılarak en sonunda bin türlü eza ve cefa ile öldürüldüler.

Bu civardan kaçan Müslümanların adedi kırktan fazladır. Buraya iki kişi güç hâl ile gelebildik. Çoluk çocuk orada kaldı. Bu havalide baştanbaşa Yunan, idare-i örfiyye ilan etti. Gelmek isteyenleri bırakmıyorlar. Zengin olanlar binlerce lira vererek pasaport almak istiyorlarsa da buna da imkân vermemektedirler. Müslüman köylünün hiçbir eşyası kalmamış, hepsi Yunanlılar tarafından gasp edilmiştir. Öküz, davar vesaire ne varsa köylünün elinden alınmıştır. Buraların zürrâ olan ahalisi mal ve mülkleri harap edilmiş, bütün hayvanları gasp edilmiş olduğundan açlıktan ölmek tehlikesindedirler.

Müslümanlardan cebren alınan nukud, eşya, hayvanat son günlerde gelmeye başlayan Yunan muhacirlerine tevzi edilmektedir.

Buralardaki Yunan zulmü son dereceyi bulmuştur.”

“Yunan Zulmü”, Akşam, 9 Teşrin-i Evvel 1923, s. 2

3 Okunuşundan emin olunmayan kelime
4 Okunuşundan emin olunmayan kelime

Aktaran / Transliterated by:
Önder KOCATÜRK[1]

- Anadolu'da Yenigün -

"12 Temmuz Celsesi Hakkında Tafsilat"

Lozan Konferansı'nda ortaya çıkan yeni anlaşmazlıklar ve görüşmelerin kesintiye uğraması.

New disputes at the Lausanne Conference and interruption of the negotiations.

Yeni Buhran Tehlikelidir, Fakat Vahim Değildir Diyorlar

Konferansı neticesiz bırakan 4 mesele - Pazarlık devresi - Sebep İngilizler, Fransızlar memnun - İngiliz şirketi ve Musul petrolleri - Kabotaj hakkı 9 şirkete verilmiştir. - Düyun-ı Umumiye rehinleri meselesi

İsmet Paşa müttefiklere vaktiyle Çar'a şark vilayetlerimizde verilen hakk-ı rüçhanın badi olduğu neticeleri anlatıyor.

İstanbul: 14 (A. A) - Lozan'dan 13 tarihiyle Vatan'a bildiriliyor: Bugünkü müzakeratın neticesiz kalmasına şu dört mesele sebebiyet vermiştir:

1- Samsun-Sivas hattı imtiyazatı;

2- Armstrong şirketinin İstanbul dokları imtiyazı;

3- Turkish Petroleum kumpanyasıyla olan ihtilaf;

1-Müttefikeyn donanmasının sularımızdan çekilmesi meselesi.

"Yeni Pazarlık Devresi"

İstanbul: 14 (A. A) - Lozan'dan 13 tarihiyle İleri'ye bildiriliyor: Yeni bir pazarlık devresine girdik. Buhran-ı hazır sulhun akdini tehir edecekse de ciddi tehlike hadis olmayacaktır.

Sebep İngilizler... Fransızlarsa, memnun

İstanbul: 14 (A. A) - Lozan'dan 13 tarihiyle İleri'ye bildiriliyor: Celse müzakeratının inkıtaa

[1]Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, Türkiye
E-mail: onder.kocaturk@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5735-2416

uğramasına ve vaziyette hadis olan tevakkufa İngilizlerin hodbinlik ve itilafgirizliği sebebiyet vermiş olduğundan doğrudan doğruya İngilizler mesuldür. İngilizlerle aramızda hadis olan ihtilaftan dolayı Fransızlar izhar-ı memnuniyet ediyorlar.

12 Temmuz Celsesi Hakkında Tafsilat", Anadolu'da Yenigün, 15 Temmuz 1923, s.2.

"İtilaf Hakkında Tafsilat"

Lozan Konferansında baş gösteren yeni anlaşmazlıkların uzlaşmayla sonuçlanması ve barış antlaşmasının imzalanmasına karar verilmesi.

The conclusion of the new disputes at the Lausanne Conference with reconciliation and the decision to sign a peace treaty.

Her Noktada Tamamen İtilaf Edilmiştir; Sulh Birkaç Güne Kadar İmzalanacaktır

Ankara: 17 (Anadolu Ajansı) - Başmurahhasımız İsmet Paşa hazretlerinden bugün hükümete gelen telgrafnamede Düvel-i İtilafiye murahhasları ile heyet-i murahhasamız arasında münazünfih bulunan şirketler ve İstanbul'un kuva-i bahriyeden de tahliyesi mesailinin dün gece sabaha kadar devam eden murahhaslar içtimaında menafi-i milliyemize muzır olmayacak ve istiklal-i iktisadimizi ihlal etmeyecek bir şekl-i makbule irca suretiyle hal ve intaç edildiği ve mukarreratın yarın komitelerden geçirileceği ve artık resmi celse akdedilmeyeceği ve musalahanamenin de birkaç güne kadar imzasının muhtemel bulunduğu bildirilmektedir.

Lozan: 17 Temmuz - [Hususi muhabirimizden- Gece yarısından sonra saat 2'yi yirmi geçe çekilmiştir.] İtilaf tamdır. Sulha mani hiçbir engel kalmamıştır

Muahedenin müttefiklerce tasdikine kadar birer kruvazör ve ikişer torpidoları kalacak; muahede 31 Kanun-i Evvel'e kadar tasdik edilmezse gemi bırakmak hakkı sakıt olacaktır. Regie Generale ve Armstrong şirketlerinin alakadar oldukları iddia olunan teşebbüsler için ecnebilere imtiyaz verecek olursak bu şirketleri de münakasaya davet edeceğiz.

İstanbul: 17 (A. A) - Lozan Palas'tan 17 tarihiyle Vakit'e bildiriliyor: Dün sabahki mütehassıslar içtimaının tarafeynin nokta-i nazarlarında ısrarıyla geçmesine mukabil öğleden sonra bir itilafa vasıl olunduğu anlaşılmıştı. Hususi içtimadan evvel başmurahhaslar arasında gece yarısı akdedilen içtima üç saat sürdü. Ve mevzubahis olan bilcümle mesailde tam bir itilafla neticelendi. Bu itilafatın esasatı bervechi atidir:

1- Müttefikler berri ve bahri tahliyenin tamami-i icrasını kabul etmişlerdir. Buna mukabil bir müsaade-i mahsusa ile üç müttefikin her biri için bir kruvazörle iki torpido izamı hakkını kabul edeceğiz. Fakat bu hak bir lüzum-ı mecburi halinde ve muahedenin müteakideyn parlamentoları tarafından tasdikine kadar devam edecektir. Şayet muahedenin tasdiki muamelesi azami 31 Kanun-i Evvel'e kadar hitam bulmazsa bu hak sakıt olacaktır.

2- Müttefikler Armstrong Vickers ve Regie General kumpanyaları lehine imtiyaz itası için muayyen müddetle istihsal etmek istedikleri hakk-ı tercihten vazgeçmişlerdir. Yalnız bu hakk-ı tercih yerine bir hakk-ı rekabet verilir. Mezkûr kumpanyaların alakadar addolunduğu sahadaki teşebbüsat-ı iktisadiye için ecnebi sermayesine muhtaç olup da bir imtiyaz vermemiz mevzubahis olduğu takdirde beş sene müddetle mukayyed olarak tarafımızdan bu şirketlerin diğer taliplerle seyyanen münakasaya iştirak edebilmeleri temin ve bu maksatla keyfiyet her defasında kendilerine ihbar edilecektir.

3- Turkish Petroleum kumpanyası, İsmet Paşa'nın kat'i cevab-ı reddi karşısında muahededen tamamiyle ihraç edilmiştir. İngilizler bu hususta nokta-i nazarlarını muhafaza ettikleri hakkında beyanatta bulunmakla iktifa edecektir. İsmet Paşa bu beyanata mukabele ederek Türkiye'nin hiçbir taahhüt altında bulunmadığını bildirecektir.

Bugünkü Salı günü mütehassısın komitesi saat beşte akd-i içtima ederek bu itilafı tespit edecek ve müzakerata nihayet verecektir. Bu defa sulh suret-i katiye ve nihaiyede akdedilmiş addolunabilir.

Dünkü Celsede İtilaf Resmen Tasdik Edilecekti

İstanbul: 17 (A. A) – Bu gece saat on birden bir buçuğa kadar devam eden içtimada muallak meseleler hakkında itilaf hâsıl olmuştur. Yarın üç komite saat beşte içtima ederek hâsıl olan itilafı resmen tasdik eyleyeceklerdir.

İmza Ne Gün?

24 Temmuz'da imzalanmasına ihtimal veriyorlar. Bu babda dünkü içtimada karar verilecekti.

İstanbul: 17 (A. A) – Lozan'dan Fransızca "İstanbul" a bildiriliyor: Sulhun yevm-i imzası agleb-i ihtimal 24 Temmuz olmak üzere tespit olunacaktır.

İmza Günü Dün Kararlaştırılacaktı

İsmet Paşa Hazretlerinin İtilaf Hakkındaki Beyanatı

"-Yeni müşkülat ihtimali yoktur. Hem esasları, hem teferruatı kararlaştırdık."

İstanbul: 17 (A. A) – Lozan'dan 17 tarihiyle Akşam'a bildiriliyor:

On iki saat devam eden çetin münakaşattan sonra İsmet Paşa yeniden büyük bir muzafferiyet temin etmiş ve meşru hukukumuzu müttefiklere tamamen tasdik ettirmeye muvaffak olmuştur. Müttefikler taleplerinden rücu ederek yalnız şirketler için talep ettikleri hakk-ı rüçhandan değil, hatta üç şirket imtiyazlarının tanınması talebinden de vazgeçmişlerdir.

İsmet Paşa celseden sonra beyanatta bulunarak, bu defa hâsıl olan itilafın tam ve nihai olduğunu söylemiştir. Bundan sonra müşkülat olup olmadığı hakkındaki suale de:

- "Artık böyle bir ihtimal mevcut değildir. Hem esasları, hem teferruatı kararlaştırdık" demişlerdir.

İmza merasiminin gelecek Çarşamba icrası muhakkaktır. İmza günü bugünkü içtimada tespit olunacaktır.

17 Temmuz Celseleri Hakkında Malumat

Evvelki Gece 2 İçtima Olmuş ve Bire Kadar Sürmüştü

Üç şirket hakk-ı rüçhanı hakkında cereyan etmiş olan son pazarlıklar

İstanbul: 16 (A. A) – Perşembe gününden beri inkıtaa uğrayan müzakerata tekrar mübaşeret için Türk ve müttefikeyn heyetleri arasında nota teatisinden sonra mütehassıslar bu sabah, murahhaslar bu akşam beşten dokuza kadar içtima eylemişlerdir. Murahhaslar muallak bulunan mesail hakkında müzakere ve münakaşalarına devam etmek üzere bu akşam saat on birde tekrar birleşeceklerdir.

İstanbul: 17 – Lozan'dan 16 tarihiyle Vakit'e bildiriliyor: Başmurahhaslar arasında akdedilen akşam celsesi mütehassıslar tarafından vaz' edilen esasatın hemen hemen tamamen tahkikiyle neticelenmiştir. Yalnız Vickers Armstrong ve Regie Generale şirketlerine birer sene müddetle hakk-ı tercih itası talebinden sarfınazar edilmesine mukabil mezkûr müddet zarfında bu şirketleri alakadar eden imtiyazlar tekrar mevki-i münakasaya vaz edilecek olursa her defasında diğer talipler ile müsavat dâhilinde iştirak edebilmelerini temin için kendilerine ihbaratta bulunulması mevzubahis oldu. Turkish Petroleum şirketine gelince, mesele muallakta kaldı. Müttefikler tarafından bu hususta heyet-i murahhasamıza vaki olan yeni bir teklife başmurahhasamız müşavirleriyle bilmüzakere cevap vereceğini söylemiştir. Celse saat dokuzda hitam bulmuştur. İkinci celse saat on bir ile nısfülleyl arasında akdedilecektir. Müzakeratı yakından takip eden herkes bu içtimaın sonuncu olacağına ve itilafla neticeleneceğine kanidir. Nikbin olmayan yoktur.

Kemal Salih, "İtilaf Hakkında Tafsilat", Anadolu'da Yenigün, 18 Temmuz 1923, s.1.

"Celsenin Tafsilatı"

Kesin uzlaşmanın nasıl sağlandığı ve antlaşmanın imza tarihinin belirlenmesi.

How the final agreement was reached and determining the date of signing of the treaty.

Lozan: 18 [Hususi Öğleyin Gelmiştir] Sulh Ayın 24ünde İmzalanacaktır

İkinci Lozan Konferansı'nın 86ncı Günü Akdine Muvaffakiyet Elveren Son Umumi

Fransız başmurahhası Türkiye-Fransa arasındaki asri münasebat-ı dostane ve teşrik-i mesainin yeniden teessüsünü görmek arzusunu izhar etmiş, İngiliz başmurahhası da İngilizlerle aramızda ananevi münasebatın yakında teessüs edeceğinden dolayı Britanya İmparatorluğu namına beyan-ı memnuniyet etmiştir.

İsmet Paşa, cevaben bu temenniyata iştirak etmiş ve yeni Türkiye'nin medeniyet ve terakki

vazifelerindeki kabiliyetini ispata müheyya bulunduğunu söylemiştir.

Lozan: 17 Temmuz (Saat 23, dakika 35) (A.A.) - Konferans bugün saat beşte heyet-i umumiye halinde bilictima akdedilen itilafatı resmen tasdik eylemiştir. Tahliye, müttefikeyn kuva-yı bahriyesini de ihtiva edecek ve sulh muahedesinin tarafımızdan tasdikinden sonra altı hafta zarfında ikmal edilecektir. Bundan başka Boğazlar mukavelenamesinin akdine kadar üç devletten her birinin Boğazlar'da birer kruvazör ile ikişer torpido bulundurmalarına tarafımızdan muvafakat edilmiştir. Fakat bu müddet 1924 senesi ibtidasını tecavüz edemeyecektir.

Kuponlar meselesi ile Turkish Petroleum meselesi muahededen ihraç edilmiştir. Regi Generale ve Armstrong Vickers kumpanyalarının duçar oldukları zayiata taviz olmak üzere talep etmekte oldukları hakk-ı rüçhan muahededen tayy olunmuştur. Yalnız beş sene zarfında ecnebi şirketler arasında icra edilecek münakasalara bu şirketlerin serbestçe iştirak ve rekabet etmeleri esası kabul olunmuştur. 1914 senesinden evvel akdedilen ve henüz Ankara hükümeti ile eshabı arasında doğrudan doğruya halledilememiş olan imtiyazat mukaveleleri zamanın icabatıyla telif edileceklerdir.

Sulh muahedenamesinin Temmuz'un 24üne müsadif olan Salı günü imzası takarrür etmiştir.

İşbu merasimde bütün murahhaslar heyetleri rüesası irad-ı nutuk ederek İsviçre hükümetiyle Lozan memurlarının gösterdikleri misafirperverlik ve nezakete teşekkür edecekler ve müstakar bir sulhun teessüs ve Şark-ı Karib'de bir devre-i refah ve terakkinin takarrürü hakkında temenniyatta bulunacaklardır.

General Pelle, Türkiye ve Fransa arasında asri münasebat-ı dostane ve teşrik-i mesainin yeniden teessüsünü görmek arzusunu izhar ve Sir Rumbold Türkiye ile İngiltere arasındaki ananevi münasebatın yakında teessüs edeceklerinden dolayı gerek kendi namına ve gerek Britanya İmparatorluğu ve heyet-i murahhasası namına beyan-ı memnuniyet eylemiştir.

İsmet Paşa bunlara cevaben beyan-ı teşekkürle izhar edilen temenniyata iştirak etmekte bulunduğunu ve yeni Türkiye'nin Şark-ı Karib'de kendisine teveccüh eden medeniyet ve terakki vazifelerini hüsn-i ifaya kabiliyetini ispata müheyya bulunduğunu söylemiştir.

İstanbul: 18 (A. A) - Lozan'dan 18 tarihiyle Tanin'e bildiriliyor. Bu akşam üç komite, umumi celse halinde içtima ederek son itilafı kayıt ve tescil ettiler. Sulh akdedilmiştir. General Pelle Türklerin istikraz mukavelenamesine sadık kalacaklarına itimadı olduğu hakkındaki beyannamesini okudu.

İsmet Paşa buna sadık kalacağını ve fakat altın tediyatta bulunmamak üzere hamiller ile uyuşacağını bildirdi.

Rumbold İngiltere'nin Turkish Petroleum'a dair olan hukukunu muhafaza ettiği hakkındaki beyannamesini okudu.

İsmet Paşa bu babda hiçbir taahhütte bulunmadığı cevabını verdi.

Celsenin sonunda Rumbold, ananevi olan Türk ve İngiliz dostluğunun tekrar başlayacağı ümidinde

olduğunu beyan etti. General Pelle daha yapılacak pek çok şeyler olduğunu fakat muahedenamenin tam bir dostluk esasını kuracağından ümidvar bulunduğunu bildirdi.

Montagna İsmet Paşa'yı hararetle tebrik ederek Türkiye'nin müsavi şeraitle bir muahedename istihsal ettiğini söyledi.

Nihayet İsmet Paşa bütün müzakerat esnasında Türkiye'ye rehber olan hulus-i niyetin sulhun tatbikinde de kendisine rehber olacağı hakkında beyanatta bulundu.

İstanbul: 18 (A. A) - Lozan'dan 17 tarihiyle Tanin'e bildiriliyor: Bugün öğleden sonra akdedilen umumi celsede dün geceki itilaf tasdik edilmiş ve muahedenamenin Temmuz'un yirmi dördüncü Salı günü burada bulunan murahhaslar tarafından imzası suret-i katiyede tespit olunmuştur.

"Celsenin Tafsilatı", Anadolu'da Yenigün, 19 Temmuz 1923, s. 1.

"Sulh ve Piyasa"

İstanbul Mektubu
18 Temmuz 339

Antlaşmanın imzalanacağı haberinin İstanbul piyasası üzerindeki etkisi.

The impact of the news that the treaty will be signed on the Istanbul market.

-Hükümetin kemal-i ehemmiyetle nazar-ı dikkatine-

Hususi muhabirimizden

Üç gündür İstanbul – Bu defa tekrar bozulması endişesi olmayarak – sulh haberleriyle çalkanıyor. Suret-i katiyede sulh esasatının takarrür ettiği, 24 Temmuz yani bayramın birinci günü sulhun imzalanacağı artık bugün tamamen anlaşılmıştır. Maatteessüf sulha rağmen piyasa makûs tahavvülata makes olmuştur.

İstanbul iktisadiyatının tamamen Türk unsurunun ve Türkiye'nin refah ve istirahatine düşman anasırın elinde bulunması ve bizim de maatteessüf büyük bir idraksizlikle, bu mesaildeki cehlimizle buna lakayt kalışımız piyasada bunların istedikleri gibi harekâtına vermektedir.

Bundan bir ay kadar evvel Venizelos İsmet Paşa ile sulh-ı umumi olmasa dahi münferit itilaf esasatını takrir eder etmez Yunanistan'da ne kadar Yunanlı tacir, banker, sarraf ve saire varsa "Mademki muharebe ihtimali kalkmıştır, artık elimizde Yunan parasından başka para bulundurmak memlekete ihanet olacaktır" diyerek ellerindeki bütün ecnebi paralarını satarak drahmi almaya başladılar. Bütün kambiyonun esası İngiliz lirası olduğundan Atina'nın İstanbul piyasasında mütemadiyen İngiliz lirası satarak drahmi toplamak tehalükü drahmiyi kırk kuruştan yüz on kuruşa yükseltti. Böyle Yunan parasının üç günde birden bire müthiş surette terfii hasebiyle ellerinde İngiliz lirası tutan Yunan bankası iflas tehlikesine muallak

kaldı. Hükümet Atina borsasını kapattı; fakat Yunan ahalisinin vatanperverliği hiçbir hail dinlemeyerek memleketlerinin parasını kıymetlendirdi. Ve Yunanistan'da tek bir İngiliz lirası kalmadı…

Hâlbuki bugün, yani ferda-yı sulhta, İstanbul'daki vaziyet tamamen bir akis oldu. Şimdiye kadar sulh olacak ihtimaliyle daima düşen ve düşmesi lazım gelen İngiliz lirası, bugün kati sulh haberlerinin vürudu üzerine 706'dan birden bire 720-725 kuruşa çıktı. İngiliz lirası çıktı demek hayat yüzde beş – altı nispetinde pahalılaştı demektir. Yarın ekmeğin, etin, kumaşın, şekerin, kahvenin fiyatları tezayüd edecek, zavallı halk da sulh bize pahalılık getirdi diye mütehayyir ve müteessir olacaktır. Hâlbuki İngiliz kambiyosunun yükselmesi İstanbul iktisadiyatının Rum ve Ermeniler ellerinde bulunması, İstanbul hükümetinin ise bu gibi mesaile karşı tedabir ittihazı şöyle dursun, bundan tamamen gafil ve hatta vaziyetten bihaber olmasından mütevellittir. Bugün İstanbul borsasında yapılan aleni şekavet müteveffa Çakırcalı'nın şekavetine nazaran bin kere daha şeni, daha fenadır. Çünkü mağduru, hedefi bir buçuk milyon nüfustur.

Eğer başka bir memleket olaydı, sulh haberleri üzerine – ellerinde ihtiyaten – ecnebi parası bulunan bütün evladı birden bunları satarak kendi memleketinin parasını alır; bu suretle vatana merbutiyetinin en basit ve ibtidai şeklini gösterir ve hayat birden ucuzlardı. Hâlbuki burada anasır-ı malume sulha rağmen inatlarına İngiliz lirası almaya koyuldular. Tetkikatıma göre yalnız Ermeni manifatura tüccarı namına bugün İstanbul bankalarında üç milyon İngiliz lirası mevcuttur. Diğer ticaret, Rumların dahi bunun iki üç misli depoları olduğu farz edilirse İstanbul'daki bu şekavet-i maliyenin memleketin zararı için ne büyük bir amil olduğu anlaşılıyor. Buna karşı yapılması lazım gelen tedabiri bundan üç ay evvel mektuplarımda duradur izah etmiş idim. Maatteessüf en hücra bir kazadaki on bin kuruşluk bir aşar meselesi için sahifelerle raporlar, ciltlerle telgraflar yazacak kadar uğraşan devairimiz bu kadar mühim bir meseleye karşı lakayt ve seyircidir.

İkinci bir garabette bugün istikraz-ı dâhili tahvilatının 41-42 kuruşa kadar düşürülmesidir. Şimdiye kadar inkıta ihtimaliyle müteredditolan bu tahvil dün sulh ihtimalatının artmasıyla 44 kuruş olmuş idi. Bugün sulhun tahakkuku, kıymetini birden 50 kuruşa çıkarmak lazım gelir iken aksine düşürdü. Bunun için gazetelerde çok şeyler yazıldığından bunları tekrar etmeyeceğim. Fakat üzerinde 30 kuruşluk kuponu bulunan ve bade's-sulh düyun-ı hariciyeden evvel tesviyesi hükümetin mukteza-yı şeref ve namusu, hamillerinin ekseriyet-i kahiresi Türk ve Müslümanlardan ibaret olması hasebiyle bir mesele-i milliye olan istikraz-ı dâhili, İstanbul piyasasında anasır-ı mahude elinde oyuncak şekline girmiştir. Ellerinde tek bir tahvil olmadığı halde havasından oynamaktadırlar. Şimdiye kadar daima sulhun olmamasını ve İstanbul'un kozmopolit bir şekilde kalmasını arzu eden bu eşhas ve bu müessesat sulhu daima tehlikede göstererek istikraz-ı dâhilîyi yükselmekten men ediyorlardı. Bugün bu ihtimal kalkınca "hükümet-i milliye istikraz-ı dâhilîyi tanımayacak, kuponlarını vermeyecekmiş" yolunda bir şayia çıkardılar. Bu öyle bir şayiadır ki meclis toplanıp bu mesele müzakere ve bir karara raptedilmedikçe aksi sabit olmayacak ve o vakte kadar da zavallı Türkler ellerindeki bu zavallı tahvili yok edeceklerdir.

Evvelce de yazmış olduğum vechle bu tahviller 14 milyon Türk ve Müslümanların elindedir. Harp ne olursa olsun millet zaferi elde etmek için kolundaki bileziğini, kulağındaki küpesini satmış, istikraz-ı dâhiliye yatırmıştır. Resmi ağızların "faiz altın verilecektir" yaveleriyle büsbütün itimadı artan birçok

adamlar pedermande meskenlerini satarak istikraz-ı dâhiliye yatırmışlardı. Hem de beş yüz lirası varsa – kariben fiyatı artarak çok kâr etmek ümidiyle – bin liralık almışlardı. Yalnız İstanbul Ticaret-i Bahriye Mahkemesi'nden sadır olmuş kesb-i katiyet etmiş 500-600 ilam icradadır. Bunlar yalnız İtibar-ı Milli Bankası'nın istikraz-ı dâhili yüzünden Türk ve Müslümanlar aleyhinde istihsal ettiği ilamlardır. Bir mahkemede bu kadar olursa meselenin derece-i vüsatı anlaşılır. Şimdiye kadar akib-i sulhta fiyatı artacak diye bekleyen ve maatteessüf İstanbul'daki mali şekavetin derece-i şeytanet ve fesadından bihaber olan hamiller bugün beht ü hayret içinde kalmışlardır.

Bütün kabahatleri, hükümetlerinin iştirak etmiş olduğu bir harpte muzafferiyeti temin için parasını vererek istikraz-ı dâhili almış olmaktan ibaret bulunan bu adamlar böyle dâhili harici düşmanların entrikalarına kurban olurken hiçbir kaidesine vakıf olmadıkları bu mübarezede de yalnız kalmışlar. Hükümet lakayt, bankalar bu tahvili almak, avans vermekten müctenib, sulh olacak diye fiyatı çıkar, sulh olunca düşer bir vaziyet karşısında bunalmışlardır. Bugün Yunan istikraz-ı dahilisini Yunanistan'da herhangi bir bankanın adem-i kabulü halinde o bankanın taşını taş üstünde bırakmazlar. Hükümet tamamen halka ait olan bu işe daha ne vakte kadar seyirci kalacaktır? Pek basit tedabir ile halli pek kabil, pek kolay olan bu ahvale müspet veya menfi artık bir nihayet verilmelidir… Müspet veya menfi diyorum. İstikraz-ı dâhili verilmeyecek olsa dahi onu da samimiyet ve saffetle ilan etmek yine milletin muvafık menafiidir. Hiç olmazsa laşeden teneffu eden kargalar gibi Türklüğün sırtından düşmanları kazanmasın.

Binaenaleyh İstanbul'u halk hükümeti esasatına irca için vukuf ve ihata ile müterafık radikal tedbirler, seri icraat lazımdır…

L…

"Sulh ve Piyasa", Anadolu'da Yenigün, 22 Temmuz 1923, s.1.

"İstanbul'da 23 Temmuz ve Sulh Bayramları"

23 Temmuz Bayramı ve Lozan Antlaşması'nın imzalanması vesilesiyle İstanbul'daki kutlamalar.

News Abstract: Celebrations in Istanbul on the occasion of the 23rd of July Holiday and the signing of the Treaty of Lausanne.

23 Temmuz Bayramı ile sulh için İstanbul'da yapılacak tezahürata dair tafsilat

Çarşamba günü bütün camilerde şehitler için mevlit okunacak ve dualar edilecektir

İstanbul: 23 (A. A) – 23 Temmuz bayramı İstanbul'da emsalsiz tezahüratla tesid olunacaktır. İstanbul halkı ve bilcümle esnaf, evlerini ticaretgâhlarını bayraklarla, çiçeklerle tezyin etmişlerdir. Her tarafta birçok taklar inşa edilmiştir. Bilumum ticarethaneler saat on birden ikiye kadar kapalı olacak ve devair-i resmiye ve müessesat tatil edileceklerdir. Merasim hakkında yapılan program mucibince

bu sabah Gülhane Parkı'nda içtima edilerek başta süvari ve piyade müfrezeleri olmak üzere sırasıyla kıtaat-ı askeriye, Darülfünun fakülteleri, eczacı, dişçi, baytar mektepleri, Mekteb-i Harbiye, Bahriye, medaris-i ilmiye ve sair mekteplerle Darülmuallimat, Sanayi mektepleriyle, sultaniyeler ve hususi mektepler talibat ve talebesi, esnaf cemiyetleri ve amele teşkilatı olmak üzere teşekkül edecek olan alay evvela makam-ı vilayete ve bilahare İstanbul Kumandanlığına giderek tebrikatta bulunacaklardır. Salı akşamı sulhun imzası toplarla halka tebşir edilecek ve gece İstanbul'un her tarafında fener alaylarıyla sulh nümayişleri yapılacaktır.

İstanbul: 22 (A. A) – İstanbul'da bayramın ikinci Çarşamba günü öğle namazını müteakip büyük, küçük bütün camilerde hatim-i şerif tilavet edilecek ve vatan şehitlerinin ervahına ithafen umumi bir dua yapılacaktır.

İstanbul'da Dün Yapılan Şenlikler

Yeni Gün'ün Hususi Telgrafları

İstanbul: 22 – (Hususi) 23 Temmuz şenlikleri büyük ihtifallerle yapıldı. İngiliz Başkumandanı Harington Selahaddin Adil Paşa'ya makamında tebrikatta bulunmuştur.

İstanbul'daki Azerbaycanlılar İsmet Paşa hazretlerine tebrik telgrafları çektiler. Yarın (bugün) resmigeçit yapılacaktır. Fener Patrikhanesi'ni Türk bayraklarıyla donattılar; fenerler yaktılar. Hahamhane yarın (bugün) bir ayin-i ruhani yapacaktır. - Şükrü

"İstanbul'da 23 Temmuz ve Sulh Bayramları" Anadolu'da Yenigün, 24 Temmuz 1923, s.2.

"Büyük Münciye Milletin Şükran ve Tebrikatı"

Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanması vesilesiyle Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen tebrik telgrafları.

Congratulatory telegrams sent to Mustafa Kemal Pasha on the occasion of the signing of the Lausanne Peace Treaty.

Milletin dahi rehberi Gazi Paşa hazretlerine sulhun akdi dolayısıyla çekilen tebrik ve teşekkür telgrafları

Afgan sefirinin tebrik telgrafı

Afgan sefiri Sultan Ahmet Han hazretleri bayram ve sulh münasebetiyle Gazi Paşa hazretlerine şu telgrafı keşide etmişlerdir:

Ankara: 24 Temmuz - Senelerden beri Türk vatanına çöken kâbus-ı zulmet fedakâr Türk milletinin şanlı zafer-i nihai ile bugün imzaladığı sulh üzerine tamamiyle zail oluyor ve ümit ile dolu bir istikbal

ufku açılıyor.

Sultan Ahmet Han hazretleri

"Tecelli-i milli ve Kurban Bayramı bir araya gelerek bütün âlem-i İslam'ı lebriz-i sürur ediyor. Sevgili emirimiz a'lâ-hazret Emanullah Han Gazi ve Müsellem namına zat-ı sami-i riyasetpenahilerine beyan-ı tebrikat eder ve bu gibi tecelliyat-ı İslamiyenin devamını cenab-ı Hak'tan dilerim."

Ayvalık Ahalisinin Telgrafı

Ayvalık: 24 - Büyük milletimizin azm ü celadeti sevgili ordumuzun muzafferiyatıyla elde edilen sulhtan dolayı Ayvalık ahalisinin samimi tebrikat ve teşekküratını hürmetle arz eder ve hükümet-i milliyemizin temadi-i muvaffakiyatını niyaz eylerim.

Umum Ayvalık ahalisi namına Belediye Reisi

Halid

Uluborluların Telgrafı

Uluborlu: 24 - Memleketi yoktan varlığa isal ve muazzez vatanımızı şan ve şerefle bu istiklale kavuşturan bugünkü sulhu büyük bir sevinç ile tesid ederek en karanlık zamanlarda milletin önüne geçerek gösterdiğiniz büyük ve kıymettar rehberliği, fevkalbeşer mesaiyi halkımız samim-i ruhlarında ebediyen yaşatacaktır. Bize üç bayramın bir arada idraki şerefini temin vesailini ihzar ettiren muvaffakiyatınızı tebrik ederiz.

Uluborlu Belediye ve Müdafaa-i Hukuk Reisi Nuri

Refahiye Ahalisinin Teşekküratı

Refahiye: 25 - Hami-i hakiki-i İslam ve haris-i namus olan gazi-i mübeccelemiz ve başkumandan-ı âzamımız Mustafa Kemal Paşa hazretleri,

Bugün amal-ı milliyeye muvaffakiyet-i tamme-i dahiyanelerinden dolayı muhabbet ve hassasiyet-i vataniye ile memlu bütün halk sana karşı borçlu olduğu şu tarihi arz-ı minnet ve şükranı takdim ederken milletin yüzünü ağartan celadet-i halaskârileriyle yekdiğerini müterafıkan selamlayan Kurban ve sulh gibi en büyük bayramlarını memzucan idrak ve fahr ü sürurunu ilan eden temiz kalpli Refahiyeliler de arz-ı tebrikatını imza ve bilvesile medid ömr-i afiyet ve hemişe himyet ve muvaffakiyet-i celileri daavatını icabetgah-ı ahadiyete isal eyler.

Memurin namına Kaymakam Ali Sabri

Şube Reisi Binbaşı Kemal

Ulema namına Kadı Şevki

Halk namına sabık Erzincan mebusu Tevfik

Belediye Reisi Esat Muhlis

Müdafaa-i Hukuk Reisi Hacı İbrahim

"Büyük Münciye Milletin Şükran ve Tebrikatı", Anadolu'da Yenigün, 29 Temmuz 1923, s. 1.

"Sulh Türkiye'de Nasıl Karşılandı?"

Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanması vesilesiyle Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen tebrik telgrafları ve yurt içinde yapılan kutlamalar.

Congratulatory telegrams sent to Mustafa Kemal Pasha on the occasion of the signing of the Lausanne Peace Treaty and celebrations held in the country.

Bütün Türkiye, çetin mücadelelerden sonra Misak-ı Millimizin bütün muhasımlarımızca tasdikini temin eden zafer-i sulhumuzun verdiği sevinçle şadan ve mesuttur

Şehrimizdeki Tezahürat

Bayramın birinci günü öğleden sonra saat beşte muahede-i sulhiyenin Lozan'da murahhaslarımızla düvel-i itilafiye murahhasları tarafından imza olunduğu haberi yüz pare top endahtı suretiyle ilan edilmişti. Ahali, uğrunda bunca fedakârlıklar yaptığı müstakil bir hayat içinde hulul edecek sulh ve sükûn devrinin avdetini tebşir eden bu top seslerini büyük bir meserretle karşılamış ve her sınıf halk iki bayramın tesidi mazhariyetinin verdiği neşe ile izhar-ı şadımani etmiştir. Bu cümleden olarak halk milli elbiseleriyle davul ve zurnalar çaldırarak alay alay sokaklarda dolaşıp gecede fener alayları tertip olunarak avaze-i sürur ve şadımani Ankara afakını çınlatmıştır. Geç ve güç kazanılan ve bu itibar ile kıymet ve ehemmiyeti pek büyük olan sulhtan dolayı onu istihsal için malıyla canıyla, azim ve imanıyla senelerden beri çalışan ve çarpışan milletimizle bu manzara-i süruru cidden kabil-i tarif ve tasvir değil idi.

İzmir'de Fevkalade Tezahürat

İzmir: 27 Temmuz (A.A) - Müstahzar program mevcut olmamasına rağmen halk sulhu tesid için tezahürat yapmakta devam ediyor. Şehrin muhtelif semtlerinde ayrı ayrı şenlik alayları tertip edilmekte, her sınıf ahali kendi başına icra-yı tezahürat eylemektedir. Dün hamallar ve kayıkçılar alayı bayraklar ve önlerinde davul zurna olduğu halde bütün caddeleri dolaşmış ve bazı mahallelerde tevakkufla zeybek oyunları oynayarak "Yaşasın Türkiye Büyük Millet Meclisi, yaşasın Gazi Kemal Paşamız, yaşasın İsmet Paşa, yaşasın sulh" temenniyatını ayyuka çıkarmışlardır. Körfez dâhilindeki Bayraklı karyesi ahalisi de dün gece dilnişin surette süsledikleri bir vapura askeri ve ahali mızıkalarını irkab ederek evvela Karşıyaka'ya gelmişler ve Karşıyakalıları samimi tezahüratla selamladıktan sonra Göztepe'ye hareket etmişlerdir. Yolda mızıkalar milli havalar terennüm etmiş ve havai fişekler atılmış ve vapur limanda bulunan Mulhouse (?) namındaki Fransız kruvazörünün yanından geçerken Fransız efrad-ı

bahriyesi "Yaşasın Türkiye" diye bağırmışlardır. Vapurdakiler "Yaşasın Fransa" avazesiyle mukabele etmişlerdir. Vapur Göztepe'ye geldiğinde Gazi Paşa hazretleri ve refikası hanımefendi köşklerinden balkona çıkarak alayı selamlamışlardır. Burada halkın büyük halaskâra karşı medid alkışlarla gösterdiği tezahürat fevkalade samimi olmuş, herkes sevincinden ağlamışlardır. Badehu vapur kışla önüne gelerek askerimizi selamlamış ve mızıka mütemadiyen milli havalar terennüm ettiği, vapurdan havai fişekler atıldığı halde alay gece yarısı Bayraklı'ya avdet eylemiştir.

Aynı gece arabacılar cemiyeti de iki yüzü mütecaviz arabadan müteşekkil bir fener alayı kafilesi tertip etmiştir. Alay bütün caddeleri dolaştıktan sonra Göztepe'ye giderek Gazi Paşa hazretlerinin köşkleri önünde milli oyunlar oynamış ve halaskârlarını selamlamışlar ve alkışlamışlardır. Bundan maada birçok mahallerde halk davul ve zurnalar ve sazlar ve orkestra takımlarıyla münferik eğlenceler tertip ederek sabahlara kadar icra-yı sürur ve şadımani eylemişlerdir. Bu gece de İzmir'in ve bilumum amele ve esnaf cemiyetleri tarafından müşterek muazzam bir fener alayı daha yapılacaktır.

Zonguldak'ta:

Zonguldak: 25 (A. A) - 23 Temmuz ve müteakiben sulhun imzası pek büyük tezahürat ile tesid edildi. Her taraf bayraklar ve defne dallarıyla donatıldı. Gece şehrayin yapıldı. Kasaba üç günden beri derin bir sürur içindedir.

Adana'da Şenlikler

Adana: 26 (A. A) - Sulh Muahedesi'nin imzası dolayısıyla fevkalade merasim icra edilmiş, her taraf yeşillikler ve bayraklarla tezyin olunmuştur. Aynı zamanda top atılmak suretiyle sulh bayramı tesid edilmiştir. Halk sevinç içindedir. Şenlikler devam ediyor, sulh muahedesinin arzumuz dâhilinde imza edilmesi halkı son derece mesrur etmiştir.

Elmalı'nın da İmtisale Şayan Bir Hareketi

Elmalı: 26 (A. A) - Elmalı üç gündür sürur içinde yaşıyor. Evlad-ı şüheda için fevkalade bir komisyon teşkil edilmiştir. İane yekûnunun on bin lirayı tecavüz edeceği de ümit olunmaktadır. Mustafa Kemal Paşa ile İsmet Paşa hazeratının resimleri müzayedeye vaz' edilmişti. Müzayede üç gündür devam etmektedir. Bilumum memurin maaşatından yüzde yirmisini terk etmek suretiyle müzayedeye iştirak etmişlerdir.

Kars'taki Sürur

Kars: 26 (A. A) - Azm-i milli ile elde edilen sulhumuz bugün şehrimizde İnönü Meydanı'nda misli görülmemiş tezahürat-ı meserretkârane ile tesid edildi. Köylerden önlerinde davul ve zurnalarıyla gelen ve kavuştukları bu büyük günün deyn-i şükranını beraberlerinde getirdikleri müteaddit kurbanlarla eda etmek isteyen binlerce erkek ve kadın ile kasabadan her sınıf halk tezahürata iştirak etmiştir.

Cidalimizin mahiyeti ve bugünkü mesut netayici halka nutuklarla ta'dad ve teşrih edildikten sonra muhterem köylü ve tüccarlarımız yüzü mütecaviz kurban kestiler. Merasim, kıtaat-ı askeriyenin parlak bir resmigeçidi ile hitam buldu. Gece yarılarına kadar muhteşem fener alayları ile bütün caddeler

dolaşılarak izhar-ı şadımani edilmiştir.

Bala'da Tesidat:

Bala: 24 - [Hususi] Bala'da sulh tezahüratı harikuladedir. Binlerce halk sulhu tesid ediyor. Davul zurnalar çalınıyor. Evlad-ı şüheda için Belediye Reisi Said Bey tarafından iki yüz liralık bir at, Yeniköylü Veli Efendi tarafından seksen liralık koyun müzayedeye çıkarıldı. Ahali müsabaka edercesine muavenete koşuyor.

Münir

İstanbul'daki Şenlikler

İstanbul'da da sulh, muhtelif yerlerden 101 pare top endaht edilmek ve limandaki bütün vapurlar yarım saat mütemadiyen düdük öttürmek suretiyle ilan edilmiş ve bu andan itibaren her tarafta bütün gece pek parlak tezahürat yapılmıştır.

Edirne'de Tezahürat

25 (A. A) - İki günden beri şehir bayraklarla donatılmıştır. Sulhun akdedildiğine dair varid olan resmi tebliğ üzerine bilumum esnaf, cemiyyat-ı hayriye ve mektepler, mızıkalarıyla beraber Türk Ocağı önünde içtima eylemişlerdir. Badehu alay hükümet avlusuna giderek hükümeti selamlamışlardır. Bundan sonra daire-i askeriye önüne gelerek Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti azasından Ekrem Bey'in kısa bir nutkuyla ordu selamlanmış ve kanı pahasına millete temin eylediği bu muvaffakiyetten dolayı halk namına orduya arz-ı şükran edilmiştir. Kumandan Muhtar Bey bu nutka mukabele ederek ordu ve milletin yekdiğerinden ayrı olmadığını ve bu şerefin ordunun mevlidi olan millete râci bulunduğunu söylemiş ve milletin bir uzvu olan ordunun her an vazifesini ifaya amade olduğunu beyan ve büyük şerefi millet ve orduya teminde amil olan zevat-ı âliyeye arz-ı şükran eylemiştir. Badehu belediye önüne gidilerek Trakya gençlerinden Haşim Bey tarafından uzun bir nutuk irad edilmiş ve emsalsiz muvaffakiyetle başarılan bu muazzam cidalin bir tarihçesi yapıldıktan ve bu milletin azim ve fedakârlığı hürmetle yâd edildikten sonra ezcümle, "Allah'ın inayeti bize yakında Garbi Trakya hediyesini de verecektir. Yarım saat ötede zulüm altında inleyen vatandaşlarımızı kurtarmak vazifemizdir. Uzun müddet bekleyemeyiz. Allah'ın inayetiyle Garbi Trakya da sevgili bayrağına kavuşacaktır." cümleleriyle Garbi Trakya hakkında izhar-ı temenniyat ve teessüratta bulunulmuştur. Bundan sonra Müdafaa-i Hukuk'a gidilerek cemiyet selamlanmış ve Türk Ocağı'na avdetle merasime hitam verilmiştir. Bu gece de fener alayları yapılacak ve tezahüratta bulunulacaktır.

"Sulh Türkiye'de Nasıl Karşılandı?", Anadolu'da Yenigün, 29 Temmuz 1923, s.1.

"Sulh Muahedesi Nasıl İmzalandı?"

Lozan Barış Antlaşması'nın imzalandığı 24 Temmuz 1923 tarihli son oturuma ilişkin haber ve detaylar.

News and details of the last session of 24 July 1923, when the Lausanne Peace Treaty was signed.

Hükümetin 25 Temmuz'da neşrettiği resmi tebliğ

İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tarafından tebliğ edilmiştir:

Temmuz'un yirmi dördüncü Salı günü saat 3'de başlayıp 4'de hitam bulan celsede Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti sulh murahhaslarıyla İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Romanya ve Yunanistan murahhasları arasında sulh muahedenamesi imza edilmiştir. Yalnız Sırbistan Türkiye'ye taalluk etmeyen esbaptan dolayı muahedeyi imza etmemiş ve konferans tarafından muahedenin mevki-i meriyete vaz'ına kadar imzaya imkân bırakılmak üzere bir protokol tanzim olunmuştur.

İmza Merasiminin Celsesine Ait Tafsilat

Ankara: 28 – Lozan'da sulhun imzasıyla neticelenen 24 Temmuz celsesine ait mütemmim malumat bervech-i atidir:

Saat üçü beş geçe Lozan'ın bütün çanları sulhun akdini ilan ediyordu. Şehir baştanbaşa donanmıştı. Salona evvela Venizelos girdi. İsmet Paşa bitaraf devletler murahhasları tarafından hararetle karşılandı. Mösyö Scheurer celseyi açarak imzalanacak evrakın nelerden ibaret olduğunu bildirdi ve derhal imzaya başlanmasını rica etti. Masiigli evvela İsmet Paşa ile Rıza Nur ve Hasan Beyleri imzaya davet eyledi. Beş dakika zarfında Türk murahhasları evraka imzalarını vaz' etmişlerdi.

Sonra İngiliz murahhası Sir Horace Rumbold yalnız olarak imzaya geldi. Müteakiben General Pelle, Mösyö Garroni, Mösyö Montagna, Japonlar, Venizelos, Romanyalılar, Bulgarlar, Portekizler, Belçika murahhasları imza ettiler. Düyun-ı Umumiye'nin suret-i taksimini kabul etmedikleri için Sırplar muahedeyi imzalamadılar. En sonunda Mösyö Scheurer bir nutuk irad ederek sulhun tesisi için heyet-i murahhasaların pek büyük fedakârlık gösterdiklerinden ve bütün cihanın muahedeye vaz'ül imza zevata minnettar kalacağından bahsetti. Arz üzerinde hiçbir milletin insaniyetin hayrına hizmet etmek hak ve vazifesinden mahrum kalmayacağını söyledi ve:

"Medeniyetin inkişafına vasi mikyasta hizmetlerinden dolayı şark akvamına pek büyük minnettarlığa borçluyuz." dedi. İmza merasimi kırk beş dakika sürmüştür.

"Sulh Muahedesi Nasıl İmzalandı?" Anadolu'da Yenigün, 29 Temmuz 1923, s.1.

“Lozan Konferansı’nın Son Tarihi Celsesi”

Lozan Konferansı’nın barış antlaşmasının imzasından önce 17 Temmuz 1923 tarihli son oturumu hakkında detaylar.

Details about the last session of the Lausanne Conference on 17 July 1923 before the signing of the peace treaty.

(Yeni Gün’ün Lozan Mektupları: 117[1*])

Son celse nasıl açılmıştı? – Siyasi, mali ve iktisadi komitelerin birbirini müteakip içtimaları – Son müteallik meselelerin resmen intacı – Bilumum heyat-ı murahhasa rüesasının son nutukları

Lozan: 17 Temmuz 1923

Son tarihi celse saat beşi çeyrek geçe Uşi Şatosu’nun muhteşem salonunda küşat edilmiştir. Bilumum heyet-i murahhasaların bütün mütehassıs, müşavir ve kâtiplerin iştirak ettiği içtima evvela birinci, saniyen ikinci, müteakiben de üçüncü komite halinde akdedilmiştir.

En evvel İngiliz murahhası tarafından siyasi komitenin küşat edildiği beyan olunmuş ve müteakiben denilmiştir ki:

- Tahliye protokolünden işe başlıyoruz. Protokolün celse-i hususiyede tanzim ve kabul edilmiş olduğu malumdur. Protokolün birer nüshası elinizdedir. Kabul edebiliriz değil mi?

Bu sual üzerine bütün murahhaslar kabul ettiklerini söylediler. Rumbold sözüne devam ile dedi ki:

- “Şimdi Karaağaç protokolüne geçiyoruz. Bozcaada ve İmroz adalarının tahliyesi de bu meyandadır.”

Bu da müttefikan kabul edildi. Badehu Belçika ve Portekiz’in ticaret mukavelenamesiyle ikamet mukavelesine iltihakı ve Türkiye ile münasebat-ı resmiyesinin iadesi bahsine geçildi. Reis Belçika ve Portekiz murahhaslarının salahiyetnamelerinin tamam olduğunu söyleyerek dedi ki:

- Bu babda mütalaa var mı?

İsmet Paşa – Kabul.

Müteakiben Türkiye ve Yunanistan arasında iade-i sulha müteallik maddelere geçildi. Bu maddeler esasen Türkiye ve Yunanistan tarafından kabul edilmişti.

Binaenaleyh müttefiklerini tasdikine lüzum kalmadan tarafeyn tarafından tasdik edilir edilmez sulh iade edilecek ve mevad-ı mezkure mevki-i meriyete vaz olunacaktır.

Müteakiben Rumbold tekrar söze başlayarak dedi ki!

1 * Bu mektubun neşri, araya bayram tatili girmesi hasebiyle gecikmiş olmakla beraber, konferansın son itilaflarını resmen tasdik eden celsesine müteallik tafsilatı muhtevi olması itibariyle dercini faydalı bulduk. - Y. G.

"- Şimdi afv-ı umumi beyannamesine geliyoruz. Burada biraz tevakkufa mecburum. Bu beyannamenin imzayı müteakip mevki-i meriyete girmesini talep ederim. İstanbul'da İngiliz işgal hizmetinde müstahdem altı Rum'un ahiren tevkif olunduğunu haber aldım. Vekilimin Adnan Bey'le olan mükâlemesinde, Adnan Bey, kuva-i işgaliye hizmetinde bulunan Türk tebaasının ne milletten olursa olsun Türkiye'den ihraç olunacaklarını söylemiştir. Madem ki afv-ı umumi beyannamesini umumen kabul eyliyoruz. Afv-ı umumi herkese şamildir. Kuva-i işgaliye hizmetinde bulunmak mesuliyeti daimi olamaz. Eğer bir mesuliyet mevcutsa o da afv-ı umumi ile mesturdur.

Bu gibiler hakkında takibatta bulunmak için Ankara'da bir kanun dahi yapılmış olduğundan haberdar olduk. Bu kanunun afv-ı umumi beyannamesiyle bir tezat teşkil ettiğinden adem-i tatbikini isterim. Zira afv-ı umumi beyannamesi bir taahhüd-i kat'i mahiyetindedir.

İkinci mesele Ermenilere aittir. İsmet Paşa hazretlerine söylerim ki müttefikler bu meseleyi halledilmiş addetmiyorlar. Paşa hazretleri, bunların masum ve sakinlerinin avdet edebileceklerini söylemişti. Müttefikler elyevm yüz binlerce Ermeni'nin memleket haricinde yaşamasından mustariptirler. Türkiye, bir Ermeni yurdu teşkiline muvafakat etmedi ve adem-i muvafakat serd olunurken Ermenilerin avdeti kabil olduğu söylenmişti. Hâlbuki şimdi tebaanızın kısm-ı azamını kabul eylemiyorsunuz. Bir milletten yüz binlerce halk ne hakla menfaya mahkum edilir? Türkiye hareketiyle cihan vicdan-ı umumisi karşısında itham edilmiş oluyor."

Bundan sonra General Pelle söz aldı. Dedi ki:

"- İngiliz refikimin sözlerine Fransa namına iştirak ederim. Osmanlı tebaası Hıristiyanlardan firar ve hicret edenler hakkında müteaddit defa nazar-ı dikkati celp eyledim. Bunların çoğu Kilikyalı idi. Kavanin-i beynelmilel kabahatsizlerin avdetini emreyler. Firarilerin menfada kalması, mallarının müsaderesi afv-ı umuminin mevcudiyetini akim bırakır. Kilikya'daki Hıristiyan ve Müslümanların Fransız işgal kuvvetine mensup olanları dahi muhtelif takibata maruz kalıyor. Bu ise hem afv-ı umumiye hem de Ankara İtilafnamesi'ne mugayirdir. Hükümetinizin bu babda teminat vermesini talep ederim. Kezalik istisnai kanunlar yapılmış ise bunların adem-i tatbikini refikim Sir Horace Rumbold ile beraber talep ediyorum."

Montagna - İsmet Paşa hazretlerinin hissiyat-ı insaniyesine ve merhametine taalluk eden bu meselenin zaman-ı halli gelmiştir. Afv-ı umuminin tatbikinde taahhüdat-ı maneviye dahi mevcuttur. Yüz binlerce Ermeni'nin menfada kalması mesuliyet-i maneviye tevlid eder.

Japon murahhası - İnsaniyet ve merhamet namına müttefiklerimin beyanatına iştirak ederim.

Amerika murahhası Mister Grew - Konferansın nihayetine gelmekle bahtiyarız. Şark-ı karib ile münasebat-ı dostane iade olunuyor. Pek büyük ve müşkül meseleler halledildi. Bunlar maddi şeylerdi. Şimdi mesail-i insaniyeye geldik. Geçen Kanun-i Evvelin on üçüncü günü İsmet Paşa'nın söylediği bir sözü tekrarlarım. Paşa "Sulhun iadesiyle siyasi felaketler hitam bulur, Ermeniler ve sair firariler vatanlarına avdetle maziyi unuturlar" demişti. Amerika hükümeti, Paşa'nın ağzından çıkan bu sözlerin

tatbikinde iştibah etmez. Dünyada her tahaddüs eden mesele bir suret-i halle müncer olur. Bu meselenin halli teehhür etmesin. Türkiye'nin meseleyi nazar-ı dikkate alıp tebaasından menfada olanların avdetini ve mallarının iadesini bila- fark-ı din ve mezhep temin etmesini arzu eyleriz.

İsmet Paşa - Afv-ı umumiye dair beyan olunan mütalaat ve afv-ı umuminin tamamen ve süratle tatbiki talebini dinledim. Afv-ı umumi, samimiyet ve itina ile tatbik olunacaktır. Taahhüdat sulhun imzasıyla başlarsa da biz afv-ı umumiyi mevcut ceraime karşı müsamaha göstermekle kısmen tatbik etmiş ve cömertlik göstermiş olduk. Türkiye heyeti Ermeni firarileri hakkındaki efkârını söylemiştir. Tekrara lüzum görmem. Kavaninimizin Türk tebaasına tanıdığı hukuk gayrimüslimler için de mevcuttur. Bu hukuktan evvelce Türkiye'de bulunanların da müstefid olmasını müttefikler talep ettiler. Devletlerine karşı silah kullananların afları başka memleketlerde görülmüş değildir. Bunun bizden talebi doğru değildir. Türkiye hükümeti ihtilalcilere ve asayiş düşmanlarına kapısını kapamak mecburiyetindedir. Afv-ı umumi, bittabi umumidir. Fakat kitle halinde muhacir avdetine meydan vermek değildir. Zaten kitle halinde avdete memleketin ahval-i hazıra-i iktisadiyesi müsait değildir.

Rumbold - Afv-ı umuminin imzayı müteakip tatbikini arzu eyliyoruz. Tatbiki için meclisinizce tasdik lazım ise daha evvel esasın kabulü icap eder.

İsmet Paşa - Türkiye afv-ı umuminin tatbikinde söylediğiniz gibi hareket edecektir.

Mösyö Venizelos burada söze karışarak dedi ki:

- Rumbold'un bahsettiği yeni Türk kanunu bize dahi endişe veriyorsa da bu meselenin de Paşa hazretleriyle aramızda hallini müreccah görüyorum.

İsmet Paşa - Ben de sizin fikrinizdeyim.

Rumbold - İtalya, Fransız ve İngiliz mekteplerine ait bir mektubunuz gelecekti.

İsmet Paşa - O mektubu gönderirim.

Rumbold - Rusya'nın Boğazlar mukavelesini imza için daveti icap ediyor. Rusya, üç hafta zarfında mukaveleyi İstanbul'da dahi imzalayabilir.

Teklif kabul olundu. Müteakiben Rumbold dedi ki:

"- Reisi olduğum birinci siyasi komitenin mesaisi hitam buldu. Altı ay mesaiden sonra sulhun temin olunmuş olduğunu görmekle bahtiyarım. İngiliz heyetinin teşekküratını beyan eylerim. Türklerle münasebat-ı resmiye ve kadime ve dostanemizin avdetinden memnunum. İngiltere hükümetinin ve İngiliz milletinin efkârına bu sözlerimle tercüman olduğuma eminim."

Rumbold - İsviçre hükümetine ve heyat-ı murahhasa müşavir ve mütehassıslarına teşekkür eyledikten sonra dedi ki:

"Teessüf ederim ki kıymettar müşavirimiz Mösyö Fromageot burada yoktur. Münir Bey ve rüfekasının da en iyi yardımlarını gördük. Başkâtip Mösyö Masiigli de çok çalıştı. Zabıtların

tanziminden ve mükemmeliyetinden dolayı Mösyö Masiigli'ye beyan-ı teşekkür ederim. Şunu da söylemeyi isterim ki, kuvvetli olmak isteyen her devlet iki noktayı nazar-ı dikkate almalıdır. Bunlar da adalet ve mütesamihtir (?). Kuvvetli devletler hep bu esaslara riayetle muvaffak olmuşlardır. İsviçre ufak bir memlekettir. Fakat büyük bir kuvve-i maneviyeye maliktir. İsviçre, Türkiye'ye hüsn-i misal olmalıdır. İsviçre'de üç millet var. Fakat aralarındaki revabıt-ı vataniye pek büyüktür. Ve demokrattır. Türkiye'nin kuvvetli ve mesut olmasını ve bila-fark-ı din ve mezhep icra-yı saltanat eylemesini görmekle dünya mesut olacaktır."

Sir Rumbold'un bu sözleri üzerine siyasi komite hitam buldu.

Müteakiben General Pelle mevki-i riyasete geçerek ikinci tali komiteyi küşat ettiğini beyan eyledi. General Pelle dedi ki:

-Yetmişinci maddeden başlıyoruz. Bu madde işgal zamanında İstanbul hükümetinin verdiği imtiyazata dairdir. İsmet Paşa hazretlerinin bu babda bir kayd-ı ihtirazisi vardı. Ne oldu?

İsmet Paşa - Emrivaki kabul ile maziyi tasfiye eylemek istiyoruz. Bu emrivaki atide bir misal ittihaz olunamaz. Yetmişinci maddenin tayyı ile Düyun-ı Umumiye'ye bir mektup yazmayı kabul eyledik. Mesele kapandı. Bunun üzerine mükerrer kırk altıncı madde mevzubahis edildi. Bu maddenin de ilgası karargir oldu.

Badehu elli altıncı maddeye, mahud kuponlar maddesine geçildi. General Pelle dedi ki:

-Bize en ziyade müşkülat veren madde budur. Bu maddenin yerine Türkiye heyeti bir beyanname neşrini teklif eylemişti. Bilahare uzun müzakerattan sonra İngiltere, İtalya ve Fransa hükümetleri bu beyannamenin tayyını kabul eylemişlerdir. Binaenaleyh elli altıncı madde şekl-i atide gösterildiği üzere ufalıyor. (Düyun-ı Umumiye meclisi Alman, Avusturya ve Macaristan delegelerini haiz olmayacaktır.)

İsmet Paşa - Kabul ediyorum.

General Pelle, bu maddenin taalluk eylediği kupon meselesinde Türkiye'nin hamillerle bir itilaf akdetmedikçe istikraz mukavelat-ı sabıkasının baki kalacağına dair bir beyanname okudu ve ilaveten dedi ki:

- Esasen hamiller sulhtan sonra Türkiye hükümeti ile müzakereye ve ahval-i maliyenizi tetkike hazır olduklarını beyan eylemişlerdi.

İsmet Paşa - Tediye akçesinin cinsine müteallik hiçbir taahhüt almıyoruz. Faizleri altın ve İngiliz lirasıyla tediye edemeyeceğimizi her vakit söyledik. General Pelle'nin okuduğu beyanname Türkiye'yi hiçbir taahhüt altına alamaz.

General Pelle - Kuponları altın ve İngiliz lirası olarak veremeyeceğinizi söylediniz. Hamillerle itilaf edilmeden vuku bulan beyanatınız mukavelat-ı sabıkadan ayrılmak mahiyetinde midir, yoksa hamillerle müzakere eyleyip onlardan tahfif-i taahhüdat talep eylemek midir?

İsmet Paşa - Hamillerle konuşacağımız tabiidir. Müzakerata İngiliz lirası veya altınla tediyat kabil

olabilir mi diye başlanacaktır.

General Pelle - O halde zat-ı devletleri mukavelatı icra için hamillerle uyuşmayı kabul ediyorsunuz.

İsmet Paşa - Tabiidir ki hamillerle anlaşmaya çalışacağız. Faizleri altın veya İngiliz lirası ile vermek ihtimali olup olmadığını tetkik edeceğiz. Bu tetkikat ile devam edecek olan müzakeratın hüsn-i neticeye iktiran edeceğini zannediyorum.

General Pelle - Hamillerle münakid mukavelatın ahkâm-ı hukukiyesinin ihlal edilmemiş olduğunu Paşa'nın sözlerinden anlıyorum.

İsmet Paşa - İfadatım sarihtir. İlave edecek bir şeyim yoktur.

Venizelos - Yunanistan ahidname mucibince düyun-ı umumiye-i Osmaniyeye iştirak ediyor. Keyfiyet-i iştirak Türkiye'ye tahmil olunan yükten ziyade bize yük tahmil etmemelidir. Türkiye ile hamiller arasında olacak itilafı hükümetimin kabul edeceğini şimdiden beyan ederim.

General Pelle - Yunanistan'ın üzerinden Türk tamiratının kalkmasıyla Yunan maliyesi kesb-i salah etmiştir. Yunanistan'ın müttefikler yanında harp etmiş olduğunu nazar-ı itibara almakla beraber bu babda kayd-ı ihtirazi dermiyanına mecburum. Mamafih Yunanistan'ın hamillerle istediği gibi uzlaşmasına müttefikler müdahale etmez.

Bu sözlerden sonra General Pelle mali komitenin işlerinin hitam bulduğunu beyan etti ve bermutat İsviçre hükümetine, Vaud Kantonu'na, konferans kitabet-i umumisine, sulhu temin eden müşavir ve mütehassıslara, hamisi bulunduğu Yunanistan'ın yardımına teşekkür etti ve dedi ki:

"-Türkiye ile asırlardan beri lisani, harsi ve iktisadi büyük münasebatımız ve menafi-i maneviyemiz vardır. Şark sulhunun iadesi, Fransa'yı pek ziyade alakadar eder. Hükümetimin ve milletimin efkâr-ı umumisine tercüman olarak derim ki bu sulh tam olsun, kalp ve fikirlere nüfuz etsin. Harbin anasır arasında tevlid eylediği nefreti izale eylesin. Sulh daimi olsun. İmza olunacak olan sulh medid, müsmir ve şerefli olsun."

General Pelle müteakiben mali komite içtimaının nihayet bulduğunu söyledi.

Mösyö Montagna riyaset mevkiine geçti. İktisadi komiteyi küşat ettiğini söyledi. Evvela 78inci madde mevzubahis oldu. Mösyö Montagna burada bir Türk kayd-ı ihtirazisinin mevcut bulunduğunu söyledi.

İsmet Paşa, "Maddeyi kabul ettim. Kayd-ı ihtiraziyi geri alıyorum." dedi. Badehu kabotaj meselesine ait madde kıraat ve kabul olundu.

Ticaret mukavelenamesinin müddetine ait olan 18inci maddeye geçildi. Müttefiklerle olan müddet evvelce tayin etmişti. Venizelos dedi ki:

- Romanya ve Yugoslavya'ya verilen otuz aylık müddeti kabul eylediğimizi bir mektupla Türklere bildirdik.

İsmet Paşa - Kabul ettik.

Bundan sonra imtiyazat protokolüne geçildi. Mösyö Montagna dedi ki:

"- Protokol pek uzundur. Burada mesele iki kısımdır. Birisi Türkiye arazisine müteallik imtiyazlar, diğeri Türkiye'den ayrılan araziye müteallik imtiyazlardır. Türkiye'nin bir beyannamesi ve bir de mektubu vardır. Binaenaleyh protokol ile beraber merbutat dahi kabul olunacaktır."

Rıza Nur Bey - Kabul.

Mösyö Montagna - Türkiye kabul edilen protokolde mezkûr Regie General ve Vickers Armstrong şirketlerine birer mektup gönderecektir.

Mektupların tasvip olunan şekli de kabul olunuyor mu?

Rıza Nur Bey - Evet, kabul.

Horace Rumbold - Turkish Petroleum Şirketi'nin de hukukunu tanımak lazım gelir. Esasen Paşa bu hakkı teslim eylemişti. Fakat ifade eden formülü tasvip etmediler. İngiliz hükümeti namına 1914'de takarrür eden bu şeraitin değişmediğini beyan ederim. Ve kezalik hükümetim namına beyan ederim ki 1914'de bu şirkete müteallik olarak kabul edilen mukavele bizim için daima meri ve muteberdir. Hukukumuzu ihlal mahiyetinde olarak üçüncü bir şahsa verilecek imtiyazdan İngiltere hükümeti Türkiye'yi mesul addeder. İngiltere hükümeti tebaasının hukukunu muhafaza için münasip gördüğü vesaite müracaat hakkını muhafaza eder.

İsmet Paşa - Bu mesele hakkındaki son teklifim hakeme müracaat idi. Binaenaleyh şirketin hakkını hakeme müracaat şartıyla kabul ediyoruz. İngiltere hükümetinin beyanatı Türkiye'yi atide hiçbir taahhüde sokmaz.

Amerika murahhası Mister Grew bu münasebetle söz alarak dedi ki:

Hükümetimin bu mesele hakkındaki nokta-i nazarını bildefaat beyan etmiştim. Tekrar ediyorum ki Amerika hükümeti açık kapı siyasetini müdafaa eder. Bu hususi mesele hakkındaki nokta-i nazarımıza gelince, İngiltere hükümeti ile son üç sene zarfında cereyan eden muhaberatta nokta-i nazarımız tespit edilmiştir. Hükümetim bugün de bu nokta-i nazarında sabittir.

Rumbold - İsmet Paşa hakem usulünden bahsetti. Ve meselenin hukuki olduğunu ilave etti. Biz hukuk-i müktesebeden bahsettik. Nikat-ı nazarımız tetabuk etmiyor. Türk hükümeti, kendi keyfi kararı ile aynı imtiyazı muhtelif şirketlere vermiştir. Hakeme müracaat usulüyle, Türk hükümetinin aşikâr olan mesuliyeti kurtarılamaz. Amerika murahhasına beyan ederim ki aramızda teati olunan mebhus muhaberat eski Osmanlı İmparatorluğu ile İngiltere arasında müesses hukuk-i müktesebeye üçüncü bir devletin hukukunun tesir etmeyeceği merkezindedir.

İsmet Paşa - Sırf hukuki bir meselede hükümetimizin mesuliyet kabul etmeyeceğini dermiyan eylerim.

Japon murahhası Türkiye'de Japonlara ait imtiyazat yoktur. Bu sıfatla beyan eylerim ki Japon hükümeti de açık kapı siyasetine taraftardır ve bunu talep eder. Bu talebin zapta geçmesini rica ederim. Kezalik müttefiklerin hukuk-i müktesebesinin mahfuziyetini talep ederim.

Montagna - Osmanlı Bankası imtiyazının iki sene temdidi meselesi vardır, İsmet Paşa hükümetinden sual edecekti, cevap geldi mi?

İsmet Paşa - Hükümetim temdid meselesini konferansın salahiyetinden hariç addediyor. Kezalik Japonya murahhasına hitap ederim ki, Japonlarla münasebat-ı dostaneyi tesis için sulhu dahi imza etmek üzereyiz. Aramızdaki münasebat-ı iktisadiye ve hukukiye mukavelat ile teessüs eyliyor. Bu esasat haricinde bir prensip ile Türkiye bağlı olamaz.

General Pelle - Osmanlı Bankası hakkındaki suale cevap vereceğim. İmtiyazlar protokolü müzakeratında bir madde vardı, o da harp sırasında geçen müddetin imtiyazlara ilavesi idi. Bir fikr-i itilafkârane ile bu talepten vazgeçildi, fakat Osmanlı Bankası meselesinin sairlerine makis olmadığını o vakit de konuştuk. 1924 senesinde imtiyazı bitecek olan Osmanlı Bankası'nın düyun-ı umumiyenin tevzii vazifesine iştiraki lazım gelir ki bu da hayli zamana muhtaçtır. Paşa'dan tekrar rica ederim, hükümetine müracaatla bir netice-i fiiliye istihsal etsinler.

İsmet Paşa - Şirketler, sulh imza olunmadan hükümetle temasa girdiler. Osmanlı Bankası da bunu yapabilirse de arzunuz vechle temdid keyfiyetini tekrar hükümetime yazmayı vaat ederim.

Burada Ryan söz aldı. Türkiye'de icra-yı muamele eden şirketlerin tescil muamelesinden dolayı 1330 Şirketler Kanunu'nun 12inci maddesi mucibince mesul tutulmak istenilmesi ve bu mesuliyette ecnebi şirketlerin Türkiye'de bulunan vekillerinin şahsen mesuliyete iştirak ettirilmek istenilmesi aleyhinde itirazatta bulundu. Ve bu madde tatbik edildiği takdirde hükümetler arasında müstamel vesaitle İngiltere hükümetinin İngiliz şirket vekillerini himaye eyleyeceğini suret-i katiyede beyan etti. Ve sözlerine şu suretle nihayet verdi.

- Heyetimiz nokta-i nazarını söyledi. Burada bahsi uzatmak ve mesele açmak istemeyiz. Fakat tebaamızın hukukunu muhafaza edeceğimizi dermiyan eyleriz.

General Pelle - Kanunun maziye teşmili noktasında suret-i mahsusada refikime iştirak ederim.

İsmet Paşa - Umur-ı dâhiliyemiz hakkında ve kavaninimizin tatbikatı hususunda müdahale kabul edemeyiz. Milletler arasındaki münasebat mukavelat ile muayyendir. Binaenaleyh meseleyi kapanmış addederim.

Montagna - Hâkimiyete dokunmadan vesait-i siyasiyeye müracaat edilebilir değil mi?

Mösyö Montagna bu sözlerden sonra kendi komitesinin de işlerinin nihayet bulduğunu ihbar eyledi:

"- Umumi surette söz söylemek isteyen var mı?" dedi.

Japon murahhası sulhun akdinden dolayı beyan-ı memnuniyetle arkadaşlarına, heyetlere ve İsviçre'ye beyan-ı teşekkür etti.

Müteakiben Mister Grew söz aldı. Dedi ki:

"- Konferansın mesut neticesine geldik. İstihsal edilen netayic pek büyüktür. Şarktaki azim müşkülat hal olundu. Bunların kâffesi heyetlerin sabır ve itidal hissiyatıyla oldu. Bundan sonra hal-i sulhun tatbikinde konferansa hâkim olan aynı hissiyatın devamını temenni eylerim. Amerika istihsal olunan neticeyi alkışlar ve umum heyet-i murahhaslara beyan-ı teşekkür eyler."

Bundan sonra Romanya ve Sırbistan murahhasları neticeden dolayı beyan-ı teşekkür ve memnuniyet etmek istediler. Sırp murahhası dedi ki:

- Bugünkü celsemizin son içtima olduğunu bilmiyordum.

Rumbold - Gazetelerde yazılı idi.

Sırp murahhası - Biz meseleyi gazetelerden değil, konferans kitabetinden öğreniriz. Hatta Romanyalı refikim de bilmiyordu.

Montagna - Eh, işte şimdi öğrendiniz.

Bundan sonra Mösyö Venizelos Yunanistan namına teşekkür etti.

Badehu İsmet Paşa hazretleri söz aldı:

- Altı aydır burada çalışıyoruz. Müsavat dairesinde muamele gördük. Türkiye, sair devletler, milletler gibi medeniyet ve terakki namına çalışacaktır. Ahitnameyi samimi surette tatbik emeliyle imzalayacağız. Sair devletlerin de aynı samimiyetle tatbik eyleyeceklerinden şüphem yoktur. İngiltere heyetine teşekkürler ederim. Bize eski dostluğu yâd eylediler. Bundan çok memnunuz. Eski dostluk hissiyatı bizde çok kavidir. Fransa'ya da ayrıca teşekkür ederim. Aramızdaki kadim revabıttan bahis eylediler. Bu revabıtı daima nazar-ı dostane ile gördük. Türkiye ve İtalya arasındaki münasebat, her şeye rağmen gayet dostane idi, her heyete karşı teşekkürat hissiyatıyla mütehassisiz. Reislerin mesaisini azim hürmetle yad ederim. Müşavirlere, hukuk âlimlerine, başkâtibe iktiham eyledikleri müşkülattan dolayı teşekkür ederim.

Montagna - Birbirimizi tebrik edelim. Şu dakikada sulh fiilen mevcuttur. 24 Temmuz Salı günü Lozan'da muahedename resmen imzalanacaktır. Kitabet-i umumiyeye teşekkür ederim. Sulhun imza olunacağını düşününce İsviçre hükümeti derhal hatırıma gelir. İsviçre hükümetine teşekkür ederim. Efkâr-ı umumiye-i cihan, bu akşam sulhu öğrenince memnun olacaktır. Sonra tenkit edecektir. Biz en iyi sulhu akdeylemek istedik. Fakat tam, her nokta-i nazardan tamam bir muahede yapmak kabil midir, buna cevap müşküldür. Tatbik iyi icra olunursa muahedenin noksanı telafi edilir. Türkiye buraya müsavat prensibi ile geldi. Bu prensibi daima müdafaa etti ve o prensip dairesinde sulhu akdeyledi. Türkiye'ye teşekkür ederim, Türkiye'yi tebrik ederim. Federal Meclisi'ne mektup yazıp, imza celsesine riyaset etmesini rica edeceğiz.

En son olarak Bulgar murahhası söz aldı. Bulgaristan'ın amal-ı milliyesinden olan Bahr-i Sefid'e mahreç meselesinin konferansa iştirak eden devletlerin müzaheretiyle nihayet hal olunacağından

ümidvar bulunduğunu beyan etti.

Celse hitam bulduktan sonra muhtelif heyet-i murahhasalar azası Türk heyetinin ellerini sıkarak tebrikatta bulundular. Ve ekserisi zahiri bir neşe ile Uşi Şatosu'ndan ayrıldılar. Fakat Türk heyeti neticeden hakikaten ve pek haklı olarak memnundu:

Hür ve müstakil Türkiye, bütün dünyanın taht-ı tasdikinde bulunuyordu.

Kemal Salih, "Lozan Konferansı'nın Son Tarihi Celsesi", Anadolu'da Yenigün, 29 Temmuz 1923, s. 2.

"Sulhun İmzalandığı Son Celse"

Lozan Antlaşması'nın imzalandığı 24 Temmuz 1923 tarihli son oturum hakkında detaylar.

Details about the session of 24 July 1923, when the Treaty of Lausanne was signed.

Yeni Gün'ün Lozan Mektupları:

Lozan: 24 Temmuz

Bugün Lozan'da fevkalade bir hal, bir hareket vardı. Uzun seneler harp yangınları arasında fakat seyirci vaziyette kalmış, onun afet ve mesaibinin tesirini az çok çekmekle beraber felaket meraretini tatmamış olan İsviçrelilerde sulh ve sükûn-ı nihaiye kendi memleketlerinin mehd olmasından dolayı aşikâr bir neşe ve gurur görünüyordu.

Muahedenin Rumine Sarayı'nda imzalanması herkesçe malum olduğu halde halk Lozan Palas'ın önüne birikmişlerdi. Ahalinin bu içtimaı, sulh mücadelesinin muzaffer kahramanı olan İsmet Paşa'yı görmek için idi. Lozan Palas baştanbaşa fevkalade donanmıştı. Türk-Leh mukavelenamesi bir gün evvel burada imzalanmıştı.

Bugünkü vaka dünkü hadisenin vukuunu unutturmuş gibi idi. Osmanlı İmparatorluğu, Karlofça'dan beri sukut ve mahkûmiyetinin fermanı olan nice muahedenamelere imza koymuş, hakaretlere katlanmıştı. O Osmanlı İmparatorluğu son defa Sevr Muahedesini de imza ile milleti idam etmeğe rıza göstermiş iken kendi hayatına hitam vermiş, tarihten silinmiş ve o sukut ederken Türk milleti boynuna takılan ipi kuvvetli kollarıyla kırmış, kendisini idam sehpasına sevk edenleri demir yumruğuyla ezmiş, kurtulmuştu...

Kendilerini onun mirasçısı zannedenleri, onu öldü sanarak terekesini taksime kalkışanları elindeki silahıyla hakkı teslime mecbur ederek bugün mağsub haklarını tesellüm edecekti. Bu bir gayenin istihsali idi. İsmet Paşa hazretleri şimdi bir mağdurun haklarını kurtardığını andıran ulvi bir anın kahramanı olarak herkes tarafından hayret ve takdirlerle bekleniyordu.

Öğleden sonra müctemi halk Biriyon (?) Meydanı'na akıp gitti. Saat üçe doğru davetliler otomobillerle Rumine Sarayı'na toplandılar. İmza celsesine İsviçre Reis-i Cumhuru Mösyö Scheurer riyaset eyleyecekti. Sulh muahedelerinin imzalanacağı kırmızı çuha örtülü masa kendisine biraz sonra takarrüb edecek murahhasların, üzerinde dostluk sözü vererek uzaklaşacaklarını bilerek hizmetiyle iftihar eyliyor gibi görünmekte idi.

Esna-yı müzakerede muhabir göndermemiş olan muhtelif memleketlerin birçok gazeteleri sulhun imza merasiminde bulunmak üzere muhabirler göndermiş oldukları cihetle matbuat heyeti pek kalabalıklaşmıştı.

Heyet-i murahhasamız imza masasının sol tarafındaki kanepelerde ahz-ı mevki etmişti. Amerika müşahidi Mister Grew, arka sıradaki kanepelerde Bulgar murahhasları ve sağ taraftaki kanepelerde diğer hükümetlerin murahhasları ahz-ı mevki etmişti.

Salonda müşavirler, mütehassıslar, diğer meduvvin, matbuat heyeti bulunuyor idi.

İsviçre Reis-i Hükümeti Mösyö Scheurer riyaset kürsüsüne çıktı. Reis-i sani Mösyö Chuard ile azadan Mösyö Schulthess müşarünileyhin tarafeyninde ahz-ı mevki eylediler.

Saat üçü on geçe Mösyö Scheurer ayağa kalkarak murahhaslara karşı muahede aksamını zikir ve ta'dad ederek imzaya başlanılmasını rica etti ve oturdu.

Herkes ayakta idi... Ve bütün âlem-i medeniyeti ayağa kaldıran, hürmetle tehziz eden Türklüğün büyük ruhu, kahramanlığının, kırılmaz azminin, sağlam imanının tesiri idi; bu sahifeyi necip Türkün pak kanı resmetmiş, vücuda getirmişti:

Konferans katib-i umumisi Mösyö Masiigli yavaş bir yürüyüşle yaklaşarak İsmet Paşa'yı muahede-i sulhiyeyi imzaya davet etti.

Baş murahhasımızla Rıza Nur ve Hasan Beyler kırmızı örtülü masaya yaklaştılar. İsmet Paşa muahedename sahifelerine seri bir göz gezdirdikten sonra irae edilen mahalleri nezdinde getirdiği bir altın kalem ile imza etti. Diğer murahhaslarımız da vaz-ı imza eylediler. İmza olunan metinler on beş adet olup imza muamelesi altı dakika imtidad eyledi. Murahhaslarımızdan sonra İngiltere murahhası Sir Horace Rumbold, Fransa murahhası General Pelle, İtalya murahhasları Marki Garroni ve Mösyö Montagna ve badehu Japon murahhası Mösyö Otchiai ve Yunanistan murahhasları Venizelos ve Kaklamanos, bunlardan sonra Romanya, Bulgaristan ve Portekiz murahhasları vaz-ı imza eylediler. Sırbistan murahhası muahede-i sulhiyeye vaz-ı imza etmemişti ve bundan dolayı civardaki kanepelerde yer tutmamıştı.

İmza keyfiyeti otuz üç dakika ve bütün merasim kırk yedi dakika sürmüştür.

İmza bittikten sonra İsviçre Reis-i Cumhuru Mösyö Scheurer sulhun akdi hususundaki mesaiden takdirat ile bahsederek tarihi celseyi kapatmıştır.

Sulh muahedesi imza olunduktan sonra murahhaslara göz gezdirdim. Bunların içinde İsmet Paşa ile Venizelos'un gözlerinde iki muhalif mana vardı...

İsmet Paşa müşkül bir gayeye zorla varmışların duyduğu yorgunluklar içinde fakat müsterih ve memnun, Venizelos ise kaybetmiş bir kumarbaz tavrıyla dalgın ve meyus idi...

General Pelle'nin simasında memnuniyet ve İngiliz murahhasının her zaman asık çehresinde hafif bir beşaşet vardı.

Mösyö Montagna pek mütebessim idi.

İsmet Paşa orduya ateşkes kumandası vermiş gibi artık tehlikeden endişesiz, düşmandan pervasız tavrı ile avdet eden diğer murahhaslar sırasında kalktı. Rüfekasıyla beraber otomobiline bindi.

Kendisine takarrüb ettik. Sorduğumuz suallere pek kısa cevaplar verdi.

Kemal Salih, "Sulhun İmzalandığı Son Celse", Anadolu'da Yenigün, 31 Temmuz 1923, s. 2.

"Darülfünunumuz ve Sulh"

İstanbul Üniversitesi'nin (Darülfünun) Lozan Antlaşması hakkında aldığı karar.

The decision taken by Istanbul University (Darülfünun) on the Treaty of Lausanne.

Darülfünun, sulhun meclisimizce tasdik edildiği günü yevm-i mahsus olarak kabule karar vermiştir.

İstanbul: 1 Ağustos (A. A) - Darülfünun heyet-i talimiyesi bu sabah içtima ederek Müderris Ebül'ula Bey'in bir takriri üzerine Darülfünun divanınca ittihaz edilen mukarrerat-ı atiye, Emin Besim Ömer Paşa tarafından heyet-i tedrisiyeye tebliğ ve Ebül'ula, Muslihiddin Adil Beyler tarafından da divanı bu yolda ittihaz-ı mukarrerata sevk eden avamil ve esbab izah olunmuş ve ittihaz olunan atideki karar aza-yı mevcudenin ittifakıyla tasvip ve kabul edilmiştir:

"1- Vatanı bir izmihlal-i muhakkaktan kurtarmaya muvaffak olan Gazi Mustafa Kemal Paşa hazretlerine, rüfeka-yı muhteremesine, Büyük Millet Meclisi'ne tebrik ve teşekkürü mutazammın telgraflar keşidesi.

2- Türk milletinin hayatında asırlardan beri görülmeyen bir inkılap ihdas ve Türkleri medeni milletlerin hukuk-ı muazzezelerine nail eden Lozan Musalahanamesi'nin Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edildiği günün Darülfünun için bir yevm-i mahsus olarak kabulü.

3- Darülfünun'dan ve mekatib-i âliyeden istiklal harplerine iştirak ile ihraz-ı rütbe-i şehadet eylemiş olanları tazizen Darülfününca bir yevm-i mahsusun kabulü."

Kemal Salih, "Darülfünunumuz ve Sulh", Anadolu'da Yenigün, 2 Ağustos 1923, s.1.

"9 Sene Süren Muhasamatın Son Dakikaları"

Lozan Antlaşması'nın imzalandığı 24 Temmuz 1923 tarihli son oturum hakkında detaylar ve gözlemler.

Details and observations about the session of 24 July 1923, when the Treaty of Lausanne was signed.

Lozan'ın meşhur darülfünun binasının 24 Temmuz tarihinde iktisap ettiği büyük şeref - Sulh nasıl imzalandı? - Salonu dolduran yüzlerce davetlinin teveccüh ettiği simanın bimisal ibtisamı - İmzalar atılırken - İmzadan sonra...

Lozan 24 Temmuz 1923

Dün akşamüzeri, Lozan'ın hemen hemen en vasi yeri olan darülfünun önündeki meydanlıkta dolaşırken arkadaşlardan biri:

- Azizim, diyordu, her şeye aklım eriyor, ama uzun senelerden beri bu kadar gürültü ve patırtı yapan büyük işlere nasıl oluyor da şu küçücük bina içerisinde hatme çekilecek? Büyük işler, nasıl olacak da şu binada ve sarı renkli perdelerini gördüğümüz şu büyük pencereli küçük salonda bir an içerisinde bitiverecek?

Filhakika Lozan Darülfününu, Lozan şehri Avrupa'nın sayılı ilim ve irfan merkezlerinden biri olmasına rağmen ufak tefek bir binadır. Fakat ufak tefek denilip de geçilecek şey değil, güzel bir tarz-ı mimariye malik, büyük ağaçlar arasında gömülmüş, şirin ve zarif bir bina. Dokuz senedir devam eden büyük dünya faciasına, işte bu bina dâhilinde, bugün resmen hatme verildi. Ve şaka maka, oluyor, olacak denilen sulh, nihayet bir emrivaki oldu.

Darülfünun konferans salonu, takriben 18 - 20 metre tulünde, 10-12 metre arzında, arzıyla tulü arasında bir irtifaa malik küçük bir salondur. Sulh ahitnamesi ve merbutatı burada imzalanmış ve 1914 umumi harbine resmen hatme çekilen bu salon tarihi bir mahiyet iktisap eylemiştir. Salon üç yüz kişiyi istiab edecek vüsattadır, bu kadar kişi için de dâhilinde kırmızı muşambalı beşer ve sekizer kişilik muhtelif ve müteaddit kanepeler sıralanmıştır.

Salonun duvarları ve tavanı kıymettar tablolarla tezyin edilmiştir. Tablolar hemen kâmilen kurun-i ulaya ait menazırı ihtiva etmekte, bunlar arasında şarka ve Türklere ait bazı resimler de bulunmaktadır. Tabloların nefaseti hakkında bir fikir verebilmek için bunların en büyük ressamlar tarafından ancak yedi senede ikmal edildiğini zikretmek kâfidir. Salonun arzani cihetlerinden birinde dört basamakla çıkılan büyücek bir kürsü vardır. Kürsü bu cihetin yarıdan fazla yerini kaplamaktadır. Kürsü ile samiine mahsus sıralar arasında dört, dört buçuk metre kadar fasıla bırakılmış ve buraya bir buçuk metre genişlikte ve dört beş metre uzunlukta kırmızı çuhalı bir masa vaz' edilmiştir. Masa ile kürsü arasına konulan biri büyük ve

tarafeynindekiler küçük üç iskemle, vaz-ı imza edecek murahhaslara tahsis edilmiştir. Kürsü ile muvazi bir vaziyette bulunan sulh masasının sağ ve sol cihetlerine murahhaslar için ikişer sıra iskemleler vaz' edilmiştir.

Salonun, kürsüye nazaran, sağ cihetinde müteakip üç büyük pencere bulunmaktadır. Dâhili, güneşin ziyası ile tenvir eden, sarı perdeli bu üç pencereden başka menfez yoktur. Kürsünün soluna gelen tulani cihette ise her iki başta, içeriye ancak zulmet getiren iki kapı vardır. Kürsünün bir ucundaki kapının yanı başında bir loca, üst tarafta da salon dâhilini epeyce görebilen uzunca bir balkon mevcuttur.

Salona saat iki buçukta dâhil olduk. Sıralar umumiyetle boştu. Fakat bu boş yerlerin dolması için on beş dakikalık bir zaman kifayet etti. Salon dâhilindeki üç yüz kişilik mevkilerden maada balkondaki elli altmış sandalye dahi kadın ve erkek davetliler tarafından işgal edildi. Hepsi de birer duhuliye varakası ile dâhil olan ve Amerika murahhası Mister Grew gibi, imza merasimini sadece müşahede için gelmiş olan bu davetliler ya heyet-i murahhasalara merbut zevat, ya heyet-i murahhasalar vesatetiyle duhuliye varakası alabilen meduvvin veyahut da İsviçre ekabir ve ricalinden ibaretti. Bu yekun arasında miktarı yüze yaklaşan gazetecileri de unutmamak lazımdır. Meduvvinin yarıdan fazlasını kadınlar teşkil ediyordu. Bizde saçları uzun, akılları kısa telakki edilmelerine rağmen buradaki kadınların bilakis saçları kısa ve akılları uzundur. Fazla olarak çeneleri de geniştir. Bu itibarla artık tarihe geçmiş bulunan salon, tarihe geçmeden evvel epeyce gürültüye şahit olmuş, yüzlerce kafadan çıkan yüzlerce muhtelif sesi dinlemiştir.

Anasıl Fransız olan ve birinci konferansta Lord Curzon'un tavsiyesi üzerine konferans heyet-i umumiyesince katib-i umumiliğe intihap edilmiş bulunan Mösyö Masiigli ve heyet-i kitabet koltuklarında bir sürü evrak olduğu halde, saat üçe çeyrek kala kürsünün yanındaki kapıdan içeriye dâhil oldular. Tahsisatı konferansa dahil devletlerce tesviye edilen ve vazifeten bitaraf olması gelen konferans katib-i umumisi, maalesef bütün müzakerat müddetince tarafgirane hareket etmiş, hatta bazen zabıtları bile değiştirecek kadar ileriye varmış, sulhun imzasının teehhüründe belki de bir amil olmuştur. Bu hallerine rağmen "el çabukluğu marifet"in bir timsalidir. Maiyeti ile birlikte salona dâhil olur olmaz derhal hazırlığa başlamış, masanın üzerini tanzim etmiş, hokkaları düzeltmiş ve hulasa imza için lazım bütün tertibatı beş dakika içerisinde ikmal eylemiştir. Salona ilk dâhil murahhaslar, Marki Garroni ve Mösyö Montagna olmuştur. Mumaileyhimi diğer murahhaslar takip etmişlerdir. Tam saat üçe dört dakika kala İsmet Paşamız gelmiş ve konferans katib-i umumisi tarafından istikbal edilerek kendisine beyan-ı hoşamedi olunmuştur. Baş murahhasımızın refakatlerinde Rıza Nur ve Hasan Beyler bulunmakta idi. Salona en son dâhil olan murahhas, Sir Horace Rumbold olmuştur. İngiliz murahhası üçe iki kala gelmiştir.

Saat üçte murahhaslar tamamen ispat-ı vücut etmiş bulunuyordu. Biraz sonra Türk zaferinin şahidi olarak tarihe geçecek olan salon şöyle bir manzara arz ediyordu:

Hıncahınç dolmuştu. Balkonda oturulacak yer kalmamıştı. Salonun yegâne locası Emniyet-i Umumiye Müdürü ve maiyeti tarafından işgal olunmuştu. Amfiteatr halinde birbirini takip eden sıralarından yukarıya doğru uzanan yüzlerce baş yalnız bir noktaya, kürsünün sol cihetine tevcih edilmişti. Burada Türk heyet-i murahhasası oturmuştu. Bütün nazarlar İsmet Paşa'yı süzüyordu. İsmet

Paşa, yanında Rıza Nur Bey ve onun da altında Hasan Bey. Üçü de yan yana oturmuşlardı. Paşanın ilahi bir vaziyeti vardı. Ellerini dizlerinin üstüne koymuş, sakin ve nasıl diyeyim, adeta bir çocuk gibi masum oturuyor; iki adım ötedeki geniş masaya bakıyordu. Ara sıra başını kaldırıyor, hatta karşı tarafında oturan müttefikeyn heyat-ı murahhasası da dâhil olmak üzere bütün nazarların kendisine tevcih edildiğini görüyor, saniyesine bile insanın hayatını bağışlamaya razı olacağı bir sevimlilikle hafifçe tebessüm ediyor ve sonra gözlerini tekrar sulh masasına çeviriyor.

Yanı başımda oturan Hollandalı bir gazeteci kolumdan dürtmeseydi, kürsünün sağ tarafında oturan müttefiklere bakmayı bile unutacaktım. Gözlerimi çevirdim: Onlar iki sıra üzerine dizilmişlerdi. Birinci sırada en başta İngiliz murahhası vardı. Kendisine mösyö denildiği takdirde pek ziyade hiddetlendiği rivayet edilen Sir Horace Rumbold'un yüzü pancar gibi kızarmıştı. Ter damlaları sağ gözündeki cam gözlüğün üzerine akıyor ve oradan daha aşağılara gidiyordu. Etrafı şöyle bir yokladım. İngiliz murahhasına yalnız bir tek adam bakıyordu: Ryan...

İngiliz murahhasından sonra General Pelle geliyor. Bu zat, müttefikeyn murahhasları içinde yegane neşeli adam vaziyetinde.. General Pelle şu dakika muhakkak ki ne hamillerin alamayacağı altını, ne de Fransa hükümetinin takip ettiği yanlış siyaset yüzünden kaybettiklerini düşünüyordu. General Pelle yalnız bir şey düşünüyordu. Ben ne düşündüğünü gözlerini tevcih ettiği noktadan anladım. Meduvvin arasında bulunan ve ilk sıralardan birisine oturmuş olan genç refikasına bakıyordu!

General Pelle'den sonra Marki Garroni, Mösyö Montagna oturuyorlardı.

İkinci sırada en başta Japon murahhası var. "Bu işlerin bana taalluku da ne idi?" demek isteyen bir vaziyette oturuyor. Sonra Venizelos ve Kaklamanos, iki ahbap çavuşlar gibi oturuyor ve mütemadiyen birbirlerine bir şeyler anlatıyorlar. Daha sonra Diamandy geliyor. Diamandy feleğin çemberinden geçmiş bir adamdır. Muhakkak o dakikada düşündüğü, "Şu işler bitse de şuradan çıksak..." dı. Çünkü Romen murahhası pipo tiryakisidir ve banyo meraklısıdır. Piposunu içer ve saatlerce Leman Gölü hamamlarında vakit geçirir. Diamandy'nin yanı başında fakat yerinde bir türlü oturamadığı için ayakta duran ve başını mütemadiyen sağa sola, öne arkaya çevirerek etrafı seyreden veyahut etrafa kendisini gösteren bir zat daha var: Bu zat, Sırp murahhası Mösyö Yovanovitch'tir. Yugoslavya hükümeti, Osmanlı düyun-ı umumiyesinden Sırbistan'ın hissesine düşecek kısmı kabul etmediği cihetle Mösyö Yovanovitch muahedeyi imzalamamaktadır. Bunun neticesini düşünecek olan biz değil, hamillerdir. Şu dakikada benim için düşünülecek cihet, böyle olduğu halde Mösyö Yovanovitch'in ne diye imza merasimine iştirak ettiğidir. Bu suali başka bir gazeteci kendi kendine tevcih etmiş, fakat cevabını bulamadığı cihetle gidip kendisine sormuştur. Yovanovitch:

- "Seyretmek için geldim" cevabını verince gazeteci de soracak ve yapacak başka bir şey olmadığı cihetle " Öyle ise tebrik ederim" diyerek yanından ayrılmıştır. Mösyö Yovanovitch, nesinin tebrik edildiğinin farkına varamadığı cihetle yanından uzaklaşan gazetecinin yanına koşmuş ve tebrikinin esbabını sormuştur. Fakat gazeteci sadece gülmüş ve Yovanovitch'e cevap vermemiştir.

İsimlerini saydığım zevattan maada bir takım murahhaslar daha mevcuttur. En başta Mister Grew'un sayılabileceği bu murahhaslar Amerika, Bulgar, Belçika ve Portekiz murahhaslarıdır. Mister

Grew; müttefiklerle birlikte muahedeye imza vaz' etmediği ve vazifesi sadece imzanın müşahedesinden ibaret olduğu cihetle kendisine yer intihabı hususunda muhtar bırakılmıştır. Mister Grew Türk heyet-i murahhasası ile meduvvin arasındaki bir yeri intihab etmiş ve oraya getirttiği bir iskemleye oturarak merasimi müşahede eylemiştir. Bulgar murahhası Mösyö Stancioff ve refiki, Portekiz ve Belçika murahhasları da Mister Grew ile Türk heyetinin arka tarafında bulunan birkaç iskemleye oturmuşlardır. Son üç memleket murahhaslarının merasimde ispat-ı vücut etmiş oldukları ancak imza için davet edilip de sulh masasına geldikleri sırada anlaşılabilmiştir. Aynı zamanda mumaileyhimin esasen irabda mahalleri olmadığı öğrenilmiştir.

Herkesin siyah elbise giymesine rağmen kadınların üzerindeki çeşit çeşit kostümlerden dolayı rengârenk bir manzara arz eden meduvvin, saat üçü beş geçe birden bire ayağa kalktılar: Reis-i Cumhur geliyordu. Kürsünün yanındaki kapıdan beyaz pelerinli, kırmızı entarili, garip şapkalı, acib'ül kıyafe birisi içeriye girmişti. Bu renkli adam, İsviçre Reis-i Cumhurunun pişdarı idi. Pişdarı; siyah merasim elbiseleri giymiş yedi sekiz kişilik bir heyet takip ediyordu. Heyetin başında kırmızı, dolgun çehreli, Alman tipli, gözlüklü bir zat bulunuyordu ve huzzarı başıyla selamlayarak kürsüye doğru çıkıyordu. Bu, reis-i cumhurdu. Kendisini Federal Meclis azasından iki zat daha takip etti. Reis-i Cumhur kürsünün merkezindeki iskemleye oturdu, Federal Meclisi'nin iki azası da tarafeynine geçtiler. Beyaz pelerinli, kırmızı renkli acibü'l kıyafe pişdarı da kürsünün sağ tarafına geçti. Gözlerini Reis-i Cumhura dikti. Ve bir heykel gibi hiç kımıldamaksızın, vaziyetini hiç değiştirmeksizin merasimin sonuna kadar öylece durdu.

Herkes yerli yerine oturmuştu. Herkes susmuştu, derin bir sükûnet vardı, sinek uçsa duyulacaktı. Salon bir mahkeme salonuna dönmüştü.

Reis-i Cumhur ayağa kalktı. Alman İsviçresinden olduğunu bozuk Fransızcasıyla derhal ihsas eden bir şive ile merasimi küşad etti. Muahedeye mukavele, protokol ve beyanname olmak üzere miktarı on sekize baliğ olan imzalanacak şeylerin esamisini ve kimler tarafından imzalanacağını söyledi ve en nihayet:

- "Rica ediyorum. Efendiler, imzalayınız" dedi. Konferans katib-i umumisi Mösyö Masiigli İsmet Paşa'ya tevcih etti. Muahede ile merbutatının imza edilmek üzere Türk heyet-i murahhasasının emrine amade olduğunu beyan etti. Lozan Darülfünunu'nun resmi elbiseli bir memuru Paşa'yı selamlayarak kendisine Darülfünun'un kalemini takdim etti. Paşa ayağa kalktı. Sulh masasına takarrüb etti. Rıza Nur Bey sola, Hasan Bey sağa geçtiler. Başmurahassamız, sol iç cebinden renkli bir muhafaza çıkardı. Açtı, içindeki altın kalemi aldı. Hokkaya batırdı. Saat üçü tam dokuz dakika geçiyordu. Derin bir sükûnet vardı. Yalnız fotoğraf makinelerinin küçük ve hafif hareketleri işitiliyordu. İsmet Paşa, Mösyö Masiigli'nin önüne bıraktığı muahedenameyi ilk olarak imzaladı.

Mukaveleler, beyannameler, protokoller birbirini takip ederek imzalanıyordu. İsmet Paşa imzadan evvel sağ elindeki listeye bakıyor, kontrol ediyor, sonra imzalıyordu. Paşa'nın imzasını Rıza Nur Bey'in imzası, onunkini de Hasan Bey'in imzası takip ediyordu. Saat üçü on beş dakika otuz saniye geçe Türk heyeti muahede ve merbutatını tamamen imzalamış bulunuyordu. İsmet Paşa gülüyor, muahedeye bakıyor, Masiigli ile konuşuyor ve sulh masasını yavaş yavaş bırakarak yerine gidiyordu.

Mösyö Masiigli sağ tarafa geçti. Horace Rumbold'u davet etti. Üçü on altı dakika geçe İngiliz

murahhası ilk imzasını attı. Rumbold'un hali görülecek bir manzara idi. Sol avucundaki beyaz keten mendil ile bir taraftan yüzündeki terleri siliyor, diğer taraftan sağ eliyle imzalarına devam ediyordu. Üçü yirmi geçe, General Pelle etrafa hayran hayran bakarken Masiigli'nin davetine maruz kaldı. Geldi o da imzalarını attı. Gözleri çapaklı bir manzara arz eden Marki Garroni ile Mösyö Montagna, General Pelle'yi takip ettiler. Üçü yirmi beş geçe Japon murahhası geldi. Bir iki saniye teehhür eden Mösyö Montagna son imzasını atarken, Japon murahhası ilk imzasını atıyordu.

Masanın üst tarafında kürsüde Reis-i Cumhur, tarafeynindeki Federal Meclisi'nin iki azasıyla mütemadiyen konuşuyor, ara sıra başını ileriye doğru uzatarak ve gözlerini aşağıya tevcih ederek imza edenlere bakıyordu. Diğer taraftan fotoğraf ve sinema makineleri mütemadiyen işliyor, merasimin bütün intibaatını cihana nakil için çalışıyorlardı.

Üçü yirmi geçe Venizelos ve Kaklamanos sulh masasına geldi. Venizelos; üç sene evvelisinin buradaki yegâne canlı hatırası idi. Sevr Muahedesi'ni Yunanistan namına imzalayan bu adamdı. Dikkat ettim: Venizelos çok kederli idi. Yüzü kızarmış ve gözleri daha ziyade kızarmıştı. Venizelos ve Kaklamanos'u Romen murahhası Mösyö Diamandy, Diamandy'i Bulgar murahhası, Portekiz ve Belçika murahhasları takip ettiler. Saat üçü kırk geçe imza atılacak muahede ve merbutatı kalmadığı gibi imza atmayan murahhas da kalmamıştı. Mösyö Masiigli bütün bu tarihi vesaiki topladı. Bir köşeye geçti. Diğer taraftan Reis-i Cumhur ayağa kalkmış, merasime hatme veren nutkunu okumaya başlamıştı. Beş dakika zarfında o da bitti. Reis-i Cumhur alkışlar arasında İsmet Paşa'yı selamlayarak salonu terk etti.

Lozan Darülfünunu'nun ufacık tefecik fakat şirin salonu tarihe geçmişti. Geçmeden evvel de olduğu gibi şimdi de herkes yerinden kalkmış, her kafadan bir ses çıkmaya başlamıştı. Fakat şimdi bir saat evvel olduğu gibi herkes birbirine "Nasıl olacak, nutuklar uzun mu, kim daha evvel imzalayacak... ilah" gibi sualler sormuyor, bilakis yekdiğerini tebrik ediyordu. Sulh olmuş, dokuz senelik umumi keşmekeşe nihayet verilmişti.

İsmet Paşa'yı ilk tebrik eden Mösyö Montagna oldu. General Pelle güzel bir nükte yaptı. İsmet Paşa'yı tebrik ederken diyordu ki:

- "Muahedeyi imzalamakla hiçbir taahhüt altına girmiyoruz, değil mi?" Ve sonra herkes gülüşüyor, birbirlerinin ellerini tekrar tekrar sıkıyor, salona çıkılıyordu. Merdivenin ilk basamaklarından birinde Ryan, İsmet Paşa'nın yanına sokuldu, Paşa'ya Türkçe hitap etti; gülüyor, fakat içi ağlıyordu:

- "Paşam tebrik ederim.."

Ve sonra biz Türk gazetecileri Paşa'yı tebrik ettik. Paşa mütemadiyen gülüyordu:

- "İmtihanı bitirdik" dedi. Bu sözü hiç unutmayacağım. Hakikaten imtihan bitirilmiş, hem de çok büyük bir muvaffakiyetle bitirilmişti. Bir taraftan Türklük şerefi, Türklük namusu, Türkün hürriyeti, Türkün büyüklüğü bütün dünyaca tasdik olunmuş, hür ve müstakil Türkiye, Avrupa'nın en büyük devletleriyle müsavi, yan yana oturarak muahede hazırlanmış ve o büyük devletlerin murahhasları bu muahedeye vaz-ı imza etmişti. Allah'ım sen ne kadar ulusun ve ey milletim sen ne kadar büyüksün!

Kemal Salih, "9 Sene Süren Muhasamatın Son Dakikaları", Anadolu'da Yenigün, 2 Ağustos 1923, s. 3-4.

"Türk Zaferinin Dalgalandığı Diyarlardan"

Lozan Barış Antlaşması'nın Bosna Hersek'te Müslümanlar arasında sevinçle karşılanması.

The Lausanne Peace Treaty was welcomed with joy among Muslims in Bosnia and Herzegovina.

Bosna ve Hersek'te bütün Müslümanlar Türkün kılıcıyla kazandığı zaferin Lozan'da tevsikini büyük bir memnuniyetle tesid eylemiştir.

Büyük zaferimiz ve onun Lozan'da garp devletlerince tevsiki, uzak yakın bütün Türk ve Müslüman âleminde pek derin ve mesudane tesirler bırakmış, zaferimiz yürekten gelen tezahüratla tesid edilmiştir. Bu cümleden olarak sabık bir vilayetimiz olan, şimdi Sırbistan'ın taht-ı idaresinde bulunan Bosna-Hersek'te de pek samimi tezahürat olmuş, Saraybosna sokakları, genç Boşnak kızlarının nazmettikleri şiirlerin terennümatı arasında "Yaşasın Türkiye", "Yaşasın Mustafa Kemal Paşa" avazeleriyle sarsılmıştır...

"Türk Zaferinin Dalgalandığı Diyarlardan", Anadolu'da Yenigün, 3 Ağustos 1923, s.1.

"İsmet Paşamız Dün Şehrimize Geldi!"

Lozan Antlaşması'nı imzalayan İsmet Paşa'nın Ankara'da karşılanışı.

The welcome of İsmet Pasha, who signed the Treaty of Lausanne, in Ankara.

- Bize sulhu getiren Paşa dün tarifine imkân olmayan emsalsiz tezahürat ile karşılanmıştır. Rıza Nur Bey de gelmiştir. -

Ankara dün büyük günlerinden birini idrak etti. Sabahtan beri: "İsmet Paşa geliyor. Sulh murahhaslarımız geliyor!" sözleriyle istasyona doğru koşan halk bir iki saat içinde istasyonu, istasyonla Büyük Millet Meclisi arasında on beş yirmi dakika süren caddeyi ve Büyük Millet Meclisi önünü doldurdu.

Şehir baştanbaşa bayraklarla donatılmış, dükkânlar kapatılmıştı. Şehir dâhilinde yollarda istasyona ve meclise doğru akan halk vardı. İstasyon caddesi muhafız taburuyla çevrilmiş, istasyonda bir kıta-i askeriye safbeste-i ihtiram olmuştu.

Saat dokuz buçukta Gazi Paşa hazretleri refikaları Latife Hanımefendi ile birlikte istasyona geldiler. Heyet-i Vekile erkânı, mebuslarımız, rical ve erkân-ı hükümet, Rus ve Afgan sefirleri, Fransız mümessili Miralay Mougin, on binlerce halk istasyonu kaplamıştı. İntizar çok sürmedi.

Saat dokuzu kırk geçe hususi trenin ilk düdüğü işitildi. Biraz sonra bayraklarla donatılan tren yavaş yavaş istasyona doğru yaklaştı ve durdu.

Fabrika düdükleri uzun sedalarla İsmet Paşa'yı ve heyet-i murahhasamızı selamlıyor, mızıka çalıyor. Alkış ortalığı sarsıyordu. Halkın coşuşunu tarif için tren durduktan sonra bütün vagonların üstlerinin halk kitleleri ile görünmez olduğunu zikretmek kâfidir. Halk İsmet Paşa'yı o derece hararet ve iştiyakla, o mertebe sürur ile karşılıyordu.

Gazi Paşa hazretleri, Latife Hanımefendi, vekiller, mebuslar ve sefirler İsmet Paşa'yı hamil vagonun önüne gelmişlerdi. Heyet-i murahhasamız indi ve derhal Gazi Paşa ile kucaklaştı. Halkın "hoş geldin" avazeleri ve alkışlar temadi ediyordu. İzdiham o kadar fazla idi ki İsmet Paşa herkesle ayrı ayrı selamlaşmaya vakit bulamadı.

Gazi Paşa hazretleri, refikaları, İsmet ve Fevzi Paşalar hazeratı, bütün vekiller, murahhaslar, mebuslar ve süfera istasyondan Büyük Millet Meclisi'ne kadar bütün caddeyi yaya yürüdüler. Halk gayr-i kabil-i tasvir tezahüratta bulunuyordu. İsmet Paşa, istasyondan meclise kadar mütemadiyen "Yaşa" sedaları ve sürekli alkış tufanıyla selamlandı.

Yol boyunda kıtaat-ı askeriye, polis müfrezeleri, cemiyetler ve esnaf heyetleri ahz-ı mevki etmişlerdi. Meclisin önü istasyon kadar kalabalıktı. Paşalar meclis önünde İstanbul keşşafları tarafından selamlandılar.

Gazi Paşa, İsmet Paşa ve rüfekası Büyük Millet Meclisi'nin riyaset odasına girdiler. Harp ve sulh gazisi İsmet Paşa burada mebusların, rica ve erkânın tebrikatını kabul buyurdular. Paşa, müteheyyiç ve beşuştu.

Mecliste yarım saat kadar devam eden bir istirahatten sonra Gazi Paşa, Latife Hanımefendi ve İsmet Paşa otomobillere bindiler ve Çankaya'ya gittiler. İsmet Paşa, dün öğle yemeğinde Gazi Paşa'nın misafiri idi.

Bize şanlı bir sulh akdeden başmurahhasamıza ve murahhaslarımıza beyan-ı hoşamedi ederiz. **"İsmet Paşamız Dün Şehrimize Geldi!", Anadolu'da Yenigün, 14 Ağustos 1923, s.1.**

"Sulhumuzun Neticeleri"

Yunus Nadi'nin Lozan Antlaşması'na dair makalesi. *Yunus Nadi's article on the Treaty of Lausanne.*

Arzi ve siyasi olan aksamından sonra sulhumuzun en mühim neticeleri mali, iktisadi esaslar üzerinde tecelli eder. Bir de kapitülasyonların umumiyeti içinde adli olan kısmının dahi ilga olunmasında. Gerçi bu kısımda beş sene müddet için tamamen mahdut ve mukayyed bazı mevadda Türk adliye memurları ile beraber çalışacak birkaç ecnebi adliye mütehassısı almayı deruhte eylemiş bulunuyorsak da tatbikatta bu taahhüdün hiçbir hüküm ve kıymeti olmadığını kendimiz fiiliyat ile ispat edeceğiz. Biz Avrupa'dan diğer birçok idare şubelerimizde olduğu gibi adliye için de zaten mütehassıs almayacak değiliz. Ancak istiyoruz ki bizim alacağımız bu mütehassıslar bizim araya araya bulacağımız ve iki tarafın rıza ve muvaffakiyetiyle bizim intihap ve istifade edeceğimiz zevat olsun ve onların memleketimize gelmelerinde herhangi bir siyasi maksadın cebr ü tahakkümleri mündemiç bulunmasın. Mesela adliye meselesinde Avrupalılar bize beş sene için âli Lahey mahkemesinin göstereceği namzetlerden beş kişiyi seçmeyi tahmil etmiş bulunuyor. Muahedenamede bu zevat için tayin olunan vazife ve salahiyetlerin derecesinde esasi haklarımıza pek de fazla bir tecavüz görmemekteyiz. Göze batan şey bu zevatın ahdi bir vesikaya istinaden muayyen şerait ve vezaif ile gelmeleridir. Bizce vaziyetin göze batan mahiyetini şu suretle iptal etmek mümkündür:

Muahedename bize muayyen şeraitle beş ecnebi adliye mütehassısının intihap ve kabulünü tahmil ediyor, değil mi? Biz adliyemizin mümkün olduğu kadar süratle ıslah ve ikmali lüzumuna şiddetle kani bulunuyoruz. Ve biz bu ıslah ve ikmali Avrupalıların hatırı içi yapacak değiliz. Belki en esaslı bir kısmında kendi ihtiyaçlarımızı tazmin ve telafi için yapacağız. Binaenaleyh Avrupa'dan alacağımız adliye mütehassıslarının beşe münhasır kalmamasını iltizam ederek muahede mucibince alacağımız beş zata muahede haricinde ve sırf kendi ihtiyacımızla alacağımız diğer beş zatı zam ve ilhak edebiliriz. Ve maksat adliyemizin süratle ikmal ve ıslahı olduğundan kendi ihtiyarımızla alacağımız beş zatın - ki bunlar menşeleri itibariyle daha ziyade Türk memurlarıdır - haklarını ve salahiyetlerini diğerlerinden daha vasi tutmakla işe başlayabiliriz. İlk beş zatın hedefi daha ziyade ecnebilerin selamet ve emniyetleridir. Bizim bilihtiyar alacağımız diğer beş zatın hedefi alelıtlak Türk adliyesinin ıslahı ve alelıtlak bütün Türkiye adliye umur ve muamelatının selamet ve emniyeti olacaktır. Bu son şıkkın Avrupaca daha ziyade emniyet ve memnuniyetle karşılanacağında şüphe yoktur. Hâlbuki dediğimiz gibi biz bu ıslahatı Avrupa'nın hatırı için değil, belki ve yalnız yeni Türkiye'nin âli menfaatleri için ihtiyar edeceğiz.

Islaha muhtaç olan idare şubemiz yalnız adliyemiz değildir. Muhterem Ziya Gökalp üstadımız garp usulünde terakki ve temeddün yollarını müdafaa eden kıymettar bir makalesinde pek haklı olarak hülasaten diyordu ki:

"- Hayat ve idare usullerinde bizden ileri giden Avrupa'daki tesisat ve terakkiyatı aynen kabule mecburuz. Zaten böyle yaptığımız işlerde tamamen muvaffak olmuşuzdur: Askerlikte ve tıbbiyede. Garp ile şarkı mezc edelim zihniyetine salik olduğumuz diğer idarelerde hep yarım yamalak kalmışızdır. Onlarda dahi askerlikte ve tıbbiyede gittiğimiz yolu kabule mecburuz.."

Hal böyle olunca diğer idare şubelerimizin kâffesinde Avrupa usul ve esasatını kabul etmek zarureti ile karşı karşıyayız demek olur. Binaenaleyh adliyede, maliyede, iktisatta, nafıada, hatta usul itibariyle mektepçilikte, yani maarifte Avrupa ilim ve idrakinden hiç vakit kaybetmeksizin istifadeye ihtiyaçların en şedidi ile muhtaç bulunuyoruz. Bunu bir an evvel yapmalıyız ve yapacağız.

Bütün bu işleri yapabilmek için kapitülasyonların zincirlerini kırmışızdır. Bu zincirlerin parça parça edilerek bir tarafa atılması bize hürriyet ve istiklal temin eylemiştir ve bu hürriyet ve istiklalin zımnında hiç manisiz büyük bir gayret ve himmete sarılarak adam olmak imkânını da beraber! Eğer bu imkândan istifade etmek yolunu bilemez ve bulamazsak o zaman artık kimseye takaza etmeye hak ve salahiyetimiz kalmamış olacaktır. Hâlbuki biz bu imkândan az zaman zarfında azami mikyas ile istifade etmek için ne lazımsa yapacağız. Bundan bütün dünya emin olabilir, nitekim görecektir.

İsmet Paşa'nın Lozan'dan getirdiği muahedename bize cennet kapılarını açacak anahtar gibidir. Bu muahedenamede belli başlı işlerden birinin ve belki birincisinin kapitülasyonların hemen hemen bilakaydüşart ilgası olduğunu söyledik ve tekrar ederiz.

Buna ilaveten maliyede düyun-ı umumiyenin sermaye üzerinden taksimine ve bize kalan mütebakinin de pek haklı bir iş olarak altın ile veya İngiliz lirası ile tediye edilmemesi hususunun esas itibariyle kabul ettirilmesine muvaffakiyet elvermiştir. Biz borçlarımızı ödemeyelim demiyor idik. Fakat bunların edası kabil olacak muhakkak ve makul şekillere ircaını istiyor idik. Pek uzun çekişmeler neticesinde bu gaye esas itibariyle istihsal ve temin olunmuştur.

İktisadi mebhasda artık ecnebi imtiyazı yoktur denilebilir. Sermayenin hâkimiyeti ne kadar kuvvetli olursa olsun milletlerin azim ve iradesi onların yüz kat fevkindedir. Milli hükümetimizin Lozan'da biz Türklere temin ettiği gayet müsait vaziyet neticesinde bu memleketteki iktisadiyatın tamamen milli bir şekil ve manzara arz etmesini de tekeffül ve temin ederiz.

Hulasa Lozan sulhu ile dünyaya yeni gelmiş vaziyetteyiz. Şimdiki halde önümüzde hiçbir hail yoktur. Ve bundan sonra da hiçbir hail olmaması kendi elimizdedir.

Yunus Nadi, "Sulhumuzun Neticeleri" Anadolu'da Yenigün, 20 Ağustos 1923, s.1.

Aktaran / Transliterated by:
Serkan TUNA[1]

- İkdam -

"Bayram-Sulh"

Lozan Antlaşması'nın önemi yeni Türkiye'nin tam bağımsızlığının tanınmasıdır. Böylece Türkiye, uluslararası ilişkilerde en uygar devletlere hukuki açıdan eşit bir düzeye çıkmıştır. Bu istiklal bayramı kutlanırken yetim çocukların desteğe muhtaç oldukları da unutulmamalıdır.

The importance of the Treaty of Lausanne is the recognition of the full independence of the new Turkey. Thus, Turkey has reached a level that is legally equal to the most civilized states in international relations. While celebrating this Independence Day, it should not be forgotten that orphan children need support.

Dün bütün millet, büyük bir şevk ve sürur ile Hürriyet Bayramı'nı tesid etti. Bugün Kurban Bayramı'nı tesid ediyoruz. Bu mübarek bayramı tesid eder iken, bir devlet ve millet sıfatıyla berat-ı istiklalimizi dahi ele almış oluyoruz. Zira bu seneki dini bayramımızın tesadüf ettiği 24 Temmuz'da, sulhumuz dahi imza ediliyor.

Bugün Lozan'da imza edilen sulh, beynelmilel hukuk ve siyaset sahasında yeni Türkiye'nin vaziyet-i hakikiyesini tayin ediyor. Bu yeni vaziyette Türkiye, tam müstakil bir devlet sıfat ve mahiyetiyle, cihanın medeni ve müstakil devletleri arasına dahil oluyor. Bu suretle Türkiye, Avrupa'nın medeni ve müstakil devletlerinden müteşekkil olan aile-i düveliye azasından oluyor. Hukuk ve haysiyet itibariyle, en medeni ve en muazzam devletlerle hemmertebe oluyor. Ve münasabat-ı düveliyede, onların derecesinde hukuk ve salahiyet ihraz etmiş oluyor. Velhasıl, "istiklal" kelimesinin bütün manayı şamili ile, müstakil bir devlet oluyor.

Bu cihetle, müstakil yeni Türkiye'nin istiklal-i tammının bütün düvel-i muazzamaca resmen tanınmış olduğu bugün, bütün Türk ilinin ve bütün Türklerin istiklal bayramıdır.

İstiklal bayramı bu sene, tesadüfat-ı mesudeden olmak üzere, Kurban Bayramı'na, dini bayramımıza tesadüf ediyor. Biz bunu, istiklalimizin istikbali için bir fâl-i hayr addederiz.

Bugün bütün millet, dini bayramın ruhani ve manevi cezbelerine, istiklal bayramının millî ve vatani heyecanlarını da ilave ederek, gayet derin hisler ile, muzaaf bir bayramı tesid ediyor.

[1]Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
E-mail: serkan.tuna@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7514-7328

Bugün imza edilecek Lozan sulhunun kıymet ve ehemmiyeti, bizim istiklal-i tammımızın bütün devletlerce tanınması noktasındandır. Yoksa o istiklali bize bahş ve temin eden kuvvet, milletin kendi azim ve imanıdır, bu hususta gösterdiği icazkâr kahramanlıklar ve fedakarlıklardır, akıttığı kanlar ve verdiği şehitlerdir.

Onun için millet, istiklalimizin beyneddüvel tanınması ve resmen ilan edilmesi üzerine, kalbinde hasıl olan heyecan-ı meserretin daha ilk hamlesinde mukaddes şehitlerini, kendi istiklal-i millisinin muazzez kurbanlarını hatırlayarak, kendi ruhuyla o şühedanın ervah-ı mukaddesesini birleştirmek üzere camilere şitab etmek ve oradaki dualara bütün can ve gönlüyle iştirak etmek ihtiyacını his eylemiştir. İşte yarın öğle namazında ve ondan sonra bütün efrad-ı millet, camilerde toplanarak şehitlere karşı olan şükran vazifelerini, huzur-i ilahide derin bir sükun ve huşu ile ifa edeceklerdir.

Büyük istiklal bayramının tesidi dolayısıyla vaki olacak tezahürat-ı milliyenin, o büyük bayramın kıymet ve ciddiyetiyle mütenasip olmasına, milletimizce dikkat ve ihtimam edileceğine şüphe yoktur. Bu tezahürata sebep olan istiklal-i millinin azamet ve kudsiyeti, o tezahüratın bir ibadet derecesinde sükun ve huzur içinde ve huzu ve huşu ile icrasını emretmektedir. Bu tezahürat esnasında silah atmak, en ufak taşkınlığa kapılmak, en büyük bir günah teşkil eder.

İstiklalinin istihsal ve temini için o kadar merdane hareketler, o kadar asilane kahramanlıklar göstermiş olan milletimiz efradının, bugünkü mukaddes istiklal bayramında böyle günahlar işlemekten tevakki edeceklerine hiç şüphemiz yoktur.

İstiklal bayramını tesid ederken, o istiklalin temellerine kendi muazzez kemiklerini bir aşk-ı istiklal ile seve seve vaz etmiş olan istiklal şühedamıza karşı vazifemiz, yalnız onlara dua etmek ve onların mukaddes hatıralarını ibadet lisanıyla ve minnettarlıkla yad etmekten ibaret değildir. Bununla beraber, onlara karşı ifaya mecbur olduğumuz diğer bir mühim vazife daha vardır ki o da, onların, istiklalle beraber bize emanet bıraktıkları yetimleri ve dullarıdır.

Bugün, bu muazzam istiklal bayramını, çocuklarımızla, bütün efrad-ı ailemizle sûr ve sürur içinde tesid ederken, ötede, babadan mahrum kalmış binlerce istiklal yetiminin boyunları bükük durduklarını ve bizim muavenetlerimize muhtaç bulunduklarını asla unutmayalım ve onlara karşı dahi pek mühim bir vazifemiz bulunduğunu asla hatırdan çıkarmayalım ve onların muavenetlerine şitab edelim.

“Bayram-Sulh”, İkdam, 24 Temmuz 1339/1923, s. 1.

"Sulh-İstiklal"

Lozan Antlaşması, kapitülasyonların kaldırılması nedeniyle Türkiye'de yaşayan yabancılarla Türkler arasındaki hukuki eşitliği sağlamıştır. Bu eşitlik Türkler için ciddi bir gelişim alanı açacak ve iktisadi faaliyetlerde Türkler ile yabancılar arasındaki ortaklıklara zemin hazırlayacaktır. Bundan sonra yapılması gereken tüm üretim güçlerinin seferber edilerek kalkınmanın gerçekleştirilmesidir.

The Treaty of Lausanne provided legal equality between Turks and foreigners living in Turkey due to the abolition of capitulations. This equality will open a serious development area for Turks and will pave the way for partnerships between Turks and foreigners in economic activities. The next thing to do is to mobilize all productive forces and realize development.

Dün şehrimiz afakında tanin-endaz olan top tarrakaları, vapur düdükleri sulhu ilan ediyordu; Lozan'da Sulh Muahedesi'nin imza edildiğini ve hal-i harbe nihayet verilip artık sulh devresi hulul etmiş olduğunu bildiriyordu.

Bu cihetle bu haber, şehrimizde, yalnız bizim muhitimizde değil, bizim sabık muhasımlarımız olan devletler askerleri ve tebaası muhitinde dahi aynı şevk ve meserret ile istikbal edildi. Binaenaleyh, umumi mütareke ilanından beri, birinci defa olarak, sabık muhasım muhitleriyle ve şehrimizdeki işgal kuvvetleriyle müşterek bir his-i meserretle mütehassis olduk.

Fakat bu toplar bizim için, yalnız sulh haberini ilan etmiyordu. Bununla beraber, istiklal-i tammımızın bütün devletlerce tanınmış olduğunu dahi bize, tebşir ve tebliğ ediyor idi. Onun için bizim sürur ve şadımız, diğer tarafın şadmanisinden çok daha yüksek bulunuyor idi.

Bu istiklal topları, vatanımızda kendi milletimiz ile ecnebiler arasında bir müsavat dahi ilan etmiş oluyor idi. Zira bundan sonra müstakil yeni Türkiye'de, ecnebiler dahi, diğer müstakil ve medeni devletlerdeki esaslar dairesinde, Türk kanunlarına tabi oluyor idi. Lozan'da imza edilen Sulh Muahedesi ile bütün devletler, kendi tebaalarının bizim memleketimizde bu suretle kanun-i memleket huzurunda Türklerle müsavi muameleye tabi olmasını kabul ediyor idi.

Bundan sonra ecnebilere bizim memleketimizde bizim kanunlarımıza tabi olmayı kabul etmiş ve bizim ile her hususta halleşmiş ve kadirşinas ve samimi misafirler nazarıyla bakılacak ve onlara karşı en samimi misavirperverlik ve dostluk asarı gösterilecektir ve kanunlarımız onlar hakkında tatbik edilir iken, onların ecnebi olduğu asla hissettirilmeyecektir. Onlar hakkında dahi hak ve adalet, aynı yerlilere olduğu gibi ve o derecede tatbik edilecektir. Bizim kanunlarımıza ve bizim hakimiyetimize emniyet etmiş ve bizim memleketimizde, o kanunlara sığınmış olan ecnebi misafirler, kanun nazarında yerliden fark edilmeyecektir.

Gerçi bundan sonra memleketimizde ecnebiler, öteden beri kapitülasyonların kendilerine bahşettiği imtiyazattan istifade edemeyeceklerdir ve evvelden olduğu gibi birçok haklarda yerlilere mütefevvik bir hal ve mevkide bulunmayacaklardır. Fakat, müstakil yeni Türkiye'de onların mevkii, kavanin-i mahalliye nazarında yerlilerden daha dun olmayacaktır. Bilakis onlar da yerlilerle tamamen müsavi muamelata tabi olacaklardır.

Bu cihetle dün ilan edilen istiklal, Türkiye'deki ecnebiler ile Türkler arasında, Türkiye kanunları nazarında müsavatı dahi ilan etmiş oldu.

Bundan sonra bu müsavat sayesinde Türkler için mühim bir inkişaf sahası açıldığı gibi, iktisadi faaliyetlerde Türkler ile ecnebiler arasında ciddi ve metin iştiraklere dahi bir zemin-i imkân hazırlanmıştır. Binaenaleyh memleketimizdeki ecnebilerden bizim hayat-ı ticariye ve iktisadiyemizde meşru esaslar üzerine iş ve kâr arayanlar için, bu tebeddülden müteessif olmaya asla mahal yoktur.

Dünkü toplar bize, müstakil yeni Türkiye için bundan sonra artık başka bir saha-i faaliyetin açılmış olduğunu dahi haber veriyor idi. Bu saha-i faaliyet ise, harap yerlerimizin tamir ve inşası işlerine ve dahili ıslahat ve teceddüdatımız mesaisine tecelligah olacak sahadır.

Biz Lozan sulhu neticesinde harp sancaklarımızı kılıflarına sardıktan ve kılıcımızı kınına koyduktan sonra, bütün istihsal kuvvetlerimizi tamamen seferber ederek, müsmir faaliyetlere hasr-ı mesai etmek mecburiyetindeyiz.

İşte biz, bundan sonra ancak bu sahada muvaffak olmaya çalışacağız.

Bugün bütün milletimize istiklal bayramını tebrik eder iken, piş-i mesaimizde yeni açılan bu yeni sahalarda dahi büyük muvaffakiyetlere nail olmaklığımızı temenni ederiz.

“Sulh-İstiklal”, İkdam, 25 Temmuz 1339/1923, s. 1.

“Lozan Muahedesi Bizden Ne Bekliyor?”

Mustafa Kemal Paşa ve Anadolu Hareketi ile Avrupa’nın Birinci Dünya Savaşı sonrasında yaşadığı kriz Türkiye’nin iç ve dış istiklalini elde etmesini sağlamıştır. Bu kriz daha 15-20 yıl devem edeceğinden Avrupa başka ülkelerin işlerine karışamayacaktır. Bu süre zarfında Türkiye’yi kalkındıracak ahlaki ve iktisadi önlemelerin alınması gereklidir.

Mustafa Kemal Pasha and the Anatolian Movement and the crisis Europe experienced after the First World War enabled Turkey to achieve its internal and external independence. Since this crisis will continue for 15-20 years, Europe will not be able to interfere in the affairs of other countries. During this period, it is necessary to take moral and economic measures to develop Turkey.

Lozan’dan

Murahhaslarımızın vüs’i beşer müsait olduğu mertebe sarf ettikleri kuvvet ve metanetle işte barışık muahedesi imza edildi. Bu muahedede şu eksiktir, bu ziyadedir demeye mahal yoktur. Evvelce dediğim gibi bize her istediğimizi vermediler ama, verilenler içinde, kuracağımız binayı tutturacak, yıkılmadan saklayacak sağlam temeller vardır. Türk evini yapacak mimarlar, mühendisler, eğer sanatlarını biliyorlar ise, bu temeller üzerine epeyce yüksek bir bina çıkarabilirler. Bu temellerin en mühimi iki şeydir:

“Siyasetçe ve iktisatça istiklal ve serbesti”

Osmanlı Devleti’nin asırlardan beri mahrum olduğu bu iki temel bugün ayağımızın altındadır. Binaenaleyh herhangi iyiliği yapmaktan bizi men edecek bir engel kalmamıştır.

Elimizin altında bugün iki istiklal vardır: biri dahili istiklal, diğeri de harici istiklaldir. Harici istiklali bir parça izah etmek lazımdır.

Büyük muharebenin neticesi olarak bugün Avrupa'nın, içine düştüğü büyük afetler vardır. Avrupa'da bu afetten kendini kurtarmış millet ve devlet yoktur denebilir. Bazı devletler yıkıldılar, mahvoldular. Bazıları da harap oldular. Eğer Anadolu ve Mustafa Kemal hareketi olmasa idi, ev yıkılacak, yalnız yıkılacak değil, nam ve nişanı kalmayacak, milletlerden biri de biz olacaktık. Allah bizi, lehü'l hamd bu felaketten kurtardı.

Eğer Avrupa'nın eli bu afetler ile bağlı olmasa idi, bu keşmekeş, bu kararsızlık, bu endişeler hüküm sürmese idi bizim önümüze böyle müsait şartlı bir muahede konmaz idi.

Avrupa daha on beş yirmi sene başka milletlerin işine müdahale edemez, çünkü o kendi dertlidir. İptida kendini tedavi etmeye mecburdur.

İşte harici istiklal dediğimiz, önümüze açılan bu serbest meydandır. Fakat orasını unutmayalım ki bu hal muvakkattir, on on beş senelik bir zaman içindir. Avrupa şerait-i içtimaiyesi biraz yoluna girer girmez eski emeller yine baş gösterir.

Yine tekrar edelim: önümüzde on beş yirmi senelik bir hürriyet-i mutlaka zamanı vardır. Eğer bu zaman zarfında biz işlerimizi yoluna koyar, meydana asar getirir isek artık Türk devleti ebediyen kurtulmuş demektir. Ona bir daha el uzatan olmaz.

Memleketimizi çekip çevirmek, bihakkın düzeltebilmek için bu on beş senelik zaman çok ve uzun değildir. Binaenaleyh bugünkü işimizi yarına bırakamayız. Memlekete fikren büyük bir sükun ve istirahat lazımdır. Ölüm döşeğinden kalktık. Yatağımızın yanındaki erkân minderine oturduk. Bizim için gürültüler, patırtılar, heyecanlar, kuvvetimizin yetmeyeceği büyük hareketler zarar verir. Şayet buna dikkat edilmez ise o gösterdiğimiz müddet zarfında ifakat bulamayız.

Bizi kurtaracak nedir?

Bunu başlıca iki noktaya hasredeceğiz:

1-Manen ve ahlaken kuvvetlenmektir. Bu, bizim için güneş ve ışık makamındadır.

2-Akılane iktisadi tedbirlerdir. Bu da, bizim için gıza yerindedir.

Bu iki şey birlikte gideceklerdir. Birbirinden ayrılmak kabil olamaz. Birinciye şimdi

Avrupa'da çok ehemmiyet veriliyor. Kongreler birbirini takip ediyor. Birkaç gün sonra İsviçre'nin Territet kasabasında büyük bir kongre toplanacak. Dünyanın her tarafından büyük profesörler buraya geliyorlar. Hotellerde şimdiden yerler tutuldu. Terbiye mesailiyle iştigal edilecektir. Tam bizim de hazır bulunacağımız bir kongre idi.

İktisadi tedbirlere gelince: bunlarda ne kadar isabet eder isek o kadar çabuk dirilir ve gızamızı tedarik ederiz. Bu bizim için pek müşkil olan şeylerdendir. Çünkü alçakgönüllü olup itiraf ve ikrar edelim ki

biz iktisadiyatı en ziyade bilmeyen bir milletiz. Bunun bihakkın nazariyatına vakıf olmadığımız gibi ameliyatına hiç vakıf değiliz. Bizde "muktesid" namına bihakkın müstahak ferd-i vahid yoktur.

Zaten bu ilmin nazariyat ve ameliyatına bi'l-etraf vakıf ve sikadan addedilecek insanlar her memlekette sayılır derecede azdır. Fakat ameliyat içinde yetişmiş insanlar oralarda çoktur. Sayısızdır. O büyük zenginler, milyonerler, milyarderler hep böyle işlere vukuf sayesinde derece-i kemale gelmişlerdir. Tertip ettikleri ve yaptıkları işlerin büyüklüğü, dal ve budakları bizim beynimize değil hayalimize bile sığamaz. Bizim sanatımız olan gazetecilik bile bizde henüz yeni doğmuş çocuk gibidir. Düşününüz günde bir milyon, bir buçuk milyon basılan gazeteleri. Halbuki bizim sermayelerimiz birkaç bin lira içinde yuvarlanır. Ahiren vefat etmiş olan Times sahibi veresesine dört milyon İngiliz lirası bıraktı!

Bu cihetlerde iptidai bir haldeyiz. Mekteplerimizde okutulan iktisadiyat devenin kulağı değil, kuyruğunun ucu bile değildir.

Bu halleri görünce, bizim için,

İdrak-i maali bu küçük akla gerekmez

Zira o terazi bu kadar sıkleti çekmez

Demekten başka söyleyecek söz yoktur. Düşününüz ki İngiltere'nin payitahtında elyevm yedi milyon ahali vardır. Bu payitaht değil, bir ülkedir.

Maarif Nezaretine geçecekler, Avrupa'nın bazı memalikine gidip de Garbın terakkiyatına hizmet eden maarif müesseselerinin mahiyeti hakkında beş altı ay tetebbuat icra edecek olsalar idi hem kendileri, hem memleket müstefid olurdu. Bir nazır çıkıp da Zürih veya Peşte (politiknik)lerini esaslıca tetkik etse idi ve buradan yetişenlerin iktisadiyatta ne gibi roller oynadığına vakıf olsa idi biz bugün iktisadi işlerde kullanılacak avamile malik olur idik. Bizde maarif edebiyattan ibaret zannedildi. Zihinden ziyade kırtasiyecilikle meşgul olacak insanlar yetiştirecek mektepler tesis edildi. Büyüklerimiz, çok uyumuşlardır, pek çok!

Her ne ise Türkiye, yukarıda dediğimiz gibi, şu on beş yirmi sene zarfında layenkatı çalışmaya mecburdur. Islahat ve tertibat-ı dahiliye, münasabat-ı siyasiyemize pek ziyade tesir bahş olacak ve bütün mevcudiyetimize hükümran olacaktır.

İspata hacet yoktur ki Türkiye yalnız yaşayamaz ve yalnız kalamaz. Atiyen bazı tertibat-ı siyasiyeye dahil olmak mecburiyetindedir. Bunun vücuda gelmesinin birinci şartı o yirmi sene zarfında dahilen ibraz edeceği asar-ı rüyet ve muvaffakiyetle tahakkuk edebilir.

Bu meseleye sırası geldikçe birkaç kere daha irca-i nazar edeceğiz. Zira bu, bir hayat meselesidir.

"Lozan Muahedesi Bizden Ne Bekliyor?", İkdam, 29 Temmuz 1339/1923, s. 1.

"Konferans İngiltere, Fransa"

Lozan Konferansı sırasında Fransa, Ruhr Bölgesi'ndeki amaçlarına ulaşabilmek için Şark Bölgesi'ne yönelik kararın alınmasında İngiltere'nin önderliğini kabul etmiştir. Bu durum zorunlu olarak Türkiye'nin Fransa'dan uzaklaşıp İngiltere ile uzlaşmasına yol açmıştır. Fransa gelecekte bu politikasını değiştirdiği takdirde Türk-Fransız ilişkileri tekrar yakınlaşabilecektir.

During the Lausanne Conference, France accepted the leadership of England in taking the decision regarding the Eastern Region in order to achieve its aims in the Ruhr Area. This situation necessarily led Turkey to move away from France and reconcile with England. If France changes this policy in the future, Turkish-French relations may get closer again.

Lozan'dan

Tan gazetesi geçenlerde şayan-ı dikkat bir bend neşretti. Karilerimiz bunun tercümesini okudular. Tan muharrir-i siyasisi bizim için şayan-ı tebcil bir zattır. O daima Türk ili hükûmeti ve Türkler lehinde idare-i efkâr etmiştir. Bu meselelerin evvelinden sonuna kadar (Tan), lisanını değiştirmedi. Fransız gazeteleri içinde Türk ilinin değişmez, havaya tabi olmaz samimi dost bir gazetesi ve bir muharriri var idiyse, o da Tan gazetesi ve onun muharriridir. Gerek o zata ve gerek gazete müdüriyetine an samim-il kalp teşekkür ederiz.

Tan gazetesi, sulh müzakerelerinde ve neticede Türkiye'yi muzaffer ve galip göstermektedir. Bu, doğrudur. Türk heyet-i murahhasası bu müzakerelerde şayan-ı takdir bir metanet göstermişlerdir. Yapıştıkları esas noktaları bir ikisi müstesna olmak üzere elde etmeye muvaffak oldular. Terk etmeye mecbur oldukları noktalar da vardır. Bu, zaruri idi. Hatta bazı noktaları terk etmek menfaatimiz icabatından oldu. Israr edemez idik. Buna bizi ahval ve vakayi icbar etti; bazen de kendi nokta-i nazarımızı tadil etmekte, icbardan ziyade müstakbelen bir menfaat gördük.

Hasıl-ı kelam Türk heyeti, hüsn-i niyetin ve samimiyetin, Hakka istinadının mükafatını gördü. Bunu itiraf etmelidir.

(Tan) gazetesi bunun için iki sebep gösteriyor: biri millicilik, diğeri de Ankara'nın nokta-i istinat olarak tutulmasıdır. Tan'ın bu mütalaası doğrudur. Eğer Türkiye bu iki nokta ile işe girişmemiş olsa idi, harekâtında muvaffak olamazdı. Türkiye'nin milliciliğine itiraz edenler oldu. Fakat bu itiraz bir safsata idi. Türkiye millici olmalı idi ve olmalıdır. Bir milletin, bir milliyetin hakkı müzakerat-ı beynelmilelde en sağlam istinat noktalarından biridir. Bizi bu ana kadar yıkan, milliyete istinat etmemek, sarılmamak oldu. Fakat orasını da teslim etmelidir ki biz bunu diğer milletlerde gördük de ondan sonra biz de o umdeye dayandık. Eski politikamızın, Osmanlı prensibinin ne kadar çürük bir şey olduğunu bize uğradığımız dâhili ve harici felaketler gösterdi.

Bu umdeye istinadın bir neticesi de Türk milletinin uyanması ve kuvve-i maddiye ve maneviyesinin son mertebesini ibraz ve izhar etmesi olmuştur. Türkler hayat ile memat arasında idiler. Onlara hayatlarını iade eden madde, milliyetlerini idrak etmek olmuştur.

Bu husus, (İkdam)'ın da iftihar edeceği noktalardan biridir. Bu cereyanı memleketimizde, diyebiliriz ki, ilk önce uyandırmaya çalışan (İkdam) olmuştur. Bizim sözle başladığımız bu emeli Anadolu, silahının kuvvetiyle itmam etti ve mevki-i fiile götürdü.

Haza min fadli rabbi

Ankara'nın nokta-i istinat olması da büyük isabetlerdendir. Eğer Türkiye'nin karargâh-ı hükûmeti İstanbul'da kalmış olsa idi, behemehâl mahvolmuş idi. Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'yu istinatgâh ittihaz etmesi ve harekâtını oradan idare etmesi bu büyük adamın fikrindeki isabet-i siyasiye ve askeriyeyi gösterir.

İşte bu noktadan yine söyleyeceğiz ki Türkiye bundan böyle dahi Anadolu'da bir merkeze, tabir-i diğerle bir payitahta, bir makarr-ı idareye muhtaçtır. Bunu değiştirmek doğru bir hareket olamaz. Vakıa Anadolu'da, İstanbul gibi bir şehir bulunamaz. Fakat mesele Türkiye'nin hayat ve mematı meselesidir. Güzellik ve mükemmeliyet meselesi değildir. Yavaş yavaş Anadolu payitahtımız da intizamını bulur. Biz şimdi süs arayacak zamanda değiliz. Ancak birkaç makalemizde dediğimiz gibi İstanbul'un sükût etmemesi esbabını da istihsalden biran vazgeçmemeliyiz. Akılane ve müktesidane zihniyet bizde hükümferma olursa İstanbul'u sükûttan vikaye edebiliriz.

İstanbul'un payitaht olamaması ihtimal ki bazı ecnebi emelleri takviye eder. O emellerden biri Bizans'a tasarruf ve İstanbul'a hâkimiyet hususundaki Yunan ve Rum emelidir. Yunanlılar da belki o hayali ibka edeceğiz. Zararı yok. Yunanlılar o hayal ile yaşasınlar, bizim için hakikat de, payitahtımızın, nokta-i istinadımızın Anadolu'da olmasıdır.

(Tan) gazetesi, İngiltere ve Fransa'nın konferansın müteaddit safhalarındaki hareketlerinden bahsediyor ve bir yerde, İngiltere'nin Fransa'ya yardım etmediğini zikrediyor. Tan anlatmak istiyor ki İngiltere iptidaları Türkiye'ye karşı muhalefetle, muhasama ile hareket ettiği halde bilahare uyuşmak yolunu tutmuştur.

Fransa ise Türkiye'ye dostane bulunduğu halde nail-i emel olmamıştır. Evet böyledir. Fakat bunda kabahat bizde değildir. Fransızlardadır. Fransızlar, Fransız murahhasları, (Rur) meselesinde nail-i emel olmak için İngiltere'ye mevkilerini terk ettiler. Konferansta Fransa değil, İngiltere kumanda etti. Fransızlar ise hep arkadan geliyorlardı. Şarkta kendi mevkiini terk etmeye razı olan Fransa olmuştur. Mösyö Franklin Bouillon Ankara İtilafnamesi'yle Fransa menafiine büyük bir kapı açmış iken Fransızlar mumaileyhin hareket-i akılanesini takdir etmediler ve onu bilahare Fransız gazeteleri hakikaten pek akılsızcasına ve kıymet-i naşinasane tenkit ve muaheze ettiler.

Türkiye'ye müsait bir surette işaratta bulunan yani hakikini iltizam eden Fransız gazetecileri Lozan'dan çekildiler. Birkaç kişi bırakıldı ki bunlar Fransız efkâr-ı umumiyesine yanlış, Türkiye'ye gayri müsait malumat vermekle meşgul oluyorlardı. Aldıkları talimat o idi. O derecedeki son içtimada Sir Horace Rumbold'un Türk heyetine hitaben irat ettiği cümleyi bile eksik yazdılar!

Bunlar yetişmiyormuş gibi Fransız İsviçre'sinin öteden beri Türklük ve Müslümanlık aleyhinde yazı yazmakla iştihar arayan birtakım muharrir ve gazetecilerine bizim aleyhimize yazılar yazdırıldı.

Zan olunuyordu ki bu tarikle İsmet Paşa ve Rıza Nur Bey tesirat altında bulundurulur. İsmet Paşa muharebe meydanlarında top, tayyare, makineli tüfek gürültülerine ehemmiyet vermemiş, siyaset aşina fevkalade metin ve zeki büyük bir asker idi. Onun bu gibi hareketlerden pervası yoktu. Rıza Nur Bey'e

gelince, onun demir kitleleri döğen, şahmerdan gibi hiç ezilmeden duran kafasına hiçbir şey işlemezdi. Milletin menfaati, hükûmetlerinin talimatı, kendi kanaatleri ne ise ondan zerre kadar udûl etmediler. Ve bu matbuat oyunlarına gülüverdiler.

Teessüf olunur ki Fransız efkâr-ı umumiyesi bu dönen manevralara bihakkın vakıf değildi. Ne okur ise ona inanıyor gibi idi. General Gouraud'un Mareşal Lyautey'nin Türkiye lehindeki şahadetlerini unuttular.

Şu halde Türkiye'nin, İngiltere ile uyuşmak yolunu tutması lâzım gelirdi. Çünkü Fransa'yı hele sonlarda, daima muhalefet mevkiinde gördük.

İşin içyüzü ve hakikati, Rur meselesi için Fransa'nın Şark'taki menafiini terk etmeye razı oluşudur. Fransa (Rur)'u Şark'tan daha mühim gördü ve Şark'taki menafiini terk etmeye razı oldu.

(Rur) Fransa için bir felaket olmuştur ve bu yüzden Fransa hal-i infiratta kalmıştır. Yani Fransa'nın mevkii müstakbelen tehlikeli bir mevkidir.

Maahaza Fransa'dan gördüğümüz muavenetlere yine teşekkür ederiz. Bilahare gördüğümüz müşkülata rağmen Fransa'nın bize iptidaları göstermiş olduğu suhuleti de unutacak değiliz. Ancak dediğimiz gibi Fransız politikası bir başka istikamet almış, yani çıkmaz bir yola girmiştir. Türkiye bu hususta Fransa'nın arkasından nasıl gelebilir. Buna imkân yoktur. Fransa bize karşı iptidadaki politikasını ittihaz edecek olursa Türkiye'yi yine kendi tarafında bulur.

"Konferans İngiltere, Fransa", İkdam, 30 Temmuz 1339/1923, s. 1.

"Yeni Muahedenin Münekkidleri"

Avrupa kamuoyu bir taraftan, Türkiye'ye lehine kazanımları nedeniyle Lozan Antlaşması'nı eleştirirken, diğer taraftan Türkiye'nin bu antlaşmayı nasıl uygulayacağını beklemeye başlamıştır. Bu nedenle Lozan Antlaşması kusursuz bir şekilde uygulanmalı ve yapılacak olumlu işlerle Avrupa'nın takdiri kazanılmalıdır.

While the European public was criticizing the Treaty of Lausanne because of its gains in favor of Turkey, on the other hand, it began to wait for how Turkey would implement this treaty. For this reason, the Treaty of Lausanne should be implemented flawlessly, and Europe's appreciation should be earned with the positive work to be done.

Lozan'dan[1]

Görüyoruz ki Lozan Sulh Muahedesi'nin imza edilmesi ve Türklere o muahede ile bazı hukuk tanınmış olmasını çekemeyenler vardır. Bunlar o zümredendirler ki, eski zamanlarda Türk Hükûmeti hakkında edilen istisnai muamelelerde Türkler Müslüman bir millet oldukları için, bir haksızlık esası görmemişler ve o istisnaat yüzünden temin edilen hariç az hukuk menfaatleri de meşru ad

1 Sahib-i imtiyazımız tarafından gönderilmiştir.

edegelmişlerdir. Daha muahede imza edilmeden evvel, Türklere bu ve şu hakları veriyorsunuz, diye bağırmaya başladılar. Diğer taraftan da Türk murahhaslarının itilafgiriz olduklarını, daima müşkülat çıkardıklarını yazıp durdular. Bunlar, eski ehl-i salibinin varisleridirler.

Bu muahedenin akdinde Türkler muzaffer oldular diye Avrupa efkâr-ı umumiyesini ve parlamentolarını tehyiç eden gazete ve muharrirler bir iki değildir. Daha daha şimdiden aleyhimize bir muhit hazırlıyorlar. Bunu nazar-ı dikkatten uzak tutmamak bizim üzerimize farzdır. Bütün asırlar, Avrupa'ya Türklerin birleşmelerinden beri, aleyhimizde dini ve siyasi bu propagandanın devam ettiği kimsenin meçhulü değildir. Bunda en ziyade din hissiyatı hükümrandır. Avrupa'nın bazı zihinleri kendilerini bu mutaasıbane hissiyattan bir türlü kurtaramadı. Ulum ve fününun terakkisiyle beraber bu taassuptan bir türlü yakalarını sıyıramayan Avrupalılara kendimizi beğendirmek pek müşkül olacağını şimdiden görüyoruz. Bu fena nazarlara karşı vaziyetimiz, diken üzerine oturuştan başka bir şey değildir.

Bunları yapanlar, Avrupalılar içinde –intellectuels- denilen bilgili adamlardır. Gazete muharrirleri, Darülfünun müderrisleri bu hareketin içinde bulunuyorlar. Sulh müzakeratı başlayalı, yedi sekiz aydan beri, Türk heyet-i murahhasası, her hakkını talep ettikçe kıyametler koparan, akıllarınca Türk heyet-i murahassasını yıldırmaya çalışan bu haksız insanlar, şimdi müsalahaname imza edildikten sonra dahi dillerini tutamayarak daha muahede ahkâmı tasdik edilmeden, Avrupa'da bizim için fena zeminler hazırlamaya, efkâr-ı umumiyeyi bizim aleyhimize çevirmeye sarf-ı gayret ediyorlar.

Türkler Asyalı imişler, Müslüman imişler; bunlara karşı müttefikan hareket etmek lazım imiş. Biz görüyoruz ki eski zamanlarda takip edilmiş olan muharebat-ı salibiye bugün dahi başka bir şekilde devam ediyor. Türkler ve Müslümanların terakki edebilmeleri ihtimalatı bu adamların ödlerini koparıyor. İstirkabın, hasedin, bedhahlığın bu mertebesine ne kadar hayret etsek azdır. Bir zamanlar bize medeniykeranette geri kaldılar diye taan ederlerdi; şimdi de terakki edecekler diye tecavüz ediyorlar. İşte Lloyd George'un gazetesi olan Daily Chronicle bu cümledendir.

Fakat Times'ın, Daily Mail'in lisanları dostanedir. Bunlar, Türklerin istihsal ettikleri muahede, onların hukuk-ı meşruatarını tanımış olduğunu beyan ediyorlar. Hindistan valisinin, ora Müslümanlarının mesruriyetlerini tebliğ eden telgrafnamesi hepsinden manidardır. Kezalik bugünlerde Lozan'da görüştüğümüz bir Faslı zat da, Afrika'da Müslümanların hissettikleri memnuniyeti bildirdi.

Bütün gazetelerin hemen birbirine benzeyen bir temennisi bizim için pek ziyade şayan-ı dikkattir. Bunlar diyorlar ki "işte Türkiye istediğine nail oldu. Bakalım bundan sonra ne yolda hareket edecek, ne yapacak?"

Evet şimdiden anlıyoruz ki dünya bizi göz ucuyla takip edecek, kabiliyetimizin derecesini tayin etmeye çalışacaktır. Bundan evvelki makalemizde dediğimiz gibi İsmet Paşa'nın akdettiği bu muahedede düvel-i akadeye tanıttırdığımız hukuk, mühim esaslardır. Bu esasları bize bu ana kadar vermemeye çok çalışmışlardı. Çünkü bizi kendileriyle müsavi bir mevkide tutmak istemiyorlardı. Bize bilhassa medeniyet cihetiyle madun muamelesini ediyorlardı. Devlet-i Osmaniye güya bir devlet-i muazzama olmuş idi ama muazzamlık şeraitinden pek uzak idi. Hakir görülüyordu. Yeni Türkiye'nin yükseldiği mertebe-i maneviyeyi görmemezlik etmeyelim. Filvaki İsmet Paşa ile refikleri, Lozan müzakeratında bu noktaya çok dikkat ederek müsavi mevkiden bir milimetre aşağı inmemişlerdir.

Şimdi, bu muvaffakıyetlerden sonra, gerek Büyük Millet Meclisi, gerek vekiller ve hatta bütün memurları için pek mutena bir vazife vardır ki o da:

Evvela- Akdettiğimiz muahedeyi kusur ve hataya meydan vermeksizin noktası noktasına tatbik etmektir. Hatta bazı mütehassıslarımızdan rica ettim ki memlekete avdet eder etmez, bu muahedeyi kısım kısım şerh eder açık ibareli, manası vazıh ve ibhamdan ari eserler neşrine himmet etsinler. Yeni hal ü mevkiin şeraitini büyük, küçük memurlarımız pek iyi anlamalıdırlar.

Bu tatbikat esnasında memurin-i ecnebiye ile temasa geldiğimizde bir lisan-ı mutedilane ve mukniane kullanmak lazımdır. Bizi ecnebiden nefret vasfıyla tavsife veya millicilikte ifrat ile muahezeye imkân bulamasınlar. Bunu söylemekten maksadım Avrupa devletleri muhitinde kendimize iyi bir mevki hazırlamak içindir. Bu lüzumu hiç hatırdan çıkarmayalım. Bunda bizim pek büyük bir menfaat-i siyasiye ve iktisadiyemiz vardır.

Saniyen-Bize "ne yapabilecekler, bakalım seyredelim" diyen Avrupa'dan icraatımızla takdirler almaktır. Bu dahi bizim için îtinâ edilecek bir noktadır. Yine hiç unutmayalım ki yeni Türkiye devleti, kendisine bir sistem politik tayinine herhalde mecbur olacaktır. Bizim istikbalimizi teyit ve takviye emrinde bunun tesiratı olacağına edna şüphe istemez. "Adam adama lazım olur" denilir. Devlet devlete Bitarikılevla lazım olur. Hatta dikkat eder isek müstakbalen o lüzumu, şimdiden görebiliriz.

İttihat ve Terakki'nin dâhili ve harici hatalarından daima ibret-bin ve mütenebbih olmalıyız.

"Yeni Muahedenin Münekkidleri", İkdam, 2 Ağustos 1339/1923, s. 1.

"Heyetin Avdeti"

Yakında Türkiye'ye gelecek olan İsmet Paşa başkanlığındaki Türk Heyeti, Lozan Konferansı'nda büyük bir başarı elde etmiştir. Özellikle İsmet Paşa, konferansın en sıkıntılı dönemlerinde bile çevresindekilere iyimserlik aşılamıştır. Tüm bunlardan dolayı insaflı olan hiç kimse Türk Heyeti'ni eleştiremeyecektir.

The Turkish Delegation headed by İsmet Pasha, who will come to Turkey soon, achieved great success at the Lausanne Conference. Especially İsmet Pasha instilled optimism in those around him even during the most troubled times of the Conference. Because of all these, no one who is fair will be able to criticize the Turkish Delegation.

Lozan'dan[2]

İsmet Paşa ile refiklerinin vatan toprağına dönmelerine dört gözle bakanların sabırları artık taştığını pek iyi takdir ediyoruz. Halkımızın bu iştiyakı, bir aşk, bir sevda iştiyakı kadar müheyyiçtir. Milletlerine kıymettar ve baki bir hizmet gören bu zevata karşı deprenmeyecek çarpmayacak bir Türk yüreği bulunur mu? Muhabbet mütekabildir. Hiç şüphe etmemeli ki İsmet Paşa ile refiklerinin kalpleri de vatana ve vatandaşlara müştaktır.

2 *Sahib-i imtiyazımız tarafından gönderilmiştir.*

Yedi sekiz ay, tahammül olunmaz bir endişe içinde imrar-ı ömür etmiş, daha doğrusu ömür tüketmiş olan murahhaslarımız ancak millet ve vatan aşkıyla, vazife önünde bu kadar metanet gösterdiler. Onlar Türk iline alnı açık olarak geri dönmek isterlerdi. Birkaç günden beridir ki yüzleri güldü, çehreleri ışıklandı. Her içtima ve celseden Lozan Palas Oteli'ne dönen murahhaslarımızın bazen ne müellim tefekkürat ile içeri girdiklerine biz şahit oluyor idik. Çehreleri bir harp cephesinden döner gibi ciddi idi. Muvaffakiyetle biten müzakerelerden, galebe etmiş bir asker gibi zafer neşvesiyle avdet ettikleri de olmadı değil.. Fakat müzakerelerin heyet-i umumiyesi ne yürek ezici, ne can sıkıcı, ne vicdan eritici bir muhit, bir vaziyet içinde cereyan ediyor idi! Hamden lillah gayret ve hamiyetlerinin mükafat-ı maneviyesine nail oldular. Tengrinin rahmeti üzerlerine yağsın.

Vazifenin biri, ikisi bitti; şimdi bir de üçüncüsü var ki o da Amerikalılar ile cereyan eden müzakerattır. Bunun daha kaç gün süreceği malum değildir. Birkaç bahs tezekkür edildi, karar giydi. Fakat mühim bir mesele daha kaldı: Amerikalıların tebaaları için muharebeden mütevellit zararların tazmini talepleri.. Bu mesele daha halledilemedi. Amerikalılar cumartesi gününe kadar iddialarında sabit oldular ve nihayet işin bir hakeme havale edilmesini talep ettiler. Biz ise Amerikalılar ile harp etmediğimizden bu taleplerini kabul edemiyoruz. İşte kalan mesele budur. Mülken bu kadar zarar ve hasardan sonra bir de üste para vermek bize hakkından vazgeçmek kadar giran geliyor. Yakılan yıkılan memleketimize, çivi bile kakmamış iken bizden nisbet haricinde zengin olan milletlere bir de para vermek imkânı var mıdır? Fakat karşımızdakiler, Şarklı değiller ki, kanaatle, gönül zenginliğiyle itilaf etmiş olsunlar. Bütün türküleri para üzerinedir. Bu halet-i ruhiye bize ne kadar garip geliyor. Amerika'daki (make money: para yapmak) kaidesi bizde henüz meri değildir.

Fakat ümit ediyoruz ki bu mesele de hallolup bitecek ve heyet-i murahhasamız, üç muahedeyi imza ile avdet etmiş olacaklardır. Bir temennim var ki o da Ankara'da cereyan edecek tasdik müzakeratından sonra İsmet Paşa'nın, layık olduğu birkaç aylık istirahate ermesidir. Paşa için bu, lazımdır. Muahede-i sulhiye müzakeratında Paşa'nın ömrü törpülendi. Onun istirahate çok ihtiyacı vardır. Diğer ecnebi murahhaslarına vakanslar (tatiller) verilecektir. Her biri bir kaplıca mevkiine gidip kaybettikleri kuvvetlerini iade edeceklerdir. İsmet Paşa da Anadolu'nun güzel havalı, tatlı sulu bir yerinde başını dinlemelidir. Manen ve maddeten buna ihtiyacı vardır. Büyük Millet Meclisi bu lüzumu elbette takdir eder. Biz çok isterdik ki murahhaslarımız Venedik'ten vapura binerek beş altı gün müferrih bir deniz havası alsınlar. Böyle yapacaklarını zannetmiyorum.

Kim bilir Paşa daha kaç nutuk irat edecek, ne kadar nefes tüketecek, ne kadar mülakatlara maruz kalacak; gazetecilere meram anlatacak! Düşmanlara karşı zülfikarını çekip arslan gibi gibi kükremiş olan bu harp adamında ne büyük nezaket vardır. Onun bu nezaketi yapma değildir, samimi ve derunidir. En yorgun zamanlarında, en canının sıkıldığı anlarda bile biz onda bu ulüv fıtratı gördük. Biz ona meyus meyus baktığımız zaman o tavr ve edasıyla, güler simasıyla bizde ne neşveli ümitler tevlit ederdi. Bu zatın hizmet-i refakatinde bulunuş, ömrümüzün unutulmaz muazzez hatıralarını teşkil edecektir. Lozan gazetelerinden biri Paşa'nın birkaç gün evvel tayyare ile Bern şehrine gittiğini tasvir ederken "semadan nüzul etti" tabirini kullanmış idi. Hakikaten İsmet Paşa gökten nüzul etmiş bir melek hilkatindedir.

Allah onu daima vatan hizmetlerine vakf-ı nefes ile muazzez eylesin.

İsmet Paşa ve rüfekası ellerinden geleni yaptılar. Onlar şimdi de, sonra da bu milletin takdirine nail olacaklardır. Erbab-ı insaf onları hiçbir zaman tenkit edemez. Bundan sonra vazife o muahedenin prensiplerine göre siyaseten ve iktisaden işe el süreceklerindir. Bunu da öyle kolay zannetmeyelim. Artık hükmünü gösterecek, irfan ve malumat ve tecrübedir. Her dairenin amir veya vekilinde bu sıfatların bulunmasını temenni ederiz. Mebusluk sandalyesine oturacakların da bu son fırsatın, son menzil olduğunu ve yapılacak şeylerin çokluğunu ve güçlüğünü takdir edeceğini ve bu memlekete istirahat ve mesai devri açacak, semeresiz veya vakti gelmemiş masraflardan kaçındıracak bir idare bahş edeceklerini ümit ederiz.

"Heyetin Avdeti", İkdam, 4 Ağustos 1339/1923, s. 1.

"Safa Geldiniz!"

Türk Heyeti'ne başkanlık eden İsmet Paşa, sadece Lozan Konferansı'ndaki başarısıyla değil o konferansın yapılmasını sağlayan askerî mücadeleye büyük katkısı nedeniyle de İstanbul halkının takdirini kazanmıştır. Bundan sonra İstanbul halkının İsmet Paşa'dan dileği, İstanbul'un bir an önce tahliyesi için Lozan Antlaşması'nın TBMM tarafından hızlı bir şekilde onaylanmasını sağlamasıdır.

İsmet Pasha, who headed the Turkish Delegation, won the appreciation of the people of Istanbul not only for his success in the Lausanne Conference, but also for his great contribution to the military struggle that led to that conference. From now on, the wish of the people of Istanbul from İsmet Pasha is that the Treaty of Lausanne be quickly approved by the Grand National Assembly for the evacuation of Istanbul as soon as possible.

Bu sabah bu satırlar okunur iken, şehrimiz baştanbaşa bir cuşiş-i millî içinde bulunacaktır. İstanbul ahalisini bu suretle harekete getiren ve cuş-u huruşa sevk eden saik, Lozan heyet-i murahhasamız reisi İsmet Paşa'nın Lozan'dan şehrimize vusulüdür.

Şehrimizin şimdi aguşuna aldığı İsmet Paşa'yı bugün bütün İstanbul, en samimi tezahüratıyla istikbal ediyor ve İstanbul ahalisinin her tabakasına mensup halk, Türkler için ve Türk ili için şerefli bir sulh akd ve imzasına muvaffak olan İsmet Paşa'ya: "safa geldiniz!.." diyor. "İkdam" dahi, İstanbul ahalisinin ve bütün Türk efkâr-ı umumiyesinin bu hissiyat-ı tevveccühkaranesine tamamen iştirak ile, bugün İstanbul'da Türk muhitine ve Türkler arasına dâhil olan İsmet Paşa'ya, bütün İstanbul ahalisiyle hemzeban olarak "safa geldiniz!" der ve ifayı vazife-i hoşamedi eder.

Bugün İstanbul halkı, İsmet Paşa'nın şahsında sulhu tebcil ediyor. Türkler, o kadar uzun süren, o kadar fedakârlıklara, o kadar kurbanlara sebep olan, o taab-aver mücadelat-ı milliyeyi, hep sulhu temin etmek gayesiyle ihtiyar ve idame eylemişler idi. Fakat onların istediği sulh, kendi hudut-ı milliyeleri dâhilinde, Türklere tam bir istiklal ve hâkimiyet temin edecek olan bir sulh idi.

Türkler, gerek harp meydanlarında istihkar-ı hayat ederek düşmanla çarpışır iken ve gerek konferansta sulh masası başında en çetin müzakerat ile meşgul olur iken, daima o gayeye müteveccih idiler. Ve daima onun istihsaline azim idiler.

Türkler Lozan'da, İsmet Paşa'nın himmet ve azmiyle, kendilerinin layık ve müstahak olduğu bir sulhu, bütün cihana kabul ve tasdik ettirdiler.

İşte bugün İstanbul ahalisi, baş murahhasımız İsmet Paşa'yı istikbal eder iken ve ona karşı hissiyat-ı takdirkaranesini samimi bir cuşiş ile izhar eder iken, müşarünileyhin şahsında, bizim için hayırlı ve şanlı olan Lozan sulhunu dahi tesid etmiş oluyor.

Bu sulh meselesinde İsmet Paşa'nın ifa etmiş olduğu rol, yalnız Lozan müzakeratını hüsn-i idare etmekten ve şerait-i sulhiyeyi bize en muvafık olacak surette kabul ve tasdik ettirmekten ve akıbet-i sulh muhadesini imza etmekten ve ettirmekten ibaret değildir.

Lozan Konferansı'ndaki vaziyetimiz bir netice idi. O neticeyi ihzar eden birtakım esbab-ı evveliye var idi ki, bunlar da, Anadolu'daki muzafferiyat-ı askeriyemiz ve Mudanya İtilafına varıncaya kadar olan muvaffakıyat-ı siyasiyemiz idi. İşte bizi, Lozan Konferansı'nda, Harb-i Umumi galipleri olan Düvel-i Muazzama ile aynı hukuku haiz akitler gibi karşı karşıya bulunduran esbab ve sevaik bunlar idi.

Hâlbuki İsmet Paşa'nın, bütün o muvaffakıyat-ı harbiye ve siyasiyede dahi ehemmiyetli bir hissesi var idi. Binaenaleyh onun rolü, yalnız Lozan'da sulh müzakeratını icra etmek ve bize en muvafık şerait-i sulhiyeyi temin etmek ve akıbet-i sulhnameyi imza eylemekten ibaret kalmamıştır. Bugün alkışladığımız şerefli sulhu ihzar ve tevlit eden bütün harekât-ı milliye ve siyasiyede müşarünileyhin muvaffakıyetle ifa ettiği vazifeler mevcuttur.

İşte İstanbul halkı bugün İsmet Paşa'yı istikbal eder iken ve onun hakkındaki hissiyat-ı şükürgüzarisini izhar ve ilan eder iken, ona, yalnız Lozan Konferansı muvaffakiyetli murahhası nazarıyla bakmıyor. Bununla beraber müşarünileyhde, Lozan sulhunu ihzar eden amillerden birini görüyor ve bugün ona, ancak o suretle kalbini açıyor ve hissiyatını döküyor.

İstanbul ahalisi bugün, İsmet Paşa'yı istikbal eder iken ve onun şahsında Lozan sulhunu alkışlar iken, sırf kendilerine ait bir ciheti dahi, bütün memleketi nimet-i sulha nail eden İsmet Paşa'nın piş-i dikkatine arz etmekten men-i nefes edememektedirler. Bu da İstanbul'un tahliyesini tesri eylemektir.

İstanbul'un tahliyesini tesri etmek, artık tamamen bizim elimizde bulunmaktadır. Zira muahede bizim Meclisimizce ne kadar çabuk tasdik edilir ise, İstanbul'un tahliyesi de o kadar çabuk olacaktır.

İşte onun için biz, İstanbul ahalisinin ve bütün mevaki-i meşgulemiz halkının efkâr ve amaline tercüman olarak sulh muahedenamesinin Meclise arzında ve Meclisçe tasdikinde iltizam-ı sürat edilmesini İsmet Paşa'dan istirham ediyoruz. Zira İstanbul halkının da sulh nimetlerine, diğer bütün vatandaşlarımız derecesinde nail olabilmesi ancak tahliye neticesinde vaki olacaktır. Bütün memlekete ve millete sulh nimetini getirmiş olan İsmet Paşa'dan, böyle bir talepte bulunmaya İstanbul halkının hakkı vardır. Ve bunu İsmet Paşa'nın dahi teslim ve tasdik edeceği şüphesizdir.

"Safa Geldiniz!", İkdam, 10 Ağustos 1339/1923, s. 1.

"İsmet Paşa Geldi"

Lozan Antlaşması, Türklere birçok hak verdiği gibi önemli görevler de yüklemektedir. Bu görevlerin başında, Türkiye'nin elde ettiği hukuk ve egemenliği medeni bir millet gibi kullanmaya hazır olduğunu kanıtlamak gelmektedir. İsmet Paşa da, İstanbul'a geldikten sonra yaptığı açıklamada bu noktaya dikkat çekmiştir.

The Treaty of Lausanne gives the Turks many rights as well as important duties. One of these tasks is to prove that Turkey is ready to use the law and sovereignty it has acquired as a civilized nation. İsmet Pasha also drew attention to this point in the statement he made after he came to Istanbul.

Büyük Vazifelerimizi İhtar Etti

Heyet-i Murahhasamız reisi İsmet Paşa, dün şehrimize vasıl oldu. Kendisi, Çatalca'dan başlayarak şehrimize kadar devam eden ve şehrimizde haddi gayesine vasıl olan tezahürat-ı milliye ve parlak merasim ile istikbal edildi. Dün, bu sütunlarda yazdığımız vech ile İstanbul halkı, İsmet Paşa'nın şahsında muvaffakıyetli ve şanlı Lozan sulhunu alkışlıyor ve bu sulhun akd ve imzasında pek büyük liyakatler ve milliyetperverlikler göstermiş olan müşarünileyhe karşı hissiyat-ı minnetterane ve şükürgüzaranesini izhar ve ilan ediyor idi. Bu cuşacuş tezahüratın tafsilatı, diğer sütunlarımızda arz ve tafsil edilmiştir.

İsmet Paşa, kendisini istikbal etmek ve "İkdam" namına kendisine beyan-ı hoşamedi eylemek üzere Çatalca'ya kadar gitmiş olan bir muharririmize, sulhun bize, pek büyük vazifeler de tahmil etmiş olduğunu, bu sulh ile bizim bir yeni imtihan devresine girdiğimizi, fakat bu imtihanda da behemehâl muvaffak olacağımızı beyan etmiş ve memlekette zindegi gördüğünü ve bundan dolayı pek memnun olduğunu izah eylemiştir.

İsmet Paşa'nın, bu az kelimeler ile ifade ettiği efkâr, pek büyük manaları ihtiva etmektedir.

Evvela, bu sulhun bize pek çok hukuk temin ettiği gibi, birtakım büyük vazifeler de tahmil eylediğini beyan etmiştir.

Filhakika, Lozan sulhu bizi, tam bir istiklal ve hakimiyete nail etti ve bizi, Garbın diğer müstakil ve mütemeddin düvel-i müterakkiyesi mertebesinde bir devlet olmak üzere tanıttı. Bunu biz, bir hak olmak üzere istedik ve devletlere kabul ve tasdik ettirdik.

Fakat bu hak bize, birtakım büyük vazifeler dahi tahmil eylemiştir ki, o da, ahden ve hukuken diğer müterakki ve müstakil milletler derecesine çıktıktan sonra, bütün millî ve siyasi işlerimizi dahi o milletler zihniyeti ile düşünmek ve memleketimizin mukadderatını idare hususunda yine o zihniyetle çalışmaktır ve hayat-ı umumiyemizin her şubesinde icra edeceğimiz ıslahat ve teceddüdat yolunda vaz edeceğimiz bütün tedabir ve kavaninde hakikatperverliği, vazifeşinaslığı, hüsn-i ahlakı hakim kılmaktır.

İsmet Paşa, o kısa sözlerinde, bütün bu müselsel efkar ve mütalaatı zihninden geçirerek, bundan sonra bizim bir devre-i imtihana girdiğimizi beyan etmiştir.

Filhakika bizim için, sulhu takip eden ilk zamanlar, bir devre-i imtihan mahiyetindedir. Bütün cihan-ı medeniyet huzurunda biz, bilistihkak almaya muvaffak olduğumuz o hukuk ve hâkimiyeti, müterakki

ve medeni bir millet gibi hakkıyla istimal ve tatbik etmeye muktedir ve hazır olduğumuzu dahi fiilen ispat etmek mecburiyetindeyiz.

İsmet Paşa, bu hususta dahi, tamamen nikbin bulunmaktadır. Ve bu imtihanda da tamamen muvaffak olacağımıza emin olduğunu beyan etmektedir.

Lozan Konferansı'nda İsmet Paşa'nın bizim hukuk ve istiklalimizi tasdik ettirmek için, nasıl çalıştığı ve bu mesaisinde nasıl azimperverlik ve ciddiyet gösterdiği, bizim için her zaman piş-i ibret ve istifadede bulundurulacak bir ders numunesidir.

Bizim için bu, asla ihmal edilmeyecek bir derstir. Hele balada mevzubahis ettiğimiz devre-i imtihaniyede, bütün efrad-ı milletin, kendi saha-i mesaisinde daima bu suretle çalışması lazımdır. Ancak bu tarz-ı mesai iledir ki, imtihanda tamamen muvaffak olmaklığımız mümkün olacaktır.

İsmet Paşa, bu imtihanda tamamen muvaffak olacağımıza dair olan kanaat-i katiyesini beyan eder iken, memlekette gördüğü zindegiyi ileriye sürüyor ve bundan dolayı hissettiği memnuniyetini izhar ve tasvir eyliyor.

Filhakika bütün mesainin ve ba-husus azimane ve müsmir mesai-i matredenin ruhu ve temeli zindeliktir. İşte İsmet Paşa, memlekette bu zindegiyi görerek, milletin azimane çalışacağına emniyet getiriyor ve bu tarzda sarf edilecek mesai sayesinde bu imtihanda muvaffak olacağımıza kuvvetle kani bulunuyor.

İsmet Paşa'yı İstanbul halkı dün, en samimi hissiyatla istikbal eder iken ve onun şahsında muvaffakiyetli ve şerefli sulhu tebcil eder iken, müşarünileyhin balada mevzubahis ettiğimiz beyanatı o müteheyyic ve coşan halka karşı en büyük bir baba nasihati idi. Ve bu nasihat bütün millet için, her zaman bir ders-i istifade olarak derhatır edilmeye ve mucibince amel olunmaya layık bir düstur-i harekettir.

İstanbul ahalisi, istiklal ve hakimiyetine dair hukukunu tesid eder iken, İsmet Paşa'nın derhatır ettirdiği o büyük vazifelere dahi o suretle kıymet ve ehemmiyet vermiş ve bundan sonra o vazifelerin tamami-i ifasıyla, bu imtihanda dahi muvaffakiyet kazanmaya azim eylemiştir.

"İsmet Paşa Geldi", İkdam, 11 Ağustos 1339/1923, s. 1.

“Meclis’te Muahede”

TBMM’de bazı milletvekilleri Lozan Antlaşması’nın Batı, Doğu ve Güneydoğu sınırlarına yönelik düzenlemelerini eleştirmişlerdir. Bu eleştiriler haklı ve iyi niyetli olmakla birlikte antlaşmanın onaylanmasına engel olmayacaktır. Zira Türk Heyeti, Lozan Konferansı sırasında diğer konularda olduğu üzere sınırlar konusunda da elinden geleni yapmıştır.

Some deputies in the Grand National Assembly of Turkey criticized the Lausanne Treaty’s arrangements for the Western, Eastern and Southeastern borders. Although these criticisms are just and well-intentioned, they will not prevent the ratification of the treaty. Because, the Turkish Delegation did its best during the Lausanne Conference on borders, as it did on other issues.

Birkaç günden beri sulh muahedesi hakkında bazı mebuslarımız tarafından Meclis’te irat olunan nutuklar, ve ba-husus bunların, muahede ahkamını tenkit yolunda olanları, şayan-ı tetkik ve teşrihtir.

Bu nutuklarda, muteriz mebusların ittifak ettikleri bir nokta vardır ki, o da Garp ve Cenubi Şarki ve Şark hudutlarımızın millî ve iktisadi cihetlerden pek nakıs ve hatta zararlı olduğu hakkındaki mütalaadır.

Bu itirazları dermeyan eden mebuslardan birçoğunun, o hudutlar üzerinde bulunan devair-i intihabiye mebusları ve serhad ahalimizin vekilleri oldukları nazar-ı itibara alınır ise, itirazlardaki samimiyete ve iddialardaki sıhhat ve isabete inanmamak mümkün olamaz.

Zira bu mebuslar, gerek Lozan Muahedesi’nde ve gerek Ankara İtilafnamesi’nde çizilmiş olan hudut hatlarının, bir milleti nasıl ikiye böldüğünü ve hududun öbür tarafında kalan milletimiz parçasının, nasıl bir akıbete duçar olduğunu ve vücuttan kesilip ayrılan bir uzuv gibi nasıl ihtilaçlar arz ettiğini pek yakından kendi gözleriyle görmektedirler. Ve o kısmın ameliyesinin acısını tabii ki ötekiler gibi hissetmektedirler.

Onun için bu serhad mebuslarının itirazları, o acıların alamıyla izhar edilmiş şikayet-i sayha mahiyetindedir. Artık bu feryatlarda, siyaset-i beynelmilel nezaketleri ve teşrifatları aramakta hiç kimsenin hakkı yoktur.

Bir de bu itirazların müdafaası yolunda serdedilen delillere, ve yürütülen muhakemelere dikkat edilsin. Bunlarda, tevsi-i memalik etmek ve müstakbel taarruzlar için sevk-ül-ceyş hudutlar aramak gibi, fütuhatcuyane emeller asla mevcut değildir. Bütün o itirazları haklı göstermek için ileriye sürülen deliller, hep zamanın en demokratik millî düsturlarına müstenit demokratik delillerdir.

Bu serhad mebuslarının o müteellimâne itirazları karşısında Meclis’teki bütün mebuslar teesürlerini gizleyememişlerdir. İçlerinde gözyaşlarını bile zapt edemeyenler bulunmuştur. Meclisin bu halet-i ruhiyesi gösteriyor ki, Lozan Muahedesi’nin temin ettiği hudutların her kısmı, bizim amal-i milliyemizi tatmin edememiştir.

Fakat bu hal, tabii muahedenin tasdikine mani olmayacaktır. Meclis kürsüsünden muahedeyi tenkit edenlerden birçokları dahi, o itirazlarına rağmen yine tasdik lehinde rey verecekler. Ve muahede ile çizilmiş olan hudutları, ağlaya ağlaya kabul edeceklerdir. Fakat o hudutların öbür tarafında kalan milletdaşlarını asla unutmak ve onları düşünmemek kimsenin elinden gelmez. Bunu istemek hissiyat-ı beşeriye ile kabil-i tevfik değildir. Başka memleketlerde de aynı hal vaki oldu.

Mecliste tezahür eden bu hal, alem harici için dikkat ve ehemmiyetle piş-i tetkik ve mülahazaya alınmaya şayandır.

Zira bilhassa serhad mebuslarının itirazat-ı şedidesi ve umum Meclis'in halet-i ruhiyesi gösteriyor ki, bizim heyet-i murahhasamız Lozan'da o hudutları, hatta Türkleri bile tamamen memnun edemeyecek bir şekilde kabul etmekte muztar kalmış ve bu fedakarlığı ancak harbe hitam vermek ve sulh-i cihanı temin etmek gibi âli ve insani maksatla ihtiyar etmiştir.

Serhad mebuslarımızın itiraz ve mahzurlarını beyan ve tadat eyledikleri bu hudutlar ile, müstakbalen hududun iki tarafındaki emniyet ve asayişi muhafaza etmek müşkülata maruz kalmamak için her iki taraftan pek ziyade îtinâ lazım gelecektir.

Mesela Suriye hududunu alalım. Orada İskenderun, Antakya ve Beylan ve havalisindeki Türk kitle-i kesifesinin, kendi mukadderatlarına razı olarak sakin kalabilmeleri için onlar hakkındaki itilafname ahkâmının tamamen tatbikine Fransa idâresinin pek ziyade îtinâ etmesine intizar ederiz. Zira bizim tarafımızdan ne derece dikkat ve îtinâ edilirse ise edilsin, yalnız bizim dikkatimiz ile hudut civarındaki sükun ve huzurun temini mümkün değildir. Bu hususta Fransa'nın Suriye idaresinin bize zahir olması lazımdır. Bu da ancak, hududun öbür tarafında kalmış olan Türk ahali hakkında itilafname ahkamının tamamen tatbiki ile ve onlar hakkında hüsn-i muamele ve onları birtakım intikamcı unsurlara ezdirmemek ile olur.

Meclisteki bu müteellimâne nutuklarda Fransa'nın ve Fransa idâresinin ismi geçtiyse, ancak Suriye hududu mıntıkasındaki Türklerin mukadderatı için geçmiştir. Ve bu teellümat, mahzan o milletdaşlar için, Fransa'yı tehdit için izhar edilmemiştir. Millî mefkurenin ne demek olduğunu ve zalim bir hattı hudut ile bir milletin bir uzvunun kesilmesinden bütün milletin ne derece mütessir olduğunu, Fransızlar pekala takdir ederler. Zira bunu kendi nefislerinde tecrübe etmişlerdir. Onların bu hususta göstermiş oldukları millî heyecanlar, bizim için de mucib-i ibret olmuştur. Bize ders öğretmiştir.

Onun için Fransızların bizim serhad mebuslarımızın o acı feryatlarını, Fransa'ya karşı hasmane bir hareket gibi telakki etmeyeceklerini ümit ederiz.

Fransa idâresi, Suriye hudutlarımız civarındaki millettaşlarımıza itilafname dairesinde muamele ettikçe, hududun beri tarafındaki heyecanı teskin edebilir. Şimdi bizim ondan istediğimiz yalnız bundan ibarettir. Bunda ise Fransa için münfail olacak, vesveseye düşülecek hiçbir şey yoktur.

Heyet-i murahhasamız Lozan Konferansı'nda, diğer mesail hakkında olduğu gibi hudutlarımız meselelerinde de pek ziyade çalışmış ve hududumuzun tam olarak tayin ve tahdidi için imkanın son derecesine kadar sarf-ı gayret etmiştir.

Konferans müzakeratı bu hususta ne kadar tafsilatı havidir. Bu tafsilatı gazetemiz vaktinde derc ettiği zaman kendi mütalaanı dahi ilave etti. İsmet Paşa Türk milletinin hukukunu müdafaa için hiçbir an feda etmemiş ve müttehid cephe karşısında heyet-i murahhasamız yalnızca son mücadeleye kadar gitmiştir. Daha ne yapabilirdi.

Suriye hudutları, evvelce bir itilafname ile tayin edildiği için konferansta tabii o hususta müzakere cereyan etmemiştir.

Fakat Garp hududumuz için, Trakya hududu için, heyet-i murahhasamızın nasıl çalıştığını, ve ne gibi çarelere tevessül etmek istediğini ve hatta rey-i amme müracaatı bile teklif ettiğini efkâr-ı umumiyemiz tamamen bilmektedir. Heyet-i murahhasamızın bütün gayretleri, iktihamı gayri mümkün birtakım müşkülata maruz kaldı. Tahminimiz haricinde olarak Sırpların bile muhalefet-i şedidesine maruz kaldık. Sırplar bizim, Meriç'in öbür tarafına taalluk eden tekliflerimiz hakkında dediler ki: "Siz bu gidişle Belgrad'a doğru yürümek mi istiyorsunuz. Sırbistan hududunuzun Meriç'i tecavüz etmesine muvafakat edemez."

İşte heyet-i murahhasamız, bizim Garp hududumuzun tayini hususunda Müttefiklerden, Yunanistan'dan maada Sırpların bile muhalefet-i şedidesi karşısında bulundu.

Onun için bugün Mecliste hudut meseleleri mevzubahis olur iken, ne mebusların, ne de bütün milletin efkarından, heyet-i murahhasımızı itham edecek ve mesul tutacak bir fikir geçemez. Bütün itirazlar, hudutlarımızın tayininde gerek hükümetimizin ve gerek heyet-i murahhasamızın tekalif ve mesaisine hail olan harici kuvvetlere ve muhalefetlere karşı kalbi bir feryattan ibarettir.

"Meclis'te Muahede", İkdam, 24 Ağustos 1339/1923, s. 1

"Muahedenin Tasdiki"

Lozan Antlaşması TBMM tarafından onaylanmış ve bunun ardından bir konuşma yapan İsmet Paşa son derece güçlü kanıtlarla antlaşmayı savunmuştur. Antlaşmanın onaylanmasının ilk sonucu İstanbul'un tahliyesi olacaktır. Bu noktadan sonra İstanbul başkent olmasa da, öneminden dolayı kendisine özgü kanunlarla yönetilmeli ve buraya özgü özel bir idare kurulmalıdır.

The Treaty of Lausanne was approved by the Grand National Assembly of Turkey and İsmet Pasha, who made a speech after that, defended the treaty with very strong evidence. The first consequence of the ratification of the treaty will be the evacuation of Istanbul. After this point, although Istanbul is not the capital, it should be governed by its own laws due to its importance and a special administration should be established here.

İsmet Paşa'nın Nutku

Mecliste mevki-i müzakereye konmuş olan Sulh Muahedenamesi hakkındaki müzakerat nihayet bulmuş ve muahedename tasdik olunmuştur.

Müzakeratın hitamında İsmet Paşa tarafından irat edilmiş olan nutukta, muahedenin her ciheti gayet kuvvetli delillerle müdafaa edilmiştir. Bu nutkun bize, Ankara muhabir-i mahsusumuz tarafından telgrafla bildirilmiş metni, dünkü nüshamızda münderiç idi.

Bu nutukta İsmet Paşa, heyet-i murahhasa reisi sıfatıyla muahedenameyi müdafaa eder iken, bugünkü sulha takaddüm eden bütün hadisat-ı harbiyenin, hata Harb-i Umumideki siyaset-i harbiyenin

dahi tarihçesini yapmış ve o siyaset-i harbiye ile İstiklal Harbi arasında bir mukayese yürütmüştür. Bu mukayese neticesinde, eski Osmanlı İmparatorluğu siyaset-i harbiyesiyle usul-i siyasetinin, şimdiki muharebe ile usul-i siyasete asla benzemediğini ve şimdikilerin o evvelkilere ezhercihet faik ve millete nafi olduğunu beyan ve izah etmiştir. Bu mukayesede İsmet Paşa'nın istinat ettiği deliller, hep hadisattan iktibas edilmiş ve fiiliyata dair olduğu için, gayri kabil-i tevil ve itiraz idi.

İsmet Paşa'nın müdafaasından bir kısmı, hudut meseleleri hakkında bazı mebuslar tarafından vaki olan itirazlara cevap idi. Cenup hududunun zaten Ankara İtilafnamesiyle çizilmiş bulunduğunu ve Garp hududumuzun dahi, Misak-ı Millî veçhile tahdit edildiğini ve Garbi Trakya'nın zaten Misak-ı Millî'den hariç olduğunu ityan ederek bütün vazifesini Misak-ı Millî dahilinde ifa etmiş olduğunu serdetmiş ve bu hudutlardan dolayı, Muahedeye itiraz etmenin doğru olmadığını beyan etmiştir.

Neticede İsmet Paşa, bu Muahede ile Türklere ne hayır ve menfaat temin edildiğini beyan tadat ediyor ve Muahedenin, mütecanis, yeknesak bir vatan temin ettiğini ve her türlü kuyuddan azade bir vaziyet-i halk ettiğini, hükumet içinde hükümet ihdas eden imtiyazattan memleketi halas ettiğini izah eyliyor.

İsmet Paşa nutkunda, bu yeni esaslar üzerine kurulan devlette, o yeni şeraite göre, halkın o yeni halet-i ruhiyesine göre, siyaset-i hariciyenin bademane ne yolda tedvir edileceğini dahi tasrih ediyor. Sulhtan sonra yeni Türkiye'de birinci Hariciye Vekili olan İsmet Paşa'nın, siyaset-i hariciyeye, ve diğer devletlerle münasebata dair olan o beyanatı, bizim yeni siyaset-i hariciyemiz için ilk yeni düsturu ilan etmektedir. Zaten bu düstur, yeni Muahedenin ahkamından istinbat edilmiş bulunuyor. Bu düstura göre bundan sonra Türkiye, temas edeceği herhangi bir devlete karşı, kendi mevcudiyetini müdrik, ve tam müstakil ve menafine tamamen sahip bir vaziyet alacaktır.

Bundan sonra münasebet-i hariciyede ve tesis edilecek dostluklarda, evvelemirde Türkiye'nin ve Türk milletinin hüviyet-i müstakilesi tamamen muhterem ve muteber olması, bir nokta-i azimet ad olunacaktır. Ve bilcümle münasebatta mütekabiliyet aranacaktır.

İşte Lozan sulhu Türkiye'sinin ilk Hariciye Nazırı, bundan sonraki siyaset-i hariciyemizin esas düsturunu bu suretle Meclis kürsüsünden yalnız bizim efkar-ı umumiyemize karşı değil, bütün cihan-ı hariciye karşı bu suretle beyan ve ilan ediyor.

İsmet Paşa Meclis kürsüsünden irat ettiği bu nutukta, o kadar samimane ve o kadar hakikatperverane ifadatta bulunmuştur ki, nutkun bu vasfı, onun kuvvet ve tesirini pek ziyade artırmıştır.

Muahedenin Meclisimizce tasdik olunmasının ilk neticesi, tahliyedir. Keyfiyet-i tasdikin şehrimizdeki Müttefikler mümessillerine resmen tebliği tarihinden itibaren -evvelki gün gece yarısı idi- altı hafta zarfında mevaki-i meşgulemiz tamamen bizim hâkimiyetimize avdet edecektir.

Şimdi bu tahliye akabinde, bizim tam hakimiyetimiz, nasıl bir idare ile şehrimize gelecektir?.. Bu cihet şayan-ı tetkik bir meseledir. Şehrimiz, merkez-i hükümet olmayacak… Fakat alelade bir vilayet gibi mi idare olunacak?... Bizce bunun imkanı yoktur. Bu hususta tecrübeler ile geçiştirilecek vakitler, bu şehre pek zararlı neticeler verebilir. Burası merkez-i hükümet olmasa dahi, vaziyet-i coğrafyası,

ticariyesi, iktisadiyesi itibariyle ve ekalliyetlerin memleketimizde yegâne karargâhı olmak itibariyle kendisine mahsus bir hususiyeti vardır. Ecnebi süferasının merkez-i hükümete gidecekleri farz edilse bile, burada, ecnebi devletlerinin birçok general konsolosları ve konsolosları ve memurin-i şehbenderisi bulunacaktır. Ve bunlar, merkez-i hükümetle değil, asıl mahalli hükümetin en büyük memuruyla münasebatta bulunacaklardır.

Ecnebi tebaasının en kesif içtimagahı dahi burası olacaktır.

Ecnebiler hakkında bizim kanunlarımızı, bizim nüfuz-i hükümetimizi burada hakkıyla tecelli ettirmek ve Muahede ahkâmı dairesinde tatbik edebilmek için, buranın teşkilatı diğer vilayetler teşkilatından çok daha başka ve çok daha vasi olmak lazımdır. Mesela bu işleri, alelade bir vali ile ve onun maiyetinde umur-ı ecnebiye müdürüyle görmek kabil değildir. Tahliyenin refinden sonra burada, Hariciye Vekaletinin bir mümessilini bulundurmak dahi manasız olur. Bütün nüfuz-u hükümet burada bir vali-i umuminin uhdesinde bulunmalı ve vilayetin sair teşkilatı dahi ona göre olmalıdır.

Mesela İstanbul'un piyasası ve borsası, yalnız bu şehrin değil, bütün memleketin ve hatta civar Balkan memleketlerinin piyasası ve borsasıdır. Kezalik buradaki ecnebi müessesat-ı maliye ve itibariye, memleketin bütün ticaretinde ve iktisadiyatında mühim bir amil olmakta devam edecektir. Bunların buradan kalkıp merkez-i hükümete gitmeleri mümkün değildir.

Şimdi bu müessesat üzerinde hükûmetin nezareti ve kontrolü, alelade bir vilayetin memurin-i maliyesi tarafından icra olunmak mümkün mü?

Kezalik burada, bine yakın mekatib-i ecnebiye ve gayri müslime var. Bunlar hakkında kanunlarımızı tenfiz ve icra etmek, alelade bir vilayet maarif müdüriyeti teşkilatıyla kabil olur mu?...

Kezalik buranın zabıtası, idare-i mülkiyesi, belediyesi, adliyesi, evkafı vesairesi hep böyle… Bunların hiçbirisi, bizim umumi idare-i vilayatımız kanunlarıyla idare olunamaz. Onun için buraya mahsus istisnai kanunlar vazı ve burada hususi bir idare tesisi lazımdır.

İşte tahliyenin refi ile ve bizim tam hâkimiyetimizin buraya avdet etmesi ile beraber, buraya mahsus bir idare-i hususiyenin tesisi dahi lazımdır.

Muahedenin tasdiki neticelerinden biri dahi bu olmalıdır.

"Muahedenin Tasdiki", İkdam, 25 Ağustos 1339/1923, s. 1.

Aktaran / Transliterated by:
Burçin IŞIM[1]

- Tanin -

"Sulh Bayramı"

Lozan'ın sıradan bir barış antlaşması olmadığı, bundan böyle Türklerin de bir Avrupalı ile eşit olduğu, bunun aziz şehitlerimiz sayesinde elde edildiği.

The article mentions that Lausanne was not an ordinary peace treaty, that Turks were equal to a European, and that this was achieved thanks to the martyrs.

Türk tarihinde 24 Temmuz günü ilâ-nihâye en şerefli hâtırât arasında yâd edilecektir. İçinde yaşadığımız vak'aların azîmetini idrakten aciz olduğumuz cihetle alelâde bir bayram yahud bir muvaffakiyet karşısında gibi bir sevinç duymakla iktifa ediyoruz. Hâlbuki kendimizi vekâyi-i cariyeden uzaklaştırarak, bütün şu hadisât-ı yevmiyenin fevkine çıkarak düşünecek olursak tarih kitaplarında okuduğumuz mühim fasıl başları kadar derin ve cihanşümûl bir vak'a karşısında bulunduğumuzu anlarız.

Lozan'da bugün imzalanan sulh, her milletin tarihinde defaatle görülen alelâde musalaha-nâmelerden biri değildir. Asırdîde bir hulyâ ve emelinin [emelin] nihayet hakikat kesbetmesi netîcesinde Avrupa'dan koğulan Türklük ve Müslümanlık bugünkü Lozan Muâhedenâmesi ile tekrar Avrupa'ya geliyor ve millî hudutları dâhilinde sağlamca yerleşiyor.

Avrupa'dan atılan Türk devleti, terakkî edememeye mahkum, elleri ayakları zincirli, yarı müstakil, inkırâza namzed cılız bir mahlûk idi. Avrupa'dan koğulan bu Türklük dağları yıkan, denizleri alt üst eden sath-ı arazînin rengini değiştiren bir hadise-i tabîat gibi mukâvemetsiz bir dalga dâhilinde üç dört sene içinde tekrar geldi, azminin karşısına dikilen bütün mânileri kırdı ve tekrar te'sîs etdi. Hem bu defa bütün o eski bağları kırmış, genç, hür ve şiddetle zinde bir halde.

Bütün bu muvaffakiyetde senelerden beri süren felaket engiz bir harbin sonunda vuku'a geliyor. Bunun nasıl olup da bir millet için kâbil olabileceğini anlamakda zihinler cüdâ durur.

İşte bugün imzaladığımız Lozan Muâhedenâmesi bütün cihânın tarihinde böyle akıllara hayret verecek bir hadîse-i müstesnâ olarak ahz-ı mevkî edecekdir. Lozan Muâhedenâmesinin yırtdığı Sevr Muâhedenâmesi garbın şarka, Türklere ve Müslümanlara karşı asırlardan beri beslediği kin ve gayzın, efkâr-ı bâtılanın hiss-i istihfâf ve istihkârın bir mahsûl-i taassubu idi. Şimdi bütün bu eski dünya

[1]Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
E-mail: bucin_sm@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-2636-1077

yıkılıyor. Çıktığı yere hilâl tekrar avdet edebiliyor ve bir Türk ve Müslüman ile Avrupalı müsâvi olabiliyor.

Bu mukâyeseyi Türkiye ile Avrupa arasında dâimî bir adâvet zemini hazırlamak için yapmıyoruz. Bilakis hukukumuzu tesellüm etdirmekden duyduğumuz pek haklı gurur ve şetâret içinde adâvet değil itidâl sesi işitdirmek, yeni münâsebetimizi, yeni esaslara itina etdirmek isteriz. Eskisi gibi hudutlarımız dâhilinde her günkü hayatımızda hakk-ı hâkimiyetimiz karşısına Avrupa tagallüp ve tahakkümünün dikislediğini görmeyeceğiz. İzzet-i nefs-i milliyemiz her gün cerîhadar olmayacak. Her gün Avrupalılardan daha aşağı bir seviyede telakki edilmek ve öyle muâmele görmek yüzünden içimizde Avrupa'ya karşı nefret ve isyan hissinin yükseldiğini duymayacağız. Bu ayrılmak ve uzaklaşmak menbaʿının kuruması şark ile garbın münâsebeti üzerinde pekiyi tesir hâsıl edebilir. Avrupa diplomasisi şarkta yeni tesis eden vaziyeti lâyıkıyla idrâk ederek lazım gelen siyaseti takip edebilirse unutmak istediğimiz eski boğuk ve derin husûmet devrelerini tamamen kapamak kâbil olur.

İşte önümüzde, handân ve pür vaʿd açılan bu iki yol karşısında kalplerimizde derin bir inşirâh hissederken zihnimiz pek tabiʿi bir hareketle bu saâdeti bize hazırlayan fedakârlara gidiyor. Türk Milleti bu günkü mevkiini kolayca kazanmadı. Onu en güzide ve necip evlatlarının kanıyla ödedi. Kazandığımız bir muvaffâkiyet-i siyasiye değildir, bir muvaffâkiyet-i milliye ve askeriyedir. Bâd-ı hevâ bir şey almadık. İçimizde bugün bulduğumuz haz ve saâdet mücâhede meydanında şehit düşen kardeşlerimizin, evlatlarımızın ruhumuzda sızlayan zıyâ-ı ebedîleri üzerinde inkişâf ediyor. Bunun içindir ki, bunun sulh bayramını tesʿîd eden İstanbul en evvel şehitlerini düşünüyor ve onların kabirlerini ziyarete koşarak bir vazife-i şükrân ve minneti ödemeye çalışıyor. Lozan sulhunu onlar imzaladı. Bizim nâmus ile yaşamamız için onlar öldü. Elimize geçen bu istiklâl ve hürriyet üzerinde o muhterem şehitlerin en büyük hakkı vardır. Bize her türlü kayd-ı esaretden azâde bir halde teslîm edilen bu mülkü ancak hüsn-i idâre sayesinde onların bu hakkını ödeyebiliriz.

Hüseyin Cahit, "Sulh Bayramı", Tanin, 24 Temmuz 1923, s.1.

"Şark Sulhunun Arefesinde"

Lozan Konferansı'nın en çok kazananın Türkler olduğu, Türklerin kendi vatanlarını kurtarmada iki önemli faktörün olduğu, birisinin hükümetin denizden yapılacak saldırılara çok uzak yerde kurulması diğerinin milli bir devlet haline dönüşmesi olduğu,

The most important winner of the Lausanne Conference is the Turks, there are two important factors in saving the Turks' homeland, one of them is the establishment of the government in a place far away from the attacks from the sea, and the other is its transformation into a national state.

Tan gazetesi, Lozan'da büyük bir zafer-i siyasî kazanan Türkler birçok asırdan beri zâyiʿ etdikleri İstiklâl-i tâmı da kazandılar, diyor

Tan gazetesi Lozan Konferansı'nda müzâkerâtın hitâmı münâsebetiyle yazdığı makalede şöyle diyor: "Şark sulhünün teʾsîsi sekiz ayda mümkün olabildi. Sulh murahhasları geçen Teşrîn-i sâninin

31. günü Lord Curzon'un riyâseti altında toplanmışlardı. Sulh muâhedenâmesi ancak 24 Temmuzda imzalanabiliyor. Gerçi müzakerât pek uzun sürdü ise de mademki akîm kalmadı o halde bu uzunluk affolunabilir. Dört mevsimi birden kucaklamış olan konferans meyve mevsiminde hitâma ermek gibi bir meziyete hâiz bulunuyor.

Sulh muâhedenâmesinin metnini veyahut tarihini tetkîk etmek zamanı henüz gelmemişdir. Çünkü henüz metin neşrolunmadı. Şark sulhünün tarihini tetkîke kalkışmak ise bizi garp işlerini düşünmekden alıkoyabilir.

Tamirat mesʾelesinde Fransız-Alman ihtilâfını uzatmaya çalışan İngiliz siyaseti karşısında ittihada ihtiyacımız vardır. Bütün bizi yekdiğerimizden ayırması muhtemel olan münâkaşâtı sonraya bırakmalıyız. Esasen vakt-i merhûnu hulûl edince bu münâkaşât faydalı da olacaktır. Çünkü İngiltere Hükümetinin ısrârı üzerine Lozan Konferansı'na gitmemiş olan Mösyö Franklin Buyyon Fransa Parlamentosuna tam zamanında dâhil olmuşdur.

Bugün için yapılacak şey konferansın icmâlî bir bilançosunu yapmak, konferansa başlıca iştirâk eden bilançodaki kâr ve zararları işaret etmektedir. Bu bilançonda en çok kazanan Türkler olduğu ap-aşikârdır. İsmet Paşa ile refîk-i mesâ'îsi Rıza Nur Bey heyʾet-i mecmuʿa itibârıyla bize karşı büyük bir zafer-i siyasi kazanmışlardır. Bunlar hasımları olan İngilizlerle Yunanlıların Mudanya Mütârekenâmesinden istihsal etmek istedikleri tehlikeli neticelerden kurtuldukları gibi memleketleri olan Türkiye birçok asırdan beri zâyiʿ etdiği istiklâl-i tâmmı elde etmeye muvaffak olmuşdur. Türkiye'nin erkân-ı askeriye ve siyâsiyesi memleketlerini ölümden şanlı ve cidden serî bir suretde -Evet seri diyoruz, çünkü Sevr Muâhedenâmesi imzalanalı henüz üç sene olmamıştır.- kurtarmaya muvaffak oldularsa bunu yalnız kendi azim ve maharetlerine, kendi askerlerinin cesaretine medyûn değildirler. Türkiye'de vücûda gelen iki esaslı rehâkar tahavvülün de bu zaferde büyük dâhili vardır. Bu tahavvüllerin biri Türkiye'nin sırf milli bir devlet haline gelmesi, diğeri merkez-i hükümetini denizden gelecek bir düşman için gayr-i kâbil-i tecavüz bir mevki'e nakleylemesidir. Temenni ederiz ki bu tahavvüller arızaya uğramasın!

Lozan Konferansı Fransa hükümeti için Ankara İtilafnâmesinin ümid etdirdiği derecede mahsuldâr olmamışdır. Maamâfih yukarıda söylediğimiz vechile şimdi bu mes'eleyi münâkaşa edecek değiliz. General Pelle'nin bu konferansda ifâ etmiş olduğu hizmetleri inkâr etmeksizin yalnız bir noktaya işaret etmek isteriz ki: Fransa Hükümeti'nin konferansda çekdiği sıkıntı ve Fransız menâfi'inin uğradığı zarar ya birinci konferansda olduğu vechile bir Fransız murahhasının Türklere karşı ulu orta İngiliz murahhasına müzâheret etmesinden yâhud kuponlar mes'elesinde olduğu vechile İngiltere'nin Fransa'ya müzâheret göstermesinden neş'et etmişdir.

Çestır [Chester] Projesinin kopardığı gürültüden sıkılabileceği zannolunan Amerika bu sıkıntıdan kurtulmanın ve Amerikan hukûkunu müdâfa'a etmenin yolunu buldu. Konferansın son celsesi Türklerin olduğu kadar Amerikalıların sayılan bir muvaffâkiyetle neticelendi: Pek zayıf olduğu için hakeme havâlesine İngiltere'nin bile râzı olmadığı Turkish Petroleum Kumpanyası'nın mütâlebâtını konferans tasdik etmedi. Paris'de iyi hâtıralar bırakmış mâhir bir diplomat ile Amerika murahhası mezkûr kumpanya ile yapılmış olan itilâfât Amerikalıların menâfi'ine halel vermemek lazım geleceğini söyledi.

Eğer yanlış anlamıyorsak, imtiyâzâta aid mukâvelenâmeyi imzâya lüzum görmeyen Japonya Hükümeti gibi Amerika Hükümeti de açık kapı politikasına merbutdur. Binâenaleyh Irak mes'elesinin tarz-ı halline Amerika lâ-kayd kalamayacakdır. İngiltere Hükümeti Alman tâmiratı meselesine Amerikan'ın karışmasını arzu etdiğine nazaran Irak işine de müdâhale etmesi de İngilizlere nâ-hoş görünmemek icâb eder.

Rusya Hükümeti boğazlar mukâvelenâmesini imzâya davet edilmişdir. Sovyet Cumhuriyetleri Federasyonunu bir kat daha teşyîde muvaffak olan ve bu suretle bütün Rus komünün an'anevi menâfi'ini müdâfa'a mevki'ine çıkan Moskova Hükümeti ilk defa olarak büyük bir Avrupa akdine iştirâk fırsatına nâil oluyor. Alman gazetelerinin neşriyâtına inanmak lazım ise Moskova ile Berlin arasında büyük bir faâliyet-i siyâsiye ve iktisâdiye vardır. Buna ta'accüb etmemeliyiz. Ancak Rusya'nın Fransa'ya karşı ittihâz edeceği hatt-ı hareketi ta'yinde büsbütün serbest olmadığına dair işitdiğimiz şeyler de acaba sahih midir? Rivâyete nazaran İngiltere Hükûmeti geçenlerde Rusya ile aralarında mütehaddis ihtilâfı müzâkere ederken Ruslara Fransızlarla görüşmemelerini tavsiye etmiş imiş. Diğer bir rivâyete göre Rusya Hükûmeti Londra'daki Rus sermâye ve emti'âsına İngilizlerin ambargo vaz' etmelerinden korkarak Lord Curzon'un arzusuna çâr-nâ-çâr muvaffâkiyet etmiş imiş. Bütün bu rivâyetler birer masal da olabilir. Ancak biz Fransız ve Rus menâfi'inin hiçbir noktada yekdiğerine zıt olmadıkları fikrinde bulunduğumuz için bu masal tekzib yahud aksine vekâyi' ile o rivâyetlerin hilâfı isbât edilirse memnuniyet duyarız.

Lozan konferansından en çok müte'essir olan devlet İngiltere olduğuna şüphe yokdur. Müttefiklerin 1923 Martında akdetdikleri konferans esnasında Lord Curzon'un Mösyö Poincaré'ye karşı müdâfa'a ettiği hayal-perverâne nazariyeleri geçen hafta yine bu sütunlarda teşrîh etmişdik. O vakit Lord Curzon Marmara'nın şimâl sevâhilini Türklere iâde etmeye İngiliz Efkâr-ı Umûmiyesi'nin müsâade etmeyeceğini söylüyordu. Kezâlik Lord Curzon Gelibolu'nun Türk kontrolüne tevdî'ine İngiliz efkâr-ı umûmiyesi müsâ'id olmadığı mütalâ'asında bulunuyordu. Lord Curzon bir Ermeni yurdu tesîsi ve Türkiye'nin muhtelif menâtıkında beyne'l-milel Jandarma kuvvetleri ikâmesi fikrinde idi. İzmir şehri[nin] doğrudan doğruya Türklerin hâkimiyeti altında kalmasına razı olmuyordu. Mösyö Poincaré Türklere de diğer milletler misilli muâmele edilmesi lüzûmunu ileri sürerek Lord Curzon'un mütalaalarına itirâz etdiği zaman İngiliz Hâriciye Nâzırı bu nazariyeyi İngiliz Efkâr-ı Umûmiyesinin kabul edemeyeceğini serd ediyor, Türkleri akvâm-ı sâ'ireye makîs tutmağı kabul etmiyordu.

Daha fazlası var: İtilâf hükûmetleri 1922 konferansında Türkler için gayr-ı kâfi müsâ'edât ve te'mînâtı muhtevî bir sulh projesi hazırladıkları zaman Türklerin bu projeyi kabul etmeyeceklerinden korkan Lord Corc ve Lord Curzon bazı Amerikalı seyyâhların gazetecilere karşı Türkler aleyhindeki serd etmiş oldukları ithâmâtı vesîle ittihâz ederek Anadolu'da Rum milliyetçilerinin şikâyetlerini tedkîk ve tahkîk etmek üzere beynelmilel bir tahkîkât komisyonu teşkîlini teklif etmişlerdi. Bu teklif şarkda nâire-i harbi iş'âl-i kıvılcım vazifesini gördü. Şimdi o harp Lord Curzon'un bütün âmâl ve nazariyâtını cerh eden bir sulh ile hitâm buluyor ve Türk Anadolusu _____[374] tahakkümünden kurtuluyor. Bunun gibi diğer tahakküm planları da akamete mahkûmdurlar.

374 Gazetede boşluk var.

Milletleri tefrika ma'tûf olan her plan Rumları Türkler aleyhine teslît için yapılmış olan plan gibi çâr na çâr sükût edecekdir. Ne çare ki, Rumları Türkler aleyhine kaldıran plan Anadolu'da birçok kanlar akıtdı. Öyle hareket edelim ki aynı plan Avrupa'da da kanlar akmasına sebep olmasın."

"Şark Sulhunun Arefesinde", Tanin, 24 Temmuz 1923, s. 2.

"İngiltere Sulhumuz Hakkında Ne Düşünüyor?"

İngiltere'nin Lozan Barış Antlaşması hakkındaki düşünceleri ve Türkiye'nin batı ile yeni bir ilişki devresine girdiği.

Britain's thoughts on the Lausanne Peace Treaty and Turkey's new relationship with the West.

Times Gazetesinde okunmuştur:

Lozan Konferansı artık hitâma eriyor gibidir. İsmet Paşa'nın konferans salonundan dışarı çıkarak bütün münâza'u'n-fîh noktalar hakkında itilâf hâsıl olundu diye beyanâtda bulunduğundan tam bir hafta sonra dün sabah erkenden yine müttefikîn hey'et-i murahhaslarıyla Türkler arasında uzun diğer bir mücâdele daha başlamış oldu. Türkler konferansda kullandıkları usullerde büsbütün orijinaldirler. Onların "İtilâf" kelimesine atfetdikleri mânayı anlamakda bütün dünya tereddütde kaldı. Bin türlü teferruat hakkında bu sefer hakîki bir itilâf hâsıl olması, kat'î bir sulh muâhedenâmesi vücûda gelmesi, imzâlanıp tasdîk edilmesi de muhtemeldir. Eğer muâhedenâme imza edilir ve konferans dağılırsa Türkiye garp devletleri münasebâtında şüphesiz ki yeni bir devre başlamış olur.

Konferansın nihâyet buluşu herkese ve bilhâssa mahâret ve sabırları tükenen diplomatlarla gazetecilere sürûr ve tesellî bahş edecekdir. Sir Horace Rumbold'un riyâseti altında bulunan İngiliz hey'et-i murahhasası münâza'u'n-fîh bütün mes'eleleri telîf ederek her tarafı memnun edecek formüller bulmak için ihtimal herkesden çok çalıştı.

Eğer sulh hakikaten akd edilirse, bu, parlak ve güzel bir elbiseye benzemeyecek, dikiş yerleri sökülmüş gibi bir şey olacakdır. Maa-hazâ netice harp değil yine sulhtur ve sulhu bir hakîkat yapmak için azîm müşkilât karşısında yorulmuş olan ve hâlâda yorulan murahhaslar milletin şükrânına layıkdır.

Konferansın ikinci safhasında müttefikîn hey'et-i murahhasalarının, birlikde çalışmaları ve başlıca mesâ'il hakkında itilâf etmeleri de başkaca mûcib-i memnuniyetdir.

Sulh ister birkaç günde, ister birkaç haftada te'essüs etsin, bunun mâhiyeti şimdiden ma'lûmdur. Türkiye ile garp münasebâtı yeni bir şekle girdi. Zulm ve istibdâtı zî-kudret Avrupa milletlerinin Türkiye arâzisinde talep ve te'min etdikleri imtiyazlarla ta'dîl edilen sultanların hüküm sürdükleri günler, Türkiye'nin garb devletlerinin rekâbeti sâyesinde karışık ve garip bir mevcûdiyet ile yaşadığı günler, eski devirler şimdi hep nihayete erdi. Genç Türklerin getirdikleri meşrûtiyet bu ahvâle pek az bir değişiklik vermişdi. Bu def'a büyük bir tebeddül oldu ve bu tebeddülün mâhiyeti Lozan Konferansı'nda

tamamıyla meydana çıktı. Türkiye kendisinin tamamıyla müstakil ve hür olmasında ısrar ediyor. Yalnız başına yürüyeceğini söylüyor ve o kadar yalnız yürümek istiyor ki bütün yeni milletlerin yekdiğerine olan gayr-ı kabil-i içtinâb tâbi'iyetini bile ancak müşkilât ile tasdik edebiliyor.

Kapitülasyonlar kalktı. Türkiye'deki ecnebiler iktisâdi ve siyâsi tecrübelerin neticesinde tedrîcen kuvvetleneceği ümîd olunan zayıf ve kararsız Türk kânunlarından başka bir himâyeye mâlik değildirler. Türkiye'de iktisâden en fa'al müteşebbis olan milletler bir tarafa atıldı. Ermenilerin birçoğu katledildi. Anadolu'daki bütün Rumlar kovuldu. Bu iki millet Türkiye ile garp arasında nâfi' bir vâsıta vazifesi görüyorlardı. Bunlar garbın teveccüh-i mevâ'idine güvendikleri için müthiş sûretde ıstırab çekmişlerdir. Hâl-i hazırda Rum ve Ermenilerden pek azı orada kalıyor ve yeni şerâ'ite müşkülâtla uymaya çalışıyor. İçinde eski an'anât yeni temâyülâtın birbirine karışdığı eski ve mahlût Türkiye yerine şimdi yeknesâk ve yepyeni Türkiye kâ'im oldu.

Bu âna kadar ecnebilerin, Rum ve Ermenilerin yapdıkları şeyleri Türkler şimdi bizzât yapmak istiyorlar. Bunların yerine Türk muhâsibleri, Türk makine yazıcıları koymak arzu ediyorlar. Yeni idârenin Türkleri artık asker veya me'mûr olmakla iktifâ etmiyor, millet fikri altında banker, tüccar, doktor ve âlim olmak istiyor.

Bütün bu işleri üzerine alarak büsbütün yeni bir tecrübe de bulunmaya harîsdir. Fakat şerâ'it buna müsâ'id değildir. Harp memleketi harâb etmişdir; nüfus azalmışdır. İlk devirlerde Anadolu'nun ince yapılan milliyet fikri yeni hayatın bütün safahâtına tatbîk edilmek lazımdır. Sulh imza edilir edilmez idâre-i memlekete, terbiye, maârif ve iktisâda aid birçok vezâ'if yeni Türkiye'nin pek mâhir görünmeyen müdürleri uhdesine yüklenecekdir.

Şirin ve câzib olmayan bu manzaraya Türkiye'yi tanıyanlar içinde telaş ve heyecan ile bakanlar az değildir. Şimdilik bu bâbda şikâyet beyhûdedir. Bütün cihân muâhedenâmenin ihtivâ etdiği dersleri öğrenecekdir. Böyle bir vaziyetde en sâlim siyâset Türkleri oldukları gibi kabul etmektedir. Belki te'essüf edeceğiz; fakat onu geriye çağıramayacağız.

Maa-hâzâ Türk milletperverlerinin arzularından çoğu fena şeyler değildir. Onlar garbin teşvîkiyle kımıldadılar. Eğer Türkler evvelce başkalarına yaptırtdıkları şeyleri kendi milletleri için kendilerine mahsûs bir tarzda bizzât yapmak isterlerse binlerce hata da bulunacaklar, pek çok fenâlık edeceklerdir; fakat ders almaları da lazımdır. Şimdilik muâvenet kabul etmiyorlar; onu talep edecekleri zaman gelecekdir. Bu zamana intizâren şimdi sabır etmek ve istedikleri vakit onlara, ümitsizliğe düşmeyerek âkilâne muâvenet eylemeye hazırlanmak lazımdır.

"İngiltere Sulhumuz Hakkında Ne Düşünüyor?", Tanin, 24 Temmuz 1923, s. 2.

“İsmet Paşa’ya Tebrik”

Azerbaycan Türkleri Adına Resulzade Mehmet Emin’in İsmet Paşa’ya tebrik telgrafı.

Congratulatory telegram of Resulzade Mehmet Emin on behalf of Azerbaijan Turks to İsmet Pasha.

İstanbul’da mukîm Azerbaycanlılar tarafından Lozan’da hey’et-i murahhasamıza ber-vech-i âtî telgrafnâme keşîde edilmişdir:

Türk Hey’et-i Murahhasası Re’îsi İsmet Paşa Hazretleri’ne

İstanbul’da mukîm Azerbaycan Türkleri mübeccel-i şahsınızda temsîl eden Türkiye Hey’et-i Murahhasasının destâni gazâlarıyla mucizelere yaratan kahraman Türkiye’nin istiklâlini bütün cihâna tasdîk etdiren muzafferiyet-i siyâsiyesini candan tebrik ederken bu büyük hadisenin istiklâl ve hürriyet hasreti çeken Türk milletleri için mes‘ud bir dönüm noktası olacağı ümîdiyle samîmi bir heyecan duyduklarını arz ederler.

Azerbaycan Türkleri namına

Resulzâde Mehmed Emin

“İsmet Paşa’ya Tebrik”, Tanin, 24 Temmuz 1923, s. 2.

“Siyâsiyât: İmzadan Sonra”

Lozan’da devam eden sulh müzakeratında yalnız bir muharebenin doğurduğu anlaşmazlıkların halledilmediği bundan dolayı görüşmelerin uzun sürdüğü, bazı meselelerin tam olarak çözülemediği ancak gerçek gayenin temin edildiği, bir siyasi bir de iktisadi meselenin çözüm beklediği siyasi meselenin Musul meselesi olduğu.

In the ongoing peace negotiations in Lausanne, the disagreements caused by only one battle were not resolved, and therefore the negotiations took a long time, that some issues cannot be fully resolved, but the real aim has been achieved, that a political and an economic issue awaits a solution, and that the political issue is the Mosul issue.

Lozan’da dün imzaladığımız sulh muâhedenâmesi Türkiye ile Avrupa devletleri arasında muallakda bulunan bütün meseleleri hal ve tesviye etmiş değildir. Maamâfih bütün, imzaladığımız sulhun âmâl-i milliyyemizi tatmîn etmediğine, bizim için muzır olduğuna dair bir mana çıkarmak büyük bir hata olur.

Yunan istilâsı üzerine, mahvolmak tehlikesi karşısında silaha sarılan Türk milleti hangi gâyeler uğrunda kan dökmüşse bugün o gayeler istihsâl edilmişdir. Fakat Lozan’da cereyan eden sulh müzâkerâtında yalnız bir muhârebenin tevlîd etdiği ihtilâfât ve müşkilât halledilmiyordu. Avrupa ile aramızda asırlarca sürmüş gayr-ı tabi‘i bir münâsebetin uzun uzadıya hesabı görülüyordu. Bundan dolayıdır ki müzâkere şâyân-ı hayret bir derecede uzun sürdü. Pek çok mebâhisi ihtivâ etti. Ve harp kadar çetin bir mücâdeleye ihtiyac gösterdi.

Nihâyet dün sulhu merâsim-i mu‘tâde ile imzaladık ve dediğimiz gibi, uzun bir mâziye ait hesâbâtın tamâmıyla kat‘ u tesviyesi imkân haricine çıkmış olduğu için arkaya bazı pürüzlü noktalar bırakmaya mecbur olduk. Esaslı maksad, yani şerefli bir sulh temin edildi. Geriye kalan ihtilâflar bizi ürkütecek, mesâ’imizi işkâl edecek mâhiyette değildir. Fakat her halde sulh devresinin siyâsiyât-ı hâriciyeye ta‘alluk edecek ilk devresi bu mesâ’il-i mu‘allakanın tesviyesi ile başlayacağı şüphesizdir.

Sulh muâhedenâmesinde muallakda bırakılmış olan ufak tefek noktalarla hemen kâffesi için bir sûret-i tesviyede gösterilmiştir. Bu da hakeme mürâca‘at usûlünden ibaretdir. Binâenaleyh bu mesele de esas itibarıyla halledilmiş sayılabilir. Avrupa ile aramızda bir ihtilâf tevlîd edecek mâhiyetde değildir.

Asıl mu‘allakda kalmış addedebileceğimiz iki mes’ele vardır ki onların birisine siyasî diğerine malî ve iktisadî diyebiliriz.

Siyasî mes’ele Musul hudûdunun ta‘yîninden ibaretdir ki bunda aynı zamanda iktisadi bir safhada vardır.

Muâhedenâme mucibince Musul hudûdları hakkında İngiltere ile dokuz ay zarfında itilâf edemezsek keyfiyet Cemiyet-i Akvâm Meclisi’ne havâle edilecekdir. Bu son kayda bakılarak Musul mes’elesinin de ehemmiyet ve vahâmetini gâ’ib etmiş olduğuna birden bire hükmedilebilir. Çünkü her iki tarafda şimdiden hükmü kabul etmekle ileride münaza‘a çıkmasının önünü almışlar demekdir. Fakat Musul’un bizim için ne kadar ehemmiyeti olduğu düşünülecek olursa onun böyle şeklen ve zâhiren halledilmesi ile hiçbir fayda temin edilemeyeceğini tasdîk ederler. Ale’l-umûm ihtilâflar hakikaten halledilmiş addolunabilmek için tarafeynin menâfi‘-i hayâtiye ve esâsiyesini cidden tatmîn edecek suretde tesviye edilmiş olmaları lazım gelir. Sâir suretlerle bulunacak çâre-i tesviyeler ancak izzet-i nefsi tatmin eder, fakat infi‘âl, adem-i hoşnûdî tohumları te’sîrlerini yapmakdan geri durmazlar.

Bundan dolayıdır ki Musul mes’elesinin Türkiye ile İngiltere arasında zâhiren değil hakikaten halleylediğini görmek isteriz. Denilebilir ki bundan sonra her iki memleketin münâsebât-ı müstakbelesi adeta bu mihe[n]k taşına göre ta‘yîn edecekdir. Türk ve İngiliz münâsebât-ı sulhperverânesinin yolu üzerinde bir Musul kayası ufukda görünüyor. “Bu kayaya çarpmadan geçebilecek olursak ilk adımda tekrar eski sû-i tefehhümlere düşmek tehlikesinden kurtulmuş oluruz.”

Irak’ı bütün bütün tahliye etmek tasavvurunda bulunan İngiltere Musul’da ve Kürdistan’da Türkiye’nin etrafını kendi elinde bir Kürdistan çemberiyle ihâta etmek, bizi tecrit eylemek siyâsetini takip edecek mi, etmeyecek mi? Bizce bu noktanın ehemmiyeti her halde Musul petrollerinin ehemmiyetinden ziyâdedir. Maamâfih memleketin muhtâc olduğu menâbi‘-i servetin en mühimlerinden olan Musul petrollerinin de kıymetini istihfâf edemez. Bu pek esaslı olan mes’elenin hallini sonraya bırakmaya rıza göstermekliğimiz İngiltere’nin izzet-i nefisini rencîde etmemek arzusundan ileri geldi. Aynı zamanda yeni Türkiye’ye karşı İngiltere’de itimad ve emniyetin vücûd bulacağı bir zamanın geçmesine intizâr etmekde faydadan hâli olamaz. İngiltere matbuatı yeni Türkiye’nin Lozan muâhedenâmesiyle nâ’il olduğu hakk-ı serbestîyi nasıl istimâl edeceğine dair biraz mütereddidâne idâre-i lisân ediyor. Fakat hür ve demokratik Türkiye’nin hiç sustimâl yoluna sapmayarak mutedilâne, vakûrâne, ciddiyetperverane çalıştığını görecek olan İngiliz efkâr-ı umûmiyesi ümid ederiz ki Musul meselesinde Türklerin menâfi-i hayâtiyesine hürmet edecektir.

Mâli ve iktisadî dediğimiz ihtilâf ise kuponlara ta‘alluk ediyor. Bütçesini tanzîm etmek, aynı zamanda düvel-i mu‘azzamanın sebeb oldukları Anadolu tahribâtını biraz tamir eylemek ıztirârında bulunan Türkiye için altın faiz ile borç ödemek imkân haricinde olduğunu dünyanın bütün bî-taraf efkâr-ı umûmiyesi teslim eder. Türkiye’den bunu taleb etmek Türkiye’nin şu harp felâketinin altından silkinip kalkmasına mani olmaya çalışmakdan başka bir manaya hâiz değildir. Sulh müzâkerâtı esnâsında i‘tidâl-i dem‘ ile düşünülmesi güçleşmiş olan bu noktanın şimdi insaf ve hakkâniyet dairesinde tedkîk edileceğini ümid etmek isteriz. Avrupa bizden istihsâl etdiğimiz hukûku hüsn-i istimâl edeceğimize dair fiilî delâ’il istiyor. Fakat biz de Avrupa’dan evvel emirde bize karşı hüsn-i niyet hayr-hâhlık âsârı bekleriz. Her şeyde akl ve hikmeti, insâf ve fazileti kendisinde gören Avrupa için bu noktada bir vazife vardır. O da ilk adımı kendisi atmakdan ve dünkü imzadan sonra başlayan yeni münasebâtda bize dostluk ve hayr-hâhlık eseri göstererek bizi teşci‘ ve teşvîk etmekden ibaretdir. Yeni münasebât böyle mütekâbil emniyet hissi üzerine istinâd etdiği gün bütün mesâ’il-i mu‘allaka pek kolaylıkla kâbil-i tesviye bir şekle girmiş demekdir.

“Siyâsiyât: İmzadan Sonra”, Tanin, 25 Temmuz 1923, s.1.

“Azerbaycanlıların Tebrikatı”

Resulzade Emin Bey’in Gazi Mustafa Kemal Paşa ve Rauf Bey’e gönderdiği tebrik telgrafları.

Congratulatory telegrams sent by Resulzade Emin Bey to Gazi Mustafa Kemal Pasha and Rauf Bey.

Lozan’da şark sulhunun taht-ı te’sîse alınması üzerine Azerbaycanlı Türkler nâmına Resulzâde Emin Bey tarafından dünkü nüshamızda İsmet Paşa’ya bir tebrik telgrafı keşîde kılındığını yazmışdık. Bugün de yine mûmâileyh tarafından Gazi Mustafa Kemal Paşa hazretleriyle Rauf Bey Efendi’ye çekilen tebrik telgrafnâmelerini ber-vech-i âti derc ediyoruz:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Re’îsi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Azerbaycan Türkleri, kahraman Türkiye halkının dâhiyâne rehberliklerle ihrâz etdiği muzafferiyet-i askeriyeyi bütün cihâna tasdik etdirmek sûretiyle Lozan’da istihsâl olunan muvaffâkiyet-i siyâsiye münâsebetiyle mübeccel şahsınızda temessül eden Gazi Büyük Millet Meclisi’ni candan tebrik ederken pek derin bir heyecan ve sevinç içinde bulunduklarını arz ederler.

Büyük kardeş ve rehber milletin “Sevr” esâretnâmesini yırtmakdaki bu şanlı muvaffakiyeti, şüphesiz ki, bütün Türkiye akvâmına dahi hürriyet ve istiklâllerini istirdâd gününün hulûlünü tebşîr eder.

İstanbul’da mukîm Azerbaycan Türkleri nâmına

Resulzâde Mehmed Emin

Hey’et-i Vekîle Re’îsi Rauf Bey Efendi Hazretlerine

İstanbul'da mukîm Azerbaycan Türkleri mahkûm şark milletlerinin mübeşşir-i hak ve istiklâli bulunan şanlı Türkiye'nin, bu kardeş milletin ihrâz eylediği muvaffâkiyet-i uzmâ münâsebetiyle muhterem şahsınızda temessül eden hey'et-i vekîleyi pek samimi heyecanlarla tebrik ederler.

Azerbaycan Türkleri Namına

Resulzâde Mehmed Emin

"Azerbaycanlıların Tebrikatı", Tanin, 25 Temmuz 1923, s. 1.

"Lozan Sulhunun Ehemmiyeti ve Netaici"

General Pelle'nin Lozan Barış Antlaşması'nın önemine dair verdiği beyanat.

General Pelle's statement on the importance of the Lausanne Peace Treaty.

General Pelle, Büyük ve mütemeddin milletler arasına müsâvât-ı tâmme ile giren yeni Türkiye'nin istikbaldeki vazifesini izah ediyorlar.

Fransız Baş Murahhası General Pelle sulh muâhedenâmesi ile işbu muâhedenâmenin Türkiye'deki Fransız menâfi'ine icrâ edeceği tesirât hakkında mütâla'asını sual eden Poti Parizyen Gazetesi'nin Lozan muhâbir-i mahsûsuna beyanât-ı atîde bulunmuşdur:

Muâhedenâmenin muhtevî olduğu ahkâm hakkında beyân-ı fikr etmekliğime, tabiî, intizâr etmezsiniz. Bu muâhede ister halkların eser-i sa'yı ister benim mahsûl-i mesâim olsun bu bâbda beyân-ı mütâla'a etmek hakkını efkâr-ı umûmiyeye ve bilhassa istikbâle bırakıyorum: Her halde muâhedenâme muhteviyâtı hakkında ne hüküm verilirse verilsin şurası muhakkaktır ki yarın sulh imzalanacakdır. Bunu böylece kabul etmeli ve ona göre kendimiz için mümkün olan istifadeyi temin eylemeliyiz. Avrupa efkâr-ı umûmiyesi diğer meselelerle ne derece meşgul olursa olsun şark sulhunun teʾsîsi mühim bir hadise olduğunu muhakkak suretde takdir etmişdir. Lozan Muâhedenâmesiyle yalnız harb-i umûminin netâyicini tesbit eden büyük mukâvelât-ı diplomatika silsilesi kapanmış olmuyor, 1911 tarihinden hemen müstemir denecek bir suretde devam eden bir harp yüzünden Avrupa'nın mühim bir kısmında haleldâr olan sükûn ve rahatını da, öyle ümit ederiz ki uzun bir müddet için teʾsîs etmiş bulunur. Aynı zamanda bu muâhedenâme asırlardan beri hatta denilebilir ki Müslümanlarla garplılar arasında münasebât-ı selâmet-perverâne başlayalı beri Avrupalılar Türkiye ile münasebâtını tanzîm etmiş olan uhud-ı atîkayı da ilgâ etmişdir.

Türkiye'nin memâlik-i ecnebiye ile münasebâtı nokta-i nazarından bu derece hâʾiz-i ehemmiyet olan Lozan Sulh Muâhedenâmesi Türkiye'de dâhilen vukuʿa gelmiş olan büyük bir tahavvülü takib ediyor. Fi'l-hakîka el-yevm Türkiye'de teʾsîs etmiş bir hükümet vardır ki bizim bu hükûmetle münasebâtımız pek seyrek ve nadir idi. Bu hükümet şimdi memleketi tarîk-i terakkîde sevk etmeye

azmetmiş bulunduğunu söylüyor. Bu hükûmet her ne kadar harbin idaresinde ibrâz-ı liyâkat etdi ise de sulh işlerinde henüz tecrübeden geçmemiştir. Bu hükûmet her şeyi yeni başdan tensîk ve teʾsîse muhtacdır. Yarın büyük ve mütemeddin milletler arasına tamamen müsâvi şerâʾitle dâhil olacakdır.

Bütün dünya, yeni Türkiye'nin asrî bir devlete lazım olan bil-cümle taʿahhüdâtı anlayıp anlamadığına onun atacağı ilk adımlara bakarak hükmedecekdir.

İtikâdımca bu husûsda yeni Türkiye'ye itimâd göstermek hem mıntıka hem de bizim menâfiʿimize muvâfıkdır. Fransa şarkda sulhun teʾsîsini görmekde diğer bütün devletlerden ziyâde alakadardır. Lisânımızın intişârı, fikirlerimizin nüfûzu, teşebbüsât-ı iktisâdiyemizin ehemmiyeti itibarıyla biz, Fransızlar el-yevm Türkiye'de birinci mevkiʿ işgâl ediyoruz. Fransa Suriye'de yerleşmekle Türkiye'ye hudud itibarıyla da komşu olmuşdur. Diğer taraftan eskiden beri hâʾiz olduğu mevkiʿ ve istikrâr hasebiyle Fransa, denilebilir ki, Yeni Türkiye ile adetâ müşterekü'l-menfaʿadır.

Türkiye hükûmetinin ilk dikkat edeceği nokta umûr-ı maliyesine intizam vermek ve hâricdeki itibârını sağlam esaslar üzerine kurmak olacağı şüphesizdir.

Lozan'daki Türk heyʾet-i murahhasası Türkiye hükûmetinin Türk tahvilâtı hâmilleriyle doğrudan doğruya müzâkereye girişmek arzusunda olduğunu bize söylemiştir. Burası böyle olunca hâmillerin de kendi menfaʿatlerini tanıtmak için bütün gayretleriyle çalışacakları şüphesizdir. Düyûn-ı Umûmiye Meclisi'nin yakın zamanda bilcümle hukûk ve salâhiyetiyle tekrar teʾsîs etmesi şâyân-ı temennidir. Buna muvaffâkiyet hâsıl olursa Türk kredisinin iâdesine ve hâmillerle ve müzakerâtda itilâf husûlüne doğru ilk hatve atılmış olacakdır.

Fransalı imtiyaz sahiplerinden bir kısmı Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi hükûmetiyle müzakere ederek şirketlerinin imtiyaz şerâʾitini ahvâl-i hâzıraya tevfike muvaffak olmuşlardır. Lozan Konferansı bu kabîl itilâflar için bir takım kavâʾid-i umûmiye ve teʾmîniye tayin etmişdir. Binâenaleyh bu teminât esasları dâiresinde diğer bilumûm imtiyâz sahiplerinin de akd-i itilâfa ve şirketlerinin menâfi-i mühimmesini vikâyeye ve aynı zamanda Türkiye'nin âtiyen inkişaf-ı iktisâdiyesini ihzâra muvaffak olmalarını temenni eyleriz.

Harbin ve harbden mütevellid bir takım tedâbîr-i mâniʿa sisteminin temâdisi şarkda Avrupa ticâretini emsâli görülmedik bir buhran içine ilgâ etmişdi. tüccârımız hem bu buhrana galebe çalmak hem de kendilerine göre pek yeni olan vaziyet cedîdeye ülfet etmek için büyük himmetler sarfına mecbûr olacaklardır. Bunda muvaffak olmak için bir takım rakiplerin araya girerek yolu kesmelerine meydan bırakmadan hemen işe başlamaları lazımdır.

"Lozan Sulhunun Ehemmiyeti ve Netaici", Tanin, 25 Temmuz 1923, s. 2.

“Mirsâd-ı İbret: Sulha Doğru!”

Barışın savaştan çok daha çetin, çok daha zor olduğuna dair. Peace is much more difficult than war.

Bir Kurban Bayramı sabahı girdiğimiz harbden yine bir Kurban Bayramı sabahı çıkmış bulunuyoruz. Bu iki sabahı ayıran mesafe, mâzi dün Lozan’da imzalanan sulh muâhedesiyle tarihe karışdı ve Türkiye dünden itibaren hududları muʿayyen ve mahfûz, hukûk-ı istiklâli muhterem ve masûn bir devlet hâlinde aile-i medeniyete girdi.

Lozan Muâhedenâmesiyle hatmedilen kitabın zübde-i mânâsı şudur:

Türkler harbi kazandılar!

Şimdi önümüzde yeni bir kitap açılıyor,

Bunun ilk satırlarında da şu suali heceliyoruz:

Acaba sulhu de kazanacaklar mı?

Fi’l-hakîka bu son sualin cevabında öyle mühim, o kadar hayati bir hadise mündemicdir ki dün sulhu ilân eden topların aks-i ihtizâzı henüz akıllarımızda sönmeden nazarlarımızı bu suale çevirmekle hiç de isticâl etmiş sayılmayız. Milletlerin silsile-i mikdâratında mâziʿ ve âtînin halkaları beraber yürürler, beraber dururlar ve bir halka mâziye geçerken öteki halka istikbâlde hadisenin çarhını harekete getirir. Binâenaleyh mâzinin zaferini tarihin ağûş-ı ihtirâmına tevdiʿ ederken gözlerimizi istikbâle çevirerek hemen şimdiden yarının cephe hazırlıklarını düşünmeye başlayabiliriz ve başlamalıyız da.

Acaba sulhu da kazanabilecek miyiz?

Çok mühim bir sual, çünkü çok güç bir meseleyi mevzuʿ-ı bahis ediyor. Şüphe yok ki sulh sanatı harp sanatından daha güçdür. Harp ne kadar çetin şerâʾit altında yapılırsa yapılsın bütün müşkülatına rağmen yine az çok basit bir işdir. Harbde ilim ve zekâdan, ihtiyat ve basiretden istifâde edildiği kadar tâliʿnin yardımından da müstefîd olmak mümkündür. Fakat sulh cephesinde düşmanlar muhtelif ve ekserisi gizli, menfaʿatlar zıt ve hemen hepsi birbirine hasım, kuvvetler mütefâvit ve çok defa gayr-ı mütecânis, unsurlar rakip ve kıskanç, vasıtalar gayr-ı kâfi, ihtiyaçlar sabırsızdır. Fazla olarak bizde bir de geri kalmış olmak noksanı var kârbân-ı medeniyet fersah fersah ileriden gidiyor, biz bir taraftan ona yetişmeye mecburuz, diğer tarafdan büyük hamleler yapamayacak kadar yorgunuz. Tesâdüf ve tâlihe gelince: bunlar sulh cephesinde bizi zarara değilse bile daima inkisâr-ı hayâle çıkarabilecek sebatsız birer rehberdir.

Şu halde?

Çare yok yürüyeceğiz, duranları seyl-i hadisât arkadan (v)urur devirir. Kâfile-i medeniyet aciz ve mâlullere hiç acımaz: ya bırakır gider, ya çiğner geçer. Binâenaleyh yürümeye mecburuz. Fakat nasıl? İşte sulhu kazanmanın, hakîki zafere kavuşanın bütün sırrı bunda, bu sualin cevabındadır.

Evet nasıl? Önümüzde koskocaman bir cihân-ı serâʾir var. Sulh tılsımlı bir hazine gibi bu cihânın içindedir. Bu muammânın dörtde üçü meçhulâtdan ibaret; yalnız şunu biliyoruz ki mesafe çok uzak, yol çok çetin, pusular çok tehlikelidir. Maamâfih bu kadarını bilmek de kardır. Milleti sulh seferberliğine davet edenler bu haritayı göz önünde tutdukca nihayet anlayacaklardır ki uzun mesafeler sebat ile çetin yollar azim metânetle, tehlikeli pusular akıl ve tedbir ile aşılabilir.

Binâenaleyh başlamadan evvel nefsimize sormalıyız: Aklımızı başımıza toplayacak mıyız? Sebat ve metanet gösterecek miyiz? Azmimiz kâfi derece de sağlam mı? Sulhun nimetlerine ihtiyacımız ne derece acil olursa olsun bu başlangıç hazırlıklarını tamamlayıncaya kadar bekleyebiliriz.

İsmail Müştak, "Mirsâd-ı İbret: Sulha Doğru!", Tanin, 25 Temmuz 1923, s. 2.

"Siyâsiyât: Bir Muvaffakiyet"

Kamu borç tahvilatı konusunda Maliye Bakanına yönelik eleştiriler.

Criticism of the Minister of Finance on public debt bonds.

Maliye Vekilimiz iftihâr edebilir: Daha sulh takarrür edip etmeyeceği belli olmayan zamanlarda, yalnız yakında bir sulh ümidiyle kırk üçü bulan istikrâz-ı dâhili tahvilâtı dünkü piyasa da otuz sekize kadar indi. Birinci Lozan Konferansı'nın son günlerinde, sulhun imzalanacağı ümitleri yine tahvilâtı piyasa da kırk beş kırk yediye kadar çıkarmıştı. Sulh ümitleri nihayet bir hakikat haline münkalîb oldu, fakat fiyatlar düştü! Fakat doğrusu hüsn-i idarenin, basîret ve tedbirin bu kadar parlak tecellisi pek nadir nasip olur bir muvaffakiyetdir.

Dünkü nüshamızda Ankara muhabirimizin istikrâz-ı dâhili tahvilâtına ait bir telgrafı vardı. Muhabirimiz Maliye Vekili ile görüşüyor, istikrâz-ı dâhili kuponları karşılığı olan altınların Ankara'ya sebeb-i celbini, hükûmetin biriken faizleri verip vermeyeceğini, istikrâz-ı dâhili tahvilâtını tanıyıp tanımayacağını soruyor. Vekil Bey sabık Osmanlı İmparatorluğunun bütün düyûnatı hakkında şimdiden hiçbir şey söyleyemeyeceğini, meclis açılmadan beyanatda bulunamayacağını ve ancak meclisin küşâdından sonra katʿî bir şey dermiyân edebileceğini cevaben bildiriyor.

Maliye Vekili şüphe yok ki sükûtun altın olduğu yolundaki sözü hatırlamış, istikrâz-ı dâhili tahvilâtının faizlerini altın olarak teʾdiye hevesine düşerek tam söz söylemek icâb eden noktada pek bedbaht bir sükûtu ihtiyâr eylemişdir! Öyle tahmin ediyoruz ki Maliye Vekilimizin yeni mecliste bulunmak niyetinde olduğu beyanâtı icrâya vakti kalmayacakdır. Çünkü meclisin açılır açılmaz düşüneceği işlerden biri maliyeye pek muhtac olduğumuz bir vekil bulmak olacakdır.

Muhabirimiz bu sözlerin piyasa üzerinde yapacağı sû-i tesirâtı Maliye Vekilinden ziyâde idrâk ederek bunları mümkün olduğu kadar izâle ihtiyacını duymuş olacak ki sâʾir ricâl-i hükûmete de müracaat ederek bu bâbda mütâlaalarını sormuş ve aldığı malumatı ikinci bir telgrafla bildirmişdir.

Bu telgraf da dünkü nüshamızda münderic idi. Muhabirimiz ikinci telgrafda hükûmetin terâküm eden faizleri tanıyacağını öğrendiğini yazdıkdan sonra bu hususta işâʿât-ı makûse bedhâhâne görünmekde olduğunu ilave ediyor.

Bizim malûmât-ı resmiyede öteden beri klişe haline geçmiş bazı tabirler vardır: Bedhâhâne işâʿât" işte bu kabîldendir şüphesiz ki bedhâhlarımızın pek çok işâʿâtı karşısında defalarca kaldık ve zarar gördük. Fakat emin olmalıdır ki en büyük işâʿât bedhâhâne Maliye Vekilinin bu sözleri kadar müessir olamazdı. Binaenaleyh mâkûs işâʿâtın bedhâhâne görünmesi doğru ise ve bundan bir teʾsîr hissediliyorsa bu kabîl rivâyetleri hangi menbaların tedbirsizlikleri beslediğini aramak ve ona göre bir çare düşünmek iktiza eder.

Biz dün muhabirimizin bu telgrafını neşredip etmemek hususunda epeyce tereddüde düştük. Fakat aynı lakırdıların başka muhabirlere de söylenmiş olabileceği ve başka gazeteler tarafından neşrolunabileceği mütâlaʿası karşısında tereddüdümüze nihayet verdik.

İstikrâz-ı dâhili tahvilâtının müterâkim faizleri ne suretle tesviye edileceğine dair Büyük Millet Meclisi tarafından bir karar verilmemişse bir Maliye Vekili bittabi bu bâbda şimdiden bir taahhüde giremez. Fakat milletin en dar ve sıkıntılı bir zamanında Büyük Millet Meclisi kürsüsünden namus borcu addedilerek tanınmış olan istikrâz-ı dâhilinin ciddiyeti hakkında teminât veremeyen, vermek lüzûmunu hissetmeyen bir Maliye Vekiline teessüfden başka söylenecek bir söz bulunamaz. En salâhiyetdar bir mevkiʿde bulanan bir zâtın devletin itibâr-ı maliyesi ile bu kadar lâkaydâne ve bî-haberâne oynamaya hakkı yokdur. Bütün matbuât istikrâz-ı dâhili tahvilâtının geçirdiği buhran karşısında nazar-ı dikkatini celb etmek hususunda muttehid davrandı. Maliye Vekâleti böyle irşâdâtı beklemeden bir tedbir ittihâz etmek, efkâr-ı umûmiyeyi tatmîn eylemek vazifesi ile mükellef iken bu ikâzlardan sonra bulup söyleyeceği bütün sözler hârika-i gaflete inhisâr ediyor. Avrupa devletlerinin tebaʿa-i hukukunu muhafaza da ne kadar mutaassıp ve çetin davrandıklarını Lozan Konferansı olsun bize öğretemedi mi? Birçok kişi evlerini satarak, bütün tasarruflarını vererek bir istikrâz-ı dâhili tahvilâtını satın almışlardır. Devletin sözüne inanmak bunlar için bir kabahat mi teşkil edecek ve bundan dolayı bunlar bir ceza mı görmek lazım gelecekdir? Bu nokta da bedhâhâne işâʿât varsa hükûmete terettüb eden vazife onları hükümden düşürecek suretde söz söylemek ve efkâr-ı umûmiyeyi tatmin etmekdir. Bilmeyiz ki bu o kadar zor bir iş mi?

Hüseyin Cahit, "Siyâsiyât: Bir Muvaffakiyet", Tanin, 30 Temmuz 1923, s. 1.

“Sulh ve Süveyş Kanalı-Mısır Milli Fırka Reislerinin Beyanatı”

Mısır Milli Fırkası İskenderiye Şubesi Reisi Sait Bey’in, Süveyş Kanalı meselesinin uluslararası bir mesele olduğu ve müttefik devletlerinin tamamıyla müzakere edilerek çözülmesi gerektiğine dair beyanatı.

Statement by Sait Bey, Head of the Alexandria Branch of the Egyptian National Party, stating that the Suez Canal issue is an international issue and should be resolved by negotiation with the allied states.

Lozan’da şark sulhunun imzalanması şark mesʾelelerinin kâffesi üzerinde icrâ-yı teʾsîr etmekden hâli kalmamışdır. Süveyş meselesi bunlardan biridir. Maten gazetesinde okunduğuna göre Mısır Milli Fırkası son günlerde Paris’te müteaddid içtimâlar akdederek bazı mühim mukarrerât ittihâz eylemişdir. Bu mukarrerât hakkında maʿlumât almak üzere mezkûr fırkanın İskenderiye Şubesi Reʾîsi Said Bey (…) ile Reis-i Sanisi Ahmet Lütfü Bey’e müracaat eden maten muhabirine mumaileyhima beyanât-ı âtide bulunmuşlardır:

Bugün Lozan’da imzalanan muâhedenâme Mısır’a ait ve hukûk-ı düvel nokta-i nazarından fevkalâde nazik bir meseleyi ortaya atmışdır. İşbu muâhedenâmenin 16. maddesi mûcebince Türkiye, diğer bazı arazi gibi, Mısır üzerindeki hukukundan da feragat etmektedir. 17. Madde işbu feragatin 1914 Teşrinisânisinin beşinci gününden başladığını ve 18. Madde Mısır Hükûmeti’nin tasdîkinden mütevellid mesâ’ilin bilâhare halledileceğini göstermektedir.

Bu maddelerin hey’et-i umûmiyesinden çıkan mana şudur ki İngiltere Hükûmeti 1889 tarihli Sudan Mukâvelenâmesiyle 1883’ten beri Mısır’da ittihâz etmiş olduğu keyfî tedâbiri Türkiye’ye kabul ve devletlere tasdik etdirdikden sonra Mısır Devleti’nin teşekkülünden mütevellid mesâ’ili kendi istediği gibi halletmekde serbest kalacakdır. Malûm olduğu üzere meseleler Süveyş Kanalı ve kapitülasyonlardan ibaret olup her ikisi de Avrupa hükûmetlerini ve bilhassa Fransa’yı son derece alakadar eden şeylerdir. Beynelmilel bir mahiyete hâiz olan bu meselelerin hey’et-i mecmu‘âsını Avrupa nâmına hareket etmek isteyen İngiltere ile değil, müttefik devletlerin hepsiyle müzâkere etmek arzusundayız. İngiltere’nin arzusu dairesinde bir sûret-i hâl Mısır’da sulhu temin edemez.

“Sulh ve Süveyş Kanalı-Mısır Milli Fırka Reislerinin Beyanatı”, Tanin, 31 Temmuz 1923, s.1.

“Muâhedenâmenin İngiltere’deki Tesîratı”

İngiltere basınında Lozan ile ilgili haberler. Birçoğu Lozan’ı Türklerin başarısı olarak görmekte ve anlaşmanın imzalanmış olmasından memnuniyet duymaktadırlar.

News about Lausanne in the British press. Many see Lausanne as the success of the Turks and are pleased that the agreement has been signed.

Lozan Muâhedenâmesi İngiltere matbuâtı tarafından memnuniyetle karşılanmış ve Hind Müslümanları nezdinde azîm meserreti mûcib olmuşdur.

Garb postasının getirdiği haberlere göre Lozan'da şark sulhunun imzalanması, pek az istisnalar haric olmak şartıyla İngiltere'de bütün matbuât tarafından memnuniyetle karşılanmışdır. Muhafazakâr Fırka'nın mürevvic-i efkârı olan gazeteler muâhedenâmeyi Türkler lehine bir adalet ulüvv-i cenâb eseri olarak kaydediyorlar. Yalnız Liberal mahâfilinde ve bilhassa Lloyd George grubunda İngiliz kabinesinin Türk müdde'iyâtı karşısında arz-ı teslimiyet etmesi İngiliz siyaseti için bâ'is-i hicâb olduğu ve eğer mevki-i iktidarda koalisyon partisinin re'îsi bulunsa idi Türklerin müdde'iyâtına mukavemet edileceğini iddia etmektedirler.

İngiliz matbuâtı Lozan Muâhedenâmesi hakkında ber-vech-i âti beyân-ı mütâla'a ediyorlar:

Times

"Tarihin son zamanlarında akdedilen muâhedenâmelerin herhangisiyle kıyâs edilince Lozan muâhedenâmesinin bir adalet ve ulüvv-i cenâb numûnesi olduğu anlaşılır. İşbu muâhedenâme Türklerin metâlib-i meşrû'iyesini tasdik, hudûdlarını te'mîn etmekde ve onları kendi selâmetlerini bildikleri gibi hazırlamak hususunda serbest bırakmaktadır. Bununla beraber Lozan Muâhedenâmesi ahkâmının kâffesi son derece mükemmel olduğu iddia edilemez.

Daily Mail

Lozan Muâhedenâmesi Türkiye ile münasebâtımıza yeni bir devir açmak ve hükûmetimizin 1880 tarihinden beri şarkda takip etmekde olduğu gayr-ı ma'kûl siyasete inşallah ebediyen nihayet vermek itibarıyla büyük bir ehemmiyet-i tarihiyeyi hâ'izdir. Bu muâhedenâme ile biz Türklere dost ve müsâvi muamelesi ifâ ediyoruz. Muhafazakâr Fırkanın Türklerle dostane bir itilâf dairesinde geçinmek esasına müstenid olan eski politikaya avdet etmiş bulunuyoruz.

Destminster Gazet:

Bu gazete liberal olmakla beraber Türklerin her istediklerini fiilen elde etmiş bulunmalarına binâ'en vaziyetden istifadeye kalkışmış olmalarından dolayı izhâr-ı memnuniyet ediyor ve: "Bundan sonra iş, Türklerin kendilerine gösterilen müsâ'edâta lâyık olup olmadıklarını isbât etmelerine kalmışdır" diyor.

Westminster Gazet'in mütâla'asına göre Türkiye Hükûmeti de sabık müttefiki Bulgaristan'a Adalar Denizi'nde hakkı olan mahrec-i iktisâdiyi vermek suretiyle ulüvv-i cenâb eseri göstermeli imiş.

Daily Chronicle:

Lloyd George'un nâşir-i efkârı olan bu gazete sabık başvekilin "Lozan Muâhedenâmesi İngiltere tarafından şimdiye kadar imzalanan muâhedenâmelerin en zillet-âveridir" diye söylediği sözü ve Lozan Muâhedenâmesinin imzalanması kabahati muhafazakâr hükûmete aid olduğu hakkındaki ifadesini kaydetdikden sonra diyor ki:

"Türkler İngiliz ordularının dört uzun harp senesinde kendilerinden aldığı şeyleri diplomasi tarîkiyle istirdâda muvaffak olmuşlardır. Lozan muâhedenâmesi henüz mevki'-i iktidara geçeli pek çok olmayan

muhafazakâr kabinenin siyasetinde silinmez bir lekedir. İngiliz kabinesi hiçbir tazyik görmediği halde Gelibolu'da, Irak'ta, Mısır ve Filistin'de ihraz edilen zaferlerin semerâtını açıkdan açığa feda etmişdir.

Daily Telegraph:

Muhafazakârlara temâyülü olmakla beraber açıkdan açığa Türk düşmanlığı ile ma'rûf bulunan bu gazete Türk milliyetperverliğinin tekrar hayat bulmasından ve bunun netâ'icinden izhâr-ı endîşe etmektedir. Daily Telegraph'ın en çok korkduğu şey Türkiye'de baş gösteren Hristiyan düşmanlığı imiş, bu korku ile diyor ki: "Eğer Türkiye yaşamak istiyorsa bu defa kazandığı istiklâli, idâre-i memleket milliyetperverlerin eline geçeli beri işlerin idaresinde gösterilen zihniyetden büsbütün başka bir yolda kullanmalıdır.

Lozan Muâhedenâmesinin imzalanması Hind Müslümanları tarafından büyük bir memnuniyetle karşılanmışdır. Hindistan Vâli-i Umûmisi Lord Rading Hind Müslümanlarının şark-ı karîbde akd-i sulha muvaffâkiyet elvermesinden mütevellid meserrât-ı azîmesini telgrafla Londra'ya bildirmişdir.

İngiltere efkâr-ı umûmiyesi Kenya mes'elesinden dolayı müstemlekât nezâretinin ittihâz edeceği kararın Hindistan ahvâlinde ne gibi tesîrat husûle getireceğini merak ile beklediği bir sırada Hind Müslümanlarının bu suretle memnun görünmeleri pek mühim bir hadisedir.

"Muâhedenâmenin İngiltere'deki Tesîratı", Tanin, 31 Temmuz 1923, s. 2.

"Sulh ve Darülfünûn-Rü'esâ-yı Milliyeye Tezahürât"

Darülfününda Lozan Barış Antlaşması konuşmaları. Lausanne Peace Treaty speeches in Darülfünun**.**

Darülfünûn divânının kararı üzerine edebiyat, tıp, fen, hukuk medreseleri müderris ve muallimleri dün darülfünûn konferans salonunda hey'et-i umûmiye halinde ictima' eyledi. Harp sahnelerinde kazanılan büyük zaferden sonra temin edilen şerefli sulh üzerine darülfünûn uhdesine terettüb eden vezâ'ifi tedkîk ve tespit eylemek için vuku'bulan bu ictimâ'ın esbâbını Darülfünûn Emîni Besim Ömer Paşa hey'et-i müderrisîn ve muallîmine izâh eylemiş ve bunu müteâkib hukuk müderrislerinden Ebu'l-ûlâ Bey'in bir takrîri kırâ'et olunmuşdur.

Ebu'l-ûlâ Bey takrîrinde istiklâl ve mevcûdiyet-i milliyeyi temin eden büyük zaferin âmillerine ve bu uğurda fedâ-yı hayat eden şühedâya ve muzaffer bir harbi muzaffer bir sulh ile intâc eyleyen İsmet Paşa ile Rü'esâ-yı milliyeye senenin muayyen günlerinde darülfünûnda tezahüratda bulunulmasını teklif eylemekde idi. Bu takrîri müteakib cereyân eden müzakerât üzerine ber vech-i âti mukarrerât ittihâz olunmuşdur:

1- Duyunca takdir edilen Ebu'l-ûlâ Bey'in takrîrinde mu'ayyen olan makamâta teşekkür telgrafları keşîdesi

2- Darülfünûnun muhtelif medreseleriyle mü'essesât-ı âliye-i ilmiyeden harp meydanlarında ihrâz-ı rütbe-i şehâdet eden gençlerin tezkir-i nâmı için her sene mu'ayyen bir günde darülfünûnda merasim icrâsı

3- Sulhun Büyük Millet Meclisinde tasdiki gününün darülfünûn için bir yevm-i mahsûs addi ve yevm-i mezkûrda darülfünûnda merâsim-i mahsûsa icrâsı

İttihâz edilen mukarrerâtı müte'âkib Hukuk Fakültesi Müderrislerinden Muslihiddin Adil Bey heyecanlı bir nutuk irâd ederek divânın kabul ve hey'et-i umûmiyeye arz etdiği mukarrerâtı ilhâm eden âmilleri birer birer izâh ile mütârekeden beri darülfünûnun geçirdiği ıztırabları tâdâd etdikden sonra ittihâz edilen mukarrerâtın kıymet ve ehemmiyetinden bahseylemişdir.

"Sulh ve Darülfünûn-Rü'esâ-yı Milliyeye Tezahürât", Tanin, 2 Ağustos 1923, s. 1.

"Türk Zaferi Fransızlar Tarafından Nasıl Telakki Ediliyor"

Fransız ayanından Mösyö Reynold'un Lozan Barış Antlaşması ile ilgili görüşleri.

Views of Monsieur Reynold, a French notable, on the Lausanne Peace Treaty.

Fransız âyânından Mösyö Reynold, Journal D'Orient'a gönderdiği bir makalede diyor ki:

İsmet Paşa'nın sulh muâhedenâmesini altından ma'mûl bir kalem ile imzaladığını gazeteler haber veriyor.

Bu kıymetdâr kalem Mustafa Kemal Paşa'nın bir hediyesi imiş. Muvaffâkiyetle neticelenen bir harbi müteâkib muzaffer kumandanları murassâ birer nişanla şereflendirmek mu'taddır. İsmet Paşa'nın orduya mensub olması dolayısıyla müşârunileyhe Lozan Konferansında ibrâz etdiği mahâret ve kiyâsetden dolayı altın bir kılıç vermek muvâfık değildi, altın kalem daha münâsib idi. Şereflendirilen bir muhârib değil bir murahhastır ki bu muzafferiyetden daha az ehemmiyetli bir şey değildir.

Şikâyete hakkımız var mı? Müttefikler ferdâ-yı mütârekede müttefikan hareket edebilirlerdi. Hâlbuki İngiltere Hindistan tarîkini temin etmek, bir garb kraliyeti te'sîs eylemek, sonra Basra Körfezi'nden Çanakkale'ye kadar hâkim olmak istedi.

Bu bir hata idi. Mü'telifler müşterek bir siyaset takib edecek ve müttehiden hareket eyleyecek yerde münferid bir siyaset takib eylediler. İngilizler, Türklerin hiç sevmedikleri ve nefret eyledikleri bir millet ile teşrîk-i mesâ'î eylediler. Yunanlıların Anadolu'ya duhûlü, İzmir'in işgâli, Müslüman ahâlinin izzet-i nefsini rencide etdi. Şu halde Yunanlılara müzâheret etmek, onları, hezimetden kurtarmak için muâvenet etmek lazım geldiğini söylemek ister mi? Hâlbuki İngilizler bilâhare Yunanistan'ı her türlü muâvenetden mahrûm ve kendi haline bırakdılar. Türkler muzaffer oldular ve mağlubiyetlerinin hatırasını sildiler.

Lozan'da müttehid bir siyaset takip edilmiş olsaydı daha ziyade menâfi' temin olunabilirdi. Fakat Fransızlar Suriye hududlarında asayişin muhâfazası için Ankara Hükûmeti ile bir muâhede akdeylemişdi. İngilizler, Türk murahhasları ile husûsî mülakatlarda bulunuyorlar ve kendilerine ta'alluk edilen mühim mesâ'ilin hâl ve tesviyesine çalışıyorlardı.

Diğer tarafda Türkler, bu iki devletin yeniden harbe atılmak ve bu uğurda birçok adam telef eylemek niyetinde olmadıklarını anlamışlardı. Ve bundan pek çok istifadeler teminine muvaffak oldular.

Şimdi kendimizi düşünelim. Bundan böyle Türkiye'de pek ihtiyatlı ve kat'î bir siyaset takib eylemek mecburiyetindeyiz.

"Türk Zaferi Fransızlar Tarafından Nasıl Telakki Ediliyor", Tanin, 6 Ağustos 1923, s.

"Sulh Münasebetiyle Bir Yunan Gazetesinin İhtisasâtı"

Venizelos'un yorgunluktan gazetecilere beyanat vermediği, gazetecilere bir kağıt vererek orada konuşacaklarım yazılı dediği, Sevr Muahedesini ilga eden Lozan Muahedesinin imzasından dolayı büyük bir elem ve ızdırab içinde olduğu

Venizelos did not give a statement to the journalists due to exhaustion, gave a paper to the journalists and said that he would speak there, and that he was in great anguish and anguish because of the signature of the Treaty of Lausanne, which abolished the Treaty of Sevres.

Atina'da münteşir Eleftros Tipos gazetesinin Lozan muhabiri muâhedenin imzası ve onu müteakip safahâtı hakkında bir mektup göndermektedir. İşbu mektubun bazı aksâmı ber-vech-i âtidir:

"…Venizelos, sırtında taşıdığı ağır sâlibi meşhedin şâhikasına kadar çıkarmak için ne büyük bir metânete ve taş gibi bir kalbe muhtâc idi. İmza salonundan çıktığı zaman İsmet Paşa'ya tesadüf etti. İkisi de sükûtî, fakat samimi bir müsâfaha ile karşılaştılar. Kabul etmeli ki İsmet Paşa bu şerefe layıkdı. Lozan Konferansında muâhedenin imzası merâsimi esnasında mu'tedil ve son derecede nazik tavır ve hareketiyle İsmet Paşa, kendi hesabına – vatandaşlarının ne olduklarını karıştırmaksızın- medenî bir insan olduğunu isbât etmişdir.

Muâhedenin imzasından sonra biz Yunan gazetecileri de Venizelos'un elini sıkmak için epey metânet gösterdik. Venizelos, bugün konuşacak halde değilim, şu kâğıdı okuyunuz, diyeceklerim orada yazılıdır, dedi ve elinin bir işaretiyle onu yalnız bırakmamızı istediğini anlatdı.

Sevr muâhedesinin imzasından sonra Venizelos'un elini öperek ağlayan insanlar görmüşdüm. Lozan muâhedesinin imzasından sonra aynı insanların yine ağladıklarına şahid oldum. Fakat bu iki gözyaşı arasında ne büyük fark vardı. Venizelos, Yunan milletine karşı şu hitâbda bulunmuşdu:

Sevr Muâhedesini ilgâ eden Lozan muâhedesinin imzasından dolayı büyük bir elem ve ızdırâbın zebûnu olduğumu inkâr edemem. Lozan Muâhedesine vaz‘-ı imza etdimse bu, memleketi daha büyük bir felaketden kurtarmak içindir. Mağlûb olduk ve bizi mağlubiyete sevk eden siyaset, diplomasice dahi bizi infirâda sevk etmişdi. Bu hal müthiş bir netice verebilirdi. İhtilâlin askerî ve siyasî muvaffâkiyetleri tesiriyle bu sulha da nâil olduk. Bu sulh, bize toplanmamıza müsâade edecekdir. Eğer dâhili mücadelâtı terk eder, serbest intihabât yapar ve meşrûtiyeti te’sîs eyler, lâyık bir hükûmet vücûda getirirsek istikbâle emin bir nazarla bakabileceğiz.”

“**Sulh Münasebetiyle Bir Yunan Gazetesinin İhtisasâtı”, Tanin, 9 Ağustos 1923, s. 2.**

“İsmet Paşa’nın Beyanâtı”

İsmet Paşa’nın sulh hakkında ki düşünceleri.

İsmet Pasha’s thoughts on peace**.**

İsmet Paşa ihtisasât ve intiba‘âtını muharririmize ber-vech-i âti nakletmişdir:

“Memleketimize kavuşurken çok seviniyoruz. Çok tahassürümüz vardı. Birkaç ay ayrıldıkdan sonra aziz vatanımıza avdet ederken sevgili milletimizi her zamandan ziyâde taze bir şevk ve zindegî ile, istikbâl için çalışmaya hazırlanmış görüyoruz. Sulh yeni ve büyük vazifelere başlamak yolunu açıyor. O yolu açdık, şimdi yeni vazifelere aid imtihanlar vermeye mecburuz. Bu imtihanları da vereceğiz, bu imtihanlarda da behemehâl muvaffak olmamız lazımdır. Amerikalılarla akdetdiğimiz muâhede ile müttefiklerle akdetdiğimiz muâhede esasâtı arasında sûret-i umûmiyede bir fark mevcud değildir. Amerikalılara müttefiklerden fazla müsâ‘edat gösterilmiş olduğu ise gayr-ı vâki‘dir. Nihayet bir istikrâz akdi meselesi de mevzubahis olmamışdır. Muâhede, mütekâbiliyet esası üzerine tarafeynin hukûkunu te’mîn etmekdedir. Bu muâhedenin memleketimize aid menâfiye kâfil olduğu kanâatindeyim. İntihabât-ı cedîde, milletin gâyelerine merbûtiyetini gösterdiği için dâhili ve hârici her işte mûceb-i suhûlet olmak tabiîdir.”

“İsmet Paşa’nın Beyanâtı”, Tanin, 11 Ağustos 1923, s. 2.

“İsmet Paşa ve Darülfünûnlular”

Lozan Muahedenamesini imzalayan kalemin darülfününa hediye edileceği.

The pen that signed the Lausanne Treaty will be gifted to the darülfünun.

Hey’et-i murahhassamızın sulh muâhedenâmesini imza etdiği altın kalemi darülfünûna hediye edeceğini evvelce yazmışdık. İstihsâl etdiğimiz mütemmim ma‘lûmâta göre kalemi darülfünûna ihdâ

etmek üzere bugün saat dörtde darülfünûna gidecek olan İsmet Paşa'ya merâsim-i mahsûsa ile evvelce tevcih edilen fahrî müderrislik şahadetnâmesi takdim olunacakdır. Bu münâsebetle bugün darülfünûnda merâsim icrâ kılınacakdır.

"İsmet Paşa ve Darülfünûnlular", Tanin, 11 Ağustos 1923, s. 2.

"Lozan Muâhedenâmesi ve Yunanistan"

Lozan Barış Antlaşması ve Yunanistan'ın antlaşmayı onaylaması.

Treaty of Lausanne and Greek ratification

Ma'lûm olduğu üzere el-yevm Yunanistan'da mevkî-i iktidarda bulunan ihtilâl hükûmeti yeni intihabâtı yapdırmamak için her çareye tevessül etmekde olup ancak sulh muâhedenâmesinin parlamentodan tasdîki lazım geldiği cihetle buna karşı da mezkûr muâhedenâmenin şimdilik bir hükûmet kararnâmesiyle veyahut ârâ-yı umûmiyeye mürâca'at edilerek alınacak bir karar ile tasdiki şekillerinden birini tatbik etmek tasavvurundadır. Ancak muhalif partiler bunların hiçbirine razı olmadıklarından bu defa Liberal radikallerle birleşerek hükûmetin tasavvurunu alenen protesto etmeye karar vermişlerdir. Muhaliflerin iddiasına göre muâhedenâme el-yevm mer'î olan ve devletlerin taht-ı zamanında bulunan kanûn-ı esâsî mûcebince serbest intihabât neticesinde teşekkül etmiş bir meclis-i mebusân tarafından tasdik edilmek lazım gelir. Muhalifler protestolarında gayr-ı kanûnî bir akde istinâd etmeyen kat'î bir sulh arzusunda bulunduklarını beyân ediyorlar.

"Lozan Muâhedenâmesi ve Yunanistan", Tanin, 15 Ağustos 1923, s. 1.

"Münih'te Sulh Şenlikleri-Türk Talebe Cemiyeti, Parlak Bir Müsâmere ile Lozan Sulhunu Tes'îd Etdi."

Türk öğrencilerin Lozan Barış Antlaşması adına Münih'te bir müsamere düzenlemesi.

Turkish students organize a performance in Munich on behalf of the Lausanne Peace Treaty.

(Muhâbir-i Mahsûsumuzdan)

Münih, 10 Ağustos 1923

Türk orduların kazandığı zaferi tetvîc eden sulh her tarafda tes'îd olunduğu gibi Münih'de bulunan Türkler de sevgili vatandaşlarının kavuşduğu bu istiklâl sulhunu tes'îd maksadıyla Ağustosun sekizinci Çarşamba günü akşamı büyük bir müsâmere tertib etdiler. Müsâmere gerek tertibâtındaki

mükemmeliyet, gerek hazırûnun gösterdiği alâka ve samimiyet dolayısıyla cidden parlak olmuş ve esasen Türk zaferini büyük bir hassasiyetle karşılayan Münih muhîtinde son derece hüsn-i telakkî edilmişdir.

Müsâmere Münih'in en kibar ve muhteşem otellerinden Firyares Çatin[?] Otelinin büyük konser salonunda tertip olunmuşdur. Salonun tam karşısındaki sahnenin duvarına Talebe Cemiyeti Re'îsi Baha Bey'in tersîm etmiş olduğu suluboya gayet güzel bir portre, onun altına da Çanakkale haritasını hâvî bir ipek seccade vaz' olunmuşdu. Bunlar Almanların pek ziyâde nazar-ı dikkatlerini celb etdi. Sahnenin diğer bir köşesine Münih'de Fen Mimari tahsil eden Türk talebesinden Râtib Bey tarafından yapılmış Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin bir büstü vardı. Bu da bayraklarla tezyîn olunmuşdu.

Müsâmere saat dokuzda Ahmet İhsan Bey'in Türkçe bir nutkuyla başladı. Ahmed İhsan Bey nutkunda hayat ve istiklâlini kurtarmak için on iki seneden beri çalışmakda olan Türk milletinin son zaferi müteâkib Lozan'da akdedilen sulh ile bu gayeyi elde etdiğini söyledikden sonra Türk gençliğinin yarından itibaren başlayan vazifelerini anlatmış, siyasi ve askeri zaferleri genç neslin ilmi ve iktisadi muvaffakiyâtı ile tetvic etmek lüzumundan bahsetmiş, Avrupa mekteplerinde ve bilhassa misafirperverliklerine medyûn olduğumuz Alman milletinin müessesât-ı ilmiye ve sınâ'îyesinde ikmâl-i tahsîl ile vatana avdet edecek gençlerin müstakbel iktisat ordularında pişdâr ve erkân-ı harbiye zabiti sıfatıyla çalışıp ilim ve irfan ocağının temeli bunlar tarafından vaz' olunmak lazım geldiğini söylemiş ve: "Türk talebe Almanya'da gördükleri arkadaşlığa bir teşekkür olmak üzere bu müsâmereyi tertib etdiler. Müsâmereyi küşâd vazifesi bana bırakıldığından dolayı cidden müftehirim. Âtiyen iki millet arasında dostluk râbıtalarını tesîs ve te'yid edecek olan iki milletin gençlerini ve bu gece müsâmereye şeref-bahş olan hâzırûnu selamlıyorum." diye nutkuna hâtime vermişdir. Ahmed İhsan Bey'in nutku kimyâ-yı sınâ'î tahsil eden Türk talebeden Adnan Bey tarafından Almancaya tercüme edilmiş ve pek çok alkışlanmışdır.

Bu nutku müteâkib Türk İstiklâl Marşı[375], ondan sonra Alman marşı çalınarak kâimen istimâ olundu ve her biri ayrı ayrı alkışlandı. Ba'dehû müsâmerenin ilk kısmını teşkil eden birkaç numara vaz'-ı sahne edildi. Bunların hitâmında merhum Cemal Paşa'nın mahdûmu Mehmed Cemal Bey talebe cemiyeti namına bir nutuk irâd ederek bunda Türklerin yapdıkları istiklâl cenginden bahsetdi ve "Kalpleri vatan aşkıyla tutuşan her millet günün birinde muhakkak istiklâline nâil olur. Biz Türkler bunun en canlı ve en taze misaliyiz" dedikten sonra bu müsâmerenin, mekteplerinde gördüğümüz ilim ve irfana karşı ufak bir hediye-i şükran olmak üzere kabulünü rica etdi. Mehmed Cemal Bey'in nutkunu bilhassa Alman davetliler son derece hararetle alkışladılar.

Bundan sonra Bavyera Maliye Nâzırı Mösyö Oswald söz alarak nezaretler ve Alman cemiyetleri namına muhtasar fakat cidden beliğ ve manidar bir nutuk irâd etdi. Mösyö Oswald nutkunda müsamereyi tertip ve kendilerini davet eden Türk talebe cemiyetine samimi bir teşekkürle başlayarak birçok Alman talebenin de Türk talebe ile birlikde çalışmakda olduklarını ve Almanların da aynı gaye

375 İstiklâl Marşı'nın ilk resmî bestesi 1924 yılında kabul edilen Ali Rıfat Çağatay'ın bestesidir. 1922 yılında bestelenmiş ve bugün hâlen kullanılmakta olan Osman Zeki Üngör'ün bestesi ise 1930 yılında marş olarak resmîleşmiştir. Burada zikredilen Türk İstiklâl Marşı'nın çalınması ifadesini bu bilgiler ışığında değerlendirilmelidir. (Redaksiyon notu)

peşinde koşduklarını söyledikden sonra hükûmetimizin Lozan'da istihsâl etdiği büyük muvaffakiyetden dolayı bütün Türk Milletini tebrik etdi ve "Bunca muzafferiyet ve mefâhirle istiklâlini kazanan bir millet yaşamaya layıkdır. Onun için bütün hâzırunu *"Yaşasın Türkler!"* diye ilân-ı temenniye davet ediyorum." dedi ve sürekli alkışlar arasında bütün davetliler yüksek sesle üç defa *"Yaşasın Türkler!"* diye haykırdılar.

Maliye nâzırından sonra Bavyera Umûm Topcu Kumandanı General Baron Kress söz aldı. Baron Kress Harb-i Umûmide Dördüncü Ordu Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Reisi idi. Dedi ki:

"Biz, Türk Ordusunda çalışmış Alman zabitânı Türk üniformasını kemâl-i hürmet ve ta'zîm ile taşıdık. Türkiye'de yaşayan Almanlar Türk terbiyesini, Türk karakterlerini sevmeyi öğrendiler. Ey Türkiye'nin müstakbel genç nesli! Vatanınıza avdet etdiğiniz zaman, Talat Paşa'nın o büyük Türk'ün katilini affeden ve fırka ihtirâsıyla gözleri dumanlanmış olan Almanları değil, Türklerin hakikaten dostu olan Almanları hâtır etmenizi rica ederim. Türk milletini an-samimü'l-kalb tebrik ederim. Lozan'da ki muvaffâkiyet İstiklâl cenginin şahane bir hitâmı olmuşdur."

Baron Kress'in bilumûm hâzırun tarafından büyük bir şevk ve heyecan ile alkışlanan nutkundan sonra müsâmerenin diğer aksâmına devam edilmiş ve bir tarafdan mükemmel bir musîki takımı en nefis ve rûh-nüvâz parçalarla hâzırunun ruhunu taltif ederken diğer tarafdan da Türk hâne sahibleriyle Alman misafirler arasında samimi ve teklifsiz bir dostluğun tezahürâtıyla gece yarısından pek sonraya kadar eğlenilmiş, hülâsâ sevgili vatandan uzak yaşayan Türk gençleri kalplerine sığamayan bir gurur ve meserretle kendilerini anlayan ve izzet-i nefs-i milliyelerini en kibar bir tarzda okşayan dost ve münevver bir muhit-i ecnebi içinde kahraman Türk Ordusunun ganimet-i şehâmet ve fedâkariyesi olan Lozan sulhunu tes'îde muvaffak olmuşlardır. Hiss-i tevâzuları rencide olmayacağını bilseydim bu müsâmerenin muvaffakiyetine geceli gündüzlü çalışmış olan kadın erkek Türk vatandaşlarının ismini yazardım. Fakat bütün Türkler aynı zevk ve hâhişle bu müsâmerenin muvaffakiyetine sarf-ı gayret etdiklerinden, buna lüzum görmüyorum. Yazımı bitirmeden evvel Türk şenliğini bir kat daha parlatan Münihli misafirlere arz-ı teşekkür ve Münih'deki talebe cemiyetini hâlisâne tebrik ederim.

"Münih'te Sulh Şenlikleri-Türk Talebe Cemiyeti, Parlak Bir Müsâmere ile Lozan Sulhunu Tes'îd Etdi.", Tanin, 18 Ağustos 1923, s. 1.

"Siyâsiyât: Biraz Azîm ve Ümid"

Barış Antlaşması ile herşeyin düzelmesinin mümkün olmadığı, barış antlaşmasına yanlış anlamlar yüklendiği, bununla beraber umutlu olmaya devam edilmesi gerektiği	It is not possible to fix everything with the Peace Treaty, the peace treaty has been given wrong meanings, and it is necessary to continue to be hopeful.

Bilmem dikkat ediliyor mu? Sulh geldi. Fakat halka neş'e gelmedi. Sulha pek büyük ümidler bağlanmışdı. Aylardan beri tehâllükle, sabırsızlıkla bekleniyordu. Sulh gelir gelmez ordu terhis olunarak

iş başına dönecek; dün müdâfa'a-i vatan ile uğraşan eller yarın sabana sarılacak birer unsur-ı istihsâl olacaklar; paramız düzelecek. Memlekete sermaye gelecek. Teşebbüsât-ı nâfi'a başlayacak, ticaret genişleyecek, herkesin yüzü gülecek deniliyordu.

Sulh oldu fakat gülen yüze nadir tesadüf ediliyor. Bu, bir kere sulhun netâ'icine pek fazla bir ümid bağlamakdan ileri geliyordu. Sulh devresi büyük müşkülât ile başlamak zarurî idi. Muâhedenâmenin imzalanması büyük ihtiyaclarımızı tatmîn edecek bir tılsım gibi te'sîr edemezdi. Sulh devresi bize dertlerimizi tedavi için çalışmaya başlamak imkânını verebilirdi. Bu çalışmanın semerâtını iktitâf için elbetde bir müddet geçecekdi. Binâenaleyh, bugün sulh geldiği halde halen ümidlerimiz tahakkuk etmediğinden dolayı sabırsızlanacak olursak her şeyden evvel kabahatin kendimizde olduğunu, pek acûl davrandığımızı itiraf etmeliyiz.

Sonra, her şeyin düzeleceğine dair fazla ümidlere düşmekde doğru değildi. Düzelmesini istediğimiz şeyler hükûmete ait ise unutmamalıyız ki koca bir devlet makinasını hele bu geçirdiğimiz herc ü mercden sonra baştan aşağı muntazam suretde işletebilmek bizden daha çok kuvvetlileri, ilim ve tecrübe ile daha çok mücehhez olanları bile yıpratabilecek derecede azîm bir meseledir. Ticaretin inkişâf etmesine, sermayenin memleketimize akmasına, faâliyet sahalarının genişlemesine mâtuf olan ümidlerde birden bire tahakkuk edebilecek mahiyetde değildirler. Bütün bunlar için her şeyden evvel memleketde hayât-ı tabi'yyenin, sükûn ve intizâmın, emniyet ve itimâdın avdet ve te'sîs etmesini beklemek mecburiyeti vardır. Ticaret ve sermâye gayet hevâ ve hevesine düşkün, seri'ü't-te'essür, alıngan, ürkek, birer mahlûkdur. Bunları cezb için epeyce uğraşmak ve sarf-ı zihn etmek ister. Hükûmet akvaliyle, ef'âliyle etrafa hiss-i emniyet telkin etmeye başladıkdan sonra yavaş yavaş bu faaliyetlerin çoğalmaya yüz tutduklarını görürüz. Ticaret ve sermâye dâhilde ve haricde takip edeceğimiz siyasetin ma'kûliyeti, itidâl ve basîreti ile mütenâsip suretde tevsi' edecekdir. Daha dâhilde bir siyaset takibine başlamaya ise hükûmetin vakti olmadı. Münâsebât-ı müstakbelenin esâsını vaz' edecek olan sulh muâhedenâmesi meclise bugün geliyor. Hükûmet yanlış bir yol tutarsa, atâlet gösterirse bunları meydana koymak nasıl bir vazife ise henüz kâfi bir semere almak için icâb eden zaman geçmeden şikâyet ve muâhezeye kalkmamak da bir borçtur.

Fakat bizce asıl mesele burada değildir. Biraz daha derinlere girmek istersek kendimizi öyle bir hâlet-i ruhiye karşısında buluruz ki neş'eye, şetârete, itimat ve ümîde bu hâlet-i rûhiye pek alışkın değildir. Hemen hepimiz de bedbinliğe bir meyl vardır. Fikr-i muâheze pek hoşumuza gider. Neşemizi çabuk kaybediyor, ümidi elimizden çabuk bırakıyoruz. Bu belki bizde asırların bıraktığı bir mirasdır. Fakat bundan sonra girişeceğimiz faaliyet devresinde, mübâreze-i hayat sahasında bu hâlet-i rûhiyeye karşı bir aksülamel göstermekliğimiz lazım gelir. Üstümüze çökmüş ye'sleri, ümidsizlikleri silkip attığımız gün muvaffakiyetin anahtarını elde etmiş oluruz. Gözümüzün önünde pek parlak bir misal var. Şu Anadolu mücâhede-i milliyesi meftûr, me'yûs bir ruh ile yayılabilir miydi? Eksikler düşünülseydi, zorluklardan korkulsaydı, ihtimaller hesaba katılsa idi kimse silaha sarılmamak iktiza ederdi. İşte bugün sulh devresindeki mücadeleye de hepimiz bu türlü bir azim ve ümîd ile, behemehâl muvaffak olacağımız kanaatiyle girmeli ve uğraşmalıyız. Bir fenalık karşısında mıyız, izale edinceye kadar çarpışmalıyız. Çalışmak mı lazım gelir, muvaffak oluncaya kadar uğraşmalıyız. Her şeyden evvel nefse

itimad, ümid ve metanet ister. Ruhu hasta, müterediddid ve zayıf olan bir adam için mübâreze-i hayat meydanında mağlubiyet muhakkakdır. En büyük mübârezelere karşı dudakda tebessüm ile, kalbde muvaffakiyet imanı ile kafada mantık ve ilim ile yürümelidir. Kendimize, memleketimize bugünden çok daha iyi olacağımıza itimâd ile işe sarılmak ve üzerimizde ki ye'si atmak iktizâ eder.

Hüseyin Cahit, "Siyâsiyât: Biraz Azîm ve Ümid", Tanin, 21 Ağustos 1923, s. 1.

"Yeni Türkiye"

Times gazetesinin Lozan Barış Antlaşması ile ilgili makalesi.

Times newspaper article on the Lausanne Peace Treaty.

Times Gazetesinde Okunmuşdur:

Tam bir sene evvel Anadolu'daki Yunan Ordusu aklını ve ümidini kaybederek büyük bir herc ü merc içinde denize doğru çekildi. O zaman Türkiye ile müttefikler arasında bir sene zarfında sulhun akdedilebileceği ve Türkiye istiklâl-i tammının bütün milletler tarafından resmen tanınmış bir hadise olacağı muhâl gibiydi. Türk milletperverleri maksatlarına nail oldular. Lozan'ın bir sene evvelki ateşli telaş ve karışıklığı soğuk maddeler ve protokoller şekline inkılâb etdi. Şimdi hepsi tarihe geçdi, sulh imzalandı. Generaller, murahhaslar sulhun ne demek olduğunu anlamak için memleketlerine gitdi. Muhabirimizden alıp bugün neşrettiğimiz mektuba göre Türkler harbde konferansda kazandıkları muzafferiyâtın tevlid etdiği vaziyeti heyecan ve endişe ile karşılamıyorlar. Onlar ümid etdiklerini fazlasıyla temin eylediler. Kendileri için bile zor anlaşılacak derecede siyasi bir istiklâl kazandılar, bütün bağları ve zincirleri silkip atdılar. Bir asırdan beri Avrupa devletlerinin Türkiye'ye tefevvukunu gösteren muâhedenâmeler bugün hiç hükmüne girdi. Osmanlı İmparatorluğunun siyasiyât-ı dâhiliyesiyle Avrupa temalüyâtı arasında bir nevi dâhili râbıta hizmetini gören Şark Hristiyanları öldürüldü veya kovuldu. Türkiye'de Türk olmayan hemen hiç bir şey bırakılmadı. Milli bir ideal için Anadolu'da harp edenler hedeflerine vâsıl oldular.

Büyük mücâdelenin şiddeti geçince birçok Türkler gayr-ı tabii vaziyetlerini şimdi tedkîke koyuldular. Yenidünya içinde Türkiye'nin istiklâli Osman, Bayezid ve Timurlenk'in yapdıklarıyla rekâbet için yalnız askeri kuvvetle temin edilemez.

Şimdi Haliç an'anesini ihyâ edecek veya yeni milliyet prensiplerini tatbik ederek Osman'ın bile yapmadığı Anadolu'dan Rumca tekellüm eden Hristiyanları sürüp çıkaracak zaman değildir. Türkler harap bir memleketde yapayalnız olarak muzafferdirler. Bu küçük ve zayıf millet telgraf, telefon ve bin türlü tekemmülât-ı medeniye devrinde hülyalarını hakikat yapabilmek için bin müşkilât karşısında bulunuyor. Mâahâza onun mesâ'isi şayân-ı tahkîr edilmemelidir. Vâkı'â Türkler birçok mezâlim irtikâb etdiler, fakat mücadelelerinde gösterdikleri azim ve şiddet-i hürmete layık olduklarını isbat etdi. Milliyet ideali onların üzerine garbın rekabetini celb eyledi, garp devletlerinin ihtilâfı onlara bir

zafer kazandırdı. Ellerine geçirdikleri şey onları ezen alâ'ikten azâde sade eski bir Türkiye değildir. Ülkelerinde ekalliyetler için artık Avrupa müdahalesi de kalmamıştır.

Times bundan sonra İstanbul muhabirinin mektubuna atfen İngilizlerin Türkiye'de diğer milletlerden ziyade nüfuza mâlik olduğunu ileri sürerek Türklerin böyle zamanlarında taleb-i muâvenet için Büyük Britanya'ya dönmesini muhtemel görüyor ve İngiltere'nin yeni şark-ı karîbde mühim ve mes'ûliyetli bir rol oynayabileceğini söylüyor.

"Yeni Türkiye", Tanin, 22 Ağustos 1923, s. 2.

"Siyâsiyât: Muâhedenâme Meclisde"

Sulh müzakerelerinin görüşmelerine mecliste başlandığı, bazı mebuslar tarafından muahedenamenin eleştirildiği.

Discusions for peace negotiations were started in the parliament, and the treaty was criticized by some deputies.

Sulh Muâhedenâmesi müzâkere edilmek üzere Millet Meclisine tevdi' olundu. Cereyân eden müzakerât hakkında dünkü gazeteler tafsilât veriyorlar. Meclisde hiç muhalefet mevcud olmadığına nazaran muâhedenâmenin itirâza uğramaksızın kabul ve tasdik edileceği tahmin edilebilirdi. Hâlbuki bu ya fırka meselesi yapılmamış yahud hiç itirazsız kabulü münâsib görülmemiş olacak ki aleyhde idâre-i kelâm eden bazı meb'usîn-i muhteremeye tesadüf ediyoruz.

Lozan Muâhedenâmesi öyle bir vesika-i siyasiyedir ki ihtiyâr edilen nokta-i nazara göre bunun lehinde de aleyhinde de pek çok söz söylenebilir. Muâhedenâmenin kat'iyet kesbetmesi neticesinde ne gibi ziyâ'a uğrayacağımızı düşünerek bu vadide izahata girişecek olursak Niyazi Bey'in nutku gibi hâzirûnu acı acı ağlatacak felaketlere temasda müşkilât çekmeyiz. Muâhedenâme birçok kat'î noktalarda bize böyle elîm darbe teşkil etdiği gibi istikbâl için de hududlarımızı tamamıyla temin etmemişdir. Büyük ihtilâflar tevlid edebilecek bir mâhiyeti hâiz bazı muallak meseleler kalmışdır. Fakat Lozan muâhedenâmesini Sevr Muâhedenâmesi ile mukayese nokta-i nazarını ihtiyâr etdiğimiz takdirde şimdilik Millet Meclisinin huzuruna arz edilen neticeler ilelebet şayân-ı iftihâr görülecek bir muvaffakiyet teşkil eder. Lozan'da temin edilen şerâ'it hakkında muhâkeme yürütüleceği zaman hiçbir zaman Sevr Muâhedenâmesini hatırdan çıkarmamak iktiza eder. Sevr Muâhedenâmesi nazarî, hayali bir şey değildi. Tahakkuk etmiş bir netice idi. Anadolu'da harekât-ı milliye olmasa idi memleketin uğrayacağı âkıbet Sevr Muâhedenâmesi ile tespit olunmuşdu. Binaenaleyh harekât-ı milliyenin imâli muhasebeye (v)urulduğu zaman Sevr Muâhedenâmesinin muhakemâta bir nokta-ı azîmet teşkil etmesi pek tabiidir. Sevr Muâhedenâmesinin bu milleti mahkûm etdiği esaret ve zilletden Lozan Muâhedenâmesi bu milleti kurtarmış, namus ve istiklâl ile yaşamak hakkını Türklere bahşetmişdir.

Lozan Muâhedenâmesi hareket-i milliyenin ve hareket-i milliye rüesâsının ebedî bir hüccet-i iftihârıdır.

Lozan Muâhedenâmesinden daha iyi bir muâhedenâme yapılamaz mıydı? Cenûb hududlarımızı milliyet esasına muvafık gelecek suretde hadd-i tabi'iyesine isâl etseydik daha iyi olmaz mıydı? Garbî Trakya bize lazım değil miydi? Anadolu'nun temin-i selâmeti için Anadolu'nun birer parçası olduklarında şüphe edilemeyen adaları da almak icap etmez miydi? Musul meselesini muallakda bırakmayarak Musul Vilayetini hududlarımız içine almak fena mı olurdu?

Şüphesiz ki bunlar pekiyi ve pek lazım şeylerdi. Fakat bütün temenniyâtımızı fiile çıkarmaya acaba imkân var mıydı? Her halde hey'et-i murahhasamız hakkında pek müşfik davranmış olmakla itham edilemem zannederim. Fakat hey'et-i murahhasamızı şu saydığım meselelerden biri kâbil-i temin iken yapamadı diye ithâm etmeyi insafsızca bir muâheze bulacağını söylemeyi bir vazife-i vicdaniye bilirim.

Bu istediğimiz şeyleri yapabilecek hiçbir heyet-i murahhasa bulamazdık.

Noksanları saymak, elde edilemeyen fevâ'idi göstermek pek kâbil ve pek kolay bir iştir. Fakat o noksanlar mümteni'ü'l-istihsal idiyse bundan dolayı kimseye kabahat bulmaya kalkmamalıdır.

Lozan Muâhedenâmesinde aranacak nokta bize hür ve müstakil bir Türkiye için kabiliyet-i hayatiye temin edip etmediğinden ibaretdir. Eğer muâhedenâmede bu ciheti temin edilmemiş olsa idi o zaman yalnız dört beş mebûs-ı muhteremin değil bütün meclisin onu red taraftarı olmasını temenni ederdik. Fakat en esaslı noktalarda memleketin hukuk ve namusunu kurtaran, kabiliyet-i hayâtiyeye malik, kuvvetli bir Türkiye'nin temelini atan Lozan Muâhedenâmesini bazı âmâl-i meşru'a ve milliyemizi bi'z-zarûre ihmal mecburiyetinde kaldığından dolayı reddetmeye kalkmak doğru olmaz. Zaten öyle tahmin ediyoruz ki muâhedenâmenin reddini talep eden mebusîn-i muhtereme de bu kelimeyi te'essürlerinin şiddetini ifâde için bir sanat-ı belâgât olarak istimâl etmişlerdir. Bu noktada o te'essürâta iştirâk etmeyecek bir Türk kalbi tasavvur edemeyiz. Fakat aynı zamanda gözümüzün önünde parlayan bir hakikat vardır ki onu görünce gözyaşlarımızı saklamak ve handân bir çehre ile muâhedenâmeyi kabul etmek ve millete böyle şerefli bir muâhedenâme temin eden zatları alkışlamak ihtiyacını duyarız. Bu hakikatde muâhedenâmenin bize açdığı şerefli istikbâldir. Bizim bu bahisde bütün temennimiz şundan ibaretdir:

Lozan Muâhedenâmesine lâyık olalım.

Hüseyin Cahit, "Siyâsiyât: Muâhedenâme Meclisde", Tanin, , 23 Ağustos 1923, s. 1.

"Muâhedenin Tasdiki"

Müttefikler tarafından Türkiye'nin tahliyesine başlanması. Beginning of the evacuation of Turkey by the Allies**.**

Dün Gece Üç Devlet Mümessiline Resmen Bildirildi

Dün Gece Nısfü'l-leylden İtibaren Müttefikler Tarafından Havalî-i Meşgûlemizin Tahliyesine Başlandı

Muâhedenâmenin Büyük Millet Meclisince tasdik edilmesi üzerine Hariciye Vekâleti tasdik keyfiyetini derhal İstanbul Hâriciye Murahhası Adnan Bey'e dün akşam yedi buçukda iş'âr eylemişdir.

Havâli-i meşgûlemizin tahliyesi muâhedenâmenin tasdiki keyfiyeti müttefikîn fevkalâde komiser vekillerine tebliğinden sonra başlayacağı cihetle bu bâbda hükûmetce tanzim kılınan âtideki notalar dün gece saat ondan itibaren yarımşar saat fâsıla ile Adnan Bey tarafından evvela Fransız, sonra İtalyan ve en nihayet İngiliz Fevkâlade Komiser Vekillerine tevdi' kılınmışdır:

… Fevkalade Komiserliği'ne

Ankara 23 Ağustos 1923

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Lozan'da akdolunan muâhede-i sulhiye ile mukâvelât-ı sâ'irenin tasdikini mutazammın olan kânûn layihâlarını bugün 23 Ağustos 1923 tarihindeki içtimâ'ında kabul eylediğini zât-ı âlîlerine iblâğ ile kesb-i şeref eylerim.

Binâenaleyh 24 Temmuz 1923 tarihinde vazı'u'l-imza devletlerin salâhiyetdar murahhasları tarafından imza edilen protokolün birinci maddesi mûcibince keyfiyeti hükûmet-i metbû'anız nâmına zât-ı âlîlerine İstanbul'da vekâletim murahhası Adnan Beyefendi hazretleri vasıtasıyla tebliğ ile şerefyâb olurum.

Zat-ı âlilerince ma'lûm olduğu üzere düvel-i müttefika tarafından işgâl edilen Türkiye arazîsinin işbu notanın tarih-i tebliğinden itibaren tahliyesine ibtidâr olunacakdır.

Hissiyat-ı fâ'ikamın kabulünü rica eylerim.

İsmet

…Fevkalade Komiserliği'ne

Ankara 23 Ağustos 1923

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Lozan'da akdolunan muâhede-i sulhiye ile mukâvelât-ı sâirenin tasdikini mutazammın olan kânûn lâyihasını bugün, 23 Ağustos 1923 tarihindeki ictima'ında kabul eylediğini zât-ı âlîlerine iblağ ile kesb-i şeref eylerim.

Binâenaleyh Karaağaç ve İmroz ve Tenedos adaları hakkında vazı'u'l-imza devletlerin salahiyetdâr murahhasları tarafından 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan'da akdolunan protokolün birinci maddesi mûcebince keyfiyetin Yunan Hükûmetine tebliğini rica ile şerefyâb olurum.

Zat-ı âlilerince ma'lûm olduğu üzere mezkûr protokolün birinci maddesinde beyân olunan arazi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından muâhede-i sulhiyenin tasdik olunduğu Dersaadet'de bulunan müttefikîn fevkalâde komiserleri tarafından bu tarihde Yunan hükûmetine tebliğ edilmek şartıyla en geç 15 Eylül 1923 tarihinde Türk memurînine teslim olunacakdır.

Hissiyât-ı fâ'ikamın kabulü mercu'dur efendim.

İsmet

"Muâhedenin Tasdiki", Tanin, 24 Ağustos 1923, s. 1.

"Sulhumuz Hakkında"

Maten gazetesinin sulh hakkındaki görüşleri. Opinions of Maten newspaper about peace.

Matin Gazetesinin Bir Mütâla'ası

"Ankara Büyük Millet Meclisi tarafından tasdik edilen Lozan Muâhedenâmesinin hükmü câri olmağa başladı. Dünden itibaren müttefik kıtâ'atı İstanbul'u terk etmeğe başladılar. Birkaç gün içinde İstanbul ve Beyoğlu'nda yalnız Türk Sancağı dalgalanacak. Demek ki şark da sulh şüphesiz mümkün oluyor. Ufku karartabilecek yegâne bulutlar Musul meselesinin halli (Petrol) Düyûn-ı Umûmiye kuponlarının te'diyesi (altın) mes'elesidir. Fakat bu defa petrolün ve bu altının kan akmasına sebep olması pek az muhtemeldir.

Bugün tam on bir ay var ki Kapudan Şovenin kumanda etdiği "Meç" Kruvazörü Mösyö Henry Franklin Bouillon'u hâmilen Toulon'dan müfârakat ediyordu. Marmara Denizi sahillerinde üç yüz bin muzaffer Türk askeri, Üsküdar'ın içlerinde ve Çanakkale'de ki mevâzi-i müstahkemesinde İngiliz kıtâ'atından zayıf bir seddin önünde sabırsızlıklarını güç yeniyorlardı. İlk silah sesinden yeni bir harp doğabilirdi. Zira Büyük Britanya Boğaziçi'ne doğru bir ileri hareket halinde kendi kuvvetlerini istimâle karar vermişdi.

Bu ilk silah patlamadı. Fransa nâmına Franklin Bouillon Mustafa Kemal Paşa'dan hiçbir hareket-i askeriyede bulunmamasını ve kendisini görmeden evvel bir mukarrerât-ı siyâsiye ittihâz edilmemesini talep etmişdi. Mustafa Kemal Paşa ordusunu gâyesinin birkaç kilometre ilerisinde tevkîf ederek sadece şu cevabı vermişdi: "Sizi bekliyorum, fakat çabuk geliniz. Dostunuz."

Tevakkuf kat'î mi olacakdı? Âtıl muharebelerin yerine siyasi muharebât mı başlayacakdı? O zamanki endişe-âver suâl bundan ibaretdi. Mesele müsbet şekilde halledildi. Mösyö Franklin Bouillon Eylül'ün yirmi sekizinde saat on bire doğru İzmir'e çıkdı ve derhal müzakerâta başladı. Bu müzakerât taraça halinde denize kadar inen müsahhar bir köşkün çiçekli bahçesinde cereyân etdi. Otuz altı saat devam eden bu ikâmet esnasında yirmi yedi saat müzakerâtla geçdi. Eylülün 28. günü saat on birde itilâf edilmiş, harp bertaraf olmuşdu. Türkiye istiklâlini kazanıyordu.

O zamandan beri sulh birçok tehlikeler içindeydi. Birçok iyi ameleler bu sulhu kat'î bir şekle sokmaya çalışdılar. Fakat henüz dumanları üstünde olan bir şehirde birkaç adamın mesâ'isi olmasaydı, bu sulh asla mümkün olmayacakdı. Bunlar harbe hazır iki ordu arasında bugün ikmâl edilen âbidenin ilk taşını koydular.

"Sulhumuz Hakkında", Tanin, 29 Ağustos 1923, s. 1.

"Sulha Dair General Harrington'un Nutku", Müşterek Gazate-Tanin, 16 Eylül 1923, s. 2.

Özet: General Harrington'un sulh hakkındaki düşünceleri. **Abstract:** General Harrington's thoughts on peace.

General Diyor ki: Harbi Görenler Harpten Öyle Teemmülsüzce Bahsedemezler

Sulhun Devamlı Olacağından Ümitvarım

İstanbul'daki İngiliz cemaati tarafından General Harrington'un şerefine evvelki gün İngiliz Sefarethânesinde bir bahçe eğlencesi ve çay ziyafeti tertip edilmişdir. Gelibolu'da bulunan General Harrington dün sabah İstanbul'a gelebildiğinden ziyafetde hazır bulunamamışdır. Çay ziyafetinin sonunda cemaat tarafından generale Türkkâri bir gümüş kupa ve Leydi Harington'a bir seccâde hediye edilmişdir.

General Harrington uzun bir nutuk söylemişdir. Nutkun aksâm-ı mühimmesi şudur:

"Geçirdiğimiz ahvâl-i tarihde yegâne bir misaldir. Yekdiğerini müteâkip birçok buhranları beraber geçirdik. Ben şuna eminim ki her tarafın istediği yegâne şey sulhdur. Bizde bunun istihsâline sarf-ı makderet etdik. Harbi görenler harbden öyle teʾemmülsüzce bahsedemezler. Diğer vesâʾite müracaat etmeksizin harbe girmiş bir devleti milel-i cihan haklı görmez.

İstanbul'daki vazifem burada emn ü asâyiş ve sıhhat-i umûmiyeyi temin ve muhafaza idi. Bilhassa muhtelif milliyetçilerin kesretine binâʾen sıhhat-i umûmiyenin muhafazası pek müşkül bir vazife idi. Milliyetçiler hakkında sizin gösterdiğiniz ulüvv-ı cenâbı ayrıca şâyân-ı zikr buluyorum.

Sulhun devamlı olacağından son derece de ümidvârım. Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin karşısındaki vezâʾif-i muazzamayı ifâ ve icrâ da kendisine nesâyih-i hakimâneyi rehber ittihâz edeceğine kâniyim. Karadaki İngiliz bayrağını artık İngiliz cemâatinin dest-i kifâyetine terk ve tevdiʿ ediyoruz.

Aktaran / Transliterated by:
Mirza Mahmut DEMİR[1]

- İleri -

"Bugün Şark Sulhu İmzalanıyor"

Dokuz sene evvel başlayan dünya savaşının son bulup bugün Lozan Antlaşması'nın imzalanacağından bahsedilmektedir.

It is mentioned that the world war that started nine years ago will come to an end and the Treaty of Lausanne will be signed today.

Dokuz sene evvel tam bugün başlayan umumi harb asıl bugün nihayete ermektedir.

Bundan dokuz sene evvelki 24 Temmuz gününde bütün Avrupa'yı tereddüd ve korku ile karışık bir heyecan kaplamıştı. Çünkü (1)914 senesi temmuzunun 23. günü Avusturya Hariciye Nazırı Kont Berchtold Sırbistan hükümetine gönderdiği şedidü'l-meal bir notada bu sene sarayda iki Sırp genci tarafından öldürülen Avusturya veliahdının facia-i katlinde Sırbistan'ın da medhaldar olduğunu söyleyerek Avusturya hükümetinin iştirakiyle tahkikat yapılmasını talep ediyordu. Avusturya'nın Sırbistan'da tahkikat yaptırmasını hukuk-ı hükümrânîsine mugayir gördüğü için Belgrad hükümeti Viyana'nın bu ültimatomunu reddetmişti.

24 Temmuz (1)914'de Avusturya ile Sırbistan arasında harp başlıyordu. Herkesin hatırında olduğu üzere harb-i umumi bu suretle patlak verdi. Yine o sene, yani (1)332 sene-i hicriyesi kurban bayramı esnasında biz de harb-i umumiye girmiş bulunduk. Harb-i umumi (1)918 senesi mütarekesiyle Avrupa'da bilfiil hitam bulmuş ise de koskoca Osmanlı İmparatorluğu'nun elinden alınan cesimü'l-(…) düşmanlarımızın gözlerini doyuramamış, elimizde kalan Türk memleketlerine de göz dikilerek harita-i âlemden silinmemiz için birçok mel'unâne tertibat yapılmıştı.

(1)919 mayısında Yunan ordusu İzmir'e saldırılmıştı. Avrupa'nın bütün vaadlerine rağmen bizim hakk-ı hayatımızı tasdik etmeyeceği ve hudud-ı milliyemiz dahilinde bile bizi rahat bırakmayacağı çok geçmeden anlaşıldı. İşte o zaman Anadolu mücahede-i milliyesi başladı. Harb-i umumi Avrupa'da hitama erdiyse de Şark'ta bu suretle devam ve imtidad ediyordu. Bugünki Lozan'da Türk milletinin hakk-ı beka ve istiklali dünkü düşmanlar tarafından tasdik ediliyor. Harb-i umuminin Şark'ta devam eden son safhası da resmen nihayet buluyor demektir. Bugün Lozan'da imzalanacak olan muahede-i sulhiyenin bizim hukuk ve menâfiamızı Avrupa'ya çar-nâçar kabul ettirmiş olmasından başka diğer pek mühim bir kıymeti daha vardır ki o da Türk milletiyle akd-i sulh edilmekle Şark'ta Türklerin hukuku bir âmil müsalemet oldukları hakikatinin nihayet Avrupa'ca da anlaşıldığıdır.

[1]İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Mezunu, İstanbul, Türkiye. E-mail: mirzamahmutdemir@gmail.com
ORCID: 0009-0006-9321-0139

Beyaz yakalı diplomatların harbi

Filhakika Türk milletinin zaferiyle tetevvüc eyleyen mücahedesindeki yegâne ulvi gaye hakk-ı beka ve istiklâlimizi cihana tasdik ettirdikten sonra Şark'ta sulh ve müsalemetin idâmesinden başka ne olabilirdi? Biz harbi mahza gharb olduğu için seven bir millet değiliz. Biz bütün kabiliyet-i cengaverânemizi cihana sulhu temin etmek için istimal ve izhar eyleyen bir milletiz. Onun için bugün kemâl-i iftiharla diyebiliriz ki Türk heyet-i murahhasası Lozan'da büyük devletlerin murahhaslarıyla beraber yeni muahedeye vaz'-ı imza eylerken müsalemet ve asayiş-i cihanın temin-i beka ve istikrarı için herkesten ziyade samimiyet ve hüsn-i niyet ile meşbu' bulunuyor. Türk zaferinin öyle cihanşümul bir mahiyeti vardır ki bu muazzam zaferin tesiratı her yerde görülecektir. Anadolu'ya musallat edilen Yunanlılık hafazanallah orada kalabilseydi cihan sulhu için bir tehlike teşkil edecekti. Çünkü küstah ve haris Yunanlılık hiçbir zaman rahat duramaz, hülya peşinde koşan bu millet büyüdükçe komşularını iz'ac eyleyecektir. Vaktiyle İsmet Paşa'nın dediği gibi Anadolu harbine sebep olan "beyaz yakalıklı diplomatlar" dünyanın sükûn ve emniyeti nokta-i nazarından pek mühim olan bu noktayı hiç düşünmek istememişler ve zannetmişlerdi ki Yunanistan bilfarz Anadolu'da galip gelirse Şark'ta yeni ve devamlı bir muvazene teessüs edebilir! Halbuki Yunanistan'ın İzmir sahillerinde takip ettiği hülya-yı maceraperestâne, yaşamaya azmetmiş ve yaşamaya hak kazanmış olan Türk milletiyle karşılaşınca eridi, mahvoldu. Asırlardan beri cihan tarihinde en mühim vekayi'i ihdas eden, kendisi için tarih-i umumi-i beşerde büyük sahifeler tahsis edilen Türk milletinin harp meydanlarında daima ispat ettiği dehâ-yı askeriyesi, kabiliyet-i cengavernâmesi nasıl her türlü münakaşadan âzâde ise bu milletin bir de sükûn ve müsalemet içinde medeniyet için çalışmak hususundaki kudret ve zindegîsi bulunduğunu Avrupa ricali anlamak istemediler. Fakat ölüme mahkum edilen bu millet ruhundaki bütün kuvvetleri toplayarak hiç yoktan bir zafer kazanınca tarihin seyrini de değiştirmiş ve Şark'ta hakk-ı hâkimiyetin Yunanîliğe değil, kendisine ait olduğunu bir kere daha göstermiştir.

Bugün Avrupa Türk'ün hakkını, istiklâlini tasdik ediyor. Lozan Sulhu'nun cihanın emniyet ve selamet-i âtiyesi nokta-i nazarından olan ehemmiyetinden biraz bahsettik. Fakat bu sulhun bize, doğrudan doğruya Türk milletine neler temin ettiğini de gözden geçirelim:

Lozan Muahedesi herşeyden evvel Türk milletinin kendi hudud-ı milliyesi dahilindeki tam istiklâlini tasdik etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu Avrupa, Asya ve Afrika gibi arzın üç kıtası üzerinde icra-yı hükümet ettiği zamanlarda bile Türk milleti bugünkü istiklâline mazhar değildir. Çünkü bu imparatorluk maatteessüf için için eriyor, hâricin müdahalesi altında zelil ve miskin bir mutavaat gösteriyordu. Filhakika bugün imzaladığımız muahede ile eski imparatorluğun bizden ayrılan yerlerinin infikâkını kabul ediyoruz. Fakat kendimiz için, elimizde kalan Türk memleketi için pürüzsüz, her mânasıyla tam bir hâkimiyet istihsal etmiş bulunuyoruz. Bu günden sonra artık başımızda artık ne kapitülasyonlar ne de Hıristiyan vesaire gibi anâsır vesilesiyle Avrupa'nın müdahalesi kalmayacaktır. Türk milletinin hâkimiyet ve istiklâli hakkında ne kadar kıskanç olduğunu Avrupa anlamıştır. Lozan Muahedesi'nde sulh bahâsına ettiğimiz fedakârlıklara gelince, biz sulhun temini için Lozan'da birçok fedakârlıklar ettik. Fakat bir muahede-i sulhiye başka türlü nasıl akd edilebilir. Sulh müzakeresi demek mütekabil menafi arasında bir uzlaşma zemini bulmak değil midir? Harb-i umumi mağluplarına zorla imzalattırılan

birtakım muahedeler vardır ki bunların kabiliyet-i tatbikiyeyi haiz olmadığı seneler geçtikçe daha ziyade anlaşılıyor. Demek ki devamlı bir sulh akd edebilmek için her iki tarafın metâlibi arasında mâkul bir anlaşmadan başka çare yoktur. İşte bizim Lozan'daki fedakârlıklarımızın esbabı budur.

Sulhu akd ederken daima yarınki münasebatımızı göz önünde tutmak lüzumunu anlamakla heyet-i murahhasamız büyük bir dirayet göstermiştir. Fakat fedakârlık edemeyeceğimiz yalnız bir şey vardı ki o da hâkimiyet ve izzet-i nefsimizdir. Müzakeratın en çetin zamanlarında inkıta' tehlikelerine ve türlü türlü tehditlere rağmen hâkimiyetimizle kâbil-i telif olmayan hiçbir şeyi bize kabul ettirememişlerdir. Binaenaleyh bugün imzalayacağımız sulh muahedenâmesi şeref ve haysiyetimizi tamamıyla teyid eden bir vesikadır. Biz beynelmilel vesika ile konferansta olduğu gibi, bundan sonra da Avrupa devletleri arasında müsavi bir devlet muamelesi görmeye hak kazandık. Bu vesika Türk mücahedesinin en şanlı bir semeresidir ve ittisal-i âtiyeye kemâl-i iftihar ile bırakabileceğimiz bir yadigâr olacaktır.

Fakat biz hakkımızı nasıl istihsal ettik? Bu muahedeye imzalarını koyan dünkü düşmanlara Türk istiklâlini ne suretle kabul ettirebildik? Bunun cevabı âşikardır: Çünkü Türk milleti müttehiddir. Türk milleti hakkını müdafaa için kuvvetlidir. Bundan sonra da müttehid ve kuvvetli olacağız. Ancak ittihad ve kuvvet sayesindedir ki muahedenin bizim için iyi aksamını bundan sonra da muhafaza edebiliriz. Yine ittihad ve kuvvet sayesindedir ki bu vesikanın bizce nâkıs olan taraflarını da âtide ikmâl ve itmam edeceğiz.

"Bugün Şark Sulhu İmzalanıyor", İleri, 24 Temmuz 1923, s.1.

"İstanbul'suz Bir Türkiye Mevcut Olamaz"

Antlaşma kararlarına göre İstanbul'un Türkiye'den ayrı düşünülemeyeceğini belirten makale.

Article stating that Istanbul cannot be considered separate from Turkey according to the Treaty decisions.

Binaenaleyh İstanbul müdafaa edilmelidir, Boğaziçi'nin melikesi bir merkez-i hars ve irfan olarak kalacaktır.

Sulh murahhasımız Rıza Nur Bey Lozan'da ihraz ettiğimiz mazhariyet-i siyasiye hakkında beyanat-ı âtiyede bulunmuştur:

-İmzalanmak üzere bulunan muahedenin, istiklal-i tammımızı temin ve teyid ettiğinden dolayı bahtiyarız.

Uzun müddet ecnebilerin müddeayatına maruz kaldık. Fakat bizim mefkûremiz, serbesti-i tammımızı iktisaptan ibaret idi. Bu, birinci ve esaslı şartımız idi. Şimdi, hürriyet içinde sulha nail olan ve padişahı tard ederek umur-ı mezhebiyeyi devletten tefrik eden ve hakiki bir demokrasi hükümeti olan Türkiye, artık (?) bir surette çalışabilecektir. Başka milletler ile meskun olan topraklarını zayi eden Türkiye, bugün hudud-ı milliyesi dahilinde, aynı ırktan bir milletle meskun bulunuyor.

Biz böyle istedik. Bizden gayrı bir mefkure-i siyasiye besleyen Ermenilerin sulh ve kendi menfaatleri namına memleketimize avdet etmemeleri müreccahtır.

Bizi onlardan tefrik eden rekabet, ekseriyetle iddia edildiği vecihle dinî bir mahiyeti haiz değildir. Bu sırf siyasîdir ve binaenaleyh gayr-ı kabil-i taklildir. Türkiye artık ticaretini inkişaf ettirmekten, yerli bir sanaiyyat tesis eylemekten ve millet arasında harsı tamim etmekten başka bir şey düşünmeyecektir. Türkiye, suret-i mutlakada el-hak emelleri beslemeyecek ve eski Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılan memleketlere göz dikmeyecektir.

(…) yeni Türkiye'nin ufkunu teşkil edecektir.

Eğer biz Şarkî Trakya'yı istemiş isek, bu İstanbul'un siperi olmasından münbaistir. İstanbul'suz Trakya olamaz. Binaenaleyh, İstanbul müdafaa edilmelidir. Boğaziçi'nin melikesi, bir merkez-i hars ve irfan olarak kalacak, fakat Ankara siyasî payitaht olmak mahiyetini kaybetmeyecektir.

Yeni Türkiye, harb ile münasebetinin sulhperverâne ve dostâne olmasını ister. Türkiye, Rusya ile bir muhadenet muahedesi akdetmiş olmasına rağmen Bolşevizm için hiç bir arzu duymuyor. Daima kendi askerleriyle harbetmiş olan Türkiye, kendisini kuvvetli ve hakkından emin hissediyor. Bizde hiç bir fert yoktur ki memleketinin tecrid ve infiradını istesin.

Fakat herkesle müsavat hukuk dairesinde münasebette bulunmak istiyoruz. Bize haricden gelecek müzaheret-i iktisadiye ve bediiyeden memnun olacağız. Fakat şu şartla ki, bu müzaheret kavaninimize münkad ve teşkilatımıza hürmetkâr olsun.

"İstanbul'suz Bir Türkiye Mevcut Olamaz", İleri, 24 Temmuz 1923, s.2.

"Türkiye Bir Buçuk Asırdanberi Kaybettiği İstiklâl-i Tammını Elyevm istirdad Etmiş Bulunuyor"

Makalede Türkiye'nin 1,5 asırdır kaybettiği özgürlüğüne yeniden kavuştuğu belirtiliyor.

The article states that Turkey has regained the full freedom it had lost for 1.5 centuries.

Tan gazetesi 19 Temmuz tarihli nüshasında baş makalesini Lozan sulhuna tahsis ederek diyor ki:

Şimdilik belli başlı alâkadarların kazanç ve zararlarını hangi sathi bir bilanço tanzim edilebilir. En ziyade kazananlar, aşikârdır ki Türklerdir. General İsmet Paşa ile refiki Rıza Nur Bey heyet-i umumiyesi itibariyle büyük bir zafer-i siyasî ihraz etmişlerdir. Düşmanları İngilizler ile Yunanlıların Mudanya Mütarekesi'nde vücuda getirebilecekleri tehlikeli avâkıbdan yakayı sıyırmışlardır. Memleketleri bir buçuk asırdan beri kaybettiği istiklal-i tammını istirdad ediyor. Eğer Türk zimamdârân-ı siyasiye ve askeriyesi memleketlerine bir parlak ve fevkalâde seri teceddüd temin etmişler ise bunu yalnız faaliyetlerine, kiyâsetlerine ve askerlerinin cesaretlerine değil, fakat kendi memleketlerinde vuku bulan

halâskâr tebeddülle medyundurlar. Türkiye, sırf millî bir hükümet oldu ve kuvvetinin merkezini denizden gelecek bir düşman için mümteniü'l-vurud olan bir noktaya nakletti ve Fransa Lozan sulhunda Ankara itilafının kendisine ümid ettirebileceği her şeyi iktitaf edemedi. Fikr-i kâsıranemizce bu ahvalin niçin şimdilik mevki-i münakaşaya konulamayacağını söyledik. Bu General Pelle'nin îfa ettiği hizmetlerin kıymetini ref' edemez. Fransa'nın menafii mutazarrır olmuş ise, bu şu iki sebepten münbaistir: Bu hal Lozan Konferansı'nın ilk devresi esnasında bir Fransız murahhasının müfrit bir surette İngiliz refikini Türklere karşı himaye etmesinden veyahut da İngiltere'nin son kuponlar meselesinde zahir olduğu vecihle, Fransa'ya zahîr olmayı ihmal etmesinden ileri gelmiştir. Çestır imtiyazından dolayı iz'acata uğraması muhtemel olan Amerika, bu iz'acdan içtinaba ve haklarını idameye muvaffak oldu. İşte Lozan Konferansı dün Amerika'nın ve aynı zamanda Türkiye'nin bir muvaffakiyetiyle hitam buldu.

"Türkiş Petrolyum" şirketinin müddeayatı o kadar çürük idi ki İngiltere hükümeti hükme arzetmeye cesaret edemedi. Ve konferansça bu müddeayat kabul edildi.

Mahir bir diplomat olan ve Paris'te iyi bir hatıra bırakmış olan Amerika murahhası, şirketler hakkında hâsıl olan itilafın "Amerika tebasının hukukuna îras-ı zarar ettiğini" memnuniyetle kaydetti.

Eğer vaziyeti iyi kavrıyorsak cemâhîr-i müttehide, şirketler protokolünü imzalamayı bî-lüzum addeden Japonya gibi "açık kapı" siyasetinde sadık kalıyor. Binaenaleyh Amerika diplomasisi, Irak meselesinde verilecek suret-i halle lakayd kalmayacaktır.

Lozan sulhunden en ziyade mutazarrır olan devlet-i muazzama İngiltere'dir. Perşembe günkü nüshamızda Lord Gürzon'un 1922 senesi mayısında toplanan beyne'l-müttefikîn konferansta Mösyö Puankare'ye karşı ne hayalî esaslar müdafaa ettiğini izah etmiş idik. Lord Gürzon'un İngiliz efkâr-ı umumiyesinin Marmara'nın şimal sahilinin Türklere iade edilmesini asla kabul edemiyeceğini, Gelibolu'nun Türklerin kontrolü altına konulmasına tahammül edemiyeceğini söylüyor ve İzmir mıntıkasının tamamen Türk hâkimiyeti altında bulunmasını istiyordu. Mösyö Puankare protesto ederek Türklere diğer milletler gibi muamele edilmesini talep ettiği zaman Lord Gürzon böyle bir deliliğin İngiliz efkâr-ı umumiyesince reddedileceğini söylüyor ve Türklere diğer milletler gibi muamele edilmesini reddediyordu.

Fakat bunun fazlası vardır. Müttefikler 1922 senesi mart konferansında Türklere müsaadat ve gayri kafî teminat veren bir sulh projesi tanzim ettikleri zaman ne oldu? Lord Gürzon ile Loyd Corç Türkiye'nin bu projeyi kabul etmeyeceğinden korktular. O zaman İngiltere Amerikalı seyyahların gazetecilere naklettikleri ithamatı vesile ittihaz ederek Rum muhacirlerinin şikayatını istima' için Anadolu'ya beynelmilel bir tahkik heyeti gönderilmesini teklif etti. Bu tahkikat projesi Şark'taki harbi yeniden alevlendiren bir kıvılcım oldu.

Şimdi harp Lord Gürzon'un bütün müddeayatını yakbih eden ve Asya-yı Türkî'yi İngiliz hâkimiyetinden kurtaran bir sulh ile neticelendi. Bu suretle bundan hâkimiyet planları, yani Avrupa haklarını ayırmaktan ve Yunanlıları Türklere karşı sevk etmekten ibaret olan bütün planlar suya düşecektir. Fakat bu planlar, Anadolu'da birçok kanların akmasına sebebiyet verdi. Bu kanların Avrupa'da da artık akmamasını temin edecek bir surette hareket edelim.

"Türkiye Bir Buçuk Asırdanberi Kaybettiği İstiklâl-i Tammını Elyevm istirdad Etmiş Bulunuyor", İleri, 24 Temmuz 1923, s.3.

"Fransa Ne Kazandı?"

Fransa'nın neden herkesten çok Türkiye'de barışın tesis edilmesini istediğine dair bir makale.

An article on the reasons why France, more than anyone else, wants peace to be established in Turkey.

Paris gazetelerine göre Fransa, Lozan'da kendine düşen vazifeyi yaptı.

Poti Pariziyen gazetesi 20 Temmuz tarihli nüshasında Lozan muhabir-i mahsusundan Şark sulhuna dair aldığı bir mektubu neşrediyor. Muhabir mumaileyh bu mektubunda Şark sulhunu tetkik ederek diyor ki:

Salı günü Rumine Sarayı'nda mutantan bir surette imzalanacak olan muahede-i sulhiye, Türkiye'nin bütün sahalarda istiklal-i tammını teyid ediyor ve uzun bir devre-i muharebat ve teşevvüşata nihayet veriyor.

Fransa Lozan'da büyük bir devlet-i İslâmiyeye has rolünü oynadı. Bu kadar menâfi-i maneviye ve hırsiye ile beraber birinci sınıftan menafi-i iktisadiyeye mâlik bulunduğu Türkiye'de sulhun tesisini Fransa kadar arzu eden hiçbir memleket yoktur. Muharebeden sonra takip edilen siyaset, Türkiye'nin i'tilasını teşci' etmeye ve kendisiyle münasebat-ı meveddetkârâneyi tecdide ma'tuf idi. İşte bizi Ankara İtilafnâmesi'ni akde sevk eden bu siyaset oldu. Fakat maalesef Türkiye, Fransız siyaseti hakkında yanlış bir fikir hasıl etti. Ankara zimamdârını Lozan'da İngilizlere karşı kendileriyle beraber bulunacağımızı ve kendilerine hoş görünmek için ittifaklarımızı tehlikeye düşüreceğimizi zannettiler.

Binaenaleyh Fransa'nın vazifesi, ittifaklarını muhafaza etmekle beraber sulhu tesisten, Türkiye'nin i'tilasına ve millî bir hükümet olarak tesisine müsaade etmekten ibaret idi. İşte Mondros Mütarekesi'nden beri Fransa'ya, Türkiye'ye karşı hatt-ı hareketinde bu ağır vazife terettüb ediyordu.

Türkler müzaheretimiz hakkında müfrit emeller ile Lozan'a geldiler ve cereyan edecek hadisat hakkında büyük hülyalar beslediler. Birçok defalar, İngilizler tarafından verilen veche-i istikameti tamamen takip ettiler (!) ve Lord Gürzon'un siyasetine inkıyad eylediğimiz fikrini edindiler. En vahimi şuydu ki, muahhiran zayıf olduğumuzu, müttefikler arasında ihtilaf-ı efkar hüküm sürdüğünü ve bizden birçok şeyler koparabileceklerini zannettiler.

İlk konferansın hitamında, mevadd-ı mâliye ve iktisadiyenin tefrikini kabul etmekle mevkimizi vahim bir surette sarstı.

İsmet Paşa şubat evailinde İngiltere'ye mühim müsaadatta bulundu ve aynı zamanda Türkiye'de Fransa'ya karşı bir muaheze başladı. Bu muhâceme, İskenderun ve Antakya havalisinin Türkiye'ye iadesi suretiyle tefsir ediliyordu.

İşte bu şerait tahtında, ikinci konferans başladı. Bize taalluk eden neticeleri nedir?

Kapitülasyonların ilgasına rağmen heyet-i murahhasamız mekteplerimiz için nev-umma bir himaye istihsaline muvaffak oldu. Hukuk nokta-i nazarından kendi tebaamız için beş senelik bir müddet için birtakım teminat istihsal ettik.

Kapitülasyonların ilgasıyla âşikardır ki, Türkiye'de yaşayan Avrupalıların mevcudiyetinde esaslı bir tahavvül olacaktır. Ecnebiler, yeni vaziyete alışmak için azim gayretler sarfına mecbur kalacaklardır. Fakat bu, Türk hükümeti için de bir tecrübe olacaktır. Çünkü Türkiye hükümeti, ecnebilere müsavi bir adalet teminine kâdir olduğunu ispat mecburiyetinde bulunacaktır. Şimdi Türkiye'yi işbaşında göreceğiz.

Müttefikler Türkiye'nin muavenet-i ecnebiyeye ne kadar muhtaç olduklarını bildiklerinden bu itimatlarında aldanmayacaklarını ümit ederler.

"Fransa Ne Kazandı?", İleri, 24 Temmuz 1923, s.3.

"Yeni Sulh ve Yeni Muahedenâme"

An article on what kind of a treaty the Turks put forward by comparing Sevres and Lausanne.

Sevr ve Lozan'ı karşılaştırarak Türklerin nasıl bir antlaşma ortaya koyduklarına dair bir makale.

Dün Lozan'da imza edilen sulh muahedesiyle Şark-ı Karîb'de dokuz seneden beri devam eden hal-i harbe resmen hitam verilmiştir. Muahedenin imzası günü olan dünkü 24 Temmuz (1)923 tarihi bizim memleketimiz için olduğu kadar cihan tarih-i siyasisinde yeni bir devrin başlangıcıdır. Avrupa'daki ehl-i salib bakiyyesi olan ve her devirde başka başka suretlerle kendini gösteren Müslüman ve Türk aleyhtarlığı eski Osmanlı saltanatının zaaf ve aczinden istifade ederek memleketimizin umur-ı dahiliyesine karışmak için birçok bahaneler çıkarmış ve bu suretle ma'hud "Şark Meselesi" tahaddüs etmişti. Osmanlı İmparatorluğu kuvvetli olduğu zaman Avrupa, bittabi bizim işlerimize karışamazdı. Fakat zayıf ve inhilal başlar başlamaz Avrupa bu hususta eline geçen bir fırsatı kaçırmamıştır. Eski padişahların evvela bir lütuf ve ihsan diye verdikleri birtakım imtiyazlar Avrupalılarca gitgide birer "hakk-ı mükteseb" şekline girerek bu suretle başımıza "uhûd-ı atîka" dediğimiz velehü'l-hamd artık kurtulduğumuz müthiş takyîdatı meydana getirmiştir. Eski saltanatın her gün bir kat daha artan zayıf ve acziyetine mukabil Avrupa devletleri gittikçe kuvvet buluyorlardı. Avrupa kuvvetleştikçe Türkiye'de yaşayan Hıristiyan anâsırın himayesi bahanesiyle bu müdahaleyi her gün daha ziyade artırıyordu. Şark meselesi işte bu suretle zamanımıza kadar sürüklenip gelmiştir. Umum-ı harbin neticesinde Türkiye'nin

ortadan kaldırılarak Şark meselesinin hallini düşünen Avrupa diplomatları bunda pek fena aldandılar. Bilakis hakaik-i ahval gösterdi ki Şark meselesinin halli yeni Türkiye'ye nasip olmuştur. Şark'ta hudud-ı milliyesi dahilinde tamamıyla hür ve müstakil bir Türkiye'nin vücudunu dün imzaladıkları muahede ile tasdik eden devletler bu suretle Şark meselesinin tarihe karıştığını gördüler. Türk zaferi ve onun mesud neticesi olan Lozan sulhu cihan tarihinde dediğimiz gibi yeni bir devrenin başlangıcıdır.

Yeni Türkiye Avrupa aile-i düveliyesi arasına girmekle beynelmilel vezaifini hüsn-i ifa edeceği gibi bundan sonra kendi hakkında başkaları tarafından rağbet gösterilmesini daima temin eyleyecektir.

Lozan Muahedesi'nin ahkam-ı esasiyesi

Lozan Muahedesi yeni Türkiye'nin istiklâl ve hâkimiyetnâmesini tasdik etmekle bizi eski devirlerden asırlarca birikmiş fenalıklarından ayırıyor. Kapitülasyonların bütün mânasıyla mülgâ olduğunu beyan eden bu muahede şimdiye kadar elleri kolları bağlayan kuyûdu kesip atmıştır. Yalnız ecnebilerin memleketimizde tâbi olacakları bir usul-i adlî beyannâmesi vardır ki bu bizim istiklâl-i adlîmizi asla muhill değildir.

Heyet-i murahhasamız bu muahedede hâkimiyetimize mugayir olan hiçbir kaydın bulunmamasına pek ziyade dikkat etmiş ve bu maksadının istihsali uğrunda pek çok mücadele eyleyerek nihayet muvaffak olmuştur.

Kapitülasyonların külliyen ilgası, hakk-ı kazâmıza menafii olmamakla beraber ecnebilere ait usul-i adlînin yalnız beş sene için muteber addedilmesi, nihayet ekalliyetler meselesinin ve patrikhanenin şu suretle halli muahedenin ne kadar şerefli bir sulh temin ettiğini isbat edebilir.

Ordumuz tahdid edilmemiştir

Fakat bu muahede ile devletler bizim diğer pek mühim birtakım haklarımızı daha tasdike mecbur olmuşlardır ki o da ordu ve donanmamızın hiçbir günâ takyidat ve tahdidâta tâbi olmayacağıdır. Harb-i umumiden mağlup çıkan devletlerin orduları tahdid edilmiş, sefain-i harbiye ve hatta ticaret gemileri alınmıştı. Bizim için bu kabil ağır takyidat vaz' edilememiştir.

Boğazlar mukavelesiyle askerlikten tecrid edilen bir mıntıka müstesna olduğu halde Trakya'da istediğimiz kadar asker bulundurabiliriz. Yalnız İstanbul'un kuvve-i askeriyesi bir kolordu miktarından fazla olmayacaktır. Fakat Trakya'da ordumuzun miktarı dediğimiz gibi tahdid edilmemiştir.

Şark hududlarımız

Lozan Konferansı'nda devletler, Şark hududlarımız hakkında hiç ağızlarını açamamışlardır. Malumdur ki Sevr Muahedesi'yle Şark hududlarımızın emniyeti kâmilen ortadan kalkıyor ve bizden ayrılacağını zannettikleri vilayetlerimizle büyük bir Ermenistan bile hazırlatıyordu. Halbuki Lozan Muahedesi'nde Şark hududları meselesi hiç de mevzu bahis olmamış ve o taraf hududlarımız gâlibiyetle elde ettiğimiz neticelere göre bizim istediğimiz surette halledilmiştir.

Cenub hududlarımız

Adana ile Suriye arasındaki hudud, Ankara İtilafnâmesi mucibince kabul edilmiştir.

Hududa müteallik olarak yalnız Irak hududları, yani Musul meselesi vardır ki dokuz ay zarfında İngiltere ile doğrudan doğruya müzakere edeceğiz. İtilaf hâsıl olamazsa o zaman Cemiyet-i Akvâma müracaat edilecektir.

Sulhu temin için bizim tarafımızdan gösterilen fedakarlıklara gelince; bu fedakarlıklar izzet-i nefsimize mugayir değildir. Biz birtakım haklı müdahalemizden vazgeçerken devletlerle bundan sonraki münasebetimizi nazar-ı dikkate aldık ve ona göre hareket ettik. Bu satırlara nihayet verirken bizi zafere îsal eden Türk ordusuna ve ordumuzun semerat-ı zaferîni iktitâfa muvaffak olan heyet-i murahhasamıza beyan-ı şükran eder ve bundan sonra milletimizin sulh ve müsalemetle mesaisine devam etmesini temenni eyleriz.

Buradaki Rumlar

Rum Patrik Kaimmakamı Kayseri Metropolidi Nikolaos dün İstanbul kumandanı Selahaddin Adil Paşa'yı ziyaret ederek bayram münasebetiyle arz-ı tebrikat etmiştir. *Tahidromos* gazetesine göre Selahaddin Adil Paşa, Rum Patrik Kaimmakamına beyanat-ı âtide bulunmuştur:

"Türkiye, Fatih'in Hıristiyanlara vermiş olduğu imtiyazatı beş yüz sene tuttu. Bugün Türkiye Lozan'daki makarrâta harfiyen riayet edecek ve vaadini tutacaktır.

Ekalliyetler emin olsunlar ki bu yeni devirde saadetten, adalet ve huzur ve sükunetten müstefid olacaklardır. İşa'a edilen tehlikelerden ve teşevvüşlerden korkmasınlar fakat ümit ederim ki ekalliyetler de tabiiyetten mütevellid vezaife riayet edeceklerdir."

Tahidromos'a göre Patrik vekili bu teminattan dolayı arz-ı şükran etmiş ve Selahaddin Adil Paşa'dan hükümet ile patrikhane arasında münasebetin iadeten tesisi zımnında sarf-ı nüfuz eylemesini rica eylemiştir.

Kayseri Metropolidi öğleden sonra Dolmabahçe Sarayı'na giderek bayram ve sulh münasebetiyle bilvasıta zat-ı hazret-i hilafetpenahiye arz-ı tebrikat eylemiştir.

"Yeni Sulh ve Yeni Muahedenâme", İleri, 25 Temmuz 1923, s.1.

"Yarın Türk Hükümeti Büyük, Mütemeddin Milletlerin Cemiyetine Dahil Olacaktır"

Lozan'daki Fransız delegesi General Pelle'nin, Türklerin bu antlaşmayla ileri toplumlara dâhil edileceğini vurguladığı konuşması.

Speech by the French delegate at Lausanne, General Pelle, in which he emphasised that the Turks would be included in the advanced societies by this treaty.

Fransız murahhası General Pelle *Petipariziyen* gazetesinin Lozan muhabir-i mahsusuna âtideki beyanatta bulunmuştur.

"Lozan'da hazırlanan sulh ne suretle karşılanır ise karşılansın bu bir emr-i vakidir. Bunu böyle telakki etmeli ve çıkarılması mümkün kavaidi istihsale çalışmalıyız. Avrupa efkâr-ı umumiyesi diğer meselelerle ne kadar meşgul olur ise olsun, Şark sulhunun bir vakıa-i mühimme teşkil ettiğini müdriktir. Lozan Muahedesi, yalnız harb-i umuminin netayicini tevsik eden silsile-i muahedatın sonu değil, fakat 1911 senesinden beri hemen hemen fasılasız bir surette harbin icra-yı tahribat ettiği Avrupa'nın bir noktasında ümit ettiğimiz vecihle sulh ve müsalemeti uzun bir zaman için tesis ediyor.

Bu muahede asırlarca müddet Avrupalıların Türkiye ile münasebetini tanzim etmiş olan kapitülasyonları da ilga ediyor. Türkiye'nin haric ile münasebatı nokta-i nazarından haiz olan bu vakıa-i siyasiye Türkiye'nin dahilî bir inkılab ve istihale-i tammesi zamanına tesadüf ediyor. Türkiye'de bir hükümet teessüs etti ki, şimdiye kadar kendisiyle nadiren temaslarda bulunuyorduk. Bu hükümet, memleketini terakkiyi îsal hususundaki azm-i kat'isini ilan ediyor. Bu hükümet, harbin idaresi hususunda tecrübesini yaptı ise de henüz sulh tecrübesinden geçmemiştir.

Bu hükümet herşeyi yeniden yapmak, ihya etmek mecburiyetindedir. Yarın Türk hükümeti mutlak bir müsavat-ı hukuk dairesinde büyük, mütemeddin milletlerin cemiyetine dahil olacaktır.

Cihan, bu yeni hükümetin, asrî bir devletin taahhüdatını müdrik olup olmayacağı, ilk ef'alinden anlayacaktır. Bu hükümete bahş-ı emniyet etmek hüsn-i niyetimiz ve menfaatimiz îcâbâtındandır. Fransa kadar Şark'ta sulh ve müsalemetin teessüsünde alâkadar hiç bir hükümet yoktur. Fransa Suriye'de yerleşmekle Türkiye ile hem hudud, tabir-i âherle yeni Türkiye'nin refah ve saadetiyle müşterekü'l-menfa'a oldu. Bedîhidir ki Türk hükümetin ilk işlerinden biri, maliyesine intizam vermek ve haricde kredisini sağlam esaslara istinad ettirmek olmalıdır.

Lozan'daki Türk heyet-i murahhasası Osmanlı tahvilat hâmilleri ile müzakereye girişmek hususundaki niyetini bize bildirdi. Diğer taraftan da hâmiller, haklarını tatmin ettirmek için sırf faaliyet edeceklerdir. Düyun-ı umumiyesinin bütün nüfuz ve salahiyetiyle bir an evvel teessüs eylemesi şayan-ı temennidir. Bu, Türk kredisinin i'tilasına ve hâmiller ile itilaf akdine doğru ilk büyük hatve olacaktır.

Fransız şirketlerinin bir kısmı, şerait-i cedideye tevfik-i hareket etmişler ve Ankara hükümetiyle itilaflar akdeylemişlerdir.

Lozan Konferansı, bu kabil itilafların akdi için birtakım teminat ve esasat vaz' ve tesbit eylemiştir.

Bu teminat esas dairesinde bütün ashab-ı imtiyazatın mevzubahis olan menafi-i mühimmeyi sıyanet edebilecek itilaflara vasıl olacaklarını ve yarınki Türkiye'nin inkişaf-ı iktisadisini hazırlayacaklarını ümit ediyoruz.

Harbin uzaması ve intac ettiği takyidat, Avrupa'nın Şark ile ticaretini misl-i nâ-mesbûk bir buhrana sürüklemiştir.

Bu buhranı iktiham etmeleri ve kendileri yine yepyeni olan şirâe alışmaları için azîm bir himmet sarf eylemeleri lazımdır. Derhal işe başlarlar ve rakiplerine yollarını kesmelerine meydan bırakmazlar ise buna muvaffak olacaklardır.

"Yarın Türk Hükümeti Büyük, Mütemeddin Milletlerin Cemiyetine Dahil Olacaktır", İleri, 25 Temmuz 1923, s.2.

"Tayms'ın Tezviratı, Tasniatı, Hakkımızdaki İftiraları Bilâ İnkıta Devam Ediyor"

Dedikodu, uydurma ve iftiralarına devam eden *Times* hakkında bir makale.

An article about the *Times*, which continues its gossip, fabrications and slander.

Lozan muhabir-i mahsusundan 20 Temmuz tarihli Tayms'a yazılıyor:

Bugün burada her şey sakindir. İsmet Paşa dünkü gününü muahedeyi okumakla geçirdi. Müşarünileyhin muahedede anlamadığı veya münakaşa edildiğini zannetmediği hiçbir şey bulamadığı ümit olunmaktadır. Zira hepimiz muahedeye karşı o kadar aşikar bir nefretle mütehassis olmaya başladık ki imzanın husûlünü men edecek herhangi bir mâniaya artık tahammül gösterebilecek sabır ve takatimiz kalmamıştır.

Böyle olmakla beraber muahedenin imzası üzerine en ziyade sevinecekler de yine Türkler olacaklardır. Burada görülebilen delâil yeni Türk de eski Türk'ten başka bir şey olmadığı kanaatini vermektedir.

Bu bir hakikattir ki buna karşı şikayet faydasız bir şeydir. Türkiye'nin Avrupa devletleri ile şerait-i mütesâviye dairesinde müzakerata kabulü anından itibaren böyle bir neticenin husulü gayrı kâbil içtinab olmuştu ki İsmet Paşa'nın bizzat konferansın Avrupa milletleri ile Türk milleti arasındaki müsavata bir şahid-i cellâ olduğuna beyanatı çok görülemeyecektir. Fakat insan ahiren Ankara'da bulunanların anlattıklarını dinlediği ve bu fakir ve pis (!?) uzletgâh ile ahşap gayyaları ve parafin lambalarıyla bakımsız ve harap bir köy mektep odasına benzeyen (!?) Büyük Millet Meclisi'nin küçük salonunun fotoğraflarını gördüğü ve istedikleri şeraiti Lozan'da Avrupa'ya imza ettiren kimselerin ne biçim insanlar olduğunu düşündüğü zaman medenî ırklara mensup politikacıların Garbın şeref ve haysiyetini nasıl bir gecede getirmiş olduklarına hayret ediyor. Salı günü Dârü'l-Fünûn salonunda icrası

mukarrer bulunan imza merasimine İsviçre konfederasyonu reisi Mösyö Şobrer riyaset edecektir. Yalnız müşarünileyhin irad-ı nutuk edeceği söylenmektedir. İlk heyet-i murahhasalar rüesasından yalnız Marki Garoni'nin imza için Lozan'a avdet edeceği de keza rivayet edilmektedir. Eğer bu rivayet doğruysa müşarünileyhin elyevm orada bulunmakta olan başmurahhaslara karşı hakk-ı takaddüme mâlik olacağı şüphesizdir.

Beynelmilel ithamat pek şayan-ı teessüf olmakla beraber suiniyetle yazılan ve telkinat ve ilhamatının menbaını da ifşa ederek hakaiki şayan-ı hayret derecede yanlış gösteren bugünkü *Tan*'ın (*Tan* gazetesinin mezkûr makalesi dünkü nüshamızda mündericti - *İleri*) baş makalesini görmemezliğe gelmek de konferansın bar-ı sakilini kemal-i sabra tahammül ile taşımış bulunan itilaf murahhasları için haksızlık olurdu.

Tan diyor ki: "Fransız menafiinin müteessir bulunduğu her yerde zarar ber-vech-i âtî iki sebepten birisinden neş'et etmiştir: Ya ilk Lozan Konferansı'nda vaki olduğu vecihle bir Fransız murahhası İngiliz refikine Türklere karşı bilâ-itidal müzaheret göstermiştir. Veya son kuponlar işinde olduğu vecihle İngiltere Fransa'ya müzaheret göstermekten imtina etmiştir." Daha sonra diyor ki: "düvel-i muazzama meyanında Lozan sulhundan herkesten ziyade müteessir olan da İngiltere'dir." *Jurnal de Jener*'in Paris muhabiri tarafından kemâl-i mülayemetle "oldukça bedbaht" namıyla tesmiye edilen bu baş makale tamamen dalaletkarânedir.

Müttefikin tarafından müttehid bir cephenin idamesi keyfiyetinin daima kolay bir iş olduğunu iddiaya kalkışmak abestir. Fakat geçen kanun-ı sânîde Paris'in Lozan perdesi arkasında Türkiye ile sulh-i münferid yapmaya çalışması gibi garib hadisata ve taht-ı tehlikede bulunan bir devlet menafiinin diğer devletinkinden daha ziyade müteessir bulunmuş olmuş olmasına rağmen müttehid cephe daima muhafaza edilmiştir.

Jurnal de Jener de şu sözleri sarf ediyor: "hakikat şudur ki itilaf hükümetlerinden hiçbirisi bunlar için iflas vesikasından başka bir şey olmayan Lozan Muahedesi'yle mağrur olabilecek halde değildir." Fakat ahvali iyice takip veya Türkiye hakkında iyice tenevvür etmiş bulunan hiçbir kimse en ziyade müteessir olanın İngiliz şeref ve haysiyeti olduğunu söylemekle doğru bir şey söylemiş olamaz.

Bu müttehid cephenin yorulmak bilmez bir gayretle muhafazası şerefi, nisandan itibaren İngiliz heyet-i murahhasasının reisi sıfatıyla Lord Gürzon'un mevkiine geçmiş olan Sör Horasi Rumbold'a aittir. Muahedenin fena cihetlerinin tanziminde İngiliz memurininin gösterdiği müthiş fâikiyet de hiç bir zaman bu kadar bariz bir şekilde tecelli etmemişti. Yeni muahedenin dünya sulhu için ne dereceye kadar kıymeti olduğu tezahür ederse etsin İngiliz heyet-i murahhasasının oynamış olduğu rol, İngiliz milletinin mağrur olmasına layık bir roldür.

"Tayms'ın Tezviratı, Tasniatı, Hakkımızdaki İftiraları Bilâ İnkıta Devam Ediyor", İleri, 25 Temmuz 1923, s.2.

"Dün İstanbul'daki Askerlerimizin Resm-i Geçidi"

Barış vesilesiyle İstanbul'da düzenlenen askerî geçit töreni hakkında.

About the military parade organised in Istanbul on the occasion of peace.

Dün Bayezid'de çok mükemmel ve muntazam bir resm-i geçit icra edildikten sonra bir müfreze-i askeriye Beyoğlu'na, diğer biri Ayasofya Camii Şerîfi'ne ikame edilmiştir. Bunlar asayiş ve intizamı muhafazaya memurdurlar.

Dün makam-ı vilayetteki resm-i kabulün hitamını müteakip daire-i harbiyede de askerlerimiz arasında bayramlaşma merasimi icra edilmiştir. İstanbul kumandanı Selahaddin Adil Paşa kabul salonunda içtima eden kumandanlık zâbitanı nezdine girmiş ve cümlesinin ellerini sıkmıştır. Zâbitana sigaralar ikram edilmiştir. Ümera ve zâbitan nezdinden ayrılan kumandan paşa harbiye nezareti meydanına çıkmış ve burada ahz-ı mevki eden kıtaat-ı askeriye arasına refakatinde kumandanlık erkan-ı harbiye heyeti bulunduğu halde girerek efrada "bayramınız mübarek olsun askerler." demiştir.

Kumandan paşanın bu temennisine kıtaat hep bir ağızdan "mübarek olsun" cevabıyla mukabele etmişlerdir. Bu suretle bayramlaşmayı müteakip Selahaddin Paşa kıtaatı teftiş ve gördüğü intizamdan dolayı beyan-ı memnuniyet etmiştir.

Resm-i geçit

Bayram tebriği merasimini, muazzam bir resm-i geçit takip etmiştir. Resm-i geçit için kıtaata lazım gelen vaziyet verildikten sonra yürüyüş marşları çalan mızıkalarla hem ahenk olarak kıtaat kumandan paşa ve maiyeti önünden geçmeye başlamıştır.

Bize kanları ve canları pahasına sulh bayramını da temin eden bahadırlarımızın merdâne tavırları kendilerini seyre koşan binlerce Türk ve Müslüman halkına sevinç gözyaşları döktürmüştür.

Dünkü merasime iştirak eden bir alayımızın üç taburundan biri muhafaza-i sükûn için Beyoğlu cihetine diğer biri de Ayasofya Camii Şerîfi'ne ikâme olunmuştur.

Selahaddin Adil Paşa resm-i geçidi müteakip alay kumandanı ile rüfeka-yı mesaisini gördüğü intizamdan dolayı tebrik ve takdir eylemiştir.

Süferâ-yı ecnebiyenin tebrikatı

Şehrimizdeki bilumum müttefik ve bitaraf ecnebi mümessil ve süferâsı ve baş tercümanları dün akşam saat dört ile beş arasında mümessillik dairesine gelerek mümessil-i siyasî Adnan Bey'e bayram münasebetiyle tebriklerini beyan etmişlerdir.

Müdafaa-i hukukta

Dün öğleden sonra müdafaa-i hukuk heyet-i merkezisinde Afyonkarahisar mebusu Ali ve İstanbul mebusu Refik beyler tarafından müdafaa-i hukuk namına erkân-ı vilâyet, mümessillik ve polis heyeti ve şehremaneti heyet-i mahsusası namlarına yapılan tebrikat kabul edilmiştir.

Polis müdüriyetinde bayram tebriki

Vilayette icra edilen resm-i kabulü mütakip polis müdüriyeti erkân ve mensubîni dairede müdür vekili Vehbi Beyi ziyaretle beyan-ı tebrikat ettikten sonra kendi aralarında da bayramlaşmışlardır.

Vilayette bayram tebriki merasimi

Kurban bayramının birinci günü olduğu için dün vilayette bir rem-i kabul icra olunmuştur. Merasime sabık meclis vükela dairesinin bütün odaları tahsis edilmiş, odaların birinde zengin bir büfe ihzar olunmuştu. Vilayet dairesinin dış kapısında birer müfreze itfaiye ve bahriye kıtaları ahz-ı mevki etmiş ve bahriye mızıkası terennüm-saz olmuştur.

Resm-i kabule sabah saat onda büyük salonda ibtidar edilmiştir. Valiyi ibtida şehrimizdeki mebusan, mera-yı askeriye ve bilahare sıra ile vilayet, emanet ve polis müdüriyeti devair-i rüesası, müntesibîn-i matbuat tebrik etmişlerdir.

Merasim devam ettiği müddetçe mızıka millî marşlar çalmış ve merasimi müteakip züvvar-ı ihzar edilen büfeden limonata, ayran içmişler, pasta ve şekerlemeler yemişlerdir.

"Dün İstanbul'daki Askerlerimizin Resm-i Geçidi", İleri, 25 Temmuz 1923, s.2.

"Bu Sulhu ve Selameti Bize Kazandıranlar İçin Bugün İstanbullular Dua Edecekler"

Barışı getirenler için dua eden insanlar hakkında bir makale.

An article about the people praying for those who bring peace.

İstiklal mücahedesinin zaferle tetevvüc ederek bize şerefli bir sulh temin eylemesinden mütevellid sürur ve iftiharı bayram günlerinde hissedebiliyoruz. Çünkü artık sevinmeyi kendimizde hak görüyoruz ve biliyoruz ki bu bayram geçen bayramlar gibi matemli değildir. Artık Türk milleti hayatını, istiklalini ve kendisince pek muazzez olan hakimiyetini gâsıbların elinden kurtarmıştır. Fakat biz bugün dünya yüzünde layık olduğumuz mevkii ihraz ettiğimizi düşünürken zaferi ve hakk-ı hayatı temin için ölmekte hiçbir an tereddüt etmeyen mübarek şühedamızın muazzez hatırasını yâd ve tebcil etmekle de mükellefiz. Dünyada şeref ve namusla yaşamak için ölümden korkmamak Türk'ün ezeli bir meziyetidir. Her biri için birer zafernâme yazılmaya layık olan şühedâmız bu güzel bayramı göremeden hayata veda ettiler. Bunu düşündükçe bizim gibi sağ kalanların kalplerinde bir hararet hissetmemeleri kabil midir?

Mübarek şehitlerimiz bugün hâk-ı gufran (merhametli toprak) altında hayat-ı ebediyeye kavuşmuş yatarlarken bizden elbette birşey bekliyorlar. Bu beklenen şey ne olabilir? Vatan için hiç tereddüt etmeksizin feda-yı hayat edenlerin sağ kalanlara tahmil ettikleri vazifeler vardır. İşte şühedâmız da bu vazifeleri ifa etmemizi istiyorlar. İstirdad ettiğimizi istiklalin ne büyük fedakarlıklarla elde edildiğini söylemeye lüzum var mı? Milletin haricde ve dahilde hakimiyetine kavuşması için kanlarını akıtanlar bugün manevî bir sesle bize diyorlar ki: "Bizim kazandırdığımızı siz muhafaza ediniz!"

Bugün İstanbul'un dua günüdür. Türkün bu eski ve tarihî payitahtında, İslâmın hilafet merkezinde bugün öğle namazından sonra bütün camilerimizde şühedamızın ervah-ı pâkına Kur'an-ı Kerîm ve mevlid-i risaletpenâhi kıraatıyla vazife-i maneviyemizi îfa eyleyecektir.

İstanbul camilerinin bugünkü müstesna kudsiyeti içinde yaşayacak Müslümanlar hiç şüphesiz bundan evvelki matemli bayramlarımızı, mahzun ramazanlarımızı hatırlayacaklar, bu camilerin kiliseye tahvili için bir zaman mülevves ağızlarda tefevvuh edilen sözleri elbette düşüneceklerdir. Biz bugünkü bayramın sevincini bihakkın hissedebilmek için şimdi maziye karışan o acı günleri göz önüne getirmeliyiz. İzmir işgalini takip eden günlerde Sultan Ahmed Meydanı'ndaki siyah bayraklarımızı hatırlayalım. O günlerde yalnız hakkının meşruiyetine kâni olan bir Türk milleti ile bu meşru hakkı gasp için açılmış müthiş ağızlar vardır. Medeni kulakların hepsi bizim istimdadımıza karşı tıkanmıştı. Fakat Anadolu'da çok geçmeden bir mucize güneşi doğdu. İşte biz bugün o güneşin hararetiyle taze hayata kavuşmuş bulunuyoruz.

Bize bugün ihda eden şehitlere fatihalar ithaf ederken dünkü vekayi' hepimizin hatırasında yaşıyor. Geçirdiğimiz idbar ve felaketi, gördüğümüz hakaretleri unutmayacağız.

Bugün İstanbul şehitliklerini ziyaret eden Müslümanlar gunûde-i gufran yanan o şehitlerimiz başucunda şuna yemin etmelidir ki: Kazanılan hakkımızı muhafaza için bundan sonra da daima kuvvetli olacağız

"Bu Sulhu ve Selameti Bize Kazandıranlar İçin Bugün İstanbullular Dua Edecekler", İleri, 25 Temmuz 1923, s.2.

"Askerlikten Tecrid Edilecek Arazimiz Hakkında Ma'hud Sevr Muahedenâmesiyle Yeni Muahedeyi Mukayese"

Askerden arındırılacak bölgelere ilişkin Sevr ve Lozan karşılaştırması hakkında.

On the comparison of Sevres and Lausanne regarding the areas to be demilitarised.

Lozan Muahedesi'ne merbut olan boğazlar mukavelesi mucibince Çanakkale ve bahr-i siyah boğazlarının askerlikten tecrit edilecekleri malumdur. Her iki boğazda Türkiye hükümeti tarafından istihkâm yapılmayacaktır. Askerlikten tecrit edilecek mıntıka boğazın sahillerinden yedişer

kilometre içeriye doğru olacaktır. Bu mıntıka muahedenin mevki-i mer'iyete vaz'ından itibaren Türk ve müttefikîn memurlarından mürekkep bir komisyon marifetiyle tahdid edilecektir. Mezkûr mıntıkada Türk hükümeti temin-i asayişe muktezi jandarma kuvvetlerinden maada kuvve-i müselleha bulundurmayacaksa da bittabi bu menâtıktan askerimizi geçirebileceğiz. Bu münasebetle Sevr Muahedesi'nin boğazlar hakkındaki ahkâmını bilâ-ihtiyar hatırlıyoruz. Sevr Muahedesi askerlikten tecrid edilecek menâtıkın idaresini boğazlar komisyonu namıyla teşkil edilecek bir komisyona veriyordu ki bu komisyon o mıntıkalarda istediği gibi icra-yı hükümet edebilecek ve mesela Türk polisi herhangi bir canı ve (…) komisyonun daire-i selahiyeti dâhilindeki yerlerde tevkif bile edemeyecekti. Hatta bu komisyona Türkiye'yi bile kabul etmiyorlar ve cemiyet-i akvama duhulümüzden sonra bu babda bir karar verileceğini söylüyorlardı. Fakat Lozan'da boğazlar hakkında tanzim edilen mukarreratta hukuk-ı hükümrânimizin sıyaneti için azami cehd ve gayret gösterdiğimiz cihetle bu hususiaki muvaffakiyetimiz gayri kâbil-i inkârdır.

Boğazların askerlikten tecridine muvafakat etmekle beraber Çanakkale boğazı yakınındaki Yunan adalarını bu şeraite tâbi bulundurduk. Diğer taraftan İstanbul'da bir kolordu miktarından fazla asker bulundurmamayı kabul etmekle beraber Trakya cihetindeki ordumuzun asla tahdid edilemeyeceğini de kabul ettirdik. Mîsâk-ı Millî'mizin boğazlar hakkında sâhildar devletlerin iştirakiyle verilecek kararla muteber olacağını kabul ettiğimizden Lozan'da takarrur eden ahkam Millî Mîsâk'ımıza mugayir değildir.

"Askerlikten Tecrid Edilecek Arazimiz Hakkında Ma'hud Sevr Muahedenâmesiyle Yeni Muahedeyi Mukayese", İleri, 30 Temmuz 1923, s.1.

"Yeni Muahede'ye Göre: Mübadele-i Ahali"

Yeni barış anlaşmasına göre nüfus mübadelesinin nasıl gerçekleşeceğine dair bir makale.

An article on how the population exchange will take place according to the new peace treaty.

Lozan'da sulh muahedesi imza ettik. Üç aya kadar da Büyük Millet Meclisi'miz muahedenâmeyi tasdik etmiş olacaktır. Fakat muahede imza edilmekle işler düzelmez. Asıl iş bundan sonra başlayacaktır. Musul meselesi, kuponlar işi resmen sonraya bırakıldığı gibi, bazı şirketlere hakk-ı rekabet tanınması, yakın bir müddet zarfında ecnebi müşavirlerin adliyemize nigehban olması vesaire gibi hususatta daha uzun müddet bizi işgal edecektir. Yani muahedenin imzasıyla hükümetimiz faal bir devreye giriyor. Rahat etmek zamanı henüz gelmemiştir. Muahedenâme bazı esaslar ve itilaf çareleri tespit etti. Bu esasları ve bu itilafları kuvveden fiile çıkarmak meclisin ve hükümetin uzun mesaisi ile kâbil olacaktır. Sıra gelince her mesele hakkında nokta-i nazarımızı yazarak alâkadarları ve hükümeti tenvir edeceğimiz tabiidir. Bugün mübadele-i ahali ve arazi işini tetkik edelim. Çünkü bu iş pek mühimdir. Pek acildir ve pek çok kimseyi alâkadar etmektedir.

Malum olduğu üzere Lozan Konferansı'nda bu mesele ahden halledildi. Lozan'da imza edilen ve karîben tatbik olunmaya başlayacak olan mübadele mukavelesini burada tenkit edecek değiliz. Bu sütunlarda defaatle biz garbî Trakya, İstanbul Rumları ve Patrikhane meselelerini tetkik ve teşrih ile itirazlarımızı zamanında bildirdik.

Bugün tenkit zamanı değildir. Elimizde imza edilmiş resmî bir mukavelenâme mevcuttur. Asıl mesele bu mukavelenâmeden azami istifadeyi etmek ve bu mübadele edilecek olan Türk ve Müslümanların hukukunu müdafaa eylemektir.

Elde mevcut mübadele mukavelenâmesinden maada da bu son günlerde Lozan'da heyet-i murahhasamız ile Yunan heyet-i murahhasası arasında birtakım mukarrerat daha ittihaz edilmiş imiş. Henüz bu son mukarreratı bilmiyoruz. Fakat herhalde esas, mübadele-i ahali mukavelenâmesidir. Son mukarrerat ise bu mukavelenâmenin icrasını teshil için ittihaz edilmiştir.

Şimdi meseleyi izaha başlamazdan evvel Yunanîler hakkında bir iki hakikatı tekrar eylemek mecburiyetindeyiz.

Malum olduğu üzere Yunanîler bu müsadileyi kerhen, cebren çâr u nâ-çâr kabul ettiler. Menfaatleri bunu emretmiyordu. Bilakis onlar Türkiye'de yaşayan bilcümle Rumların yine burada kalmalarını istiyorlardı. Yunanistan'da yaşayan İslâmları kovmak ve mallarını çalmak ise en mukaddes gayeleri idi. Fakat mağlup oldukları ve bu tarz hâle razı olmaktan başka çare bulamadılar. Mamafih, Venizelos birtakım muvaffakiyetler elde ederek İstanbul Rumlarının Türkiye'de kalmalarını temin edebildi. Bundan da anlaşılıyor ki mübadele-i ahali mukavelesine zorla razı olan Yunanistan, bu mukavelenin emir tatbikinde bin dereden su getirerek yangından mal kaçırır gibi hareket edecek ve İslâmların mal ve mülklerini çalmak ve mübadele edilecek ahaliye zarar ika' eylemek için elinden geldiğini yapacaktır ve hatta yapmaya başlamıştır. Mübadele mukavelenâmesi mucibince Yunanistan'dan İslâmlar hicret edinceye kadar hatta hicretten sonra tasfiye-i hesabata kadar mallarına sahip olacaklardı. Emvâl-i menkulelerini serbestçe nakil veya füruht edebileceklerdi. Fakat Yunanistan'dan aldığımız haberler bir akistir. Daha şimdiden Yunanistan mübadele edilecek İslâm ahaliye bin türlü fenalık etmeye başlamıştır. Bu fenalık iki türlüdür. Biri vaz' ettiği kanunlarla İslâmların mallarını kısmen istimlak ediyor ve ferağ ve intikallere mani oluyor ve arazi ve emlaklarını hod be-hod ve mukavelenâme ahkâmına mugayir olarak işgâl edip muhacir ve mülteci iskân ediyor. İslâmların emlâkları icardan men olunuyor ve bu suretle vesait-i maişetten mahrum oluyor. Diğeri de idarîdir. Hükümet memurları İslâm ahalinin hiçbir hakkını teslim etmediklerinden zavallı dindaşlarımız müdafaasız, hukuksuz, himayesiz bir halde âdeta kanun haricinde yaşıyorlar. Memurlar bunlara karşı her türlü sui muameleyi, i'tisâfâtı, hırsızlığı âdeta mübah görüyorlar. Çünkü İslâmlara her suretle müşkilat îkâı hükümet-i merkeziyelerinden akiden emr olunmuştur. Bu gidişle mübadele komisyonları teşkil edinceye kadar Yunanistan'daki İslâmların elinde menkul hiçbir mal kalmayacak ve Türkiye'ye beş parasız dilenciler gibi hicret edecekler ve mahkum-ı perişan olacaklardır. Din kardeşlerimiz soyulup soğana çevrilecek. Bu hal ise katiyyen caiz değildir. Çünkü mağlup Yunan, galip Türk'ün malı ile oynayamaz. Buna zaferimiz manidir. Hükümetimizin bir saat evvel harekete gelerek mağluplara hadlerini bildirmesi icab eder.

Bunu yapmak için elimizde bin türlü vasıta vardır. Cemiyet-i Akvâm'a şikayet etmek henüz nâbimevsimdir. Fakat Yunan hükümetine resmen müracaat kâbildir ve pek lazımdır. Fakat asıl yapılacak iş mukabele-i bilmisildir. İstanbul'da pek çok Rum ve Yunanlı vardır. Bunların emvâl ve emlâkı elimizdedir. Bunların varidatını müsadere edip Yunanistan'daki mağdur İslâmların mahrum edildikleri îradlarına karşılık ittihaz eylemeliyiz ve kendilerini zarardan vikaye etmeliyiz.

Yunanistan'da bizim milletdaşlarımıza edilen her muameleye mukabil biz burada beş mislini derhal ifa edebiliriz ve etmeliyiz de. Şimdiden böyle müessir tedbirler ittihaz etmezsek ahkâm-ı muahede akim kalır. Mübadele-i ahali mukavelenâmesi mevki-i mer'iyete vaz' edildikten sonra işler bir dereceye kadar düzelecektir. Fakat bu müddet zarfında oradaki İslâmların hukuku ve menafi'i ne olacak Yunan vaz' ettiği kanunlar ve nizamlar ile İslâmlara çiftliklere kiralamak hakkını vermiyor. Yani İslâmlar varidatsız kalıyorlar. Bu ise mukavelenâme ahkâmına mugayir olduğu gibi hakk ve insafa da sığmaz. İşte hükümetimizin evvela yapacağı şeyi tekrar edelim. Mukavelenâme tatbik edilmezden evvel mübadeleye tâbi İslâmların haklarını müdafaa etmektir. Çünkü oradaki İslâmların bir senelik varidatı milyonlar eder. Bu parayı neden kaybedelim? Neden düşmanlarımız kazansın ne hakla? Hem de biz galibiz, galip bir hükümet tebaasının veya tebaası olacak olanların hakkını müdafaa eylemelidir. Hem de vakit kaybetmemek şartıyla, Çünkü her geçen gün İslâmları bir miktar daha fakir ediyor ve Yunanîleri zenginleştiriyor. Daha şimdiden İslâmların evlerine, çiftliklerine, hanelerine Yunanlılar muhacir yerleştirmişlerdir. Mesela on odası olan bir İslâm evinin yalnız bir odası İslâmlara bırakılmıştır. Çiftlik sahipleri ise aylardan beri topraklarından bir pâre varidat alamamışlardır. Binaenaleyh herşeyden evvel âdil ve galip hükümetimizden talep ettiğimiz hareket en basit, en acil bir surette hareket ederk Türkiye'deki Rum ve Yunanîlerin emvâline karşı aynı muameleyi tatbik etmesidir. Bunu gören Atina hükümeti derhal İslâmlar iyi muamele etmeye, mallarına taarruz eylememeye ve mukavelenâmeyi namuskârâne bir surette icraya mecbur olacaktır. Yunanîler eğer menfaatlerini haleldâr ettiğimizi görürlerse kuzu gibi olacaklardır. İş bir saat evvel hükümetimizin harekete gelmesinde ve şimdiden Yunanistan'daki İslâmları ciddi, şedid ve acil bir surette himaye ve müdafaa eylemesindedir. Yunana karşı daima şiddetli davranmak ve her vakit elde bir rehin bulundurmak lazımdır. Yunan imzasına sadık kalmaz, Yunanın sözüne itimat edilemez. Yunanın ancak başına vurularak iş gördürülür. Bu ise bizim elimizdedir. Galip Türkiye Yunanistan'da azap çeken, çalışan ve tahkir edilen İslâmları yalnız mukavelenin tatbik zamanında değil, şimdiden müdafaa eylemelidir. İkinci bir makale ile de mukavelenin nasıl tatbik olunması lazım geleceğini ve muhacirlerimizi nasıl hüsn-i kabul eylememizin icap ettiğini yarın izah eyleyeceğim. Fakat her şeyden evvel bugünden itibaren muvakkaten orada kalan İslâmları himaye edelim. Yunanlıları bigayri-hakkın zengin eylemeyelim.

Yunanistan'da İslâmlar soyulur iken Türkiye'de Rum ve Yunanîler kurabiye ile beslenemez. Buna akıl ve mantık, hak ve adalet ve ezcümle şehitlerimizin muzaffer kanı ve ruhu manidir. Mağlup Yunanistan'ın uhud-ı (...) harekâtıyla iktisaden galip olmasına muzaffer Türkiye'nin iktisaden mağlup düşmesine imkân bırakmamalıyız.

Hacı Nuri, "Yeni Muahede'ye Göre: Mübadele-i Ahali", İleri, 2 Ağustos 1923, s.1.

“Mübadelenin Tatbikinde Bazı Meseleler”

Nüfus mübadelesinin uygulanmasında ortaya çıkan bazı sorunlar hakkında.

On some problems arising in the implementation of the population exchange.

Dün bu sütunlarda mübadele-i ahali mukavelenâmesinin mevki-i icraya konulunacağı zamana kadar olan müddet zarfında Yunanistan’da bulunan ve bin türlü eza ve cefa gören Müslümanlardan, Türklerden bahsetmiştik. Dünkü makalemizden maksat mübadele mukavelenâmesinin tatbik-i zamanını beklemeden evvel daha şimdiden, hükümet-i milliyemizin şedid ve acil tedbirler ittihaz eylemesini temin içindi. Çünkü Yunanlılar mağlubiyetlerine ve Lozan mukavelelerine rağmen Müslüman tebaalarına pek fena muamele ediyorlar, mal ve mülklerini bin türlü bahane ile çalıyorlar, varidatlarından mahrum eyliyorlar. Bu suretle devam edilecek olursa Yunanistan’da yaşayan kardeşlerimiz parasızlık, açlık ve sefalet yüzünden muhacerattan evvel mahvolacaklardır.

İşte bu feci ve muhakkak akıbete mani olmak için mukabele-i bilmisil kaidesi vechile derhal memleketimizde bulunan Rum ve Yunanlıların evlerine, barklarına, mallarına vaz-ı yed etmek ve muhacirleri bu emvâl ve emlâk ve servetten istifade ettirmek lazım geldiği için dünkü makalemizle hükümet-i milliyemizin nazar-ı dikkatini celp etmeyi bir vazife bildik.

Bugün mevzubahis edeceğimiz mesele ise mübadele-i ahali mukavelenâmesinin nasıl icra edilmesi lazım geldiğine ve muhacirlerin ölümden kurtarılması icap ettiğine dairdir.

Evvel emirde Atina’ya Ankara’dan gayet muktedir bir sefir göndermek lazımdır. Atina sefaretimiz uzun seneler en mühim, en müşkil, en şerefli bir sefaret olacaktır.

Acilen a’zami icap eden Atina sefirimiz geceli gündüzlü çalışıp hükümetimizin, tebaamızın, hatta garbî Trakyalıların hukuk ve menafiini şiddetle müdafaa eylemelidir.

Türkler ile Yunanlılar arasındaki münasebat zaruri bir surette bir hayli zaman daha devam edeceğinden Atina sefaretimizin vazifesi çok ve mühim olacağı gibi mukavelenâme mucibince teşekkül edecek mübadele komisyonlarının da muamelatı müşkil ve medid olacaktır. Yunanistan’da muhacirler için komisyonlar teşekkül etmiştir. Bizde henüz bu komisyonlar hazır değildir. Biz de komisyon deyip geçmeyelim.

Binlerce Müslümanın hukuk ve menafii ile oynayacak olan bu komisyonlar âzâsını gayet iyi intihab eylemeliyiz. Evvela iktidar sonra namus bu âzânın en mühim sıfatlarından olmalıdır. Her rast geleni hatır için bu komisyonlara âzâ veya reis yapmak doğru değildir. Suiistimale pek elverişli olan bu vazifeler için Ankara en güzide memurlarını intihab eylemelidir. Bu memurların küçük bir tekasül veya haksızlığı pek çok din kardeşimiz muhacirin sebeb-i felaketi olabilir. Bir de bu memurların Yunanlıların bin türlü dolaplarına karşı gelebilecek derecede müstaid, zeki ve muktedir olmaları da lazımdır. Hâsılı kâğıt üzerinde her muahede, her mukavele, her nizam iyi olabilir. Fakat iş bunların hüsn-i suretle tatbik ve icrasındadır. Bu ise iyi memur tayin ve istihdamı ile kabildir.

Demek oluyor ki Ankara'nın bir saat evvel komisyonları teşkile ve bu komisyonlara en muktedir ve namuslu memurlarını tayine başlaması pek mühim vezaiften biridir.

Ahiren gazeteler ile mübadele-i ahali mukavelesinin suret-i tatbikine dair bir talimatnâme neşredildi. Bu şâyân-ı memnuniyet bir teşebbüstür. Geç olsa bile hükümetimizin nihayet bu muhacir meselesi ile iştigal ettiğini görmek iyi bir alâmettir.

Fakat talimatnâmeler neşri kâfi değildir. Evet muhacirlerin iyisi alınacak, fenası defedilecek. Fakat alınacaklar sonra ne olacak? Biz onları ne ile ve nasıl besleyeceğiz? Müstahsil bir hâle nasıl sokacağız? İşte asıl meselenin müşkil ciheti burasıdır. 93 muharebesinden beri memleketimize yüz binlerce muhacir geldi.

Her yerden din kardeşlerimiz bize sığındı. Fakat usulsüz ve plansız hareketler faideden ziyade zararı görülmesi tabii olduğundan biz bu kardeşlerimizi besleyemedik. Zavallılar kırıldılar, durdular. Hatta İttihat ve Terakki zamanında da Doktor Nazım Bey'in teşebbüsü ile bir hayli muhacir daha memleketimize celp edilmiş idi. Bu zavallılar da ber-mutad mahvolup gittiler.

Hâsılı biz şimdiye kadar muhacirlerimizi ne iskân edebildik, ne de mesud. Çünkü metotsuz hareket edildi. Plan yoktu. Hele paramız mevcut değildi.

İşte bu sebeplerden dolayı biz şimdiye kadar muhacirlerimize kadar vazifemizi ifa edemedik.

Fakat artık bundan sonra mazinin fenalıklarına bir sed çekmek lazımdır. Şimdiden sonra memleketimize gelecek olan muhacirleri bari fennî ve medenî bir usul dahilinde iskân eyleyelim. Bunun için her şeyden evvel bir plan lazımdır. Bu planın tatbiki ise paraya mütevakkıftır. Hükümetimizin Lozan'da cereyan eden istikraz kuponları meselesinden dolayı artık yeni istikrazlardan gözü korkmuştur. Hükümet bâdema istikrazsız yaşamak istiyor. Mamafih, muhacirler işi hususi bir meseledir. Muhacirler namına para bulmak mümkündür ve lazımdır.

Yunanistan son günlerde Cenevre'de mün'akid Cemiyet-i Akvâm'a müracaat ederek Rum muhacirler namına 6 milyon İngiliz lirası kadar bir hususu istikraz akdettiler. Biz de Cemiyet-i Akvâm'a aynı mesele hakkında müracaat edebiliriz. Başka türlü de mühim bir miktar para tedarik etmek de mümkündür. Benim 'indî bir hesabıma göre bir muhacir bir sene zarfında 600 liraya beslenebilir. Bu muhacire 400 liralık âlât veya hayvanat da vermek mecburidir. Binaenaleyh her gelecek muhacir için biz bin lira tedarik edemez isek o muhacir sefil ve mahvolur. Önümüz kıştır. Kış kıyamette muhacirleri iskân etmek, beslemek lazım geldiği gibi çalıştırmak da icab eder. Bütün bunlar için para hem de pek çok para lazımdır. Bunu ne ianeler ne de hükümetin bütçesi tedarik edebilir?

Yunanistan'da kalacak olan emvâl ve emlâkının kat'i hesabı icra oluncaya kadar da muhacirlerin ceplerine maatteessüf beş para girmeyecektir. Şu halde meteliksiz olarak memleketimize dahil olacak muhacirleri sefaletten, kırtasiyecilikten himayesizlikten kurtarmak için ancak ve ancak bir teşkilat, bir plan, bir sermayeye ihtiyaç vardır. Bu ise muhacirleri için hassaten bir banka teşkiliyle kâbildir. Bu bankaya hükümet icab eden lütuf ve muavenetini deriğ etmez. Bu banka memalik-i ecnebiyye sermayedarlarından, muhacirlerin mallarını karşılık göstererek, istikraz ahdedebilir. Hasılı muhacirleri

kurtarmak için para lazımdır. Bu parayı bulamaz isek muhacirlerimizi sefalete mahkum eyleyeceğiz. Hem de bu gibi teşkilat, planlar, sermayeler için kaybedecek vaktimiz yoktur. Hükümet-i milliyemiz bir saat evvel para meselesini ciddi, fennî ve medenî bir surette halletmelidir. Mukavelenâmenin tatbiki zamanı geldi. Biz halen talimat yapmakla meşgulüz.

1- Yunan ise kendi muhacirleri için oradaki Türklerin mallarını, mülklerini derhal müsadere etti.

2- Komisyonlarını, memurlarını tayin eyledi ve işe başlandı.

3- Cemiyet-i Akvâm vasıtasıyla büyük bir istikraz akdine muvaffak oldu. Biz ise henüz yeni gözümüzü açtık. Bu da şâyân-ı şükrandır. Bari ciddi ve acil bir surette harekete gelip kaybolan vakti yakalayalım, artık şimdiden sonra vakit kaybetmeden muhacirlerimiz için para bulalım, müstahsil bir hâle girinceye kadar muhacirlerimize bakalım.

Çünkü artık idaresizlikten, sefaletten, kırtasiyecilik yüzünden feda edecek nüfusumuz yoktu. Bir nüfus, bir insan, bir Türk ve İslâm en kıymetli sermayemizdir, kuvvetimizdir, ümidimizdir. Bunun için her şeyden evvel tebaamızı yaşatmaya, mesud eylemeye bakmalıyız. Zaten hükümetler de bunun için teşekkül ederler. Bir cemiyetin, bir devletin, bir milletin en mukaddes vazifesi efradını yaşatmak, mesud etmek, bahtiyar kılmaktır. İşte biz bu âlî gayemize vâsıl olmanın çaresine bakalım.

Hacı Nuri, "Mübadelenin Tatbikinde Bazı Meseleler", İleri, 3 Ağustos 1923, s.1.

"Mübadele Meselesine Ehemmiyet Vermeliyiz!"

Mübadelenin devlet yetkilileri tarafından görmezden gelinen sorunlarına dikkat çeken bir makale.

An article that draws attention to the problems of the population exchange that were ignored by the state authorities.

Evvelki gün Makedonyalılar cemiyetinin bir ictimaında hazır bulundum. Gazetelerde bir hayli zamandır ismine tesadüf eylediğim bu cemiyetin gayesini ve mesaisini anlamak isterdim. Evvelki günkü ictima beni müteessir eyledi. Çünkü gayet insanî, gayet acil ve gayet mühim bir gayenin husulü için teşkil edilmiş ve pek muhterem zevattan mürekkeb bulunmuş olan bu cemiyet parasızlık yüzünden iş göremeyecek bir haldedir. Her türlü teşkilat için vesait-i maddiye lazımdır. Memleketlerinden uzakta yaşamaya mecbur olmuş, muhaceretin her türlü âlâmına maruz kalmış zevatın sırf kendi maddi yardımlarıyla böyle mühim bir cemiyeti yaşatabilmeleri ihtimali yoktur. Çünkü muhacirlerimiz, yani dünkü Rumeli'nin zenginleri bugün ancak ailelerini besleyebilmektedirler. Bunların bir de cemiyet idare etmeleri kâbil değildir. Binaenaleyh gayesi ve azaları pek mühim olan bu Makedonyalılar cemiyetini yaşatmak için Makedonyalılardan maada Türklerin ve millî müesseselerimizin de yardım etmeleri icab eder. Bu cemiyete muavenet etmek, gelecek olan yüzbinlerce muhacirlere yardım etmek demektir.

Çünkü bu cemiyet mütehassıs ve aynı zamanda bağrı yanık zevattan ibaret odluğu için mübadele muamelatı ve muhaceret mesaili hakkında hükümet-i milliyemizi bihakkın tenvir edebilecek bir mevkidedir. Hükümetin de böyle bir cemiyetin ihtarat ve istirhamatını dinlemesi pek lazımdır. Her memlekette böyle hususi müesseseler hükümetleri muin meseleler hakkında tenvir ederler. Çünkü ihtisas ve alâka itibariyle bu gibi cemiyetler her vakit hükümetlerden ziyade malumat ve dikkate maliktirler. Şu halde evvelen cemiyetin yaşayabilmesi için lazım gelen mebaliğin tedariki, saniyen hükümetin bu cemiyetin müracaatlarına ehemmiyet vermesi lazımdır. Hatta hükümet bile bu cemiyete idame-i mevcudiyet edebilmesi için muavenet-i maddiyede bulunabilir. Mesela Ankara'da mütemadi bir surette bulundurulacak olan üç cemiyet murahhasının bilcümle masarıfını hükümet verebilir ve vermelidir de. Çünkü bu murahhaslar hükümetin muavini ve mütehassısı vazifesini ifa eyleyeceklerinden faydaları umuma şâmil olacaktır ve halk ile, muhacirler ile hükümetin irtibatı, münasebeti, faaliyeti birleştirilmiş bulunacaktır.

Evvelki gün cemiyette, hükümete müracaatla Yunanistan'dan Yunan pasaportu ile vatana gelebilen Müslümanların burada polisçe mümanaata uğramamalarını temin etmek çareleri düşünüldü. Cidden polisin bu gibi muhacirlere muavenet eylemesi ve bu zavallıları Yunan pasaportunu hâmildir diye hudut haricine çıkarması lazımdır. Hem insanî hem siyasî olan bu lüzumun bir saat evvel Ankara'ca layıkıvechile kabul edeceğini kaviyyen ümit ederiz. Çünkü Yunan'dan kurtulabilen her bir din kardeşimize karşı hüsn-i kabul göstermemiz lazımdır. Polisin bu gibiler hakkında şimdiye kadar tatbik ettiği usul doğru değildir. Bu zavallıları hudut haricine değil, bilakis hudut dahiline almalıyız ki sefaletlerine bir nihayet verilmiş olsun.

Bir de muhaceret zamanına kadar Yunanistan'da kalmak felaketine mahkum edilmiş olan kardeşlerimizi bu müddet zarfında yaşatmak lazımdır. Bu ise pek kolaydır. Lozan'da akdedilen mübadele mukavelenâmesinin 16. maddesi mucibince Müslümanların sonuna kadar hakk-ı tasarruflarından istifade edecekleri sarihdir.

Binaenaleyh acil müracaatlar, burada şedid mukabele-i bilmisiller ile hükümetimiz orada bulunan Müslümanların mallarına Yunanlılar tarafından taarruz edilmemesini temin etmek mümkündür.

Az merhamet ile hükümetimiz orada bulunan Müslümanları himaye edebilir ve açlıktan, sefaletten ölmelerine mani olabilir. Elimizde rehinler vardır, kuvvet vardır. İş hükümetin bu meseleyi hüsn-i telakki etmesinde ve şiddetle takip eylemesindedir.

Maksat bu senelik varidatı, îrâdı, kâr ve kesbi Müslümanların idrak etmelerini tehire ve bunların Yunanlılar tarafından soydurulmamalarındadır. Türkiye'deki Yunanlılar ve Rumlar rahat rahat para kazanırlar iken oradaki Müslümanların fakir, aç ve sefil bir halde bırakılması kâbil-i tecviz değildir. Yüzbinlerce Müslüman, hükümetimizin bir hareketini, bir teşebbüsünü, bir halâs işaretini bekliyor.

İhtisas ve Para

Dün de bu sütunlarda biraz bahsettiğim gibi muhacirler ve mübadele meselesi pek mühimdir. İktirdar, namus, hüsn-i niyet ve para işidir. Yunanistan çoktan beri bu mesele ile ciddi bir surette iştigale

başladı. Biz ise mukavelenin imzasından beri, bir hayli kıymetli zaman kaybettik. Mamafih ciddi bir surette çalışılır ise faideli işler görebileceğiz.

Bu muhacirler ve mübadele işlerini alnımızın akıyla başarabilmek için mütehassıslara muhtacız. Bizim memlekette bu işle fenni bir surette uğraşan zevatın mevcut olup olmadığını bilmiyorum. Fakat muktedir bir ecnebi müşavir celbi herhalde lazımdır. Bu muhacir meselesi de bir fendir, bir ihtisastır. Bunun da erbabı vardır. Alelade bir iyi memur mütehassıs bir muhacirci olamaz. Vakit kaybetmeden bir teşkilat vücuda getirmek, mütehassıslar celbeylemek, ciddi esaslı kavanin ve mükâfat vaz' etmek lazımdır. Bütün bunlar için de pek tabii olarak paraya ihtiyaç vardır.

Hükümetimiz şimdilik bu iş için on milyon lira tahsis eylemiş imiş. Bu şâyân-ı şükran bir muavenettir. Fakat kâfi değildir. Bu para ile belki açlıktan muhacirleri kurtarabiliriz. Fakat muhacirlerin iskân edilmeleri ve müstahsil bir hâle getirilmeleri için pek çok sermayeye lüzum vardır. Bu ise on milyon liradan fazla bir para ile olur. Muhacirler geldikten sonra mütehassıs aramaya, para bulmaya kalkışmak fena neticeler verir. Herşey evvelce düşünülüp vaktinde icra edilmek gerektir. Binaenaleyh kaybedilen kıymetli vakitlere teessüf ederek derhal işe başlamak lazımdır. Bunun zamanı geçmek üzeredir. Bir saat evvel sıhhiye ve muavenet-i ictimaiye vekaleti her işe takdimen bu acil meselenin fenni ve medeni bir surette halline başlamalıdır. Eski tecrübelerden ibret alalım. Muhacirleri sefalete, ölüme mahkûm etmeyelim. Gelecek olanlar da Türktür, bizdendir, bizim kardeşlerimizdir. Bir taraftan Yunan'daki mal ve mülklerini kurtarmakla beraber diğer taraftan da memleketimizde bunları az zamanda müstahsil bir hâle getirebilelim.

Bu iş, bu fırsat pek mühimdir. Hükümet-i milliyemiz pek müşkil bir imtihan geçirmeye davet ediliyor. Muhacirler meselesini nasıl halledeceğini dost ve düşman herkes sabırsızlıklar görmek istiyor. İhtilaller, inkılâblar, zaferler yapan hükümet-i milliyemiz herhalde bu acil, mühim, insanî ve millî meseleye de layık olduğu ehemmiyeti atfeder ve fennî ve medenî bir surette tatbik edilecek bir muhacirîn siyasetine mâlik olduğunu ispat eyler. Bizden temenni ve irşâd, hükümetten icraat.

Hacı Nuri, "Mübadele Meselesine Ehemmiyet Vermeliyiz!", İleri, 4 Ağustos 1923, s.1.

"Mübadele Meselesi"

Nüfus mübadelesi konusunun nasıl hayati ve acil bir mesele haline geldiği hakkında.

An article on how the issue of population exchange has become vital and urgent.

Mukavele ahkâmını ayaklar altına alan Yunan hükümeti henüz muhtelit komisyonlar teşekkül etmeden ahali-i İslâmiyeyi tazyika ve emvâline vaz-ı yed suretiyle tazibe başlamıştır. Alâkadarâtın en ziyade endişe ettiği nokta tespit edilen mevadd-ı ahdiyeye rağmen Yunan hükümetinin emrivakiler ihdas etmesi, yani muazzez dindaş ve milletdaşlarımızı emlâkından kahren cüdâ edip gayrimuntazam bir surette hicrete icbar eylemesidir. Lehülhamd matbuatımız meseleyi kemâl-i ciddiyetle ve millî bir

feveran ile telakki etmiştir. Bundan dolayı muhterem rüfekâmıza ne kadar teşekkür etsek azdır. Şunu temenni ve ümit ederiz ki hükümet-i milliyemizde iş işten geçmeden acilen cezrî bir surette meseleye vaz-ı yed eder ve halâs gününü bekleyen milyona yakın ehl-i İslâmın yüreğine su serper.

Fikrimize kalırsa pek mu'zil görünen bu meselenin mahiyeti ikidir:

Evvela memleketlerini terk ile dâr-ı İslâma iltihak edecek milletdaşlarımıza derhal yer göstermek ve Yunanlıları -sefalet çekmeden- bir an evvel müstahsil haline getirmektir. Kemâl-i şükrân ile görüyoruz ki hükümet-i milliyemiz bütün kuvve-i teyakkuziyyesini bil-istimal bu babda bir talimatnâme vücuda getirmiştir. Bittabi talimatın nevakısı tecrübe ile ikmal edilir. Binaenaleyh bu babda şimdiden itirazata kalkışmak şîme-i insafa muvafık olamaz. Teşekkül edecek olan komisyonların ihtisas ve iktidar ve bilhassa metanet ve bu işlere vukufları sabit olan zevattan mürekkeb olmasını talebe hakkımız vardır. Bu hususta hatır ve gönüle bakmak affedilmez bir hata olur. Ufacık bir zühul zavallı mültecilerimizden belki binlerce miktarının tebah olmasına bâdi olabilir. Silsile-i efkârımızı takiben diyelim ki yeniden Yunanistan ile tesis-i münasebatımızın mihver cereyanı iyice bir müddet için mübadele-i ahali ve arazi meselesi teşkil edeceğinden heyet-i sefaretimizin ve komisyonlarımız erkânının son derece azimkâr ve kâr-âşina zevat-ı mücribeden mürekkeb bulunması bir lazımedir. Bu memurlarımız, saha-i harbde Yunana galebe eden şanlı askerlerimiz ayarında erbab-ı besaletten olursa bu hayati mücadelede dahi zaferimizde emin olabiliriz.

Saniyen, hicret edecek olan din karındaşlarımız servetten mahrum erbab-ı ihtiyaçtan ibaret olmadığından ve bunlar arasında hakiki servet ashabı da mevcut bulunduğundan takip edeceğimiz mübadele ve iskân siyasetinde doğrudan doğruya millî seviye-i iktisadiyemizi i'lâ edecek zevatı da himaye ve sehabetten mahrum bırakmamaklığımız bir vecibedir. Bunu iki kelime ile izah edelim: bir felaketzede ve fakir mülteci kardeşimizi Yunanın zulmünden kurtarmaya nasıl borçlu isek, yüz binlerce liralık Müslüman servetlerini tahlise de öylece mecburuz. Düşünelim ki bu servetlere mâlik olanlar memleketimizde pek büyük bir âmil-i terakki olacaklar iktisadiyatımıza faaliyetleri ile yeni bir saha-i vüs'at vereceklerdir. Unutmayalım ki elimizden çıkan havalide mühim Müslüman müesseseleri ve çiftlikleri mevcuttur. Bunların ashabı fenn-i ziraat ve sanaatte ihtisas ve meleke erbabındandır. Elhâletü hâzihi bu dindaşlarımızın vaziyeti o kadar elimdir ki matbuatımız günlerce bu babda acele-i kalem etse yeri vardır.

314 senesinden beri (eski seneleri zikretmiyoruz) Yunanistan'ın âdeta resmî bir program olmak üzere kabul ettiği imha siyaseti, Venizelos'un birkaç sene mukaddem Müslümanları sefalete düşürmek için neşrettirdiği emlâk kanunu ile gayet müessir bir saha bulmuştur. İşte bu zehirli hadd-ı harekete tarafımızdan bir dairevi mütekabil tertib etmek vecibedendir. Bu da ne olabilir? Yunanın yaptığı nümune-i hareket ittihaz etmek. Mücadele-i milliye sahasında halkın hak ve hayatını pek mukaddes addetmiş olan halk hükümetimizin umdesi malumdur. Halk hükümeti, halkın hâmisidir, çünkü onu teşkil eden, ona kuvve-i hayatiyesini ifaza eden halktır. Onun menfaat ve hukukuna muvafık olan hiçbir tedbir olamaz ki hükümet onu kendisine bir gâye edinmesin. Bu hususta tereddüt etmek hükümet-i milliyemizin mahiyet-i hakikiyesini anlamamaktır.

Fakat erbab-ı ulekânın mütemadiyen hükümeti tenvir etmesi ve hatta birçok noktalarda ona rehberlik etmesi lazımdır. İş, bir mahiyet-i hayatiyeyi haiz olduğu gibi pek şümullü avakıb ve netayici muhtevidir. Şu halde mübadeleye tâbi livalar (Drama, Siroz, Selanik, Serfice, Preveze, Reşadiye, Margaliç, Aydonat, Loros, Yanya, Midilli, Limni, Sakız, Hanya, Resmo, Kandiye, Laşid) ahalisinin ve bilhassa bu ahali namına söz söyleyebilecek olanların hemen bir teşkilat vücuda getirip geceli gündüzlü bir sa'y-i intizamperverâne ile hükümetimizin bu hususstaki vazife-i müşkilesini teshil etmelerini temenni ederiz. Bu temennimizin ameli bir surette saha-i tatbiki şudur. Bu mahallerde ne kadar Müslüman serveti ve ne miktar ahali mevcuttur, bunların ihkâk-ı hukuku en sehil ve acil bir surette nasıl mümkündür? Biliyoruz ki Yunan hükümeti şu fasıladan bilistifade milletdaşlarımıza da, Müslüman servetine de taaddiye başladı. Buna karşı ne muamele ediliyorsa semeredâr olur? İşte hükümet-i milliyemizi bu noktadan ikaz etmek pek faideli olur. Her halde itimadımız berkemâldir ki hükümet mağdur-ı ahali-i İslâmiye kadar bu işte alâkadardır ve bu meseleyi bütün ehemmiyetiyle halle azmetmiştir. Zannederiz ki muhterem mebuslarımız arasında şu mütalaamızı kabul etmeyecek kimse yoktur.

Giridî Ahmed Sâki, "Mübadele Meselesi", İleri, 6 Ağustos 1923, s.1.

"Yeni Devir, Yeni Meclis"

Yeni parlamentonun beraberinde getirdiği yeni dönemi hakkında.	About the new parliament bringing with it a new era.

Birkaç gün sonra ikinci Türkiye Büyük Meclisi açılacak. İkinci meclis, birincisine gıptalar etse sezadır. Tarihte pek az meclise tesadüf olunur ki birinci kıyam ve inkılâb meclisinin muvaffakiyat ve muzafferiyat-ı mütevâliyesi kadar mazhariyete nail olsun. Tarihte kalacak ancak umumi nukat ve umumi hututtur. Birinci meclis, şu ve şu vezaifi uhde-i hamiyetine aldı, ve hakkâ ki bunların hemen umumunu ifa edebildi ve büyük bir eser diğergamı göstererek kendi kendine dağıldı.

İkinci meclis, birincisinin -umumiyet itibarıyla- ber-vech-i mütekâmilidir. Birincisinde tahayyüz ve temeyyüz eden ecille-i rical, ikincisinde de bir mevki-i ikbâl ihraz etmişlerdir. Mustafa kemal Paşa, birinci meclisin rehber ve bedrekâsı olduğu gibi, ikincisinin de imam ve mukannedâsı olacaktır. Millet bir vecibe-i şükranın edâsı maksadıyla, yine aynı erkân ve ricali mevki-i iktidarda ibka etmiştir.

İlk meclis, buhranlar içinde doğmuştu. Düşmanlar değil, azmi ve imanı nâ-kâfi dostlar ve hayırhahlar bile Türkiye Büyük Millet Meclisi unvanıyla teşekkül eden heyetin encamından emin ve mutmain değildiler. Fakat yaveri-i tâli'a ve imdad-ı peygamberiye inzimam eden milletimizin azim ve tazammun-ı kat'isi bu heyeti muzaffer etti.

İlk meclisin vazifesi tahlis-i vatan ve inkılâb idi. Bu iki ümniyenin husulüyle mahiyetini müdrik olan meclis vazifesine nihayet verdi. Lakin bir veliahd, bir hayrülhalef, milletin tahlisini gaye-i emel bilmiş bir heyet-i cedide doğurdu.

İşte bir hafta sonra mukadderat-ı milliyeye hâkim olacak heyet-i âzime, bu heyettir. Doğuşu, tarz-ı teşekkülü itibarıyla, ikinci meclis de, birinci gibi muvaffakiyete, muzafferiyete -tabir caiz ise- mahkûmdur. Meclisimiz, hükümetimiz, şu iki senelik devre esnasında behemehâl bir iş görecektir. İnkılabımızın seciyyesini bilen bundan emin olur.

Filvaki bugün müşkilat ile muhatız. A'dâ-yı sâbıka (Lozan) ahidnâmesini gönül hoşluğuyla imza etmediler. Hakkımızdaki niyetleri muzmer bile değil, zahirdir. Biz, zaferimizi kendilerine azmettirmeye mecburuz.

Bu zaferi azmetmemek için sâbık düşmanlarımız birtakım esbab ve vesaile maliktirler. Mesela bizim paramız yoktur, kendilerinin mehmâ-emken paraları vardır. Fakat bizim nakitten daha kıymettar bir sermayemiz mevcuttur ki o da yeni doğan ba'sü-ba'de'l-mevte nail olan bir devlet ve bir milletin ve şebabıdır.

En anûd muhaliflerle birlikte ben de itiraf ederim ki nevakısımız pek çoktur. Ber muahez memleketimizde geniş bir saha-i iştigal bulur, fakat muhaliflerden ayrıldığımız bir nokta vardır ve bu nokta itina ile şâyân-ı kayıttır: onlar seciyye-i milliyemizi bilmediklerinden yahut inkâr ettiklerinden bizim, harpten sonra, bu idarî ve iktisadî inkılâba kâdir olamayacağımızı zannediyorlar. Biz ise bunun aksini müddeîyiz ve bunu avn-i hakk ile ispat edeceğiz.

"Türkün milletinde ânî ve nagehânî harekata, galeyanlara kâbiliyet vardır, lakin mütemadi ve müstemir harekâta, galeyanlara istidad yoktur!" şeklindeki bedhâh nokta-i nazarı fiiliyatla reddetmek vazife-i mütehaddimemizdir.

Türk milleti yeni doğuyor, ölmüyor. Türklü mazide büyük bir idarî ve iktisadî cevvaliyet göstermemiştir, asıl cevvaliyetimiz istikbalde görülecektir.

Pîş-i azmimizde harb ve sulh kadar müşkil nice mesele var. bunlar en mümareseli ve tecrübeli kimseleri bildirecek mahiyettedir. Fakat bu mu'dilatın halline bizim çizdiğimiz hatt-ı hareket kâfidir. Mişvârımız ancak, Washington'un haleflerinin iradetiyle kâbil-i mukayesedir. Türk milleti mütenebbih ve müteyakkız oldu. Bundan evvel geçen uzun senelerde ve asırlarda bu intibah, bu teyakkuz yoktu. Milletler zaferlerden, muvaffakiyetlerden sonra tarihî rollerini oynarlar, mecra-i tekâmüle girerler. Kadim Yunan ancak İran'a galebe ettikten sonra şehrâh-ı terakkiye dahil olmuştu.

Türk milleti şu acı imtihanların kâtibe ve neticesinde pek hakîm, pek siyasî, pek müdebber olmuştur. Bu hasletler ser-âmedanımızda büyük bir nikbinlik uyandırmıştır. Bizzat Mustafa Kemal Paşa, selamet-i millet hakkında gayet nikbin bir zâttır ve bu nikbinliğini bir hesaba istinad ettirmektedir.

İkinci meclis, hakk-ı hâkimiyetine hudud tasavvur olunmayan bir şehriyardır. Zafer ve galibiyet, her türlü, dâhilî ve haricî, muhalefeti yıkmış, kırmış, ezmiş, bozmuştur. Maddî imkân dairesinde meclis her şeyi yapmaya kâdirdir ve yapacaktır.

Memleketimizin -şu müdafaa-i celâdetkârâneden sonra- hemen hemen Biritanya adaları gibi adimü't-taarruz bir kıt'a olduğu esatiz-i harbiyece anlaşıldı. Kafasını kırmak isteyen gelsin bize

çatsın... nakdimiz, bazı hususatta ihtisasımız filvaki az, lakin muhaliflerimiz unutmasınlar ki fıkdanlar içinde ümranlar peyda olmuştu. Bunun emsal-i adîdesini tarih kaydediyor. Büyük muavenetlere, hatta kıymettar dostluklara müftekir olmadan biz, tekâmül ve terakki vadisinde ilerleyeceğiz, koşacağız, bizi durdurmak kâbil olamayacak.

İdare fena... Filan yerde iğtişaş var... Para mefkud... Tezebzübat çok... Suiistimal mevcut... Biz bu teranelerin ezelden aşinasıyız. Ve bunlara kulak asmamak muktezâ-yı hamiyetimizdir. Vecibe-i hamiyetimiz bedhahlıklara ehemmiyet vermeden işlerimizi tashih etmektir. Mondros Mütareke-i meş'ûmesinden sonra da bundan daha fazla tekrar eden bu nağmelere kulak assa idik milletimiz Asur ve Babil devletleri gibi mütevârî sahâif-i tarih olurdu. O eyyam-ı şeamette nasıl bu laflara havale-i sem' itibar etmedikse, bugün de, bu tabii muahezata iltifat etmeden (...) azmimizi milletimizin ve vatanımızın tealisine hasredeceğiz.

Milletin intihabgidersi olan ikinci meclis, milletten iki sene sabır ister, bu kısa müddet zarfında krediye muhtaçtır.

Celal Nuri, "Yeni Devir, Yeni Meclis", İleri, 7 Ağustos 1923, s.1.

"İsmet Paşa Geliyor"

İsmet Paşa'nın Lozan'dan geldiğini bildiren bir makale. An article announcing Ismet Pasha's arrival from Lausanne.

Yusuf Kemal Bey'in hariciye vekâletinden infisali üzerine Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk grubunda bir hariciye vekili namzedi irâesi mevzubahis olunca: "İsmet Paşa hakkında küçük bir propaganda yapmama müsaade buyururlar mı?" diye söze başlamış ve arkadaşlarımı birkaç saniye güldürmüştüm. Klasik diplomatların bu işi başaramayacaklarını ve konferansa gidecek baş murahhasın mutlaka bir şa'şaa-i askeriyesi bulunmasını uzun uzadıya izah ettiydim. Zemin hazırdı. Grup heyeti ittifaka yakın bir ekseriyetle İsmet Paşa'yı namzet gösterdi ve mecliste kendisini intihap etti. Binaenaleyh İsmet Paşa'nın muvaffakiyatında bir milyonda bir hisse-i şerefi kendim için muhafaza ediyorum.

Şurasını itiraf edelim ki Devlet-i Osmaniye münasebat-ı hariciyeye giriştiği günden beri böyle bir muvaffakiyet istihsal eden bir murahhas zuhur etmemişti. 1878 Berlin Kongresi'ne üç âzâ göndermiştik: Reis ve Hariciye Nazırı Aleksander Kara Todori Paşa, Berlin Sefiri Sadullah Paşa, Müşir Mehmed Ali Paşa. Heyet-i murahhasamız bir celsede söz istemişti. Bizimle muharip olmayan Almanya murahhası ve Konferans Reisi Prens Bismark kemâl-i unf ve şiddetle elini masasının üstüne vurmuş ve: "Sizin hakk-ı kelâmınız yoktur" demişti. Bilahare bu şiddetin mânasını Bismark'tan sormuşlar, o da demiş ki: "Baş murahhas bir Rum, ikinci murahhas bir asabi, üçüncü murahhas bir mühtedi Bavyeralı olunca ben Osmanlı heyet-i murahhasasına nasıl söz verebilirim?" Bir Berlin Konferansı eyyamını bir

de Lozan Konferansı hengâmını mukayese ediniz. Osmanlı İmparatorluğu ve Bâb-ı Âlî'si olsa olsa böyle bir heyet-i murahhasa gönderebilirdi. Türk halk hükümeti ise İsmet Paşa gibi bir murahhas gönderebildi. Aradaki fark ayandır. Biz içimizde yetiştikleri için belki bazı ricalimizin derece-i kadr ve ehemmiyetlerini layıkıyla tefrik edemiyoruz. Fakat birtakım ecanib bu hususta bizden ziyade bir kâbiliyet temyîziye gösteriyorlar. Nitekim elime geçen bir Amerikan gazetesinde İsmet Paşa'ya dair bir fıkra okudum ve İsmet Paşa'mızı biraz daha anladım.

Lozan'da görülen işi layıkıyla anlayabilmek için parlak bir mizan ve kıstasa mâlikiz: Sevr Ahidnâmesi. Bu ahidnâmeyi Lozan bir paçavra haline münkalib ediyor. Hangi simyâvî el bu harikayı izhara kudretyâb oldu? Buna muktedir olan Türk ordusu, yani Türk milletidir. Binaenaleyh bu orduyu ve bu milleti temsil edecek ehil bir zât lazımdı. Bu zât da kim olabilirdi? Şüphesiz Mustafa Kemal Paşa'dan sonra ordumuzun benâm şahsiyetlerinden birini teşkil eden İsmet Paşa.

İsmet Paşa'ya şehrimiz en büyük râsime-i istikbâli ifa ediyor. Acaba bu merasim alelâde protokol ve teşrifat icabatından mıdır? Hayır. Yarın öbür gün İstanbul şehri ve mıntıkasını asâkir-i iştigâliye tahliye edeceklerdir. İşte bu tahliyeye muvaffak olan İsmet Paşa ve maiyetindeki heyet-i murahhasadır. Buna mebnidir ki İstanbul'umuz müşarün-ileyhe ne kadar ta'zim ederse yeri vardır.

Lozan Muahedesi'yle devlet hakk-ı istiklâlini gıll u gışşsız bir surette istirdad ediyor, Saltanat-ı Seniyye-i Osmâniye maatteessüf gayri müstakil bir devletti. Lozan Konferansı ile Türkiye halk hükümeti hâkimiyet-i dâhiliye ve hâriciyesine bilâ-kayd u şart mâlik, her devlet gibi bir devlet-i müstakille olarak çıkıyor. Saltanat-ı Seniyye-i Osmâniye mahiyeti itibariyle kozmopolit, yani beynelmilel yahut fevkalmilel; bizim halk hükümetimiz ise müstakillen bize ait bir devlettir. Vatanda bugün başka hiçbir anâsırın hisse-i şâyiası ve hakkı yoktur. İşte Lozan'dan avdet eden murahhaslar böyle müstakil ve millî bir devletin dünyaca tasdik edilmiş tasrif senedini ceplerinde getiriyorlar.

Bundan başka heyet-i murahhasamız bu yeni şekl-i istiklâl ve heyet-i milliyemizi yalnız muhasımlarımıza değil dünyanın en büyük kemiyyet-i düveliyesi olan Amerika Halk Hükümetine de tanıtıyor. Bu muvaffakiyet de muvaffakiyat-ı saireyi tedvic etmiştir.

İsmet Paşa ile rüfekâsına işte bu düşüncelerle beyan-ı hoşâmedî ederiz.

Celal Nuri, "İsmet Paşa Geliyor", İleri, 10 Ağustos 1923, s.1.

"İsmet Paşa Geldi Meclis Açılıyor"

İsmet Paşa'nın Lozan'dan geldiğini ve Büyük Millet Meclisi'nin açılacağını bildiren bir makale.

An article announcing the arrival of Ismet Pasha from Lausanne and the opening of the Grand National Assembly.

Lozan Konferansı'nda yedi ay mücadeleden sonra nihayet bize şerefli bir sulh temin edebilen İsmet Paşa hayat-i murahhasamız ile dün İstanbul'umuza geldi. Halkın samimi sevinçleri ve paşaya karşı

hakiki teşekkürü memleketin bu şerefli sulhu ne kadar sevdiğini ve ne kadar beklediğini pek açık bir surette göstermektedir. Fakat biz burada sulh arzularından, muahedenâmenin iyi veya fena cihetlerinden artık bahsetmeyi lüzumsuz görüyoruz. Çünkü aylardan beri memleket bu mevzularla iştigal etti ve artık herkes biraz diplomat oldu. Biz bugün İsmet Paşa ile heyet-i murahhasamıza, iyi ve şerefli bir sulh temin ettiklerinden vatanı her vakitten ziyade hür ve müstakil yaşatmanın çarelerini bulduklarından dolayı pek samimi bir surette teşekkürler edeceğiz. Bu sulhu imza eylediklerinden dolayı İsmet Paşa ile Rıza Nur ve Hasan beyler Türklerin en mesud evladlarıdırlar. Biz de parlak bir sulha kavuştuğumuzdan dolayı fevkalade memnun ve müteşekkiriz.

Lakin artık bu Lozan konferansları, sulh müzakeratı, sulh muahedenâmesi tarihe karıştı. Bütün bunlar düne ait idi. Bugün ise bizim vazifemiz bambaşkadır. Bugün İsmet Paşa'nın Lozan'da imzaladığı muahedeleri tasdik ve tatbika başlayacağız. Bu ise Teşkilat-ı Esasiye kanunumuz mucibince Büyük Millet Meclisi'nin içtimaı ile kâbildir. Millet Meclisi bugün reisimiz Gazi Mustafa Kemal Paşa tarafından mutantan bir surette açılıyor. Demek oluyor ki artık icraat devresine giriyoruz ve memleketimizi hür ve mesud yapmanın çarelerini bulmakla mükellefiz.

Eğer biz elimizdeki sulh muahedenâmesini bihakkın tatbik eder ve ecnebi devletler de ahden tasdik etmiş oldukları hukukumuzu bundan böyle müdafaa eyleyebilir isek vatanımızı pek az bir zamanda herhangi bir Avrupa memleketi kadar hür ve mesud bir hale koyabiliriz. İş Lozan Muahedesi'nden azami istifadeyi etmenin yolunu bulmakta ve İsmet Paşa'nın bî-misil siyasî zaferini çürütmemektedir. Demek oluyor ki Büyük Millet Meclisi'mizin ilk işi sulhu temin etmek memleketi ecnebi devletlere karşı hüsn-i müdafaa eyleyebilmekten ibarettir. Bu meclis memleketi Lozan Muahedesi'ne layık bir surette idare edebilmek için yeni zihniyetle, yeni usul ile, yeni esasatla çalışmaya mecburdur. Hürriyet ve istiklâl kolay temin edilmez. Bunun tahrirî kısmını İsmet Paşa Lozan'dan bize getirdi. Fakat tatbikî kısmı hüsn-i suretle ikmâl edecek olan Millet Meclisi'dir. Bu ise fevkalâde çalışmakla, seciyye ile, fikir takip ile, ilimle, ihtisas ile kâbildir. Temenni edelim ki yeni meclisde bütün bu saydığımız meziyetler kâfi derecede mevcut olmuş olsun.

Evvelki meclis bize askerî ve siyasî zaferler verdi. Vatan ve milletimizi kurtardı. Yeni meclis ise sulh içinde memleketi bilfiil hür ve müstakil kılmak ile mükelleftir. Bu vazife harp kadar müşkildir. Hatta daha da müşkildir. Çünkü harp nispeten az sürer. Muvakkat bir gayret ile zafer elde edilebilir. Fakat sulh içinde terakki ve teâli etmek uzun senelere mütevakkıftır. Usanmamak, bıkmamak, sabırlı olmak, fikir takibe mâlik bulunmak şarttır. Netice daha geç istihsal edilir ve ezcümle bin türlü politikacılıklar yüzünden eserin itmam ve ikmâli gecikebilir. Bunun için yeni dahil olduğumuz sulh devresi uzun sürecektir. Mesaimizin semeresini az zamanda iktitaf edemeyeceğiz. Yeni hürriyet ve istiklâl gayemizin temini için şimdiye kadar istimal etmediğimiz birtakım seciyyeler ibraz etmeye mecburuz. Bu seciyyelerin en mühimleri takib-i fikrî, hürriyet aşkı, kanuna itaat ve millî zabt u rabtiyedir. İtiraf edelim ki bu şeyleri biz şimdiye kadar pek o kadar sevemedik, benimseyemedik, edinemedik, muhafaza eyleyemedik, işte milletimiz bu saydığımız hassaları göstermeye davet ediliyor. Bunlarsız ne yaşamak kâbildir ne de mesud olmak. Millet kendine düşen maddî ve manevî vazifelerini ifa eder ise intihab eylediği Millet Meclisi'ni de ciddi bir surette vazifeye davet etmeye kendinde daha fazla kudret ve salahiyet görmüş olurdu.

Murakabesiz hiçbir fert veya hiçbir müessese iyi çalışamaz ve iyi iş göremez. Biz her şeyden evvel Millet Meclisi'mizi murakabe etmeliyiz. Millet meclisimiz arkasında bizi görür ise daha iyi çalışır ve millî gayemize daha çok vâsıl olmak için çareler arar. Unutmayalım ki milleti meclis değil, bilakis meclisi millet teşkil etti. Binaenaleyh murakabe vazifesi millete düşüyor. Biz bugünkü meclisten pek çok meziyetler, pek çok gayretler, pek çok işler bekliyoruz. Çünkü ancak bu suretle çalışılır ise memleket kurtulur, hür ve müstakil olur. Çünkü biz artık kâğıt üzerinde vaatler, haklar, menfaatler ile iktifa edemeyecek kadar büyüdük, reşit ve baliğ olduk. Bize millet meclisi ve hükümeti artık vaatler değil işler, muvaffakiyetler, iyi neticeler ibraz eylemelidir. Bunlar milletin hakkı ve meclisin vazifeleridir. Temenni edelim ki millet hakkını istemeyi unutmasın, meclis de vazifesini ifayı...

Hacı Nuri, "İsmet Paşa Geldi Meclis Açılıyor", İleri, 11 Ağustos 1923, s.2.

"Acil Meselelerimiz"

Acil meselelerden halkın tahliyesi, mübadelesi ve memlekette kanunun uygulanması meselelerinden bahseden bir makale.

An article on urgent matters, including the evacuation and exchange of people and the enforcement of the law in the country.

Büyük Millet Meclisi daha yeni toplandı. Henüz yeni heyet-i vekîle tayin edemedi. Birkaç güne kadar mebusların vazifeleri tetkik ve tasdik edildikten sonra, yeni heyet-i vekîlenin kimlerden mürekkeb olacağını anlayacağız. İnşallah memleketin en temiz, en yüksek, en muktedir ricalinden teşekkül eder. Biz bugünlük müstakil vekillerimizin şahıslarıyla meşgul olmayacağız. Maksadımız yeni kabinemizin her şeyden evvel iştigal edeceği meseleleri tetkiktir. En mühim ve en acil olarak biz üç mesele görüyoruz. Bunların biri tahliye keyfiyetidir. General Harington'un evvelki gün İsmet Paşa'ya hitaben îrad eylediği nutuk pek mühimdir. Mütarekeden sonra başlayan ve bizim için pek acıklı hatıralar ile dolu olan kara günleri herkesten evvel İngilizler unutmak ve bize de unutturmak istiyorlar. Bunca vakit kan kusmuş olan İstanbulluların geçen günleri nasıl unutacaklarını bilmiyorum. Herhalde gerek hükümet-i milliyemizin ve gerek hariciye vekilimizin bu yakın maziyi resmen unutması ve General Harington'un yeni sözlerine, yeni hislerine, yeni vaadlerine itimat edilmesi lazımdır. Tahliye meselesi gayet naziktir, gayet mühimdir ve en ufak bir hadise yüzünden bin türlü müşkilata sebep olabilir. Binaenaleyh bu önümüzdeki altı veya sekiz haftalık zaman zarfında her vakitten ziyade memurlarımız ve halkımızın dikkat etmesi, dünkü düşmanlarımıza fırsat vermemesi icap eder. Ezcümle bu müddet zarfında ecnebilere karşı yapılacak küçük bir fena muamele pek büyük akisler, tesirler bırakacağından pek dikkatle hareket edilmesi şarttır. Artık ebediyen topraklarımızı terk edecek olan işgal askerlerine karşı tam bir misafir muamelesi yapmamız ve kendilerine dünkü düşmanlarımız nazarıyla değil belki yarınki dostlarımız diye bakmamız lazımdır. Hele evvelki gün İsmet Paşa'nın can u gönülden elini sıkan bir İngiliz neferinin hissiyatı tetkik edilecek olursa memleketimizi hâlâ işgâl eden kuvvetler efradının da bir saat evvel evlerine, barklarına gitmek hususundaki isti'calleri anlaşılır ve hükümetlerin

yapmış oldukları birçok şeyleri milletlerin hoş görmedikleri görülür. Tahliye meselesi ikmâl edilinceye kadar bizim menfaatimiz fazla dikkat ve fazla nezaket ibraz etmekle temin olunacağını tasdik ettikten sonra ikinci meseleye geçelim.

İkinci mesele mübadele-i ahali, yani muhacerat meselesidir. Yakın zamanda Yunanla Lozan'da akdettiğimiz mecburi mübadele-i ahali mukavelenâmesinin tatbikine başlanacaktır. Bu iş pek nazik, pek mühim ve pek acildir.

Mesele naziktir, çünkü kurnaz ve hilekâr Yunanlıların gerek hükümetimizi ve gerek muhaceret edecek olan Müslümanları bin türlü desiseler ile kafese koymaları muhtemeldir. Binaenaleyh Yunan'ın dolaplarına, hilelerine, kurnazlıklarına, hırsızlıklarına karşı pek basiretkâr, pek dikkatli ve pek gözü açık olmalıyız. Bizim tarafımızdan vaki olacak küçük bir kusur veya bir tekâsül yüzlerce, binlerce kardeşimizin hayatını, servetini, medar-ı maişetini haleldâr edebilir.

Şu halde meselenin nezaketine kâni olarak Yunanın her türlü fenalıklarına karşı gelebilecek bir surette hareket etmemiz, tedbirler ittihaz etmemiz ve cevaplar vermemiz lazımdır. Mesele mühimdir. Çünkü dört yüz bin Türk ve Müslümanın hayatı ve menfaati mevzu bahistir.

Bu dört yüz bin kişi vatanlarını terk ederek bizim koynumuza geleceklerdir. Bir de Türk tabiiyetinde olup da Yunanistan'da malı bulunan Müslümanlar vardır. Bunların da miktarı dört yüz bin kadardır. Yani cem'an sekiz yüz bin Türk'ü alâkadar eden bu mecburi mübadele-i ahali meselesinin ehemmiyetini inkâr kâbil değildir. Alâkadar muhacirler veya Türkler ile bunların heyetleri, ve vekilleriyle hükümetimizin daimi bir surette temasa gelmesini, bunların istid'a ve istirham ve itirazlarını dinlemesi lazım geldiği gibi matbuatın da bu meseleye dair ihtaratının nazar-ı dikkate alması faide-i mucibtir.

Evvelki gün tren-i mahsusta gelirken murahhas ve sıhhıye ve muavenet-i ictimaiye vekili Rıza Nur Bey bu meseleyle ciddi surette Ankara'da meşgul olacağını bize vaad etti. Meselenin hükümetçe ehemmiyeti taktir olunduğu gün bizce iş bitmiş demektir. Çünkü hükümetimizin her şeyden evvel halkçı ve halk için müesses bir hükümet olduğunu biliyoruz. Nihayet bu mesele acildir. Yani az zaman zarfında çok iş görmek mecburiyet-i kat'iyesi vardır. Hükümet geceli ve gündüzlü bir surette bu muhaceret ve mübadele işleriyle meşgul olmalıdır. Yunan hükümeti vazifesine çoktan başladı. Biz de bir saat evvel bu mühim ve nazik işi hüsn-i suretle başarabilmeliyiz. Bunun için projeler tanzimi ile kaybedecek vaktimiz yoktur. Yeni heyet-i vekilenin ve hatta yeni meclisin bu işle derhal meşgul olmasını bir kere daha temenni edelim.

Üçüncü mesele ise memlekette kanunu hâkim kıldırmaktır. Vakıa bu iş yarın da olur denebilir. Fakat biz kanunun hâkim olması ve memlekette artık hatır ve gönlün hükümrân olmaması zamanı gelmiştir kanaatindeyiz. Keyfî muamelat, cezasız kalan sakim icraat, mesuliyeti olmayan ef'alden bu memleket kurtulur ise mesud oluruz ve terakki yolunu tutabiliriz. Yeni meclis, yeni heyet-i vekile, biz, her şeyden evvel bu kanuna riayet, sadakat ve muhabbet hissini verdirmelidir. Çünkü geçen gün dahi İsviçre

medeniyetinden ve saadetinden bu sütunlarda bahsederken demiştik ki; her türlü terakki ve saadetin üsü'l-esası kanuna riayettir, kanunun hâkimiyetidir.

Hacı Nuri, "Acil Meselelerimiz", İleri, 12 Ağustos 1923, s.1.

"Acil Bir İş: Muhacirleri Kurtaralım"

Muhacirlerin acilen kurtarılması gerektiğine dair bir makale.

An article on the urgent need to rescue the refugees.

Lozan Konferansı'nın imza merasimi, İsmet Paşa'nın seyahati, yeni millet meclisinin küşâdı ve ilk merasim gibi ahvâl birçok işlerin tehire uğramasına tabiatıyla sebep oldu. İşler düzeldikten, meclis tabii bir surette işine başladıktan, heyet-i vekile teşekkül ettikten sonra muhakkak her türlü mesele halkın ve hükümetin menfaatine muvafık bir surette halledilecektir. Fakat bazı acil işler vardır ki bir dakika bile kaybedilmesi caiz olamaz. Derhal her şeyden evvel karar ittihazı icap eder. Bugün mevzubahis edeceğimiz bu acil meseleden zaten iki haftadır memleketimizde bir hayli bahsedildi. Matbuat, vazifesini yapıyor ve hükümete yol gösteriyor. Alâkadar eski ve yeni muhacirler her türlü vesaite müracaat ederek bâb-ı devlete meram anlatmak istiyorlar. Hükümet-i milliyemizin bu işle ciddi surette uğraşmaya başladığını görmekle memnun oluyoruz. Yalnız bu makaleyi yazmaktan maksadımız hükümet-i merkeziyemizin bir saat evvel bazı acil tedbirleri ittihaz eylemesini temenni maksadından ileri geliyor:

Her gün gazeteler Yunanistan'da yaşayan Müslümanların maruz kaldığı mezalimi yazmakla yetiremiyorlar. İş, yalnız mübadele muamelesini yapacak olan komisyonları teşkil ve bu komisyonların tatbik edecekleri esâsâtı talimatnâme şeklinde tanzimden ibaret değildir. Vakıa, gerek mübadele muamelesi, gerek sonra ahalinin yerli yerince medenî, fennî, insanî, iktisadî bir şekilde yerleştirilmesi gibi muamelat pek mühimdir. Hükümetin fevkalâde dikkat ve gayret ile uğraşacağı mesaildendir. Fakat bu mühim işlerden evvel yapılması gereken başka işler vardır. O da, bu sütunlarda tekrar tekrar yazdığımız gibi, mübadele vaktine kadar Yunanistan'da kalacak olan bedbaht kardeşlerimizin himayesidir. Bu himaye birkaç vasıta ile olur: 1- Hilâl ve Salîb-i Ahmer heyetleri i'zamıyla; 2- Yunanistan'da bulunan ecnebi şehbender ve sefirler vasıtasıyla; 3- Atina hükümetine şedid bir protesto keşidesiyle; 4- ezcümle mukabele-i bilmisil ile.

Biz bugün, Yunanistan'daki Müslümanları Allah'a ısmarladık. Yunan kanunları, hükümeti, mahakimi bu zavallıları müdafaa ve himaye etmez oldular. Irza taarruz, darb, tahkir, hapis, nefy gibi muamelattan başka bir de bedbaht kardeşlerimizin medar-ı maişetleri ellerinden alınıyor. Artık kimse malına sahip olamıyor. Hepsi dilenecek bir hâle gelmişlerdir. Menkul ne gibi malları varsa yağma edilmiş veyahut Rum muhacirlere teslim edilmiştir. Gayrimenkul mallarına da hükümet bin engel sokmuştur. Çiftliklerine gidemeyen Müslümanların emvâl ve menâfii, Yunanlıların ellerinde kalıyor. Hayvanlar cebren müsadere ediliyor. Müslümanlar mallarını kiralayamıyorlar, alacaklarını tahsil

edemiyorlar, kendilerine Yunan hükümeti ne bir senet, ne bir vesika veriyor! Yapılan bütün muamelat senetsiz sepetsiz oluyor. İşte oradaki kardeşlerimiz böyle gayri hukukî, gayri kanunî ve gayri insanî bir muameleye tâbidirler. Bunları düşünen, müdafaa eden yoktur. İş mübadeleden sonra muhacirleri iskân etmekten ibaret değildir. Asıl mesele bu müstakbel muhacirleri şimdi, bugünlerde himaye etmektedir. Bu ise kolaydır. Hükümet-i milliyemiz arzu eder ise yirmi dört saat zarfında Yunana lazım gelen dersi verir, mezalimi durdurabilir. Burada rahat ve mesud yaşayan Rumlar ve Yunanlıların miktarı pek çoktur. Yunanlıların milyonlar değer emvâl ve emlâkı vardır. Hükümet bir kere mukabele-i bilmisle kalksın, derhal Atina hükümeti adam olur.

Her türlü düşünce, dinî, millî hisler, iktisadî ve malî menfaatler nazar-ı dikkate alınacak olursa Ankara'nın derhal harekete gelip mukabele-i bilmisle başlamasından başka bir çarenin mevcut olmadığı görülür. Biz de unutmayalım ki biz galibiz. Galib bir devlete, bir millete karşı mağlup Yunan'ın bu küstahlığı, bu haksızlığı, bu barbarlığı doğrusu tecviz edilemez. Bir dakika fevt etmeden hükümet-i milliyemiz Büyük Millet Meclisi'miz, Yunan'a bir ders-i ibret vermelidir. Bunu yüz binlerce alâkadar Rumelili namına Ankara'dan rica ediyoruz.

Hacı Nuri, "Acil Bir İş: Muhacirleri Kurtaralım", İleri, 14 Ağustos 1923, s.1.

"Yeni Heyet-i Vekîle"

Yeni Bakanlar Kurulu'nun tesis edildiğine ve kimlerin hangi bakanlıklara geldiklerine dair bir makale.

An article on the formation of the new Council of Ministers and who was appointed to which ministries.

Meclisin küşâdı merasimi bittikten ve Gazi Paşa'nın büyük nutku dinlendikten sonra yeni heyet-i vekile intihap edildi. Fethi Bey kabine reisi oldu. Seyyid Bey adliye vekaletine getirilmekle eski kabine ibka edilmiş demektir. Memleket, bir iki haftadır eski kabinenin zaaf ve tereddüdünü görüyordu. Çünkü eski meclis bitmiş ve yeni meclis henüz işe başlamamıştı. Tabii bu müddet zarfında milletten kuvvet alan bir kabine mevcut olmadığından ortalıkta bazı günâ tereddüdler hissediliyordu. Fakat artık tereddüd zamanı, hamdolsun geçti.

Fethi Bey başvekalete geldi. Arkadaşları mücerreb şahsiyetlerden mürekkebdir. Gerek meclis ve gerek heyeti tebrik eyleriz. Biz bugün artık vaadlerden bıkmış bir halde bulunuyoruz. Harb, zafer, sulh müzakeratı gibi tarihî vakalara vakıa bizi icraat hususunda sabretmeye teşvik ediyordu. Fakat hamdolsun bugün muzafferiz ve İsmet Paşa Lozan'da şerefli bir sulh akdine muvaffak oldu. Bundan sonra heyet-i vekileye ve gerek meclisine düşen vazife muahede-i sulhiyeyi hüsn-i suretle tatbik ederek muhtevi olduğu hukuk ve menafiden milleti bir saat evvel müstefid etmektir. Bir tarafta muahedenâme menafiimize muvafık bir surette tatbik edilirken diğer taraftan da meclis ve kabine memlekete hukukî saadet ve terakkiyi getirecek olan hürriyet ve kanun-perestliği sokmalıdır. Her türlü terakkinin, tekamülün, saadetin üsü'l-esası hürriyet aşkı ve kanuna sadakattir.

İşte biz yeni vekillerimizden bunu bekliyoruz. Yollar, şimendiferler, mektepler, bankalar vakıa pek lazımdır ve bunlar sermaye ve mütehassıs celbiyle kâbil-i temindir. Fakat biz bu maddî terakki emarelerinden ziyade evvela manevî terakkiyat istiyoruz. Bu ise hiç şüphesiz memlekette kanunu hâkim kılmakla ve millete hakiki hürriyetini istimal ettirmekle kâbildir. Gazi Paşa'nın bu memlekete olan hizmeti yalnız harbi ve sulhu yapmaktan ibaret değildir. Gazi Paşa üç senedir nutuklarında icraatında hep milletten bahsediyor ve milleti hür mesud etmenin çarelerini aradığını söylüyor. Eserini gördüğümüzden Gazi Paşa'ya olan itimadımız pek büyüktür. Bütün mesaisi milleti hür ve mesud etmekten ibaret olan Gazi Paşa milletin göndermiş olduğu vekiller ve bu vekillerin intihap etmiş oldukları nazırlarla az zamanda çok iş yapmaya muvaffak olacaktır.

Çünkü bunca felaketli senelerden sonra artık herkeste bir yenilik arzusu hâsıl olmuştur. Bütün millet icraat bekliyor. Biz Fethi Bey kabinesinden pek çok iyilikler ümid ediyoruz ve bu iyilikleri bize yeni heyet-i vekîlenin verebileceğinden eminiz.

Hacı Nuri, "Yeni Heyet-i Vekîle", İleri, 15 Ağustos 1923, s.1.

"Ruslar İmza Etti"

Rusların boğazlar antlaşmasını imzaladığını haber veren bir yazı.

An article announcing that the Russians have signed the Straits Treaty.

Roma'dan gelen telgraf haberleri bize Roma'daki Sovyet mümessili Yurdaniski'nin Lozan'da mün'akid Boğazlar Mukavelenâmesi'ni imza ettiğini bildiriyor. Bolşevik Rusya'nın bu hareketi pek mühimdir. Çiçerin Lozan'da bir hayli bulunmuştu. Konferans üzerine iyi bir tesir bırakmış ve şahsını pek yakından Avrupa diplomatlarına tanıtmıştı. Fakat Lord Gürzon ile malum olan adlî imtizacı ve rekabeti yüzünden boğazlara dair olan mukavelenâmeyi imza edemeyeceğini söyleyerek memlekete dönmüştü. İkinci konferansa Rusya maktûl Vorovski'yi gönderdi. Bu zavallı adamı her nasılsa ne İsviçre hükümeti ne de konferans resmî murahhas diye tanımak istemedi. Günün birinde bir İsviçreli Rus, Vorovski'yi katletmek suretiyle mürteci Rusların Bolşeviklerden intikamını aldı. Vorovski'ye katilden bir gün evvel mukaveleyi imza edip etmeyeceğiniz bizzat sormuştum. Belki evet belki hayır diye bana diplomatça bir cevap vermişti. Yani Rusya hükümetinin siyaset-i umumiyesinin emredeceği şeyi yapacağını söylemişti. İsmet Paşa müttefikler ile Lozan'da sulh muahedesini tamamıyla hazırladığı vakit Rusların da Lozan'a davet edilmesini istedi. Fakat Ruslar Vorovski'nin katlinden dolayı muğber olduklarından Lozan'a murahhas göndermediler. Lakin bilahare imza edebilecekleri kendilerine bildirilmesi üzerine Bolşevikler Roma mümessillerine bu mühim mukaveleyi imzaya salahiyet verdiler. Bu imzanın kıymeti ve ehemmiyeti pek büyüktür. Çünkü Ruslar ilk defa olarak beynelmilel bir muahedeye vaz-ı imza ediyorlar. Ruslar umum Lozan Muahedesi'ne vaz-ı imza etmeyi de isterlerdi. Fakat İngiliz ve Fransızlar bir türlü buna razı olmadılar. Rusları kendi ailelerine idhal etmek istemediler. Küçük kapıdan Rusları kabul ile yalnız Boğazlar mukavelesini imza edebileceğini, Türklerin ısrarı üzerine kabul ettilerdi.

Eğer Ruslar boğazlar mukavelesini imza etmeseydi Şark sulhu tamam olmamış olurdu. Rusya gibi mühim, büyük ve alâkadar bir devletin Boğazlar mukavelesine muhalif kalması herhalde bizim aleyhimizde olurdu. Şark sulhuna zarar verirdi. Bolşevikler Roma'da bu mukaveleyi imza etmekle sulh taraftarı olduklarını, gerek Türkler ile ve gerek Avrupa devletleriyle hüsn-i suretle yaşamak istediklerini pek açık bir surette ispat eylediler.

Yavaş Yavaş Ruslar Avrupa aile-i düveliyesine giriyorlar. Avrupa ile Rusya'nın arası bulunursa sulh-i âlem bir kat daha temin ve tersin edilmiş olurdu.

Türklerin Ruslar ile arası pek iyidir. Yalnız Ruslar eğer bizim ile dost geçinmek istiyorlarsa memleketimiz dahilinde gizli ve aleni propagandalarına suret-i kat'iyede nihayet vermelidirler. Bu ise kendi menfaatleri iktizasındandır.

Hacı Nuri, "Ruslar İmza Etti", İleri, 16 Ağustos 1923, s.1.

"Müdafaa-i Milliyemiz"

Lozan Barışı'nı Türklerin kendi kuvvetleriyle kazandıklarını ve bundan sonra da askerî alanda yatırım yapılması gerektiğini belirten bir makale.

An article stating that the Turks won the Peace of Lausanne with their own forces and that further investments in the military field should be made in the future.

Vakıa harbden uzaklaşıp sulh devresine giriyoruz. Fakat daha geçen gün Gazi Paşa bu sulhun ebedî olduğuna inanmak çocukluk olur demişti. Lozan'dan gönderdiğim konferans mektuplarında bu sulhun süngülerimiz sayesinde elde edildiğini kararen yazmıştım. Avrupa ve Amerikalılar bize hakkımız olduğu için hürriyet ve istiklâl haklarını tanımadılar. Bu haklara biz ezelden beri mâlik olduğumuz halde Hıristiyanlar her sene bizi daha ziyade mahv ve perişan ediyorlardı. Bize Lozan'da müsâvat ile muamele etmelerinin yegâne sebebi kuvvetli ve muzaffer olmamız idi. Yunan galip gelseydi artık yeryüzünde uzun seneler Türk ve İslâm hükümetinden bahseden olmazdı. Fakat hamdolsun Türk ordusu harbi kazandı, Yunanı denize döktü, Avrupa'ya doğru yürümek kuvvet ve kudretini gösterdi. İşte bu sayededir ki Avrupa ve Amerikalılar bizi Lozan'a davet ederek bizimle hukuk-ı düvele muvafık bir surette şerefli bir muahede imza etmeye râzı ve mecbur oldular.

İmza eylediğimiz muahedenâmenin ne suretle elde edildiğini hatırdan çıkarmamamız lazımdır. Çünkü bu muahede ile biz sulh devresine giriyorsak da harpten kurtulmuyoruz. Sulhu temin ve idâme ettirebilmek için her vakit silahla muahedeyi müdafaa ve muhafaza eylemek mecburiyetinde bulunuyoruz.

Bu ise kolay değildir. Bu vaziyet bize yeni ve ağır vazifeler yükletiyor. Unutmayalım ki bize sulhu veren ordumuzdur. Ordumuz zayıf olduğu gün Avrupa ve Amerikalıların bizden sulhu geri alacaklarında hiç şek ve şüphe yoktur. Türkler yirminci asırda eğer hür ve müstakil yaşamak istiyorlarsa her şeyden

evvel ordularına ihtimam etmelidirler. Ordusuz ne Türkiye olur ne sulh olur ne de istiklâl.

Bu basit hakikatı her vakit gözümüzün önünde bulundurmalıyız ona göre hareket eylemeliyiz. Sevr Muahedesi bizim askerimizin miktarını tahdid ediyordu. Hamdolsun Lozan Muahedesi'yle bu hususta istiklâl-i tâmma mâlikiz. Yarın bize hakkımızı müdafaaya hazır kuvvetli bir ordu lazımdır. Mütehassısları bu ordunun nasıl bir ordu olacağını Büyük Millet Meclisi'nde tayin ve tesbit eyleyeceklerdir. Her Türk gibi biz de fikrimizi bildirmek hakkına mâlik olduğumuz için müstakbel ordumuz hakkındaki düşüncelerimizi hülasa etmeliyiz.

Bize İsviçre'de olduğu gibi bir milis ordusu yaramaz. Biz İsviçre'de olduğu gibi halkımıza rahat rahat bir tüfek ve miktar-ı kâfi cephane teslim edemeyiz. Memleket vâsi', vasıta-i nakliye yok, terbiye-i içtimaiyemiz bambaşkadır. Binaenaleyh bizim ordumuz milis ordusu gibi teşkil edilemez. Biz herşeyden evvel asker bir milletiz. Askerliğimizin şeklini biz hâriçten değil an'anemizden çıkaracağız.

Zannedersem bize bir sene silah altında kalır asker lazımdır. Her Türk askere alınmalıdır. Her mekteb-i âlî mezunu zâbit yetişmelidir. Terhis tezkeresi alan, silahı kışlada bırakmalı ve her sene bir iki hafta manevralara davet olunmalıdır. Şu halde ordumuzun şimdiki esasları tebdil edilmeyerek yalnız müddet-i nizamiye bir seneye tenzil edilmek üzere matlub hâsıl olmuş olurdu.

İyi askerlere mâlik olmak için memlekette idman usullerini taammüm etmek, İsviçre'de olduğu gibi halkı teşkilatlı jimnastik talimlerine, umumi endaht vazifelerine etmek lazımdır. Bu suretle yirmi beşinde asker olan bir Türk zaten kâfi miktar idmanlı ve nişancı olarak yetişmiş olurdu. Köylerde, mahallelerde, mekteplerde idman talimlerini, terbiye-i münferideyi endaht vazifelerini herkese öğretmek pek kolaydır. Hususuyla bu iş bir asker zabturaptına lüzum görülmeden eğlence şeklinde ve cuma günleri yapılacağından millet seve seve yeni gayeye hizmet etmiş olurdu.

Bugüne kadar bir türlü temin edemediğimiz cihet hiç şüphesiz bahriyemizdir. Vakıa bir tarihte Türk donanması dünyanın ikincisiydi. Fakat ondan sonra Abdülhamid meş'um devri başladı ve bahriyemiz mahvedildi. Son zamanlarda milletin beş on parasıyla vücuda getirilmek istenilen yeni donanmamız ise harb-i umuminin ilanıyla ortadan kalktı. İngiltere'ye ısmarlanan dretnotlarımızı bir türlü kurtaramadık. Haliç'de esir edilen gemilerimizin hiçbir kıymet-i harbiyesi yoktur. Hele Yavuz zırhlısını ne yapacağımızı bilemiyorlar. Müttefiklerin en büyük azizliği bize bu sakat gemiyi iade etmeleridir. Çünkü bu gemiyi biz tamir etmek isteyeceğiz ve milyonlarca para sarf etmeye mecbur olacağız. Fakat bir tek dretnotla ne olur. Bunun muavin gemileri olmayınca ve ezcümle Yavuz'u tamir edecek tersane ve havuza mâlik bulunmadıkça bize son sistem dretnotların ne lüzumu var. Bu kadar lüks için paramız olsa gerektir. Vakıa sahillerimiz pek çoktur. Vakıa Yunan'ın bir filosu vardır. Fakat harplerden sonra bahriyecilik çok değişti.

Şimdi bizim gibi parasız memleketler sahillerini müdafaa ve muhafaza için muazzam ve pahalı dretnotlar istihdam etmiyorlar. Bizim gibi memleketlere tahtelbahir ve tayyare filoları daha muvafık geliyor. Bu yeni müdafaa vasıtaları daha ucuza mâl oluyor ve mahvoldukları zaman da bir dretnot gibi milyonlarca lira birden berhava olmuyor. Bir tahtelbahir veya bir tayyarenin parası ile muazzam bir dretnotun parası arasında dağlar kadar fark vardır.

İşte bu cihetler nazar-ı itibara alınarak biz sahillerimizi müdafaa edebilmek için ucuz ve amelî vasıtalar ile mücehhez olmalıyız. Yoksa dretnotlar hevesine düşersek iş beceremeyiz. Çünkü bu hevesler pek pahalıya oturur bizde ise ancak ölmeyecek kadar para vardır. Biz varidatımızı ancak istihsalatımızı artıracak şeylere sarf edebiliyoruz. Dretnotlar ise müstahsil değil bilakis müstehliktirler.

Hacı Nuri, "Müdafaa-i Milliyemiz", İleri, 19 Ağustos 1923, s.1.

"Türkiye-Rusya Münasebatı Hakkında"

Türklerle Rusların ilişkilerine değinen bir makale.

An article on the relations between Turks and Russians.

Ankara'da Rus sefiri yoldaş Soriç, *Jurnal de Riyan* gazetesinin muhabirine bazı beyanatta bulunmuş Türk-Rus münasebat-ı hâzıra ve müstakbelesine ait olan bu beyanatı nakl ve tercüme ediyoruz:

- Lozan Muahedesi Türkler için memnuniyet bahş olduğu dakikadan itibaren bizim için de şâyân-ı memnuniyettir. Rusya, havali-i meşgûlenin tahlîsine ma'tuf olan Türk harekat-ı milliyesini dikkatle takip etmiş ve ona zahîr olmuştur. Havali-i meşgûle mâder vatana avdet ettiğinden tabiidir ki memnunuz. Lozan'da Türk murahhasları büyük muzafferiyat-ı askeriyelerinin pek müsait kıldığı bir zemin bulmuşlardır. Sevr Muahedesi'ne yaptırılan tadilat ehemmiyet-i fevkalâdeyi haiz bulunuyor.

Rusya, Şark meselesinin heyet-i umumiyesine ve bilhassa Boğazlar meselesine en şedid alâkayı izhar etmekte ber-devamdır. İtiraf etmeliyim ki bu son nokta üzerinde daha şâyân-ı memnuniyet bir tarz-ı hal elde edilebilirdi.

Türkler Muzafferiyet-i askeriyelerinden sonra Lozan'da fevkalâde kuvvetli bir mevki sahibiydiler. Kendilerine karşı daima müttehid olmayan bir cephe ihdas edilmiş idi. Bundan başka Fransa Ruhr'da fevkalâde meşgul olmakta ve nazar-ı dikkati boğazlardan ziyade Ren üzerinde mütemerkez bulunuyordu. Bu şerait tahtında kanaatimce bu meselede Türkler daha metîn ve muannid davransaydılar, verilecek kararlar başka türlü olacaktı. Fakat bundan Türklerin bihakkın ne kazandıklarını size söylemek mümkün değildir. Mamafih bir cihette fedakârlık ihtiyarını icab ettiren başka sebepler olduğunu anlıyoruz. Bilirsiniz ki daima Rusya Türkiye'nin ve kendi menafiinin boğazların seddiyle yani harbden evvelki statükonun iadesiyle daha ziyade muhafaza edileceği fikrinde bulunmuştur. Boğazların küşâdı Türkiye ile Rusya'yı daima müteyakkız bulunmaya icbar ediyor ve tedâbir-i askeriye ittihaz edilse bile bir filonun akını ihtimali daima bir tehlike teşkil ediyor. Fakat Moskova bu mukaveleyi imzalamaya muvafakat etmiştir.

Rusya'nın Boğazlar mukavelesini imzalamaya muvafakat eylemesi münhasıran Türkler tarafından imzalanmış olmasından münbaistir. Eğer Türkler itirazat dermeyan etmiş olsaydılar onlara imtisal edecektik. Bundan başka kuyud-ı ihtirâziye dermeyan ettik. Bir devletin Rusya'ya veyahut Karadeniz'de sahildar hükümetlere herhangi teşebbüs-i askerî veya bahrîye tevessül ettiği takdirde

mukavele-i mezkûreyi gayri vâki ve kâin-i lem-yekün addedeceğimizi beyan ettik. Yoldaş Yurdinski bir kayd-ı ihtirâzi ile mukaveleyi imzalamaya memur edilmiştir.

- Rusya'yı Boğazlar komisyonunda kim temsil edecek?

- Sovyet hükümeti, diğer hükümetler misillü salahiyet-i kâmile ile mezkûr komisyona bir delege tayin edecektir.

- Muahede-i sulhiyenin Rusya'da nasıl bir tesir yaptığını bana söyleyebilir misiniz?

- Ruslar, Türklerin suret-i münasebede bütün cihana karşı tek başlarına mücadeleye devam edemeyeceklerini biliyorlardı. Muhâsamatın böyle bir tarzda uzaması kendilerini fevkalâde düçâr-ı zaaf edecekti. Halbuki Şark'ta kuvvetli ve hîn-i hâcette kudretini isti'male muktedir bir Türkiye görmek Rusya'nın menfaati icabatındandır. Türkiye'nin zaafı bizim için vahim avakıb tevlid edecek, Kafkasya için bir tehlike menbaı olacaktı. İşte bu sebepten dolayıdır ki Rusya'daki intiba' iyidir. Zira Rusya'da sulh ve bilhassa hayat-ı iktisadiyenin kuvvetli bir inkişafı temenni ediliyor. Türkler bu harpten muzaffer çıkmakla tarik-i istikballeri önünde bulunan bütün mevani'i iktiham etmiş değillerdir.

Türkiye'yi boğmak istemiş ve millî ordular tarafından bu kadar parlak surette dağıtılmış ve yarılmış olan askerî cepheden sonra bugün ikinci cepheyi, iktisadî cepheyi teemmül etmek lazımdır.

Bu hususta büyük bir gayret, mütemadi bir sa'y sarf edilmek lazım gelecektir. Türk milleti şimdilik her nev' siyaseti terk etmeli ve kendi refah ve saadetini temin edebilecek olan i'tilâ-yı iktisadîye bütün kuvvetlerini sarf ve tahsis eylemelidir. Birkaç sene zarfında bu kadar mucizeler yaratmış olan ve istiklâlini kurtarmak için bu derece sarsılmaz bir azim ve metanet ve ulvi bir hiss-i istihkâr göstermiş olan bu milletin, bu maniayı bilhassa kendi boğazını sıkan kapitülasyonlar lağvedilmiş bulunduktan sonra iktiham edecektir.

-Türkiye'de ecnebilerin teşrik-i mesaisini nasıl telakki ediyorsunuz?

- Anadolu fevkalâde zengin bir memlekettir. Kendi inkişafı için ecnebi sermayelerine muhtaçtır. Fakat mükerreren ilan etmiş oldukları vecihle, bu sermayelerin kendi istiklâl-i malî ve iktisadîlerine halel getirmemesi için müteyakkız davranmaları Türklerin hakkıdır.

Şunu da size söyleyeyim ki buraya muvasalat ettiğim andan itibaren Büyük Millet Meclisi hükümetiyle giriştiğim müzakerat, müsait bir mecradadır. Bunlardan birkaçını halletmek ciheti kalıyor. Bu cihetlerin nâ-kâbil iktiham-ı müşkilat ihdas etmeyeceğini ümid etmek isterim. Bu meseleler arasında Veneştorg'un tanınması vardır.

- Sırası gelmişken sorayım, doktor Zayken'in İstanbul'daki vazifesi nedir?

- Yoldaş Zayken bir konsolos değil, fakat heyet-i sefaretimizin maiyetine memurdur. Mûma-ileyh ise milletdaşlarımızı alâkadar eden birçok meseleleri hâll ve sefaretimizin mesaisini teshîl etmek için İstanbul'a gönderilmiştir. Bu meselelerin birçoğu Rus muhacirlerine aittir. Bu muhacirlerin yakında Rusya'ya sevklerine başlayacağız.

- Hepsi de dönecekler mi?

- Hayır hepsi değil. Bilhassa Bolşevikler aleyhindeki kıyam-ı rüesası dönmeyeceklerdir. Esasen onlar Rusya'ya avdet etmek istemiyorlar. Fakat avdet için bekleyen birçok Rus tebaası vardır.

- İki memleket arasında münasebat-ı siyasiye ve ticariye nasıl olacak?

- Bu münasebata esasen teşkil edecek bir formül meselesini halletmek üzereyiz. Rusya ve Türkiye komşu iki millettir. Menfaat-i müşterekeleri sebkî bir münasebet-i ticariyede bulunmalarını amirdir. Filhakika bu iki memleket en zengin memleketlerdendir. Kâr ile mübadele edebilecekleri mahsulleri vardır. Mesela Tür kömürü, Rus petrolü ve nefti ile mübadele olunabilir. Hâl-i sulhün teessüsü iki memleket için nâfi' yeni yeni bir devrenin mebdei olacaktır.

"Türkiye-Rusya Münasebatı Hakkında", İleri, 20 Ağustos 1923, s.2.

"Lozan'dan Ankara'ya İntikal Eden Sulh Muahedenâmesi"

Lozan Antlaşması'nı meclise sunmadan önce tercüme edilerek hazırlanışını anlatan bir makale.

An article describing the translation and preparation of the Treaty of Lausanne before it was presented to parliament.

Şanlı ve muvaffâkun-bil-hayr olmuş heyet-i murahhasamız Lozan'dan Ankara'ya sulh ahidnâmesiyle merbûtâtını getirdiler.

Muahedenin lâzımü'l-icra olabilmesi için onun Büyük Millet Meclisi'nden tasdiki iktiza eder. İşte dün meclis bununla iştigal etti, bugün de ona hasr-ı vakit edecektir. Bunun tafsilatını muhterem kârilerim gazetelerde ve telgraflarda okuyacaklar. Binaenaleyh ben, sulh şöyle iyidir, böyle iyidir diye malum mütalaatı serdedecek değilim. Müzakere-i sulhiye uzun sürdüğünden, hemen herkes bu ahidnâmenin muhteviyatı hakkında az çok mütalaa sahiptir. Şu bendimizin zemini biraz daha başkadır. Ve zannederim ki mesrûdâtımdan kârilerim sıkılmazlar.

Hariciye encümeni! Vekalet dairesinde mahlûl bir oda var. Galiba müsteşarlara mahsusmuş. Esasen herbirine müstakil bir oda isabet etmeyen meclis encümenleri böyle bir yurda mâlik olurlarsa mal bulmuş mağribîye dönüyorlar. On dört aza hemen pılımızı pırtımızı toplayıp oraya göç ettik. Kendimize bir reis intihabı lazım. Aramızda aynı derecede muhterem ve hariciye vekaletinde bulunmuş iki zât var. Biri esbak, biri sabık: Bekir Sami ve Yusuf Kemal beyler. Bir de esbak encümen reisi görülüyor: Yunus Nadi. Sâbıklar esbaklardan daha yakın ve taze malumata sahip olduklarına kanaat getirdiğimizden Yusuf Kemal Beyefendiyi kendimize imam ve mukteda addettik.

Encümenlerde mazbata muharririnin vazifesi pek büyüktür: Bütün müzâkerâtı, azanın temâyülâtı, hükümetin nokta-i nazarını bilecek, belleyecek… Sonra celse-i umumiyede her suale cevap verecek… Bunun için de sıhhiye vekilliğinde bulunmuş ve bittabi hükümetin müzakeratına iştirak etmiş olmak

itibariyle aziz doktorumuz Tevfik Rüşdü'yü mazbata muharrirliğine intihab ediyorduk. Mardinî Yakup Kadri Bey de kitâbete geçirildi.

Yusuf Kemal Bey meslek hukukunda, Tevfik Rüşdü tabâbetten, Yakup Kadri gazetecilikten yetişme... Binaenaleyh encümen divanında meslekçe tecânüs yok. Daha iyi.. Umur-ı millete herkes iştirak etmelidir. Yusuf Kemal Bey, tedkikat-ı kanuniyeye pek alışkın, müzakerat-ı düveliyeye vâkıf, halûk bir reis olmak üzere celseyi açtı. Yedi düvele kafa tutan İsmet Paşa, o pek mûnis ve mütebessim çehresiyle müzakeratımıza iştirak etti. Fakat bu defa İsmet Paşa Venizelos'la, Kaklamanos'la, Rambold ile, Pelle ile karşı karşıya kalıyor. Binaenaleyh paşayı pek o kadar terletmeyeceğiz. İsmet Paşa'nın enmûzecî bir gülümsemesi, alelâde olmayan bir çift gözü, sevimli bir vaz'ı, dostlarına karşı lâubali bir muamelesi vardır. Venizelosların cemaatinden kurtulup bizim encümenimize geldiğine, paşa, kim bilir ne kadar memnundur! Mukaddema, Lozan'da, huzurunda bir kitle-i muhalefet görüyordu. Hele ilk içtimaatta Lord Gürzon sair devletler murahhaslarını yanına alıp nim ciddi, nim mizahî: "işte gördünüz mü, size karşı pek cepheyiz!" dermiş. O kâbustan kurtulduğuna ve bizim aramıza girdiğine ne kadar şükretse, baş murahhas paşa, sezâdır.

Kuş bakışı ile encümen:

Bülend-kamet, gayet kibar Bekir Sami Bey kemâl-i ehemmiyetle müzakeratı dinliyor. Nadiren bir mütalaa dermeyan ediyor; fakat her mütalaası yerinde. Yunus Nadi, karşı masanın başında esbak bir reis tavır ve vaz'ını almış, ciddiyetle dinliyor ve fazlaca sigara içiyor. Ahmed Ferid (Paris Mümessil-i Sâbıkı) çok gülüyor, manidar gülüyor, lede'l-iktiza çok söylüyor ve hakkâ ki derin mütalaatı piş muhakememize koyuyor. Ruşen Eşref Bey pek cehir savtıyla Fransızca metn-i resmiyesinden muahede ile merbutatını okumakta. Ağaoğlu Ahmed Bey çetin bir muarızdır. Bir nokta bulur, Onun üzerinde ısrar eder. Aydın Mebusu Zekai Bey hem encümenimizde azadır, hem de heyet-i murahhasaya iştirak etmiştir. Hem müddei, hem müddei aleyhe benzeyen ifadatı her nokta-i nazardan câlib-i ehemmiyetti. Hamdi Bey (Erzincan), Şükrü Bey (İzmir), Midhat Bey (Maraş), kâh kâh söze karışıyorlar. Cevad Abbas Bey (Bolu) nadiren bir tek kelime ile nazar-ı ibtisarımızı cezbediyor.

Lakin en mühim rol şimdilik Yusuf Kemal Bey'de. O bazen kadim bir profesör gibi heyeti tenvir etmekte. Zaten müzakerenin de ehemmiyeti fevkalâde, iş de biraz görülür. Mesela bütün muahede ile merbutatıyla beraber Fransızca ve Türkçe her iki mesele üzerinde müzakere ve tahlil etmek, metinlerin farkları varsa onları bulmak, göstermek lazım. Asıl metin Fransızcadır. Fakat tercümesiyle de meclis huzuruna çıkacağız ve bu tercüme bizce kanun olacak... İki lisan, birbirinden farklıdır. Bunun için encümen-i hariciye, ara sıra bir encümen-i dâniş haline geliyordu. Hele benim kelime üzerine vukubulan itirazatım kâh aza-yı fihamı güldürüyor, kâh tashihata mecbur ediyordu, Yakup Kadri Bey'de bir telaş var. Mir müşarünileyhin kavlince hassas bir kulağım varmış, falsoları derhal buluyormuşum.

Celse araları da tatlı oluyor. Reis bey bize sormadan bir *Peyam-ı Sabah* nüshası çıkarmasın mı? "O hin oğlu hinler, o kaselisler, o muzurlar... Gedikli ve demirbaş serserilerden Yusuf Kemal, şehbender mesfur Ferid (ilâ âhir) Ankara'ya gitmişler, bir Büyük Millet Meclisi kurmuşlar... ve ey hainler, ve ey çanak yalayıcılar..." Tam mevkiinde ve tesadüfen bulunan bir nüsha! Ya muhavvelü'l-havl ve lâ hivâl.

İşte mezbûr ve mesfur gedikli ve demirbaş serseriler bugün, ellerine bütün devletlerle akdedilen bir muahede-i manzumeyi almışlar, kabul veya redd için müzakere ediyorlar.

Ali Kemal, Tarih-i Osmanî'de en büyük hata eden bir simadır. Şu fıkrayı hariciye encümeninde, iki celse arasında okumakla biraz gülmek kadar tatlı bir şeyi tasavvur edeyim.

Bekir Sami Bey: "Efendim, şu sigara nefistir: Gazi Paşa sigarası"

Cevad Abbas Bey: "Kibrit buyrun"

Reis: "Celseyi açıyorum, efendim, Ferid Bey'indir"

Koltuğuna gömülmüş Ferid Bey, nafiz gözleriyle vukuf-ı sabıkından da istifade ederek meseleleri teşrih ediyor.

Cuma ve pazara bakmadan mütemadiyen, müstemiren çalışıyoruz. Biçare Tevfik Rüşdü bey yorgun, argın. Yemeyi bile unutuyor. Daima çalışıyor ve mütemadiyen söylüyor. Bütün itirazata cevap vermeye memur olan tam kendisi, bütün ihtimalatı derpiş etmeli. Asabi ve faal doktor, seriü'l-infial olmaya da mecbur. Muttasıl (ham) sigarası içiyor. Encümende kahveyi cüz'ice efrada götürdük. Meseleyi müsta'celen tetkik edip pazartesi celsesine yetiştirmek da matlup. Lakin kılı kırk yarıyoruz. Meseleden mesele çıkıyor. Maddenin müsta'celiyeti olmasa bu metinleri on sene mütemadiyen münakaşa edebiliriz. Çok şükür ki encümenin va'di var.

Akıbet dün, öğleden sonra mazbatayı ve mazbatanın münakaşasını sonuna getirdik. Bu uzun vesika-i tarihiye hem tebyiz hem de tab' edilecek. Diğer odada bir heyet-i kalemiye teşkil ettik. İki mübeyyiz tebyiz ediyorlar. İbtida ben imla ettim, sonra Yakup Kadri. Ruşen Eşref evrak-ı mübeyyizeyi gözden geçiriyor. Cevad Abbas bir inzibat zâbiti gibi tepemizde. Tevfik Rüşdü, yanı başımda bana yardım ediyor. Cüzî ta'dilat için aza-yı kiram mübeyyiz odasına bir giriyorlar, bir çıkıyorlar. İsmet Paşa, son müsveddelere bir nazar atfediyor. Hariciye vekâleti memurlarını da hayli yoruyoruz.

Zavallı Tevfik Rüşdü! Ekel ve şerebi de unutmuş. Bir melek haline gelmiş. Yalnız sigara ile, kahve ile iktifa ediyor! Müsvedde nihayet buldu. Vesikaların imza edilmesi lazım. Bir taraftan da vekâlet ile matbaa arasında hademeler mekik gibi işliyor. Ellerinde bir zimmet defteri, yazılan her sayfayı derhal matbaaya götürüp imza alıyorlar.

... Kalabalık bir meclis, o kıyamet içinde aza-yı kiramı bulup mazbatayı ve kanun layihalarını imzalatmalı. Buna da muvaffak olduk. Salonlar, localar, divanhaneler sami'in ile hınca hınc dolu, locada, kıp kırmızı ... Fransa Cumhuriyeti irtibat memuru Miralay Mojen intizar-ı tefahhusunu sağa sola saldırıyor. Ziller çalmakta, Ali Fuad Paşa celseyi açtı. Ruşen Eşref en gür sesiyle mazbatayı okumaya başladı. Mebuslar ehemmiyetle dinliyorlar. Gazi Paşa, ön safda, deha ve galibiyetinin vesika-i mefharetini büyük bir tevazuyla dinliyor. Mazbata-i mutavvele okunuyor. Okunmakta, daha yarısına gelmedik. Ma'ba'dı sonra...

Celal Nuri, "Lozan'dan Ankara'ya İntikal Eden Sulh Muahedenâmesi", İleri, 24 Ağustos 1923, s.2.

“Yeni Sulh Muahedenâmesinin Tasdiki”

Lozan Antlaşması’nın mecliste onaylanması hakkında bir yazı.

An article about the ratification of the Treaty of Lausanne by the parliament.

Sulh muahedesinin müzakere ve tasdiki etrafında millet meclisinde bazı mebuslarımız tarafından muahedenin eksik cihetleri hakkında serd edilen itirazları kârilerimiz iki üç günden beri gazetelerde okuyorlar. Muahedenin dün millet meclisinde İsmet Paşa’nın müdellel izahından sonra tasdik edileceği bekleniyordu. Gece yarısı gelecek telgraflar bu babda malumat verecektir. Fakat Lozan Muahedesi’nin bazı mebuslar tarafından maruz kaldığı itirazları burada hülasa etmeyi ve muahedenin tasdikinden sonra tahassül edecek vaziyeti mümkün mertebe izaha çalışmayı faydalı görüyoruz. Lozan Muahedesi’nin eksik olan cihetleri vardır. Mesela cenub-i garbî hududumuzun Ankara İtilafnâmesi mucibince tahdid edilmiş olmasını konferansta Fransa kabul etmiştir.

Ancak Suriye hududları dahilinde kalan Türklerin mukarreratı halledilmemiştir. Bu millettaşlarımızın kendilerine evvelce Fransa tarafından verilmiş olan vaadin ifasını, yani Türk hudud-ı milliyesi dahiline iadeleriyle hududun ona göre tashihini istemektedirler. İşte Lozan Muahedesi’nin cenub-i garbî hududu hakkında bizi tatmin edememesi bundan neşet etmektedir. Diğer taraftan Musul meselesi, Irak hududları da sulhten sonra Türkiye ile İngiltere arasında dokuz ay zarfında müzakere ve halledilmek üzere âtiye ta’lik edilmiştir. Muahedeye itiraz eden mebuslarımız için Musul meselesinin âmâl-i milliyemiz dahilinde Lozan’da katiyen halledilmediğini sormaktadırlar. Trakya hududlarında ise Karaağaç’ın istirdad edilmiş olmasına rağmen emin bir hadd-ı hududa mâlik olamadığımız ciddi itirazlar tevlîd etmiştir.

Kısaca işaret ettiğimiz hudud mesailinden maada muahedede diğer birtakım eksiklikler daha vardır. Bu noksanlar gümrüklerimizde ecnebi emtiası lehine bir devre-i intikal kabul etmemiz yani bir müddet muine için istediğimiz gibi ithalattan resm alamamaklığımız, Türkiye’de mütemekkin ecnebilerden kendi tebamızdan aldığımızda fazla vergi istememekliğimiz, adliyemize beş sene için ecnebi müşavirler celbederek mücrim ecnebilerin tevkiflerinden sonra bunlara malumat vermek taahhüdümüz, ecnebi sefain-i ticariyesinin yine bir müddet muine için kabotaj hakkında istifadelerinin kabulü, Gelibolu’da İngilizlere mezarlık yapılmak üzere arazi vermemiz, boğazlar mukavelesi mucibince İstanbul’un ve boğazların etrafında gayri askerî birer mıntıka kabulü gibi esaslı itirazları celbedecek noktalardır. Muahedenin bu noksanlarını birer birer teşrih ederek itiraz eyleyenlerin haklarını teslim etmemek kâbil değildir. Çünkü hatta muahedeyi kabul etmemek derecesine kadar varan bu itirazların samimiyetinden eminiz. Hele Yunanistan’dan tamirat istemek gibi en haklı bir talebimizden vazgeçmek bizim için pek girandır.

Fakat bütün bu muhikk itirazları tasvip ettikten sonra bir de muahedenin heyet-i umumiyesine bakarsak Lozan sulh muahedesi, bilhassa Sevr Muahedesi’nin milletimizin gösterdiği azm-i hüdâpesendâne neticesinde hakkımızı istiklâlimizi Avrupa’ya dünkü harb-i umumi galiplerine çâr-nâçâr kabul ettiren bir vesikadır ki biz bu vesikada yeni ve hür Türkiye’nin cihan milletleri arasında ihraz ettiği yüksek mevkiyi temin edilmiş buluyoruz. Biz muahedeyi gayri kâbil-i inkâr olan noksanlarına rağmen, ne şerefimize, ne de hukuk-ı hakimiyetimizi hiçbir suretle muhill bulmuyoruz. Hele heyet-i murahhasamızın ne kadar metin bir gayretle çalıştığını aylarca süren münakaşalarda ne kadar ciddiyet

ve maharetle vazifesini görerek bu büyük işi ikmâle muvaffak olduğundan dolayı İsmet Paşa'yla rüfekâ-yı mesaisini ilelebed takdir ederiz.

Bir sulh muahedesi akdedilmek ve alelhusus devamlı bir sulh temin edilmek istendiği zaman her iki tarafın mütekâbil birtakım fedakârlıklar da, müsaadatta bulunması pek tabiidir. Biz filhakika sulh için pek büyük fedakârlıklar ettik. Şerefimizden, izzet-i nefsimizden, hukuk-ı hâkimiyetimizden hiçbir şey feda etmedik.

Gümrük vesair mesailde boğazların şekl-i idaresi bütün sahildar devletlerin muvafakatı istihsal edildiği cihetle Mîsâk-ı Millî'mize muvafıktır. Ecnebiler lehine kabul ettiğimiz devre-i intikal mahduddur. Avrupalıların emniyetini celbetmek ve hüsn-i niyet sahibi olduğumuzu göstermek için bu devre-i intikali kabul etmemiz lazım geliyordu. Adliyemize getireceğimiz ecnebi müşavir bahsine gelince. Bu müşavirlerin Türk hâkimlerinin vazifesinendi hudud-ı milliyesi de müdahale etmeyeceklerini sarahatle kabul ettirdik. Hülasa yeni Türkiye kahilinde hür ve müstakildir. Hakk-ı hükümrânımız, hakk-ı kazamız haleldâr olmamıştır.

Muahedenin noksanları bundan sonra sarfından geri kalmayacağımız mesai ile ikmal edilmelidir kanaatindeyiz. Heyet-i murahhasamız bugünkü vazifesini şanlı bir surette ikmâl etmiştir. Bundan sonra gerek millet ve gerek hükümet için muahedenin eksikliklerini ikmale çalışmak farz-ı ayndır. Ve inşallah buna muvaffak olacağız.

Muahedenâme evvelki millet meclisince tasdik edildiği cihetle İstanbul, Çanakkale ve Gelibolu'nun tahliyesine derhal başlanacaktır. Malum olduğu üzere bu tahliye müddeti muahedenin tarafımızdan tasdikinden itibaren altı haftadır. Fakat şimdiden yapılan istihzarata bakılırsa müttefikler tahliyeyi ağleb-i ihtimal altı haftadan evvel bitirmiş olacaklar ve bu tahliyeyle beraber İstanbul sularında bulunan müttefikîn zırhlıları da gidecektir. Muahedenin İngiliz, Fransız ve İtalyan parlamentolarınca tasdikine kadar İstanbul sularında üç müttefik devletin kruvazörleriyle birkaç torpidosu kalacaktır. Fakat eğer parlamentolar muahedeyi kânûn-ı evvel nihayetine kadar tasdik etmemiş olurlarsa kânûn-ı evvel nihayetinde bu kruvazörlerle torpidolar da katiyen limanımızdan çıkacaklardır.

"Yeni Sulh Muahedenâmesinin Tasdiki", İleri, 25 Ağustos 1923, s.3.

"Sulh Muahedesinin Tasdikinde İsmet Paşa"

Antlaşmanın imzası öncesine nazaran İsmet Paşa'nın Lozan'da gelişme gösterdiği hakkında.

About Ismet Pasha's improvement in Lausanne compared to before the signature of the Treaty.

Pek yeni lakin büyük bir hatibimizin âlem-i inşad ve îrada kadem-nihade olduğunu tebşir edebilir miyim? İlk hariciye vekâletine intihap olunduğu gün, İsmet Paşa, kürsi-i hitabet üzerinde muhteriz, müteredditd sözler söylemişti. Müstemiînde ilk ihtisas: İsmet Paşa, büyük bir devlet adamıdır lakin

hatip değildir. Aradan dokuz-on ay geçti. İsmet Paşa Lozan'dan avdet ediyor. Sulhnâme cebinde. Millet kürsüsüne çıktı ve üç saatten ziyade söz söyledi. Lakin bu defaki İsmet Paşa, sayılı hatipler idâdında. Hem de kendisine mahsus bir uslup îradı var. kelimeler törpülü, cümleler pürüzsüz, medh ü ıtrâlar itidalli, zemm ü şetmler yerinde, pek yerinde.

Demek ki Lozan Muahedesi sulh ve müsalemetle beraber, Türk milletine bir hatip de kazandırdı. Bunu cümle-i fütuhatımızdan addedebiliriz. Şunun üzerine ufak bir hüküm yürütelim: İsmet Paşa, müstaid bir zattır. Şu sıfat istidada bir de "sahib-i ahlak" ve "muktedir" sıfatlarını ilave etmeliyiz.

Nokta-i nazarım biraz şerhe muhtaçtır. Her yerde, her zamanda, muktedir, müstaid, ahlak sahibi rical-i devletin muvacehesinde gürültücü, kendilerinden çok bahsedilen bir tabaka-i rical daha vardır ki son tahlilde bu gibilerin mahiyeti tevzih eder. Zaferi, yahut lâ-ale't-taayyün bir muvaffakiyeti kendilerine hasretmek mutadlarıdır. İşte İsmet Paşa asla bu gibilerden değildir. Lozan'da en büyük muvaffakiyeti ihraz eden İsmet Paşa, îrad ettiği uzun nutukta Mustafa Kemal Paşa hazretlerine ait olan hisse-i mehibe-i şerefi tavzih ve milleti tenvir etmiştir. Bir başkası olsaydı bu kemâli gösteremezdi. Bu itibar ile Fethi, İsmet, Fevzi... Safahat-ı inkılâbiyede büyük bir seciyye-i ahlakiye ibraz etmişlerdir.

İsmet Paşa, hür, hakikaten müstakil, yeni doğan bir milletin nüfus tezkeresini cihana tasdik ettirerek Ankara'ya dönüyor ve Lozan hatıratını oradaki mücadele ve münakaşaları İsmet'in ağzından dinlemek kadar tatlı bir şey olamaz. Tarihin bir kısmını bizzat kendi imal eden bir racül-i devlet, kürsü üzerinden müverrihlik yapıp o menkıbeyi anlatıyor.

İsmet Paşa'yı dinlemek için o kadar çok sâmi' ve misafir gelmişti ki bunları artık localar istiab edemiyordu. Medhallerde mebuslarla züvvar karıştı. Herkes, merak ve ehemmiyetle hukuk-ı cedide-i düvele doğan devlet-i cedidemizin macera-yı tevellüdünü dinliyor. Osmanlı İmparatorluğu ile Türkiye halk hükümeti arasında bir mukayese... Ben burada ancak manzara-i umumiyeyi tersim ediyorum, gayem paşanın söylediklerini tahlil değildir. Birkaç tablo da, sabıka, Osmanlı Devleti'nin gerek devr-i istibdadda olsun, gerek devr-i meşrutiyette olsun nasıl çalıştığını gösterdi. Kaviyyü'ş-şekîme, kocaman, şişkin Osmanlı Devleti ecanib ile olan mükalemelerde niçin hakir, zelil, zayıf, ürkek? Korkak idi de, neden hudud-ı maksûresi içindeki nispetle küçücük Türkiye halk hükümeti, yine aynı ecanib ile olan mukalemelerde hakk-vakâra sahip, hatta mağrur, kaviy, celadetkâr, korkunç bir vaz' ve tavır aldı? İşte, İsmet'in bütün nutkundan bu netice çıktı. Bunun sır ve kerametini mi istiyorsunuz? Memleketimizde galebe eden milliyet fikri, istiklâl fikri. Saltanat zamanında bu kâbil olamazdı. Çünkü hâkim ve gâlip saltanattı, birkaç kişi, hatta bir fertti. Şimdi ise cemil bir mücadeleden sonra millet mukadderatını eline aldı. İşte istihsal olunan netice... bugün en büyük zaferlere, askerî, siyasî galibiyetlere mazhar olan rical, neden sâbık ve esbak devirlerde kudret-i kemâllerini gösteremiyorlardı. Çünkü onların kuvve-i iradiyelerini hacr altında bulunduran bir saltanat ve bir hükümet usulü vardı. Millete mahz-ı mesâib olan bu rejim kalktıktan sonra milletin hukukunu Avrupa bile tasdik etti. İşte Lozan Muahedesi, hukuk-ı düvel ve hukuk-ı esasiye itibariyle düşünülecek olursa saltanat-ı Osmaniye bir devlet-i müstakillenin ta'rizine mâ-sadak olacak bir mahiyette değildi. Sâbık Karadağ, Afrika'daki siyahilerin Liberya Cumhuriyeti herhalde Osmanlı İmparatorluğu'ndan müstakildiler. Hele saltanat-ı Osmaniye'nin güle güle, sevine sevine Sevr'de kabul ettiği şekil ile altı yüz senelik koca karının burnu, kulakları,

parmakları, ayakları kesiliyor ve hatta boynuna bir de zincir geçiriliyordu. Halbuki İsmet Paşa ile Rıza Nur ve Hasan Beylerin imza ettikleri muahede ile meydana Hristiyan ve hatta tamamıyla Avrupalı olmayan -Japonya'dan sonra- ilk bir devlet Avrupa ve Hristiyan aile-i düveliyesinin haiz olduğu hukuka teşrik ediliyor.

Efendiler bu musâlaha ile ehl-i salibin tarihinde yeni bir bab açıldı. (...?...) zamanından beri, hiçbir vakit, hiçbir devlet-i salibiye bir devlet-i İslâmiye ile musâvatı kabul etmemişti. Saltanat-ı Osmaniye kâhir ve zâfir iken bile en cılız ve mağlup Avrupa devleti bizimle kendisinin musâvatını aklına getirmiyordu. İşte Mustafa Kemal, İsmet ve sair erbab celadetin azmiyle bu bin senelik tarz-ı telakki de değişti. Muharebe-i umumiyenin galipleri o koca büyük Britanya bu noktayı kabul etmiştir. İşte hariciye vekilimiz İsmet Paşa, uzun hitabesinde milletin bu muvaffakiyetini tabii bir lisan ile anlattı.

Lozan'daki galebesiyle, Lozan galebesine mukaddeme olan Garb Cephesi galebeleriyle temeyyüz eden İsmet Paşa ile milletimiz bir büyük adam kazanıyor, öyle büyük bir adam ki milletimizin reisi Mustafa Kemal Paşa'nın açtığı şehrâhda en fazla bir fikir takip ile gayelerimizin husulüne doğru muvaffakiyetler istihsaliyle temayüz etmiştir.

Sulh muahedesinin, kendi zannımca ancak yüzde beş pürüzü vardır. Birtakım muahezler bu noktaları vesile-i ta'riz ettiler. Evet! Yüzde beş... bu da olmasaydı, Lozan Muahedenâmesi bir eser-i beşerî olmaktan çıkar bir nass-ı semedânî olurdu. Fakat yine bu yüzde beşten bahsedelim: fikrimce bu pürüzler belki bize nâfidir, muzır değildir. Bakınız niçin? Cenub hududlarımız, adalar meselesi, garbî Trakya işi, kuponlar maddesi, ilâ ahir, derhal dil-hâhımız vecih üzere tesviye edilseydi şu kuvvetli azmimiz bizi bu neticelere îsal eden iradetimiz yeni bir zemin-i iştigal bulamaz, sulh bizi belki aldatır, biraz gaflete alıştırdı. Fakat sulhu nâ-tamam bilmek, faaliyeti gevşetmemektir. Bir devlet ve bir milleti daima zinde tutan amel ve sâik ise kendisini büsbütün emniyette görmemektir. Fransa elli sene bu halde kaldı ve akıbetini (Alsas-Loren) kurtardı. Bizim de, Britanya'nın, Yunan'ın, Fransa'nın, vs. ellerinde Alsas-Loren'lerimiz vardır. Bunlar bizim tezayüd-i şevketimizle, belki sulhen yine camiamıza dahil olacaklardır. Cezair-i seb'a-i Yunaniyeyi, İngiltere nasıl Yunanistan'a bilâ-harb, bilâ-ivaz, bilâ-mesele terketmişse belki Alsas-Loren'lerimizi iştigal eden devletler, Kraliçe Victoria hükümetinin gösterdiği bu kiyaseti taklit edeceklerdir.

Lozan ahidnâmesi büyük bir mukaddimedir. Kitab-ı muvaffakiyatımızın sair fasıllarını da aynı selasetle yazmalarını bunun müelliflerinden beklerim.

İsmet Paşa'ya, Rıza Nur Bey'e, Hasan Bey'e, müşavirlere, mütehassıslara, ketebeye, Lozan'a giden hademeye, kâffeten sad-hezar tahmid.

Celal Nuri, "Sulh Muahedesinin Tasdikinde İsmet Paşa", İleri, 26 Ağustos 1923, s.1.

“Yunanistan’da Kalan Türklerin Feryadı”

Yunanistan’da kalan Türklerin çektikleri sıkıntılara değinen bir makale.

An article on the difficulties suffered by the Turks in Greece.

Herkesin malumu olduğu üzere sulh muahedesi büyük millet meclisi’nce tasdik olunur olunmaz heyet-i devletin iştigal edeceği en mühim mesele bu ahidnâmenin kemâl-i metanet ve ehemmiyetle tatbikidir. Birinci safhada İstanbul ile Gelibolu’nun tahliyesi bizi meşgul edecektir. İnşallah emr-i tahliye imza edilen protokol mucibince sükûnetle icra edilir. Bundan sonra sulh ahidnâmesinin cümle-i tatbikatından olmak üzere mübadele-i ahali ve arazi meselesi gelir ki yarım milyon Türk’ün hayat ve istikbaline ve Rumeli ve adalarda kalan azim servet-i milliyemizin sıyanetine müteallik olmak itibarıyla ne büyük bir ehemmiyeti haiz ve ne fevkalâde ciddiyetle (...?...) şâyân bulunduğunu kârilerimiz takdir ederler.

Her dakika Rumeli’den ve adalardan ve hatta Garbî Trakya’dan madde üzerine müstenid şikayetnâmeler, feryadnâmeler almaktayız. Heyet-i celilede bu işle doğrudan doğruya zâtları itibarıyla alâkadar yetmişi mütecaviz mebus bulunduğu gibi bilumum sair rüfekâ-yı kirâm, alâka-i milliye nokta-i nazarından diğerleri derecesinde bu hayatî meselenin menafi-i milliyemize muvafık surette halline şiddetle taraftardırlar. Binaenaleyh bir rey müstesna olmamak üzere bu hususta Büyük Millet Meclisi’nde ittifak vardır. Hükümetimiz, millet meclisimizin hükümetidir. Onun haricinde bir heyet-i icrâiye değildir. Bunun içindir ki mübadele-i ahali ve arazi matlabında meclis demek, hükümet demektir.

Asıl gayemiz, ber mûcib-i muahede Yunanistan’da kalan yarım milyon insanın yıpranmadan, heder olmadan vatanımıza iltihakını temin etmektir. Bunun için azim teşkilata ihtiyaç vardır. Bu azim kitlenin deniz aşırı kıtalardan kaldırılması ve memleketimize getirilmesi, âdeta cesim bir ordunun sevkine muadildir. Bir ordu nasıl menzil kıta’atına levazıma ve saireye muhtaç ise bu mevkibe-i milliyede aynıyla buna müftekirdir. Daha ilerisine giderek diyebiliriz ki orduların sevk ve idaresi umur-ı müsta’celeden olduğundan bütün idare işleri bir mahiyet-i muvakkatayı haizdir. Halbuki vatana iltihak edecek olan kardeşlerimizi yalnız vatana celbetmek kâfi olmayıp bunları serian müstahsil mevkiine is’ad etmek de gaye-i esasiye bulunduğundan idare keyfiyetinin bu hususta bir ordu idaresinden daha müteşa’ib olması iktiza eder. Fethi Beyefendinin riyasetindeki heyet-i icraiyemiz böyle bir işi başarmaya muktedirdir. Şuna imanımız kavîdir ki bu heyet-i muhtereme kendisine irae olunacak bütün müteferri’ tatbikat noktalarını hüsn-i telakkiye ve mucibince amele muheyyadır. Heyet-i vekilece tasdik edilen menatık-ı iskan cetveli bazı mürettebe muhtac-ı ta’dildir. Tatkikatından anlıyoruz ki mahall-i iskân olarak gösterilen menatık umumiyeti itibarıyla elverişli değildir. Lakin bunların bir icraî kararla ta’dilleri her dakika mümkündür. İşe evvela cetveli ıslah etmekten başlamalı ve bunun temini için alâkadarânın da emel ve arzu-yı meşru’u sorulmalıdır.

Tekrar ederiz: yarım milyon insanın nakli pek ehemmiyetli bir iştir. Avrupa’dan Amerika’ya hicret eden kitlelerin seyahat ve giden yerlerde yerleşmelerini temin için pek büyük teşkilat vardır. Muhacerat zamanımızda bir fenn-i mahsus olmuştur. Ve bu fennin uleması bile mevcuttur. Şu sevabık ve emsale nazaran bizim de yeni bir zihniyetle şu nakl-i ahali keyfiyetini derpiş etmemiz lazım geliyor. Memur

zihniyeti buna kâfi değildir. Komisyonların mutlaka ihtisas ve alâka erbabından teşkil ve buna alalâde memurinîn pek az nispette teşrik edilmesi vaciptir. Daha şimdiden memleket dahilinde zahire ve mahrukat anbarları vücuda getirmek şarttır. Yarım milyon insan kış kıyamette nasıl barınabilir? Kezalik bu halkı müstahsil edebilmek için şimdiden umumi programımızın tanzimini bekleriz.

Yunan devletinin yek-cihet olarak verdiği beyannâme ile Türk tebaa-i asliyesinin Yunanistan'daki emvâlinin taarruzdan masûn bulacağını temin ediyor. Halbuki alınan mevsuk malumat, Yunan Devleti'nin daha yazısı kurumayan bu ahde daha şimdiden half ettiğini göstermektedir. Buna çare-saz olmak İsmet Paşa'nın vazife-i milliyesidir. Yunanistan'da kalan büyük arazinin temin-i masûniyeti başlı başına hariciyemizi işgal edecek bir mesele teşkil eder ki bununla uğraşmanın zamanı gelmiş ve belki de geçmiştir.

Mecliste bu mühim ve mufassal meseleyi hakiki bir hiss-i vazife ve vatanperverî ile deruhde eden birtakım azaya tesadüf ediyoruz ki inhisarı mütezammın olmamak üzere bazı esami zikrinde mahzur görmüyoruz: münteşa mebusları Şükrü Kaya ve Yunus Nadi beylerle Hoca Esad Efendi, Çorum Mebusu Mustafa Bey, Bolu Mebusu Doktor Emin, Manisa Mebusu Abidin, Aydın Mebusu Tahsin, Dersim Mebusları Feridun Fikri ve Ahmed, bittabi Gelibolu Mebusu Celal Nuri beyler ve ila ahir.

Bu zevatın faaliyeti münhasıran hükümetimizin vazifesini teshile matuftur.

Ahmed Sâki, "Yunanistan'da Kalan Türklerin Feryadı", İleri, 27 Ağustos 1923, s.1.

"Yunanistan'da Emvâl-i İslâmiyye"

Yunanistan'da yer alan müslüman ahalinin taşınabilir ve taşınmaz mallarının durumu hakkında bir yazı.

An article on the status of movable and immovable property of the Muslim community in Greece.

Hükümet-i milliyemiz ile Yunan hükümeti arasında 30 Kanun-ı Sâni sene 923 tarihinde mün'akid mukavelenâmenin birinci maddesi hükmünce "1 Mayıs sen 1923 tarihinden itibaren Türk arazisinde mütemekkin Rum Ortodoks dininde bulunan Türk tebaası ile Yunan arazisinde mütemekkin Müslüman dininde bulunan Yunan tebaasının mecburi mübadelesi icra edilecektir."

şu sarahatten anlıyoruz ki Balkan Harbi'ni müteakip vaz'ına teşebbüs olunan ve fakat birtakım esbab ve müessirat üzerine o zamandan beri kuvveden fiile îsal edilen kaide, ancak bu mukavele ile katiyet kesbediyor. Mecburi mübadeleye tâbi olan eşhasın terkettikleri memlekete avdet ve ihtiyar-ı ikamet etmeleri mutlaka alâkadar hükümetin izin ve müsaade-i mahsusasına vâbestedir.

Garbî Trakya'nın Müslüman ahalisiyle dersaadet Rum ahalisi bu mübadele kaidesine tâbi değildirler. Mukavelenâmenin ikinci maddesine nazaran: Bükreş Muahedesi'yle 1913 senesinde tayin edilen hatt-ı hududun şarkındaki havalide mütemekkin bilcümle ahali-i müslime Garbî Trakya'yı ve 1912 kanunu

mucibince tahdid edilmiş olan dersaadet şehremaneti daire-i belediyeleri havzasında 30 Teşrîn-i Sâni 1918 tarihinden mukaddem sâkin bulunmuş olan bilcümle Rumlar, dersaadet Rum ahalisi add ve itibar ediliyor. Gerek Garbî Trakya hududu ve gerek dersaadet Rum ahalisi hakkında cereyan eden müzakeratı ve matbuat ve efkâr-ı umumiye ve bilhassa ahîran Büyük Millet Meclisi'mizce tebârüz eden telakkiyatı burada tafsil etmeye lüzum görmüyor ve her iki madde için muhakemesini yürünecek olan tarih-i istikbâle hüküm vermek vazifesini terkediyoruz.

Mukavelenâme ile tahassül eden vaziyete göre Türkiye'ye iltihak edecek yarım milyona karîb kardeşlerimiz esnâ-yı hicrette "her cinsten menkûl mallarını beraberlerinde götürmek veya naklettirmekte serbest" olacaktı ve cemaat-i şirket ve cemiyetlerle eşhas-ı hükmiye ve müessesat-ı memur ve mensuplarının kendi cemaat ve müesseselerine ait emvâl-i menkûle için bu hakkın istimal ve hatta mezkûr menkûl malları tamamen veya kısmen beraber götüremedikleri halde memurin-i mahalliyeye tevdi' ve mukabilinde müfredatı mübeyyin vesika alacakları 8. maddede sarahaten mezkûrdur.

İmzasının mürekkebi daha kurumadan nakz-ı ahd yolunu tutan Yunanistan'ın hulus-i niyetle bu ahkâmı tatbik edeceğine kâil olmak, biraz safderûnluk olur fikrindeyiz. Zira her tarafa yağdırılan feryadnâmelerden kemâl-i elem ile anlıyoruz ki Yunan arazisinde bulunan kardeşler muntazaman nahb u gâret felaketine maruz kalıyorlar ve evlerinden, barklarından sefil ve perişan sokağa atılıyorlar. Temellük ve tasarruf gibi mukaddes hukukun o diyar-ı mazlûmede mânâsı yoktur. Çırçıplak köylerinden kovulup şehirlere ilticaya icbar edilen on binlerce bîçarelerin menâkıb-ı elîmesini okuyup dilhun olmak, hüsn-i vicdandan mahrum adamların kârıdır. Hergün bu misillü i'tisafları müş'ir öyle dilsuz vesaik alıyoruz ki bunların muvacehesinde mukavelenâmeyi imza eden Yunanistan'ın kendini hâlâ muharip addettiğine inanacağımız geliyor. Sulh devresine girdiğimizi ilan eden Lozan Ahidnâmesi'nin ahkâm-ı sarîhasına riayeti bir vecibe-i namus ve haysiyet bilen Türk âlemi, elbette Yunanistan'ın şu zebunkeş hareketine karşı lakayt kalamaz. Sulhperver olduğumuzu her vesile ile ispat ettik. Fakat hiçbir vakit öz evlatlarımızın açlık ve zulüm altında heder edilmelerine razı olamayız. Bu hususta hükümet-i milliyemizin kemâl-i ehemmiyetle nazar-ı dikkatini celb ve cezrî faaliyetine intizar ederiz. Çünkü elyevm mahzâ tahlis-i can ve anavatana iltihak için vesait-i nakliye bekleyen on binlerce dindaşlarımızın enin-i canhıraşı ayyuka çıkıyor.

Ahali-i müslimenin sevk ve iskânı bahsinde ittihazını musîb gördüğümüz tedabir-i kat'ayı bundan evvelki makalelerimizde arzetmiş ve bu ameliyenin ne kadar dikkat ehemmiyetle icrası lazım geldiğini anlamıştık. Esna-yı sevkte ve hatta sevkten evvel zulm-dîde mültecilerin emvâl-i menkûlelerini sıyanet için hükümet-i milliyemiz ile Yunan arasında müsebbit esaslara müstenid bir itilaf ve o itilaf için bir kuvve-i müeyyide lazımdır. Aksi takdirde mecburî mübadeleye tâbi olan zavallı kardeşlerimizin hiçbir mal-ı menkûl alamadan kovulacaklarına şimdiden emin olmalıyız.

Muhaceretin umur ve hususatını teftiş ve teshil ve eşkâlini tespit etmek üzere bizden ve Yunandan dörder ve harbe iştirak etmemiş devletler tebaasından üç âzadan mürekkeb bir muhtelit komisyon teşkil edileceği ve muhtelit komisyondan müntehab bir bîtaraf reisden ve birer Türk ve Yunanlı âzadan olarak lüzum görülecek tâli komisyonlar tayin olunacağı on ikinci maddede tasrih ediliyor... bu ahkâmın hin-i

tatbikinde felaketzedelerin hukuk ve menafiini müdafaa, muhtelit komisyona ve tâli komisyonlara sahip fazilet ve irfan, faal, muktedir, lisan-ı âşinaikâr-ı azmûde ve bilhassa doğrudan doğruya alâka-i maddiye ve maneviyesi dolayısıyla o havalide mazhar-ı emn ve hürmet-zevâtın dikkatle intihabı sayesinde mümkün olabilir. Milyonlarla servet-i milliyemizin tahlîsi ve yarım milyona karîb dindaşlarımızın yıpratılmadan iskân ve terfîhi demek olan bu mu'zıl mesele, zann olunduğundan ziyade bir mahiyet-i hayatiyeyi haizdir. Bunun ehemmiyetini Büyük Millet Meclisi'mizin bütün âzasıyla beraber heyet-i icraiyemizde müdrik bulunduğundan hüsn-i neticeye iktirânından emin olabiliriz.

Bu sahada muhterem kârilerimizi tenvir edecek bir mühim nokta daha vardır: Mösyö Venizelos ve Kaklamanos tarafından imza edilen bir beyannâmeye göre 18 Teşrin-i Evvel 1912 tarihinden mukaddem, Girit adası dahi dahil olduğı halde Yunanistan'ı terketmiş veyahut mine'l-kadîm Yunanistan haricinde mukim bulunmuş olan eşhas-ı müslimenin hukuk-ı mülkiyetlerine hiçbir halel îras edilmeyecek ashabı serbestçe tasarruf hakkını istimal edecek, hatta bu emvâl hakkında suret-i istisnaiyede ittihaz veya tatbik edilmiş olan ahkâm ve tedâbir ref' ve vâridatı memurîn-i hükümet tarafından ahz ve kabz edilmişse, ashabına teslim olunacaktır.

Filvâki beyannâmenin mevadd-ı muhteviyesi zâhir halde mûcib-i memnuniyet bir vaziyet ihdas ediyorsa da, fikrimizce Yunanistan'ın ehl-i İslâma teminini taahhüd ettiği bu hakk-ı mülkiyet, bilfiil tatbikat sahasında lafz-ı bi-mâna kalıyor. Çünkü daha şimdiden Müslümanların emvâl-i gayri menkûlesini Rumlar tamamıyla denecek derecede ya yed-i gasblarına geçirmişler, veyahut yakmışlar, yıkmışlardır. Bu gibilerin hukuku nasıl müemmen addedilebilir? Burasını bir türlü anlayamadık.

Ahmed Sâki, "Yunanistan'da Emvâl-i İslâmiyye", İleri, 28 Ağustos 1923, s.1.

Aktaran / Transliterated by:
Bekir YILMAZ[1]

- Hakimiyet-i Milliye -

"Türkiye'nin zaferi karşısında Avrupa"

İngiliz Gazetelerinden Bombay Chronicle ve Daily Mail'den yapılan alıntılarda Türklerin kazandığı askeri ve siyasi galibiyetin açık bir belgesi olan Lozan Barış Antlaşmasının aynı zamanda Asya halkları için de Avrupa'nın siyasi esaretinden kurtuluş anlamına geldiğinin altı çizilmekte ve askeri alanda Milli Mücadeleyi muzaffer biçimde tamamlayarak barış masasına gelmiş Türk tarafının, hatalı biçimde Avrupalı muhatapları tarafından konferans süresince Osmanlı döneminin mağlup mirasçıları olarak görülmüş oldukları için antlaşmanın imzalanmasının geciktiği vurgulanmıştır.

In the quotations from the British Newspapers Bombay Chronicle and Daily Mail, it is underlined that Lausanne Peace Treaty, which is a clear document of the military and political victory won by the Turks, also means liberation from the political bondage of Europe for the Asian peoples and it was emphasized that the signing of the treaty was delayed because the Turksih side, who completed the National Struggle in the military field as victorious and came to peace table, is mistakenly perceived as the defeated heirs of the Ottoman period during the conference by their European counterparts.

İngiliz gazeteleri hararetli makaleleriyle zaferimizin büyüklüğünden bahsediyorlar ve makaleler yazıyorlar

İstanbul: 30 (A.A) - Bombay Chronicle Gazetesi yazıyor - Barışın kıymetini anlatmak için onu Versay ve Sevr Antlaşmalarıyla mukayese ettikten sonra diyor ki: "Japonya Rusya'yı mağlup ettiği zaman uyuyan şark uykusundan uyanmış ve kuvvetini anlamaya başlamıştı. Türkiye'nin bir eliyle ve yalnız bir Avrupa Devleti'ne karşı, Avrupa grubuna karşı ihraz ettiği zaferle şarkın kuvvetinin hakiki manasını tezahür ettirdi. galibiyeti, her şark memleketinde bir aksülamel yapmıştı. Türkiye'nin muazzam zaferi, her Asya memleketinde fiili bir tesir yapacak, Asya'nın Avrupa'nın iktisadi siyasi esaretinden kati halâsının mukaddimesi olacaktır. Bundan dolayıdır ki Türk sulhu, Asya'da her evde tesit edilecektir.

Son dokuz sene yalnız Türkler için değil, bütün Asya kavimleri için unutulmaz bir tarihtir. Bu dokuz sene zarfında Asya, ancak asırlar zarfında kat olunabilecek mesafeleri kat etti. Avrupa emperyalizmiyle kapitalizmin mahkûmu olan eski Asya, bugün artık hafızalarda yaşıyor. Yeni Asya serbest, kendine güvenen ve kendine hürmet edenlerden müteşekkil yeni bir Asya tulû ediyor. Yeni ve bağımsız Türkiye, bu doğuşun mebâdisidir."

Sulh, galibe mağlup muamelesi yapıldığından gecikti

[1]Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, Türkiye
E-mail: bekiryilmaz2007@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8126-1477

İstanbul: 30 (A.A)- Daily Mail Gazetesi'nin muhabiri Lozan'dan gazetesine şu satırları yazıyor: Murahhaslardan birisiyle konuştum. Bana dedi ki: "Konferansın neden bu kadar uzun sürdüğünü size söyleyeyim. Sebep şudur, meramlarını infaz kudretinden mahrum olan birkaç devlet, bir galip devlete mağluplara mahsus şartları kabul ettirmeye çalışmışlardır. Biz bunu daha sekiz ay evvel görmüş ve yazmıştık. Yegâne çıkar yol, Türklerin tam milli istiklalini kabul etmektir. Sulh murahhasları sekiz ay uğraştıktan sonra Daily Mail'in sözüne gelmişlerdir. Garp devletlerin Türkiye ile tabii tarz münasebetinin, vesayet ve müdahaleden ibaret olduğu hakkındaki nazariyeyi, Lozan Sulhu lağv eylemiştir. Avrupa'nın hasta adamı ortadan kaybolmuştur. Türkiye'nin tamamıyla mağlup olduğu bir harpten sonra bu tarzda bir muahedenin akdini garip bulanlar var. Halbuki bu netice, gayr-i kâbil-i ictinab ve şâyan-ı arzu idi. Türklerin milli inkişafına mâni olmak, Avrupa ile Asya arasında bir ırk harbini davet etmek demekti."

"Türkiye'nin zaferi karşısında Avrupa", Hakimiyet-i Milliye, 31 Temmuz 1923, s. 1.

"İsmet Paşa İstanbul'da nasıl karşılanacak?"

İstanbul gazetelerinden derlenen bilgilere göre İsmet Paşa ve temsil heyetini karşılamak için hazırlıklara devam edilmektedir. Karşılama için Sirkeci'den Çatalca'ya gitmek üzere bir tren kiralanarak süslenmiştir. Vagonlarına çeşitli sembol isimler verilen bu trende İstanbul Valisi, askeri ve mülki erkan, öğrenciler, banka ve ticari kuruluş temsilcileri yer alacaktır. Detaylarıyla anlatılan karşılama merasimi programına göre İsmet Paşa, Süleymaniye'deki evinde istirahat ettikten sonra maiyetiyle birlikte Şehzadebaşı Ferah Tiyatrosu'ndaki müsamereye katılacaktır.

According to the information compiled from the Istanbul newspapers, preparations continue to meet İsmet Pasha and the delegation. For the welcome, a train was rented to go to Çatalca from Sirkeci and decorated. The train, whose wagons are given various symbolic names will take the Governor of Istanbul, military and civil officials, students, representatives of banks and commercial establishments to there. In according to the welcoming ceremony program that was described in detail, İsmet Pasha will attend to special performance in Şehzadebaşı Ferah Theater after he have a rest at his home in Süleymaniye district.

İstanbul gazeteleri İsmet Paşa'nın avdetinde (dönüş) yapılacak karşılama töreni hakkında şu bilgileri veriyorlar:

Şanlı bir sulh akdederek Türk istiklalini cihana tasdik ettiren İsmet Paşa'yı istikbal etmek üzere İstanbul'umuzun istihzârât-ı lâzımede bulunduğunu yazmıştık. Müşârun ileyhi istikbal etmek üzere İstanbul muallimlerinin delâlet ve tavassutu ile Çatalca'ya kadar azimet ve avdet etmek üzere Şark Demiryolları Şirketi'nden hususi bir katar isticâr edilmiştir. Katarı teşkil eden vagonlar, İstiklal Harbi'mize sahne olan memleketlerimizin isimleriyle tevsim edilmiş, ezcümle dört vagona "Birinci İnönü", "İkinci İnönü", "Sakarya" ve "Dumlupınar" isimleri verilmiştir. Her vagon aldığı unvana göre tezyin edilecek ve memleket isimleriyle tesmiye edilen vagonlar, seyahatini o memleketin kisve-i milliyesini lâbis kız çocukları tarafından temsil edileceklerdir.

Milli Zaferimizi istihsal eden başlıca mücahedelere sahne olan mevkilerin isimleri ile tesmiye edilen dört vagon halkı ise, Kuleli İdadi Mektebi talebeleri tarafından muharebenin cereyan ettiği andaki

askeri kıyafet giydirilerek temsil edilecektir. İsmet Paşa'nın rükûbuna tahsis edilen 'Sulh' adındaki vagon gayet tantanalı bir surette nadide çiçeklerle tezyin edilecek ve bu vagonu 'Sulh Perisi' nâmını alacak 12 yaşında bir kız çocuğu temsil edecektir. İstikbâl merasimine halkın iştirakini temin edebilmek ve şehir halkına bir suhûlet olmak üzere İstanbul muallimlerinin isticâr ettiği katarla seyahat edecek zevattan azimet ve avdete mahsus olmak üzere lüks mevkiler için 10, birinci mevkiler için 5, ikinci mevkiler için 3 Lira ücret alınması takarrür etmiştir.

İstikbâl Merasimine mümessil Adnan Bey ile İstanbul Kumandanı Selahaddin Adil Paşa ve Refet Paşa, şehir namına da Vali Haydar Bey katılacaktır. Mali kuruluşlar ve ticarethaneler de birer mümessil göndermek suretiyle karşılama görevlerini ifa edeceklerdir. Ezcümle Osmanlı Bankası adına Mösyö Rid ve Mösyö Namyas, Reji Şirketi namına İzzet Melih ve Selami Beyler, Selanik Bankası namına Genel Müdür Karasu Efendi, Tramvay ve Tünel Şirketi namına Genel Müdür Gebendroff (?), Duhan Şirketi adına Katipzade Sabri Beyler bulunacaklardır.

Tren, İsmet Paşa'nın Lozan'dan hareket gününü müteakip matbuât vasıtasıyla ilan edilecek muayyen vakitte Sirkeci'den hareket edecek ve beş dakika Makriköyü'nde tevakkuf ettikten sonra yoluna devam ederek Çatalca'da İsmet Paşa'yı hâmil olan Avrupa Treni'nin muvâsalatını bekleyecektir. Seyyahinin istirahatı ve lazım gelen tertibatın ikmâli için 3 saat Çatalca'da tevakkuf edilecektir. İstikbal Merasiminde İsmet Paşa'yı tebrik görevini yerine getirecek olan 'Sulh Perisi'ne müzeyyen bir taht yapılacak ve İsmet Paşa'nın bulunduğu Avrupa Treni'nin vagonu, tam tahtın karşısında duracaktır. Bu esnada bando, İsmet Paşa Marşı'nı terennüm edecektir. İsmet Paşa'nın Çatalca'ya muvasalatını müteakip 'Sulh Perisi' her vagonun mümessil ve mümessileleri temsilci ve temsilcileri ile beraber bahsi geçene gidecekler ve Lozan'da kazandığı muvaffakiyetler hasebiyle şükranlarını arz edecek ve tebrik edeceklerdir. Bilahare (sonrasında) şehir namına Vali Bey tarafından bir nutuk irad edilecek ve İsmet Paşa'nın İstanbul'a avdet edecek olan yolcuların trenine teşrifi rica edilecektir. İstanbul'a gelinirken tren Makriköy'de İstanbul habercileri tarafından istikbal edilecek ve İsmet Paşa selamlanacaktır. Tren İstanbul'a muvasalat ettiği vakit Sirkeci'de de muazzam istikbal merasimi yapılacak ve 'Sulh Perisi' ve vagonların mümessilleriyle İsmet Paşa otomobillere rakib olarak Babıali ve Bayezid tariki ile İsmet Paşa'nın Süleymaniye'deki hanesine azimet edilecektir.

Paşa'nın şehrimize muvasalatını müteakip Şehzadebaşı'nda Ferah Tiyatrosu'nda bahsi geçenin şerefine fevkalade bir müsâmere verilecek ve İsmet Paşa'ya hürmetler sunulacaktır.

"İsmet Paşa İstanbul'da nasıl karşılanacak?", Hakimiyet-i Milliye, 1 Ağustos 1923, s. 1.

"Sulhümüz ve İngiliz Matbuatının Mütâlaaları"

İngiliz Muhafazakar Parti yandaşları imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile adaletli davranılmış olduğunu savunurken, liberaller ise bu antlaşmanın İngiliz tarihindeki en utanç verici antlaşmalardan biri olduğunu iddia ediyorlar. Times Gazetesi, Lozan Antlaşması ile yeni bir devrin açıldığı ve modern Türkiye için medeni dünya ile entegre fırsatı ortaya çıktığını vurguluyor. Hint Müslümanlarının Barış Antlaşması'nı tebrikleri, bu antlaşmayı tamamlar nitelikte İtalya ve İsviçre ile ortak çalışma konulu haberlerle Yunan hududu için kurulan komisyon da bu yazıda yer almaktadır.

While the supporters of the British Conservative Party argue that Lausanne Peace Treaty was treated fairly, liberals claim that this treaty is one of the most shameful treaties in British history. Times Newspape emphasizes that a new era has opened with the Treaty of Lausanne and an opportunity to integrate with the civilized world has emerged for modern Turkey. The congratulations of the Indian Muslims for the Peace Treaty, the news about cooperation with Italy and Switzerland, which complements this agreement, and the commission established for the Greek border are also included in this article.

Muhafazakarlar, adaletkarâne hareket edildiğini söylüyor, liberaller muvaffakiyetimizden dolayı şiddetli hücumlarda bulunuyorlar

İstanbul: 30 (A.A) - Londra'dan ayın 26'sı tarihiyle Tan Gazetesi'ne bildiriliyor: Lozan'da sulhün akdi alelumum İngiliz matbuatınca memnuniyetle karşılanmıştır. Muhafazakârlar, Türklere muhik ve âlicenâbâne davranıldığı kanaatindedir. Liberaller, özellikle Lloyd George grubu, muhafazakarların hicâb-âver surette silah teslimi ettiklerini iddia ediyor. Daily Mail: "Türklerle olan münâbesâtımızı yeni bir safhaya idhâl ettiğinden ve İngiltere'nin şarktaki akılsızca politikasına nihayet verdiğinden dolayı Lozan Muâhedesi'nin gayet büyük ehemmiyeti vardır" diyor. Liberal gazeteleri Türklerin birçok hususâtta durumdan istifâde ettiklerinden memnun görünüyorlar ve istediklerini elde eden Türklerin kazandıkları imtiyazlarda ehli olduklarını göstermelerini beyan ve hatta Bulgaristan'a Adalar Denizi'nde mahreç vermekle Türkiye'nin uluvvü-cenâb göstermiş olacağını ilave ediyorlar. Daily Chronicle Gazetesi, Lloyd George'un bu sulhün en hicab-âver olduğu hakkındaki beyanatından bahisle hükûmeti tahtie ediyor ve Harb-i Umûmi esnasında İngilizlerin harben kazandıklarını Türklerin tekrar elde etmiş olduklarını ve bunun İngilizlere acı bir ders olduğunu ve kısa bir müddetten iktidar mevkiinde bulunan hükûmetin Gelibolu, Irak ve Filistin gibi zaferlerin semerelerini tamamen terk etmekle İngiliz hariciye siyasetini lekelediğini ilave ediyor.

İstanbul: 30 (A.A) - Ayın 25'i tarihli Times Gazetesi diyor ki: "Abdülhamid devrindekilerden az farklı usullerle garp diplomasisinin müşterek kuvvetlerini muvaffakiyetle karşılayan Türk milliyetperverleri, vatanlarına lazım olan hareket serbestliğini kazanmışlardır. Müzakerelerde gösterdikleri sebat ve metanetten dolayı Türkler şayân-ı tebriklerdir. İsmet Paşa'nın kiyâset ve maharetini teslimde Müttefikler, müttehiddirler.

Son muahedelere kıyâsen Lozan Barışı Antlaşması, uluvvü-cenâb u adâlet numunesidir. Fakat nüfus mübadelesi ve Ermenilerin mukadderâtı gibi muzlim cihetler de vardır. Adalar Denizi mahreci meselesi önümüzdeki senelerde ihtilaflara kolayca sebebiyet verebilecek bir mesele [olma] mahiyetini muhafaza ediyor. Asıl ehemmiyetli şey de Türkiye'nin hürriyetini nasıl kullanacağına dair beslenen endişelerdir. Lozan Muahedesi, müsaviler arasında akd olunduğu için Türkiye'ye birdenbire mütemeddin bir hükûmet diye bakılmalıdır. Müttefiklerin her tekliflerine Türklerin vesvese ile bakmaları ve

müzakereleri pazarlık telakki etmeleri, Batı ile Türk zihniyeti arasındaki uçurumu meydana koymuştur. İmtiyazcıların Ankara'ya yaptıkları zül-âver seyahat, ecnebi sermayedarların Türk işlerini yakından görmelerine vesile olmuştur. Türkler, tedricen ecnebi sermayenin gelmesi için Türkiye'deki ecnebilere tahammül edilebilir hayati şartların temini lüzumunu anlayacaklardır. Halihazırdaki vaziyetten İngiltere'nin memnun olmasına sebep yoktur. Türkiye'de İngiliz nüfuzu elyevm sâir devletlerinkine faiktır. Kaviyyen ümit ederiz ki Türk-İngiliz münasebetleri âtide her cihetten mutlak muvâfık olacaktır."

Sulh akdi Hint Müslümanları tarafından meserretle (sevinçle) kabul edildi

İstanbul: 30 (A.A) - Ayın 26'sı tarihli Daily Telegraph Gazetesi'ne nazaran Hindistan Valisi tarafından Müstemlekeler Nâzırı'na çekilen bir telgrafta, Türkiye ile sulh akdinin Hint müslümanları arasında büyük bir meserret tevlid ettiği bildirilmiştir.

İstanbul: 30 (A.A) - Bu sabah Murahhas Heyeti'miz müşavirlerinden Tahir ve Zekai Beylerle Murahhas Heyeti kâtiplerinden Hamid ve Hüsni Beyler ve heyetin refakatinde giden bir asker, avdet etmiştir. İsmet Paşa Hazretleri'nin refakatinde kâtip olarak yalnız özel kalem müdürü Naci Bey ile İngilizce tercümanı Hüseyin Bey kalmıştır.

İtalyanlar, esham hâmilleri (hisse senedi alacaklıları) için bir murahhas tayin ettiler

İstanbul: 31 (A.A) - Roma'dan ayın 30'u tarihiyle Vakit'e bildiriliyor: Mösyö Nogara, Türk eshâmını hâmil İtalyanlar namına Türk Hükûmetiyle müzakereler icra etmek için murahhas) tayin edilmiştir.

Türkiye ile İsviçre arasında iktisadi teşrik-i mesâi (işbirliği)

İstanbul: 30 (A.A) - Lozan'dan ayın 30'u tarihiyle İtalyan Ajansı'na bildiriliyor: İsviçre gazeteleri ticaret ve iktisat zemininde İsviçre'nin Türkiye ile teşrik-i mesaisinin muhtemel olduğunu beyan ediyorlar.

Türk-Yunan Hududunu tayin (belirlemek) için bir komisyon

İstanbul: 30 (A.A) - Meriç Nehri'nin Talveg hattıyla askerlikten tecrit edilecek mıntıkanın hududunu çizmek üzere yakında Karaağaç'ta bir Türk-Yunan Muhtelit Komisyonu vazife ifa etmeye başlayacaktır.

"Sulhümüz ve İngiliz Matbuatının Mütâlaaları", Hakimiyet-i Milliye, 1 Ağustos 1923,

"Zaferimiz üzerinde muhtelif mütâlaalar"

Morning Post Gazetesi'nin makalesinde Lozan Antlaşması'nın İngiliz siyasilerinin büyük hataları sonucunda Türklerin büyük bir zafer elde etmiş olduklarını, ancak bunun tek başına Türkiye'nin bağımsız ve medeni bir devlet olarak yeniden inşaası için yeterli olmayacağı, özellikle ekonomik olarak Türkiye'nin İngilizlerin desteğine muhtaç olduğunu iddia etmektedir. La Bulgari ve Narodna Otbrana Gazeteleri'nden alıntılanan makalelerde ise Lozan Barış Antlaşması'nda Bulgarların tarihi talepleri olan Ege Denizi'ne çıkış için Bulgaristan'a toprak verilmesinin gerçekleşmemesinden dolayı Bulgarların duydukları rahatsızlıklar konu alınmıştır.

In the article of the Morning Post Newspaper, it was stated that the Turks achieved a great victory as a result of the great mistakes of the British politicians of the Treaty of Lausanne, but that this alone would not be sufficient for the reconstruction of Turkey as an independent and civilized state. It claims that Turkey needs the support of the British, especially economically. In the articles quoted from La Bulgari and Narodna Otbrana Newspapers, the discomfort of the Bulgarians due to the fact that the historical demands of the Bulgarians in Lausanne Peace Treaty, the rejection of an exit land to Aegean Sea for Bulgaria, were discussed.

Morning Post'un İngiliz siyasetindeki hata hakkında ağır ithamları – Memnun olmayan Bulgar gazeteleri

Morning Post Gazetesi'nin Lozan'daki siyasi zaferimiz üzerine yazdığı pek mühim ve şedid makaleyi kârilerimiz telgraf havadisi olarak gördüler. Bugün makalenin aslını arz ediyoruz:

"Türkiye ile Müttefikler arasında Lozan'da imza edilen muahede, İngiltere'de mahlut hislerle karşılanacaktır. Bu muahede evvel emirde Lloyd George'un Şark politikası'nın iflasını ve nazik hariciye meselelerinin bir cahil ve avam-firib kimsenin ellerine tevdiinden mütevellit hataları gösteren bir ilâmdır (hukuki belge).

Lloyd George'un siyaseti, Fransız meselesinde Londra'nın sisi gibi karanlıktı. Bilakis Şark siyasetinin yegâne meziyeti de gayet vâzıh olmasıydı.

Yunanistan Anadolu'ya yerleşecek ve Türkiye denizden ve payitahtından uzaklaşarak infirâd halinde yaşayacaktı.

Son yirmi sene zarfında çok ıstıraplar çekmiş olan Türkler, Sevr ile Lozan arasında bir mukayese icra edince, harpte Lord Allenby yüzünden uğradıkları zararların büyük bir kısmını sulhte Lloyd George sayesinde telafi etmiş olduklarını görüp sevineceklerdir.

Lloyd George'un Şark siyaseti, Türkiye'nin ölüm saati hulûl ettiği ve Rum tüccarlarının Anadolu köylüsünü emrine münkad tuttuğu batıl zannı üzerine müesses bulunuyordu. Mustafa Kemal Paşa'nın mukavemeti, bu siyasetin hatasını izhâr ve eski Başvekilin sıyt ve şöhretini ihlal etmiş olduğundan, İngiliz vatanperverleri bu nokta-i nazardan Anadolu müstahlisine medyûn-ı şükrandırlar.

Diğer taraftan şimdi Lozan'da tanzim edilen muahede ile bundan üç ay [önce] yapılıp Lord Curzon'un müstacilen mufârakatı sebebiyle imza edilmemiş olan muâhede projesi arasında bir mukayese icra edilince bu üç [aylık] teehhür esnasında Türklerin daha birçok müsâdaat elde etmiş oldukları görülür. Mademki bu müsâdaatı verecektik, neden üç ay evvel vermeyip de bu kadar teehhürâta meydan bıraktık?

Şerâit-i arâziyye hakkındaki ihtilaflar zaten pek cüzi olduğundan onları bir tarafa bırakıyoruz. Fakat şerâit-i maliye ile kapitülasyonlar meselesinde Müttefikler, Türk metâlibâtına arz-ı inkıyâd ettiler. Lozan Muâhedesi, Türkiye'ye borçlarını altın olarak tanımak mecburiyetini tahmil etmiyor. Gerçi Müttefikler dahi hilâfını taahhüt etmemişlerse de bunun netice üzerinde bir tesiri olamayacaktır. Çünkü bâdemâ Türkiye'de ecnebi hakları ve menfaatleri yalnız Türk memurlarından başka hiçbir himaye ve teminata tabi olmayacaktır. Türkler bu hususta ehemmiyetli bir muvaffakiyete nail oldular. Düşmanlık zamanlarımızda dahi kendilerine meveddetkârlık ibraz etmiş olan bir gazete sıfatıyla bu siyasi muzafferiyetlerini tebrik ederiz.

Kezâlik bu kadim meveddetin ilcası ile Ankara Hükûmeti'ni uyarırız ki muzafferiyet kazanmak başka, muzafferiyetten istifade etmek başka bir şeydir. Müttefikler harbi kazandılar. Fakat muzafferiyetle hezimet arasındaki fark, çok kimseler nazarında anlaşılamamıştır.

Türkler istiklallerini kazandılar, fakat bu istiklali ne suretle mevki-i istimâle koyacaklardır? Kendi işlerini bi'l-istiklâl idare etmek, kendi mukadderatlarına bizzat hâkim olmak, ecnebi müdahalesinden ürkmek ve sakınmak tabii bir şeydir. Fakat Garp medeniyetinden uzaklaşmak, Garp milletleriyle şerefli bir iştirâk-ı mesaiden ihtiraz ve Garp ile ilişkileri kesmek neticelerini verdiğini Rusya'nın hâlihazırı gösteriyor.

Pek bedihidir ki, Türkiye ecnebi muaveneti olmaksızın ihya ve imar edilemez. Türkiye, siyasi hürriyetini temine esas olan iktisadi yardımlar için en evvel İngiltere'ye nasb-ı nigâh etmelidir. Türkiye dürüst bir meslek takip ettiği halde yardıma nail olabilir. Bu da yeni zimamdarlarının idare-i umûrda gösterecekleri liyakata bağlıdır.

La Bulgari Gazetesi "Lozan Sulhu" serlevhasıyla yazmış olduğu başmakalede diyor ki:

"Ankara'nın ve İstanbul'un Lozan'dan istihsal edilen neticeden memnun olmalarına pek kuvvetli sebepler mevcuttur. Türk vatanperverlerini sebat ve inadı, Türk memleketlerinin coğrafi vaziyeti ve Avrupa siyasetinin şu anki şartları, Türklerin davasına, şâyan-ı hayret bir surette hizmet etti."

"Lozan Konferansı, Bulgaristan'ın mahreç meselesinde, Neuilly Sulhnamesi'nin 48. maddesinde muharrer olan vaadin uygulanması tatbiki hususunda bir ameli bir usul bulmakla mükellefti (yükümlüydü). Türk hududunun Meriç ile tahdid edilmesi, böyle bir amelî usul için pek uygun bir fırsattı.

Zira bu hudut böyle bir tarz-ı hall için fevkalade muvafık şartlar halk ediyordu. Fakat Konferans, bu mesele ile meşgul olmadı ve kendi eserini takviye için en uygun bir fırsatı kaçırmış oldu."

"Bizim Adalar Denizi'ne mahrecimiz hakkını memleketimiz muhafaza eyliyor. Fakat memleketimiz bunu bir emrivaki ile istihsal etmek tecrübesinde bulunacak değildir. Bulgaristan, bizzat tabiatın kendisine bahşettiği bir şeyin husûlünü Balkanlıların menfaatleri ile ahenk olarak, diğerlerinin akıl ve kiyasetinden intizar etmek sabrını haiz bulunmaktadır."

Bulgaristan'da İstanbuliski'nin iskatında verdiği [destekle] rejimin tesisinde en müessir (etkili) kuvvet olan Zabitan İttihadı Cemiyeti'nin nâşir-i efkârı olan Narodna Otbrana Gazetesi ise diyor ki:

"Lozan Konferansı, Bulgar tekliflerinden hiç birisini kabul etmedi. Bulgaristan için mübrem olarak tanınmış olan mahreç meselesi, bugün dahi açık kalmış ve hallolunmamış bulunuyor. Bulgar milletinin son ümit ve hayaline de bu suretle nihayet verilmiş oldu."

Bundan sonra Narodna Otbrana, Avrupa Düvel-i Muazzaması'nın Şark milletlerine karşı muamelesini tenkid ediyor ve Avrupalıların bu milletlere karşı verdiği sözleri infaz etmediklerini ileri sürüyor ve Türklerin bu sebepten dolayı Avrupa'ya karşı ihtilal ettiklerini ve neticede iyi semereler istihsal eylediklerini izah eyliyor ve makalesine şu suretle nihayet veriyor:

"Lozan'da vücuda getirilen Sulh Muahedesi, bizim minnet ve şükranımıza layık değildir. Biz korkuyoruz ki, konferansın mesaisinin semeresini mizan-ı tetkike alacak olan tarih, haklı olarak bir takım makus neticeler kaydetmiş olmasın… Mesela Lozan Konferansı'nın Şark-ı Karib'de sulh ve sükûn tesis edeceği yerde, yeni yeni musibetlerin sebeplerini ziyadeleştirmiş olduğunu kaydetmesin…"

"Zaferimiz üzerinde muhtelif mütâlaalar", Hakimiyet-i Milliye, 1 Ağustos 1923, s. 3.

"Lozan Muahedesi ve İngiliz Gazeteleri"

Times Gazetesi, Lozan Barış Antlaşması'nın İngiltere'deki yankılarını konu aldığı makalesinde inanılmaz derecede mükemmel bir zafer olarak bu antlaşmayı imzalamış olan Türklerin kuşkucu ve sıkı bir pazarlık süreci sonucunda Müttefik devlet temsilcilerinden beklentilerin çok üzerinde kazanımlar elde ettiklerini, barış sonrasında yabancı sermaye girişinin Türk ekonomisi için hayati öneme sahip olduğunu öne sürmüştür. Benzer doğrultuda değerlendirmelerde bulunan Daily Mail ve Westminster Gazetelerinin ifadeleriyle birlikte Lloyd George'in İngilizler açısından aşağılayıcı olarak nitelendirdiği bu antlaşman iktidardaki muhafazakar İngiliz hükûmetinin kabahati olduğu suçlamasına da yer verilmiştir.

Times Newspaper, in its article on the repercussions of Lausanne Peace Treaty in England, stated that the Turks, who signed this treaty as an incredibly perfect victory, achieved gains well above the expectations from the Allied State representatives as a result of skepticism and a hard bargaining process, that foreign capital inflows into the Turkish economy after the Peace and it claimed to be of vital importance. Along with the statements of the Daily Mail and Westminster Newspapers, which made similar evaluations, the accusation that this treaty, which Lloyd George described as humiliating for the British, was the fault of the conservative British government in power was also included.

Muhafazakârlar ve Liberaller arasında cidal

Times Gazetesi yazdığı başmakalede diyor ki:

Geçen Teşrin-i Sani'de ilk ictimasını akdetmiş olan konferansın uzun mesai silsilesini takip edenler, sulhun imzası haberi üzerine geniş bir nefes almışlardır. Fakat bunu bütün alakadarların neticeden ale't-tesâvi memnun oldukları manasına almamalıdır. Türklerin muzafferiyeti, inanılmaz derecede tam ve mükemmeldir. Bugünkü vaziyetleriyle Mondros Mütarekesi ve Sevr Muahedesi ve hatta harpten

evvelki vaziyetleri arasında büyük bir fark vardır. Abdülhamid usullerinden pek az farklı usuller takip eden yeni Türk milliyetperverliği, birleşik Batı diplomasisine galebe etti. Memleketin hayatı kendi arzusuna göre yeniden teşkilde serbest kaldı.

Müzakereler esnasında Müttefikler, itilafperverliği hadd-i ifrata vardırdılar. Türkler, vaziyetten istifade etmekte kusur etmediler. Kendileri, müttefiklerin her ne bahasına olursa olsun sulh istediklerini, müttehit cephenin geri tarafındaki çürüklükleri ve Avrupa'nın diğer işlerde husule gelen ihtilatlardan ve mali menfaatlerin tazyiklerinden ne kadar müşkilat içinde bulunduğunu biliyorlardı.

Müttefiklerin murahhasları bütün müşkilata rağmen vazifelerini ifâda sebat etmişlerse de Türkler dahi inatla sebat ve mukavemet ettiklerinden dolayı tebrike şayandırlar. Lozan'da müzakerelerin en muzlim günlerinde bile İsmet Paşa'nın mahareti, müttefikler tarafından takdir edilmiştir.

Lozan Muahedesi son zamanlardaki muahedelerin herhangi biriyle mukayese edilse, semahat ve adalet numunesi olarak gösterilebilir. Bu muahede Türkiye'nin meşru emellerini tatmin [ediyor], hududunun selametini temin ediyor ve kendi selametine çalışmakta Türkiye'yi serbest bırakıyor.

Bununla beraber, bu muahedenin mükemmeliyetini kimse iddia edemez. Ahalinin mecburi mübadelesi bir siyah noktadır. Bir diğer siyah nokta da Ermenilerin mukadderatıdır. Bulgarların Akdeniz mahreci meselesi gelecek senelerde yeni bir karışıklığa sebep olabilecektir.

Bundan mâadâ ufukta mühim ve meşkûk bir nokta vardır: Türkler hürriyetlerini ne suretle istimal edeceklerdir? Muahede, müsavât-ı hukûk dairesinde müzakere edilmiştir diye Türkiye'nin bir mucize kuvvetiyle bir medeni devlet olduğuna inanabilir miyiz? Lozan'da çok defa dikkat edildiği üzere teahhurlar ve sürüncemeler Türk murahhaslarının sûiniyetlerinden değil, müzakere kaidelerine adem-i vukuflarından ileri geliyordu. En sarih tekliflere karşı şüpheli ve müvesvis görünüyorlar ve aldanmak korkusuyla pazar alışverişleri tarzında pazarlıklara girişiyorlardı. Bu durum, Şark ve Garp zihniyetleri arasındaki farkın bir numunesidir.

Ankara'da imtiyaz sahipleriyle cereyan eden müzakereler, ecnebi sermayedarlar için kıymetli bir ders teşkil etmiştir. Bundan sonra Türk Hükûmetiyle Duyun-ı Umumiye hâmilleri arasında vukû bulacak müzakereleri ve ahval u şerait-i mahalliye müsait olduktan sonra Türkiye'de iş takip edecek olanların maceralarını alaka ile takip edeceğiz.

Gerçi Türk milliyetperverleri, memleketin inkişâfı ecnebi sermayesine ve ecnebi sermayelerinin celbi de ecnebiler için kabil-i tahammül bir vaziyet ihdasına mütevakkıf olduğunu anlayacaklarsa da tecrübenin birinci safhaları alakadâr ecnebi mali menfaatleri hakkında müşkilat ile mali [nitelikte] olacaktır.

Büyük Britanya için vaziyetten adem-i memnuniyet beyan etmeye sebep yoktur. Bu dakikada Türkiye'de İngiliz nüfuzu, diğer devletlerinkinden daha ziyade olduğu gibi iki memleket arasındaki münasebetlerin daha ziyade kesb-i salâh edeceğini ümit ediyoruz. Hariciye Nezareti müzakereleri sabır ve teennî ile idare ettiğinden dolayı tebrike şâyandır.

Amerika müşahidinin oynadığı rolde mûceb-i muâhaza bir şey yoktur. Fakat bir hükûmet kendi mümessilinin ağzıyla, bir İngiliz Kumpanyası ile bir ecnebi hükûmet arasına girmek isteyince o mümessilini vazifesi ağırlaşır. Açık kapı kaidesinin tatbik tarzı bazen büyük haksızlıklara meydan verir.

Daily Mail Gazetesi'nden:

"Lozan Muahedenamesi, Türkiye ile münasebetlerimize yeni bir devir açmak ve hükûmetimizin 1880 tarihinden biri Şark'ta takip etmekte olduğu gayr-i makul siyasete inşaallah ebediyen nihayet vermek itibariyle büyük bir tarihi ehemmiyete haizdir. Bu muahedename ile biz Türklere dost ve müsavi muamelesi ifâ ediyoruz. Muhafazakâr Fırka'nın Türklerle dostane bir itilaf dairesinde geçinmek esasına müstenid olan eski politikaya avdet etmiş bulunuyoruz."

Westminster Gazette'den:

"Bundan sonra iş, Türklerin kendilerine gösterilen müsâadata layık olup olmadıklarını ispat etmelerine kalmıştır" diyor. Westminster Gazette'nin mütâlaasına göre Türkiye Hükûmeti de sabık müttefiki Bulgaristan'a Adalar Denizi'nde hakkı olan iktisadi mahreci vermek suretiyle ulüvv-i cenap eseri göstermeliymiş.

Daily Chronicle Gazetesi'nden:

Lloyd George'un nâşir-i efkârı olan bu gazete sabık başvekilin "Lozan Muahedenamesi, İngiltere tarafından şimdiye kadar imzalanan muahedenamelerin en zillet-âveridir" diye söylediği sözü ve Lozan Muahedenamesi'nin imzalanması kabahati muhafazakâr hükûmete ait olduğu hakkındaki ifadesini kaydettikten sonra diyor ki:

"Türkler, İngiliz ordularının dört uzun harp senesinde kendilerinden aldığı şeyleri diplomasi tarikiyle istirdâda (geri almak) muvaffak olmuşlardır. Lozan Muahedenâmesi henüz iktidar mevkiine geçeli pek çok olmayan muhafazakâr kabinenin siyasetinde silinmez bir lekedir. İngiliz Kabinesi hiçbir tazyik görmediği halde Gelibolu'da, Irak'ta, Mısır ve Filistin'de ihraz edilen zaferlerin semerelerini açıktan açığa feda etmiştir."

Daily Telegraph'tan:

Muhafazakarlara temayülü olmakla beraber açıktan açığa Türk düşmanlığıyla maruf bulunan bu gazete, Türk milliyetperverliğinin tekrar hayat bulmasından ve bunun neticelerinden izhâr-ı endişe etmektedir. Daily Telegraph'ın en çok korktuğu şey, Türkiye'de baş gösteren Hıristiyan düşmanlığı imiş, bu korku ile diyor ki: "Eğer Türkiye yaşamak istiyorsa bu defa kazandığı istiklali, memleket idaresi milliyetperverlerin eline geçeli beri işlerin idaresinde gösterilen zihniyetten büsbütün başka bir yolda kullanmalıdır."

Lozan Muahedenamesi'nin imzalanması Hint Müslümanları tarafından büyük bir memnuniyetle karşılanmıştır. Hindistan Umum Valisi Lord Reading Hint Müslümanlarının Şark-ı Karib'de sulh akdine muvaffakiyet elvermesinden mütevellit meserrât-ı azimesini telgrafla Londra'ya bildirmiştir.

İngiltere efkâr-ı umûmiyesi, Kenya meselesinden dolayı Müstemlekeler Nazırlığı'nın ittihaz edeceği kararın Hindistan ahvalinde ne gibi tesirler husûle getireceğini merakla beklediği bir sırada Hint Müslümanlarının bu suretle memnun görünmeleri pek mühim bir hadisedir.

"Lozan Muahedesi ve İngiliz Gazeteleri", Hakimiyet-i Milliye, 2 Ağustos 1923, s. 2.

"Mısır ve Lozan"

Le Matin Gazetesi'nde yer alan 'Mısır ve Lozan' başlıklı makalede Mısır Milli Fırkası yöneticilerinin görüşlerine yer verilmekte olup Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye'nin Mısır üzerindeki bütün tarihi hak ve taleplerinden feragat etmiş olduğu, bölgede mandacı devlet rolü oynamaya çalışan İngiltere'nin Süveyş ve Sudan konulu meselelerde esasen Fransa ile çıkar çatışması yaşamakta olduğu belirtilmiştir.

In the article titled 'Egypt and Lausanne' on Le Matin Newspaper, the views of the leaders of the Egyptian National Party are given, and with Lausanne Peace Treaty, Turkey renounced all its historical rights and demands on Egypt, and England, trying to play the role of a mandate state in the region, especiallay on the Suez and Sudan, it was stated that he had a conflict of interest with France.

Süveyş ve uhud-ı atîka hakkında bir fikir

[Le] ***Matin'den:*** *"Mısır Milli Fırkası, ahîran Paris'te müteaddit mühim içtimalar akdetti. Fırka'nın en ziyade selahiyet sahibi iki mümessili olan Said Tilmat Bey ile meşhur Mısır avukatlarından Ahmed Lütfi Bey'den atideki beyanları almaya muvaffak olduk. Said Bey, fırkanın İskenderiye'deki reisi, Ahmed Lütfi Bey ikinci reisidir.*

Bugün Lozan'da imzalanan muahede, Mısır hakkında son derece nazik beynelmilel bir meseleyi mevki-i bahs ve müzakereye vazediyor. Muahedenin on altıncı maddesi mûcebince Türkiye terk ettiği sâir şeyler meyanında Mısır üzerindeki haklarından vazgeçmiştir. Muahedenin on yedinci maddesinde Türkiye'nin Mısır üzerindeki haklarını terk eylemesi 1914 senesi 5 Teşrin-i Sanisi'nden muteber olduğu da ilave edilmiştir.

On sekizinci madde ise "Mısır Hükûmeti'nin tasdik edilmesinden mütevellit meseleleri hal ve tanzim edecek şerâit-i muahharayı" göstermektedir.

Bu temayüller ve mukarrarâtın heyet-i umûmiyesinden anlaşıldığına göre, İngiltere zaten 1889 senesi Sudan Mukavelesi ile 1882 senesinden beri Mısır'da keyfi olarak ittihaz ve tatbik ettiği tedbirleri Türkiye'ye tasdik ve Düvel-i Muazzama'ya imza ettirdiğinden, Mısır Hükûmeti'nin tasdikinden tevellüd edecek meseleleri kendi istediği şekil ve tarzda halledip kabul ettirecektir. Bu meseleler meyanında kapitülasyonlarla Süveyş Kanalı meselesi vardır. Bu iki mesele Avrupa Hükûmetleri ve bilhassa Fransa'yı son alakadar etmektedir. Binâenaleyh biz bu beynelmilel meselelerin heyet-i umûmiyesini, şimdiden yalnız Avrupa'nın da mandater rolünü oynamaya hazırlanan İngiltere ile değil, belki bütün Müttefik Devletler hükûmetleri ile müzakere ve münakaşa etmek istiyoruz. Ancak bu suretle Mısır sulh ve müsalemeti temin olunabilir."

Mısır milliyetperverlerinin bâlâdaki şikayetine münhasıran Fransızlara ait şu âtideki mesele ilave olunabilir: "Tanca hakkındaki müzakerelerin daha bidâyetinde İngiltere'nin son derece sûiniyetine tesadüf eden Fransa, Mısır'da ve Süveyş Kanalı'nda her türlü mevâdd-ı tazminiyyeden mahrum edilmiş midir?"

"Mısır ve Lozan", Hakimiyet-i Milliye, 2 Ağustos 1923, s. 2.

"Üçüncü Muahede (Antlaşma)"

Ziya Gevher'in kaleme aldığı bu makalede Lozan barış Antlaşması'nı imzalayan Türk Temsil Heyeti'nin, uygar ve kabul edilmiş tam bağımsız bir ülke olarak ABD ile imzalamış olduğu antlaşmanın önemine dikkat çekilmiştir. Bu antlaşma ile sağlanacak siyasi kazanımların Ermeni taleplerine de set çekme noktasında Amerikan halkına Türklerin haklı davasını anlatma imkanı sağlayacağı dile getirilmiştir.

In this article that written by Ziya Gevher, attention was drawn to the importance of the treaty signed by the Turkish Representative Committee, which signed Lausanne Peace Treaty, with the USA as a civilized and accepted fully independent country. It was stated that the political gains to be achieved with this treaty will provide the American people with the opportunity to explain the just cause of the Turks at the point of curbing the Armenian demands.

Murahhas Heyetimiz Lozan'dan ayrılırken üçüncü bir muahedeyi de imza etmeye muvaffak oldular. Bu muahede, cidâlin en mühim muvaffakiyetlerinden birini teşkil ediyor.

Dün biz istihbaratımıza istinaden bu muahedenin, murahhaslarımızın hükûmetimizin gösterdiği esaslar ve mütekâbiliyet prensiplerine istinâd eylediğini yazmıştık. Gece muhabir-i mahsusumuzun verdiği mütemmim malumatta muahedenin tamamıyla bizim arzu ve ümit ettiğimiz bir şekilde olduğunu teyit eylemektedir. Filhakika muahedenin ayrıldığı dört kısımdan üçüncüsünü bizce bir gaye olan "Karşılıklılık esası" teşkil eylediği gibi, ayrıca kapitülasyonların katiyen ilgasına dair bir husûsi madde ilave olunmuştur.

Muahede ile bu iki noktayı temin eden Türkiye, Avrupa'da kabul ve tasdik olunan istiklâlini Amerika'ya da teşmil eylemiştir. Bu suretle Türk mevcudiyetinin tam ve hürmete şâyan bir surette bütün tecellisi, bu gaye için uğraşan milletimize bütün ıstıraplarının en geniş tesellilerinden birini teşkil eyleyecektir.

Türkiye-Amerika Muahedesi'ni, yalnız iki devlet arasında zaten bir harple bozulmamış olan iade-i münasebât nokta-i nazarından tedkik edecek değiliz. Burada doğrudan doğruya milli hayatımızla alakadar bir nokta vardır ki, vaktiyle bazı zayıf kalp ve seciyeleri sevk ettiği yanlış yoldan dolayı, der-hâtır etmemek imkânı yoktur. Türk mevcudiyetinin alt üst edildiği ve her türlü müdâfaa vasıtalarından mahrum bırakıldığı bir zamanda, yalnız maddi kuvvetleri düşünerek milletinin ruhuna nüfuz edememek zaafıyla malul olan sakatlanmış olan bazı kimseler, Türk'ü ecnebi bir vesayet altına koymayı düşünmüşler ve ehven-i şeri Amerikalılarda bulmuşlardı. Manda cereyan ve propagandasını, milli ruh çabuk öldürdü ve Türkiye bugün Amerika'nın vesayeti altında bir millet değil, Amerika ile aynı

müsâvi haklara malik bir millet olarak karşı karşıya bulunuyor. Bu mazhariyet, elbette ki bize karşı olan hürmeti tezyit edecek bir mahiyettedir. Birkaç sene içindeki bu seri tahvil, milletlerin hayatında tesirli bir ders olmaya layıktır. Bilhassa Türk vatanını, yalnız kendi kuvvet ve ruhuyla yükseltmek isteyenler için daima hatırda tutulacak bir hadisedir.

Dün vâsiye muhtaç zannedilen bir millete istiklâlini tasdik ederek bir hürmet mevkii verilmesi kadar, istihsal edilmiş büyük bir netice tasavvur olunamaz. Bilhassa bunu Amerikalıların tam zamanında anlayarak ve Türkiye'de vukû bulan inkılabı, hayırhâhâne bir suretle karşılayarak doğru yola girmesi kendileri için bir şeref teşkil eder. Görüyoruz ki, Amerikan siyaseti büyük bir basiret göstermiş ve Türkiye'yi aradaki mütavassıt yabancılarla değil doğrudan doğruya kendisinin olan unsurlarla tetkik eylemiştir. Türkiye, mütesâvi bir hukuku çoktan hak etmişti ve ileri sürülen bütün mahzurlar, bu zümre-i mahsûsanın Amerika'nın da kendilerinden şikâyetçi olduğu gürültüsü ve mutaassıp bir tabakanın ve buna inzimam eden siyasi düşmanlığın eserleriydi. Amerika ile aramızı açan ve bu işi üzerine almış olan bu zümrenin imtiyazlı mevkii ortadan kalkınca münasebetler, tabii şeklini bulacaktır ve serbest düşünmeye, serbest hareket etmeye alışmış olan Amerikalılar, Türkiye'nin kendilerini en çok memnun eden bir memleket olduğunu pek yakında göreceklerdir. Zaten bîtaraf Amerikalıların bütün muhabbet ve teveccühünü kazanmış olan memleketimiz, bütün Amerika'nın kalbinde yer etmeye namzettir.

Bilhassa irâde-i tesis göstermekte olan münasebetler sıkı temaslar, ticari faaliyetler başlar başlamaz en samimi şeklini bulacaktır. Burada yegâne temennimiz, tecrübe edilen ve bütün gayeleri anlaşılan propaganda merkezlerine ve bu merkezlerin adamlarına zerre kadar ehemmiyet vermemek ve bunları teşcî etmemektir. Yalnız şahsi menfaatlerini temin için her türlü münasebetleri bozmaya gayret eden unsurlar ehemmiyetten düşünce, Türk-Amerika münasebetleri de tabii cereyanını bulacaktır. Biz bundan eminiz ve Amerikan siyasetinin son tecrübelerinden çok müstefid olduğuna samimiyetle kaniyiz. Esasen gayet hayırhâh zatların iş başında bulunması ve müşkil zamanlarımızda bize dostluk izhar eylemeleri, temennimizin husûlü için en büyük amildir. Diğer taraftan Türk-Amerikan Muahedesi'nin üçüncü bir iyiliği de bazı hayalperver unsurların elân kalplerinde taşımakta oldukları ümitleri, fiili ve katî surette izâle etmesidir. Kendi milletlerini teannüd ve basiretsizlikle perişan etmekte en mühim âmil olan Ermeni zimamdarları Amerika'nın da Türkiye zararına olarak besledikleri tevsi-i hudut emeline resmen set çektiğini ve Amerikalıları kendi emellerine oyuncak edemeyeceklerini görmüşlerdir.

Hadisyan, kısm-ı mahsusumuzda münderiç olan beyanlarını felaket devresinden evvel neşretmiş olsaydı, o zaman vatandaşlarının samimi bir hamisi olurdu. Murahhas Heyeti'mizin ehemmiyeti böyle üç nokta-i nazardan çok büyük olan bir muvaffakiyeti istihsal eylemesi, memleketlerine karşı yapılmış azim bir hizmettir ve muvaffakiyetin sırrı yalnız milletin kendi kuvvet ve benliğine olan itimat ve merbutiyetindedir.

Ziya Gevher, "Üçüncü Muahede (Antlaşma)", Hakimiyet-i Milliye, 9 Ağustos 1923, s. 1.

"Ermeni emelleri zîr ü zeber (altüst) oldu"

Ermenistan'ın eski Başbakanı Hadisyan'ın ABD'de yayınlanan bir Ermeni gazetesinde neşredilen makalesinde, Lozan Barış Antlaşması'nın Ermeni halkı için büyük bir hayalkırıklığı olarak tarihin sayfalarında yer alacağı ifade edilmiştir. Ermenilerde vatan duygusunun gelişimini tarihi aşamalarıyla değerlendiren Hadisyan, Anadolu'yu da kapsar egemen ve büyük bir devlet kurma fikrinin Ermenilerin siyasi hamlık ve politik iç çekişmeleri nedeniyle sonuçsuz kaldığını ve Taşnaksütyun Fırkası ile elde edilen fırsatların milli birlik duygusunun yoksunluğundan dolayı heba edildiğini öne sürmüş ve bundan sonra Erivan odaklı yapılması gerekenleri sıralamıştır.

In the article of the former Prime Minister of Armenia, Hadisyan, that take place in an Armenian newspaper published in the USA, it was stated that Lausanne Peace Treaty would settle down among the pages of history as a great disappointment for the Armenian people. Evaluating the development of the sense of homeland in Armenians with its historical stages, Hadisyan claimed that the idea of establishing a sovereign and great state, which includes Anatolia, was inconclusive due to the political immaturity and political infighting of the Armenians, and that the opportunities obtained with the Dashnaksutyun Party were wasted due to the lack of a sense of national unity. He listed the things that should be done with a focus on Yerevan.

Hadisyan, Lozan Muahedenamesi dolayısıyla Ermenileri gözlerini Erivan'a dikmeye davet ediyor

Ermenistan esbak Başvekili Hadisyan, Amerika'da münteşir Ermeni gazetelerinde bir makale neşretmiştir. Bu makale, dikkate şâyandır. Hadisyan diyor ki:

"Lozan Konferansı bizi haybet ve hüsrana dûçar etti ve Ermeniliğe büyük bir darbe indirdi. Bunu inkâr etmek mümkün değildir. Müttefik Devletlerin Ermeni meselesinde Türklere karşı ricat ettikleri günlerden beri aradan takriben beş ay geçmiş olduğu halde Ermeniliğin uğradığı darbenin acısı henüz şiddetini kaybetmemiştir.

Lozan Konferansı'ndan sonra bir de Ermeni fırkalarının muhtelif cereyanlar mümessillerinin meselemizin safha-i hâzırası hakkındaki fikirleri ve hissiyatını dinlemeye defalarca fırsatyâb oldum. Paris, Brüksel, Viyana, Prag ve Cenova ve sair Avrupa şehirlerinde yaşayan Ermenilerin fikirleri ve temayülleri her yerde ve herkesin ruh ve kalbinde büyük bir tahavvül ve tebeddüle uğramış olduğuna kanaat hasıl olmuştur.

Bu ise, esaslı iki nokta etrafında dönüp dolaşmaktadır: Birincisi vatan hissidir ki, layıkıyla idrâk olunmaktadır. İkincisi milli menfaatler fikridir ki bilcümle fırkalar, muhtelif memleketlerde bulunan bilcümle Ermeni unsurları tedrîcen bunu idrak etmektedirler.

Fakat vatan hissi nedir? Bu mesele etrafında senelerce ihtiraslar uyandırılmakta ve şiddetli mücadeleler cereyan etmektedir.

Bazıları kendi doğdukları memleketi kendilerine vatan addediyorlardı. Biz Ermenilerin vatanı ise Erivan'dır. Ermenistan Cumhuriyeti… İşte bizim milli fikirlerimizin ve temayüllerimizin remzi ve timsâli, işte Ermeni meselesinin tesviyesine doğru hareket noktası, Ermenistan… Ermenilik ve Ermeniliğin istikbâli oradadır.

Orada elyevm mevcut hükûmet tarzı ise derece-i sâniyede kalır. Ermenistan Cumhuriyeti'ne henüz düne kadar en şiddetli surette hücum edenler – bugün bazıları zımnen ve bazıları da ayânen– meselenin kendi kendine tesviye-pezir olduğunu teslim ve itirafta ittifak etmişlerdir.

Bu suretle bütün Ermeniliğin vatan hissi Erivan'a bağlanmıştır. Vatan arayanların nazarları oraya müteveccih bulunuyor. Biz asır-dîde esaretin taht-ı tesirinde bu yeni milli idrâkı kaybetmiştik.

Ermenilerin Rusya'da 19. Asır zarfında servet sahibi olmalarına, nüfusen tezâyüd ve mânen ve ruhen terakki etmelerine rağmen milli ve siyasi nokta-i nazardan tereddiye doğru yürüdükleri şüphesizdi. Kuvvetli Rus harsı, bizim zayıf harsımızı tazyik etmekteydi. Çarlık, Ermeni milli intibâhını boğmaktaydı. Başka yerlerde ise Ermeniler maddeten mahvolmaktaydılar. Bu gibi tazyikler tahtında vatan hissi suni surette tenmiye olunabiliyordu.

Şimdi Lozan'daki hazin hüsrandan sonra Erivan bir siyaset kıblesi olarak tanınmıştır. Ermeni Taşnaksütyun Fırkası bunu derpiş etmişti. Fırka-i mezkûrenin tarihi büyük hizmeti, işte bundadır. Bugün gerek Ermeni Komünistleri gerek Hınçakistler ve Ahali Fırkası ve gerek bîtaraf olanlar hep buna kanaat hasıl etmişlerdir.

İkinci noktaya yani milli menfaatlere gelince, milli menfaatlerinin zaafı yahut fıkdânı bizim siyasi tedennimizin neticesiydi. Millet kitlesi, siyasi rütbeye malik değildi. Mütefekkir sayılanlar da dahil oldukları halde, çokları 1920 senesi Kanun-ı Evveli'nde Ermenistan Taşnak Hükûmeti sükût ettiği zaman sevinmişlerdir. Niçin? Çünkü Taşnak Fırkası'na doğru adâvet hissi, vatan muhabbetinden daha kuvvetliydi. Ermenistan, menfur bir fırka tarafından idare olunmaktansa Ermenistan Hükûmeti'nin mahvolması evlâ addolunuyordu. Kendilerini milliyetperver iddia edenlerden çokları böyle düşünüyorlardı. Bu ise Ermenilerin siyasi hamlığına delalet ediyor.

İdare usulü, hükûmetin mefhumuyla teşviş olunuyordu. Halbuki idare usulü, muvakkat ve hükûmet ise bâki ve daimidir. Henüz bugün burjuvalar Ermenistan'da kapitalizmin idare usûlü mevcut olmadığından Ermenistan Hükûmeti[nin] mevcut olmadığını zannediyorlar. Denilebilir ki, vatan hissi ile beraber milli menfaatler his ve idrâkı da meydana gelmiştir. Bu idarak ise yeni bir milli intibâhın neticesidir. Binâenaleyh bu milli idrâkı tenmiye ve fiili hatvelerle buna vücûd vermelidir.

Ermenistan'a gitmek, oraya sa'y u gayret; ilim, irfan ve sermaye götürmek, işte o fiili hatveleri teşkil eder."

"Ermeni emelleri zîr ü zeber (altüst) oldu", Hakimiyet-i Milliye, 9 Ağustos 1923, s. 2.

"Rusya Müslümanları"

Lozan Barış Antlaşması'nın imzasına denk gelen Kurban Bayramı'nın ilk günü Moskova'daki iki camide toplanan Rusya Müslümanlarından oluşan cemaatin tebrikler eşliğinde coşkuyla bu antlaşmadan duydukları sevinç ve coşkuyu göstermiş, Türkiye'nin Moskova Sefiri Muhtar Bey'i tebrik ederek kendisine Rusya Din İşleri Nazırlığı Başkanı Ziyaeddin Efendi imzasıyla TBMM Hükûmeti'ne iletilmek üzere bir kutlama mesajı teslim etmişlerdir.

On the first day of the Eid al-Adha, which coincided with the signing of Lausanne Peace Treaty, the congregation of Russian Muslims gathered in two mosques in Moscow, accompanied by congratulations, showed their joy and enthusiasm for this treaty, congratulated Turkey's Moscow Ambassador Muhtar Bey and delivered him a congratulatory message with the signature of Ziyaeddin Efendi, who is the Russian Religious Affairs Department's president, will be conveyed to the Turkish National Government.

Sulhumuzu tebrik ediyorlar

Ankara: 9 Ağustos (A.A) – Sulhun imzasına müsâdif olan bayramın ilk günü Moskova'da kâin iki cami-i şerifte binlerce kişiden mürekkep cemaat tarafından Türkiye ordusunun muzafferiyet-i garrâsının semeresinden olan sulh hâdise-i mesûdesinden dolayı namazdan sonra kaimen üç defa tekbir getirilerek meserret gözyaşları dökülmüş ve Türkiye Devleti ile milletinin saltanat ve şevket ve saadeti için temennilerde bulunulmuştur. Sefir Muhtar Bey'in sefaret memurları ile beraber bulunduğu cami-i şerif'teki cemaatin samimi tebrikleri ve tazimlerinin Büyük Millet Meclisi'ne tebliği rica etmişlerdir. Rusya Müslümanları Din Nazırlığı Reisi ve Evkaf Müfettişi Ziyaeddin Efendi tarafından Moskova sefirimiz Muhtar Bey'e bu münasebetle aşağıdaki tebriknâme gönderilmiştir.

"Birkaç aydan beri devam eden Lozan müzakere ve münakaşalarının Türkiye Devleti menfaatine muvafık surette intaç olunduğunu telgraf haberlerinde kemâl-i meserretle okuduk. Bütün İslam âlemi ve bütün Türk kavimleri için ehemmiyetli ve kıymetli olan bu maddi galibiyet dolayısıyla Rusya'da Din Nazırlığı'na tabi olan İslam ehli nâmına Büyük Türkiye Devleti'ni tebrik ederim. Cenab-ı Hak, bundan sonra da İslâm ehline ve Türk kavimlerine akvâma İslam dünyasına ve Türk halklarına yardımcı olsun."

Din Nazırlığı Reisi

Ziyaeddin bin Fahreddin

"Rusya Müslümanları", Hakimiyet-i Milliye, 10 Ağustos 1923, s. 1.

"Baş murahhasımızla generaller arasında"

Bu habere göre, Lozan Barış Antlaşması'nın imzası sonrasında İstanbul'a gelen İsmet Paşa'yı ziyaret eden İngiliz, Fransız ve İtalyan İşgal Kuvvetlerinin Generallerinin yaptıkları İstanbul'da görev yaptıkları sürede Türk halkının gösterdiği sıcaklık ve misafirperverlikten övgüyle bahsetmişlerdir. İsmet Paşa'nın askeri ve insani niteliklerinden övgüyle bahseden ve Müttefikler adına Mustafa Kemal Paşa'ya iyi niyet temennilerinin iletilmesini rica eden generallere teşekkür eden İsmet Paşa, sulhun önemine dikkat çekerek bundan sonra bütün tarafların iyi ilişkilerin inşası için çalışması gerektiğini vurgulamıştır.

In according to this news, after the signing of Lausanne Peace Treaty, the Generals of the British, French and Italian Occupation Forces spoke highly of the warmth and hospitality shown by the Turkish people during their service in Istanbul by visiting İsmet Pasha, who came to Istanbul. Ismet Pasha thanked the generals who praised Ismet Pasha's military and humanitarian qualities and requested that goodwill wishes be conveyed to Mustafa Kemal Pasha on behalf of the Allies, and emphasized the importance of peace and outlined that all parties should work for the building of good relations from now on.

İsmet Paşa Hazretlerini İstanbul'da Müttefik Devletler generalleri ziyaret ederek muvaffakiyetini tebrik eylemişlerdir

İstanbul: 11 (A.A) – Dün İsmet Paşa Hazretlerini ziyaret eden generaller tarafından irad (yapılan) olunan nutuklarla Paşa Hazretlerinin mukabelesi ber vech-i âtidir:

General Harington'un nutku şudur: "On ay evvel sizinle Mudanya'da tanışan Müttefik Devletler generalleri, size Türkiye'nin saadet-i âtisi için teminatta bulunmaya ve onun menfaatlerini bu kadar muvaffakiyetle müdafaada ve hayrete şâyan vecihle vazifeyi ifâda gösterdiğiniz kudretten dolayı tebriklerini beyan eylemeye gelmişlerdir. Sulhun neticesinin istihsâlinde Müttefik Devletler generalleri birinci halkayı teşkil etmişlerdir. Generaller, vaktiyle size Garp ordularını idare eden bir asker sıfatıyla mülaki olarak askeri vasıflarınızı nasıl takdir etmişlerse ondan sonra da gösterdiğiniz bir racul-i devlet meziyetleri ve vasıflarını öylece takdir etmişlerdir. Generaller asker oldukları için sulh şartları ile alakadar olmamışlardır. Fakat, bilhassa asker sıfatıyla bu vazifeleri geçen sene zarfında hiç de kolay olmamıştır. Bu vazifenin netice-pezir olması her iki taraftan hüsn-i niyet ibrâz edilmiş olmasından ileri gelmiştir ki, [bu] mûceb-i memnuniyettir. Fakat bu arada bazı hadiseler vukua gelmiş ise de bunlar, vaziyetten ve bunun şeklinden ileri gelmiştir. Bu hadiseler arasında başlıca müşkilâtı (zorluklar), işgal orduları aleyhine yapılan fiiller vücuda getirmiş ise de bunların suret-i hallinde Türk Milleti'ne karşı nezaket ibraz edilmiş ve onun dilhevâhına muvafık bir suret-i tesviye bulunmuştur. Müttefik Devletler generalleri aynı zamanda şehrimizin sıhhi şartlarının tanzimine ve sulhun imzası münasebetiyle dost ordular arasında mûtad resm-i selamın teati ve iadesine mesai sarf ederek ananevi dostluğun yeniden ihyasını pek çok arzu etmişlerdir. Ben İngiltere orduları nâmına Türk ve İngiliz kuvvetlerinin Kırım Muharebesi'nde samimi hislerle mütehassis olarak yan yana yürüdükleri günleri meserretle yâd ediyorum. Müttefik Devletler generalleri, Müttefik ordularının takarrür eden şartlar dairesinde hiçbir hadiseye mahal vermeyecek surette tarafeynin mütekâbilen şeref ve haysiyetlerine muvafık surette çekilmesini arzu etmektedirler. Tahliye, Muahede'nin tayin ettiği hükümler dairesinde tamamen icra edilerek Muahede'nin tasdikinden itibaren altı hafta zarfında içerisinde intaç edilecektir. Bu yolda icâb eden tertibât alınmış olup münasip zaman hulûl eder etmez bu tertibât Türk mümesillerine iblâğ edilecektir. Lüzum-ı harbiyenin tesellümü için tedbirlere tevessül edilmiştir.

Müttefikler, Türk mümesillerinin bu hususta izhar edecekleri arzuları mümkün olduğu kadar tatmine son derece gayret ederek kendileriyle teşrik-i mesaide bulunacaklardır. Müttefikler, çekilirken arkalarında birçok ölü asker bırakacaklardır. Fakat vazifelerini ifa ederken düşüp ölen bu askerlerin hatırasına Türk Milleti'nin hürmetkâr davranacağına emniyetimiz vardır. Her yerde mûtad olduğu vecihle işgal orduları tarafından da gayr-i muharip olarak istihdam edilen şahısların rencide edilmemesini iltimas etmek isteriz. Gerek şahsımın ve gerek Müttefik Ordularının halisane temennilerinin ve şehirde üç müttefik generalle husûle gelen dostluğun tahattur buyurulmasını rica eder ve Reis Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine hürmetlerimle en hayırhâhâne temennilerimin iblâğını rica ederim. Sözüme nihayet verirken bu vesileyle bize daima nezaket ve muavenet eden Doktor Adnan Bey ile Refet ve Selahaddin Adil Paşaların bu nezaket ve muavenetlerini yâd etmeyi bir vecibe bilirim."

Fransız İşgal Kıtaları Kumandanı General Charpy, söz olarak İngiliz Generalinin sözlerine tamamen iştirak ettiğini söylemiş ve demiştir ki: "Müttefikler Türkiye'yi terk ederken Türk milleti hakkında en riayetkâr hisleri de beraber götüreceklerdir. Türk generallerine ve bilhassa Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine karşı pek amik bir hürmet ve takdir hissi ile mütehassisim."

General Charpy, Türkiye hakkındaki intibâlarını hararetli ve samimi bir lisan ile izah etmiş ve sözü İtalyan Generali Monbelli'ye bırakmıştır. General Monbelli demiştir ki: "İtalyan Ordusuna mensup kıtaların Türkiye'de bulunduğu esnada gördüğü dostane muameleyi hatırlamamak imkânı yoktur. Benden evvel hissiyâtını beyan eden arkadaşlarımın temennilerine ve hissiyatına tamamen katılıyorum."

General Monbelli'den sonra Hariciye Vekili İsmet Paşa Hazretleri her üç müttefik generale hitaben âtideki nutku irâd etmiştir:

"Mudanya'da başlayan dostluk muârefesi bende kıymetdâr bir hatıra bırakmıştır. O zaman samimi bir surette cereyan eden müzakereler, bugün hüsn-i netice vermiş bulunuyor. Binâenaleyh bundan sonra aynı şartlar dairesinde yapılacak olan müzakerelerin de aynı netice-i haseneyi tevlit edeceği kanaatindeyim. Bu dostluğun Lozan Konferansı müzakerelerinin umumi cereyanına hâkim olmasıdır ki neticenin muvaffakiyetle tetevvüç etmesini mümkün kılmıştır. Gösterdiğiniz nezaketin hatırası ne derece mahfuz kalmışsa, harbin vazifelerini kemâl-i şiddetle ifa eden Türk askerinin sulh zamanında da evini tarsin için aynı şiddetle çalışacakları kanaatinin mahfuz kalmasını temenni ederim. Harpte mühim bir âmil olan bu kuvvetler, sulhta da sükûnu muhafaza için aynı kuvvet ve tesiri haiz olacaklardır. Mütekâbilen beslenen halisâne hisler tahliye meselelerinin matlûba en muvafık bir şekilde cereyan edeceğini şimdiden tahmin ettirebilir. Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine karşı beyan ettiğiniz hissiyât-ı hürmetkârâneyi bizzat iblâğ etmekle pek ziyade mahzûz olacağım."

"Baş murahhasımızla generaller arasında", Hakimiyet-i Milliye, 12 Ağustos 1923, s. 3.

"Lozan kahramanlarına karşı"

Rıza Gevher imzasıyla yayınlanan bu makalede İsmet Paşa, Rıza Nur Bey ve Hasan Bey öncülüğünde Lozan'da barışın imzalanması için yoğun çaba sarfeden ve zorlu koşullarda mücadele veren Türk Temsil Heyeti'nden övgüyle bahsedilmiştir. Lozan'da atılan imzanın modern Türkiye Devleti için sağlam bir temel olacağını, Osmanlı Devleti'nden beri asırlardır yaşanan felaketleri artık sonlandıracak büyük bir kazanım elde edilmiş olduğunu, bunun ise büyük, ihtişamlı ve parlak bir siyasi zafer anlamına geldiği belirtilmiştir.

In this article, published under the signature of Rıza Gevher, the Turkish Representative Committee, led by İsmet Pasha, Rıza Nur Bey and Hasan Bey, that made great efforts for the signing of peace in Lausanne and struggled under difficult conditions, was praised. It has been stated that the signature signed in Lausanne will be a solid foundation for the modern Turkish State, that a great gain has been achieved that will give end the disasters that have been experienced for centuries since the Ottoman Empire, and that this means a great, glorious and brilliant political victory.

Lozan'da, Türkiye'ye vesikaya müstenit bir istiklal ve mevkii-i mahsus kazandırmaya muvaffak olan murahhaslarımızı ve muavinlerini, bugün şanlı bir zaferden dönen fatihler, galipler gibi karşılamak saadetini duyacağız. Üç Türk evladı beraberlerinde götürdükleri zafere dayanarak fakat en çok zekâ ve taşıdıkları ulvi ruhtan istifade ederek, uzun senelerden beri ayaklar altına alınan ve çetin bir cidalin semerelerine rağmen tanınmak istemeyen Türk hukukunu, Türk emellerini fevkalbeşer bir azim ve irade ile müdafaa ve istihsale muvaffak olmuşlardır. Murahhaslarımızdan her biri kendi hissesine en büyük şerefi kayıt eylemiş ve murahhaslarımıza muavenet edenlerin kâffesi en büyük hizmetten mütevellit şükranımızı kazanmışlardır.

Rıza Nur Bey'in hasımlarıyla göğüs göğüse yaptığı cidali, Hasan Bey'in türlü muammâlarla muhit mali meselelere nüfuzda gösterdiği kudreti, memlekette minnetle karşılamayacak bir fert yoktur. Çok kıymetli baş murahhasımıza, muhterem Hariciye Vekilime gelince, o Türk vatan ve evladının kurtulması için gönderilmiş aziz vücutlarımızdan biridir. Lozan'daki hissesi, Cidal-i Milli'nin en müşa'şa zaferlerindeki hissesi kadar büyük ve belki daha yüksektir. İsmet Paşa Hazretlerinin, memleketine ifa eylediği hizmeti iyice görmek ve anlamak için, ihraz eylediği muvaffakiyet ve neticenin köklerinin nerede bulunduğunu araştırmak lazımdır. Eğer baş murahhasımız Lozan'da yalnız kılıcının hakkını isteseydi ve onun vazifesi Yunan istilası ve İtilaf Devletleri'nin içerimize girmeleriyle hâdis olan vaziyeti düzeltmek olsaydı, kendisini çoktan aramızda görür ve sulhtan çoktan dönmüş bulurduk. İsmet Paşa'yı Yeni Türkiye ve Yeni Türk nesli, zaferle neticelenen bir harbin hesaplarını temizlemeye değil, asırlardan beri Türklüğe karşı tatbik edilmekte olan haksızlıkların ortadan kaldırılması niçin göndermişti. Baş murahhasımız işte bütün kuvvetini, bütün zekasını, bütün azmini bu neticenin istihsaline sarf eyledi. Onun içindir ki, Lozan galiplerinin hizmetlerini herhangi bir siyasi muvaffakiyetin fevkinde görüyoruz. Onun içindir ki İsmet Paşa Hazretlerini ve arkadaşlarını ifadesi yalnız kalplerimizde bulunan bir samimiyet ve tehâlük ile karşılıyoruz. Hakikaten baş murahhasımıza karşı bugün bizim söyleyeceğimiz ve yazacağımız bir söz kalmamıştır. Ona karşı söylenebilecek ve yazılabilecek her şey kalemle ifade olunmuştur. İsmet Paşa bir harp kahramanıdır. Zaferden zafere koşan bir kumandan, siyaset sahasında bütün kudretini gösteren bir diplomattır, milli bir dehadır.

Fakat aynı zamanda Türk tarihinin revişini değiştiren, Avrupa diplomasisinin Türkiye' ye karşı takip eylediği usulü esâsından bozan nadir bir Türk zimamdarıdır. İsmet Paşa Hazretlerinin siyasi sahadaki

muvaffakiyeti bir eser değil, bir harikadır. Bir buçuk asırdır Avrupa'ya giden ve Avrupalılarla karşılaşan Osmanlı İmparatorluğu'nun şâşâlı diplomatları, muvaffakiyet adı altında, vatanın altına bir felaket yerleştirerek dönmüşlerdir. Her muahede, Türk istiklalinin bırakılan bir parçası olmuştur. Bu parlak siyasiler, kendilerinden sonra gelecek nesile bir refah, saadet devresi değil, yalnız zamanları için bir istirahat devresi temin eylemişlerdir.

Çok defalar, bir hudut çizgisinin ileri geri alınmasıyla ilan edilen muvaffakiyetler, hakikatte milli hayatı doğrudan doğruya ezen gayri siyasi bir istiklalin inhidamı bahasına yapılmıştı. O zaman Türk vatanı yalnız kuru bir toprak, Türk istiklali yalnız kuru bir laf telakki ediliyordu ve bu, bir buçuk asır aldatıcı ve göz boya [yı]cı bir suretle devam etti. Avrupa'da bu suretle Türk'e has bir siyaset usûlü vücuda geldi ve gittikçe kökleşerek koca bir milletin dizginleri, hâriçte birkaç ecnebi eline geçti. İşte Lozan'da İsmet Paşa'nın kazandığı en büyük zafer, bu asâr-dîde felaketleri kökünden yıkmak ve üzerine genç Türkiye'nin istikbâlini temin eden bir temel kurmaktadır.

İşte bundan dolayıdır ki, baş murahhasımız yalnız bir harp vaziyetine nihayet vermiş değildir diyoruz. Lozan'da yaptığı en büyük iş, felaketli asırların bizi altında bıraktığı enkazı müşterek bir sa'y ile kaldırmaya muvaffak olmasıdır. Eğer bu vaziyet düşünülmemiş ve elimizden gitmiş olan iktisadi ve mali istiklalimiz istirdat olunmamış olsaydı yakın bir âtide bu kadar şâşâdar zaferimiz de aynı enkazın altında kaybolup gidecekti.

Başka murahhasımızı ve bütün arkadaşlarını, işte bu derin bir sa'yin bizi mecbur bıraktığı bir şükran ile selamlıyoruz.

Ziya Gevher, "Lozan kahramanlarına karşı", Hakimiyet-i Milliye, 13 Ağustos 1923, s. 1.

"Rıza Nur Beyefendi ile bir mülakat"

Lozan'daki Türk Temsil Heyeti üyelerinden Rıza Nur Bey, Hakimiyet-i Milliye Gazetesine TBMM'de verdiği mülakatta Lozan Barış Antlaşması hakkındaki değerlendirmelerini paylaşmıştır. Türkiye'nin tam bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünün bu antlaşma ile garanti altına alındığını ifade eden Rıza Nur Bey, kapitülasyonların kaldırılmasının paha biçilmez bir öneme sahip olduğunu detaylandırarak anlatmış ve ülkenin yeniden ihyası için atılacak temelde bulunmasını zorunlu ilkeleri sıralayarak modern ve gelişmiş bir ülke için eğitim ve ekonominin en öncelikli konular olduğunu savunmuştur.

Rıza Nur, one of the members of the Turkish Representative Committee in Lausanne, shared his evaluations about Lausanne Peace Treaty in an interview he gave to the Hakimiyet-i Milliye in the Grand National Assembly of Turkey. Expressing that Turkey's full independence and territorial integrity were guaranteed with this treaty, Rıza Nur Bey explained in detail that the abolition of the capitulations is of invaluable importance and listed the principles that must be found as a basis for the regeneration of the country, and it is important to ensure that education and economy are essential for a modern and developed country and argued that these were the top priorities.

Muhterem ve kıymetli murahhasımız muahedelerin şimdiden sonra önümüzde açtığı yolu açık bir ifade ile anlatmışlardır

Dün muharrirlerimizden biri, Murahhas Heyeti'mizin azasından Rıza Nur Beyefendi'nin Meclis'in kısa bir teneffüsünden istifade etmek için bahçeye çıkması üzerine kendilerinden bir mülakat rica eylemiş ve kıymetli murahhasımız iliştiği bir sıra üzerinde muharririmize şu beyanlarda bulunmuştur:

Yapılan sulh, memleketimizin ve milletimizin kapitülasyon gibi tamamıyla terakki ve inkişâfına mâni olan kuyûttan kurtulmasını ve geleceği için serbest serbest yürüyebilmesini temin etmiştir.

Bu muahede, bize birçok kaybolmuş toprakları kazandırdı. Ecnebi müesseseler ve idarelerin siyasi nüfuzlarını memleketten kaldırdı. Bu muahede, mütekabiliyet esası üzerine mübtenidir. Yani biz her verdiğimiz şeyi mütekabilen onlardan almışızdır. Ve orada aciz bir vaziyette değil, onlarla müsavi bir derecede müzakere etmişizdir.

Osmanlı hanedanına ait devreye böyle bir menfaatli ve bu tarzda yapılmış bir muahede nasip olmamıştı. Müzakereler çetin, kâh haşin, pek müşkilatlı olmuştur. Fakat üç dört asırdır terâküm eden seyyiâtın bir tasfiye-i hesâbıydı. Bâhusus hebâen mensûren mahvedilen o istikrazlar ve hele Meşrutiyet'ten sonra olan istikraz ve mali muâmeleler öyle Arap saçı gibi karışık ve öyle şedid, zehir gibi muzır idi ki, bunların tasfiyesi en büyük müşkilâta tesadüf ediyordu. İşte bunlardır ki, yorucu ve uzun müzakerelere sebebiyet vermiştir.

Şunu ilave etmek isterim ki, yapılan istikrazların mahiyeti anlaşıldığı vakitte insan aklını zayi eder. Milletten herhangi fert, bunların müthiş mahiyetini bilse, mutlaka tüyleri ürperir. Mesela şunu söyleyeyim ki, o istikrazlarda Avrupalılar bize otuz kuruş vermiş, yüz kuruş borç yazmış, üste de her sene faizini almıştır. Bu zavallı fakir millet, o saygısız racul-i devletin alıp ta lüzumsuz olarak israf ettikleri borçları çoktan ödemiştir. Fakat bu öyle bir murâbahacılık muamelesidir ki, borcu bugün aldığı paradan birkaç kat fazladır ve her sene faiz verir ve borç eksilmez. Şöyle bir tabir buluyorum: Avrupa murâbahacıları Türk milletinin burnuna altın bir halka takmışlardır ve zavallıyı ölüm halinde sürükler dururlar. Millet bu borçlardan kurtulmayı kendisine bir ideal yapmalıdır.

Adliyemiz istediği gibi milletimizin kanuni dairesinde hüküm verecek ve adalet tevzî edecektir. Askeri hiçbir tahdid kuyûdumuz yoktur. Bu muahede ile Türklük esası iyice takarrür etmiştir ve Türklük adımıyla atılarak hedefimize varılmıştır. Memleket, her vakit Türkiye işlerine müdahale alet ve sebebi olan Hıristiyan unsurları mübadeleye tabi ederek mütecânis bir hal almıştır ki bir devlette âtinin tecânüsü hayattır ve hangi devlet ki gayri mütecânis olmuş ve muhtelif unsurlardan terekküb etmiş ise mutlaka mahv ve münkariz olmuştur. Bu suretledir ki, bu muahede bu inkıraz sebebini de ref etmiştir.

Ekalliyetler muarızlarımız, Hıristiyan unsurlar meyânına gayri Türk olan Müslüman unsurları da ithal etmek istemişlerdi ki maksatları onları da kendilerine devletimizin umûr-ı dahiliyesine müdahale için bir unsur olarak elde tutmaktı. Ara sıra onları tahrik ile devletin vücudunda buhran-âmiz hastalıklar tevlid ederek devleti, milleti zayıf düşürmekti. Fakat bu dahi ref edilmiştir. Gayri Türk Müslüman unsurların bugün Türk'ten farkı kalmamıştır. Muahede böyle kapitülasyonların adli, mali, iktisadi ve sıhhi her nev'ini kaldırmış; milletin iktisâdiyat sahasında da istediği gibi küşâyiş yolunu men edecek bütün mâniaları kal' eylemiştir. Bu halde milletimiz asırlardan beri ıstırap çektiği bağlardan kurtulmuş, tam bir hürriyet, taze bir hayat bulmuştur. Bu sulh ile Türk milleti yeni ve mesut bir hayat devresine

kadem-i nihâde olmuştur. Türk'ün binlerce seneden beri gelen tarihinde mesut günler olduğu gibi felaketli kara günler de olmuştur. Türk milleti birkaç defa izmihlâle gitmiştir. Fakat Türk milletine, kudret-i fâtıranın verdiği bir yüce zindeliği ve pek mümtaz tabii hasletler vardır ki, onlarla o felaketli günlerde de ve'l-bâsü bâde'l-mevt'e mazhar olmuştur ve bugün dahi öylece olmuştur. Hâsılı kavi, genç, taze ve asrî bir Türkiye meydana gelmiştir. Fakat âti temin edecek ve terakki yollarında milleti ilerletecek yürütecek şeyler bu sulh ile başlıyor. Binâenaleyh bilhassa maarif ve iktisâdiyat sahasında nasıl ki harbe ve sulha çalışmışızdır, o gayretle bu sahalarda da çalışmalıyız. Milleti bu askeri ve siyasi zafere isâl eden sebeplerin en esaslıları bir defa Türklüğünü anlayıp sırf milliyetperver bir prensip ve sistem üzerinde yürümüş, hakimiyeti şahıslar alinden alıp bizzat kendisinin yed-i hakkında temerküz ettirmiş ve asrî fikirlerle yürümüş olmasıdır. Binâenaleyh âtimizin selâmeti nâmına daima bu esaslar üzerinde yürümemizi vakalar bize öğretmektedir. Bunlardan inhiraf felakettir. Binâenaleyh biz bugün üzerinde ilerleyeceğimiz yolları şöyle hulâsa edebiliriz: Türkçülük, laisizm, nasyonellik, asrîlik. Fiiliyat sahasında yapacağımız şey, en ziyade milletin dimağını yükseltmek ve ceplerini servetle doldurmaktır. O halde demek [ki] maarife büyük gayret edeceğiz, bütün köylere mektep yapacağız, köylüyü irfânen yükselteceğiz. Diğer taraftan iktisâdiyata, takât-i beşer dahilinde ne kudret mümkünse onunla sarılacağız, halkı zenginleştireceğiz. İktisâdiyat sahasının iki mühim tezgâhı vardır ki onlar da şirketler ve bankalardır.

Maatteessüf, bugüne kadar Türk milleti başka şubelerde terakki ve tekâmüller gösterdiği halde bu şubede cahil bulunuyor. Binâenaleyh güzîde gençlerden seçip yüzlerce, binlerce insanımızı bu sahada yetiştireceğiz ve bu, memleketin hakiki saadeti bunun esâsı olacaktır. Millet, artık bu sulh içinde maarif ve iktisat sahasında fevkalâde çalışmalıdır ve böyle harbe ve sulha çalıştığımız gibi bugünden itibaren böyle çalışırsak bu devletin âtisi pek emin ve parlak, mühim bir devlet olur ve millet refah ve saadet içinde kalır.

"Rıza Nur Beyefendi ile bir mülakat", Hâkimiyet-i Milliye, 14 Ağustos 1923, s. 3.

"Kararlarda 'Muhassala-i Muhâkeme' (Muhakemenin elde edilen sonucu)"

Hâkimiyet-i Milliye yazarlarından Ziya Gevher, İsmet Paşa'nın Lozan Barış Antlaşması'nın TBMM tarafından tasdik edilmesini talep ederken Meclis'te yaptığı konuşma üzerine bir makale yazmıştır. Bu yazısında Milli Mücadele sonrasında zorlu bir konferans sürecinden geçerken verilen mücadeleye dikkat çeken yazar, elde edilen siyasi zaferin kazanımlarının iyi anlaşılmasının gerekliliğini dile getirirken onu anlamaktan uzak bazı görüşleri içeren zararlı yayınların kısır teorilerden başka somut bir karşılığının olmadığını belirtmiştir.

Ziya Gevher, writer of Hâkimiyet-i Milliye, wrote an article on the speech İsmet Pasha who made in the Assembly while demanding Lausanne Peace Treaty to be approved by the Grand National Assembly of Turkey. In this article, the author, who drew attention to the struggle that was fought while going through a difficult conference process after the National Struggle, expressed the necessity of understanding the gains of the political victory well, and stated that harmful publications containing some views that are far from understanding it have no concrete counterpart other than sterile theories.

İsmet Paşa Hazretlerinin, Büyük Millet Meclisi'nden Lozan'da akdedilen yeni muahedenameyi tasdik talep ederken irâd eylediği nutku, şu sütunlarda birkaç cümle ve bir iki sütunla teşrih eylemek imkânı yoktur. Bu, yalnız bir cidal devrinin ve onu takip eden bir müzakere safhasının uzun vekâyini ihtiva etmesinden değil, aynı zamanda hadiseler ve neticelerini pürüzsüz bir vüzûh, beliğ bir ifade ile kıymetli bir eser olarak ve millettaşlara vermiş olmasıdır.

Muhterem Hariciye Vekilimizin eseri hakkında umumi bir mütâlaada bulunmak, bu eserin kuvvet ve cazibesini kaybetmek olur. Bunun için biz, yalnız vesile çıktıkça, içinden harekâtımıza rehber olacak fıkraları alacak kıymetli bir dimağın müşahede gözlem, kanaat ve tavsiyesinden azami ne suretle istifade edebileceğimizi şerh eyleyeceğiz ve İsmet Paşa Hazretlerinin bu mühim nutku her zaman karıştırmak için daima elimizde ve önümüzde olacaktır.

Harp halini arkada bırakarak sulh devresine girdiğimiz şu günler içinde, karşısında bulunduğumuz bazı neşriyat, milli cedeldeki ruh ve kuvvetin nereden geldiğini kestirememekten mütevellit bir hâlet-i ruhiyye kaynaklanan bir ruh hali için, İsmet Paşa Hazretlerinin nutkundan çıkardığımız bir fıkraya en müteredditve zayıf kalp ve dimağlar için kuvvet verici bir ilaç olarak ortaya koyacağız. Dimâği faaliyetlerini, yalnız kitaptan alan bazı nazariyatçılar, bugün hayat ve terakkinin bu kitap satırlarının tavsiyelerinde bulunduğunu zannederek şimdiye kadar tuttuğumuz yolun sulhun tesisi gününden itibaren birden değişmesi ve hâkim olan ruhun esaslı bir tebeddüle uğraması tavsiyesinde bulunuyorlar ve hatta bundan dolayı siyaset ve idare tadilata uğraması lüzumunu ileri sürüyorlar. Bütün bu fikirler İstanbul gazetelerinin bazılarında şu veya bu vesile ile şu veya bu imza ile tekerrür edip durmaktadır. Şimdiye kadar takip edilen gayeyi kavrayamayan ve bütün hadiseleri uzaktan seyrederek bağlandıkları nazariyatla mukayeseye uğraşanlara karşı münakaşalı bir mukabeleye girişmekte hiç bir fayda mevcut değildir.

Bu akim nazariyeler, zamanın her gün üzerlerine koyacağı ağır tabakalar altında kendiliğinden çürüyüp gidecektir. Çünkü bu zevat, dört senedir faaliyet gösteren ve en parlak netice ile kapanan hayat safhasının müspet ve muayyen bir programın tatbikinden ziyade zuhurat ve tâli'in birer cilvesi olduğu gafletinde bulunanlardır. Onun içindir ki, fırsatlar kendilerini şaşırtmış ve muzlim görünen vaziyetler karşısında çok telaş etmiş ve gözleri kamaştıran aldatıcı hadiseler önünde, sakin ve dûrendiş tenkide kalkışmışlardır. İşte biz, bu gibi tenkitlere en müskit cevabın İsmet Paşa Hazretleri'nin nutkunda bulunduğunu ve âtinin ne kadar mümen olduğunu göstereceğiz. Muhterem Hariciye Vekilimiz, Lozan'da harp ile sulh tanklarının tesâdüm ettiği hadiseler ve vaziyetlerden bahsederken diyordu ki:

"Milli Hareket'in hiç bir safhasında hesapsız bir karar ve hesapsız yere cüret yoktur. Eğer en vasıtasız ve en müşkül zamanlarımızda zahiren ümitsiz zannolunan bir müdafaaya veya bir taarruza karar vermişsek mahzâ gözümüzün pek olduğu için herçi-bâd-âbad diyerek vermemişizdir. Böyle bir kararı ancak içinde bulunduğumuz vaziyete göre milletimizin talep ettiği maddi menfaatleri yegâne temin eden tedbir olduğu için vermişizdir. Kararlar hep birer muhassala-i muhâkemedir."

İşte sulhtan sonra atacağımız adımların sıhhat ve zindegîsinde müteredditbulunanlar, bilhassa kararların daima bir muhassala-i muhâkeme olduğunu iyice hatırlarında tutmaları lazımdır. İsmet

Paşa Hazretleri en veciz bir ifade ile bütün bu istihlâs mücâhedesinin bir akıl ve zekâ eseri olduğunu göstermiştir.

Eğer arka arkaya sevk ve israf olunan bir kuvvet olsaydı, eğer bir an için tâli'a rabt-ı kalb ederek hareket edilseydi, milletin bütün hayat ve servetinin mahvedildiği bir Harb-i Umûmi neticesi felaketinin tekerrüründen başka bir netice alınması ihtimali yoktu.

Dün ile bugünün arasına bir hatt-ı fâsıl koymak ihtimali yoktur ve yeni Türkiye aynı siyaset içinde devam edecektir. Harbin nihayeti bizim için ne bir emniyet işareti, ne de bir refah devresidir. Harp bitmekle bundan dört sene evvel hesapla intihâb olunan bir hedefin üzerindeki yolda bir menzile erişilmiştir. Önümüzdeki yol henüz çok uzundur, yalnız hedefimiz bütün vüzûhuyla karşımızdadır. Onun için yolumuzda bir inhiraf tavsiyesinde bulunmak, hedefin nerede ve bu hedefe gitmek için ne kadar yol kat edilmiş olduğunu anlamamak olur.

Binâenaleyh memleketi dört senedir cüretle değil, kararla, muhassala-i muhakemenin neticesiyle hareket etmesini bilen zimamdarlarımızın eline emniyetle bırakmışızdır ve bizi en müthiş manialar ve hafrelerden geçirerek hedefi karşımızda tam ve vâzıh olarak göstermekte âmil olanların usul ve sistemine daima bağlı bulunacağız. Memlekete hakiki hizmet, tutulan yolun üzerine mania koymamak, varsa tehlikeleri temizlemektir. Bilhassa bu ağır yükü üzerlerine almış olanların bu akıl ve zekâ kuvvetinin ne sadık taraftarları olduğu bu kadar veciz bir ifade ile anlaşıldıktan sonra, boş nazariyat ve lüzumsuz neşriyatın memleket için faydadan ziyade bu faydayı esirgemek addedebileceğimizi pervasız söylemek zamanında bulunduğumuza kâniyiz. Dün kararlarını muhakemenin muhassalasından alan bir heyet iş başında oldukça, istikbal hakkındaki bütün kararların aynı ölçüden geçeceğini görmemek, gafletin marazî bir şeklidir.

Ziya Gevher, "Kararlarda 'Muhassala-i Muhâkeme' (Muhakemenin elde edilen sonucu)", Hakimiyet-i Milliye, 28 Ağustos 1923, s. 1.

"Zaferimizin New York'ta tesidi (kutlanması)"

New York'ta yayınlanan Birlik adlı Türk Gazetesi'nde neşredilen bu haberde New York ve Philadelphialı Türklerin Lozan Barış Antlaşmasını coşkuyla kutlamaları anlatılmaktadır. Mustafa Kemal Paşa'ya Türk Teavün Cemiyeti olarak tebrik telgrafı çeken Amerikalı Türklerin, Kurban Bayramında denk gelen Antlaşma'nın imzasını, bayram namazı sonrası süslenmiş otomobillerle geçit merasimi yaparak konvoy halinde pikniğe giderek kutlamışlardır.

This news, which was published in the Turkish newspaper Birlik, published in New York, describes the enthusiastic celebration of Lausanne Peace Treaty by the Turks of New York and Philadelphia. The American Turks, who sent a congratulatory telegram to Mustafa Kemal Pasha as the Turkish Teavün Society, after the Eid prayer celebrated the signing of the Treaty, which coincided with the Eid al-Adha, by going to a picnic in a convoy with decorated cars.

Türk Sancağı yeniden New York caddelerinde dalgalandı. Vatandan ayrı düşmüş Türklerin kalbi ***daima bizimle beraberdir.***

New York'ta çıkan Birlik refikimizin 1 Ağustos tarihli nüshasından:

Geçen Pazar, New York'un Türk ve Müslümanları bir vatan günü yaşadılar. O gün üç bayram birden tesit edildi. Ruhlarında derin bir neşat taşıyan kardeşler, Türk vatanının son kurtuluş gününü, mübarek bir bayram namazında ulûhiyete teveccüh eden kalplerle teside gelmişlerdi. Türk Ocağı'nın müzeyyen süslenmiş bir sakıfı altında toplanan bu halk, o gün üç büyük günün şerefini yaşatacak, onu kutlayacaktı. Bu garip diyarlarda lakayt yılların ruhlara ilkâ ettiği acılıklar ne de olsa bugün biraz hafifliyor, simalardaki alâim-i beşâşet fark ediliyordu. Herkes okunan ilahi kitabı dinliyor, nazarlarını maneviyat alemine atfederek vicdanına bu ahenk içinde bir huzur veriyordu. Bu huzura daima fikrinde taşıdığı son zaferinin sevinci de inzimam ediyordu.

Namazı müteakip ananevi İslam ruhunun verdiği derin uhuvvetle herkes bayramlaştı. Nazarlarda bir birlik hissi, bir ayniyet duygusu okunuyor, bu duygunun tevlit ettiği kardeşlik ve şefkat görünüyordu.

Uykularına bu kudsi dakikaları feda edenler onun verdiği zevkten, onun yarattığı kardeşlik hissinden mahrum kalırlar.

Bu umumi muâyedeyi müteakip herkes ağırlandı, memnun ve sevinçli o günü tesit için söylenen sözleri dinlediler. 24 Temmuz gününü[n] bize on beş sene evvel ilk Meşrutiyet gününü getirdiğini ve bu defa da o meşrutiyeti vasi bir inkılapla Hakimiyet-i Milliye'ye kalp edip dünyaya tanıttırdığını bir defa daha öğrendiler. Bu tesadüf Türk ve İslam dünyası için bir beşaret-i hayırdır. "Bugün burada yüksek duygularla takviye ettiğimiz bu kardeşliği daima yaşatalım ve milli vazifemizi bilelim". İşte son sözler buydu ve herkes de bunu diliyordu.

Şimdi dış kapıda otomobiller bekliyor, bu zafer gününün sevincini herkes yalnız içinde taşımakla iktifa etmiyor, onu izhar etmek hissini duyuyor, her taraf dostlar ve düşmanlar bu sevinci işitmeli, al bayrağın şerefini görmeli. Bayraklar serildi, kurdelalar asıldı, bu büyük tenezzüh otomobilinin tarafeynine şu büyük yazılı bezler gerildi: 'Hoşgeldin Yeni Türkiye, hürriyet ve istiklalin son yavrusunu tesit'.

Bu süslü otomobile herkes birer birer yaslandı. Öndeki iki motorlu polis bu yeni ve hür Türkiye'nin bu kadarcık halk ile olsun resm-i tesidini himaye edecek güzergahta ona hürmet etmek lüzumunu hissettirecekti.

New York'un en parlak caddesinde otuz dördüncü sokağa kadar gidildi. Oradan diğer şâşâlı caddeye dönüldü. Geçtik, geçtik... Bu ahenk-i teganni ile revan olan müzeyyen otomobile caddelerde herkes takdirle karışık hayran bakıyordu. Evet Türkiye bir zafer ve istiklal kazandı, bunu herkes hatırlıyordu, bayrağımıza hürmetle bakıyordu.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey nazlı hilal,

Ebediyyen sana yok ırkıma yok izmihlal.

İşte bu alay ile Fort Hemington sahillerine hareketimizden bir saat sonra vasıl olduk ve orada tatlı bir gün yaşadık. Kurban etlerinden öğle yemeği orada ihzar edildi, eğlenceli bir ziyafet verildi. Hava pek munisti. Dalgalar içine birçok arkadaşlar dalıp çıktılar. Güle oynaya o gün akşamı bulduk ve yorgun argın dağıldık.

Birlik

Philadelphia'lıların Duyguları

Philadelphia'daki vatandaşlarımız Lozan'da sulhun akdini müteakip eğlenceler tertip ederek izhâr-ı şâdumânî etmişler ve aynı zamanda Mustafa Kemal Paşa'ya tebrik telgrafı çekmişlerdir.

Gazetemize gönderilen mektubu ve telgrafın suretini neşrediyoruz:

New York'ta münteşir "Birlik" Gazetesi'ne

"O kadar vakitten beridir istihsâline çalıştığımız ve bu gayeye vâsıl olmak için azami fedakarlıklarda bulunduğumuz şerefli sulh nihayet imza edildi. Sulhun ilk neticesi harp mezâhiminden halâs ve işgal altında bulunan ana topraklarımıza yeniden kavuşmak oldu. Harp halinin devamı münasebetiyle memleketimizin bütün pazıları yalnız silaha hasr-ı mesai etmiş ve bundan dolayı memleketin bütün istihsal ve imar sahası o pazıların mesaisinden mahrum kalmıştı. Şimdi ise umumi bir terhis olununca bütün o pazılar müsmir mesai ile vatanın istihsâlâtına ve imârâtına feyz-bahş olacaktır ve vatanımızın harp yüzünden ve düşman zulmü ve tahribinden harap olan yerlerinin tamirine hemen başlamak mümkün olacaktır.

Lozan Konferansı'nda murahhaslarımızın ve bilhassa İsmet Paşa Hazretlerinin ibraz buyurduğu zeka ve kiyâset sayesinde bu sulhun bize her şeyden önce istiklâlimizi temin etmiş olduğundan dolayı mûma ileyhe ebediyyen medyûn-ı şükranız.

Kahraman kumandanımızın siyaset alemindeki maharetinin derecesini yalnız biz takdir etmiyoruz. Bütün matbuat aleminin neşriyatıyla sabittir ki, o zamanının en büyük diplomatlarının fevkindedir.

Milli hayatımızın hemen her safhasında azamet ve kudretini gösteren Türk dehası, o cephede olduğu gibi bu cephede de ihrâz-ı zafer etti ve tâliin mesut bir cilvesiyle o cephenin ön safında bulunan zât, şimdi de bu cephenin önünde bulunuyor. Cenâb-ı Hak hiç bir devlet adamına hiç bir kumandana bu kadar bir şân ve şeref bahşetmemiştir.

İsmet Paşa'nın siması, yeni Türkiye'nin tarihinde bir elinde kılıç, bir elinde kalem olduğu halde bir sulh ve cidal timsali şeklinde kalacaktır. Lozan Sulhu münasebetiyle biz yeni bir âleme giriyoruz. Fakat bu yeni âlemin yabancısı bulunmuyoruz. Zira o yeni alemi biz kendi idrak ve şuurumuzla hazırladık ve bu uğurda en aziz kanlarımızı akıttık. Bize o âlemi kazandırmak için başta Mustafa Kemal Paşa olduğu halde milleti ikaz eden ve milli hareketi sevk eden Millet Meclisimizle, millet kahramanlarına minnet ve şükranlarımızı arz etmeyi bir vazife biliriz.

Bu münasebetledir ki, geçen salı günü şerefli sulhumuzun imza edilmesi münasebetiyle biz Philadelphia Müslümanları o gece ta-be-sabah icrâ-yı şâdumânî etmekle beraber bu mesut günleri bize gösteren milletimizin halaskârı Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine ve Millet Meclisi'mize âtide tebrik telgrafnamemizi takdim etmekle de vazife-i minnet ve şükrânımızı ifa etmiş olduk.

'Hemen Cenâb-ı Hak şerefli sulhumuzu vatan ve milletimiz hakkında mübarek etmekle beraber bu uğurda canlarını feda etmiş olan kahraman şühedâmızı da derin bir minnet ve ihtiramla hatırlar ve onların mukaddes ruhlarına fatihalar ithaf ederiz.'

27 Temmuz 1923.

Philadelphia Cemiyeti Reisi: Süleyman Yaşar

Telgraf sureti:

Ankara'da Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

"Bugün bütün cihanı istiklal ve hürriyetimize hürmet ettiren şerefli bir sulh bayramını milletimize bahşeden siz halaskârımızı ve yüce Millet Meclisi'ni bütün kalbimizle tebrik ederiz. Dahiyâne ve ebediyyen şâyan-ı takdis mefkurelerinizle kahraman milletimizi ve harap vatanımızı emin ve mesut bir âtiye isâl için size uzun ömürler temenni ederiz."

Philadelphia Müslümanları

Türk Teavün Cemiyeti, sulhun akdedildiği gün Ankara Büyük Millet Meclisi Riyaseti'ne ber vech-i âti telgrafı çekerek Amerika Türklerinin bu büyük siyasi zafer üzerine hissettikleri sevinci ve samimi tebriklerini bildirmiştir.

Cemiyet, taşralardaki kardeşlerine de telgraflar çekmiştir.

Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celîlesi'ne,

"Lozan'da son ve muzaffer sulhumuzun heyecanlı sevinçlerini ve kalbî tebriklerimizi yüce Meclisinize arz eyleriz. Burada tesit merasimi yapılmaktadır.

New York - 24 Temmuz 1923, Türk Teavün Cemiyeti.

"Zaferimizin New York'ta tesidi (kutlanması)", Hâkimiyet-i Milliye, 30 Ağustos 1923, s. 3.

"Sulhtan sonra İngiliz fikri"

Times Gazetesi'nde yer alan bu makalede Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanması sonrasında İngilizler arasındaki fikir ayrılıklarına yer verilmiştir. Bu antlaşma ile Türklerin umduklarının da ötesinde kazanımlar elde ettiklerinin savunan makale, bunun onlar için açık bir övünç kaynağı olduğunu belirtmiştir. Avrupa'da bir savaş makinası olarak algılanan ve gayrimüslim azınlıklardan kendini soyutlamış Osmanlı Devletin mirasçısı olan kapitülasyonlardan arındırılmış yeni Türk Devleti'nin varlığını devam ettirmesi için ekonomik açıklık politikası izlemek zorunda olduğu, yabancı sermaye girişinin ise ancak güvenlik ve istikrarın sağlanmasına bağlı olduğu vurgulanmıştır.

In this article on the Times Newspaper, the differences of opinion between the British after the signing of Lausanne Peace Treaty were given. The article, which argues that the Turks achieved gains beyond their expectations with this treaty, stated that this was a clear source of pride for them. It was emphasized that the new Turkish State, which was freed from capitulations, which was the heir of the Ottoman State, which was perceived as a war machine in Europe and isolated itself from non-Muslim minorities, had to follow a policy of economic openness in order to continue its existence, and foreign capital inflows depended only on ensuring security and stability.

Anlaşılıyor ki, yeni İngiliz siyaseti ortada olan inkılabımızı kabul ile beraber efkârda (düşünceler) tereddüt hazırlamaktadır.

Times Gazetesi'nin son nüshasında bize dair şâyan-ı dikkat bir makale intişâr eylemiştir. Bu hususta ki fikrimizi sonraya bırakarak makaleyi aynen arz ediyoruz:

İstanbul'un tahliyesi Türkiye ve belki de bütün Şark-ı Karib tarihinde yeni bir fasıl açmıştır. On üçüncü asrın evâsıtından zamanımıza kadar Türkler, Avrupa'nın dimâğında büyük bir yer işgal etmişlerdi.

Sultan Osman'dan Kanuni Süleyman'a kadar birçok büyük sultanlar, Kostantiniyye'nin son eserlerini tahrip ederek zaferlerini Avrupa'nın göbeğine kadar sokmak tehlikesini gösteriyorlardı. Sir Thomas Roe gibi dikkatli müşahitler, hatta Sultan Süleyman zamanında bile Türk kuvvetinin hiçliğini anlamışlardı. Fakat inhitâta yüz tutan bu devlet, yine ara sıra satvetini gösteriyor ve dünyayı telaşe[ye] veriyordu.

Kırım Muharebesi bu ırkın askeri kudretinin hala yaşamakta olduğunu gösterdi ve bu suretle Türkiye yeniden Garp siyasetine büyük bir tesir icra etti. Almanya ile ittifakı, Büyük Harbi uzattı. Fakat neticede kendisi yine mağlup ve perişan oldu.

Selim-i Evvel'in kazandığı Mısır, Suriye ve Arabistan'ı bu savaşta kaybettiyse de Büyük Petro zamanından beri başında dolaşan büyük bir tehlikeyi de atlatmış oldu. Sevr Muahedesini takip vakalar, ona hürriyetini bahşetti. Gerek eskiden Düvel-i Muazzama ile akdettiği mukavelelerle, gerek bu Sevr Muahedenamesi ile yüklendiği birçok taahhütlerden kurtuldu. Yunanlıların felaketi, müttefiklerin ihtilafı Lozan Muahedesi ile neticelendi ve bu muahede Türkiye'ye cihanda evvelce hiç yüzünü görmediği müstesna bir vaziyet, siyasi bir muzafferiyet temin eyledi. Fakat bu zaferin içinde hürriyet olduğu kadar mesuliyet de vardır.

Yeni Türkiye piyade ileri karakol ateşleri görülen, Bahr-i Sefid'i silip süpüren ve iki defa Viyana'yı kuşatan bir devlet değildir, yalnız, son sultanlara nispeten daha serbest bir harekete maliktir. Mali ve iktisadi bağlarını atmıştır. Düvel-i Muazzama ekalliyetlerin himayesini deruhde etmişti. Bu himaye

şimdi kalktı. Türkler bunları öldürdüler, kovdular. Türk, birçok asırlardan beri ilk defa olarak evinde efendi kaldığından dolayı bi-hakkin iftihar edebilir. Hatta büyük devletler sırasına geçtiği için de sevinebilir. Kazandığı hürriyeti ne yapacağı, iddia ettiği mertebede yaşayıp yaşamayacağı görülecektir. Birçok Türklerin ideali ekalliyetlerden ve her şekilde Avrupa müdahalesinden kurtularak istedikleri gibi yaşamaktır. Fakat yeni Türkiye'nin zeki liderleri iyi bilmelidirler ki mücerred olarak kendi keyfine göre yaşamak istemek bu zamanda imkânsızdır ve böyle bir fikir Türkiye'yi harap eder. Eski düşmana harp meydanında ve müttefiklere konferans masası başında galebe çalmak cidden mûceb-i sürûrdur. Fakat üç sene İstanbul'da intizamı temin eden ve mevcudiyetiyle bir çok tehlikeli vakaları bertaraf eyleyen Müttefik Devletler askerlerinin hareketi, bittabi bir aksülamel tevlit edecektir.

Türkler herkesin birkaç ay evvel ümit ettiğinden fazlasını kazandılar. Lakin karşılarındaki vaziyet, Lozan'da tehir edilen meseleler bertaraf edilse bile yine pek parlak bir şey değildir.

Türkiye birçok sene süren harp ile arazi ve ahali yüzünden dûçar-ı fakr olmuştur. Eski padişahların hiç biri tebaasını kovmayı düşünmemişti. Şimdi kovulan gayri müslimler vaktiyle en yüksek memuriyetleri, karada ve denizde büyük kumanda mevkilerini işgal etmişler, Avrupa ile ticarete girişerek memlekete servet iddihar eylemişlerdi. Hatta muharebeden sonra bile ekalliyetler ve kapitülasyonlar himayesinde bulunan ecnebiler, memleketin yine bütün işlerini görmüşlerdi.

Bu pek lüzumlu unsurları kaybettikten sonra şimdi Türkler acaba ne yapacaklardır? Onların yerlerine nasıl dolduracaklardır?

Türkler, ecnebilerden istikraz etmeden memleketin hayat-ı yevmiyesini idâreden ve harp ziyanlarını tamirden acizdirler. Ecnebiler ise karşısında tam bir emniyet görmedikçe ödünç para vermez. Müstakrizin hüsn-i niyetinden emin olmadıkça tehlikeye girmez. Bu ve buna mümâsil noktaları düşündükçe müttefiklerden istihsâl edilen şartların nasıl ifâ edileceği akla gelir. Bunlar hüsn-i istimâl edilebilirse yeni Türkiye'nin temelleri olabilirler.

İngiltere böyle bir inkişâfı hulûs-ı niyet ve muhabbetle temaşa edecektir. Türkleri iyi bir vaziyet için teşci etmek, bir İngiliz'i memnun eder. Fakat Lozan Muahedenamesi, bir temel değildir. Her şey Türklerin ona ittihaz edecekleri tarz ve harekete tabidir.

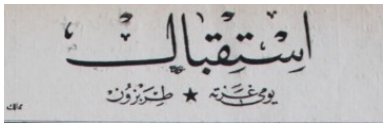
Curzon'la Puankare'nın mülakatı

Bordeaux Telsizi'nden: Berâ-yı tedavi bulunduğu Bagnoles de l'Orne'den avdet etmekte olan İngiltere Hariciye Nazırı Lord Curzon, Puankare ile görüşmek üzere bugün Paris'ten mürur etmiştir. İki Hariciye nazırı arasındaki mükâleme, pek samimi mahiyette cereyan etmiştir.

(A.A)

"Sulhtan sonra İngiliz fikri", Hâkimiyet-i Milliye, 3 Eylül 1923, s. 3.

Aktaran / Transliterated by:
Resul KÖSE[1]

- İstikbal -

"Sulhumuz ve Matbuat"

İngiltere'de yayımlanan Daily Mail gazetesinin Türkiye ile imzalanan Lozan Barış Antlaşması'ndan dolayı memnuniyet duyduğu ve bu Antlaşmanın aynı zamanda İngiltere'nin kontrolündeki Hindistan Müslümanları üzerinde olumlu tesir bırakacağı değerlendirmesi

The Daily Mail newspaper published in England happily mentions the Lausanne Peace Treaty signed with Turkey and that this Treaty had a positive effect on the Muslims of India under British control.

Times ve Daily Mail'in mütalaası

Daily Mail gazetesi Lozan Sulhu'ndan bahsederken diyor ki:

"Türkiye ile sulh muâhedesi imza olundu. Bunun muazzam bir ehemmiyet-i tarihiyesi vardır. Çünkü muâhedeyi imza etmekle Türkiye ile münasebâtımızda yeni bir devir başladığı gibi muâhedenin 1880 senesinden itibaren Türkiye'ye karşı takip olunan hamakatkârâne siyasete de bir hâtime çekmesini daima ümid ederiz. Lozan'da Türklerin Garp vesâyeti altında bulunan tâbi bir millet olmadıklarını, belki kendi memleketi dâhilinde ecnebi müdâhalesinden tamamıyla masûn kalmak hakkını hâʾiz bir millet olduklarını tanıdık. Bu hareketimizin bir kısm-ı azîmi İngiliz vatandaşı olan İslam âlemi mevcud münasebâtımız üzerinde mükemmel bir tesir icra etmesini bekleyebilir. Bu hareketimiz bilhassa müttefikîn davasının harbde muvaffak olmasına o kadar mühim hizmetlerde bulunan Hind Müslümanlarının sadâkatini takviye edecek, İngiltere'nin Ankara Hükûmetini Hilâfet mesʾelesiyle serbest bir suretde meşgûl olmakdan menʿ ettiğine istinâd eyleyen Hindistan da Hilâfet tahrikâtına bir hâtime çekecekdir.

Filvâki muâhede Temmuz 1923'te Daily Mail gazetesinin birkaç ay mukaddem teklif etdiklerini ihtivâ etmekdedir. O zaman Daily Mail İngiltere Hükûmeti'nin Türklere dost ve müsâvî millet muamelesi yapmasını Türkiye ile dostane bir anlaşma esasına istinâd eden muhafazakâr siyasetine avdet etmesini tavsiye eylemişdi. Bu son altı ay zarfında Daily Mail gazetesi müttefiklerin "…", Estonya, Litvanya ve daha başka yarım deste devlete verdiklerini Türkiye'ye vermemezlik edemeyeceklerini beyân etmişdi.

[1]Doç. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye.
E-mail: resul_kose80@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-4658-6778

Bu günkü şerâ᾽it bir sene evvel Türklere teklif edilmiş olsaydı İngiltere ne kadar endişelerden, ne kadar masraflardan kurtulmuş olurdu."

"Sulhumuz ve Matbuat", İstikbal, 4 Ağustos 1339, s.1

"Venizelos'un Beyanatı"

Venizelos'un, mağlup taraf olarak imzaladıkları Lozan Barış Antlaşması'nda Yunanistan tarafı olarak en az zararla çıktıkları ve bundan sonra Türkiye ile ilişkileri geliştirme niyetine dair iktidara yakın Eleftherios Logos gazetesine verdiği demeç.

The statement was given by Venizelos to the newspaper Eleftherios Logos, close to the government, that they came out with less damage than the Greek side in the Lausanne Peace Treaty, which they signed as the defeated party, and that he intends to improve relations with Turkey from now on.

Venizelos, Lozan'da husûle gelen Türk-Yunan itilâfı hakkında Atina'da çıkan ve İhtilâl partisinin mürevvic-i efkârı olan (Eleftherios Logos) gazetesine âtideki beyanâtda bulunmuşdur:

"Hiç şüphesiz daha iyi bir sulh ve daha iyi bir hudud arzu ederdim. Fakat unutmamalıyız ki biz mağlup vaziyetdeyiz. Mağluplar ise ister fert, ister millet olsun mağlubiyetlerinin avâkıbına erkekliğe yaraşan bir metânetle katlanmalıdırlar. Diğer tarafdan biz bugün, mümkün olabildiği kadar az zararla yakamızı kurtarıyoruz. Ben, kurtarılması mümkün olanı kurtarmak için bir ferdin sarf edebileceği gayreti sarfetdim.

Yunanistan, vaziyet-i âhirenin tahaddüsünden sonra Türkiye ile münâsebât-ı samîme inkişâf etdirmek mecburiyetindedir. Yunanistan en iyi diplomatını seçerek sefir olarak İstanbul'a göndermelidir. İstanbul'dan sonra Yunanistan'ın en ziyade ehemmiyet vereceği pâyitaht Belgrat'dır. Hepimizin istikbalde dikkati bu iki pâyitaht üzerinde olmalıdır.

"Venizelos'un Beyanatı", İstikbal, 8 Ağustos 1339, s.1.

"Bir Japon Gazetesinin Mütâlaâtı"

Akaşiro gazetesinde Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasından sonra Japonların Müslümanlara karşı kardeşlik duyguları beslediği ve bu zaferin mimarı Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları hakkında iyi dilek ve temennileri hakkında.

About the Japanese feelings of brotherhood towards Muslims after the signing of the Lausanne Peace Treaty, in the Akaşiro newspaper, and their good wishes and wishes for Mustafa Kemal Pasha, the architect of this victory, and his friends.

İstanbul 3 Anadolu Ajansı

Maʿrûf Japon muharrirlerinden Kifoci Akaşiro gazetesinde Türk-İslâm serlevhasıyla neşretdiği makalede diyor ki: Şark-ı baʻîdde meskûn Japonluk üç yüz milyon Müslüman âlemini pekiyi tanır. Japonluk bu üç yüz milyonluk mazlûm İslâm âleminin içinde yalnız Türkler müstesna olmak üzere hepsinin acı bir esaretde kaldığının farkındadır. Bu esareti cihan tarihinde okuyor anlıyoruz. Herkes insaniyet kadr u meziyetinden bahsediyor. Hakikatde ise barbarlık vicdansızlık hür yaşamayacak olan milletleri ezmek, memleketlerini müstemleke hâline ifrağ etmek siyaseti mevcutdur. Japonlar Müslüman âlemine karşı büyük bir hiss-i biraderâne ile merbutdur. Dünyanın hercümerc olmuş perişan bir devrinde Mustafa Kemal Paşa geldi. Bu tuluʻu üç yüz milyonluk Müslümanlar dünyası büyük bir sevinçle karşıladı. Cesur ve azîmkâr Mustafa Kemal Paşa'ya kıymetli rüfekâsıyla birlikde mütevâlî muvaffakiyetler, yeni hayat ibdâʻ etmek isteyenlerin büyük muharrik ve şevki, yegâne cengâver Mustafa Kemal Paşa'ya uzun ömür versin.

"Bir Japon Gazetesinin Mütâlaâtı", İstikbal, 8 Ağustos 1339, s.2

"Bütün İslâmlara"

Hindistan'ın İslam liderlerinden Ağa Han'ın Lozan'ın imzalanmasından sonra Mustafa Kemal ve İsmet Paşaları tebrik etmesi ve bu Antlaşmadan sonra özellikle Hint Müslümanlarının Hilafet mücadelesinden vazgeçerek dünyadaki tüm Müslümanlara Türkiye ile Büyük Britanya arasında başlayan dostluk ilişkilerini güçlendirmeye dair destek çağrısı.

Aga Khan, one of the Islamic leaders of India, congratulated Mustafa Kemal and İsmet Pashas after the signing of Lausanne. After this Treaty, Indian Muslims gave up the struggle for the Caliphate and called for support from all Muslims in the world to strengthen the friendly relations that started between Turkey and Great Britain.

Hindistan rüʾesâ-yı İslâmiyesinden Ağa Han'ın Beyannâmesi

Meşhur rüʾesâ-yı İslâmdan Ağa Han Lozan'dan bütün âlem-İslâm'a ber-vech-i zîr beyannâmeyi neşretmişdir:

"Ben bu beyannâmeyi Lozan'dan gönderiyorum ki, orada bir millet-i İslâmiye nâmına tarihde ilk defa olarak müsavât esası üzerinde garbın düvel-i muazzamasıyla bir muâhede imza edilmişdir. Bu muâhedename Mustafa Kemal Paşa'nın sebât ve metâneti ve İsmet Paşa'nın diplomasideki sabır ve teʾennîsini nazarlara isbât etdiği gibi Büyük Britanya ile Fransa'nın ve sâir garp devletlerinin Türkiye ve âlem-i İslâm ile dost olmak hususundaki arzû-yı samimânelerinin de maʻkesi bulunuyor.

Bu büyük muâhede sayesinde Türkiye müstakil ve müttehid bir hükûmet-i milliye olacakdır. Kendisini uzun müddetden beri zincirbend etmiş olan bukağılar kırılmışdır. Türk hâkimiyeti mâzide Türkiye'de tebaa-i ecnebiyenin hâʾiz bulunmuş oldukları imtiyazât-ı müfrite ve gayr-ı tabîʿiye ile artık ihlâl edilemeyecekdir. Türk hükûmet-i milliyesi hürriyet-i tâmme istihsâl etmişdir. İstanbul'un hilâfet-i

tarihiyyesi muhafaza edilmişdir. Türkler bilâ- kayd u şart kendi payitahtlarını ve hatta Edirne gibi bir belde-i mukaddeseyi ve Trakya'daki arazilerini geri alıyorlar.

Türkler bu son derece şâyân-ı memnuniyet sûret-i tesviyeyi kendi fedakârlıkları ve kendi azîm ve sebat ve şecâ'at ve besâletlerine medyûn iseler de İngiliz ve Fransız kavimlerinin hüsnüniyetine de borçludurlar. Çünkü kavm-i mezkûrenin nüfuz ve tesiri Türkiye ile daima bir sulh-i âdilâne akdi ve âlem-i İslâm ile revâbıt-ı kaviyye tesisi cihetine müteveccihdir. Artık mâzideki ihtilâfât ve mücadelât nihayet bulmuşdur. İsveç kadar müstakil olan Türk hükûmet-i milliyesi düvel-i garbiye ile yeni ve devamlı bir münasebât-ı dostane idâme edebilecekdir. Türklerin mâzide bırakıldığı dûn bir vaziyetden mütevellid yüz senelik bir mücadele devresi artık nihayet bulmuşdur.

Hindistan'da ve İngiliz İmparatorluğu'nun sâir taraflarında ve memâlik-i sâirede yaşayan İslâmlara hitap ediyorum. Zannımca Türkiye'nin zimâmdârları el-yevm İngiltere ve Fransa ile hoş geçinmek arzû-yı samimânesinde bulunuyorlar. Hatta eminim ki evvelleri ticaret ve sanayi'in terakkisini cidden arzu etdiklerinden muâhede-i sulhiye ahkâmınca münasebât ve muamelât-ı ticâriye bundan evvel hiçbir zaman nâ'il olamadığı bir inkişâf ve terakkiye mazhar olacakdır.

Hindistan'daki dostlarıma derim ki; artık Türkiye ile Büyük Britanya arasında el-yevm başlamakda olan münasebât-ı cedîdeyi ihlâl edecek hiçbir şey yapılmayacakdır. Bilakis eski esbâb-ı ihtilâfâtın def' ve izâlesi ve yeni bir devir küşâdı için her suretle sarf-ı mesâ'i olunacakdır.

Hindistan İslamları artık eskimiş olan ve hiçbir fâideli maksada hâdim olamayan hilâfet mücadelesinden vazgeçip Türkiye'ye kendi yaralarını bağlamak ve kaybetdiği ma'mûriyeti yeniden elde etmek hususunda muâvenetde bulunmalıdırlar. Hind Müslümanları tahattur etmelidir ki bu muâhede-i sulhiye kral ve imparator ve kendi vükelâsı taraflarından hararetli suretde tervîc ve iltizâm olunmuşdur. Gerek Hindistan'da ve gerek sair yerlerdeki İslâmlara verebileceğim en iyi nasihat, kendi ihtiyaç zamanında bu yeni Hükûmet-i İslâmiye-i milliyeye muavenet için ellerinden geleni yapmakdan ibaretdir. Bu ise laf u güzâf ile değil ancak tedâbîr-i fi'iliye ittihâzıyla kabil olabilir. Türkiye pek azîm zâyi'âta düçâr olduğundan Türk kavmi hakikâten muhtâc-ı muâvenet bulunuyor.

Hindistan'dan teşkilat-ı sıhhiyede bulunmak ve çocukların hayât-ı sıhhiyesini te'mine çalışan cemiyetleri teşvik için hususi hey'etler göndermeliyiz. Memleletin necât ve selâmeti Türkiye'nin gençliğine bağlıdır. Binâenaleyh bu çocuklara yardım etmekden başka ne suretle icra edebiliriz? Ben Türk eytâmına muâvenet için Lozan'da Türk hey'et-i murahhasasına bin İngiliz lirası teslim etdim.

İtirâf ediyorum ki muâhede-i sulhiye, muâhede hâricinde kalmış olan Arap kavmini şâyân-ı memnuniyet olmayan bir vaziyetde bırakırsa da zannımca gayr-ı kâbil-i tesviye olmayan Arap mes'elesini zaman tesviye edecekdir. Maamâfih emâkin-i mukaddesenin emniyet-i kudsiyesi taht-ı temîne alınmışdır. Ve'l-hâsıl lâyık olduklarını şüphesiz isbât edecek olan Türklere tarihte yeni bir mevki'-i şeref-bahş eden bu muâhede-i tarihiyeyi bütün İslamlara ehemmiyetle tavsiye ederim.

Türkiye yeni bir devrin eşiğinde bulunuyor. Binâenaleyh âlem-i İslâmın en parlak bir yıldızı olacağı şüphesiz olan bir hükûmet-i İslâmiyeye siyasiyâtı bir tarafa bırakıp elimizden gelen muâveneti îfâya gayret edelim.

"Bütün İslâmlara", İstikbal, 9 Ağustos 1339, s.2

"Sulhumuz ve Bulgarlar"

Türkiye ile imzalanan Lozan Barış Antlaşması'nda Bulgar tarafının istekleri kabul edilmediği için Bulgaristan'da yayımlanan Den gazetesinin memnuniyetsizliği hakkında.

The dissatisfaction of the Den, which was published in Bulgaria, was because the demands of the Bulgarian side were not accepted in the Lausanne Peace Treaty signed with Turkey.

(Kişof-Danef) Müttehid Fırkası'nın nâşir-i efkârı olan Den gazetesi Lozan Sulhu hakkında yazmış olduğu makalede diyor ki:

"Âhiren imza olunan Lozan Sulhu, Avrupa tarihinde büyük bir hadisedir. Lozan Sulhu, Bulgaristan'a dahi taʿalluk etmektedir. Kemâl-i teessüfle söylemek lâzımdır ki, bu muâhedenin akdinde düvel-i gâlibe, Bulgar hukuk ve menâfiʿini asla pîş-i mülâhazaya almamışdır. Kezâlik Trakya ahâlisinin fikir ve arzusunu dahi nazar-ı iʿtibara almamışdır.

Harb-i umûmi nihâyetinde kemâl-i tantana ile ilân edilen milliyet prensibi ve her milletin kendi mukadderâtına bizzat hâkim olacağı düsturu, Lozan Sulhu ile yeniden pâymâl edilmiş oldu. Nöyyi Sulh Muâhedesinde düvel-i muazzama-i müttefika ve müştereke tarafından Bulgaristan için tanınmış olan hukuk dahi Lozan Muâhedesiyle pâymâl edilmişdir.

Adalar Denizi'ne hakiki ve fiili bir mahrec hakkında Bulgaristan tarafından vâkiʿ olan bütün teklifler dûçâr-ı ihmâl olmuşdur. Trakya'nın Yunanistan'a ve Karaağaç'ın Türkiye'ye terki öyle bir vaziyet ihdâs ediyor ki, bu vaziyet bizim Adalar Denizi mahreci davamızın tahakkukunu hemen gayr-ı mümkün kılıyor.

Diğer taraftan şimdiki hâlde Bulgaristan'da bulunan binlerce Trakyalı mültecinin avdetleri gayr-ı mümkün bir hâle girmiş oluyor. Biz Bulgarlar için bu meseleler, Lozan Sulhunun akdinden sonra dahi hallolunmamış olarak kalıyor.

Bu mesʾelelerin halli bizim siyaset-i hâriciyemizin en başlı makâsıdından biri olmak lâzımdır.

"Sulhumuz ve Bulgarlar", İstikbal, 12 Ağustos 1339, s.2

"İsmet Paşa"

Lozan Barış Antlaşması'nı imzalayan heyet üyelerinin Türkiye'de kalabalık bir grup tarafından sevinç gösterileriyle coşkun bir şekilde karşılanması hakkında.

About the enthusiastic reception of the members of the delegation who signed the Lausanne Peace Treaty by a large group of people in Turkey.

Fevkalâde tezahürât arasında Ankara'ya muvâsalat etti.

Ankara 13- Anadolu Ajansı- Hariciye Vekilimiz ve Sulh Baş Murahhasımız İsmet Paşa Hazretleri bugün mâʾiyetlerle beraber şehrimize muvasalat buyurmuşlardır. Fevkalâde tezahürât ile istikbal edilmişlerdir. Her taraf bayraklarla donatılmış ve kadın erkek on binlerce halk istasyonda İstasyon Caddesi'nde Büyük Millet Meclisi önünde meydanda ahz-ı mevki eylemişti. İsmet Paşa Hazretlerini getiren husûsi tren öğle[den] evvel saat dokuzu kırk geçe istasyona dâhil olmuş ve halkın sürekli alkışlarıyla karşılanmışdır. İstasyonda Türkiye Büyük Millet Meclisi Reʾîsi Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleriyle refîkaları Latife Hanım Efendi, Heyʾet-i Vekîle âzâsı Ali Fuad ve Kâzım Karabekir paşalar hazerâtı birçok mebuslar müttefikîn miyânında bulunurlardı. İsmet Paşa Hazretleri halkın hoş geldin âvâzeleri ve alkışları arasında tevakkuf ederek Gazi Paşa Hazretleri, Vekil Bey Efendilerle musâfahada bulunmuşlar ve müstakbelin ile beraber mâşiyen Büyük Millet Meclisine azimet buyurmuşlardır. Gerek yollarda ve gerek Meclis önünde halk tarafından vâkiʿ olan tezahürât gayr-ı kâbil-i tasvirdir. Paşa Hazretleri Meclise girinceye kadar mütemâdiyen "Yaşa!.." sadâları ve sürekli bir alkışlar tufanıyla selamlanmışdır. Yol boyunda kıtaʻât-ı askeriye ve polis müfrezeleri, cemiyetler, esnaf heyetleri Büyük Millet Meclisi önünde İstanbul izcileri tarafından resmi selâm îfa edilmişdir. İsmet Paşa Hazretleri ile beraber Rıza Nur, Nihad Reşad ve Tevfik ve Naci Beyler de şehrimize gelmişlerdir.

"İsmet Paşa", İstikbal, 16 Ağustos 1339, s.1.

"Gelecek Türkler"

Faik Ahmed Bey'in Yunanistan ile Türkiye arasında gerçekleşecek olan nüfus mübadelesinde savaş zamanında zaten yeterince Yunan zulmüne uğrayan Türklerin bu zulümlerden artık kurtarılarak en müsait zamanda mübadelenin başlaması için alınması gereken tedbirler hakkında yaptığı çağrı.

Faik Ahmed Bey's call about the measures to be taken in the population exchange that will take place between Greece and Turkey, for the Turks, who had already suffered enough Greek persecution during the war, to be rescued from these cruelties and to start the exchange at the most convenient time.

Yunanistan'ın Sulh Muâhedesini tasdiki üzerine mübâdele meselesinin fiiliyata intikâl zamanı gelmiş oluyor. Mübâdele Mukâvelenâmesi mûcebince Sulh'un tasdikinden bir ay sonra mübâdelenin başlaması lâzım geliyor. Hâlen mübâdele demek sırf Yunanistan'daki beş yüz bin Türk'ün Anadolu'ya gelmeye başlaması demek olduğunu söylemeye lüzum yokdur. Zira bizden Yunanistan'a gidecek pek az Rum

kalmışdır. Çoğu daha evvel bahşedilen serbestîden istifade ederek müsâid şerâʾit tahtında Yunanistan'a taşınmış, oradaki Türklerin gayrimeşru tecavüzkârlıklarla emvâl ve emlâkine konarak keyif ve rahatına varmışlardır. Rumlara verdiğimiz bu müsâʿadenin hiç doğru olmadığını ancak şimdi anlayabiliyoruz. O müsâʿade bi'n-netîce Yunanistan'daki Türklerin zararına ve tamamen aleyhine bir hareket şeklinde tecellî etmişdir. Rumlar bundan birkaç türlü fâʾide görmüş, meşru, gayrimeşru istifâdeler temin etmiş ve bütün bunlar Yunanistan'daki Türklerin aleyhine olmuşdur. Rumların istifâdeleri bir defa mevsimin müsâid zamanında giderek perişanlıkdan azâde kalmaları sâniyen Yunanistan'da gasp ve müsâdere tarîkıyla Türk emvâl ve emlâkine vaz-ı yed edip para ve râhata konmaları olmuşdur. Buna mukâbil ise Türklerin daima zulüm ve zarar, daima ıstırap ve felaket ile yüz yüze gelmeye mahkûm bir vaziyete düşmüşlerdir. Zavallıların ilk perişanlığa evlerinden barklarından atılmak emvâl ve emlâkları ellerinden alınmak suretiyle Yunanistan'da uğramışlardır. Bundan sonra çekecekleri azap ve ıstırap ise daha başkadır. Bir defa tamamen gayr-i müsâʾid bir mevsimde hicrete mecbur olacaklardır. Mevsim gayr-ı müsâid şerâit bulamayacaklardır. Anadolu yanmış, yıkılmış, giden Rumların da kâbil-i iskân pek az haneleri kalmışdır. Rumların daha evvel gitmelerine müsâʿade edilmemiş bulunsaydı belki gelecekler hesabına daha iyi olacakdı. Fakat artık bu bir kere olup geçmiş, Rumlara azâmi müsâʿade bahşolunmakdan mütevellid zararların tahdidi imkânlarını araştırmakdan başka düşünülecek şey kalmamışdır.

Bunun için bir kere mübâdelenin kışdan sonraya bırakılmasına ve mütehassıslar celb edip mübâdele ve iskân işlerini tanzim için vakit kazanmağa çalışmak lazımdır. Yüzbinlerce adamın celb ve iskânı bizim altından kolay hâl ile çıkabileceğimiz bir iş değildir. Mübâdele kışdan sonraya kalırsa hem iş müsâʾid bir mevsime bırakılmış hem de biz kendimize bu işi tanzîm için lazım olan vakti kazanmış oluruz. Hükûmet bu ciheti nazar-ı dikkate alarak lazım gelen teşebbüse başlamışdır. Bu teşebbüs aynı zamanda oradaki Türklerin emvâl ve emlâklarına tasarruflarını ve zulm ve tecavüzlerden vikâyelerini temin edecek suretde, arzu edilen ve beklenilen neticeyi verecek olursa bu sayede yüz binlerce Türkün hayatını tehdit eden felaketin bir dereceye kadar önü alınmış olacağına şüphe yokdur. Aksi takdirde bu zavallıların muhâceret ve iskânı tamamen gayr-ı müsâʾid şerâʾid altında cereyan ederek mübâdele bi'n-netice bize pek acı ve vicdansız bir hatıra bırakmakdan başka bir şeye yaramamış olacak ve o zaman bunun mesʾûliyet-i tarihiye ve vicdâniyesi de çok büyük olacakdır.

Faik Ahmed, "Gelecek Türkler", İstikbal, 19 Eylül 1339, s.1.

“Hindistan’da Sulhumuzun Tesirleri”

Lozan’ın imzalanmasının Hindistan’daki her şehirde türlü kutlama törenlerine sebep olduğu, Mustafa Kemal Paşa’ya ve Türk ordusuna ait marşlar söylendiği ve bu şenliklerin Urdu lisanıyla yayın yapan bütün gazeteleri baştanbaşa doldurduğu hakkında.

The signing of Lausanne caused of celebration ceremonies in every city in India, the marches of Mustafa Kemal Pasha and the Turkish army were sung, and these festivities filled all the newspapers broadcasting in the Urdu language.

Büyük İslam âleminin son istinatgâhı olan Türkiye’nin uzun istiklâl mücâdelesi yılları bahasına kazandığı sulhun müzâkere ve akdi sıralarında bu âlemde derin bir alâka ile takip olunduğu buralardan gelen haberlerden anlaşılıyor. Bilhassa Hindistan bu alakayı çok bâriz ve canlı bir suretde izhâr etmiş ve iki Lozan Konferansı imtidâd etdiği müddetce bunu muhtelif vesîlelerle izhâr etmişdir. Son defa istiklâline sahip ve hür bir Türkiye’nin inkişâfına müsâʾid bir sulh akdetmesi haberi bütün İslâm âleminde ve bilhassa Hindistan’da mesʿud akislerle dolaşmış ve coşkun tezâhürlere sebebiyet vermişdir. Hindistan’da aldığımız bir mektupda oradaki tezâhürat hakkında şâyân-ı dikkat malumât veriliyor.

Bu mektupta deniliyor ki: “Hindistan’ın her şehir ve kasabasında Türk sulhu şerefine yapılan şenlik ve ihtifâller şimdiye kadar muhtelif vesîlelerle icra edilen bu gibi merasimin kâffesini geride bırakmışdır.

Lahor’da tertip edilen alay mübalağasız üç yıl sürüyordu. Mahallî Afgan kabilelerine mensub bir cemaat (Peştu) şarkılarını terennüm ve (Aten) denilen millî raksları icrâ ederek yürüyorlardı. Bunları tekbir alan bir kâfile takip ediyordu. Üçüncü sırayı Simelerin Ekali ismindeki gönüllü teşkilatından bin kadar bahâdır teşkil ederek millî ve dini parçalar terennüm ile yürüyorlar. Arkalarından Tankires gönüllüleri Gandi’nin şarkılarını söyleyerek ilerliyorlardı. Bunlardan sonra Mustafa Kemal Paşa’ya ve Türk ordusuna ait marşlar tegannî eden bir Müslüman alayı yürüyor ve arkalarından İslâm Hind şâirinden Doktor İkbal’in şiirlerini lahn-ı mahsûsla terennüm eden bir kâfile geliyordu. Diğer cemaat naʿât okuyor, en sonra Lahor’un meşhûr şâiri Pencaplı Laldin büyük bir vecd ile kendi şiirlerini inşâd ediyordu.

Bütün hâzır olan halk her on adımda bir şâiri durduruyor ve kürsü üzerine davetle millî manzûmelerini tekrarlatıyorlardı. Bu mevkilerin hepsinin ortasında sancakları vardı. Tankires gönüllüleri Akalılar kendi bayraklarını taşıyorlardı. Müslümanların omuzlarında al ve yeşil renkli bayrakları dalgalanıyordu. Bu bayraklarda ay, yıldız veya ayât-ı kerîme nakşedilmişdi. Şehrin tezyînine büyük bir ihtimâm sarf olunmuş her tarafa tâk-ı zaferler rekzedilmişdi. Keşmir kapısı, Bahai kapısı, Saraçlar kapısındaki taklar bilhassa zikre şâyândı. Tenvirât derece-i kemâlde idi ve çarşılara lüküs lambaları muntazam ve hendesî şekillerde sıra sıra mumlar, kandiller ikâd edilmiş, Halife-i Müslimin hazretleriyle Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın ve merhûm Mahmud Şevket ve Enver paşaların resimleri, ravza-i mutahharanın büyük mikyasda levhaları talîk olunmuşdu. Muhtelif yerlerde alayları istikbal için musikalar terennüm ediyor. İhtifâlcilere su, şerbet dağıtılıyordu. Alaya iştirâk eden Akalılar büyük bir intizam ve ciddiyet göstermişler yedi saat süren alay gece yarısından sonra sükûnla dağılmışdı.

Bu merâsim Hindistan'ın her şehir ve kasabasında yapıldığı gibi Bombay'da da bilâ-tefrîk-i cins ve mezhep bütün iştirâkıyla muʿazzam ve misli nâdir bir ihtifâl tertîb edildiğini ve Halife tarafından Hindistan Müslümanlarına ihdâ ve irsâl edilmiş olan yeşil sancağın (Hind bülbülü) lafıyla hürriyet ve istiklâl mücâhedeleriyle meşhûr Hind kadınlarından Bikem (Seruhi Aidu) tarafından taşındığı bir mektupda bildiriliyor.

Hulâsaten arz etdiğimiz şenlikler Urdu lisânıyla intişâr eden bütün gazeteleri baştanbaşa dolduruyor.

"Hindistan'da Sulhumuzun Tesirleri", İstikbal, 23 Ekim 1339, s.1.

2. BÖLÜM / CHAPTER 2

DÜNYA BASININDA LOZAN

LAUSANNE IN THE WORLD PRESS

YUNANİSTAN / GREECE

Çeviren / Translated by:
Dilek Kübra GÜRGÜL[1]

- Ethnos -

"Barış"

Lozan Antlaşması üzerine bir değerlendirme. Sevr kazanımlarının yanında Lozan'ın kayıplarının daha fazla olduğunu anlatıyor. Yunanistan'ın alabileceği en iyi barış olan Lozan, Venizelos'un diplomatik başarısının sonucudur.

An assessment on the Treaty of Lausanne. He explains that the losses of Lausanne were greater than the gains of the Sevres. Lausanne, the best peace Greece could obtain, was the result of Venizelos' diplomatic success.

Lozan Antlaşması'nın imzalandığı bugün, Sevr Antlaşması'nın (verdiği) Yunan zaferini acıyla anmaktan başka bir şey yapamıyoruz. O antlaşma, deha bir yönetici tarafından yönetilen Yunan ırkının büyüklüğünün parlak taçlı zaferidir. Yunanistan, daha sonra, Lloyd George'nin Avam Kamarasında yaptığı hafızalara kazınan konuşmasıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun halefi, Büyük Güç ilan edildi. Dostlarının hayranlığını kendine empoze etti ve düşmanlarının saygısını ve kıskançlığını kışkırttı. Bugünkü antlaşma, Müttefikleri zoru ile bastırılan ve barış uğruna yapılan en acı verici fedakârlıkların bir işaretidir. Ancak aynı zamanda Yunanistan'ın bugün sonuçlandırabileceği en iyi barış gibi gözüküyor. Diğerlerinin yok ettiği, çökmekte olan yapıtını mümkün olduğunca kurtarmaya kaderin zulmüyle mahkûm olan Venizelos'un diplomatik becerisi ve devrim sayesinde yeniden örgütlenen milli ordu eşi görülmemiş Küçük Asya felaketinin sonuçlarını en alt sınıra indirdi. Sevr'in kazananı bugün, üç yıl içinde Yunanistan'a verilen her şey iptal eden resmi bir belgenin altına imzasını atmak zorunda kalıyor. Ancak yeni antlaşma, ne kadar sert olursa olsun, ülkemize barış içinde bir araya gelme, büyüme ve gelişme fırsatı sunuyor. Geleceğin olasılıklarıyla kısıtlama olmadan yüzleşmeye izin veriyor.

"Barış", Ethnos, 24 Temmuz 1923, s.1.

[1]Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
E-mail: dilek-2212@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-3072-5155

"Barıştan Sonra, Tüm Yunanların Sloganı"

Lozan Antlaşması, Yunan milletinin hak ettiği bir sonuç olarak görülmese de Yunan milleti savaştan sonra Yunanistan'ın müreffeh biçimde yeniden inşasına odaklanmalıdır.

Although the Treaty of Lausanne is not considered a deserved result for the Greek nation, the Greek nation should focus on the successful reconstruction of Greece after the war.

Dün imzalanan barış, kesinlikle Yunan Milletinin on yıllık olağanüstü mücadelelerinin hak ettiği bir sonuç değildir. Bu çeşitli ve görkemli mücadelelerin doruk noktası Yunanistan'ın İstanbul'un kapılarına ve Yunan Küçük Asya'nın merkezine ulaştığı Sevr Antlaşmasıydı. Mevcut barış, Yunan halkını bilinçsiz ve kısır bir demagoji tarafından suça sürüklendiği 1 Kasım'daki baş döndürücü ve inanılmaz hatanın sonucudur. Ölçülü ama güzel bir sonuç. O korkunç günden sonraki gün Küçük Asya'da Türkler, Selanik'e ulaşmayı istiyorlar, adaları istiyorlar, milyarlarca tazminat istiyorlar, savaş ve ticaret filolarımızı istiyorlar. İki kelime ile Yunanistan'ın esaretini istiyorlar. Eşsiz bir milli orduyu yaratan devrimler. Lozan Konferansının tüm tarihini gözden geçiriniz. Sadece Yunan taleplerinde Türklerin geri adım attığını ve müttefiklerin bir uçtan diğer uca yenildiklerini göreceksiniz. Mucize, yeniden dirilen milli orduya ve E. Venizelos'un mükemmel diplomatik manevralarına bağlıdır. Ne büyük bir tarihsel ders: Yunanistan gerektiği gibi yönetildiğinde, en görkemli ve en harika devlet olur. Eski partizanlığın esiri olduğunuza, onu sürekli sefalet, utanç ve yıkım izler.

Şimdiden tüm Yunanlılar hadi kendimizi toparlayalım. Her vatandaş, kendisini tüm dış etkilerden belli mesafeden uzaklaştırsın ve bu on yılın gelişimini kendisi için düşünsün. Bu özel soruşturmanın bulgularını ülkenin siyasi işlerinin uygulanmasına izin verin. Onun oyu yarın her şeyi belirleyecek. Hepimiz anlayalım ki, her yurttaş, kendi mutluluğu olan, vatanın mutluluğunun yaratılmasına katkıda bulunur. Değerli bir vatandaş için oy vermekten daha büyük ve daha önemli bir an yoktur. Bu hareket iyi ya da kötü bir sözleşmedir. Evini, kundakçılara, yıkımcılara ve yağmacılara teslim etmek için bir sözleşme imzalamak mümkün müdür? Aynı şeyi, oyuyla ülkenin ortak evinin hükümetini, onu sonsuza dek yok edenlere verdiğinde de yapar.

Hepimiz dikkatlice düşünelim. Yunanistan'da yeniden inşa edilecek ve yeniden yaratılacak muazzam bir çalışma kampı yaratırken, her şeyi de yapalım. Sadece geçmişi hatırlayalım, ülkenin siyasi hayatı için akıllıca ve faydalı dersler çıkaralım. Kişisel meseleler, tutkular, partiler söz konusu olduğunda bunu unutalım. Anavatan'ın kurtarılması için hepimiz zihinsel birlikte çalışalım. Birlik ve çalışma, bu genel slogan. Ve istersek, hiç şüphe yok ki: Yunanistan Doğu'nun ilk devleti olacaktır.

"Barıştan Sonra, **Tüm Yunanların Sloganı"**, **Ethnos, 25 Temmuz 1923, s.1.**

"Barış İçin Venizelos"

Venizelos'un barış imzalanmasından sonraki düşünceleri. Açık ve net bir yenilgi aldıklarından bahseden Venizelos, ülkenin iç yapılanmasına odaklandıklarını belirtmektedir.

Thoughts of Venizelos after the signing of the peace. Mentioning that they had a clear defeat, Venizelos says that they focused on the internal structure of the country.

İç Yapılanma

Lozan, 24 Temmuz. Venizelos şunları söyledi.

Barış imzasıyla ilgili izlenimlerimi soruyorsunuz. Sevr Antlaşması'nı kesin olarak ortadan kaldıran Lozan Antlaşması'nı imzaladığım derin hüznü sizden nasıl saklayabilirim? Ancak bu ülkeye bir hizmet sunuyorum hissi ile imzaladım. Yenildik ve büyük bir diplomatik izolasyonla, onları yenilgiye uğratan siyasetten geldiğimiz durumda, savaşın yeniden başlaması Yunanistan'ın tamamen yok olmasına yol açabilirken, ordunun harika yeniden düzenlenmesi sayesinde devrim başarılı oldu ve barış sağlandı. Milletin savaş dönemini sona erdirmesine izin verildi ve kendisini yeniden iç yapılanma çalışmalarına adadı.

İç çekişmelere son vererek ve devletin normal işleyişini yeniden sağlayarak, ülkeye koşulara uygum bir Hükümet verebilecek ulusal bir temsilin toplanmasını serbest seçimler yoluyla başarırsak geleceğe güvenle bakacağımıza inanıyorum.

Yukardaki ifadeler Venizelos tarafından incelenmiş, onaylanmış ve imzalanmıştır.

Demişlerse de

Lozan Antlaşması'nın imzalanmasından sorumlu olanlar, Sangarion'da 40.000 Yunanı kurban edenler, Helenizm'in üçte birinin yok edilmesinden sorumlu olanlar bugün susmalıdır. Ve bunu yapacaklar, bir tutam utanmaları varsa, ama bu duygu onlar tarafından tamamen bilinmediği için, onurlu görünmek adına gerçekleri çarpıtma fırsatını gördüklerini düşündüler. İnsanlar tarafında ülkenin kendisine işlenmiş en büyük suçun suçluları.

Eski partizanlığın lideri, her zaman bir asker olmasına rağmen, ulusun restorasyonu için verdiği mücadeleden saygısızca bahsetti. Şimdiye kadar dış savaşları kışkırtan, iç diktatörlük üzerinden kendi hakimiyetlerini arayan siyasi hiziplerden söz ettik.

Sadece Yunan Temsilcisi

Yeni Dünya'nın gazetecileri, Lozan Konferansı ile ilgili olarak, Eski Dünya'nın Büyük Güçlerini gururlandırmaktan başka bir şey olmayan bulgular orta koyuyorlar. Toronto muhabiri şunları söylüyor.

Lozan'da bir araya gelen hazırlıksız diplomatlar çok şey başardıkları için övünmezler. Antlaşma yapmadılar, ama İsmet'in emirlerini meşrulaştırdılar.

Öte yandan Chicago Steps muhabiri şunları belirtiyor.

İkincil siyasi ve askeri aktörler çeşitli ülkeleri temsil etti. İmza törenine ne Wilson ne Clemenceau ne L. George ne de dünya savaşının çıkardığı adamlar katılmadı. Tek istisna diye ekliyor muhabir, Versaille'dan bugüne tüm büyük konferanslara katılmış olan ve tüm barış antlaşmalarında imzası bulunan Venizelos'tur.

"Barış İçin Venizelos", Ethnos, 25 Temmuz 1923, s.1.

"Çözümün Olgunlaşması"

Lozan Antlaşması ile Doğu Meselesinin çözümsüz kalması.

With the Treaty of Lausanne, the Eastern Question remained unresolved.

Avrupa basını büyük bir çözümlemede bulunuyor, Lozan Antlaşması Doğu sorununu çözümsüz bıraktı. Ama bu apaçık ortada… Doğu'da işleri 1914'ten önceki gibi bırakmak için her şeyi yaptılar. Bir antlaşma müzakere ettiler ve mağlupların iradesine boyun eğmek zorunda kaldılar. Çok doğru bir eleştiride bulunarak, Almanlar için kötü bir örnek diyor Bay Tardie. Ruhr'a karşı pasif direniş, Kemalist hareketin kendisine yöneltilenler tarafından, başarısının tanınmasıyla teşvik edilmez. Büyük Güçler, Türkiye ile kapitülasyonlarından ne kazandılar. Herkes, Türklerin sadece İstanbul'a ve Boğazlara geri dönmediklerini, aynı zamanda o kadar bağımsız ve kendilerine yeter hale geldiklerini anlıyor ki, işler dünya savaşı öncesine göre kıyaslanmayacak kadar karmaşık hale geliyor… Türkler, Avrupa devletleri ile denk olmakla övünseler de zihniyetlerini bile değiştiremezler ve onları gerçekten kendi kendine yeten, tek başına yaşayabilen ve gelişebilen bir devlet haline getiremezler… Bu nedenle Lozan Antlaşması, şu anda Doğu'yu çözmüyor. Ancak son derece önemli bir şeye katkıda bulunur, çözüm için olgunlaştırır, hayal edilenden çok daha hızlı bir şekilde elde edilebilecek nihai çözümü hızlandırır. "İyilikle hiçbir kötülük karışmaz" diye bir kez daha doğrulamak için. Tartışmalar Dergisi'nin siyasi köşe yazarı Bay Bernis, "deneyim öğretir", diyor, "mantıksız sözleşmeler kendiliğinden çöktüğünde."

Fransız gazetecinin kesinlikle haklı olduğunu aklı başında her insan kabul edemez. Gelecek bunu kanıtlayacaktır.

"Çözümün Olgunlaşması", Ethnos, 28 Temmuz 1923, s.1.

"İstanbul'un Tahliyesi"

İstanbul'un tahliyesine ilişkin korkular. Yunanların şehirdeki Hristiyanlara şiddet uygulanabileceği korkuları bulunmaktadır.

General fears about the Istanbul's evacuation. The Greeks has fear about violence against Christians in the İstanbul during the evocuation.

İngiliz basınına göre yarın, müttefik birliklerin İstanbul'dan çekilmesi başlayacak. Aradan bir ay geçtikten sonra Boğaz'da ve Çanakkale Boğazında ne asker ne de savaş gemisi bulunacaktır. Türkler, yerleşik ifadeye göre "kendi evlerinin efendisi" olarak kalacaktır. Ve sonra: İttifaklar arası kontrol olmayacağı zaman, yabancı ve yerli Hıristiyanların durumu ne olacak? Ve şehre giren Kemalist ordunun şiddet uygulamayacağını ve bunun görüntüsünün yerli Türklerin beş yıldır yükselen fanatizmini alevlendirmeyeceğini kabul ederse, yine Hıristiyanların konumu ona yakın olacaktır. Himayelerin ve kapitülasyonların kaldırılmasından sonra, gayrimüslimlerin tek koruması, Lozan Antlaşması'nın azınlıklara ilişkin gölgeli garantileri ve buna ilişkin ayrıcalıklar kalacaktır. Ancak kesinlikle böyle bir koruma yetersizdir. Ankara, taahhüt ettiği yükümlülüklere saygı duyduğunun ölçüsünü zaten vermiştir, böylece tam olarak uyulması konusunda her çekinceye izin verilir. Dolayısıyla aynı keyfilik taktiğini sürdürecek mi? İsmet, İstanbul dışına çıkarken, savaş sonrası dönemde Türklerin medeniyet sınavına gireceklerine dikkat çekti. Böyle bir açıklamanın Ankara'dakilerin algılarında bir değişikliğin göstergesi olduğunu iddia etmek tehlikeli olur. Ancak, daha tavizkar / diyaloğa açık ruh hallerinin hâkim olmaya başlayacağı ihtimali de imkânsız değildir. Kamusal hayatın felç olduğu İzmir örneği, muhtemelen Hıristiyanlara zulmedenlerin İstanbul'da benzer tedbirleri uygulamaya kalkışmasınlar diye mantıklı düşüncelere sevk etti. Ayrıca böyle bir girişimde bulunmadan önce, ilgili tarafların sert tepkisi ile karşı karşıya kalacaklarını ve elbette ne Yunanistan'ın ne de Avrupa'nın İstanbul'un şiddetle Türkleştirilmesine müsamaha göstermeyeceğini hesaba katmaları gerekecektir.

"İstanbul'un Tahliyesi", Ethnos, 21 Ağutos 1923, s.1.

- Patris -

“Konferans-Trajikomedi”

Lozan Konferansı’nın ve barışın sükûnetle kutlanmasının eleştirisi. Kıta Avrupa’sının mağlubiyetinin konferansta kutlanmasının trajikomik bir tiyatro oyunu olarak görülmesi.

The critic of the Lausanne Conference and peaceful celebration of peace. The celebration of continental Europe’s defeat at the conference in the form of a tragicomic play.

Lozan, 9 Temmuz. Sadece bir tesadüf müydü?… Ancak, Doğu Barış Konferansı gülünç derecede trajik olmaya devam edecek. İlk aşama tarif edilemez bir karmaşa içinde sona erdi. İstasyon şefi her dakika acil durum treninin daha fazla bekleyemeyeceğine dair telgraf çekerken, ihtişamlı Bay Montagna, Lord Curzon ile Bay Çiçerin arasında uzlaşma için yalvararak mekik dokuyor, Bay Bobor İsmet Paşa’nın omuzlarında hıçkıra hıçkıra ağlıyor ve bazı Balkan elçileri, valizlerini mi toplasınlar yoksa barışı mı imzalasınlar bilemeden otellerin koridorlarında dolaşıyorlar. Dün gece de aynı neşeli çerçevede son on yılın en dramatik sayfalarından biri yazıldı. Yenilenen Türkiye, Mondros Mütarekesi’nin üç galibiyle karşı karşıya geldi. Tesadüfen, İsmet Paşa’nın karşısında muzaffer bir general olan işgal altındaki İstanbul’un iki yüksek komiseri vardı. Ve yine de mağluplar, şartları kabul edenler değildi. Galip gelenler, koşulsuz teslim olanlardı. Diplomasi tarihinin (yıllıklarının) buna benzer bir Avrupa aşağılanmasını kaydedip kaydetmediği sorgulanabilir. Ancak bu tek başına yeterli değildir. Türk zaferi, İngiliz-Fransız ittifakının artık resmi olarak dağılmasıyla aynı zamana denk geldi. Çünkü Bay Poincare’in General Pelle’ye verdiği son talimat Antantın sonu demekti… Kıta Avrupası’nın yenilgisi, Doğu Akdeniz’de Türkiye’nin restorasyonu, Büyük Mutabakatın (Antantın) dağılması, Uşi Sarayı’nın sessiz salonunda gerçekleşiyor. Ancak Lozan şehri, Konferans Sarayı’nın pencereleri altında büyük deniz yarışlarını kutluyor. Göl, zarif kutlayanlarla kesişiyor, müzisyenler sabahın geç saatlerine kadar şarkı söylüyorlar, havai fişekler durmadan patlıyor, rıhtımlar neşeli hareketlerle uğulduyor, açık havada mutlu bir genç dans ediyor ve güzel Lozan insanları bol bol içiyorlardı. Konferans sırasında General Pelle acı bir gülümseme ile asil beyaz başını eğdi ve Sir Horace Rumbold’un nutku tutuldu. Yerli kutlamacılar / kutlayanlar dışarıda kaldılar. Lozan’ın dramı her zaman bir komedi olmuştur.

Patridos Muhabiri Georgios Ventiris, “Konferans-Trajikomedi”, Patris, 16 Temmuz 1923, s.1.

"General Pelle ve İsmet Paşa Lozan barışını ilan ediyor. - Türklerin sevinci. – Tahliye Protokolü"

Lozan Barış Antlaşması'nda yer alan İstanbul'un boşaltılmasına ilişkin protokolün imzalanması. Antlaşmanın imza edileceğine tarihe karar verilmesi.

Signature of the protocol on the evacuation of Istanbul in the peace treaty of Lausanne. Determination of the moment of the signing of the treaty.

6 Temmuz Cuma, öğlenden sonra saat 5'te, General Pelle, Bay Aleksandris'i ziyaret etti. Son olaylarda Yunanistan'ın dost ve müttefik tavrından dolayı kendisine Cumhuriyet adına teşekkür etmek istedi. Aynı zamanda, Bay Poincaré'nin Fransız delegasyonuna, tahvil faizleri konusunda Türk bakış açısını kabul etmelerini emrettiği biliniyordu, çünkü Fransa, İstanbul'un işgalinin sonuçlarıyla yüzleşemezdi. Aynı günün akşamı Müttefikler, homojen bir nüfus için ilgili önlemleri alınabilmesi amacıyla Yunan heyetine duyurulan İstanbul ve Boğazların boşaltılmasına ilişkin protokolü imzaladı.

Bu dakikadan sonra Türk zaferi artık kesindi. Müttefikler, Cumartesi ve pazar günleri yapılan üç uzun toplantıda, basitçe geri çekilmelerinin şartlarını formüle ettiler. Müttefikler, "tavizler" konusundaki bazı önemsiz avantajların yanı sıra, tahvil faizleri ve İstanbul'un mülkiyeti davasını tamamen kaybettiler. Bunun yanı sıra, Mondros Mütarekesi'nin askeri-deniz hükümlerini de kaldırarak Türkiye'yi 1914 öncesi haline getirdiler. Son Türk-Müttefik toplantısı, pazar gecesi saat 11'den Pazartesi sabah 11.30'a kadar Uşi Sarayı'nda gerçekleşti. Sabah 2'den biraz önce İsmet Paşa, Rıza Nur ve Hasan Bey'den oluşan Türk heyeti, uluslararası basın temsilcilerinin gergin ve sabırsız bir şekilde uykusuz kaldığı Lozan Palas'a çıktı. Türk delegasyonu başkanı açıkça muzafferdi. Veya sıklıkla? Utangaç ve çekingen bir fizyonomi birdenbire kendini gururlu ve kibirli olarak gösterdi. Diplomat, büyük bir savaşı yeni kazanmış olan savaşçının yanında yer almıştı. Diplomat, büyük bir savaşı yeni kazanmış olan savaşçıya yer vermişti. Türk Paşa kendini belli etmeden, yorgunluktan solgun, tatminsiz ve biraz da alaycı bir tavırla yurttaşı gazetecilerle kısa bir diyalog başlattı. Sorular ve cevaplar Türkçe olarak verildi. Geri kalanımıza İsmet Paşa dedi ki:

- "Müttefikler ile Türk heyeti arasında prensipte anlaşmaya varıldı."

- Sadece prensipte mi?

- "Tekrar ediyorum prensip olarak."

- Kalan ayrıntılar önemli mi?

- "Hükümetler buna karar verecek."

Türk Paşa, yurttaşlarının tam bir hürmeti ve memnuniyet ifadeleriyle ayrılıyor.

Rıza Nur artık kendini çok iyi ifade ediyordu. Akıcı bir Türkçe ile bir çeyrek süren konferanstan sonra, ikinci tam yetkili Osmanlı temsilcisi, kahramanı olduğu son tarihi olayları Fransızca olarak özetledi:

– Müttefikler Türk görüşlerini kabul ettiler, diye başladı Rıza Nur Bey. "Anlaşmada tahvil faizleri konusuna hiç değinilmeyecek. Tavizlerle ilgili olarak, karşılıklı tavizler verildi, bir uzlaşmaya varıldı, bu da anlaşmanın özel bir ekinde belirtilecektir. İstanbul, Gelibolu ve Çanak'ın tahliyesi ise, Antlaşma'nın yalnızca Ankara Meclisi tarafından onaylanmasından sonraki haftalar içinde tamamlanacak. Özel bir protokol, ilgili hükümleri içerir."

- Memnun musunuz Ekselansları?

- "Tabii ki."

- Anlaşma ne zaman imzalanacak?

- "Kesin olarak tanımlayamıyorum, çünkü İngiliz heyetiyle üzerinde anlaşmazlıkların çıktığı imtiyazların detayları konusunda Ankara'dan talimat bekliyoruz. Ama barış esasen sona erdi."

- Başka detay var mı?

- "Müttefikler ve aralarında özellikle Büyük Britanya, Mondros Mütarekesi gereğince teslim edilen veya el konulan savaş gemilerini ve mühimmatı bize iade edecek. Gemiler arasında "Goeben" de var.

Ve yuvarlak pembe yüzüyle Rıza Nur, neşe ve memnuniyet içinde ayrılıyor.

Türkler artık geri durmuyorlar. Birçoğu duygulanarak gözyaşları içinde, daha genç olanlar gürültü yapıyor. Kucaklaşıp birbirlerini öpüyorlar.

- Mondros Mütarekesinin tarihsel bir önemi var mıydı? Paris treninden iner inmez arkadaşım Nihat Reşat'a soruyorum.

"Doğru bir açıklama yaptığınızı düşünüyorum. Ancak şunu unutmayın ki Müttefikler, prensipte bunu kabul ettiklerine göre, sonuna kadar Türkiye'ye bağımsız bir devlet muamelesi yapmalıdır."

Türk neşesinin ortasında, Fransız temsilcisinin girişi sessizce, dostça ama ağırbaşlı bir şekilde oluyor. General Pelle'nin yerine yardımcıları Barzeton, de Closiet, de Persin, Lagarde beyler geçiyor. Soruların kahramanı yine Türk gazeteciler oluyor.

Bay Pelle, Türklerin küstahlığını / saygısızlığını daha da vurgulayan sonsuz bir nezaketle cevap veriyor. Birinci tam yetkili Fransız, Türk kuşatmasından kurtulduktan sonra, geri kalanımıza şöyle diyor:

Kalan ayrıntılı anlaşmazlıklara rağmen, barışın esasen üzerinde anlaşmaya varıldığını düşünüyorum. Üç ana konu Türklerle ortaklaşa tartışıldı.

- Anlaşmanın Fransa'nın ulusal bayramı olan 14 Temmuz'da imzalanacağı açıklandı. İstanbul Yüksek Komiseri acı bir şekilde şunları söyledi:

- "Hayır hayır. Bu mümkün değil. Ankara ve Londra'nın son ihtilaflara ilişkin direktifleri hâlâ bekleniyor. Bununla beraber Konferans Rusları da Boğazlar Sözleşmesini imzalamaya çağırdı. Bütün bunlar bir gün sürer. Antlaşmanın basılmadan evvel tamamlanmış olması gerektiğini unutmayın."

- Yani?

- Size tarih vermem zor. Belki 17 Temmuz'da barış imzalanabilir.

Yorgun ve belli ki melankolik olan General açıklamalarını bitirirken, kutlama yapan gruplar Lozan-Palas'ın büyük kapısından garip gece yarısı toplantısını hayretle izlediler. Bayraklarla ve Venedik fenerleriyle süslenmiş arabalar otelin önüne park ettiler. Eğlence düşkünleri, ellerinde defterlerle rengarenk grupla konuşan siyahi büyükelçiyi hiç şüphesiz gözlemliyorlar. Nazik İsviçreliler, Fransız generalin Yakın Doğu'daki Avrupa prestijinin cenazesini ilan ettiğinden hiç şüphelenmediler. Lozan trajedisi her zaman neşeli bir bağlamda gelişir.

"General Pelle ve İsmet Paşa Lozan barışını ilan ediyor. - Türklerin sevinci. – Tahliye Protokolü", Patris, 16 Temmuz 1923, s.1.

"Goeben'in Performansının Yunan Bakış Açısından Önemi"

Lozan Antlaşması'nda Goeben zırhlısının akıbetine karar verilmemesi ve savaş zırhlısının potansiyel tehlikesi üzerine Yunanların endişesi.

Uncertainty about the fate of the battleship Goeben in the Treaty of Lausanne. Greek concern over the potential danger of the warship.

Türk-Müttefik anlaşmasının şartları, Konferans çevrelerinde gerçek bir şaşkınlığa neden oldu. Bununla birlikte, Yunanistan'ın güvenliği için sonuçları olmayan bir müttefik harekatının ilk adımlarıyla ilgiliydi. Türkiye "Goeben"i geri alarak deniz gücünün temellerini yeniden atıyor. Görünen gerçeğe rağmen, konunun kendisine bildirildiği General Pelle şunları söyledi:

"Türk gemilerinin ve cephanelerinin teslimi, Aralık 1922'de Lord Curzon tarafından Lozan'da Boğazlar Sözleşmesi ile zaten belirlenmişti. İstanbul'un tahliyesiyle ilgili olarak, o dönemde alınan kararlar tekrarlandı. Tamamen askeri bir bakış açısından, eski Alman kruvazörü hakkında ciddi bir tartışma yapılamayacağını düşünüyorum. Fransız donanma personeli, bu geminin savaş değeri olmadığını düşünüyor."

Ayrıca Lozan'daki İngiliz uzmanlar, Goeben'in tamamen eskimiş ve işe yaramaz bir gemi olduğunu doğrulamaktadır. Türklere sadece ulusal bencilliklerini tatmin etmeleri için verilmiştir. Tüm bu güvencelere rağmen ve Goeben'in askeri değerine bakılmaksızın Yunanistan, Türkiye'nin donanma teşkilatının başlamasına kayıtsız kalamaz. Müttefiklerin diplomatik yenilgisi, hiç şüphesiz Yunan deniz kuvvetlerinin Doğu Akdeniz'deki konumu üzerinde zararlı bir etkiye sahip olacaktır.

"Goeben'in Performansının Yunan Bakış Açısından Önemi, Patris, 16 Temmuz 1923, s.1.

“Rıza Nur, Patridos’un Muhabiri ile Konuşuyor, Yarının Türk Siyaseti Üzerine.”

Patrida gazetesinin Yunan muhabiri Ventiris ile Türk Heyeti’nin ikinci delegesi olan Rıza Nur’un Lozan Konferansı iki ülkenin gelecekteki siyaseti hakkında yapılan görüşme.

Interview with Ventiris, Greek correspondent of the Patrida newspaper, and Rıza Nur, second delegate of the Turkish delegation, about the Lausanne Conference and the future policy of the two countries.

Türkiye’nin coğrafi, siyasi ve ekonomik yapısı Asya sınırlarında yoğunlaşmıştır. Sınırlarımız Meriç’te bitiyor. Türkiye, tüm siyasi hareketlere karşı kesinlikle tarafsız kalacaktır. Yunanistan-Türkiye ilişkileri hakkında ne diyor.

“Türk-Yunan anlaşmasının önemini unutmamalıyız. Bu anlaşmadan sadece Yunanlılar ve Türkler faydalanmadı, aynı zamanda Büyük Güçlerin haklarımızı tanımasına da katkıda bulundu.”

İsmet Paşa, Türk Gazetecilerine Hitaben, Lozan, 10 Temmuz 1923.

Lozan, 12 Temmuz. - İsmet Paşa, 8 Temmuz tarihli Türkler ve Müttefik Devletler arasındaki anlaşmasının ertesi günü Türk gazetecilere yaptığı açıklamaları bu sözlerle bitirdi. (Anlaşmaların) önemi açıktır. Ve bunu tam anlamıyla araştırmak istedim, bu yüzden tam yetkili ikinci Türk temsilcisi olan Rıza Nur Bey’den benim için bugünün Türk siyasetinin ana hatlarını çizmesini istedim. Ankara bakanı herhangi bir açıklama yapmadı. Benimle sohbet etti ve tipik bir gazetecilik niteliği taşıyan sorularıma kibarca cevap verdiler.

- Müttefiklerle olan anlaşmanız hakkında izlenimleriniz nelerdir Sayın Bakan?

- Biliniyorlar. Dün seanstan sonra bile sizinle konuştum. Müttefiklerin görüşlerimizin doğruluğunu büyük ölçüde kabul ettiğini düşünüyoruz. Türk Milletinin bize verdiği görevi yerine getirmek için çalıştık. Bu çabaya kimsenin müdahale etmediğini düşünüyoruz. İşimizi yargılama yetkisi Türk milletine aittir. 10 Ağustos’a kadar Ankara Meclisi toplanmış veya yeni seçim çağrısı yapmış olacak. Lozan Antlaşması’na dair resmi bir kararda bulunmak ona kalmıştır.

- Barıştan sonra Türk politikasının genel ilkelerinin neler olacağını sorabilir miyim?

- 1915’ten 1923’e kadar verdiğimiz mücadeleden çıkanların ta kendisidir. Türkiye’nin coğrafi, siyasi ve ekonomik gücü Asya sınırlarında toplanmıştır. Gücümüzün tüm tezahürlerinde yattığı yer burasıdır. İstanbul hem siyasi hem de ekonomik olarak bizim için bir varoluş meselesidir. Doğu Trakya, Başkentimizin stratejik örtüsüdür / korumasıdır. Ancak İstanbul ve Doğu Trakya, Asya Türkiye’sinin siyasi devamıdır. Bununla Avrupa Türkiye’sinin Türk Asya’sını coğrafi olarak korumak ve ekonomik olarak güçlendirmek için var olduğunu, ancak yeni yayılma mücadeleleri için bir başlangıç noktası olarak hizmet etmediğini kastediyorum. Kategorik olarak şunu belirtiyorum:

"Sınırlarımız Meriç'te bitiyor. Bunun ötesine geçmeyi ne talep ettik ne de isteyeceğiz. Ve bunlar, barışçıl bir anlaşmanın geleceğinde, hoş görünme ihtiyacı hissedildiğinde söylediğim basit sözler değil. Aksine, açıklamalarım, yukarıda açıkladığım gibi nihai olarak şekillenen şeylerin incelenmesinden kaynaklanmaktadır."

- Peki Türkiye'nin Balkanlardaki politikası?

- Biraz önce söylediklerimden açıkça anlaşılıyor. Balkan politikamız olup olmayacağı meselesidir. Türkiye, tüm Balkan siyasi hareketlerine karşı kesinlikle tarafsız kalacaktır. Balkan Yarımadası'nın dengeli ve barışçıl kalkınmasının bir unsuru olmak istiyoruz. Bunun ötesinde bir şey yok. Devletimizin organik yapısı Balkan kombinasyonlarına girmemize izin vermemektedir. Herkesle arkadaş ve iyi komşu olacağız. Ancak hiçbir zaman kimseyle ittifak veya diyalog arayışında olmayacağız. İşte kısaca Balkan politikası dediğimiz bu.

- Özellikle Yunanistan ile Sayın Bakan, mevcut dostluk ilişkilerinin güçlenmesini öngörüyor musunuz?

- Bu ilişkiler Lozan Antlaşması ile de belirlenmiştir. Hem Helen Krallığı'ndan sonraki ilişkilerimizde hem de Türkiye'de kalan Rumlarla olan ilişkilerimizde bunu hukuka uygun ve dürüst bir şekilde yerine getireceğiz.

"İkincisinin konumu, siyasi ve dini olarak, yakın zamanda imzalanan anlaşma tarafından açıkça sağlanmaktadır."

"Sorunsuz bir şekilde gelişmesi için buna dayandırılacak olan Yunan-Türk ilişkilerinin yasal haritasıdır."

İkinci Türk tam yetkili temsilcisinin açıklamaları bir açıdan önemlidir: Ankara'nın Asya politikası dışında, daha önce Patris'te yazdıklarımı resmen tasdik etmektedir. Yeni Türkiye'nin gücünün Küçük Asya ile sınırlandırılmasından kaynaklandığı tartışılmaz. Avrupa kıyısındaki basit olay, genç Devlet için zaten bir zayıflıktır. Bu zafiyet daha da yoğunlaşacak ve Evros'un oradan genişleme vizyonları başarısız olursa Türkiye'nin tamamını veya bir kısmını etkileyecektir. Ankara'nın diktatörleri onu açıkça hareket ettirici olarak görüyorlar. Rıza Nur Bey'in bu açıklaması bir gerçek olmasa da Türkiye'nin siyasi hayatının içinde bulunduğu koşulların sağlıklı bir şekilde anlaşıldığının bir göstergesidir.

Ancak Türk bakanın halk sağlığı konusundaki konuşmasının bir başka önemli yönü daha var: Şu an için pek çok kişinin istediği veya hayal ettiği gibi yakın bir Yunan-Türk yaklaşımı olasılığını hariç tutuyor. Buna göre İsmet Paşa'nın giriş cümleleri, yakın geçmişin nitelendirilmesi ve bir gelecek durumu yaratma çabasıyla tüketilmiştir. Türkler temkinli ve olayların önüne geçmekten kaçınıyorlar. Olasılıkları göz ardı etmeden ve dört gözle beklemeden, Türkiye'nin ihtiyatlı tavrını taklit edebiliriz. Yöntem olarak şimdiye kadar mükemmel.

Koruyucu güçlerin unvanı.

Son istifa.

Bu sorunun ilk çözümünden sonra, İngiltere ve Fransa'nın iki temsilcisi, tam yetkili Yunan makamına "Sevr Azınlıklar Antlaşması'nın" başka bir hükmünün benzer şekilde yürürlükte kalmasını isteyip istemediğini sordu. Söz konusu hüküm, Antlaşma'nın başlangıç bölümünde yer almakta olup aşağıdaki gibidir:

Sevr Antlaşması'nın Azınlıkların korunmasına ilişkin ekinin son paragrafı. (Büyük Britanya, Fransa, İtalya, Japonya ve Yunanistan arasında 10 Ağustos 1920'de Sevr'de imzalanmıştır). 7 Mayıs 1832 tarihli Londra Antlaşması, 1 Kasım 1863 tarihli Londra Antlaşması ve İyon Adaları ile ilgili olarak 29 Mart 1864 tarihli Londra Antlaşması ile Fransa ve İngiltere, Yunanistan'da tanıdıkları özel denetim ve kontrol haklarından, ilgili oldukları ölçüde, feragat ederler.

Bay Venizelos, "elbette yürürlükte tutulacak ve Lozan Antlaşması veya Büyük Devletlerin Yunanistan'ın iç işlerini kontrol etme hakkından feragat ettiklerine dair beyanları aracılığıyla uygulanacaktır," diye kuvvetle yanıt verdi. Yunan heyetinin başkanı, eski Koruyucu Güçlere vaatlerini geri çekme hakkı verecek şekilde müdahale etmediğini vurguladı. Sir Horace Rumbold ve General Pelle itiraz etmediler ve böylece Lozan Antlaşması protokolü Sevr Özel Antlaşması'nı 7. ve 15. maddeler dışındaki tüm hükümleriyle yürürlüğe koyarken, diğer yandan da iki Büyük Gücün Yunanistan'ın içişlerine müdahalesinin kaldırılmasını nihayet onaylayacaktır.

"Rıza Nur, Patridos'un Muhabiri ile Konuşuyor, Yarının Türk Siyaseti Üzerine", Patridos Muhabiri Georgios Ventiris, Patris, 18 Temmuz 1923, s.1.

"İkinci Türk – Müttefik Anlaşması'nın Siyasi Önemi"

Lozan Konferansı'nda Musul petrolleri üzerine yapılan görüşme ve bu görüşme üzerine gözlemler.

Discussion on Mosul oils at the Lausanne Conference and observations on this meeting.

Gerçek Bir Türk – Müttefik Barışı Değil

El Sıkışmadan Barışma

Lozan, 17 Temmuz. Lozan Konferansı'nın bitmesi planlanıyor.

Gün ışığından korkarak, son kasılmalarını çok yavaş bir şekilde, gece yarısı ve yaz sonunun fırtınalı, boğucu atmosferinin ortasında, acınacak bir hayatın içler acısı sonunu verdi. Şu anda Musul petrolünün Büyük Britanya'ya verilmesi konusunda tartışan Amerika da içler acısı genel düşüşe dahil oldu. Türkler de geri çekildi. Dün küresel vicdanla Batılı Müttefikleri tehdit ederken, bugün İsmet aracılığıyla kendilerini ortaya koyuyorlar:

- “Seni mi suçluyoruz? Türkiye petrolü ikisine de verdiği için hem Amerikalılara hem de İngilizlere aynı anda teşekkür etmemiz imkansızdı. Aranızda uzlaşın.”

Genel bir iflas söz konusuydu. Doğu Barış Konferansı, petrolün kasvetli bataklığını bastırıyor. Kimse onun yasını tutmayacak.

Mevcut anlaşmanın ayrıntılarının listelenmesi anlamsız görünüyor, çünkü tartışmalı konulara bile zar zor erişilebilir ve olayların telgraf raporları yeterli. Ancak, aşağıdaki noktalara dikkat edilmelidir:

1) Türklerin 9 Temmuz’da üzerinde mutabık kalınan “tavizlere” inkâr edilemez bir şekilde geri döndükleri ve bunu Amerikan baskısıyla yaptıkları.

2) Boğazlar Sözleşmesi’ne rağmen ivedilikle “karadaki tahliyeyi” benzetmeye çalıştıkları deniz tahliyesine ilişkin yeni bir konuyu gündeme getirmeleri.

3) İlk anda kızan ve son raddede tehdit eden Müttefikler, Paris ve Londra Hükümetleri Pelle ve Rambold Bey’i test etmedikleri için daha esnek bir tutum benimsemek zorunda kaldılar.

4) Değişmeyen taleplerde ısrar etmesi halinde Antlaşma’nın devasa avantajlarını çöpe atacağını anlayan İsmet Paşa, bizzat Ankara’nın bazı tavizler vermesine izin verilmesini istedi.

5) “Tahvil Faizi” yenilgisiyle sona erdiği gibi, “petrol krizi” de bir İngiliz yenilgisiyle sona erdi. Ancak tek bir farkla, Türkiye’ye artık Amerika yardım ediyor.

6) Türk tavizlerinden en önemlisi, Müttefik gemilerinin 1923’ün sonuna kadar ve o zamana kadar Antlaşma, davet eden statüsünde bulunan üç Devlet tarafından onaylanmamışsa, Boğazlarda kalmalarına izin verilmesidir.

Lozan Konferansı’nı kapatan ikinci Türk- Müttefik anlaşmasının önemi burada genel siyasi mektuplarında ortaya çıkıyor. İsmet Paşa’nın belki de ilk kez birtakım tavizler vermeye ve çelişkili davranmaya zorlandığını da ekleyebiliriz. Kişisel dürüstlüğü hiçbir şekilde tartışılmayan Türk General, bir yanda Ankara’nın, diğer yanda İngiliz-Amerikan muhalefetinin ağır baskısı nedeniyle kısmen avaryaya zorlandı.

Ne yazık ki, temelde üzerinde anlaşmaya varılan barış, Müttefikler ve Türkler arasında gerçek bir barış değildir. İlkinin kalıcı ve küçük düşürücü geri çekilmeleri, ikincisinin gösterdiği iyi niyet ve diplomatik yöntemlerden sapma, tüm gerçek barışın gerçek temelini, yani sözleşme taraflarının göreli eşitliği duygusunu ve riayet etmeye yönelik samimi eğilimini ortadan kaldırıyor. Bu nedenle, ikinci sabaha doğru, arabalar peş peşe Fransız ve Türk delegasyonlarını indirdiğinde, mesafe izlenimi bariz bir haldeydi. İsmet Paşa ve meslektaşları, sevinç ve memnuniyetle parlarken, Türk gazeteciler onları zaferle evlerine getirdi. Bay Barzeton ve Bay De Persen’in ardından General Pelle de üzüntüsünü dizginleyemedi. Tüm soğuk tavırlarına ve asil soğukkanlılığına rağmen, bir yenilgi daha aldıkları belliydi. Ve onlarla birlikte, eğer böyle bir şey varsa, tüm Avrupa medeniyeti. Orada sessiz Uşi’de, kapsamı daha da yoğundu. Görüşmeden sonra Sör Horace Rumbold, İsmet Paşa’ya elini uzatmayı başardı. Ancak diğer vekiller birbirlerine soğuk davrandılar. Bazıları veda bile etmedi. Rahatsızlık hissi

o kadar derin ve baskındı ki. Görüşmenin sonunda hazır bulunan basit ama akıllı İsviçre polisi biraz sonra bana şunları söyledi:

- "Birbirleri ile tokalaşmadılar. Burada, İsviçre'de, eğer iki kişi tartışıp barışırsa, hemen el sıkışırlar. Düşman olarak ayrıldığınıza göre, bu nasıl barış?"

Doğu Konferansı yetkililerinin basit koruması yanlış değildi. Ama başka türlü olması mümkün değildi. Sör Horace Rumbold, General Pelle ile birlikte, Batı'nın Türkiye'nin önünde benzeri görülmemiş bir şekilde aşağılanışında hazır bulundu. Başrollerinin bazen istekli bazen isteksiz olduğu hüzünlü bir komedinin bitişini alkışlamak da çok olurdu.

"İkinci Türk – Müttefik Anlaşması'nın Siyasi Önemi", Patridos Muhabiri Georgios Ventiris, Patris, 23 Temmuz 1923, s.1.

"Konferansın Sonu"

Konferansı başından sonuna kadar takip etmiş olan Patridos gazetesi muhabiri Ventiris'den antlaşmaya dair bir eleştiri. Trajikomik bir tiyatro oyunu olarak görülen Lozan Konferansı'nın sonunda, Batı'nın mağlubiyetini komik bir şekilde kabul etmesinin eleştirilmesi.

A review of the treaty by Ventiris, the correspondent of the Patridos newspaper, who followed the conference from beginning till the end. Criticism of the defeat of the West at the end of the Lausanne Conference, considered a tragicomic play.

Venizelos, William Shekaspeare'nin trajikomediden sonra gülünç kutlamalar olarak adlandıracağı Lozan Kongresi hakkında söyleyecek bir şeyim yok dedi.

Lozan'daki Patridos gazetesi muhabirinden antlaşmaya dair güzel bir eleştiri. Georgios Ventiris, konferansı başından sonuna kadar takip etmiştir.

"Lozan Barış Antlaşması ile ilgili genel bir bakış açısı mı? Söyleyecek hiçbir şeyim yok." Lozan, 17 Temmuz 1923, Venizelos.

Lozan, 18 Temmuz. Perdelerin inmesi ile ilgili deyim mecazi değil gerçek anlamdadır. Konferansın son oturumu opera buffa (komik opera) sahneleri ile gerçek bir tiyatro performansı verdi. Doğaçlama siyaset adamları ve yarım yamalak / uyduruk diplomatlar üzücü bir altı aylık dönemi zamansız kutlamalarla kapatmayı amaçladıklarını düşündüler/sandılar. Büyük ve tamamıyla boş sözler, Yakın Doğu'daki Batı prestijinin cenazesini selamladı. Şu anda Balkanlardan Küçük Asya topraklarına kadar uzanan dört yıllık savaşın kanlı bir aldatmaca / hata olduğu resmi / siyasi olarak onayladı, bu aldatmacanın / hatanın sorumluları övülüyor. Herhangi bir değerlendirmenin yeterli olmamasıyla, bir politikanın halka açıklanmasına kaba bir komedi vurgusu yapıldı.

Müttefik kuvvetlerin temsilcileri Uşi Şatosu'nda birbirlerini ve diğerlerini tebrik ettikten sonra, konferans toplantılarının animasyon son sözlerinin sıklıkla verildiği Lozan Palas'a geçtiler. İsmet Paşa, Rıza Nur Bey, Hasan Bey'in Münir, Kemal, Zekai ve Tevfik Beylerin eşliğinde, Türk hareketinin / misyonun temsilcileri olan Türk gazeteciler tarafından heyecanlı gözyaşları ve samimi sevinç gösterileri içinde karşılandılar. Zaferlerini minyatür bir şekilde kutlayan bir halk görüntüsündeydik. Siyasi ve askeri liderler, Türkiye'nin zaferini kamuoyu ile birlikte kardeşçe kutladılar. İtiraf etmeliyim ki / itiraf etmek borcumdur ki imajdan yoksun değillerdi, İsmet Paşa kendi çevresinde incelik ve ayrıcalık atmosferi yaratmıştı. Ancak, bir müddet sonra, General Pelle içeri geldi ve Türk gazeteciler tarafından memnuniyetle karşılandı. Kısa bir süre öncesinde, Uşi'de Lozan barış antlaşması ile yenilenecek olan geleneksel kadim Fransız – Türk dostluğu hakkındaki fikirlerini yüksek sesle söylemişti. Teşekkürler, tokalaşmalar, alkışlardan Pelle çok zor duyuluyordu. Türkler gerçek bir savaşta yenilen rakiplerini selamlamadılar. Koşulsuz bir şekilde teslim olmuş olan düşmanlarına minnettardılar. Pelle'nin Poincare'ye yönelttiği Türk neşesi ve anlaşılmaz bir biçimde İngiltere'ye yaptığı muhalefetteki ısrarı ve tutkusu Batı Avrupa'yı yenilgiye sürükledi. İhsan Bey'in teşekkürüne istinaden General Pelle şöyle cevap verdi.

Lozan Antlaşması sonuçları uygulamada ortaya çıkacak birtakım sonsuz zorluklardan sonra başarıya ulaştı. Ancak samimi bir şekilde ılımlılık ve esneklik / çok yönlülük içinde gerçekleştirildiğinde meyve verebilir. Türklerin iyi niyeti buna çok şey katacaktır.

İşte trajik farsın (son derece gülünç komedi) epiloğu. Avrupa'yı getirdikleri yere sürüklenen Fransız siyasetinin temsilcileri, Türk iradesine teslim olarak başladıkları işi bitirmek için aynı iradeye boyun eğiyorlar.

Balkan temsilcileri karakteristik olarak 17 Temmuz'daki son toplantıda herhangi bir açıklama yapmadılar / yapmaktan kaçındılar. Ne Venizelos ne Dimantis ne Yovanoviç, Rambold, Pelle ve Montagna'nın söylediklerine tek bir laf edebildiler. Yunan liderlere Lozan antlaşması ile ilgili izlenimlerini sorduğumda şöyle cevap verdiler.

Söyleyecek bir şeyim yok. Yunanistan elbette üç aylık diplomatik mücadeleden zaferle çıkıyor…1914 yılında tüm Avrupa'nın dahil olduğu (Pan-Avrupa) savaşı öngörülen sonuçları ile birlikte Limni'de kabul edildi ve yazılı şartlar altında belirli haklar adına / yerine üstlenildi…

Lozan antlaşmasının tamamen Yunan bakış açısıyla incelenmesi zaman içinde ve daha nesnel verilerle yapılacaktır. Bundan gözlemleyebildiklerim sadece budur.

Doğu barışının sekiz ay süren görüşmeleri, Venizelos'un diplomasi politikası için önemli bir yapı taşı oluşturdu. Doğu sorunun, Yunan donanması ile çözülmesinin imkânsız olduğu ve Avrupalı güçlerin desteği ile çözülebileceği kanıtlandı. Birçok Avrupalı ve daha fazla Yunan hatası buna katkıda bulundu… Avrupalı güçler artık Doğu sorunun çözümü için ne güçleri ne birlikleri ne de prestijleri ile katkıda bulunmayacaklar. Yunanistan Türkiye'ye karşı zorunlu olarak yalnız kalacaktır. Ortaya çıkan farklılıklar ve Lozan Antlaşması'nın uygulaması barışçıl yollarla sürdürüleceğinden, iki ülkenin dürüst ve dostane bir antlaşma yapması gerekmektedir. Temelleri henüz kurulmamış / atılmamış olsa da her iki

tarafın, Venizelos ve İsmet'in güven ve takdir dolu çalışmaları Türk-Yunan anlaşmasının yolunu açıyor. Bu, Lozan Antlaşması'ndan sonra Yunanistan için daha gerekli olmalıdır.

"Konferansın Sonu", Patris, 24 Temmuz 1923, s.1,2.

"Türkler Barışı Sağladıktan Sonra İç Sorunları İle Nasıl Başa Çıkacaklar, Ankara Basını Ne Yazdı"

Barışın sağlanmasından sonra Türkiye'nin karşılaşacağı iç sorunlar ve mübadele sonrası ortaya çıkabilecek potansiyel problemler. Buna ilaveten Ankara basınının yazdığı yazılar nedeniyle eleştirilmesi.

The internal problems that Turkey will face after the peace and the potential problems that may arise after the population exchange. Added to this, there are some criticisms for the Ankara press's articles.

18 Temmuz. Türk dünyası, İsmet Paşa ve Müttefik ülkelerin temsilcileri arasında Lozan'da varılan anlaşmayı kutluyor. Türkiye, bu anlaşmadan ne kazanıp ne kaybettiğini bilmeden kutluyor. Bugün Türk dünyasını ilgilendiren şey, iç barışın yeniden sağlanması ve harap olan ülkenin yeniden inşa edilmesidir. Terhis. Barışçıl yaşama dönüş, düne kadar her yanda duyulmasına rağmen Türk gazetelerindeki ateşli köşe yazarlarının sıklıkla sözünü ettiği askeri maceralara devam etme havasında olmayan Türk dünyasının tam olarak kutladığı şeydir.

Ancak iç barış nasıl sağlanacak? Bugünkü kutlamalardan sonra Türkiye korkunç problemleri ile yüzleşmek zorunda kalacak. Ülke çorak bir halde. Devletin kasası boş. Ticaret ölü. Sanayi durgunluk içinde. Halk aç, acı çekiyor. Artık çalınacak daha fazla şeyleri yok. Yunan ordusunun ayrılmasından sonra Anadolu / Doğu'ya kaçanlar, çoktan tüketip bitirdiler.

Ve tüm bunlara ek olarak göçmen problemi de bugünün tehdidi olarak görülüyor. Türkiye, Yunanistan'ın mübadele anlaşması çerçevesinde göndereceği Müslümanları kabul etmek, yerleştirmek ve bakmak zorundadır. Türkiye tüm bu göçmenleri nereye yerleştirecek? Anadolu'da bir tane bile kulübe yok.

Ankara Valisinin bununla ciddi bir şekilde meşgul olduğunu konusunda bilgilendirildim. Ve Türk hükümetinin, aralarında Türkiye'de kalan Rum unsuruna imtiyaz ve haklar verilmesinin de aralarında bulunduğu tazminat karşılığında mübadele anlaşmasının iptalini Yunan hükümetine teklif etmeyi düşündüğü haberini ihtiyatla yayınlıyorum.

Ankara'nın fanatik bir (basın) organı, bugün aşağıdaki köşe yazısını yazdı.

Neşeden sonra diyor Avrupa'yı hayrete düşüren yeni rejimin kurulmasından memnuniyet duyduk. Kör bir rejimin külleri altında yıllarca asil, güzel, ışığın odağı, güçlü, zeki ve enerji olarak tükenmiş bir Türkiye'nin, ayaklanması (Türkiye'nin ayaklanması) hakkında çok şey yazdığımız bir halkın uyanışı vardı.

Ancak başta Türkiye'nin Rumları ve Ermenileri olmak üzere milletine bağlı tüm gayrimüslim unsurların milli egemenliği sembolik rejiminin kurulmasıyla içler acısı bir pasifliğe mahkum edildiği gördüğümüzde sonsuz hüznümüzü gizlemeyi başaramadık.

Buna rağmen Türkler, Rumlar ve Ermeniler bölünmez bir bütündür.

Ve diğer yandan tarihi bir bakış açısı ile bu böyle bir konu. Yeni Türkiye, diğerlerinden özgür, gizli enerji hazinelerine, hayal edilemeyecek kadar tükenmez zenginlikleri var. Türkiye'de yaşayan Rumların ve Ermeni kardeşlerin bu değerli hazineleri, edebiyat, sanat, bilim, ticaret ve sanayinin gelişmesinde dayanışma gerçekleştirerek asil bir iş birliğinde bulunmaları aşırı kaçmayacaktır….

Türkiye ancak iş birliği ile topraklarında gerçek barışı tesis edebilecektir. Aldatıcı / sahte ilişkilerle yabancı unsurlar tarafından kandırılmalarına izin verilen Rum ve Ermenilerin en küçük azınlık grubu, onların yıkımlarına ve bedbahtlıklarına katkıda bulunan bir oyunun varlığını anladılar. İnsanın zayıflığı anlaşılabilir ve gerçeği öğrenen asil bir yürek ona özür borçludur. Türkler de bu hataları yaptılar. Bu, onların ülkelerini sevmedikleri anlamına gelmiyor. Ve köşe yazarı kardeşçe bir barış içinde bir arada yaşanması gerektiği sonucuna varıyor. Ülkelerinin refahına katkıda bulunmak için Türkler, Rumlar ve Ermeniler el ele veriyorlar.

Bunlar, Türklerin, Yunan hükümetine mübadeleyi iptal etmesi için sundukları nihai teklifin kabul edilmesini zemin oluşturma denemeleridir. Ancak böyle bir durum söz konusu olursa, Ankara'nın ricalarını dinlemek zorunda kalındığında, çok düşünecek olan Atina söz sahibi olacaktır.

"Türkler Barışı Sağladıktan Sonra İç Sorunları İle Nasıl Başa Çıkacaklar, Ankara Basını Ne Yazdı", Patris, 24 Temmuz 1923, s.2

"Dün Öğlen Antlaşma İmzalandı, Yunan İdeali Ölmüş Değil"

Lozan Antlaşması'nın imzalanmasının Yunan ulusuna yankıları. Yunan bakış açısına göre, Lozan'ın eşsiz ve kötü bir mağlubiyet olarak görülmesi ve bundan rahatsızlık duyulmasını anlatan bir makale.

The repercussions of the signing of the Treaty of Lausanne on the Greek nation. An article on what Lausanne experiences as a unique and cruel defeat, describing the discomfort felt by it and the hopes of a return by the Greeks.

Yunan tarihinde büyük bir durak, Lozan Antlaşması. Melankolik bir durak. Venizelos'un eşsiz diplomatik becerisi, gaddarlıkta eşsiz olan savaşlardan sonra… felaketin sonuçlarını en aza indirmeyi başardı. Yunan temsilcileri bir an bile unutmayacağız, ki onlar üç sene önce Türklere Sevr Antlaşması'nı dayatanlarla aynı kişiler, dün de bir yenilgi antlaşması imzaladılar. Dün akşam İsviçre şehrinin üniversite binasında gerçekleşen törenin sert resmiyeti altında, bizim sayemizde afişe ettiğimiz bir cenazenin kederli halini an bile olsun unutmadık. Bugünlerde gerçekleştiğini ve çöküşünü görmek üzere olduğumuz Büyük Yunan hayalinin cenazesine milletçe nesiller boyu sarsılmaz bir şekilde sadık kalındı…

Yaklaşık on bir yıl önce Yunan milleti, gülümseyen güzel bir Ekim güneşinden İdealinin fethine doğru hücum etti. Savaşçıların ateşli bakışlarında, bir volkanik patlamanın hızıyla bunaltıcı sınırları aştılar… Ayasofya'nın mukaddes kubbelerine ve kralın surlarına ulusal bayrağı asmak için Meluna'dan (Osmanlı yönetimine karşı girişilen savaşta zaferi temsil eden bir yer) yola çıktılar. Bu cezbedici hayal, ne yazık ki, unutulmaz bir an dışında gerçekleşemedi. Savaştan on sene sonra, kanlı ve kahramanca mucizelerden ve fedakârlıktan sonra, Yunan ulusu İyonya'nın ötesinde yere düştü ve ağır yaralandı. Ve umudu gördü ve Ege'nin küçücük denizini kesilmiş kanatlarla yeniden geçmenin hayalini gördü. Savaşçıları alınları eğik, kederli bayraklarıyla gördü. Parlak kral, gök mavisi Marmara Denizi, İzmir, İyonya, hepsi korkunç bir kâbusa döndü ve alevli, kanlı ve dumanlı bir kâbus kubbesinin içinde kayboldu. Yunan zirvesinin güneşi, doğar doğmaz, kapkara bulutların arkasında kanlı bir şekilde kaldı.

Hatalar ve sorumluluklar hakkında konuşmanın zamanı değil. Genos'un (Antik Yunan'da asil bir grup, Yunan siyasetçilerinin bu soya dahil olduğu düşünülüyor) büyük hayalinin cenazesinin dün Cenevre gölünün karşısında gerçekleştiğini melankolik bir şekilde fark etmek yeterlidir.

Aksi takdirde umutsuzluğa kapılmayacağız: Yunan vatanı son on ayda bir kez daha ölümsüz olduğunu gururla gösterdi. Yaralarının ağır acısını boğarak Eylül Devrimi sayesinde ayağa kalktı, Lozan'da düşmanıyla kışkırtmadan ama kararlı bir biçimde karşı karşıya geldi ve bu, ağır ama gururlu olan tek yenilgisidir.

Önümüzde yeni bir süreç başlıyor. Elbette ortalama bir süreç ve şanlı sınırlarımız da istediğimiz kadar olmayacak. Barışçıl bir çalışma ve birikim süreci. Sağlam ve güzel milli bir zirveye ve parlak bir Yunan kültürüne götürecek olan bir süreç.

Son zorlu sınavlardan bazı derslerin alınmış olması, bazı gerçeklerin tam olarak bilinmesi, bilgelik ve sertlik kazanılmış olması yeterlidir ve Yunan milletinin gücü büyümek ve ilerlemek için her şeye yeterdir. Bayrağı da doğal olarak barışın bayrağıdır. Bugün önemli olan Balkan komşularımız sağlam / güçlü dostluk ilişkilerini geliştirmektir. Özellikle de savaştığımız kimselere karşı. Onların elleri Yunan kanı ile gerçekten kirlenmiş ve ruhları Yunan karşıtı bir mit ile karanlıktır. Bunu unutmayacağız… Ancak iki milletin akan kana son verdikten sonra, birbirlerine hoşgörülü bir şekilde yaşamları gerekmektedir. Bu ihtiyacın sadece Venizelos tarafından değil, Türk temsilcilerinin lideri tarafından da açıkça anlaşıldığı için memnunuz.

Yunan milletinin yürüyeceği son derece engebeli bir yolu vardır. Yenilginin sonuçları Helenizm'in yaşamına uzun yıllar süresince ağırlık verecektir. Umalım ki kalp kırıklıkları bunların arasında olmasın…

Yunan ölülerinin önünde saygı ile eğilmeden bu makaleyi bitirmeyeceğiz. İyonya ovalarındakilerin mezarları, Yunan vatanının uç sınırlarını silerek ve ulusun gelecek nesilleri için kutsal bir rehin olarak yoğun harabeler içinde kaldı. Er ya da geç milletin onların sessiz çağırısını duyacağı günler gelecektir.

Sıcak İyonya güneşinin alevleri altında, Yunan savaşçılarının mızraklarının zafer içinde parlayacağı günler gelecektir. Umalım ki olsun, Yunan İdeali zaman zaman yaralandı ama ölmedi.

"Dün Öğlen Antlaşma İmzalandı, Yunan İdeali Ölmüş Değil", Patris, 25 Temmuz 1923, s.1.

"Lozan Antlaşması İmzalandı, Muzaffer Müttefiklerin Tam Yenilgisi, Havas Ajansı'ndan Karakteristik bir Yazı, Türkiye'nin Yabancıları Korunmasız"

Lozan ile Sevr Antlaşmasının mukayesenin yapılması. Comparison of Lausanne and the Treaty of Sevres.

Havas Ajansı, Lozan Konferansı ve Sevr Antlaşması'nın sonuçlarının karşılaştırılmasıyla ilgili uzun bir telgraf raporunu iletti. Raporun özelliği, satırlarına sinen burukluk ve hayal kırıklığıdır ve daha da karakteristik olan ise söz konusu Ajansın Fransa Dışişleri Bakanlığı'nın yarı resmi organı olmasıdır.

Lozan Antlaşması'nın neleri içerdiğini söylemeden önce neleri içermediğine dikkat çekmek gerekir. Aslında Lozan Antlaşması'nın Sevr Antlaşması'nı baştan sona revize ettiği ve savaşın sonrasını geniş ölçekte hazırladığı, daha önce Birinci Lozan Konferansı'nda hazırlanan antlaşma taslağının aynısını hazırlandığı söylenebilir.

Lozan Antlaşması, Sevr Antlaşması'nın yaptığı gibi, İstanbul ve Çanakkale Boğazlarının kaderini belirleyen hiçbir şey içermez, aksine, bu antlaşmada yabancılar üzerinde herhangi bir kontrol yoktur. Boğazlar için yapılan antlaşma, boğazlardan geçiş özgürlüğünü sağlamayı amaçlıyor, ancak hiçbir şey Türk egemenliğine zarar verecek şekilde bu özgürlüğü sağlamak için uluslararası denetimi öngörmüyor.

Terazinin Kesesinde Ermenistan

Sevr Antlaşması'nın aksine Lozan Antlaşması, İzmir ve Karaağaç ile Doğu Trakya'yı Türkiye'ye veriyor. Ermenistan'ın bağımsızlığı, en azından Ermeniler için özerk bir devlet, hatta onlar için herhangi bir koruma bile iddia edilmiyor ve Türk Hükümeti, kargaşa ve isyanların sebebi olarak nitelendirdiği sürgündeki Ermenilerin geri dönüşlerine karşı olduğunu kategorik olarak ifade etmektedir.

Türk Ordusuna Sınırlama Yok

Lozan Antlaşması, Sevr Antlaşması'nın aksine, ek askeri veya deniz şartları içermez. Türkiye istediği kadar ordu hazırlayıp, istediği kadar idame ettirebilecek ama hiçbir yabancı savaş gemisi İstanbul Boğazı'nda ve Çanakkale Boğazı'nda bir aydan fazla kalamayacak.

Tazminat ve Borçların Ödenmemesi

Sevr Antlaşması'nda Müttefikler yararına sağlanan savaş tazminatı Türkler için eksiktir, ancak Yunanlılar bu tazminattan zar zor kurtulmuş ve karşılığında Karaağaç'ı Türklere vermiştir. Ayrıca

Türkler, kredilerden doğan yükümlülüklerin tamamını ödemeyecek. Antlaşmanın hiçbir maddesi onları buna mecbur bırakmamış ve faiz tahvillerinin ödenmesi konusu antlaşmanın dışında bırakılmıştır.

Yabancı Uyruklular ve Kurumları

Sevr Antlaşması'nın öngördüğü Kapitülasyonlar, Lozan Antlaşması'yla zaten yıkılmıştır. Bazı geçici tedbirlerin dışında, Türk makamları halihazırda tamamen Türk müşterek hukukuna tabii olan yabancı mukimler üzerinde tam yargı yetkisine sahiptir.

Okulların ve dini kurumların statüsü artık anlaşma şartlarındaki herhangi bir ayrıntıya bağlı değil, sadece Türklerin Büyük Devletlere hitaben bir mektupta verecekleri bir söze bağlı hale gelmiştir.

İmtiyazlar

Ankara Hükümeti, Konstantinopolis Hükümeti'nin savaştan önce kabul ettiği tüm sınai imtiyazları iptal etti.

Petrol Sorunu

Son olarak, Lozan Antlaşması'nda çok ilginç olan Musul ve ekleri konusunun çözümü yoktur (örneğin, petrolünün kaderi vb.). Konferans bu konuyu ve diğer birkaç konuyu ancak çalışmasının sonunda inceleyebildi. Diplomatlar ve uzmanlarının 24 Temmuz'dan sonra bile bu konuda ve Yakın Doğu'nun diğer meselelerinde daha uzun süre müdahil olacağı öngörülüyor.

"Lozan Antlaşması İmzalandı, Muzaffer Müttefiklerin Tam Yenilgisi, Havas Ajansı'ndan Karakteristik bir Yazı, Türkiye'nin Yabancıları Korunmasız", Patris, 25 Temmuz 1923, s.1.

"Bay Venizelos Üç Yıl Önce Sevr Antlaşması'nı ve Dün Lozan Antlaşması'nı Nasıl İlan Etti?"

Venizelos'un Yunan halkına hitaben gönderdiği telgraflar. Lozan ve Sevr Antlaşmalarına ilişkin gönderilen telgrafların mukayesesi.

Telegrams sent by Venizelos to the Greek people. Comparison of telegrams sent concerning the Treaty of Lausanne and Sevres.

Bay Venizelos, önceki gün Devrim / İhtilal Önderi ve Başbakan'a aşağıdaki telgrafı gönderdi:

"Bugün öğleden sonra Lozan Üniversitesi'nin büyük salonunda, ilgili tüm sözleşmeler, beyannameler ve protokollerle birlikte barış antlaşmasını imzalamış olduğunu size duyurmaktan memnuniyet duyuyorum. Küçük Asya felaketinden sonra imzalanan bu antlaşma, ne yazık ki herhangi bir Yunan zaferine işaret etmiyor. Ancak İhtilal, benim milli orduyu yeniden örgütleyip nihayete vardırmak ve onun delegasyonu içinde yer alarak Yunanistan'ın barış çalışmalarına geri dönmesine ve kendisini iç

yansıma çalışmasına adamasına izin veren dürüst bir barışı başarılı bir şekilde müzakere etmesine izin vermemden gurur duyabilir.

Serbest seçimler yapılarak iç savaş kesin olarak sona erdirilirse, devletin normal işleyişi yeniden sağlanırsa ve mülteci sorunu mültecilerin kalıcı yerleşimi yoluyla çözülürse, Yunanistan daha iyi bir geleceğe güvenle bakabilir.

Şahsen Kraliyet ve İhtilal Hükümetlerine teşekkür etme ihtiyacı hissediyorum…

Venizelos."

Sayın Venizelos'un İhtilal liderine ve Hükümet'e gönderdiği melankolik telgrafın yanı sıra, Sayın Venizelos'un o parlak Sevr Antlaşması'nın imzalanmasının ertesi günü Yunan halkına hitaben yaptığı konuşmayı aktarıyoruz.

"Yunan Halkına,

Bugün, Bükreş Antlaşması'nın imzalanmasının yıldönümünde, Türkiye ile barış Antlaşmasının imzasını, Müttefik Devletler vasıtası ile İtalya'nın On İki Ada'yı bize devrettiği antlaşmadan sonra Bulgaristan'ın Neuilly Antlaşması ile kendisine verilen Batı Trakya egemenliğini Yunanistan'a devreden imzasını size duyurmaktan mutluluk duyuyorum.

Bugün kutladığımız ulusal zaferleri mümkün kılarak bunca yıldır etrafımı saran insanlarla birlikte, bu tür zorluklar arasında yürüttüğümüz çalışmanın sürekli başarı ile taçlandırıldığı şu anda, bizlere duyulan sarsılmaz güven için yurttaşlarıma derin şükranlarımı sunmanın zamanının geldiğini hissediyorum.

Sözünden caymak ve milli geleneklerine sadakatsizlik etmek yerine, fedakârlık, gönüllülük, yiğitlik, kararlılık ve her şeyden önce tehlikeyle karşı karşıya olan halkın kararı, köklü milli tarihimize, şimdiki neslin gurur duymaya hakkı olduğu parlak bir sayfa kattı…

Venizelos"

"Komik Kutlamalar ve …

Romantik Atmosfer1 ve Türk-Polonya Hassasiyet

Her hâlükârda yarının Yunan siyasetini kurmayı Lozan Antlaşması'na borçluyuz...

"Bay Venizelos Üç Yıl Önce Sevr Antlaşması'nı ve Dün Lozan Antlaşması'nı Nasıl İlan Etti?", Patris, 26 Temmuz 1923, s.2.

1 Yazar burada ironi yaparak, hasımlar arasındaki işbirliği döneminden söz etmiştir.

"Yarının Doğu'sunun Yeni Şekli İçin Venizelos'un En Derin Düşüncesi"

Lozan-Palas'ta Türkiye ve Polonya arasında imzalanan antlaşmalar. Venizelos'un Lozan üzerine düşünceleri ve Yunanistan'ın gelecekteki politikalarını Lozan'ın üzerine kurması.

The agreements signed between Turkey and Poland at Lausanne-Palas. Venizelos' reflections on Lausanne and Greece's future policy after the Lausanne.

Romantik Atmosfer ve Türk-Polonya Hassasiyet

Her hâlükârda yarının Yunan siyasetini kurmayı Lozan Antlaşması'na borçluyuz...

Yarının Doğu'sunun yeni şekli için Venizelos'un en derin düşüncesi."

"Yakın Doğu Barışı gerçekten de Türklerin eline verildi. Son zafer sayesinde, Küçük Asya Krallığı'nın tamamını ve Avrupa mülklerinin bir kısmını geri aldılar. Bununla içtenlikle tatmin olmak ve komşularıyla gerçekten dostane ilişkiler geliştirmek ve aynı zamanda Büyük Güçlere vaat ettiklerini yerine getirmek istiyorlarsa, o zaman sizi temin ederim ki, topraklarımız boşuna inşa edilmedi ve Lozan Barışı, Güneydoğu Avrupa için yeni dönemimizin başlangıç noktası olacaktır."

Bay E. Venizelos, Bay Gustave Andor ile görüşmesinde,

Cenevre, 25 Temmuz 1923.

Lozan, 24 Temmuz. Birkaç günden beri bir romantizm atmosferi içinde hareket ediyoruz. Diplomatik mücadelelerin iradelerinin, ruh hallerinin ve sinirlerinin genel rahatlaması. Cumartesi ve pazar günleri Rambold, Pelle, Diamantis Beyler, keşif gezileri ve Türk hariç diğerlerinin bir kısmı ile ünlü Serven Dağı'na unutulmaz bir gezi yaptılar. Aynı zamanda Lozan şehrinde üniversite ve "Lozan-Palas", zengin vatandaşların tatillerini anımsatan bir naiflikle dekore edilmiştir. Lozan-Pallas'ın devasa giriş salonu, dünden itibaren "başbakan" karşılayan bir taşra kasabasının kemerli bir apsisine dönüştürüldü. Konferansa katılan tüm devletlerin bayrakları, gayri resmî armaları, mersin ağacı, Latince barış kelimesinin yazılı olduğu devasa ışıklı bir yazıt ve hepsinden önemlisi otel müdürünün ailesi, adı "Barış" olan bu talihsiz yaşlı kızın görünümüne bürünmüşlerdi.

Kendi aralarında savaşmamış olan Türkiye ve Polonya, dün öğle saatlerinde bir Dostluk Anlaşması imzaladı.

Daha sonra İsmet Paşa ile Bern'deki Polonya elçisinin fotoğrafları çekildi ve akşam İsviçre Federasyonu Başkanı Sayın Scheurer için yabancı heyetlerin ileri gelen üyelerinin davetli olarak katıldığı bir yemek verildi. Yemekten sonra vekiller, gazeteciler, yabancılar ve meraklılar beklenmedik bir şekilde birbirine karışırken, geleneksel çalgılardan oluşan orkestra ise gençleri ve güzelleri dansa çağırdı. Sırp organizatör Bay Jovanovic benimle konuşmak istedi ama onu duymak imkansızdı çünkü sürekli olarak "Jazz Band'in" Amerikalısı, Chicago'nun en iyilerini çalıyordu. İsmet, General Pelle'ye her zaman birkaç söz söylemeye çalışırken Lozan-Pallas'ın müdürü tarafından sürüklendi ve kendisine yemeğin teknik mekanizmasını yakından anlattı. Yürüyüşten dönen aşık bir çift, dış kapıdan

diplomatların, gazetecilerin ve dansçıların biraz heybetli bir komplekse karışan karışık dünyasını mutlu bir şekilde izledi.

Versay Kraliyet Katedrali'nden ve Sevr'in küçük ve saygın kasabasından, Lozan'a kadar pek çok mesafe kat edildi. Ne olaylar ne de düzen aynı kaldı. İlki devrildi. İkincisi komik ve kaba sabaydı. Batı Avrupa'nın aşağılanmasını ve büyük Yunan siyasetinin kederli sonunu simgeleyen bir barış, komik bir bağlamda imzalandı. Bunda sabit bir mutluluk ya da Doğu barışı da yoktu.

Ancak neşeli görünümün ağırlığı altında hep siyaset bulunur. "Lozan-Palas" bekçilerinin huzurunda Türk-Polonya barışı imzalanırken, Sırbistan Büyükelçisi Sayın Jovanoviç, Sayın Pelle'nin dairesinden çıkarak bana şunları söyledi:

"Kısa bir süre sonra Hükümetimin Lozan Barışını imzalamayı reddettiğini açıklayan resmi yazısını sundum. Biz Balkan Devletleri arasındaki siyasi ve aynı zamanda ekonomik ilişkileri düzenleyen Londra Antlaşması'nın maddesine atıfta bulunuyoruz. Bugünkü Antlaşmayı, Avrupa ve Yunan-Türk savaşlarından doğan durumu düzenleyen bir anlaşma olarak görüyoruz. Müttefikler, aslında 1912-1913'teki iki Balkan savaşına kadar uzanan ekonomik ve mali ilişkileri düzenlemek istediler. Sırbistan itirazını sürdürdü ve Lozan barışında iş birliği yapmasına rağmen, yukarıdaki ruhtaki beyanımın antlaşmaya ek olarak kaydedilmesini istedim. Sırbistan'ın Osmanlı'nın Kamu borcuna katılma konusundaki itirazları saklı tutulacaktı. Konferans bunu bile kabul etmedi. Sonuç olarak, imzaya katılmayacağım, umarım kısa süre sonra, haklı Sırp protestosu / itirazı kabul edildiğinde katılacağım."

Sayın Jovanoviç ile Lozan'da yaptığım görüşmeden birkaç saat sonra, Cenevre'de Sayın Venizelos ile İsviçre Federasyonu'nun saygıdeğer eski başkanı Sayın Andor arasında yapılan başka bir toplantıda bulundum. İkincisi, seksen yaşına ve küresel prestijine rağmen, Sayın Venizelos'a Lozan'daki çalışmaları hakkında gerçek bir saygı ve hayranlıkla konuşurken, Yunan Heyeti başkanı, Yakın Doğu'da yeni düzenin yaratılabileceği koşulları geliştirdi. Mektubumun baş kısmındaki Bay Venizelos'un genel düşüncesini aktarıyorum.

Bunu uzun uzadıya açıklayabilirim, ancak Sayın Venizelos'un zaten anladığı gibi, Yunanistan'ın yeni dış politikasının içinde hareket edeceği net koşullar olmadan bu konunun kayda değer olduğunu düşünmüyorum. Lozan Antlaşması'ndan yalnızca hayal kırıklıklarını, üzüntüleri ve kalp kırıklıklarını görenlerin, olayları duygusal bir duyarlılıkla, ancak siyasi gerçeklikle çok az ilgili olarak dört gözle beklediklerini not ediyorum. Sevr Antlaşması bir zafer noktasıydı. Bugünkü Lozan'ın böyle bir iddiası yoktur. Ancak her ikisi de siyasi olarak yalnızca dikkate alınması gereken olumlu bir tezahürü olan eylemlerdir. Ve bu iki antlaşmanın Bay Venizelos'un önünde tam olarak böyle göründüğünü düşünüyorum. Olaylar, tarihe ait bir geçmiş işlemesine sahiptir. Ancak olaylar, her şeyden önce, şimdi ve gelecektedir. Bu nedenle, siyasetin yetki alanına girerler. Sevr Antlaşması olmadığına ve Lozan Antlaşması olduğuna göre, yarının Yunan siyasetini bunun üzerine kurmalıyız. En azından Sayın Venizelos'un düşüncesini böyle algılıyorum ve bununla Türkiye ile gerçek dostane ilişkileri yeniden tesis etme yönündeki gelişen eğilimi açıklıyorum.

İsmet Paşa'nın görüşleri Ankara Diktatörleri tarafından benimsenirse, Yakındoğu'nun şekli tamamen yeni bir ifade alacaktır.

Doğu'nun ve Yunanistan'ın kaderini her şeyden önce İsmet Paşa değil Yunan halkı belirleyecek.

"Yarının Doğu'sunun Yeni Şekli İçin Venizelos'un En Derin Düşüncesi", Patridos Muhabiri Georgios Ventiris, Patris, 29 Temmuz 1923, s.1.

"Türk Halkı Barışı Nasıl Kutluyor"

Lozan Antlaşması'nın İstanbul'da Türkler tarafından kutlanması. Kutlamalarda çeşitli milletlerin de bulunması ve fazla görkemli olması eleştirilmiştir. Küçümseyici bir eleştirel bakış hakimdir.

The celebration of the Treaty of Lausanne by the Turks in Istanbul. It has been criticized that there are different nationalities in the celebrations and that they are too glorious. A condescending critical look prevails.

Davullarla, zurnalarla ve Latife ile Kemal'in Marşı ile

Türk göstericiler ellerinde Venizelos'un resimlerini de tutuyor

(Gazete burada yeniçeri kıyafeti giymiş Türk halkının önde kılıçlar ve arkada davullar ile karikatürize edilmiş bir resmine yer vermiş)

İstanbul, 26 Temmuz. İstanbul, dün barışı kutladı. Ve eski alışkanlıklarındaki gibi gürültülü bir şekilde kutladı. Zavallı Cadde-i Kebir, İstanbul çarşısına döndü ve Avrupai kimliğine bir günlüğüne ara verdi. Zurnalar, dümbelekler, kemençeler, klarnetler, ziller ve aklınıza gelebilecek tüm tarih öncesi müzik aletleri, dün tüm gün boyunca Pera'nın büyük caddesinde geçiş töreni yaptı. Ve bu ilkel müzik orkestrasının arkasında göstericiler var. Oryantal görünümünün mükemmelliği. Yeşil ve kırmızı kıyafetleri ile Türk hamalları, piştovları yerine son sistem Browninglerin (silah markası) olduğu Türko-Lazlar, zavallı biçimli çingeneler, Kafesli caddesinin laternacıları, Yahudi tamirciler… Dün tüm gün boyunca kutlama yapan halk buydu.

Bu gösteri trajikomik özelliklere sahipti. Bu göstericilerden önce atlı polisler vardı. Müziği takip ettiler. Sonrasında esas göstericiler geldi. Göstericiler belki de kaybolmamak için el ele tutuştular. Bu da demek oluyor ki barışı selamlamak için diğer elleri ile, boşta olanlarla, tabancalarını havaya sıkmayı ihmal etmediler. Pek çok ultra vatansever, Hristiyan dükkanlarının, ne yazık ki sıkılıkla olduğu gibi, kıramadıkları kristal camlarına büyük bir üzüntüyle baktılar.

Gördüğünüz barış. Ancak meclisin bir üyesi ve kavgacı bir balıkçının daha zamanımız var dediği duyuldu… Ne de olsa vatanseverlik.

Gözlerimizi kapayalım… Venizelos… göstericilerin arasında. Yunan bayrağı ile elbette. Yanlış anlaşılmayı önlemek için hemen açıklıyorum. Göstericiler ortalarında İsmet Paşa, Lord Rambold, Garroni, General Pelle ve Venizelos'un bayrakları ile bulunduğu devasa bir resmi tuttular. Ve dürüst olmak gerekirse en saygıdeğer resim buydu. Venizelos'un Mösyö Venizelos olarak anılmakla beraber Tevhid-i Efkar'ın büyük bir zevkle kullandığı … (korkunç) nitelemesi hiçbir yerde gözükmedi.

Dünya Venizelos olmasa da en azından resmini baş aşağı asıp sokaklarda gezdirmeyen göstericilerin nezaketi karşısında haklı olarak gözlerine inanmıyor. Tevhid gazetesinin ateşli köşe yazarı göstericileri izliyordu. Tanrı, makalesinde sıralayacağını hainleri ve hainler vs. tanıyordu.

Yine de Venizelos, ressamın, görünüşü olsaydı sadece…

Tarlabaşı'nda (Mnimtakia) Belediye bahçesinde kalabalık kutlama yapıyor. Rus balesi çeşitli sembolik gösterilerle heyecan veriyor. Türk aristokrasinin kaymak tabakası burada toplanmış. Düşmüş prensler, eski bakanlar, eski ve yeni vekiller, büyük ve küçük hükümet yetkilileri. Ayrıca azat edilmiş feraceler yoğunluktadır. Sahnede, Maestro Veli Efendi yönetiminde Halife Muhafızları (Mehter Marşı) müziği…eğleniyorlar. Hernani ve Toskas'tan tutkulu Konyalı'ya kadar uluslararası repertuar tüketildikten sonra marşlara geçildi. Birincisi, M. Kemal Paşa Marşı, ikincisi M. Kemal Paşa Marşı, üçüncüsü M. Kemal Paşa marşı, dördüncü olarak M. Kemal Paşa'nın değil eşinin marşı (Bilmelisiniz ki eşinin de bir marşı var). Takip ediyorlar, İngiliz marşı (alkış), Fransız marşı (alkış), İtalyan marşı (alkış), ve mucize, Yunan marşı (sessizlik ve huşu). Vatanseverler alkışlamadı. Ama işlediği suçtan sonra ayakkabıları eline almaktan kendini alıkoyamayan tuhaf maestroya, zavallıya sertçe bakıyorlar.

İstanbul barışı böyle kutladı. Gösterilere katılan yabancılar memnuniyetsiz kalmayacaklardı. Pek çok şey öğrendiler. Daha belirgin, doğulu ve Türki bir renk vermek istediklerinde nasıl karnaval kutlayacaklarını öğrendiler. Bu da bir kazançtır.

"Türk Halkı Barışı Nasıl Kutluyor", Patris, 30 Temmuz 1923, s.1.

"İstanbul'da Müttefiklere Tam Manası ile Aşağılanma, Kutlamaların Ardından Barbarlık Günleri Bekleniyor, Nüfus Mübadelesi ve Türkiye'nin Ekonomik Halleri"

İstanbul'da Büyük Güçlere ait olan savaş gemisinin Türk gemisi tarafından selamlanmamasının eleştirilmesi. Yunan dini liderlerinin kutlamalar için tebrik yayınlaması. Barıştan sonra Türkiye'nin ekonomik sorunlar çekeceği belirtilirken nüfus mübadelesine ilişkin görüşlere de yer verilmiştir.

Criticism that the warship belonging to the Great Powers was not hailed by the Turkish ship in Istanbul. Greek religious leaders greet the celebrations. While it is stated that Turkey will experience economic difficulties after the peace, opinions on the population exchange are also included.

İstanbul, 26 Temmuz. Türk halkı barışı kutluyor. Boğaz'da müttefik savaş gemileri dostça bir uyum içinde toplar atarken ve uzun süredir acı çeken Lozan Konferansı'nın coşkulu sonucunu alkışlarken, İstanbul beyanatlar, coşku ve sevinçle titriyor.

Müttefikler için oldukça küçük düşürücü bir olaya da tanık olduk. İki küçük top ile donanmış Türk kruvazörü Ertuğrul, bugün sabahtan itibaren Dolmabahçe'nin yakınlarında ve büyük müttefik savaş gemilerinin tam önünde demir attı. Beş yıldır ilk kez Boğaz'da silahlı bir Türk gemisi görüldüğü belirtilmelidir. Öğle saatlerinde Ertuğrul'a resmi olarak Türk bayrağı çekildi ve olay müttefik savaş gemilerinin selamı ile karşılandı. Küçük Türk gemisi, bu büyük Müttefik gemisini selamlamadı. Ne büyük bir dönüm noktası / dönüşüm ve Büyük Güçlerin güç kaybedişi ve düşüşü.

Barış vesilesiyle düzenlenen kutlamalar evrensel bir nitelik kazandı. Kutlamaya Türklerin yanı sıra başka milletler de katıldı ve yeniden doğuş ve yeniden yapılanmanın başlangıç döneminin kendileri için hayırlı olması umuldu.

İstanbul'un Yunan unsuru kutlamalardan etkilenmeden kalamazdı. Yunan dükkânlarının gün boyu kapalı kalması ve Yunan basınının barış yanlısı gösterileri dışında, Ulusal Merkez de şartların gereğini yaptı. Ekümenik Patrikhane aydınlandı ve Birinci Sinod başkanı Kayseri Metropoliti, bir devlet yetkilisi eşliğinde valiyi ziyaret etti ve Hükümete Büyük Kilisesi'nin tebriklerini sundu. Sinod başkanı, oldukça dostça bir söz alışverişinde bulunduğu vali tarafından onurlu ve övgü dolu bir şekilde karşılandı.

Aziz'in lütfuyla Vali, Kayseri Metropolitine yanıt olarak, Kurban Bayramı'nın barışın sona ermesiyle çakışmasının, koyun kurban etmekle sınırlandırılması gereken kan dökülmesinin sonunu simgelediğini söyledi.

Yarın, öbür gün barış kutlamaları sona erecektir. Bitmeyen Türk askeri maceraları kitabı kapanacak ve Ankara'nın yarattığı Yeni Türkiye Devleti'nin milliyetçi hareketinin kaybı, barışçıl kalkınma yoluna girecektir. Savaş sonrası sorunlar, size önceki yazışmamda yazdığım gibi, yarın tehditkâr bir şekilde ortaya çıkacaktır. Türk halkının bugünkü heyecanı ve sevinci, burukluğa ve umutsuzluğa dönüşecektir. Yeni Türkiye için zorlu ve çetin bir dönem açılıyor. Ekonomik, sosyal, siyasi problemler ve iç ve dış sorunlar yarından itibaren onları meşgul edecek ve bu, Devletin kaderine yön verecektir.

Türkiye için acil olan trajik konu nüfus mübadelesidir. Geçmişte size bu konuda korkular içinde yazmıştım ve bugün Türk çevrelerinin konuya verdiği önemden dolayı tekrar yazıyorum. Konunun detaylarına yer veren Ankara ve İstanbul basını, Yunanistan'dan göç ettirilen 500 bini aşkın kişinin Doğu çölünün çeşitli yerlerine dağılacağını üzüntüyle izliyor. Burada "İkdam" gazetesinin ünlü yazarı Yakup Kadri'nin bazı acı sözlerini aktarıyorum:

"… Doğu vilayetlerinin halkı diyor, henüz evlerine dönemediler ve yoksulluk / sefalet içinde ortalıkta dolaşıyorlar. Geçen ay, nispeten müreffeh Bursa ve Kütahya şehirlerinde gruplar halinde Rumeli'den gelen göçmenlerle tanıştık. Balkan Savaşlarından sonra gelmelerine rağmen, barınacakları bir barınakları bile yok ve cami avlularında yaşıyorlar. Şimdi, diye devam ediyor köşe yazarı, ne zaman göç ve mübadeleden söz edilse, eski mültecilerin ve korkunç bir halde olanların durumu gözlerimin önüne geliyor. "Onları yerlerine bırakmak daha iyi değil mi?" Ne yazık ki bu imkânsız.

Bunun dışında Doğu'da nüfusun azaldığını ve yoğunlaşması gerektiğini söylüyoruz. O halde yarım milyon Türk'ü neden gurbette bırakalım, neden vatanın sevgi dolu kucağında toplamayalım?

Bütün bu düşünceler teoride doğru ama pratik kısma geldiğimizde pek çok zorlukla ve pek çok şeyle karşılaştığımız yadsınamaz. Bu engellerle başa çıkmak için gerekli önlemleri almayı aklımıza bile getirmediğimizi düşündüğümüzde çaresizliğimiz sınır tanımıyor. O kadar endişeleniyoruz ki yeni felaketlerle karşı karşıya olduğumuzu düşünüyoruz. Yurttaşlarımıza açtığımız kucağın, onlara mezar olmasından korkuyoruz.

Makale yazarı, Alman edebiyatındaki efsaneyi okudunuz mu bilmiyorum, diyor: Bir adam, kirli ruhlarla dolu bir ormandan geçerken, iblislerin çocuğu ele geçirmesinden korktuğu için çocuğunu kucağına alıyor ve o kadar sıkı sıkıyor ki onu boğuyor. Ah, Rumeli'nin çocukları, ben de korkarım ki siz de anavatanın böylesi bir sevgisine kurban olmayasınız. Çünkü sistemsiz yapılan her eylem ne kadar iyi olursa olsun olumsuz sonuçlar doğurur."

Yakup Kadri'nin yukarıdaki ağıtları, Türk dünyasının bu konudaki görüşlerini yansıtmaktadır. Ve barıştan sonraki gün durum çok tehditkâr ve tehlikeli görünüyor.

Ülkenin maliyesi kan kaybediyor. (M. Kemal'in güçlü partisi) Müdafaa-i Hukuk'un dağılma içindedir. Dahili durum, her bakımdan, genel bir felç belirtileri gösteriyor. Ama bakalım bu koşullarda Türkiye'nin önümüzdeki barış döneminde sergilemek zorunda olduğu yeniden doğuş mucizesi gerçekleşebilecek mi?

"İstanbul'da Müttefiklere Tam Manası ile Aşağılanma, Kutlamaların Ardından Barbarlık Günleri Bekleniyor, Nüfus Mübadelesi ve Türkiye'nin Ekonomik Halleri", Patris, 30 Temmuz 1923, s.2

"Büyük Yunanistan'ın Mezar Taşı, Venizelos Eserinin Tam Tersine İmza Attı"

Lozan Antlaşması'nın imza törenin alegorik bir şekilde anlatılması. Yunan yenilgisinden ile Yunan idealinin sona ermesi.

An allegorical explanation of the signing ceremony of the Treaty of Lausanne. The end of the Greek ideal with the Greek defeat.

Lozan, 24 Temmuz. Büyük Yunanistan öldü. 1 Kasım 1920'nin önemini anlayanlar yas tuttu. Ama bu sıcak öğleden sonrasında, yeni kazılmış mezarın, mezar taşının üstünde üç kelime yer alıyordu.

Lozan Barış Antlaşması

(Mezarlarının üstüne, ileri. Goethe)

Ripon meydanı… insanlar ile doluydu. Seyircilerin çoğu ilgisiz veya soğuk idi. Diğerleri ise mutlu görünüyordu. Tüm Lozan ve komşu merkezlerin çoğu antlaşmanın imzalanmasında bulunmak istiyor. Tanrım, hiç kimse, yaz festivalinin ortasında, birkaç yabancı Yunanlının, ölülerin en sevileninin, beş acı yüzyıl boyunca büyük bir acı ve sevgiyle okşanan Büyük Yunanistan idealinin, cenazesine katılmalarından şüphelenmiyor.

Dudaklarına silik bir gülümseme yerleştirmek zorunda kalan yabancıların kederli sessizliğini, bu neşeli saatte kim düşünecek? Oradan, Akdeniz'de ve Boğaz kıyılarının ötesinde, binlerce Yunanlının ruhlarındaki ölümle, kutlayanların dağılışını ve gururlu Türklerin şen zaferlerini izlediğini kim hatırlıyor?

Şimdi gözyaşı zamanı değil. Goethe'nin oğlunun ölümünden bir gün sonra yazımın girişine taşıdığım sözleri söylediği rivayet edilir. Büyük Yunanistan'ın mezarı hiç kimsenin onu arkasında bırakmayacağı kadar kutsal ve tapılasıdır. Bunu geride bırakmamız gerekir. Ağıtlar, halklar ve ülkeler için değil, bireyler içindir. Ruhumuzu sıkarak, Cenevre Gölünün kenarında bir yerde Büyük Yunanistan yazıtının, Ege'nin ve Meriç'in ötesinde yükseldiğini unutmadan dürüstlük ve sağduyu ile ilerlemeliyiz.

Öğlenden sonra tam üçte, başta Venizelos olmak üzere tüm katılımcılar Lozan Üniversitesi'nin büyük tören salonun kapısında belirdi. Karısı da ona eşlik ediyor. Seçkin fizyonomi, ölümcül melankolinin izlerini taşıyor. Bunu (seçkinliği) Cenevre'ye giden vapurda ona eşlik ederken dün fark ettim. Bugün yas daha yoğun, ancak daha ölçülü ve sonsuz bir şekilde asil. Yunan Heyeti başkanı, Müttefik sıralarının ikinci tarafında ve başkanlık basamağının sağ tarafında yer alıyor…

Yelkovan 3.20'yi işaret ediyor, Massigli görünüyor ve İsmet Paşa'yı antlaşmayı imzalamaya davet ediyor. Hasan ve Rıza Nur Beyler otururlarken, Türk heyetinin başkanın yavaşça masaya yaklaşıyor ve dik bir şekilde duruyor. Müttefik heyetin sekreteri Türklere divit vermeyi teklif ediyor ancak İsmet Paşa, Mustafa Kemal'in hediyesi olan som altından kalemini sakince çıkarıyor ve antlaşmayı imzalamaya başlıyor. Türklerin imzası dört dakika sürüyor, metinlerin çoğunu imzalamak zorundalar. Bunca zaman, Venizelos'u gözlemliyorum. Yüzünün doğal beyazlığı solgunluğa dönüşmüş. Tamamen melankolik bir ruh hali içinde. Uzak bir düşte kaybolmuş gibi dalgın bakıyor gözleri.

Saat 3.25'te Lozan Barışı Türk temsilciler tarafından imzalanmıştı. İsmet Paşa tekrar yerine gelirken eşine muzaffer bir şekilde gülümsüyor. Sempatik ve narin Osmanlı, sevinç gözyaşlarını güçlükle bastırıyor. Lozan Palas'ın gösterişli sahnelerine karşın, imza süresince Türk heyeti ve gazeteciler saygılı ve vakur bir tavır gösteriyorlar…

Saat 3.35, Venizelos ve Kaklamanos, Bendig ve Massigli tarafından kendilerine sunulan metinlerin önüne yer alıyorlar. Venizelos, antlaşmayı Massigli'nin kendisine verdiği divitle imzalıyor. Tüm salon Yunan lidere dönük bir şekilde. Venizelos, yüzünü bir kez bile antlaşmadan kaldırmıyor. Çehresi kederli ama aynı zamanda onurlu bir hal alıyor… Genel Sekreter, Venizelos'un imzaladığı sayfaları çeviriyor. Dört dakikadan sonra sona eriyor. Yunanistan'ın ilk tam yetkili temsilcisinin üstlendiği pozisyon karakteristiktir. Oraya kadar tüm yolu büyük ilerlemeler ile buldu. Acı görev yerine getirildi.

Yunanları, Portekizlilerden sonra Rumenler, Bulgarlar ve sonrasında Belçikalı temsilciler takip etti. Saat 3.45'te Lozan Antlaşması herkes tarafından imza edilmişti…

Öğlenden sonra dördü biraz geçe imza töreni sona ermişti. Herkes çıkışa doğru koşturdu. Karşılıklı el sıkışıldı. Rambold'un Türklere elini uzattığını kimse görmedi. Aksine Venizelos, Türk heyetinden sadece İsmet Paşa ile el sıkıştı…

Aşağıda, Yunan heyetinde Venizelos, göle sevdiği kürek gezisine çıkmadan kendini odasına kapattı. Rambold'a veda etmek zorunda kaldığı akşama kadar kimseyi görmedi. Lozan'da Yunan basın mensuplarına yazılı kısa bir açıklama yapıldı ve açıklamaya Sevr Antlaşmasına yapılan hüzünlü bir gönderme ile başlandı. Büyük Yunan Vatanının siyasi işçisi, başka bir üzüntüyle anılmaktan kendini alamdı. Ancak bu insani duygudan sonra, Venizelos bize tüm gerçekleri hatırlattı. Yunanistan, Lozan'da barışı sağlamayı başardı. Bu açıdan Lozan Antlaşması, Yunan yaşamı için siyasi ve sosyal açıdan dönüm noktası olabilir… Sınırlar, mevcut devlette coğrafi ve ekonomik yeterliliği sağlar

"Büyük Yunanistan'ın Mezar Taşı, Venizelos Eserinin Tam Tersine İmza Attı", Patris, G. Ventiris, 2 Ağustos 1923, s.1.

"Yunan Halkına, Lozan Barışı'ndan Sonra Venizelos, Yunan İç ve Dış Politikasını Anlatıyor, Sloganı 'İç savaşı durdurmak', Venizelos'un Ventiris'e Resmi Beyanları"

Venizelos'un Lozan'da yaşananlardan Yunanistan'ın iç ve dış politikasına kadar çeşitli konulardaki beyanları.

Statements by Venizelos on various issues ranging from what happened in Lausanne to Greece's domestic and foreign policy.

Lozan, 26 Temmuz. Venizelos, yaklaşık üç yıllık sessizliğin ardında, Yunan halkına ülkenin genel politikası hakkında bilgi vermek için bir adım atmıştır…

Venizelos'un Açıklamaları

Sayın başkan, Barış Antlaşması'nın imzalanmasına ilişkin izlenimleriniz nelerdir?

Antlaşmanın imzalanmasının bende ne gibi duygular uyandırdığını bilmek ister misiniz? Üç yıl önce imzalanan Sevr Antlaşması'nın bu imza ile yürürlükten kalktığı düşünülünce, içine çöken derin melankoliyi bastırmak mümkün olmuyor. Ancak Küçük Asya felaketinden sonra Sevr Antlaşması'nın ortadan kalktığını ve her şeyden önce 1 Kasım seçimlerinden sonra izlenen politikalar nedeniyle ittifaklarımız bozulduğu ve Türkiye'ye karşı savaşı tamamen tecrit altında sürdürdüğümüzü unutmadık. Bunları hatırladığımızda, sanırım, antlaşmanın mağlup Yunanistan için onurlu bir barış olduğuna inanmak zorundayız, gelecekte güvenle barış işlerine dönülmesine izin verdiler. Ve konferansın başından sonuna kadar hazır bulunan siz, nispeten kısa olan bu zaman diliminde Yunanistan'ın Devrim patlak verdiğinde, düştüğü noktadan dünyanın ortak takdirine ne kadar yükseldiğini takdir edersiniz. Ama Yunanistan'ın il temsilcisi olarak taslağının hazırlanmasında aktif olarak yer aldığım bir eseri önyargısız değerlendirebilecek bir nitelikte hiç değilim. Bununla birlikte, teyit edebileceğim şey, Milli Ordunun mucizevi bir şekilde yeniden örgütlenmesi olmaksızın Lozan barışının maddeleri kıyaslanmayacak kadar zorlu olurdu. Bize verecekleri gerçek bir yardım olsaydı bile, Müttefik Yugoslavya ve diğer eski Müttefik güçler arasındaki müzakerelerde, sonuncusunun barış arzusu o kadar canlı ve kontrolsüzdü ki,

yeniden kurulmuş ordumuzun tüm yükü, kuruluş anında, belirsiz bir duruma atılmasaydı, bu sunakta o denli büyük çıkarlarını feda ederek, kendi çıkarlarımızı korumada etkili bir şekilde ısrar etmezlerdi. Bu nedenle, Lozan'da elde edilen tüm sonucum tüm başarısı, Devrim'e, Hükümete ve askeri güçlerimizin1 liderlerine aittir, Lozan'daki Yunan temsilcilere Yunan çıkarlarını savunmaları için tek belirleyici silahı verdiler… Ahlaki sorumluluk münhasıran bize aittir, Küçük Asya'daki yenilgimizin getirdiği sonuçları tersine çevirmek için düşmanlıkların tekrarlanması ile ilgili tüm fikirlere güçlü ve kararlı bir şekilde karşı çıktık. Fikir kesinlikle son derece çekici idi.

Askeri kuvvetlerimizin liderleri, Türk ordusunu Doğu Trakya'da yenebileceklerine ve belki de müttefikler İstanbul'dan çekilirse bir haftadan az bir sürede Çatalca'ya ulaşacaklarına dair muhtemel bir inanca sahiptiler. Ancak siyasi akıl bu muhtemel askeri başarılar tarafından karartılamazdı ve şimdiki anın gelişimi olmayan nedenlerle, düşmanlıkların tekrarlanmasının, Yunanistan'a karşı tam bir askeri, diplomatik ve ekonomik bir haline gelmesinin suç olacağını gördüler. Suçlular, ittifaklarımızın dağılmasından sonra, savaşı sürdürenlerin sorumluluğundan daha az olmayan, belki de daha ağır olan bir sorumluluğu taşıyacaktı.

Sizce sayın başkan, barışın imzalanmasından sonra Yunanistan'ın takip etmesi gereken en uygun dış ve iç politika nedir?

Bana, barış imzalandıktan sonra izlenmesi gereken politikalar hakkında ne düşündüğümü soruyorsunuz. Siyaset sahnesinden geri dönülmez bir şekilde uzaklaştırıldıktan sonra, ne yapılması gerektiği konusundaki görüşlerimi alenen ifade etmekten sistematik olarak kaçıyorum, şu anda sıradan bir Yunan vatandaşı olarak sorunuzu cevaplamayı reddetmemekle yükümlü olduğumu düşünüyorum. Türkiye'nin antlaşmayı bir an önce, belki de üç hafta içinde onaylamak niyetinde olduğunu göz önünde bulundurarak, bizim de bir an önce onaylamamız gerekir. Küçük Asya'dan sürülen Yunan ailelerin temel dayanaklarını oluşturan tutsakların ve yetişkin erkeklerin geri dönüşü için son tarih barışın imzalanmasından ve onaylanmasından önce başlayacaktı…

Bu onaylanmadan önce, önceki tarım yılını kaçırmamak için uygulamanın hızlı bir şekilde başlatılması gerekir…

Antlaşmanın onaylanmasıyla ortaya çıkan güçlükleri çözmek hükümete bağlıdır. Hızlı onaylanmasını bile tavsiye edemiyorum. Yunanistan'ın ekonomik, siyasi ve ulusal geleceğini göçmen sorununu çözüm yoluyla hızlı, radikal ve sistematik bir şekilde çözülmesine bağlı olduğu unutulmamalıdır.

Geri kalan için slogan Yunanistan'ın bir ucundan diğer ucuna şöyle olmalıdır:

İç savaşın sona ermesi ve devletin normal işleyişine dönmesi.

"Yunan Halkına, Lozan Barışı'ndan Sonra Venizelos, Yunan İç ve Dış Politikasını Anlatıyor, Sloganı 'İç savaşı durdurmak', Venizelos'un Ventiris'e Resmi Beyanları", Patris, 5 Ağustos 1923, s.1.

"Venizelos'un İhtişamı ve Rakipleri Tarafından Yıkılışı"

Yunan idealin (Megali İdea) çöküşü ile Yunanların yayılımcı rüyasının sona ermesi.	The collapse of the Greek ideal (Megali İdea) and the end of the expansionist dream of the Greeks.

(Lozan'ın Adımları isimli gazetenin sürmanşet olarak verdiği makalenin Lozan ile ilgili son kısmından alıntıdır)

Lozan barışı bu büyük sefaleti rahatlatacak ama aynı zamanda Venizelos'un mükemmel eserinin çöküşünü ve güzel Yunan rüyasının sonunu da mühürleyecektir. Sadece şan, Yunan tapınaklarının harika sütunları gibi, kalelerin zeminine dağılmış kalıntıların üzerinde alevler içinde parıldayan sütunlar gibi hayatta kalan büyük politikacıya aittir.

"İmbros, Tenedos, Karaağaç", Patris, 1 Eylül 1923, Ön Sayfa.

İmros (Gökçeada), Tenedos (Bozcada) ve Karaağaç'ın Türklere tesliminin gecikmesi ile ilgili ortaya çıkan sorunlar. Nüfus mübadelesinde yaşanan aksaklıklar nedeni ile bu yerlerin Türklere teslim edilmesi gecikmedir.

Problems related to the delay in delivering Imros (Gökçeada), Tenedos (Bozcada) and Karaağaç to the Turks. Due to disturbances in population exchanges, the delivery of these places to the Turks is delayed.

"İmbros, Tenedos, Karaağaç"

Son haberlere göre Mustafa Kemal Paşa, Türkiye'nin Lozan Antlaşması'nı onaylanması nedeniyle İmbros (Gökçeada), Tenedos (Bozcada) ve Karaağaç'ın derhal teslim edilmesini talep ediyor.

Ancak Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Ankara'nın imzalandığı günden beri ihlal etmekten geri durmadığı anlaşmanın Yunanistan'dan uygulanmasını talep etmekte büyük bir telaş içindedir. Ama Yunanistan'ın bu aceleden sonra diktatörlerin bu ivecenliğine uyacağını sanmıyoruz.

İmbros, Tenedos ve Karaağaç'ta yaşananlardan sonra, Türklerin Lozan'da imzalanan belgeleri nasıl uygulamaya niyetlendikleri konusunda alınan tecrübeler, bunların Devlet ve Millet adına antlaşmanın icrasında Türklerin desteğini garanti altına alma yolunu oluşturur.

Zamansız teslim olmamız ile bu temasların Türkler tarafından haksız bir korkaklık göstergesi olarak algılanmasından ve sonuçlarının / faturasının ilk olarak İstanbul'daki Yunan halkı ile Küçük Asya'da kalanlar ve ikinci olarak Yunanistan halkı tarafından ödenmesinden korkuyoruz.

Acele etmek için herhangi bir sebep yoktu çünkü Sözleşmelerden birinin imzalandığı günden beri, Lozan Antlaşmasının imzalanması gibi, Ortodoks dinine mensup Türk vatandaşları ile Müslüman dinine mensup Yunan vatandaşlarının mübadelesine ilişkin sözde Sözleşme, ihlal edilerek çift taraflıdan tek taraflı bir mübadeleye dönüşmüştü. Bunun nedeni, Türklerin mübadelenin alakasız / kısır kısımlarını önceden yerine getirmeye özen göstermeleriydi.

Sözleşmenin imzalanmasından onaylanmasına kadar, insanlar izinsiz olarak bu sözleşmeyi sistematik olarak ihlal etmekten vazgeçmediler. Şu anda imzaya titizlikle riayet eden Yunanistan, antlaşmada öngörülen komisyonlar kurulmadan önce Makedonya, Epir ve Adalarda Müslümanlara ait bir sepet incir bile dokunmayı düşünmüyor. Oysa adı geçen sözleşmenin 2. ve 16. maddeleri, 1. maddede yer alan mübadeleye dahil edilmeyeceklerini belirtmektedir.

a) İstanbul'da yerleşik olan Rumlar.

b) Batı Trakya'da yerleşik olan Müslümanlar,

Ve 2. madde gereğince mübadele dışında bırakılan yerlerde ikamet edenlerin orada kalma veya dönme haklarını serbestçe kullanmalarına, Türkiye ve Yunanistan'da hürriyetlerini ve haklarını serbestçe kullanmalarına müdahale etmediğine, bu hükmün mübadele dışında kalan kısımlarda oturanlara ait taşınmazların serbestçe elden çıkarılmasına engel teşkil edecek bir sebep olarak gösterilmeyeceğine, bu hükmün mübadele kapsamı dışında kalan kısımlarda oturanlara ait malvarlığının serbestçe elden çıkarılmasına ve Türkiye'yi veya Yunanistan'ı terk etmek veya terk etmek isteyen sakinlerin serbestçe ayrılmalarına engel teşkil edilmeyeceğine, Ankara Hükümeti, anlaşmanın açık ve net hükümlerine rağmen, İstanbul'u gönüllü olarak hiçbir haklarından feragat etmeden terk eden Rumlara ait sonsuz sayıda mülkünü başıboş olarak değerlendirmek niyetindedir.

Ve aylardır, antlaşma hükümlerine aykırı olarak, İstanbul halkının mallarına el konulmasını, müsadere edilmesini ve kamulaştırmaları, ayrıca aylar önce ayrılıp nihayet İstanbul'a geri dönenlerin tutuklanmalarını ve sınır dışı edilmelerini izliyoruz.

Ancak tüm bunlara karşı, koruma ve barışın imzalanıp onaylanmasına ve terhise rağmen Hıristiyanların 40 yaşına kadar olan Hristiyanların askere alınması, imha programının ardından Türklerin yönetimi altındaki İstanbul Rumlarını neyin beklediğini tahmin etmek için hiçbir kehanet gücüne gerek yoktur.

Ancak Türklerin hala Asya'nın en karanlık yerlerinde tuttukları binlerce ve binlerce Yunan erkeğini unutmamalıyız.

Sonuç olarak, Karaağaç, İmbros ve Tenedos'u geçici olarak tutarak, Türklerden tüm kamulaştırma, müsadere ve Yunan mallarına el koyma eylemlerinin derhal iptalinin ve durdurulmasının yanı sıra tüm erkek işçilerin antlaşma şartlarına aykırı olarak Asya topraklarına geri gönderilmesini ve ihlal edilmiş olsa bile Türklerin antlaşmaya şimdiden uyacaklarıyla ilgili övünmeden bu antlaşmanın şartlarından doğan haklarımızı talep etmeye kesinlikle kararlıyız.

Özel veya uluslararası herhangi bir anlaşmanın akdedilmesinin, akdedilmesinde karşılıklılık gerektirdiğine ve diğer sözleşme taraflarının herhangi bir anda yükümlülüklerini alenen ihlal etmesi halinde, diğer tarafa kötü niyetli bir rakibe karşı en azından etkili bir şekilde kendi yükümlülüklerini yerine getirme hakkını verdiğine inanıyoruz.

Türkler, İmbros, Tenedos ve Karaağaç'ın karşılıklı olarak üstlenilen yükümlülüklerin yerine getirilmesi için kendilerine teslim edileceğine ve tesliminin Türkler tarafından yükümlülüklerini yerine getirene kadar ertelendiğine dair kesin bir deklarasyon öncesinde mutlaka toplanacaklardır.

O zaman, ani acımasız yargıyı ve muzaffer Rabbi, Lozan'da Evros Ordusu'nun "İleri" borazanıyla titreyen Fransa'yı müdahaleye hazırladıkları o trajik zamanı hatırlayacaklar.

"Venizelos'un İhtişamı ve Rakipleri Tarafından Yıkılışı", Patris, 20 Ağustos 1923, s.1.

- Amaltheia Smirni -

"Lozan Antlaşması"

Lozan Antlaşması diplomasi tarihinin kara sayfalarında yer alan bir yenilgi olarak görülmektedir. Bu sadece Yunanistan'ın değil, aynı zamanda Batılı devletlerin de yenilgisidir.

The Treaty of Lausanne is experienced as a defeat in the dark pages of diplomatic history. It is the defeat not only of Greece, but also of the Western States. It is the victory of the vanquished.

Büyük savaşı mühürleyen uluslararası eylemler dizisine, bugün Lozan'da imzalanmakta olan beşinci ve son bir antlaşma eklenecektir. Bu antlaşma şüphesiz çağdaş diplomasi tarihin en karanlık sayfalarından biri olarak kalacaktır.

Büyük savaşın başlangıcından itibaren Müttefikler tarafından ilan edilen ve aşağıdaki 8 Kasım 1918 tarihli ortak bildirgede özetlenen tüm ilkelerin iptalidir. Alman hırsı ile ortaya çıkan Doğu savaşından sonra Fransa ve İngiltere'nin izlediği amaç, Türkler tarafından uzun süredir ezilen halkların tam ve kesin kurtuluşu ve ulusal hükümet ve idarelerin kurulması ve eşit halkların özgürce seçilmesini amaçlayan ulusal hükümetler ve yönetimler kurmaktır… En deneyimli politikacılardan biri olan bir Fransız yayıncı, "cehalet ve hastalıklı husumetler, Batı'nın Büyük Güçlerine, bu kadar zor kazanılmış bir barışın savunucuları ve koruyucularının ve yeni bir durumun yaratıcılarının Doğu'da kalması gerektiğini unutturdular." Ama belki de yine seçkin bir Fransız, Doğu'daki dini kurum ve kuruluşların başkanı olan Piskopos Lazier, röportajında "Lozan Antlaşması'nın yaratıcıları, Türklerin yabancılara muhtaç bir Asya ırkı olduğunu unuttular" ve "er ya da geç aralarında daha fazla Avrupalının olacağı Hıristiyanları eski yöntemleri ile katletmeye başlayacaklar" demedi mi.

Kuşkusuz, Lozan Antlaşması Avrupa'nın gerilemesinin somut bir simgesi ve kamu hukuku kavramının gerilemesinin kanıtıdır. Bu antlaşma ile Doğu'nun maceralarına son vermek şöyle dursun, yeni çatışmaların ve yeni felaketlerin tohumları bolca ekilmektedir. İttifak çıkarlarını doğrudan

ilgilendiren çoğu sermaye sorununa verilen çözümler, kararlarının prestijiyle çevrili olsa da yanlış çözümlerdir. Konferans, Doğu'nun ufkundan bulutları dağıtamayacak, orada barışı sağlamayacak, güvensizlik duygusunu yatıştıramayacak, çünkü ruhlara uzun süre hâkim olacaktır. Haklı askeri zaferlerinin ve inanılmaz diplomatik zaferlerinin sarhoşluğuyla hareket eden Türkiye, Avrupa'ya sunduğu çözümlerin ve imzaladığı anlaşmaların değeri konusunda sahip olduğu anlayışın örneğini hızla verecektir. Öte yandan, yenilmiş ve küçülmüş Yunanistan, daha derin ve daha ciddi bir yenilginin, Batılı Güçlerin düşmanları tarafından yenilgiye uğratılmasının, kana bulanmış sembolüdür.

Fransa ve İngiltere, Sevr Antlaşması'nı deviren, başlangıçlara, onu oluşturanlara ve tarihi belgelere dönüşü tercih ettiğimiz için anıtsal belgede özetlendiği şekliyle alıntılamayı gerekli gördüğümüz başlangıçlara bakalım, çünkü Bay Millerand, 1920'de Müttefikler Yüksek Konseyi Başkanı olarak Osmanlı heyetine hitaben yaptığı konuşmada bulundu. "Türkiye'nin, hesaplanamaz kayıplarla dünyanın özgürlüğünü yeniden kuranlara borçlu olduğu iletişim, bu zamanda ödenmesi mümkün olan her şeyin çok ötesindedir. Müttefikler, Türklerin yabancı milletler üzerindeki egemenliğine son verme zamanının geldiğini açıkça görüyorlar. Savaş öncesi uzun dönemler boyunca Türkiye ile Büyük Güçler arasındaki ilişkilerin tarihi, son yirmi yılda insanlığın bilincini sarsan ve ayaklandıran vahşete son vermek için tekrarlanan ancak başarısız girişimlerden başka bir şey değildir."

Ancak, yukarıdaki belgenin ilan ettiği ve Doğu'nun Hıristiyan halklarının inanarak çok fazla kan döktüğü sadece eskiler değildi. Bugün hatırlamamız gereken, kişisel olarak sorumlu siyasi adamlar tarafından verilen bir dizi resmi vaattir. İngiltere Dışişleri Bakanı Curzon, Lordlar Kamarası'na ilgili açıklamalarda bulunarak, diğer şeylerin yanı sıra Sevr Antlaşması'nın ana hatlarının zaten bilindiği 11 Mart 1920'de söyledi. "Doğu'nun bu işaretlenmiş topraklarında ve acı çeken mutsuz nüfuslarda güvenli bir gelecek yaratmak için, barış anlaşmasının uygulanmasını sağlamak için yükümlülüklerimizi yerine getirmeliyiz."

Ancak sadece birkaç gün sonra (27 Mart 1920) Başbakan Briand, Fransız Parlamentosu'na İngiliz Dışişleri Bakanı'ndan daha az etkili olmayan bir şekilde konuştu ve Cumhuriyetin Doğu'daki politikasını geliştirdi. Müttefikler ile Küçük Asya ile ilgili 1916 anlaşmalarına atıfta bulunarak şunları söyledi: "Bu anlaşmalar nereden ilham aldı? Birincisi, başlangıçtan itibaren Fransa'nın büyük geleneklerinden ve çıkarlarından, Doğu'da sahip olmaya hakkı olduğu bakımdan / ilgiden değil, aynı zamanda nüfusunun / halkının geçerli vekillerinin, Fransa'nın kaderini yöneten ona, onları terk etmemesi için yalvarma / onları tekletmemelerini isteme onurunu bahşetmiş olması gerçeğinden. Oraya onların ricası üzerine, en azından günümüzdeki menfaatler için gittik. Bu savaşa hâkim olan büyük otoriteler ile uyum içinde hareket ediyoruz…" Ancak daha sonra (25 Haziran 1920'de) konu Fransız Parlamentosu'nda yeniden gündeme geldiğinde bile, Başbakan kendi politikasını eleştirenlere cevap olarak şunları dedi, "Sakin olun! Ayrılacak mıyız? Fransız bayrağı görevini yapmayacak diye yüz binlerce erkeği, kadını ve çocuğu ölüme mi terk edelim? Fransa'nın böyle bir hakkı yok!"

Bir yıl sonra, Ankara Anlaşması gerçekleşti ve Başbakan Briand, kendisinin şiddetle kınadığı şeyi savunmak için güçlü belagatini kullandı. Ancak kabul etmek gerekir ki, 25 Haziran 1920'den Ankara'da Bouillon anlaşmasının imzalanmasına, 1 Kasım seçim gününün Helenleştirmesine ve Hükümdarın

tahtına geri dönüşüne kadar, uzun süredir devam eden büyük savaşta ve Yunan ulus tarihinin en değerli döneminde, konumunun, ulusal geleneklerinin, Devlete ve ırka olan her kutsal bağın savunucusu olduğunu gösterdi.

Lozan Antlaşması, yorgun, bölünmüş ve karşılıklı olarak yıkıcı bir Avrupa'nın ürünüydü. Müttefikler tarafından çok açık ve şatafatlı bir şekilde ilan edilen ilkelerin egemenliğine kendilerini feda eden Doğu halklarına verilen resmi vaatler iptal edildi. Ancak bu antlaşma her yerde barışın genel yapısında güçlü bir çatlaktı. Ve bu çatlaktan, mağlupların hayalini kurduğu intikam kaderle geçecek. Ve bu eser için sadece Ankara ve İstanbuldakiler değil, Berlin, Sofya ve Budapeşte'dekiler de şüphesiz kutlama hakkına sahiptir.

"Lozan Antlaşması", Georg. N. Papantonakis, **Amaltheia Smirni, 24 Temmuz 1923, s.1.**

"Barıştan Sonra Türkiye"

Mağlup olmuş Türkiye'nin Lozan'da kazandığı zaferden sonra Türk basınının da sert bir dille yazılar yazıldığına ilişkin şikayetler. Bunun yanında daha yumuşak bir üslupla yazan gazetelere de övgüler vardır.

Complaints about the harsh language of the Turkish press after the victory of Turkey defeated in Lausanne. Additionally, there is praise for newspapers that write in a softer style.

Endişeli Dönem

Yabancı Basına Duyuru

İstanbul, 22 Temmuz. Türk basını, Türkiye'nin Lozan Konferansı'ndaki başarısını kutluyor. Müttefikler mağlup Türkiye'nin temsilcilerini aynı kefeye koyduklarından, kısa bir süre önce Avrupa'dan af dileyen, ezilen ve kırılan bu adam artık bu adam değil, mağlupların basını neden değişmesin? Neden etrafında bir mucize gerçekleştiğini ve ölecek olan kişinin dirsekleri üzerinde ayağa kalkmayı başardığını düşünmesin? Ve "Vatan" küstahça haykırır.

"Lozan Konferansı bizim için en büyük başarı ile sona erdi. Diplomatik tarihimizin hiçbir sayfası böyle bir zafer görmedi. Ve bu başarı, yalnızca gücümüzden ve istediğimizi nasıl isteyeceğimizi bilmemizden kaynaklanmaktadır. Öte yandan Müttefikler ne istediklerini bilmeden hareket ettiler. Bu tam olarak en büyük zafer dediğimiz şeydir."

"Vatan"ın biraz doğru olduğunu düşünüyoruz. Daha önceki Konferanslarda, Avrupa saygınlığını yitirdiğinde, Türkiye seçkin diplomatlar gönderir, yine de Avrupa'yı kararlarına boyun eğmeye zorlarken, bugün basit bir İsmet ve … gönderdi, ancak bu sıradan insanlar, istediklerini yaptırmak için sahte tehditler ve ablukalarla Avrupa'yı parmaklarına oynatmayı başardılar.

Gelecek İçin Türkiye

"Vatan"ın aksine garip bir şekilde daha berrak görünüyor, sizce kim? "Akşam" şimdiye kadar ciddi dili ile ayırt ediliyor. Bununla övünmüyor ya da böbürlenmiyor, duruma daha soğukkanlılıkla bakıyor ve kurtarılan hastanın artık ıstıraplı bir döneme girdiğini itiraf ediyor. Türk gazetesinin tam anlamıyla yazdığı şey budur.

"Barış döneminin başlangıcında acımızı ve yoksulluğumuzu her geçen gün daha derinden hissedeceğimizi unutmamalıyız. Büyük bir ateş krizinden kurtulan hastalar, bu ateşin nekahet döneminde ıstırap çekerler, halsizliklerine ve kasılmalarına katlanırlar. Ve bu nedenle, iyileşme aşaması genellikle iyileşen hasta için en acı verici aşamadır. Uluslara olan da tam olarak budur."

"Dolayısıyla geçmiş dönemlerde yaşadığımız, sinirlerimizi yatıştıracak, zihnimizi ateşin ıstıraplarından ve duygularından arındıracak o mücadeleden sonra, bundan sonraki sükûnet hali, dayanma gücümüzü azaltacak ve insanın öfkesini tüm acıların etkisine maruz bırakacaktır. Artık yoksulluk ve mutsuzluk etrafımızda hissedilecek. Ve şimdi ülkemizin ekonomik ve ticari krizini daha şiddetli hissedecek ve test edeceğiz. Memleketin ne sefalet içinde düştüğünü ne kadar mahvolduğunu, tarımda, ticarette, sanayide ne kadar büyük yaralar açtığını ve vatandaşlar arasındaki zenginlik uçurumundan ne kadar korktuklarını şimdi bir anlayalım."

"Yukarıdaki acı gerçeklerden bahsetmiyoruz çünkü buradan umutsuzluğa kapılacağız. Ama özlemini çektiğimiz barış rüyasının bizi daha trajik bir canavarı yenme yanılgılarına sokmaması gerektiğini göstermeyi umuyoruz."

"Bugün vatanın savunma davası medyadan kaldırılıyor ve bu nedenle vatanın daha fazla özene ve daha fazla çabaya ihtiyacı var. Bu özen ve çabalar, savaş zamanındaki özen ve çabalardan tamamen ve temelde farklıdır."

"Savaşı kazandık ve istersek barışı sağladık. Ama bunlar bizim için yeterli değil. Ülkeyi herkes için kurtaran çalışma, esas olarak önümüzden geçen barışçıl döneme aittir."

Barışın sonucu Ermeni "Jagatamari" tarafından ve sansürün boyunduruğu altındakiler tarafından da yorumlanıyor, ancak birkaç satırda artık Müttefikleri eleştirebilecek hale geldiği için Ankara'nın nerelerde güçlendirildiğini belirtmekte tereddüt etmeden son yılların durumunun bir görüntüsünü veriyor.

Ermeni ırkına yazılan Sevr Antlaşması, düzenlendiği gibi imzalanmıştı. Bu yapının yıkılması için küskün Amasya, Sivas ve Erzurum'un Misakı Milli'ye imza atması şart oldu.

Mağlup olanlar, yüksek koltuklarından ulusal hareketi hor gördüler, ama aynı zamanda bu kuvvete silah ve mühimmat tedarikinde hiçbir engel görmediler… Olaylar o kadar hızlı gelişti ki, halk hakaretleri unuttu ve isyancıların elini sıkmayı bir onur olarak gördü.

Sevr Antlaşması'nın imzalanmasından bir yıl sonra Fransa, Kilikya'yı tahliye etti. Ayrıca, zaten haklarından vazgeçmişti. İtalya da Attaleia Ikoniu projesinden vazgeçmişti. Ve bundan sonra İngiltere, Malta'daki mahkumları serbest bırakacaktı.

Türk basını gururlu ama aynı zamanda propaganda yapmasını da biliyor. Bunun için Türkiye Gazeteler Birliği yabancı basına bir bildiri göndererek kendisini Türkiye'nin adil ve makul iddialarını desteklemeye davet ediyor. Bildiri, Türkiye'nin konumunun ve haklarının bilincinde olduğunu ve hiçbir nedenle bunların ihlal edilmesine izin vermeyeceğini belgelemektedir.

"Barıştan Sonra Türkiye", Amaltheia Smirni, 24 Temmuz 1923, s.1.

"Biz Yunan Vatandaşıyız"

Osmanlı vatandaşı Rumların mübadele nedeniyle Yunan vatandaşı haline gelmelerinden duydukları memnuniyet. Yeni ülkelerinin vatandaşları olarak büyük görevleri ve sorumluları bulunmaktadır.

Satisfaction of Ottoman Greeks who became Greek citizens of Greece due to population exchange. As citizens of their new country, they have great duties and responsibilities.

Dünden önceki günden itibaren, Lozan'da Barış Antlaşması'nın imzalandığı andan itibaren, biz eski Osmanlı tebaası olan Rumlar ve göçmenler, haklı ve zorunlu bir şekilde Yunan vatandaşıyız. Büyük felaketimizin ortasında, her vatansever yurttaşın isteyebileceği en büyük iyiliği elde ettik. Asya Yunanistan'ımızı istediğimiz ve umduğumuz gibi geçici olarak kaybettik ama neyse ki Venizelos'un başarılı eylemleri sayesinde bu haklara, bu görevlere, bu kutsal yükümlülüklere sahip özgür bir devletin vatandaşları olan uluslararası alanda tanındık. Bu yükümlülükler şunlardır: Dündeki devletin vatandaşına göre şimdi bizim için daha yüksek yükümlülükler vardır. Onun çoğunluğundan, siyasi yanılgısıyla 1 Kasım 1920'yi yaratmasından ve bugünkü felaketlerimizin kaynağı olmasından, mallarımızı ve evlerimizin yakılmasından, Küçük Asya'daki eski Yunan kültürünün yok edilmesinden şikâyet ediyoruz. Ancak bugün bu aldatmacaya yenik düşersek, vatanın bize bahşettiği kutsal hakkı kötüye kullanırsak, kardeşlerimizden daha suçlu oluruz, onları talihsizlerimizden ve acılarımızdan gelen doğal bir acıyla eleştirir.

Bu devletin yeni vatandaşları olarak yerine getirmemiz gereken kutsal, çok yüksek görevlerimiz var, bunların arasında en büyüğü ve en kutsalı ülke barışı için iş birliği yapmak ve aynı zamanda ideolojimizi değiştirmeden Helenizm'in Yunanistan'ın terkedilmiş Küçük Asya'sını geri almasını ve içinde doğdukları duruma geri dönmeyi çabuk bir şekilde başarmasını umuyoruz.

Bizler sıradan vatandaşlarla eşit haklara sahip özgür yurttaş Rumlarız ve bu nedenle siyasi kanaatlerimizin cesaretine sahip olmalıyız. O zamana kadar sadece dileme hakkımız var çünkü kendimizi devletin idaresi üzerinden ifade ediyoruz. Ancak bugünden itibaren, onun iyiliği, gücü ve ihtişamı için birlikte sorumlu bir şekilde hareket etmeliyiz.

Küçük Asya mültecileri. Zayıflığın neden olduğu bu üzüntü ve aşağılama unvanını şimdi atın.

Kalan özgür yurttaşlardan sonra, Yunan devletinin ve Helenizmin bir bütün olarak kaderini belirleyeceğiz…Muhaliflere karşı orta bir zemin olmadan ve tutku olmadan, daha önce ılımlı mültecilerin

ulusal programı olması gereken, ancak şimdi dünden beri düzgün özgür Yunan vatandaşlarının ulusal programı olması gereken Sevr Antlaşması'nın geri alınmasına oylarımızla katkıda bulunalım.

"Biz Yunan Vatandaşıyız", **Amaltheia Smirni, 26 Temmuz 1923, s.1.**

"İslam'ın Zaferi"

Lozan Antlaşması'nın güçlü Hristiyan devletlerin üzerine bir zafer antlaşması olması. Bu zaferin en önemli nedeni Hristiyan unsurlarının bölünmüş olmasına bağlanması.

The Treaty of Lausanne being a treaty of victory over powerful Christian states. The most important reason for this victory is the division of the Christian elements.

Lozan Antlaşması'nın imzalanması İslam için gerçek bir zaferdir. Güçlü Hıristiyan devletler, aralarında özgürlük, medeniyet, adalet, milletler adına yürüttükleri muzaffer bir savaştan sonra, Ortodoks Bizans'ın içinde bulundukları İslam Halifeliğinin yüce tahtı ilan edildiği bir antlaşma imzaladılar. Tarihi hakları ezilenler ve özgürlüklerine kavuştuğuna inanan insanlar en kötü köleliğe tabiidir. Ve bu korkunç teslimiyet, İslam'ın gücü tarafından değil, Hıristiyan Güçlerin bölünmesi ve kıskançlığı tarafından yaratıldı.

Önceki gün imzalanan Lozan Antlaşması'nın gerçek anlamı budur.

Türkiye, güçlü düşmanlarına karşı savaşmak için savaştığı kişilerin yardımıyla yeniden kuruluyor ve güçleniyor. Avrupa, gözlerini kısarak / kapayarak, müstakbel düşmanını dün çok tehlikeli bir imza atarak yarattı. Ve yeni Türkiye gelecek için çok tehlikeli, çünkü bunun bir sonucu olarak yeni müreffeh sürgünler vermek için tam olarak budandı.

Türkiye artık Avrupa'dan muaf, homojen bir Asya devletine dönüşüyor. Türk gazetecileri bunu teşhis ediyor ve ilan ediyor. Suriye, Filistin ve Mezopotamya gibi büyük ve zengin iller ondan ayrıldığından, devletin kendisini değil ama yeni Türkiye'nin kurulmasını memnuniyetle karşılıyorlar. Asya'daki İslamcılığın güçlü merkezi olarak Asya devletinin doğuşunu memnuniyetle karşılıyorlar.

Ve Türk milliyetçileri çok haklılar ve alçakgönüllülükten gözleri kör olmuş Avrupalı diplomatlardan çok daha fazla bilgelik gösteriyorlar.

Türkçülüğün, uyuyan tüm Asya ve İslam güçlerini kendi etrafında toplaması için en büyük ulusal başarıya ulaşmadan önce, bu İstanbul'un Türk milliyetçileri için ne önemi var?

Avrupa'nın Hıristiyan ülkelerinden her zaman işgalci İslam'ı kovmaya çalışan düşman halkların ortasında korunmuş küçük ve büyük Avrupa topraklarının Türkçülük için önemi nedir?

Ankara halkı, kesin bir kararla milliyetçiliklerinden önyargılarını kaldırarak, Hilafeti demokratikleşmiş Devletlerinden ayırmaya girişti. Uygarlıkta ilerlemiş diğer birçok halktan daha cesur,

teokratik ilkelerini ayaklar altına aldılar. Ve tüm milli zaafların kaynağı olan yıkılmış bir Halifelik İstanbul'unun yıkıntıları altına gömmek yerine, geri döndüler ve büyük milliyetçi arzu ve hayallerinin yeni bir kalesi olarak Ertuğrul'u yeniden inşa ettiler.

…

Ve tam da Asya ve Afrika'daki gelecekteki hakimiyet planları ve Fener'de zaten küçük düşürdükleri ve Asya'dan şiddetle ve kanlı bir şekilde kovdukları İslam'ın Hıristiyanlığa karşı zaferi doğrultusunda rotasyondan işbirlikçiler ve suç ortakları buldular.

…

Kara Mustafa'nın kana susamış lejyonları Viyana'nın kapılarında vahşi çığlıklarını attığından beri, İslam dünden daha parlak bir zafer kazanmadı.

Ve İslamcılık, Hıristiyan Güçlerin, bölünmelerinden ve çıkarlarından kaynaklanan bir zayıflık hakkında kesin bir bilgiye sahip olduğu gibi, zaferinin de kesin bir bilincine sahiptir.

İçte bağımsız Türk İslam'ı, milliyetinin ve diğer İslami ve Turan ırklarına göre üstünlüğünün bilincinde, yeni mezhepsel saldırının hızlı sellerini oluşturmak için, şu anda durgun olan İslami suların tükenmez kaynağından tükenmez güçler çekecektir.

Ve dünün zaferi, Türk milliyetçisinin hayal gücünde doğuya, kuzeye, güneye, batıya geçmiş fetihlerinin efsanelerini uyandıracak.

Mezopotamya neden kurtarılmasın ve milyonlarca inananın bir İslam Mesih beklediği Hindistan'a giden ticaret yolu neden açılsın? Böylece Suriye, Filistin ve Mısır Müslümanları bir Panislam Birliği'nin güçlü üyeleri haline gelmesin.

…

Kaiser bir keresinde Japonya'nın atlatamadığı sarı tehlikeyi kendisi için önceden bildirmişti.

Dün Avrupa körlüğü, İslam'ın Hıristiyanlığa karşı zaferine katkıda bulundu ve Hıristiyanlık için binlerce tehlikesi olan kırmızı tehlikeyi yarattı, çünkü zaten milyonlarca masum Hıristiyan kurbanın kanıyla kaplanmıştı.

"İslam'ın Zaferi", Amaltheia Smirni, 26 Temmuz 1923, s.1.

“Barıştan Sonra”

Barıştan sonra ortaya çıkabilecek sorunlar ve çekinceler.

Problems and risks that may arise after the peace

Salı Uğursuz Gün

İstanbul, 24 Temmuz. Türkler barışı kutluyorlar ancak içten içe mutlu değiller. Lozan’daki antlaşmanın ölü doğmuş bir şey olduğunu ve çok çabuk yeni komplikasyonlar ve yeni zorluklarla karşı karşıya kalacağını düşünüyorlar. Barışı sağladıklarını görüyorlar ama bu güvencenin kaç yıl süreceğini bilmiyorlar. Konferans sırasında pek çok sorun çözülmüş görünüyor, ancak bu çözümlerin uygulanması başlar başlamaz, bu sorunların her birinin derin kökleri olduğu ve kolayca giderilemeyeceği ortaya çıkıyor. Nüfus mübadelesi ve sonunda Konstantinopolis’in tahliyesi ile başlıyorsunuz. Türkler birincisi Yunanistan ile, ikincisi için İngiltere ile sürtüşmeyi öngörüyor. Yani İstanbul’dakiler kutluyor ama …, çünkü genel fikir Lozan’ın duruma bir son vermeyi başaramadığıdır.

Ve bu imza günü Türk çevrelerini daha da karamsar yaptı. Salı uğursuz gündür ve bu nedenle Avrupalılar tarafından bilerek seçildiğini varsayıyorlar. Salı günü, Türklerin bu meşguliyeti o kadar aşıldı ki, Ankara ve Lozan’a ulaştı ve Türk temsilcileri, Türk kamuoyunu rahatlatmak için dindaş gazetecilere açıklamalarda bulunmak zorunda kaldı. Bunun üzerine Rıza Nur şunları söyledi;

“Salı uğursuz gün değil, tam tersine çok uğurlu bir gün. Çünkü İstanbul’daki son Parlamentomuz salı günü kapandı ve tam o gün ulusal hareket başladı. Rusya ile anlaşmayı 16 Mart Salı günü imzaladık. Ayrıca salı günü barış kararı alındı. Anayasamız salı günü ilan edildi. İstanbul salı günü alındı. Salı bizim için çok iyi. Sadece Rumlar için bir uğursuzluk düşüncesi var, çünkü bu şekilde İstanbul’u kaybettiler.

Ve en önemlisi, Patrikhane kurumu nihayet salı günü kaldırıldı. Salı gününü iyi bir gün olarak kabul edilmelidir. O kadar ki, muhtemelen, Rumlar için uğursuz, bizim için uğurlu bir gün.”

İsmet Paşa, “Salı en güzel günümdür. Salı günkü saldırılarımız esas darbeyi vurdular.”

“Barıştan Sonra”, **Amaltheia, 28 Temmuz 1923, s.1.**

“Türkiye’nin Yeni Politikası”

Eski iktidar partisi üyelerinden birinin Türkiye’nin yeni siyasi politikaları üzerine verdiği beyanları ve eleştirileri.

Statements and criticisms of a former member of the ruling party on Turkey’s new political policies.

İstanbul, 25 Temmuz. Türklerin barış antlaşmasını kutlaması sona ermiş, bir kısım bahtsız ruhları Hades’e gönderen atışlar devam etse de hareketler ve gürültüler geçmiş, davullar ve zurnalar

kesilmiş ve şimdi gelecekte ne olacağı ile ilgili düşünceler başlamıştır. Türkler başarılarını kutluyor ve övüyor, ancak birçoğu barıştan memnun olmadıkları için endişeli. Barışı kesin veya kalıcı bir şey görmüyorlar. Bazılarına göre, Sevr antlaşması bile Türkler için daha hayırlı olurdu çünkü belli esaslarda desteklenecekleri… Yunanistan Aydın ilini işgal edecek, ancak Türkler kendilerine kalacak Asya topraklarını daha güvenli bir şekilde işgal edeceklerdi / tutacaklardı. Diğer taraf, belli ki boş durmayacak, ancak Türkleri Küçük Asya'da tamamen yerinden etmeye çalışacak, boyun eğmez bir Yunanistan olmayacaktı.

Bu ruhla, önceki gün iktidar partisine ait olmayan eski bir Türk siyasetçi bizimle konuştu.

- Türkiye'nin durumu iyi değil, dedi bana açıkça. Lozan'da olan her şey tesadüfen geldi. Yapılanlar, yeteneğiyle ayırt edilmeyen İsmet'in işi değildir. Bugün bir Türk devleti yok. Kararları veren ve uygulayan sadece bir kişi vardır. Ve bu koşullar altında, ülkemizin geleceği nasıl olabilir? Savaş dönemi hüküm sürerken, askeri rejim güçlüydü ve onunla birlikte bizi yöneten oydu. Ancak bugün barıştan sonra ordu dağıtılacak, aksi halde bakımı için gerekli para bile yok… Bundan böyle muhtemelen tüm yönetim yükünü İsmet'e bırakacak olan Mustafa Kemal dahil seçkinler ayrılmaya hazırlanıyor. Bazı bilgiler doğruysa, yeni bir politika umuduyla geliyor. İngiltere'nin etkisi altında ve biz de Venizelos'un onayını söylemekte ısrar ediyoruz. Yunan siyasetçi dürüst olsun ya da olmasın, İsmet'i de hipnotize etmiş görünüyor. İsmet'in taşıdığı ortak şeytanlar nelerdir, bunları tam olarak söyleyemiyor, ancak yeni Türk politikasının üzerine oturacağı bir şeyi taşıdığı kesin ve bu şey Fransa'yı ve özellikle de Fransa'nın mali ve ekonomik çevrelerini memnun etmiyor gibi görünüyor. İsmet'in güçlerine pek inancım yok ama bekleyip bize ne getireceğini görelim. Gerçek veya (gerçekleşmesi zor veya imkânsız) hayal. Ve sonra Lozan'da başarılı olurlarsa, tüzel kişiliği olmayan Küçük Asya ülkesini bir Türk devletine dönüştürmeleri yeterli olacaktır…

Gerçeği saklayan gerçek bir Türk olarak sözlerini daha açık bir şekilde formüle etmek istemeyen eski bir politikacının bana söylediği buydu. Bununla birlikte, durumla ilgili çok şey söylendi, ancak kesin bir şey yok…

"Türkiye'nin Yeni Politikası", Amaltheia Smirni, 31 Temmuz 1923, s.1.

İNGİLTERE / ENGLAND

Çeviren / Translated by:
Ecehan KALE[1]

- The Observer -

"Siyasi Notlar, (Political Notes)"

This article is about the Lausanne negotiations, emphasizing their long duration, determination, and uncertainty. However, the author remains hopeful that an incomplete settlement allowing for improved conditions will be reached. The author highlights Turkey's remarkable success, driven by its inexhaustible stubbornness.

Bu makale Lozan müzakereleri hakkında olup, müzakerelerin uzun sürmesine, kararlılığına ve belirsizliğine vurgu yapmaktadır. Bununla birlikte yazar, koşulların iyileştirilmesine olanak tanıyan eksiksiz bir çözüme ulaşılacağına dair umudunu korumaktadır. Yazar, Türkiye'nin bitmek tükenmek bilmeyen inadı sayesinde elde ettiği kayda değer başarının altını çizmektedir.

Uzunluğu, inatçılığı ve şaşırtıcı belirsizliğiyle Lozan müzakerelerinin bir benzeri daha yoktur herhalde. Geçen hafta, son gelmiş gibi göründüğünde, neredeyse fark edilmeyecek şekilde gelmişti. Barıştan söz edebilmek için daha kat edilmesi gereken bir aşama olduğunu sonradan öğrenmek hiç de sürpriz olmadı. Ankara Konferansı kapatmaya hazır değil. Boğazların boşaltılmasına ilişkin koşullar henüz kabul edilmemiştir ve üç taviz konusunda anlaşmazlık sürmektedir. Sonuncusu muhtemelen gerçek engeldir.

Biz hala, tamamlanmamış ancak barışçıl koşullara yeniden yaklaşılmasına imkan tanıyan bir anlaşmaya varılacağına inanıyoruz. Geriye kalan temel sorunlar ekonomik ya da mali sorunlardır. Normal ilişkilerin resmi bir savaş durumuyla engellenmediği bir ortamda, Türkiye'nin ihtiyaçlarının doğal akışından başka hiçbir şey bu sorunlara istikrarlı bir çözüm getirmeyecektir.

Bu arada, Güçlerin Lozan'a gitmekteki amacı barış yapmaktı. Ya başaracaklar ya da onlara yardım etmeyecekler. Zorla zayıflatmak orta ve en kârsız yoldur. Türklere eşitler temelinde davranıyorlar. Türkiye'yi belirleyecek olan, kendi çıkarlarını göz önünde bulundurmaktır; bu çıkarlar, kuşkusuz olması gerektiği gibi, anlaşmayla mı yoksa anlaşmamayla mı daha iyi hizmet görecektir. Diğer taraftan, diğer güçlerin çıkarlarının anlaşmada yattığını tartışmak ya da gizlemek mümkün değildir.

Türklerin başarısı, ki zaten öyledir, onların ayırt edici özelliklerinin, tükenmez inatçılıklarının olağanüstü bir anıtıdır. Türkiye bir düzine yıl içinde iki kez küllerinden doğmuştur.

1912'de Osmanlı gücü paramparça olmuş ve Türkiye'nin durumu 1918'deki kadar, belki de daha

[1]İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Öğrencisi, İstanbul, Türkiye
E-mail: ecehankale@gmail.com, ORCID: 0009-0002-2213-888X

fazla umutsuzdu. Bulgaristan, İstanbul'un üzerinde bulunduğu Çatalca hatlarının gerisindeki toprak parçasını kuşatmıştı. Yine de birkaç ay içinde, bölünmeler boyunca çalışan aynı kırılmaz azim, bir kurşun bile atılmadan Trakya'yı geri almıştı.

Şimdi de öyle. Yalnızca Doğu'nun bildiği bir sabırla, Ankara Anlaşması'nın başlattığı Müttefik ayrılıklarını sert ve kurnazca kullanarak, Türkiye yeniden ayağa kalktı ve Batılı Güçlerle pazarlık gücüne sahip bir seviyede duruyor. Yabancı birlikler hala İstanbul'u işgal etmektedir, ancak İstanbul artık etkin bir başkent değildir. Türkiye'nin Asya'ya çekilmek ve reform yapmak için zamanı ve fırsatı olmuştur.

Başından beri bu gerçeklerin önemi ve bunların ilgili Avrupa ülkeleri tarafından tam olarak tanınmasının önemi üzerinde durduk. İngiltere söz konusu olduğunda, her yerde olduğu gibi Yakın Doğu'da da öncelikli çıkarımız barıştır. Barış olmadan, Yakın Doğu topraklarındaki ve Süveyş Kanalı'ndaki konumumuz, Hindistan'ın barışçıl gelişimi ve Pasifik'teki çıkarlarımızın tümü güvensizdir. Vermeye zorlandığımız ya da zorlanabileceğimiz her taviz, sürekli olarak daha büyük bir amaçla bağlantılı olarak değerlendirilmelidir.

Olası tavizlerin bir sınırı olmadığını düşünmüyoruz. Avrupa'nın taviz vererek, reddetmekten daha fazla riske girebileceği bir nokta vardır. Eğer bu noktaya ulaşılırsa, güçler 1918'de gönülsüzce planladıkları ve o zamandan beri uygulamaya koymakta tamamen başarısız oldukları şeyi, yani Türklerin Avrupa'dan dışlanmasını yeniden düşünmek zorunda kalacaklardır. Ancak Türkiye, Ankara'dan zaman zaman gelen tüm söylemlere rağmen, meseleleri bu noktaya kadar zorlama arzusu göstermedi.

Eğer müzakereler sonunda ekonomik tavizler konusunda tıkanırsa, barış ve ticaretten her zamanki kadar uzağız demektir. Öte yandan, bu imtiyazların değeri İsmet Paşa'nın imzalayacağı şartlardan çok, bu şartlar yürürlüğe girdiğinde ülkesinin pratik kapasitesi ve niyetine bağlı olacaktır. Türkiye uluslararası ticaret yapamaz hale gelirse, uluslararası tüccarların kendi etkili çareleri olacaktır. Hiçbir durumda Lozan tarafından önceden tamamen güvence altına alınamazlar. Ancak bu fırsattan tamamen mahrum bırakılabilirler.

"Siyasi Notlar, (Political Notes)", The Observer 15 July 1923 p:12

"Yeni Kriz ve Sonrası"

The passage discusses the latest complication between M. Venizelos and İsmet Pasha regarding Greco- Turkish reparations. There is no indication that war will break out again, but the issue will be presented to the commission for discussion. However, if the Greeks become the aggressors, they would be in the wrong.

Bu pasajda M. Venizelos ve İsmet Paşa arasında Yunan-Türk tazminatları konusunda yaşanan son karışıklık ele alınmaktadır. Savaşın yeniden patlak vereceğine dair bir belirti yok, ancak konu görüşülmek üzere komisyona sunulacak. Ancak Yunanlılar saldırgan taraf olurlarsa, yanlış yapmış olacaklardır.

Son anlaşmazlık M. Venizelos ile İsmet Paşa arasında. Neyse ki şu ana kadar savaşın yeniden patlak vereceğini düşünmek için bir neden yok. Yunan-Türk tazminatları konusunda ortaya çıkan sorun Çarşamba günü komisyonun önüne gelecek. Yunanistan'ın tutumu başından beri açıktı. Venizelos ya tazminatların karşılıklı olarak iptal edilmesini ya da bir hakem çözümünü kabul etmeye hazır.

İsmet Paşa'nın neyi kabul etmeye hazır olduğu belli değil. Türkiye'nin tüm ödemelerinin iptal edilmesini talep etmesi ve aynı zamanda Yunanistan'dan tazminat istemesi açıkça saçmadır. Tahkimi reddettiği bildirilmektedir. Ancak bunu, Doğu diplomasisi yönteminin daha önceki örneklerinden daha fazla ciddiye almamak gerekir.

Her iki tarafta da savaş için hiçbir gerekçe olmayacaktır. Eğer hakemlik reddedilir ve yine feci bir savaş patlak verirse, suç hangi taraf düşmanlığı başlatırsa onun olacaktır. Yunanlılar sabırlarının sonuna gelmişlerdir ve Meriç'teki orduları tamamen yeniden düzenlenmiştir. Yunanlılar için Anadolu'da ve Trakya'da savaşmak arasında ahlaki bir fark vardır. Ancak Yunanlılar saldırgan taraf olurlarsa, Lozan'daki davaları ne kadar güçlü olursa olsun, kendilerini haksız duruma düşüreceklerdir.

"Yeni Kriz ve Sonrası (The New Crisis and After)", The Observer 20 May 1923 p:13

"Siyasi Notlar"

The passage highlights the risk of the tedious and difficult negotiations in Lausanne being wasted. The imminent threat of war may have revealed weaknesses in the Allies' position as peacekeepers. The author also mentions that M. Poincare's dealings with Russia serve as examples of type of international procedures that need to be eliminated for a stable prospect of peace in the Near East and elsewhere.

Bu pasaj, Lozan'daki sıkıcı ve zorlu müzakerelerin boşa gitme riskini vurgulamaktadır. Yaklaşan savaş tehdidi, Müttefiklerin barış gücü olarak konumlarındaki zayıflıkları ortaya çıkarmış olabilir. Yazar ayrıca M. Poincare'nin Rusya ile olan ilişkilerinin, Yakın Doğu'da ve başka yerlerde istikrarlı bir barış ihtimali için ortadan kaldırılması gereken uluslararası prosedür türlerine örnek teşkil ettiğini belirtmektedir.

Lozan'ın yorucu ve çileli emekleri ilk kez boşa gitme riskiyle karşı karşıya kalmıyordu. Müttefiklere tazminat ödemeyi reddeden Türkler, Yunanistan'dan bir tazminat bekliyordu. Yunanistan bir miktar toprak tazminatı önerdi ve mali taahhütleri kabul etmeyi kesinlikle reddetti. Türkiye, toprak teklifini kabul etmekle birlikte, parasal tazminat talebine geri döndü. Yunan temsilciler, yeniden düzenledikleri

ordularına ve Trakya'daki askeri düzenlemelerine duydukları ulusal güvenle, Ankara kadar az miktarda yol vermeye hazır olma işareti gösterdiler. Yunan ve Türk hamlelerine ilişkin karşılıklı söylentiler gerginliği arttırdı.

Dün ciddi bir hal alan savaş riski önlendi. İhtilaf bir anlaşmayla çözüme kavuşturuldu, ancak biz yazarken şartları bilinmiyordu. Konu başka türlü çözülemeyecek bir meseleydi. Türkiye'nin Yunanistan'dan silah zoruyla ödemeleri geri alma ihtimali yoktu. Çok şey kaybetmiş olan Yunanistan'ın, Müttefiklere meydan okuyarak Doğu Trakya'da girişeceği aptalca bir macera ile kaybedeceği çok daha fazla şey olacaktı. Durumun sağduyusu bir anlaşmada ısrar ediyordu.

Barışın önündeki bu önemli engelin başarıyla aşılmasıyla birlikte, Lozan görüşmelerinin artık bir antlaşmaya doğru olan uzun yolculuğunda hız kazanacağını umuyoruz. Yeni bir savaşın yaklaşması, Müttefiklerin barışın koruyucusu olarak konumlarındaki bazı zayıflıkları keşfetmelerine hizmet etmiş olabilir. M. Pointcare'in Rusya ile olan ilişkileri, Yakın Doğu'da ya da başka herhangi bir yerde barışın tesis edilebilmesi için kökünün kazınması gereken uluslararası prosedürlere örnek teşkil etmektedir.

"Siyasi Notlar (Political Notes)", The Observer 27 July 1923 p:12

"Siyasi Notlar"

The passage discusses the conclusion of the Lausanne conference, noting that it followed the typical pattern of a false ending before reaching a final agreement. In addition to this, for the near future, it can be said that Turkey have adopted Western political forms and terminologies.

Bu pasajda Lozan konferansının sonucu ele alınmakta ve konferansın nihai bir anlaşmaya varılmadan önce yanlış bir sonla bitmesi gibi tipik bir model izlediğine dikkat çekilmektedir. Buna ek olarak, yakın gelecek için Türkiye'nin Batılı siyasi formları ve terminolojileri benimsediği söylenebilir.

Lozan Konferansı, tipine uygun olarak, sahte bir son olmadan bitemezdi. Nihai anlaşma neredeyse her zamanki gibi bir anti-klimaks olarak geldi. Artık güvende olduğuna inanıyoruz. Modern zamanlarda hiçbir zaman bir Barış Antlaşması imzalanmamış ve kamuoyu bu kadar kayıtsız kalmamıştı.

Antlaşmanın temel erdemi, şu ya da bu yöntemle bir savaş durumunu sona erdirmesidir. Bu ölçüde, uzun zamandır olmayan normal çalışma ve ticaret düşüncelerinin Yakın Doğu ilişkilerine yeniden girmesine izin vermektedir. Bunların meyveleri onun ana umududur. Kağıt üzerinde bir çözüm olarak birçok kusuru vardır ve hiçbiri Balkan istikrarını sağlamadaki başarısızlığından daha ciddi değildir. Türkiye İstanbul'a ve Meriç Vadisi'ne geri dönerken, Bulgaristan Ege'den kopuk kalmakta, Yunanistan büyük bir Bulgar azınlığı yönetmekte ve Rusya, Boğazlar SözleŞmesi'ni protesto ederek imzalayacak olmasına rağmen, çözümde pratikte hiçbir rol oynamamaktadır. Eski anlaşmazlığın nedenleri ortadan kaldırılmamıştır. Bunlar yeniden yaratılmış ve bir ölçüde şiddetlendirilmiştir. Devlet adamlığı elinden geleni yapmıştır - barışın imzalanmasını sağlamıştır. Bu, görevinin yalnızca başlangıcıdır.

Pek çok şey Türkiye'nin kendini nasıl göstereceğine bağlıdır. Türkler uluslararası statüde eşitlik talep etmiş ve elde etmişlerdir. Batı'nın vesayetinden kurtulmuşlardır. Batı siyasetinden biçimler ve terimler ödünç aldılar. "İlerlemenin" dış görünüşünün ardında, Türkiye'nin iç gelişimi ilgiyle izlenecektir.

"Siyasi Notlar (Political Notes)" The Observer 22 July 1923 p:10

"Siyasi Notlar"

This passage discusses the ongoing Lausanne Conference and the tentative shape of a settlement that has emerged. Britain has faced criticism for its failure to protect Christians, but the passage argues that a solid peace with Turkey is the only security that can be offered to them, and the terms of that peace have substantially changed compared to three years ago.

Bu pasajda devam etmekte olan Lozan Konferansı ve ortaya çıkan geçici çözüm şekli ele alınmaktadır. İngiltere Hıristiyanları korumadaki başarısızlığı nedeniyle eleştirilere maruz kalmıştır, ancak bu pasaj Türkiye ile sağlam bir barışın onlara sunulabilecek tek güvence olduğunu ve bu barışın şartlarının üç yıl öncesine kıyasla önemli ölçüde değiştiğini savunmaktadır.

Barış konferanslarının en ilginç, en mesafeli olanı bir şekilde Lozan'da bir araya geldi. Şüpheyle yaklaşılan bir anlaşmanın ana hatları kısmen şekillenmiştir. Hiçbir sorunun kapanmış olarak kabul edilemeyeceği doğrudur. Türk diplomasisinin ustaca tekniğiyle, tüm konferans her an bir çemberin içinde döndürülebilir. Bununla birlikte, barışa ilişkin umutlar, hayal kırıklığına uğramış ama yine de sabırlı müzakerecilerin arasına girmeye devam ediyor.

Eğer doğruysa, Hasan Bey'in Ankara'dan, hâlihazırda geçici olarak varılan anlaşmaların genel onayı ve Türk heyetinin bundan sonraki işlerini referans olmaksızın tamamlama yetkisiyle dönmüş olması önemlidir. Bu da işi hızlandıracaktır. Türk tarafının zaman kazanma ve kesin taahhütlerden kaçınma nedenlerinden biri, uzak Ulusal Meclis'in tutumundan şüphe duymasıdır.

Türk heyetinin geleneksel yöntemlerle yapabileceği en iyi pazarlığı yapma arzusunun yanı sıra gecikmenin bir diğer nedeni de İngiliz-Fransız anlaşmazlığı umududur.

M. Ancak Pointcare'in Cumhurbaşkanı ve devlet adamına yakışır politika açıklaması sadakatle uygulanmaktadır. Fransa ve İngiltere'nin Ruhr yolunda ayrılmalarından bu yana geçen ilk hafta boyunca. Aralarındaki anlaşmazlığı yerelleştirme çabalarının başarıya ulaştığını kaydetmek memnuniyet vericidir.

Konferansın önündeki en önemli sorun, Fransa'yı özellikle ilgilendiren kapitülasyonlardır. Bu nedenle her türlü pratik çıkar, iki gücün işbirliğini sürdürme konusundaki iyi niyeti destekleyecektir.

Azınlıklar konusundaki anlaşmazlık, Türklerin belirli kişiler dışında herkese af çıkarmayı taahhüt etmeleri ve Müttefiklerin Hıristiyanların zorunlu hizmetten muaf tutulması taleplerinden vazgeçmeyi kabul etmeleriyle sona ermiştir. Çözümün geri kalanı, Türkiye ile Yunanistan arasında daha önce benzeri görülmemiş bir nüfus mübadelesini içermektedir. Türklerin bu büyük kitlesel göçün getireceği idari

zorlukları hesaplayıp hesaplamadıkları ya da bir Türk devleti olmanın getireceği sermaye ve uzmanlık kaybını ciddiyetle değerlendirecek durumda olup olmadıkları kuşkuludur. Türkiye'nin gelecekte dış müdahale ve iç entrikalar için her türlü bahaneyi ortadan kaldırma kararlılığı konusunda hiçbir şüphe kalmamıştır.

Plan, İngiliz temsilcilerin Hıristiyanları korumadaki başarısızlıklarından dolayı acı sitemlerini de beraberinde getirmiştir. İngiltere gerçekten de başarısız oldu ama Lozan'da değil. Anadolu'daki Hıristiyanlar, kendilerini bugünkü sefalete sürükleyen korumadan daha fazla vazgeçmek için feryat edebilirler. Müttefiklerin onlara sunabilecekleri tek güvence Türkiye ile sağlam bir barıştır ve bu barışın bedeli üç yıl öncesine göre oldukça farklıdır.

"Siyasi Notlar (Political Notes)", The Observer 14 January 1923 p:13

"Siyasi Notlar"

The text discusses that The Lausanne Conference is experiencing significant delays, and despite the best efforts of French and British representatives, they are unable to change the overall European context or fully divert the attention of the Turkish delegation. The Turkish delegation is not unintelligent, and their civilization is not in a sake of primitive simplicity that would allow them to exist without financial resources.

Metin, Lozan Konferansı'nın önemli gecikmeler yaşadığını ve Fransız ve İngiliz temsilcilerin tüm çabalarına rağmen Avrupa'nın genel bağlamını değiştiremediklerini veya Türk delegasyonunun dikkatini tamamen başka yöne çekemediklerini tartışıyor. Türk delegasyonu akılsız değildir ve medeniyetleri, mali kaynaklar olmadan var olmalarına izin verecek ilkel bir basitlik içinde değildir.

Lozan Konferansı bir gecikme mucizesine dönüşüyor. Bu hafta bize daha büyük umutlar ve daha iyi sonuçlar vaat ediliyor. Ancak Fransız ve İngiliz temsilcilerin işbirliği yapmak için gösterdikleri tüm çabalara rağmen, Avrupa'nın arka planını değiştirmeyi ya da Türklerin dikkatini bu arka plandan başka yöne çekmeyi başaramayacaklar. Dış politikanın kompartımanları, iyi niyetli çabalara rağmen, su geçirmez hale getirilemez. Çanak, Ruhr işgalinin belirlenmesinde rol oynamıştır. Ruhr işgali Lozan'ın ertelenmesine yardımcı oluyor.

Bununla birlikte, bir ihlal olasılığı düşüktür. Türk, bazı çağdaş gözlemlerin onu gösterdiği gibi akılsız bir insan değildir ve medeniyeti de bir Türk devletinin fonlar olmadan var olamayacağı kadar ilkel bir basitlik içinde değildir. Harcanabilir sermayesi olan yegane uluslarla pazarlık yapmaktadır ve Türk milliyetçiliğini öfkelendirmeyecek koşullar altında, zamanı geldiğinde pazarlığı sonuçlandıracaktır. Kemal'in İngiliz ve İtalyan şirketlerine önemli ölçüde imtiyazlar verdiği şimdiden bildirilmektedir.

"Siyasi Notlar (Political Notes)", The Observer 12 January 1923

“Siyasi Notlar”

The text discusses that the crisis in Smyrna is not yet resolved. The French blunder was followed by a Turkish action in Smyrna, but overall, there is a renewed hope for Turkey to sign the treaty.

Metin, İzmir’deki krizin henüz çözülmediğini tartışıyor. Fransızların gafını İzmir’de bir Türk eylemi izlemiştir, ancak genel olarak Türkiye’nin antlaşmayı imzalayacağına dair umutlar tazelenmiştir.

İzmir’deki krizin sona erdiğini söylemek için henüz çok erken, ancak erken yağış ihtimali düşük. Lozan’daki çöküşü takip eden bu karmaşayı çevreleyen büyük meselelerle başka bir yerde ilgileniyoruz. Hiç kimse Türklerin bu şekilde savaşı kışkırtacağını düşünemezdi. Bu, Türklerin kendilerinin de açıklama gereği duydukları çocukça bir ültimatomdu. Üstelik İsmet henüz Ankara’ya ulaşmadı. Yarın İzmit’te Mustafa Kemal’le görüşecek ve birlikte Ankara’ya gidecekler.

Türkiye’nin bu eyleminin ardında yatan neden henüz tam olarak belli değil, ancak Ankara’daki aşırı uçların bir öfke patlamasından başka bir şey değil gibi görünüyor. Bu arada, Mustafa Kemal’in daha fazla savaş istediğini gösteren hiçbir kanıt yok. M. Poincare’nin on birinci saatteki gafı olmasaydı barış anlaşmasının Lozan’da imzalanmış olacağı oldukça açık görünüyor. Yakın Doğu diplomasisinin tüm tarihi boyunca sadece Fransız-İngiliz anlaşmasının başarıya ulaşabileceği gün gibi ortadaydı. Lozan’daki Müttefik cephesi iki buçuk ay boyunca kırılmadan kaldı. Geçen hafta M. Poincare tarafından kırıldı ve sonuç başarısızlık oldu.

Türklerin, Fransızların gafını İzmir’de kendi gaflarıyla takip ettikleri doğrudur. Sonuç olarak Türkiye’nin Antlaşmayı imzalama ihtimali yeniden doğdu. İzmir, Lozan parçalarını Müttefikler tarafında sağlamlaştırmıştır ve Fransız ve İngiliz hükümetleri yakın işbirliği içindedir. Eğer argüman sağlamsa, bu pozisyon savaş değil barış getirecektir.

“Siyasi Notlar (Political Notes)”, The Observer 11 January 1923 p:10

“Siyasi Notlar, Lozan’ın Kaderi”

The author discusses that the repercussions for the Ruhr crises are spreading across Europe and the disturbance cannot be contained. British policy is being pushed closer to a decisive change, and the purpose of the entente would be undermined if France were to engage in isolated actions in the East.

Yazar, Ruhr krizinin yankılarının tüm Avrupa’ya yayıldığını ve rahatsızlığın kontrol altına alınamadığını tartışıyor. İngiliz politikası belirleyici bir değişikliğe doğru itilmektedir ve Fransa’nın Doğu’da münferit eylemlere girişmesi halinde anlaşmanın amacı baltalanacaktır.

Geçtiğimiz hafta, Ruhr’daki rahatsızlığın bölgesel olamayacağını daha önce olduğundan çok daha açık bir şekilde ortaya koydu. Oraya atılan taşın kendi sularımızı bulandırmayacağı umuduyla oturup bekleyemeyiz. Dalgalar Ruhr’dan Avrupa’ya doğru yayılıyor. Bu politikanın sonuçları Lozan’da

açıkça görülmüş ya da en iyi ihtimalle ortaya konmuştur. İngiliz politikası kesin bir değişikliğe doğru sürüklenmektedir. Eğer Fransa Doğu'da tek başına hareket edecek olursa, İtilaf Devletleri hangi amaca hizmet etmek için ayakta kalabilirdi?

Ruhr'daki Fransız taktiğinin talihsiz etkisi, Fransa'nın Doğu'ya doğru harekete geçeceği haberiyle düzelmedi. Tam olarak ne olduğu henüz net değil. Gerçekler, M. Poincare'nin Türklere, kendilerine sunulan Antlaşmanın bir ültimatom olmadığını ve kabul etseler de etmeseler de Fransız delegasyonunun Lozan'da kalarak onlarla müzakere edeceğini bildirdiği şeklinde görünüyor. Müttefiklerine gönderdiği bir başka mesajda, Fransa'nın artık kendisini, gerekirse Türkiye ile ayrı bir Antlaşma yapmamakla yükümlü görmediğini açıkladığı söylenmektedir. Bu açıklamaların şekli ve vesilesi, Fransa'nın Türkiye lehine İngiltere'yi bir kenara attığı izlenimini uyandırdı. Bu durum İngiliz delegasyonunu kesinlikle yanlış yönlendirmiştir. M. Poincare'nin niyetinin bu olduğuna inanmak konusunda çok tereddütlü olmalıyız.

Müttefiklerin Doğu'daki işbirliği sorunu, kendilerine sunulan anlaşma taslağı hakkında Türklerin vereceği kararı beklemektedir. Bu karar artık sadece birkaç saat meselesidir. Son zamanlarda, İsmet Paşa'nın taslağı birkaç küçük noktada gözden geçirdikten sonra kabul edeceğine dair güçlü bir umut doğdu. Kabul ya da ret gerçeği bilinmeden, konferansın başarısız olduğu varsayımıyla yazmak istemiyoruz. Türkiye'nin barıştan çıkarı diğer müzakereci güçlerden daha az değildir. Türklerin, barışın ve Batı'nın ticari hayatıyla normal ilişkilerin yeniden kurulmasının gerekli koşullar olduğu yeni ulusal hırsları ve istekleri vardır. Lozan'daki bazı muhabirlerin Türklere karşı sergiledikleri kötü muamele ve küçümseme karışımına tahammülümüz kalmamıştır. Türkler kendi çıkarlarının nerede yattığını başkaları kadar iyi görebilirler. Britanya İmparatorluğu ile bir çatışma istediklerine bir an bile inanmıyoruz. Hükümetimizin yeni Türkiye ile mümkün olan en kısa zamanda dostane ilişkiler kurmaya hazır olduğuna da şüphe yoktur.

Bugün Lozan'ın sonunun uzlaşma olacağını umuyoruz ve bu umudumuz son birkaç gündeki gelişmelerle daha da güçlendi. Eğer Türkler M. Poincare'nin son notalarını reddedecek olurlarsa, bu yeni bir önem kazanacaktır. Bu durumda Fransa için ayrı bir barış ve bizim için ayrı bir karışıklık anlamına geliyorsa, İtilaf'ın zorunlu olarak sonu gelecektir. Hiçbir şey onu kurtaramaz. Bu bizim şu anki pasif seyirci konumumuzun da sonu olur. Bunun yerine, bir an önce, elimizden kayıp gitmesine izin verdiğimiz pek çok çıkarımızı enerjik bir şekilde savunmamız gerekecektir. Bu da bizi fazlasıyla haklı çıkaracaktır. Fransa'nın önce Batı'da, sonra Doğu'da başlattığı girişim ve sadece bu bile İtilaf Devletleri'ni yıkar ve ortaklığı feshederdi.

Yarın sonuç daha da netleşecek. Barış imzalanırsa, Musul sorunu muhtemelen Cemiyet altında ya da başka bir şekilde tahkime havale edilecektir. Lozan'da karşılıklı iddiaların desteklendiği argümanlar açıkça bu tür bir prosedüre uygundur ve Türkler bunu reddederek sadece kendilerini şüphe altında bırakabilirler. Eğer reddedilirse ve Türklerin reddiyle tek başımıza uğraşmak zorunda kalırsak, içerdiği tehlikeleri ve bunları karşılamak için gerekli önlemleri düşünmek için henüz zamanımız olacaktır. Yeni

bir savaşın içine hızla sürükleneceğimiz varsayılabilir. Ancak bu hiçbir şekilde bize açık bırakılan tek çare değildir.

"Siyasi Notlar, Lozan'ın Kaderi (Political Notes, The Fate of Lausanne)", The Observer 4 February 1923 p:12

"Siyasi Notlar"

The author mentions that The Lausanne Conference concluded with a seemingly anticlimactic final agreement. The treaty's main virtue is that it brings an end to the state of war in the Near East, allowing for the possibility of normal trade and work relations to resume.

Yazar, Lozan Konferansı'nın görünüşte iklime aykırı bir nihai anlaşmayla sonuçlandığından bahsetmektedir. Anlaşmanın en önemli özelliği, Yakın Doğu'daki savaş durumuna son vererek normal ticaret ve iş ilişkilerinin yeniden başlamasına olanak sağlamasıdır.

Lozan Konferansı, tipine uygun olarak, sahte bir son olmadan sona eremezdi. Nihai anlaşma neredeyse her zamanki gibi bir hayal kırıklığı yarattı. Artık kesin olduğuna inanıyoruz. Modern zamanlarda hiçbir zaman bir barış antlaşması sonucuna kamuoyu bu kadar kayıtsız kalmamıştır.

Antlaşmanın temel erdemi, şu ya da bu yöntemle bir savaş durumunu sona erdirmesidir. Bu ölçüde, uzun zamandır olmayan normal çalışma ve ticaret düşüncelerinin Yakın Doğu ilişkilerine yeniden girmesine izin vermektedir. Bunların meyveleri onun ana umududur. Kağıt üzerinde bir çözüm olarak birçok kusuru vardır ve hiçbiri Balkan istikrarını sağlamadaki başarısızlığından daha ciddi değildir. Türkiye İstanbul'a ve Meriç Vadisi'ne geri dönerken, Bulgaristan Ege'den kopuk kalmakta, Yunanistan büyük bir Bulgar azınlığı yönetmekte ve Rusya, Boğazlar Sözleşmesi'ni protesto ederek imzalayacak olmasına rağmen, çözümde pratikte hiçbir rol oynamamaktadır. Eski anlaşmazlığın nedenleri ortadan kaldırılmamıştır. Bunlar yeniden yaratılmış ve bir ölçüde şiddetlendirilmiştir. Devlet adamlığı, barışın sağlanması için elinden geleni yapmıştır. Bu, görevin başlangıcı değildir.

Pek çok şey Türkiye'nin kendini nasıl göstereceğine bağlıdır. Türkler uluslararası statüde eşitlik talep etmiş ve elde etmişlerdir. Batı'nın vesayetinden kurtulmuşlardır. Batı siyasetinden biçimler ve terimler ödünç aldılar. "İlerlemenin" dış görünüşünün ardında, Türkiye'nin iç gelişimi ilgiyle izlenecektir.

"Siyasi Notlar (Political Notes)", The Observer 22 July 1923 p:12

"Siyasi Notlar"

The passage emphasizes on the fortunes of the Lausanne Conference on the Eastern Question are closely linked to the London Conference on the Western Question. British diplomacy led by Lord Curzon, has played a commendable role at the Lausanne Conference, and Britain has the potential to offer the Turks more substantial advantages than any other county.

Bu pasaj, Doğu Sorunu'na ilişkin Lozan Konferansı'nın kaderinin Batı Sorunu'na ilişkin Londra Konferansı ile yakından bağlantılı olduğunu vurgulamaktadır. Lord Curzon liderliğindeki İngiliz diplomasisi Lozan Konferansı'nda övgüye değer bir rol oynamıştır ve İngiltere Türklere diğer tüm ülkelerden daha önemli avantajlar sunma potansiyeline sahiptir.

Doğu sorunuyla ilgili Lozan konferansının kaderi, Batı sorunuyla ilgili Londra konferansının kaderinden ayrılamaz. Bu satırları yazarken iyimser olmak için henüz çok erken: Downing Street'te her şey yolunda giderse, Müttefikler ve Türkler arasında bir uzlaşma olacak. Her zaman fazla zeki olmaya meyilli olan Sovyet rejimi, dış politika sicilindeki en büyük gafı yaptı. Bu alanda yapılabilecek en kötü şey hem huysuz hem de beyhude olmaktır.

Sık sık belirttiğimiz ve Türklerin de bir anda fark ettiği gibi, bu, Türkiye'nin en zayıf olduğu anda Hünkar İskelesi Antlaşması ile İstanbul'a dayatılan eski Çarlık politikasıdır. Yaklaşık doksan yıl önce imzalanan bu anlaşma, Sultan'ı Çar'ın vassalı haline getirmişti. Sultan, Babıali'nin St. Petersburg'a daha fazla bağımlı olabilmesi için Boğazları yabancı savaş gemilerine kapatacaktı.

Rusya'nın dış politikasının komünist değil eski milliyetçi olduğunu birçok kez belirttik. Rusya sözde İstanbul'dan vazgeçmiştir. Gerçekte Moskova'nın amacı Hünkar İskelesi'nin politikasını yeniden canlandırmak ve İstanbul'daki Türkleri Sovyet İmparatorluğu'nun yarı hamisi yapmaktır, M. Tchitcherin'in planı İstanbul'u Moskova'nın zayıf bir aracı haline getirecekti.

İsmet Paşa bunun farkındaydı, Osmanlı sineği kendini Rus örümceğinin ağına tamamen teslim etmeyi reddetti. Türkler, Boğazların serbestliği konusunda, barış zamanında yabancı savaş gemilerine makul ölçüde serbest geçiş sağlayacak bir yorum önerdiler. M. Tchitcherin, Rusya'nın "silahlanacağı, silahlanacağı, silahlanacağı" tehdidinde bulundu. Umarız bu konuda daha iyi düşünür. İngiliz önerilerinin Rusya'ya karşı en ufak bir düşmanlık ima ettiğini düşünmekle tamamen yanılıyor. Biz sadece Rusya'nın Karadeniz'deki konumunun, Romanya, Bulgaristan ve Türkiye gibi küçük güçlerle kıyaslandığında, sazan havuzundaki turna balığı gibi olmasını istemiyoruz.

Gerçekler konusundaki ısrarımızı tekrarlamak zorundayız. Artık Türkiye Avrupa'da sağlam bir zemine oturtulduğuna göre, Boğazların özgürlüğünü hiçbir kağıt hükmü güvence altına alamaz. Türkiye ile Batılı Güçler arasında sağlam bir dostluk dışında somut ve etkili bir güvenlik olamaz. Osmanlı bayrağı altında Doğu Hıristiyanlığından geriye kalanları da ancak aynı dostluk sayesinde kurtarabiliriz. Son dört yıldaki Türk karşıtı yöntemimiz, iyi niyetlerimizin kurtarmayı amaçladığı çıkarlar için benzersiz bir felaket anlamına geldi.

Dış ilişkilerde, iç politikada çok işe yarayan genelleyici fikirler tamamen ölümcüldür. Dış ilişkileri uzun yıllar boyunca ayrıntılı ve ardışık olarak çalışmadığınız sürece, onları bilemezsiniz. "İnekleme" yoluyla öğrenilemezler. Onlar "üstünkörü" öğrenilemez.

Ancak Lozan'ın Londra'ya bağımlı olduğunu düşünmeyi reddediyoruz. İngiltere, kararını verdiğinde, Türklere her zaman başka herhangi bir ülkenin verebileceğinden daha sağlam avantajlar sunabilir. Türk yönetimi altındaki Hıristiyanlar için, iknayla düşmanlıktan çok daha fazlasını yapabiliriz. Önce Türkiye ile, mümkünse daha sonra da Rusya ile tam bir anlaşma yapmalıyız.

Lord Curzon'un Lozan'daki çalışmaları takdire şayandır. Bu konuda bütün tanıklar hemfikir, yabancı muhabirler de en az bizimkiler kadar. Kritik koşullarda hiç kimse daha iyisini yapamazdı. Koalisyon dönemindeki tüm kayıtlarını hiçbir şekilde savunamayız ama koalisyonun ölümünden bu yana yeni bir adam oldu.

"Siyasi Notlar (Political Notes)", The Observer 10 December 1923 p:13

"Siyasi Notlar"

The author concludes that The Lausanne Conference has made a significant progress towards reaching an agreement. The Straits question, regarding the freedom of commerce and passage through the Turkish Straits has been virtually settled.

Yazar, Lozan Konferansı'nın bir anlaşmaya varılması yönünde önemli bir ilerleme kaydettiği sonucuna varmaktadır. Türk Boğazlarından ticaret ve geçiş özgürlüğüne ilişkin Boğazlar sorunu fiilen çözülmüştür.

Lozan Konferansı anlaşma yolunda ilerliyor ve mesafenin büyük bir kısmını kat etti. Boğazlar sorunu fiilen çözülmüştür. Boğazların ticaret özgürlüğü güvence altına alınmıştır. Barış zamanında tonaj sınırlamasına tabi olarak tüm savaş gemilerine, savaş zamanında ise tarafsız savaş gemilerine tanınan giriş hakkı kağıt üzerinde korunmaktadır. Kıyıların kısmen askerden arındırılması kabul edilmiştir. Lord Curzon'un mali kaynakları ve Amerikalı gözlemcinin desteği bu kadarını başarmıştır.

Noel'den sonra konferansın, programının geri kalanını elden çıkarması uzun sürmeyecektir. Ancak yeni milliyetçiliği sadakatle temsil eden Türk delegeler, egemenliğin gereklerini her fırsatta vurgulamaktadırlar. Türkiye ve Yunanistan'daki Hıristiyan ve Müslümanların askerlik hizmetinden muaf tutulmasına ilişkin karşılıklı garantiler bile inatla egemenlik ihlali olarak görülmekte ve kapitülasyonlar sorununa yaklaşılması engellenmektedir. Ancak Lozan'da iyimserlik hakimdir.

İngiliz delegasyonu, gücünün yetmeyeceği düşünülen bir başarıya imza attı. Lord Curzon müzakerelerin başındaki kişidir ve müzakereleri eşsiz bir diplomatik yetenekle idare etmiştir. Nerede yol vereceğini ve nerede duracağını bildi ve her iki tarafta da sağduyulu davranarak konferansı en zor köşelerinden döndürdü ve Büyük Britanya ile Türkiye'nin ilişkileri için yeni bir başlangıç noktası belirledi. Lozan'ın başarısı büyük ölçüde Dışişleri Bakanı'nın deneyimini sınırsızca kullanmasına bağlı olacaktır.

"Siyasi Notlar (Political Notes)", The Observer 24 December 1923 p:6

"Küçük Asya'daki Savaş"

The passage points out that the Near East has suffered from the failures of Allied diplomacy particularly regarding Greece and Turkey. French support for Turkey and British support for Greece have fuelled the conflict, leading to the loss of lives.

Pasaj, Yakın Doğu'nun özellikle Yunanistan ve Türkiye konusunda Müttefik diplomasisinin başarısızlıklarından muzdarip olduğuna işaret etmektedir. Fransa'nın Türkiye'ye, İngiltere'nin de Yunanistan'a verdiği destek çatışmaları körüklemiş ve can kayıplarına yol açmıştır.

Yakın Doğu, müttefik diplomasisinin içine düştüğü körelmenin en talihsiz örneğidir. Fransa, İtalya ve İngiltere'nin Yunanistan ve Türkiye ile ilişkilerinde kullandıkları "Müttefik" kelimesi zararsız bile olsa Pickwickvari olurdu. Yunan ve Türk köylüleri bunun bedelini hayatlarıyla ödüyorlar. Ankara Hükümeti neden her Müttefik önerisini reddetme güvencesine sahip olmuştur? Çünkü Fransa'nın silah ve diplomasi desteğine güveniyorlardı. Yunanlılar neden on yıl boyunca savaş için seferber oldular ve kendilerini daha fazla savaşın içine attılar? Çünkü İngiliz desteğine güveniyorlardı.

Durumun özü budur. Teşhis etmek kolay ama düzeltmek kolay değil. Her koşulda dünyanın Doğu ile Batı'nın buluştuğu kısmı huzursuz olacaktır. Doğu Doğu'dur ve Büyük Katerina'nın da gözlemlediği gibi, "Konstantinopolis'e karşı ne yapılabilir ki?" ancak Yakın Doğu'nun ezeli sorunu gereksiz yere, kötü bir şekilde şiddetlendirilmiştir.

Venizelos'un Yunanlıların işlerinden sorumlu olduğu dönemde bile, San Remo'ya giden birbirini izleyen Müttefik konferanslarında ortaya konan çözüm, sol eliyle Sevr Antlaşması'na imza atan ve sağ eliyle Türklerin onu devirmesi için silah sağlayan Fransız diplomasisi tarafından torpillendi ve delik deşik edildi. Sapkınlık, Nisan 1921'de Londra Konferansı'nda, Yunanlılar ve Türklerle aynı anda bir Müttefik anlaşması görüşülürken ve Müttefiklerden ikisi, Fransızlar ve İtalyanlar, Bekir Sami Bey'le gizlice ayrı pazarlıklar yaparken olduğundan daha ileri gidemezmiş gibi görünüyordu. Ancak sapkınlık daha da ileri gitmişti. M. Franklin Bouillion'un ve onun Fransız Hükümeti adına İttifak'ı bölen Ankara bastonunun şaşırtıcı öyküsü, Fransızların İttifak'a sadakat protestoları eşliğinde anlatıldı. Ve böyle devam etti. Bu, sonucu Yunanistan ve Türkiye arasında bitmek bilmeyen bir savaş olan kasvetli bir öyküdür.

Hükümet verdiği tavizler nedeniyle eleştirildi, ancak alternatifin Yakın Doğu'da sonsuz bir kaos olduğu ve en azından Trakya'da Yunanistan için bir şeylerin kurtarıldığı planıyla destekçilerini bir araya getirdi. Büyük Britanya'nın daha kötü bir alternatife karşı Yunanlıları savunacak gücü yokken, Büyük Britanya'nın Yunanistan'a haksızlık yapılmasına asla müsamaha göstermeyeceğini körü körüne savunmak Yunanistan'a iyilik değildi.

Böylece Mart önerileri kabul edildi. Onlar için söylenecek çok şey vardı. Venizelos kör bir Yunan seçmeni tarafından görevden alınmasaydı ve Müttefikler oybirliğiyle kalmasını isteseydi, Sevr Antlaşması yıkıcı bir süre boyunca ayakta kalabilirdi. Yunanistan'ın Venizelos'u görevden alması, düşmanlarına Yunanistan'ın Venizelos'un Yüksek Konsey'den aldığı sorumluluklar için yeterince büyük olmadığı çığlığını attırdı. Bu nedenle Antlaşma çok ağır oldu. Mart önerisinin iyi yaptığı nokta dengeyi yeniden kurmaktı. Antlaşmanın ana hükmü İzmir'in Yunan askeri ve sivil idaresi tarafından

boşaltılmasıydı. Başka bir deyişle, Doğu Doğu, Batı ise (neredeyse) Batı olacaktı. Mart önerisinin yanlış yaptığı nokta, kendi ilkesini çiğnemiş olmasıydı. Eğer Küçük Asya Asya'ya bırakılacaksa ve Mart Bildirisi'nin sözleriyle "Asya'daki Türk egemenliği Akdeniz'den Boğazlara ve Karadeniz'e, Transkafkasya, İran ve Mezopotamya sınırlarından Ege kıyılarına kadar bozulmadan var olacaksa" - o zaman aynı ilke uyarınca Türkiye'nin Avrupa'dan tamamen dışlanması gerekirdi. Eğer Sevr Antlaşması'nın hatası Yunanlıları Küçük Asya'ya yerleştirmekse, Mart önerisinin hatası da Türkleri Avrupa'ya geri getirmekti.

Zeki bir Türk müzakerecinin argümanı iki yönlüdür. Dedi ki: "Gladstone politikası mı? Evet. Ama Yunanlıları neden İzmir'e gönderiyorsunuz?" Yunanlılar İzmir'den çekilecekler. Türkler neden tekrar Avrupa'ya gönderiliyor?

Türklerin Avrupa'dan çıkarılmasına karşı güçlükler olduğu doğrudur, ancak bunlar Yunanlıların Asya'dan çıkarılmasına karşı güçlüklerle kıyaslanamaz.

Meseleyi karmaşıklaştırmamak için savaşı unutabiliriz; Müttefik devlet adamlarının savaş amacıyla verdikleri sözleri unutabiliriz; bu sözlerle Rum, Ermeni ve Türk'e tabi diğer milletleri ortak düşman olan aynı Türk'e karşı savaşmaya teşvik etmişlerdir; ancak bu azınlıkların şimdi Müttefiklerin sadakatsizliğiyle intikamla güçlenen bir zalime geri atıldıkları kaderlerini unutamayız. Hükümet, Yakın Doğu'da Türklerin elindeki Hıristiyanların hayatlarını etkili bir şekilde korumayan hiçbir çözümün olamayacağı konusunda ısrarla takip eden ülkeye öncülük etmiştir. Mart ayından bu yana bile Türklerin Rum ve Ermenilere yönelik katliamları devam etmektedir. Bunun üzerinde durmaya gerek yok. Yunanlıların Türklere yönelik katliamına paralel bir soruşturma açılmasını talep eden Fransızlara verilecek cevap şudur. Elbette Rumlar ve Ermeniler Türkleri katletmiştir. Mevcut koşullar altında muhtemelen her fırsatı değerlendireceklerdir. Mesele şu ki, katliamlar Rumların kontrolü elinde tuttuğu yerlerde gerçekleşmiştir. Ve Rumlar her halükarda bölgeyi boşaltmak zorundadır. Burada protesto edilen, kontrolü elinde bulunduran Türklerin bir yönetim biçimi olarak katliam yapmasıdır; tebaanın bir savunma biçimi olarak misilleme amaçlı katliam yapması ise başka bir konudur, ancak biz bunu hiçbir şekilde savunmuyoruz.

Yakın Doğu'da katliamların devam etmesi ihtimalini açık bırakan hiçbir çözüm olamaz. Beş asırlık tecrübe her şeyi kanıtlayabileceğini göstermiştir.

O halde Venedik Konferansı'nın beklentileri nelerdir? Fransa, Türklere Mart ayındakinden daha fazla taviz vereceğini ilk kez ima ettiğinde, burada umutsuzluğun öğüdünü kabul etme ve Londra Tazminat Konferansı'nı örnek alarak farklı düşünmeyi kabul etme yönünde doğal bir eğilim vardı. Bunun için Venedik'e gidip Müttefiklerin iktidarsızlığını halka göstermeye gerek yoktu. Gitmeme eğilimi, Müttefikler arasında daha fazla anlaşmazlığın kaçınılmaz ve otomatik olarak Yakın Doğu'da daha fazla ortalık yaratacağı düşüncesiyle güçlendi. Yorgun savaşan taraflara iyilik yapılamıyorsa, en azından daha fazla zarar vermekten kaçınılabilirdi.

Ardından hem Fransa'yı hem de İngiltere'yi içine düştükleri kayıtsız umutsuzluktan uyandıran iki çorap geldi. Yakın Doğu'daki Batı diplomasisi tarihinde sık sık olduğu gibi, hem Yunan hem de

Türk görüşü unutulmuştu. Yunan meseleleriyle meşgulken Yunanlıları unutmuştuk; Türk meseleleriyle meşgulken Türkleri unutmuştuk. Oysa Yunanlıların da bizim gibi bir seçmeni ve hükümeti var. Yunan hükümeti, tüm hükümetlerin yaptığı gibi, iyi ya da kötü Müttefik diplomasisiyle değil, siyasi yaşamlarının bağlı olduğu Yunan seçmenlerle ilgileniyordu. Yunanistan ekonomik olarak kötüden daha kötüye giderken ve siyasi olarak işleri düzeltmek için hiçbir şey yapılmazken, Yunan köylüsü, Hükümet Yunan köylüsüne gitmeli, her şeyin kötüye gitmesinin sorumlusu Bay Lloyd George değil Yunan Hükümetidir, dedi. Bu nedenle Yunan hükümeti İstanbul üzerine bir yürüyüş önerdi. Batılı Hükümetler uyandılar ve bunu şiddetle yasakladılar. Sonra tekrar uykuya daldılar. Yunan Hükümeti, (Yunanistan'ın iç tüketimi için) Müttefiklerin sorumlu olduğu gerçeğinin reklamını yapma amacına ulaşmıştı. Hiçbir şey yapılmamasından Yunan hükümeti değil, Müttefikler sorumluydu. Aynı şekilde, Ankara Hükümeti de bir gösteri yapmayı uygun görerek, ulaşımın imkansız hale geldiği yağmur mevsiminden bir ya da iki hafta sonra ve çoğu şeyin imkansız hale geldiği kış mevsiminden bir ya da iki ay sonra Afyonkarahisar'a karşı bir taarruz başlattı.

Müttefikler, Yunan ve Türk işlerini görüşmek üzere Venedik'te bir araya gelme koşulları üzerindeki çekişmelerini bırakmaya karar verdiler ve kendi eski tavsiyelerine uyuyorlar; genç gidişinizin emrine dayanmayın ama gidin!

Bir Müttefik anlaşması dışında Yakın Doğu'da hiçbir şey için umut olamaz. Fransız Hükümeti, doğuda ve batıda her türlü anlaşmayı engellemeye geri dönülmez bir şekilde karar vermedikçe, Paris'teki Mart konferansının açılışından bu yana İngiliz Hükümeti tarafından yapılan kümülatif taviz sürecine yanıt verecektir. Yunanlıların Küçük Asya'yı boşaltacakları, ancak Hıristiyan azınlıkların korunması gerektiği zaten ortak bir görüştür. Türkiye anlaşmayı bir bütün olarak kabul edip uygulayana kadar Yunan tahliyesinin gerçekleşememesinin son nedeni de budur. Bununla birlikte, İngiliz Hükümeti'nin ateşkes sağlanmadan önce Venedik Konferansı'nın toplanmasını kabul etmesi akıllıca bir taviz olmuştur. Yanan bir evi, kendi kendine sönmeden önce ele almak her zaman akıllıcadır.

"Küçük Asya'daki Savaş (The War in Asia Minor)", The Observer 3 September 1923 p: 10

"Lozan Kararı. Türklerle Sağlam Hat"

The article argues against the previous British policy that almost led to a war with Turkey and Russia. It states that İstanbul is not worth sacrificing British lives and that antagonizing the Turks will only result in further extermination of Christians in the region. Maintaining friendly relations with Turkey is essential for ensuring security in the Straits.

Makale, Türkiye ve Rusya ile neredeyse bir savaşa yol açan önceki İngiliz politikasına karşı çıkmaktadır. İstanbul'un İngiliz hayatını feda etmeye değmeyeceği ve Türkleri kışkırtmanın bölgedeki Hıristiyanların daha fazla yok edilmesine yol açacağı belirtiliyor. Boğazlarda güvenliğin sağlanması için Türkiye ile dostane ilişkilerin sürdürülmesi elzemdir.

Türkiye ve Rusya'ya karşı tek başımıza savaşın eşiğine gelene kadar son sistemimizi bir serap peşinde koşmaya iten mutlak hayallere karşı davanın gerçekçiliğini belirtmeye cesaret edeceğiz.

Birincisi, İstanbul bir damla İngiliz kanına değmez. İkincisi, Müttefiklerimizi tamamen yanımıza çekemediğimiz sürece, Türkleri kızdırmaya yönelik herhangi bir İngiliz politikası, karışıklık ve iktidarsızlığımız için zaten çok korkunç bir bedel ödemiş olan Hıristiyanların daha da yok edilmesini teşvik etmekten başka bir işe yaramayacaktır. Üçüncüsü, bundan böyle Türkiye ile dostluk olmadan "Boğazların özgürlüğü" için hiçbir somut güvence olamaz. Dördüncüsü, Rusya ile tam tanıma temelinde anlaşmaya karar verene kadar, Karadeniz'deki siyasi ve ticari çıkarlarımız sadece oldukça küçük bir endişe kaynağı olabilir. Bu koşullarda savaşçı gösterilerimiz, izlediğimiz her önemli amacın daha toptan yok olmasına yol açacak gecikmiş bir beceriksizlikti.

Bununla birlikte, bir niteleme akılda tutulmalıdır. Türkler, en zeki dostları tarafından kendilerine sık sık verilen tavsiyelerin aksine Avrupa'ya dönerek gerçekte kendilerini zayıflatmışlardır. Doğu Trakya'yı ancak daha önce olduğu gibi Bulgaristan'ın desteğini alarak ve daha önce olduğu gibi bedelini ödeyerek ellerinde tutabilirler. Yenilen ulusların hiçbiri Bulgaristan'da Müttefikler tarafından bu kadar feci bir şekilde cezalandırılmamıştı. Şimdi, son olayların bir sonucu olarak, Sofya yeniden Avrupa'nın kaderi için kilit noktalardan biri haline geldi.

Lozan Konferansı'ndaki görüşmelerin uyandırdığı mükemmel umutlar, dünkü görüşmelerle daha da cesaretlendi. Türkiye'nin Trakya sınırı kesin olarak Meriç hattı olarak belirlendi ve Batı Trakya Yunan olarak kaldı. Dolayısıyla Müttefikler bu önemli konuda, Eylül ayındaki ortak notalarında benimsedikleri ortak tutumdan ayrılmamışlardır.

Antlaşma, gerçekten de, şu ana kadar maruz kaldığı teste tamamen dayanmıştır. Geriye, yarın ele alınacak olan Türkiye'nin Asya sınırları sorunu ve Rus delegelerinin yolda olduğu çok önemli Boğazlar sorunu kalmaktadır.

Dünkü oturumlarda, Amerikalı "gözlemci" Bay Child tarafından önemli bir açıklama yapıldı ve ABD adına, Türkiye'de "açık kapı" ve fırsat eşitliği ilkelerinin istikrarlı bir barışın hayati unsurları olduğu konusunda ısrar etti.

"Lozan Kararı. Türklerle Sağlam Hat (Lausanne Decision. Firm Line with Turks)", The Observer 26 November 1923 p:13

The Manchester Guardian.

- The Guardian -

"Türkiye'nin Konferans Politikasi, Erken Başlangiç, Halifelik bir seçim meselesi, Amerikan Sömürüsü"

Turkey has responded to the Allies' note, expressing hope for the resumption of the Lausanne Conference before the end of the month. Adnan Bey, who received the reply, is preparing copies for submission to the high commissioners.

Türkiye, Müttefiklerin notasına yanıt vererek Lozan Konferansı'nın ay sonundan önce yeniden başlaması umudunu dile getirdi. Cevabı alan Adnan Bey, yüksek komiserlere sunulmak üzere kopyalarını hazırlamaktadır.

Müttefiklerin Lozan Konferansı'nın yeniden başlamasına ilişkin notasına Türkiye'nin verdiği yanıt, bu sabah Ankara'dan Adnan Bey tarafından alınmış ve Adnan Bey, öğleden sonra yüksek komiserlere sunulmak üzere ayrı kopyalar hazırlamaya başlamıştır. Notanın, konferansın ay sonundan önce Lozan'da yeniden başlayabileceği umudunu ifade ettiği anlaşılmaktadır.

Adnan Bey'in genel seçim hazırlıklarına yardımcı olmak üzere bu hafta Ankara'ya gitmek üzere İstanbul'dan ayrılması bekleniyor. İstanbul'daki diğer hükümet yetkilileri de seçim konferansları için Millet Meclisi başkanlarını ziyaret edecekler.

Kemal bir seçim bildirgesi hazırlıyor ve bu bildirgede Türk seçmenlere, müttefiklerin kendi politikalarına ilişkin Türk görüşünün bir ifadesi olarak sonuçları izleyeceklerini hatırlatacağına inanılıyor. Başbakan Rauf Bey'in ve hükümet partisinin birinci grubunun diğer liderlerinin desteğini alan popüler partisinin lansmanını da yapabilir. Kampanyanın sürprizlerinden biri, birinci grup ile ikinci grup tarafından temsil edilen muhalifler arasındaki temel referansların, ikincisinin Halife'ye siyasi güç kazandırma politikasını desteklemesinden kaynaklandığının ortaya çıkması oldu. Kemal'in taraftarları, muhaliflerinin aslında sultanın devletin dini ve geçici başı olduğu eski rejime geri dönmek için çabaladıklarına işaret ederek bu durumdan siyasi çıkar elde ediyorlar.

Müttefiklerin temsilcileri ile Türk hükümeti arasında kuru rejimin uygulanmasına ilişkin olarak yapılan görüş alışverişi sonucunda, Türk yetkililerin Müttefik devletler tarafından işletilen kuruluşlara karşı çok hoşgörülü davranacaklarına söz verdikleri, hatta diğerlerinin kapatılması gerekirken bunların açık kalmasına izin verecek kadar ileri gittiklerine inanılmaktadır. Kuru rejimin başlaması için kesin bir tarih verilmemiş olmakla birlikte, tüm stokların on beş gün içinde envanterinin çıkarılmasını emreden bir bildiri, bunun ayın son haftasında başlayacağı şeklinde yorumlanmaktadır. Daha fazla stok ithal edilmediği takdirde, kentin bir buçuk yıllık ihtiyacını karşılamaya yetecek kadar stok bulunmaktadır. Yeni yasayı ihlal edenlere para cezasının yanı sıra otuz kırbaç cezası da verilebilecek.

Türkiye'nin Cevabı

İstanbul Mülki İdare Amiri Adnan Bey, Türkleri Lozan'da yeni bir konferansa davet eden son müttefik notasına Türkiye'nin verdiği cevabı bugün müttefik temsilcilerin her birine ayrı ayrı teslim etti. Ilımlı ifadelerle kaleme alınan cevapta, ekonomik ve mali meseleler, karma mahkemeler ve Türkiye'de yaşayan yabancılar için güvenceler konusunda bazı çekinceler muhafaza edilmektedir. Lozan'da yeni bir konferans davetini kabul ediyor ve toplantı tarihini 23 Nisan olarak belirliyor. - Reuter.

Türkiye'nin Konferans Politikasi, Erken Başlangiç, Halifelik bir seçim meselesi, Amerikan Sömürüsü (Turks' Conference Policy, Early Resumption, Khalifate an Election Issue, American Exploitation), The Guardian, 9 April 1923 p: 7.

"Abd ve Türkiye'deki İmtiyazlar, Resmi Görüş, Mezopotamya Mandası Sorgulanıyor"

The United States Government has not been involved in the negotiations of the Chester concession but is prepared to consider the matter when arises diplomatically. Some newspapers in the U.S. express concerns that the Chester concession may involve the country in Near Eastern policy.

Birleşik Devletler Hükümeti Chester imtiyazı müzakerelerine dahil olmamıştır, ancak diplomatik olarak ortaya çıktığında konuyu değerlendirmeye hazırdır. ABD'deki bazı gazeteler Chester imtiyazının ülkeyi Yakın Doğu politikasına dahil edebileceğine dair endişelerini dile getirmektedir.

Lozan'da Tartişma, Amerika "Boğazina Kadar İçinde" Chester İmtiyazlarinin Basin Görüntüleri. New York, Perşembe

Birleşik Devletler Hükümeti'nin Chester İmtiyazı müzakerelerinde şu ana kadar hiçbir rol almadığı açıklanmakla birlikte, Dışişleri Bakanlığı konu diplomatik olarak gündeme geldiğinde gerekli değerlendirmeyi yapmaya hazırdır. İngiliz, Fransız ve Amerikan çıkarları arasında Chester İmtiyazından kaynaklanan herhangi bir ihtilaflı iddianın uluslararası bir mahkeme tarafından çözülmesi beklenmektedir. Buradaki yetkililer, ilk önerildiği şekliyle imtiyazların, diplomatik olarak desteklenebileceği için, değiştirilmediği sürece Amerikan "açık kapı" politikasına girebileceğine inanıyor.

Musul petrol sahasındaki İngiliz petrol çıkarlarının Mezopotamya mandası tarafından Chester imtiyazıyla olası herhangi bir çatışmaya karşı güvence altına alındığına dair ifadenin, a sınıfı mandaların henüz nihai olarak yürürlüğe girmediği göz önüne alındığında, inandırıcı olmadığı da belirtilmektedir. - Reuter.

Lozan'da Tartışma.

Reuter ajansının Londra'daki resmi çevrelerden edindiği bilgiye göre, Chester imtiyazının Musul petrol sahalarıyla ilgili olabileceğine ihtimal verilmiyor, ancak böyle olduğu ortaya çıkarsa .... Büyük Britanya muhtemelen çok enerjik bir protestoya girişecektir. İmtiyazın esas olarak Anadolu'nun geniş bir demiryolu sistemiyle açılması ve büyük ölçekte mülkiyet haklarının verilmesiyle ilgili olduğu düşünülmektedir. Her halükarda, tüm sorunun Lozan'da tartışmaya açılması gerekecektir.

Amerika “Boğazına Kadar İçinde”

Chester İmtiyazlarının Basın Görüntüleri.

New York, Perşembe

Washington’daki hükümet yetkilileri Anadolu’daki Chester imtiyazı konusunda sessiz kalsa da, bazı gazeteler bu imtiyazın sonunda ABD’yi Yakın Doğu politikasına dahil edeceği korkusunu dile getiriyor. “Times” şöyle diyor: - “Saf ticaret açısından bakıldığında Chester imtiyazı Amerikan sermayesi ve Türkiye için iyi bir şeydir, ancak Yakın Doğu’da saf ticaret diye bir şey hiçbir zaman olmamıştır. Hem Türk hem de Amerikan hükümetleri huylarını değiştirmedikleri sürece, Amerika bir gecede Yakın Doğu’ya boğazına kadar girme noktasına gelecektir!” Times, Musul petrol yataklarının İngiltere ve Türkiye arasında anlaşmazlık konusu olması nedeniyle Türklerin, Chester imtiyazının ABD’yi kendi taraflarına çekebileceğini düşünmüş olmalarının ihtimal dışı olmadığına inanıyor.

“World” bu sabah, imtiyazın iyi bir iş olabileceğini ama kesinlikle diplomasi olduğunu ileri sürüyor. Ekliyor: “İngiltere ve Fransa’nın baskısı arasında kalan Türkiye, Yakın Doğu politikalarına bir başka gücü daha çekmiş oldu.” - Reuter

“Abd Ve Türkiye’deki İmtiyazlar, Resmi Görüş, Mezopotamya Mandası Sorgulanıyor (U.S. And the Concessions in Turkey, The Official View, Mesopotamian Mandate Questioned)”, The Guardian, 13 April 1923 P: 9.

“Lozan’da İlerleme, Kabul Edilen Ekonomik Kalemler, Abd’nin Kapitülasyonlara İlişkin Deklarasyonu, Trakya İçin Önerilen Lig Görevlisi”

The Lausanne Conference has shown a more favourable prospect for peace compared to its early days. There has been progress in discussions at the conference, some agreements reached on various treaty articles including capitulations issues.

Lozan Konferansı, ilk günlerine kıyasla barış için daha olumlu bir görünüm sergilemiştir. Konferanstaki görüşmelerde ilerleme kaydedilmiş, kapitülasyonlar da dahil olmak üzere çeşitli antlaşma maddeleri üzerinde bazı anlaşmalara varılmıştır.

Lozan Konferansı bugün, yeniden başlamasından sonraki ilk günlere kıyasla barış için biraz daha olumlu bir görüntü vermektedir. Bu haftanın başında Türkler antlaşma taslağının her maddesi üzerinde değişiklik önerilerinde bulunuyor ve engelleme görüntüsü vermekten kaçınmıyorlardı. Bugün ve dün işler daha hızlı ilerledi. Dün Türkler ekonomik bölümün birkaç maddesini kabul ettiler, ancak bilindiği gibi bu bölümün tamamının çıkarılmasını tercih ederlerdi. Hasan, Türklerin, Müttefiklerin vatandaşları ile Osmanlı İmparatorluk Hükümeti arasında 30 Ekim 1918’den sonra yapılan sözleşmeleri tanımayı reddetmelerine ve kendilerini imparatorluk hükümetinin eylemlerinden sorumlu görmemelerine rağmen, yine de Müttefiklerin bu çıkarlarını karşılamaya hazır olduklarını beyan ettiklerini açıkladı. Taslak hazırlama komitesi, Kemalistlerin eski imparatorluk Osmanlı hükümetine ilişkin bağımsız duyarlılıklarını

rencide etmeden müttefik ülke vatandaşlarının çıkarlarını koruyacak bir formül bulmaya çalışacaktır. Türkiye'nin, eski rejimi tanımayan bir formül bulunması halinde müttefiklerin çıkarlarını karşılama konusundaki istekliliği, ilk konferans sırasındaki beyanlarına göre önemli bir ilerleme gibi görünüyor.

Bugün siyasi komite, kendilerine sunulan tüm anlaşma maddelerinin ön görüşmesini tamamladı ve hatta ilk toplantıda taslak komite uzmanlarına havale edilen noktaların çoğunu tartışabildi. Taslak komitesinin önerilerinin neredeyse tamamı kabul edildi.

Kapitülasyonlar Hala Çözülemedi

Siyasi komite ayrıca antlaşmanın kapitülasyonların kaldırılmasına ilişkin 26. maddesini de görüştü. İlk konferansta Müttefikler kapitülasyonların kaldırılmasını öngören maddeyi kabul etmişler, ancak ek olarak Türkiye'nin bir geçiş rejimine bağlı kalacağını taahhüt etmesini şart koşmuşlardı. Bu ek deklarasyonun tam metnine ilişkin büyük sorun bugün tartışılmadı. Ancak, 26. maddenin tam olarak nasıl ifade edileceğine ilişkin kısa ama heyecanlı bir tartışma, kapitülasyonlar sorununun Türklerin kafasında hala ne kadar ağır olduğunu bir kez daha kanıtladı.

Amerikalı gözlemci Bay Grew, Amerika Birleşik Devletleri'nin ilk konferanstaki tutumunu benimsediğini ve Türkiye'nin 1914'te Tukey tarafından yapıldığı gibi kapitülasyonları tek taraflı olarak feshetme hakkını tanımayı reddettiğini açıkladı. Bay Grew'in açıklaması çok kısaydı, ancak ABD'nin kapitülasyonları kaldıran Lozan Barış Antlaşmasına taraf olmadığını gösteriyor gibiydi.

Son olarak, siyasi komite Trakya'daki sınırlara ilişkin sözleşme taslağını görüştü. İsmet, Kuleli Burgaz'dan Bulgar sınırına kadar Türk Yunan komisyonunun kontrolü altında bir demiryolu hattı önerdi. M. Venizelos bunu reddetti ancak Milletler Cemiyeti'nin bir komiserinin kontrolünü kabul etmeye hazır olduğunu beyan etti. İsmet son cevabını saklı tutmakla birlikte M. Venizelos'un teklifini kabul etmeye meyilli görünüyordu. Eğer bu kabul edilirse, uluslararası sorunların çözümünde ligin yararlılık siciline kayda değer bir katkı olacaktır.

"Lozan'da İlerleme, Kabul Edilen Ekonomik Kalemler, Abd'nin Kapitülasyonlara İlişkin Deklarasyonu, Trakya İçin Önerilen Lig Görevlisi (Progress At Lausanne, Economic Items Agreed, U.S. Declaration on Capitulations, Suggested League Official for ThraceCapitulations Still Unsettled)", The Guardian, 28 April 1923 P:12.

"Ankara Politikası, Arnold J. Toynbee Tarafından Türkiye Başbakanı İle Yapılan Röportaj"

An interview was conducted with Rauf Bey, the Turkish Prime Minister, and Minister for Foreign Affairs, who took the position from İsmet Pasha. Rauf Bey expressed a pessimistic view and indicated a cautious outlook regarding the negotiations in Lausanne.

İsmet Paşa'dan görevi devralan Türkiye Başbakanı ve Dışişleri Bakanı Rauf Bey ile bir röportaj gerçekleştirildi. Rauf Bey, Lozan'daki müzakerelere ilişkin karamsar bir tablo çizdi ve temkinli bir bakış açısı sergiledi.

Bu sabah, İsmet Paşa'nın iki gün önce Lozan'da göreve başlamasından bu yana Dışişleri Bakanlığı görevini de üstlenen Başbakan Rauf Bey Hazretleri ile konuşma fırsatı buldum. Rauf Bey'in mesleği deniz subaylığıdır. Balkan Savaşı sırasında Çanakkale Boğazı'nın Yunan bloğu tarafını yararak ve komuta ettiği kruvazörle Akdeniz'e cesur bir sorti yaparak kendini göstermiştir. Avrupa Savaşı patlak verdiğinde İngiltere'deydi ve Vickers'tan iki dretnot satın almak için görüşmeler yapıyordu: Savaş sırasında Türk-İran sınırı boyunca Kürt aşiretleri arasında komutanlık yaptı. Mondros Mütarekesi'ni imzalayanlardan biriydi ve Mart 1920'de İngiliz yetkililer tarafından İstanbul'dan Malta'ya sürülen Türk liderlerden biriydi. Yaklaşık iki yıl önce Türkiye'deki İngiliz esirlere karşılık Türk sürgünlerin serbest bırakılmasından bu yana Angora'da Türk ulusal siyasetinde önemli bir rol oynadı ve şu anda hükümette baş mevkide bulunuyor.

Kendisine Lozan'daki müzakerelerin bu kez uzun süreceğini düşünüp düşünmediğini sordum. Doğası gereği iyimser olmakla birlikte, son zamanlarda koşulların kendisini daha kötümser bir bakış açısına zorladığını söyledi: Örneğin kapitülasyonlar konusunda, Müttefik Hükümetler, Türklerin Müttefik bakış açısına verdikleri tavizleri not etmekle birlikte, Türk karşı önerilerine verdikleri yanıtta, bu tavizlerden geri adım atmışlardı

"Ankara Politikası, Arnold J. Toynbee Tarafından Türkiye Başbakanı İle Yapılan Röportaj (The Policy of Angora, Interview with The Turkish Primer- By Arnold J. Toynbee)", The Guardian, 3 May 1923 P: 4.

"Lozan'da Aksama, Yargısal Güvenceler Konusunda Çıkmaz, İsmet'in Uzlaşmazlığı. Yeni Müttefik Önerisini Görüşmeyi İnatla Reddetti"

The Lausanne Conference faced a significant deadlock during the discussion on the draft declaration concerning judicial safeguards for foreigners in Turkey. This problem created an obstacle in the negotiations with İsmet Pasha's refusal to discuss the new proposal.

Lozan Konferansı, Türkiye'deki yabancılar için adli güvencelere ilişkin bildiri taslağının görüşülmesi sırasında önemli bir çıkmazla karşılaştı. Bu sorun, İsmet Paşa'nın yeni öneriyi tartışmayı reddetmesi ile müzakerelerde bir engel oluşturdu.

Konferans bu sabah, çalışmaların yeniden başlamasından bu yana ilk kez önemli bir sorun üzerinde büyük bir tartışma yaptı. Sir Horace Rumbold'un başkanlığındaki siyasi komite, barış antlaşmasının

nihai akdinin bir parçası olarak Türk Delegasyonu tarafından Türkiye'deki yabancılar için adli güvencelere ilişkin yapılacak ünlü deklarasyon taslağını görüştü.

Hemen söylemek gerekir ki, Türklerin tutumu en kötümser kişinin bile beklediğinden daha kötüydü; İsmet'in uzlaşmaz tutumu, Müttefiklerin yeni önerisinin Müttefik ve Türk uzmanlar tarafından tartışılmasını bile reddetmesi, İsmet'in ilk konferansın açılışından bu yana sağduyu ve iyi niyete karşı işlediği en büyük suçtur. Bununla birlikte, konferansın yine kopma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu söylemek abartılı olur.

Türkler bu öğleden sonra, komite toplantısından sonra. Ancak Müttefikler soğukkanlılıklarını korudular ve şu önemli sözlerle ifade edilen Fransız görüşünü paylaşıyor gibi görünüyorlar: "durum ciddi ama trajik değil." Sir Horace Rumbold'un, Lord Curzon'un Boaurivage Oteli'ndeki odasında Müttefik ve Türk tam yetkili temsilciler arasında yapılan son toplantının kapanışından sonra 4 Şubat'ta Montagna'nın önüne konan ve Montagna Formülü olarak adlandırılan belgeyle Müttefiklerin kendilerini bağlı saymadıklarını belirten giriş açıklamasından sonra Türklerin büyük bir hayal kırıklığına uğradıkları açıktır.

Kont Montagna, İsmet'le görüşmek üzere Lozan Palace oteline gittiğinde yeni tavizler konusunda ne kadar ileri gidileceği konusunda kesin bir talimat almamıştı; sadece Müttefik delegelerin, barış antlaşmasının bir an önce imzalanmasını sağlayacaksa, ilke olarak bazı tavizler vermeye hazır oldukları konusunda anlaşmaya varılmıştı. Lord Curzon ve M. Bompard, Kont Montagna'ya Türklerle müzakere etme yetkisi vermişlerdi; Kont Montagna'nın üzerinde anlaşmaya varılan metni daha sonra İngiliz ve Fransız delegelerin onayına sunacağı anlaşılmıştı. Kont Montagna, Rıza Nur Bey'in Türk karşı taslağında önerdiği değişikliklere rıza göstermesini sağlamayı başardı. Ancak Kont Montagna'yı hayrete düşüren İsmet, bu kez Rıza Nur'dan daha uzlaşmaz olduğunu kanıtladı ve Montagna Formülünü reddetti. Böylece Kont Montagna, Lord Curzon'a anlaşmanın sağlanamadığını belirterek geri dönmek zorunda kaldı.

İngiliz Delegasyonu hemen ardından Lozan'dan ayrılmış ve müzakereler İsmet ve delegelerinin Lord Curzon'un odasından ayrıldığı andaki haliyle kalmıştır. Kont Montagna İsmet'in onayıyla dönseydi, belki de Lord Curzon o gece Montagna Formülü'nü kabul edecekti. İsmet, o Pazar gecesi formülü reddettikten sonra, Müttefikler artık kendilerini formüle bağlı hissetmiyor, formülü sadece acil barış hedefi olarak görüyorlardı. İsmet'in reddinden pişmanlık duyarak ertesi gün (Pazartesi) Montagna Formülünü kabul ettiğini bildirmiş olması durumu değiştiremez.

İsmet'in Akıl Dışı Tutumu.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Sir Horace Rumbold'un hemen ardından General Pelle ve Kont Montagna tarafından da teyit edilen açıklaması Türkleri büyük hayal kırıklığına uğratmıştır. İsmet, Türklerin yeniden başlayan konferansa Montagna Formülü'nün genel olarak kabul edildiğine ve geçici adli güvenceler hakkında hiçbir tartışma yapılmayacağına kesin olarak ikna olmuş bir şekilde geldiklerini defalarca tekrarladı. Bu nedenle İsmet, Sir Horace Rumbold tarafından Montagna Formülü ile 3 Şubat tarihli Müttefik Formülünü uzlaştırmaya yönelik samimi bir girişim olarak açıklanan yeni metni tartışmayı reddetti.

Sir Horace Rumbold, General Pelle ve Kont Montagna sırayla İsmet'i daha iyi bir ruh haline getirmeye çalıştılar ve Türklerin Müttefiklerin önerilerini tam metnini görmeden ve okumadan tartışmayı reddetmelerinin saçma olduğunu vurguladılar, ancak İsmet inatçı olmaya devam etti ve Sir Horace Rumbold tartışmayı ancak daha sonraki ve belki de daha uygun bir zamana erteleyebildi.

İsmet'in yeni Müttefik metnini tartışmayı reddetmesi kuşkusuz ona büyük bir sorumluluk yüklüyor. İsmet'in, Kont Montagna'nın sadece acil barışı sağlamak amacıyla önerdiği ve ayrıca İngiliz Delegasyonu tarafından hiçbir zaman açıkça onaylanmamış olan acil durum formülünün sürdürülmesini talep etmeye hukuken hakkı olmadığı da açıktır. Eğer bu anlaşmazlık sadece özel bir mesele olsaydı, Müttefiklerin kendi görüşlerine sadık kaldıklarını görmeyi yürekten umabilirdik. İsmet'in 4 Şubat'taki ve bugünkü uzlaşmazlığı iyi bir dersi hak etmektedir. Ancak daha büyük çıkarlar söz konusudur ve şimdi barış yapmanın Müttefiklerin 4 Şubat'ta vermeye razı oldukları tavizlere değip değmeyeceği sorulabilir. İsmet'in tutumu şiddetle kınanmalıdır, ancak öte yandan Müttefiklerin bu konudaki inatçılığının barışın imzalanmasını engellemeyeceği umulmalıdır.

Müttefik Önerileri

Kesin görüş ayrılıkları olarak, Türklerin ve Müttefiklerin, Lahey Uluslararası Adalet Divanı tarafından hazırlanan bir listeden Türk hükümeti tarafından seçilen bazı hukuk müşavirlerinin, Türk reform yasaları komisyonlarının çalışmalarına katılacakları ve Türk mahkemelerinin işleyişini gözlemleyecekleri ve yabancıların tüm şikayetlerini kabul edecekleri konusunda hemfikir oldukları belirtilebilir.

Müttefiklerin 3 Şubat tarihli önerisi, ayrıca, İstanbul, İzmir, Samsun ve Adana'da, bu yargı bölgelerinin hukuk müşavirlerinin onayı olmadan, hiçbir ikametgâh ziyareti yapılamayacağını, arama yapılamayacağını ve suçüstü yakalananlar dışında hiçbir Müttefik tebaasının tutuklanamayacağını öngörüyordu. Türkiye'nin 4 Şubat tarihli karşı önerisi bu tür bir hüküm içermiyordu, ancak şimdi İsmet tarafından kabul edilen Montagna Formülü, ev ziyaretlerinin, aramaların ve tutuklamaların daha sonra hukuk müşavirinin bilgisine sunulmasını öngörmektedir.

İsmet'in mahiyetini bilmeden tartışmayı reddettiği yeni Müttefik önerisi, Samsun ve Adana gibi kritik bölgeler için bu çözümü kabul etmekte, ancak İstanbul ve İzmir için önceki anlaşmanın talebini sürdürmektedir. Bu, temel farklılık noktasıdır; Müttefiklerin yeni önerisi, geri kalanı için Montagna Formülü ile neredeyse aynıdır.

"Lozan'da Aksama, Yargısal Güvenceler Konusunda Çıkmaz, İsmet'in Uzlaşmazlığı. Yeni Müttefik Önerisini Görüşmeyi İnatla Reddetti (Hitch At Lausanne, Deadlock on Judicial Safeguards, Ismet's Intransigence. Stubborn Refusal to Discuss New Allied Proposal)", The Guardian, 5 May 1923 P: 11.

"Lozan'da Kasvetin Dağilması, İngiliz Muhtırası, Güven Ve Sabır Çağrısı"

After a week- long standstill in the committee work at the Lausanne conference due to the absence of Hasan Bey and discussions on Greek- Turkish reparations, pessimism has been growing about the conferences' outcome. The statement also addresses the Greek- Turkish dispute on reparations.

Hasan Bey'in yokluğu ve Türk-Yunan tazminat tartışmaları nedeniyle Lozan konferansında komite çalışmalarının bir haftadır durmasının ardından konferansın sonucuna ilişkin karamsarlık artıyor. Bildiride Türk-Yunan tazminat anlaşmazlığı da ele alınıyor.

Yaklaşık bir haftadır, Paris'te Osmanlı borçlarının tahvil sahipleriyle müzakerelerde bulunan Hasan Bey'in yokluğu ve Türk-Yunan tazminatları gibi büyük bir sorun üzerinde uzun süredir devam eden özel görüşmeler nedeniyle, yeniden başlayan konferansın komite çalışmaları neredeyse tamamen durmuş durumdadır. Bu tıkanıklık elbette Lozan Konferansı'nın nihai sonucu konusunda bazı karamsarlıklara yol açmıştır.

Havas'ın dünkü raporunda, dört hafta süren müzakerelerin ardından büyük sorunlardan hiçbirinin çözülemediğinin belirtilmesi ve uzmanlar ile komite toplantılarında kaydedilen ilerlemenin bir ölçüde küçümsenmesi, hakim olan kötümserliği arttırmıştır.

Bu nedenle, bugün öğleden sonra İngiliz delegasyonu tarafından yapılan ve konferans çalışmalarını çeşitli aşamalarıyla ele alan ayrıntılı bir açıklamanın çok daha iyimser bir tonda okunması cesaret vericiydi. İngiliz bildirisi, Türk Hükümetinin barış antlaşması taslağının 160 maddesinden 92'sinde değişiklik önerdiğini ve buna ek olarak ticaret sözleşmesinin 20 maddesinden 17'sinde ve Türkiye'deki yabancıların rejimine ilişkin sözleşmenin 26 maddesinden 20'sinde değişiklik istediğini hatırlatmaktadır. İngiliz delegasyonu, barış antlaşmasının bu bölümüne ilişkin tüm ayrıntıları vererek, ne ölçüde anlaşmaya varıldığını göstermektedir. Delegasyonun, Türkiye'nin Ankara'daki komiserlerle hızlı müzakerelerle inancını kanıtlayacağına inandığını belirtmesi özellikle ilginçtir; bu ifadeden, tavizlerin barışın imzalanmasını ciddi şekilde geciktirmeyeceği sonucu çıkarılabilir.

Yunan Türk Çıkmazı

Beş yıllık geçiş döneminde yabancılar için adli güvencelere ilişkin Türk deklarasyonu sorunuyla ilgili olarak İngilizler, Türk bakış açısını karşılamaya çalışırken Montagna formülünde bazı değişiklikler içeren yeni bir arzu deklarasyonunun hazırlandığını belirtmektedir. İngiliz delegasyonu, bu tıkanıklığa ilişkin nihai görüşmeler için zeminin artık hazır olduğunu umuyor.

En cesaret verici İngiliz açıklaması, tazminat konusunda Türk-Yunan anlaşmazlığındaki durumla ilgilidir. Baş delegeler arasında yapılan çok sayıda özel görüşmenin sorunu çözüp çözmediğini bilmek henüz mümkün olmasa da, kaydedilen ilerleme, benimsenen yöntemin resmi komite tartışması yönteminden daha başarılı olduğunu açıkça göstermeye yeterlidir.

İngiliz bildirisinde, Yunanlıların tazminat ödememeleri karşılığında Karagaç'ı Türkiye'ye bırakacakları yönündeki söylentiler hakkında tek kelime edilmemekte, ancak bu önerinin başarılı

olma ihtimalinin çok yüksek olduğuna inanılmaktadır. İngiliz açıklaması, nihai anlaşmalara sabırlı tartışmalarla ulaşılması gerektiği takdiriyle sona ermektedir.

Her iki taraf da içtenlikle barış istemektedir, ancak hiçbir kahramanca kestirme yol herkesin aradığı sonuca götüremez. Müttefik Heyetlerin yürekten çabaları makul bir süre içerisinde kayda değer bir başarı elde edilmesini sağlamıştır. İngiltere'nin açıklamasının tamamı sabır ve güvene yönelik sağlam bir çağrıdır. Açıkça görülüyor ki bu çağrı, burada her zaman beklentiler hakkında kötümser konuşan ve nihai başarıya hiç de elverişli olmayan bir tedirginlik ruhu yaratan unsurlara yöneliktir.

"**Lozan'da Kasvetin Dağilması, İngiliz Muhtırası, Güven Ve Sabır Çağrısı (Dispelling The Gloom At Lausanne, British Memorandum, An Appeal For Confidence And Patience)", The Guardian, 24 May 1923 P: 8.**

"Türkiye-Yunanistan Çıkmazı Daha Ciddi, Atina Sabırsız, "Savaş için Oldukça Hazır"

The deadlock between Greece and Turkey regarding reparations at the Lausanne Conference is becoming more serious with no progress in finding a satisfactory solution. The situation remains tense with no breakthrough's repeated, and both sides expressed strong positions.

Lozan Konferansı'nda tazminat konusunda Yunanistan ve Türkiye arasındaki çıkmaz, tatmin edici bir çözüm bulma konusunda ilerleme kaydedilmemesi nedeniyle daha da ciddileşiyor. Herhangi bir ilerleme kaydedilememesi nedeniyle durum gerginliğini koruyor ve her iki taraf da güçlü tutumlarını dile getiriyor.

Durum giderek gerginleşiyor ve tazminat sorununa hem Yunanlıları hem de Türkleri tatmin edecek bir çözüm bulmak amacıyla dün heyet başkanları arasında yapılan sayısız görüşmelerde hiçbir ilerleme kaydedilemedi.

Yunanlılar, Atina'dan gelen emirlerin kesin ve kati olduğunu ve herhangi bir uzlaşmayı kesinlikle yasakladığını açıkça belirtirken, Yunan hükümeti tazminat taleplerinin karşılanması için Karagaç'tan vazgeçmeyi asla kabul etmeyecektir.

Tüm çevrelerde savaştan söz edilmesi giderek yaygınlaşıyor ve dün yüksek bir Yunan yetkili, Yunanlıların savaşa hazır olduklarını ve Trakya'da 100.000 iyi donanımlı askerle düşmanlıkların yeniden başlamasından en ufak bir korku duymayacaklarını belirtti.

Müttefiklerin Barış Çabaları.

Lozan, Salı

Atina'dan gelen talimatlar doğrultusunda Yunan delegasyonu bugün, tazminat konusunu ele almak üzere mali komitenin bir an önce toplanması talebini yineledi ve komitenin en geç Cumartesi günü toplanmasını istedi. Ancak daha fazla gecikme durumunda herhangi bir tehditte bulunulmadı. Davet eden güçlerin temsilcileri şu anda konu üzerinde görüşüyorlar.

İsmet paşa çözüm önerileri konusunda herhangi bir açıklama yapmayı reddediyor ve genellikle sessiz bir tavır takınıyor. Tüm olayı bir gizem havası sarmış durumda.

Türk Maliye Bakanı Hasan Bey bu gece Paris'ten dönüyor ve Türk tahvil sahiplerinin kuponların altın yerine Fransız kağıt parasıyla ödenmesine rıza göstermelerini sağlama çabasından ibaret olan görevinin başarısızlıkla sonuçlandığı anlaşılıyor. Hasan Bey'e konuyla ilgili olarak tüm tahvil sahiplerine danışılması gerektiği bildirilmiştir.

Müttefikler bu akşam, Türkler Ankara'dan bir cevap alana kadar mali komisyonları tamamlamama kararı aldılar. Ancak Sir Horace Rumbold, General Pelle ve Sinyor Montagna Cumartesi günü İsmet Paşa ve M.Venizelos ile özel bir komitede görüşecekler. - Değişim.

Karargah Yeterli Değil

Lozan, Perşembe

Tazminatlarla ilgili Türk-Yunan sorununun çözümüne ilişkin olarak yeni bir gelişme bildirilmiyor, ancak Türklerin sadece Karaagaç'ın bırakılmasıyla yetinmeyeceği, Demotika'nın da dahil edilmesiyle sınırın tamamen çevrilmesini, başka bir deyişle Bulgaristan'ın Büyük Savaş'a girmesinin arifesinde Türkiye tarafından Bulgaristan'a bırakılan ve daha sonra aynı savaşın sonunda Yunanistan'a verilen toprakların iadesini talep etme eğiliminde oldukları anlaşılıyor. - Reuter.

"Türkiye-Yunanistan Çıkmazı Daha Ciddi, Atina Sabırsız, "Savaş için Oldukça Hazır" (Turco-Greek Deadlock More Serious, Athens Impatient "Quite Ready for War")", The Guardian, 25 May 1923 P: 6

"Türklerin Lozan'daki Son Zaferi, Adalet & Yabancı, Müttefikler Davalarını Geri Çekiyorlar"

The Allies at the Lausanne Conference have conceded the Turkish demand regarding the questions of capitulations. A meeting between the Allied leaders and İsmet Pasha took place, focusing on the Ottoman debt and concession issues.

Lozan Konferansı'ndaki Müttefikler, kapitülasyonlar konusundaki Türk talebini kabul etti. Müttefik liderler ile İsmet Paşa arasında Osmanlı borçları ve imtiyaz konularına odaklanan bir görüşme gerçekleşti.

Lozan Konferansı'nda Müttefikler, kapitülasyonlar konusunda Türklerin ilk talebini kabul etmişlerdir. Müttefikler, Türklerin yabancıları, daha sonra konuyu yabancı hukuk müşavirlerine bildirmeleri koşuluyla tutuklayabilecekleri ya da arayabilecekleri konusunda anlaşmaya varmışlardır; dolayısıyla bu, Müttefikler tarafından ilk önerilenden oldukça farklı bir şey olacaktır.

Kapitülasyonlar, birinci Lozan Konferansı'nın çöktüğü ve ikinci Lozan Konferansı'nın şimdiye kadar üzerinde anlaşamadığı iki ana noktadan biri olduğu için, Müttefiklerin Türk taleplerinin tamamını

aşamalı olarak kabul ettikleri üç aşamayı hatırlamakta fayda var. Birinci Lozan Konferansı'nın taslak antlaşması, savaş öncesi kapitülasyon sisteminin yerine aşağıdaki öneriyi getirmiştir: -

1. Antlaşmanın imzalanmasından sonra en az beş yıllık bir ara dönem süresince, aşağıdaki şekilde görevlendirilecek bir hukuk müşavirleri kurulu oluşturulmalıdır. Türk Hükümeti, ikisi Türkiye'deki Adalet yönetimiyle bağlantılı ve üçü Lahey'deki Uluslararası Adalet Divanı yargıçları arasından seçilecek beş kişilik bir Komisyon atamalıdır. Bu Komisyon'un görevi, Türk Hükümeti'nin Adalet Bakanlığı'na bağlı hukuk müşavirleri ataması için hazırlık yapmak olacaktır. Ancak bu müşavirler, Müttefik Antlaşması uyarınca, yalnızca İstanbul, İzmir, Samsun ve Adana mahkemeleri ile İstinaf Mahkemesi ve Yargıtay'a atanacaklardı.

2. Müttefikler ayrıca, Temyiz Mahkemesi ve Yargıtay'a atanan iki hukuk müşavirinin üye olarak yer alacağı ve görevi Türk hukukunu, Türk adalet yönetimini ve Türk cezaevi sistemini modern standartlara uygun hale getirecek bir reform planı hazırlamak olacak bir danışma komitesi kurulmasını önerdiler.

3. Belirli bir dava sınıfı için, yukarıda (1)'de öngörülen hukuk müşavirlerinin bağlı olduğu mahkemelerin ilk etapta münhasır yargı yetkisine sahip olması öngörülmüştür. Müttefiklerin atıfta bulunduğu özel davalar, Türk mahkeme sahipleri tarafından asgari miktarda ..... yer aldığı herhangi bir kişisel, medeni veya ticari meselede yargı yetkisinin kullanıldığı davalar ve her davanın yargılandığı her zaman bir hukuk müşavirinin Temyiz Mahkemesi olarak oturan bir mahkeme olarak bilmesi gereken ceza davalarıdır.

4. İstanbul, İzmir, Samsun ya da Adana'da, hukuk müşavirlerinden birinin imzası olmadıkça, yabancıların tutuklanması ya da aranması için emir çıkarılamayacaktı. Emir olmaksızın tutuklama durumunda, tutuklu 48 saat içinde bir hukuk müşaviri önüne çıkarılma ya da alternatif olarak serbest bırakılma hakkını talep edebilecekti.

Yukarıdaki önerilere bir cevap olarak Türkler, o dönemde Müttefikler tarafından gülünç bulunan ve yabancılarla ilgilenen Türk mahkemelerinde yetkisiz "gözlemcilerden" başka hiçbir şeye izin verilmemesini öngören bir formül önerdiler. Şimdi davalarını kazandılar.

Daha ilk Lozan Konferansı dağılmadan önce, Müttefikler 11. saatte bir taviz vererek, taslak antlaşmanın yabancılarla ilgili maddelerini, hukuk müşavirlerinin hiçbir yargısal fonksiyona sahip olmayacakları ve sadece Türk mahkemelerinin işleyişini gözlemlemek, uygunsuz kararlara karşı temyiz başvurusu yapılmasını sağlamak ve şikayetleri ilgili Türk makamlarının dikkatine sunmak gibi genel yetkilere sahip olacakları bir teklifle değiştirmeyi önerdiler. Geçen hafta müttefikler yukarıda bildirildiği üzere son tavizlerini verdiler.

Lozan'daki Haberler

Bir Felaket

Lozan, Cumartesi

Bulgar Hükümetinin devrildiği haberi konferans çevrelerinde büyük bir etki yarattı. Bulgar delegelerin hiçbiri bu olaydan haberdar değildi ve her ikisi de büyük bir şaşkınlık yaşadı, Reuter muhabirinin görüştüğü M. Todoroff, olayın ülke için bir felaket olduğunu ve bir tepkiden korktuğunu, Tarım Partisi'nin güçlü olduğunu ve düzene sessizce boyun eğmeyeceğini açıkladı. - Reuter

İsmet Pes Edecek Mi?

Müttefikler Osmanli Borç Anlaşmazliği Konusunda Kararli

Daha Az Kopuş Korkusu

Lozan, Pazar

Müttefik liderler bu sabah Ouchy Şatosu'nda İsmet Paşa ile bir araya geldi. Bu görüşmenin belirleyici olması bekleniyordu. Görüşme iki saat sürdü ve Elias Türk delegelere hem Osmanlı borçları hem de imtiyazlar konusunda hükümetlerinden aldıkları talimatları anlattı.

İsmet Paşa henüz görüşünü değiştirmemiş olsa da, bir anlaşma formülü bulunması mümkün görünüyor ve toplantıdan sonraki genel izlenim, çok korkulan kopuşun önleneceği yönünde. Türklere karşı birleşik bir cephe oluşturan müttefikler, Muharrem Kararnamesinin Türkiye tarafından tam olarak onaylanmasından daha azını kabul etmeyeceklerdir, ancak bu durum Türk hükümeti ile tahvil sahipleri arasında konferanstan sonra müzakerelerin yapılmasını engellememektedir.

"Türklerin Lozan'daki Son Zaferi, Adalet & Yabancı, Müttefikler Davalarını Geri Çekiyorlar (Turks' Latest Victory at Lausanne. Justice&Foreigner, Allies Concede Their Case Away)", The Guardian, 11 June 1923 P: 8

"Türkiye Seçimleri, Kemal'in Adayları İstanbul'u Süpürüyor"

There is an uncertainty and delay at the Lausanne Conference with important changes in the situation. The ongoing negotiations between governments primarily revolve around French desires. There is a claim that the agreement only pertains to the method of delivering the joint note to İsmet Pasha is met with scepticism.

Lozan Konferansı'nda önemli değişikliklerin yaşandığı bir belirsizlik ve gecikme söz konusudur. Hükümetler arasında devam eden müzakereler öncelikle Fransız istekleri etrafında dönüyor. Anlaşmanın sadece ortak notanın İsmet Paşa'ya iletilme yöntemine ilişkin olduğu iddiası kuşkuyla karşılanır.

Dün gece yapılan sayım, İstanbul'daki 15 milletvekilliğinin tamamının Kemal'in partisinin adayları tarafından kazanıldığını ve bağımsız adaylar için neredeyse hiç oy kullanılmadığını gösterdi.

İstanbul Üniversitesi'nde seçmenler, kendilerini öneren 26 bağımsız adaydan sonuncusuna bakmakta bile zorlanmadılar; bunlar arasında Türk olmayan üç kişi vardı: eski Büyük Haham, bir başka Yahudi ve bir Rum-Osmanlı. Diğer tüm adaylar Müslüman Türk'tür.

Dış bölgelerdeki seçmenler Boğaz'daki noktalardan özel bir vapurla alındı ve karaya çıktıklarında süslü motorlu küreklerle oy verme yerine doğru ilerlediler. Üniversite avlusu içindeki güzergah, aynı zamanda sandık başında da görev yapan jandarmalar tarafından tutuldu. Bir derviş oylamayı dua ederek açtı.

Lozan Gecikmesine Işik Tutuyoruz

Müttefikler Anlaşmazlık İçinde

Türk Borçları ve Askeri İşgal

(Muhabirimizden)

Lozan, Cuma

Lozan Konferansının nihai sonucuna ilişkin mevcut belirsizliğin bu hafta sonuna kadar devam edeceği artık neredeyse kesindir. Durumda önemli bir değişiklik var: Müttefik delegeler artık Müttefik Hükümetler arasında nihai tutumları konusunda bazı anlaşmazlıklar olduğunu kabul ediyorlar.

Yaklaşık iki hafta önce bir tarafta İngiliz ve İtalyan delegasyonları, diğer tarafta da Fransız Hükümeti arasındaki anlaşmazlığı size telgrafla bildirdiğimden beri, Fransız basınının tamamı ve birçok İngiliz gazetesi bu anlaşmazlığı gizlemeye ve kamuoyunu Lozan'da tam bir Müttefik birliği olduğuna ikna etmeye çalıştılar.

Dün gece Müttefik delegasyonlar karşılıklı mutabakat tablosunu daha fazla sürdüremediler. Bize Hükümetin tüm talimatlarının henüz alınmadığını söylemeye ya da bazı muğlak talimatların daha fazla açıklık gerektirdiğini söylemeye devam edemezlerdi. Artık Londra, Roma ve Paris'ten gelen talimatların her noktada uyum içinde olmadığını ve bu nedenle Müttefik Hükümetlerin yeniden doğrudan karşılıklı müzakerelere girmeleri gerektiğini kabul etmek gerekir. Heyetler, Pazartesi gününden önce yeni bir gelişme olmayacağını teyit etmektedirler.

İsmet Paşa dün akşam saat on ile gece yarısı arasında General Pelle, Sir Horace Rumbold ve Sinyor Montagna'yı ziyaret ederek Konferansın gidişatını hızlandırmalarını rica etmiş, ancak Müttefik baş delegeleri İsmet'e ancak Pazartesi gününe kadar beklemek gerektiğini anlatabilmişlerdir.

Bildiğim kadarıyla Müttefik delegeler, Fransa'nın bu konudaki uzlaşmazlığı nedeniyle Osmanlı Borçları konusunda bir uzlaşma formülü arama fikrinden şimdilik vazgeçmiş durumdalar. Şimdi Perşembe günkü "Manchester Guardian "ın baş makalesinde önerilen şekilde bir çözüm bulmaya çalışıyorlar - barışın imzalanmasından sonra Türk hükümetinin mevcut tahvil sahiplerine karşı makul derecede dürüstlük göstermediği sürece Fransız parasını borç alamayacağına güvenerek anlaşmada Osmanlı derinliğinden bahsetmemek. Böyle bir çözümün Türk delegasyonu tarafından kabul edileceğine inanmak için iyi nedenlerim var, ancak onlar hala antlaşmanın kağıt üzerinde ödeme yapmalarına izin verdiği konusunda ısrar ediyorlar. Başlıca engel, Fransız hükümetinin, Türk hükümeti tahvil sahipleri ve imtiyaz sahipleriyle bir anlaşmaya varmadan önce Türkiye'nin Müttefik birlikleri tarafından tahliyesinin tamamen etkilenmeyeceği antlaşmada belirtilmedikçe bu öneriyi kabul etmeyecek olması

gibi görünüyor. Türk delegasyonunun, İngiliz delegasyonunun da karşı çıktığı bu çekinceyi kabul edemeyeceği konusunda bilgilendirildim.

Hükümetler arasındaki doğrudan müzakereler, Fransa'nın tahliye ile Düyun-u Umumiye Komisyonu arasında bir bağlantı kurulmasını istemesinin yarattığı bu güçlükle ilgili görünüyor. Bu anlaşmanın yalnızca müttefiklerin ortak notasının İsmet Paşa'ya mektupla mı gönderileceği yoksa bir komite toplantısında mı verileceği sorusuyla ilgili olduğu şeklindeki resmi görüşe pek inanılmıyor.

"Türkiye Seçimleri, Kemal'in Adayları İstanbul'u Süpürüyor (The Turkish Elections, Kemal's Candidates Sweep Constantinople)", The Guardian, 30 June 1923 P: 12

"Lozan'da Boş Bir Gün Daha. Anglo-Fransız Görüşmesi Tamamlanmadı"

The inter- Allied meeting resulted in no direct outcome. The following day the commissions will meet to officially adopt decisions on minor points. The foreign affairs of Turkey have issued a circular stating that all foreigners wishing to enter Turkey must obtain special individual permission from Ankara, effectively closing the country for foreigners.

Müttefikler arası toplantıdan doğrudan bir sonuç çıkmadı. Ertesi gün komisyonlar, küçük noktalar üzerinde resmi kararlar almak üzere toplanacak. Türkiye Dışişleri Bakanlığı, Türkiye'ye girmek isteyen tüm yabancıların Ankara'dan özel izin almaları gerektiğini belirten bir genelge yayınlayarak ülkeyi yabancılara fiilen kapattı.

Bugünkü Konferans, bu hafta başında yeni bir adım atılmasını bekleyenleri yine hayal kırıklığına uğrattı. Pazar günü Fransız çevreleri, Pazartesi günü atılacak ortak bir Müttefik adımının Müttefik cephesinin birliğini kanıtlayacağını ilan etmelerine rağmen, bu sabah yapılan Müttefikler arası toplantıdan doğrudan bir sonuç çıkmadı. İngiliz direktiflerinin önerilen toplu adımı henüz mümkün kılmadığı ve Londra ile Paris arasında yeni müzakerelerin gerekli olduğu yeniden gündeme geldi.

Yarın, her üç komisyon da küçük noktalara ilişkin tüm kararların resmi olarak kabul edilmesi için bir araya gelecek. Üç büyük sorundan birinin ele alınıp alınmayacağı hala belirsizliğini koruyor. Cuma günü de telgrafla bildirdiğim üzere, Müttefikler borçlar konusunda antlaşmada ya da eklerinde hiçbir şey yazmama olasılığını değerlendiriyorlar. Ancak İngiliz Hükümeti, M. Pointcare'in, Türk Hükümeti ile tahvil sahipleri arasında anlaşma sağlanamadığı sürece İstanbul ve Gelibolu'nun Müttefiklerce işgalinin sürdürülmesi şeklindeki garanti isteğini sonunda kabul ederse, Müttefiklerin bu tür ortak hareketleri Konferansın dağılmasına yol açacaktır. Türkler, işgalin belirsiz bir süre için devam etmesini kabul etmeyecektir.

(Fransız Büyükelçisi dün Lozan meselelerini görüşmek üzere Londra'daki Dışişleri Bakanlığı'na çağrıldı. İsmet dün müttefik temsilcilerine bir nota vererek çözüm bekleyen sorunların çözülmesini istedi).

Ankara'nın Yeni Düzenlemesi

İstanbul, Pazartesi.

Ankara Dışişleri Komiserliği, yurtdışındaki tüm temsilciliklerine bir genelge göndererek, bundan böyle Türkiye'ye girmek isteyen tüm yabancıların Ankara'dan özel izin almaları gerektiğini bildirdi.

Bu önlem pratikte Türkiye'yi yabancı girişine kapatmakla eşdeğerdir.

İçişleri Komiserliği, İtilaf Devletleri tebaasının geçici olarak İstanbul'a gelebileceğini belirtir. Romanya tebaası bir ay süreyle kalabilir. Yunanlıların ve Arnavutların girişi yasaktır. Diğer uyruklar için Ankara'nın önceden izni gerekmektedir. Rusya Türk vizesini tanıyana kadar Rusların Türkiye'ye girişi yasaktır. Reuter.

"Lozan'da Boş Bir Gün Daha. Anglo-Fransız Görüşmesi Tamamlanmadı. (Another Blank Day at Lausanne. Anglo-French Discussion Not Completed)", The Guardian, 3 July 1923 P: 10

"Tüm Noktalarda Anlaşma." Uzun Süren Konferansın Sonu"

The Lausanne Conference has reached a significant breakthrough as the delegates met for extended discussions. It has been announced that an agreement on all points has been achieved. The meeting may continue until the early hours of the morning İsmet Pasha has confirmed the agreement, stating that "it is peace".

Lozan Konferansı, delegelerin uzun tartışmalar için bir araya gelmesiyle önemli bir dönüm noktasına ulaştı. Tüm noktalarda anlaşma sağlandığı açıklandı. Toplantı sabahın erken saatlerine kadar devam edebilir, İsmet Paşa mutabakatı teyit etti ve "bu bir barıştır" dedi.

Bu sabahki uzmanlar toplantısından sonra delegeler, ihracatçılarla birlikte, öğleden sonra saat üç buçuktan akşam saat sekize kadar bir araya geldi. Daha sonra toplantının bu gece saat on birde yeniden başlayacağı ve belki de daha sonra bir bildiri yayınlanacağı duyuruldu.

Delegeleri Chateau d'Ouchy'den ayrılırken gördüm ve genel umutlu ruh beni çok etkiledi. İsmet Paşa'yı hiç bu kadar neşeli görmemiştim. Aslında iyimserlik şu anda İngiliz, Fransız, İtalyan, Türk ve tarafsız gözlemciler olmak üzere tüm çevrelerde mevcut.

Fransız gazeteciler evlerine telgraf çekerek Yakın Doğu'da barışın sadece birkaç saatlik bir mesele olduğunu söylediler. Türk gazeteciler gazetelerine mesaj göndererek, barışa yönelik özel baskıların derhal yayınlanması için hazır olmalarını istediler.

Her ne kadar konferans sık sık sürprizlerle sonuçlansa ve bu nedenle hayal kırıklığı her zaman bir olasılık olsa da, bu kez iyimserliğin haklı çıkacağına içtenlikle inanıyorum.

Delegeler resmi olarak bir şey söylemiyorlar ama saat on birde nihai başarı beklentisi olmadan tekrar bir araya gelmeleri pek olası değil.

Muhtemelen gece yarısı oturumunda beklenen çözüm aşağıdaki çizgide olacaktır. Antlaşma ve ekleri, Müttefik tahvil sahiplerinin çıkarlarını koruma hakkını kendilerine saklı tuttuklarına dair tek taraflı bir Müttefik beyanı dışında, Osmanlı borç kuponlarının ödenmesi konusunda sessiz kalacaktır. İmtiyazlar konusunda ise Türkler, imtiyaz sahipleriyle sürdürülecek müzakerelerde gözetilecek ilkelere ilişkin bir beyanname verecektir. Tahliye, barış antlaşmasının Ankara Ulusal Meclisi tarafından onaylanmasından hemen sonra başlayacak ve bu tarihten itibaren altı hafta içinde tamamlanacaktır.

Bu geceki toplantının sabah ikiye kadar bitmemesi muhtemeldir.

İsmet'in Açıklaması

Reuter'in Lozan muhabiri bu sabah erken saatlerde gönderdiği telgrafta şöyle diyor: -

İsmet Paşa, az önce sona eren Müttefikler ve Türkler toplantısından ayrılırken her konuda anlaşmaya varıldığını açıkladı. "Bu bir barıştır" diye ekledi.

"Türk Barışı, Lozan Gece Yarısı Duyurusu Tüm Noktalarda Anlaşma. Uzun Süren Konferansın Sonu (Turkish Peace, Lausanne Midnight Announcement "Agreement on All Points. End Of a Protracted Conference)", The Guardian, 9 July 1923 P: 9

"İsmet İmzalamaya Yetkili, Ankara Kabinesi'nin Lozan Anlaşması Hakkında Hızlı Kararı. Türkler Antlaşmayı Onayladığında Müttefik Askerlerinin Geri Çekilmesi. Rusya Boğazlar Sözleşmesini İmzalamaya Davet Edildi"

The Ankara cabinet has authorized İsmet Pasha to sign the Treaty of Lausanne. The British Government's firm stance prevented a rupture in the conference. Lord Curzon is unlikely to be present for the treaty signing due to other pressing matters.

Ankara kabinesi Lozan Antlaşması'nı imzalaması için İsmet Paşa'ya yetki verdi. İngiliz Hükümeti'nin kararlı tutumu konferansta bir kırılmayı önledi. Lord Curzon'un diğer acil işleri nedeniyle antlaşmanın imzalanması sırasında hazır bulunması beklenmemektedir.

Ankara Kabinesi, dün sabah erken saatlerde Müttefikler ve Türkler arasında varılan anlaşmayla mümkün hale gelen Lozan Antlaşması'nı imzalaması için İsmet Paşa'ya yetki vererek Yakın Doğu'da barışın nihai sonucuna hızla bir adım daha yaklaştı.

Kritik hafta sonu toplantıları sırasında ele alınan üç önemli sorun olan Osmanlı Düyun-u Umumiye kuponları, Müttefik askerlerinin geri çekilmesi ve tavizler aşağıdaki şekilde çözüme kavuşturulmuştur:

Antlaşma ve eklerinde Osmanlı Borçları kuponlarının ödenmesine ilişkin hiçbir madde yer almayacak, ancak Müttefikler tahvil sahiplerinin çıkarlarını koruma hakkını kendilerinde saklı tutacaklardır.

Tahliye, antlaşmanın Ankara Millet Meclisi tarafından onaylanmasından hemen sonra başlayacak ve bu tarihten sonra altı hafta içinde tamamlanacaktır.

Türk Hükümeti ile savaş öncesi imtiyaz sahipleri arasındaki müzakerelerin sonuçsuz kalması halinde sorun tahkime götürülecektir.

Antlaşmanın imzaya ne zaman sunulacağı konusunda bazı görüş ayrılıkları var, ancak Lozan'daki muhabirimiz 17 Temmuz'u muhtemel tarih olarak belirtiyor. Boğazlar Sözleşmesini imzalamak üzere bir tam yetkili temsilci göndermesi için Rusya'ya bir davetiye gönderilecektir.

Bu haber İstanbul'da büyük heyecan yarattı ve şehir daha şimdiden barışın imzalanmasını müjdelemek üzere süslenmeye başlandı.

Ankara Kabinesi

(Muhabirimizden)

İstanbul, Pazartesi

İsmet Paşa, bu sabah acilen toplanan ve Kemal Paşa'nın da hazır bulunduğu Ankara Kabinesi tarafından barışı imzalamakla yetkilendirildi ve İsmet'in Lozan anlaşmasına ilişkin nihai raporu incelendi.

Konferansla ilgili bu beklenmedik haberin kamuoyunda yarattığı heyecanı karşılamak için İstanbul'da gazetelerin özel baskıları alelacele çıkarıldı ve Türkler, İsmet'in Müttefiklerin baskısına karşı gösterdiği inatçı direnişin başarısından dolayı kendilerini kutluyorlar. Şehirde barışın imzalanmasını kutlamak için süslemeler yapılmaya başlandı bile. Türk parası biraz değer kazandı.

Sonunda Barışa Nasıl Ulaşıldı.

(Muhabirimizden)

Lozan, Pazartesi, 19:10

İngiltere'nin uzlaşma ve gerçeklerden kaçınma politikası nihayet dogmatik uzlaşmazlığa galip geldi ve dünyaya Yakın Doğu'da barışın sağlanması gibi değerli bir hizmette bulundu. İtalya'nın da desteğini alan İngiliz Hükümeti, sonunda M. Poincare'yi Osmanlı Düyun-u Umumiye kuponlarının ödenmesi konusunda pes etmeye ve artık Türkiye'nin altın frank olarak ödeme yükümlülüğünü prensipte kabul etmesini öngören bir formülde ısrar etmemeye ikna etti; oysa Fransızlar da dahil olmak üzere herkes, böyle bir ödemenin Türkiye'nin mali kapasitesini baskılayacağını ve Türk Hükümeti ile tahvil sahipleri arasında daha sonra bir anlaşmanın kaçınılmaz olacağını kabul ediyor.

Lozan Konferansı, Müttefiklerin bu önemli sorun üzerindeki görüş ayrılıkları nedeniyle yaklaşık bir ay boyunca neredeyse durma noktasına geldi. Müttefiklerin birleşik cephesi ve Müttefiklerin bu konudaki Türk taleplerine boyun eğmeme konusundaki kesin kararlılığı hakkındaki resmi açıklamalara ve Londra ve Paris'ten gelmesi gereken talimatlarla ilgili gittikçe daha da inandırıcı olmayan beyanlara ve daha sonra sadece küçük noktalarda küçük anlaşmazlıkların varlığına rağmen, tarafsız gözlemciler için bazı temel görüş ayrılıklarının Müttefikler tarafından çokça duyurulan ve çokça ertelenen nihai ortak adımı engellediği açıktı. Tüm dünya, İngiliz Hükümetine, Fransa'nın büyük ölçüde sadece teorik

bir öneme sahip olacak bir formül arzusu nedeniyle Lozan konferansının kopmasına izin vermeme kararında kararlı olduğu için minnettar olabilir. M. Poincare bir kez pes ettikten sonra Konferans hızla nihai çalışmasını tamamladı.

Dün varılan anlaşmanın şartlarına göre, Türkiye'nin Müttefik işgal birlikleri tarafından tahliyesi, barış antlaşmasının Ankara'daki Millet Meclisi tarafından onaylanmasından hemen sonra başlayacak ve bu tarihten itibaren altı hafta içinde tamamlanacaktır. Antlaşmada Osmanlı Borçlanma kuponlarına ilişkin hiçbir husus bulunmamaktadır.

Müttefiklerin tahvil sahiplerinin haklarına ilişkin bildirisi, yukarıda açıklandığı gibi, Türkiye'nin tanıdığı savaş öncesi imtiyazlara ilişkin bir protokol şeklindedir. Türk Hükümeti ile bazı imtiyaz sahipleri arasındaki müzakerelerin tatmin edici bir sonuca ulaşmaması halinde tahkim yoluna gidilecektir. Üç hakem bulunacak ve bunlardan biri, İsviçre'deki bir yetkili tarafından önerilen üç tarafsız listesinden Türk Hükümeti tarafından atanacaktır. Bu hususta henüz Ankara'ya başvurulmamıştır, ancak Türk delegasyonu Ankara'nın bu çözümü onaylayacağından hiç şüphesi olmadığını beyan etmiştir.

Barış muhtemelen 17 Temmuz'da İsviçre Konfederasyonu Başkanı'nın da hazır bulunacağı bir ortamda imzalanacaktır. Rusya, Boğazlar Sözleşmesini imzalamak üzere davet edilecektir. Bu davet konusu, barışın imzalanmasının daha erken bir tarihte gerçekleşmemesinin nedenlerinden biridir

Lord Curzon

Anlaşmayı Imzalama Olasılığı Düşüktür

Reuter Ajansı, Lozan'da bu uzlaşmaya varıldığına göre, İsmet Paşa'nın birkaç gün içinde, bazı önemsiz noktalar halledildikten sonra Ankara'ya döneceğini ve Ankara Hükümeti'ne sunulmak üzere antlaşmanın bir kopyasını da beraberinde götüreceğini öğrenmiştir.

Barışın bu ayın sonundan önce imzalanması olası görünmüyor ve Lord Curzon'un, tazminat meseleleri gibi diğer acil meselelerle meşgul olması nedeniyle, aslında niyetlendiği gibi imza için Lozan'a gitmesi beklenmiyor.

Alaycı Bir Fransız Yorumu.

İsteksiz İngilizler.

Paris, Pazartesi.

Lozan Konferansı'nda prensip anlaşmasına varıldığı haberini yorumlayan "Matin" şöyle diyor:

"Sekiz ay süren tartışmalardan ve neredeyse benzeri olmayan iniş çıkışlardan sonra, Lozan Konferansı sona yaklaşmış gibi görünüyor. Türkler çok inatçı davranarak büyük kayıplar verme riskine gireceklerini sonunda anladılar ve artık borç kuponlarının ödenmesi sorununun antlaşmada yer almayacağı kabul edildi.

"Ancak yine de vurgulanması gereken bir nokta var. Son anda İngiliz delegeler yeni bir güçlük çıkardılar ve bunun üzerine Türkler, Ankara'dan talimat almadan kesin bir anlaşmaya varamayacaklarını açıkladılar. İngilizlerin anlaşmaya varmakta en çok zorlandıkları konu, Türkiye'deki yabancı şirketlere imtiyaz verilmesi meselesiydi. Müttefikleri Türklerle sözleşme imzalamaktan alıkoyan şeyin gerçekten birinci dereceden ekonomik çıkarlar mı, yoksa Dışişleri Bakanlığı'ndan aldıkları genel talimatlar sonucunda Gelibolu, Çanakkale Boğazı ve İstanbul'u işgal etmeye devam etmek için ellerinde geçerli nedenler olsun diye mi rızalarını esirgediklerini olayların akışı içinde yakında öğreneceğiz."-Reuter.

"İsmet İmzalamaya Yetkili, Ankara Kabinesi'nin Lozan Anlaşması Hakkında Hızlı Kararı. Türkler Antlaşmayı Onayladığında Müttefik Askerlerinin Geri Çekilmesi. Rusya Boğazlar Sözleşmesini İmzalamaya Davet Edildi. (Ismet Authorised to Sign, Angora Cabinet's Quick Decision on The Lausanne Agreement. Withdrawal Of Allies' Troops When Turks Ratify Treaty. Russia Invited to Sign Straits Concention.)", The Guardian, 10 July 1923 P: 9

"Lozan Anlaşması, Nihai Sorunlar Nasıl Çözüldü, Müttefik Savaş Gemileri, Lozan, Pazartesi"

The Lausanne conference between the Allies and Turks has reached a final agreement. The agreement covers several key points. The signing of the treaty will establish peace between Greece and Turkey, with both countries not waiting for final ratification by Ankara and the allies.

Müttefikler ve Türkler arasındaki Lozan Konferansı nihai bir anlaşmaya varmıştır. Anlaşma birkaç kilit noktayı kapsamaktadır. Anlaşmanın imzalanmasıyla birlikte Yunanistan ve Türkiye arasında barış tesis edilecek ve her iki ülke de Ankara ve müttefiklerin nihai onayını beklemeyecek.

Müttefikler ve Türkler arasındaki konferans sona erdikten sonra, üç önemli nokta üzerinde genel bir anlaşmaya varıldığı açıklandı. Barış güvence altına alınmıştır. Bazı ayrıntıların düzenlenmesi gerekecektir, ancak ana noktalarda Müttefik delegeler ve Ankara temsilcileri arasında tam bir mutabakat vardır. Anlaşma aşağıdaki temeller üzerinde sağlanmıştır: -

Osmanlı Kamu Borçları ile ilgili olarak Müttefik Hükümetler, Muharrem Kararnamelerinin geçerliliğini tanıyan bir Türk deklarasyonunun gerekliliği konusunda ısrar etmekten vazgeçmişlerdir. Müttefik Hükümetler, herhangi bir Türk deklarasyonunun olmamasını, Müttefik Hükümetlerin, özel sözleşmelerin var olduğu ve Türk Hükümeti ile Osmanlı kamu borcu tahvil sahipleri arasındaki anlaşma dışında değiştirilemeyeceği ilkesini sürdürdükleri anlamına gelir. Müttefik Hükümetler, konferans komitesi önünde bu konuda bir açıklama yapma hakkını saklı tutarlar.

Geç dönem Türk imtiyazlarına ilişkin olarak, anlaşma 29 Ekim 1914 tarihinden önce yapılmış iki sözleşme ve imtiyazı tanımaktadır. Protokolde .... adresindeki imtiyazlara ilişkin özel hükümler bulunmaktadır. Vickers ve Armstrong'a verilen imtiyazlar ve Türk petrolü ile ilgili özel hükümler bulunmaktadır. Demiryollarının genel idaresi ve diğer giysiler, sözleşmelerin ve imtiyazların mevcut

ekonomik koşullara uyarlanmasına atıfta bulunmaktadır. Türk delegasyonu anlaşmayı kabul ettiğini ifade etmiş, ancak bazı ayrıntı noktalarını hükümetine havale etmek zorunda kalmıştır.

Daha fazla..... Türkiye'de Müttefik birlikleri tarafından işgal edilen stratejik noktaların tahliyesi de ele alınmış olup, bu tahliyenin barış antlaşmasının Ankara'da Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanmasından sonra mümkün olan en kısa sürede başlayacağı anlaşılmaktadır. Müttefik devletlerin eline geçmiş olan Türk hükümetine ait savaş malzemesinin Türkiye'ye geri verilmesi de kararlaştırılmıştır.

Bazı maddeler, barışın imzalanması ile antlaşmanın müttefik hükümetler tarafından onaylanması arasındaki geçici süre boyunca müttefik güçlerin vatandaşlarının Türkiye'deki konumunu tanımlamaktadır.

Burada, antlaşmanın imzalanmasının yaklaşık 10 gün içinde gerçekleşemeyeceği düşünülmektedir, çünkü konferansın, Boğazlara ilişkin sözleşmeyi imzalamaya istekli olması durumunda Rus hükümetine bir davet göndermesi gerekmektedir. antlaşmanın imzaya hazırlanması da biraz zaman alacaktır. - Takas.

Savaş Gemileri Ve İmtiyazlar

Lozan, Pazartesi.

Dün gece varılan prensip anlaşmasında, daha önce açıklananların ötesinde yer alan diğer hususlar şunlardır: -

Türkler, kara kuvvetlerinin çekilmesiyle eş zamanlı olarak müttefik savaş gemilerinin de çekilmesini istiyordu. Ancak müttefiklerden gelecek talimatlar beklenirken bu konu askıya alındı, ancak muhtemelen müttefikler kara kuvvetlerinin çekilmesiyle eş zamanlı olarak İstanbul'daki deniz kuvvetlerini azaltmaya hazır olacaklardı. Antlaşmanın Ankara hükümeti tarafından onaylanmasına kadar, seçkin milliyetçiler Convention d'Etablissement'ın avantajlarından yararlanacaklardır.

İmtiyazlara gelince; tarafsız bir uzmanın hakemliği ilkesi kabul edildi, ancak müttefikler İsmet'i, Ankara hükümetinin bunları reddetmesi halinde, müttefiklerin mevcut anlaşmayı oluşturan üç sorunu yeniden açacakları konusunda uyardılar. Genel olarak, belirlenen ilke ya yeni bir imtiyaz verilmesi ya da bir hakemin karar vereceği tazminatın ödenmesidir. Bu arada, savaş öncesi imtiyazlar devam edecek ve Regie Generale of Railways, Chester senatosunun imtiyazları nedeniyle terk edebileceği herhangi bir demiryolunu inşa etme seçeneğine sahip olacaktır. Aynı ilke Vickers, Armstrong imtiyazları için de geçerlidir. Belçika'nın protokole ilişkin imtiyazları kabul edip etmeyeceği konusu henüz karara bağlanmamıştır.

Ardıl devletler, imtiyazlar konusunda aynı ilkeleri uygulayacaklardır. Bu nedenle İsmet'in Ankara'ya havale ettiği önemli noktalar şunlardır: -

1. Müttefik deniz kuvvetlerinin geri çekilmesi.

2. Irak sınır sorunu

3. İmtiyazlar protokolündeki çeşitli noktalar.

Çözülmesi gereken bir diğer nokta da Yugoslavya'nın, Türk borçlarındaki payını, Balkan savaşlarından sonra 1913'te Paris Mali Komisyonu'nun vardığı sonuçtan daha ağır bulduğu için anlaşmayı imzalayıp imzalamayacağıdır. Yugoslavya da aynı nedenle Sevr Antlaşmasını imzalamaya karar vermişti. Son olarak ve en önemlisi, mevcut antlaşmanın imzalanmasıyla Yunanistan ve Türkiye arasında barış tesis edilecek, her iki ülke de Ankara ve Müttefiklerin nihai onayını beklemeyecektir. - Basın Dernekleri, Dış Özel.

"Lozan Anlaşması, Nihai Sorunlar Nasıl Çözüldü, Müttefik Savaş Gemileri (Lausanne Agreement, How the Final Problems Were Solved, The Allied Warships)", The Guardian, 10 July 1923 P: 12.

"Ankara & Antlaşma, Hızlı Onay Bekleniyor, Yeni Meclis Derhal Toplantıya Çağrılabilir"

Ankara is considering summoning the new Assembly before the completion of elections to hasten the ratification of the treaty and expedite the Allied evacuation, a key Turkish goal. Britain resisted French measures to bring the Turks to reason during the Lausanne negotiations but eventually made concessions leading to the agreement's conclusion and called for the ratification of the Washington agreements.

Ankara, anlaşmanın onaylanmasını hızlandırmak ve Türkiye'nin kilit hedeflerinden biri olan Müttefiklerin tahliyesini hızlandırmak için yeni Meclisi seçimler tamamlanmadan önce toplamayı düşünüyor. İngiltere, Lozan müzakereleri sırasında Türkleri ikna etmek için Fransa'nın aldığı tedbirlere direnmiş, ancak sonunda anlaşmanın imzalanmasına sebep olabilecek tavizler vermiş ve Washington anlaşmalarının onaylanması çağrısında bulunmuştu.

Ankara'dan gelen bir mesaj, yeni Meclis'in seçimler sona ermeden de toplanabileceğini ve böylece yeni seçilen üyelerden oluşan mevcut çoğunluğun anlaşmanın onaylanması konusunu derhal ele alabileceğini söylüyor. Bu, Türkiye'nin başlıca hedeflerinden biri olan Müttefiklerin tahliyesini hızlandırmak amacıyla yapılacaktır.

Şu anda Meclis 3 Ağustos'ta toplanacak ve bu tarih korunsa bile, Kemal ve yeni bakanlık muhtemelen uzun bir tartışmaya izin vermeyeceğinden, onaylamanın Ağustos ortasında gerçekleşeceği tahmin ediliyor. Bu da işgalin Eylül ayı sonuna kadar sonuçlandırılmasını sağlayacaktır.

Türk gazetelerinde dile getirilen genel kanı, Türklerin sürekli olarak "bir ellerinde kılıç, diğer ellerinde zeytin dalı tutarak" diplomatik bir zafer kazandıkları için kendilerini kutlayabilecekleri yönündedir. Türk borçlarının ödenmesi sorununun hala çözüm beklediği ve Türk maliyesinin

bu nedenle bir süre daha zor durumda kalacağı gerçeği, ki bu barış bildirisinde sadece bir sinektir, genellikle küçümsenmektedir. Ankara Maliye Bakanı dün bu konunun da barıştan sonra olumlu bir şekilde çözüleceğini umduğunu söyleyerek kamuoyunu cesaretlendirdi.

Bu arada herkes barış gecesini uygun bir şekilde kutlamaya kararlı ve tüm camilerin aydınlatılması için bir koku çıkarıldı.

İstanbul'dan gelen bir telgrafta, İstanbul'un tahliyesini hızlandırmak isteyen Ankara Hükümeti'nin, yeni seçimlerin hızlandırılmasını emreden bir genelge yayınladığı bildiriliyor.

İngiltere'nin Lozan'daki Kumarı

Dikkat Çekici Fransız Hücumu

Paris, Salı

"Journal "da Lozan anlaşması konusunda yazan Brice, Lozan konferansının sona ermesinin, "Alman sorununun çözümü için her zaman oynanan büyük uluslararası oyunun" sadece bir bölümü olduğu inancını dile getiriyor.

"Fransa" diye ekliyor, "direnişi Ruhr girişimini olumsuz etkilemediği sürece, belki de Yakın Doğu sorunu çözülmeden önce Almanya'nın işini bitirmek umuduyla direndi. Büyük Britanya ise tam tersine, Yakın Doğu'daki amaçlarına geçici de olsa ulaşmak için Avrupa'daki sarsıntıdan yararlandı. Türkler inatçıydı çünkü İngilizlerin kendileriyle ayrı bir şekilde anlaşmaya varmasından dolayı Avrupalı Güçlerin anlaşmazlıktan dolayı felç olduğunu düşünüyorlardı.

"Son iki haftadır Büyük Britanya, Türkleri yola getirmek için Fransa tarafından önerilen önlemlere karşı direniyor. M.Pointcare, isteseydi bu engelleme politikasını ortaya koyabilirdi, ancak o daha büyük bir oyun oynamayı ve tali meselelerin zeminini temizlemeyi tercih etti. Bu nedenle Lozan'daki müzakerelerin sona ermesine yol açan tavizleri verdi ve Washington anlaşmalarının onaylanmasını istedi. Fransa'nın İngiliz uzlaşmazlığına rağmen Tanca konferansına katılmasının nedeni de budur."- Reuter

"Ankara & Antlaşma, Hızlı Onay Bekleniyor, Yeni Meclis Derhal Toplantıya Çağrılabilir İstanbul, Salı (Angora &The Treaty, Speedy Ratification Expected, New Assembly May Be Summoned at Once)", The Guardian, 11 July 1923 P: 7

“Lozan Krize Sürükleniyor. Türkler Sözünden Döndü. Tavizler ve Savaş Gemileri”

The Lausanne Conference has fallen into a state of crisis and is progressing slowly. Regarding pre-war concessions, if negotiations between the Turkish Government and concessionaries do not yield satisfactory results, arbitration will occur with three articles.

Lozan Konferansı bir kriz durumuna düşmüştür ve yavaş ilerlemektedir. Savaş öncesi imtiyazlarla ilgili olarak, Türk Hükümeti ile imtiyaz sahipleri arasındaki müzakereler tatmin edici sonuçlar vermezse, üç maddelik tahkim gerçekleşecektir.

Lozan Konferansı sadece aşırı yavaşlık karakterini korumakla kalmadı, daha da kötüsü, her zamanki hastalığı olan az ya da çok kalıcı bir kriz durumuna yeniden düştü.

Bu akşamki toplantının, hala devam eden iki güçlüğün - imtiyaz ve Müttefik Donanmasının tahliyesi - ayrıntıları üzerinde nihai bir anlaşma getirmesi gerekirdi. Aksine, yeni bir ciddi durum yarattı. Türkler sadece İstanbul açıklarındaki müttefik savaş gemileri ve Armstrong-Vickers imtiyazı konularında yeni güçlükler çıkarmakla kalmadılar, aynı zamanda çatışma sorununun diğer iki yönü konusunda Pazar gecesi verdikleri prensip anlaşmasından da geri döndüler.

Türkler bu akşam saat 10:00’da basına açıklama yapacaklarını belirttiler. Türklerin yapacağı açıklamaları saklı tutmak kaydıyla, Türklerin tutumunun buradaki Türk olmayan tüm çevrelerde en acınası izlenimi yarattığını söylemek gerekir. sanki Türkler şark pazarı pazarlıklarının bir başka örneğini veriyorlar.

Delegeler yeni ciddi durumu hükümetlerine ileteceklerdir. Önümüzdeki birkaç gün için konferans toplantısı düzenlenmemiştir.

Türkler, Türk topraklarının Müttefik birlikleri tarafından boşaltılmasıyla birlikte Müttefik deniz kuvvetlerinin de Türk karasularını terk etmesi konusunda ısrar etmektedir. Müttefikler deniz kuvvetlerini azaltmaya hazırdır, ancak Boğazlar Sözleşmesi yürürlüğe girinceye kadar, gerekirse her gücün iki kruvazörünün Türk sularına girerek koruma gemisi olarak görev yapmasını talep ederler. Müttefikler ayrıca aynı geçici süre boyunca Müttefik Savaş gemilerinin Boğazlardan serbest geçiş hakkına sahip olmasını talep ederler.

Müttefiklerden gelen bunca baskıdan sonra Türklerin bu istekleri kabul etmeleri siyasi bir bilgelik olurdu. Ancak egemenlik hayaleti yine İsmet’in gözlerinin önünde belirdi ve İlk talebi oldukça kaba bir şekilde reddetti. Bununla birlikte, geçici serbest geçiş hakkı kabul edilecektir.

Rahatsız Bir Atmosfer

Press Association Foreign’in Lozan’dan gönderdiği özel telgraf, toplantının rahatsız bir atmosferde dağıldığını ve Müttefiklerin Türkleri selamlamadan ayrıldığını söylüyor.

Ankara’nın Soğuk Duşu

İsmet Henüz Anlaşmayı İmzalama Yetkisine Sahip Değil

(Muhabirimizden)

İstanbul, Perşembe

Ankara kabinesi, Lozan'da varılan anlaşmaların derhal kabul edilmesi konusunda çekingen davranıyor. İsmet Paşa'ya barış antlaşmasını imzalama yetkisinin henüz verilmediği yönündeki haber yalanlandı.

Bakanlar Kurulu toplantıları M. Kemal'in başkanlığında yapılmaya devam ediyor. İtiraz edilen konuların başında, Türkiye'nin ekonomik geleceğini tehlikeye attığı ve anayasal ilkelerle ilgili olduğu ileri sürülen bazı yabancı imtiyazlara ilişkin anlaşma önerileri geliyor. Bu imtiyazlar arasında, savaştan önce imparatorluk tarafından verilen ve meclis tarafından hiçbir zaman onaylanmayan önemli Vickers-Armstrong rıhtım imtiyazı da bulunuyor. Bir diğeri ise, meclis tarafından onaylanmamasının yanı sıra, Chester imtiyazını bozabileceği düşünülen Fransız demiryolu imtiyazı. Kabinenin bu anlaşmaları kendi sorumluluğunda kabul etmek yerine, yeni meclise havale etmenin gerekli olduğuna karar vermesi mümkün görünmektedir.

Hükümetin ısrarla üzerinde durduğu bir diğer nokta da anlaşmanın imzalanmasından sonra İngiliz ve müttefik savaş gemilerinin derhal geri çekilmesidir. Barış otobüsü için nihai temelin henüz bulunmadığı izlenimini ortadan kaldırmak için resmi çevreler tarafından büyük çaba sarf edilmektedir.

(Türk hükümeti ile bazı imtiyaz sahipleri arasındaki görüşmelerin tatmin edici bir sonuca ulaşmaması halinde, savaş öncesi imtiyazlar konusunda üç ay süreyle Lozan'da hakemlik yapılacaktır. 3 madde olacak ve bunlardan biri İsviçre'deki bir yetkili tarafından önerilen üç tarafsız listesinden Türk hükümeti tarafından belirlenecektir).

"Lozan Krize Sürükleniyor. Türkler Sözünden Döndü. Tavizler ve Savaş Gemileri (Lausanne Relapses into Crisis. Turks Go Back on Their Word. Concessions And Warships)", The Guardian, 13 July 1923 P: 8

"Açık Kapı"ya destek İçin Protesto, İsmet'in Zorlukları"

The Lausanne Conference is at a standstill, with no new progress being made by either the Turks or the Allies. The Turkish delegation at Lausanne is in a difficult position, which may soften the Allies' mood and lead to the resumption of negotiations.

Lozan Konferansı, ne Türkler ne de Müttefikler tarafından yeni bir ilerleme kaydedilmediği için durma noktasındadır. Lozan'daki Türk delegasyonu, Müttefiklerin ruh halini yumuşatabilecek ve müzakerelerin yeniden başlamasına yol.

Günler geçiyor ama Lozan Konferansı bir türlü hareket etmiyor. Cumartesi gecesi müttefiklerin İsmet Paşa'ya bir nota göndermeye karar verdikleri söylentileri yayıldı ve gerçekten de General Pelle'nin Fransız ulusal bayram günü dolayısıyla kendi delegasyonuna ve Fransız gazetecilere verdiği yemek, Fransız baş delegesinin Sir Horace Rumbold ile önemli bir randevusu olduğu için bir saat

ertelenmek zorunda kaldı. Ancak General Pelle'nin Lozan'daki saray oteline dönüşünde, Müttefik notasının Cumartesi gecesi verilmeyeceği açıklandı.

Telgrafta da belirttiğim gibi, bu gece üç gün önceki durumla tamamen aynı durumdayız ve her iki taraf da yeni bir adım atmış görünmüyor. Genel kanı, müttefiklerin yanı sıra Türklerin de Cuma günkü olaydan ve bunun sonucunda konferans çalışmalarının durmasından derin üzüntü duydukları, ancak her iki tarafın da ilk adımı diğer tarafın atmasını beklediği yönünde.

Bu öğleden sonra bir Türk notası verileceğine dair söylentiler vardı ve gerçekten de bu nota saat üçte verildi. Ancak basına yapılan tek açıklama, Türklerin Perşembe günü, bir hafta önce bugün üzerinde anlaşmaya varılan genel ilkelerin hiçbirinden geri adım atmadıkları yönünde. Türklerin, Türk heyetinin sapmadığı genel ilkelere dikkatle atıfta bulunması, Perşembe günü Türkleri, genel ilkelerin Pazar günü devlet tarafından onaylanan petrol şirketi ve Demiryolları Genel Müdürlüğü ile ilgili bazı ayrıntılı hükümlere uygulanmasını reddettikleri için suçlama hakkını veren dolaylı bir tanıma olarak düşünülebilir. Müttefik ve Türk uzmanların bu iki özel imtiyaza ilişkin bir protokol metni üzerinde anlaştıkları Türkler tarafından inkar edilmeyen bir gerçektir. Bu nedenle, İsmet Paşa aniden bu metni kabul etmeyi reddettiğinde müttefiklerin yaşadığı büyük hayal kırıklığı ve burukluk anlaşılabilir.

Ankara'dan Baskı

İsmet Paşa'nın isteksizce de olsa, Ankara hükümetinin zorlamasıyla bu tutumu benimsediği artık herkesin bildiği bir sır. Lozan'daki Türk heyetinin zor durumda olduğu artık biliniyor ve bu durum müttefiklerin ruh halini yumuşatabilir ve böylece Türklerle müzakerelerin yeniden başlamasına katkıda bulunabilir.

Ankara'nın son ana kadar doğulu pazarlık yöntemlerini sürdürerek bazı yeni tavizler almayı başarması mümkündür, ancak bu son Ankara zaferinin uzun vadede gerçekten işe yarayıp yaramayacağı çok şüphelidir. Ankara, Almanya'nın savaş sırasında işlediği hatanın aynısını işliyor gibi görünüyor. Sadece anlık maddi avantajlar için çabalıyorlar ve bazı neblerinin diğer insanların zihinleri üzerindeki psikolojik etkisi gibi çok daha büyük önem taşıyan sözde önemsiz şeyleri görmüyorlar. Angora'nın müttefiklerden bu kadar önemli tavizler aldıktan sonra bile son ana kadar pazarlık yapması, Batılı uluslar arasında Türklerin aleyhine bir kanaat oluşmasına neden olacaktır ve bu tehlike buradaki açık görüşlü Türkler tarafından da fark edilmektedir.

Müttefiklerin İsmet'e Notası.

Güvenilir bir kaynaktan aldığım bilgiye göre, uyarı notu bu gece Türklere teslim edilecek ve imtiyazlarla ilgili müzakerelerin uzun bir tarihsel açıklamasından sonra, Türk ekonomi uzmanlarına imtiyaz sorunlarını yeniden ele almak üzere yarın sabah müttefik uzmanlarla buluşma daveti içerecek.

İsmet'e Tahkim Önerme Talimatı

İstanbul, Pazar

Resmi kaynaklara göre, İsmet Paşa'ya Vickers Şirketi, Fransız Demiryolları, Regie General ve Türk Petrol Şirketi'nin haklarıyla ilgili olarak arabuluculuk teklifinde bulunması talimatı verildi. Şirketlerin iddialarını kanıtlamaları durumunda, hükümet imtiyazları derleme ödemesi karşılığında değerlendirme hakkını kullanacak. -Reuter

"Lozan'da İmtiyazlar Karıştı, Abd Müdahalesi. Açık Kapı"ya destek İçin Protesto, İsmet'in Zorlukları (Concessions Tangle at Lausanne, U.S. Intervention. Protest In Support Of "Open Door" Ismet's Difficulties)", The Guardian, 16 July 1923 p:9

"Türkiye ile Barış Anlaşma 24 Temmuz'da imzalanacak, Son Kriz Nasıl Sona Erdi, İngiltere İmtiyazlar, Konusunda En Son Pes Eden Ülke"

The Lausanne Conference has reached its final stage with negotiations concluded and peace with Turkey assured. The final meeting at the three commissions was peaceful, with important statements made regarding the defence of the Turkish Petroleum Company's right and the appeal of the return of the Armenian people.

Lozan Konferansı, müzakerelerin tamamlanması ve Türkiye ile barışın sağlanmasıyla son aşamasına ulaştı. Üç komisyonun son toplantısı barışçıl geçmiş, Türk Petrol Şirketi'nin haklarının savunulması ve Ermeni halkının geri dönüş çağrısına ilişkin önemli açıklamalar yapılmıştır.

Bu sürprizler konferansı bile artık sürprizlerin mümkün olmadığı bir aşamaya geldi. Bu sabah saat ikide önce General Pelle, sonra da İsmet Paşa Chatoau d'Ouchy'den Lozan Palace oteline döndüklerinde her ikisi de müzakerelerin nihayet bittiğini ve barışın sağlandığını ilan ettiler.

Bir Türk delegesi de bu sabah bana, İsmet Paşa'nın antlaşmayı mevcut haliyle imzalamaya tam yetkili olduğunu ve Ankara'dan başka bir talimat istemek için imzası bulunduğunu hiç çekinmeden beyan etti. Müttefik delegeler de aynı yetkilere sahiptir.

Dün gece saat onda İngiliz delegasyonunun bir üyesini gördüğümde hiç de neşeli değildi. Müttefikler arasında Türklerin tutumundan duyulan rahatsızlık geneldi ve her taraftan, "imkansız insanlarla" yapılan zorlu müzakereler hakkında şikayetler duyuluyordu. Gerçekten de M. Honatans'ın Milletler Cemiyeti komitesindeki tartışmalar sırasında söylediği bilgece sözler, yakında Cenevre'de uluslar topluluğuna katılacaklarına inandığımız Ankara hükümetinin yaşamı için temel bir koşuldur.

Bununla birlikte, Türklerin bir noktada Müttefiklere beklenmedik bazı tavizler verdiği de kabul edilmelidir. İngiliz, Fransız ve İtalyan hükümetlerine, Boğazlar Sözleşmesi yürürlüğe girinceye kadar, hiçbir koşul altında Ocak 1921'den daha geç bir tarihe kadar, Türk sularında bir kruvazör ve iki muhrip bulundurma izni verdiler. Müttefik Parlamentolardan biri tarafından pence anlaşmasının bu son onayı, Müttefik savaş gemilerinin Türk sularında süresiz olarak bulundurulmasını haklı çıkarmak için yeterli değildir.

Müttefiklerin İmtiyazli Teslimiyeti

Öne çıkan üç imtiyaz sorununa gelince, Müttefikler tüm hat boyunca teslim olmuşlardır. Chester imtiyazlarının başarısız olması durumunda Vickers- Armstrong imtiyazı ve Fransız Regie Generale demiryolları için öncelik taleplerinden vazgeçtiler. Türk Petrol Şirketi konusunda en uzun direnişi İngiliz delegasyonu gösterdi, ancak sonunda bu şirketle ilgili olarak antlaşmaya hiçbir şeyin dahil edilmeyeceğini kabul ettiler, tıpkı Fransız Delegasyonunun dört hafta sonra Osmanlı Kamu borçlarının kuponlarının ödenmesi konusunda antlaşmanın sessiz kalmasına izin vermesi gibi.

Pazar günü telgrafla bildirdiğim üzere, Amerika'nın muhalefeti nedeniyle Türk Petrol Şirketi'ne istenen tavizleri vermek Türkler için oldukça zordu. Amerikalı gözlemci Bay Grew'un Amerikalı gazetecilere, Müttefiklerin Türklere karşı savaş zaferine katkıda bulunan ABD'nin şimdi bu barış anlaşmasını, Amerikan çıkarlarına zarar veren savaş öncesi yasadışı tavizleri geçerli kılmak için gösterebileceğini söylediğini öğrendim. Bu koşullar altında İngiliz delegasyonu, Asya'da her türlü askeri komplikasyonun yaşanabileceği bir konferansı daha fazla riske atmadığı için övülmelidir, ancak geçen Perşembe günü Müttefikler yeniden pes ettiğinde yeni bir konferans krizinin çıkacağını söylemenin iyi bir diplomasi olup olmadığı sorusu açık kalmaktadır.

Şüpheli Diplomasi

Bu konferansın son altı haftasında, yeni bir Doğu savaşını önlemek için ellerinden geleni yapmak isteyen bir avukat diplomasisini takdir etmek zordur. Belki de en ciddisi Ermeni halkının bağımsızlık haklarından ya da en azından özerkliklerinden vazgeçmek olan bunca tavizden sonra, Osmanlı borçları ve imtiyazlar meselesi gibi özel mali çıkarlar yüzünden konferansı kesmemek akıllıca bir davranıştı. Bununla birlikte, sadece yeni diplomatik yenilgilerle sonuçlanan kriz üstüne kriz yaratmak yerine, bir an önce teslim olmak çok daha akıllıca olurdu.

Bu ayrıntılı müzakerelerin aynı nihai barışçıl sonucuna, Batı'nın Türkiye'deki prestiji açısından daha az aşağılayıcı olabilecek başka yöntemlerle daha erken ulaşılabilirdi.

Daha sonra,

Lozan konferansının üç komitesinin son toplantısı yeni bir sürprizi ortadan kaldırmadı. Artık her şey karara bağlandı ve barış anlaşmasının imzalanması 24 Temmuz Salı günü gerçekleşecek.

Son Toplantı

Sali Gecesi

Lozan Konferansı'nın üç Komisyonunun son toplantısı barışçıl bir nitelik taşıyordu, ancak müzakereler sırasında yaşanan sert tartışmaları ve kavgaları hatırlatan pek çok bildiri yayınlandı.

En önemli noktalar, İngiliz Hükümeti'nin Türk Petrol Şirketi'nin kazanılmış haklarını kararlılıkla savunacağına dair açıklaması ve Sir Horace Rumbold'un Türk cömertliğinin geri dönme şansı vermesi ve Türklerle barışçıl bir işbirliği arzusunu kanıtlaması gereken Ermeni halkı adına yaptığı etkili çağrıydı.

General Pelle'nin çağrısı üzerine İsmet Paşa, Türkiye'nin bir demiryolu fabrikası anlaşmasına varmak amacıyla Osmanlı borçlarının tahvil sahipleriyle müzakerelere başlama niyetinde olduğunu tekrarladı. Ancak İsmet Paşa, Türkiye'nin mali durumu nedeniyle altınla ödemenin kesinlikle mümkün olmadığını da sözlerine ekledi.

Sir Horace Rumbold Türkiye'nin gelecekteki refahı için iyi dileklerini ifade etti. Sir Horace, İsmet Paşa'nın aklına modern devletlerin refahı için iki koşulun gerekli olduğunu hatırlattı: Birincisi, özgürlük ve hoşgörü ilkelerinin geliştirilmesi, ikincisi ise dış dünyadan bir Çin duvarıyla ayrılmamak.

İsmet Paşa ekonomi komisyonunda yaptığı konuşmada tüm delegasyonlara teşekkür etti ve özellikle bu konferansın Türk ve İngiliz dostluğunu güçlendirmesi umudunu dile getirdi. İsmet Paşa Fransa'ya Türkiye'nin sempatisinin devam edeceği konusunda güvence verdi. Ayrıca Türkiye'nin antlaşmayı içtenlikle uygulayacağına ve verdiği tüm sözleri tutabileceğini göstereceğine söz verdi.

Genel olarak çok tatmin edici bir izlenim bırakan bu son konferans toplantısının son konuşması Sinyor Montagna tarafından yapıldı.

İsviçre Cumhurbaşkanı 24 Temmuz Salı günü Lozan'da barışın imzalanması törenine başkanlık edecek.

"Türkiye ile Barış Anlaşma 24 Temmuz'da imzalanacak, Son Kriz Nasıl Sona Erdi, İngiltere İmtiyazlar, Konusunda En Son Pes Eden Ülke (Peace With Turkey, Treaty to Be Signed on July 24, How Final Crisis Ended, Britain the Last to Yield on Concessions)", The Guardian, 18 July 1923 p:8

"Tavizler Konusunda Türk Zaferi. Olası Bir Tepki. İngiliz Petrol Çıkarları ve Musul"

The final meeting of the conference in Lausanne was cautious and generally cordial. The American observer, Mr. Grew indicated that America may have influenced İsmet Pasha's change of mind on the concession issue.

Konferansın Lozan'daki son toplantısı temkinli ve genel olarak samimi geçti. Amerikalı gözlemci Bay Grew, İsmet Paşa'nın imtiyaz konusundaki fikir değişikliğinde Amerikanın etkili olmuş olabileceğini belirtti.

Daha önce de telgrafla bildirdiğim üzere konferansın dünkü son toplantısı temkinli ve çoğu zaman samimi bir havada geçti. Oturum sırasında sadece bir kez öngörülemeyen bir gelişmeden korkuldu. General Pelle, Osmanlı borçlarının tahvil sahiplerinin haklarına ilişkin seçkin bildiriyi okumuş ve son olarak Türk hükümetinin tahvil sahipleriyle yakında tatmin edici bir anlaşmaya varması dileğini ifade etmişti. İsmet Paşa sadece Türkiye'nin altınla ödeme yapmasının mümkün olmadığı cevabını vermiş ve Türkiye'nin tahvil sahipleriyle adil bir anlaşmaya varma konusundaki iyi niyetine dair hiçbir güvence vermemiştir. Bunun üzerine General Pelle, İsmet Paşa'nın Türkiye'nin tahvil sahipleriyle bu amaçla müzakerelere başlayacağını söylemesinden önce, Türkiye'nin böyle bir beyanda bulunması için iki kez daha ısrar etmek zorunda kaldı.

Sir Horace Rumbold'un, Türk petrol şirketinin 1914'te elde ettiği hakların ihlalinden hükümetlerin Türk hükümetini sorumlu tutacağı yönündeki açıklamasına mahallelerde büyük ilgi gösterildi. Ayrıca İsmet'in, Sir Horace'ın İsmet'in bu şirketin kazanılmış haklarının antlaşmayla tanınmasını kabul edeceğine dair birden fazla kez söz verdiğine dair ifadelerinin doğruluğunu sadakatle kabul etmesi de ilgiyle not edildi.

Amerikalı gözlemci Bay Grew'un dün yaptığı açıklamaya göre, İsmet'in fikir değiştirmesine Amerikan müdahalesinin neden olduğu oldukça kesindir. Konferansın çeşitli çevrelerinde, Türklerin bu olaydaki son zaferinin Türkiye'nin kendisi için dezavantajları olup olmayacağından şüphe duyuluyor. Belki de İngilizlerin Musul bölgesinin bazı kısımları üzerinde Türk egemenliğini tanıma olasılığını tartışmaya isteklilikleri çok azalacaktır. Petrol çıkarları şimdi bu toprak sorununda rol oynayabilir, oysa Türkiye Musul'daki Türk petrol şirketine savaş öncesi verilen imtiyazları tanımış olsaydı bu durum önlenebilirdi.

Rusya, Boğazlar Sözleşmesini imzalamaya davet edilmiştir. Rusya'nın, delegelerinin İsviçre'de güvende olmadıkları gerekçesiyle Lozan'a delege göndermeye itiraz etme olasılığı göz önünde bulundurularak, Rusya'ya önümüzdeki Salı günü Lozan'da ya da üç hafta içinde İstanbul'da imzalama seçeneği sunulmuştur.

"**Tavizler Konusunda Türk Zaferi. Olası Bir Tepki. İngiliz Petrol Çıkarları ve Musul (The Turkish Victory on Concessions. A Possible Reaction. British Oil Interests and Mosul)", The Guardian, 19 July 1923 p:6**

"Türk Barış Antlaşması imzalandi, Son Sahne, Bayraklı ve Çelenkli Lozan Mutlu"

The signing of the Turkish peace treaty took place in Lausanne amidst a festive atmosphere. The city was adorned with national flags, including those of the participating nations. İsmet Pasha, the Turkish delegate, remained motionless and serious throughout the ceremony.

Türk barış antlaşmasının imzalanması Lozan'da bir bayram havasında gerçekleşti. Şehir, katılımcı uluslarınkiler de dahil olmak üzere ulusal bayraklarla süslenmişti. Türk delegesi İsmet Paşa tören boyunca hareketsiz ve ciddi bir duruş sergiledi.

Lozan Katedrali'nin üzerindeki İsviçre ulusal bayrağı, kamu binalarındaki kırmızı ve beyaz ulusal bayraklar ve Vaud Kantonu'nun yeşil ve beyaz bayrakları, bu sabah önemli ve mutlu bir etkinliğin gerçekleşeceğinin görünür işaretleriydi.

Bu tarihi etkinliğe katılan tüm ulusların bayrakları saray otelinin büyük deliğini süslüyordu.

Lozan polisi hiçbir olayın törene zarar vermemesi için her türlü önlemi almıştı ve geniş Plaza de la Riponne elbette delegeler, gazeteciler ve davetliler dışında herkese kesinlikle kapatılmıştı, yine de hatırı sayılır sayıda Lozan sakini alanı kuşatmış ve "işgal altındaki bölgeye" girme ayrıcalığına sahip olanları alkışlıyordu.

Saat üçü on geçe, delegeler yerlerini almış ve konferans genel sekreteri imzalanacak 18 belgenin tamamının masanın üzerinde olduğunu tespit etmişti ki, İsviçre cumhurbaşkanı M. Schulthese salona girdi. Orada bulunan herkes İsviçre'nin en üst düzey yetkililerini onurlandırmak için ayağa kalktı. Konferans delegeleri daha önce aşağı yukarı fark edilmeden içeri girmişlerdi. İsviçre Cumhurbaşkanı ve Federal Konsey'deki meslektaşları yüksek bir platformda yerlerini alırken, konferans delegeleri de kırmızı kumaştan bir masanın en uç noktalarına oturdular. Türkler bir uca, İngiliz, Fransız, İtalyan, Japon, Romen ve Yunan delegeler de diğer uca yerleştiler.

Başkan M.Scheurer herhangi bir yorum yapmadan oturumu açtı ve delegelerden barış belgelerini imzalamalarını istedi. Bu görevi ilk olarak Türk delegeler yerine getirdi ve İsmet Paşa, Rıza Nur Bey ve Hasan Bey barış antlaşmasının ve ekli çeşitli sözleşmelerin, protokollerin ve beyannamelerin altına isimlerini koydular. Daha sonra Sir Horace Rumbold Büyük Britanya adına tek başına imzaladı, onu Fransa adına General Pelle, Marki Garroni (ilk konferanstan bu unutulmaz gün için Lozan'a dönen tek yalancı delege) ve İtalya adına imzacı Montagna izledi. Japonya adına Bay Otchiais, Yunanistan adına M. Venizelos ve M. Ceclamabov, Romanya adına M. Diamendy, Bulgaristan adına M. Stancioff, Belçika adına M. Peestzer ve son olarak Portekiz adına Senyor Ferroira. Amerikalı gözlemci Bay Grew de hazır bulundu, ancak tabii ki hiçbir belgeyi imzalamadı.

Tüm bu imza töreni boyunca İsmet Paşa, yüzünde derin bir ciddiyet ifadesiyle hareketsiz bir şekilde oturdu. Portekizli bakan son imzayı atar atmaz İsviçre Cumhurbaşkanı kapanış konuşmasını yapmak üzere ayağa kalktı. M. Schourer'in konuşması dikkate değer birçok güzel cümle içeriyordu. Konferansa, İsviçre'nin bir kez daha barış ve uzlaşma çalışmalarıyla adını duyurmasına izin verdiği için teşekkür eden Schourer, barışa ulaşmak için önemli tavizlerin kaçınılmaz olduğunu belirterek, İsviçre Cumhurbaşkanı'nın nihai sonuçların bu fedakarlıkları tamamen telafi ettiğini açıkça beyan ettiğini söyledi.

İsviçre Cumhurbaşkanı'nın konuşması alkışlandıktan sonra başka delege söz almadı. Böylece saat dörde on kala Başkan Scheurer bu tarihi oturumu kapattı ve Lozan Konferansı da böylece sona ermiş oldu.

"(Türk Barış Antlaşması imzalandi, Son Sahne, Bayraklı ve Çelenkli Lozan Mutlu (Turkish Peace Treaty Signed, The Final Scene, Lausanne Man with Flags and Bunting)", The Guardian, 25 July 1923 p: 8

"Türkiye Savaşı Nasıl Kazandı, Abd'nin Lozan Antlaşmasına İlişkin Yorumları"

The "New York Times" and "The Morning World" provide commentary on the signing of the peace treaty at Lausanne. The newspapers suggest that the signing of the peace treaty marks Turkey's triumph over the Allies in the war that began in 1914.

New York Times" ve "The Morning World" Lozan'da imzalanan barış antlaşmasıyla ilgili yorumlara yer veriyor. Gazeteler, barış antlaşmasının imzalanmasının Türkiye'nin 1914'te başlayan savaşta Müttefiklere karşı kazandığı zafere işaret ettiğini öne sürüyor.

Lozan'da atılan barış imzasını yorumlayan "New York Times" şöyle diyor: - "Barışın savaştan daha iyi olduğu ilkesinden hareketle, Lozan müzakerelerinin sona ermesinden memnuniyet duyulabilir ve bu, yeniden bir araya gelmek için tek fırsattır. Antlaşma, Büyük Güçlerin kendi ahlaki ve entelektüel eksiklikleri nedeniyle Türklere yenildikleri gerçeğini tarihe yazıyor. Yenildiler ama faturayı yine de Yunanlılar ve Ermeniler ödeyecek. Büyük Güçler, gerçekte hiçbir şeyi halletmeyen Yakın Doğu anlaşmasına girdiklerine göre, zamanı geldiğinde paylarına düşeni ödemek zorunda kalacaklardır.

The Morning World şöyle diyor: "İnsani yükümlülükler yine siyasi gerekliliklere boyun eğdi ve Türkler, yardım almadan, orduları için kazanamadıkları, Merkezi Güçlerle askeri ittifakları olan milliyetçilikleri için yine zafer kazandılar... İstanbul'daki salvoların Lozan'da barışın imzalanmasını ve Türkiye'nin 1914'te Müttefiklere karşı başlattığı savaşı 1923'te kazandığı haberini kutlaması uygun olur."- Reuter

"Türkiye Savaşı Nasıl Kazandı, Abd'nin Lozan Antlaşmasına İlişkin Yorumları (How Turkey Won the War, U.S. Comments on Lausanne Treaty)", The Guardian, 26 July 1923 p: 8

"Türkiye'deki İngiliz Savaş Mezarları, Mezarlık Arazisi Ebedi Olarak Tahsis Edildi, Lozan Antlaşması Hükmü"

Here highlights the provisions for maintaining British war graves in Turkey while the second part shares the Aga Khan's positive view of the Turkish peace treaty and encourages Muslims to support Turkey's progress.

Bu bölümde Türkiye'deki İngiliz savaş mezarlarının korunmasına ilişkin hükümler vurgulanırken, ikinci bölümde Ağa Han'ın Türk barış anlaşmasına ilişkin olumlu görüşü paylaşılmakta ve Müslümanlar Türkiye'nin ilerlemesini desteklemeye teşvik edilmektedir.

İmparatorluk Savaş Mezarları Komisyonu aşağıdakileri yayınlar: -

Lozan'da imzalanan antlaşma hükümlerine göre, Türk Hükümeti, Müttefik Hükümetlerin taleplerinin kendisine bildirilmesinden itibaren altı ay içinde, Müttefik mezarlıklarının ve diğer hatıra anıtlarının yerlerini oluşturan arazinin tam ve eksiksiz kullanımını ebediyen sağlamakla yükümlüdür. Yaklaşık iki buçuk mil karelik bir alana sahip olan bu bölge, hiçbir zaman bulunamayan birçok kişinin kalıntılarının, bu bölgedeki mezarlıklarda gömülü olan yoldaşlarının yanında, düştükleri yerde yatacakları geniş bir mezarlık olarak birleştirilecektir.

Bu konudaki politikaları bizden farklı olan Fransızların özel talebi üzerine, kimliği belirlenemeyen Fransız askerlerinin (İngilizler gibi mezar taşlarıyla işaretlenmiş ayrı mezarları olmayacak) ve Fransız akrabalarının geri getirilmesini isteyebilecekleri kimliği belirlenmiş kalıntıların ülkelerine geri gönderileceği bir tesis için gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Her ne kadar Türk Hükümeti antlaşma hükümlerine göre kendi topraklarındaki tüm Müttefik mezarlarına saygı göstermek ve bakımını yapmakla yükümlü olsa da, antlaşma, mezarlıkların inşası ve bakımı ile görevlendirilen Britanya İmparatorluğu İmparatorluk Savaş Mezarları Komisyonu gibi ulusal sivil örgütlere gerekli tüm kolaylıkların sağlanmasını öngörmektedir. Bu ulusal kuruluşlar, gerekli olması halinde, ölülerini bir araya toplama hakkına sahiptir. Yarımada'daki İngiliz savaş mezarlıklarının inşası neredeyse tamamlanmış olduğundan, İmparatorluk Savaş Mezarları Komisyonu tarafından daha fazla taşınma düşünülmemektedir.

Türk hükümetinin devredilecek topraklar üzerinde doğru bir araştırma yapabilmesini sağlamak amacıyla, müttefik hükümetlerin her biri tarafından, Türk hükümetinin de bir temsilci bulunduracağı bir tür sınır komisyonu atanacaktır. Bu komisyonlar mevcut alanları yerinde tespit edecek ve resmi imtiyazın ebediyen verilmesini sağlamak üzere nihai planları Türk hükümetine iletecektir. Kodlanan arazilere hiçbir kira, vergi ya da başka bir yükümlülük getirilmeyecek ve müttefik hükümetlerin temsilcileri ile mezarları ziyaret edenlere erişim her zaman serbest olacaktır.

İngiliz Hükümeti ile ayrı bir Savaş Mezarları Anlaşması bulunan ve Yunanistan'daki tüm İngiliz mezarlıklarının yerlerini cömertçe ebediyen tahsis etmiş olan Yunan Hükümeti, Yunanistan'a geçen eski Türk topraklarında da benzer yükümlülükler üstlenmektedir.

Ağa Han & Türk Barış Antlaşması

Tüm İslam'a Manifesto

Dünyanın çeşitli bölgelerindeki milyonlarca Müslümanın ruhani lideri ve Hindistan Müslümanları arasındaki en etkili kişi olan Ağa Han, Türk barış anlaşmasının imzalanması üzerine Lozan'dan tüm İslam alemine aşağıdaki manifestoyu telgrafla göndermiştir. Bu bildiri dün Hindistan, Mısır, Afrika ve Asya'daki manda bölgeleri ve diğer ülkelerde kamuoyuna duyuruldu; -

Tüm Müslümanlara, - Bu mesajı Lozan'dan gönderiyorum, tarihte ilk kez bir Muhammed milleti adına Batı'nın büyük güçleriyle kesinlikle eşit şartlarda bir antlaşma imzalanmıştır. Bu antlaşma, Gazi Mustafa'nın kararlı liderliğine ve İsmet Paşa'nın sabırlı diplomasisine en büyük övgüyü yansıtırken, aynı zamanda Büyük Britanya ve dostlarının ve diğer Batılı güçlerin Türkiye ve tüm İslam ile iyi dost olma konusundaki samimi arzusunu da ortaya koymaktadır. Bu antlaşma ile Türkiye bağımsız ve derli toplu bir milli devlet haline gelecektir. Uzun zamandır onu bağlayan zincirler kırılmıştır. Bu, geçmişteki kavgaların sona erdiğini gösterir. İsveç kadar bağımsız olan Türk milli devletinin Batılı güçlerle yeni ve kalıcı dostluklar kurabileceği anlamına gelmelidir. Büyük ölçüde geçmişte Türklere dayatılan aşağı konumdan kaynaklanan 100 yıllık saldırılara son veriyor.

Hindistan'da ve Britanya İmparatorluğu'nun diğer bölgelerinde ya da manda altındaki topraklarda yaşayan Müslümanlara şunu söylemek isterim ki, Türkiye'nin okumuş devlet adamlarının artık Büyük Britanya ve Fransa ile iyi ilişkiler içinde olmayı içtenlikle istediklerine inanıyorum. Ticaretin yeniden canlanmasını büyük bir hevesle karşılayacaklarından ve bu antlaşma çerçevesinde ticari ilişkilerin eski günlerde hiç olmadığı kadar gelişeceğinden eminim. Hindistan'daki dostlarıma, Türkiye ile Büyük Britanya arasında başlayan yeni ilişkileri zedeleyecek hiçbir şey yapılmaması gerektiğini söylemek isterim. Aksine, eski anlaşmazlık nedenlerini ortadan kaldırmak ve yeni bir başlangıç yapmak için her türlü çaba gösterilmelidir. Hindistan Müslümanları, modası geçmiş ve hiçbir yararlı amaca hizmet etmeyen Halifelik hareketi yerine, Türkiye'nin yaralarını sarmasına ve kaybettiği refahı geri kazanmasına yardımcı olmaya çalışmalıdır. Hintli Müslümanlar, bu antlaşmanın kral imparator ve danışmanlarının sıcak desteğine sahip olduğunu unutmamalıdır.

Hem Hindistan'daki hem de başka yerlerdeki tüm Müslümanlara verebileceğim tavsiye, bu ihtiyaç anında bu yeni ulusal Muhammedî mücadeleye yardımcı olmak için ellerinden geleni yapmalarıdır. Türkiye büyük kayıplar verdi ve halkının doğrudan yardıma ihtiyacı var. Dirliği yeniden sağlamak, sıhhati geri getirmek ve çocukların refahı için hareketleri teşvik etmek üzere Hindistan'dan özel misyonlar gönderildi.

Anlaşmanın, kapsamı dışında kalan Arap halkını hala tatmin edici olmayan bir konumda bıraktığının farkındayım, ancak zamanın, çözümsüz olmayan Arap sorununu iyileştireceğini düşünüyorum. Bu arada kutsal mekânların güvenliği de sağlanmış olacaktır. Türklere tarihte yeni bir yer kazandıran bu tarihi antlaşmayı tüm Müslümanlara yürekten armağan ediyorum; buna layık olduklarını kuşkusuz kanıtlayacaklardır. Bu nedenle politikaları bir yana bırakalım ve kendimizi, İslam'ın en parlak yıldızı olacağı kesin olan yeni devlete elimizden gelen yardımı sunma görevine verelim.

"Türkiye'deki İngiliz Savaş Mezarları, Mezarlık Arazisi Ebedi Olarak Tahsis Edildi, Lozan Antlaşması Hükmü (British War Graves in Turkey, Cemetery Land Conceded in Perpetuity, Lausanne Treaty Provision)", The Guardian, 28 July 1923 p: 10

"Bugün Türkiye, Uğursuz Gerçek, Son Zamanlarda İstanbul'da Bulunan Bir Muhabir Tarafından"

The correspondent, who recently visited İstanbul, expresses skepticism and criticism regarding Turkey's current state and its struggle for national sovereignty. The correspondent argues that Turkey's methods of governance are corrupt, untrustworthy, and inefficient.

Kısa bir süre önce İstanbul'u ziyaret eden muhabir, Türkiye'nin mevcut durumu ve ulusal egemenlik mücadelesine ilişkin kuşku ve eleştirilerini dile getiriyor. Muhabir, Türkiye'nin yönetim yöntemlerinin yozlaşmış, güvenilmez ve verimsiz olduğunu savunuyor,

Son on sekiz ay boyunca Türkiye, ulusal egemenlik mücadelesinde çok büyük miktarda sempati ve teşvik gördü. Ancak sempati genellikle bu tür davalara körü körüne verilir ve teşvik de nadiren teşvik edilmemesi gereken durumlara yol açar. Türkiye'nin kısa bir süre sonra tam kontrole sahip olacağı topraklardaki mevcut durumla ilgili kendi izlenimlerim, ister Fransız, ister İngiliz, ister Türk olsun, Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı'nın kahramanlarıyla kendimi ilişkilendirmem konusunda bana ilham vermiyor. Sebeplerim basit: Türk, egemenlik haklarının üstün gelmesi gerektiğini ilan ettiği hükümet veya devlet yönetiminin her bölümünde, yöntemlerinin en üst düzeyde yozlaşmış, güvenilmez ve verimsiz olduğunu yakın geçmişte göstermiş ve hala daha da belirgin hale getirmektedir. Bize söylendiğine göre Türkiye, Yunan ordusunu sahada yenmiş, Boğazlara kadar ilerlemiş ve Müttefik kuvvetleri o kadar etkili bir şekilde tehdit etmiştir ki, konumu hemen tanınmıştır. Bugün muzaffer ordusu, düşmana saldırmaya hazır bir şekilde olduğu yerde durmaktadır. Dolayısıyla uluslar topluluğu içinde, kendini savunma kapasitesine sahip, kendi kendini silahlandırmış bir devlet olarak yerini alabilir. Ama gerçeklere bakmalıyız.

Yunan ordusu bir ön savunmadan sonra panik içinde kaçtı; bu panik, ordunun her halükarda geri çekilmesi gerektiği anlaşıldığında daha da belirgin hale geldi. Yunanlılar, "Bu şekilde eve daha çabuk dönebilecekken neden savaşmak için bekleyelim?" dediler. Böylece Kemal'in muzaffer ilerleyişi gerçekleşmiş oldu. Eğer sahada büyük bir zafer kazanılmış olsaydı, çok sayıda esir alınması gerekirdi. Aslında esir sayısı birkaç bini geçmezdi. Peki ya Kemal'in muzaffer ordusu? Çanak'a göre bu ordu sırra kadem basmıştır: artık bizimkilerin karşısında Türk tümenleri yoktur. Hasatlarını toplamaya hevesli rütbeli askerler azaldı ve şimdi sınıfların çağrılmasına rağmen, Çanakkale Boğazı'nda artık güçlü bir ordu yok. Kendim de aradım ama bulamadım. Sadece zayıf mevzilerden oluşan bir hat var. Subaylar zamanlarını eğlenerek geçirmek için İstanbul'a gittiler, erler de evlerine döndüler. Tüm rütbeler eşit şekilde ücretsiz ve geçim kaynakları bir muamma. Askeri bir güç olarak yeni Türkiye'nin eskisinden pek bir farkı yok.

Bir Yasanın İşleyişi

Türkiye'nin kendi kendisinin efendisi olması gerektiği söyleniyor. Yerli ve yabancı herkes için bu toprakların kanunları geçerlidir. Yasalarının mükemmel olmadığına ya da yönetiminin yozlaşabileceğine dair hiçbir ima olmamalıdır. Yabancı, yerli ile adil ve eşit adalet görecektir. Bir yasanın işleyişine ve yabancılara uygulanmasına ilişkin bir örnek verelim. Aylar önce Ankara Hükümeti içki yasağı getirmeye karar verdi. Zamanla bu maestro kanun haline getirildi ve yürürlüğe konmasına karar verildi. Çoğunluğu yabancı olan tüm şarap ve ispirto tüccarlarının ve tüm alkol perakendecilerinin faaliyetlerine son vermeleri gereken bir tarih belirlendi; sadece Müttefik birliklerin yararına açık kalmasına izin verilen belirli sayıda işletme için bir istisna yapıldı. Bu tarihten hemen önce iki aylık bir gecikme olacağı duyuruldu. Zaman içinde tedbir tekrar gündeme geldi ve yine ertelendi. Her erteleme, şarap ve ispirto satıcılarının ev ev ziyaret edilmesine ve "ertelemeyi kolaylaştırmak için" bir miktar para alınmasına vesile oldu. Sonunda 16 Temmuz'un artık erteleme yapılamayacak geri dönülmez bir tarih olarak belirlendiği duyuruldu. Açık kalmasına izin verilen işyerlerinin bir listesi yayınlandı ve yaklaşık 2.500 işyerinin kapatılacağı duyuruldu. Üç resmi açıklamanın yayınlanmasından sonraki üç

saat içinde yeni bir erteleme yapıldı. Ancak her zamankinden daha zengin bir hasat elde edilmişti. Ve böylece içki yasağı yasası, alkollü içkilerden alınan olağan ağır verginin ötesinde ve üstünde artırılan, Maliye için çok ihtiyaç duyulan bir gelirin yinelenen aralıklarla toplanması için uygun bir kurgu olarak rafa kaldırılmış olarak kaldı. O halde burada, kuşkusuz iç idareye ait olan, ülkenin sıradan dini ve mezhepsel olmayan yasalarının tipik bir örneği olan bir yasa söz konusudur. Uygulandığı yöntemler, İstanbul'un idari geleceğine dair güven ya da umut vermemektedir.

Bu örnekle karşılaştırılacak bir başka örnek ise yabancıları daha doğrudan etkilemektedir. Yabancı sigorta şirketlerinin İzmir'deki savaş hasarını ödemeyi reddetmesi, Türkler tarafından şirketlerin İstanbul'daki tüm mallarına el koyma tehdidiyle karşılandı. Ancak burada Müttefik kuvvetler devreye girdi ve her bir özel mülkün Müttefik birlikler tarafından cebren savunulacağını duyurdu. Bu konudan bir daha haber alınamadı. Ancak bunun sonucunda sigorta şirketlerinin çoğu İstanbul'u terk etti. Gelecekte kendilerini neyin beklediğinin farkına vardılar.

Parlamenter Sistem

Yeni Türkiye'nin şimdilerde Batı çizgisinde örgütlendiği ve Anayasasının Batı topraklarındaki Parlamenter sisteme dayandığı söyleniyor. Acaba kaç kişi Balkan topraklarındaki "Parlamenter sistemin" her zaman onu kendi amaçları doğrultusunda eğip bükecek kadar güçlü birinin insafına kaldığını fark ediyor? Bazen Bulgaristan'da olduğu gibi kırılır; genellikle Romanya ve Yunanistan'da olduğu gibi zorlamalara dayanır ve kalır, ancak bu tür durumlarda "Parlamenter sistem" unvanı en iyi ihtimalle bir ülke unvanıdır. Türkiye de bir istisna değildir. Ama o daha basit ve açık sözlü, bunu vahşi bir festivale dönüştürdü. Türkiye'deki son genel seçimlerle ilgili törenleri görme ayrıcalığına sahip oldum. Son oylama Haziran ayının üçüncü haftasında gerçekleşti. Seçmenler çeşitli merkezlerden toplanan ve Pera'ya Galata Seraf'a gönderilen sandıklara akın etti. Sandıkların gönderilmesi muhteşem bir geçit törenine vesile oldu. Oy verenlerle dolu taksiler ve arabalar, hörgüçlerinde renkli flamalarla kaplı sandıkların bulunduğu develerin arkasından geliyordu. Kortejin her bölümünün önünde, Doğu Trakya'dan gelen vahşi Lozanlar ve Komitacılar, her iki ellerinde açık bıçaklar sallayarak "bıçak dansı" yapıyorlardı. Aralıklarla, tüfek ve süngüyle silahlanmış, ancak motorları olmayan itfaiye müfrezeleri ve yine tepeden tırnağa silahlı denizci bölükleri vardı. Flüt ve zil, Pera sokaklarındaki bu garip ve Doğulu tabloyu tamamlıyordu. Coşku her yerdeydi ve insan burada gerçekten de Parlamento'nun güneşi altında yer alma hakkını savunmaya hevesli bir vilayet olduğunu hissediyordu. Belki de böylesine bariz bir halk samimiyeti karşısında şüpheci olmamak gerekirdi, ancak oy kullanan bir Osmanlı tebaasından prosedürün tam olarak ne olduğunu sordum, bana anlattı. Her şeyden önce, polisten, belirli bir günde belirli bir saatte oy verme yerinde hazır bulunması gerektiğine dair bir tebligat aldığını ve gelmemesinin 25 Türk lirası (3 pound) cezaya tabi olduğunu söyledi. Sandık başına gittiğinde kendisine bir kart verilmiş ve bu karta oyunu basmıştır. Kart daha sonra bir görevli tarafından kaydedildi, o da üzerine bir şeyler yazdı ve üçüncü bir görevli de kartı sandığa attı. Kime oy verdiniz diye sordum. "Hiçbir fikrim yok" diye cevap verdi. Adayların listesi sadece çok az sayıda gazetede yayınlanmıştı.

Ama gözlemci bir yabancı için sonuçlar ne kadar iyi görünüyor. Bize söylenene göre, İstanbul'daki tüm seçmenlerin yüzde doksan beşi oy kullanmış. Bu kesinlikle İngiltere'deki en çekişmeli genel

seçimlerden çok daha büyük bir coşkuyu gösteriyor. Ancak insan yirmi beş Türk liralık ikna edici para cezasını unutuyor ya da bundan habersiz.

Korkunç Bir Frankenştayn

Önemsiz gibi görünen konulara, Şark yaşamının ucubeleri olabilecek şeylere değindim; ancak bunlar tüm sistemin, Milletler Cemiyeti'ne kabul edilmek isteyen cilalı Şarklının altında yatan gerçek, vahşi Türk'ün belirtileridir. 1453 gelenekleri ve her yerde Osmanlı'nın fraklarını ve görkemli kibarlığını kıran Şark'tır. Ülke pan-İslamist bir çılgınlıkla değil, Şovenizmin kusurlarını bağnazlığın tehlikeleriyle birleştiren milliyetçi bir ruhla tüketilmektedir; Kemal'in ayrılıkçılığında başlangıçta var olan az dini etki büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Hareket artık esas olarak siyasidir ve son zamanlarda güçlü bir mali tat almaya başlamıştır. Ankara milletvekillerinin büyük bir çoğunluğunun, hakkında bu kadar polemik yapılan imtiyazlarda doğrudan çıkarları vardır. Hareketin ilk günlerindeki dini coşku sona ermiştir.

Yeni Türkiye davasını bu kadar güzel planlayanlar durup gerçek yeni Türkiye'nin ne olduğuna bakmalıdır. Versailles Antlaşması'ndan bu yana dünyanın gördüğü en korkunç Frankenstein'ı dünyaya getirdiler. Ancak henüz hareket etmeye başlamadı. Yaratıcıları gerçekten de derin bir sorumluluk üstlenmiş durumdalar. Balkanlar şimdiden hareketlendi. Her Balkan başbakanlığında ittifak ve yeniden düzenlemeden söz ediliyor ve her şey bir kez daha kargaşa içinde. "Egemenlik hakları" ve "milliyetçilik" tohumları, çok kısa bir süre içinde savaş ve katliamın acımasız hasadı olarak biçilecektir.

"Bugün Türkiye, Uğursuz Gerçek, Son Zamanlarda İstanbul'da Bulunan Bir Muhabir Tarafından (Turkey Today, The Sinister Reality, By a Correspondent Lately in Constantinople)", The Guardian 2 August 1923 p: 8

"Türkiye ve Balkan Ülkeleri. Bir Kez Daha Avrupa'nin Kokpiti, Son Zamanlarda İstanbul'da Bulunan Bir Muhabir Tarafindan"

This passage discusses the geopolitical situation in Turkey and the Balkan states, highlighting the changing power dynamics and potential conflicts in the region. A discussion of the potential collapse of the Turkish economy due to the departure of foreign forces and the lack of stable financial mechanism.

Bu bölümde Türkiye ve Balkan ülkelerindeki jeopolitik durum ele alınmakta, bölgedeki değişen güç dinamikleri ve potansiyel çatışmalar vurgulanmaktadır. Yabancı güçlerin ayrılması ve istikrarlı bir mali mekanizmanın olmaması nedeniyle Türk ekonomisinin potansiyel çöküşüne ilişkin bir tartışma.

Yeni Türkiye, Büyük Güçlerin eseridir: Yeni Türkiye'nin geleceği, Türkiye'nin kendi komşuları olan küçük Güçlerin elindedir. Savaş öncesi Balkan Devleti artık geçmişte kaldı. Savaştan önce nüfusu sekiz milyonun altında olan Romanya, bugün yirmi beş milyondan fazla nüfusuyla İngiltere ve Galler'den

daha büyük bir ülke ve sonuç olarak en az 300.000 kişilik potansiyel bir ordu Jugo Slavya, hemen hemen aynı oranlarda ve belki de daha fazla etkinlik ve kararlılığa sahip bir devlettir. Bu ülkelerle birlikte Yunanistan, Balkanlar'daki barış ya da savaşla ilgili tüm meselelerle ilişkilidir. Hepsinin kalbinde, kaderine isyan eden, siyasette gerici ve şimdilik gücünden yoksun Bulgaristan yatmaktadır. Ancak hem Dünya'ya hem de Türkiye dahil tüm komşularına duyduğu nefret, onu göründüğünden daha az rahatsız edici bir faktör haline getiriyor. O halde Türkiye'ye karşı, en az yedi yüz bin iyi silahlanmış askerden oluşan bir güce hükmedebilecek olası bir Devletler koalisyonu vardır. Buna karşı, Asya'daki Türkiye Devleti ve Avrupa'daki Türkiye Devleti, toplam beş ya da altı milyon nüfusla, en fazla 150.000 kişilik kötü donanımlı bir ordu kurabilir.

Ancak sorunun bir başka yönü daha var. Jugo Slavya'nın doğu ve batıdaki komşularıyla sorunlar yaşaması hiç de ihtimal dışı değildir. İtalya ile olan ilişkileri hiçbir zaman samimi olmamıştır, Macaristan ile olan ilişkileri ise Orta Avrupa için önemi küçümsenemeyecek bir tehlike merkezidir, İntikamcı, vicdansız ve etkili olan bu ülke sadece fırsatını beklemektedir. Yakın tarihi en büyük kuşkuları uyandıracak şekildedir ve toprak şikayetleri hırslı planlarını kapatmak için sadece bir bahanedir. Jugo Slavya bir kez zayıflık gösterirse, Macarlar fırsatını bulacaktır. Kuzeydoğuda Romanya ile birlikte Rusya da muhtemel olmasa da olası bir tehdittir. Batıda ise ilan edilmiş ve ölümcül düşmanı Macaristan'ın sınırları bulunmaktadır.

Türkiye'nin Avrupa'dan kovulması ve İstanbul ile Doğu Trakya'nın küçük bir uluslararası devlet haline getirilmesiyle, hem Macaristan hem de Bulgaristan monarşileri muhteşem boyutlara ulaşacaktır. Onlara karşı olan birleşik Güçler, şu anda yaptıkları gibi, etkili ve sessiz bir şekilde duruma hakim olabilirler. Mevcut durumun adaletini ya da adaletsizliğini tartışmak istemiyorum. Ancak bu durum yaklaşık beş yıldır Balkanlar'da barış anlamına geliyor ve en azından sürekli barışın tohumlarını içeriyor.

Türk- Bulgar İttifakı mı?

Ancak Avrupa'ya yeniden kabul edilen bir Türkiye, hançerini bir kez daha Balkanlar'a doğrultur. Eğer Romanya kuzeyde ya da batıda yer alsaydı Bulgaristan'ın şansı olurdu. Mevcut Bulgar Hükümeti gericidir. Faşist eğilimlidir ve sadece zamanını beklemektedir. Önümüzdeki Bulgar seçimlerinin halkın sesine tercüman olacağına dair her türlü umut, Tarım Partisi'nin liderleri olmadığı ve sesini duyuramadığı için hayali bir rüya olarak görülebilir. Mevcut rejim gerçek bir seçim riskini göze alamaz. Romanya'nın başka yönlerde müdahil olma olasılığı ve kendi işleriyle yardım edemeyecek kadar meşgul olan Jugo-Slavya ile Bulgaristan hançerin ucu, Türkiye ise onu yönlendiren el haline geliyor. Bu koşullar altında Türkiye ve Bulgaristan arasında bir antlaşma sadece mümkün değil, aynı zamanda muhtemeldir.

Kısacası, Türklerin Avrupa'ya yeniden kabulünün anlamı budur. Türklerin iyi niyet ve inançları hakkında çelişkili haberler duyduk. Aşağıdaki gerçekleri sunmaktan başka bir fikrim yok. Mudanya ateşkesi Ankara Hükümeti tarafından kesin ve kasıtlı olarak bozulmuştur. Geçen 17 Haziran'da Doğu Trakya'ya giden ve Küçük Asya'daki bir limanda yüklenen bir gemi bir İngiliz deniz devriyesi

tarafından durduruldu ve içinde on iki dağ topu ve iki sahra topu ile birlikte büyük miktarda mühimmat olduğu tespit edildi. Kargo Haydar Paşa'daki İngiliz birlikleri tarafından boşaltıldı ve gemi daha sonra serbest bırakıldı. Yine mütareke şartlarına göre Türkiye, Trakya'daki silahlı jandarmasını 10.000 kişiden fazla artırmamayı kabul etmiştir. Şu anda, Doğu Trakya'da Meriç üzerinde tamamen silahlı en az 30.000 kişi bulunmaktadır ve bu vilayette silah taşıma kapasitesine sahip Türk kökenli her erkek vatandaşın şu anda silah taşıdığına dair çok az şüphe vardır. Eğer Türklerin, gelecekteki istasyonlarını garanti altına alan ateşkes şartlarına uyma şekli buysa, antlaşma şartlarına uyma konusundaki iyi niyeti ne olacak ve Boğazlarla ilgili herhangi bir anlaşmanın kaderi ne olacak?

Hoş olmayan gerçekleri kabul etmeliyiz ve bunların en önemlisi, egemenlik haklarına sahip olduktan sonra, böyle bir olasılığı önlemek için yeterince güçlü bir kuvvet bırakılmadığı sürece, Türkiye'nin Boğazları istediği zaman ve istediği şekilde kapatacağıdır. Çanakkale ve İstanbul Boğazı'ndaki tüm kaleler yok edilmiştir, ancak bu hayali bir rahatlıktır. Boğazlarda bile kalelerin devri geçmiştir. Kıyı boyunca yerleştirilmiş ağır toplar gereken her şeyi yapabilir. Anadolu'da bir yerlerde gerekli silahlara sahiptir ve Türkiye hiçbir anlaşmanın kendisini bunları yerleştirmekten alıkoymasına izin vermeyecektir. Garanti güçlerimizin bu noktada ya da önümüzdeki uzun yıllar boyunca Boğazlar'dan ayrılması, yalnızca savaştan önceki duruma eşdeğer değil, çok daha kötü bir durum yaratacaktır.

Türkiye'nin Fransa'ya Güvensizliği

Ancak, zayıf bir iyimserliğe zemin hazırlayan bir faktör bulunmaktadır. Türkiye, kendi yöntemleri ne olursa olsun, İngiliz yöntemlerine, İngiliz amaçlarına ve İngiliz iyi niyetine saygı duymayı öğrenmiştir. Öte yandan Fransızlara karşı derin bir güvensizlik hissetmektedir. Ya Fransızların Türklere olan inanç beyanlarındaki aşırı açık sözlülük ya da Fransızların İstanbul ve Gelibolu'da antantı açıktan açığa bozmaları, biri ya da diğeri, Türkleri Fransızların dostluğunun kendi başına arzu edilir bir amaç olmadığına ikna etmiştir. Sebep ne olursa olsun, Fransızların artık ne Ankara'da ne de İstanbul'da kabul edilebilir olmadığı açıktır.

Bir şey daha gelecek için sorun yaratabilir. Ankara yeni Türkiye'nin başkenti değildir ve asla olamaz. Küçük Asya'nın kuş uçmaz kervan geçmez yerlerinde gizlenmiş olan Millet Meclisi milletvekillerinin dış dünyanın gerçeklerini anlamaları pek mümkün değildir. Bakış açıları en iyi ihtimalle taşralı olmalıdır. Bu arada Konstantinopolis, üç kıtanın coğrafi merkezi olarak kalmaya devam etmektedir. Bir imparatorluk başkenti olması artık tesadüfi bir seçim değildir. Ancak Yeni Türkiye olarak adlandırılan küçük Balkan Devletleri için bir başkent değildir. Avrupa'nın başkentidir, dünyanın başlıca uluslararası şehridir ve geleceği pek de parlak olmayacaktır.

Son olarak uluslararası finans sorunu var. Şu anda Türk parası, büyük ölçüde Müttefik kuvvetlerin ödemeleri için Türk parasının yoğun bir şekilde satın alınması nedeniyle, savaş değerinin sadece yedide birine düşmüştür. İşgal güçlerinin ve onlarla birlikte tüm düzen unsurlarının ve her türlü yabancı korumanın ülkeyi terk etmesi, borsanın çöküşüyle aynı zamana denk gelecektir. Ancak Türkiye'nin parasını dengeleyecek bir yeri yok. İzmir ve onun büyük ihracat ticareti ölmüştür; Bursa ipek endüstrisi ipek işçileriyle birlikte yok olmuştur. Geriye Anadolu'nun maden zenginliğinden başka

bir şey kalmamıştır ve bunun da Türk devleti için dikkate değer bir şey üretmesi yıllar alacaktır. Bu, Türkiye'nin hiç korkmadığı bir iflas dönemidir. Yeni Türk devletinin çöküşü, Türkiye'nin komşularının yeniden bir araya gelmesinin ve belki de yeni bir Balkan ittifakının işareti olacaktır. Bizim isteksiz davranışlarımız ve Fransa'nın entrikaları sayesinde Balkanlar bir kez daha Avrupa'nın kokpiti haline geldi.

"Türkiye ve Balkan Ülkeleri. Bir Kez Daha Avrupa'nin Kokpiti, Son Zamanlarda İstanbul'da Bulunan Bir Muhabir Tarafindan (Turkey and Balkan States. The Cockpit of Europe Once More, By A Correspondent Lately in Constantinople)", The Guardian 4 August 1923 P: 6

"Türkiye Antlaşmayı Nasıl Ele Alıyor? Gelecek için Korkular"

An initial reaction of the Turkish public to the Lausanne treaty and their optimism regarding the newfound independence of Turkey. Nonetheless, for the time being, the focus is on ratifying the treaty and celebrating Turkey's newfound independence.

Türk kamuoyunun Lozan Antlaşması'na ilk tepkisi ve Türkiye'nin yeni bağımsızlığına ilişkin iyimserliği. Bununla birlikte, şu an için odak noktası antlaşmanın onaylanması ve Türkiye'nin yeni bağımsızlığının kutlanmasıdır.

Yeni Ankara Meclisi önümüzdeki ay Lozan Antlaşması'nı onaylama görevini üstlendiğinde, antlaşmanın kabul edilmesinden yana olan ve hatta antlaşmayı bir tür özgürlük şartı olarak gören bir kamuoyu da beraberinde olacaktır. Ülkedeki mevcut ruh hali, bariz ekonomik dezavantajları (borç sorununun çözülememesi gibi) görmezden geliyor ve bir kenara itiyor ve Müttefik birlikler gittiğinde Ankara'dan bir ekonomik mucize çıkmasını umuyor. Barışın imzalanmasının hemen ardından Türk parasının değer kaybetmesiyle birlikte hayat pahalılığının artmasından dolayı hafif bir telaş olsa da, bu gelişme henüz en iyi gözlemcilerin yakın gelecekte ulaşacağını düşündüğü boyutta değildir. Şu an için baskın olan, uzun bir diplomatik mücadelenin başarıyla sonuçlanmasından duyulan memnuniyettir.

Antlaşma sadece bir savaşı sona erdiren bir belge olarak değil, Türkiye için tam bağımsızlık çağını açan bir belge olarak değerlendirilmektedir. Türkler gururla, ülkelerinin sürekli bölünmeye mahkum olduğu düşüncesiyle sadece bir sorun olarak gördükleri Doğu sorununu nihayet çözdüklerini söylüyorlar. Ancak şimdi antlaşma Türkiye'yi uluslararası toplumun aktif ve eşit bir üyesi olarak tanımakta ve eski bakış açısını ortadan kaldırmaktadır. Türk basınında antlaşmaya ilişkin olarak kamuoyu oluşturan değerlendirmeler bu metne dayanmaktadır.

Yaklaşan Ekonomik Sorunlar

Ankara'nın Milliyetçileri şimdi ülkeye hem iç hem de dış ilişkilerde tamamen yeni bir temel kazandırdılar. İlkinde, özgürlük için yetersiz olduğunu düşündükleri Anayasa'nın yerine, yeni "Temel Yasalar Tüzüğü" olarak adlandırdıkları ve her halükarda itibari olarak ülkeye garip bir düzeyde ileri bir demokratik yönetim sağlayan şeyi koydular. Dış ilişkilerde (inandıkları gibi) dış baskı ve yabancı

ekonomik ve dini müdahale dönemini ortadan kaldırdılar. İç işlerinde Sultanlardan kurtuldular: dış işlerinde Güçlerden kurtuldular. Elde ettikleri için şu anda kendilerini kutladıkları durumun özeti budur ve Ankara Meclisi tarafından onaylanması sadece bir tür şükran mührü olacaktır.

Yeni durumun zorlukları ancak onaylandıktan sonra hissedilecektir, Kemal Paşa ulusa gönderdiği son mesajında "mükemmel bir sosyal düzen, zenginlik, refah ve sanayi" vaat etmiştir. Bu vaatlerde bulunmanın, onları gerçekleştirmekten daha kolay olduğu görülecektir. Tarafsız tüm gözlemciler yeni dönemin ülke için bir ekonomik gerileme dönemi olacağını öngörmektedir. Bu beklenti daha şimdiden Türk parasının değer kaybında kendini göstermekte ve müttefiklerin tahliyesi sırasında daha da artması beklenmektedir. Sterlin, Frank ve Dolar cinsinden önemli bir aylık harcama gücüne sahip kuvvetlerin altı hafta içinde geri çekilecek olması, Türk parasının daha da çökmesine neden olacağı kesin olarak kabul edilen unsurlardan biridir. Daha kalıcı bir başka unsur ise, yeni bağımsızlıklarına kavuşan Türklerin, ülkenin ekonomik yaşamının ana merkezi olan İstanbul'da şu anda ekonomik yönetim konusunda herhangi bir yetkinlik göstermemeleridir. Aksine, sağlam ve uygulanabilir olmayan kısıtlamalar ve düzenlemelerle ticareti zorluyor ve engelliyorlar. Bunun sonucu olarak tüccarlar ticaretten kaçınmakta ve idari yöntemlerinin sadece özel ve belki de yabancı çıkarlara değil, ülkenin refahına da darbe vurduğu konusunda Türkleri ikna edene kadar beklemektedirler. Bu aydınlanmanın geleceğinden şüphe yok, ancak Kemal Paşa'nın güzel sözlerine rağmen, uzun bir ekonomik gerileme döneminin yaklaşmakta olduğunu öngörmeyen kimse yok.

Ekonomik sorun ve ekonomik uyumun zorlukları yakın gelecekte ana düğüm noktası olacaktır. Yakın Doğu'da tahmin edilebileceği kadar uzun bir süre boyunca, uluslararası politikada Türkiye açısından önem taşıyan çok az gelişme olacaktır. Türkiye bağımsızlık ve izolasyondan yana tavır almıştır ve şu an için bu izolasyon ve bağımsızlığı korumaktan başka bir şey yapmaya niyeti yoktur. Eğer karışıklıklar çıkarsa, bunlar dışarıdan gelecektir, örneğin Rusya ile mevcut gergin ilişkilerden kaynaklanabilir. Ayrıca önümüzdeki seçimlerde Yunanistan'da ya da Yugoslavya veya Bulgaristan'da pek de olası olmayan bir karışıklığı takip edebilecek başka olasılıklar da her zaman mevcuttur. Dünyanın bir bölümündeki siyasi ateş, rahatsız edici olasılıklar açısından zengin olmaya devam etmektedir. Ancak şu an için Türkiye resmi olarak ortaya çıkabilecek her türlü sorunun dışında kalmak istemekte ve hatta şimdilik bu sorunlardan fayda sağlamayı dahi düşünmemektedir. Liderleri, diğer halklardan dostane bir bağımsızlık içinde, kendilerini geri kalmış bir halkın ekonomik refah ve idari verimlilik unsurlarında temel eğitimine adamak istemektedir.

Eğer Kemal Emekli Olursa

Karşılaşılacak ilk zorluk ekonomik olacaktır ve ülke ilk olarak parasının düşmesi ve zaten yüksek olan hayat pahalılığının artmasıyla neredeyse kaçınılmaz bir gerileme döneminden geçmek zorunda kalacaktır. Ancak bu, Türk liderlerin yüzleşmek zorunda kalacağı zorlukların tamamı değildir. Türk ve diğer çevrelerin ülkede bir iç grevin patlak verebileceğinden bahsettiklerini duymak alışıldık bir durumdur. Mustafa Kemal Paşa'nın kendisine ve fikirlerine adanmış bir Meclis oluşturarak bu mücadele olasılığını şimdilik ortadan kaldırdığı doğrudur. Ancak gelecekte ülkeyi gerçekten kimin yöneteceği sorunu henüz çözülmüş değildir. Savaş dönemi sona erdi ve Kemal Paşa'nın savaş amaçları için oylanan daimi Başkanlığı sona erecek. Kemal Paşa (her zaman arzuladığını söylediği gibi) sade vatandaşlığa ve sade

siyasi liderliğe geri dönecektir. Bu arada Halife dikkatle arka planda ve siyasete herhangi bir katılımın dışında tutulur. "Milletin" hükümdar olacağını söylemek ve "mutlak demokrasiye" ulaşıldığını teyit etmek kolaydır. Ancak bu söylemlere pratikte inanılmasını sağlamak o kadar kolay değildir ve Türkiye'nin bugünkü anormal başsız durumunun er ya da geç değişeceğini öngörmeyenler az değildir. Bu değişimin Türk siyasetinin grev geleneği olan geleneklerine göre mi yoksa barışçıl bir uyumla mı gerçekleşeceği tartışma konusudur. Ancak bu idari sorunun, Lozan Antlaşması'nın kutsadığı milliyetçilikten kaynaklanan geleceğin sorunlarından biri olacağı, her tarafça muhtemel olarak kabul edilmektedir.

Kemal Paşa'nın birlik konusunda sürekli ısrarcı olmasının nedeni budur. Anlaşılan o ki, Mussolini benzeri bir eylemde bulunmazsa, Türkiye'nin bağımsız refahının başlangıcının iç politikada yıkılabileceğini görüyor. Bununla birlikte, mesele ne olursa olsun, geleceğin bu daha az olumlu görünümleri şimdilik gözden uzak tutulmaktadır ve Türk halkı ve Meclisi, ülkelerinin kurtuluş sözleşmesini onaylama bayramı yapacaktır.

"Türkiye Antlaşmayı Nasıl Ele Alıyor? Gelecek için Korkular. (How Turkey, Takes the Treaty. Fears for the Future. (From A Correspondent)", The Guardian 8 August 1923 P: 8

"Ankara Yeni Türk Başkenti Olarak Kalacak, Değer Savaşta Kanıtlandı. "Her Türlü Sonuca Hazırlıklı Olmalıyız"

Ali Fuad Pasha's statement that Ankara will remain the capital of the new Turkish government. The foreign affairs commission led by Yusuf Kemal Bey is responsible for examining the treaty.

Ali Fuad Paşa'nın Ankara'nın yeni Türk hükümetinin başkenti olarak kalacağı yönündeki açıklaması. Yusuf Kemal Bey başkanlığındaki dışişleri komisyonu anlaşmayı incelemekten sorumludur.

Yeni Meclis'in başkan yardımcısı Ali Fuad Paşa basına verdiği demeçte Ankara'nın yeni Türkiye'nin başkenti olarak kalacağını açıkladı. " İstanbul'un büyük bir şehir olarak konumunu korumak için her şeyi yapacağız" dedi, " ancak onu hükümet merkezi haline getirmeyi düşünmüyoruz bile, ölümden dirilen biri gibiyiz ve önümüzde daha uzun yıllar sürecek bir mücadele var.

"Askeri başarımız, hükümet merkezini Ankara'ya taşımış olmamızdan kaynaklanıyordu ve ilk barış deneylerimizi de orada yapmalıyız. Ne zaman bir dış tehlike ile karşı karşıya kalsak, iç bölgelere çekilmek zorunda kaldık ve orada gücümüzü yeniden oluşturduk. Gelecekte her türlü olasılığa karşı hazırlıklı olmalıyız. Eğer bu adım uzun zaman önce atılmış olsaydı, Anadolu şimdi son derece müreffeh olurdu. İkinci Millet Meclisi'nin Ankara'da açılmış olması, buranın hükümet merkezi olarak kalacağı anlamına gelir. Bu mesele halledilmiştir."

Ali Fuad, Ankara'nın yeniden inşasına ve modern tesislerin kurulmasına hemen başlanacağını, yeni bir demiryolu ağının da Ankara'ya hava kontrol konumu kazandıracağını söyledi. Köylülerin artık ulusal siyasi yaşamla dirsek temasında olmaları ve Meclis tartışmalarına katılmaları da bir avantajdı.

Anladığım kadarıyla bu nedenlerin yanı sıra milliyetçiler İstanbul'a döndükleri takdirde parti bütünlüklerinin bozulmasından korkuyorlar, yönetimin kendi tekellerinde olmasına karşı itirazlar gelişiyor.

Yarinki Anlaşma

Ankara Dışişleri Komisyonu, Lozan Antlaşması'nı bugün incelemeye başladı ve Cumartesi günü görüşülmek üzere Meclis'e sunması bekleniyor.

Eski Başbakan Rauf Bey, Kemal'in kişisel arzusu olması nedeniyle emekliliği büyük yorumlara neden olmuş, acil dinlenmeye ihtiyacı olduğu gerekçesiyle üç ay izin istemiş, Meclis de bu talebi kabul etmiştir. Eski Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal Bey, antlaşmayı inceleyen Dışişleri Komisyonu'na başkanlık etmektedir.

"Ankara Yeni Türk Başkenti Olarak Kalacak, Değer Savaşta Kanıtlandı. Her Türlü Sonuca Hazırlıklı Olmalıyız (Ankara To Remain New Turk Capital, Value Proved in War "We Must Be Prepared for Any Eventually)", The Guardian 17 August 1923 P: 7

"Memnuniyetsiz Türkler. Antlaşma Sınırlarına İlişkin Şikayetler. Suriye, Trakya Ve Musul"

This highlights the dissatisfaction among Turkish deputies regarding certain aspects of the treaty of Lausanne. When the ex-foreigner minister, Yusuf Kemal, presented the treaty to the assembly, it was praised as the work of Mustapha Kemal, eliciting unanimous applause, and indicating the general sentiment of the assembly towards the treaty.

Bu durum, Türk milletvekilleri arasında Lozan Antlaşması'nın bazı yönlerine ilişkin memnuniyetsizliğin altını çizmektedir. Eski Hariciye Nazırı Yusuf Kemal antlaşmayı meclise sunduğunda, antlaşma Mustafa Kemal'in eseri olarak övülmüş, oybirliğiyle alkışlanmış ve meclisin antlaşmaya yönelik genel hissiyatını göstermiştir.

Dün Ankara meclisinde antlaşmanın görüşülmesine başlandığında bazı milletvekilleri zayıf noktalar üzerinde itirazlarda bulundular, ilk konuşmacılar antlaşmada bırakılan güney sınırı durumuna şiddetle saldırdılar ve Türklerin duygularını Hamdullah Subhi ile ilgili Fransız duygularıyla karşılaştırdılar. Antlaşmayı Türkiye için bir hayat şartı olarak nitelendirmesine, İskenderiye ve Antakya Türkleri'nin Fransa'ya tabi olmalarına şiddetle içerlediklerini ve onun yönetimi altında çok rahatsız olduklarını söylemesine rağmen, bu durum devam ettiği sürece Türklerin arzuladığı barış ve huzur döneminin tehlikeden muaf sayılamayacağı konusunda meclisi uyardı.

Bir başka milletvekili özellikle Musul sınırına değinerek, bütün Türklerin güney sınırı dışında kalan Türk, Türkmen ve Kürt köylerinde Türk bayrağının yeniden dalgalanacağına inandığını söyledi.

Trakyalı vekil başka itirazlarda da bulundu. "Antlaşma" dedi, " ileriki nesiller için, belki de bizim için bile tehlike dolu bir geleceği işaret ediyor. Avrupa'nın 1913 sınırlarını güvence altına almakta başarısız olduk. Edirne'nin konumu çok tehlikeli. Aslında Batılı devlet adamları, Trakya'da yarattıkları durumla Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan arasında verimli bir bahane oluşturmuşlardır.

Üç eleştiriye rağmen, bugün diğer milletvekilleri tarafından da devam edilecek, antlaşma ezici bir çoğunlukla onaylanacak, eski dışişleri bakanı Yusuf Kemal antlaşmayı meclise sunduğunda Mustafa Kemal'e takdim ederek şöyle diyecektir: "Bu antlaşma tamamen sizin eserinizdir Paşam." Bu, Meclis'in antlaşmaya hangi gerçek duygularla yaklaştığını gösteren bir alkış kopardı.

"Memnuniyetsiz Türkler. Antlaşma Sınırlarına İlişkin Şikayetler. Suriye, Trakya Ve Musul (Dissatisfied Turks. Complaints of the Treaty Frontiers. Syria, Thrace, And Mosul)", The Guardian 23 August 1923 P: 6

"Türkiye'ye Karşi İddialar, "Eldeki Kuş" Politikası, Başbakan'ın Sir E. Stockton'a Yaptığı Açıklama"

Sir Edwin Stockton, a member of parliament, questioned the British Government regarding the settlement of British claims against Turkey under the Treaty of Lausanne. The British Government emphasized that the available funds proportionally to the claimants based on the claims.

Parlamento üyesi Sir Edwin Stockton, Lozan Antlaşması uyarınca İngiltere'nin Türkiye'den taleplerinin karşılanması konusunda İngiliz Hükümetine soru yöneltti. İngiliz Hükümeti, mevcut fonların taleplere göre hak sahiplerine orantılı olarak dağıtılacağını vurgulamıştır.

Geçen oturumda, M.P. Sir Edwin Stockton, Lozan Antlaşması uyarınca Türkiye'ye karşı İngiliz taleplerinin karşılanması konusunda hükümete soru yöneltti. Başbakan, meclisin ayağa kalkmasından hemen önce uzun bir açıklama yaparak, 5.000.000 poundluk bir meblağın karşılanmak üzere müttefiklerin emrine verildiğini belirtti. Ancak bu cevap bazı noktaları belirsiz bıraktığından, Sir Edwin Başbakan'a bir mektup yazarak diğer müttefiklerin buna ne kadar katıldığını ve İngiltere'nin payının ne olduğunu sordu. Ayrıca, bu 5.000.000'luk payla ilgili olarak ileri sürülebilecek taleplerin sadece Türkiye'ye karşı mı olduğunu sordu.

Sir Edwin, Downing Street 10 numaradan aşağıdaki mektubu aldı: -

"Sayın Sir Edwin Stockton, - Başbakan, ayın 4'ündeki mektubunuzda talep ettiğiniz bilgileri size iletmemi istedi:

"5.000.000 altın tutarındaki meblağa katılacak olan müttefikler İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya ve Romanya'dır. Japonya ve Romanya'nın taleplerinin son derece küçük olacağı tahmin edilmektedir. İlgili havayolları, mevcut meblağların, Komisyon'un karşı çıktığı şekilde, talep sahipleri arasında talepleri oranında dağıtılması için bir Komisyon kurulmasını öngören bir anlaşmayı görüşmektedir."

"Komisyon, 1 Ağustos 1914'ten Türkiye ile yapılan antlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihe kadar savaş sırasında Türkiye'ye karşı yapılan doğrudan ve hasara ilişkin tüm tazminat taleplerini ve ayrıca İzmir'deki yangından kaynaklanan ve sigorta şirketlerinden tazminat alınamayan benzer hasar taleplerini değerlendirecektir."

"Mevcut meblağların Komisyon'un taleplerinin sadece belli bir yüzdesinin ödenmesini sağlayacağı doğrudur, ancak İngiliz Hükümeti, bugünkü Türkiye'nin yoksul hükümetinin kesinlikle yerine getiremeyeceği büyük meblağları ödemek için kağıt üzerinde mahkumlar elde etmeye çalışmanın beyhudeliği konusunda güçlü bir şekilde etkilenmiştir; Hükümetin görüşüne göre, talep sahipleri, kesinlikle mevcut olan ve müttefiklerin elinde bulunan büyük bir meblağın talepleri için ayrılmasıyla, Türkiye'den tam bir merhamet elde etmek için teorik bir hak elde etmiş olsalardı olacaklarından çok daha iyi durumda olacaklardır. Almanya bir yana, Avusturya, Macaristan ve Bulgaristan'la ilgili geçmiş deneyimler, bu tür durumlarda, hak iddia edenler açısından, eldeki bir kuşun çalılıktaki çok sayıda kuşa bedel olduğunu kesin olarak göstermektedir. - Saygılarımla." (İmza)

"Türkiye'ye Karşi İddialar, "Eldeki Kuş" Politikası, Başbakan'ın Sir E. Stockton'a Yaptığı Açıklama (Claims Against Turkey, "Bird in The Hand" Policy, Premier's Explanation to Sir E. Stockton)", The Guardian 23 August 1923 P: 10

"Türkiye'nin Geleceği, Tek Bir Güce Bağımlı Olmamak, İsmet Anlaşma Üzerine, İngiliz Tahliyesi Başladı"

In his speech defending the Treaty of Lausanne, İsmet Pasha emphasized that the treaty was the result of a long political struggle that began at Mudania, where Turkey faced the treat of distant powers after years of strained relations with the west. He declared that the new Turkey would never place unlimited trust in any single power, emphasizing its determination to maintain independence and not rely excessively on external forces.

İsmet Paşa, Lozan Antlaşması'nı savunduğu konuşmasında, antlaşmanın Mudanya'da başlayan uzun bir siyasi mücadelenin sonucu olduğunu, Türkiye'nin Batı ile yıllarca süren gergin ilişkilerinin ardından uzak güçlerin muamelesiyle karşı karşıya kaldığını vurguladı. Yeni Türkiye'nin hiçbir güce sınırsız güven duymayacağını ilan ederek, bağımsızlığını koruma ve dış güçlere aşırı güvenmeme konusundaki kararlılığını vurguladı.

İsmet Paşa'nın dün anlaşmayı savunan konuşması, muhalefet sözcülerinin eleştirilerine cevap vermeye tenezzül etmedi. Paşa, her zaman siyasi eylemden hoşlanmayan aşırı uçların olduğunu ancak askeri eylemin sona ermesi gerektiğini söyledi. Antlaşma, Türkiye'nin Batı ile ilişkilerinin uzun yıllar boyunca kopması nedeniyle tehlikeye giren mesafeli bir ruhla karşı karşıya kaldığı Mudanya'da verilen uzun bir siyasi mücadelenin sonucuydu. M. Kemal'in önderliğinde çok çalışılarak kazanılan bu antlaşma, gerçek barışı ve dostane uluslararası ilişkileri tesis edecekti: "Kapitülasyonlardan arınmış, homojen bir Türkiye oluşturuyor ve devlet içinde devlet yaratıyordu. Bu da Türkiye'ye açık bir gelişme alanı ve büyük avantajlar sağlamaktadır.

Çok sayıda Türk'ün yeni sınırların dışında kaldığının doğru olduğunu, ancak barışın sağlanmasının bunun için bir teselli olması gerektiğini söyledi. Türkiye'nin gelecekteki dış politikasına atıfta bulunarak, yeni Türkiye'nin kendisini asla tek bir güce sınırsız bir güvenle bırakmayacağını söyledi.

"Türkiye'nin Geleceği, Tek Bir Güce Bağımlı Olmamak, İsmet Anlaşma Üzerine, İngiliz Tahliyesi Başladı (Turkey's Future, Dependence On No One Power, Ismet on The Treaty, British Evacuation Begun)", The Guardian 25 August 1923 P: 9

"Yabancı/ İstanbul'daki Kapanış Sahnesi"

The closing scene of the British evacuation from İstanbul leaves a positive impression on the Turks. The promptness and efficiency of the British troops as well as their considerable and orderly conduct are admired by the Turks.

İngilizlerin İstanbul'dan tahliyesiTürkler üzerinde olumlu bir izlenim bırakır. İngiliz birliklerinin çabukluğu ve etkinliği ile hatırı sayılır ve düzenli davranışları Türkler tarafından takdir edilir.

Bir insan için sık sık, uzun yaşamında hiçbir şeyin, onu bırakma biçimi kadar ona benzemediği söylenir. Türklerle ilişkilerimizin uzun tarihinde gururla ya da zevkle geriye bakamayacağımız çok şey var, ancak en hayal gücü zayıf İngiliz, kapanış sahnesinin İstanbul'da yarattığı etkiyi affedilebilir bir parıltıyla okuyacaktır. Bize söylenenlere göre Türkler, birliklerimizin tahliyeyi gerçekleştirirken gösterdikleri çabukluk ve etkinliğe hayranlık duymakta ve işgal kuvvetlerinin davranışlarına damgasını vuran saygı ve iyi düzeni minnetle anmaktadırlar. Bu tahliye, Avrupa tarihinde çok uzun ve çetrefilli bir dönemi sona erdiriyor. Son aylar endişe ve tehlikelerle doluydu ve eğer Müttefik kuvvetler daha az yetkin ellerde olsaydı Avrupa korkunç bir felaketten kurtulamazdı. Ancak bu krizde diplomatik beceri ve soğukkanlılığı, asalet, nezaket, sempati ve sabır gibi büyük ahlaki niteliklerle birleştiren bir asker tarafından temsil edilme şansına sahip olduk. Dünya, bu endişeli ayların samimi tarihi ortaya çıkana kadar Sir CHARLES HARRINGTON'ın tam derinliğini bilemeyecek, ancak şimdiden biliyoruz ki İngiliz askerinin İstanbul'dan aklını, sözünü ve öfkesini koruyan bir adam karakteriyle ayrılmasını ona borçluyuz. Napolyon'la yapılan Büyük Savaş'ın sonunda onu yenen halk, Avrupa'nın en az militarist halkı haline geldi. Bunun nedeni, Bay TREVELYAN'ın yakın geçmişte yazdığı kitabında da belirttiği gibi, Wellington Dükü'nün bakış açısındaydı. O ve onun zamanındaki askerler için subay sadece geçici olarak askeri görevlerini yerine getiren bir beyefendiydi. Türk gazetelerinin Sir CHARLES HARINGTON'a, başkomutan olarak İstanbul sakinlerinin duygularını ve rahatını düşünme zahmetine katlandığı için teşekkür ettiklerini okuduğumuzda, İngiliz Ordusu'nda hala en iyi askerin en gerçek beyefendi olan adam olduğu gerçeğinin geçerli olduğunu hatırlıyoruz.

İstanbul'daki "Times" muhabirinin söylediğine göre tahliye sırasında sadece iki tören yapılacakmış. Bunlardan bahsedilmesi bazı ironik düşünceleri akla getiriyor. Kırım'da şehit düşen İngiliz askerleri için bir anma töreni ve Gelibolu'da şehit düşen İngiliz askerleri için de bir başka tören yapılacak. Geçmişte Türkiye'yi Avrupa'da tutmak için ne kadar uğraştıysak, birkaç yıl önce de Türkiye'yi Avrupa'dan çıkarmak için o kadar uğraştık. Biz tutarsız davrandık ama herkes de öyle davrandı. Çünkü Türk bir yabancı olarak görülmesine ve düşünülmesine rağmen, Hristiyan Avrupa ona karşı hiçbir zaman birleşemedi. Bu durum, Haçlı Seferleri sırasında bazı Haçlıların, daha zayıf Hıristiyan devletleri

yağmalamanın cazibesine kapılarak ortak girişimden uzaklaştığı zamanlarda da geçerliydi. O zamandan beri Avrupa tarihi için bu doğrudur, çünkü Türkiye en suçlu anında her zaman büyük güçlerden birinin ya da diğerinin yardımına güvenebilirdi. Bir zamanlar bu İngiltere'ydi, başka bir zaman Almanya, başka bir zaman Fransa. Aslında Türk sorununu çözümsüz kılan da bu karmaşıklıktı. Avrupa'nın hırslı politikacıları her zaman Türkiye'yi nasıl kullanabileceklerini düşündüler ve bu nedenle Türk sorununu çözmeye yönelik herhangi bir girişim, sizin kastettiğiniz konferansın neden başarısızlıkla sonuçlandığına neden oldu çünkü Türk sorununun çözümü hiçbir zaman diplomasinin ilk hedefi olmadı. Türkiye her zaman birilerinin piyonu oldu. Kimse ona eşit muamele etmedi, çünkü onun tarafını tutanlar, onun itibarsız karakterini ondan taviz koparmak için bir bahane olarak kullandılar. Avrupa'nın Türkiye ile ilişkilerinin en mükemmel örneğini belki de Prens Cem'in hikayesinde bulabilirsiniz. Cem, kardeşi 2. Bayezid ile taht için savaşmış, yenilmiş ve Rodos'taki Aziz John Şövalyelerine sığınmıştı. Kendisine güvenli bir yol verildi ve Avrupa'ya büyük bir çağrı yapmak üzereydi, ancak 2. Bayezid, Şövalyelere kardeşini esir tutmaları için rüşvet teklif ettiğinde, bu cazibe onlar için çok fazlaydı. O zamandan beri Cem'in şahsı en değerli mülktü ve bir sigorta poliçesi gibi bir hükümdardan diğerine transfer edildi, sonunda Papa 6. Aleksandr' ın gözetiminde öldü. Türkiye'ye Avrupa böyle davrandı. Herkes ondan bir şeyler aldı; bizim payımıza düşen Kıbrıs'tı. Atalarımız sorunu Hristiyan ve Türk arasındaki sorun olarak görürlerdi; ama sorun aslında Hristiyan ve Hristiyan arasındaydı, Türk sırayla bir Hristiyan tarafından kullanıldı.

Türklerin sahadaki ezici yenilgilerinden Sevr barışı yerine ikame edilen şartları koparmaktaki olağanüstü başarısı, tarihin önemli bir devamıdır. Herkes yeni Türkiye'nin, son milliyetçi hareketine ilham veren ve onu alevlendiren tüm enerji ve umutları iyi bir şekilde değerlendirebileceğini umacaktır. Ancak başarısının önünde bir tehlike var. Geçmişte hor görülen ırkların hizmet ve yetenekleriyle yaşamış olan Türkiye, yeni özgüveni ve sevinciyle geçmişteki tüm sultanların uyguladığı devlet adamlığını unutma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi, ticaret yapacak, ofisleri dolduracak, sermaye biriktirecek ve ekonomik ve idari yaşamı için beyin sağlayacak Rumlar ve Ermeniler olmasaydı çok farklı olurdu. Bu hor görülen Hristiyanlar Türkler için, 16. yüzyıl İspanyası için hor görülen Mağriplilerden bile daha gerekliydi. İspanya Mağriplileri kaybettikten sonra asla toparlanamadı ve Türkler de Hristiyanları kaybederse kesinlikle başarılı olamayacaklar. Avrupa, İstanbul'un ellerine geçmesinden bu yana geçen dört buçuk asır boyunca Türklere pek faydalı dersler vermedi ama en azından bu etkileyici uyarıyı yaptı.

"Yabancı/ İstanbul'daki Kapanış Sahnesi (Foreign, The Closing Scene at Constantinople.)", The Guardian 28 August 1923 P: 6

“Türkiye’nin Tahliyesi. Altı Haftalık Bir Operasyon,”

General Harrington, in a farewell interview, states that he foresees no difficulties in completing the evacuation of Turkey within six weeks. He expresses confidence in the Allied troops’ positive reputation and wishes for lasting peace and prosperity for Turkey.

General Harrington veda röportajında Türkiye’nin tahliyesinin altı hafta içinde tamamlanmasında herhangi bir zorluk öngörmediğini belirtir. Müttefik birliklerinin olumlu itibarına olan güvenini ifade eder ve Türkiye için kalıcı barış ve refah diler.

General Harrington bu sabah yaptığı veda röportajında, intikalin tam altı hafta içinde tamamlanmasının önünde hiçbir engel görmediğini söyledi. Son çekilme günü olan 4 Ekim’de Müttefik generaller ayrılacak ve sade, görkemli bir veda töreni yapılacak. Her bir Müttefik generaline ayrılış noktasına kadar ilgili orduların eskortları eşlik edecek ve burada bir Türk şeref kıtasıyla selam teatisinde bulunulacaktır.

İşgali değerlendiren General Harrington, askeri bir işgalin acımasız ve zalim olması halinde sorunların daha kolay çözülebileceğini söyledi. Ancak Müttefikler düşünceli ve insancıl olmaya çalışmış, Türklerin duygularına saygı göstermeye ve geçmişte iyi dost olduğumuzu ve birbirimize her zaman saygı duyduğumuzu hatırlamaya çalışmışlardır. İşgal sırasında idare ve güvenlik için alınan bir dizi yararlı önlemden, özellikle temizlik, yolların iyileştirilmesi, sağlık, yangınla mücadele ve diğer konularda alınan önlemlerden ve ticaretin canlandırılmasından söz etti.

Son üç yıl içinde Konstantinopolis’ten 320.000’den fazla mültecinin geçtiğine atıfta bulunmuş ve sadece birkaç bin Rus’un kaldığını belirtmiştir. Aralarında 75,000 Türk’ün de bulunduğu tüm bu mültecilere işgal makamları tarafından yardım edilmiştir. Müttefik birliklerin arkalarında iyi bir isim bırakacaklarından emin olduğunu ifade etti ve ekledi: “Geriye sadece Türkiye’ye kalıcı bir barış ve refah dilemek kalıyor.

“Türkiye’nin Tahliyesi. Altı Haftalık Bir Operasyon (The Evacuation of Turkey. A Six Week Operation)”, The Guardian 1 September 1923 P:10

İSPANYA / SPAIN

Çeviren / Translated by:
Esin TÜYLÜ TURAN[1]

- El Sol -

"Konferansta Türk Talepleri"

Lozan Konferansı sırasında İsmet Paşa başkanlığındaki Türk heyetine, Ankara Hükümeti tarafından sınırlar ve ekonomik özgürlük konularındaki talepleri içeren bir telgraf geldiği hakkındaki söylentilere dair.

About the rumors on the telegram sent by Ankara Government addressed to Ismet Pasha, head of the Turkish Committee in Lausanne, about the Turkish demands on the borders and economic freedom.

İstanbul, 7. İngiltere menşeli haberler, Ankara'dan bu başkente Büyük Millet Meclisi'nin uzun tartışmalar sonucunda İsmet Paşa'ya Lozan Konferansı'nda aşağıdaki noktaların gerçekleştirilmesini içeren bir telgraf geldiğini söylüyorlar:

Birinci: Misak-ı Milli'de planlanan sınırlar.

İkincisi: Yunanlılar tarafından bir tazminat ödenmesi.

Üçüncü: Kapitülasyonların ilgası.

Dördüncü: İran ve Mezopotamya sınırlarında değişiklik ve

Beşinci: Finansal, ekonomik ve politik mutlak özgürlük. (Fabra)

"Konferansta Türk Talepleri" (Turkish Demands in the Conference), El Sol, 7 Kasım 1922, s.5.

[1]Dr., Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Doktora Mezunu, Sakarya, Türkiye.
E-mail: etuyluturan@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4645-9389

"Lozan Konferansı"
"Türkler Musul'u Terk Etmeyecek"

İsmet Paşa'nın Lozan'da Türklerin Musul'u terk etmeyeceklerini declare ettiğine dair.

About the declaration of Ismet Pasha that the Turks will not abandon Mosul.

Paris, 25. Lozan'dan İsmet Paşa'nın kesin olarak Türklerin asla Musul bölgesini terk etmeyeceğini deklare ettiği bildiriliyor. (Fabra)

"Lozan Konferansı (Conference of Lausanne)

Türkler Musul'u Terk Etmeyecek (The Turks will not Leave Mosul)", El Sol, 26 Aralık 1922, s. 5

"Lozan Antlaşmasından Sonra"
"Kayıplar ve Kazançlar"

Lozan Antlaşması ile Türkiye'nin kayıplarına ve kazançlarına değinilen haberde, Türkiye'nin büyük topraklar kaybettiği ancak Balkanlarda tarafsız bölge oluşturmayı başardığı, Boğazları yeniden kontrolüne aldığı, kapitülasyon rejiminden kurtulduğu ve yabancıların hukuki durumu ile ilgili Türk taleplerinin kabul edildiği aktarılmaktadır.

In the news about the gains and losses of Turkey with the Lausanne Agreement, it has been expressed that despite the big territorial losses, Turkey succeeded to determine a neutral zone in the Balkans, control the Straits, got rid of from the capitulation regimen and also Turkish demands on the legal status of the foreigners has been accepted.

Bütün Batı basını, Lozan Antlaşması'nın Avrupa'daki yaklaşık 400 yıllık Türk egemenliğinin misillemesi olduğunu onaylıyor. Ankara milliyetçileri büyük topraklar kaybetti: Arabistan, Mezopotamya, Filistin ve Suriye.

Ancak buna karşılık Balkan yarımadasında muzaffer olarak, Meriç'in iki kıyısında bazen koruyacak yeterli sınırı olmasa da tarafsız bölge oluşturmayı başardılar. Boğazların anahtarını yeniden aldılar ve topraklarında hatırlanamayan bir zamandan beri devam eden kapitülasyon rejimine Avrupa ve Asya'daki ilgili ülkelerde büyük şaşkınlık olmaksızın darbe vurdular.

Karşılık olarak Avrupa devletleri halkların mübadelesini ve hukukî güvenceleri kaybetmişti, böylece Türkiye'de yerleşik Avrupalılar tutuklanabilecek ve dragomanlar olmaksızın hapsedilebilecekler. Türk yetkililer, İstanbul ve İzmir'de yerleşik resmi temsilcilerin kararlarını tanıyacaktır. 1914'te mevcut okullar ve yardım kuruluşları, İsmet Paşa'nın boş terimlerle yazılmış basit bir mektubunun koruması altında kalacaklar. Muharrem kararnamesi ile ilgili hiçbir ifade, Türkiye'nin alacaklılarını güvenceler vermiyor. Türkiye, tamirat adı altında herhangi bir meblağ ödemeyecek. 1914 öncesi

imtiyazlar korunacaktı. Ancak Türkiye'ye kendi vatandaşlarına üretim, taşımacılık ve diğer konularda özel ayrıcalık tanınmasını engellemeyen Kurumlar ve Ticaret Konvansiyonu, doğrudan tüm yabancı çıkarlarını tehdit ediyor.

"Lozan Antlaşmasından Sonra (After the Lausanne Agreement) Kayıplar ve Kazançlar (Losses and Gains)", El Sol, 28 Temmuz 1923, s. 4.

EL IMPARCIAL

DIARIO LIBERAL

FUNDADO POR D. EDUARDO GASSET Y ARTIME

- El Imparcial -

"Poincare'in İsmet Paşa ile Konferansı ve Boğazların Özgürlüğü"

Poincare ile İsmet Paşa, konferans açılış oturumunun ardından bir görüşme yaptılar. Müttefikler boğazların mutlak serbestliğini sürdürmesini ve bütün ticaret ve savaş gemileri için serbest geçiş olmasını istiyor.

After the inaugural meeting of the conference Poincare and Ismet Pasha has been set a meeting. The allies are demanding the strict freeness of the Straits and free pass for all the merchant and war ships.

Lozan, 21. Konferans'ın açılış oturumunun ardından Fransız Meclis Başkanı Senyör Poincare ile İsmet Paşa, uzun bir görüşme yaptılar. Senyör Poincare, geceleyin Senyör Curzon ve Senyör Mussolini'nin onuruna bir yemek verdi.

Müttefiklerin boğazlarda bir garnizon bulundurmayı faydasız bulmaları durumunda boğazların serbestliğini Milletler Cemiyeti'nin oluşturacağı sivil bir komisyon, ofansif olduğu kadar defansif karakterde müstahkemler kurarak sürdürecek.

Türkiye, boğazların serbestliğini tanımak ve sürdürmek ve bütün ticaret ve savaş gemileri için serbest geçiş sağlamak zorunda olacak. Türkiye, son olarak kendisinin dâhil olduğu savaşlarda bile boğazları kapatamayacak.

"Poincare'in İsmet Paşa ile Konferansı ve Boğazların Özgürlüğü" (Conference between Poincare and Ismet Pasha and Freedom of the Straits), El Imparcial, 22 Kasım 1922, s. 1.

"Doğu Sorunu"
"Lozan Konferansı: İngilizler Musul'un Bir Bölümünden Çekilmeye Hazırlar"

Lord Curzon'un konferanstaki Türk heyetine Musul'la ilgili bir teklif gönderdiği ve Musul'un kuzey kesimlerinden çekilmeye hazır olduklarına dair.

About the offer sent by Lord Curzon to the Turkish committee on Mosul issue and the readiness of British to retreat from the northern part of Mosul.

Lozan, 15. Lord Curzon, bu öğleden sonra Türk Heyetine Musul anlaşması ile ilgili bir proje gönderdi. İngilizler, Musul'un kuzey bölgesindeki kısmı Türklere iade etmeye hazırlar ancak güney kesimini ellerinde tutmak istiyorlar. (Radyo)

"Doğu Sorunu Lozan Konferansı: İngilizler Musul'un Bir Bölümünden Çekilmeye Hazırlar (Conference of Lausanne: British are Ready to Retreat from a Parte of Mosul)" El Imparcial, 16 Aralık 1922, s. 1.

HERALDO DE MADRID

- Heraldo De Madrid -

"Lozan Konferansı: Musul'un Türkiye'ye İadesi"
(Conference of Lausanne: Return of Mosul to Turkey)

Musul'un Türkiye'ye iadesi hakkında yapılan görüşmelerde, İngiltere bölgedeki çıkarlarını gözeterek ve petrol konusunda önemli ayrıcalıklar sağlandığı takdirde Musul'un Türkiye'ye iadesine karşı çıkmayacak gibi görünüyor.

In the meetings on the return of Mosul to Turkey, respecting the British interests, England is seemed not to oppose to the return of Mosul to Turkey if she receive privileges on petroleum.

Lozan, 24. Bilindiği üzere Türkiye, Ankara'nın Misak-ı Milli'si temelinde Musul'un Türkiye'ye iadesini talep ediyor. Bu konuda, İngilizler, Büyük Britanya'nın petrol çıkarılması konusunda önemli avantajlar elde etmesi sağlandığı sürece, ona karşı çıkmayacak gibi görünüyorlar.

Bazı haberlere göre, İngilizler, ülkenin genel zenginliklerinin çıkarılmasında İngiliz sermayedarlar ve uzmanların baskın olarak yer almaları şartıyla Musul'u Türkiye'ye iade etmeye razı gelecek

"Lozan Konferansı: Musul'un Türkiye'ye İadesi" (Conference of Lausanne: Return of Mosul to Turkey), El Heraldo de Madrid, 25 Kasım 1922, s. 1.

"Lozan Konferansı: Türk Heyetinin Üzerinde Israr Ettiği Noktalar"

Lozan Konferansı'nda Türk tarafının boğazların durumu ve korunması konusundaki şartları ve yine Boğazlarla ilgili konferansta konuşulan ancak İsmet Paşa'nın Türk çıkarlarına uygun olmadığı için kabul etmeyeceğini açıkladığı hususlar aktarılmıştır.

Turkish conditions about the status and protection of the Straits in the Conference of Lausanne and also conditions that was

Lozan, 9. İsmet Paşa, boğazların gelecekteki rejimi için temel olarak şu şartları sunmuştur:

"1. İstanbul ve Marmara Denizi boğazlarının güvenliğinin daimi garantisi,

"2. Marmara Denizi'ne gelecek gemilerin kuvvetlerinin sınırlandırılması,

"3. Karadeniz'de savaş gemisi bulundurmanın yasaklanması; ve

"4. Savaş ve barış dönemlerinde ticaret gemilerine geçiş serbestliği."

Lozan, 9. İsmet Paşa, aşağıdaki şartları Türkiye için elverişsiz olarak değerlendiriyor ve bu nedenle aşağıdaki gözlemleri yapıyor:

"1. Marmara Denizi, bu denizin kıyılarında yapılan savunma hazırlıkların boğazlardan serbest geçiş üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı ve Anadolu ve Trakya'nın savunulabilmesi için gerekli olmaları nedeniyle müttefiklerin kullandığı boğazlar kavramından ayrılmalı.

"2. Boğazların çevresinde askersizleştirilmiş bölgeler faydasız. Sadece kara müstahkemlerinin ortadan kaldırılması veya iki kıyıdakilerin tutulmasını vurgulamak yeterli.

"3. Türkiye'nin iki kısmını birleştiren askersizleştirilmiş bölgelerde Türk askerlerinin hareketlerine izin vermek gerekecektir.

"4. Türkiye, İstanbul ve boğazlarda tersane ve diğer donanma tesislerini tutmaya ihtiyaç duymaktadır.

"5. Askersiz bölgenin sınırları aşırı genişliğe sahip; ve.

"6. Türkiye, İmroz, Bozcaada ve Semadirek adaları üzerindeki egemenliğinin kabulünü ve Limni ve Yedi Ada'nın otonom ilan edilmesini talep ediyor.

"Lozan Konferansı: Türk Heyetinin Üzerinde Israr Ettiği Noktalar" (Conference of Lausanne: Points that Turkish Committee Insist on), El Heraldo de Madrid, 9 Aralık 1922, s. 3.

"Lozan Konferansı"
"Çalışmalar Önemli Ölçüde Yoğunlaştırılıyor"

Müttefiklerin ve Türklerin Mondros Mütarekesi'nden itibaren almış oldukları kararlar geçerliliğini sürdürecek. Türkler, Lahey Mahkemesinin hukuki tavsiyelerine uyma sözü verecek.

All the decisions given since the Armistice of Mudros will be in force. Turks will assure to abide the legal advises of Hague Tribunal.

Lozan, 4. Politika Komitesi'nin toplantısında Türk Hükümeti ile diğerleri arasında mevcut bazı çıkarlarla ilgili olarak Türk heyetinin teklif ettiği bir formül kabul edildi. Bu formüle göre, müttefikler veya Türkler tarafından 1918 Ekim ayından şimdiye kadar alınan bütün kararlar ve verilen emirler yürürlükte ve geçerli olacaklar ve hiçbir koşulda başka iddialara yer verilmeyecek.

Devamında Politika Komitesi hukuk sistemini değerlendirdi ve İtalya delegesi Senyör Montagna'nın formülünü kabul etti. Bu formüle göre, Türkler, Lahey Mahkemesi tarafından seçilen hukuki tavsiyelere uymaya söz vereceklerdi.

Bay Horace Trumballd (Rumbold) bir sonraki cumartesi gününe kadar konferansın bütün işlerini tamamlaması arzusunu bildirdi.

"Lozan Konferansı (Conference of Lausanne) Çalışmalar Önemli Ölçüde Yoğunlaştırılıyor (Works are Being Condensed Significantly)", El Heraldo de Madrid, 5 Haziran 1923, s. 4

"Toplantılar Devam Ediyor"
"Lozan Konferansı: Farklı Sorunlarla İlgili Anlaşmaya Varıldı"

Konferansta, Osmanlı borçları, saray mülkleri ve Osmanlı Bankası'nın yaptığı ödemeler konularında kararlar alındı. Ayrıca Türkiye, müttefikler dışında bazı ülkelerle ticaret antlaşması imzalama sözü verdi.

Decisions taken on the problems of Ottoman debts, royal properties and payments of the Ottoman Bank. Aldo Turkey promised to sign trade agreements with some countries excluding the allies.

Lozan, 3 Temmuz. Konferans, şu konularla ilgili farklı anlaşmalar sağladı:

Birinci. 1. Türkiye tarafından Yunanistan'a bırakılan Dimetoka bölgesine Osmanlı borçlarının uygun oranda yüklenmesi.

İkinci. Özellikle Türkiye'nin ayrışmasından sonra şekillenen devletlerdeki saray mülkleri.

Üçüncü. Savaş sırasında Osmanlı Bankası tarafından gerçekleştirilen ödemelerin yasallaştırılması, ve

Dördüncü. Türkiye'nin Belçika, Portekiz ve Çekoslovakya ile ticaret antlaşması müzakere etmeye söz vermesi.

"Toplantılar Devam Ediyor (Meetings Continue) Lozan Konferansı: Farklı Sorunlarla İlgili Anlaşmaya Varıldı (Conference of Lausanne: Agreed upon Different Questions), El Heraldo de Madrid", 4 Temmuz 1923, s. 4

- La Correspondencia De Espana -

"İngilizler ve Kuzey Amerikalılar Lozan'da" (British and North Americans are in Lausanne)

Musul meselesi ile ilgili haberde, Musul'un neden Türklere iadesi gerektiği ve Lord Curzon'un petrol konusunda bazı tavizler karşılığında bile Musul'dan çekilmeyeceklerini deklare ettiği aktarılmaktadır.

In the news about the Mosul problem, it is explained why Mosul has to be returned to Turkey and Lord Curzon's declaration that England will not return Mosul to Turkey whether the receive petroleum privileges was stated.

Musul petrol bölgesi mantık olarak Türklere aitti, ancak İngilizlerin ellerinde olduğu da açıktı. Şimdi, Sevr Antlaşması ile (artık bu antlaşma "kâğıt mendil" gibi önemsiz) parçalanan Türk bölgesinin yeniden oluşturulması sırasında, Musul'un Türkiye'nin egemenliğine dönme zorunluluğu sorunu ortaya çıkıyor. Lord Curzon, İngiltere'nin Türkiye'ye taviz olarak petrol kuyularında Türk Hükümeti'nin %50 ortaklığıyla İngiliz sömürüsünün korunması koşuluyla bile geri çekilmeyi teklif etmediğini deklare etmekte aceleci davrandı.

"İngilizler ve Kuzey Amerikalılar Lozan'da" (British and North Americans are in Lausanne), La Correspondencia de España, 27 Kasım 1922, s. 3

"Musul Petrolleri İçin Savaş"

Chester projesi konusunda henüz bir anlaşma sağlanamadı. Türk tarafı, İngilizlerin Musul'u iade etme karşılığında petrol kaynaklarını elinde tutma teklifini reddetti. Washington Hükümeti, Doğu'da ekonomik eşitsizlik yaratacak hiçbir talebi olmadığını deklare etti.

There has not been an agreement on the Chester Project. Turkish part has declined the English proposal of returning Mosul to Turkey in exchange for keeping petroleum sources. Washington government declared that she has not demand anything that can produce economic inequality.

Lozan, 27. Lozan Konferansı kulislerinde gelişen gerçek savaş, eski Amiral Chester tarafından talep edilen imtiyaz projesi konusundadır. Ankara Hükümeti ile çıkarların %50 paylaşılması gibi çok önemli bir teklifte bulunuyor, ancak şimdiye kadar herhangi bir uzlaşma sağlanamadı. İngiliz ve Amerikalı finans grupları arasındaki savaş çok yoğun.

Dahası, Türklerin Musul'la ilgili aşağıdakine benzeyen İngiliz teklifini reddettiği doğrulandı:

"İngiltere Musul bölgesini Türkiye'ye verecek, ancak imtiyaz olarak petrolü elinde tutacak."

İngiliz tarafından bu haber kategorik olarak yalanlanıyor ve Lord Curzon'un Musul'u vermeyi hiçbir zaman düşünmediği söyleniyor.

Birleşik Devletler gözlemcisi, hükümeti adına, Washington Hükümeti'nin Doğu'da özel bir nüfuz sahası oluşturulması için güçler arasında yeniden hazırlanan sözleşmelerin, Birleşik Devletlerin tüm halklar için talep ettiği ekonomik eşitlik ilkeleriyle uyum içerisinde olmadığı kanaatinde olduğunu deklare etti.

Kuzey Amerika'nın ortaya konulan ilkelerle uyumsuz hiçbir şey talep etmediğini ve bu nedenle, hükümeti adına, herkes için Doğu'da açık kapı rejiminin tanınmasını talep ettiğini ekliyor.

"Musul Petrolleri İçin Savaş" (War for the Mosul Petroleum), La Correspondencia de España, 27 Kasım 1922, s. 3.

"Lozan Konferansı: San Remo Anlaşması Devam Edecek"

İngiltere Hükümeti'nin San Remo Antlaşması'nı geçersiz saymaya hazır olduğu iddiası, konferanstaki İngiliz Heyeti Basın Ofisi Başkanı tarafından yalanlanmıştır.

Rumor that British Government is prepared to denounce the San Remo Agreement has been denied by the Head of the Press Office of the British committee in the conference.

Lozan, 29. Konferanstaki Britanya Heyetinin Basın Ofisi Başkanı, Reuters Ajansı'nın özel temsilcisinden bazı Fransız gazetelerinin Lord Curzon'un yetkilendirdiği kişilerin Britanya Hükümeti'nin San Remo Anlaşmasını geçersiz saymaya hazır olduğunu bildirdikleri konusunda yayınladıkları haberin mutlak bir şekilde yalanlanmasını talep etti.

"Lozan Konferansı: San Remo Anlaşması Devam Edecek" (Conference of Lausanne: San Remo Agreement Will Remain in Force), La Correspondencia de España, 29 Kasım 1922, s. 3.

- La Voz -

"Lozan Konferansı" (Conference of Lausanne) Müttefikler Hukuki Garantiler Sorununda Taviz Veriyorlar (Allies are Making Concessions on the Question of Legal Guarantees)

Türkiye'deki yabancıların hukuki durumları ile ilgili Türk teklifleri kabul edildi. Artık polis konsoloslarına bildirmeden kanun ihlali yapan yabancıları tutuklayabilecek. Kuzey Amerika delegeleri bu durumu şaşkınlıkla karşıladı. Borçlar meselesi hükümetlerin onayını bekliyor.

Turkish offer about the legal status of foreigners in Turkey has accapted. Now poliçe can detain foreigners who break the law without informing their consulates. North American delegates received this news with confusion. Question of debts is still waiting fort he approval of the governments.

Londra, 30. Müttefikler, yabancıların hukuki garantileri sorununda Türklerin şartlarına tamamen teslim oldular. Lozan anlaşmasındaki yeni düzenlemeyle, Türk polisi, Türk kanunlarının herhangi bir ihlali durumunda, yetkili konsoloslarla iletişim kurmasına ihtiyaç olmaksızın müttefik vatandaşlarını tutuklamak ve ofis ve evlerine girmek konularında yetkilendirildi. Bununla, kapitülasyon sisteminin son izi de ortadan kalkıyor.

Müttefiklerin bu teslimiyeti, bugün Türkiye ile bir antlaşma imzalanması için hazırlık müzakereleri başlatan Kuzey Amerika heyetinde büyük şaşkınlığa neden oldu. Böylece Kuzey Amerika delegeleri müttefiklerin kendi vatandaşları için elde ettikleri haklardan daha fazla garanti elde edemeyecekti. Müttefik-Türk antlaşmasının bir kopyası imzalamaları için Amerikalılara da sunulacaktı.

Hukuki garantilerle ilgili bir anlaşmaya varıldı; ancak savaş sonrasında yeni imtiyazlarla sonuçlanan savaş öncesi imtiyazların tazmini ve Osmanlı borçları sorunu olmak üzere iki sorun hükümetlerin onayına kaldılar. İki sorun da öncelikli olarak Fransa'yı etkiliyor.

İsmet Paşa, konferansın yeniden kesintiye uğratılması durumunda bütün sorumluluğu Fransa'ya yüklemek için bu sorunlarda Fransa'yı izole etmeye çalışıyor.

"Lozan Konferansı (Conference of Lausanne) Müttefikler Hukuki Garantiler Sorununda Taviz Veriyorlar (Allies are Making Concessions on the Question of Legal Guarantees)", La Voz, 31 Mayıs 1923, s. 5.

"Lozan Konferansı"
"Yabancıların İmtiyazları Meselesi"

Müttefikler konferansın hafta sonuna kadar tamamlanmasını istiyor. Türkiye'deki yabancıların durumu sorunu konferans genel kuruluna sunulacak. Türkler Adakale'ye karşılık Merkeb adasını kabul ettiler.

The allies want conference to end till the weekend. The question of the status of foreigners in Turkey will be presented to the general assembly of the conference. Turks has accepted Merkeb island as a reward for Adakale.

Lozan, 4. Müttefikler, oy birliği ile ve halka açık olarak, Türk heyeti başkanı Bay İsmet Paşa'dan Konferansın bu hafta sonuna kadar tamamlanabilmesi için üstesinden gelinmesi gereken son sorunların çözümlenmesini talep ettiler.

Ek olarak, Türkiye'deki yabancıların imtiyazları olarak değerlendirilebilecek sorunu Konferansın tamamına sunmaya karar verdiler.

Bu sorun, Ankara'da yabancı toplulukların temsilcileriyle Türk Hükümeti arasında farklı müzakerelerin konusuydu ancak "dökücüler"in herhangi bir uygun çözüm aramaksızın sorunu uzattıkları ortaya çıktı.

Türkler, Çanakkale boğazının girişinde yer alan Merken (Merkeb) adasını karşılık olarak kabul ederek, Tuna'daki Adakale adasının Türkiye'ye iadesi konusundaki taleplerinden vazgeçtiler. (Fabra).

"Lozan Konferansı" (Conference of Lausanne)

Yabancıların İmtiyazları Meselesi (The Question of the Concessionf for Foreigners), La Voz, 5 Haziran 1923, s. 5.

"Lozan Konferansı: Müttefikler ve Türkler Dün Doğu Barışını İmzaladılar"

Lozan Barış Antlaşmasının imzalanmasının ardından Lozan şehrinde yaşanan coşkuya dair.

About the enthusiasm in the city Lausanne after the signature of the Lausanne Peace Agreement.

Lozan, 24. Barış antlaşmasının imzalanması nedeniyle şehir oldukça heyecanlı. Caddeler insan dolu. Bayrak sallıyorlar ve resmi binalarda ve bazı evlerde süsler var. Barış antlaşmasının imzalanması Lozan Üniversitesi'nin merkezi olan Rumine Sarayı'nda gerçekleşti. Tören 45 dakika sürdü.

"Lozan Konferansı: Müttefikler ve Türkler Dün Doğu Barışını İmzaladılar" (Conference of Lausanne: Yesterday the Allies and the Turks has Signed Eastern Peace) La Voz, 25 Temmuz 1923, s. 5.

LA ÉPOCA

ÚLTIMOS TELEGRAMAS Y NOTICIAS DE LA TARDE

- La Epoca -

"Doğu Sorunu"
"Yabancıların İmtiyazları Konusunda Müttefiklerin İstekleri"

Müttefikler Türkiye'deki yabancıların durumu sorununu görüşüyorlar. Müttefikler, savaş öncesi imtiyazların kaldırılmasını, savaş sonrası için imtiyazların revize edilmesini ve farklılıkların çözümü için Türk ve yabancılardan oluşan bir komisyon kurulmasını istiyor. İsmet Paşa, konu ile ilgili Ankara'da verilecek kararı bekliyor.

The allies are negotiating about the question of the status of foreigners in Turkey. Allies demand the annulment of the pre-war privileges, a revision of privileges for the post-war era and establishment of a commission with the participation of the Turks and foreigners in order to solve disagreements.

Lozan, 12. Müttefik heyetler, bu sabah Türkiye'deki yabancıların imtiyazları konusunda müzakere halindeydiler.

Müttefikler şunları istiyor:

Birinci. Savaştan önceki sözleşmeler yürürlükte kalsınlar.

İkinci. Bu sözleşmeler, savaşın sonucu olarak imtiyazlı toplumların yaşadıkları kayıplar hesaba katılarak, savaş sonrası ekonomik şartlarla uyumlu hale getirilmek için revize edilsin ve

Üçüncüsü: Bahsedilen revizyon, kriterlerdeki farklılıkların çözümü için gerekli hallerde üçüncü bir uzmanın hakemliğine temyiz edilmek üzere, Türk Hükümeti tarafından belirlenen uzmanlar ve yabancı toplumlar tarafından belirlenen uzmanların oluşturduğu bir komisyon tarafından yürürlüğe konulsun.

İsmet Paşa'nın Ankara'da başlayan müzakereler sona erene kadar bu sorun hakkında herhangi bir nihai karar veremeyeceği konusunda ısrar etmesinden beri, müttefik delegeler, bağlı bulundukları hükümetlerden aldıkları bilgilere göre, Ankara'daki bu müzakerelerin, Ankara Hükümeti'nin Türk heyeti başkanından açıklamalar talep etmesi üzerine Lozan'daki Türk heyeti tarafından gönderilenlerle aşağı yukarı uyumlu sonuçlandığını ifade ettiler.

"Doğu Sorunu (Eastern Question) Yabancıların İmtiyazları Konusunda Müttefiklerin İstekleri (Demands of the Allies about the question of the Concessions of Foreigners)", La Epoca, 13 Haziran 1923, s. 1.

- La Accion -

"Türklerle Müttefikler Arasında Barış İmzalandı"

Lozan Barış Antlaşması'nın imzalandığını aktaran haberde, antlaşmanın imzalandığı salonla ve antlaşmanın imzalanması sırasındaki törenle ilgili ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Ayrıca İsviçre Konfederasyonu Başkanı Scheurer'in yaptığı konuşmaya da haberde yer verilmiştir.

In the news communicating the signature of the Lausanne Agreement, there has been given detailed information about the place and the signing ceremony. Also the speech given by Mr. Scheurer, President of the Confederation of Switzerland take place in the news.

Lozan, 24. Bugün, hâlihazırda Lozan Üniversitesi'nin merkezi olan Rumine Sarayı'nda Doğu barışı imzalandı.

Başkanlık makamında İsviçre Konfederasyonu Başkanı Bay Scheurer, kendisinin sağında Konfederasyon Başkan Yardımcısı Bay Chuard ve solunda da İsviçre Politika Departmanı Müdürü Bay Netta yer alıyordu.

Salonun ortasında, antlaşmanın imzalanacağı kırmızı örtü ile kaplı bir masa bulunuyordu.

Müttefiklerin ve Türklerin delegeleri büyük masanın uçlarında oturuyorlardı.

Salonun kalanında yetkililer, Bern'deki diplomatik temsilciler, basın ve davetliler yer alıyordu.

Etkinliğe yaklaşık 400 kişinin katıldığı hesaplanıyor. Törenin gecikmesinin engellenmesi için temsilciler imza sırasında konuşma yapmaktan vazgeçtiklerini ve Lozan'daki ev sahipliği için İsviçre Konfederasyonu başkanı Bay Scheurer'e ve kendisinin törene başkanlık yapmasını kabul ederek onur verdiği için Federal Konsey'e müteşekkir olduklarını bildiren ortak bir mektup göndermekle sınırlandırdıklarını bildirdiler.

Antlaşmayı ilk delegeler imzaladılar: Bay Horace Rumbold, Bay Montagna ve General Pelle. Türkiye adına da delegeleri imzaladılar.

Barışın diplomatik unsurlarını oluşturan çeşitli belgelerdeki imzaların mühürlenmesinin ardından İsviçre Konfederasyonu başkanı Scheurer bir konuşma yapmak için ayağa kalktı.

Barış Konferansı'nda temsil edilen milletlere müzakereler için İsviçre'nin seçilmesinden ve milletler senatosundaki konumunu tam olarak karşılayan bir eyleme katılmasına bir kere daha izin verilmesinden ve adının bir kez daha bir barış ve uzlaşma eseriyle ilişkilendirilmesinden dolayı teşekkür ederek başladı.

Bay Scheurer, “Kalbimizin en derininden, gelecekte, barışın tamamlanmasına katkı sağlayan herkes için rahatlatıcı bir dersin mutlak bir onayı olmasını arzu ediyoruz. Orduların çarpışması, insanların en büyük acıları çekmelerine neden olurken fikirlerin çatışması ise aydınlanmayı ortaya çıkarır. Dünyanın hiçbir halkı haklarından mahrum edilemez ve ayrıca hiç kimse insanlığın iyiliği için işbirliği yapma zorunluluğundan feragat edemez. Tarih bize medeniyetin gelişiminin sağlanması adına Yakın Doğu halklarıyla ilgili karşı karşıya geldiğimiz pek çok şüpheyi öğretir. Bugün, tarihi savaşlardan uzun yıllar sonra silahlar bırakıldı. Yaralar sarıldıktan ve barışçıl faaliyetler yeniden başladıktan sonra uzun bir süre bireysel olarak kalan haklardan yeniden herkesin faydalanmasını arzu ediyoruz. Onlardaki yetenek, barışçıl eserler ve işlerdeki hâkimiyetle pratiğe dökülecek.”.

“Türklerle Müttefikler Arasında Barış İmzalandı (Peace has been Signed Between the Turks and the Allies)”, La Accion, 25 Temmuz 1923, s. 3

BULGARİSTAN / BULGARIA

Çeviren / Translated by:
Filiz FERHATOĞLU[1]

ОТЕЧЕСТВО
ОРГАН НА СЪЮЗА НА ЗАПАСНИТЕ ОФИЦЕРИ.
Централно Управление, Редакция и Администрация ул. „Леге" — Дишков Базар.

-Vatan (Otechestvo)-

"Trakya'da"

Lozan görüşmeleri devam ederken Yunan ordusu Trakya'da Türklere rahat vermemekte, iki tarafın ordusu da hazır beklemektedir. Lozan'da af ve askerlik konularında uzlaşma sağlanmış olup İtilaf devletleri dikkatlerini Almanya üzerinde yoğunlaştırmıştır. Selahattin Adil Paşa, Lozan'da barışın sağlanması yönünde olumlu haber beklediklerini belirtmiştir.

While the Lausanne negotiations were going on, the Greek army was not giving the Turks any rest in Thrace and the armies of both sides were ready. At Lausanne, a compromise was reached on amnesty and military service, and the Entente powers focused their attention on Germany. Selahattin Adil Pasha stated that they were waiting for positive news in order to achieve peace in Lausanne.

Yunanistan'ın son zamanlardaki kavgacı tutumu Balkanlar'da barış için yeni endişeler yaratmış olsa da Lozan'daki müzakereler yavaş da olsa sakin bir atmosferde gelişmektedir. Trakya'daki Türkler âdeta esir konumuna düşürülmüştür.

Yunan emir subayları için bu büyük bir nimettir, zira İstanbul'a kolay ve hızlı bir şekilde ilerleyerek Anadolu katliamından sonra ordularını ıslah edebilir ve devletlerinin sarsılan prestijini yeniden tesis edebilirler.

Bu arada, Lozan'da af ve askerlik konusunda bir uzlaşma sağlandı. Türkler, sınır dışı etmekte ısrar ettikleri 150 kişi dışında, müttefik davasının tüm açık veya gizli yandaşlarına genel bir af sözü verdi.

Askerlik hizmetine gelince, bunun hem Hristiyanlar hem de Türkler için zorunlu olması konusunda anlaşmaya varılmıştır. Askeri vergi karşılığında hizmetten muafiyet kabul edilmiştir.

Görünüşe göre, İtilaf güçleri Orta Doğu'daki yangının kıvılcımlarını söndürmek için tüm önlemleri alırken, tüm dikkatleri samimiyetsiz bir sükunetin Avrupa'nın sükuneti hakkında şüpheler uyandırdığı Almanya'ya yönelmiş durumda. Gergin durumla bağlantılı olarak, İstanbul'un askeri valisi Selahattin Adil Paşa ilginç açıklamalarda bulundu:

"Meriç'in batısında konuşlanmış olan Müttefik kuvvetler, iki düşman arasında herhangi bir olay çıkmasını engellemekle görevli kuvvetlerdir. Umarım yakın zamanda barış sağlanır. Ancak tüm samimi barışsever isteklerimize rağmen bu gerçekleşmezse, ülkemiz kendisini çok hassas bir konumda

[1]Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
E-mail: filizfer@istanbul.edu.tr, ORCID:0000-0001-6111-9548

bulacaktır. Böyle bir durumda tüm yurttaşlarımızın vatani görevlerini yerine getirme konusunda istekli olacaklarına inanıyorum. Size şunu söyleyebilirim ki tüm ordular barış çağrısını beklemektedir. Ordumuz şimdiye kadar ulusal idealler uğruna savaştı. Ancak barışın sağlanmasını memnuniyetle karşılamaya daha az hazır değildir."

"Trakya'da", Vatan (Otechestvo), 20 Ocak 1923, s. 3-4

"Yeni Entrikalar"

Barış görüşmeleri sürecinde taraflar arasında siyasi gerginlikler yaşandığında Avrupa'nın büyük devletleri Bulgaristan kozunu oynamaktadır. Avrupa kamuoyunda Bulgar hükümetinin pek çok protesto, ayaklanma ve Çetnik hareketini teşvik ettiği haberleri çıkmıştır. Bu tür haberler Bulgaristan'ın itibarını zedelediği gibi Bulgaristan barış görüşmelerinde çıkarlarını koruyamayacak duruma düşürülmüştür. Tüm Bulgarların vatanın yeniden inşası için birlik olması gerektiği vurgulanmıştır.

When political tensions arose between the parties during the peace negotiations, great European powers played the trump card of Bulgaria. There were reports in the European public opinion that the Bulgarian government had encouraged many protests, riots and Chetnik movements. This kind of news damaged Bulgaria's reputation and made Bulgaria unable to protect its interests in the peace negotiations. It was emphasised that all Bulgarians should unite for the reconstruction of the homeland.

Avrupa'da siyasi atmosfer ne zaman elektrik yüklense ve savaştan zarar görmüş halkların üzerinde yeni ve daha şiddetli bir fırtına kopmak üzere olsa, komşularımız sanki ortak bir emir almışçasına çarpıcı bir oybirliğiyle Bulgaristan'a karşı entrikalar kurmaya başlarlar.

Bize karşı yürütülen bu kampanyanın Aşil topuğunu, Çetnik meselesine ilişkin zaten önemsiz olan suçlamalarda buluyorlar. Bulgar Hükümeti'nin Makedonya, Trakya ve Dobruca'daki Çetnik hareketlerini teşvik ettiği yönündeki boş suçlamalarını tekrarlamaktan vazgeçmiyorlar.

Başka bir silah üretemedikleri için, Avrupa kamuoyunda Bulgaristan'a karşı kötü bir his yaratmak gerektiğinde, istemeden de olsa bize karşı bu silahı kullanmak zorunda kalıyorlar. Hükümetimiz ve Bulgar basını büyük bedeller ödeyerek bu suçlamaları yalanlamak zorunda kalmıştır. Bay Stamboliyski'nin Bükreş ve Belgrad ziyaretlerinin ve Bulgaristan'a karşı yıllardır var olan güvensizliği ortadan kaldırma çabalarının üzerinden henüz iki ay geçmedi, ancak kampanyanın yeniden başladığını görüyoruz. Üstelik hedefleri çok şeffaftır. Bir noktada, Fransa'nın Ruhr'u işgal etmesi, anlaşmaya sadık kalanlar arasındaki bağları teste tabi tuttu ve Avrupa'nın barışını tehlikeye atma tehdidinde bulundu. Paris'te imzalanan barış antlaşmalarının birbirine dikildiği çürük ipliklerin, içlerinde kaynayan adaletin baskısı altında çatırdadığı bir anda, komşularımız Bulgaristan'ın etrafına boğucu bir güvensizlik bulutu göndermek için ayağa kalkıyor.

Ve ne yazık ki bu entrikalar sonuçsuz kalmıyor. Yüksek mevkilerde yetkili birilerini bulup Bulgar çıkarlarına onarılamaz zararlar veriyorlar. İftira, iftira, hep bir şeyler kalır! -İşte ahlaki açıdan şüpheli olan, rakiplerimizin ilham aldığı başlangıç. Bu entrikalar geçmişte bize büyük zararlar verdi- ancak bugün ölümcül bir şekilde hareket ediyorlar ve Bulgaristan'ı Balkanlar'da barışa karşı bir fitne ve

komplo yuvası olarak Avrupa'nın gözleri önüne seriyorlar. Hastalıklı tazminat meselesi ameliyat masasına yatırıldığı anda, büyük devletler kimsenin huzurlarını bozmasına izin vermeyecektir. Lozan Konferansı'na katılımları göz önünde bulundurulduğunda, komşuların davranışlarından duyduğum rahatsızlık daha da artmaktadır. Hükümetimiz, elindeki zayıf silahlı kuvvetlerle sınırlarımızı korumaktan aciz olduğunu reddedilemez bir şekilde kanıtlamıştır ve eğer komşularımız muazzam askeri-teknik kaynaklarıyla silahlı birliklerin saldırılarıyla baş edemiyorsa, 2.500 kilometrelik bir sınır hattını korumak için sadece 34.000 bin sınır askerine sahip olan silahsızlandırılmış bir Bulgaristan bundan ne kadar sorumlu tutulabilir?

Bu reddedilemez argümanlara rağmen, Bulgaristan'ın muhalifleri, zorunlu askerlik sistemini yeniden kurmasına izin verilmesi söz konusu olduğunda muhalif bir tutum sergilemişlerdir.

Bu nedenle, tüm Bulgar basınıyla birlikte, muhaliflerimizin yeni entrikalarına karşı yüksek sesle bir protesto yükseltmek ve siyasi atmosferin gereksiz gerginlik ve karşılıklı güvensizlikle doyduğu bir anda bizi tehdit eden büyük tehlikeye işaret etmek zorundayız.

Sadakatimizi ve Balkanlar'da barışı koruma arzumuzu bir kez daha kanıtlamalıyız; ulusal duygularımıza yapılan haksızlıklar bizi ne kadar acı bir şekilde etkilerse etkilesin, Bulgaristan'ı seven hiçbir Bulgar'ın onun çıkarlarını riske atmayacağını vurgulamalıyız; Tüm iç anlaşmazlıklarımıza rağmen, dış politikamızın nezaketsiz tezahürlerine rağmen, Bulgaristan'ın dış politikasının seyri söz konusu olduğunda hepimizin -siyasi inanç ve görüş ayrımı gözetmeksizin- birlik ve beraberlik içinde olduğumuzu yüksek sesle ilan etmeliyiz: Yıkılmış Vatanın Barışçıl, Kültürel ve Ekonomik Olarak Yeniden İnşası.

Ve eğer yeni kanıtlarımızdan sonra komşularımız tatmin olmaz ve güven duymazlarsa, Batı'daki kamuoyu onların kötü davranışlarının nedenlerini nerede arayacaklarını bilecektir.

"Yeni Entrikalar", Vatan (Otechestvo), 28 Ocak 1923, s. 1

"Harici İnceleme"

1923 yılının ocak ayında Meriç'in sağ tarafında İngiliz ve Yunan, sol tarafında Türk askerleri tahkimat hazırlıkları yapmıştır. Yunan hükümetinin asker topladığı ve orduyu Trakya'ya sevk ettiği haberi endişe yaratmıştır. Trakya'daki her an yeni bir savaşın başlayabileceği ihtimali, Lozan'da en kısa sürede anlaşma sağlanmasının önemini ortaya koymaktadır. İngiltere Balkanlarda yaşanan gelişmelerle yakından ilgilenmektedir. Lozan anlaşmasının yakında imzalanacağı umulmaktadır.

In January 1923, British and Greek soldiers on the right side of the Maritsa River and Turkish soldiers on the left side made preparations for fortifications. The news that the Greek government had recruited troops and was moving the army to Thrace caused concern. The possibility that a new war could start at any moment in Thrace reveals the importance of reaching an agreement at Lausanne as soon as possible. Britain was closely interested in the developments in the Balkans. It is hoped that the Lausanne Treaty will be signed soon.

Meriç'te

Geçtiğimiz hafta boyunca buradaki durum daha da gerginleşti. Edirne'den Enez'e kadar, Meriç'in her iki yakasında yeni bir cephe oluşmaya başladı.

Sağ yakada İngilizler ve Yunanlılar, sol yakada ise Türkler, mevzilerinde yoğun tahkimat hazırlıkları yapmaktadır. Türkler süreyi Trakya'ya asker ve mevzilere yeterli sayıda topçu sevk etmek için kullandılar. Karşı kıyıda da yoğun hareketlilik göze çarpmaktadır. Atina'dan Yunan hükümetinin 1923'te askere alınan gençlerin geri çağrılması ve istisnasız tüm askerlerin Trakya'ya gönderilmesi emrini verdiğinin duyurulması endişeyle karşılandı. Lozan'daki Türk ve Yunan delegasyonları, barışın imzalanmasından sonra genel bir askerî affı oylamayı reddederek uzlaşmaz bir tavır sergilemişlerdir.

Tüm bunlar, büyük güçleri Lozan müzakerelerinin tasfiyesinde acele etmeleri yönünde etkilemiştir. Budapeşte'den gelen ve teyide muhtaç bir mesaj, Lozan müzakereleriyle ilgili tüm konularda Londra ve Paris arasında tam bir dayanışma sağlandığını ve barışın imzalanmasının an meselesi olduğunu söylüyor. Ortadoğu'da gelecekte yaşanabilecek karışıklıklardan kaçınmak için tüm umutlar, herkesin Ren Nehri çevresinde büyük olaylarla meşgul olduğu bir dönemde dikkatini Balkanlar'a çevirme fırsatı bulan İngiltere'ye bağlanmış durumda. Bu gerçekleşmezse, yankıları yarımadanın sınırlarının çok ötesine geçecek olan Meriç'teki top seslerinin gürültüsünü duyma talihsizliğini yaşayacağız. Refet Paşa Trakya'daki Türk başkomutanlığına atanmış ve karargâhı Kuleli Burgaz'da kurulmuştur. İtilaf devletlerinin Lozan'daki delegeleri Batı Trakya'daki Yunan askeri hazırlıkları ile ilgili Venizelos'a karşı harekete geçtiler.

"Harici inceleme", Vatan, 28 Ocak 1923, s. 3

"Protesto Ediyoruz"

Lozan Konferansı'nda alınan kararlar Bulgaristan'ın Ege Denizi'ne çıkma ihtimalini ortadan kaldırmıştır. Bulgaristan'ın Ege'ye çıkışı için gösterdiği etnik, coğrafi ve ekonomik gerekçeler göz ardı edilmiştir. Bulgaristan'ın çıkarlarının Avrupa Devletleri tarafından korunmamasının temel sebebi gerek askerî gerekse ekonomik olarak kendini savunacak gücü olmayan küçük bir devlet olmasıdır. Bulgar halkı olarak Lozan Konferansı'nı protesto etmektedirler.

The decisions taken at the Lausanne Conference eliminated the possibility of Bulgaria's access to the Aegean Sea. The ethnic, geographical and economic justifications for Bulgaria's access to the Aegean Sea were ignored. The main reason why Bulgaria's interests were not protected by the European States was the fact that Bulgaria was a small state without the military and economic power to defend itself. The Bulgarian people protested against the Lausanne Conference.

Lozan Konferansı, Orta Doğu'nun barışı için beslediği tüm umutları bir çarpışmayla sona erdirdi. Eğer Avrupa barışına dair büyük ve ortak sorun buysa, biz Bulgarlar için özel olarak bundan daha az önemli olmayan ve Lozan görüşmelerinin daha az başarısızlıkla sonuçlanmadığı bir başka sorun daha var. Bu, Ege'deki çıkış noktamızla ilgili bir sorundur. Sorun, Bulgaristan'ın verimli ve başarılı bir ekonomik çalışma yürütmek için tek fırsatı olması ve sıkı ipi kendi iyileşmesine izin vermeyen çaresiz

bir adamı temsil etmemesi. Bulgar emeğinin ülkeyi güçlendirmesinin, borçlarını sadakatle ödemesinin ve Bulgaristan'ın bir emek ve kültür unsuru hâline gelmesinin yolunu bulmak için tek fırsat, sadece başarısızca öyle olmaya çalışmak değil.

Lozan Konferansı'nın Ege'nin çıkışı sorununa getirdiği son çözüm, güçsüz bir halk için kin ve acı dolu bir alaydan başka bir şey değildir.

Delegelerimizin protesto notasında, Neuilly Antlaşması'nın 48. Maddesi ile kutsallaştırılan hakkımıza işaret etmeleri boşunadır. Mutsuz Bulgaristan'ın davranışlarının bu düşmanlığa neden olacak hiçbir şey yapmadığı boşuna söyleniyor. Daha önce etnik, coğrafi ve ekonomik gerekçelere yaptığımız atıflar; halkın kendi iradesine ve kendi kaderini tayin etme ilkesine yaptığımız atıflar; Cieszyn (Güney Polonya'da Olna/Olza nehrinin doğu yakasında bir sınır kasabası) ve Silezya (Büyük çoğunluğu Polonya'da olan bölge) örnekleriyle yaptığımız kanıtlar boşunadır. Son olarak, Sevr Antlaşması'nın revizyonuna yapılan ve sadece Bulgaristan'a yönelik şiddetle ilgili maddelerine dokunulmayan atıf da boşunadır. Son olarak, sadece Bulgaristan'a yönelik şiddetle ilgili hükümlere dokunulmadan kalan Sevr Antlaşması'nın revizyonuna yapılan atıf boşunadır.

Kanlı mücadele sırasında galipler tarafından ilan edilen, barış antlaşmalarında daha da yükseltilen ve tüm Avrupa uluslarının kalplerinin derinliklerinde yaşayan büyük ilkeler, diplomasi ve konferanslardan sonra çatışmalar düzenleyen ulusların hükümetleri tarafından, dünyayı öldürme arzusuyla değil, savunmasız olanlara karşı şiddetin vidalarını daha da sıkmak için ayrım gözetmeksizin çiğnenmiştir.

Küçük Bulgaristan'a ilişkin bu ilkelerin çiğnenmesi ve aşağılanmasının tek nedeni, restorasyonunun kanlı emeğine koşumlanmış ve yükümlülüklerini yalnızca barışçıl emekle yerine getirmeye istekli olduğu için, kendisine yöneltilen haksızlıklara karşı başka bir direniş düzenleyecek ne zamanı, ne gücü ne de isteği kalmasıdır.

Ancak bugünkü enkaz, Bulgar halkını sükûnetinden ve şiddeti barışçıl yollarla devirme yolundan döndürmeyecektir.

Bu onu umutsuzluğa düşürmeyecektir! Şiddetin keyfiliğinden daha büyük ve daha güçlü olan doğruluğun yıldızı, bugün onun müjdecileri tarafından yumuşatılmaktadır ve ulusumuzun geleceği onun yükselişinde yatamaz.

Bulgar Hükümeti, dünyanın kaderini elinde bulunduran günümüzün tüm güçlerine karşı, protestosunun haysiyetine işaret eden haklılığının gücünden cesaret almaktadır.

Ege'ye çıkış, onun üzerindeki hakkımız ve Lozan alayının ülkemizde nasıl karşılandığı konusunda, küçük Bulgaristan'da ne bir hükümet ne de bir muhalefet var, sadece vatanlarının talihsizliğinden mutsuz ama ona olan sevgilerinde sadık ve kararlı Bulgarlar var. Ve bütün Bulgarlar bugün protesto etmek için ellerini ve seslerini yükseltiyor!

"Protesto Ediyoruz", Vatan (Otechestvo), 10 Şubat 1923 s.1.

"Batı Trakya'daki Durum"

Batı Trakya'nın Yunan yönetimine bırakıldığı 2 yıllık süreçte bölgedeki Türk ve Bulgar nüfusa sistematik zulüm uygulanmıştır. Lozan Konferansı'nda Batı Trakya'da Yunanların uyguladığı şiddet ve zulüm ifade edilmiş ancak İtilaf devletlerinin çıkarı doğrultusunda hareket edilmiştir. Batı Trakya'daki köylere başka bölgelerden Yunan göçmenler yerleştirilmiş, askerî birlikler konuşlandırılmış ve bu kişilerin masrafları yerli halktan zorla temin edilmiştir. Bölgedeki Yunan terörüne karşı Türk ve Bulgar halk birlikte mücadele etmektedir.

During the 2-year period when Western Thrace was left under Greek administration, systematic persecution was applied to the Turkish and Bulgarian population in the region. At the Lausanne Conference, the violence and persecution perpetrated by the Greeks in Western Thrace were expressed, but they acted in line with the interests of the Entente states. Greek immigrants from other regions were settled in the villages in Western Thrace, military units were deployed and the expenses of these people were forcibly provided from the local people. Turks and Bulgarians fought together against the Greek terror in the region.

Batı Trakya nüfusu, San Remo Konferansı'ndan önce bile, Bulgarların ve Türklerin mutlak çoğunluğuyla Trakya'da uygulanacak rejim için iradesini açık ve net bir şekilde ifade etmiş ancak dinlenmemiş ve zalim Yunan rejimine zorla tabi tutulmuştur. Bu bölgedeki iki yıllık Yunan yönetimi sırasında, Bulgar ve Türk nüfusa yönelik sistematik zulüm ve işkenceler binlerce insanın hayatına mal olmuş ve ülkeyi tam bir yıkıma sürüklemiştir. Tüm bunlar Avrupa diplomasisi için bir sır değildi, zira Batı Trakya'dan geçen tarafsız Avrupalı yolcular buranın içler acısı durumunu anlatıyorlardı. Trakya göçmenlerinin yüksek organları, son iki yıl içinde birçok kez, itilaf devletlerinin konferanslarına gönderdikleri bildirilerle Yunanlıların vandalizmini ifşa ettikten sonra, Yunan rejiminin kaldırılmasını ve tüm milletleri tatmin edecek bir rejimin getirilmesini talep etmişlerdir. Trakyalılar Lozan Konferansı'na böyle bir hatıra sundular, ancak yine İtilaf devletlerinin maddi çıkarları için bir pazarlık kozu olarak hizmet ettiler. Yunanlılar oraya yerleşir yerleşmez tüm Bulgar okulları ve kiliseleri kapatıldı. Kendi memleketlerinde kalma cesaretini gösteren rahipler ve öğretmenler, bazıları sürgün olarak adalara, diğerleri de gözetim altında Bulgaristan'a gönderilmiş ve yerlerine Yunan rahipler ve öğretmenler yerleştirilmiştir. Halkın kendi anadilinde konuşmasını yasakladılar. Tüm Bulgar köylerine safkan Helen olduklarına ancak şimdiye kadar kandırıldıklarına ve soylarını bilmediklerine dair imza attırdılar.

Tüm bunlara elbette korkunç bir terör eşlik ediyor. Yunanlılar geldiğinden beri bu olayla ilgili bir yığın gerçek ortaya çıkarıldı. Son zamanlarda toplanan birlikler gruplar hâlinde Bulgar ve Türk köylerinde konuşlandırılmış ve masrafları halkın kendisi tarafından karşılanmaktadır. Dayak ve tutuklamalar olağan hâle geldi. Tüm özel işler durduruldu. Tüm hayvanlarıyla birlikte nüfus sadece angarya ile meşgul. Her köye üç katı oranında mülteciler yerleştirilmektedir. Eğer bir köyde elli aile varsa, 150 mülteci nüfusun sırtından geçimlerini sağlamaktadır.

Tüm bunlar Trakya halkını, canlarını ve mallarını korumanın ve Yunan rejimini kovmanın tek yolunun yeni tiranlara karşı silahlı ve kanlı bir mücadele vermek olduğuna inandırdı. Mücadele açıkça yürütülmektedir ve Trakyalılar -Bulgarlar ve Türkler- ideallerine, "Trakyalılar için Trakya'ya" ulaşana kadar pes etmeyeceklerdir.

Haskova, 8.2.1923

İkinci Teğmen: P.P. Trendafilov

"Batı Trakya'daki durum", Vatan (Otechestvo), 24 Şubat 1923, s. 3

"Harici İnceleme"

Lozan görüşmelerinin kesintiye uğramasıyla yeniden bir savaşın başlayacağı endişesi ortaya çıkmıştır. Gelecekte yaşanacak yeni bir savaş ihtimalini göz önüne alarak Ankara hükümeti, İsmet Paşa'ya müzakerelere devam etme yetkisi vermiştir. 8 Mart'ta Mustafa Kemal Paşa, Rauf Bey ve Ali Fuad Paşa savaş esirleriyle ilgili alınan kararları uygulamayı reddeden Yunanistan'a karşı tedbirler almayı, İtilaf Devletleri'nin talepleriyle ilgili verilecek cevapları görüşmek üzere gizli bir toplantı gerçekleştirmişlerdir. Lozan müzakerelerinde Türkiye, bağımsızlığını tehdit eden kararları kabul etmemekte ve Musul konusunun çözümü konusunda ısrar etmektedir.

With the interruption of the Lausanne negotiations, there was a concern that a new war would break out. Considering the possibility of a new war in the future, the Ankara government authorised İsmet Pasha to continue negotiations. On 8 March, Mustafa Kemal Pasha, Rauf Bey and Ali Fuad Pasha held a secret meeting to discuss the measures to be taken against Greece, which refused to implement the decisions taken regarding prisoners of war, and the answers to be given regarding the demands of the Entente Powers. In the Lausanne negotiations, Turkey refused to accept resolutions that threatened its independence and insisted on the solution of the Mosul issue.

Gelecekteki savaş korkusu

Bu korku, Lozan müzakerelerinin kesilmesinin ardından yakın zamana kadar vardı. Herkes dikkatini, Büyük Millet Meclisi'nin İsmet Paşa tarafından sunulan antlaşma taslaklarını görüştüğü Ankara'ya çevirmişti. Son derece uzlaşmaz milliyetçilerin tutumu, Türklerin antlaşmayı tamamen reddetmesi ve derhal askerî harekatlara yeniden başlaması tehlikesini doğurdu. Ancak savaşın olası bir tekrarı ardından sağduyunun büyük sorumluluğa galip geldiği görülmektedir. Gelecekteki karışıklıklardan duyulan korku, İtilaf devletleri için olduğu kadar Türkler için de ortaktır ve yeni bir savaş ihtimalinin giderek uzaklaştığının kesin bir garantisi vardır. İstanbul'dan savaşın yeniden başlamasının ihtimal dışı olduğu bildirildi. Ankara'daki son kararın özü, Hükümete güven ve İsmet Paşa'ya müzakerelere devam etme yetkisi vermekti. İsmet Paşa da Kemal Paşa da barıştan yanaydı.

"Türkiye'nin Cevabı"

İstanbul'dan 8 Mart tarihinde bildirilmiştir.

Bugün Mustafa Kemal Paşa, Rauf Bey ve Ali Fuad Paşa, Millet Meclisi oylamasının yarattığı durum hakkında fikir alışverişinde bulunmak üzere gizli bir toplantı yapacaklar. Esirlerin ülkelerine geri gönderilmesine ilişkin Mudanya kararını uygulamayı reddeden Yunanistan'a karşı baskıcı tedbirler alınması öngörülmektedir.

Komiserler Kurulu, Türkiye'nin İtilaf Devletlerine sunduğu karşı önerilere eşlik edecek notayı düzenlemeye başladı. Notada İtilaf Devletlerinden derhal bir cevap vermeleri istenecek.

Muhtemelen Ankara'nın karşı teklifleri bugün ya da yarın Adnan Bey'e teslim edilecek, o da bunları buradaki Müttefik temsilcilerine teslim edecek.

"Harici İnceleme", Vatan (Otechestvo), 10 Mart 1923, s. 2

"Müzakereler kesilmedi"

Genel izlenim, Ankara Millet Meclisinin davranışının gelecekteki müzakereler için bir temel oluşturduğu şeklinde yorumlanabileceği yönündedir. Türkler, Türkiye'nin egemenliğini ihlal eden mali, hukuki ve askerî maddelerin kaldırılmasını talep ederken Musul konusunda ısrar ediyor. Ankara hükümeti, müttefiklerin Lozan Antlaşmasını kabul etmekte ısrar etmeleri hâlinde tüm sorumluluktan kurtulacağını söylüyor. Ancak Paris'ten yapılan resmî açıklamada, Türkiye'nin yeni karşı önerilerinin kabul edilmesi hâlinde Fransa'nın Lozan'da ya da başka bir yerde barış görüşmelerini yenilemeye hazır olduğu belirtildi.

"Müzakereler kesilmedi", Vatan (Otechestvo), 10 Mart 1923, s. 3

"Türk sorunu"

Lozan Konferansı'nda taraflar arasında Türkiye'ye önerilecek yeni şartlar konusunda mutabakata varılmıştır. 48 saat içinde İtilaf Devletleri'nin bu şartları kabul edeceği ve Ankara hükümeti delegesine teslim edilmek üzere İstanbul'a bir notanın gönderileceği düşünülmektedir.

At the Lausanne Conference, an agreement was reached between the parties on the new terms to be proposed to Turkey. Within 48 hours it is thought that the Entente States will accept these terms and a diplomatic note will be sent to Istanbul to be delivered to the delegate of the Ankara government.

Mesele çözüme doğru ilerlemektedir. Lozan konferansında, Türkiye'ye önerilecek yeni şartlar üzerinde Güçler arasında tam bir mutabakata varılmıştır. Varılan çözümün 48 saat içinde ilgili İtilaf hükümetleri tarafından rahatlıkla kabul edileceğine inanılmaktadır. Daha sonra İstanbul'a bir nota gönderilecek ve İngiliz, İtalyan, Fransız ve Japon temsilcileri tarafından Ankara Hükümeti delegesine verilecektir.

"Türk sorunu", Vatan (Otechestvo), 1 Nisan 1923, s. 3

“Ankara-Moskova Anlaşmazlığı”

Lozan Konferansı sonrasında Sovyet Rusya ile Ankara arasındaki ilişkiler bozulmuştur. İkili ilişkilerin bozulması sonucu Moskova’daki Türk temsilcisine kötü davranılmıştır. Sovyet Rusya’nın Kafkasya sınırına asker yığdığına dair haberler gelmesi endişeye sebep olmuştur.

After the Lausanne Conference, relations between Soviet Russia and Ankara deteriorated. As a result of the deterioration in bilateral relations, the Turkish representative in Moscow was treated unpleasantly. The news that Soviet Russia was massing troops on the Caucasus border caused concern.

Sovyet Rusya ile Ankara arasındaki dostane ilişkiler, Çiçerin’in Türk delegasyonunun ikiyüzlü davranışlarından memnun olmadığı Lozan Konferansı’ndan sonra zaten bozulmuştu. Bükreş’ten gelen bazı telgraflar iki ülke arasındaki ilişkilerde belirgin bir soğumadan söz etmektedir. Moskova’daki Türk temsilcisine kötü davranılmış ve bu durum İstanbul basını tarafından büyük bir hoşnutsuzlukla karşılanmıştır. Son telgraf, Sovyet hükümetinin Kafkasya sınırına asker yığdığını bildiriyordu. Durum çok karmaşık olarak değerlendiriliyor ve siyasi çevrelerde yakın sürprizlere endişeyle bakılıyordu. Sovyet hükümetinin politikasındaki bu yeni dönüş, Yunanistan ile barış imzalamaya meyilli olduğunu göstermesi hâlinde Ankara üzerinde baskı kurma girişimi olarak yorumlandı.

“Ankara-Moskova Anlaşmazlığı”, Vatan (Otechestvo), 7 Nisan 1923, s. 4

-Anadolu-

“Trakya’da Dehşet”

Batı Trakya’da Yunan yönetiminin bölgede yaşayan Türk ve Bulgar halka yönelik tutum ve uygulamaları gittikçe sorunlu hâle gelmiştir. Anadolu’dan getirilen Yunan mülteciler Dedeağaç çevresindeki Büyük Derbent, Küçük Derbent, Doğanhisar ve Kalaycıdere gibi köylere yerleştirilmiş ve Bulgar nüfus köyleri terk etmeye zorlanmıştır. Bölgede yaşayan Bulgarlar 500-1000 kişilik gruplar hâlinde gemilere bindirilerek Akdeniz’deki bazı ıssız adalara gönderilmiş, birçoğu yolculuk sırasında sefil olmuş veya hayatını kaybetmiştir.

In Western Thrace, the attitude and practices of the Greek administration towards the Turkish and Bulgarian population living in the region became increasingly problematic. Greek refugees brought from Anatolia were settled in villages such as Büyük Derbent, Küçük Derbent, Doğanhisar and Kalaycıdere around Alexandroupoli and the Bulgarian population was forced to leave the villages. The Bulgarians living in the region were put on ships in groups of 500-1000 people and sent to some uninhabited islands in the Mediterranean Sea, and many of them became miserable or lost their lives during the journey.

Yerel nüfusun yerinden edilmesi. Pomakların kaçışı. Dolaşan buharlı gemiler.

Trakya’dan rahatsız edici haberler geldi. Son zamanlarda, Yunanlıların Meriç’in batısındaki topraklar üzerinde hâkimiyetlerini sağlamlaştırdıklarını fark etmelerinin ardından yerel halka yönelik terör korkunç boyutlara ulaştı. Tüm bölge, seferber edilen Yunan ordusunun büyük bir askeri kampıydı. Birlikler köylerde konaklamakta ve bunların memnuniyetleri yerlilerden talep yoluyla elde edilmektedir ancak bu talep en vahşi ve kontrolsüz soygunu andıran bir şekilde uygulanmaktadır.

Ele geçirilen malzemeler için hiçbir makbuz kesilmedi ve civara dağılmış olan askerî komutanlıklar sistematik ve ayrım gözetmeksizin yerel Türk ve Bulgar nüfusun sürülerine ve erzaklarına el koydular. Köyün ortasında can ve mal konusunda tarifsiz bir endişe ve belirsizlik var. Bu durum Gümülcine'nin kuzeyindeki yerel nüfusun Bulgaristan'a göç etmesine sebep olmuştur. Kısa bir süre önce, bir köyün sâkinleri toplu hâlde kendi evlerini terk ederek bizim topraklarımıza sığındılar.

Mülteciler, Gümülcine ve Dedeağaç çevresindeki köylerde olup bitenlerle ilgili şok edici gerçekleri anlatıyor. Yunan Hükümeti'nin Anadolu'dan gelen Yunan mültecileri yerleştirmek için tüm bölgeyi insansızlaştırma niyeti giderek daha açık hâle geliyor.

Son günlerde askeri ve idari makamlar Dedeağaç çevresindeki Bulgar köylerini zorla boşaltmaya başladı: Büyük Derbent, Küçük Derbent, Doğanhisar ve Kalaycıdere. Bu köylerin sakinleri evlerini terk etmeye zorlandı ve gözetim altında Dedeağaç'a getirildi. Burada, 500-1000 kişilik gruplar hâlinde Akdeniz'deki bazı kayalık ve ıssız adalara gönderilmek üzere buharlı gemilere yüklendiler. Bu gezici vapurlar tam 15 gün boyunca denizde dolaşmış, giyecek ve yiyecekten yoksun bırakılan talihsiz yolcular duyulmamış bir ahlaki ve fiziksel teröre maruz kalmışlardır. İşkenceye direnemeyen ve acı çekerek ölen bazı yolcular denize atıldı. İtiraz etmeye çalışanlara insanlık dışı muamele yapıldı.

Sonuç olarak, mültecilerin bu mutsuz bölgedeki duruma ilişkin açıklamaları, Trakya'nın "kültürel" efendilerinin önünde utanç duymaları gereken korkunç bir tablo çiziyor.

Balkan Yarımadası tarihinin en karanlık sayfalarından birini oluşturan olayların uzaktan izleyicileri olarak buradayız. Bu terör, Trakya'da mucizevi bir şekilde hayatta kalan ve sakinleri 1912'den bu yana çok fazla sefalet yaşamış olan birkaç Bulgar köyü üzerinde uygulandığında öfkemiz daha da artıyor. Tüm bunlar bize Balkan savaşından, birliklerimizin Dedeağaç'a girdiği andan bir resmi hatırlatıyor. O zamanlar bu kasabada ticaretle uğraşan Fransız tebaasından birkaç aile yaşıyordu. İsyan ve kargaşa durumunda çıkarlarını korumak için Fransız Hükümeti Dedeağaç sularına özel bir kruvazör göndermişti. Bulgar bayrağının Ege'nin sakin dalgaları üzerinde ilk kez dalgalandığı gün, birliklerimiz her an güçlü ve anlaşılır dilleriyle konuşmaya hazır düzinelerce çelik canavarın boğazlarının şehre doğru yöneldiğini gördü. Ve hepimiz, bu resmi izleyenler, tebaasının çıkarlarını her zaman ve her yerde savunabilen büyük bir devletin gücünü hissettik.

Bugün yurttaşlarımız Dedeağaç çevresinde can çekişirken ve yok olurken, zayıf ve silahsız olan bizlerin, binlerce yerinden edilmiş ve mülksüz zavallının acılarına kayıtsız kalmaması gereken büyük güçlerin vicdanına yönelik protestomuz ve güçlü çağrımız dışında onları savunma şansımız yoktur.

"Trakya'da Dehşet", Anadolu, 24 Mart 1923, s. 1

ÇİN / CHINA

Çeviren / Translated by:
Giray FİDAN[1], Çile MADEN KALKAN[2]

The North-China Herald
AND SUPREME COURT AND CONSULAR GAZETTE

- The North China Herald -

"Kemalistler Kendini Açıkladı"

Mudanya Anlaşması ve Kemalistlerin Türkiye'deki herhangi bir güçten farklı olduklarından bahsedilmiştir.

It was mentioned that the Mudanya Treaty and the Kemalists were different from any power in Turkey.

Mustafa Kemal ve taraftarlarının renklerini belli etmeleri uzun sürmedi. Bütün Müslüman âleminin ruhani otoritesi olan Halifeliği, ipleri sonsuza kadar kendi Millet Meclisi'nin elinde tutulacak bir kuklaya indirdiler; taahhütlerini hiçe sayarak Trakya'da bir ordu kurduklarından şüpheleniliyor; 16 Mart 1920'den bu yana akdedilen tüm antlaşma ve sözleşmeleri reddeden bir kararname çıkardılar ve bu, bugün Paris'ten gelen bir mesajla inkar edilse de, böyle bir inkara şüpheyle bakmaktan başka bir şey yapılamaz; son olarak, İstanbul'un Müttefikleri tarafından derhal tahliye edilmesini talep ettiler. Bu durum Mudanya Anlaşması'nın imzalanmasından itibaren bir aydan kısa bir süre için iyi gitmiştir. Ama bu şükredilmesi gereken bir şey. Yakın Doğu'nun bütün meselelerini halledecek olan Lozan Konferansı 13 Kasım'a kadar toplanmayacak, böylece müttefiklerin saflarını sıklaştırmaları ve Türkleri, rakiplerinin çekişmelerinden yararlanmanın eğlencesinden mahrum bırakmaları için hâlâ vakit var. Fransa büyük bir uyanış yaşadı. M. Franklin Bouillon'un Türkiye, "Kemalistlerin izlediği yabancı karşıtı politikanın ve Lozan'da sunma niyetiyle itibar gördükleri geniş kapsamlı taleplerin Fransız çıkarlarına yansımasından rahatsız" ifadeleri aslında tam olarak Türkiye'nin Büyük Britanya'yı "Ankara'da güçlü temsillerle" kendisine katılmaya çağırdığı bildiriliyor.

Mudanya Anlaşması'nın Trakya'yı Türklere Meriç'e kadar geri verdiğini, yani Edirne'yi de geri aldıklarını hatırlamakta fayda var. Anlaşmaya göre, Yunanlıların Trakya'yı on beş gün içinde boşaltması ve ardından buranın Türk askeri birliklerinin emrine verilmesi gerektiği kabul edildi, ancak bunların sayısı Lozan Konferansı'ndaki nihai anlaşmaya kadar 8.000 ile sınırlı tutuldu. Ayrıca bu anlaşmanın, boğazlar boyunca ve başka yerlerde belirli tarafsız, askerden arındırılmış bölgeleri işaretlediğini de hatırlamakta fayda olabilir. Kemalistler dört gün sonra İzmit yarımadasını ihlal ettiler.

[1]Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara, Türkiye. E-mail: giray.fidan@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5002-9253
[2]Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara, Türkiye. E-mail: cile.maden@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4736-7101

Mudanya Anlaşması'nın kendilerine ulaşmadığı söyleniyor. Yunanlılar başka bir şey yapamayacakları için bu duruma razı oldular ve tahliye başladı. Tahliyenin düzenli bir şekilde ilerlediği söyleniyor. Ancak çok sayıda mülteci göz önüne alındığında, Hıristiyan topluluklar üzerindeki Türk egemenliği dehşetinin en canlı hatırasıyla, geri çekilmenin getirdiği sıkıntı ve yoksulluk kolayca hayal edilebilir. 22'sinde Kemalistler niyetlerini göstermeye başladılar. Osmanlı borcunun tazminat ödenmek suretiyle Yunanistan'a devredileceğini bildirip, Mütareke'den bu yana İstanbul'da akdedilmiş bütün borçları inkâr ederek, bütün dış imtiyaz ve mukavelelerin feshedildiğini ilan ettiler. Bu duyurular, İstanbul'da Hükümet maliyesi üzerinde hâlâ bir miktar kontrole sahip olan Yüksek Müttefik Komisyonu üyeleri tarafından güçlü bir protestoyla karşılandı ve bankalara, Türk Hükümeti'nin emekli maaşları ve diğer yükümlülüklerini ödemeye devam etmemeleri emredildi. 24 Ekim'de Kemalistler, Müttefikleri, Yunan subaylarını Gelibolu idaresinden azletmeye ikna etmeye çalıştılar. Görünüşe göre bu girişim başarısız oldu, Ankara Meclisi Küçük Asya'da kalan tüm yerli Hıristiyanları sınır dışı etmek için yeni bir karar aldı ve bunu Hilafet'in fiilen kaldırılması izledi; eğer Türklere çok fazla baskı yaparsak, fazlasıyla aptal görünürüz.

Yukarıdaki hikayeden alınacak ders, Yakın Doğu'daki bazı ileri görüşlü gözlemcilerin vurguladığı gibi, Kemalistlerin Avrupa'nın geçmişte hesaba katmak zorunda kaldığı Türkiye'deki herhangi bir güçten oldukça farklı bir şey olduğudur. Yunanlılar üzerindeki başarılarından cesaret alarak ve Sovyet Rusya'nın desteğine güvenerek, yeni bir üslupla konuşuyorlar. Şimdi İstanbul ile ilgili olarak talep ettikleri şey, Lozan Konferansı'nı öngörerek Mudanya anlaşmasının yapıcı bir ihlalidir. Talepleri başarılı olursa, diğer ülkeler tarafından da emsal gösterilecek ve bir konferans fikri de saçmalığa dönüşecek. Avrupa'nın Kemalistler üzerinde elinde tuttuğu tek hakimiyet, Çanakkale Boğazı ve Marmara Denizi'nin muhafaza edilmesi ve buradaki İngiliz donanmasıdır. Kemalistleri Mudanya'da geçici olarak teslim olmaya zorlayan başka hiçbir şey yoktur. Bu koz kaybedilirse, Yakın Doğu'daki son barış garantisi de gitmiş olur. Boğazların Milletler Cemiyeti'ne bağlanması önerisi akla gelebilecek en beyhude yoldur. Boğazlar ancak üç devletten oluşan, her biri emniyet işini diğerinin üzerine yıkmaya hazır ve güçlerini seferber etmekte iflah olmaz derecede yavaş olan on beş veya yirmi kuvvetten oluşan bir birlikle İtilaf devletleri tarafından tutulsaydı, Türk (Mustafa Kemal) onları almaya karar verdikten sonra yirmi dört saat bile dayanamazlardı. Dahası, Kemalistlerin veya Rusya'nın, Boğazlar'ın Birlik'e tahsis edilmesini kabul etmeleri, her ikisi de üye olmadığı için, pek olası değildir. Lozan Konferansı korku ve kaygıyla karşılanacaktır. Çünkü Yakın Doğu'da çok tehlikeli bir güç ortaya çıktı ve Avrupa bu tehlikeyi bir şekilde geride tutan tek engeli feda etmeye meylediyor.

"Kemalistler Kendini Açıkladı", The North China Herald and Supreme Court & Consular Gazette, 11 Kasım 1922, s. 349.

"Lozan'ın Başarısızlığı"

Türklerin Pan-İslamizm idealleri, Kırım işgali, Asya deniz diplomasi gibi siyasi sorunların ekonomik sorunlarla iç içe geçtiği, ekonomik sorunların Türk provokatörleri tarafından siyasi propaganda malzemesi olarak kullanıldığı iddia edilmiştir.

It has been claimed that political problems such as the Pan-Islamist ideals of the Turks, the occupation of Crimea, and Asian naval diplomacy are intertwined with economic problems, and that economic problems are used as political propaganda material by Turkish provocateurs.

Lozan Konferansı'nı böylesine kötü bir sona götüren tüm karmaşık siyasi-iktisadi nedenleri anlamak için, henüz çok da uzak olmayan ama yine de tarihsel geçmişi, Boğaz'ın Türkiye kıyılarında Yakın Doğu'daki karanlık olayların şer tohumlarının ekildiği 1919 ilkbahar ve yazını gözden geçirmek gerekir. Türk yanlılarının o günlerin Avrupa Yakın Doğu politikasının saldırganlık ve ilhak politikası olduğunu ima eden tüm sosyal idealist konuşmaları, gerçeklerle hiçbir şekilde desteklenmeyen boş laflardan başka bir şey değildi. Saldırgan Pan-İslamizm ideallerine dayanan Türk aşırı milliyetçilerinin politikasının, Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcından beri ya silah zoruyla ya da daha dolambaçlı modern diplomasi aracılığıyla izlenen belirli hedefleri vardı. Bu nedenle, herhangi bir Yunan taarruzu olmasa, Suriye'de Fransız sorunları ve Musul'da İngiliz hakları söz konusu olmasa bile, Türk şovenistler, dünya çapında Pan-İslamizm ruhuyla tasarlanan ve kâfir Hıristiyanları Asya'dan sürmeyi ve Arap Halifeliği dönemindeki eski Avrupa mülklerini geri almayı amaçlayan fanatik Avrupa karşıtı politikaları için gerekli bir temel olarak, bunları uydurmak zorunda kalacaklardı. İstanbul'un cami ve çarşılarında, Türk üniversitelerinde, askeri okullarında, genç Türk kuşağının kadın kulüplerinde bu hedefler alenen vaaz edildi ve doğası gereği bu Avrupa karşıtı propaganda tüm siyasi partileri birleştirdi.

Almanların sağladığı örgütlenme kabiliyetine Türk diplomasisinin incelikli Asya nitelikleri eklendi; bu kombinasyon, zafere veya yenilgiye, felakete veya başarıya aynı şekilde kayıtsız olan sıradan insanların alışılmadık dayanıklılığıyla daha da güçlendirildi. Avrupa'yı ilk işgal ettiklerinde, yavaş ve acımasız, çocukça batıl inançlı ve Batı'nın kültürünü ateş ve kılıçla acımasızca intikamcı bir şekilde yok ettiklerinde de böyleydiler ve bugüne kadar da böyle kaldılar. Almanlar, İtilaf Devletleri ile olan mücadelelerinde Berlin'den Bağdat'a kadar kıtalar arası rotalarını düzenlerken, Türkler askeri çöküşleri nedeniyle acımasızca ihanet etmeye hazır oldukları Avrupalılarla geçici ittifaklarından maksimum kazanç elde etme politikasını sessizce sürdürdüler. 1918'de Alman birlikleri, büyük bir Müslüman nüfusa sahip Kırım'ı işgal ettiğinde, Türkler, dindaşlarını Sultan'ın egemenliği altına almak amacıyla burada geniş bir Pan-İslami hareket başlattılar. Alman deniz blokajı dünyanın geri kalanı için geçilmez olsa da, yüzlerce fanatik rahip ve provokatörün Kafkasya ve Küçük Asya kıyılarını kaçak silah ve Hıristiyanlık karşıtı yayınlarla doldurmasını engelleyemediler. Kırım ve Küçük Asya Müslümanlarının siyasi merkezi olan Simferopol şehrinde oturan Kurultay veya Kırım Tatar Ulusal Parlamentosu, Alman işgalinin çökmesinden ve ardından Müttefik birliklerinin gelişinden zarar görmeden kendi yapıcı politikasını sürdürdü. Orada Bakü petrol sahaları meselesi gündeme geldiğinde İngiltere, entrikanın merkezi İstanbul olmasına rağmen, talimatları Kırım'dan yayınlanan güçlü bir Müslüman muhalefetiyle karşılaştı. Orada, Müttefik birlikleri, geçici yardımlarına ihtiyaç duyan Türkler tarafından memnuniyetle karşılandı ve onları Alman boyunduruğunun kurtarıcıları olarak,

yani haince selamladılar; General Liman von Sanders ve ekibinin şahsında Büyükada'da hapsedilen eski müttefiklerini inkâr ederek, fethedilmiş düşmanlardan daha kötü muamele gördüler. Artık bir işe yaramamışlardı ve Türk Milliyetçilerinin planlarının geliştirilmesine yardım etme sırası Müttefiklere gelmişti, öyle ki Çanakkale Boğazı'nın kasvetli kaleleri çevresinde ve Boğaziçi kıyılarında yüzlerce Alman mezarı ölü taburları gibi yattığı halde, tanınma konusundaki sessiz çağrıları görmezden gelindi.

Asya diplomasisi, eski hain, dolambaçlı yollarında ilerliyordu. Müttefik birliklerinin İstanbul'daki görünmeyen eli, tartışmaları ve yanlış anlaşılmaları kışkırtıyordu. Müttefik generaller ve diplomatlar arasındaki binlerce küçük olay, kişisel gerekçelerle şiddetli çatışmalara dönüştü. Böylece dikkatler, Türk Milliyetçilerinin İzmir, Bağdat ve Musul'a yönelik gerçek hedeflerinden saptırıldı. İstanbul'daki ayak takımı nefreti, Ayasofya Camii'nin Yunanlılara devredileceğine dair asılsız söylenti tarafından körüklenirken, İzmir'de de benzer bir söylenti, Yunan işgal birliklerini yoğun bir Avrupa karşıtı duygu atmosferiyle çevrelemişti. Trablus'ta İtalyanlara karşı bitmek bilmeyen bir propaganda vardı ve Bağdat ve Musul'da gazeteler, petrol sahalarının Birinci Dünya Savaşı'nın başında Almanya'ya imtiyaz olarak vaat edilmiş olduğu gerçeğini tamamen göz ardı ederek, bu sahaların yabancı işgaline ve geliştirilmesine karşı bir entrika ve kışkırtma kampanyası başlattılar. Böylece siyasi sorunlar ekonomik sorunlarla iç içe geçmiş, ekonomik sorunlar Türk provokatörleri tarafından siyasi propaganda malzemesi olarak kullanılmıştır. Türk bankaları, Fransız kuru frank başına 11 kuruşa düşene kadar Galata borsasını Fransız ve İngiliz parasıyla doldurdu, ancak İngiliz borsası kolay etkilenemeyecek kadar istikrarlıydı. Müttefikler, etraflarını saran entrika ağına her geçen gün daha fazla karıştılar ve aralarındaki anlaşmazlıkların ve farklılıkların bir sonucu olarak, Avrupa diplomasisinin prestiji büyük ölçüde zarar gördü.

Eski Türk askeri akademisindeki istihbarat bürosu Türklerin, Rusların, Kızıl, Beyazların ve Yakın Doğu'nun küçük milletlerinden daha birçoklarının entrikalarıyla çevrili olan İstanbul'daki en iyi iki İngiliz idareci Binbaşı Barker ve Yüzbaşı Wyken tarafından çok fazla enerji ve irade boşa harcandı. Londra'nın tanınmış sosyal hizmet uzmanı ve hayırseveri Mr. Whitmore ve Heybeliada Konsolosluğu temsilcisi Mr. Forster, yalnız ve desteksiz, hastanelerde ve gecekondu mahallelerinde tifo vakalarının hafifletilmesi çalışmalarını yürüttüler. Bu birkaç kişi, Büyük Britanya'nın iyi niyetli geleneklerini sürdürüyordu ve Türk provokatörlerinin küçük ve kötü niyetli iftiralarıyla ilgili olarak Bacon yıllar önce notları arasına "Kartal sinek yakalamaz" yazmıştır. Ancak Yakın Doğu'nun tüm atmosferi, Kemal Paşa yönetimindeki Türk Milliyetçi partisinin Pan-İslami hareketini, Asya deniz diplomasisinde onları amaçlarına yaklaştıracak her dolambaçlı gizli akıntıdan yararlanarak geliştirdiği bir engelleme ve entrika havasıydı. Birinci Dünya Savaşı sırasında doğan ve hemen hemen tüm Avrupa'nın müteakip mali ve sosyal çöküşü sırasında beslenen bu uzlaşmaz ruh, Lozan'daki konferans masasında, üzerinde Demokles'in kılıcı gibi bir Türk palasının asılı olduğu bayrakla tam anlamıyla ortaya çıktı. Hem Küçük Asya'da hem de Avrupa'da müteakip olaylar burada tekrarlanmaya gerek kalmayacak kadar yenidir, ancak Yakın Doğu'daki bu entrikalardan çıkarılacak derse gelince, Rudyard Kipling'in tanıdık ama

çoğu zaman ihmal edilen şu sözleri, Uzak Doğu'daki diplomasi çalışmaları için pekâlâ uygundur: "Doğu Doğu'dur, Batı Batı'dır ve bu ikisi asla bir araya gelmeyecektir."

"Lozan'ın Başarısızlığı", The North China Herald and Supreme Court & Consular Gazette, Sayı CXLVI, 3 Mart 1923, s. 560-561.

"Yeniden Türkiye"

Osmanlı Borcu, vergilendirme ve boğazlar sorunundan bahsedilmiştir.

Ottoman debt, taxation and the problem of the straits were mentioned.

Müttefikler Komisyon'u bir kez daha, İsmet Paşa'nın Lozan'da reddettiği şartlara karşı Türkiye'nin önerilerini görüşmek üzere bugün Londra'da toplanacak. Bu ret, "tüm Antlaşma'nın yüzde seksenini oluşturan temel sorunların çözüldüğünün" ve barışın sağlanmasının önünde ciddi bir engel bulunmadığının duyurulmasından sonra, 4 Şubat'ta, toplantının on birinci saatindeki tutum (politika) değişikliği sebebiyle oldu. Lord Curzon hemen Londra'ya döndü. Fransız delegesi M. Bompard ise söylentilere göre, Türklerin aklını başına getirmek için iki üç gün daha kaldı. Görünen tek sonuç, İstanbul basınında, Fransa'nın Türkiye'ye yanlış yaptığı fikrini tasarlamış bir Fransız karşıtı makale fırtınasıydı. 19 Şubat'ta Mustafa Kemal ve İsmet Paşa Ankara'ya vardılar ve üç gün sonra Ankara Meclisi Lozan şartlarını tartışmaya başladı. Tartışmalar kapalı kapılar ardında devam etti ve o tarihten bu yana Yakın Doğu'dan gelen haberler son derece yetersiz. Ancak 7 Mart'ta, Kemalistlerin, dün telgrafla gönderilen karşı önerilerin ana maddesini oluşturan "Türkiye ile Müttefikler arasındaki ilişkilerin, bağımsız uluslararasında mutat olarak izlenen gerekliliklere ve uygulamalara uygun hale getirilmesi gerektiği" gerekçesiyle Lozan şartlarını reddettikleri açıklandı.

Hafta sonunda, Lozan şartlarının resmi bir özeti Shanghai'a ulaştı ve ilk göze çarpan şey, herhangi bir şekilde kapitülasyonlarla ilgili her maddenin "teslimiyet rejimi sona erdirildi" sözleriyle başlaması. Bununla birlikte, ekte yer alan Antlaşma, Türkiye'de yabancılara gelecekte yapılacak muameleye ilişkin belirli hükümler içeren bir sözleşmedir, ancak bu, görünüşe göre adli konularda yalnızca beş yıl ve vergilendirme konularında on yıl süreyle yürürlükte kalacaktır. Bu beş yıl içinde "Türkiye'nin yasama sistemini ve yargı idaresini, sona erdikten sonra herhangi bir özel güvenceyi gereksiz kılacak kadar yeniden düzenleyebileceğini" varsaymak - çok büyük bir varsayım. Bu arada, yabancılar söz konusu olduğunda kürsüye değerlendirme heyeti atanacak, değerlendiriciler mahkemede çoğunlukta olacaktır. Osmanlı Borcu konusunda ise çarpıcı tavizler veriliyor. Balkan savaşları öncesine ait olan tüm borçlar, Türkiye ile bu savaşlar sonucunda ondan toprak alan Balkan Devletleri arasında orantılı olarak paylaştırılacaktır. Borcun başka bir alt bölümü, önerilen antlaşma uyarınca teslim edeceği bölgeyle orantılı olarak yapılacaktır. Kabaca hesaplarla bu, Türkiye'nin savaş öncesi borcunun 140.000.000 Sterlin'den 102.000.000 Sterlin'e düşürüldüğü anlamına gelir; bu miktar, savaş tazminatı olarak

kendisinden ödemesi istenen 15.000.000 Sterlin'i de içermektedir. Avrupa'daki Türk sınırı, Neuilly Antlaşması'nda tanımlanan şekilde, Meriç'in sol yakasını ve Bulgaristan sınırını takip edecektir. Yabancı savaş gemilerinin Çanakkale Boğazı'ndan geçiş hakkı, barış zamanında bile, herhangi bir Karadeniz Gücünün en güçlü filosunun gücünü aşmayan bir kuvvetle sınırlıdır. Çanakkale Boğazı ve İstanbul Boğazı'nın her iki yakasında askerden arındırılmış bölgeler oluşturulacak ve Boğazların kontrolü Türkiye'nin başkanlığındaki uluslararası bir komisyona verilecektir.

Lozan gerçekten de olağanüstü derecede cömert bir antlaşmadır ve reddedilmesinin nedeninin cömertliği olduğu şüphesi bastırılamaz. Türkler, istedikleri her şeyi elde etmek için sadece sağlam bir şekilde karşı koymaları gerektiğine inanıyorlar. Mudanya Konferansı'ndan önceki haftalarda da tamamen aynı çizgide olduklarını gördük. O zamanlar Fransız ve İtalyan birliklerinin, İngiliz kuvvetlerinin Avrupa ile Kemalist fanatikler arasında tek başına bırakıldığı Çanakkale'den geri çekilmeleriyle, tüm dünyaya açık hale gelen Müttefikler arasındaki bariz ayrılığa bel bağladılar. İzmir zulmünün öfkesiyle: Kemalistler, İngilizlerin gerçekten de direnmek istediğini ve çok çirkin bir engel oluşturduklarını anlayınca kendilerine bir sebep gösterildi. Lozan'da yine bir bölünmeye bel bağladılar ve Fransız delegesi M. Bompard'ın 4 Şubat'taki son toplantıda "bu adil bir antlaşmadır ve onu imzalamanız gerekir" şeklindeki ifadesinden fazlasıyla tedirgin oldular. Bu koşullar altında zaman kazanmaya çalışmak Doğu'nun doğal eğilimidir, bu şekilde Türkiye bir başka konferansı daha garanti altına almayı başarmıştır. Hâlihazırda teklif edilen cömert şartların herhangi bir şekilde hafifletilebileceğine inanmak zor: Bunlar kesinlikle Müttefiklerin kabul edebileceği asgari şartlardır ve Lord Curzon tarafından zaten açık ve kesin bir şekilde dile getirilmiştir. Türkiye'ye savaştan sonra hayal bile edemeyeceği kendini toparlama şansı sunuyorlar. Daha şimdiden bir zamanlar bize asla geri kabul edilmemesi gerektiği söylenen Avrupa'ya geri dönmesine izin verildi ve Edirne bile bir kez daha onun oldu. Aslında ondan alınan tek şey, gelecekteki davranışının bir garantisi olarak ne pahasına olursa olsun açık tutulması gereken Boğazların bölünmemiş kontrolüdür. Bu tavizlerin etkisi Mısır'da açıkça görülüyor ve Müttefiklerin daha fazla teslim olma olasılığı endişeyle izlenecek.

"Yeniden Türkiye", The North China Herald and Supreme Court & Consular Gazette, 24 Mart 1923, s. 776-777

"Lozan'daki Başarısızlık: Kibar Türk Masalları"

Lozan müzakerelerinin uzamasıyla diplomasinin alay konusu olduğu, ayrıca Fransız ve İngiliz politikalarının birlikte yürümesinin zorlaştığından bahsedilmiştir.

It was mentioned that with the prolongation of the Lausanne negotiations, diplomacy became a mockery, and it became difficult for the French and British policies to work together.

Kendi Muhabirimizden

Tarihçiler, Lozan'daki barış konferansının geçici veya başka türlü başarısızlığını kaydederken,

en azından Fransa'da, muhtemelen bu olayın diplomasinin ve genel olarak politikacıların itibarını zedelediğini not edeceklerdir. Her zaman en hoş yerlerde düzenlenen Lloyd George konferansları dizisi yeterince kötüydü, ama üç aylık pazarlıkları ve iki tarafın da diğerinin ne anlama geldiğini bilmeden kafası karışmış bir şekilde dağılması; koltuklar arasında gidip gelmeleriyle Lozan müzakereleri ve tren istasyonunun, yüksek sözleşme taraflarından birinin tam zamanında fikrini değiştireceği umuduyla ekspres trenleri geciktirmesi, diplomasiyi alay konusu haline getirdi. Lozan, Fransız ve İngiliz politikalarının birlikte yürümesinin ne kadar zorlaştığını da göstermiştir.

Lord Curzon'un nefretle gidişi Türkleri alarma geçirdi. Fransız delegesi M. Bompard, Paris'e gitmeden önce İsmet Paşa, kapitülasyonlar konusunda anlaşacağını ima etti. Paris'teki arkadaşları, müzakerelerin kesilmediği ve her şeye rağmen barışın imzalanabileceği konusunda bir yanlış anlaşılma olduğunu söylemek için acilen Quai d'Orsay'a (Fransız Dışişleri Bakanlığı) koştular. M. Auguste Gauvain'in *"Journal des Debats"*te işaret ettiği gibi: "Bu, anlaşma taslağının bazı tatmin edici olmayan hükümlerinde değişiklikler elde etmek için iyi bir fırsat olabilirdi, ancak Fransız Türkseverler, Ankara'nın görüşünü hemen kabul ettiler ve Lord Curzon'a karşı bir saldırı taslağı hazırlamaya başladılar. Onlara göre kopuşun sorumlusu, konferans boyunca Müttefikleri kandırmak için elinden geleni yapan İsmet Paşa değil, İsmet'in ayrı bir düzenleme teklifini reddeden ve İngiltere'yi Fransa'dan ayırmaya yönelik manevralara ödünç vermeyi reddederek Müttefikler arası sadakat ve saygınlık örneği oluşturan Lord Curzon'du."

Çin ile Paralellikler

Çin'de ikamet eden her yabancı, Lord Curzon'un Türkiye'deki tüm yabancıların yaşamlarını ve özgürlüklerini Türk yargıçların insafına bırakacak olan kapitülasyonların terk edilmesine karşı çıkışını onaylayacaktır. Fransızlar, Quai d'Orsay'ın gözüne girmenin yolunu çok tuhaf bir şekilde bulmuş olan Doğululara boyun eğme politikasından ne bekleyebileceklerine dair kanıtlara zaten sahipler. 6 Kasım'dan bu yana Batılı Hükümetler, Türkiye'nin önceki anlaşmalara en ufak bir saygı duymadan belirlenen yeni Gümrük tarifesini uygulamasına izin verdi. Sonuç, Fransa'nın Türkiye'ye yaptığı ihracatın yarı yarıya azalması oldu. Kemalist stilin bir başka örneği, tamamen ticari ve siyasi olmayan bir örgüt olan Societe d'Etudes et d'Informations Economiques tarafından alınan bir raporda şu şekilde verilmektedir:

"Yunan birlikleri gözden kaybolur kaybolmaz Balya-Karaidin madenleri Türkler tarafından alındı. İşçilerin bir kısmı sınır dışı edildi ve diğerleri öldürüldü. Yabancı personelden derhal ayrılmaları istendi. 200.000 sterlin tutarında talepte bulunuldu ve herhangi bir makbuz verilmedi. Eskihisar ocakları da aynı kaderi paylaştı. Tesise el konuldu ve hasar gördü, elektrikli makineler çalındı ve personel ihraç edildi."

Aynı haberde, bir Türk gazetecinin, Fransız kolonisinin önde gelen bir üyesine, nasıl olup da Paris'te bu kadar çok Fransız'ın Türklerin samimi dostu olduğu halde, Türkler arasında yaşayanların onlara ne dostluk ne de saygı gösterdiğini sorduğunu okuyoruz. Verilen cevap aslında kaydedilmiyor, ancak muhabir, Paris'teki Fransızların Türkleri tanımadığı halde, İstanbul'daki Fransızların Türkleri çok iyi

tanıdığı yanıtını vermenin kolay olacağını söylüyor. Şu anda, Quai d'Orsay, Ankara Türklerinin Fransız Afrika kolonilerindeki Müslümanlar arasında sorun çıkarabileceği korkusunda takılıp kalmış gibi görünüyor.

"Lozan'daki Başarısızlık: Kibar Türk Masalları", The North China Herald and Supreme Court & Consular Gazette, 7 Nisan 1923, s.30.

"Türkiye ile Barış"

Yazar tarafından Avrupa diplomasisi küçük görülerek, Türkiye'ye Lozan'daki istekleri konusunda hak verilmiştir. Türkiye'nin Avrupalı Güçler karşısında başarı kazandığı ileri sürülmüştür. Burada Türklerden övgüyle bahsedilmiş, Atatürk ve Enver Paşa'ya değinilmiştir.

European diplomacy was belittled by the author, and Turkey was justified in its demands at the Lausanne Conference. It has been claimed that Turkey has achieved success against the European Powers. In addition, the Turks were praised and Atatürk and Enver Pasha were mentioned.

Görünüşe göre eleştirmenler, Avrupa diplomasisinin çok düşük bir seviyede olduğunu söylerken haklılar. Çin'de güçlü ve kesin bir çizgi izleyemediğini gördük. Başka yerlerde daha umut vadeden bir durum gösteren kanıtlar aradığımız zaman da hayal kırıklığından başka pek bir şey bulamıyoruz. Savaşın Avrupa'dan o kadar çok şey götürdüğünü ve tarihçilerin sıklıkla gururla bahsettiği konsey masasındaki zafer günlerinin sonsuza dek kaybolduğunu hissetmeye başlıyoruz. Türkiye ile Müttefikler arasında Lozan'daki müzakerelerin sonucuna böyle bir ruh haliyle yaklaşıyoruz ve buhran içinde liderlerimizin, en azından bir bakış açısıyla, siyasetin Viktorya dönemini karakterize etmiş gibi görünen inceliğini kaybedip kaybetmediklerini merak ediyoruz. Ancak bu karamsarlığa bir son verirken, bahsettiğimiz günlerde işlerin her şeyden çok daha zor olduğunu hatırlamalıyız. Müzakereler kötü gitti ama belki de İngiltere'nin şu anda yavaşlamak zorunda olduğunun farkına varırsak, işlerin gerçekte olduğundan çok daha kötü sonuçlanmış olabileceğini düşünmekle teselli bile bulabiliriz. Ancak hem Çin'de hem de Türkiye'de başarısız oldular. Türkiye'nin tanınmasıyla Avrupalı Güçler karşısında muazzam bir başarı elde ettiğini kabul etmek, bu noktada pek de iç açıcı olmayan kendi kaderimizde benzer faktörlerin işleyişine direnmek için elimizi güçlendirebilir.

Yakın Doğu'daki İngiliz sempatisi muhtemelen hiçbir zaman tamamen mantıklı olmadı. Bir Gladstone hitabetinin etkisi altında, Bulgar vahşeti ve Ermeni katliamları konusunu hırs haline getirdik; Yunan özgürlük mücadelesi hayal gücümüze hitap etti; yöneticilerini korkunç bir şekilde katletmesi nedeniyle Sırbistan'ın tanınmasını geri çekmesinden sonraki birkaç yıl içinde, onun savaş alanındaki

harika kahramanlığını alkışlıyoruz. Bununla birlikte, İngiliz zihninin gerisinde her zaman, temelde Türk'ün (Atatürk) o kadar da kötü bir adam olmadığı inancı vardı. Aslında, geçmişini lekeleyen her şeye rağmen, ortalama bir İngiliz'e yalnızca kişisel nitelikleri nedeniyle hitap eden türden bir adamdı. Geçen asırda ve bunun ilk birkaç yılında durum böyleydi, fakat sonra İttihat ve Terakki sahneye çıktı ve işler değişti. Hemen hemen tüm liderleri Selanik Türkleriydi ve onların bildiğimiz geleneksel Türklerden farklı bir sınıf olduklarını kabul edelim. Aralarında böyle bir ayrım olduğunu iddia etmemelerine rağmen çok azı saf Türk'tür, ancak nesiller boyunca dünyanın bu bölgesinin nüfusunu oluşturan diğer halklarla çok sayıda evlilikler olmuştur. Sonuç olarak, onların içgüdüleri bazı önemli açılardan, daha önce tanıdığımız adamlarınkinden tamamen farklıdır. Bir kere, zekaları çok daha keskindir. Bunlar, Türkiye'yi Almanya'nın yanında savaşa sokan, son Anadolu seferinde Yunanları mağlup eden, Lozan müzakerelerinde Avrupa'ya kafa tutan Abdülhamid'i deviren ve kazanan adamlardı. Bu sınıfla çok az ortak yönümüz var, ancak onun çok yetenekli insanları içerdiğini kabul etmeliyiz. Enver Paşa bunlardan ilkiydi, son Anadolu seferinde savaşan zeki asker Kemal de onlardan biridir. 1918'deki mütarekeden sonra bu Türkler, kendi yönetimleri içinde eski başkent Ankara'ya kapatılıp, zamanlarını beklediler ve sonunda olaylar Lozan'a vardığında, ellerine fırsat geçti. Yunanistan'ın yenilgisine şimdi neredeyse tüm Avrupa'nın diplomasideki yenilgisini eklediler. Lozan kesinlikle diplomasinin neler yapabileceğinin klasik bir örneği olarak tarihe geçecektir. Türkler kozlarını kullanamadı - aksine Müttefikler kullandı - ama o kadar çok entrika çevrildi ve o kadar aç gözlülük oldu ki Müttefik ortaklar da pratikte oyunu kaybetti. Bu müzakerelerin hikayesi yazıya döküldüğünde öğretici olmayacak ve belki de bu konuda şimdi ne kadar az konuşulursa o kadar iyi olacak.

Lozan Antlaşması'nın sonuçlarına göre; Türkiye savaş öncesine göre biraz daha iyi durumdadır. Türkiye'nin pratikte kaybettiği tek şey Mısır'dır ve ülkenin politikacılarının burayı savaştan önceki yıllarda Osmanlı İmparatorluğu'nun gerçek bir parçası olarak görüp görmediği şüphelidir. Bununla birlikte her şeyden önce uluslararası kontrol ve ardından İngiliz kontrolü gerçek durumu çok farklı hale getirmiş olsa da Mısırlılar tam anlamıyla Türk tebaasıdır ve Hidiv[1] yalnızca Mısır Valisidir. Savaştan bu yana Hidiv padişah mertebesine yükseltildi ve Mısır kesin olarak imparatorluktan ayrıldı. Öte yandan Türkiye, Küçük Asya'daki topraklarının tamamına hâlâ sahiptir - ki bu toprakların büyük bir kısmı asıl vatanı olarak kendisine bırakılmıştır ve Avrupa'daki topraklarına bakıldığında, pek çok Bakanın en sonunda tasfiye edileceğine dair beyanlarına rağmen, her zamanki gibi sağlam bir şekilde yerleşmiş durumdalar. Boğazların kontrolünün asla Türkiye'ye geri dönmemesi gerektiğine dair büyük bir noktaya değinildi, ama bu konuda o kadar ihtiyatlı bir sessizlik sürdürülüyor ki, bu politikanın tüm temel amaçlar için hükümsüz bir belge haline geldiğini kabul etmekte fayda var. Yunanlıların Midilli'den vazgeçebileceğine dair bir inanç var ve eğer öyleyse, burada somut bir kazanç da vardır. Bununla birlikte, dünyanın bu bölgesinde ikamet eden bizler için dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, kapitülasyonların neredeyse tamamen aşılmış olmasıdır ve bu, Türkler için büyük bir zaferdir. Onlardan geriye kalanlar o kadar az ki, Osmanlı topraklarındaki yabancıların güvenliği için hiçbir güvence teşkil etmez. Gümrükler de aynı şekilde Türk denetimine geri verildi ve Osmanlı borcunun

1 Hidiv, Kavalalılara mensup Mısır valilerine babadan oğula geçmek üzere 1867'de verilen resmi unvan. Hidiv; Arapça'da büyük vezir, baş vezir, hakim demektir.

tüm eski sorunlarıyla uzun zaman karşılaşmak gerekmeyecek gibi görünüyor. Durumun ciddiyetini abartmadığımız, olayların gidişatını öğrenince sigorta şirketlerinin Türkiye'deki alışılagelmiş risk teminatlarını geri çekmesinden ve yabancı tacirlerin toptan ayrılmaya başlamasından anlaşılacaktır. Şu an için işler biraz daha iyi, çünkü Türk Hükümeti'nin acilen paraya ihtiyacı var ve bunun karşılığında çeşitli teminatlar ve tavizler verdi. Dolayısıyla, şimdilik iş bir kez daha yeniden başlatıldı, ancak bu, ne onun ne de onunla uğraşanların gelecekteki refahı için pek de iyiye işaret etmeyen koşullar altında.

"Türkiye ile Barış", The North China Herald and Supreme Court & Consular Gazette, 4 Ağustos 1923, s. 295-296.

"Lozan Antlaşması"

Lozan görüşmelerinde Türkiye'nin isteklerinden kısaca bahsedilmiş, müttefikler tarafından yenilmiş ve modern örgütlenmeden yoksun bir devlet olarak Türkiye'nin, Yunanlılardan ve Batı diplomasisinden intikamını aldığı ileri sürülmüştür.

In the Lausanne negotiations, Turkey's wishes were briefly mentioned, and it was claimed that Turkey, as a state that was defeated by the allies and lacked modern organization, took its revenge on the Greeks and Western diplomacy.

"Journal des Debats"te yazan açık sözlü eleştirmen M. Auguste Gauvain, Türkler ile Müttefikler arasında Lozan'da imzalanan antlaşmadan pek memnun değil. Bunun, Doğu'daki Fransız çıkarlarının neredeyse tamamen yıkılması anlamına geldiğini söylüyor. Kapitülasyonlar ortadan kalktı. Kemalistlerle hâlihazırda uzlaşmaya varmamış imtiyaz sahipleri, hiçbir pratik değeri olmayan bir ilke beyanından daha iyi bir şey tarafından korunmaz. Türk tahvillerine sahip Fransızların çıkarları ciddi şekilde etkileniyor. Türkiye'de mülklerine zarar veren özel şahıslar hiçbir tazminat alamayacaklar ve hiç şüphesiz Fransız Hazinesi'ne karşı hak iddia edeceklerdir. Doğu'da Fransız manevi etkisinin en aktif merkezleri olan Fransız okullarına gelince, bunlar kendi varlıklarını tehlikeye atan koşullar altında çalışmaya devam edeceklerdir. Çanakkale Boğazı'nın mağlup Türkler tarafından yeniden işgali ve Kemalist diplomasinin zaferi, Müttefikler arasındaki rekabet ruhundan, Bay Lloyd George'un politikasından ve aynı derecede hatalı olan Fransız Hükümeti'nin M. Franklin Bouillon'u müzakere için Ankara'ya gönderme politikasından kaynaklanmaktadır. Sonuçta, Müttefikler tarafından yenilmiş, yarı barbar ve modern örgütlenmeden yoksun yedi milyon nüfuslu bir Devlet, intikamını öncelikle Yunanlılardan ve son olarak da Batı diplomasisinden almıştır. Türkiye'den çok daha güçlü bir mevcudiyete sahip olan Almanya'nın da benzer bir politika izlemesi için her türlü teşviki vardır. Fransa ve İngiltere farklı yollara saptığı sürece, Almanya'nın istediği kadar inatçı olabileceği sonucu çıkarılmalıdır.

"Lozan Antlaşması", The North China Herald and Supreme Court & Consular Gazette, Eylül 1923, s. 614.

-Oriental Magazine-

"Lozan Konferansındaki Değişiklikler"

Boğazlar meselesi, İngiltere ve Rusya gerginliği, ayrıcalıklar, etnik azınlıklar, İstanbul Antlaşması gibi sorunlar nedeniyle Lozan Konferansı'nın başarı şansının giderek zayıfladığından bahsedilmiştir.

It was mentioned that the chance of success of the Lausanne Conference was gradually weakening due to problems such as the Straits issue, tensions between England and Russia, privileges, ethnic minorities, and the Istanbul Treaty.

Lozan Konferansı'nın açılışından sonra Türkiye ile olan görüşmeler Şubat'a kadar ertelendi. Birinci Komite'de Türk-Avrupa sınır meselesinin tartışılması dışında, boğazlar sorunu, azınlıklar sorunu, Üçüncü Komite'de tartışılan ekonomik ve mali konular ile İkinci Komite'de tartışılan ayrıcalıklar konusu hala tam olarak çözülemedi. Gazetelerde, bir yandan toplantının dağılmak üzere olduğuna dair, diğer yandan başarı için yeniden umut olduğu fakat değişikliklerin öngörülemez olduğu söylentileri var. Bunun nedeni, uzun zamandır bildiğimiz gibi, Rusya'nın tavrının sert olması ve Türkiye'nin kolay ehlileştirilememesidir. Şimdi gelelim boğazlar meselesine.

Lozan Konferansı'nın en önemli konusu buydu. Karar verilmesi gereken durum, çeşitli ülkelerin savaş ve ticaret gemilerinin boğazlardan istedikleri gibi geçip geçemeyeceğidir. Ticaret gemilerinin geçişine, ülkelerin bir itirazı yok, ancak savaş gemilerinin geçişi konusunda bir hayli tartışılması gerekiyor. Rusya, Karadeniz'e yakındır. Söz konusu iki boğaz ise Karadeniz'e açılan kapı niteliğindedir. Savaş gemileri boğazlardan serbestçe geçebilirse Karadeniz'in kapısı kapanmaz. Dolayısıyla Rusya'nın sınırları tehlikede olmaz mı? Bu nedenle Rusya görüşmelerin en başında "savaş gemilerinin tamamen imha edilmesini ve boğazların yönetim haklarının Türkiye'ye devredilmesini" teklif etti. Rusya'nın teklifi, Karadeniz'in yanında kendi huzuru için Türkiye'ye bekçi köpeği olmayı uygun görüyor gibiydi. Ancak İngiltere Rusya'ya karşı çok kızgındı. Devrimden bu yana Rusya'nın deniz gücünün tamamen yok edildiğini iyi bilen İngiltere, boğazı tekrar geçerek Akdeniz ve Hindistan'daki Rus iletişimine müdahale etmekten korkmuyordu. Bu nedenle, savaş gemilerinin geçişini yasaklayan önceki teklifini geri çekerek, şiddetle seyrüsefer özgürlüğünü savundu. Ancak tonajlara bir takım kısıtlamalar getirilebileceği söylenmiş ve tüccarlar ile diğer Müttefik ülkeler buna göre bir teklif hazırlamışlardır. Bu iki ayrı teklif, İngiltere ve Rusya'yı karşı karşıya getirmiştir. Türkiye, Rusya'nın teklifi kendi çıkarına uygun olduğu için doğal olarak Rusya'nın yanında yer alırken; diğer küçük ülkeler ise İngiltere'nin önerisini daha makul bularak İngiltere'yi tercih ediyorlardı. Daha sonra Türkiye'nin tavrı biraz yumuşadı, İstanbul ve Marmara'da barış garanti edildiği sürece İtilaf Devletleri'nin teklifini

kabul edeceği söylendi. Bunun üzerine İngiltere Rusya'ya da görüşlerine katılmasını teklif etti. Rusya ise beklenmedik bir şekilde inatçılığını sürdürdü ve Türkiye'yi yeni bir teklifte bulunmaya çağırdı. Sonuç olarak İngiliz Lord Curzon artık dayanamadı ve 18'inde Türkiye'ye bir ültimatom vererek, İtilaf Devletleri'nin teklifini kabul etmesi için 20 gün süre verdi, aksi takdirde toplantı bozulacaktı. Görüşmenin bu nedenle tehlikede olduğu söylentileri yayıldı.

20'sinde, Türkiye sonunda bu teklifi kabul etmek zorunda kaldı. Türkiye'nin Lozan Konferansı'nda Rusya'nın yardımını almasına rağmen yine de İtilaf Devletleri'nin tavrını, yani aralarındaki görüşlerin uzlaşıp uzlaştırılamayacağına bakması ve sonra kendi tavrına karar vermesi gerektiğini biliyoruz. Artık İtilaf Devletleri'nin boğazlar konusundaki görüşleri İngiltere'nin görüşleri ile uyumlu olduğuna göre, tartışmaya devam etmesi faydasız olacaktır. Toplantı bozulursa bunun kendisine bir faydası olmaz. Ayrıca Ankara hükümeti Türk temsilcilere sorunları hızlı bir şekilde çözme çağrısında bulundu, bu nedenle Türk temsilciler o gün İtilaf Devletleri'nin önerisini genel olarak kabul ettiler. Yani bu açıdan Lozan Konferansı başka bir başarıya daha sahne oldu.

İtilaf Devletleri'nin tekliflerinin çoğu Türkiye tarafından kabul edilmiş olmasına rağmen, Türkiye silahsızlandırılmış bölgenin idaresinin Boğazlar Komitesi'ne devredilmesi teklifine hâlâ aşırı derecede karşı çıkmakta. Diğer yandan teklifin bir diğer ucu olan Rusya da bunu henüz kabul etmediğinden, sorun tamamen çözülemedi. Ayrıca ayrıcalıkların kaldırılması ve Musul meselesi gibi konular da dalga etkisi yaratıyor. Türkiye'nin savaş öncesi kaldırılan ayrıcalıkları, İtilaf Devletleri'ne yenilgisinden sonra tekrar başlatıldı ve savaş öncesinde bundan yararlanamayan Japonya şimdi katılmak zorunda kalırsa, Türkiye doğal olarak ayrıcalıkların tamamen kaldırılması için sıkı mücadele ve hatta topyekun fesih talep etmelidir. Bu konuyu ele almak için ayrı bir komite kuruldu ve konular 2 Aralık'tan itibaren madde madde tartışılmak üzere üç bölüme ayrıldı: (1) adaletle ilgili olanlar; (2) vergilendirme ile ilgili olanlar; ve (3) güzel sanatların korunmasına ilişkin olanlar. Adaletle ilgili ilk maddeye göre; Milletlerarası Tahkim Divanı'nın davaların yürütülmesinde Türkiye'ye yardımcı olması için bilirkişi önermesi amaçlanıyordu. Türkiye buna şiddetle karşı çıktı. Vergilendirmeyle ilgili ikinci maddede İtilaf Devletleri tarafından önerilene göre: (1) Yabancılar, Türk siyasetinin özel sebepleri (savaş gibi) nedeniyle alınan vergilerden muaftır; (2) Diğer vergiler yerli ve yabancılar tarafından aynı şekilde ödenir. Ancak Türkiye, hangi vergi ödenirse ödensin, ülke içindeki ve dışındaki insanlardan eşit olarak tahsil edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Güzel sanatların korunmasına ilişkin üçüncü madde ise hiç konuşulmadı bile. Yukarıdaki üç sorunun hiçbiri geçen yılın sonuna kadar çözülememişti.

Eskiden Türk devletine ait olan ve aslen kerosen[2] üretilen Musul, Irak'a yakın ve savaştan sonra İngiltere tarafından yönetilen bir şehirdir. Türkiye doğal olarak bu sefer Musul'un iadesini talep etti; ama İngiltere zaten ağzında bulunan eti nasıl tükürebilirdi? 16 Aralık'ta İngiliz delegeleri Türkiye'ye, Musul'un neden Türkiye'ye iade edilemeyeceğini açıklayan bir mektup gönderdiler: Birincisi, Musul Türkleri tüm bölgedeki insanların yalnızca on ikide birini oluşturuyor. İkincisi, eğer Musul Türkiye'ye iade edilirse, Irak ve Bağdat savunmasız kalacak. 26'sında Türk delegeleri, İngilizleri asılsız iddialarda

2 Halk dilinde gazyağı olarak bilinen petrol türevidir.

bulunmakla suçlayan bir yanıt verdiler. İngiliz temsilcileri konunun daha fazla tartışılmasına gerek olmadığını yazılı olarak bildirdiklerinde, Türkiye de tekrar cevap verdi ve yılbaşına kadar yazı üzerinden birbirleriyle kavga etmeye devam ettiler.

Peki ya etnik azınlıkların korunması? 23 Aralık'ta müzakere edilen Türkiye ve Yunanistan halkları arasındaki mübadelenin yanı sıra İtilaf Devletleri ülkedeki tüm Hristiyanların askerlikten muaf tutulmasını talep etti, ancak Türkiye bunu kesin bir dille reddetti. Türkiye ayrıca İstanbul Antlaşması'na (1897) göre Yunanlıları yönetmek için buraya yerleştirilmiş olan Yunan piskoposun geri çekilmesini talep ederek, Antlaşmaya uymayı da reddetti. Ayrıntılı olarak açıklanması gerekmeyen pek çok başka küçük anlaşmazlık daha var.

Yukarıdaki sorunlar nedeniyle, hem İtilaf Devletleri hem de Türkiye taviz vermeyi reddettiler ve bu koşullar altında Lozan Konferansı'nın başarı şansı çok zayıflamıştır. Türk temsilcisi Hasan Bey, hükümetten görüşlerini almak için 26 Aralık'ta Ankara'ya gitti; Kemal, Türkiye'nin daha fazla taviz veremeyeceğini söyledi. Bu sırada İngilizler de toplantıdaki kötü hava nedeniyle ihtiyati tedbir olarak Akdeniz filosunun İstanbul'a açılmasını emrettiler. Geçen yılın sonunda Lozan Konferansı'nın hiç şansının olmadığına dair söylentilerin duyulmasının bir başka nedeni de budur.

Yukarıda bahsettiklerim, geçen yılki son durumlardır. Ancak yeni yıl geldiğinde, Lozan toplantısından gelen haberler daha da vahim bir hal aldı. Yukarıda da belirtildiği gibi, Türkiye'nin konferansa karşı tutumu, Müttefiklerin durumuna bağlıdır. Türkiye, İngiltere ve Fransa arasındaki çatışmanın farkındadır, bu yüzden İngiltere'ye karşı Fransa'ya katılarak daha fazla çıkar elde edebilecektir. Öyle ki Müttefik Kuvvetler, 2 Ocak'ta Alman tazminatı konusunu görüşmek üzere Paris'te bir araya gelip, İngilizler ile Fransızlar arasındaki anlaşmazlık nedeniyle geri dağıldıklarında, Türkiye'nin toplantıdaki tutumu bir anda daha çok sertleşti. Örneğin, 6'sında sınır ötesi hakların yeniden değerlendirilmesi sırasında, İsmet (Paşa) Müttefik güçlerin tüm önerilerini feshetti; Azınlık Konseyi bir Ermeni devletinin kurulmasını görüşmek üzere toplandığında, Türk delegeleri öfkelendi ve İtilaf ülkelerinin Ermenileri Türk devletine zarar vermek için kullanmaması gerektiğini söyleyip tartışmayı reddederek, toplantıdan çekildiler. Yani duruma bakılırsa Lozan toplantısı hiç bitmeyebilir. Şimdi İtilaf Devletleri ve Birleşik Devletler delegeleri, birbirleriyle istişare halinde, konferansın işleyişini hızlandırmaya ve bir antlaşma taslağı hazırlayıp Türkiye'ye göndermeye kararlılar ve ondan "ya kabul ya da ret" şeklinde somut bir cevap vermesini istiyorlar. Gelecek tahmin edilebilir görünmüyor, ancak bu bir sonraki süreçte belli olacak.

You Xiong, "Lozan Konferansındaki Değişiklikler", Oriental Magazine, Cilt 20, Sayı 1, 10 Ocak 1923, s. 21-23.

土耳其共和國成立

土耳其近已一躍而成西亞強國。最近宣佈共和。凱末爾當選爲大總統，伊思美以外交首功，膺總揆之席。左即伊思美自洛桑會議退出之狀也。

（參看本期一五頁）

洛桑和約締結後照約退出土耳其之第一艘英艦

1. Resim: Türkiye cana yakın ve Batı Asya'da güçlü bir ülke. Son zamanlarda Türkiye'de Cumhuriyet ilan edildi. Kemal (Mustafa Kemal Atatürk) Cumhurbaşkanı seçildi, diplomasiye ilk katkıda bulunan İsmet (İnönü) Başbakanlık koltuğuna oturdu. Solda İsmet İnönü'nün Lozan'dan ayrılışı görülmektedir.

2. Resim: Lozan Barış Konferansı'ndan sonra Türkiye'den çekilen ilk İngiliz gemisi.

"Lozan Konferansı Sonunda Çöküyor"

Lozan Konferansı'nda üzerinde mutabakata varılamayan konulardan dolayı anlaşmaya duyulan güvenin sarsıldığı ifade edilmiştir. İngiltere ve Fransa arasındaki Ruhr meselesinden; Türkiye'nin Musul meselesine, kapitülasyonlar ve savaş tazminatı konularına değinilmiştir. Bu sorunlarla konferansın dağıldığı, büyük güçler arasındaki uluslararası ilişkilerde dengelerin değiştiği ve anlaşmanın akdedilemeyeceği belirtilmiştir.

It was stated that the confidence in the agreement was shaken due to the issues that could not be agreed upon at the Lausanne Conference. From the Ruhr issue between England and France; Turkey's Mosul issue, capitulations and war reparations were mentioned. It was stated that due to these problems, the conference broke up, the balances in international relations between the great powers changed and the agreement could not be concluded.

Lozan Yakın Doğu Barış Konferansı'nın açılışından bu yana, Rusya'nın kasıtlı olarak sorun çıkarması ve Türkiye'nin bitmeyen açgözlülüğü nedeniyle ilişkilerde kopma belirtileri görülüyor. Neyse ki, İngiliz temsilcisi Lord Curzon, kararlı bir tavır sergiledi ve bu iki ülkenin arzularının bastırılabilmesi ve Müttefik Kuvvetler arasındaki koordinasyonu sağlamak için elinden geleni yaptı. Ancak o zaman toplantıdaki zorlu sorunlar on duraktan sekizinde çözülebildi. Örneğin; boğazların yönetim sistemi, boğazlardaki askeri savunmanın kaldırılması, Türkiye'nin Avrupa'daki sınırları vb konularda İtilaf Devletleri'nin teklifleri Türkiye tarafından kabul edildi. Ocak ayı sonu itibariyle, üzerinde mutabakata varılmayan yegane hususlar şunlardır:

İngiliz ve Türkiye'nin hak iddia ettikleri Musul sorunu uzun süre çözülemedi. Daha sonra İngilizler, bu konunun Milletler Cemiyeti'ne devredilmesi gerektiğini savundu. Türkiye ise İngiltere ve Türkiye'nin sorunu bir yıl süresinde kendi içlerinde çözmeleri gerektiğini savundu.

Antlaşma ülkeleri Türkiye'ye kapitülasyonları kaldırma sözü verdiler, ancak adli, mali, ticari ve gümrük uygulamalarına ilişkin ayrı ayrı anlaşmalar yapmayı kararlaştırdılar; Türkiye ise hepsinin derhal kaldırılması gerektiğini savundu.

Anlaşmanın savaş tazminatı konusunda, Türkiye'ye daha önce belirlenen miktarın yarısını ödemesi teklif edildi; ancak Türkiye, bu sorumluluğu Yunanistan'ın üstlenmesi konusunda kararlıydı ve kendisi ödemeyi reddetti. Askeri konuda Türkiye, Gelibolu'da asker konuşlandırılmasına izin verilmesini, Doğu Trakya'nın silah kısıtlamasına tabi olmamasını talep etti; İtilaf Devletleri bu iki konuyu da kabul etmeyi reddettiler.

Bu sorunlar uzun süre çözülemedi ve Lozan Konferansı üç aydır oturumda olduğuna göre bunların daha fazla ertelenmesi sakıncalıydı. İtilaf Devletleri 29 Ocak'ta eksiksiz bir teklif hazırlayarak, somut bir cevap için Türk delegelerine gönderdiler. 1 Şubat'ta Türkiye temsilcisi, Merkez Komite'nin Üçüncü Komite başkanı ile bir araya geldi ve daha fazla taviz verilmemesi yönünde karara vardılar. Bunun üzerine İtilaf Devletleri temsilcileri başka görüşmeler yaparak, Doğu Trakya'nın silahsızlandırılması, Türkiye'nin yargı yetkisinin sınırsız hale getirilmesi ve tazminatın 15 milyondan 12 milyona düşürülmesi gibi bazı tavizler daha verdiler. Ancak Türkiye temsilcisi kendi isteklerinde o kadar kararlı bir tavır sergiledi ki, Japon ve Amerikan temsilcilerinin ikna çabaları etkisiz kaldı ve son beş dakikada Lozan Konferansı başarısız ilan edildi.

Lozan Barış Konferansı'nın başarısızlığının görünürdeki nedeni kapitülasyonlar ve finans konuları olmuştur. Ama düşündüğünüz zaman, muhtelif on meseleden sekizinde mutabakata varılmıştır ve hepsi bu iki meseleden daha önemlidir. Dolayısıyla Türkiye'nin bu iki meseleye gelince kesinlikle reddedeceği bir durum yoktur, yakında pes eder ve konferansın kararlarına saygı duyarlar. Öyleyse toplantının bozulmasının başka bir nedeni olmalı. Bunun nedeni, İngiltere ve Fransa'nın koordinasyon sağlayamamasıdır. Paris Konferansı'nın dağılmasından bu yana, Fransa Ruhr'u işgal etmişti ve İngiltere bundan son derece rahatsızdı. Onların er ya da geç ayrılacaklarını öngören Türkiye, barış görüşmelerinde ülke temsilcilerinin tavrını bir anda sertleştirdi. Daha sonra Fransa, Ruhr'un Fransız işgalini İngiltere'nin desteklemesi karşılığında Lozan Konferansı'nda büyük tavizler vermeye razı

oldukları konusunda İngiltere ile anlaştı; ancak bu sözlü anlaşma pek güvenilir değildi. İtilaf Devletleri, 29 Ocak'a kadar nihai bir karar için öneriyi Türkiye'ye göndermek üzereyken, Fransız hükümeti birdenbire Türkiye'ye bir ültimatom vererek "İtilaf Devletleri'nin Türk delegelerine gönderdiği taslağın nihai olmadığını ve Fransa'nın Türkiye ile müzakerelere devam etme niyetinde olduğunu" söyledi. Türkiye bu ültimatomu aldığına memnun kalarak, toplantının bozulduğunu ve bağımsız müzakerelere devam etmenin bir yolu olmadığını, dolayısıyla daha fazla taviz vermeye gerek olmadığını düşündü. Bu nedenle, Müttefiklerin taslağı kesin olarak reddedildi. Yine de Lozan Konferansı'nın başarısızlığı tamamen Fransız ültimatomuna bağlanamaz.

Artık Lozan Konferansı dağıldığına göre, Yakın Doğu'daki savaş bulutları yeniden gökyüzünü doldurmuştur. Türk hükümeti, Müttefiklerin İzmir'deki gemilerinin belirli bir tarihe kadar geri çekilmesini, buraya ilave kaleler ve altı inçlik toplar inşa edilmesini talep etti. Öte yandan, Doğu Trakya'daki Yunan-Türk ordusu da ani bir saldırı yapma fırsatını değerlendirme tehlikesiyle karşı karşıya. Ancak bu yine de önemsiz bir konudur: çeşitli ülkelerin mali kaynakları tükendiğinde ve insanlar tedirgin olduğunda, savaşın çıkıp çıkmayacağı hala bilinmemektedir. Şu anda en dikkat çekici olan, konferansın dağılmasından sonra büyük güçler arasındaki uluslararası ilişkilerde yaşanan denge değişimleridir. Türkiye İtilaf Devletleri'nin boğazların yönetimi davasını kabul ettiğinden bu yana, Rusya ile ortaklık konusunda çok yorulmuştur. Ancak şimdi İtilaf Devletleri ile ayrıldığına göre, gelecekte Rusya ile daha derin bir ilişki içinde olacaktır. Türkiye, Rusya ile el sıkışırken, genel eğilim, İngiltere, Fransa ve İtalya'nın eski şüphelerini bir kenara bırakması ve bunlarla yüzleşmek için ortak bir çaba göstermesi yönündedir. Ya da İngiltere ve Fransa Ruhr meselesinde bir tarafta taviz mi verecek, orası da meçhul. Kısacası, Lozan Konferansı'nın dağılmasının kötü bir alamet mi yoksa iyi bir alamet mi olduğunu söylemek artık kolay değil.

You Xiong, "Lozan Konferansı Sonunda Çöküyor", Cilt 20, Sayı 2, 25 Ocak 1923, s.17-18.

"Lozan Konferansı Sonuçları"

Lozan Konferansı'nda taraflar arasında çözüme kavuşturulan ve çözüm süreci uzayan konulardan bahsedilmiştir. Uzlaşma sağlanan konulara kısaca değinilmiş, ekonomik ve mali konular gibi bazı kritik konuların uzlaşma süreci görüşmelerini uzattığından bahsedilmiştir

At the Lausanne Conference, the issues that were resolved between the parties and that the solution process was prolonged were mentioned. It was briefly mentioned that the issues that were agreed upon, and it was mentioned that some critical issues such as economic and financial issues prolong the negotiations in the reconciliation process.

Lozan Konferansı'nın yeniden başlamasının ardından çeşitli ülke delegelerinin çabaları sonuç verdi, çeşitli sorunlar birbiri ardına çözüldü ve barış antlaşması imzalandı. 9 Temmuz'daki bir telgrafta bildirildiğine göre, Türk Milli Komitesi bir yandan kutlama için hazırlanırken diğer yandan Türk

temsilcisi İsmet'e (Paşa) kararlaştırılan temelde barış antlaşmasını imzalama talimatı verildi. Bundan sonra başka bir sorun çıkmadığı sürece Yakın Doğu'daki durum geçici olarak sakinleşebilir; Yakın Doğu'nun sakinliği ise dünyada barışın habercisidir.

Aslında toplantının başında gelen haberler çok ürkütücüydü. Örneğin, Türk birliklerinin Suriye sınırında bulunması, Fransız birliklerinin de konuşlandırılmasına yol açtı. Türk hükümeti Atina Bankası'nı kapatıp yabancıların mevduatlarına el koydu ve Müttefikler bu durumu protesto etti. Yunan ve Türk ordularının her biri Meriç Nehri yakınında kuvvetlerini artırdı. Rus gayri resmi temsilcisi Vronsky suikasta kurban gitti. Bu olay meydana geldiğinde dünya, ikinci Lozan Konferansı'nın bir öncekinin tekrarı olacağını düşünerek büyük bir endişeye kapıldı. Ancak neyse ki, bu tür bir eğilim konferansın geleceği için bir sorun teşkil etmiyor. İlk aşamada, Türk hükümeti Fransız temsilcilere, Türk askerinin sınırda konuşlandırılmasının sebebinin orduyu terhis etmek olduğunu söyledi. Dolayısıyla Fransız hükümeti de Fransız ordusunun Suriye'deki eylemlerinin münavebeli olduğunu söyledi. İki taraf da sessizliğini bozmadı. İkinci aşamada Türklerin iddiasına göre; Yunan hükümeti Makedon Müslümanlarının mülklerine el koydu ve Atina Bankası, Türk hükümetinin emrini ihlal ederek Yunanlıları yerel borsada spekülasyon yapmaları için finanse ederek misilleme yaptı. Bundan sonra önemli bir müzakere olmadı. Üçüncü aşamadaki görüşme Türkiye ile Yunanistan'ın tazminat konusunda uzun süredir devam eden anlaşmazlığından kaynaklanıyordu. Daha sonra tazminat konusu çözüldü ve her iki tarafın birlikleri de geri çekildi. Rus temsilcisinin öldürülmesine gelince, bu bir sorun teşkil etmedi çünkü katil bir İsviçreli çıktı. Bunun nedeni kişisel bir intikamdı ki toplantıyla hiçbir ilgisi yoktu. Konunun müzakeresi de Rus hükümeti ve İsviçre'ye bırakıldı. Bu karışıklıkların hepsi geçti, bu yüzden onları ayrıntılı olarak anlatmaya gerek yok. Şimdi sadece toplantıda tartışılan durumu anlatacağım.

Bu konferanstaki en önemli ve zor konuların çoğu ekonomi ve finansla ilgili olanlardır. Politika ve arazi meselelerine gelince, bunların çoğu geçen sefer çözüldü, bu yüzden bu sefer onları sadece gözden geçireceğiz ve bazı küçük düzeltmeler yapacağız. İstanbul'da konuşlanmış yabancı birliklerin geri çekilmesi sorunu dışında, diğer tüm siyasi ve toprak sorunları Haziran ayı başlarında çözüldü. Meriç Batı Trakya'da bir Türk-Yunan sınırı olarak Türkiye'ye bırakıldı; Kızılhisar Adası (Kastellorizo, Meis Adası), barış pahasına İtalya'ya devredildi. Sınır ötesi yargı yetkisinin kaldırılması konusu başlangıçta tartışmalı olsa da, Türkler pes etti ve yedi yıllık bir geçiş dönemi olarak düzenlenmesine, konsolosluk yetkisinin de beş yıl devam etmesine izin verildi. Edirne-İstanbul demiryolu, Yunan-Türk-Bulgar af beyannamesi, yabancıların okullarının ve kiliselerinin yönetimine ilişkin Türk beyannamesi ve Gelibolu'daki İngiliz askerleri mezarlığı olayı gibi diğer küçük meseleler üzerinde tatmin edici anlaşmalara varıldı. Kısacası Lozan Konferansı'nda Siyasi ve Adli Komite konusu ve askerlerin geri çekilmesi dışındaki konuların çözümlenmesi çok zor olmadı. Askerlerin geri çekilmesi konusu, diğer ekonomik ve mali sorunlarla aynı zamanda çözüldü.

Toplantıda ekonomik ve mali konularda birçok anlaşmazlık yaşandı. Bunlardan birincisi Türk-Yunan tazminatı konusudur. Türkiye temsilcisi İsmet, Yunanistan'ın prensip olarak tazminat ödemeyi kabul etmesi gerektiğini ve miktarın hakem tarafından belirlenebileceğini savundu. Ancak Yunanistan

da ödememekte kararlıydı. İki taraf arasındaki tartışma yoğunlaşırken, daha sonra bunu sindirme politikaları izledi. Türkler Trakya'ya askerlerini gönderdirirken, Yunanistan da 60.000 asker gönderdi. Bu nedenle, başka bir savaş tehlikesi daha oluştu. Daha sonra İtilaf Devletleri'nin arabuluculuğuyla, Yunanistan'ın tazminat olarak para yerine toprak ödemesine izin verildi. Türkiye, Yunanistan'ın son dönemlerde içinde bulunduğu mali sıkıntıları biliyordu ve gerçekten de Yunanistan tazminatı karşılayamayacak durumdaydı, bu yüzden Türkler bu taleplerinden vazgeçtiler. Yunanistan, 26 Mayıs'ta Genel Kurul'da alınan kararın ardından Karaağaç ve buradan Yunanistan sınırına kadar uzanan demiryolunun da içinde bulunduğu üçgen bir araziyi Türkiye'ye devretti. Mütareke sonrası alıkonulan gemiler iki ülke arasında birbirlerine iade edildi. Böylece bu zor sorun nihayet çözüldü.

Daha az ihtilaflı olan ikinci konu ise Türkiye'nin İtilaf Devletleri'ne tazminat ödemesi meselesidir. Bu sorun kolayca çözüldü çünkü İtilaf Devletleri büyük bir taviz verdi. Türkiye'nin 6 milyon liralık arazi parasını Alman Bankası'na tazmin etmesini istemenin yanı sıra, İngiltere'nin savaştan önce Türkiye adına inşa ettiği (savaş nedeniyle Türkiye tarafından alınmayan) iki geminin yapım maliyeti için 5 milyon lira ödemesi dışında başka bir şey talep edilmedi.

Çözülmesi hala en zor olan iki sorundan biri Türkiye'nin kamu borcu sorunu, diğeri tasfiye meselesidir. Türkiye birinci konuda taviz vermeyi, ikincisini ise tartışmaya açmayı bile reddetti. Sonuç olarak, toplantı erken sonlandırılamadı. Müttefikler ve Türkiye delegelerinin özel bir gizli toplantı yaptıkları ve aynı zamanda birliklerin geri çekilmesi sorununu çözmek için çabaladıkları 7 Temmuz'a kadar sık sık duraklamalar ve istişareler yaşandı.

Türk kamu borcu, Türkiye'nin Müttefiklere olan borcunun geri ödenmesidir. 2 Mayıs'ta Maliye Komitesi toplandı ve Türkiye'nin Mısır'ın borcunu teminat olarak ödemesinin istenmeyeceği ve Mısır'ın Türkiye'nin kamu borçlarını ödemek zorunda olmayacağı konusunda anlaşmaya varıldı. Ama sorun, Türk kamu borcunun geri ödenip ödenmeyeceği değil, bu borç ve faizin hangi para biriminde geri ödeneceğiydi: frank mı yoksa sterlin mi? Çünkü aradaki fark yaklaşık 1.7 milyon sterlin oluyordu. Haziran ayının başında, Ankara hükümeti idari konseyi, İsmet'e bu konuda daha fazla taviz verilmeyeceğine dair bir telgraf gönderdi ve Müttefik Kuvvetler'den hiçbiri boyun eğmedi, durum bir süre çok gerginleşti. İtilaf Devletleri'nin Türklerin borçlarını ödemek için kullanacakları para birimini belirlemeleri konusunda mutabakata varılması 7 Temmuz'da yapılan gizli toplantı sonucuna kadar ertelendi, ancak hükümet ile alacaklılar arasında yapılan özel sözleşmelerin hala geçerli olduğu ve her iki tarafın da rızası olmadan değiştirilemeyeceği belirtildi. Böylece her iki taraf da taviz vermiş oldu.

Chester İmtiyazı[3] da dâhil olmak üzere imtiyazlar konusu ise tüm ülkelerin en çok ilgisini çeken konudur. Toplantının başında bu konu şimdilik rafa kaldırıldı ve ilgili taraflar ile Türk hükümeti kendi aralarında müzakere ettiler. Bu tartışmalar 5 Haziran'da gerçekleştirildi. 23 Haziran'da İtilaf Devletleri şartları hazırlayarak, Türkiye temsilcilerinden bunları kabul etmelerini istediler. Ancak Türkiye

3 **Chester İmtiyazı (Projesi),** 10 Nisan 1923 tarihinde TBMM ve Ottoman-American Development Company arasında imzalanan demiryolu ve maden işletmeciliğine dair bir anlaşmadır. Amerika Birleşik Devletleri'nin Yakın Doğu'daki ilk büyük ölçekli maden çıkarma anlaşması olan proje, Ottoman-American Development Company'nin sözleşme şartlarını yerine getirememesinden dolayı 18 Aralık 1923'te anlaşmanın Türkiye tarafından feshedilmesiyle uygulanamadan tarihe karışmıştır.

temsilcisi, borçların geri alınması ve askeri birliklerin geri çekilmesi konuları müzakere edilmeden bu konuyu ele almak istemediğini beyan etti. Bu nedenle, görüşmeler Türk delegelerinin imtiyazların Ankara'ya devrine ilişkin anlaşma taslağını müzakere ettikleri 7 Temmuz'daki gizli toplantı sonrasına kadar ertelendi. Antlaşma taslağı, Türkiye'nin 29 Ekim 1914'ten önce yapılmış her türlü sözleşme ve tavizlere uymasını şart koşuyordu. Bu durumda İngiltere ve Fransa doğal olarak rahat edebilirlerdi. Bununla birlikte, Amerika'nın yeni elde ettiği Chester İmtiyaz davası, eski sözleşmeyle açıkça çelişiyor ve Ankara hükümetinin bununla nasıl başa çıkacağını merak ediyorum.

Son olarak birliklerin geri çekilmesinden bahsetmek istiyorum, bu da Türkiye'nin İtilaf Devletleri'nden bir süreliğine Türkiye'de konuşlanmış birliklerini geri çekmelerini istediği anlamına geliyor. Barış antlaşması kuruldu; garnizon elbette geri çekilmek zorunda kaldı. Bu nedenle Müttefik Kuvvetler, tüm sorunlar çözüldüğünde garnizonlarını derhal geri çekeceklerini defalarca ifade ettiler. Ancak Türk delegeleri önce borç sorununun çözülmesini talep ettikleri için 7 Temmuz'daki gizli toplantıda yukarıdaki üç konu birlikte ele alındı. Sonuç olarak, tüm yabancı birliklerin barış antlaşmasının onaylanmasından sonraki altı hafta içinde geri çekilmesi kararlaştırıldı. Türk kamu malları ve işgalci güçlerin el koyduğu Türk gemileri ve silahları artık Türk devletine iade edilirken, Irak topraklarında ayrı bir antlaşma ile statüko korunuyor olacak.

Yukarıdakiler Lozan'daki en önemli ve en zor sorunlardır ve hepsinin çözülmesi gerekir. Ek olarak, görüşmelerde yer alan ekonomi ve finansla ilgili ikincil konular arasında gümrük sözleşmeleri, deniz gücünün korunması, kara ve yolcu postasının kaldırılması, yabancılar tarafından kurulan hayır kurumlarının ve dini kurumların yönetimi, yabancıların mülkler üzerindeki çıkarlarına ilişkin konular, yabancıların vergi yükümlülükleri, karma adli konular, mahkemeler ve yabancılarla kıyı ticareti, ticari anlaşma süreleri, yabancıların telif haklarının tercümesi vb konularda çok fazla anlaşmazlık olmadığı için ayrıntılara girmeyeceğim.

İkinci Lozan Konferansı'nda tüm bu sorunlar başarıyla çözümlendi. Barış antlaşması henüz imzalanmamış olsa da, bir önceki gibi başarısız olmayacak. Eğer bütün ülkeler ciddiyetle kararları uygularsa, Yakın Doğu'da bundan sonra barışçıl durumlar olur mu net olarak bilinmiyor. Ama Yakın Doğu iyi bir yer ve İstanbul, Avrupa ve Asya'ya açılan bir kapı… Tüm güçlü ülkeler ise kar hırsı içindeler ve gelecekte de ister istemez buraya göz dikeceklerdir. Çünkü küçük milletler "birbirleriyle işbirliği yapamayacak durumdalar" ve Türk milletinin zaferinden sonra birbirlerini kıskanabilirler. Bu durumda barış kelimesinden söz etmek zor görünüyor.

You Xiong, "Lozan Konferansı Sonuçları", Cilt 20, Sayı 12, 25 Haziran 1923, s. 14-17.

-China English Weekly -

"Türkiye Lozan Konferansı'nda Kararlı"

Türkiye'nin Lozan Konferansı'nda ne kadar kararlı olduğunu göstermek için Atatürk'ün kısa bir röportajından bahsedilmiştir.

A short interview of Atatürk is mentioned to show how determined Turkey was at the Lausanne Conference.

Ankara'da "Le Journal" muhabirine röportaj veren Mustafa Kemal Paşa, yetkili temsilciler iyi niyetle yaklaşsalardı, Konferans'ın bu kadar uzun sürmesine gerek kalmayacağını, beş hafta geçmesine rağmen tek bir noktada anlaşmaya varılamadığını dile getirdi. Musul'la ilgili olarak, Türkiye'nin daha fazla fedakârlık yapmayı kabul etmeyeceği bir konuda "Fransa ve İtalya'nın tarafsız tavrına" şaşırdığını ifade etti. Kemal Paşa, kapitülasyon tartışmasını Türk onuruna karşı yapılan bir hakaret olarak nitelendirdi. Türkiye esaret altında ölmektense sonuna kadar savaşmaya kararlıdır. Türkiye'nin, entrika ve ihanetin merkez noktası olan Rum Patrikhanesini ülkelerinde tutmayı reddettiğini ilan etti.

Sonuç olarak Mustafa Kemal Paşa, Türkiye'nin uzlaşmacı olduğunu ancak onurunun ve gücünün bilincinde olarak varlığını riske atmaya hazır olduğunu söyledi.

Liang Junli, "Türkiye Lozan Konferansı'nda Kararlı", China English Weekly, Cilt 8, Sayı 192, 1923, s. 223.

"Türkiye Lozan Anlaşması'nı Kabul Edecek"

Türkiye ile uzlaşmanın neredeyse sağlandığı ve Lozan Antlaşması'nın kabul edileceğinden bahsedilmiştir.

It was mentioned that reconciliation with Turkey was almost achieved and the Treaty of Lausanne would be accepted.

-1923-

İngiltere, Türkiye'ye nezaketen ve Türk Hükümeti'nin aşırılık yanlılarının üstesinden gelmesine yardımcı olmak için Calypso Kruvazörü dışındaki savaş gemilerinin İzmir'den çekilmesini emretti.

Ankara Meclisi Lozan Antlaşması'nı görüşüyor. Bakanlar Kurulu'nun değişikliklerle kabulünü önereceği anlaşılmakta olup, Bakanlar bu konuda müzakerelerin devamını önerecektir.

Fransa ve İtalya, İngilizlerin İzmir'de yalnızca bir savaş gemisi konuşlandırma kararına bağlı olduklarını Kemalistlere bildirdiler. Bu soru artık kapanmış olarak kabul edilebilir".

Liang Junli, "Türkiye Lozan Anlaşması'nı Kabul Edecek", China English Weekly, Cilt 8, Sayı 198, s. 367.

FRANSA / FRANCE

Çeviren / Translated by:
Fatih SELÇUK[1]

- Le Temps -

"Doğu Barışı"

Lozan Türkler için bir zafer olarak kabul edilebilir. Fakat uzun süren savaşların ardından hemen her şeyden mahrum kalan Türkiye, bu yeni dönemde kendisini toparlamak için yabancılara ihtiyaç duyacaktır. Ülkedeki yabancılar ise Lozan ile birlikte artık kendi geleceklerinden endişe etmektedirler. Japonya örneği bu yeni dönemde Türkiye için bir rol model olabilir.

The Treaty of Lausanne can be considered a victory for the Turks, but Turkey, which was left with almost nothing after the long-lasting wars, will need foreigners to recover in this new era. The foreigners in the country are now concerned about their own futures with the Treaty of Lausanne. However, Turkey can take Japan as a role model in this new era.

Lozan'da imzalanacak olan antlaşmanın önemi yalnızca Şark Meselesi'nin en uzun ve en acıklı safhasına bir son vermesinde değil, aynı zamanda Türk ve Avrupa toplumları arasındaki ilişkilerde de yeni bir dönemin başlangıcına işaret etmesindedir. Antlaşma esasen Türkiye'nin Batı ile olan ilişkilerini geçmiştekilerden tamamen farklı bir temelde yeniden düzenlemektedir. Öncekilerin aksine antlaşma, Hıristiyan ve Müslüman dünya arasında mevcut bulunan dinler, değerler ve gelenekler gibi farklılıkları artık göz önünde bulundurmamaktadır. İlk defa, Türkiye'de yaşayacak olan yabancılar onlara ayrıcalık ya da dokunulmazlık sağlayan herhangi bir rejim tarafından korunamayacaklardır. Kısacası bu antlaşma ile Avrupa, doğrudan herhangi bir baskıda bulunmaksızın Türkiye'den uluslararası gereklilikleri karşılamaya uygun reformlar yapmasını beklemekte; herkes için adil ve kapsayıcı olacak surette idareyi ve Türk kanunlarını ciddi bir şekilde yeniden ele almasını ummakta, kapitülasyonların kaldırılmasının yabancıların çıkarlarını yok etmek anlamına gelmediğini ve özellikle ekonomi alanında gerekli garantilerin diğer ülkelerin vatandaşlarına sağlanmasını temenni etmekte ve nihayet Türkiye'den mümkün olan en kısa sürede eski Osmanlı Devleti, yani "Hasta Adam" yerine, mevcut sınırları çerçevesinde kendi gelişimini sağlayabilen modern bir devlet ve ulus teşkil etmesini beklemektedir. Böylelikle Avrupa, Türklerin sözüne ve şerefine itimat etmekte, tek bir kelime ifade edilecek olursa, Türklere güvenmektedir.

Antlaşmanın onaylanmasından ve işgal birliklerinin [başkent İstanbul'dan] ayrılmasından itibaren Türk istediğini elde edecek, yani sadece siyasi alanda değil, aynı zamanda sosyal, adli, akademik ve ekonomik alanlarda da tek söz sahibi olacaktır. Aynı zamanda barış, yeni Türkiye'nin ünlü Misak-ı

[1]Doktora Öğrencisi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İzmir, Türkiye. E-mail: fatihselcuk@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0505-0539

Milli'yi neredeyse tamamlamasını sağlayacaktır. Bugün Türk çevrelerindeki genel memnuniyetin sebebi de budur; antlaşmanın imzalanmasını kutlamak için İstanbul'da büyük hazırlıklara girişilmiştir. Tüm şehir bayraklarla donatılacak ve Evkaf Nezareti de, tıpkı Müslümanların büyük bayramlarında olduğu gibi, camilerin elektrikle aydınlatılması talimatını verdi. Anadolu'da da benzer törenlerin yapılması planlanıyor. Üstelik bu ortak sevinç, yaklaşan barış antlaşmasının gerçek bir sürpriz olarak karşılanmasıyla daha da sıradan bir hale geldi. Kasım ayında başlayan, hatta bir aydan fazla süre boyunca kesintiye olan Lozan Konferansı, aslında, yavaş yavaş öyle bir uyuşukluk durumuna düşmüş görünüyordu ki, artık Doğu'da bir tür kalıcı bir müessese olarak görülmeye başlanmıştı. Öte yandan, gelecekteki barışın -kıtamızı bölen çekişmeler nedeniyle olsa gerek- Türklere elde etmeyi umduklarından daha fazla avantaj sağlayacağı kesindir. Öyle ki, bazı İstanbul gazeteleri, İsmet Paşa'nın elde ettiği başarılardan hâlâ şüphe duymaktadır. Örneğin bugün *Tehvid*[-i Efkâr] şöyle yazıyor: "İstanbul ve Boğazlar'ın tahliyesi konusunda çekingen ve şüpheliyiz. Bu tahliyeye, [tahliye] bitmeden inanmayacağız...". Ne olursa olsun, Türk bakış açısıyla bakıldığında Ankara'nın milliyetçi hareketi bu barışta kendi öz gerekçesini ve mükâfatını bulmaktadır. [Barışın] Bu ülkeye bir gecede, tıpkı sihirli bir değnek gibi, ani bir refah getirmeyeceği şüphe götürmez. 1911'den beri kesintisiz süren savaşlar boyunca bu halk çok yas tuttu, çok kayba uğradı, zenginlikleri yok oldu.

Antlaşmanın imzalanmasının ertesi günü yeni Türkiye kendisini çok ciddi ekonomik sorunların içinde bulacaktır. Öncelikle Ruslar tarafından Doğu'da, Yunanlar tarafından da Batı'da yakılıp yıkılan bölgeleri onarmaya, Anadolu'yu hâlihazırda tehdit eden kıtlık musibetini aşmaya, Hıristiyan unsurların yok olmasıyla oluşan boşlukları doldurmaya, savaş sebebiyle oluşan nüfus azlığı ile mücadele etmeye ve bunun için de, daha önce öngörülen bir plan gibi, Trakya ve Makedonya Müslümanlarını ülkenin kalbine nakletmeye, yeni üretim araçları oluşturmaya, henüz doğmamış olan Türk endüstrisi ve ticaretini teşkilatlandırmaya ve nihayet para piyasalarının halâ çoğu zaman haklı olan endişelere boyun eğdiği bir zamanda giderek kıt bir hale gelen sermayeyi de ülkeye çekmeye çalışacaktır.

Barışın ilanı Konstantinopolis'te Türkler arasında belirli bir hoşnutluğa neden olduysa da, yabancı çevrelerde birkaç aydır hüküm süren kaygıyı gidermiş değildir. Büyük metropolün Türk olmayan unsurları, aslında, Ankara milliyetçiliğinin şiddetinin antlaşmanın hemen ertesi günü buradaki faaliyetlerinin tüm getirilerini kaybetmelerine neden olacağından korkuyorlar. Genellikle iş dünyası, işgal kuvvetleri Konstantinopolis'ten ayrıldığı zaman kendilerine karşı sıkıntılar yaratılacağından ve engizisyon rejimi, öngörülemeyen vergiler ve keyfi hükümler uygulanarak [kendilerine yönelik] tehditlerde bulunulacağından korkuyorlar. Bu nedenle çoğu yerel işletme şimdiye kadar stoklarını yenilemekten kaçındı; hatta bazıları, Türk yetkililerin İzmir'de yabancılara karşı aldığı pek de teşvik edici olmayan bazı önlemlerine dayanarak genel giderlerini tamamen kapatıyor ya da en azından kısıyorlar. Aynı zamanda, şimdiye kadar kendilerine garantiler sunacağını umdukları barışın sonuçlarını beklemiş birçok kişi [ülkeden] ayrılmaya hazırlanıyor. Hemen herkes, Ankara'nın gayrimüslim unsurlarla ilgili olarak, onların yalnızca herhangi bir faaliyetini değil, ülkedeki herhangi bir varlığını da yavaş yavaş imkânsız hale getiren acımasız hükümler uygulayacağından korkuyor. Ayrıca, yeni Milli Meclis'in de öncelikle bu alanda Türkiye'de yabancıların rolünü kısıtlamaya çalışacağı kesindir. Mevcut hükümet, pasaport vizeleri konusunda ülkeye göçü sınırlama yetkisi veren bir karar aldı.

Ayrıca, kozmopolit bir şehir olan Konstantinopolis'in esas bir Türk şehrine dönüştürülmesi yönünde de genel bir arzu söz konusudur. Konstantinopolislilerin yeni mebuslarından Yusuf Akçura Bey geçtiğimiz günlerde *İkdam*'a şunları söyledi: "Eğer Konstantinopolis'in arazisi, binaları, ticarethaneleri, bankaları, fabrikaları, atölyeleri ve bütün ulaşım araçları Türklerin eline geçerse; bankaların müdürleri, fabrikaların ve şirketlerin mühendisleri de bizdense ancak o zaman Konstantiniyye Türk'tür denilebilir... Alınması gereken tedbirler ekonomik üstünlüğü sağlamayı amaçlamalıdır." Hükümet üyelerinden İçişleri Komiseri Fethi Bey de *Tanin*'e şu açıklamayı yaptı: "Konstantinopolis meselesi her şeyden önce iktisadîdir. Orada Türk ve Müslüman hâkimiyetini sürdürebilmek için, iktisadî işleri yabancıların elinden alıp Türklerin eline teslim etmek gerekecektir". Elbette Türkiye'nin kendisini ekonomik olarak hareketsiz bırakan gelenek ve alışkanlıklar silsilesinden koparma çabalarını ancak büyük bir sempatiyle değerlendirebiliriz. Bugüne kadar Türkiye'deki idareciler yalnızca siyasi sorunlarla ilgilendiler; ülkede ilk kez ekonomik sorunlar bizzat devlet başkanları tarafından kamuoyunun ve milli vicdanın önüne getiriliyor. Bununla birlikte, bize göre yeni Türkiye için en büyük tehlike, işe oldukça hızlı ve olumsuz bir şekilde, örneğin, yabancıların faaliyetlerinin yerini alacak bir şey inşa etmede onlardan mahrum olmak istemekle başlamasıdır. Her alanda uzmanın kıtlığında ve sermayenin, ticaret filolarının ve reel sanayinin yokluğunda yeni Türkiye'nin toparlanması, hatta onu ayakta tutan son ekonomik temellerini de yıkmamasının en iyi yolu kuşkusuz kendisini yabancıların kabiliyetlerinin desteğinden mahrum bırakmamasıdır. Yeni Türkiye bu bakımdan bir başka halkın, Japonya'nın tecrübesinden faydalanmalıdır. Yirmi yıl kadar önce burada kapitülasyonlar kaldırıldığında, yabancı tüccarlar, bu eylemin yakında ülkeye girmelerini imkânsız kılacağına inanarak, dükkânlarını kapatmak için acele ediyorlardı. Ancak Nipponların tutumu o kadar akıllıca ve ılımlıydı ki, eski garantilerin kaldırılması nedeniyle hiçbir topluluk, hatta tek bir kişi bile ülkeyi terk etmek zorunda kalmadı. Yerliler ve yabancılar arasında, yerlilerin, yabancıların ve Doğan Güneş imparatorluğunun muhteşem yükselişini destekleyen yeni bir ilişkiler sistemi yavaş yavaş düzenlendi. Türkiye bu örneği kaybetmemelidir.

Paul Gentizon, "La Paix d'Orient", Le Temps, 20 Temmuz 1923, s. 2

15 Centimes

EDITION DE PARIS

L'ŒUVRE

9, rue Louis-le-Grand (2e)

Directeur

GUSTAVE TÉRY

-L'Œuvre-

"Lozan Antlaşması Dün İmzalandı"

Bazı eksiklerine rağmen Lozan Antlaşması'nın imzalanması, barışın yerleşmesi için önemlidir. Lozan Türkler için Avrupa'da yer bulabilecekleri yeni bir dönemin kapılarını aralamıştır. Lozan'ın en önemli özelliği emperyalist ve kapitalist çıkarlara darbe vurmasıdır.

Despite some shortcomings, the signing of the Treaty of Lausanne was important for the establishment of peace. Lausanne opened the doors for the Turks to find a place in Europe in a new era. The most important feature of the Treaty of Lausanne was that it dealt a blow to imperialist and capitalist interests.

Dün öğleden sonra Osmanlı Cumhuriyeti'nin temsilcileri ile İtilaf Devletleri'nin temsilcileri Lozan Antlaşması'nı imzaladılar. Tören, İsviçre geleneklerine, belki de tüm katılımcıların gizli isteklerine uygun olarak, basitti. Aylarca süren sancılı müzakerelerin bir sonucu olan Lozan Antlaşması, halkların sevinç ve umut çığlıklarıyla karşıladıkları diplomatik belgelerden biri değildir. Acı içerisinde doğmuş bulunan Doğu barışı cılız, kırılgan ve belki de acınası durumdadır; fakat yine de barış vardır ve bugün memnuniyetle karşıladığımız şey tam da bunun var olmasıdır.

Dün büyük güçlerin imzalarını attıkları belgeyi eleştirmek zor olmayacaktır. Müzakereler sırasında onu hazırlayan kişilerin hatalarını, zayıflıklarını ve tutarsızlıklarını belirtmekten geri kalmadık. Antlaşma genellikle farklı yorumlara kapı açıyor, [ayrıca] gelecekteki çatışma olasılığını da yeterince ortadan kaldırmıyor. Antlaşmanın bazı hükümleri ise uygulanamayacaktır, bazıları da [uygulansa dahi] amacına aykırı olacaktır. Ticari rekabete ve özel çıkarların tehlikelerine açık bırakılan alan halâ çok geniştir. Fakat bir bütün olarak ELE alındığında Lozan Antlaşması bir ilerlemedir, çünkü adildir. Bazıları -ve özellikle de Sevr Antlaşması şeklindeki bu saçma canavarın teselli edilemez yazarları- ısrarla şöyle diyorlar:

-Türkiye, Büyük Savaş sırasında düşmanlarımızın yanında yer aldı. Onu yendik. Onu cezalandırmak ve törpülemek zorunda kaldık. Ve [şimdi] burada onun haklarını da kabul ediyor ve 1914'te asla talep etmeye cesaret edemeyeceği avantajları ona veriyoruz. Bize ihanet etmiş olanların bizi gülünç bir duruma düşürmelerine veriyoruz. Güçsüzlüğümüzün kabulüne imza atıyoruz. Silahlı galipler olarak, yeşil bir halının etrafında mağlup edilmemize izin veriyoruz.

Bu değerlendirmenin ne kadar değerli olduğunu bilmek ister misiniz? Elinize 1914 tarihli bir harita alın ve Türk İmparatorluğu'nun nasıl göründüğüne ve kapsadığı alana bakın. Sonra 1923 tarihli bir

harita alın ve [şimdi de] Lozan'ın "muzaffer" Türkiye'sine bir bakın. Büyük İmparatorluk, her şeyi kendi içine sıkıştırmış küçük bir Devlet haline geldi.

-Konstantinopolis'i veya Doğu Trakya'yı Türkiye'ye iade etmeye gerek yok, bu büyük politikaları sürdürelim. [diyorlar]

Peki buraları kime vereceklerdi? İngilizlere mi? Yoksa Yunanlılara mı? Biz [Fransızlar] oraları Türklerde görmeyi yeğliyoruz.

1914'te Türkiye'nin kendisini bağlayan yabancı prangalardan kurtulduğu doğrudur. Sultan Süleyman'ın "Kapitülasyonları" kaldırılmıştır. Yabancıları kayıran rejime son verilmiştir. Peki ya sonra? Biz bunu bir ilerleme olarak görüyoruz.

Kapitülasyonlar Japonya'da uzun uzun yıllar önce kaldırılmıştır. Neden sonsuza kadar Doğu'da kalsınlar ki? Özgür bir ülke olan Türkiye, kendisini istediği gibi yönetme hakkına sahip olacak; ayrıca yabancılara güvenliği ve sükûneti memnuniyetle sağlayacağına dair güvence verme vazifesi de olacak. Eğer [verdiği] bu sözde başarısız olursa büyük güçlerin silahsız kalacağına [silah kullanmayacağına] inanıyor musunuz? Ankara'da bunun tam tersi düşünülüyor.

Mali ve ekonomik hükümlerin detaylandırılması, büyük mali çıkarları ilgilendiren tüm müzakerelerde olduğu gibi çok fazla mürekkebin akmasına neden oldu. Bu hükümler gelecekteki imkânları korumakta ve başarma şansını onu deneme cesaretine sahip olanlara bırakmaktadır. Daha ne istenebilir ki? Az çok şüpheli [olan] doğal zenginlik üzerinde öyle ya da böyle yerleşmiş bulunan [eski] hakların -devletleri, yani halkları bağlayan imzalarla- resmi olarak tanınması mı? Çok teşekkürler! Büyük teşekkür ediyorum! Şayet Lozan Antlaşması, yurttaşların kanını birkaç sermayedarın hizmetine sunan bu geleneği bir parça bozmuşsa, bu bizim için yeterlidir.

Amerikalıların moda haline getirdiği "open door" ifadesinin altında neyin yattığını çok iyi biliyoruz. Biliyoruz ki, hümanitarizmle uyumlu bir şekilde yoğrulmuş birkaç cümlenin altında büyük şirketlerin amansız mücadeleleri çok sık bir şekilde gizleniyor. Ancak biz yine de bu yöntemi, halkları şüphelendirmeden onlara sözler veren "üçlü anlaşmalar" usulüne tercih ediyoruz.

Lozan Antlaşması, tam da bugün bazılarına skandal gibi görünen bu hükümler sayesinde tarihteki yerini sürdürecektir. Türkiye'yi özgürleştirerek, bu zamana kadar Avrupa'nın ücra kenarlarında, Batılıların hor gördüğü ve aynı zamanda da korktuğu yarı-barbar bir kabile gibi yaşayan bir millete, medeni ülkeler topluluğuna tam manasıyla girme fırsatı vermiş olacaktır. Yarın Türkiye Milletler Cemiyeti'ne de üye olacak. Şimdi buna layık olduğunu kanıtlamak ona kalmıştır.

Camiller Lemercier, "La Paix de Lausanne A Ete Signée Hier", L'Œuvre, 25 Temmuz 1923, s. 1.

20 Centimes ★ SERVICE GRATUIT ★ 20 Centimes
l'Humanité
ORGANE CENTRAL DU PARTI COMMUNISTE (S. F. I. C.)

-L'Humanité-

"Lozan Antlaşması Dün İmzalandı"

Bazı eksiklerine rağmen Lozan Antlaşması İngiliz, Fransız ve Yunan emperyalizmi için bir darbedir. Türkiye hem Avrupalılarla eşit bir şekilde özgür bir ülke haline gelmiş, hem de kapitülasyonların küçük düşürücü yükünden kurtulmuştur. Türkiye'nin bu başarısı İslam dünyasına örnek olacaktır.

Despite some shortcomings, the Treaty of Lausanne dealt a blow to British, French, and Greek imperialism. Turkey has become a free country on equal terms with the Europeans and has also been relieved of the humiliating burden of capitulations. Turkey's success will be an example for the Islamic World.

Barış dün İtilaf Devletleri ile Türkler arasında Lozan'da imzalandı. Geçen Kasım ayından beri müzakereler sürüyordu; [bu müzakereler] eksik ve açıkça geçici bir antlaşma ile sonuçlandı.

Mezopotamya'dan petrol çıkarmak hususundaki İngiliz-Amerikan rekabeti henüz çözüme ulaşmış değil; Musul meselesi de devam ediyor. Osmanlı borç tahvillerinin ödemesinde para birimiyle ilgili olarak ortaya çıkan zorluklar, kesin olmayan ve etkisiz bir uzlaşmayla çözülüyor. Bulgaristan, talep ettiği ve kendisine de vaat edilmiş olan Ege Denizi'ne erişimi sağlayamıyor. Yugoslavya ise Lozan Barışı'nı kendisi için o kadar tatmin edici bulmadı ki, imzalamaktan vazgeçti...

Dünkü antlaşma, az önce sıraladığımız tüm kusurları içerebilir; [fakat] şayet barışı tesis ettiğini iddia ederek gelecekteki bir savaşa temel oluşturmayacaksa, [o zaman] hükümsüz görünmeyecektir. Yakın Doğu'da ortaya çıkan çatışmalar her zaman büyük Batılı güçler arasındaki rekabetin bir sonucu olmuştur. Ve bu bölgelerde yeniden bir savaş çıkmasını önlemenin tek yolu emperyalizmin çarpışabileceği alanı sınırlamaktır. Her şeyden önce bir barış politikası güden Rusya'nın, Karadeniz'i anahtarı Türklerde kalacak bir "kapalı deniz" haline getirmekte bu kadar ısrar etmesinin nedeni budur.

Fransa'nın ve ardından Romanya, Yugoslavya, Yunanistan ve Bulgaristan'ın da desteğini alan İngiltere, Karadeniz'in fiili kontrolünü ele geçirmeyi başardı. Boğazlar Sözleşmesi'nin savaş gemilerinin Boğazlara girişinin sınırlandırılmasını içerdiği doğrudur, ancak tamamen yasal olan bu garanti, gerektiğinde istenen etkililiğe sahip olmayabilir!...

Rusya'nın Boğazlar Sözleşmesi'ni imzalamayı kabul ettiğini gördük. Eğer çekimser kalsaydı, fiili durum değişmeyecekti, zira ana ilgili taraf olan Türkiye zaten boyun eğmişti!... İngiltere'nin "kâğıt paçavralarına" emperyal saygısının Almanya'dan daha fazla olup olmadığını gelecek gösterecektir.

Ancak Lozan Antlaşması'nın büyük bir avantajı da var: [Bu antlaşma] Özgür Türkiye'nin mevcudiyetini onaylamaktadır. Müttefik emperyalistler, Ankara hükümetinin tüm modern devletlerinkine eşit bir şekilde egemenlik hakkını zorunda kaldılar. Kapitülasyonların küçük düşürücü yükünden kurtulmuş, Asya'nın kapılarında medeni, bağımsız bir cumhuriyet var ve şayet bu cumhuriyet devrim yolunda ısrarcı olursa, asil İslam halkları için bir çekim merkezi olacaktır.

Ancak, Türkiye'nin özgür bir devlet olduğunun tasdik edildiği bir dönemde, barıştan dolayı hayal kırıklığına uğrayan Fransız ve İngiliz kapitalistleri, birbirlerine iğrenç bir şekilde hakaret ediyorlar. Ve dün *Le Matin*, Doğu'da Venizelos adındaki İngiliz ajanına "entrikacı Yunan siyasetçi" muamelesi yaptı, hem de aynı adamı bir zamanlar "Büyük Giritli" adıyla selamladığını hatırlamadan... Yine de her şeye rağmen, tarihi yazan bu beyler değil, halklardır.

A. Delhay, "La Paix de Lausanne A Eté Signée Hier", L'Humanité, 25 Temmuz 1923, s. 2.

LE RADICAL

15 centimes Organe d'Action démocratique et de Progrès social 15 centimes

-Le Radical-

"Konferanslar Tarihi İçinde Büyük Bir Tarih"

Sevr Antlaşması'nın yerini alan Lozan Barış Antlaşması İsmet Paşa'nın ve onun özelinde Türkiye'nin Yunanistan'a ve dolaylı olarak büyük güçlere karşı kazandığı bir zaferi temsil etmektedir. Aslında Antlaşma İngiltere için de tatmin edicidir. Fransa ise zararlı çıkan taraf olmuştur.

The Treaty of Lausanne, which replaced the Treaty of Sevres, represents a victory for İsmet Paşa and Turkey, in particular, against Greece and indirectly against major powers. In fact, the treaty was also satisfying for England. France, on the other hand, was the side that suffered losses.

Lozan Antlaşması Sevr Antlaşması'nın yerini alacak. Biri Müttefiklerin Almanya ve Türkiye'ye karşı kazandığı zaferi, diğeri de Türkiye'nin Yunanistan'a ve Konstantin krallığını Doğu'daki muhafızı haline getirmiş gibi görünen büyük güçlere karşı kazandığı zaferi onaylıyor.

İsmet Paşa Yunan ordusuna karşı kazandığı zaferden ötürü tebrik edilmiş ve bu tebrikleri de hak etmişti. Fakat yalnızca yerel ölçüde bir başarı elde etmişti. Sonuçlar açısından çok daha önemli olanı Lozan'daki zaferidir.

Ve en merak edileni de 1921'den itibaren yeniden Türkseverleşen tavrıyla yeni Türkiye'nin alacağı intikamı kolaylaştıran Fransa'nın, başarı dileklerini açıkça ifade ettiği bir savaşın en ağır bedelini ödemesidir.

İdea Nazionale'in de yazdığı gibi Fransa, "Anadolu'daki tüm toprak avantajlarından feragat ediyor, Türkiye'deki siyasi ve ekonomik konumunun ciddi şekilde tehlikeye girdiğini, ayrıcalıklarının kaldırıldığını, büyük eğitim ve dinsel faaliyetlerinin felç olduğunu görüyor".

[Fransa] Suriye'yi muhafaza etmeyi sürdürüyor.

Ancak [Fransa] bu bölgedeki yapılanmanın kendisine daha şimdiden ne kadara mal olduğunu ve güvenliğinin ne denli tehlikede olduğunu da biliyor.

İtalya'ya gelince, Lozan Antlaşması Oniki Ada'nın [İtalya'ya ait olan] mülkiyetini onaylıyor. Geri kalan [her şey] ise tamamen yeniden ele alınıyor.

Nihayetinde, Yunan askerini [Anadolu'ya işgale] iten ve sonuç olarak onunla birlikte mağlup görünen İngiltere de [Lozan ile] çok ciddi avantajlar elde ediyor.

Filistin'deki manda yönetimini, Ürdün ve Irak'taki yandaş ve müttefiklerini ve İran üzerindeki ekonomik himayesini muhafaza ediyor. Dahası, Türkiye'nin lehine istediği ve Rusya için utanç verici olan Boğazlar rejimi ile Ankara hükümetine gerekli iyiliği yaptı, onu Moskova hükümetinin zorlayıcı taleplerinden korudu ve nihayetinde Süveyş Kanalı'nın işlevsiz kalması durumunda Akdeniz'den Hindistan'a serbestçe geçilebilecek olası bir ikinci bir rotayı da korumuş oldu.

Büyük Britanya Lozan Antlaşması'ndan memnun olmama hakkına sahip değildir.

Barışa varmak için Fransa en büyük kayıtsızlığı gösterdi.

İdeal hedefi gözden kaçırmayan İngiltere, kazanımlarını en iyi şekilde nasıl koruyacağını biliyordu.

G. Brouville, "Une Grande Date Dans L'Histoire Des Conférences", Le Radical, 25 Temmuz 1923, s. 1.

-L'Intransigeant-

"Bir Antlaşmadan Daha Fazlası"

Daha birkaç yıl önce Türkiye ile dostluğu savunan ve hatta Türkiye'yi desteklemiş olan Fransa, Lozan Antlaşması'ndan zararlı çıkmıştır ve sevinmesi için de hiçbir neden yoktur. Müttefikler, Doğu'da çok fazla fedakârlık gösteren Fransa'yı Almanya karşısında desteklemelidir.

Just a few years ago, France, which had been advocating for friendship with Turkey and had even supported Turkey, came out as the loser from the Treaty of Lausanne and has no reason to celebrate. Allies should support France, which has made great sacrifices in the East, against Germany.

Dün öğleden sonra saat üçten beri Türklerle barış içerisindeyiz, çünkü Lozan Üniversitesi Sarayı'nda nihayet tüm savaşan taraflar arasında barış imzalandı.

Bugün belki de Osmanlı halkını, tüm bu pazarlıklar ve aralıksız parçalanma tehditleriyle bu denli zorlaştırılan bu antlaşmayı henüz yeni kabul etmiş olmamızın (ki karar vericileri lanetlemek için yirmi dört saat var) yüreklerimizde bir sevinç yaratmadığı konusunda uyarma hakkına sahibiz.

Biz bu gazetede Türkseverlerden şüphelenmiyoruz. Dostluğu savunduk ve örnek gösterdik, [daima] Türkiye milletini gözettik; M. Poincaré Büyük Britanya'nın bizimle birlikte yerleşmiş olduğu Çanakkale'den Fransız birliklerini çektiğinde onu tebrik ettik. [Fakat] Artık barış antlaşmasının sancılı bir şekilde ayrıntılandırılması değil, Fransızların talepleri ve feda edilen Fransız çıkarları söz konusudur. [Ne yazık ki] Bay Franklin-Bouillon'un tüm belagati bize Lozan Barışı'nın ülkemiz için en acı hayal kırıklıklarından biri olmadığını göstermeyi başaramayacaktır.

Ve daha şimdiden İstanbul'da içlerinde Türk düşmanı olduğu varsayılan ve İtilaf askerleri çekilir çekilmez sınır dışı edilecek olan müttefik vatandaşlarının bulunduğu kara listelerin hazırlandığı duyurulmuştur. Hayali şüphelilerin listelerini hazırlamak, bunun nasıl yapılacağını bilen bir hükümet için (ki Bab-ı Ali bu tür vasıtaları nasıl seçeceğini iyi bilir) her zaman kolaydır. Bu yasaklar kasıtlı olarak Fransız vatandaşlarını da kapsıyorsa, Türkiye'de şu bilinmelidir ki, Doğu'da barış için pek çok fedakârlık yaptık ancak [kendimiz açısından] aşılmasına izin vermeyeceğimiz sınırlar[ımız] da vardır.

Avrupa'daki müttefiklerimize dönecek olursak, şimdi orada yaptığımız fedakârlıkların göz önünde bulundurulmasını istiyoruz. Sık sık kınanmamıza sebep olan bu emperyalizm ruhunun bize hiçbir şekilde yol göstermediğini açık bir şekilde gördük. Londra'daki komşularımıza barışı sağlamak için ortaya koyduğumuz çabaları bir gösterelim: Bir zamanlar Türkiye'de sahip olduğumuz baskın konumundan sonra Lozan Antlaşması'ndan [yeni] hiçbir şey almıyoruz; [bu fedakârlıklara karşılık olarak da] az ya da çok emperyalist görüşlere değil, en temel unsur olan güvenliğe dayanarak en azından Ruhr için gerekli garantileri [müttefiklerimizden] istiyoruz.

Leon Bailby, "Bir Antlaşmadan Daha Fazlası (Un Traité de Plus)", L'Intransigeant, 26 Temmuz 1923, s. 1.

-L'Ouest-Éclair-

"Türk Zaferi"

Türkler için zafer olarak kabul edilebilecek Lozan Barış Antlaşması Fransa açısından olumsuz bir antlaşma olmuştur. Fransa, konferans boyunca İngiltere karşısında pek bir varlık gösterememiştir. Lozan ile birlikte Fransa'nın Türkiye'deki nüfuzu zarar görmüştür.

The Treaty of Lausanne, which can be considered a victory for the Turks, has been a negative treaty for France. During the conference, France did not show much presence against England. With Lausanne, France's influence in Turkey has been damaged.

Lozan Konferansı'nın bir ölçüde Türkiye için bir zafer olduğu açıktır. Her halükarda, Fransa de için bir yenilgi olmaktan uzak değildir.

Ustalık veya kararlılık eksikliği nedeniyle ve İngiltere'nin güç, M. Franklin-Bouillon'un da entrika diplomasisine karşı çıktığımız için, Türk milliyetçiliği Fransa'dan yüzyıllardır Doğu Akdeniz'de üstlendiğimiz medenileştirme eserine gölge düşüren tavizler talep edebildi. Bu içler acısı bir durumdur. Çünkü Fransa, Lozan'da temsil edilenler arasında Doğu'da emperyalist amaçlar peşinde koşmayan tek ülkedir.

Sayın Jacques Bardoux'nun çok iyi açıkladığı gibi, [Türkiye'deki] askeri işgal veya deniz ablukası, Yunanlıların hak ettiği bozguna uğratılmasıyla ciddi şekilde tehlikeye atılmış olmasına rağmen, Britanya İmparatorluğu'nun Doğu'daki prestijini yeniden kazanmasına hizmet etti. Askeri gücümüzün ve donanmamızın zayıflığı, [iki ülke arasındaki] mukayeseleri kolay ve bir o kadar da can sıkıcı hale getirdi. Bu şartlar altında kendimizi Türklere İngilizlerin dengiymişiz gibi göstermeliydik.

Diğer yandan, Konstantinopolis'teki Fransız Ticaret Odası; Fransız vatandaşları, Türk saldırganlığının kurbanları ve Konstantinopolis veya Suriye'deki yurttaşlarımız için [alınabilecek] herhangi bir tazminatın [Lozan Antlaşması gereğince] kaldırılmasını protesto etti. Bugün Türkiye'de Fransız vatandaşlığı yüzyıllardır olduğu gibi bir güvenlik garantisi ve saygı unvanı olmaktan çok uzaktır ve bir tür gözden düşme sebebi ve astlık göstergesidir.

Özverili Fransa'nın 160 günden fazla süren görüşmelerin gevezeliklerinden ve entrikalarından kazanacağı hiçbir şey yoktu. Aslında Türk meselelerini adilane ve geleneksel çıkarlarımıza uygun bir şekilde çözmek ve adil ve gerekli uzlaşma noktalarını bulmak için, herkesin birbirini kıskançlıkla izlediği, müttefikleriyle birlikte olduğu kadar müttefiklerine karşı da müzakere ettiği konferans çerçevesini ne benimsemek ne de kabul etmek gerekiyordu.

Her zaman ve her yerde, Doğu'da ve Ren kıyılarında, Adalet'in askerleri olmalıyız, fakat adaletin zafer kazanması için kararımızı ve gücümüzü göstermekten de çekinmemeliyiz.

P. O. Dolbert, "Türk Zaferi (La Victorie Turque)", L'Ouest-Éclair, 26 Temmuz 1923, s. 1.

L'Ouest-Eclair

DIRECTEUR POLITIQUE
Emmanuel DESGRÉES DU LOU

JOURNAL REPUBLICAIN QUOTIDIEN

FIL TÉLÉGRAPHIQUE SPÉCIAL

-L'Ouest-Éclair-

"Türkiye'nin Geleceği"

Ankara'daki liderler oldukça vatansever insanlardır, fakat işin içine birtakım gerçekler girdiğinde Türkiye'yi zorlu günlerin beklediği de açıktır. Lozan Barış Antlaşması, eğer Türkiye bundan sonraki süreçte gerekli adımları atabildiğini ve kendi kendine yetebildiğini kanıtlayabilirse bir önem arz edecektir. Bu süreçte Fransa Türkiye'deki eski nüfuzunu ve sempatisini geri kazanmak için çabalamalıdır.

The leaders in Ankara are quite patriotic, but it is clear that Turkey faces challenging times when certain realities come into play. The Treaty of Lausanne, if Turkey can prove that it can take the necessary steps and be self-sufficient in the future, will be significant. During this process, France should strive to regain its former influence and sympathy in Turkey.

Lozan Barışı tarihteki yerini aldı. İki hafta önce burada, Fransa'nın, bir dizi hata ve yanlışla ve her şeyden önce İngilizlerin yanlış ve kötü uygulamalarıyla, Doğu Akdeniz'deki Fransız nüfuzunun temellerini oluşturan yüzlerce yıllık bir emeği tek bir tüy darbesiyle mahveden ve baltalayan bir antlaşmayı imzalamaya nasıl yönlendirildiğini söyledik. Şimdi yeniden tesis edilen barıştan ne gibi avantajlar elde edilebileceğine ve Türkiye'deki Fransız nüfuzunun hangi koşullar altında onarılabileceğine bir bakalım.

Lozan Antlaşması, ancak Türklerin modern bir devlet kurmaya ve idareyi, adaleti ve devletin bütün organlarını düzenlemeye ve ülkelerinin doğal kaynaklarını geliştirmeye muktedir olduğu kabul edilirse bir anlam kazanır ve neden bulur. Jön Türkler ve onların ardından gelen milliyetçi Türkler, bir enerji, azim ve vatanseverlik göstermişlerdir, bunu kabul ve takdir etmemek haksızlık olur. Onlar, kelimenin tam anlamıyla, ülkelerinin varlığını ve bağımsızlığını kurtardılar. Mustafa Kemal, İsmet Paşa, Fethi ve Rauf gibi adamlar her ülkeye yakışırlardı. Karakterlerinde Şark kurnazlığını çürüten baştan çıkarıcı yanlar vardır; sadakatin basitliğine ve bunun yanında çocukların kibrine ve ilkellerin gururuna sahipler. Tükenmiş bir Türkiye'yi art arda dört savaşın ardından canlandırmak için gösterdikleri çaba olağanüstü, fakat enerji ve vatan sevgisi her şeye yetmez. Artık onlar için aksilikler ve hayal kırıklıkları dönemi başlayacaktır.

Türk milliyetçilerinin amacı, örneğin Japonların Meji devriminden sonra yaptığı gibi, hiçbir şekilde ülkelerini Avrupalılaştırmak değildir; [üretimdeki] araçları ve makineleri dışarıdan ödünç almaya razılar, ama kendi kaynaklarıyla özgün bir uygarlık ve yeni ve üstün bir şekle sahip bir devlet geliştirme niyetindeler. Genellikle pozitivist, inançsız ve [buna rağmen] İslam'ın kanunlarıyla da sorunu olmayan kişilerdir; İslam onlara, milletlerinin genel bir çerçevesi, tabiri caizse koruyucusu ve aynı zamanda da büyük bir siyasi güç olarak görünüyor. Onlar siyaseten Türk milletinin dönüştürdüğü Müslüman medeniyetinin üstünlüğüne ikna olmuş Pan-İslamcılardır; onlar açısından gelecek, bu etnografik ve dini ikiliye [millete ve dine] ait gibi görünüyor.

İlk işleri Türk olmayan unsurları, en azından gayrimüslimleri ortadan kaldırmaktı, çünkü Türk ırkı etnik özelliklerini çoktan yitirmiş ve Osmanlı İmparatorluğu'nun bütün halklarıyla [karışarak] melez bir görünüme bürünmüştü. Bu sistematik elemenin iki nedeni vardır. Milliyetçiler, ülkelerinde Hristiyanlar kaldığı sürece [bunun] komşu güçlerin ülkeye müdahale etmesi için bir bahane olarak kullanılacağına inanıyorlar. Ayrıca bu heterojen unsurların ülkedeki varlığının saf bir Türk devleti ve medeniyeti yaratmak için girişmeye kararlı oldukları denemenin başarısına da zarar vereceğini düşünüyorlar.

Ayrıca, ülkedeki tüm yabancı unsurları ortadan kaldırmak için bazen iğrenç, bazen de acımasız önlemler de alıyorlar: katliamlar, tehcirler, nüfus mübadeleleri ve her türlü sıkıntı. [Lozan] Antlaşma[sı] ve ekli sözleşmeler onaylandığında, Türklerin yalnız yaşamaya kararlı olarak ülkelerine kapanmaları, sınırlarını kapatmaları, yabancıları da kamu görevlerinden ve hatta ticaretten uzaklaştırmaları beklenebilir. Türkiye'den ayrılmış olan herhangi bir Hıristiyan'ın [artık] oraya geri dönmesi yasaktır. Konstantinopolis'te veya diğer şehirlerde kalacak olan Hıristiyanlara da herhangi bir güvence verilemez; onlara ne eşitlik ne de özgürlük vaat edilmektedir. Türkler Türk olmamızı ve Türk kalmamızı istiyorlar!

Başkent Ankara'da, Anadolu'nun, [düşman] orduların ulaşmasının zor olduğu ovalarında kalacak. Konstantinopolis denizden gelebilecek tehditlere çok açık; orada yalnızca siyasi gücü olmayan Halife ve belki de yabancı elçilikler kalacak; yani orası dışarıyla asgari düzeyde temasa müsamaha gösterilmesi gereken feda edilmiş bir şehir olacak. Eskiden Fas için Tanca da böyleydi. Ankara Asya başkenti, Moskova da yarı Asya başkenti[dir]: Doğu Avrupa kökenlerine dönüyor ve yeni tarihsel yollar arıyor.

Türkler yeni bir hükümet modelini hayata geçirdiklerine inanıyorlar. Büyük Meclis, biraz da Fransa'daki 1793 Sözleşmesi gibi, teoride tüm yetkilere, yasama ve yürütmeye sahiptir, ancak pratikte Kemal, son seçimlerin henüz pekiştirdiği diktatörce bir otoriteye sahip. Bu enerjik ve mutlu asker, ülkesini hangi mukadderata doğru götürmeyi umuyor? [Kendisinin] Batılı zihinlerimizde çözülemeyen bir arkaiklik ve modernizm karışımı fikirleri olduğu için, bunu tahmin etmek zordur.

Kesin olan şu ki, hayatın gerçekleri, milliyetçiliğin Türkiye'yi kuşatma iddiasındaki engelleri yıkacaktır. Hiç şüphesiz hükümet, işe aşırı bir dışlayıcılıkla başlayacak, ta ki, yavaş yavaş, Doğulu karakterin tutarsızlığı ve Asya'nın kaderciliği üstünlüğü yeniden ele geçirip kapıları dış etkilere yeniden açana kadar. Ne kadar milliyetçi olunursa olunsun, yaşamalı, çalışmalı, dolaşmalı ve ticaret yapmalıdır;

insan ne kadar Türk ve Asyalı kalmak isterse istesin, demiryolları, bankalar ve modern hayatın tüm araçları olmadan bunu yapması pek mümkün değildir. Türkler, modern bir devletin ihtiyaç duyduğu her şeyi kendi ülkelerinde yaratmak veya sürdürmek hususunda uzun süre kendi kendilerine yetemezler.

İşte bu sebeple, içinde bulunduğumuz zamanın zorluklarına rağmen, Fransa Doğu Akdeniz'deki mevcudiyetini sürdürmeli ve büyük batıktan kurtarabildiğini kurtarmalı, bilhassa okullarını terk etmemelidir. [Bunlar] Yeniden inşa edilen Türkiye'nin yeni ihtiyaçlarına göre uyarlanmalı, Osmanlı Devleti'nin kanunlarına uygun hale getirilmeli, ancak her zamankinden daha fazla sürdürülmeli, desteklenmeli ve sayıları da artırılmalıdır. Fransızcanın Türk Doğusu'ndaki diğer dillere karşı öyle bir üstünlüğü vardır ki, şayet oyunu bırakmazsak eninde sonunda [dilimiz onlara] üstün gelecektir. Birkaç aylığına [okullarımızdaki] öğrenciler daha seyrek [sayıda] olsa bile, orada kalmalıyız: [Eğer kalmazsak] Dinimizin terk edeceği bu yerler İtalyanlar, Amerikalılar, İngilizler tarafından doldurulacaktır.

Türkler, Ankara Antlaşması'ndan sonra Fransa'nın her şeye rağmen politikalarını destekleyeceğine inandılar; [öne sürdükleri] taleplerinin [iki ülke arasında] uzun bir işbirliğini imkânsız kılmasını isterler miydi? [Lozan'da] İngiltere ile anlaşmaya varmış gibi görünen Türklerin şu anki canlı hoşnutsuzluğunun nedeni budur. Ancak milliyetçi liderler, Türkiye'yi her zaman iki tehlikenin tehdidi altında olduğunu bilecek kadar da akıllıdır: Ülkesinin, yani Konstantinopolis ve Boğazların anahtarını cebe atmaya çalışan Rusya'nın yarattığı tehlike ve Hindistan'a giden kara yolu ile İngiliz gemilerini Odessa'nın buğdayına ve Kafkasya'nın petrolüne götüren deniz yolunun kesiştiği yere, [yani] Konstantinopolis'e hâkim olmaktan vazgeçmeyen İngiltere'nin yarattığı tehlike. Fransa ise tam tersine, Doğu'da her zaman kayıtsız olmuştur. [Fransa'nın] Türklere olan dostluğu, bunun karşılığı olarak Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Hıristiyanların da yararlandığı bir milli gelenektir. İhtiyatlı ve sabırlı olmayı bilirsek, Türk sempatisinin bize geri döneceğinden hiç şüphem yok; Fransız gücü her zaman Türk bağımsızlığının teminatı olmuştur. [İçinde bulunduğumuz] Şu an belirleyicidir: Fransız hükümeti bu temeli devralmak ve Doğu'daki Fransız nüfuzunun tarihi yapısını yeni temeller üzerinde yeniden kurmak zorundadır.

René Pinon, "L'Avenir de La Turquie", L'Ouest-Éclair, 28 Temmuz 1923, s. 1.

-La Croix-

"Lozan Konferansı'nın Bilançosu"

Lozan Antlaşması Türkiye'nin her alandaki bağımsızlığını tanımıştır. Kapitülasyonların kaldırılması Türkler için bir başardır. Şimdi Türklerin Batı'nın itimadına layık olduğunu kanıtlama sırası gelmiştir. Fransa bazı haklarını korumayı başarabilmiştir. İngilizler de antlaşmadan bazı avantajlar elde etmişlerdir. Batılılar Ermenilerin haklarını savunamamışlardır. Bazı hususlar belirsizliğini korumaktadır.

The Treaty of Lausanne recognized Turkey's independence in all areas. The abolution of capitulations is a great achievement for the Turks. Now it is time for the Turks to prove that they are worthy of Western trust. France managed to protect some of its rights. The British also gained some advantages from the treaty. The Western powers were unable to defend the rights of the Armenians. Some issues remain unresolved.

Şark Meselesi kâbusu artık gecelerimizden kesin olarak silindi mi? Barışın imzalanması bunu inanılır kılıyor gibi görünüyor. Fakat daha uzun süre tartışılabilecek birçok nokta var. [Bu noktalar] Resmi bir barışa hızlıca ulaşmak için kasten askıda bırakıldılar. Kenara ayrılan meseleler daha sonra uygun zamanlarda yeniden tartışılacaktır.

Lozan konferansının pratik sonucu, Türkiye'nin her alandaki tam bağımsızlığıdır. [Türkiye] Savaşa düşmanlarımızla birlikte girdiğinde tahayyül ettiğimiz gibi kendisini Asya'dan sürülmüş olarak değil, şimdi neredeyse büyük bir Avrupa gücü mertebesine yükselmiş olarak görüyor.

Fransa [bu sonucun ortaya çıkmasına] büyük ölçüde yardım etmiş olmasına rağmen bundan [bu sonuçtan] memnuniyet duyacak mı? Bu yalnızca geleceğin çözebileceği bir sorudur. Türkiye bizim düşmanımız değildir. Türk-Fransız ilişkilerine her zaman belirli bir sempati damgasını vurmuştur ve biz, [ülkeyi yöneten] idarecileri eliyle tehlikeli bir maceraya sürüklenmesine rağmen, sonuçta onun lehine dönen, ancak toprak kaybına da neden olan bu maceraya girdiği için Türkiye'ye çok da kızgın değiliz.

Çünkü [Türkiye] toprak bazında kaybettiklerini prestij ve otorite olarak yeniden kazanmıştır. Gelecekte bunu nasıl kullanacağı ise henüz bilinmezliğini koruyor. Bugün Türkiye'nin daha fazla hareket özgürlüğüne sahip olarak büyük bir sorumluluğu var: Batı'nın güvenini hak etmek için her türlü ahlaki sağduyuyu göstermek.

Fransa'nın konferanstaki işi kolay değildi: sırf Osmanlı'nın davasına hizmet etmek için, Türklere yalnızca vasat bir saygı duyan ve bunu da açıkça gösteren [dünya savaşındaki] dostlarımızla ittifakını bozma riskini almamalıydı. Gerçekten de Yunanlıları felaket içinde yüzüstü bırakmak pahasına da olsa komşularının [Türkiye'nin] üzerine salan bu da dostlardı.

Belki de diplomatlarımız, Lozan'da uzlaşmacı bir tavır sergileyerek, [müttefiklerimizden gelebilecek] daha etkili bir yardım umuduyla değil belki ama en azından çıkarlarımıza karşı sürekli muhalefetin azalması ve hatta dostane bir tarafsızlık umuduyla hareket ettiler. Ancak, hayal kırıklığına uğradık!...

Biz sadece Türklerden yalnızca [bize yönelik bir] hoşnutsuzluk kazanmakla kalırken, İngiliz dostlarımız [antlaşmadan] önemli avantajlar ettiler. Ayrıca Amerika da öyle, çünkü Amiral Chester ile yapılan sözleşme 1914'te Fransız girişimcilere verilmiş olan demiryollarını da kapsıyor.

Okullarımız için bir miktar koruma sağlamayı başardık ve vatandaşlarımızın işlerini hallettikten sonra yerlerini boşaltmaları için de beş yılları var. Osmanlı İmparatorluğu'nun borçları askıda kalıyor, yani Türkiye, tüm borç sahipleriyle Almanlara dolar cinsinden, tabi eğer varsa, faiz ödemesi konusunda "uzlaşmak" zorunda. Ve biz Fransızlar, imza parası olmaması şartıyla, bu borcu halâ tahsil ediyoruz! Çünkü Osmanlı hükümetinin [borç] tahvillerinin büyük sahipleri bizleriz!

Kapitülasyonların kaldırılması Türkler için büyük bir başarıdır. Sonuç olarak, yabancıların Türkiye'ye giriş ve ikamet koşulları ile vergi ve adli muameleleri artık sadece Türklerin iyi niyetine bağlıdır. İstedikleri zaman [yabancıların] aleyhlerine yasa yapmakta özgürler ve kimse de buna karışamaz.

Diğer yandan Sovyet Rusya'nın Boğazlar Sözleşmesi'ne katılması da önemli bir olay olarak görülmelidir. Rus tezinin müttefiklerin tezine taban tabana zıt olduğu bilinmektedir. Sovyetler [Boğazlardan kendisi için] geçiş özgürlüğü talep ederken, yabancı savaş gemilerine ise Boğazların tamamen kapatılmasını talep etmişti.

Rusya, talebini haklı çıkarmak için Doğu'da barışı garanti altına almanın tek yolunun Karadeniz'i tüm yabancı askeri seyrüsefere kapalı bir deniz haline getirmek olduğunu göstermeye çalıştı. [Karadeniz'e] Kıyısı olan devletler aralarında bir *modus vivendi* yapmak amacıyla konuyu daha sonra halletmek [üzere ertelemek] zorunda kaldılar: Bunun Karadeniz'i bir Rus gölü yapmak amacı taşıdığı anlaşılmaktadır.

Müttefikler bu teoriye şu prensiple karşı çıktılar: "Ticaret gemisi nereye giderse, savaş gemisi de oraya gitmelidir". Böylece, deniz gücünü ticaretin bir vasıtası haline getirme niyetlerini gösterdiler. Türklerin, Rusya'yı kızdırmak istememelerine rağmen artık anladıkları şey de bu.

Bugün Rusya Boğazların tam serbestliğini içeren sözleşmeyi imzalamayı kabul ediyor; belki de bu kararın izahı, Rusya'nın büyük bir uluslararası diplomasi eylemine imza atmak ve konferansa çağırılmış olmanın da gerçeği içerisinde bir Avrupa gücü olduğunun *de facto* olarak tanınmasını istemesinde aranmalıdır.

Ermeni sorunu Lozan Antlaşması ile olumsuz bir şekilde çözümlenmiştir; yani Ermenistan tamamen feda edilmiş ve Batı onu tamamen talihsiz kaderine terk etmiştir. Ermeniler, Doğu'nun büyük ve ebedi

kurbanlarıdır. Kesin surette zincire vurulmuşlardır. Müttefiklerin, yani beş yüz milyon uygar insanın, köle bir halkı kurtarmasını tek bir Mustafa Kemal engellemektedir.

Batı, gurur duymaması gereken bir Pontius Pilatus rolü oynadı! O halde Fransa, Denys Cochin, Albert de Mun, Albert Vandal ve P. Charmetant'ın heyecan verici çağrılarını unuttu mu? Acaba bizler Doğu'daki Hıristiyanların kana bulanmalarından sonra [şimdi de] çamura bulanmalarını önleyemez miyiz?

1894-1908 [tarihleri arasındaki] Hamidiye [alaylarının] katliamlarına dönmeden önce, Ermenilerin savaş sırasında neler çektiklerini [tam olarak] biliyor muyuz? Bilgilerimizi taraflı bir kaynaktan almakla suçlanmamak adına, müttefiklerinin suçlarını hafifletme eğiliminde olması gereken Alman gazetelerinden alıntı yapmakla yetiniyoruz. [Örneğin] Ekim 1915 tarihli *Sonneaufang*'dan şunlar okunabilir: "1.200 ileri gelen Ermeni ve diğer Hıristiyanlar Diyarbakır vilayetinde tutuklandı. Musul'a götürülecekleri iddia ediliyor[du] ama [onlardan] bir daha haber alınamadı... Tel Ermen[?] köyünde ve çevre köylerde 5 bine yakın insan katledildi, geriye sadece birkaç kadın ve çocuk kaldı. Kurbanlar diri diri kuyulara veya ateşe atıldı... Bütün bir ay boyunca birbirine bağlı cesetler gördük; çoğu zaman erkeklerin bedenleri korkunç bir şekilde parçalanmış bir vaziyetteydi…"

Tamamı ciltleri bulacağı için yalnızca çok küçük bir özetini verdiğimiz bu suçlamalar, tüm bu alçaklıkların görgü tanıkları olan Amerikalılar, Danimarkalılar, İsviçreliler ve İtalyanlar tarafından da doğrulandı!

Hainler ve kışkırtıcılar olarak geçiştirilmek istenilen bu insanlar kurbanlardır! Lütfen Tanrım, kısım kısım bu şekilde yok edilen bir halktan geriye kalanlar, artık böyle sefaletler yaşamak zorunda kalmasın! Çünkü Batılı milletlerin tarih ve yüce yargı önünde çok büyük sorumlulukları olacaktır.

İyimserlerin, Türklerin, ülkede ticaret ile uğraşan [bir toplum olan] ve kültürleri, efendilerine baskın gelecek olan Ermeniler olmaksızın yaşayamayacaklarını ve onlara boyun eğmek ve hatta onları [ülkeye] geri çağırmak zorunda kalacaklarını iddia ettiklerini duyduk. Buna inanmak isteriz, ancak Lozan'da gördüğümüz Osmanlı uzlaşmazlığı karşısında, şüpheyi muhafaza etmeyi sürdürmek gerekir.

Özetle, Lozan konferansının sonuçları bize çok da parlak gelmiyor!

R. Le Cholleux, "Le Bilan de La Conférence de Lausanne", La Croix, 28 Temmuz 1923, s. 1

EDITION DE 5 HEURES DU MATIN

LE JOURNAL

Quinze centimes (numéro 11244) Mardi 31 Juillet 1923

-Le Journal-

"Lozan'ın Ardından"

Türkiye Fransa'nın bir dostudur. Fakat Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasının ardından Fransız dilinin ve kültürünün Türkiye'de ne ölçüde yaşayabileceğine yönelik endişeler vardır.

Turkey is a friend of France. However, there are concerns about the extent to which the French language and culture can survive in Turkey after the signing of the Treaty of Lausanne.

İşte, dostumuz olmaktan hiçbir zaman vazgeçmeyen Türklerle nihayet imzalanan barış; [Dünya] Savaş[ı] sırasında Fransız esirlere yönelik [iyi] tutumlarını biliyoruz ve [savaşın sürdüğü] dört yıl boyunca, çetin ve bazen de fırtınalı süreçlere rağmen, Konstantinopolis'te bulunan vatandaşlarımıza daima sıcak davranıldı.

Ancak, seçkin Bay Aulard, [Lozan] Barış Antlaşması'nın bazı hükümleri konusunda endişeli; [Antlaşmanın bazı hükümleri] yüzbinlerce Osmanlı [vatandaşı] tarafından konuşulan dilimizin [Fransızcanın] öğretilmesini ve yayılmasını büyük ölçüde kısıtlayacak mı? 1914'te orada [İstanbul'da] kurmak için gittiğim Milli Tiyatro ve Konservatuvar[ın durumu] da beni endişelendiriyor; Alman etkisine rağmen, [Osmanlı] İmparatorluğun[un] entelektüel ve sanatsal yaşamı üzerindeki nüfuzumuz baskın gelmeyi sürdürmüştü. Okulumuzun tüm yazarları, oyun yazarları, şairleri, öğretmenleri ve jüri üyeleri, birçok Batılının sahip olmadığı bir Fransız kültürünü [orada] sergilemişlerdi.

Bu kurum, Galata'daki Büyük Fransız-Türk Lisesi veya diğer okullar gibi yok mu olacak ve [vakti zamanında] Cemal Paşa'nın ve uçurumun kenarında vatanlarını son ana kadar muhafaza etmeye çalışan diğer üst düzey yetkililerin muhalefeti olmaksızın beni memnuniyetle Avrupa'ya geri göndermiş olan Enver Paşa'nın bağnazlığını, Ankara hükümeti de mi gösterecek?

Artık Pierre Loti de ateşli ve sadakat dolu sempatileri [üzerine] çekmek için orada olmadığına göre, orada [en az] selefi [Pierre Loti] kadar sevilen ve hayranlık duyulan Claude Farrère'in kişiliğinde tehlikeyi önlemeyi umuyoruz; en ufak bir ihmal ya da kayıtsızlıkta Edebiyatımız ve Tiyatromuz, bunca zamandır sanat yaşamının kültürün temeli olduğu bir ülkeden [Türkiye'den] kesin olarak tasfiye edilecektir.

Antoine, "Après La Lausanne", Le Journal, 31 Temmuz 1923, s. 5.

-Le Mondre Illustré-

"Lozan Barışı"

Bir zamanlar Barbar olarak tanımlanan Türkler galip gelmiştir. Türkler yalnızca itibarlarını kurtarmamış, daha da fazlasını elde etmiştir. Lozan görüşmeleri boyunca daima kurnaz ve kararlı bir diplomasi yürüten Türkler, tüm yorgunluğa rağmen başarı kazanmışlardır. Avrupalılar dört yüz yıldır ilk defa tüm ayrıcalıklarını kaybetmişlerdir. Yorgun ve tükenmiş olan Türkiye'nin önünde büyük güçlükler vardır.

Once known as Barbarians, the Turks have triumphed. They have not only regained their reputation, but also achieved much more. Throughout the negotiations at Lausanne, the Turks pursued a clever and resolute diplomacy, and despite all exhaustion, they succeeded. For the first time in four hundred years, Europeans have lost all their privileges. Turkey, tired and exhausted, faces great difficulties ahead.

İşte Lozan'da imzalanan barış. Resmiyette imzalandı; ama bu gerçekten de öyle mi? Pek çok kez öyle olacaktı, [imzalanacaktı] ki neredeyse imzalanmak üzereydi... Ancak yorucu bir cumartesinin ardından pazar günü her şey kararlaştırıldı ve "tam anlaşmaya varılmasından" on iki saat sonra Konferans çantalarını topladı. Şimdi Türkler hangi yeni hevesleriyle övünecekler? Hangi yeni şartı sunacaklar? Fakat biz bu şartların bazılarını temin edip bazılarının da önüne geçtiğimize göre, onlarda halâ ne tür bir heves ve kapris kalmış olabilir ki? İşte barış da bu yüzden yapıldı.

Doğu Barışı mı? Göreceğiz. Fakat bunun bir Türk barışı olduğu su götürmez. Şunu saygıyla ifade edelim ki, Avrupa, Lloyd George'un bir zamanlar şu ifadeyle tanımladığı kimselerce ele geçirildi: Barbarlar. [Türkler] Bunu en güçlülere ve hatta İngilizlere birden çok defa göstermişlerdi. Sadece itibarlarını doğrulamakla kalmadılar; üzerine dahasını eklediler. Ah! Stratejileri zahmetli değildi, taktikleri de karmaşık değildi. Onları tatmin etmeyen herhangi bir şey olursa, [basitçe] imza koymayacaklarını ve görüşmeleri, *sine die* [diyerek] askıya alındıklarını beyan ettiler. "...Yapamayız... Öyle bir emir almadık... Bu mu, asla... Bitti mi? Nasıl isterseniz!...". [dediler] *Eğilip bükülmeyen bir sakinlik!* Diplomaside buna kombinasyonlar, stratejiler ve kıvrımlar denir. Fransızcada şöyle de telaffuz edilir: Şantaj. Türkler, M. Bompard'ın yumuşak ricalarına olduğu kadar Lord Curzon'un şiddet ve tehditlerine de direndiler. Baş döndüren ilkini[n sözlerini] kesmediler ve kapıyı çarpan ikincisinin de çıkmasına izin verdiler. Ne istediklerini çok iyi biliyorlardı ve sadece barış isteyen muhataplarının istemediği tek şey de buydu. Sonunda Türkler, yorgunluğa rağmen barışa sahip oldular, Avrupa da öyle tabi. Ah! Tüm kapılar kapalıyken onların gizli görüşmelerinden birine katılmayı ne kadar da isterdim! Ve 20 Kasım 1922'de kâh zavallı bir ebeveyn kâh bir Başıbozuk bir yüz ifadesiyle Lozan'a geldiklerini - ve bir dakika için 4 Şubat 1921'de İngiltere'nin antlaşmada [Sevr'de] tek bir virgülün bile değiştirilmesini istememiş olduğunu- hatırladıkları zaman, bu, [artık diplomaside] usta olduğunu

iddia eden çaylak İsmet Paşa'nın ince dudaklarını nasıl da gülümsetmiştir!... En azından, [nikah kıyan] Belediye Başkanı'na *Hayır!*... diyen ve düğünü alt üst eden genç bir nişanlı gibi son anda her şeyi alt üst etmemişti. Bu onun bir nezaketidir…

Bize Türklerin [antlaşmadan] "memnuniyetlerini gizlemedikleri" söylendi. Bir Doğulu bu denli kayıtsız veya gizleyici olamaz. Biraz küçümseyici ve biraz da şüpheci inceliklerine rağmen, kendilerini hak ettikleri gibi kibirli ve üstün göstermedikleri için minnet duyuyoruz. Sakarya'dan ya da İzmir'den [bu yana] ne yol [alındı] ama! Yıldırım saldırısının ardından adım adım savunma, yeni hatlara çekilme, ele geçirilen mevzilerde şiddetli mücadele ve yıpratma savaşı. İşte Avrupa tam orada silahlarını kırdı veya attı.

İşte bu nedenle Ankara ve İstanbul'un coşku içerisinde olduğu ve -Boğazlar Sorunu çözüldükten sonra- buralarda muhteşem kutlama hazırlıklarının yapıldığı gayet doğrudur, çünkü 24 Temmuz 1923 Salı gününden itibaren İslam için değilse bile Türkiye için ikinci bir *Hicret*'e çıkılıyor.

Bu gün, Türkiye'nin iç ve dış tarihinde, kendi hükümeti ve diğer halklarla ilişkileri nezdinde, yeni bir dönemin ilk günüdür. Bu Hükümet, yarı otokratik Sultan-Halife [hükümetinin] yerine, sınırsız ve kontrolsüz Egemen Halk'ın hükümetidir. Yaklaşık dört yüzyıllık [bir geçmişe dayanan] bu ilişkiler, onları düzenleyen, kötüye kullanılan ve de özgür bir halka yakışmayan kapitülasyonların kaldırılmasıyla aynı dönemde değiştirildi. Dört yüzyıl sonra ilk kez, Osmanlı İmparatorluğu'nda ikamet eden Avrupalılar artık özel garantiler, dokunulmazlıklar ve yasalar kapsamında olmayacak. Artık İmparatorluk bünyesinde yaşayan tüm tebaa, köken veya sınıf ayrımı yapılmaksızın aynı haklara ve statüye tabidir. [Böylelikle] *Hasta Adam*'ın bedensel ve zihinsel olarak iyileştiği ve kendi kendini mükemmel bir şekilde idame edebildiği ilan edilmiş oldu. Uzun zamandır zayıf, bağımlı ve bir tür *minus habens* olarak görülen Türkiye şimdi [Avrupalılarla] eşit bir mertebeye çıkıyor ve – Milletler Cemiyeti'nden önce- Milletler Ligi'ne giriyor.

Alkışla Ankara! Aydınlat İstanbul!

Fakat vatanseverlik [duygusu] ve kendi enerjisinin [gücü] ve rakiplerinin zayıflığının sayesinde kazandığı zaferle yeniden canlanan, -[buna rağmen] bir yıldan kısa bir süre önce, daha önce ondan alınmış olanların [toprakların] onda birini dahi geri almaya cüret edemeyen - bu hasta [adam şimdi] nasıl bir yol izleyecek?

Şunu da söylemek gerekir: Lozan Barışı bilinmeze doğru bir sıçramadır, "geceye olan güvendir". Şurası kesindir ki Avrupa büyük bir bıkkınlıkla Türklere itibar ediyor. Onlara açık bir çek veriyor ve gelecekte bunu iyi bir şekilde kullanmaları için onlara güveniyor. Avanslardan tekliflere ve tavizlere kadar hemen her şeyden; statüler, menfaatler ve borçlardan vazgeçti. Dileklerini dile getirmekle ve umutlarını kekelemekle yetiniyor. Barış Avrupa'ya -ve bilhassa Fransa'ya- pahalıya mal oluyor ve -Fransa açısından- ünlü ama kısa ömürlü olan Ankara Antlaşması'ndan geriye ne kalıyor?... Ancak Lozan'ın ikinci perdesinin birinci perde ile hiçbir benzerliği yoktur. [Fransız] General [Maurice] Pellé daima bir hakem ve çoğu zaman bir lider olarak oradaydı. Onun sayesinde Konferans, alışagelindiği gibi, bir Fransız atmosferinde sona erdi.

Avrupa'nın yakında bu güvenden ve cömertlikten tövbe etmek durumunda kalacağını iddia etmiyorum. Fakat Türkler savaşta olduğu gibi Barış'ı da kazanabilecekler mi? Bu o kadar kolay değil! Ve bunu da göz ardı etmiyoruz. Barış, beş milyon ölü ve bir milyon göçmenin [yarattığı] boşluğun doldurulması suretiyle (çünkü burada 1912'den bu yana on yıllık bir savaş sürdüğü hesaba katılmalıdır) Anadolu ve Rumeli'nin ıslah edilmesindedir. [Barış] Finansı, tarımı, sanayiyi ve iletişim araçlarını onarmak veya yeniden yaratmaktır. Kıtlığı bertaraf etmek, iflası önlemek, bütün bir ekonomik rejim kurmak ve [aynı şekilde bütün bir] idare kurmaktır. Her şey mahvolmuştur, her şey yeniden yapılmalıdır. Türkler bunu başarabilecekler mi? Bu konuda en ufak bir fikirleri yoktu; zira [daha önce] Avrupa bu işi onlar için hallediyordu. Şimdiye kadar yaptıkları -muhteşem bir savaş ve müsrif bir anayasa- bunu inkâr etmeye veya inanmaya yetmez.

Kendilerine güvenmeli (ki hâlihazırda şiddetli bir *biz yaparız* arzusuyla teşvik edildikleri anlaşılıyor) ve Avrupa'yı hesaba katmalılar. Şurası kesindir ki Fransa hiçbir şey talep etmiyor veya saklamıyor. Fakat farklı kartlarla sıkı bir oyun oynayan İngiltere ve İtalya da aynı ölçüde tatmin oldu mu? Peki ya [antlaşmayı] imzalamayı reddeden Sırbistan? Ya da rahatsız ve buruk [halde] imza atan Yunanistan? Veya Ege Denizi'ne serbestçe erişiminin engellenmesini haksız olmayan sebeplerle protesto eden Bulgaristan? Peki ya antlaşmaya bağlı kalmasına rağmen Boğazlar'daki rejimi ancak kalemin ucuyla kabul edebilen Rusya? Attığı bu imza ile Sovyet Rusya aslında açık bir şekilde Avrupa ile doğrudan ilişkiler kurmak ve bir tür resmen tanınma [statüsü] elde etmek istemektedir.

Mustafa Kemal, sen de yapabilirsin! Şimdi [söküğü] dikmek gerekiyor, fakat bu kılıçla yapılamaz.

Ve şimdi [geçmiş] olayları birbirine bağlayalım. 30 Haziran 1878'de Berlin Antlaşması imzalandıktan, parafe edildikten ve mühürlendikten sonra, -Bismarck'ın kurnaz karmaşıklığıyla İngiltere, San Stefano Antlaşmasını iptal etmiş, [böylelikle] Rusya'yı zaferin ardından hayal kırıklığına uğratmış ve Balkanlardan kovalamıştı - İngiliz tam yetkili temsilcisi Lord Salisbury, meslektaşlarına iyi, mutluluk verici ve mükemmel bir haberi olduğunu duyurdu: Padişah, [İngiltere'nin] yaptığı iyiliğin karşılığı olarak Kıbrıs'ı bir "toplu iğne" olarak İngiltere'ye devretti...

Tarihin tekerrür ettiğini kim söylemişti?...

Camille Vergniol, "La Paix de Lausanne", Le Mondre Illustré, 4 Ağustos 1923, s. 82.

-La Dépêche-

"Lozan'ın Ardından"

Türkiye Lozan Barış Antlaşması'yla önemli kazanımlar elde etti ve İtilaf Devletleri ile eşit bir muamele gördü. Türkiye'de büyük bir sevinç var. Fakat yeni dönemde milliyetçi duyguların hâkim olduğu Türkiye'nin dış dünya ile bağını koparması tehlikeli olacaktır. Türkiye, kalkınması için yabancı desteğine ihtiyaç duyacaktır. Türkiye'deki Fransız nüfuzu önemlidir.

Turkey achieved significant gains and was treated equally with the Allied Powers in the Treaty of Lausanne. There is great joy in Turkey. However, it would be dangerous for Turkey, where nationalist sentiments dominate, to sever ties with the outside world in the new era. Turkey will need foreign support for its development. The French influence in Turkey is important.

Görünüşe göre Lozan Barışı, Doğu'nun gözünde bir tür zafer olarak görülüyor. İnatçı yavaşlığından gurur duyan müzakereci [İsmet Paşa] kutlanıyor. Minarelerin fenerleri yakılıyor. Yeşil bayraklar yeniden açılıyor, fesin ya da sarığın altında beyinler coşuyor ve coşturuyor: Avrupa'nın pençesinden kurtulmaya başlandı ve düşlenen kurtuluşa doğru ilk adım atıldı.

Türkiye'nin oldukça dik bir yokuştan geldiğine şüphe yoktur. İttifak Devletleri ile olan müttefikliği Türkiye'nin uçuruma sürüklenmesi demekti. Yunanlıların [Türklerin] bir yenilgiyi bir zaferle silmesine izin veren çılgın koşusu, Türkiye'ye durumunu istikrara kavuşturmak için gerekli bahaneyi ve yolları sağladı.

Denebilir ki Türkiye İtilaf Devletleri ile eşit muamele görmeyi başardı. Ve karşılığında, halkların kendi kaderini tayin hakkına başvurarak, [Sevr'e göre] önemli hafifletmeler elde etti.

Bu kadar sık dile getirdiğimiz bu hakkı kim ileri sürerse bizim ülkemizde muhatap bulmaktan geri kalmaz. Ve İstanbul'dan geçerken yabancı işgalinin Türkiye'nin göğsünde ne kadar büyük bir ağırlık olduğunu hissedebilen herkes, Türklerin yaşadıkları kurtuluş sevincini fazlasıyla doğal buluyor.

Yine de sönmüş fenerlerin, dalgalanan bayrakların ve mevcut durumun yarattığı karmaşıklığın uzun süre hissedilemeyeceğini de öngörmek gerekiyor.

Bir halkın kendini özgürleştirmesi hemen her şey demek değildir. Örgütlenmeleri gerekir. Ve modern bir şekilde örgütlenmeyi komşu olmaksızın yapmak her zaman kolay değildir: Eğer kişi, kendi kültür düzeninde hüküm sürmesi ve günümüz medeniyetinin gerektirdiği asgari idari güvenliği tesis etmesi için gerekli kaynaklara sahip değilse, kendisiyle dünyanın geri kalanı arasındaki köprüleri yıkmak istemesi tehlikeli olacaktır.

Ankara hükümetinde bu gerekliliği çok iyi anlamış görünen adamlar olduğunu da belirtelim. Hem milliyetçi hem de modern olmak istiyorlar. Chateaubriand'ın meşhur ifadesiyle, Türkiye'nin çok uzun süredir yerleştiği bölgelerin [Anadolu'nun] kalkınmasını istiyorlar. Batı bilimi ve endüstrisini

almak için üzerlerine düşeni yapmak istiyorlar. Olumsuz bir fanatizm politikası onların [Ankara'nın] düşüncelerinden uzaktır.

Ancak, onların doğal müttefikleri aynı zamanda tehlikeli bir dosttur: Türkiye'deki milliyetçi duygular her zaman taşmaya hazır eski geleneklerden beslenir. Batı'ya, onun şatafatına ve eserlerine yönelik geniş bir küçümsemeyi de içeren yoğun bir dini duygu, burada kitlelerin kalplerini yeniden çalıştırmaya her zaman hazırdır. Bu kadar sık kan dökülen bu topraklarda ani uyanışlardan ve buranın yüzyıllardır kendi evleri olduğunu iddia eden azınlıkların çekeceği aşırılıklardan her zaman korkmak mümkündür.

Ve sonrasında, dahası [ülkede salt bir] Türk tipi medeniyet hâkim olsaydı, gelenekçi duygular Batı yöntemlerinin ülkeye girişine karşı çıksaydı, özgürleşmiş Türkiye yeniden örgütlenme noktasında ihtiyaç duyduğu mühendisleri, akademisyenleri ve yöneticileri kolayca bulabilir miydi?

Kısacası hem ekonomik hem de siyasi hayat açısından hem çok eski hem de çok yeni olan bu ülke için çok büyük bir eğitim çabası gerekli görünmektedir.

Ve yine özellikle bu noktada Türkiye'nin şu anda dış yardım ve özellikle de Fransız yardımı olmaksızın idare edip edemeyeceğini merak etmemek elde değil.

Lozan'dan sonra Ankara hükümeti okullarımıza karşı nasıl bir tavır alacak? [Okullarımızın] Türkiye'ye yaptıkları ve [ileride] yapabilecekleri hizmetleri tanıyacak mı? [Yoksa] Küçük bir sinsi savaşla eylemlerimizi felce uğratmaya mı çalışacak?

Her şeyden önce yeni papanın direktiflerinden bu yana göze çarpan Katolik [okullarının ve mensuplarının] gayretinin bu tür aşırılıklarının, Türk hükümetine [bu konuda] garanti istemesi için nedenler sağladığını iyi biliyoruz.

Ancak, bu garantilerin sağlanması imkânsız değildir. Tıpkı Selanik veya Beyrut'ta olduğu gibi İstanbul'da da hem Fransızca hem de laik eğitim veren [dini] kurumların kurulması mümkündür.

Her halükarda kesin olan şu ki, Türkiye topraklarında yanmakta olan tüm Fransız aydınlığı sönerse bu hem Fransa hem de Türkiye için büyük bir zarar olur.

A. Bouglé, "Après La Lausanne", La Dépêche, 7 Ağustos 1923, s. 1.

-La Lanterne-

“Türk Zaferi”

Lozan’ın imzalanması İstanbul’da büyük bir coşkuyla karşılanmıştır. Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları bir tanrı mertebesine yükselmiş gibilerdir. Türkiye’de artık Avrupa korkusu veya kapitülasyon günlerinin anıları yoktur, yeni bir dönem başlamıştır. Şark Meselesi artık sona ermiştir.

The signing of the Lausanne Treaty was greeted with great enthusiasm in İstanbul. Mustafa Kemal Pasha and his colleagues seemed to have risen to a godlike level. There is no longer any fear of Europe or memories of the capitulation days in Turkey; a new era has begun. The Eastern Question has finally come to an end.

Lozan Barışı’nın Osmanlılar nezdindeki önemini tam olarak anlayabilmek için, imza haberi ulaştığında İstanbul’da olmak gerekiyordu. Genel kanı imzaya pek çok defa yaklaşıldığı yönündeydi. Bu konuda pek çok defa hayal kırıklığına uğrayan kamuoyu, en kesin ve olumlu haberlere rağmen kendini tuttu ve nihayet, harika bir yaz gününün alacakaranlığına doğru, [buraya ulaşan] kesin bilgi tıpkı bir orman yangını gibi şehrin tüm mahallelerine yayıldı.

Sanki tek bir sihirle Haliç’teki tüm tekneler aydınlandı ve denizin gölgesinde bir ışık sürüsü görüldü, Boğaz’ın iki yakasından muazzam bir neşe mırıltısı yükseldi. Yani bu gerçekten de bir zaferdi ve aynı zamanda iğrenç bir savaş döneminin de sonuydu!

Tüm kamusal anıtlar, saraylar, bakanlıklar ve hatta “karakollar”, polis karakollarını kastediyorum, elektrikli fenerlerle süslenmişlerdi. Gösteri için her şey hazırdı ve işaret verildi. Gökyüzü yıldızlarla, İstanbul ve Pera da fenerlerle parladı...

Sadece Doğulu kalabalıklarda fark edilebilen o göz alıcı hengâme arasında geçit törenleri düzenlendi. Müttefikler sevincin top sesiyle ifade edilmesini yasaklamıştı, ancak [top sesinin] yerini havai fişekler ve el bombaları aldı. Minareler bile berrak gökyüzü karşısında neşeyle titriyor gibiydi.

Barış yapıldı! Türkler için barış, Helenizm’in yenilgisidir, Muhammed’in Hilal’inin Avrupa’ya geri dönüşüdür, Konstantinopolis’in geri alınmasıdır. Bu, yeni bir ihtişamın sarhoşluğudur.

Yalnız birkaç gün sonra ateşler söndükten ve neylerin, flütlerin ve davulların uğultusu sona erdikten ve hatırımda kalanları da gözden geçirdikten sonra Türklerin coşku patlamasını tam olarak takdir edebilirim.

Artık tanrılar mertebesine Kemal Paşa, Rauf Bey, Refet Paşa, Halife Hanım [ve] İsmet [Paşa] konulmuştur. Yumruğunun arasında kılıç ve başında da defneden bir çelenk bulunan savaşçı Türkiye

[şimdi] yeniden ortaya çıktı. Bir ıstırap döneminin kapanışını kutladı: Artık Avrupa korkusu, aşağılanma ve kapitülasyon zamanları yok! Lozan tüm bunları değiştirdi. İşte yine beyaz hilal ile kırmızı bayrak!

Bir ayağı Avrupa'nın bir parçasında olan demokratik bir Türkiye'nin saltanat yıkıntıları üzerine kurulacağına gerçekten inanmalı mı? Kimileri şanlı bağımsızlık savaşında hayatını kaybeden kahramanların kanlarının [ülkeyi] onarıcı faziletine inanıyor!

Büyük bayramdan önceki günlerde camilerin revaklarında ve meydanlardaki çeşmelerin yanlarında çok sayıda koyun sürüsü görülüyordu. Çobanlar uzun sopalarla onları ustaca yönlendiriyor, İslam şeriatının mukaddes bekçileri olan ve beyaza bulanmış kırmızı feslerinden tanınan hocalar meleyen hayvanları gönül rahatlığıyla okşuyordu. Anadolu ve Trakya'nın yakında meralarını bulacak olan sembolik sürüleriydi onlar.

Ne tesadüftür ki resmi barış günü, salih Müslümanların bunu İslam'la ilgili bir şeye dayandırmaktan geri durmayacakları bir bayram gününe denk geldi. Bu nedenle bayram hem dini hem de dünyeviydi. Hiç şüphe yok ki çok sayıda masum koyun, böylesine çifte ve büyük bir törenin şerefine kurban edildi.

Artık Türkiye kendi mutluluğuna inanıyor. Barış yapıldı, merkezi idare pekiştirildi, büyük meclis yeniden seçildi. Gelecek artık daha net bir hale geldi. Kapitülasyonlar, fermanlar ve Hıristiyanların hakları "sonsuza dek" kaldırıldı…

Dini duygu bu fanatiklikten en azından bir an için etkilenmiş görünüyor. Artık Halife'den, Ayasofya'dan veya Galata kulelerinden pek bahsedilmiyor. Eski Türkiye'nin Lozan'da toprağa verildiğine ve cenazesinin de modası geçmiş bu Doğu'nun son aşığı olan Pierre Loti'nin cenazesiyle aynı zamana denk geldiğine ikna olunmak isteniyor. Geleceğe yönelik tahminde bulunmak ve eski rejimin saldırgan bir şekilde geri dönmesinin mümkün olmadığını iddia etmek şüphesiz düşüncesizce olacaktır, ancak şu an için Osmanlılar için yeni bir çağın parladığını görmemek mümkün değildir.

Barış kutlamaları, hâlihazırda çok uzun süren bir sürgünün sona erdiğini öğrenmek dışında pek çoğu kutlamalardan büyük bir zevk almayan Müttefik garnizonlarının gözleri önünde gerçekleşti. General Harrington'un İstanbul'daki İngilizleri çok az göründüler; Fransızlar ise bazı yanlış anlaşılmalara rağmen hâlâ hükümetler arasındaki anlaşmazlıkların yok edemeyeceği bir sempatiye sahipler. Yunanlılar saklanıyorlar ama yeniden ortaya çıkacaklar ve belki de yakın gelecekte silahla yenemedikleri bu insanlardan ekonomik bir intikam alacaklar.

Vatanseverliğin yüceltildiği bu büyük günlerin sonu ne olacak? Bunu söylemek için peygamber olmak gerekir. Türkiye öyle bir sarsıntı yaşadı ki, zaman kendi işini bitirmeden istikrarlı bir dengeye kavuşamaz. Eğer [ülkedeki] beraberlik hep bir elden kutlanan barış lehine gerçekleştiyse, [unutmamak gerekir ki] taraflar henüz silahsızlandırılmadı ve ayrıca daha yeni zafer kazanmış olanlar zaferden nasıl faydalanacaklar? [belli değildir]

Beklenildiği üzere Lozan Barışı Türkiye'de Avrupa için bir yenilginin cezası olarak yorumlanırken, son günlerdeki halk gösterileri bu konuda şüpheye yer bırakmıyor. Bazı şüpheciler ise İsmet Paşa'ya, [antlaşmada] verilen tavizlerin uzlaşma ve barış için yapılan fedakârlıklar olarak değil, fakat tüm Müslüman cüretlerine izin verebilecek bir zayıflık göstergesi olarak değerlendirileceğini söylüyor.

Ne olursa olsun, artık yen bir boyut kazanan Şark Meselesi Batı'nın gözünde hiçbir şekilde varlığını sürdürmüyor ve Yakın Doğu'daki çıkarlarını ve prestijini savunmaktan vazgeçmeyen ülkelerin en dikkatli ilgisini hak ediyor.

L. R., "Le Triomphe Turc", La Lanterne, 10 Ağustos 1923, s. 1.

-Le Matin-

"Doğu'da Savaşı Durduranlar"

İtilaf güçleri İstanbul'dan ayrılmaya başladı. Birkaç güne İstanbul'da yalnızca Türk bayrağı dalgalanacak. Lozan'dan arta kalan tek sorun Musul ve borçlardır. Türk ordusu Yunan ordusunu yenip de Çanakkale'ye dayandığı zaman yeni bir savaşın çıkmasını Fransızlar engellemişlerdi. Türkiye bağımsızlığını o zaman kazanmıştı.

The Allied forces have started to leave İstanbul. In a few days, only the Turkish flag will be waving in the city. The only remaining problems after the Lausanne Treaty are Mosul and the debts. When the Turkish army defeated the Greek army and reached Çanakkale, the French prevented a new war from breaking out. Turkey had gained its independence at that time.

Dün de açıkladığımız gibi, Lozan Antlaşması Ankara Büyük Millet Meclisi tarafından onaylandı. Dün itibariyle müttefik birlikler Konstantinopolis'ten ayrılmaya başladı. Birkaç gün içinde İstanbul ve Pera'da yalnızca Türk bayrağı dalgalanacak.

Muhtemelen ufkun görünmesini engelleyecek tek bulut Musul –petrol- sorununun ve [Osmanlı Devleti'nden kalan] borç tahvillerinin –altın- ödenmesidir. Ancak bu sefer, petrolün ve altının kan akıtması pek olası görünmüyor.

Bugün tam on bir ay önce, fırkateyn kaptanı Chauvin tarafından idare edilen *Metz* krüvazörü, içinde Bay Henry Franklin-Bouillon bulunduğu halde Toulon'dan ayrıldı. Marmara Denizi kıyısında, Helen ordusuna karşı zafer kazanmış olan üç yüz bin Türk askeri, Çanakkale ve Üsküdar bölgelerinde güçlendirilmiş İngiliz birliklerinin bulunduğu zayıf istihkâmların karşısında tırnaklarını kemiriyorlardı. İlk ateşin açılmasıyla birlikte yeni bir savaş doğabilirdi. Çünkü Yunan ordusu ile birlikte kendi diplomasisi de mağlup edilmiş olan Büyük Britanya, Boğazlara yürümekte olan Kemalist güçlere kendi güçleriyle karşı koymaya karar vermişti.

Ateş açılmadı. Fransa adına Bay Franklin-Bouillon, Mustafa Kemal'den "Askeri hareketi yapmamasını, görüşmeden önce de herhangi bir diplomatik bir karar vermemesini" istemişti. Mustafa

Kemal de ordusunu hedeften birkaç kilometre uzakta durdurdu: "Sizi bekliyorum, ama gecikmeyiniz".

Ordunun durdurulması kesin miydi? Çatışmalarda ölümler diplomatik oyunların yerini alabilir miydi? O zaman bu acı verici bir soru olurdu.

[Neyse ki mesele] Olumlu bir şekilde çözüldü. 28 Eylül'de saat 11.00 civarında İzmir'e ayak basan Bay Franklin-Bouillon söze başladı; görüşme denize doğru uzanan inen çiçekli bahçelerle çevrili bir villanın büyüleyici ortamında gerçekleşti.

Yaklaşık otuz altı saat süren görüşmelerin 27 saatini tartışmalar aldı. 30 Eylül günü saat 18:00'de anlaşmaya varıldı ve savaş önlendi. Türkiye işte orada bağımsızlığını kazandı, ancak İngiltere de Konstantinopolis'i kaybetti. O andan itibaren Başbakan Lloyd George ölümcül bir şekilde vurulmuştu. Barışın genellikle tehlike altında oluşundan beri birkaç iyi iş bilen adam barışı kesin hale getirdi. Ancak barış, vebanın baş gösterdiği ve halâ dumanların tütmekte olduğu bir şehirde toplanmış bulunan savaşa hazır iki ordu arasında, bugünkü yapının temel taşı olan bu az sayıda adamın gayretleri olmasaydı, mümkün olmazdı.

O gün zor bir durumda olan bu adamlar bugün onurlandırılıyorlar. İşte 30 Eylül'de şair gazeteci Ruşen Eşref Bey'den birkaç dakika sonra, İzmir'de özel muhabirimiz tarafından fotoğraflananlar: Türk zaferinin generali Fevzi Paşa; iyi diplomat Fethi Bey, şimdi Konsey [Hükümet] Başkanı olan, Ankara Meclisi'nin Başkanı Mustafa Kemal Paşa; Bay Henry Franklin-Bouillon ve değerli yardımcısı Albay Sarrou; General, fakat savaşı kazandıktan sonra barışı da kazanmak için bir diplomata dönüşen İsmet Paşa; Şimdi Konstantinopolis milletvekili olan, [daha önce] İngiliz Malta'sında mahkûm olan Rauf Bey ve sondan bir önceki, şimdi Ankara Dışişleri Komisyonu Başkanı, Rus-Türk Antlaşması'nın müzakerecisi Yusuf Kemal.

Bu tarihi gruptan sadece bir kişi eksik, müzakerecileri ihtiyatlı ilgisiyle kuşatan ve onları misafirperver evinde karşılayan kişi: genç bir kız. Ama şimdi o da gündemde, çünkü mütarekeden bir süre sonra yeni Türkiye'nin genç lideri, Latife Hanım'ı Mustafa Kemal Paşa'nın eşi [Mme Mustafa Kemal Paşa] yaptı...

"Ceux Qui Ont Arrêté La Guerre En Orient", Le Matin, 25 Ağustos 1923, s. 4.

FRANSA / FRANCE

Çeviren / Translated by:

Berkay TEMEL[1]

- Le Petit Journal -

"Lozan Konferansından Önce Müttefik Devletleri Arasında Bir Görüşme Olacak mı?"

Lozan Konferansı'nın başlamasından evvel Lord Curzon'un, diğer İtilaf devletleri temsilcileriyle önceden görüşerek Türkiye'ye karşı ileride ortak biçimde hareket edilmesi ve Müttefikler arasında ihtilaf çıkmaması için başvurduğu yöntemden bahsedilmektedir.

The new mentions that Lord Curzon was planning a preliminary negociation with the representatives of Entente States to cooperate with each other and to not act seperatly against Turkey at Lausanne.

Hükümet, Lord Curzon'un gelecek müzakerelerde Müttefiklerin tavrını belirlemesi çerçevesinde M. Poincaré ve bir İtalyan temsilcisi ile bir araya gelebilmesi için Lozan Konferansını resmi olarak 13 Kasım'da, fiilen ise 20 Kasım'da başlaması için yaptığı bir önceki teklife henüz dün akşam itibariyle cevap alamadı.

Dün Poincaré İngiliz Büyükelçisi Lord Hardinge nezdinde bu kapsamda ısrarcı oldu. Bugünlerde Paris'te, Londra'dan olumlu bir cevap alınacağına sıcak bakılmaktadır. Bu şartlar altında Lozan Konferansı İkinci Delegesi M. Bompard, Lozan'a gitmek için bu akşam Paris'i terk edecektir. İsmet Paşa, pazarı pazartesiye bağlayan gece şehre varmış olacaktır.

Eğer aksi durumda Konferans 13 Kasım Pazartesi günü başlamaz ise, M. Bompard'ın gidiş tarihi ertelenecek. Onun yerine Bern Fransa Büyükelçisi M. Allizé Osmanlı delegasyonunu karşılama misyonunda bulunacaktır.

Özellikle askerî açıdan bakıldığında Harp Ofisiyle ve Fransız Genelkurmayı arasında artık görüş ayrılıkları olmayacaktır. Örneğin, bütün gerçeklere rağmen Karaağaç'ın Türkiye'ye geri verilmesinde değil sadece aynı zamanda Müttefiklerin işgalinin olmamasının yanında Boğazların kesinlikle askersizleştirilmesi gerektiği konusunda uzlaşma ön plana çıkacaktır.

Tüm bu detaylar Poincaré başkanlığında toplanan konferans sırasında Dışişleri Bakanlığında görüşülmüştür.

"Lozan Konferansından Önce Müttefik Devletleri Arasında Bir Görüşme Olacak mı?" Le Petit Journal, 12 Kasım 1922, s. 1.

[1]Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılapları Tarihi Enstitüsü, Atatürk İlke ve İnkılapları Tarihi, İstanbul, Türkiye. E-mail: berkaytemelkdzeregli@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2207-9832

"İstanbul'da Sıkıyönetim İlan Edilecek mi? Olumsuzluk Havasının Hâkim Olduğu Londra Bu Kanaatte"

İngiltere, Türkiye karşısında elini kuvvetlendirmek için Fransa'nın desteğini alarak zaman kazanmak istemektedir.

It is stated that British Government was stalling Turkey by taking the diplomatic support of France in order to have more time to get an advantage.

Bugün İstanbul'dan gelen resmi haberler çok fazla değildir. Bu haberler ışığında başkentin idari durumu konusunda gün içinde iki telgraf alınmıştır. Birincisine göre; iki gün önce Rafet ve İsmet Paşa ile görüşülen idare meselesi hususunda Kemalistlerle uzlaşmak imkansızdır. İkincisi ise, birincisi kadar Londra'da ciddi endişeler uyandırmazken İstanbul'da sıkıyönetim ilan edileceği kanısına varmıştır.

Fransa büyükelçisi bugün Lord Curzon ile görüştü. Kendisinden Konferansın başka bir tarihe ertelenmemesi konusunda ısrarcı oldu.

Londra yetkili çevrelerinde yarından sonra Konferansın pratik anlamda başlamasına imkânsız olarak bakılırken Londra yönetiminin genel seçimler ifa edilmeden ve siyasi olarak varlığını ortaya koymadan Konferansa katılmayacağına dikkat çekilmektedir.

Özet olarak İngiltere cephesinden bakıldığında durum şu şekilde izah edilebilir: Britanya Hükümeti'nin seçimlerden önce Konferansa iştirak etmesi imkânsız gözükmektedir. Türklerin tam manasıyla Mondros ve Mudanya anlaşmalarına saygı göstermesi gerektiklerini arzulamaktadırlar. Bununla ilgili olarak Fransız Hükümeti ile kararlı ve samimi bir fikir birliği içindedirler. Fransa ile, Müttefik delegelerinin Lozan'a gidecekleri koşullar hususunda anlaşmak istemektedirler.

Son dakika haberi olarak çok yetkin bir kaynaktan alınan haber doğrultusunda İngiliz Hükümeti, Fransız Hükümetine Lozan Konferansı Fransa Temsilcisi M. Barrère'nin öncesinde Lord Curzon ile görüşmek üzere Londra'ya gelmesini tavsiye etmiştir.

"İstanbul'da Sıkıyönetim İlan Edilecek mi? Olumsuzluk Havasının Hâkim Olduğu Londra Bu Kanaatte", Le Petit Journal, 12 Kasım, s. 1.

"Lozan Konferansı"

Lord Curzon'ın Fransa nezdindeki girişimleri ilk meyvesi sonuç vermiştir.

The diplomatic efforts of Lord Curzon at France have given results.

Lord Curzon ve M. Poincaré'nin Görüşmesi

Fransa ile öncesinde anlaşmak şartıyla kabine Lozan'a gitme kararı aldığından Lord Curzon

ön müzakereye yapma kararı almıştır. Bu seçeneği zorunluluk olarak addediyordu. Konferansının ertelenmesinin asıl nedeni bu görüşmenin ayarlanmaya çalışılmasıydı.

Lord Curzon açık biçimde Paris yönetimine Lozan Konferansının 20 Kasım'a ertelenmesinin seçimlerden dolayı olmadığını söylemiştir. Hükümetiyle tamamen hemfikir olan Lord Curzon, İngiltere adına Lozan'da tam yetkiyle donatılmıştır. Fakat Lord Curzon, Müttefikleri doğrudan ilgilendiren meseleler hakkında kendileri arasında bir açıklama yapma arzusunu yinelemiştir.

Bu görüşme teklifi İtalya tarafından kabul edilmiştir ve Foreign Ofis'te, Fransa'nın da prensipte görüşmeyi kabul ettiği ilan edilmesinin ardından Müttefikler arasında kazaya mahal verme olasılığı ortadan kalkmıştır.

Umarız ki bu görüşme İtilaf Devletlerinin iki büyük gücü arasında çıkmak üzere olan tansiyonun sonu olur.

"Lozan Konferansı, Le Petit Journal, 13 Kasım 1922, s. 3.

"İstanbul'da Bahsi Geçenler/ Türkler Anlaşmanın Olacağına İnanıyorlar"

İtilaf Devletleri Mondros Mütarekesine riayet ederken, Türkler Mudanya Mütarekesine bağlı kalmaktadırlar.

The Allies respect the armistice of Moudros rather than Mudanya, the one that Turks claim to agree with.

Yüksek komiserler ve müttefik generaller tarafından yapılan birçok toplantıya, General Refet Paşayla birlikte jandarma ve polis hizmetinden sorumlu müttefik subaylar arasında yapılan görüşmeye rağmen hiçbir çözüm bulunamadı.

Müttefik çevrelerde henüz hiçbir yumuşama kaydedilmediği söylenmektedir. Oysaki, Türk çevrelerinde tansiyonun düştüğü ve anlaşmaya yakın olunduğu konuşulmaktadır.

İşte Türk çevrelerinde çıkan yorumlar. Görüş ayrılıkları açıklanıyor: Mudanya Ateşkesine bağlı kalınarak işgal kuvvetleri tarafından İstanbul'un tahliye edilmesini arzu ederiz. Mondros Mütarekesi Müttefiklere çok geniş çaplı haklar vermişti. Özellikle bu haklara göre Müttefikler polis teşkilatını, jandarmayı, gümrükleri ve maliyeti kontrol edebiliyordu. Sultan'ın hükümeti Müttefiklerin, Osmanlı'nın iç işlerine karışmasına göz yumabiliyordu fakat Ankara Hükümeti için bu yetkileri kabul etmek mümkün değildir.

Müttefikler yetkilerini işgal birlikleriyle sınırlandırmalıdırlar. Yeni Türk Hükümeti ise milliyet ayrımı gözetmeksizin herkes için güvenlik ve kamu düzenini sağlayacağına yönelik garantiler verecek. Müttefikler bizim görüşümüzü kabul ederlerse, hemen anlaşmaya varılabilir.

Özet olarak Müttefikler tüm denetimlerin kendilerinde olmasında ısrarcı olurken, Milliyetçiler veyahut başka bir ifadeyle Kemalistler, Müttefiklerin tüm bu yetkilerinin kaldırılması hususunda ısrarcı olmaktadırlar. İşte bugün için durum bu şekilde özetlenebilir. Tüm bu uyuşmazlıklara rağmen, meselenin hızlı biçimde görüşülmesine şahit olmak sevindirici bir gelişmedir. Zira, halk kendini pek güvende hissetmemektedir. Ticaret durma noktasına gelmiştir. Her tarafta hoşnutsuzluk hakimdir. Nüfus göçleri devam etmektedir.

"İstanbul'da Bahsi Geçenler/ Türkler Anlaşmanın Olacağına İnanıyor/ Le Petit Journal, 13 Kasım 1922, s. 3.

"Lozan'a Altı Gün Kaldı"

Lord Curzon, Poincaré'nin teklifini kabul etmiştir. Lozan Konferansından önce Müttefik temsilcileri Paris'te bir araya geleceklerdir.

Lord Curzon accept the proposition of Poincaré. The representatives of Allies will meet to each other in Paris before Lausanne Conference.

Bu hafta diplomatik labirentlerin en çıkılmaz sokakları arasından şu anda çıkış yolu aramakta olan ve Lozan'daki Antantı kurtarmaya yarayacak kritik dengeyi hangi bakan bulacak?

Aslında önerilerin, karşı-önerilerin, tavsiyelerin, karşı-tasviyelerin, notaların, karşı-notaların bulunduğu kaynayan kazanın tam ortasında çözümü bulmak neredeyse imkânsız. Tek bir şey bariz biçimde gözükmektedir. Lozan'da bulunan Türkler karşılarında kimseyi bulamamaktan ötürü hayal kırıklığına uğramışlardır. Ve Londra'daki gerilim artmaktadır. Özellikle medya bu noktada net biçimde bilgi sahibi olmadığı hadiseler hakkında çok ateşli ve taraflı bir tutum sergilemektedir.

Ne olursa olsun artık taraflarla konuşmanın tam sırasıdır. Özellikle manasız yere ortaya çıkan tansiyonun etkilerini düşürmenin tam vaktidir.

Artık süreci daha yakından takip edelim.

12 Kasım günü Müttefiklerle mutabık bir şekilde M. Poincaré Lozan Konferansının 20 Kasım'a ertelenmesine karar vermişti ve prensip olarak Londra'nın teklifini onaylamıştı. Bu teklif kapsamında İtilaf devletleri aralarında ön müzakere ve Lozan Konferansı'ndan bir gün evvel ayın 19'unda Lozan'da bir araya gelinmesi öngörülüyordu.

Bu süre zarfında Londra, Poincaré'yi 14 veya 15 Kasım günü Londra'ya davet etmişti. Bu yeni öneri Poincaré'nin resmi ağızdan haber alınmadan evvel birçok kişi tarafından biliniyordu.

Dün sabah Paris İngiltere Büyükelçisi Lord Hardinge Fransa Başbakanına her iki ülkenin basını tarafından hali hazırda bilinen metni takdim etmiştir.

Poincaré hemen akabinde İngiliz elçiye, mevcut durumda böylesi bir davetiyeyi kabul edemeyeceğini bildirmiştir. Meclis çalışmalarından dolayı Paris'e çağrılması ve onarım bedeliyle ilgili Mecliste yapacağı konuşmanın yanı sıra, Hükümet lideri Müttefikler arasında yapılacak ön bir müzakerenin İtalya'nın temsilcisinin haberi olmadan yapılamayacağı kanısındadır. Poincaré, Mussoli'nin bu toplantıya katılmak için çok istekli olduğunun ancak Londra çok uzak olduğundan dolayı gelemeyeceğinin, bu yüzden görüşme için daha yakın bir şehri tercih edeceğinin altını çizmiştir. Kısacası Lozan Konferansından evvel, Poincaré, Lord Curzon ve Mussolini ile görüşmek için Fransa veya İsviçre'de herhangi bir şehre gitmeye hazır olduğunu belirtiyordu. M. Mussolini, genel barış şartları üzerinde Müttefikler arasında hali hazırda var olan mutabakatı perçinlemeye yarayacak ön bir konferansa katılmak için daha istekli olacaktır.

Fakat şimdi öğrendik ki Mussolini dün akşam hemen Londra'ya yeni elçisini göndermiştir. Londra'da Lord Curzon ve Poincaré ile yapılacak görüşmelerde İtalya'yı Mussolini yerine İtalyan Dışişleri Bakanı Toretta temsil edecektir.

Bir ipin yukarıda bahsi geçen müzakereleri temsil ettiği varsayıldığında, önce ip düğüm oluvermiş fakat nihayetinde düğüm çok geçmeden çözülmüştür. Aslında Londra menşeili bir haberden Lord Curzon'un, Poincaré ve Toretto ile görüşmek için 18 Kasım 1922 Cumartesi günü Paris'e gelmeyi kabul ettiği öğrenilmektedir.

"Lozan'a Altı Gün Kaldı", Le Petit Journal, 14 Kasım 1922, s.1.

"Sonuca Varıldı"

İngiltere, Türkiye ile İtilaf Devletlerini ilgilendiren ortak meselelerde diğer Müttefik üyeleriyle tam bir fikir birliğine varabilmesi için Türkiye'yi müzakerelerin dışında tutmaya çalışmıştır. Ayrıca, Fransa'nın İsmet İnönü özelindeki diplomatik girişimi İngiltere'nin planlarını açığa çıkarmıştır.

It is stated that Britain tried to take out Turkey of the negociations in order to reach the total agreement between Allies on questions regarding Turkey and Entente Powers. Furthermore, it is obvious that the diplomatic initiative of France at İsmet İnönü uncovered the plans of England towards Turkey.

Fransız diplomatik çevrelerinde İngiliz gazetelerinde bugünlerde beliren tepkilere aldırış edilmemekte özellikle de Times'ın demeçlerine hiç aldırış edilmemektedir. Antantın içinde bulunduğu krizden ve Fransız hükümetinin ne düşündüğünden bahsedilmiştir. Ancak itinayla Fransız Hükümetinin en büyük uzlaşı örneğine imza attığına dikkat çekilmektedir.

Lord Curzon'un talebi üzerine öncelikle konferansın daha erken bir tarihte başlayabilmesi maksadıyla mekân olarak Lozan şehri tercih edilmiştir. Fakat İstanbul'daki tüm yüksek baş komiserlerle de mutabık kalındığından, erteleme seçeneğine büyük tehlikelerin belirlemesi olarak bakılacaktır.

Mudanya Mütarekesine bağlılığı garantilemek için alınacak tedbirler kapsamında İstanbul'daki yüksek komiserler hükümetlerinden olası bir olağanüstü hâl durumunda talimat talep ettikleri zaman Fransa'nın, aşağıdaki talimatları General Pellé'ye gönderen ilk ülke olduğunu hatırlamakta fayda vardır:

"Hükümet yekpare biçimde meslektaşlarınızla ortak biçimde aldığınız tedbirleri onaylamakta, size ve arkadaşlarınıza zorunlu kalındığı takdirde olağanüstü hâl ilan etme yetkisi vermektedir."

Fakat İngiliz gazeteleri bu yetkinin sadece gecikmeli ve kısıtlamalarla verildiğini söylemektedirler.

Mecbur görüldüğü takdirde söz konusu olan bu kararın alınmasını söylemek bir sınırlama değildir. Aslında İstanbul'da Müttefiklere ait sivil ve askeri otoriteler olağanüstü hâl konusunda kendi aralarında bile mutabık olmadıklarını unutmamak gerekir. Hatta böylesi tedbirleri almak için sivil makamlar askeri makamlara göre kendilerini daha fazla baskı altında hissetmektedirler.

Konferansın gecikmesi olayında ise General Pellé'ye söz konusu hadiselerle ilgili şu cevap verilmiştir:

"Suriye telgraf hattının kablosu kopması sonucu, telgraf beklenen tarihte gelemedi ancak iki üç gün gecikmeyle gelebilmiştir. Özellikle buradaki hata, Malta'daki İngiliz servislerine aittir. Fransa, Malta'daki İngiliz servisini işaret etmiştir. Kendilerine gönderdiğimiz telgrafları kablosuz biçimde İstanbul'a tekrar iletmede geç kalmışlardır. Aşırı yığılmadan kaçınmak amacıyla daha sonra kablosuz telgrafları ziyan etmemeyi talep ederekten telgraf yazılarının bir kısmını gönderebilmişlerdir."

Sonuç olarak İngiltere, İsmet Paşa'nın Paris'e davet edilmesinden rahatsız olmuştur. Zira, Fransız hükümetinin planları arasında görüşmeye Kemalist bir delegeyi çağırmak yoktu.

Aslında Lozan'da işlenecek tüm sorunlar üzerinde müttefiklerimizle mutabıkız: Boğazlar, yabancıların statüsü, ekonomi, toprak meseleleri vb. Problem teşkil edebilecek konular Suriye ve Mezopotamya'daki manda rejimi değildir.

"Sonuca Varıldı", Le Petit Journal, 14 Kasım 1922, s.1.

"Lozan Konferansında Özel Anlaşmalar Kayda Geçiyor"

Barışın sağlanması noktasında önemli adımlar atılsa da İtilaf Devletleri ile Türkiye arasında Osmanlı'nın borçları, kapitülasyonlar ve İstanbul'un tahliyesi meselesinin çözülememesi nihai barışın imzalanmasını geciktirmektedir.

The article mentions that although there is an important improvement in peace process, the fact that the following problems between Allies and Turkey: Ottoman debts, concessions and the evacuation of occupation troops from Istanbul aren't resolved delays the signature of peace treaty.

Konferansta 3 Temmuz 1923 sabahı herkesin katıldığı bir oturum gerçekleştirmiştir. Mali ve ekonomik komite son raporlarını takdim etmişlerdir. Konferansta yapılan son özel anlaşmalar kayda

geçmiştir. Üç komite çalışmalarını tamamlamıştır. Şimdi ise Barış Konferansında henüz çözülemeyen, söz konusu üç problemin hallolması beklenmektedir: borçlar, kapitülasyonlar ve işgal kuvvetlerinin tahliyesi. Bu konu hakkında meslektaşlarına iştirak etmesi için İngiliz kabinesinden Sir Horace Rumbold tarafına talimatlar beklenmektedir. Sir Horace Rumbold'a verilmesi gereken talimatlar uzun süreden beri zikredilen ortak girişimin Türkler nezdinde başlatılmasına yöneliktir. Bu süre zarfında bugün öğleden sonra İngiltere, Fransa ve İtalya'nın temsilcileri ortak bir yazıyla İsmet Paşa'nın dünkü notunda yer alan eleştirilere cevap vereceklerdir. Metin akşam saatlerinde yayınlanacaktır.

Bu sabah kayda geçen anlaşmalar Yunanistan'a bırakılan Dimetoka bölgesi adına Osmanlı borçlarının paylaşımı ile ilgilidir. Bu kapsamda Yunanlılar ile Türkler arasında anlaşma yapılmıştır. Hatta varılan temeller zemininde Türk-Yunan savaş tazminatları sorununu çözüme kavuşturan madde bu sabah kesin olarak kayda geçirilmiştir. Hali hazırda Yunanistan ve Türkiye'yi uzlaşmaz hale getiren karşılıklı talep meselesi büyük oranda çözülmüştür.

Sonuç olarak ticari sözleşme kapsamında Konferansta yabancıların statüsünü düzenleyen sözleşmeyi çağrıştıran aynı ilkelerle Türkiye'nin Belçika, Portekiz, Çekoslovakya ile müzakere etmeyi kabul ettiği kayda geçirilmiştir.

İtilaf Devletlerinin temsilcileri, yakın zamanda İsmet Paşa tarafından kendilerine takdim edilen notaya karşılık uzun bir metinle cevap vermişlerdir. Bu metinde, Türk delegasyon şefinin barışın gecikmesine neden olanların Müttefik devletler olduğunu dile getiren argümanları İtilaf devletleri tarafından reddedilmiştir.

"Lozan Konferansında Özel Anlaşmalar Kayda Geçiyor", Le Petit Journal, 4 Temmuz 1923, s.3.

"İsmet Paşa Müttefiklere Yeni Bir Nota Gönderiyor"

Kapitülasyonlar meselesinde gazete tarafından İsmet Paşa'nın üslubuna vurgu yapması Türkiye'nin kapitülasyonlar konusunda taviz vermeye niyetli olmadığını göstermektedir.

The journal has criticized the way Ismet Pacha expressed himself in the discussion of concessions but it shows also how Turkey is as determined as to defend its interest in this matter.

İsmet Paşa 4 Temmuz akşamı Müttefik delegelerine yeni bir nota iletmiştir. Bu notada Türk Lozan Heyeti Başkanı Salı akşamı Müttefiklerin cevap olarak gönderdikleri notada üretilen argümanlara hamasi bir üslupla cevap vermeye çalışmaktadır. Özellikle kapitülasyonlar meselesinin çözümünde Türk delegasyonu tarafından meydana gelen gecikmenin Türkiye'ye mal edilemeyeceğini çünkü İtilaf devletlerin halen borç meselesini görüştüklerini beyan etmiştir.

"İsmet Paşa Müttefiklere Yeni Bir Nota Gönderiyor", Le Petit Journal, 5 Temmuz 1923, s. 3.

"Lozan'da Sonuca Yaklaşılıyor, İsmet Paşa ve M. Venizelos Anlaştılar"

Türkiye ve Yunanistan'ın anlaşmasıyla barış sürecinde önemli bir yol katedilmiştir.	With Turkey and Greece's agreement, there is another important improvement in peace process.

Akşamın son vakitlerinde, yarın için konferansın tekrar ivme kazanacağı bildirilecektir. Londra ve Paris'ten gelen bazı iddialara göre ilgili her iki hükümet arasındaki görüşmeler bugün sonuca ulaşmıştır.

Bu akşam İtalya ve Fransa'dan meslektaşlarıyla görüşen Sir Horace Rumbold kendilerine haber vermiş ve yarın için Lozan'da tekrar görüşmelere katılabileceğini söylemiştir. Kendisinden asgari düzeyde verimli ve sonuç veren görüşmeler yapması temenni edilmektedir. Şu zamana kadar Lozan'daki diplomatik mesaisi göze batmamış değildir. İsmet Paşa'nın kararının birtakım çalışma arkadaşlarından farklı olduğu hali hazırda bilinmektedir. Öte yandan Türk delegasyon şefi bugün M. Venizelos nezdinde bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Her iki devlet adamı iki ülke arasında tartışma konusu olan konular üzerinde kesin olarak fikir birliğine varmışlardır:

1- Türkler, Anadolu seferi için Yunanlılara tamirat bedeli ödetmekten vazgeçmiştir.

2- Yunanistan, Mudanya Ateşkesi imzalandığı tarihten itibaren el koyduğu Türk gemilerini teslim edecektir.

3- Yunan yerleşimciler tarafından Karaağaç'ın tahliye olma yöntemi meselesi halledilmiştir.

4- Türkler ticari sözleşmenin süresi kadar, yani iki yıllık bir süre zarfını diğer Balkan devletleri gibi Yunanistan'a da uygulayacaktır.

5- Dimetoka Yunan üçgeni Osmanlı devlet borcu kısmına katılacak.

6- Türklerin sahip olduğu mallara el konulmaması kapsamında Atina Antlaşması uygulanacak.

Bu genel anlaşmalar yazılı belge haline getirilmiş olup yarın Konferans genel sekreterliği vasıtasıyla yine yazılı biçimde tüm delegasyon şeflerine takdim edilecek.

"Lozan'da Sonuca Yaklaşılıyor, İsmet Paşa ve M. Venizelos Anlaştılar", Le Petit Journal, 7 Temmuz 1923, s. 3.

"Lozan Barış Antlaşması Büyük İhtimalle Sekiz Gün Sonra İmzalanacak"

Türkiye ile İtilaf Devletleri arasında İstanbul'un tahliyesi hususunda uzlaşılmıştır. Borçlar ve kapitülasyonlar meselesinde de Türkiye'nin, ileride Müttefiklerin taleplerine itiraz etmeyeceği hesap edilerek barış antlaşmasının imzalanmasına an meselesi olarak bakılmıştır.

Turkey and Entente Powers agreed on the evacuation of the occupation forces from Istanbul. The journal says that the signature of peace treaty is imminent as Turkey and that there is almost no doubt that Turkey won't refuse the demands of Allies regarding the Ottoman debts and the concessions.

Türkler bütün konularda tatmin oldu.

Lozan'da varılan anlaşmalar ve gelecek safhada barışın imzalanmasını garanti altına alan söz konusu anlaşmalar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Türkiye'nin yeni sınırları şu şekildedir.

Avrupa: Bulgaristan ile olan yeni Türkiye sınırı Rezava deltasından başlayıp Türk-Yunan-Bulgar sınırının kesiştiği noktadaki Meriç Havzasına kadar ulaşmaktadır. Bulgaristan'ın güney sınırı mevcut olarak belirlendiği biçimdedir.

Yunanistan ile sınır Meriç ana havzasına bağlı talveg hattını takip edip, Karaağacı Doğu'dan sarıp, Ege'ye kadar Meriç nehrini takip edecek.

Asya: Suriye ile sınır Fransız-Türk Ankara Anlaşmasıyla belirlenmiştir. Bu antlaşma Fransız Cumhuriyeti Hükümetinden Lozan'daki Türk delegasyonuna yazıyla doğrulanmıştır.

Irak'la (Musul Sorunu) eğer dokuz ay sonra çözüme kavuşmazsa Musul Sorunu Milletler Cemiyeti Konseyine taşınacaktır.

Adalar: Türkiye, Çanakkale Boğazının girişinde yer alan Bozcaada ve Gökçeada üzerinde egemenlik elde etmiştir.

Yunanistan ise Limni, Sisam, Midilli, Sakız, Semadirek ve Karyot adaları üzerinde egemenliğini muhafaza etmiştir. Ancak Anadolu kıyılarına yakın bulunan adalar silahsızlandırma şartı konulmuştur.

On iki ada üzerindeki İtalyan'ın hakları perçinlenmiştir.

Boğazlar: Antlaşma deniz üzerinde ve havada hem savaş hem de barış zamanı Boğazlardan dolaşım ve geçiş hakkını tanımlamaktadır.

Borçların ödenmesi hususunda İtilaf Devletleri Türklerin bu konuda herhangi bir açıklama yapmamalarına razı olmuşlardır. Müttefikler her zaman için savundukları ilkelerini sürdürebilmeleri maksadıyla Türklerin bu konuda sessiz kalmalarını önemli bir gelişme olarak addetmişlerdir. Türk Hükümeti ile alacaklıları arasındaki anlaşmalar devam etmekle beraber, yine sadece özel bir anlaşmayla Türk hükümeti ile alacaklıları arasındaki anlaşmalara değişiklikler getirilebilir.

Kapitülasyonlar hususunda Türk heyeti prensipte Müttefiklerin önerilerini kabul ederek bu konu hakkında hazırlanmış protokol tasarısının bazı noktalarını Ankara'ya danışmaya karar vermiştir.

Son olarak İstanbul, Çanakkale ve Gelibolu'nun tahliyesi işlemi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından barış antlaşması onaylanır onaylanmaz, bir protokol çerçevesinde İstanbul'un tahliyesine hemen başlanacaktır. Tahliye operasyonları altı haftanın sonunda tamamlanması gerekmektedir.

TBMM'nin bu onayından sonra Osmanlı Hükümetine ait olan ve şu anda İtilaf kuvvetlerinin elinde bulundan ve aralarında Goben zırhlısının da yer aldığı savaş gemileri, silahlar ve mühimmatlar Türkiye'ye geri teslim edilecek.

İşte anlaşma bu genel hatlarla sağlanmıştır. Bu şartlar altında barış antlaşmasının imzalanması artık an meselesidir. Büyük ihtimalle 18 Temmuz Çarşamba gününden önce imza işlemlerinin gerçekleşmesi düşünülmemektedir.

"Lozan Barış Antlaşması Büyük İhtimalle Sekiz Gün Sonra İmzalanacak", Le Petit Journal, 10 Temmuz 1923, s.1.

"İsmet Paşa Lozan Antlaşmasını İmzalamak İçin Yetki Aldı"

Başkent haricinde, İstanbul ve Çanakkale Boğazlarının ve ikisinin ortasında yer alan Marmara Denizinin işgal kuvvetlerinden tamamen arındırılması Türkiye'nin talepleri yer aldığı görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye, Boğazların güvenliği meselesiyle İstanbul'un tahliyesini aynı kefeye koyarak, işgal kuvvetlerinin Türk toprakları üzerindeki denetimine kesin bir şekilde son verme niyetindedir.

It seems Turkey demands ort he evacuation of occupation forces from the Bosphorus and the Dardanelles as Istanbul. At this point, Turkey tends to end the occupation of Turkey by Allied forces, by considering Istanbul and Bosphorus as a security matter within same category.

Komiteler resmi olarak anlaşmaları kayda geçmek için yarın 11 Temmuz'da toplanacak ve imza tarihini belirleyecek. Genel itibariyle imza tarihinin 16 veya 17 Temmuz tarihinde olması hesap edilmektedir.

Boğazlar Sözleşmesini imzalamak kapsamında Rusya'ya davetiyede bulunma hakkı Konferansa ait olacak.

Türk Delegasyonunun antlaşma tasarısında öngörülen tahliyeye ilişkin olarak İngiltere'den teminat talep ettiği öğrenilmektedir. Bu teminattan Çanakkale, Marmara'ya ve Boğazlara demirleyen filonun çekilmesi anlaşılmaktadır.

Sir Horace Rumbold Türklerin bu talebini kendi hükümetine iletmiştir. Bu manada bir sorun çıkacağı düşünülmemektedir.

"İsmet Paşa Lozan Antlaşmasını İmzalamak İçin Yetki Aldı" Le Petit Journal, 11 Temmuz 1923, s. 3.

"İtilaf Devletleri Temsilcileri İsmet Paşa ile Görüşmeleri Kesti"

Türkler ile Müttefikler arasında işgal kuvvetlerinin tahliyesinin kapsamı ve yöntemi hususunda anlaşmazlık yaşanmıştır. Lozan'da tartışılan ufak detayların bile tarafların nihai barışı geciktirdiği sonucuna varılmaktadır.

The article mentions that there is a disagreement between Turks and Allies about the degrees and the methods of evacuation. It can be said even small details discussed can postpone the definitive signature of peace treaty.

12 Temmuz günü Lozan'da önemli bir olay meydana geldi. Müttefiklerin hepten çözülmüş olarak addettikleri sorunlar temelinde Türklerin uzlaşamaması üzerine, büyük güçlerin temsilcileri yeni bir talimata kadar bu akşam Türklerle olan görüşmelerine ara vermişlerdir ve oturumların gerçekleştiği salonu terk etmişlerdir.

Anlaşmazlık temelde iki sorundan kaynaklanmıştır. Bir tanesi ise tartışmaya henüz yeni eklenmişti. Bu sorun Çanakkale ve İstanbul'da mevcudiyetini koruyan Müttefik deniz kuvvetlerinin tahliyesi meselesi idi. Türkler bu tahliyenin tamamlanmasını isterken, Müttefikler her bir büyük devlet için iki kruvazörü bölgede tutmak istiyorlardı. Bunun neticesi olarak Türklerin argümanları reddedilmiştir.

"İtilaf Devletleri Temsilcileri İsmet Paşa ile Görüşmeleri Kesti", Le Petit Journal, 13 Temmuz 1923, s. 3.

"Kapitülasyonlar Konusunda Anlaşmazlık"

Kapitülasyonlar meselesi kapsamında müzakerelerin daha yavaş ilerlediği görülmektedir. Zira, İtilaf Devletleri, Türkiye'nin kapitülasyonlar meselesindeki kararlı tutumunun farkına vardıklarından dolayı barış görüşmelerinde bu meseleyi sulandırmak istemişlerdir.

There is no such an improvement in the discussion of concession matters. As Entente Powers conceive how Turkey is determinant to defend its interest in this matter, they try to stall the negociations.

Nihai barışın sağlanması noktasında en önemli addedilen sorunlardan bir tanesi kapitülasyonlarla ilgilidir. Bu kapsamda Müttefikler 8 Temmuz Pazar günü gerçekleşen oturumdan bu sorun üzerinde anlaşmaya varıldığına dair teminatı elde etmişlerdi. Bunun haricinde akşam saatlerinde çözüme

kavuşması beklenen birkaç kapitülasyon meselesi kalmıştır: Wickers-Armstrong Şirketi, Demiryolların İşletilmesi ve Türk Petrol Şirketi (Turkish Petroleum Company). Bu şirketlerin geçmişten gelen haklarını elde edemeyeceği her durumda bilakis yine bu şirketlerin ayrıcalıklar almaları konusunda anlaşmaya varılmıştır. Savaş durumunda ise gelecekte süresi 10 yıla kadar uzayabilecek olan rüçhan hakkı olacaktır.

Bahsi geçen son nokta kapsamında Türkler eski tezlerine geri dönmüşlerdir. Türkler ilk başta rüçhan hakkının Türklerin egemenlik haklarına karşı olduğunu beyan etmişlerdir.

Bu yüzden Müttefikler 10 yıllık süreyi 5 yıla indirme teklifinde bulunmuşlar ve bu teklifi protokole dahil etmemekle beraber sadece ilgili şirketlere gönderilecek bir yazıya dahil etme önerisinde bulunmuşlardır.

Bu anlaşmayı kabul etmeye çok uzak olan Türkler bu sabaha kadar şirketlerin haklarına itiraz etmişlerdir.

Bu şartlar altında Müttefikler, Türkler ile görüşmelerin sürdürülmesi durumunda görüş ayrılıklarının daha da belireceğini saptayarak görüşmeleri devam ettirmenin faydalı olmadığını belirtmişlerdir. Ortak bir kararla oturumu terk etmişler ve Türkleri arkalarında bırakmışlardır.

“Kapitülasyonlar Konusunda Anlaşmazlık”, (Le désaccord sur les concessions) Le Petit Journal, 13 Temmuz 1923, s. 3.

“Lozan’da Taraflar Arası Anlaşmazlık Devam Ediyor”

Türkiye, kapitülasyonlar meselesine ABD’yi dahil ederek Lozan’da ve hatta uluslararası arenada yalnız olmadığını göstererek bu meseledeki kararlığını gözler önüne sermiştir.

By letting the United States in the discussion of concessions, Turkey shows that it is not all alone at Lausanne Conference an even in the ort . Therefore it proves that Turkey is as much as determinant to resolve this matter in its favor.

Türkler Sessizliğini Koruyor

Lozan’da 13 Temmuz günü durumda herhangi bir değişim gözlemlenmemiştir. Müttefikler tüm gün boyunca kendi aralarında istişare etmişlerdir. Türkler ise sessiz kalmayı tercih etmişlerdir.

Müttefikler, görüşmelerin yeniden başlamasına yönelik Türklerden bir jest bekleme konusunda kararlı gözükmektedirler. Eğer bu jest gecikirse Lozan’daki Türk heyetinin tavrını belirleme görevi Türk hükümetine düşecektir.

Dahası Müttefik çevrelerinde Türk delegasyonunun kendi inisiyatifiyle hareket etmediği ve Türk heyetinin Ankara’nın uzlaşmacı olmayan kararlarına boyun eğmek zorunda kaldığı görüşü hakimdir.

- Özellikle şu nokta göze çarpmaktadır ki Ankara Hükümeti, ülkesinin ihracat gücü çerçevesinde Amerika'nın finansal desteğine büyük bel bağlamaktadır. İşte bu yüzden bugün Fransız ve İngilizlerin ekonomik imtiyaz taleplerine karşı aşırı bir uzlaşmaz tavır sergilemektedir.

En son yaşanan anlaşmazlığa neden olan ve metinlerde yer alan üç şirket arasında iki İngiliz ve bir Fransız şirketinin ima edildiği kesinlikle fark edilecektir: Demiryolu İşletmesi

Yukarıda bahsi geçen Fransız şirketi Samsun-Sivas demiryolu meselesi ile bağlantılıdır. Chester İmtiyazı buna çok büyük bir halel getirmiştir. Fransa, Lozan'da bu konuyu Türk hükümeti nezdinde şikâyet etmekten ve çıkarlarını savunmaktan imtina etmemiştir.

General Pellé Türklerle olduğu kadar Amerikalılarla da zorlu bir müzakere yürütmüştü. Amerikalılar nezdinde mükemmel tavırlarla karşılaşmıştı.

Pellé'nin hazırladığı metin- ki bu metinde Türklerin prensip olarak onayları alınmıştı- net biçimde şirketin eski haklarına sahip olmadığı durumunda şirkete imtiyaz hakkı verilmesini öngörüyordu. Dahası rekabet halinde tıpkı diğer ikisi gibi bu şirketin lehinde bir rüçhan hakkı öngörülmüştü.

Türklerin bu konudaki yeni yaklaşımları kısa süre önce ciddi ölçüde varılan bu mutabakatlara gölge düşürmüştür.

"Lozan'da Taraflar Arası Anlaşmazlık Devam Ediyor", Le Petit Journal, 14 Temmuz 1923, s.3.

"Lozan'ı Halletmek İçin Müttefikler Türkleri Kritik Bir Toplantıya Çağırıyor"

İtilaf Devletleri müzakerelerden net bir sonuç alınamamasını ve nihai barışın gecikmesini Türklerin müzakerelerde sergiledikleri tavırlarına bağlamaktadırlar.

Entente Powers say that Turkey's intransigent attitude causes the non-conclusion of negociations and the delay of peace treaty.

15 Temmuz günü Lozan'da Türkler dünya kamuoyuna seslerini duyurmak amacıyla bir süredir büründükleri sessizliğin içinden çıktılar. Türkler dünya kamuoyuna hitaben sundukları bildiride müzakerelerin sekteye uğramasının prensipte varılan anlaşmalara karşı kendileri tarafından yapılan önerilerden değil ancak Müttefiklerin çıkarlarının çatışmasından kaynaklandığı iddia etmektedirler.

Bu bildiri Musul petrollerinin çıkarılması kapsamında İngilizler ile Amerikalılar arasında vuku bulabilecek sözde çatışmayla ilgili olarak, ortalıkta dolaşan söylentileri gündeme getirme amacı taşımaktadır. Türkler bu şekilde hareket ederek ayyuka çıkardıklarına inandıkları görüş ayrılıklarını tetiklemeyi amaçlamaktadır.

Ayrıca tüm bu gecikmelere son vermek için Müttefik delegasyonları bu akşam İsmet Paşa'ya uzlaşmacı fakat bir o kadar da kararlı bir üslupla kaleme alınmış bir nota takdim etmişlerdir.

Bu notada hem kapitülasyonlar hem de Çanakkale ve İstanbul'un tahliyesi kapsamında düzenlenmiş olan müzakerelerin tarihleri yer almaktadır. Notada geçen Pazar günü Türk delegasyonunun almış olduğu kararları tekrar gündeme getirmesi gerektiği inancının yarattığı üzüntüyü dile getirmiştir. Notada yarın sabah 16 Temmuz Pazartesi günü uzmanlardan oluşan bir kurulun toplanması ve aynı gün öğleden sonra bu kurulun akabinde yine aynı delegasyonlardan oluşan bir toplantı yapılabilmesini önerilmiştir.

İtilaf Devletleri ayrıca Türk delegelerinden açık biçimde varılan noktaların kesin olarak muğlak olup olmadığını öğrenmek ve Türklerin tartışılmakta olan sorunların bir an önce çözülmesini deklare edip etmeyeceklerini öğrenmek istediklerini beyan etmektedirler.

Notada yarın sadece Türkler ve Müttefik delegelerinden oluşan tek bir toplantının Lozan'daki durumu kesin manada açıklığa kavuşturmaya yarayacağı fikri yer almaktadır.

Lozan'ı Halletmek İçin Müttefikler Türkleri Kritik Bir Toplantıya Çağırıyor, Le Petit Journal, 16 Temmuz 1923, s. 3.

"Lozan'da Yumuşama, Kapitülasyonlar Üzerinde Mutabakata Varıldı"

Türklerin kapitülasyonlar sorununda sergilemiş oldukları kararlı tutum sonuç vermiştir. Bu çerçevede yabancı imtiyaz şirketleri rüçhan hakkından yararlanamayacaktır.

Turkey's determinant efforts to resolve the concession question give good results for Turks. It means that the concession companies in Turkey won't benefit from the right of priority.

16 Temmuz sabahı Lozan'da toplanan uzmanlar kurulu kritik ölçüde bir yumuşamanın altına imzayı atmıştır.

Kapitülasyonlar sorununda neredeyse anlaşmaya varılmıştır. Halen tartışılmakta olan tek husus Wickers Şirketi ve Demiryolları Genel İşletmesinin sahip olduğu hakların tam ve eksiksiz biçimde devam ettirilmesi sorunsalı ile alakalıdır.

İtilaf Devletleri ve Türkler arasında rüçhan hakkının yerine kapitülasyonlar ekseninde şirket çalışmalarının eşit biçimde açık artırma yoluyla satılması üzerinde anlaşmaya varılmıştır.

Uzmanlar metin üzerinde mutabakata varmışlardır. Sırada Müttefik filosunun tahliyesine ilişkin görüşme yapılması kalmıştır. Türkler genel bakış açılarını devam ettirmektedirler. Müttefikler yöntem hususunda tavizde bulunarak İtilaf devletleri filosunun öyle ya da böyle bir biçimde antlaşmasının hayata geçirilmesine kadar Boğaz'da var olması hususunda ısrar etmektedirler.

Lozan'da Yumuşama, Kapitülasyonlar Üzerinde Mutabakata Varıldı, Le Petit Journal, 17 Temmuz 1923, s. 3.

“Barış 8 Gün Sonra Lozan’da İmzalanacak”

Gazetenin haberine göre artık barışın önündeki tüm engeller aşılmıştır.

According to the journal, all obstacles are removed against the peace treaty.

17 Temmuz’da Lozan’da Müttefikler ve Türkler arasında dün 4’te başlayıp akşam saat 9’da kesilen konferans gece 11’de tekrar başlayıp sabaha karşı 1.30’da son bulmuştur. Bu süre zarfında çeşitli zorlukların alışması konusunda mutabakata varıldı. Artık hiçbir şey barışın imzalanmasına karşı çıkamaz.

Bu akşam yeniden toplanan ve tam katılımın sağlandığı Konferansta varılan bütün anlaşmalar teyit edilmiştir ve barış antlaşmasının imzalanması için 24 Temmuz günü belirlenmiştir.

“Barış 8 Gün Sonra Lozan’da İmzalanacak”, 18 Temmuz 1923, Le Petit Journal, s. 1.

“Lozan Antlaşmasında Yer Alacak ve Yer Almayacak Olan Hususlar”

Aşağıda yer alan hususlar incelendiği takdirde Ankara Hükümetinin kapitülasyonlar meselesinden de galip çıktığı hesap edilerek Türkiye üzerinde hem askeri hem de siyasi olarak net bir denetime sahip olacağı anlaşılmaktadır.

According to the following sentences, Turkish Government won its cause in the concessions question and defined its imminent military and national sovereignty on its own territory.

Lozan Barış Antlaşması İsviçre Konfederasyonunun ve şehirdeki makamların öncülüğünde Lozan Üniversitesinde yer alan büyük salonda 24 Temmuz 1923’te saat 16:00’da imzalanacak.

Şu zamana kadar Rusların kendilerine gönderilen davetiyeye verdikleri cevap dışında önümüzdeki Salı gününden önce Lozan’da hiçbir talihsiz bir hadise beklemiyoruz.

Buna karşın pazartesi itibariyle Müttefik delegeleri ertesi gün imzalanacak antlaşmanın analizini yayınlayacaklar. Ana hatları zaten bilinmektedir. Fakat neyi kapsaması gerektiğini ve neyi kapsamayacağını hatırlatmak da fayda vardır.

Aynı meselelerin çözümünü öngören Sevr Antlaşması tamamen revize edilmiştir. Sevr Antlaşmasında olduğu gibi Lozan Antlaşması artık tamamıyla yabancı kontrolünden arındırılan Çanakkale ve İstanbul Boğazlarının durumu kapsamında sınırlı hükümler içermemektedir.

Sevr Antlaşmasından farklı olarak Lozan Antlaşmasında İzmir ve Karaağaçla beraber Doğu Trakya Türkiye’ye bırakılmıştır.

Ne Ermenistan’ın bağımsızlığı ne de özerk bir Ermeni yönetimi gibi bir mesele artık söz konusu değildir.

Sevr Antlaşmasından farklı olarak Lozan Antlaşmasında çok fazla, kara ve deniz ordusuyla ilgili hüküm bulunmamaktadır. Türkiye istediği zaman donanmasını ve ordusunu kullanabilecektir.

İtilaf Devletleri lehine Sevr Antlaşmasıyla uygun görülen savaş tazminatı ortadan kaldırılmıştır ve Yunanlılar, Türkiye'ye Karaağaç'ı vererek bu savaş tazminatından muaf olmuşlardır.

Öte yandan Türkiye dış borçlarından kaynaklı ödemelerin hepsini ödemeyecek. Borçların ödenmesi sorunu antlaşmadan ayrı olduğundan, antlaşmanın hiçbir hükmü Türkiye'yi buna mecbur kılmaz.

Sevr Antlaşmasıyla sürdürülen kapitülasyonlar rejimi Lozan ile lağvedilmiştir.

Birkaç geçici tedbir haricinde Türk makamları artık yabancı yerleşimciler üzerinde tam yetkiye sahiptir ve Türkiye'de yaşayan yabancılar ortak yasaya tabidir.

Dini kurumlar ve yabancı okullar rejimi artık antlaşmanın özel hükmüne bağlı değildir ancak imzalayan devletlere karşı Türklerin yazılı bir taaddüttü ile tesis edilecektir.

Ankara Hükümeti, İstanbul Hükümeti tarafından savaştan önce kabul edilen tüm kapitülasyonlar için kendisini tam yetkiyle donatmıştır. Sadece, tazminatla ilgili olarak tek bir ilkenin uygulanması kabul edilmiştir. Bu konuda da hakemliğe başvurulacaktır.

Sonuç olarak Lozan Antlaşmasında Musul ve türevleri (Petrol vs.) gibi önemli sorunların çözümü yer almamaktadır. Sadece bu ve bunun gibi sorunların ötelenmesi haricinde Konferans çalışmalarını tamamlamıştır.

Böylelikle diplomasi müessesesi ve uzmanları, 24 Temmuz tarihinden sonra da Yakın Doğudaki meseleler ile ilgilenmek zorunda kalacaklar.

"Lozan Antlaşmasında Yer Alacak ve Yer Almayacak Olan Hususlar", Le Petit Journal, 19 Temmuz 1923, s.1.

"Ruslar Lozan Barışını Kabul Ettiler Fakat Antlaşmayı Üç Hafta Sonra İstanbul'da İmzalayabilecekler"

Rusya'nın bu tavrı Boğazların, uluslararası bir mesele olduğunu ve Karadeniz'in güvenliği için önem teşkil ettiğini vurgulamıştır.

This attitude of Russie shows that Straits are international matters ort he crucial to the safety of Black Sea.

Sovyet Hükümeti Barış Konferansına Boğazlar Sözleşmesinin maddelerini kabul ettiğini ancak mevcut durumlardan ötürü imzaya atması için Lozan'a delegelerini göndermesinin imkânsız olduğunu belirtmiştir. Büyük güçler tarafından öngörüldüğü üzere bu imza Rusya tarafından üç hafta sonra İstanbul'da atılacak.

Konferans Genel Sekreteri M. Massigli'ye gönderdiği uzun telgrafta M. Çiçerin Sovyetlerin kararını duyurmuştur. Bu belgede Sovyetlerin Boğazlar Sözleşmesinde yer almasını istediğini önerilerinin hiçbirini Müttefiklerin dikkate almadığı ve Sovyetlerin ise kararlarından vazgeçmediği görülmektedir. Ancak barışçıl bir amaç uğruna bu kapsamda İtilaf Devletleriyle iş birliği girişiminde bulunmaya karar vermişlerdir.

M. Çiçerin daha sonrasında çekincelerini açıklamıştır:

"Sözde Milletler Cemiyeti nezdinde bir o kadar açıkça ortaya koydukları tavırlarına Sovyetler hiçbir değişiklik getirmemektedirler ve böyle bir niyetleri de yoktur. Sovyetler kategorik olarak Boğazlar Sözleşmesini onaylamalarının herhangi bir fikir değişikliği olarak yorumlanmaması gerektiğini dile getirmişlerdir."

"Aynı zamanda ileride Boğazlar Sözleşmesinde değişikliklerin nereden başlaması gerektiğini sorununu gündeme taşıma haklarının olduğunu beyan etmektedirler. Eğer sözleşmenin uygulanmasından doğan deneyim SSCB'nin kutsal ve ticari çıkarlarını yeteri kadar garanti etmediği takdirde itiraz etme hakkına sahip olacaklarını önceden belirtmektedirler."

Rusya'nın Onayı Önemli Uluslararası Bir Olay

Rusya'nın Boğazlar Sözleşmesini onaylaması uluslararası boyut açısından önemlidir ve yine Sovyetlerin kendi ağzından resmi yapılan açıklamada bu sözleşme birkaç gün sonra İstanbul'da imzalanacak.

Rus tezinin, Müttefik tezine tamamıyla zıt olduğunu hatırlatmanın önemine değinmek kafidir. Rusya, Boğazların tamamen yabancı savaş gemilerine kapatılmasını talep ediyordu. Müttefik Devletler ise Boğazların serbest geçişte olmasını talep ediyordu.

Rusya talebini meşrulaştırmak amacıyla Doğu'da barışı garanti etmenin tek bir yolu olduğunu göstermeye çalışmıştır. O da Karadeniz'i tüm yabancı savaş gemilerine kapatmak idi. Buna göre; daha sonrasında kıyı devletleri karşılıklı ortak barış içinde yaşama gayesiyle tüm yabancı müdahalelerden ırak biçimde bir araya gelmek zorundadır.

Aslında Rusya'nın amacı Karadeniz'de hem karadan hem de denizden hegemonya kurmaktı. Müttefikler, insan haklarına karşı olan bu tehdit ve teori karşısında tüm dünya üzerinde ticaret gemisinin gittiği yere savaş gemisinin de gidebilmesi ilkesini uygulamak gerektiğini savunuyorlardı. Bu şekilde Müttefikler deniz gücünü sadece ticari araçların hizmetinde olan bir polis gücü haline getirme niyetlerini ortaya çıkarıyorlardı.

Rusları üzüp üzmemek arasında uzun süre tereddütte kalan Türkler en sonunda Boğazlar Sözleşmesi bu şekilde kabul etmişlerdir. Lozan'da Boğazlar Sözleşmesini kabul ettikleri zaman hemen ardından Rusya'nın tavrının yavaş yavaş değişmeye başladığı görülmüştür. Örneğin; Rus delegasyonunun sözcülerinden M. Ahrens zaten sözleşmeye karşı çıkmak ile onu imzalamamak arasındaki farkı vurgulamıştı.

M. Çiçerin'e söz verildiğinde kendisi SSCB liderlerinin tutumunu açıklığa kavuşturan bir demeçte bulunmuştur: *"Boğazlar Sözleşmesi" tabirine bir de "geçici" sözcüğü ekleyelim. Ardından hemen imzamı koyacağım."*

Bugün ise Rusya sözleşmeyi mevcut şekilde olduğu gibi imzalamayı kabul etmektedir.

İnanıyoruz ki uluslararası diplomatik bir kararın altına Sovyetlerin ilk imzasını atma arzusuna dair bu karara başka bir açıklama aramamalıyız.

"Ruslar Lozan Barışını Kabul Ettiler Fakat Antlaşmayı Üç Hafta Sonra İstanbul'da İmzalayabilecekler" Le Petit Journal, 20 Temmuz 1923, s.1.

"Lozan'da Bugün Barış Antlaşması İmzalanıyor"

Romanya, demecinde Yakın-Doğu'da barışın sağlamasından hareketle özellikle Avrupa'da barış ortamının sürdürülmesi gerektiğine değinmiştir. Çatışmaların devletlerin iş birliğiyle azaltılması gerektiği hususuna değinmiştir. Zira, büyük savaşların başlangıcı da bu çatışmalardan süregelmiştir.

Romany underlined the necessity to maintain the peace in Europe after the signature of peace treaty ort he Near East. It also emphasized the necessit to reduce conflicts in cooperation with states. Because the small large conflicts usually become the outbreak of great wars.

Lozan, 23 Temmuz- Lozan'da hazırlanan barış antlaşması yarın saat üçte Üniversite salonunda imzalanacak.

Fransa adına General Pellé, İngiltere adına Sir Horace Rumbold, İtalya adına Garroni ve Montagna imzayı atacaklar.

Seramoniye Helvetica Konfederasyonu Başkanı M. Schocherer başkanlık edecek. Bern'e bağlı tüm diplomatik görevliler seramoniye iştirak edecekler.

Romanya'nın Demeci

Lozan, 23 Temmuz- Lozan'daki Romanya'nın temsilcisi M. Diamandi Barış Konferansının son oturumunda alınan karara ülkesine adına yaptığı açıklamadan bir kesit ayırmıştır:

"Konferansa çağırma sırasında davet eden devletler, çıkarların önemi ve meşrutiyetinin hukuki değer doğurduğu prensibini kabul etmişlerdir. Sade bir rekabet içerisinde yazılı ve sözlü bir belgeden öte bağlı olduğumuz müttefiklerimiz nezdinde bağlılık ve eş zamanlı ve ortak hep birlikte müttefiklere birlikte barış yaparak dünkü düşmanlarımız nezdinde de sadakat gösterdik. Daha öncesinde açık biçimde savaştığımız, bugün ise dostumuz olan Türklere de sadakat gösterdik. Son olarak bu sadakati kendimize de gösterdik. Tüm radikal çözümlerin ekarte edilmesi onaylandığı gün Konferans doğru istikamete girmek zorundaydı.

"Barış gönülleriyle tatlı bir rekabet içeresindeydik ama Rumen delegasyonun değinmek istediği konu burada aylar boyunca Müttefikler arasındaki uzlaşın sürdürülmesiydi. Lozan'da bu gerekliydi. Dünya barışı için zorunluydu."

"Halbuki, uluslararası düzenin sürdürülmesinde Avrupa'nın tüm noktalarını gözetlemesi için büyük güçlere verilen görev ağırdı. Aynı şekilde bu yükü hafifleten yerel ölçekte antantlar bile kurulmuştur. Bu antantlar küçüktür ama kendilerini bu göreve adamışlar ve genişlemişlerdir. Sanki büyük güçlerin büyük motorlarının uzantılarıydı ve onlar da uluslararası düzenin korunmasını ve komşularıyla olan ilişkilerinde barışın sürdürülmesini gözetiyorlardı."

"Milletler Cemiyeti tarafından idealist çerçevede kamçılanan antantlar sistemi bir nevi Avrupa'da huzurun garantisi demekti."

Sırbistan Anlaşmayı İmzalamayacak

Romanya'dan farklı olarak Sırbistan barış antlaşmasını imzalamayacak. Bazı ekonomik ve mali hükümleri kabul edemeyeceğini beyan etmektedir. Birtakım çekinceler koyarak imzalamaya hazırdır fakat Konferans böylesi bir uygulamanın mümkün olmadığını bildirmiştir. Sırbistan ile müzakereleri mümkün kılmak noktasında imza sonunda katılım protokolü açık olacak.

Ruslar Prinkopa'da İmza Atacaklar

İstanbul, 23 Temmuz- Boğaz Sözleşmesi büyük ihtimal ağustos ayının ilk günlerinde Prinkipo'da Sovyet delegesi olan M. Jordansky tarafından imzalanacak.

Barış Onuruna İstanbul'da Top Atışı Yapılmayacak

Londra, 23 Temmuz- İstanbul'dan gelen haberler ışığında Müttefik makamları Türk hükümetinin Lozan Antlaşmasının imzalanması hasebiyle Hamidiye kruvazörü tarafından top atışı yapma iznini reddetmiştir.

"Lozan'da Bugün Barış Antlaşması İmzalanıyor", Le Petit Journal, 24 Temmuz 1923, s. 3.

"Doğu Antlaşması Lozan'da İmzalandı, Dünkü Basına Açık Oturum, Antlaşmanın Başlıca Maddeleri"

Lozan Barış Antlaşmasının imzalanması insanların ne kadar barışa aç olduğunu gün yüzüne çıkarmıştır. Aslında bir bakıma Lozan Barışı, 8 yıllık bir savaş dönemini sona erdirmişti.

The signature of Lausanne Peace Treaty showed how much the people need to see the peace. Actually, 8 years war period is finished by the signature of peace treaty at Lausanne.

Barış Antlaşması bugün öğleden sonra imzalanmıştır**.**

Lozan, 24 Temmuz- Barışın imza günü sonunda geldi.

Sabah itibariyle Lozan şehrine kutlama havası hâkim oldu. Şehrin atmosferi tıpkı adı tarihi belgeye adını verecek ölçüde ve de tüm övgülere layık biçimde kapılarını misafirlerine açan bir şehrin havasından ibaretti.

İnsanlar birbirleriyle yolda karşılaştıklarında şöyle söylüyorlardı: *"İşte büyük gün! Açık bir memnuniyet hali ile burada uzun, hatta bazen yorucu denebilecek müzakerenin sonunun geldiğini ve bu görüşmelerin, sıklıkla konferansı ve barışı tehlikeye sokan birçok krizin nihayetinde sona erdiğini söylemek istemektedirler.*

Açık ve nemli bir havada Lozanlılar ve misafirleri, üzerlerinde şık elbiselerle dışarda dolaşmaktadırlar ve evlerinin penceresinden bayraklar gözükmektedir. Ancak herkes işinin başındadır.

Oturum

Askeri bandosuz, müziksiz biçimde Helvetik Federasyonu Başkanı Scheurer ve çalışma arkadaşları Schultess ve Chuard arabayla saat 2.30'da mekâna vardılar.

Sevinçli bir kalabalık delegasyonların gelişine iştirak etmiştir.

Konfederasyon Başkanı her iki yanında iki çalışma arkadaşıyla beraber Aula kürsüsünde yer almışlardır.

Bu kürsünün altında geleneksel yeşil halıyla birlikte imza masası yer almaktaydı. Diplomatik araçlar eşit sayıda mürekkep kalemlerle birlikte masanın üzerine bırakılmıştır.

İmzalayanlar masanın çevresinde değil salonun kenarlarında imza masasına diagonal bir açıda oturuyorlardı. Vakit geldi. Birer birer hepsi koltuklarını terk ettiler. İlk Türkler kendilerini bekleyen on sekiz belgenin üzerine imzayı koymak için çağrılmıştır.

Başkan Scheurer'in Konuşması

Tam olarak saat 15.00'de M.Scheruer heyecanlı bir bekleyişin ortasında ayağa kalktı ve konuşmasını yaptı:

"Aylarca süren önemli bir çalışmanın ardından Lozan Konferansı, birkaç gün önce amacına ulaştığına dair ve artık barışın güvence altına alındığına dair iyi haberi dünyaya duyurmuştu. Bugün ise çok uzun zamandan beri beklenen bu olayı açıkça mutlu sona ulaştırmak ve varılan anlaşmaları imzaya dökmek için yeniden toplandık."

"Konferans, kararların alınacağı merkez olarak bizim ülkemizi seçmiştir. Hatta Federal Konseyi çalışmaların ilk başladığı günde davet etmişti. Bu mutlu kapanış gününde de yer alması için davet etmiştir. Yine dün özellikle çok dostane bir mektup, size göstermiş olduğumuz misafirperverlikten ötürü

minnet iftarlarını bize ulaştırmıştır. Milletler bünyesinde ülkemizin durumuna tam olarak hitap eden bir olaya iştirak etme fırsatını bize vermiş bulunmaktasınız. Bir kere daha adıyla beraber barış ve yeniden uzlaşma işi birbiriyle uyuşmaktadır. Gerçekleşen antantı selamlayabilenlerin ilk biz olmasından ve sizi tebrik etmekten ötürü gurur duyuyoruz."

"Konferansın aşması gerektiği engeller özellikle bir hayli büyüktü. Ama nihayet bizim hepimiz için katılımcıların sağ duyulu olması bu engellerin üstesinden gelmiş ve kendilerine verilen görevi en iyi biçimde yerine getirme arzuları çok belirgin ve dirayetli biçimde göze çarpmıştır. İşte bu şekilde anlaşma mümkün kılınmıştır."

"Herkesin çıkarının gözetilmesi adına yapmak zorunda olduğunuz fedakarlıklar kesinlikle külfet değerindeydi. Ancak elde edilen sonuç bir hayli bu yükü taşımaya değmiştir. Bu fedakarlıklar savaş durumunun kesin manada durması ve barışın yeniden inşa edilmesine zemin hazırlamıştır. Sadece savaştan doğrudan etkilenen halklar değil aynı zamanda tüm dünya size bu konuda minnettardır. Biz İsviçreliler ırk, dil ve inanç farklılıklarının ne gibi tehlikeler teşkil ettiğine deneyimlerle vakıfız. Tarihimizde bu karşıtlıklar birçok kez devletimizin varlığını tehdit etmiştir. Ama tüm bu farklılıklara rağmen yine de biz, barış ve dostluk içerisinde yaşamanın ve bunu bir kalkınma aracı yapmanın mümkün olduğunun farkındayız."

"En içten dileklerimizle barışın tamamlanmasına iştirak eden tüm halklar adına geleceklerinin bu çizgide devam etmelerini temenni ediyoruz. Silahların çarpışması insanlarda acılara sebep olmuştur. Fikirlerin çatışması ise aydınlanmayı doğurmuştur. Yeryüzündeki hiçbir halk haktan mahrum olamaz ne de insanlığın iyiliği adına katkı sağlama ödevinden de muaf olamaz."

"Medeniyetin gelişmesiyle Yakın-Doğu halklarının aldıkları devasa pay adına onlara karşı ne kadar minnet borcumuz olduğunu bize göstermektedir."

"Kahramanca süren uzun mücadelenin ardından bugün silahları bırakmaktadırlar. Yararlılarını düşünecekleri ve yeniden barışçıl faaliyete dönecekleri zaman, dileriz ki eskiden insanlık adına sunduğu faydalardan bizler de yeniden yararlanabilelim."

"Aralarında rekabet sürebilir fakat bu rekabet sadece ve sadece barış içerisinde ve meşru çalışma alanları içerisinde sürdürülebilir. Bu gelişmeye dair asıl dileklerimiz özellikle temsilcilerinin bugün antlaşmayı imzaladığı halklar içindir. Umarım bu gelişme tüm dünyada etkin olur ve hepimizi boğan bu kıskaçtan bizi kurtarır."

"Bu kelimelerle konferansı sonlandırıyorum. Umarım bugün, her zaman halklar için mutluluk ve arınma kaynağı olur.

Delegelerin Yazıları

Anlaşmaya varıldığı üzere hiçbir diplomat, İsviçre Konfederasyonu Başkanından sonra söz almamıştır. Buna karşın dün itibariyle tüm diplomatlar aşağıdaki ortak metni Başkan'a iletmişlerdir:

"Sayın Başkan,

Doğu'da barışın yeniden inşa edilmesi hususunda icra edilen müzakerelerin sonlanmasıyla birlikte Lozan Konferansında devletlerin temsilci delegeleri Ekselanslarına hükümetlerinin teşekkürüyle Konfederasyon topraklarında kendilerine sağlanan misafirperverlikten ve Ekselanslarının imza seremonisine başkanlık etmesini kabul ederek bizi onurlandırmasından ötürü kişisel olarak teşekkürlerini iletme mükellefiyetindedirler. Konferansın çözmesi gerektiği sorunlar zordu, aşması gereken engeller bir hayli fazlaydı."

"Görevimizi iyi ifa etmek adına hükümetlerimizi birçok kere heyecanlandıran barış arzusu yeterli değildi."

"Lozan'da bize yapılan karşılama işlerimizi kolaylaştırmak adına Lozan kentinin ve Vaud kantonu makamları kadar federal makamların aldığı tedbirler, bizlere gösterilen sempatinin bize çok yardımı dokunmuştur."

"Barışı gerçekleştirmek adına ortaya çaba koyarak barış davasının en ihtişamlı ve en samimi hizmetlerini verdiği ve kurumlarının çok değerli bir anlayış ve karşılıklı saygı örneği gösterdiği soylu ülkenizin tıpkı arzu ettiği üzere geleneklerini de yerine getirebilmişizdir."

"İsviçre ve Lozan isminin dünyada barışın resmen inşasına zemin hazırlayan bir anlaşmanın imzalanmasına ortak olabilmesinden mutluyuz. Kaldı ki antlaşmanın imzalanması İsviçre halkı kadar hiçbir halk tarafından bu kadar içten bir sevinçle karşılanmamıştır."

"Saygılarımızla, Sayın Başkan, Tarafınıza teşekkürü arz bilirim.

"Doğu Antlaşması Lozan'da İmzalandı, Dünkü Basına Açık Oturum, Antlaşmanın Başlıca Maddeleri", Le Petit Journal, 25 Temmuz 1923, s. 1.

"Lozan Barış Antlaşması"

Genel olarak Lozan Antlaşmasının maddeleri incelendiğinde Türkiye küllerinden ekonomik ve askeri açıdan yeni bir bağımsız devlet olarak ortaya çıkmıştır. Yalnız, Boğazlar ve Irak konusunda siyasal anlamda istediğini alamamıştır. Adli ve mali kapitülasyonların kaldırılması Türkiye'yi diğer devletler nezdinde eşit pozisyonda konumlandırmıştır.

In general, in the context of terms of Lausanne Treaty, a new Turkey born from its ashes become independant financially and military. However, Turkey couldn't take what it really wanted in the Strait and Iraq question. The abolition of financial and legal concessions put Turkey in equal position than other states.

İmza Seremonisi

Yugoslavlar Antlaşmayı İmzalamadı

Lozan Antlaşması 24 Temmuz günü öğleden sonra Rumini Sarayında imzalandı.

15.10'da İsviçre Konfederasyonu Başkanı Scheurer ve Federal Danışmanları Chuard ve Schulthess içeri girdiğinde tüm salon ayağa kalktı.

Solunda M. Schultess ve sağında M. Chuard olan M. Scheurer, hemen konferansın bitiş oturumunun açılışını ilan etmiş ve listesini sunduğu anlaşmalarının imzalanma işlemi için imzacı tarafların temsilcilerinden ricada bulunmuştur.

Konferans Genel Sekreteri M. Massigli öne çıktı ve ilk olarak İsmet Paşa'dan ilk kendisinin imza atmasını rica etmiştir. Bu sırada saat tam olarak 15:13'tü.

Osmanlı Heyeti Başkanı sıraların önünde yer alan masanın yanına doğru ilerledi ve birçok anlaşma üzerine imzasını koydu.

Sekreterler anlaşma tutanaklarını sırası ile delegelere dağıttılar. İsmet Paşa'nın ardından Rıza Nur Bey ve Hasan Bey imza atmıştır.

Daha sonra Sir Horace Rumbdolt'un temsiliyetinde sıra Britanya Delegasyonuna geldi.

Sıra kendisine geldiğinde General Pellé ayağa kalktı ve Fransa adına antlaşmayı imzaladı. Sonrasında Garroni ve M. Montana İtalya adına, M. Otohinis Japonya adına, M. Venizelos ve M. Caclamanos Yunanistan adına, M. Diamandi ve M. Fontenesco Romanya adına, M. Stanciof ve M. Merfflos Bulgaristan adına ve M. Ferrera Portekiz adına imzalamıştır.

İmza seramonisi 45 dk sürmüştür.

Yugoslav Heyeti imza koymamıştır.

Delegeler imza işlemlerini tamamlar tamamlamaz M. Scheurer ayağa kalktı ve konuşmasını yaptı. Ardından oturum 16.15'te tamamlandı.

Amerikan Filosu İstanbul'u Terk Etti

İstanbul, 24 Temmuz- İstanbu kıyılarında bulunan Amerikan filosu kesin olarak şehri terk etti.

İstanbul Barışı Kutluyor

İstanbul, 24 Temmuz- Barış antlaşmasının imzalanmasıyla İstanbul şehri sokaklara döküldü ve halkın geniş çapta ulusal kutlamalar düzenlendiğine şahit olunmuştur. Tüm şehre büyük bir sevinç hâkim olmuştur. Barış Antlaşmasıyla tarihleri çakışan Kurban Bayramı gürültülü ve kamuya açık alanda kutlanmıştır.

İstanbul'da yaşayan Rumlar ve Ermeniler bu kutlamaya katılmışlardır.

Lozan'da Kutlama Var

24 Temmuz akşamı Lozan'daki tüm Protestan, Katolik, Yahudi, Rus kiliseleri, çanlarını çaldılar. Bu süre zarfında katedralin kuleleri göz kamaştırıcı biçimde aydınlatıldı. Halk sokaklara döküldü ve günün

büyük olayını olumlu biçimde yorumladı. Kamu kurumlarında orkestralar Konferansta temsil edilen ülkelerin milli marşlarını çaldılar.

Delegeler Lozan'dan Ayrılıyorlar

Lozan, 24 Temmuz- Lozan İngiltere Heyeti Baş Temsilcisi Sir Horace Rumbold bu akşam Londra'ya hareket etmek üzere şehri terk etti.

General Pellé ve eşi yarın Paris'e gidecekler.

Garroni ve Montana ile İtalyan heyeti yarın Roma'ya dönmek üzere trenle yola çıkacaklar.

Japon delegasyonu aynı şekilde Paris ve Londra'ya gitmek üzere yarın yola çıkacaklar.

Türk heyeti Amerika temsilcisi M. Grew ile yapılan müzakereleri tamamlamak amacıyla kalma sürelerini birazcık daha uzatacaklar.

Antlaşmanın Maddeleri

Bölüm I- Siyasi Hükümler(Madde 1 ila 45)

İlk madde imzalayan ülkeler arasında yeniden barışı tesis eder.

Madde 2'den 22'ye kadar olan maddeler Karaağaç'ın Türkiye'ye bırakılması, aralarında bazılarına uygulanacak olan rejimi belirleyerek Ege denizindeki adaların akıbetini düzenleyen 31 Ocak anlaşma tasarısında başka bir değişiklik yapılmadan Türkiye'nin yeni sınırlarını tayin eder ve Libya, Kıbrıs ve Mısırla ilişkili birtakım özel hükümleri içerir.

23 ve 29'üncü maddeler özellikle Boğazlar Sözleşmesini, Trakya Sınırları Sözleşmesini ve İtilaf Devletleri tarafından 1919 ve 1920'da yapılan barış antlaşmalarını içeren birtakım özel hükümler içerir. 28'inci madde imzacı taraflar tarafından kapitülasyonların kadük olduğunu kabul eder. Madde 20 ise Türkiye'de Fransız vatandaşı olan Faslılara, Tunuslulara ve Libyalılara uygulanan rejimi düzenler. Aynı maddede yine aynı şekilde Tunus ve Fas'taki Fransız kontrolündeki bölgelere giden mallar veya Tunus ve Fas'taki Türk mallarına da uygulanan rejim ele alınmaktadır.

Bölünen ülkelerde yaşayan insanların milliyetine ilişkin ve bu insanların seçim hakkına ilişkin olarak 30 ve 36'ncı maddelerde şubat ayından beri değişiklik yapılmamıştır.

Hatta Türkiye'deki azınlıklarla alakalı olarak 37'den 45'e kadar olan maddeler tartışmasız benzerleriyle birlikte diğer azınlık anlaşmalarında kayda geçen hükümleri doğurmaktadır.

II. Bölüm- Mali Hükümler (Madde 43'ten 63'e)

46'dan 57'ye kadar olan maddeler Türkiye'nin dış borcunun hem balkan savaşının ertesinde hem de I. Dünya Savaşından sonra Türkiye ile Osmanlı İmparatorluğundan ayrılan ülkeler arasında üleştirileceğine ilişkin düzenlemeleri öngörmektedir. Bu bölüşümün ilkesi şu şekildedir: Osmanlı'dan kopan her bir toprak parçası savaştan önce İmparatorluğun genel gelirlerinden kendi toprağına verilen

hizmetle orantılı olarak bir borç payını ödemeyi üstlenecek. Bu oran İstanbul'daki Osmanlı Borç Kurulu tarafından belirlenecek. Bu kurum nezdinde ilgili her ülke kendini temsil edebilecektir. Her ülkeye ait yıllık borç miktarı ve oran bir kere belirlendiği takdirde Paris'te toplanacak bir komisyon her devlete ait Borç sermayesinden kalan payı belirleyecek ve yine her devletin, mevcut Osmanlı hisselerinin yerine kefil olarak hisse koyabilecekleri yöntemleri belirleyecek.

Yine aynı ilkeler nazarında bir madde savaştan önce ve dış borç olarak kayda geçmemiş Osmanlı Devleti'ne verilen peşinatların dağılımı düzenlenmektedir.

58. maddeyle beraber bir yandan Türkiye, diğer yandan imzacı devletler karşılıklı olarak tamirat bedeli adı altında her türlü mali hak iddiasından vazgeçerler. Aynı maddeyle beraber Türkiye diğer devletlerin yararına Viyana ve Berlin devlet hazinesinde koyduğu 5 milyon Türk lirasından feragat edecektir. İtilaf devletleri bu parayı vatandaşlarının uğradığı zararı kapatmak adına tamirat bedeline aktarılmasını önerirler. Son olarak Türkiye, İngiltere'den sipariş ettiği ve 1914 yılında Britanya tarafından el konulan savaş gemilerine ödenen meblağların geri ödenmesini talep etmekten vazgeçer.

59.madde ile Yunanistan ilke bağlamında Türkiye'ye tamirat hasarı ödeme yükümlülüğünü kabul eder. Yunanistan'ın mali durumunun farkında olan Türkiye diğer yandan bu tamirat hasarlarını talep etmekten vazgeçer.

Diğerleri arasında 60. Maddeye göre Osmanlı İmparatorluğundan kopan ülkeler herhangi bir ücret bedeli olmadan Osmanlı Devleti'nin ve toprakları üzerinde bulunan sivillerin mülklerine sahip olacak. 61. Madde yapılacak ödemelerle ilgilidir. 62 ve 63. Maddeler eski barış antlaşmalarıyla Almanya, Avusturya ve Macaristan kapsamında halihazırda düzenlenen meseleleri düzenler.

Üçüncü Bölüm- Ekonomik Hükümler (64'ten 100'e kadar). Birinci kısım (65'ten 72'ye kadar) taşınmaz mallarla, haklarla ve finansla ilgilidir.

65. madde kamulaştırma tedbirlerinin parçası haline gelecek yabancıların mülklerinin karşılıklı olarak devrini ve bu mülklerin satılması durumunda lağvedilecek malın ödemesinin yapılmasını öngörür. 66. Madde ise 65.madde uygulanmasına ilişkin şartları düzenler.

67. madde mevcut toprakları dahilinde ele geçirilen ve el konulan her türlü taşınabilir malın Türkiye ve Balkan devletleri tarafından karşılıklı devrini öngörür.

69. madde Türkiye'de ikamet eden Müttefik devletlere ait vatandaşlar 1922'den öncesine ait vergilerin ödenmesinin talep edilemeyeceğini öngörmektedir. Ayrıca bu vatandaşlar savaştan önce bu vergiden muaftırlar. 15 Mayıs 1923'e dek henüz vergiler toplanmamış olacaktır.

72. madde Türkiye'den kopan ülkelerdeki Bulgar, Macar, Avusturya ve Alman mülklerinin tasfiyesini öngörür. "Sözleşmeler ve Yönergeler" ikinci kısmın konusunu oluşturur. (73'ten 83'e kadar)

73. madde savaş sonucu düşman olan taraflar arasında yürürlükte olan sözleşmeleri sıralar: taşınmaz mal satışı, kira sözleşmeleri, maden işletmesi için yabancılar arasındaki sözleşmeler, orman ve tarım arazileri, ipotek ve kefil olma sözleşmeleri, yabancılar ve Devlet arasındaki sözleşmeler, imtiyaz

sözleşmeleri ve Osmanlı kamu borcunun sözleşmeleri. Tüm bunlar başka metinleri ve güvenlik sözleşmelerini de kapsamaktadır. Diğer tüm sözleşmeler geçerli sayılmamıştır. Halbuki, Taraflardan her biri, diğerine yeni şartları içerecek olan falanca miktarda tazminat ödemesi koşuluyla 75.maddenin hükümlerinin uygulanmasını talep edebileceklerdir. Anlaşmazlık durumunda bu tazminat karma hakem mahkemesi tarafından belirlenmelidir. Barış Antlaşmasının hükümleri hayata geçmeden önce taraf devletlerin vatandaşların Türkiye'deki vatandaşları arasında yapılan bu kontratlar üzerindeki tüm anlaşmalar sürdürülecektir. (Madde 77). İstanbul Hükümeti ile 16 Mart 1920 sonrasında yapılan tüm sözleşmelerin onayı için Türk hükümetine sunulması gerekecek. Onay alınmaması durumunda anlaşmazlık neticesinde doğan doğrudan hasar sonucunda karma mahkeme tarafından bir tazminat belirlenecektir. (Madde 77). Bu maddenin hükümleri imtiyaz sözleşmelerinde uygulanabilir değildir.

78. maddede savaş öncesi kapitülasyon sözleşmeleri, ayrıca bu sözleşmelere bağlı olarak halihazırda süren ve 6 aya kadar sürebilecek olan zorluklar karma hakem kurulu tarafından çözüme bağlanacağı öngörülmektedir. Taleplerin 6 aylık bir süre zarfında yapılması gerecek.

79. madde Barış Antlaşması yürürlüğe girdikten sonra savaş zamanında askıya alınan zaman aşımına uğrayan prosedürlerin ve tüm yönergelerin üç aylık süreye kadar uzatılmasını öngörür. Benzer hükümler ticaretle ilgili olanları da kapsamaktadır.

Bir ekte garanti sözleşmelerinin düzenlenme şartları belirlenmektedir.

İki maddede (84 ve 85) borçlarla ilgili olarak üçüncü kısmı düzenlemektedir.

84. madde savaş öncesine göre savaştan önce yapılmış sözleşmeler uyarınca ödenmesi gereken borçların sözleşmelerde öngörülen şartlar çerçevesinde üzerinde mutabık kalınmış para ile ve o paranın dolaştığı ülkedeki değer üzerinden ödenmesi gerektiği görüşüne varılmıştır.

4. kısım (86'ncı maddeden 91'e kadar) endüstri, edebiyat ve sanat yapıtlarının korunmasıyla ilgilidir.

92'den 98'e kadar olan maddeler (5.Kısım) bir önceki maddeler uyarınca, ehli niteliğindeki anlaşmazlıkları karara bağlamak amacıyla karma hakem komisyonunu kurar ve bununla ilgili prosedürü belirler.

6. kısım (Madde 99 ve 100) ekonomik ve teknik nitelikteki belli sayıdaki uluslararası sözleşmelerin yürürlüğe konulmasını öngörmektedir: posta birliği, telgraf sözleşmeleri, ayrıca benzer nitelikte olan sözleşmeleri Türkiye'nin onaylaması vs. (sağlık, havacılık)

Bölüm IV- Sağlık Meseleleri ve İletişim Araçları (Madde 101- 118).

110'den 113'e kadar olan maddelerde Türkiye, Barselona sözleşmesi ile alınan tavsiyeleri, kararları, tüzükleri onaylar ve yine Türkiye uluslararası iletişim ve ulaşımı ilgilendiren konularda mevcut şekilde Avrupa ülkelerini bağlayan yükümlülüklerin altına girer.

107. maddede Doğu demiryollarının Yunan-Bulgar sınırı ile Kuleli Burgaz yakınındaki Yunan-Türkiye sınırı arasında bulunan üç parçasındaki transit geçişleri kapsamaktadır.

106.madde özellikle Türkiye'deki yabancı postane bürolarının kaldırılmasını öngörmektedir.

Sağlık unsuru m 114'ten 118'e kadar olan maddelerin konusunu oluşturmaktadır.

Bölüm V- 119'dan 136'ya kadar olan maddeler halihazırda neredeyse tamamıyla gerçekleşmiş olan savaş esirlerinin ülkelerine geri dönmesini aynı zamanda şehit mezarlarının korunmasını esas almaktadır. 129. Maddede Gelibolu'daki mezarlar hususunda 4 Şubat 1923 günü varılan anlaşmanın hükümlerinin geçerli olduğu yer almaktadır.

143. madde ve Antlaşmanın son maddesi Antlaşma'nın onaylanma ve yürürlüğe girme şartlarını belirlemektedir. Antlaşma metni tıpkı Lozan'da imzalanan diğer antlaşma metinlerinde olduğu gibi Paris'te kalacak.

Diğer Sözleşmeler

II. Boğazlar Sözleşmesi- Boğazlardan seyahat ve geçiş serbestliğini garanti altına alan Sözleşmede 31 Ocak'tan beri bir değişiklik yapılmamıştır.

III. Trakya Sınırlarına İlişkin Sözleşme- Karadeniz ile Ege denizi arasında Trakya'nın kara sınırlarına Türk, Bulgar hem de Yunan tarafının silahsızlandırılmasına ilişkin sözleşmede 31 Ocak 1923'ten beri bir değişiklik yapılmamıştır.

IV. Kurumlar Sözleşmesi- Kurumlar Sözleşmesinde bu hükümlerin her biri için geçerli olmak üzere, yine İtilaf devletlerinin ülkelerinde ikamet eden Türklerin aynı statüden yararlanması koşuluyla Türkiye'de bulunan yabancı ülke vatandaşlarının seyahat ve ulaşım şartları belirlenir.

Sözleşme temel olarak yabancılar ve şirketler adına her türlü sanayi ve ticaret serbestîsi sunmayı öngörmekte ve şirketler için mülk edinme hakkını öngörmektedirler. Yalnız, bu mülkler şirketlerin işleyişi için gerekliyse, şirketler bu haktan yararlanabilecektir. Özel sözleşmelerle 12 aylık bir süre zarfında Türkiye'de imzacı diğer devletlere ait vatandaşların karşılıklı olarak farklı sanayi, meslek ve ticaret türlerine kabulüne ilişkin şartları düzenleme getirilmesi için girişimde bulunulacak.

Vergilerde ise Sözleşme, Müttefiklere ait vatandaşların İtilaf devletlerinde yaşayan Türk vatandaşlarının tabi olmayacağı hiçbir vergilendirmeye Türkiye'de de tabi olmayacağını öngörmektedir.

Hukuksal açıdan personel tüzüğü ve miras hukuku kapsamında Müttefiklere ait vatandaşlar, bahsi geçen taraflar tarafların ulusal yasalarını uygulayacak ulusal mahkemelerin yargısını kabul etmediği sürece kendi ülkelerinde bulunan kendi ulusal mahkemelerinde yargılanacaklar. Öte yandan Türk Delegasyonunun bir açıklamasında 5 yıllık olmak üzere Türkiye'de yargının doğru bir şekilde işlediğini gözetlemek için Türk hükümetinin yetkisi dahilinde yetkili Avrupalı adli danışmanların görevlendirilmesi öngörülmektedir.

İngiliz, Fransız ve İtalyan okulları rejiminin mahiyeti Türk delegasyon şefinin Üç Delegasyon şefine gönderdiği yazıda yer almaktadır.

Kurumlar Sözleşmesi 7 senelik süre zarflarıyla itiraz edilmediği takdirde otomatik olarak yenilenecektir.

V- Ticari Sözleşme- Ticari sözleşme 5 yıllık bir süre zarfı için yapılmıştır. Türkiye, Romanya, Yunanistan ve Sırp, Hırvat, Sloven devleti kendi aralarında bu sürenin 2,5 yıla inmesi konusunda anlaşmışlardır.

Gümrük kapsamında sözleşmede Türk parasının değer kaybetmesine bağlı olarak daha çok katlanan, 1 Eylül 1916'da yürürlüğe giren Osmanlı gümrük tarifesinin uygulanmasını öngörür. Döviz kuruna bağlı olarak her üç ayda bir revize işlemi yapılacaktır.

Türkiye'nin ihracat ve ithalat yasaklarını uygulayabileceği şartlar belirtilmiştir.

Farklı imzacı devletlerin ticareti arasında ayrımcılığa karşı garantiler alınmıştır.

Benzer hükümler denizde kayık sürme ve balıkçılığı kendi ulusal flamalarıyla saklı kalmasını elinde tutan farklı ülkelerin seferlerini kapsamaktadır. Bu konu hakkında bazı özel anlaşmalar vardır.

Sözleşmede ticaret kapsamında adil olmayan rekabetin ve para aklanmasının baskılanması öngörülmektedir.

Türkiye'nin yanında diğer anlaşmaya taraf devletler de diğer yabancı devletlere davrandığı ölçüde Türkiye'ye de eşit muamele etmesi gerekecektir.

VI.- Af Açıklaması- İmzacı devletler tarafından imzalanan af belgesi Türkiye'de, Yunanistan'da veya Türkiye'den kopmuş bir toprakta yaşamış veya yaşayan herkesi antlaşma uyarınca askeri veya siyasi idareden kaynaklanan veyahut 1 Ağustos 1914'ten 20 Kasım 1922'ye kadar barış antlaşmasına imza atmış yabancı bir devlete bir şekilde verilmiş destekten kaynaklı her türlü tedbire karşı güvence altına almaktadır. Af, aynı zamanda Türk toprağının bir bölümünü işgal etmiş büyük güçler tarafından mevcut olarak esir tutulan Türk vatandaşlarını da kapsar. Yalnız, işgal ordularının askerlerine karşı ağır bir saldırıdan suçlu olanlar bu affın dışındadır. Buna karşın Türk hükümeti şu anda yurtdışında bulunan 150 Türk tebaasının ülkeye geri dönüşünü yasaklama hakkını elinde bulundurmaktadır. Affın hükümleri Türk-Yunan savaşında askeri vazifelerini yerine getirmediklerinden ötürü kovuşturulan Müslüman olmayan Yunan vatandaşlarına uygulanmaması öngörülmektedir.

"Lozan Barış Antlaşması," Le Petit Journal, 25 Temmuz 1923, s.3.

“Lord Birkenhead İngiltere’nin Türkiye Karşısında Pes ettiğini Söyledi”

Eski İngiltere Başbakanı Lylold George’un kendi ağzından belirttiği üzere 1914’ten beri devam eden ağır savaş silislerinin sonucunda Türkiye, Lozan’da diplomatik bir zafer elde etmiştir.

As former Prime Minister of England, Lyold George said, Turkey won a diplomatic battle at Lausanne Conference even after the heavy damage dated back to 1914, the outbreak of First World War.

14 Ağustos’tan basına verilen yazıda Lord Birkenhead mevcut durumun Parlamento’da yeni bir dönemi zorunlu kılabileceğini söyledikten sonra İtilaf Devletleri ile Türkler arasında imzalanan Lozan Antlaşması hakkındaki görüşünü açıkladı. “Fransız-İngiliz kavgasından dolayı antlaşma neredeyse tamamen gözden kaçtı”

- Ülkemiz tarihinde ilk defa mağlup olmuş bir düşman aynı kazançları elde etti. Karşılaştığımız tüm muharebe cephelerinde Türkleri kovaladık. Kendilerinin başlattığı savaşı kazandık ve net bir zaferle, o kadar ezici bir şekilde savaşı kazandık ki dünyada çok nadir bir şekilde bu denli savaşlarından ardından bir ülke benzer kazançlar elde edebilir. Ama şimdi bizim elimizde ne kaldı? Hiçbir şey. Uğruna savaştığımız hedefler bir kenara itildi. Galibiyetimizin meyvesini kaybetmemek uğruna Çanak’ı tahliye etmememiz konusunda ısrar eden koalisyon hükümeti eleştirildi ve savaş istemekle suçlandı.

- Ama eminim ki ve bilerekten sahip olduğumuz kaynakların üstünlüğünden ötürü şerefli ordularımız elde ettiği meyveleri kaybetmekten ziyade yalnızca bir gün sürecek bir savaşı riske etmenin her şeye değeceğini söyledim.”

Sonrasında Lord Birkenhead Türkiye’deki İngiliz tüccarlarına ve sanayicilerinin durumuna yönelik üzücü bir tablo ortaya koymuştur:

- Tüccarlarımız, sanayicilerimiz ve sigorta şirketlerimizden bir sürü yetkili İstanbul’dan kaçmaktadırlar ve Boğazların denetimi artık Türklerin elindedir. Eğer Parlamento şimdi toplanmış olursa, sonbahar döneminde yapacaklarımla alakalı her şeyi gözden geçireceğim.”

Sözlerini şu ifadelerle sonlandırdı:

- Eğer Türkiye bize saldırmış olsaydı şu anda olduğu haliyle Lozan Antlaşması imkânsız olacaktı. Ancak şu durumda sanki bir eşek şakası gibi.

“Lord Birkenhead İngiltere’nin Türkiye Karşısında Pes ettiğini Söyledi”, Le Petit Journal, 15 Ağustos 1923, s. 3.

"İmparatorluk Konferansında Lord Curzon'un 18 Maddesi"

Türkiye ile Fransa'nın 1921'den itibaren birbirine yakınlaşması ve Avrupa'da kısmi bir Alman tehdidin halen varlığını sürdürmesi Türkleri, Lozan'da avantajlı kılan etkenlerden olmuştur.

Turkish and French rapprochement since 1921 and the existence of German menace in Europe helps Turks to take benefit in terms of Lausanne Conference.

Commonwealth Devlet Başkanları nezdinde Lord Curzon'un yaptığı konuşmasının ana hatlarından kesitler:

1- Türkiye ile yapılan barıştan bahsederken Lord Curzon Müttefiklerin eylem birliğinin sıkı bir partizanı olduğunu ancak Franklin-Bouillon Anlaşmasıyla birlikte görevin kolaylaşmadığını söyledi. Türkler, Fransa'nın kendilerini koşulsuz destekleyeceklerine inandılar ve bu da onları Müttefikler karşısında hak iddia etmelerinde cesaretlendirdi.

2- Türkiye'de bir facianın eşiğinden dönüldüyse ve Avrupa istila edilmediyse bu, İstanbul'da ve Çanakkale'de konuşlanmış olan İngiliz birlikleri sayesinde olmuştur.

3- Almanya'dan istenen toplam tamirat bedelinin Almanya'nın ödeme kapasitesiyle hiçbir ilgisi yoktur. Bu rakam tüm Müttefik devletlerinin taleplerinin üst üste eklenmesinden ibarettir.

4- Fransa, her türlü Alman borcunun indirilmesine karşıdır. Fransa, bu indirime kendisinin İngiltere'den ve ABD'den aldığı savaş borcunun silinmesi şartını koymuştur.

5- İngiltere, Almanya'nın hemen yüklü bir ödeme yapabilme durumunda olmadığını hesaplamaktadır.

6- İngiltere, Ruhr bölgesinin Almanya'dan ödemeleri garanti etmesi için doğru bir yöntem olmadığı görüşündedir. Bu ödemeler ertelenmiştir. Bunun için bir süre belirlenmemiştir.

7- Bu tutumun sonucunda Almanya'da kargaşa artacak ve ihtimal dahilinde Almanya'nın içerden bölünmesini beraberinde getirecek.

8- Şüphesiz Ruhr bölgesinin işgali sonuç olarak geniş ölçüde Belçika'nın ve Fransa'nın beklentisini olumlu bir şekilde karşılamamıştır.

9- Ruhr bölgesindeki askeri işgalinin uzamasının kaçınılmaz görünmeye başladığı vakit İtalyanlar meseleden elini ayağını çekmiştir.

10- M. Bonar Law'ın Fransa ve İtalya'nın Büyük Britanya karşısında yükümlü olduğu borçları silmek için yaptığı teklif bir anlamda tamirat bedelleri için İngiliz planının kabul edilmesi için bir koşuldu. Her ne kadar bu teklif içerisinde çok büyük bir bonkörlük barındırsa da ürkütücüydü.

11- Bizim Almanya'nın tarafını tutmak ne de Fransa'yı borcundan mahrum etmek gibi en ufak bir arzumuz var.

12- Büyük Britanya'nın son notasına Belçika ve Fransızların verdikleri cevap gösterdi ki açık bir şekilde İngiltere artık somut olarak müdahale edebilecek bir konumda değil.

13- Almanya'nın tesliminin üç ay önce gerçekleşmesi gerekirdi. Burada şeffaf olmayan bir durum var. Bu ertelemeden çok bir nevi beceriksizlik.

14- Almanya'nın bölünmesinin başlangıcına iştirak ediyoruz. Almanya'dan her zaman için korkmuştuk.

15- Düşman toplarından sonra daha şiddetli bir top atışının ardından yeniden dostane bir atmosfer inşa etmek için M. Baldwin birçok kez Paris'e gitti.

16- M. Poincaré, İngiltere'nin Fransa'nın yapacağı yeni önerileri beklediğini biliyor.

17- İngiltere bu önerileri dostane bir ortamda görüşmeye hazırdır.

18- İngiltere, Avrupa'yı ekonomik olarak yeniden ayağa kaldırmak için zaten eşi benzeri görülmemiş tavizlerde bulunmuştu.

"İmparatorluk Konferansında Lord Curzon'un 18 Maddesi", 6 Ekim 1923, s. 3.

-Le Temps-

"Lozan Konferansı"

Müttefikler, borçlar ve kapitülasyonlar meselesinde kolektif olarak Türklere taviz vermek istemiyorlar.

The Allies don't want to abandon their rights regarding the Ottoman debts and the concessions to Turks.

İngiliz Heyetinin Talimatları

Sir Horace Rumbold geçtiğimiz cuma ilettiği talimatların talebi doğrultusunda Foreign Office'ten bu sabah henüz cevap alamadı. Buna karşın pazartesi sabahı talimatların kendisine ulaşacağı konusunda bilgilendirilmiştir ve Sir Horace Rumbold bu talimatların temelde İtalya, Fransa'daki meslektaşları ile İngiltere'nin temsilcisi arasında tam bir uzlaşı gerçekleştirme amacı olarak görmesinde birtakım gerekçeleri vardır.

Bu yüzden artık yarından itibaren hiçbir şey ortak güdülen girişimin karşısında duramayacaktır. Anlaşmalı bir birliktelik dahilinde en iyi koşullar altında neşredilen bir girişimdir.

Bu şartlar altında olayların yarından itibaren yeterince hızlı seyredeceği düşünülebilir.

Türk heyetine yapılacak açıklama İtilaf Devletlerinin İstanbul'un tahliyesi, kapitülasyonlar ve borçlar meselesi konularındaki görüşlerinin eş zamanlı ve blok şeklinde (ortak, tek seferde) takdim edilmesi şeklinde hayata geçirilecek. Borçların ödenmesi meselesi kapsamında diğer Müttefik devletleriyle hemfikir olan Fransız hükümeti bu kararlı tutumdan ayrılmayacak. Ya da Türkler, Muharrem kararnamesini onayladıkları formülleri kabul edecekler. Yani, ödeme şekillerine gelindiğinde borçlularla müzakere etme hakkını elinde bulundurduklarından borçlanma maliyetini kabul ederler. Ya da bu formülü reddetmeleri durumunda antlaşmadaki borçlanma maliyetlerini kabul etmek zorunda kalmayacaklar. Yalnız bir de işgal edilen Türk topraklarının tahliye işleminin sadece Türk hükümeti ile yükümlü devletler arasında yapılacak bir mutabakat sonrasında gerçekleşmesi kararlaştırılacak.

"Lozan Konferansı", Le Temps, 2 Temmuz 1923, s. 4.

"İsmet Paşa'nın Notasının Metni"

İtilaf Devletleri, Türkiye için çözülmesi vazgeçilmez olan borçlar ve kapitülasyonlar meselesini erteleyerek oldubittiye getirmek istiyor.

Entente Powers want to stall the solution of the question of Ottoman debts and the concession regime which must certainly be resolved for Turks.

Lozan'dan bildiriliyor.

İsmet Paşa, Müttefiklerin girişiminden önce Konferans genel sekreterliğinin aracılığıyla delegasyon şeflerine aşağıdaki notayı iletmiştir:

"26 Mayıs 1923'te davetçi ülkeler Yunan tamiratları meselesinin halledilmesini önererek Türkiye'yi ilgilendiren mali konularda aynı kolaylıktan yararlanacağı hususunda Türkiye'yi temin etmişti."

"Tamirat sorunu çözülür çözülmez davetçi ülkelere çözülme işlemi askıda kalan temel meselelerin özellikle adli rejimin düzenlenmesi, İstanbul'un tahliyesi ve borçlar meselesi gibi sorunların sırasıyla diğer sorunlardan önce hallolan tamirat meselesi örneğinde olduğu gibi sekteye uğramadan sırasıyla çözülmesi teklifinde bulundum."

"Bu yöntem kabul edildi. İşte bu şekilde adli rejime yönelik düzenleme hususunda anlaşmaya varılmıştır. Ancak yine de borçlar meselesinde ve İstanbul'un tahliyesi sorununa bir çözüm bulunamamıştır. Öte yandan Müttefik Heyetleri bir çözüme varıncaya kadar sorunları incelemeyi sürdürmüşlerdir. Davetçi ülkeler, barışın yapılmasını başat biçimde engelleyen bu sorunlar üzerinde karar verilmesini sürekli ertelemişlerdir."

"Türk delegasyonu bu konu bazında elinden geldiği kadar en yüksek çabayı sarf etmiştir ve elindeki tüm imkanları seferber etmiştir. Hukukçular tarafından hazırlanan ve resmi olarak Müttefik temsilcileri tarafından önerilen formülü bir temel olarak ele almıştır. Türk heyeti Yine aynı hukukçular tarafından hazırlanan kararların alındığı sahaya da inmiştir ve sonuç olarak Müttefik devletlerin bir maliye uzmanı ile ortaklaşa hazırlanan bu iki önerinin sentezinden oluşan mantıklı bir formüle onay vermiştir.

Bu tarihten beri yaklaşık iki hafta geçti.

"23 Haziran'daki toplantıda İstanbul'un tahliyesi ve borçlar meselesi görüşülmemiştir. Oysaki daha önce kamuoyuyla paylaşılan listede bu meseleler yer alıyordu."

"Ardı ardına sözlü olarak yapılan girişimlerle o zamandan beri bu kapsamda Müttefik delegeleri nezdinde görüşmeler yaptım. Her seferinde bir iki sonrasında süreç başlayacağı ile ilgili cevap aldım."

"Ne bir istihbarat ne de bir cevap aldım henüz. Fakat girişimde bulunduğum son gün olan Perşembe gününden beri dört gün geçmişti. Aynı oturumda kapitülasyonlar, borçlar ve tahliye meselesini sırasıyla çözmeye hazır olduğumu tekrarlamayı bırakmadım."

"Barışın sağlanmasında her türlü rötardan kaçınmak için her zaman çok büyük çabalar sarf eden Türk Heyeti Konferans'tan şu anda askıda olup, çözülemeyen, yukarıda bahsi geçen temel meselelerin sırasıyla aynı oturumda görüşülmesini talep etmekten onur duyar. (Barışın önündeki en büyük engeller özellikle borçlar meselesidir)

"İsmet Paşa'nın Notasının Metni", Le Temps, s. 2.

Lozan Konferansı, İsmet Paşa'nın Notasına Müttefiklerin Cevabı

İstanbul'un tahliyesinden ziyade Müttefiklerin taviz vermek istemediği iki konu kapitülasyonlar ve borçlar meselesidir. Özellikle kapitülasyonlar meselesindeki tavırları o kadar keskindir ki Türkiye'yi kapitülasyonlara razı etmek amacıyla I. Dünya Savaşında Osmanlı'nın yanında saf tutmuş olan Almanya'yı kullanmışlardır.

The concession regime and Ottoman debts are two more important issues than the evacuation of Istanbul for Allies who are so determined to not concede the concession regime that they used Germany which fought with Ottoman Empire againt Allies during First World War in order to make accept the concession regime to Turkey.

Lozan'dan bildiriliyor.

Müttefik devletleri temsilcileri dün akşam İsmet Paşa'ya aşağıdaki yazıyı ilettiler:

"Ekselanslarından bize bu ayın 2'sinde iletilen notanın almaktan onur duyuyoruz. Öncelikle bu notanın bize ima amaçlı gönderildiğini üzüntüyle ifade ediyoruz. Önceden ayarlanan bu propaganda konferansın işleyişini birazcık zorlaştırmaktadır. Kaldı ki bu belge, henüz askıda olan sorunların çözümünü hazırlamak amacıyla 23 Haziran'da toplanan özel oturuma atıfta bulunmaktadır."

"Ekselansınız Türk-Yunan tamirat sorunun çözümü sırasında davetçi ülkeler nezdinde diğer çözülemeyen sorunların özellikle mali meselelerin hemen çözüme kavuşması ve Türkiye'nin bu meselelerde Yunanistan'a tanındığı gibi benzer bir kolaylıktan yararlanması gerektiğinin altını çizmektedir. Müttefikler hep Türkiye'nin mali durumunun farkında olmuşlardır: Sadece delegeleri tarafından Türkiye'nin bütçesine hiçbir mali yükümlülük getirmeyecek bir şekilde tamirat sorununun çözümünün kabulüne vurgu yapmaları yeterlidir. Ve Almanya'nın Türkiye karşında yüksek tutarda alacaklı olmasından dolayı Türkiye'yi, kendisine mal edilen tüm borçlardan kurtarma kararları. Diğer birçoğunda olduğu gibi bu şartlar altında eğer en hoşgörülü tutumları sergilemiş isek meğerse askıda kalan temel sorunların çözülme biçimine gelirsek hiçbir girişimde bulunmamışız."

"Ekselansınız aynı şekilde bu sorunların ivedilikle çözümlenmesini arzuladığını ifade etmiştir. Çabalarımızın sürekli olarak bu amaca ulaşmak olduğunu ve bu çabaların sonuca varmaması durumunda Türk delegasyonunun talimatlarının, temelde çözümü imkânsız kılmaktan ibaret olduğunu kendisine söylemek isteriz. Kapitülasyonlar kapsamında Türk delegasyonu 23 Haziran'daki toplantının sonrasında bile bu meselenin Konferans'ın işi olmadığını söylemeye devam etmiştir. Ancak birkaç gün önce Ekselansınız görüşmeye hazır olduğunu ifade etmiştir."

"Davetçi ülkeler borçlar meselesinin görüşülmesinin başlangıcından itibaren kendileri adına barış antlaşmasında veya bu çerçevede yapılan müzakerelerde tarafsız hâmiller dahil olmak üzere Osmanlı borçlarının hâmillerine borçlar sözleşmesinde öngörülen şartların haricinde başka koşullar altında bir borç ödemesinin dayatılması imkansızdır. Bu devletlerin delegeleri bu ana prensipten caymadan Türkiye'nin mali durumunu hesaba katarak bu soruna bir çözüm bulmak için sarf etmiş olduğu çabalardan yorulmuşlardır. Bu tarz bir çözüm bulma arzusundan esinlenilen hiçbir tavsiyenin gözden geçirilmesine engel olmadık ama Türk Heyeti bu tavsiyelerde değişiklik yapılabilmesi amacıyla ısrarcı olmaktadır. Açık biçimde amaçları borç hamillerini Türk hükümetinin tek taraflı kararına razı etmekten ibarettir."

"Bu nitelikteki tüm önerilerin kabul edilemez olduğunu Türk delegasyonuna bildirmek üzere uzmanlarımızdan birini görevlendirdik. Bu görüşmeler süresince uzmanlarımıza Ekselansınızın ima ettiği 2 Temmuz tarihli mektubundaki formül önerilmişti. Fakat Ekselansınızın inisiyatifinde olan bu formül Müttefik uzmanlarıyla yapılan bir ortak çalışmanın ürünü olarak sunulamayacaktır."

"Ekselansınız tarafından ele alınan üçüncü sorun İstanbul'un tahliyesidir. Birçok kere diğer iki sorunun tatmin edecek bir şekilde çözümüne bağlı olarak bu konunun çözülmesine yönelik şartlarımızı sunduk. Sonuç olarak diğer sorunlar çözülmeden önce tahliye modelinin incelenmesini ele alamayacağımızı söyledik."

"Bu şartlar altında Ekselansınızın dilediği üzere aynı doğrultuda yukarda bahsi geçen temel sorunların çözümü işlemine başlamaya hazırız. Mevcut şartlarda hükümetlerimizden talep ettiğimiz tüm talimatlara sahip olduğumuz vakit bu oturumun tarihi de belirlenecek."

"Lozan Konferansı, İsmet Paşa'nın Notasına Müttefiklerin Cevabı," Le Temps, 5 Temmuz 1923, s. 2.

"François Laya, "Lozan Konferansı-Anlaşma"

Françaois Laya, Türkiye'nin tabi olduğu kapitülasyonları yabancı yatırım şeklinde sunmaya çalışmıştır. Türklerin tek başlarına ülkelerini enkazdan çıkartamayacaklarını ve en azından ülkenin yeniden inşası sürecinin yabancı fonların desteğiyle yapılabileceğini ifade etmiştir.

François Laya has said that the concessions must be perceived as foreign investment. He said also that Turks would never rise from their ruins without foreign funding supports.

Lozan Konferansı nihai olarak çalışmalarının sonuna geldi. Davetçi ülkeler ile Türk delegeleri arasında Yakın-Doğu'da genel barış ilkesini yerine getirmek için çözülmesi gereken üç temel sorun üzerinde anlaşma sağlanmıştır.

İkindi vakti itibariyle öngörülen bu sonuç herkesin düşündüğü ölçüde büyük bir duygu seline neden olmuştur. Fakat cefası çekilmeden bu sonuç elde edilememiştir ve bu hiddetli, sıcak bir tatil günü şüphesiz tüm Lozan görüşmelerinin en aktif olanlarından biri olarak akıllarda kalacak.

Bu sabah itibariyle bir araya gelen Türk ve Müttefik devletlerine ait uzmanlar daha henüz masadaki ilk engelleri aşamadan saat 3'te toplanması gereken temsilcilerin bir araya gelebilmesi için uzun süre müzakere etmişlerdir. İsmet Paşa ve meslektaşlarıyla birlikte olan müttefiklerin özel oturumu ertelenmiştir. İlk delegasyonların Uşi Şatosuna gelmeleri saat 5.30'a doğru gerçekleşti. Devam etmekte olan görüşme saat 8'e kadar sürdü. İşte o sırada Konferans Genel Sekreteri M. Massigli ek olarak gece oturumunun planlandığını basın temsilcilerine haber etti. Bir kez daha uzmanlar birbirleriyle iletişime geçiyorlar ve nihai sonuca ulaşmak için çalışmalarını sürdürüyorlardı.

Tüm bunlara karşın yine de elle tutulur derecede olumlu içerikli söylentiler etrafa yayılıyordu. Birtakım temsilciler artık son yapılan görüşmelerin ne kadar önemli olduğu gerçeğini saklayamıyorlardı ve gece 11'de Uşi şatosuna döndüklerinde görüşmelerin sonuca varmasını temenni ettikleri göze çarpıyordu.

Verimli geçen iki buçuk saatlik görüşmeden sonra İsmet Paşa ve diğer iki Türk delegesi otel resepsiyonuna indiler. Türk Heyeti baş delegesinin yüzü parlıyordu. Çok kısa bir şekilde şu ifadeleri kullandı. "*Her şey bitti. Barış sağlandı*."

Kendi tarafında General Pellé ise gazetecileri ağırladı ve kendilerine aşağıda yer alan demeçlerde bulundu:

"*Osmanlı devlet borcunun ödenme biçimiyle ilgili olarak Müttefik devletler Türklerin Muharrem kararnamesinin geçerliliğini onayladığına dair açıklamalarının barış antlaşmasına eklenmesi hususunda ısrarcı olmamayı kabul etmişlerdir. Dahası, böylesi bir açıklamanın eksikliği Müttefik devletleri her zaman savundukları ilkeleri sürdürmekten alı koymaz. Yani Türk hükümeti ile alacaklılar arasındaki özel sözleşmeler devam etmekte ve yalnızca Türk hükümeti ile borç hâmilleri arasında olan doğrudan bir anlaşma ile bu sözleşmeler değiştirilebilir. İtilaf devletleri bu kapsamda mali komite oturumunda bir açıklama yapma hakkını kendilerinde saklı tutarlar."*

"Kapitülasyonlar meselesinde ise Türk heyeti, protokol tasarısının bazı noktaları hususunda hükümetine danışmak zorunda kalmıştır. Bu yüzden hemen şimdi an itibariyle kesin bilgi vermek zordur fakat genel itibariyle İsmet Paşa tarafından hazırlanan ve kabul edilen hükümler 20 Ekim 1914'ten önce yapılmış olan imtiyaz sözleşmelerinin onayı anlamına gelmektedir. Özel hükümler Vickers Armstrong, Turkish Petroleum Şirket ve demiryolu işletmelerine verilmiş olan imtiyazları kapsamaktadır. Diğer hükümler ise imtiyaz sözleşmelerinin mevcut ekonomik şartlara uyarlanmasını ve Türkiye'den ayrılmış olan topraklardaki imtiyazların düzenlenmesini içermektedir."

"Bir de Türkiye'deki Müttefik orduları tarafından mevcut biçimde işgal altında olan toprakların tahliyesiyle ilgili olarak bir protokol tasarısı neşredilmiştir. Tahliye işlemi TBMM barış antlaşmasını onayladığı vakit başlayacak. Tahliye işlemleri 6 haftalık bir süre zarfında icra edilecek. Daha öncesinde Osmanlı devletine ait olan, fakat an itibariyle işgal kuvvetlerinin elinde bulunan mühimmat, silah ve savaş gemileri Türkiye'ye teslim edilecek. Diğer bir tahliye protokolü: Barış antlaşması kesin olarak yürürlüğe girene kadar imzacı devletlere ait vatandaşların antlaşmanın bazı maddelerinden yararlanmasını kabul etmek."

"Gerçek anlamda antlaşma üç İtilaf devletinin parlamentosu tarafından onaylanacağı zaman yürürlüğe sokulacak. Fransa ve İtalya'ya gelince bu onayın Meclis mesaisinin başlamasından hemen sonra gerçekleşebileceğidir. Bu da üç ya da dört ayı bulacak."

"Barışın resmi olarak imzalanması 10 günden önce gerçekleşemeyecektir. Bir de konferansın Boğazların gelecekteki statüsü ile alakalı sözleşmeyi imzalaması için Sovyet hükümetini davet etmesi gerekmektedir. Bu yüzden Rusların cevabını beklemek icap eder. Bir yandan antlaşmanın akıbeti birkaç gün içinde belli olacak. Pazartesi gününden itibaren Müttefiklerin ve Türklerin hukuk müşavirleri son müzakerelerde yapılan üç protokolün kesin olarak yazımını tamamlamış olacaklar. Bir de çarşambadan önce anlaşmaların metinlerini onaylamak için tam katılımlı komite toplantısı düşünülmüyor değil."

Doğu'da bir an önce sulhun tesisi kapsamında bugün bir tek görüşülecek mesele bağlamında davetçi devletlerin ilk görüşleri üzerinde mutabık kalınan önemli imtiyazların ele alınması kalıyor. Halbuki kimsenin İsmet Paşa'nın barışa olan isteğinden ve bu yöndeki kararlılığından şüphesi yoktur. Kanımca son yapılan görüşmelerde Türk Delegasyon şefi büyük bir uzlaşma örneği sergilemiştir. Doğrudur ki İtilaf devletleri arasında mutabık bir uzlaşma olmadan Lozan'daki müzakerelerin uzaması sonucu oluşan belirsiz durum daha da uzayabilirdi. Bugün kayıtlara geçirdiğimiz anlaşma birtakım noktalar hususunda yeterli olmayabilir. İtilaf devletlerinin kendi vatandaşları için elde ettiği garantiler çerçevesinde aralarından bazıları birçok zayıf noktaları konuşmaktan geri duramayacak. Belirli olan husus, Osmanlı kamu borcu meselesinde, ilgili hükümetlerin vatandaşları, Türk hükümetiyle yapılması öngörülmüş, doğrudan müzakerelere girecekleri zaman bu vatandaşların ilgili hükümetleri, kendi vatandaşlarını desteklediklerine dair resmi beyanlarını açıklayacaklar. Net ve koşulsuz olan bu güvence birilerini düşündürmesi, öbürlerini de sakinleştirmesi icap edecektir. Sonuç olarak barış durumunun olumlu biçimde zihinlere intikal edeceği umulabilir. Lozan'da barışın imzalanmasıyla birlikte Türkiye tüm iş birliklerine gereksinim duyacağı bir ortamda ülke olarak yeniden inşa sürecine girecek. Dolayısıyla Osmanlı kamu borcu hâmillerinin meşru taleplerine cevap

vermemek Türkiye'nin kalkınma kredisine ölümcül bir darbe vurmakla eşdeğer olacak. Umulur ki böyle bir hata yapmaz.

"François Laya, "Lozan Konferansı-Anlaşma", Le Temps, 10 Temmuz 1923, s. 1-2.

"Lozan Konferansındaki Son Mesailer"

Özetle, taraflar İstanbul'un tahliyesine ilişkin anlaşmaya varılmıştır. Yalnız, İstanbul'un tahliyesi hususunda imzalanan protokolde bile Irak'a değinilmesi İngiltere'nin birinci önceliğinin Irak ve Musul petrolleri olduğunu anlamak için yeterli olacaktır.

The parties agreed on the evacuation of Istanbul but the fact that the name "Iraq" was mentionned in the protocol signed fort he evacuation of Istanbul proves that the number one priority of England is the safety of Iraq and Mosul's oil.

Pazartesi günü başlayan uzmanların çalışması kesintisiz biçimde devam etmektedir. Toplayabildiğim istihbaratlar ışığında, çarşamba günü konferanstaki üç komitenin tam katılımlı toplanabilmesi için çalışmalar ivedilikle sürdürülmektedir. Türk çevrelerinde resmedilen tahliye protokolünün mevcut hali aşağıdaki gibidir:

1- TBMM tarafından barış antlaşması onaylandıktan ve Türk hükümeti onayını İstanbul'da bulunan İtilaf Devletleri Yüksek Komiserlerine bildirdikten hemen sonra tahliye başlayacak.

2- Türk hükümetine ait olup da İtilaf Devletleri orduları tarafından işgal edilen binalar ve ele geçirilen eşyalar tahliye süresince Türkiye'ye devredilecek.

3- Ele koyma işlemleri kadük olacak.

4- Goben dahil tüm savaş gemileri Türkiye'ye iade edilecek. Ümit gemisinden alınan toplar ve Mondros Mütarekesinin akabinde teslim alınan diğer tüm silahlar Türkiye'ye geri teslim edilecek.

5- Tahliye protokolünün imzalanmasından itibaren ülke dışına hiçbir şey götürülmeyecek.

6-Tahliye operasyonun bitmesinden sonra imzacı devletlere ait tebaalar kurumlar sözleşmesinin hükümlerinden istifade edecek.

7- Irak sınırları üzerinde her iki taraf statükoyu gözetecek. İngiltere ile Türkiye arasında bu sınırlar hususundaki pazarlıklar tahliye işlemi biter bitmez başlayacak.

Bu konu hakkında hiçbir resmî açıklama yapılmasa da, barış antlaşmasının imza töreninin Lozan Üniversitesindeki konferanslar salonunda 19 Temmuz perşembe günü yapılması düşünülmektedir. İsviçre Konfederasyonu Başkanı M. Scheurer seremoniye başkanlık edecek ve açılış konuşması ifa edecek. Lord Curzon davetçi devletler adına, İsmet Paşa ise Türk Heyeti adına konuşacak. Daha başka bir şekilde bu oturumda Vaudois Danıştayı ve davetli olan Lozan belediyesini göreceğiz. Bir de

konferansa Bern'de görevli diplomatik heyeti ve Lozan'daki üniversite heyeti iştirak edecek. Basın kısmına 150 kişilik yer ayrılmıştır.

Öte yandan haberlerde, Beykoz Türk makamlarının yakın tarihte 17 Yunan'ı ölüme mahkûm ettiği duyurulmuştur. Bilindiği üzere Lozan'da Türk ve Yunan yönetimleri arasında ortak mutabakatla bir af sözleşmesi hazırlanmıştır. Bu sözleşmede sadece Beykoz'daki mahkumiyetin konusu olan hadiseler ele alınmaktadır. Barış antlaşmasının imzalanmasından sonra bu sözleşmenin yürürlüğe girmesi gerekmesine karşın şu sıralar Paris'te bulunan M. Venizelos bu kararın sonucunu öğrenir öğrenmez hemen İsmet Paşa'ya telgraf çekmiş ve Türk hükümetinin infaz kararını ertelemesi için Türk Delegasyon şefinden rica etmiştir.

Lozan:

Barış Konferansı ana komitelerini son ve tam katılımlı olarak toplamak için şu anda sadece pazarı pazartesiye bağlayan gece varılan anlaşmaların Ankara tarafından resmi olarak onaylanması beklenmektedir. Bunu kesin olarak kabul etmesi için artık tüm sebepler mevcuttur. Eğer onay bugün Genel Sekreterliğin bilgisine sunulsa idi, komiteler resmi olarak anlaşmaları kayda geçirmek ve gerçek anlamda barış antlaşmasının imza tarihini belirlemek için yarın çarşamba günü toplanırlardı.

Türk delegasyonunun İngiltere'den kendisine barış antlaşmasında öngörülen tahliye nazarında, şu anda İstanbul ve Çanakkale Boğazlarında ve Marmara Denizinde konuşlanan filonun çekilmesi şeklinde bir teminatta bulunduğu öğrenilmiştir. Sir Horace Rumbold hükümetine bu konuyu danıştı. Dolayısıyla bu tarafta bir zorluk çıkması öngörülmemektedir.

Barış Konferansının ilk safhasında İtalyan ve İngiliz delegasyonları başkanları olan Marquis Garoni ve Lord Curzon gelecek hafta son olarak karşılıklı imzaların atılması için Lozan'da hükümetlerini temsil edecekler.

Halen General Pellé'nin tek başına Fransa adına barış antlaşmasını imzalayıp imzalamayacağı bilinmemektedir.

"Lozan Konferansındaki Son Mesailer", Le Temps, 11 Temmuz 1923, s. 6.

"Diğer bir İngiliz Beyanı- Doğu'daki Hatalar"

İngiltere'nin, Osmanlı Devleti'ni ve Türkleri dünya medeniyeti olarak görmemesi, Trakya ve Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde uydu mahiyetinde idari bilimler kurmak istemesi ve Yunanlıları bu uğurda kullanmaları İtilaf Devletlerinin Anadolu nazarındaki emellerini suya düşürmüştür. Türkiye'nin ise Lozan görüşmeleri sırasında Fransa kartını akıllıca oynadığı görülmektedir.

The fact that Britain sees Ottoman Empire and Turks as a part of uncivilized world and tends to create vassal states depending on Powers by using the Hellenic Army had a negative impact on the achievement of their claims in Anatolia. Furthermore, Turkey played very smartly France's support.

Bugünkü İngilizlerin açıklaması her zamankinden farksız. Londra yönetimi zaten Stanley Baldwin ve Lord Curzon üzerinden Alman önerisi karşısında alınması gerekli bulunan tavrı Parlamentodaki her iki meclise sunmuştur.

2 Mayıs'ta Almanya, Müttefik devletlere ilk teklifini sunmuştur. 6 Mayıs'ta Londra'ya cevaplarını ilettikten sonra Fransa ve Belçika, Alman Hükümetine bu tarz bir pazarlığı kabul etmediklerini beyan etmişlerdir. Bu kelimelerle sonlanan Fransız ve Belçika notasında hiçbir Müttefik ülkenin hakkını yiyen hiçbir şeye ne de Almanya ile bazı Müttefik devletler arasında ayrı bir anlaşmayı hazırlayan hiçbir şeye rastlanmamıştır. Fransa ve Belçika, Almanların teklifinin neden kabul edilemez bir nitelikte olduğunu açıklamışlardır. Ve bu kabul edilmeyen nitelik bir hafta sonrasında İtalya ve İngiltere'nin cevapları ile kabul edilecekti. Fransa ve Belçika, tüm Müttefiklerin ortak güvencesi olan anlaşmayı sürdürme konusundaki sıkı iradelerini sürdürmektedirler. Böylelikle notalarında şunları okuyoruz: "*Fransız ve Belçika Hükümetleri Paris konferansında ortak bir kararla tamirat komisyonunun yerini uluslararası komisyonlarla, uluslararası iş insanları komitesi, hakem mahkemeleriyle doldurmak için tamirat komisyonunu lağvetme fikrini kabul etmemişlerdir."* Özet olarak, Fransız ve Belçika notası, Müttefiklerden her birinin bireysel olarak seslerini duyurma hakkının olduğu alan üzerinde katı biçimde kalıyordu.

Bu dönemde M. Bonar Law istifasıyla birlikte sonlanacak iznini almış bulunuyordu. Britanya kabinesinin iki yönetici şahsı bu yüzden bugün olmak üzere M. Stanley Baldwin ve Lord Curzon idi. Onlara göre Fransız ve Belçika notasına cevap vermek gerekiyordu ve bu cevap bir nevi hayıflanma içerecek idi. 9 Mayıs'ta bu vesileyle benzer açıklamalarda bulunmak için söz aldılar: M. Stanley Baldwin Avam Meclisine, Lord Curzon ise Lordlar Kamarasına seslenmiştir. Konuşmalarına şu ifadelerle başlamışlardır:

"Dışişleri Bakanına 2 Mayıs günü öğleden sonra Almanya Elçiliği tarafından iletilen Alman notası sadece Fransız ve Belçika Hükümetlerine değil aynı zamanda bütün İtilaf Devletlerine iletilmiştir. Bu şartlar altında İngiliz Hükümetine göre bu notaya karşı yapılacak en doğal ve en iyi hamle Belçika, İtalya, Fransa, Büyük Britanya hükümetleri tarafından ortak biçimde hazırlanmış bir cevap verilmesi idi."

Açıklamanın gerisinde de aynı fikir göze çarpıyordu: Yani, Almanya'ya verilecek cevabın tüm Müttefikler tarafından verilen bir ortak cevap olması elzemdir. Biraz önce Fransa ve Belçika'nın diğer Müttefiklerden ayrı olarak nota göndermesi yanlış bulunmuştur. M. Stanley Baldwin ve Lord Curzon şu sözlere kadar varan ifadeler kullanmıştır:

"Majestenin Hükümeti, bunun faydasız ve düşünülmeden alınmış bir tedbir olarak görmekte ve bundan üzüntü duymaktadır. Aynı şekilde Alman Hükümetine ortak bir bildiri sunarak Müttefiklerin birlikteliğini bir kez daha gösterme fırsatını kaçırmaktan üzüntü duyduğunu düşünmektedir."

Bugünkü açıklamayı yapan yine iki siyasetçinin temsil ettiği ve yönettiği Britanya kabinesinin üslubu 9 Mayıs günü olduğu gibidir. Fakat açıklamanın sahiplerinin niyetini iyi biçimde kavrarsak bugünkü açıklama her şeyden evvel İngiltere'nin, Almanya'nın ikinci teklifine cevap vermek istediğini kamuoyunun bilgisine sunmak amacıyla yapılmıştır. Bu açıklamadan çıkarılacak sonuç; Eğer Belçika

ve Fransa ilkelerinden vazgeçmeyi kabul etmiyorlarsa ve özellikle ikisi de 6 Mayıs'ta ikinci kez reddettikleri mevcut uluslararası iş insanları komitesinin hakemliğini kabul etmiyorlarsa İngiltere de ayrı bir cevap sunma konusunda tereddüt etmeyecektir. Hesapta, ayrı cevap sunmak gibi sindirme planlarını İngiliz Hükümetine atfeden kişiler şüphesiz Baldwin-Curzon'un bir önceki demecini bir kere bile okumamışlardır.

Bugün İngiltere'nin hesap-kitap yapması ya da Almanya'ya bağımsız bir cevap vereceği yönünde tehdit savurmasını iddia etmek hiçbir Müttefik 'in haklarına tecavüz niteliğinde olmayan bağımsız cevap karşısında 9 Mayıs'ta yaptığı itirazdan sonra İngiltere, açık bir şekilde kendisinin bizzat 12 Haziran'da Alman direnişini cesaretlendirecek ve savaşın sonucunda neredeyse yıkımın eşiğine gelmiş iki ulusun haklarını tehlikeye sokacak şekilde bağımsız bir cevap vermeye yeltendiğini yalanlamaktadır. Sağlam bir temele dayanmadan İngiltere'nin açık biçimde kendi kuyusuna düşeceği bir durumu varsaymaktan sakınırız.

Bir taraftan Müttefikler Almanya'ya birçok faydalı şeyler önerebilecek iken eğer Büyük Britanya Almanya'ya cevap verme arzusunda ise İtalya ve Japonya'ya sunduğu gibi neden Fransa ve Belçika'ya da cevap tasarısı bildirmiyor? Böylelikle tarafı belli biçimde Müttefikler arası müzakerenin geçmişteki tüm pazarlıklar üzerinde büyük bir avantajı olacaktır. Şu ana kadar sadece Britanya kabinesinin endişelerine ve itirazlarına şahit olan İngiltere'nin müttefikleri nihayetinde herkesin gözü önünde olumlu bir şahsiyet olan M. Baldwin'in talimat bedellerini kapatması ve Alman maliyesini restore etme yöntemlerini açığa çıkaracağı metne iştirak edeceklerdir.

Bizce, Lozan görüşmelerini yorumlamak ya çok erken ya da çok geçtir. Pazarlıkların sonucu üzerinde harekete geçmek istenirse çok geç olur. Fakat tam ve kesin metin incelenmek istenirse o zaman çok erken olur. Tüm detaylarıyla açıklama yapılacağı gün geleceği zaman rahatlamış olacağız. Bu süre zarfında çabuk yapılan değerlendirmelerin bir şey ifade etmediğini gözlemekle yetiniyoruz.

Fransa'nın Lozan'daki politikası eleştirildi. Buna karşın Fransa'nın tüm temsilcilerinin orada başarılı olduğunu da iddia etmiyoruz. Ama Fransız Hükümeti, Fransa'nın Doğu'da yaşadığı hayal kırıklıklarından sorumluysa öncelikle sorumlu olan Yunan ordusunun İzmir'e hiç akıl kârı olmayan bir çıkarma yapmasına izin veren ve ezik biçimde barış konferansının kapısında bekleyen Sadrazamla görüşmeyi reddeden İngiltere'dir. Doğu'da da 1919'da yapılan hataların bedeli ödenmektedir.

Bazılarının iddiasına göre Fransa birçok çıkarından feragat ederek Lozan'da hezimete uğramıştır. Son olarak Borç meselesinin Fransa'nın talep ettiği biçimde çözülmediği doğrudur çünkü İngiltere, Fransız taleplerinin desteklenmemesi hususunda mesai harcamıştı. Bu bir eziklik olmasa da şüphesiz bir ders olmuştur. Eğer birisi 360 derece politikasından sapmak zorunda kaldıysa bunu yapan Fransız siyasetçi değildir.

Türklere ve Yunanlılara ateşkes teklif etmek amacıyla 22 Mart 1922'de Paris'te Müttefikler arasında toplanan konferansı hatırlayalım. Lord Curzon bu konferansa başkanlık ediyordu. Peki hangi tezleri savunuyordu kendisi?

Lord Curzon Türk egemenliğinin İzmir şehri ve bölgesinde bütünüyle hâkim kılınmasını istemiyordu. Ona göre, İngiliz kamuoyu Gelibolu'nun Türkiye'ye teslim edilmesini kabul etmeyecektir. Yunanlılara ise Edirne ve Kırklareli'ni bırakmak istiyordu. Tercihen Mersin, Adana ve Maraş'ı içine alan bir Ermeni yurdunun oluşturulmasını talep ediyordu. Milletler Cemiyetinin İzmir, Kilikya, Boğazlar, Trakya bölgesindeki aynı zamanda Anadolu'nun Doğu ve Güneydoğu vilayetlerindeki kalıcı komiserler tarafından temsil edilmesini istiyordu. Tüm bu topraklarda yabancı subaylardan oluşan bir jandarmanın olmasını istiyordu. Antlaşmaya da Türkiye'deki zorunluk askerlik hizmetinin hemen kaldırılmasını öngören bir maddenin eklenmesini istiyordu.

M. Poincaré, Lord Curzon bu isteklerinin karşısında durmamıştır ancak bu talepler gerçekleşebilecek ölçüde değildir. Fakat Lord Curzon'a Türk milliyetçiliğini dizayn etmek gerektiğini söylendiğinde Yunanlıların İstanbul'a girebilme kapasitesinde oldukları ve diğer bir şekilde İngiliz kamuoyunun, Türkleri diğer milletlerle aynı kefeye konulmasına karşı çıktıkları şeklinde bir cevap vermiştir.

İngiliz Heyetinin Lozan'da kabul ettiği ilkeler bunlar değildi, öyle mi? Foreign Office'in öngörüsü birazcık daha erken olsaydı Alman tehdidinden, Doğu nazarında da bir o kadar hüsrandan bertaraf olurduk.

"Diğer bir İngiliz Beyanı- Doğu'daki Hatalar", Le Temps, 13 Temmuz 1923, s. 1.

"Lozan Konferansında Son Görüşmeler"

Tahliye işlemlerine ilişkin yöntem bazında Müttefikler ile Türkiye arasında anlaşma sağlanamamıştır. Lozan'da ufak detayların bile oturumların ertelenmesinin konusu olması ve bununla ilinti olarak sürekli "barışın gecikmesi" tarzında ifadelerin kullanılması, Türk tarafı kadar Müttefik tarafının da bir önce barış istediğinin bir göstergesidir.

An agreement could not be found in the procedure of evacuation between Allies and Turkey. Actually, the fact that even small details which are not resolved are subject to postponing the sessions causes the dissatisfaction of Entente Powers as much as Turkey in non-conclusion or the delay of the peace treaty.

Üç Müttefik temsilcisi ile Türk Heyeti arasında pazarı pazartesiye bağlayan gece sağlanan prensip anlaşmasıyla teknik uzmanlara ivedilikle gönderilen metinlerin temelleri atılmıştır. Fakat uzmanlar hakkında konuşanlar geriye kalan son engellerden bahsetmekte ve bazen beklenmedik biçimde önemi haiz olan, detay içeren noktaların çözülmesini söylemektedirler. Bu yüzden yine de taraflar nezdinde ikincil derece önemli gözüken sorunların itiraza neden olması beklenmeliydi. Hukuk danışmanlarının görüşmeleri sırasında hem de her gün davetçi ülkelerin delegeleri arasında sürdürülen doğrudan müzakereler sırasında bu sorunların birkaçı halihazırda ele alınmıştı. Bu sorunlardan bir tanesi hatta çarşamba günü öğleden sonra Türk delegeleri ile Müttefik temsilcileri arasında toplanan özel oturumun konusunu oluşturmuştur.

İlk izlenimler, birtakım Müttefik Heyetlerinden tedarik edilen bilgiler gitgide küçülmelerine rağmen General Pellé'nin ifadesine göre dün öğleden sonra konferansın çarklarını gıcırdatan çakıl taşını araştırmak daha kolay bir hale gelmiştir.

Davetçi devletlere ait deniz kuvvetleri tarafından Türk sularının tahliye işlemi sorunu şu sıralarda düzenlenen detay meseleler arasında bulunmaktadır. Buna karşın Türkiye'de bulunan Müttefik kuvvetler tarafından stratejik noktaların tahliyesine ilişkin genel görüşmeler sırasında bu noktanın çözülmemesi garip gelmektedir. Her şeye rağmen pek mümkün gözükmese de çok basit biçimde her şeyi unuttuk mu ya da herhangi bir heyetin tutumunda ani bir değişim mi meydana geldi?

Her zamanki gibi bugün bu durum ortaya çıkmaktadır: Türkler, kara işgal orduları gibi deniz işgal güçlerinin de tahliyesini talep etmektedir. Yalnız bu durum, Türk hükümetinin, TBMM'nin barış antlaşmasını onayladığını İtilaf Devletleri Yüksek Komiserlerine bildirdikten sonra gerçekleşecek. Kendi cephelerinden davetçi devletler Çanakkale Boğazı'nın rejimi sözleşmesi yürürlüğe girmediği sürece askeri ünitelerinden bazılarını Türk sularında tutmayı önermektedirler. Anımsanacağı üzere Çanakkale Boğazı statüsünün yürürlüğe girmesi ancak ve ancak İtilaf Devletlerinin Parlamentolarında barış antlaşması onaylandıktan sonra gerçek anlamda mümkün olacak.

İsmet Paşa, İtilaf Devletlerinin talebini kabul etmenin imkânsız olduğunu söylemiştir. Türk heyetinin bu reddi üzerine çarşamba günü öğleden sonraki oturum sonlanmıştır. Bu sabah saat 10'da bu oturum kaldığı yerden devam edecek. Şüphesiz ki bu sorun ancak göreceli bir öneme sahiptir. Herkesi memnun edebilecek ihtiyatlı bir orta yol bulunabilir. Zira, Lozan Görüşmelerinde daha büyük engeller aşılmıştır. Bir de eğer bu sorun uzarsa antlaşmanın imzalanması gecikme ile karşılaşabilir.

"François Laya, Lozan Konferansında Son Görüşmeler", Le Temps, 13 Temmuz 1923, s. 1.

"Lozan Konferansında Çalışmalar Yeniden Askıya Alındı"

Bu yazıdan Türklerin son dakikada kapitülasyonlar meselesine itiraz ederek genel barışa ulaşılmasının zaman alacağından endişe edilmiştir. Ayrıca söz konusu kapitülasyonlar olduğun da İngiltere, Fransa ve İtalya'nın ortak biçimde hareket ettiği görülmektedir.

This article says that the public opinion is preoccupied by Turkey's last minute objection to concession regime because that would prolong the peace process. Besides that, it seems obvious that England, France and Italy act collectivly as for the concessions.

Lozan Konferansında şu ana kadar zaten birçok umut heba edilmişti. Sağduyu ile ifade edilebilecek bir sürü öngörü burada beklenmedik ve kaba-saba olaylarla reddedilmiştir. Perşembe akşamı olan oturumla karşılaştırılabilir düzeyde hiçbir beklenmedik senaryonun henüz bu müzakerenin kayıtlarında her yer almadığı görüşündeyim. Üstelik zor şartlar altında bu müzakerede büyük bir verimlilik gösterilmişti. Yine de, birilerine göre Müttefik delegelerin sonsuza kadar devam etme tehlikesi taşımış olan görüşmeyi keserek kendilerini Türk heyetinin karşısında daha az uzlaşmacı bir tavır

benimsemelerine sevk eden bir davranış sergiledikleri bir ortamda günün sonunda kamyonun ağzına pelesenk olmaktan geri durmayacak fantastik ve aceleci değerlendirmelerin yapılmasına müsaade edilmemesi lazım.

Saklaması boşa ve riskli olabilecek bir ağırlık merkezini herkesin bilgisine sunarak, mesele her şeye rağmen en azından ufak bir kaza değerine indirgenebilecektir. İsmet Paşa ile her şeyi alt üst edebilecek bir görüşmeye girmekten kaçınmak için Müttefik delegeleri oturumu kapatmayı tercih etmişlerdir ya da bir başka türlü olarak hükümetlerine danışmayı tercih etmişlerdir.

Bir kez daha görünüşe göre Lozan Konferansı çok iyi bildiğimiz bekleme dönemlerinden birine doğru evrilmektedir. Ancak bu bekleyiş süresi şüphesiz bir o kadar da es kazalara hazırlıksız yakalanan kamuoyunu öfkelendirmektedir. Belki de bu rahatsızlık bir nevi her şeyin en önemli günde cereyan etmesinden kaynaklanmaktadır. Ve bu şartlar altında karizmayı çizdirmemek ve ayyuka çıkan bir utangaçlık durumundan kaçınmak için her seferinde hükümetlerine danışmak zorunda kalan temsilciler için yeterince zordur. Özellikle Doğuyla yapılan müzakerelerde keskinlik ve yavaşlık olayını hiç bilmeyenler için bir hayli zor bir süreçtir. Bir de bu tarz es kazaların birazcık tekrarlaması Lozan'daki bazı Müttefik Heyetlerinde tartışmasız bir biçimde gerilime neden olmaktadır. Ve bu yüzden sonu gelmeyen bu müzakerelere yerinde bir tedavi uygulamanın gerek olup olmayacağı konuşulmaktadır. Dün size anlattığım üzere, anlaşmazlıklardan biri İstanbul önlerinde konuşlanan deniz kuvvetlerinin tahliyesi meselesiyle ilgilidir. Bu noktada hiçbir değişiklik olmadı ve Türkler, kendi sularında bulunan, Müttefiklere ait tüm deniz kuvvetlerinin tam anlamıyla gitmelerini talep etmeye devam etmektedirler. Boğazlar rejimi sözleşmesinin 2. maddesinin daha erken uygulanmasını talep etmektedirler. İkinci madde Türklere ulaşım üzerinde birtakım denetim hakları tanımaktadır. Sonuç olarak bir başka ciddi zorluk kapitülasyonlar meselesinde ortaya çıkmaktadır.

Anlaşma en azından pazar akşamı gerçekleşen tarihi toplantın sonunda prensipte oldu biçimiyle gözükmektedir. Özel bir maddede Demiryolu Genel İşletmesi, Turkish Petroleum ve Wickers Armstrong Şirketlerinin gelecekteki durumlarının düzenlenmesi öngörülüyordu. Görünüşe göre bu şirketlerin haklarına yeniden kavuşacağı söylenmiştir. Rekabet durumunda 10 yıllık rüçhan hakkını elde edeceklerdir. Dün Türkler, bunun Türkiye'nin milli egemenliğine aykırı olduğunu ve ekonomik geleceğini tehlikeye soktuğunu söyleyerek itiraz etmiştir. Müttefikler ise soruna bu şekilde bakmadıklarını söyleyerek Türklere cevap vermişlerdir. Buna karşın Türk tarafının onaylaması şartıyla bahsi geçen bu şirketler için rüçhan hakkının 5 seneye inmesi, bu kararın protokol de değil de, sadece Türk hükümetinden her bir ilgili şirkete yazılan notada yer almasını kabul ederek İtilaf devletlerine yeni tavizlerde bulunmuşlardır.

Bu yüzden birilerinin iddiasına göre Sir Horace Rumbold sabırsızca davranışlar sergilemiş, ayağa kalkıp oturumun yapıldığı salonu terk etmiştir. Ardından diğer Müttefik temsilcileri de salonu terk etmişlerdir. Bazılarının iddiasına göre M. Montagna hemen oturuma ara vermiş ve hemen akabinde Müttefik delegeleri salonu terk etmiş. Türk tarafında ise perşembe günü yaşanan kriz, Çanakkale Boğazının tahliyesi üzerindeki görüş ayrılıklarından ziyade kapitülasyonlar hususunda Müttefiklerin talepleri yüzünden çıktığı aktarılmaktadır.

Her daim durum iyi gözükmemektedir. Son dakikada sert bir görüşmeye neden olan zorluklar en kötü ihtimal final mutabakatını geciktirebilir. Oturumlara yeniden ara verilmesi baş delege için üzüntü vericidir. Zira, Lozan'da sinirlerin çok gerildiğini görmezden gelmek hiçbir şeye yaramaz. Ama bir o kadar da soğukkanlılığı korumak lazım. Geçtiğimiz Kasım'dan beri mumla aranan ve Doğu'da barışı tesis edecek olan bu genel barışı sağlamadan önce şüphesiz hayati bir pazarlığın içine dahil olacağız.

"François Laya, Lozan Konferansında Çalışmalar Yeniden Askıya Alındı", Le Temps, 14 Temmuz 1923, s. 2.

"Lozan Konferansı Kapitülasyonlar Meselesi"

İtilaf Devletleri, Türkiye'nin kapitülasyonlar meselesinde geri adım atmayacağının yavaş yavaş farkına varmaktadırlar.

Allies can see that Turkey will not give up its claims in term of concessions.

Bugün henüz yeni bir hadise yaşanmadı. General Pellé bu sabah Beau Rivage'a gitti. Orada sırasıyla Müttefik meslektaşlarıyla görüştü ama kendi aralarında hiçbir kurul toplanmadı. En azından İsmet Paşa'nın bir girişimi olmadan potansiyel olarak müzakereler askıya alınmıştır. Zira, Müttefik delegeleri hükümetlerine yeniden mevcut durumu izah etmişlerdir.

Ankara'dan son gelen talimatların etkisinde kalan Türk heyeti dün akşamki uzlaşmaz tutumunu devam ettirtmektedir. 8 Temmuz'da şartları anlaşmaya konulmuş olan prensipler hakkında kararından dönme sorumluluğunun özellikle Türk hükümetinin kendisine ait olup olmadığı sorgulanmaktadır.

Aslına bakılırsa Ankara'ya danışma olasılığı varsayıldığında İsmet Paşa'nın kendisi adına Demiryolları Genel İşletmesi ve Turkish Petroleum Company'nin önceki haklarına ilişkin özel hükümlerin onaylanması hususunda Müttefik deleglerle görüşmeye hazır olduğunu söylediği hatırlanacak. Bilindiği üzere son olarak ismi geçen Fransız şirketi, Chester şirketinin yakın zamandaki sözleşmelerinden zarar görmüş durumdadır. Chester Şirketi diğerleri arasında Samsun-Sivas demiryoluna sahiptir. Ancak bu ray hattı daha önce Demiryolları Genel İşletmesine bırakılmıştı.

Bu kapsamda Amerikan heyetinin görüşünü öğrenmeye çalıştım. Fakat M. Grew belki de Lozan'daki diplomatların en gizemlisiydi. Bu sabahki görüşmemden en azından, burada her zaman savunduğu ticarette serbest rekabet ilkesi dışında ABD heyetinin halen daha mevcut bakış açısında olduğunu ortaya çıkmaktadır. Bu bakış açısına göre savaştan önce verilen tüm eski imtiyazlar ve tüm yasal süreçleri tamamlanmayan bu imtiyazların yasallaştırılması ve barış antlaşması tarafından onaylanması gerekmeyecek. Ancak Turkish Petroleum Company ve Demiryolları Genel İşletmesini tanımamak için Türklerin her şeyden evvel onlara göre bu imtiyazların Osmanlı Devleti tarafından onaylanmaması gerektiği argümanını öne sürdüklerini biliyoruz. Sonuç olarak öte yandan dikkat çekmek gerekir ki Ankara'nın uzlaşmazlığı bir tek bu kapitülasyonlar hususunda gün yüzüne çıkmaktadır. Müttefik

deniz kuvvetlerinin tahliyesine ilişkin olarak Türklerin, İtilaf Devletlerinin görüşlerine belki de yakın olmaktan çok uzaklaşmayacaklarını düşünüyorum.

"Lozan Konferansı Kapitülasyonlar Meselesi", Le Temps, 14 Temmuz 1923, s. 6.

"Lozan Konferansı Türk Petrolleri Sorunu"

Türkiye, petrol imtiyazları çerçevesinde ABD kartını oynamaktan imtina etmemiştir.	Turkey didn't hesitate to play with USA support in term of oil concessions.

Sir Horace Rumbold oturumların yapıldığı salonu terk ettiğinde geçtiğimiz perşembe günü bir anda kesilen pazarlıklar konusunda Türklerin devam etme sorumluluğu almaya hazır olmadığı gözükmektedir. Arabalarıyla Lozan'ın çevresinde uzun turlar ataraktan bir anlamda bu yöndeki görüşlerini sergilemektedirler.

Bu durum son vermek amacıyla Müttefik delegeleri dün İsmet Paşa nezdinde hükümetlerine danıştıktan sonra ortak bir girişimde bulunmak için karar vermişlerdir. Bu yüzden yakında durumda yeni bir gelişme olabilir.

Bugün Müttefikler ile Türkler arasında daha net bir şekilde ifade etmek gerekirse İngiltere ile Türkiye arasında meydana gelen anlaşmazlığın önemini görmezden gelmemek gerekir. Aslında tarafların hedefinde olan tartışma konusu Musul petrollerinin imtiyazıdır. Bir Amerikan delegesi olan M. Grew'in girişiminin İsmet Paşa'yı, Turkish Petroleum'un imtiyazına ilişkin hükümler hususunda uzlaşmaya ittiği söylenmektedir. Konferansın ilk safhasında her seferinde Musul konusu gündeme geldiğinde Amerikan Heyeti net ve açık biçimde konferans yoluyla İngiliz-İran Petrol Şirketinin bir şubesi niteliğinde olan ve Britanya Bahriyesinin başat hissedarı olduğu Turkısh Petroleum Company'e 1914'te yapılan tekelleşme taahhüdünün onaylanmasına yönelik her türlü girişime karşı çıkmaktan geri durmamıştır.

Bugünlerde M. Grew'e atfedilen girişim bariz biçimde doğrudur.

Sonuç olarak bu konferansın akıbeti artık görünüşe göre Londra ve Washington'a bağlıdır çünkü ABD ve İngiltere'nin şu anda bile dünyada mevcut olan petrol kaynaklarının çıkarılmasına verdiği önem ortadadır.

"Lozan Konferansı Türk Petrolleri Sorunu", Le Temps, 15 Temmuz 1923, s. 1.

"Lozan Konferansında Barışın İmzalanmasına Doğru"

Fransızların gözünden İngilizlerin büyük bir diplomatik yenilgi aldığını görülmektedir. Artık "Yeni Türkiye" ifadesi sıklıkla kullanılarak Fransa'nın yeni Türk yönetimiyle beraber çalışmaya hazır olduğu belirtilmiştir.

British lost the diplomatic batttle against Turks in French opinion. Now, they use usually "New Turkey" instead of Ottoman Empire. That is the best proof that France is ready to work with new Turkish Government.

Bu gece İsmet Paşa ve Rıza Nur Bey ile olan İtilaf Devletlerinin temsilcilerinin özel toplantısını bir nebze de olsa olumsuzlukla beklemiyor değiliz. Yakında cereyan eden hadiseler bize gösterdi ki çok sağlam görünen anlaşmalar aslında bazen çok zayıf olabiliyor. 8 Temmuz'daki oturumun ardından heyetlerin çok hassa biçimde prensip anlaşmasına varmalarına müteakip yanlış anlaşılmaya dayalı bu hezeyanlar, çekinceler, General Pellé'nin Lozan Sarayının önündeki arabasından indiği anda ortadan kalkmıştı. Saat gece 1:40'tı. Fransa'nın baş temsilcisi resmi ve kısa olan bildiriyi okudu: Halihazırda tartışmalı olan üç meselede anlaşmaya varılmıştır ve gece vakti üzerinde karar kılınan metinlerin onaylanması için salı günü öğleden sonra konferansta tam katılımlı bir oturum gerçekleşecek. Şüphesiz son dakikada telgrafa abanılmıştır. Birkaç dakika sonra otelin resepsiyonunda alkışların sesi duyulmuştur. İsmet Paşa mutluluktan yerinde duramıyordu. Ankara'dan ve İstanbul'dan gelen birçok gazeteci tarafından karşılanıyordu.

8 Temmuz gibi dün de ayaküstü büyük çaba sarf eden uzmanlar ve temsilciler için tam mesai vardı. Sabahki uzun ve verimli oturumdan sonra askeri ve ekonomi danışmanları öğleden sonra 4'te toplanmışlardır. Saat 17.00'de İsmet Paşa ve Rıza Nur Bey, General Pellé ve M. Montagna ile görüşmek için Uşi Şatosundaki görüşme salonuna indiler. 9 saat süren toplantından sonra salondan ayrılmışlardır. Gece 11'de tekrar başlayan oturumla birlikte delegelerin olduğu özel oturum saat gece 1.30'da bitmiştir.

Varılan anlaşma ile ilgili işte detaylar:

Müttefik deniz kuvvetleri tıpkı Müttefik kara kuvvetleri gibi Ankara Büyük Millet Meclisi tarafından barış antlaşmasının onaylanmasının ardından Çanakkale Boğazını tahliye edecekler. Ama davetçi her bir ülkeye ait bir kruvazör, iki destroyerin Boğazlar Sözleşmesi yürürlüğe girene kadar Çanakkale Boğazında kalabilmesini yine de kabul etmiştir. 1 Ocak 1924'e kadar geçerli olacaktır. Şu anda gemiler için var olan geçiş serbestisi devam ettirilmiştir.

Wickers Armstrong ve Demiryolları Genel İşletmesiyle alakalı imtiyazlar meselesinde İtilaf Devletleri ilk görüşlerinden yeni tavizler vermişlerdir. Bu şirketlerin geçmiş haklarının tanınmasını istemekten vazgeçmişlerdir. Yeni imtiyaz sahiplerine hak devrederlerse kendilerine tazminat bedeli ödenecek.

Bu her iki şirket kendilerine verilen tüm yeni imtiyaz sahipleriyle eşit sayılacaklar. Yani eğer Türk Hükümeti yabancı sermayeleri ya da yabancı iş gücüne çağrıda bulunursa Wickers Armstrong Company et Demiryolları Genel İşletmesi eşit şartlarda rekabet etmeyi kabul edeceklerdir. Bu anlaşmanın detayları kapitülasyonları ilgilendiren protokolde değil ancak Türk hükümeti tarafından her iki şirkete yazılan bir mektupta yer alacaktır. Bu anlaşma 5 sene için geçerli olacak.

Turkish Petroleum Company kapsamında anlaşma sağlanamadı. Britanya Heyeti bu yüzden tam katılımlı oturumda İngiltere'nin bu şirketin çıkarlarını kendisi kollayacağın belirten bir açıklama yapma ihtiyacı hissetmiştir. En azından Wickers Armstrong ve Demiryolları Genel İşletmesini ilgilendiren bu genel anlaşmanın şartları burada tam bir memnuniyet yaratmıştır. Aslına bakılacak tahminde bulunmamak çok zora kaçar. Hele iki taraf karşılıklı bir birbirlerine tavizlerde bulunursa bu tavizler özellikle biçim itibariyle yer alacaklardır. İsmet Paşa detaylarda vatanına olan aşkını korumak için özen gösterdi ve bu kapsamadan kendisinin tam bir şekilde tatmin olduğu söylenebilir. Öte yandan teme biçimde prensip haklarını iddia etmekte diretmeyen Müttefikler, pratikte Boğazlar Sözleşmesi yürürlüğe girene kadar gerekli gördükleri bazı deniz kuvvetlerinin Çanakkale önlerinde beklemesi meselesinde görüşlerini dayatmakta geri durmamışlardır.

Wickers Armstrong ve Demiryolları Genel İşletmesi imtiyazları kapsamında barışı daha fazla geciktirmemek maksadıyla İtilaf Devletleri yasal zeminde bu iki şirketin eskiden sahip olduğu haklarını tanımaktan vazgeçmişledir. Fakat inşa etmiş oldukları ayrıcalıklı durum özetle tatmin edici olduğunu belirtmek gerekir.

Bir tek engel Turkish Petroleum Company'de ortaya çıkmıştır. Bu yüzden bu mesele antlaşmanın dışında yer almıştır. Şüphesiz Osmanlı Kamu Borçları gibi özel müzakerelerin konusunu oluşturacak. İngiliz Hükümeti an itibariyle aşağı yukarı haklı gerekçelerinin bizzat kendisi arkasında niyetini ortaya koyduğundan İngiliz şirketi hakkında bugün bu söylenebilir. Son haftalardaki tüm olumsuz yorumlara rağmen sonuç olarak Lozan Konferansı İngilizlerin başarısızlığıyla sonuçlanmıştır. ABD'nin Konferanstaki gözlemcisi M. Grew petrol meselesinde Amerikalılar için çok değerli olan ticarette serbest rekabeti enerji ve kararlılıkla savunduğu bilinmektedir.

Sonuç itibariyle Doğu'da barış bugün sağlanmıştır. 8 gün daha ve sonrasında imzalar Lozan üniversitesinin salonunda atılacaktır. Haftalar boyunca İsviçre makamları seremoni için hazırlık yapmaktadırlar. Çok erken olsa da, şüphesiz burada bu uzun soluklu müzakerenin ruhsal bilançosunu ve bu uzun süren görüşmeler boyunca Lozan'da bazı zamanlar başvurulan farklı yöntemleri tahlil etmek kolay olacaktır. Geriye birkaç adım atmak bunu tahlil etmek için yeterli olacaktır. Buna karşın bugün özelinde Türk heyeti tarafından her zaman son derece bonkörlüğü takdir edildiği temsilcilere sahip olan Fransa'nın, Lozan Konferansından hiçbir şekilde yıpranmadığı sonucuna varmak ile yetinelim. General Pellé herkesin saygısını kazanmayı başardı. Türkler arasında bu gece konferans çalışmalarını takip eden birçok kişi bana bu izlenimi vermiştir. Lozan'dan çıkan dersi hesaba katmak gerekirse sonuç olarak Fransa için Osmanlı İmparatorluğu ile bütünleşmiş asırlık ilişkileri yeniden düzenlemek ve benimsemek kolay görünmektedir. İşte o Osmanlı İmparatorluğu bugün ise her şeyden önce diğer uluslarla olan ilişkilerinde egemenliğinin tanınmasını arzu eden yeni bir Türkiye haline gelmiştir.

François Laya, "Lozan Konferansında Barışın İmzalanmasına Doğru", Le Temps, 18 Temmuz 1923, s. 1.

"Lozan Barış Antlaşması Daily Telgrafının Pot Kırması"

Özetle bu yazıda Türkiye'yi işgal edenler ile Avrupa'yı savaşa sürükleyenlerin aynı zihniyet olduğu belirtilerek, İngilizler hedef gösterilmiştir. Ayrıca, İngiliz siyasetinin amacının Avrupa'da Almanya ile Fransa'yı birbirine kırdırmak olduğu değerlendirmesi yapılmıştır. Aslında bu yazı bir nevi Fransa'nın, Lozan Konferansında İngiltere'ye karşı olan niyetini gözler önüne sermektedir.

The article mentions it was the Britain and its politics which have caused the invasion of Turkey by Allies and the great war in Europe. In additon, it is stated that England aims to let Germany and France fight againt each other. In fact, this article uncovers the reel intentions of France at Britain during Lausanne Conference.

Doğu'da barışı tesis etmek için sekiz ayı bitirmiş olacağız. Lord Curzon başkanlığında 21 Kasım'da temsilciler bir araya gelmişlerdi ve 24 Temmuz itibariyle artık anlaşma imzalanacak. Pazarlıkların bu kadar uzun sürmesin mesele edilmeyecek çünkü pazarlıklar sonuçsuz kalmadı. 4 mevsimi içine alan konferans meyvelerin toplandığı yaz sezonunda tamamlanmaya layık olmuştur.

Metni veya antlaşmanın imzalanış tarihini detaylı biçimde izleme fırsatı olmadı. Tam metin henüz yayınlanmadı ve Doğu barışının tarihi bizim gözümü Batı'daki olaylardan başka bir tarafa çevirecektir. Tamirat bedeli meselesinde Fransız-Alman çatışmasının sürmesi için çalışan İngiliz siyaseti karşısında ülkemizin öncelikle birlik içerisinde olmaya ihtiyacı vardır. Bizi bölebilecek klasik tartışmaları sonraya bırakalım. Ayrıca zamanı geldiğinde bu tartışmalar çok enteresan bir hal alacak. Zira, İngiltere'nin Lozan Barış Konferansında görmek istemediği M. Franklin-Boullion zorla Bourbon Sarayına girmiştir.

Bugün özelinde; asıl katılımcıların kayıplarını ve kazançlarını not ederek konferansın genel bilançosunu ortaya çıkarabiliriz ancak. Konferansta bariz biçimde en çok kazanan Türk tarafı olmuştur. General İsmet ve yardımcısı Rıza Nur genel olarak büyük bir diplomatik zafer kazanmışlardır. Düşmanları İngiliz ve Yunanlıların Mudanya Ateşkesinden sonucunda uğradıkları hüsrana maruz kalmamışlardır. Ülkeleri, 150 seneden beri kaybettikleri tam bağımsızlığa tekrar kavuştular. Türkiye'nin siyasi ve askeri liderleri ülkelerine eşi benzeri az olacak biçimde çabuk elde edilmiş, halkülerde nimeti tattırdıysa- ki üstelik Sevr Antlaşmasını imzalamaları 3 sene bile olmamıştı- elde ettikleri bağımsızlığı sadece azimlerine, kapasitelerine ve askerlerinin cesaretine değil, aynı zamanda kendilerinde vuku bulan takdire şayan ve temel iki değişime borçludurlar: Türkiye artık saf biçimde ulus devlet oldu. İkincisi ise, Türkiye, gücünün merkezini düşmanın denizden erişmesi mümkün olmayan bir yere konuşlandırmıştır. Umarım ders niteliğinde olan bu bilgiler hiçbir zaman yitirilmez.

Fransa, Ankara Anlaşmasının kendisine umut vaat ettiği her şeyi Lozan Antlaşmasında elde edemedi. Naçizane fikrimizce neden bu tür şeylerin şimdi tartışılmaması gerektiğini düşündük. General Pellé'nin yaptığı hizmetlerin hiçbirine leke sürmeyecek basit bir tespitte bulunalım. Fransız çıkarlarının zarar gördüğü zaman genelde her zaman aldıkları hasar aşağıdaki iki nedenden biri bağlı olmuştur: Ya bir Fransız temsilcisi çekinmeden, açık biçimde Lozan Antlaşmasının birinci safhasında Türklere karşı İngiliz meslektaşına destek çıkmıştır. Ya da en son borçlar meselesinde İngiltere, Fransa'yı desteklemeyi ihmal etmiştir. Chester imtiyazının uğultusundan rahatsız olabilecek ABD bu çıkmaza girmemiştir ve haklarını layıkıyla sürdürmüştür. Dün tamamlanan konferansta Türklerin olduğu kadar Amerikan

başarısı da vardır. İngiltere'nin hakemliğe devretmek istemediği Turkish Petroleum iddiaları o kadar sığdır ki konferansta kabul görmemiştir. Paris'te iyi bir izlenim bırakan kararlarında ayağı sağlam yere basan bir diplomat olan ABD temsilcisi kapitülasyonlarla ilgili mutabakatın Türkiye'de ikamet eden Amerikan vatandaşlarına zararı dokunmayacağını memnuniyetle dile getirmiştir. Durumu iyi bir şekilde idrak edersek Amerika, Japonya gibi açık kapı ilkesine sadık kalacak. Japonya bile imtiyazlara ilişkin protokolü imzalamayı lüzum görmemiştir. Sonuçta, Mezopotamya problemine bulunacak çözümle alakalı artık görüşlerini dile getirecek. Dahası, ABD'nin bu zorunlu iş birliği talimat bedeli problemine kadar Amerika'nın aracılığını arzulayan İngiltere'yi üzemez.

Rusya, Boğazlar Sözleşmesini imzalamaya davet edildi. Sovyet Cumhuriyetleri Federasyonunu bir araya getiren ve gitgide Rus halkının tarihten gelen tüm haklarını savunmaya başlayan Sovyet Hükümeti, büyük Avrupa antantına ilk defa iştirak edecek. Alman gazetelerinden aldığımız bilgilere dikkat çekmek gerekirse şu anda Moskova ile Berlin arasında canlı bir diplomatik ve ekonomik ilişki olduğu gözlemlenmektedir. Şaşırılması gereken bir durum olmayacaktır. Öbür türlü imada bulunarak Rus Hükümetinin, Fransa nezdinde artık eli kolu bağlı olduğuna mı inanmak gerekir? Son olarak Rusya ile yaşamış olduğu kavga süresince İngiltere'nin, Ruslara Fransızlarla müzakere etmeme tavsiyesinde bulundukları anlatılmaktadır. İngiltere'nin Londra'da bulunan Rus malları ve sermayeleri üzerinde ambargo uygulamasından korkan Rusya, Lord Curzon kendilerinden talep ettiği vaatleri kabul etmek zorunda kalmıştır. Tüm bunların belki de şehir efsanesi. Fakat, Fransa ve Rusya'nın ulusal çıkarlarının hiçbir yerde çatışmaması fikrine sadık olan bizler, bu söylentinin yalanlanması veya bu olayın doğru olmaması durumundan sevinç duyacağız.

İngiltere, Lozan Konferansında en çok sınanan büyük güçtür. 1922 Mart'ında Müttefikler konferansı sırasında M. Poincaré'ye karşı Lord Curzon'un perşembe akşamı halen savunduğu fantastik tezleri hatırlıyoruz. İngiliz kamuoyunun Marmara'nın kuzey yakasının Türklere geri verilmesini kabul etmeyecekleri dillendirilmektedir. Ayrıca İngiliz kamuoyunun, Gelibolu'yu Türklerin kontrolüne teslim edilmesini tolere edemeyecekleri söylenmektedir. Bununla beraber Lord Curzon Türkiye'nin birçok bölgesinde uluslararası jandarmanın ve Kilikya'da bir Ermeni yurdunun kurulmasını istiyordu. İzmir ve çevresinin tamamen Türklerin egemenliğinde olmasını istemiyordu. Poincaré ise herkese nasıl muamele ediliyorsa Türklere de o şekilde muamele edilmesi gerektiğini söyleyerek itiraz etmiştir. Lord Curzon bu tarz bir argüman İngiliz kamuoyu tarafından reddedileceğini dile getirmiştir. Ona göre; İngiliz kamuoyu Türklerin, diğer milletlerle kaynaşmasını istemiyordu.

Dahası: 1922 Mart ayındaki konferansta İtilaf Hükümetleri Türklere tavizlerde ve garantiler (ki bu tavizler kısıtlı ve yetersizdi) bulunan barış antlaşmasının taslağını hazırladıklarında ne olmuştu? Lloyd George ve Lord Curzon Türkiye'nin teklifi kabul etmemesinden endişe etmişlerdi. Amerikalı seyyahların gazetelere anlattıkları suçlamaları mazeret kabul eden İngiliz Hükümeti hemen Yunan sığınmacıların şikayetlerini dinlemek üzere Anadolu'da uluslararası bir soruşturma yürütülmesi teklifinde bulunmuştu. Bu kovuşturma projesi Doğu'da savaşın fitilini ateşlemiştir. Ancak şimdi ise Lord Curzon'un tüm tezlerinin reddedildiği bir barış ile, bu savaş sona ermektedir. Ve Küçük Asya İngiliz esaretinden kurtulmuştur. Böylelikle tüm egemenlik planları suya düşmüş olacak: Türklere

karşı Yunanlıları kışkırtanlar ile Avrupa kıtasındaki ulusları bölmeye çalışanlar bugün aynıdır. Fakat bu planlar Anadolu'da çok kan akıtmıştır. Artık Avrupa'da kan akıtmaması için aramızda anlaşalım.

Daily Telegraph'ın diplomasi yazarı bu sabah aşağıdaki şekliyle iki öneri sunmuştur: 1- Almanya'nın pasif direnişi kesileceği vakit Ruhr bölgesinin Fransa ve Belçika tarafından işgali gözle görülür vaziyette olmayacaktır. 2- Almanya, uzmanlar komisyonu tarafından kararlaştırılan yıllık borçların ilk ikisini ödemesi itibariyle Fransız-Belçika birlikleri tamamen Ruhr bölgesinden çekilecektir. Bu önerilerin sahibi düşündüğümüz şekilde talep ediyor.

Bu önerilerin bize çok basit biçimde dikkatleri başka yöne çekmekten ibaret olduğunu söylemekten çekinmiyoruz. Ruhr havzasının tahliyesi üzerine yapılan tartışmayı ilk sıraya koymak tüm dikkatleri Fransa ve Almanya'yı ayrıştıran soruna çevirmektir. Ve de Fransa ve Almanya'yı anlaştırmak için çözülmesi bahis olan problemlerin yönünden sapmaktır.

Hızlı ve barışçıl bir anlaşma arzu edilirse ilk olarak bu problemlerle ilgilenmek gerekir. Peki, bu sorunları halletmek için ne yapmak gerekir?

İngiltere'nin, Almanya'dan ne kadar hak talep ettiğini söylemesi gerekir.

İngiltere'nin eski Müttefiklerinden ne kadar bir istekte bulunduğunu söylemesi gerekir.

İngiltere'nin, Almanya'nın ödemelerini nasıl değerlendirdiğini söylemesi gerekir.

İngiltere'nin, deniz ötesinde var olacak Alman çıkarlarını, Alman gemilerine ve Almanya'nın ihraç ettiği mallara nasıl muamele edeceğini söylemesi gerekir.

Son olarak, İngiltere'nin artık Fransızlara karşı Almanları kışkırtmaya yönelik bir siyaset izlememesi gerekir.

Daily Telgrafın diplomasi yazarı yukarıda bahsi geçen farklı konular üzerinde düşüncesini verimli bir şekilde sergileyebilecektir.

"**Lozan Barış Antlaşması Daily Telgrafının Pot Kırması", Le Temps, 19 Temmuz 1923, s.1.**

"Yakın Doğu'daki Gelişmeler"

Savaş olgusunun sirayet ettiği her yerde olduğu gibi Lozan'da da sığınmacı meselesi gündeme taşınmıştır. Osmanlılar ve İtilaf Devletleri arasında I. Dünya Savaşını bitiren bir barış görüşmesi olan Lozan Konferansında Yunanistan'ın Anadolu'da kalan soydaşlarını korumak için uluslararası hukuk yollarına başvurduğu görülmektedir.

It seems obvious that the Greece calls for international law to protect its cognates who's been stuck in Anatolia at Lozan Conference which puts an end to the hostility caused by First World War. Like any other military conflict zones, the refugee question is mentionned at Lozan Conference.

Anadolu'daki Sığınmacılar Meselesi

Milletler Cemiyeti Cenevre'den aşağıda yer alan bildiriyi yayınlamıştır:

Yunan Hükümeti biraz önce Millet Cemiyeti sekreterliğinin aylık 10 milyon drahmi olmak üzere Anadolu'daki sığınmacılara geçici olarak destek olabileceğini söylemiştir. Yalnız şu durumda geçerli olacaktır; bugüne kadar bu işe destek vermiş olan gönüllü yardım kuruluşları çekilecek olurlarsa ve sığınmacıların kalıcı olarak yerleştirilmesini öngören planın yürürlüğe konmasına kadar Yunan hükümeti yukarıda bahsi geçen maddi desteği sağlayacaktır.

Aslına bakılacak olursa ABD yönetiminin geçtiğimiz mart ayında İtalyan, Fransız ve İngiliz Hükümetlerine haziran ayının sonunda American Relief kurumlarının yardımlarını kesmek mecburiyetinde olduklarını bildirdiğini hatırlamaktayız. Velhasıl, eğer diğer hükümetler bahsi geçen problemi çözmek için ciddi bir planı işleyişe sokarlarsa Amerikan Relief kurumları yeniden insanı yardım amacıyla faaliyetlere hazır duruma gelecektir.

Bu planı gerçekleştirmek için Milletler Cemiyeti Konseyi Yunanistan'a Albay Procters'ı göndermiştir. Albay Procters'ın gönderiliş misyonunda sığınmacıların bulundukları yerlerde verimli sınai ve zirai iş yapabilmeleri için onları tam manasıyla ikame etmenin yollarının araştırılması yatmaktadır.

Öte yandan mali komite üyesi olan M. Parmentier, Yunan hükümeti tarafından önerilen sığınmacıların yararına verilecek borç konusunu ve bu borcu garanti etmeye yönelik vaatlerin değerini araştırmak için Yunanistan'a gitmiştir.

Albay Protecters ve M. Parmentier tarafından çıkarılan raporlar bir alt komite tarafından son konsey oturumunda ele alınmıştır.

Alt komitenin görüşünü esas alarak Konsey, Yunan hükümeti tarafından istenen bedelin ortaya sunulan borç meblağsının basılmasını garanti etmesi için yeterli gözüktüğünü ve yine de ancak Yunan hükümeti bu paranın basılması hususunda yabancı ve Yunan bankalarıyla anlaşabilmesi şartıyla destek vermeye hazır olduklarını Yunanistan yönetimine bildirmiştir

Bağdat Demiryolları Yönetim Kurulu

M. Munroe ve M. Steeg Bağdat demiryolları Fransız hissedarları sendikasının ve tamirat bedelleri komisyonun temsilcileri olan bu iki isim Ankara'dan dönmektedirler. Bu isimler bu şirketin yönetim kurulunun yeniden düzenlenmesi maksadıyla müzakereleri başlatmak için Ankara'ya gitmişlerdir.

Türkler her iki Müttefik temsilcisini çok sıcak kanlı biçimde karşılamışlardır ve yönetim kurulunun resmi temsilcileriyle müzakere etmeyi kabul etmişlerdir. Bu kurul 1917'den beri toplanmadığından yeniden düzenlenmesi gerekmektedir ve şurası kesindir ki kontrolü İtilaf Devletlerinin elinde olacak.

"Yakın Doğu'daki Gelişmeler", Le Temps, 19 Temmuz 1923, s. 2.

"Lozan Konferansı Tam Katılımlı Oturumun Ardından"

Yakın-Doğu'da bir an önce barışın sağlanması amacıyla taraf devletlerin çabalarına karşın, İngiltere'nin sürekli kendisini ilgilendiren meseleleri ön plana koyması diğer devletler tarafından hoş karşılanmamıştır. İngiltere'nin bu tavrı Fransa tarafından barışı baltalama şeklinde yorumlanmıştır.

Despite of the willing of the contracting states to making peace in the Near-East, the fact that England gives priority to its own matters was not received kindly by other states. This attiude of England was interpreted by France as a "trouble with peace"

Lozan müzakerelerine son noktayı koyan tarihi oturum temsilcilere henüz halledilmemiş problemler üzerinde bazı hususları belirleme imkânı tanımıştır çünkü bu sorunlar antlaşmanın dışında bırakılmış, ileri bir tarihte tartışılmak üzere rafa kaldırılmıştır.

Her şeyden evvel Osmanlı kamu borcu meselesinde davetçi devletler adına General Pellé tarafından yapılan açıklamanın netliği ve berraklığı üzerinde durmak gerekir. İsmet Paşa'nın Osmanlı kamu borcunun alacaklı yabancılarıyla doğrudan müzakereye girme gereksinimine Türk hükümetinin itiraz etmediği şeklinde cevap vermesi üzerine bu durumda Fransa Ankara hükümeti ile yabancı borç sahipleri arasında yeni bir mutabakat sağlanmadıkça İtilaf Devletlerinin Türkiye'yi eski borçlarını ödemeye yükümlü bir ülke olarak görmeye devam ettiklerini söylemiştir. Borçların ödenme meselesi sorunu bu yüzden muğlakta kalmaktadır ve net bir sonuç teşkil etmemektedir.

İngiliz hükümeti adına Sir Horace Rumbold, Büyük Britanya'nın Turkish Petroleum Şirketinin haklarını kesin biçimde geçerli olarak gördüğünü ve İngiliz vatandaşlarının çıkarlarına gelebilecek zarardan Türkiye'yi sorumlu tutacağını iddia ettiği zaman durum daha da karışmıştır.

Aslında herkesçe bilindiği üzere ABD'nin Lozan'daki temsilcisi M. Grew bu konu hakkında kararlı biçimde İsmet Paşa'nın yanında yer almıştır. Bu konu hakkında İsmet Paşa yargı zemininde temel alarak ve hatta bir hakemlik talebinde bulunarak Turkish Petroleum Şirketinin iddialarının geçerli ve yasal olmasına itirazını sürdürmektedir. Son günlerde bu tartışmalar dün Sir Horace Rumbold'u Türk Heyetinin kararlı tavrı karşısında pes etmeye itmiş olan bir nevi Amerikan-İngiliz gerilimi yaşanmıştır. İngiliz petrol imtiyazları için ağır sonuçları olan sıkıntılı bir mesele var burada. Ve bunun Musul hudutlarının düzenlenmesi üzerinde sonuçları olacak.

ABD tarafından takınılan tavra gelince bu tutum tam manasıyla açık kapı politikasını savunan Amerikan siyasi nizamına oturmaktadır. Geçtiğimiz Kasım ayının sonunda M. Child'in yaptığı konuşmasında sansasyon yaratan açık biçimde ABD'nin petrol imtiyazlarının paylaşımı hususunda Lozan Konferansındaki güven kırıcı tutumu ortaya koyan Child'in hareketini hatırlamak yeterli olacak.

Fransa'nın tavrına gelirsek bu açıdan bakıldığında ihtiyatlı bir şeffaflıktır. Le Temps gazetesi bunu birçok kez ortaya koymuştur. Fransa asla siyasi emrivaki bir karakter arz edecek biçimde Doğu'da imtiyaz aramamıştır. Her daim Lord Curzon'un hep Musul ve özellikle Britanya'yı ilgilendiren meseleleri ön sıraya koyması ve elde edilen sonuçların ortada olması gösteriyor ki bazen bu konu

hakkında uygulanan sıkı yöntemler her ne kadar Doğu'da politikacılar tarafından caydırıcı amaçlı düşünülse de aslında çok da mükemmel olmamışlardır.

"Lozan Konferansı Tam Katılımlı Oturumun Ardından", Le Temps, 19 Temmuz 1923, s. 4.

"P. Gentizon, "Doğu'da Barış"

Türkiye'nin Lozan'daki kazanımlarına bakıldığında siyasi olarak kazanımda ancak ekonomik olarak yıpranmışlık içerisindedir. Türk yönetimi adli ve ticari kapitülasyonları kaldırarak ülke üzerindeki ekonomik ve hukuki denetimini perçinlemiştir. Yabancılar için iş merkezi ve Osmanlı yönetimi altında adeta uluslararası bir kent konumunda olan İstanbul artık bir Türk şehri olmuştur. Ancak Türkiye'nin kurumsal ve ekonomik açıdan kalkınabilmesi için yabancı uzmanları ihtiyaç duyması normal olarak karşılanmalıdır.

Turkey had political gains but at cost of economy. Turkish government empowered its financial and legal sovereingnty over country by removing the legal and commercial concessions. At the time of Ottoman Empire, Istanbul was a just business center and international city for foreigners but now the city is Turkish. Yet, if Turkey wants to develop financially and institutionally, it is normal that the country needs to foreign experts.

Lozan'da imzalanacak barış, sadece çok uzun ve acı dolu safhalardan oluşan Doğu sorunun kapanması açısından değil aynı zamanda Türk ve Avrupa toplumları arasında ilişkilerde yeni bir dönemi başlatması açısından önemlidir. İmzalanacak antlaşma aslında bir bakıma Türkiye'nin Batı ile olan ilişkilerine geçmişten daha farklı bir temel üzerine inşa edecek. Eskisinin aksine Hristiyan ve Müslüman dünyasının kurumları, gelenekleri, kültürleri ve dinleri arasında var olan farklılıkları dikkate almayan yeni bir sistem kurulmaktadır. İlk defa Türkiye'de ikamet edecek olan yabancılar artık dokunulmaz ve ayrıcalıklı herhangi bir rejim tarafından korunmayacak. Bu antlaşmayla birlikte özet olarak Avrupa, Türkiye'den (hiçbir şekilde kendisine dayatmadan) uluslararası talepleri karışılacak ölçüde reformları gerçekleştirmesini beklemektedir. Herkes için aynı ve eşit ölçüde adalete dayanacak biçimde Türk kanunlarının ve idarenin ciddi anlamda revize edilmesini ümit etmektedirler. Kapitülasyonların kaldırılmasının yabancı çıkarlarına zarar gelmemesi anlamına geldiğine yönelik isteklerini arz etmektedirler. Aynı şekilde ekonomi alanında gerekli tüm garantilerin başka devletlere ait yabancı vatandaşlara verilmesini temenni etmektedirler. Sonuç olarak geçmişte Osmanlı İmparatorluğunun olduğu gibi Türkiye'nin artık en erken mertebede hasta adam olmayan tek bir ulus şeklinde meydana gelmekte olduğu sonucuna varmaktadırlar. Ama modern bir devlet kendi hudutları dahilinde kalkınması sağlayabilecek bir devlettir. Bu durumda Avrupa, Türklerin sözüne ve haysiyetine itimat eder. Tek bir kelimeyle ifade etmek gerekirse Türklere güvenir.

Antlaşma onaylanır onaylanmaz ve işgal birliklerinin gidişiyle beraber Türkler arzu ettikleri şeye sahip olacaklar. Yani sadece siyasi alanda değil aynı zamanda sosyal, hukuki, eğitim, ekonomik alanda da Türkiye bağımsız bir vatan olacak. Barış aynı zamanda yeni Türkiye'ye Misak-i Milli'yi neredeyse gerçekleştirmesini sağlamıştır. İşte bu yüzden Türk çevrelerinde genel bir mutluluk hâkim. Hatta

İstanbul'da barışın imzalanmasını kutlamak için büyük hazırlıklar yapılmıştır. Tüm şehir bayraklarla donatılmış ve Evkaf Yönetimi tıpkı büyük dini bayramlarda olduğu gibi camileri elektrikle aydınlatmak üzere kararlar almıştır. Benzer nitelikte kutlamalar ve gösteriler aynı şekilde Anadolu'da planlanmıştır. Yekpare biçimde gözlemlenen bu coşku aynı zamanda o kadar doğaldır ki barışın imzalanacağı haberi burada hakikaten büyük bir sürpriz yaratmıştır. Kasımda başlayıp bir aydan uzun bir süre askıda kalan Lozan konferansı görünüşe göre Doğu'da kalıcı bir düzenin tesis edilmesi şeklinde varılan bir sonuca doğru yavaş yavaş evrilmiştir. Öte yandan inanıyoruz ki aynı sebepten ötürü ana-karamızı bölen çatışmalardan dolayı Barış, Türklere elde etmeyi umdukları ölçüden daha fazla yaramaktadır. Hatta, İstanbul'daki bazı gazeteler İsmet Paşa'nın başarısı hakkında halen şüpheli yazılar yazmışlardır. Mesela bugün Tevhid gazetesi Boğazlar ve İstanbul'un tahliyesi meselesinde "Bu tahliyeye ancak tamamlandığı zaman inanacağız." şeklinde yazmışlardır. Ne olursa olsun Türk bakış açısı, Ankara'daki ulusalcı hareket bu barış ile beraber meşruiyetini sağlamış ve kazanımlarını elde etmiştir. Lakin, bu barış hemen ertesi gün ülkeye sihirli bir asayla refah getirmeyecek. Bir kere çok sayıda ölüm ülkeyi yasa boğdu. 1911'den beri bitmek bilmeyen ardı ardı gelen savaş silsilesi boyunca meydana gelen yıkım ülkenin zenginliğini mahvetti.

Barışın imzalandığı ertesi günü yeni Türkiye kendisi en ağır ekonomik problemlerin baş ucunda bulacak. Öncelikle bu sorun hem Doğu'da Ruslar tarafından hem de Batı'da Yunanlılar tarafından yıkıma uğrayan toprakları canlandırmakla ve onlara yeniden hayat vermekle ilgili olacak. Bir başka sorun ise savaş sonucunda azalan nüfus problemiyle mücadele etmek, Hristiyan unsurunun kalmamasıyla ortaya çıkan boşluğun doldurulması ve bu yüzden hali hazırda bir planın öngördüğü çerçevede ülkenin kalbine, Trakya ve Makedonya'daki Müslüman grupları yerleştirmek ve hali hazırda Anadolu'yu tehdit eden açlığın üstesinden gelmek olacak. Halen küçük ölçekte olan Türk ticaretini ve sanayisini organze etmek için yeni üretim yolları yaratmak söz konusu olacak. Yine bu kapsamda her zaman bulunabilen sermayelerin gitgide azaldığı bir ortamda ve pazar piyasasının halen daha sıklıkla dillendirilen endişelere boyun eğdiği bir ortamda sermayeleri ülkeye çekebilmek için yeni üretim yollarının aranması gerekecek.

Eğer barış haberi İstanbul'da Türk halk arasında memnuniyet uyandırmışsa bile yabancı koloni çevrelerinde aylardan beri süregelen endişeyi gidememiştir. Aslına bakılacak olursa İstanbul'daki Türk olmayan unsurlar, Ankara'daki ulusal ambiyansın antlaşmanın ertesinde tüm ekonomik kazançlarını kaybettireceğinden korkmaktadırlar. İş dünyası genel manada işgal kolordusu İstanbul'u terk edeceği zaman keyfi yönetime dayalı ve öngörülmeyen vergi politikalarının uygulayarak rahatsız edici, caydırıcı ve tehditkâr bir rejimin tesis edilmesinden korkmaktadırlar. İşte bu yüzden İstanbul'daki ticaret odalarının büyük çoğunluğu stoklarını yenilemekten şimdiye kadar çekinmişlerdir. Yabancılar nezdinde Türk makamları tarafından İzmir'de alınan pek sevecen olmayan birtakım tedbirlere dayanarak bazıları genel harcamalarını kesmişler ya da en azından kısmışlardır. Aynı zamanda bugüne kadar birçok insan barışın onlara güvence sağlamayacağını düşünerek gitmeye hazırlanmakladırlar. Tek bir kelimeyle herkes Ankara tarafından aşırı, uzlaşmacı olmayan bir milliyetçiliğin Türk olmayan unsurlara sadece ekonomik faaliyetlerini değil aynı zamanda ülkedeki varlıklarını da imkânsız kılacak, aşırı sert kararların dikte edilmesinden korkmaktadır. Ayrıca şurası kesindir ki yeni TBMM bu alanda,

ilkinin izlediği siyaseti takip ederek Türkiye'de yabancıların rolünü kısıtlamaya çalışacak. Dahası, mevcut hükümet vizeli pasaport konusunda yakın zamanda ülke içinde isteğe bağlı göçü kısıtlamayı öngören bir karar almıştır. Ayrıca, kozmopolit bir şehir olan İstanbul'un tam anlamıyla bir türk şehrine dönüşmesi gibi genel bir arzu ve istek mevcuttur. Yeni İstanbul milletvekillerinden bir tanesi olan Yusuf Akçura yakın zamanda İkdam'da şu ifadelere yer vermiştir: "*Eğer topraklar, binalar, ticaret odaları, bankalar, fabrikalar, atölyeler ve İstanbul'daki tüm toplu taşıma vasıtaları Türklerin eline geçerse, eğer bankaların yöneticileri, fabrikaların mühendisleri ve şirketler bizim olursa ancak işte o zaman İstanbul'un Türk olduğunu söyleyebileceğiz. Alınması gereken önlemler bizim ekonomik üstünlüğümüzü sağlamaya dönük olmalıdır. "*Hükümet üyesi olan Fethi Bey bizzat kendisi az önce Tanin'e şu demeci vermiştir: *"İstanbul meselesi her şeyden evvel ekonomik bir sorundur. Müslüman ve Türk üstünlüğünü bu şehirde sürdürmek için finansal işleri Türklerin ellerine emanet edebilmek için yabancıların elinden almak gerekir."* Lakin, ekonomik olarak hareketsiz bırakılan Türkiye'yi alışkanlık ve geleneklerin pençesinden kurtarmak için gösterilen çabalara sadece büyük bir sempati ile bakabiliriz. Bugüne kadar Türkiye'nin yöneticileri sadece siyasi meselelere bir nebze olsun önem verirdi. İlk defa bizzat devletin liderleri tarafından ülkede ekonomik sorunlar kamuoyunun önüne getirilmiştir. Yine de bizim düşüncemize göre yeni Türkiye için büyük tehlike çok dik başlı ve inatçı biçimde ilerlemek istemesidir. Örneğin yabancı sermayenin yerine, yenisini inşa etmeden yabancı sermayeyi dışlamak istemesi gibi. Her alandaki uzman eksikliği, sermayenin, deniz ticaretinin ve tam manasıyla sanayinin olmamasına bakılacak olursa Türkiye'nin tek başına ayağa kalkmaması ve hatta halihazırda şu anda kendisini destekleyen son ekonomik temelleri de ortadan kaldırmak için en iyi yöntem kesinlikle yabancı finansal gücün desteğinden mahrum kalmaktır. Umulur ki yeni Türkiye bu kapsamda bir başka ulusun tecrübelerinden yararlanır. O da Japonya'dır. Kapitülasyonlar lağvedildiğinde yaklaşık 20 sene önce bu kararın ülkedeki hayatlarını imkânsız kılacağına inanan yabancı tüccarlar zaten dükkanları kapatmak için yola koyulmuşlardı. Fakat bu kapsamda Japonların tavrı zekice ve alçakgönüllüydü ki hiçbir şirket, hatta şahıs eski güvencelerinin silinmesinden dolayı ülkeyi terk etmek zorunda kalmadı. Yeni ilişkiler sistemi yavaş yavaş Japonlar ile yabancılar arasında tesis edildi. Bu yeni sistem Güneş İmparatorluğunu'nun müthiş bir şekilde kalkınmasını kolaylaştırmıştır. Bu örnek Türkiye için kaybolmamalıdır. - P. Gentizon.

P. Gentizon, "Doğu'da Barış," Le Temps, 20 Temmuz 1923, s. 2.

"Lozan Barış Antlaşması İmza Seremonisi"

Türk delegelerinin beden diline bakıldığında barışı en az diğer devletlerin temsilcileri kadar istedikleri görülmektedir. İngiltere'nin ise bu sonuçtan pek memnun kalmadığı, Fransız baş delegesinin mimiklerinden anlaşılacağı üzere tüm bu süreç zarfında Fransa'nın, Türklerin haklılığını ortaya koyan bir duruş sergilediği anlaşılmakta ve bu bir anlamda Fransa'nın, yeni Türk rejimi ile çalışmaya hazır olduğuna dair İngiltere'ye "verilmiş bir mesaj" olduğu görülmektedir.

It is quite simple to see how much Turks desire the peace at least as much as other states when it comes to looking at the body language of Turkish representatives. It is clear that England is not satisfied with the this result. As for the smile of the chief delegate of France, it is understood that France had a intention supporting the rightfullness of Turks in this period and that France would be ready to work with new Turkish government, which is on the other hand a "message given" to Britain.

M. Scheurer salonda masa üzerinde yer alan anlaşmaları saydıktan ve her heyete dağıtılan örneklerine uygun biçimde onayladıktan sonra her temsilciden imza işlemlerini tamamlamalarını talep etmiştir. Lozan Konferansı Genel Sekreteri M. Massigli İsmet Paşa'ya doğru dönmüş. İsmet Paşa hemen arkasından Rıza Nur Bey ve Hasan Bey imza masasına yaklaşıp, kırmızıyla sarmalanmış ve bir sürü damgayla işaretlenmiş büyük beyaz defterleri imzalamaya başlamışlardır. Türk delegeleri hararetli biçimde imzalarını atarken İsmet Paşa altın kaplamalı bir dolma kalem ile imzasını koymuş. Herhalde kalemi de ona, Mustafa Kemal vermişti. Fotoğraf makinelerinin ilk patlama sesi duyulmuştur. Türkler kendilerine ayrılan kısma geri dönmüş. Sir Horace Rumbold sıra ona geldiğinde net ve buruk bir jest ile imzayı atmıştır. Daha sonra General Pellé gülerek ve sakin biçimde imza kürsüsüne yaklaşmıştır. Daha sonra sıra diğer imzacı devletlere gelmiştir: Marquis Garoni ve M. Montagna İtalya, M. Otchai Japonya, M. Venizelos ve M. Caclamanos Yunanistan, M. Diamandi Romanya, M. Morlof ve Stanciof Bulgaristan, M. Feltzer Belçika ve M. Ferreria Portekiz adına imza atmıştır. Bilindiği üzere bir tek Sırp, Hırvat, Sloven devletinin temsilcisi Lozan antlaşmasının mali hükümlerini onaylamayı kabul etmemiştir.

Daha sonra, M. Scheurer dün Le Temps'un önceden haber verdiği konuşmasını yaptı. İsviçre Konfederasyonu Başkanı Fransızca çok pür bir şekilde kendisini ifade etti. Sesi sıklıkla kendisinin engel olamadığı bir duygusallıkla kesildi ama her kelimeyi vurguladı ve oturumun sonlandığını ilan ederek yerine oturduğu zaman salon tarafından uzun süre alkışlandı. Ardından salon boşaldı. Seremoni tamamlanır tamamlanmaz Heyetler, Federal Konseyi ve Konferanstaki üyeleri Beaurivage Hotel'de ağırladılar.

Lozan Konferansı sona erdi. Çarşamba akşamından itibaren tüm Müttefik heyetleri Lozan'ı terk edecek. Buna karşın ABD temsilcisi M. Grew ile başlayan müzakereleri bir an önce sonlandırmak amacıyla İsmet Paşa ve arkadaşları birkaç gün daha Lozan'da kalacaklar. Pazarlıklarda önemli derecede bir ilerleme kaydedilmiştir ancak henüz tüm tartışılan konular üzerinde bir mutabakat sağlanamamıştır. Bu konular arasında Türkiye'de ikamet eden Amerikan vatandaşlarının ayrıcalıkları ve hakları meselesi de yer almaktadır. Yine de 1830 ve 1894 yılındaki antlaşmaların yerini doldurması gereken Türkiye ile ABD arasındaki yeni anlaşma Lozan'da imzalanma imkanına sahip olabilecektir.

1032 yılında yapılan din barışını saymazsak Yakın-Doğu için imzalanan bu son antlaşma Lozan'da kayda geçen dördüncü antlaşmadır.

Sonuç olarak sekiz ay süren uzun ve hummalı müzakerelerin ardından Lozan Antlaşması Türkiye ile İtilaf Devletleri arasındaki barışı tesis etmiş ve 1914'te patlak veren Avrupa savaşını sonlandırmıştır.

François Laya, "Lozan Barış Antlaşması İmza Seremonisi", Le Temps, 26 Temmuz 1923, s. 2.

"Barışın İmzalanmasından Sonra"

Fransa'dan sonra, İtalya da İngiltere'yi diplomasi arenasında yalnız bırakmıştır. İtalya'nın tamirat bedeli meselesinde sorun çıkarması o dönemki İngiliz yönetiminin ne denli Türk karşıtı bir politika izlediğini gözler önüne sermiştir.

After France, Italy leaved England alone in diplomatic area. The fact that Italy troubles with the solution of amount of damages between Allies showed the dimension of what British Government conducted anti-Turk policy.

Askıda kalan ana meseleler

Barış imzalanmasına karşın bir hayli önem teşkil eden belli miktarda problem halen çözülememiştir. Musul soruna girmeden öncelikle Bağdat demir yolu meselesinin halledilmesi için müzakerelerin başlaması gerekecek. Türk fonlarının sahibi, Türk hükümetinin borçların ödeme şekliyle ilgili konu hakkındaki uzlaşma talebini görüşmek zorunda kalacak.

Nihayetinde Müttefik devletler kendi aralarındaki 5.850.000 Türk lirasının bölüşümünü çözmeleri gerekecek. Ancak bu meblağ Lozan Antlaşmasında onlara savaş hasarı için onarım bedeli altında tanınmıştı. Biliniyor ki ABD bizzat kendisi bu tazminattan kendi payını talep etmektedir. İngiltere'ye iki zırhlının inşası için 1914'te Türkiye tarafından ödenen ve İngiltere'nin İtalya için elinde tuttuğu 6 milyon Türk lirasını kabul etmeyen İtalya bugüne kadarki tüm paylaşım denemelerini sekteye uğramıştır.

"Barışın İmzalanmasından Sonra", Le Temps, 26 Temmuz 1923, s.2.

"İngiltere'de Kamuoyu"

Lozan Barış Antlaşmasının imzalanması çok az sayıda İngiliz medyası tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Muhafazakâr kamuoyu Türkler için adaletli ve centilmence davranıldığını ifade etmiş ancak bazı liberal çevreler özellikle de Lloyd George'un grubu İngiltere'deki Muhafazakâr Hükümetin utanç verici bir şekilde pes ettiğini söylemiştir. Oysaki koalisyon şefi Türklerin iddialarına karşı sağlam bir direniş sergilermiş.

Times:

Modern çağda hemen hemen neredeyse herhangi bir antlaşma ile karşılaştırıldığında Lozan Antlaşması adalet ve centilmenlik abidesidir. Türkiye'nin meşru haklarını tanımıştır. Hudutlarını güvence altına almış. Türkiye'yi kendi barışını yapması için serbest bırakmıştır. Buna karşın tüm hükümlerin de sonuca ulaşıldığı söylenemez.

Daily Mail:

Lozan Antlaşması tarihi açıdan çok büyük bir öneme sahiptir çünkü Türklerle ilişkilerimizde yeni bir sayfanın açılışını sembolize etmektedir ve 1880'den beri Doğu'da ülkemizin izlemiş olduğu akıl almaz politikayı sonlandırmıştır. Türkleri eşitimiz ve dostumuz olarak görüyoruz. Türkiye ile dostane birlikteliğimize dayanan eski geleneksel politikamıza geri dönüyoruz.

Liberal bir gazete olan Westminister Gazettte Türklerin bir bakıma Türklerin durumu fırsata çevirmesinden memnun olmuş çünkü artık pratik olarak istedikleri her şeyi elde etmişlerdi ve artık onlar için verilen tavizlere uygun hareket etmek düşerdi.

Dahası yine bu gazeteye göre; Türkiye eski müttefiki Bulgaristan'a, Ege üzerinde hakkı olan bir liman bahşederek bonkör davranabilecektir.

Daily Chronicle Lyold George'nin sözlerini daha da açarak bu barışın İngiltere için imzalanan en aşağılayıcı bir anlaşma olduğunu vurgulamıştır. Ve bunu bir taviz vermek olarak addeden muhafazakâr hükümete saldırmıştır.

M. Lloyd George'un basın organına göre Türkler diplomasiyle dört yıl uzun süren savaşta Britanya'nın ellerinden aldığı neredeyse her şeye geri kazanmışlardır. İngilizler için acı ama gerçektir. Çok kısa süredir iktidarda olan Filistin, Mısır, Mezopotamya ve Gelibolu'da elde edilen zaferlerin meyvelerini çürümeye bırakan muhafazakâr hükümetin dış politikası adına silinemez bir lekedir. Zira gerçek anlamda hiçbir güç karşılarına çıkmamıştı.

Her ne kadar muhafazakâr eğilimde olsa da her zaman gözle görülür ölçüde Türkleri sevmediğini gösteren Daily Telegraph Türk milliyetçiliğinin doğuşunun ve bunun etkilerinin kendilerinde yarattığı endişeyi saklayamamışlardır. Özellikle Türkiye'de süregelen tehlikeli bir yabancı düşmanlığından korkmaktadırlar. Ama şunu da ifade etmiştir ki Türkiye hayatta kalması gerekiyorsa elde etmiş olduğu bağımsızlığın, milliyetçilerin iktidarda olduğundan beri olayların işleyişine yön veren bir zihniyetten daha farklı bir anlayış içerisinde pratiğe dökülmesi gerekecek.

Şunu da söylemek gerekir ki Lozan Antlaşmasının imzalanması Müslüman Hintliler arasında büyük bir sevince neden olmuştur. Kenya'ya ilişkin Sömürge Şubesinin kararının Hindistan üzerinde ciddi sonuçlara gebe olup olmayacağı tartışılırken Lozan Antlaşması'nın imzalanması Hintliler nezdinde önemli bir olay olmuştur. Hindistan kral yardımcısı Lord Reading dün Londra yönetimine telgraf

çekerek Hint Müslümanları arasındaki derin mutluluğun Yakın-Doğu'da sağlanan barışa ve Lozan'da imzalanan antlaşmanın haberinden ötürü olduğunu söylemiştir.

"İngiltere'de Kamuoyu" Le Temps, 26 Temmuz 1923, s. 2.

"Yakın Doğu'daki Gelişmeler"

Muharrem Kararnameleri ile Osmanlı Devleti ülke üzerindeki ekonomik bağımsızlığını resmen kaybetmişti ve maliyenin kontrolü borç sahipleri üzerinden yabancı devletlerin kontrolüne geçmişti. Lozan'daki Türk heyeti Muharrem Kararnamelerinin esaslarına bağlı kalacağını belirtse de, görüşmelerin son safhasında meseleyi oldubittiye getirerek bu kararından vazgeçmiştir. Türkiye'nin bu kararı İtilaf Devletlerini çok zor durumda bırakmıştır. Zira tahvil sahipleri sadece devlet kurumları değil aynı zamanda bireyledir.

The Ottoman Empire had lost its financial independence because of the Decree of Muharrem and after that, it was the foreign states which took control of the finance. Even if Turkish delegates admitted that they would be loyal to the Decree of Muharrem, they went back on their decision in last minute. This new decision of Turkey put the Entente Powers in real difficult position because not only the states but also the individuals are debtholders.

Osmanlı Borcu Meselesi

İşte, mali komitenin son oturumda alınan kararın metni ve bu kararlar Ankara Hükümeti ile Türk borç hamillerinin temsilcileri arasında ileride yapılacak müzakerelerin temelini oluşturacaktır:

Uzlaşmacı bir ortamda İngiliz, Fransız ve İtalyan heyetleri barış antlaşmasının hükümleri yerine Türkiye'nin mali yükümlülüklerini hatırlatan Türk heyetinin açıklamasını kabul etmişlerdi. Bu yükümlülükler Muharrem Kararnamesinden ve 14 Ekim 1903 ve 4 Mayıs 1911 yılı çıkarılmış ek kanun hükmünde kararnamelerden doğmaktadır. Ayrıca, Osmanlı yönetimi tarafından zamanında alınan peşinatlar ve borçlara ilişkin tüm anlaşmalar ve sözleşmelerin hükümleri özellikle Osmanlı kamu borcunun bölüşümü kapsamında Türkiye ile İtilaf Devletleri arasında yapılan barış antlaşması tarafından değiştirilmemiştir.

Sonuç olarak İngiliz, Fransız ve İtalyan Heyetleri, Türk Heyetinin kendilerine 4 Şubat 1923'te ilettiği açıklamanın metnine onay vermişlerdir. O tarihten itibaren Türk Heyeti kararından geri dönerek bu açıklamaya Türk hükümetinin borç sahipleri karşısında olan yükümlülüklerine değişiklik getirme amacıyla çekince koymak istemişlerdir.

Fransız, İngiliz ve İtalyan delegasyonları Türk delegasyonuna özel hukukta olduğu gibi kamu hukukunda da anlaşmanın gözetilmesi gerektiğini hatırlatmaktadırlar. Devletlerin güveni için tartışılmaz olduğu kadar uluslararası ilişkilerin güvenliği için temel bir ilke teşkil etmektedir.

Bu şartlar altında İngiliz, Fransız ve İtalyan hükümetleri, Muharrem Kararnamesi ve buna ilişkin kanun hükmünde kararnamelerde aynı zamanda Osmanlı yönetiminin zamanında aldığı peşinatlara ve borçlara ilişkin anlaşmalar ve sözleşmelerde yer alan hükümlere bağlılıklarını açıklamışlardır. Yukarıda

yer alan anlaşmaların hükümleri, taraflar arasında ortak bir anlaşmayla değiştirilmediği müddetçe İtilaf Devletleri hükümlere bağlı olacaklardır.

İngiliz, Fransız ve İtalyan Hükümetleri bu kapsamda şu anda Türkiye'de yaşayan vatandaşların çıkarları ve haklarını koruma anlamında uygun bulacakları her türlü yolu ve yönteme başvurma haklarını ellerinde bulundurmakladırlar.

Yunanlılar ve Türkler Barışı Kutluyor

İstanbul, büyük bir sevinçle barışın imzalanmasını kutlamıştır. Hiçbir kazaya mahal verecek bir hadise gözlenmemiştir.

Cumartesi gelmesi beklenen İsmet Paşa'yı karşılamak için büyük hazırlıklar yapılmıştır.

Camilerde savaşta hayatını kaybedenlerin anısına dualar edilmiştir.

Yahudi, Ermeni ve Ortodoks cemaatleri şefleri barış vesilesiyle kamusal alanda dualar edilmesine karar vermişlerdir.

İstanbul'da yaşayan Ermeniler barış vesilesiyle TBMM Başkanı Rauf Bey ve Mareşal Mustafa Kemal Paşa'ya tebrik mesajı iletmişlerdir.

Atina'da perşembe günü barışı kutlamak için Te Deum marşı söylenecek aynı zamanda Anadolu'da hayatını kaybedenler saygıyla anılacak.

İki sınıf Yunan taburu pazartesi demobilize olacaktır ve diğerleri ise kademeli biçimde olacaktır.

"Yakın Doğu'daki Gelişmeler", Le Temps, 27 Temmuz 1923, s.1.

"Yakın Doğu'daki Gelişmeler"

Anadolu'da üç yıl boyunca Türklerle girişilen savaş bağlamında bakılacak olursa, barışa en çok ihtiyacı olan taraf Yunanistan ve özellikle de Venizelos Hükümeti olmuştur. Zira, Yunanlılar Küçük Asya'da büyük bir yenilgi almışlar ve Anadolu'daki emellerine ulaşamamışlardı.

In the context of war given against Turks during three years, Greece, especially Venizelos Administration is the most willing to peace because the Greeks had received great defeat from Turks in Asia-Minor and had missed the opportunity to grasp their aims in Anatolia.

Yunanistan M. Venizelos'u Tebrik Ediyor

Atina:

Kral, Venizelos'a barış müzakerelerine binaen gerçekleştirmiş olduğu hizmetlerden ötürü hem millet adına hem de kendisi adına teşekkür etmiştir. Yunan Dışişleri Bakanı M. Alexandris, M. Venizelos'a hükümetin müteşekkir olduğunu ifade eden bir telgraf yollamıştır. Dışişleri Bakanı M. Alexandris ve

Lozan Yunanistan ikinci delegesi M. Caclamanos Kral I. George'un talimatı üzerine büyük haç rozeti elde etmişlerdir.

Ankara Büyük Millet Meclisinde Yeni Dönem

Ankara:

Dahiliye Nazırı acil olarak hemen yeni vekilleri Ankara'ya toplanmaya çağırmıştır.

TBMM'nin yeni dönemi yakında başlayacak. Türk Heyetinin Lozan'dan gelmesi bekleniyor

Hint Müslümanları ve Lozan Barışı

Lozan Barış Antlaşmasının ardından Hindistan yasama Meclisindeki 25 Müslüman üye Delhi'deki genel valiyi ziyaret etmiştir. Memnun edici bir çözümün bulunması için orta koyduğu çabalarından ötürü kabinesindeki bakanlara ve kendisine teşekkür etmişlerdir.

"Yakın Doğu'daki Gelişmeler", Le Temps, 28 Temmuz 1923, s.2.

"Türkiye ve Amerikalılar"

Türkiye yeni dönemde ekonomik kalkınmasını gerçekleştirmek için Amerika'ya yakınlaşmıştır.	Turkey got closer to US to achieve its economic development.

M. Arthur Chester'ın belli bir sayıda mühendisle birlikte Türkiye adına "Akcham" ismindeki projeyi uygulamaya sokmak amacıyla yola koyulduklarını duyuran İstanbul'daki bir haber ışığında M. Chester'ın mevcut sözleşmeye göre bu işe burnunu sokmaya hiçbir şekilde hakkının olmadığını belirtmektedir. Türk gazetesinin haberine göre Turkish American Development Company adına yapılan anlaşma M. Kennedy tarafından imzalanmıştı.

Bu koşullar altında bu meşhur projenin gerçekleşmesini ele alan pazarlıkların durumu için bir şey söylemek çok zor. Aslına bakılacak olursa üç ay önce M. Chester ile M. Kennedy arasında bir sürtüşme meydana gelmişti. Halbuki, İstanbul'da halen İstanbul'da bulunmalarına karşın her ikisi de söz konusu çalışmaların hayata geçirilmesine öncülük etmek üzere şirketleri tarafından resmi olarak görevlendirildiklerini iddia etmişlerdir. Fakat şimdi ise bu saatte hangisinin görevlendirilip görevlendirilmediği bilinmiyor. Ayrıca aralarından hangisinin Turkish Development Company tarafından tam yetkiyle donatıldığını bilmiyoruz.

Öte yandan M. Kennedy ile Milli Hükümet Ekonomi Bakanı arasında tarım makinalarının tedarikine ilişkin yapılan anlaşma aynı şekilde başka bir anlaşmazlığa sebep olmuştur. Bu anlaşmanın maddelerine göre M. Kennedy anlaşmanın imzalandıktan itibaren üç ay içerisinde Türk limanlarına

belli sayıda makina çıkarmaktan sorumluydu. Ancak belirtilen tarihte teslimat gerçekleşmediğinde dolayı Hükümet anlaşmayı iptal etmek istemiştir. Ancak yine de M. Kennedy'in sunduğu gerekçelerden sonra Ankara makamları sözleşmesinin geçerliliği için Amerikalı iş adamına yeni bir süre tanıyarak tartışmayı bitirmiştir. Bu konu hakkında Tanin gazetesi "Papaz Kennedy" şeklinde attığı başlık ile şu zaman zarfında Maliye Bakanlığı tarafından bizzat M. Kennedy'in kendisine ve aynı zamanda bu tarım tedariki işiyle ilgilenen diğer şahıslara artan bir şekilde verilen randevulara hükümetin dikkatini çekmektedir.

Son beklenmedik kazaların yol açtığı dedikodularla ilgili olarak New-York Ticaret Odası Başkanı M. Bosch tarafından Vatan gazetesine yakın zaman verilen demeçlere dikkat etmek gerekir. Bu arada kendisi de birkaç günden beri İstanbul'dadır:

"Çok sayıda Amerikalı imtiyaz elde etmek amacıyla Türkiye ve Rusya'da girişimlerde bulunmaktadır. Fakat bu Amerikalılar maceracı olmasalar bile tecrübeli iş adamları arasında yer alamadıklarından dolayı ABD'de hiçbir ilgi görmemektedirler. Ayrıca tecrübesiz olanlar da hayalperestler kadar yararsızdır. Amerika'da imkânsız olmamakla birlikte ciddi bir yatırımcıyı yurtdışındaki şirketlere sermayesini yatırması için getirmek çok zordur. Bu tarz işlerle bu yüzden küçük sermayedarlar ilgilenmektedir. Amerikalı büyük sermaye sahiplerinin yurt dışıyla çok az ilgilendiğini bir kez daha tekrar ediyorum."

Doların birkaç aydan beri zorla sokulmaya çalışıldığı Türkiye'de New York Ticaret Odası Başkanının açık yüreklilikle verdiği demeçler Türkiye'de hararetli bir biçimde yorumlanacak.

"Yakın Doğu'daki Gelişmeler", Le Temps, 28 Temmuz 1923, s.2.

"Müslümanlar ve Lozan Antlaşması"

Bu haber İngiltere'nin, yeni Türkiye ile olan ticari ilişkilerini, sömürgesi olan Hindistan Müslümanları üzerinden şekillendirme girişimi olarak yorumlanabilir.

It is possible that England tries to give a shape to commercial relations with new Turkish Government through Muslims in India which is a colony of Britih Empire.

Gazeteler, Hindistan Müslümanlarının Dini Lideri Ağa Han tarafından Asya, Afrika'da Büyük Britanya'nın himayesinde olan ve Mısır, Hindistan'daki tüm Müslümanlara hitaben iletilen önemli bildiriyi yayınlamaktadırlar. Lozan'da ortaya çıkan bu bildiri Britanya İmparatorluğundaki Müslümanları, İngiltere ve Türkiye arasındaki ticari ve siyasi ilişkilerin barışçıl bir şekilde tesis edilmesine engel olmamalarına davet etmektedir.

"Müslümanlar ve Lozan Antlaşması", Le Temps, 29 Temmuz 1923, s. 2.

IRAK / IRAQ

Çeviren / Translated by:
Güler ÖMERUSTAOĞLU[1], Hanne ÇELİK[2]

- The Baghdad Times -

"Yeni Halife İle Röportaj"

Yeni halife ile röportaj: Son gelişmelerden memnuniyetini dile getiren yeni Halife yardım talep eden bir beyanname yayınladı.

Interview with the new Caliph: New Caliph expressed his gratification about recent developments and issued a proclamation for further assistance.

Siyasete Dahil Olmayacak

Londra, 26 Kasım.

İstanbul'da[1] Morning Post muhabirine verdiği röportajda Türklerin istikamet ve yönetiminin siyasi maharete sahip fevkalade insanların elinde olmasından duyduğu memnuniyeti ifade eden yeni Halife Mudanya'da galip gelen o müşterek uzlaşmacı ruha derinden bir hayranlık duyduğunu, Lozan Konferansı'nın da aynı ruh ve başarıyla nihayete varacağına dair hem bir umut hem de bir inanç beslediğini dile getirdi.

Hilafet'in konumundaki yenilikler hususunda Hazretleri[2], her ne kadar kendileri artık siyasete müdahil olmayacak olsa da İslam'ın ruhani lideri olarak nasihat ve görüşlerinin ulusun liderleri tarafından her zaman dikkate alınacağını söyledi. Gayesinin dünyanın her yerinde İslam alemini abad etmek olduğunu ifadelerine ekledi.

Halife son zamanlarda yaşanan sıkıntılarda dünya Müslümanlarının gösterdiği muavenetten ötürü minnettarlığını dile getirerek entelektüel camiadan yardımlarını talep eden bir beyanname yayınladı. Hayalinin dünyada barışın hüküm sürdüğünü görmek olduğunu belirtti.

Paris, 28 Kasım.

İstanbul'dan gelen haberler Rafet Paşa ve İtilaf kumandanları arasındaki görüşmelerde yeni Türk hükumetinin İtilaf Devletleri'nin askeri birlikleriyle ilişkilerindeki sorunların anlaşma ile sonuçlandırıldığını söylüyor.

1 Metnin tamamında orijinal ifade ''Constantinople'' şeklindedir. İstanbul tabiri çevirenin tercihidir.
2 ''His Highness''

[1]Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
E-mail: guleromerustaoglu@gmail.com, ORCID: 0009-0003-1383-432X
[2]Lisans Öğrencisi, Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü, İstanbul, Türkiye. E-mail: hannecelik02@gmail.com,
ORCID: 0009-0006-9831-0462

Geçtiğimiz birkaç hafta içinde yüz elli binden fazla insanın İstanbul'dan ayrıldığı tahmin ediliyor.

Amerika ve Türkiye

Münferit Bir Antlaşma Öngörülüyor

Washington, 28 Kasım.

Amerika'nın imza yetkisine haiz olmadığı kararının neredeyse kesinleşmesinin ardından Lozan'da imzalanması muhtemel antlaşmalara dâhil olmasının başka bir yolu olmadığı belirtildi. Birleşik Devletler'in Türkiye ile arasında ayrı bir antlaşma gerçekleştirmek niyetinde olduğu düşünülüyor.

"Yeni Halife İle Röportaj (New Caliph Interviewed)", The Baghdad Times, 30 Kasım 1922

"Amerikalılar Lozan'da"

Child'ın açıklamalarının yarattığı spekülatif atmosferin aksine Amerikan ve İngiliz hükumetleri arasında açık kapı politikası üzerine bir ittifak mevcut, Türkiye'nin Meriç Nehri boyunca Avrupa sınırının belirlenmesinde alınan ilerlemenin ardından Rusya Delegasyonu Lozan'a doğru yola çıkıyor.

In contrast to the speculative atmosphere Mr. Child's recent statement created, American and British governments have complete accord regarding open door policy, Russian delegation on the road to Lausanne after progress made on settlement of borders Turkey's Europion frontiers along the Maritza.

Ortadoğu'da Açık Kapı Politikası

Lozan, 27 Kasım.

Amerikan kaynaklarından alınan bilgilere göre Child'ın dünkü açıklamaları Birleşik Devletlerin gelenek halini almış *açık kapı* politikasının yalnızca bir göstergesiydi. Herhangi bir art niyet taşımayan açıklamalar Amerika'nın Avrupa'daki çıkarlarına yönelik yeni bir hamleyi yansıtmıyor. Child'ın gelişmeleri konferansın bu henüz erken ve tarafsız aşamasında 'yerinde' olarak değerlendirmesi bazı taraflarca şaşırtıcı olmanın yanı sıra konunun petrolle alakasız olduğu hususunda gereğinden fazla *ısrarcı* bulundu.

The Paris Journal'ın Lozan muhabiri Child'ın ifadelerinin başta Britanya delegasyonu olmak üzere tüm konferansın gündemine bomba gibi düştüğünü yazarken Türklerin 'çok fazla insana verdiği çok fazla sözün' ardından bir orta yol bulmakta zorlandıklarını, dolayısıyla bu son durumdan memnun olduklarını belirtti. The Figaro muhabiri ise açıklamanın yalnızca San Remo'yu değil Franko-Kemalist ittifakı da amaçladığı görüşünde.

İngiliz-Amerikan İttifakı

Amerikan gözlemcinin 25 Kasım'da Lozan'da verdiği demecin yarattığı spekülatif havada Britanya delegasyonunun Birleşik Devletler'in açıklamasını hoş karşıladığını ve iki hükumetin -çıkarları

konusunda tam bir uzlaşmanın hakim olduğu Yakın Doğu'da- uygulanacak bir 'açık kapı' politikası hakkında fikir ayrılığı yaşamadığını yazması için Marquess Curzon'un Daily Mail muhabirine yetki vermiş olması dikkate değer.

Sayın Child'ın açıklamaları Marquess Curzon'a önceden iletilmemiş olsa da açıklamanın Britanya cephesinden yüksek bir otoriteye dayanarak yapılmış olması Britanya ve Amerika'nın açık kapı politikası üzerinde tam bir fikir birliği içerisinde olduğunu gösteriyor. Bunun aksini iddia eden her söylem ancak düşmanca bir propagandanın mahsulü olabilir.

Haftanın Gelişmeleri

Konferansın bu haftaki çalışmalarının başlıca özeti Türkiye'nin Meriç Nehri boyunca Avrupa sınırlarını belirlemek, Batı Trakya'yı Yunanistan'a bırakmak, bir tarafında Türkiye diğer tarafında Yunanistan ve Bulgaristan olmak üzere silahtan arındırılmış tampon bir bölge oluşturmak şeklindedir.

Ek olarak Bulgaristan için Dedeağaç veya muhitinden Ege'ye bir koridor açılmasıyla 1919 Neuilly Antlaşması dolaylı olarak gerçekleştirilmiş oldu. Konferansın başarmakta şansının yaver gittiği son gelişmeler bunlardan ibarettir. Trakya'nın Türk tarafının Asya sınırları da gözden geçirildikten sonra tüm gözler Rusya delegasyonunu Lozan'a doğru *yola çıkaran* Boğazlar meselesine çevrilecektir. Türkiye'nin Avrupa'ya dönüşü Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya'dan oluşan Balkan bloğunu yeniden bir araya getirdi. Bulgaristan Yunanistan'ın Dedeağaç'tan çekilmeye olan muhalefeti sebebiyle bloka katılmayı reddederken, Türkiye'nin Bulgaristan'la kurulabilecek bir ittifak için bedel ödemeye hazır olduğu görülüyor.

Rusların Bakış Açısı

M. Rakovsky dün Lozan temsilcisi Le Molin'e verdiği röportaj sırasında Rusya'nın özellikle davet edildiği Boğazlar meselesinin görüşmelerinde yer almak niyetinde olduğunu belirtti. Boğazlar hususunda Rusya savaş gemileri hariç tüm deniz araçlarını Karadeniz ile Akdeniz arasında serbest geçiş hakkına sahip olması taraftarıdır. Delegasyon Boğazların Britanya donanmasının yerine sınır devletlerinin kontrolü altında olmasını tercih ediyor ve de Boğazlar'da gerçek manada bir özgürlüğün ancak Türklere bırakılmasıyla sağlanabileceğini savunuyor.

İsmet Paşa bugünkü konuşmasında Yunanlıların sebep oldukları yıkımı telafi etmelerine yönelik talebini yineledi. Paşa İmparatorluk'tan ayrılan ülkelerin Osmanlı'ya olan borçlarını ödemekle yükümlü olduklarını, bu doğrultuda geçmişteki mesuliyetlerinin geçerliliğinin sürmesi gerektiğini ifade etti.

"Amerikalılar Lozan'da (The Americans At Lausanne)" The Baghdad Times, 30 Kasım 1922

"Türkiye'den Şantaj"

Türklerin mültecilere pasaport şartı koşmakta ısrarcı olması tartışmalara sebep oldu, Boğazlar Meselesi Konferans'ta tartışıldı.

Turkey's insistence on refugees' obtanining passports caused controversy. Straits are discussed at the Conferance.

Mültecilere Britanya Himayesi – Vukuat Çıkmadı

Boğazlar Lozan'da Tartışıldı

İstanbul, 8 Aralık.

Mülteci sorununda Türkiye'nin teklifi mültecilerin pasaport temininde ısrarcı olmak oldu. Pasaport ise -şantaja varacak şekilde- ancak 100 lira askeri muafiyet vergisi ve diğer harçların ödenmesi koşuluyla elde edilebiliyor.

Britanya'nın gümrüklere el koymaya yönelik girişimi Milliyetçi Parti'de karışıklık yarattı. Çok sayıda silahlı sivil polis alanda toplandı ancak şu ana kadar bir vukuat çıkmadı.

Rafet Paşa ve İtilaf generalleri bugün gerçekleştirilen dört saatlik basına kapalı toplantıda gemilerin sevkiyatına[3] gece yarısına kadar izin verilmesi hususunda geçici olarak anlaştılar. Ancak sevkiyatın nasıl yapılacağı Türklerin İtilaf devletlerinin müdahale hakkını görmezden gelme inadı sebebiyle henüz belirlenemedi.

Lozan'dan Haberler

Konferansın bugünkü oturumunda yıllardır süren Boğazlar sorununu çözüme kavuşturmak için yoğun çaba sarf edildi. Lord Curzon ile M. Chicherin'in arasında yaşanan söz düellosu oldukça dikkat çekiciydi. Lord Curzon İtilaf devletleri adına oldukça uzun ve etkileyici bir konuşma yaptı. Türkiye'nin Boğazlardaki kontrolsüz vesayetinin ve Rusya'nın Karadeniz'de sınırsız hâkimiyetinin bir bedeli olacağından, dünya güçlerinin ve küçük devletlerin karşılaşması muhtemel olan tehlikelerden ayrıntılı bir şekilde bahsetti.

Sayın Child ise Karadeniz'de özgürlüğün ancak silahsızlandırmayla mümkün olabileceği ve güvenin kimin vesayetinde olursa olsun güce değil uzlaşmaya dayalı olması gerektiği görüşündeydi.

Amerikan siyasetinin ticaret yollarında hem barış hem de savaş durumlarında tarafsız gemilerin serbest geçişini kapsayacak şekilde genişletilmiş bir serbestiyetten yana olduğunu da ifadelerine ekleyen Child: ''Karadeniz'e sınırı olan ülkeleri dünya ticaretinden alıkoyacak hiçbir hamlede bulunulmamalı ve sivil ticaret savaş dönemlerinde kesintiye uğramamalı. Birleşik Devletler tüm serbest sularda serbest dolaşım arzusunda. Amerikan savaş gemileri barışçıl faaliyetlerini Amerikan vatandaşlarının ve gemilerinin ulaştığı her noktada sürdürebilmedikçe de tatmin olmayacak.''

3 Metinde yer alan orijinal kelime: 'embarkation'. *(çevirenin notu)*

İsmet Paşa sunulan teklifleri değerlendirmek için süre istedi.

Ardından M. Chicherin araya girdi. Rusya'nın silahsızlandırma talebinden bulunduğunu ancak Britanya'nın sürekli bir tehdit ile karşılık verdiğini belirtti ve uluslararası kontrolün Boğazları tümüyle Türkiye'ye bırakmaktan çok daha tehlikeli olduğu konusunda ısrar etti.

Lord Curzon müdahil olarak Rusya'nın barışçıl hedeflerinden söz ettiğini işitmekten memnuniyet duyduğu cevabını verdi.

Sonrasında Lord Curzon İtilaf Ordusuyla donanma komutanlarının gerçekleştireceği toplantının diğer delegasyonların da yararına olacak bilgiler sağlayacağını söylediği esnada M. Chicherin hararetli bir müdahalede bulundu; Lord Curzon nezaketle karşıladı ve toplantı olaysız sona erdi.

"Türkiye'den Şantaj (Blackmail In Turkey')", The Baghdad Times, 9 Aralık 1922

"Zırhlılar Boğaz'da"

Türk delegasyonu Rum Patrikhanesine yönelik tutumunu değiştirdi, Taraflar arasında nüfus mübadelesinin gerçekleştirilmesinde karar kılındı.

Turkish delegation changed their attitude toward the Greek Patriarch, An agreement on the exchange of populations is reached betweeen two governments.

Lozan'da Türk Tavizi – İsmet Paşa'nın Yeni Planı

Londra, 11 Ocak.

The EMPEROR OF INDIA ve şu anda Malta'da küçük bir tamir gören *MARLBORUGH* haricindeki tüm Akdeniz zırhlı donanması Atlantik Filosundan *the Malaya* ve *REVENGE* ile birlikte Türk sularında teksif edecek.

Ankara'dan alınan bir haber Gandi'nin meslektaşı sayın Vali Han'ın başkanlık ettiği Hindistan Ulusal Delegasyonunun Ankara'ya vardığını ve Lozan'a doğru yola çıkacağını belirtiyor.

Lozan, 10 Ocak.

Nüfus mübadelesi için toplanan komite toplantısında varılan bir önemli sonuç da Türklerin Rum Patrikhanesine yönelik tavrından vazgeçmesi oldu. Patrikhane Ekümenlik[4] yetkilerinden mahrum olmak koşuluyla İstanbul'da[5] varlığını koruyacak. Yerli Rumların İstanbul'da ikametine izin verildi.

4 Metinde yer alan orijinal ifade: 'temporal powers'. *(çevirenin notu)*

5 Metnin tamamında kullanılan orijinal ifade 'Constantinople' şeklindedir. İstanbul tabiri çevirenin tercihidir.

Yerli Türklerin Batı Trakya'da kalmasına izin verildi ancak İstanbul'da kalacak olan Rumlar yalnızca şehre Ekim 1918 tarihinden önce[6] gelmiş olanlar ile sınırlı tutulacak. Lord Curzon Türklerin tutumunu değiştirmiş olmasından duyduğu memnuniyeti dile getirirken delegeler de Konferans'ın şu ana kadarki en tatmin edici toplantısının gerçekleştirildiğini söylediler.

Lord Curzon her ne kadar gönüllü göçü yeğlediklerini ifade etse de mübadele tabii olarak mecburi tutulacak. Öte yandan Türkler zorunlu göçün, Yunanistan'daki dört yüz bin Türk'e karşın, Anadolu ve Batı Trakya'da mevcudu altı yüz bini bulan Rumlar ile sınırlı tutulması yönünde ısrarcı oldu.

İtilaf blokunun ticari ilişkileri ile alakadar olan alt komite toplantısında ''en çok kayrılan ülke kuralı'' belirlendi. Komite ayrıca Türklerin çeşitli anlaşmalar dolayısıyla Almanya'ya tanıdığı tüm imtiyazların diğer 'Güçleri' de kapsayacak şekilde genişletilmesi kararına vardı.

"Zırhlılar Boğaz'da",The Baghdad Times, 13 Ocak 1923

"Türk Basını Fransa'ya Tepkili"

Britanya ile anlaşmaya varmak isteyen Türk tarafında gazeteler Fransa'yı hedef alıyor. Konferansın dağılıp dağılmadığına yönelik belirsizliğin sürmesiyle beraber Lord Curzon'un açıklamaları Britanya Hükumeti' nin müttefiklerini yarı yolda bırakmayacağını ortaya koyuyor. Taraflar birer birer Lozan'dan ayrılırken, Britanya ve Türkiye'nin temel meselelerin tamamında anlaşmaya varmış olması imzaların yakın zamanda atılacağı beklentisini oluşturdu.

On Turkish side who willing to sign a seperate treaty with Britain the press turns on France. While it is still uncertain wheather the Conferance has a breakdown or not, Lord Curzon in the course of an interview pointed out that the Britain government will not leave Allies in the lurch. As delegations leaves from Lausanne, the fact that Britain and Turkey had an agreement on all importand issues created an expectation that the traety will be signed soon.

İngiltere ile Anlaşmazlık Yok: Fransızlar Bizi Aldattı

Britanya' ya Barış Teklifi

Aşırıcıların Ankara'da Üstünlüğü Ele Geçirecekleri Tahmin Ediliyor

Lozan'da yaşanan sorunlardan doğan durum hala muğlak. Londra'ya dönen Lord Curzon Konferans'ın başarısızlığa uğramadığı, antlaşmanın imzalanacağı görüşünde.

Satır arasına bakıldığında Britanya'nın İsmet Paşa'nın gerçekleştirmekte bir hayli istekli olduğu ayrı barış tekliflerine kulak vermesi halinde kendi lehine karlı çıkacağı birçok şartı kolayca elde edebileceği açıkça ortada.

Konferans'ın akıbetine dair herhangi bir resmi açıklamada bulunulmadı. M. Poincare'in 11 saatin ardından kendini Britanya'nın yanında konumlandırmasına Türklerin Fransa'nın aldığı rol hakkında saldırgan ifadelerinin sebep olduğuna şüphe yok.

6 Gazetenin asıl nüshasında haber yanlış verilerek 'sonra' kelimesi kullanılmış. *ç.n.*

Britanya İsmet Paşa tarafından sunulan tüm makul teklifleri dinlemeye açık, ancak Türklerin öncelikle iyi niyetlerinin somut delillerle ispatlaması bekleniyor.

İstanbul[7] basınının Britanya'ya yönelik tutumunda tümüyle bir tersine dönüş kendini gösterdi. Gazeteler şimdi Lozan'daki dağılmanın tüm suçunu Fransa'nın üstüne atıyor ve Britanya ile barışın pratikte sağlandığını ilan ediyor.

Bir gazetede ''Bizim Britanya ile bir anlaşmazlığımız yok, bizi Fransızlar aldattı. Onların dostane söylemlerinin yerini şimdi bizi bağımlı kılacak mali şartları dayatma çabası aldı'' ifadeleri yer aldı.

Anlaşılan o ki basın, kamu borçları ve verilmesi muhtemel imtiyazlara yönelik maddeleri Lozan'daki anlaşmazlığın temel sebeplerinden biri olarak görüyor. Hepsi açıkça Britanya'nın müttefiklerini yarı yolda bırakacağını umut ediyor.

Amerikalı kaynaklardan alınan bilgiler Ankara'da aşırıcıların üstünlüğü ele geçirmeye başladığı yönünde. Bu durumun İsmet Paşanın nihai imzayı atmadan önce Ankara'yı ziyaret etmek istemesini açıkladığı düşünülüyor.

Londra, 6 Şubat.

Reuter'in Fransız bir kaynaktan öğrendiğine göre Quai d'Orsay (Fransa Dışişleri Bakanlığı), Türk heyetinin Pazar günü reddedilen maddeleri kabul ettiğinin ve Fransız hükumetinin İsmet Paşa Lozan'dan ayrılmadan bir çözüm önerisinde bulunduğunun bilgisini Dış İşleri'ne verdi. Türklerin Britanya'ya ayrı bir barış antlaşması teklifinde bulunduğuna dair rapor da aynı kaynak tarafından doğrulandı.

Fransız yetkililerinden edinilen bilgilere göre Britanya Hükumeti İsmet Paşa'nın sunacağı tüm makul teklifleri ciddiyetle ve layıkıyla karşılamaya hazır. Ancak Paris'in ekonomik maddeleri antlaşmadan çıkarma önerisini kabul etmeyecek ve de Türkler iyi niyetlerini somut olarak ispatlamadıkça müzakerelere devam etmeyi reddetmeleri muhtemel görünüyor.

M. Poincare Britanya'nın kararlarının yanında yerini aldı. Akabinde İsmet Paşa'ya imzalanmak için hazırlanan nihai maddeleri belirlemeye davet eden bir telgraf gönderdi. Türk delegasyonunun bugün daha az uzlaşmacı davrandığı, bu yüzden de İsmet Paşa'nın hükumetine danışmak üzere Ankara'ya yola çıkmasının imkânsız olmadığı bildirildi.

Buradaki diplomasi çevrelerinde Lozan'ın dağılmasındaki temel sebeplerden birinin yalnızca İsmet Paşa ve Bolşevik yanlısı Rıza Nur arasındaki rekabet olmadığı, Avrupa'yı tanımayan yeni Türk liderleri ile iyiden iyiye Avrupalı olan Türk diplomatları arasındaki güvensizlik ve kıskançlığın da sebeplerden biri olduğuna dair güçlü bir inanç mevcut.

Gazeteler Türklerin İtilaf blokunun arasını açmak için büyük çaba sarf ettiği konusunda hemfikir. İtilafların karşılaştığı güçlüklerin henüz bitmediğini ve bu çabaların antlaşmanın onaylanması ve çıkarlar doğrultusunda uygulanabilmesi için gerekli olduğunu vurguluyorlar.

7 Metnin tamamında kullanılan orijinal ifade 'Constantinople' şeklindedir. İstanbul tabiri çevirenin tercihidir.

Konferansın bütünüyle dağıldığı yahut yalnızca sekteye uğradığı konusunda belirsizlik sürüyor. Mudanya Ateşkesi'nin akıbetinin de bu duruma bağlı olduğu ifade edildi. M. Venizelos'un Reuter temsilcisine yaptığı açıklamalar müzakerelere ara verildiği ve daha sonra sürdürülmesinin mümkün olduğu görüşüne daha yakın. M. Venizelos şu anda Paris'e dönüyor. M Bompard ise Paris'e yola çıkmadan önce ''Henüz her şey bitmedi.'' mesajını verdi.

Ermeni delegasyonu İtilaf grubuna Dünya Güçlerinin milli Ermenistan topraklarını yaratma idealini açıkça terk etmiş olmasından duydukları acıyı dile getirerek onlardan Ermeni halkının kaderini belirleyerek mutlak adaleti temin etmeleri talebini ve aksi halde Yakın Doğu'da barışın güvence altına alınamayacağını iletti.

Ankara Hükumetinin İstanbul temsilcisi bundan böyle bin tonun üzerinde olan hiçbir savaş gemisinin İzmir limanında bulunmasına izin verilmeyeceği ve tüm gemilerin 7 Şubat geceyarısına kadar limandan ayrılması gerektiği açıklamasında bulundu.

İtilaf Donanması amiralleri sabah saatlerinde durumu değerlendirdi. Amiral Nicholson'ın bulunduğu CRACOA kruvazörü İzmir'e çağrıldı. İstanbul'daki İtilaf yüksek yetkilileri/komiserleri Ankara'yı kınadı. Atılan bu adımın sebebi bilinmemekle beraber her ihtimale karşı hazırlıklı olunacağına inanılıyor.

"Türk Basını Fransa'ya Tepkili (Turkish Press Turn On France)", The Baghdad Times, 9 Şubat 1923, s.3.

"Gündemdekiler"

Hanedan mensuplarının petrol arazileri üzerindeki hak iddialarının Konferans'ta dile getirilmesinin finanse edildiği belirtiliyor.

It is stated that princes and princesses' claims on oilfields are financed to be represented at the Conferance.

Newyork'tan gelen haberler 22 Türk hanedan mensubunun Mezopotamya'da değerinin 200 milyon avroyu bulduğu tahmin edilen petrol arazileri üzerindeki hak taleplerini savunmayı kendine amaç edinen -daha önceki sayımızda yazdığımız gibi- Mr. Irvin Untermeyer'in Lozan'dan ayrılışı hakkında ilginç detaylar içeriyor. Söz konusu hak iddialarının Konferans'ta dile getirilişinin birtakım Britanya ve Amerikan vatandaşı tarafından finanse edildiği söyleniyor. Newyork Times'a yapılan açıklama şu şekilde;

''Sultan Abdulhamit vefat ettiğinde Anadolu, Trakya, Mezopotamya ve Afrika'da milyonlarca akreyi[8] bulan sulak tarım arazilerini mülk edinmişti. Bunlar onun özel mülkü dahilindeydi. Vergilerini

8 İngiliz arazi ölçü birimi, 1 akre 4047m²'ye tekabül eder. *ç.n.*

dahi her birey gibi Türk Hükumetine ödemişti. Arazilerinin yıllık kira bedeli 1 milyon beş yüz bin avroydu. Onun geniş petrol arazileri tabii ki işlenmemişti. Şu an birçok ülkenin elde etmek için münakaşa ettiği en değerli petrol yatakları onun toprakları dahilindedir. Vefatından sonra varislerinin İstanbul'da[9] topladıkları hariç, kiracılarının hiçbiri kira ücretlerini ödemediler.''

Şu anda Lozan'da bulunan Başkan John Godolphin Bennet, 1918'de bahsi geçen varislerle tüm hak iddialarının onun organize ettiği şirketlere devredilmesinde anlaşmıştı.

"Gündemdekiler (Topics)",The Baghdad Timesi, 1 Ocak 1923

"Lord Curzon Röportaj Verdi"

Bu röportajında Lord Curzon, ilk önce İtilaf dayanışmasına sıkı sıkıya bağlı olduğunu bildirdikten sonra verdikleri son tavizle-Avrupa'daki Türk ordusunun sayısının artırılması-Britanya ile Türkiye arasında esas meselelerde anlaşmaya varıldığını söyledi.

In this interview, Lord Curzon said that after first declaring that she was firmly committed to Entente solidarity, the last concession they made - increasing the number of Turkish army in Europe - had been agreed on the main issues between Britain and Turkey.

Musul: Britanya ve Türkiye Dostane Görüşmeler Gerçekleştirdi.

Tüm Önemli Meseleler Çözüldü

Londra, 7 Şubat.

Londra' ya varan Lord Curzon kabinedeki bakanlara konferansın başarılı olduğunu düşündüğünü, antlaşmanın imzalanacağını söyledi. Lord Curzon İtilaf dayanışmasına sıkı sıkıya bağlı olduğunu nihayet dile getirdi.

Röportaj sırasında Marques Curzon verdiği son taviz ile Britanya ve Türkiye arasındaki tüm esas meselelerde anlaşmaya varıldığını söyledi. Kapitülasyonlar ve mali meseleler ile ilgili şartların daha çok Fransa ve İtalya'nın çıkarlarıyla doğrudan alakalı olması göze çarpıyor. Sunulan maddelerin cömertliğini vurgulayan Lord Curzon anlaşmayla birlikte Türklerin yalnızca siyasi bağımsızlık ve güvence altına alınmış bir egemenliğe değil bir orduya ve güçlerinin zirvesinde oldukları zamanlarda dahi sahip olamadıkları türden bir toprak emniyetine sahip olacaklarını söyledi. Bahsi geçen tavizlerden biri Avrupa'da bulunan Türk Ordusu'nun kapasitesine yönelik kısıtlamaların kaldırılması.

Musul Anlaşması

Lord Curzon, antlaşmanın Musul sorununu Milletler Cemiyeti'ne havale eden maddesini korumakla birlikte, konseyin soruşturma başlatmasına yönelik resmi çağrının Britanya ve Türk Hükumetlerinin statükoyu her iki tarafça sürdürmesi şartına tabi olarak dostane müzakereler gerçekleştirdiğinin ispatı için bir yıl süreyle ertelenmesine izin verdiğini söyledi. Ayrıca Birinci Dünya Savaşı'nın başlarında

9 Metinde kullanılan orijinal ifade ' Constantinople'. İstanbul tabiri çevirenin tercihidir.

Britanya tarafından el konulan iki Türk zırhlısının bedelinin sterlin olarak "Tazminatlar Havuzu/ Fonu''na ödenmesinin kabul edilerek tazminat taleplerinin neredeyse sıfıra indirgendiği iddiasını da kabul etti.

Türkiye yalnızca nezaketle değil, daha önce hiçbir galip devletler topluluğunun bozguna uğramış bir güce göstermediği türden bir cömertlikle karşılandı. Lord Curzon Türkiye'nin onurunu korurken İtilaf Devletleri'nin de başını asla eğdirmeyecek üst düzey kararlılık ve arabuluculukla istikrarlı bir politika izlediğine işaret etti.

Ayrı Antlaşmalar

Diğerlerinin ayrı ayrı antlaşmalar ile çözüme varmayı konuştukları duyulurken kendisinin bu yönde ona gelen teklifleri reddederek bencil bir zafer kazanmaktansa İtilaf Devletleri'nin meseleleri için yan yana savaşmayı tercih ettiğini ifadelerine ekledi.

Lozan'da yaşananlar ile alakalı – Türklerin kapitülasyonları kabul ettiği haberleri gelmeden- Paris gazeteleri Türklerin tutumuna karşı öfkeli. Lozan'ın Fransızların Türklerin dostkuğunun gerçekliğine ve de gerekliliğine olan inancını yok ettiğini ve Türklerin kötü bir diplpmasi örneğiyle milli gayelerini riske attıklarını yazıyorlar.

Türkler atacakları adımlar konusunda hala kararsız ve konferansın geleceği hakkında İtilaf bloğundan resmi bir beyan bekliyorlar. Bu yönde bir açıklama henüz yapılmadı. Fransız delegasyonu bugün Lozan'dan ayrılırken İtalyan heyeti de muhtemelen çarşamba günü yola çıkacak.

Hâkim görüşün Konferans'ın dağılmadığı, yalnızca sekteye uğradığı yönünde olduğu görülüyor. İtilaf bloğu arasında görüşmelerin yeniden başlaması muhtemel. Türklerin Çarşamba günü Lozan'dan ayrılması bekleniyor.

Lord Curzon Röportaj Verdi, The Baghdad Times, 9 Şubat 1923, s.3

AZERBAYCAN / AZERBAIJAN

Çeviren / Translated by:
Fatih Mehmet EŞKİ[1]

- Bakinskiy Roboçiy -

"Lozan Konferansı ve Sovyetler Federasyonu"

İtilaf Devletleri'nin Lozan Antlaşması'nı ikinci bir Sevr'e çevirme niyetine karşın Sovyet Rusya'nın Lozan'da eşit haklara sahip olarak katılmasının Türkiye açısından önemine değiniliyor.

Despite the Allied Powers' intention to turn the Treaty of Lausanne into a second Sevres, the importance for Turkey of Soviet Russia's participation in Lausanne with equal rights is mentioned.

Lozan Barış Konferansı barışçıl bir ortamdan çok uzak bir biçimde cereyan edecek.

Müttefiklerin verdikleri sözleri unutup, Lozan'ı Türkiye'yi parçalayan ve köleleştiren ikinci bir Sevr haline çevirme niyetinde oldukları ayan beyan ortaya çıkmıştır.

Müttefiklerin ortak bir emperyalist cephe olarak pozisyon aldığı böyle bir konferansa Sovyet Federasyonu'nun iştiraki ayrı bir öneme sahiptir.

Sovyetler Federasyonu'nun Lozan Konferansı'na eşit haklara sahip bir üye olarak katılması sadece bizim için değil, Türkiye için de önemlidir.

Ancak, şimdiye kadar Antant (müttefik) devletleri mümkün olan her şekilde müzakerelere katılmamıza karşı çıkıyor.

Gerçi RCFC olarak davet edildi, ancak o sadece boğazlara ait meselelerin müzakerelerine katılacak, yine de Türkiye ile İtilaf devletleri arasında barışın tesisine ait konular bizim katılımımız olmadan görüşülecek ve çözülecek.

Rusça'nın diplomatik diline bu şöyle tercüme edilir:

Katılımımız olmadan gerçekleşecek barış görüşmeleri sırasında, Antant devletleri Türkiye ile, ana ön koşul ve kökleşmiş şart haline gelen boğazlar sorunu (Türk ordusu, sınırlar, yabancıların kontrolü) gibi her mevzuda anlaşmaya varacak.

Türkiye ile 'anlaşma' derken şunu belirtmek gerek ki, Antant devletleri, Türkiye'ye tüm tekliflerini dayatacaklar, yalnızca uluslararası ahlak icabı, bunu bir antlaşma diyerek hüsnü tabir ile yaptıracaklar.

Şu veya bu şekilde boğazların serbestliği tartışması başlayacak, boğazlarla sıkı sıkıya bağlı bütün ön sorunlar çözülecek ve bir oldu bitti ile karşı karşıya kalacağız.

[1]Dr. Öğr. Üyesi. Bayburt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü, Bayburt, Türkiye.
E-mail: fatiheski@bayburt.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1349-4236

Alınan kararları değiştirmek muhal olacak ve ileriki müzakereler için değişmez bir temel olarak kalacak ve bize düşen ise, şu veya bu mantıki çıkarım yapmak olacaktır.

Bu koşullar altında, gayet açıktır ki, Sovyet Federasyonu'nu boğazlara ait meseleleri müzakere etmeye celp etmiyorlar bilakis uzak tutuyorlar.

Herkesçe anlaşılıyor ki, RFCF olanca gücüyle böyle bir diplomatik oyuna karşıdır ve tüm Orta Doğu meselelerine iştirak etmeyi talep etmektedir.

Şimdiye kadar bu talebe bir cevap verilmedi ama her halükârda Antant Devletleri şu veya bu bahaneyle talebimizi reddederse, Lozan Konferansı sonuçsuz kalacaktır.

Kararları havada ve anlaşma boş bir deklarasyon olarak kalacak ve Lozan'da ikmal edilmemiş meselenin ikmali için tekrar ve tekrar toplanmaları gerekecek.

"Lozan Konferansı ve Sovyetler Federasyonu" Bakinskiy Raboçiy, No.254, 12 Kasım, 1922, Pazar, s.686.

"Lozan Konferansı"

Lozan Konferansı'nda Sovyet Rusya'dan bağımsız alınacak kararların geçerliliğinin sorgulanacağı belirtiliyor. Çünkü Sovyet Rusya'nın uluslararası bir siyasi güç olarak belirdiğine dikkat çekilmektedir.

It is stated that the validity of the decisions to be taken independently of Soviet Russia at the Lausanne Conference will be questioned. Because it is pointed out that Soviet Russia has emerged as an international political power.

Bugün, Türkiye'yle barışı tesis etmek ve boğazlar meselesini halletmek üzere tertip edilecek olan Lozan Konferansı'nın başlaması gerekiyor.

Konferansın yapılacağı ahval Türkiye için iyi bir şey vaat etmiyor. Sovyet Federasyonu, Lozan'da gündeme getirilecek esas meselelerin müzakeresine iştirak etmeyecek; Sovyetlerin tesiri burada hissedilmeyecek. Türkiye, bi tabii onu yemeye çalışan Antanta devletleri ile yüzleşmesi gerekecek.

Türk sorunu "çok hasta'', muhtelif devletlerin çıkarlarına zıt ve şu veya bu meseleyi müzakere ederken, bu çıkar çatışmasının kendisini özel bir güçle dile getirilmesi ve ortak cephenin dağılması pek muhtemeldir.

Bununla birlikte, Antant birliğinde bir parçalanma umutlarını abartmamak gerek; Uygulamalar bize akut sorunları karartarak ve baypas ederek, taviz vererek bu birliğin korunduğunu göstermiştir.

Belki Türkiye'nin aleyhine olan hususlara, fiili vaziyet, tarafların konuşlandığı fiili pozisyon Türkiye'den ziyade Antanta güçleri lehindedir.

Konstantinapol, boğazlar ve müstahkem yerler Antanta güçleri tarafından işgal edilmiştir ve bu durum devasa ve hatta belki de en belirleyici rolü oynayacaktır.

Bununla beraber şimdiden söyleyebiliriz ki, Lozan Konferansı büyük ölçüde verimsiz geçip, kalıcı sonuçlara sahip olabilecek radikal çözüm alamayacak.

Müttefikler kendi aralarında ihtilafa düşerlerse konferans boşa gidecek; eğer itilaf ederlerse, alınan kararlar uzlaşmacı bir karaktere sahip olacak ve en can alıcı meseleler es geçilecek veya o kadar belirsiz bir biçimde çözülecek ki tekrar müzakere kaçınılmaz olacak.

Üstelik en önemlisi de bu, Lozan Konferansı'nın tüm kararları, Sovyetler Federasyonu'nun uluslararası bir siyasi güç olarak var olmadığı, çıkarlarının dikkate alınmadığı bir zeminde olacaktır.

Bu varsayım tamamen sunidir.

Sovyetler Federasyonu, uluslararası nüfuzu giderek güçleniyor ve her yıl uluslararası ilişkilerde daha ciddi bir faktör haline geliyor.

Bu şartlar altında onu görmezden gelmek, bir devekuşu politikası izlemek anlamına gelir ve bildiğiniz gibi, bu politika her şeyden anlamsızdır.

Lozan Konferansı istediği kararı alabilir ama hepsi havada asılı kalacak, çünkü hesaplarında Antanta diplomatları haberlerden cesaret alarak yüz üç çipura gibi bir "sinek" kaçırdılar.

"Lozan Konferansı" Bakinskiy Raboçiy, No.261 (693), 20 Kasım 1922, Pazartesi, s. 1.

"Rusya'sız Lozan Konferansı Olmaz"

Türkiye'nin Lozan Konferansı'nda İtilaf Devletleri karşısında yalnız olduğu ve tek dostunun Sovyet Rusya olduğu vurgulanmaktadır.

It is emphasized that Turkey is alone against the Allies at the Lausanne Conference and that its only friend is Soviet Russia.

Türkiye, Lozan Konferansı'nda kendini önceden anlaşmış olan yırtıcı müttefiklerin karşısında buldu. Onlar, Paris'teki birleşik emperyalist cephelerini onarıp bir şekilde birbirine yapıştırdıktan sonra Lozan'a vardılar.

İkiyüzlü bir tavırla Türk milletinin dostu ve iyi dilekçisi gibi görünen Fransa, Lozan Konferansı'nda maskesini düşürmek ve iğrenç, yırtıcı yüzünü göstermek zorunda kaldı. Lozan'daki Fransız heyeti, Kürzon'un Türkiye'ye sunduğu tüm yağmacı, zorlayıcı köleleştirici taleplerinde her zaman hem fikirdir. Müttefikler, Türkiye'yi bir önceki Mudanya Konferansı'nda zaferinin mütevazı meyvelerinden bile mahrum etmeye çalışıyor. Lozan Konferansı'ndaki Türk delegasyonunun başka seçeneği yoktur. İngiliz ve Fransız diplomatik akbabaları eşit derece kana susamış ve eşit derecede iyiliğe açlar. Türkiye, her türlü

illüzyonu bırakıp, müttefiklerin herhangi bir barışı düşünmediklerini, Türkiye üzerindeki efendiliklerini uzatma endişeleriyle meşgul olduklarını açıkça görmelidir. Lozan Konferansı'nı, Sevr Antlaşması ile Türk'ün bedeninden koparılan yağ parçalarını ellerinde tutmanın bir aracı haline getirmek istiyorlar. Kürzon, Türk delegasyonunun Musul petrol bölgesinin Türkiye'ye iade talebini bu bölgenin Milletler Cemiyeti tarafından İngiltere'ye verildiği gerçeğine atıfta bulunarak reddetti. Yani Türkiye üzerinden müttefiklerle küstahça alay ediyor ve dalga geçiyor. Amerika'nın Türkiye'de tüm uluslar için eşitlik ve serbest rekabet talebi de daha az alay konusu değil. Amerikan sermayesi gücünü bildiği serbest rekabetle Türkiye'nin en şişman göbeğine sahip olacağını çok iyi bildiği için bu tür taleplerde bulunuyor.

Türk halkının tek dostu hala Sovyet Rusya'dır. Heyetimiz Lozan'a varmıştır. Sovyet Rusya'nın sadece boğazlar sorununu değil, tüm Yakın Doğu'nun sorunlarını tartışmasına ve çözmesine izin verilmesini kararlılıkla talep ediyor. Sovyet heyetinin gelişiyle Türk heyeti heyecanlandı. Kürzon ise boğazlar sorununu gündeme getirmek için acele edecek, çünkü heyetimiz konferansa hemen kabul edilmezse Lozan'ı terk etmekle tehdit ediyor.

Lozan Konferansı aslına bakılırsa bu resmi açılışa rağmen henüz başlamadı, çünkü Orta Doğu sorunun çözümünde diğerlerinden daha az ilgili olmayan Rusya olmadan başlatılamaz.

"Rusya'sız Lozan Konferansı Olmaz", Bakinskiy Raboçiy, 29 Kasım 1922, Çarşamba, No: 269 (701), s. 1

"Türk'ün Talebi"

Lozan'da Türk delegasyon başkanı İsmet Paşa'nın ticaret gemilerine yönelik talepleri maddeler halinde yer verilmiştir.

The demands of İsmet Pasha, the head of the Turkish delegation in Lausanne, for merchant ships were included in the article.

10 Aralık. (İngiliz radyosu). İsmet Paşa, 9 Aralık Cuma günü boğazlara ilişkin bir komisyon toplantısında, konferansta temsil edilen tüm güçlere başkentlerini savunma hakkının verildiğini ve bu arada bu hakkın Türklerin elinden alınacağını bildirdi. Müttefiklerin Prolisse'yi işgali ve askersizleştirmenin de ayartmalara yol açabilir. Buna karşı tek savunma yolunun Türkiye kıyılarının güçlendirilmesidir. İsmet Paşa ayrıca, Türkiye'nin ticaret gemilerine serbestlik verilmesi konusunda müttefiklerle tamamen aynı fikirde olduğunu, ancak Türkiye'nin şu hususları gerekli gördüğünü belirtti:

1) Karadan veya denizden gelebilecek beklenmedik bir olaya karşı boğazların ve Marmara Denizi'nin emniyetinin garanti edilmesi.

2) Karadeniz'e giren deniz kuvvetlerine, bu kuvvetlerin muhtemel bir askeri harekata katılmasını önlemek için bir kısıtlama getirilmeli, ayrıca bu kuvvetler sadece uluslararası ticareti koruma amaçlı hafif silahlı gemilerden oluşmalıdır.

3) Askersizleştirmeye dair müzakerelerde, Marmara Denizi için "Boğazlar" tabirinin çıkarılmasını zaruret sayılmalıdır.

4) Ülkenin iç kesimleriyle iletişim için önemli olan demiryolu sahası da silahsızlanmaya tabi tutulmamalıdır.

5) Türk birliklerine tam bir hareket serbestliği tanınmalıdır.

6) Türkiye'nin Marmara Denizi kıyılarını takviyesine izin verilmelidir.[1]

"Türk'ün Talebi", Bakinskiy Raboçiy, No. 279(711), 11 Aralık 1922, s. 1.

"Lozan Konferansı'na Doğru"

Türkiye'nin Milletler Cemiyeti yerine Sovyet Rusya ile yakın ilişki içerisinde olması tavsiye edilmektedir.

It is recommended that Turkey be in close relations with Soviet Russia instead of the League of Nations.

Galip gelen ülkelerin temsilcileri olan Antant liderlerinin Balkanlarda barış sorununu çözmek için bir araya geldikleri bilgisi Lozan radyosunun bize verdiği haberler arasında içerik olarak çok önemli bir yere sahiptir. Antant Devletlerinin bu konferansı toplamasına neyin sebep olduğunu hatırlamak gerekiyor. Müttefikleri Almanya ve Avusturya ile birlikte mağlup olan Türkiye'nin, Antant devletleri tarafından tamamen mağlup edildiğini, boyun eğdirildiğini ve ulusal bağımsızlığından mahrum bırakıldığını biliyoruz. Türkiye'nin başkenti Konstantinapol müttefik kuvvetler tarafından işgal edildi. Bu zorlamaya sabır göstermeyen Türk halkı özgürlüğü için devrimci bir ordu kurarak zalimlere karşı savaşa girdi. Önlerinde bir tehdit olduğunu gören Antant Devletleri, düşmanını ezmeye karar verdi. Ancak kendileri savaşmak yerine uyduları olan Yunanistan'ı gönderdiler. Ancak bu mücadelenin gelişmesi aşamasında Antant Devletleri'nin çıkarları farklılaştı ve öldürülemeyen ayının derisini paylaşamadılar. İngiltere ve Fransa arasında; her iki yaralı canavar da iktidarsızlıktan yere yığıldığında kimin daha fazla ganimet alması gerektiği sorusu ortaya çıktı. Fransa ve İngiltere arasındaki bu gizli mücadele Türk ordusunun Lozan Konferansı ile sonuçlanan zaferi kazanmasına yardımcı oldu.

Yunan ordusu yenildiğinde ve Türk kuvvetleri sözde tarafsız bölgeye yaklaşarak Konstantinapol ve Çanakkale'yi tehdit etmeye başladıklarında Antant'ın adamları sözlerini unuttular ve kendilerini yaralı ama iyileşmiş canavardan kurtarmaya çalıştılar. Ateşkes yapmak ve en önemlisi ise canlı bir ayının derisini yüzmek adına zaman kazanmak için alelacele konferans düzenlendi. Mudanya'da Türk halkının temsilcilerine Konstantinapol ve Trakya üzerinde söz hakkı verildi. Boğazların müzakere edilebileceği söylendi. Ancak Balkanlarda nihai barışı sağlamak ve dengeyi oluşturmak için sadece yeni bir konferansın toplanması gerekiyordu. Kuşkusuz, Türk temsilciler aynı zamanda kana susamış Antant patronlarını da hesaba katsalardı, tüm bu vaatlerin ve bürokrasilerin neye rol açtığını o zaman anlarlardı.

1 Bakinskiy Raboçiy, Trebovaniya Turok , 11 Aralık 1922, Pazartesi, No: 279 (711), s. 1.

Mudanya ile Lozan arasında ortaya çıkan süre Antant devletlerine güçlerini yeniden bir araya getirme ve tüm ağırlıklarını bitkin düşen Türk halkının üzerine yükleme fırsatı verdi. Mudanya'da verilen sözlerden eser kalmadığını şimdi açıkça görmekteyiz.

İsmet Paşa'nın Türkiye'de Gelibolu'da küçük bir garnizonu bulundurma hakkı verilmesi, Kurzon tarafından alaycı bir şekilde yanıtlandı. Türklerin Konstantinapol'deki nöbetçi müttefik mahkemelerinin görevlerinin korunmasına karşılık protesto vermeleri ve siyasi garanti taleplerine karşılık Kurzon cevap vermekten kaçındı ve ardından diğerleri beklenmedik bir şekilde toplantıyı sonlandırdı. Bundan sonra zarif diktatör Kurzon'un okuyup geri verdiği yazının ardından Türklerin yapacağı bir şey kalmamıştı.

Barış konferansı böyle işte! Mudanya'da tam olarak gerçekleşen bu olaydı. Orada, Trakya, Konstantinapol ve birazda Çanakkale'den vazgeçmediler. Lozan'da konuşmak bile istemiyorlar. Peki neden Mudanya ve Lozan arasında bu kadar fark var? Belki de Llyod George yerine Bonar Law İngiltere başbakanlığını aldığı için mi? Hayır. Bu sebepten hiç değil. Mesele şu ki Mudanya zamanında emperyalist tarafsız bölge cephesi Orta Doğu'nun hâkim stratejik yüksekliklerine yürüyen Türk ordusunun cephesinden daha zayıftı. Yunan ordusu yenildikten sonra Antant'ın ondan umudu kesmesi sonucunda, İngiltere'nin Çanakkale Boğazı'ndaki ve tehdit bulunan tüm noktalardaki konumunu hemen güçlendirmeye başladığını çok iyi hatırlıyoruz. Ayrıca Antant, iki yüzlü oyunlarını bırakmadığı takdirde Türk ordusunun Sovyet Rusya gibi sağlam bir müttefike sahip olduğunu ve (bu sayede) Orta Doğu'da kirli oyunlar yapamayacağını ve hatta hakimiyetini yeniden kurmasının zor olacağını biliyordu. İşte burjuvazi sesinin siyasi liderlerini uzlaşmacı, umut verici bir tonda konuşmaya zorlayan buydu. Kesin olarak söylenebilir ki bundan sonra Kurzon ve Milletler Cemiyeti kampındaki diğer üyeler Türk heyetiyle müzakere ediyorsa bunun tek sebebi sadece Balkanlarda barışın yeniden tesis edilmesi ve çözüm yolunun olduğunun bilinmesidir; Çanakkale ve İstanbul Boğazlarının akıbeti değildir. Bu, sadece Türkiye'nin sorunu değil; bunları çözmekle hayati derecede ilgilenen diğer ülkelerin sorunları da var. Antant'ın asları Balkanlardaki barışın esas olarak boğazlar sorununun çözümüne bağlı olduğunun hesabını iyi yapıyorlar. Konferans toplandığında asıl soru bir bakıma barış yapma sorunuydu ve gerçekten boğazlardan bahsediliyordu. Ancak konferansın gidişatı Rus ve Türk delegasyonlar arasındaki tüm anlaşmazlıkların dönüm noktası olduğunu gösterdi. Ancak Kurzon ve onun gibi diğerleri ne kadar öfkeli olurlarsa olsunlar sorunun (boğazlar) her durumda Rusya heyeti tarafından tam çözüme kavuşması isteniyor. Türk halkı bilsin ki milli varlığı bu sorunun doğru çözümüne bağlıdır. Türk halkı, İstanbul yerine Milletler Cemiyeti'ne girme sözü veren Antant diplomatlarının oyununa gelmemelidir. Barış isteyen Sovyet delegasyonunu desteklemelidir. Bağımsızlık isteyen de onu desteklemelidir. Boğazlar meselesinin Karadeniz ülkeleri için bir ölüm-kalım meselesi olduğunu ve onların kaderlerinin buna bağlı olduğunu iyi biliyoruz.

Ama Lozan'da bu yakıcı sorun nasıl çözülürse çözülsün, herkes bilsin ki dünya çıkarlarının çatışmasında Burjuva ideolojisi ile emperyalist alınlar defalarca yenildi. Ölmekte olan sermayenin gerçek patronları da kırılacak ama iyi eğitilmiş orduların mızrakları ve süngüleri ile değil, apaçık

adaletsizliğe, temsilcilerin yağmacı politikasına karşı sesini yükseltmesi gereken uluslararası işçi sınıfının nasırlı elleriyle.

V. Krylov , "Lozan Konferansı'na Doğru", Bakinskiy Raboçiy, No.294(726), 18 Aralık 1922, Perşembe, s. 1.

"Lozan Finali"

Sovyet Rusya'nın Lozan Konferansı'nda emperyalist devletler karşısında duracağı ve konferans sırasında Türkiye'nin yanında yer alacağı belirtiliyor.

It is stated that Soviet Russia will stand against the imperialist states at the Lausanne Conference and will stand by Turkey during the conference.

Son zamanlardaki İngiliz ve Fransız radyo telgraflarına göre sekiz aylık oturumdan sonra Lozan Konferansı'nda barış havada kalmış gibi görünüyordu. İngiliz ve Fransız kapitalistleri Türkiye'ye taviz vermek zorunda kaldılar. İlk taviz veren İngiltere oldu. Türkiye ile barış Kurzon'un Rusya'yı kuşatma amaçlı genel planının bir parçasını oluşturmaktadır. İngiliz sermayesi Türkiye'ye taviz vererek bunu Sovyet Rusya'ya, Sovyet Cumhuriyetler Birliği'ne karşı koymaya güveniyor. Kurzon tavizleriyle Türk Kemalistlerine rüşvet vermek istiyor, tıpkı İran'da onun alması gereken herkese altınla rüşvet verdiği gibi.

İngiltere'nin ikiyüzlü uyumu, Fransız tefecileri zorladı. Lozan Konferansı bilindiği üzere iki aşamalı iki oturumlu oldu. Lozan Konferansı'nın ilk oturumu Fransa'nın mali konularda taviz vermeyi reddetmesi nedeniyle başarısızlıkla sonuçlandı. Fransa eski padişahlı Türkiye'nin ana alacaklısı idi. Fransız emperyalistleri Türkiye'nin dostu gibi göründüler, hatta İngiltere'ye ve Yunan paralı askerlerine karşı savaşında ona yardım ettiler. Konu, Türkiye'nin Fransa'ya olan borçlarının ödenmesi sorununa gelir gelmez, Fransız tefeciler direndiler ve konferansı yarıda kestiler. İkinci oturumda, ikinci perdesinde tartışma ağırlıklı olarak mali meseleler, Türkiye'nin Fransa'ya olan borçlarının ödenmesi hakkında idi. Fransız tefeciler Lozan'ın diplomatik pazarında Türk heyeti ile tam altı ay pazarlık yaptılar; nihayet Türkiye'deki son otoritelerini korumak ve İngiliz rakiplerine yenilmemek için boyun eğmek zorunda kaldılar.

İngiliz-Fransız emperyalistleri on gün sonra barış antlaşması imzalamayı düşünüyorlar. Bu antlaşma ile emperyalizmin çözemeyeceği en keskin sorunlardan biri olan Orta Doğu sorununu çözmeyi düşünüyorlar. Ancak büyük bir güç var ki bu sorun onun izni olmadan çözüme kavuşmayacak. Bu büyük güç Sovyetler Birliği'dir. Lozan'daki emperyalistler bizi ne kadar görmezden gelirlerse gelsinler; onlar da Sovyet ülkesinin imzası olmadan boğazlar sorunun tam olarak çözülmeyeceğini kabul etmek zorundalar. Bu nedenle, şimdi tüm barış antlaşmasında olmasa da en azından boğazlar anlaşmasında imzamızı almak için bu kadar uğraşıyorlar.

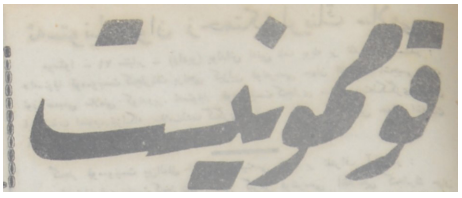
Kızıl diplomasimiz, emperyalizmin Doğu'daki kurnaz entrikalarını ortaya çıkardı. Yoldaş Vorosvkiy bunun bedelini Lozan'da hayatıyla ödedi. Kızıl diplomasi, Lozan'ın finalinde şimdi bile görevini değiştirmeyecek. Sovyetler Birliği ve Türkiye'nin çıkarlarına zarar verecek bir şey çıkarsa anlaşmalara imza atmayacak. Aynı zamanda, Antant tarafından Orta Doğu'da kurnaz planlarını ifşa etmesine Türk halkına yardımcı olacaktır.[2]

"Lozan Finali", Bakinskiy Raboçiy, No.153 (881), 11 Temmuz 1923, Çarşamba, s. 1.

2 Bakinskiy Raboçiy, Lozanskiy Final, 11 Temmuz 1923, Çarşamba, No: 153 (881), s. 1.

AZERBAYCAN / AZERBAIJAN

Çeviren / Translated by:
Mustafa BUDAK[1], Fatih Mehmet EŞKİ[2]

- Kommünist -

"Rusya Konferansta"

Haberde, Lozan'daki Fransız, İtalyan ve İngiliz barış heyetleri başkanları Rusya'nın konferansa davet olunması hususunda konferansta hiçbir şey söylemeyecekleri ifade edilmektedir.

In the news, it is stated that the heads of the French, Italian and British peace delegations in Lausanne will not say anything about the invitation of Russia to the conference.

– 30 Noyabır/Kasım (Almanya radyosu) (Lozan)'daki Fransız, İtalya ve İngiliz sulh heyetleri reislerinin ifadesine göre Rusya'nın konferansa davet olunması meselesinde (konferans) bir şey söyleyemeyecekmiş. Buna göre bu mesele, davetnameleri göndermiş olan üç devlet tarafından hal olunmalıdır. Doğru ve düz bir cevab vermeden boyun kaçırıyorlar.

Paris- 30 Noyabır/Kasım (Fransız radyosu) Rus heyete gönderilmiş olan cevapta Boğazlar meselesine aid komisyonun ilk içtimâ'ının cuma günü olacağı bildiriliyor. Rakofski aldığı cevabın suretini (Çiçerin) göndermiş ve Rus Umûr-ı Hariciye Komiserinden bir cevap almayıncaya kadar Rus heyetinin konferansa iştirâki hakkında bir şey söylemeyeceğini gazete muhbirlerine haber vermiştir.

Maliye Komisyonu'nda

Bordo- 29 Noyabır/Kasım (Fransız radyosu)

İsmet Paşa Maliye Komisyonunun müzakeresi esnasında Türkiye borçlarından bir kısmının bi'l-ahire Türkiye'den ayrılmış olan hükümetlerin üzerine geçirilmesini teklif etmiştir. İsmet Paşa Türkiye'nin öz hissesine isabet eden borçların te'diyesine itiraz etmemekle beraber istila masariflerini öz üzerine götüremeyeceğini beyan etmiştir. Barrere (Fransız nümayendesidir) borçlar meselesinin asla mevzubahis olunamayacağını ve binaenaleyh Türkiye sanayi terakkisinin Osmanlı hükümetinin öz borçlarını muntazaman te'diye etmesine mütevakkıf bulunduğunu Düvel-i Müttefike tarafından bi'l-vekale beyan ettiği sırada Türkiye'nin istilâ masariflerini te'diye etmesi lüzumunu tekrar etmiştir.

[1]Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılapları Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
E-mail: mustafa.budak@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4061-9487

[2]Dr. Öğr. Üyesi. Bayburt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü, Bayburt, Türkiye.
E-mail: fatiheski@bayburt.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1349-4236

Venizelos Cinayeti Tasdik Ediyor

Hanover – 29 Noyabır/Kasım (Alman radyosu) (Lozan)'dan bildirildiğine göre Osmanlı Devleti'nin borçlarıyla istila mesarıflarının tazmini meselesi müzakere olunmakta iken Venizelos ile İsmet Paşa arasında uzun danışıklar olmuştur. İsmet Paşa (Yunanistan)'dan tazminat-ı harbiyye taleb ettiği, Anadolu'da icra olunan tahribattan dolayı Yunan ordusunu fevkalede tekdir etmiş ve nihayet (Venizelos) Yunan askerlerinin Anadolu'ya icra ettikleri gayretleri, yangınları ve tahribâtı tasdike mecbur olunmakla beraber bunun bir ihtiyacât-ı harbiyeden ileri geldiğini ilave etmiştir. İsmet Paşa, Venizelos'un Yunan askerlerinin koldurluklarını (haydutluklarını) tasdik ve itiraf ettiğinden dolayı son derece memnun olmuştur.

Adalar Denizi'ndeki Cezirelerin Terk-i Silah Edilmesi

- 30 Noyabır/Kasım (İngiliz radyosu) Lord Kürzon'un taht-ı riyâsetinde bulunan birinci komisyon Adalar Denizi'ndeki cezirelerin terk-i silah olunmalarına dair Yunan tarafından vaki' olan teklifi kabul etti. Türkler bir pare ta'dilât icrasıyla işbu teklifi kabul etmişlerdir.

Ayrılıkta Sulh

Hanover- 29 Noyabır/Kasım (Almanya radyosu) (Washington)dan verilen resmî haberlere göre Amerika hükümeti (Lozan) muahedenamesini imza etmeyeceğinden indi ayrılıkta olarak Türkiye ile akd-i musalaha edecektir.

"Rusya Konferansta", Kommünist, Nr.209, 22 Eylül 1922, s. 2

"Yakın Şark Ve Boğazlar Meselesi Etrafında"

Boğazlara ilişkin Mustafa Kemal'in beyanatı- Ankara'nın Rusya olmadan konferansa katılmayacağı iddiası- Mustafa Kemal'in Trakya'nın işgaline izin verilmesine dair teklifi- İngiliz işçi ve memurlarının savaş karşıtlığı- Boğazlarla ilgili İngiliz hükümetinin beyannamesi- İngiltere'nin Türkiye ile savaşma niyeti, Fransa ile İtalya'nın Balkanlardaki savaş karşıtlığı-, Çanakkale boğazından Fransız askerlerinin ricati- İtalyan askerlerinin İstanbul'a geri çekilmesi- Bombay'da nümayişler

Mustafa Kemal's statement regarding the Straits - The claim that Ankara would not attend the conference without Russia - Mustafa Kemal's proposal to allow the occupation of Thrace - The anti-war of British workers and officials - The British government's statement regarding the Straits - Britain's intention to fight with Turkey , France and Italy's opposition to the war in the Balkans-, the retreat of French soldiers from the Dardanelles- the withdrawal of Italian soldiers to Istanbul- the demonstrations in Bombay

Mustafa Kemal'in Beyanatı

Bordo- 19 Sentyabır/ Eylül. (M.radyosu) "Tesentral-Akancenje" Acentalığı haber verir ki, Mustafa Kemal Boğazların azad olması esasına öz razılığını izhar edüb ilave etmişdir ki: Meselenin tafsilatı Rusya, Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan dahil edilmekle beraber bütün menafi'dar hükümetler tarafından müzakere edilmelidir.

Rusya Razı Değildir

Bordo. 19 Sentyabır (M.Radyosu). "Vest Minister/ Westminister" gazetesi haber verir ki, Ankara hükümeti Rusya'nın iştirak etmediği bir konferansa gönderilecek da'vet-nameyi kabul etmeyecekdir.

Mustafa Kemal'in Teklifi

Hanover. 21 Sentyabır (Alman radyosu) "Havas Telgraf Acentasının İstanbul'dan aldığı haberlere göre Mustafa Kemal Paşa müttefik devletlere müracaatla Trakya'nın işgaline müsaade olunmasını rica etmiştir.

Boğazlar meselesine gelince, onun da Karadeniz sahilinde bulunan Rusya dahi dahil olduğu halde bütün devletlerin iştirakiyle açılacak konferansta hallolunması teklif olunur.

Ameleler Muharebe Aleyhindedirler.

18 Sentyabır (Harkof radyosu) İngiltere Hemkârlar Teşkilatları Konferansı İstanbul'a İngiltere askerlerinin gönderilmesi aleyhine protesto tamim-namesi(ni) kabul etmişdir.Tamim-namenin âhirinde denilür ki, bu maceraculuğu müdafa'a etmekden ötürü mühimmat-ı harbiyyeden büçüp (ayırmak) de olsun memleketden kenara burakılmamalıdır.

İngiliz Memurlarının Muhalefeti

Ecnebi gazetelerinin yazdıklarına göre *Londra Belediye Daireleri Memurlarının İttifakı* kabul ettikleri bir kararda Yeni Şark muharebesine İngiltere'nin tek birce nefer asker ve tek birce dane fişenk (Patron) gönderilmesine yol vermemek üzere Belediye Dairesi Me'murlarının elden geldiği kadar çalışacaklarını ilan etmişdir. Çünkü bu uğurda sarf olunacak paraların işsiz amelelerin zaruri ihtiyaçları içün sarf olunması daha münasib görünmektedir.

İngiltere Hükümetinin Beyannamesi

Londra- 18 sentyabır (M.radyosu)

Yakın Şark meselesi hakkında İngiltere hükümetinin şenbih (Perşembe) günü ilan edilen resmî beyânâtda Kemal ordusunun İstanbul'a ve Dardanel'e (Çanakkale'ye) yakınlaşdığı gösterilüb denilir ki, Boğazlar meselesi bütün dünyanın mühim menafi'ine dokunmakdadır.

İngiltere hükümeti her bir vasıta ile Boğazların azadlığını müdâfa'a edecektir. İngiltere hükümeti Fransa'nın ve İtalya'nın da bu nokta-i nazara şerik olduğunu memnuniyetle itiraf eder ve Lakin İstanbul meselesi başkadır. Geçen il(yıl) Yanvar (Ocak) ayında Ankara ve İstanbul hükümetleri nümayendeleri başka meselelerin te'min edilüb ve kaideye salınmaları şartiyle Müttefiklerin İstanbul'u Türkiye'ye kaytarmak niyetde olduklarından haberdar edildiler. Lakin Mustafa Kemal'in hadsiz talebatı siyasi müzâkerâtı menfa'atsiz ve korkulu bir hale salıyor, ona göre de Avrupa'yı Türklerin düşmanane hücumundan müdâfa'a etmekden ötürü kuvvet lâzımdır.

Müttefiklerin Mustafa Kemal tarafından İstanbul'dan genar edilmeleri: Bütün Müslüman Memleketlerinde hemçenin âhirinci muharebelerde mağlub olan memleketlerin hücumunda şiddetli suretde tesir eden bu buhranı mucib olacaktır.

İngilzler Harbe Hazırlanıyorlar

Hanover- 19 sentyabır (Almanya radyosu) Londra askeri dairelerinde azim faaliyet görünmekdedir. Mahallinden verilen haberlere göre İstanbul'a yeni kuvay-ı imdadiyye gönderilmektedir. Bundan başka Mısır'dan bir istila kolordusu gönderilecektir.

Resmi ve Gayr-i Resmi Beyanatlar (Formal and İnformal Statements)

Hanover 19 sentyabır (Almanya radyosu) İngiliz gazeteleri İngiltere'nin güya Türkiye ile harb etmek niyetinde olduğuna dair verilen haberleri tekzib ediyorlar. Yalnız Kemalcilerin hücum ve taarruzları İngiltere'yi böyle bir harekete mecbur edebilir.

İngiltere Açıkda Kaldı

Fransa, İtalya ve Balkanlarda Muharebe Aleyhindedirler

Hanover- 19 sentyabır (Alman radyosu) "İvenig Niyus/Evening News nam İngiliz gazetesinin neşr ve ilan etdiği haberlere göre Londra'ya gönderilmiş olan Fransız notasında deniliyor ki: Fransa hükümeti İngiltere'nin Boğazların serbestisi hakkındaki gibi nokta-ı nazarını takdir ve kabul etmekle beraber İngiltere'nin beyanat-ı ceng-i civanesini asla kabul ve takdir edemeyecektir.

"Nev York Herald/New York Herald" gazetesinin aldığı malumata nazaran Romanya ve Sırbiya hükümetleri de Türkiye ile harb olunmasına karşı itiraz eden Fransa'nın nokta-i nazarını kabul etmişlerdir.

Sırbistan Başvekili hükümetinin bu nokta-i nazarını İngiltere hükümetine beyan etmek üzere sentyabırın 18'inde Londra'ya gidecektir.

Romanya hükümeti de İngiltere'ye bu mazmunda bir nota gönderecektir.

İtalya hükümeti ise Türkiye'nin işlerine müdahale etmek meselesinde kendisinin Fransız nokta-i nazarını takdir ve kabul etdiğini Fransa'ya bildirmişdir.

Fransa Askerlerinin Çekilmesi

Hanover 19 Sentyabır (Alman radyosu) Peti Pariziyen/Peti Parisien nam Fransız gazetesinin yazdığına göre Fransa hükümeti Türklerle hiçbir gûna ihtilafa meydan vermemek maksadıyla Gelibolu yarımadasındaki askerlerinin Çanakkale Boğazının şimaline çekilmesini emr etmişdir. Gazetenin dediğine göre Fransız Kumandanı Ceneral Pelle bu hususda emir almıştır.

İtalyanlar da Çekiliyor

Bordo-19 Sentyabır /Eylül (Fransız radyosu) Roma'da intişar eden Messazero/ Messaggero gazetesinin yazdığına göre İtalyan hükümeti İngilizlerle müttefiken hareket etmek üzere bitaraf mıntıkaya gönderilmiş olan İtalya askerlerinin İstanbul'a kaydırılmasını emretmiştir.

Paris Bombası

Hanover-19 Sentyabır/Eylül (Alman radyosu)

Fransa'nın Çanakkal'a boğazının sahillerindeki Fransız askerlerinin oralardan çekilmesi hakkında vermiş olduğu karar İngiliz efkâr-ı umumiyyesi üzerinde büyük bir tesir hasıl etmişdir. "Deyli Ekspres" (Daily Express) nam İngiliz gazetesi bu haberleri "Paris bombası" diye adlandırıyor. İngiliz gazeteleri iş bu dereceye geldikden sonra İngiliz askerinin bitaraf mıntıkaları yalnız başlarına müdafa'a etmeleri lüzumunu kayd ve beyan ediyorlar.

Mezkûr gazete diyor ki. "Avrupa muharebesi bittikden sonra hiçbir hadise bu def'a Fransız askerlerinin Küçük Asya'dan çekilmeleri gibi Düvel-i Müttefike'nin müttehid siyasetini tehlike altına düşürmemişdir."

İngiliz gazetesi sözünün ahirinde diyor ki: "bu def'aki buhran Düvel-i Müttefike'nin bu ana kadar geçirmiş oldukları buhranların en büyüğüdür.

Türkler Ne İstiyorlar

Kemal'in Cevabı

Hanove-19 Sentyabır/Eylül. (Almanya radyosu). Kemal Paşa, İngiltere hükümetine verdiği cevabında İngiltere'yi düşman hesab etmekle beraber onun ile sulh müzâkerâtı başlamaya hazır olduğunu bildirmişdir.

-20 Sentyabır/Eylül. "Peti Parizen" gazetesinin malumatına göre Kemal Paşa müttefikler notasına verdiği cevabda: bitaraf mıntıka te'mîn eden Sevr mu'ahedenamesinden malumatı olduğunu, lakin İstanbul'un ve civarının müttefikler taht-ı işgalinde bulunduğu emr-i vâki' olduğundan müttefiklerle müzakerâta başlamaya hazır bulunduğunu malum etmişdir. Yunanistan'a gelince, onun ile muharebeye devam edüp mütareke akdedilmediğinden yakında olacak müzakerâtda Yunanistan'ın iştirak etmemesinden Kemal Paşa ısrar ediyor.

Bordo-21 Sentyabır/Eylül- (Fransız radyosu) Adana'dan haber verirler ki, Türklerin sulh şerâiti hakkındaki bütün şâyi'alara nihayet vermek arzusuyla Ankara hükümeti Ankara'nın nokta-i nazarını böyle ……ediyor. 1) Türkiye Büyük Millet Meclisi iki il (yıl) bundan irmeli (iki yıl boyunca) öz Misak-ı Millisinde demişdir ki, Ankara hükümeti Boğazların azadlığı esasanı kabul edüb bu meselesini mufassal suretde müzare etmeye hazırdır.2) İstanbul ve Trakya'ya geldiğinde Türkiya onların kaytarılmasını (iadesini) taleb edecektir.

Kemal'in Ültimatomu

Hanover-19 Sentyabır/Eylül (Almanya radyosu) İstanbul'daki İngiliz Harb Dairelerinden Deyli Telgraf (Daily Telegraph) gazetesine verilen haberlere göre Kemal Paşa; İstanbul'un 6 güne kadar Müttefikler tarafından tahliye edilmesini ültimatom ile taleb etmişdir. Vaz'iyet-i askeriyye Kemal için elverişli olduğundan *saziş-i amile* kelimesine ümid çok azdır: Harbî vaziyet buhranlı hesab ediliyor.

Bombay'da Nümayişler

Hanover-19 Sentyabır/Eylül- (Alman radyosu) Havass nam Fransız telgraf acentasının mahallinden almış olduğu haberlere göre Bombay şehri Müslümanları ellerinde Türk bayrakları olduğu halde büyük bir nümayiş yaparak Kemal Paşa'yı alkışlamışlardır.

"Yakın Şark Ve Boğazlar Meselesi Etrafında", Kommünist, Nr. 210, 24 Eylül 1922

"Yakın Şark Meselesi"

İngiliz hükümetin maceracılığı- İngilizlerin Çanakkale'yi terketmeyeceğine dair kararı- İngiltere'nin beyannamesi ve Fransa- General Towshend'in beyanatı.

The British government's adventurism – The Decision of The British not to leave from Dardanelles – The British declaration and France- General Towshend's statement.

İngiltere Hükümetinin Maceracılığı

21 Sentyabır/Eylül (İngiliz radyosu) İngiltere sulha ve müsalemetin devam ve muhafazasını cüda "arzu" etmekle beraber müdafa'asına kat'iyen karar vermiştir. İstanbul'a külli mikdarda kuvay-ı imdadiyye ve harb gemileri vürûd etmiştir.

İngilizler Çanakkal'ayı Terk Etmeyeceklermiş

21 Sentyabır/Eylül-İngiltere Boğazlara hâkim bulunan Çanakkal'a'yı terk etmemeye kat'iyen karar vermiştir. Bu mevki' terk ve tahliye etmek bütün Boğazları Kemal Paşa askerlerinin kontrolü altına vermek demektir. Boğazların serbestliği öyle bir prensibidir ki bugün bütün devletler onun etrafına toplanmış bulunuyorlar. Mahza, bunun için ta'yîn ve te'sîs edilmiş olan bitaraf mıntıkalar aynı zamanda hem Yunanlılara ve hem de Türklere karşı müdafaa olunmuşlardır.

Fransız hükümetinin emri neticesi olarak Çanakkal'a'daki Fransız askerlerinin oradan çekilmiş olmaları, Türklerin bu taraflara hücum ve ta'arruzlarına sebebiyet verebilir.

Boğazların serbestliği lüzumu bütün devletlerin tarafından kabul ve tasvip olunduğundan İngiltere hükümeti onun müdafa'asını kendisi için bir vazife addeder. Hele Boğazların muhafazası Avrupa'da sulh ve asayişin muhafazası nokta-i nazarından dahi ayrıca haiz-i ehemmiyettir. Herkes ki, Boğazların malik olduğu serbestliği bozmak veya harekât-ı harbiyyeyi Avrupa kıt'asına geçirmeye teşebbüs ederse İngiltere hükümeti yalnız başına olarak bu yolda vukû'a gelebilecek her dürlü ta'arruzlarının,

hücumlarının bütün kuvay-ı mevcudesiyle def'ine çalışacak ve bu yoldaki kararından asla geri durmayacaktır. Sulhun muhafazasını cidden arzu eden İngiltere Da'ire-i Harbiyyenin daha ziyade vus'atlanmasına meydan vermemek için bu suretle hareket etmektedir.

İngiltere Hükümetinin Beyannamesi Matbûat-ı Fransa'da

İngiltere hükümetin neşr etdiği beyanname-i umûmî Fransız matbû'âtı tarafından düşmanane bir surette karşılanmıştır. "Liberte" gazetesi divanelikten başka bir şey olmayan bu işe teşebbüs edemeyeceğini doğrudan doğruya beyan edilmesine Fransa hükümetine teklif ve tavsiye ediyor.

Peti Pariziyen gazetesi. Fransa her dürlü maceraculukdan ictinab edeceğini beyan ediyor.

Tan gazetesi İngiltere nokta-ı nazarının ne Fransa ve ne de İtalya tarafından takdir olunmadığını kaydediyor.

Deyli Mail nam İngiliz gazetesinin yazdığına göre İngiltere hükümetinin neşr etdiği resmi beyanname Fransa'da umumun heyecan ve hayrete mucib olmuşdur.

İtalya'da İngiliz hükümetinin neşr etdiği beyanname İtalya hükümetinin daha ziyade mucib-i kin olmuşdur.

Deyli Herald (Daily Herald) namındaki İngiliz gazetesi: İtalya Hariciye Nezaretinde mühim bir mevki işgal eden İtalya ricalinden birisinin beyanatını neşr etmişdir. Bu adam demiş ki:

" *İstanbul, Türkiye'ye kaytarılmalıdır. Eğer Türkler, Boğazlara hücum edecek olurlarsa İtalya kendi askerlerinden tek birce danesini olsun bu uğurda feda etmeyecektir. Rusya'nın iştiraki olmadan her hangi bir konferansın İstanbul ve Boğazlar hakkında vereceği kararların hiçbir vakit ve ehemmiyeti olmayacaktır. İtalya hükümeti ne Rusya'nın konferansa iştirakinin ne de onun tasdik olunmasının aleyhindedir*."

Deyli Telgraf /Daily Telegraph gazetesinin yazdığına göre İtalya hükümeti Boğazların müdafaası değil; onun Türklere verilmesini her halde tercih etmektedir.

İngiltere'de

İndi her çeng gibi geri gidiyorlar.

Bordo-19 Sentyabır/Eylül (Moskova radyosu) İngiliz hükümetinin neşr etdiği beyannamenin Fransa ve İtalya 'da şiddetli tenkid olunması Londra mahfilleri üzerinde azim bir su'i tesir hasım etmişdir.

İngiliz gazetelerinden bazıları İngiliz beyannamesinin neşrinin ihtiyadsızlıkdan ileri geldiğini beyan ediyorlar.

Londra-19 sentyabır/eylül (Moskova radyosu) Bütün İngiliz matbuatı İngiliz hükümetinin beyannamesinden dolayı ahvalin gayet mühim ve tehlikeli olduğunu ittihad-arâ derç ve beyan ediyor.

Hükümetin mürevvec efkarı olan gazeteler hükümetin beyannamesini şiddetle müdafaa ediyorlar.

Hükümet tarafdarı olan gazeteler Küçük Antanta ile Mustafa Kemal Paşa'nın akıl ve ihtiyadına ümidvar olmakdadırlar. Aynı zamanda mezkûr gazeteler diyorlar ki:

" Her gâh kemal-i cebren Boğazları geçmeye teşebbüs ederse o zaman İngiltere Müttefiklerle beraber veya yalnız olarak onun yolunu kesmiş olacaktır.

Hükümetin mürevvec efkarı olan bu gazeteler İstanbul'un Türklere kaytarılması ihtimalini dahi ayrıca kayd ve işâre ediyorlar. "Taymıs" gazetesi diyor ki: Her gâh hükümet Yakın Şark politikasını değişmeyecek olursa bütün memleket ona karşı ayaklanmış olacaktır."

Kim Muharebe Aleyhinedir

General Tavsend (Towsend)'in Beyanatı

22 sentyabır/eylül (Almanya radyosu) Bu yakınlarda Ankara'dan kayıtmış olan General Tavsend beyan etmişdir ki,: İstanbul'un işgali devam etse cihan ilanı labüddür. General Tavsend, Trakya'nın Meriç hattına kadar tizlikle Türklere kaytarılmasını taleb ediyor ki: bu, Hindistan'da beyne'n-nehrinde ve Filistin'de sulhu saklamak içün yegâne vasıtadan ibaretdir.

"Yakın Şark Meselesi",Kommünist, Nr. 211, 25 Eylül 1922

"Lozan Konferansı Dağılmak Arefesinde"

Makale, Lozan konferansının dağılmak üzere olduğunu, birleşik İtilaf devletlerinin Türkleri kuşatmak ve boğmak için Balkan hükümetlerini kışkırttığını ve bu amaçla Trakya meselesini müzakereye açtıklarını, Fransa'nın İngiltere'nin bütün isteklerine evet dediğini, Türklerin Sovyet Rusya'nın sadece Boğazlar meselesi için konferansa katılmasını kabul ettiklerini ve Türklerin Avrupalıların isteklerine inatla direnmelerini dile getirmektedir.

The article states that the Lausanne conference is about to fall apart, the united Allied Powers provoked the Balkan governments to encircle and strangle the Turks, and for this purpose they opened the Thrace issue to negotiation, and that France said yes to all the wishes of England, and that the Turks accepted the Soviet Russia's participation in the conference only for the Straits issue. and that the Turks stubbornly resist the wishes of the Europeans.

Hiçbir netice çıkmayacağını daha vaktiyle kaydettiğimiz Lozan Konferansı dağılmak arefesinde!..

Yarattıkları muvahhid cephe ile Türkleri muhasara eylemek ve neticede boğmak isteyen ittifaka; kuyruklarına taktıkları Balkan hükümetlerini kışkırtıp meydana atınca -iki lakırdıya bile fırsat vermeden- maksatlarının hayata tatbik edilmesine derhal kalkıştı ve alenî surette kanlı harekâtına başlamış oldu

Trakya meselesini birinci olarak müzakereye koymakla müttefikler; Balkan hükümetlerinin iştahalarını kabartmış, dağılacağını bildikleri konferansın neticesinde bu hükümetlerin sadık birer lakey (uşak) gibi emre amâde bulunmalarını bu suretle temin etmiş bulunuyorlardı

Edirne istikamâtının dağılması yirmi kilometrelik bî-taraf bir hattın tarifi ile müttefikler kontrolünün vaz'ı, Trakya'da Türklerin terk-i silah edilmesi gibi son derece gülünç tekliflerin Türkler tarafından reddedileceği tabî'i bir keyfiyet olan evvela "vahid cebhe" teşkil eden müttefikler; "tek başına kalan" Türkleri bu suretle tehdîd edecekleri ümîdine düşüb hayasızca hareketten çekinmediler.

Müttefiklerin rezalet ve hayasızlıklarından bahsetmek güya şimdiye kadar görülmemiş bir hal gibi telakki edilmesi ihtimalini yaratacağından asrî olan o hareket, esasen tiynetleri bozuk olan bu çirkin simalardan fazla bahsi lüzumsuz görüyoruz.

Yalnız vaziyeti tetkik ederken Türkiye-Fransa "dostluğu" hakkında birkaç kelime yazmaktan geçilemez

Sulh konferansında Türklerin hukukunu müdafaa etmek va'adiyle muahede bağlayan Fransa, konferansta tamamen ahidlerinin hilâfında bir vaziyet almakla bizim için pek kıymettar olan bir hakikati bütün parlaklığıyla meydana atmış bulundu: sermayedarlardan dost olmaz!

Kurzon'un bütün tekliflerine ancak beli!(evet) demekle hareket eden Fransa murahhası Barrere; bazı siyasi hatalarda bulunan Türkleri acı bir hakikat karşısında bırakmış olsa da bunun meyvesi herhalde şirindir.

Lozan konferansına iştiraki talep eden Şuralar, Türklerin koldurlar (erkek hindiler) arasında kalacağını bildiği içün talebinde ısrar ederken Türkler talebimizi ancak hüsn-i telakki ile kifayetletüb yalnız Boğazlar meselesinde iştirakimizi te'kid ediyorlardı.

Bu harekete ne mana veriliyorsa verilsün her halde siyasi bir hatadan başka bir değildi ki; haklı bulunduğumuz Türklerin son talebiyle itiraf edilmiş oldu: Rusya konferansın bütün meselelerinde iştirak etmeli!.

Dağılacağına şüphe etmediğimiz konferansa iştirak hakkındaki taleb geç olsa da istikbal içün ders-i ibret olacak bir vaziyet yaratmaya yarayacağından kıymetsiz değildir.

Türk murahhaslarının talebinden maada heyet reisi İsmet Paşa'nın son beyanatını işitecek olan "müttefikler" hazırladıkları blokun icra-yı tesir etmediğini anlamakla manevralara başlayub ihtimal konferansın devamına çalışacaklar lakin, her heman est çul diger est (Eşek aynı eşek ama çulu/eyeri başka) gibi meşhur bir darb-ı meseli hatırladığımız takdirde neticenin hiçden ibaret olacağı derhal anlaşılıyor

Vaziyet bu merkezde olunca: Kara bulutların daha ziyade kesâfet peyda ettiğini görmemek kâbil değildir. Bu bulutları dağıtmak ancak, Şark ve Büyük Şura'ca murislerinin müdafaa ettikleri Anadolu kentlisinin taleplerinin kabulü ile kâbildir. "Müttefiklerin" talebini kabul ile ikinci bir Sevr muâhedesi'ni kabul ile imza edebilecek anlar Anadolu kentlisi tarafından kırıldığından böyle bir ihtimal olabilmez. "Müttefikler" inatlarında devam edip Balkanlardaki gibi lakeylerine (uşaklarına) güvendikleri takdirde karşularında hiçbir tazyikten havf etmeyip demir bir kal'a halinde dayanan ve ucu bucağı belli olmayan müthiş bir kuvvete çarpmak tehlikesi içinde kalacaklardır ki vukû'a gelecek sarsıntıdan herhalde doğacağına iman ettiğimiz güneş bütün parlaklığıyla kendisini meydana atmış bulunacaktır.

Her vakit ki gibi yine tekrar ediyoruz; biz her ihtimale hazırız!

Ancak Türklerde inadlarını muhafaza eylemelidirler.

"Lozan Konferansı Dağılmak Arefesinde" Kommünist, Nr.263, 13 Teşrin-i Sani 1922

"Rusya'sız Lozan Konferansı Olmaz"

Makale, Türkiye'nin Lozan konferansına geldiğinde kendini anlaşmış olan yırtıcı İtilaf devletlerinin karşısında bulduğunu, Fransa'nın ikiyüzlü bir tavırla Kurzon'un Türkiye'ye sunduğu köleleştirici istekleri desteklediğini, İtilaf devletlerinin Türkiye'nin Mudanya mütarekesi'nde elde ettiği kazanımları yoketmeye çalıştıklarını ve hatta, İngiltere'nin Türkiye'nin Musul vilayeti'ne ilişkin isteğini reddettiğini ve bundan dolayı Rusya olmaksızın Ortadoğu sorununun çözülemeyeceğini savunmaktadır.

The article states that when Turkey came to the Lausanne conference, it found itself in the face of the predatory Allied Powers that had agreed, that France hypocritically supported the enslaving demands offered by the Kurzon to Turkey, that the Allied Powers tried to destroy Turkey's gains in the Mudanya armistice and even argues that Britain rejected Turkey's request for Mosul province and therefore the Middle East problem cannot be solved without Russia.

Türkiye, Lozan Konferansı'nda kendini önceden anlaşmış olan yırtıcı müttefiklerin karşısında buldu. Onlar, Paris'teki birleşik emperyalist cephelerini onarıp bir şekilde birbirine yapıştırdıktan sonra Lozan'a vardılar.

İkiyüzlü bir tavırla Türk milletinin dostu ve iyi dilekçisi gibi görünen Fransa, Lozan Konferansı'nda maskesini düşürmek ve iğrenç, yırtıcı yüzünü göstermek zorunda kaldı. Lozan'daki Fransız heyeti, Kurzon'un Türkiye'ye sunduğu tüm yağmacı, zorlayıcı köleleştirici taleplerinde her zaman hem fikirdir. Müttefikler, Türkiye'yi bir önceki Mudanya Konferansı'nda zaferinin mütevazı meyvelerinden bile mahrum etmeye çalışıyor. Lozan Konferansı'ndaki Türk delegasyonunun başka seçeneği yoktur. İngiliz ve Fransız diplomatik akbabaları eşit derece kana susamış ve eşit derecede iyiliğe açlar. Türkiye, her türlü illüzyonu bırakıp, müttefiklerin herhangi bir barışı düşünmediklerini, Türkiye üzerindeki efendiliklerini uzatma endişeleriyle meşgul olduklarını açıkça görmelidir. Lozan Konferansı'nı, Sevr Antlaşması ile Türk'ün bedeninden koparılan yağ parçalarını ellerinde tutmanın bir aracı haline getirmek istiyorlar. Kurzon, Türk delegasyonunun Musul petrol bölgesinin Türkiye'ye iade talebini bu bölgenin Milletler Cemiyeti tarafından İngiltere'ye verildiği gerçeğine atıfta bulunarak reddetti. Yani Türkiye üzerinden müttefiklerle küstahça alay ediyor ve dalga geçiyor. Amerika'nın Türkiye'de tüm uluslar için eşitlik ve serbest rekabet talebi de daha az alay konusu değil. Amerikan sermayesi gücünü bildiği serbest rekabetle Türkiye'nin en şişman göbeğine sahip olacağını çok iyi bildiği için bu tür taleplerde bulunuyor.

Türk halkının tek dostu hala Sovyet Rusya'dır. Heyetimiz Lozan'a varmıştır. Sovyet Rusya'nın sadece boğazlar sorununu değil, tüm Yakın Doğu'nun sorunlarını tartışmasına ve çözmesine izin verilmesini kararlılıkla talep ediyor. Sovyet heyetinin gelişiyle Türk heyeti heyecanlandı. Kurzon ise boğazlar sorununu gündeme getirmek için acele edecek, çünkü heyetimiz konferansa hemen kabul edilmezse Lozan'ı terk etmekle tehdit ediyor.

Lozan Konferansı aslına bakılırsa bu resmi açılışa rağmen henüz başlamadı, çünkü Orta Doğu sorunun çözümünde diğerlerinden daha az ilgili olmayan Rusya olmadan başlatılamaz.

Bakinskiy Raboçiy, "Rusya'sız Lozan Konferansı Olmaz (Bez Rossii Net Lozanskoy Konferentsii)", 29 Kasım 1922, Çarşamba, No: 269 (701), s. 1.

"Lozan Konferansı"

Haber, konferansın dünkü toplantısında İsmet Paşa'nın Batı Trakya'da halk oylaması yapılmasını istediğine ilişkindir.

The News is related to the fact that İsmet Pasha wanted to be made to a referendum in Western Thrace at yesterday's meeting of the conference.

Trakya meselesi

- 27 Noyabır (İngiltere radyosu) Dünkü iclasda İsmet Paşa Garbî Trakya'da rey'-i âmm tatbik edilmesini ve 1915'inci ilde Bulgarya'ya güzeşt edilmiş olan amal, Garbî Meriç'e hissesinin kaytarılmasını taleb etmişdir. Yunanistan namından Venizilos ve Sırbiya namından Niyençiviç (Nintchitch)ona cevap vermişlerdir. Sonra Kürzon, müttefikler namından öz nokta-i nazarını söyleyip Balkanlar'da köhne vaziyete kayıtmakdan ictinab içün sazişe gelmek lüzumunu izhar etmiştir. Kurzon'un nutku büyük te'sîr bağışlamıştır. Türkler cevap hazırlamaktan ötürü bir nice gün mühlet istemişler.

"Lozan Konferansı", Kommunist, Nr. 267, 30 Noyabır/Kasım 1922

"Lozan Konferansı"

Bir Fransız gazetesinde Fransa'nın Boğazlarla ilgili görüşü-Türkiye ve Rusya'nın Boğazlar meselesinde savaş gemilerinin geçişine izin verilmesi-Rusya'nın konferansın tüm oturumlarına katılmak istemesi- Rusların Lozan'a gelmesiyle Türklerin cesaretinin artması- Venizelos'un Yunanlıların Anadolu'daki tahribatı cinayet olarak kabul etmesi ve bu durumdan İsmet Paşa'nın memnun kalması.

France's opinion on the Straits in a French newspaper-Turkey and Russia allowing warships to pass on the Straits issue-Russia's willingness to participate in all sessions of the conference-Turkish courage increased with the Russians' arrival in Lausanne-Venizelos's acceptance of the destruction of the Greek Army in Anatolia as murder and İsmet Pasha's satisfaction with this situation.

Fransa ve Boğazlar

Paris - 30 Noyabır (Tiflis tarikiyle alınmıştır) "Eko dö Pari /(L'écho de Paris" gazetesi boğazlar hakkında yazmış olduğu bir makale-i hususiyyede diyor ki: "eğer Fransa hükümeti boğazların azatlığı prensiplerini müdafaa ediyorsa da" onun bu prensibi "Londra" da mevcut olan efkâr-ı mülâhazâta

muvafık bir suretde tefsir ve telakki olunmamalıdır. Çünkü Londra mehâfili boğazların azatlığıyla İngiltere'nin hâkimiyetini biri birine karıştırmaya son derece mütemayil bulunuyorlar.

Netice-i kelâm olarak burası dahi unutulmamalıdır ki, Türkler cihan muhaberesi esnasında boğazları bağlamakla harbin iki sene artık devamına bâ'is oldular. Buna göre ilerüde böyle bir halin vukû'u' tekerrürüne bir daha meydan verilmemesi için indiden lazım gelen tedbir ve teşebbüslerin ittihadına tevessül olunmalıdır.

Türklerin talebi ve Şuralar Rusyası

Moskova 28 Noyabır/Kasım (radyo) siyasi mahfillerde zannolunduğuna göre Türkiye ve Rusya Düvel-i Muazzama'nın boğazlar üzerinde kontrolünün lağvolunmasıyla harb gemilerinin oradan geçmelerine müsaade olunmasını müttefikan talep edeceklerdir.

Lozan Konferansında Rusya

Hanover- 27 Noyabır/Kasım (Alman radyosu) (Lozan)'a gelmiş olan Rus heyeti Lord Kurzon'a vermiş olduğu bir notada özünün başka büyük devletlerle hem hukuk ve hem ihtiyar olarak konferansta hallolunacak bütün meselelerin müzakerelerine iştirâkine müsâ'ade olunması ve olunmadığı takdirde çıkıp gideceğini kat'î bir surette talep etmiştir.

Türklerin Cesareti

Hanover- 28 Noyabır/Kasım (Alman radyosu) konferansın bırakılması hakkında deveran eden şayi'alar gittikçe doğrulamaktadır. Bu münasebetle denildiğine göre Rus nümayendelerinin (delegelerinin) Lozan'a gelmeleriyle Türkleri cesâreti son derece artmıştır. O suretteki Türkler 1919 tarihinde müttefik devletler arasında yapılmış olan mandatörlüklerin bi'l-külliye lağv ve feshedilmesini talep edeceklerdir.

"Lozan Konferansı" Kommünist, Nr.268, 1 Kanun-ı Evvel 1922

İRAN / IRAN

Çeviren / Translated by:
Parvin GHODSİZAD[1], Manizheh SADRİ[2]

- Sitâre-i İran -

"Lozan Konferansı"

Kırım Savaşı'ndan Rus-Japon Savaşı'na ve nihayet Birinci Dünya Savaşı'na kadar son altmış yılın tüm savaşları, İngiltere'nin hilafet başkenti İstanbul'u ve ardından Boğazları ele geçirme politikasından kaynaklanmıştır. İngiltere, tüm bu konferanslarda ve özellikle Yunanistan'ı donatarak, diplomasi yoluyla Osmanlı hükümetini ortadan kaldırmanın ve başka bir Cebelitarık yaratmanın peşindedir. Doğu ülkelerinin siyasi hayatı, İngilizlerin Boğazlar 'da hakimiyet kurmasıyla son bulacaktır. Sovyet Rusya hükümeti renk değiştirmeyene kadar Doğu ülkelerinin tek umududur.

All the wars of the last sixty years, from the Crimean War to the Russo-Japanese War and the WWI, were the result of England's policy of capturing Istanbul, the capital of the caliphate, followed by the capture of strait. In all these conferences, especially by equipping Greece, England seeks to wipe out the Ottoman government and create another Gibraltar through diplomacy. The political life of the Eastern government will end with the domination of the British in the straits. So the Soviet government, Russia hasn't changed and will be the only hope of the Eastern countries.

İngiltere'nin dolambaçlı politikası artık Doğu'nun meseleleri etrafında toplanıyor. Yıllarca hayatını ve parasını hazırlıklarına harcamaktan geri durmadığı bir Cebelitarık daha hazırlamaya çalışıyor. Uzun süredir İstanbul Boğazlarının işgali spekülasyonları yapılıyor. Halifeliğin başkenti İstanbul'u ele geçirmek, Anglo-Sakson ırkının umutlarından biri olarak kabul ediliyor ve bugün sonuca ulaşmaya çok yakın. Bu son altmış yılda, ülkeler arasında meydana gelen tüm savaşlarda ve ortaya çıkan tüm siyasi sürtüşmelerde, İngiltere ya bu politikaların ana ve önemli rolünü oynamıştır ya da tüm bu trajedilerin iç itici gücü olarak görülmüştür ve her halükârda asıl mesele İstanbul'un alınması ve Boğazların istila etmesidir.

1853(yazıda yanlış olarak 1875 yazılı)'teki Kırım Savaşı, güçlü Rus kuvvetlerinin İstanbul ve Boğaz'a doğru ilerlemesini engellemek içindi. Almanya hükümeti ile Fransa arasındaki 1871 savaşı İngiltere tarafından kışkırtıldı. Amaç Fransa'yı, İstanbul ve Boğazlar için bir fikir bulmasın diye, o

[1]Assistant Professor, Contemporary Islam Department, Encyclopedia Islamic Foundation Tahran, İran.
E-mail: g.pary@yahoo.com, ORCID: 3308-0232-0002-0009

[2]Assistant Professor, Department of History, Shabester Branch, Islamic Azad University, Shabester, İran.
E-mail: msadri18@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3951-0273

hükümetin Kuzey Afrika ve Akdeniz'deki nüfuzunu ve nihayet Osmanlı hükümetinin sarayında siyasi ve edebi üstünlüğü tesis etmekten kısır ve hükümsüz kılmaktı.

Rusya ve Japonya arasındaki savaş, İngiliz hükümeti tarafından kışkırtılmış ve Japonya'daki İngiliz hükümetinin yardımıyla, büyük ve güçlü Rus hükümetini Japonya gibi küçük bir hükümetin önünde diz çöktürdü. Çünkü Rusya'nın artan gücü İstanbul'u tehdit ediyordu. Balkan Savaşı, Trablus'un İtalyan hükümeti tarafından Balkanlar'daki küçük savaşan devletleri ve Osmanlıları zayıflatmak için işgaliydi. Böylece İslamabad'a karşı çıkılmadı. Son olarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun tüm ülkelerinde askeri, siyasi ve ticari nüfuzunu güçlendirecek ve tesis edecek olan Alman hükümetini felç etmek için dünya çapında uluslararası savaş ayağa kalktı ve sadece İstanbul'un değil, tüm Osmanlı topraklarının hakimiyeti ve fethi için bu sıralarda İngiliz hükümeti belli bir plan hazırlamış ve bunun sonucu Osmanlı krallıklarının tamamen parçalanması olmuştur. Savaş mütarekesinden sonra siyaset sistemin yerini alınca, bütün bu konferanslarda İngiliz siyaseti Osmanlı devletini sonsuza dek yok etmeye çalıştı ve çalıştı. Yunanistan, İngiliz hükümeti tarafından Osmanlı İmparatorluğu'na karşı donatıldı. İngiliz ve Fransız hükümetleri arasındaki politika sürtüşmesi bu nedenledir. Yunan kuvvetlerinin yenilgisi ve Lloyd George kabinesinin düşmesi bu amaç ile idi. Ne de olsa Lozan konferansı da bu amaç içindi.

Bu, başka bir Cebelitarık hazırlamak ve Hindistan'ın en önemli ve en büyük otoyolunu gelecekte Hint iş dünyası için fikir sahibi olmak isteyen dünyanın tüm ülke ve uluslarına kapatmak anlamına geliyor-Lloyd George, İngiliz ulusunun ulusal hedefine ve özlemine ulaşmak için ulusunun siyaseti için kendini feda etti, ve artık Fransız hükümetini ikna etmek mümkün değil; iki yüzlü politikanın bir sınırı var - yani neredeyse tamamı bir Darülfünun ilkokul öğrencisi olan Fransız politikacıların önünde. Geri çekilmesi Fransa'nın tatmini içindi. Ve yine aynı politika, yani İstanbul'a ve Boğazların kontrolünü ele geçirmek iş başında. Yunanistan'ın Anadolu'da yenilgisinden ve Osmanlı yolunun açılmasından sonra, Ankara artık hükümetin Osmanlı ulusunun başkentine ulaşması için bir engel ve izolasyon değildi.

Bu arada Lloyd George'un kabinesi askeri güçleriyle bunu engellemeye çalıştı ve yeni bir uluslararası savaşın çıkacağı kesin olduğundan siyasete girdi, belki de İngiliz halkının uzun süredir devam eden umutlarını hayal dünyasından gerçeğe taşıyabilir. Böylece Lloyd George gitti. Yerine Benar Law geçti. Ancak plan ve politika Başbakan'ın değil Dışişleri Bakanı'nın elinde.

Geçenlerde Lozan konferansı yapıldı. Sorun, askeri engellerin sınırlandırılmasıdır. Milliyetçi Osmanlı askerinin Osmanlı Devleti'ne girmesini engellemek ve Ankara hükümetinin gücünü sınırlamaktır. Türk milletinin Yunan ordusunun yenilgisinden sonra İstanbul'da bulduğu ve sonunda İstanbul'un kalıcı mülkiyeti ve bekası İngiliz hükümetinin elindedir.

İngiliz hükümeti, Fransa'nın bu büyük lokmasını henüz tazmin edemedi. Ve eğer böyle yağlı bir lokma, ehemmiyeti boğazlar ve İstanbullardan daha aşağı ve az olsa da, meselenin hallolacağı zannedilir. Ancak böyle bir ısırık yağlı ve ulaşılması kolay görünmüyor. Lozan konferansının, Ankara hükümetinin başına Londra'da yapılmış bir kâğıt şapka takmadan bitmesi olasıdır.

Acil mesele, Fransız hükümetinin rızası meselesidir. İngiliz hükümeti, Fransız hükümetini memnun edecek bir çözüm bulamazsa; belki de Balkan ülkelerinden birinin başkentinde başka bir konferans

önermek zorundadır. Doğu milletleri de bilmelidir ki, İngiliz hükümeti İstanbul ve Boğazları ele geçirirse; Doğu ülkelerinin siyasi hayatına kesin olarak son vermiştir ve Avrupa'nın maddi medeniyeti bu ülkeleri tamamen engelleyecektir ve kendisi için tek oyuncusu İngiliz hükümeti olan geniş bir alan hazırladı ve bu kadar.

Doğu milletlerinin ve ülkelerinin tek umudu Sovyet Rusya hükümetidir, Mevcut rengini değiştirmemek şartıyla ve bugün İngiliz hükümetinin başında olduğu küreselci politikalara karşı küreselleşme ve açgözlülük politikalarına daha erken hazırlanmaları için Doğu milletlerine maddi ve manevi yardımda bulundu.

Şimdi biz İranlılar için bir yol açık ve o kadar ve umudun yolu sadece kuzeyle sınırlıdır ve bu yolu önümüzü tıkalı görürsek, hiç şüphesiz siyasi refahımız tehlikeye girer.

İstanbul meselesi çözülmeden, Yakın Doğu meseleleri çözülmeden, Osmanlı meselesi çözülmeden, nihayet Rus hükümeti rengini değiştirmeden, Milletin ve vatanın saadetini düşünmek bizim için en güzel fırsat ve zamandır.

İranlılar maddi ve manevi güçlerini toplamalı ve sadece iç reformları yapmalıdır ve kendisi için bir pozisyon elde etmeli ve milletlerin fazilet ve kabiliyetlerini ölçümünde yeri olmalı yoksa dünya fatihleri küçük veya büyük pay almak için diplomatik mücadelede yakın ve uzak meseleleri hallettikten sonra sıra bize gelecek. Bize atıfta bulunmadan ve istişare olmaksızın, İran'a siyasi bir kılıf uyduracaklar ve İran'ın siyasi hayatını oracıkta bitirecekler.

"Lozan Konferansı", Sitâre-i İran, 11 Aralık 1922, s.1

-Kuşeş-

"İran'ın Konferansa Katılması"

Yaşayan Rum ruhani temsilcisinin manavı otoritesini sürdürmesi, Osmanlı ve Rumların Trakya ve İstanbul'da ikamet etmesine izin vermesi, Gelibolu mezarlığının statüsünü belirlemek için bir alt komisyon oluşturması, Konut inşaatı için Rusya tarafından Ermenilere arazi devri, Osmanlı'ya anlaşmayı imzalaması için ültimatom.

Chicherin preventing Iran from entering the conference, maintaining the spiritual authority of the Greek spiritual representative living in Istanbul, allowing Ottomans and Greeks to reside in Thrace and Istanbul, forming a sub-committee to determine the status of the Gallipoli cemetery, handing over land to Armenians from Russia, an ultimatum to the Ottomans to Sign the treaty.

Lozan 14- İran'ın konferansa girişinin engellenmesi konusunda görüş bildiren Protestan Çiçerin yoldaşın notası ses getirdi. Çeşitli iş çevrelerinde, örneğin Kürdistan temsilcileri ve bunun gibi diğer delegasyonlarda, ellerini ve ayaklarını kaybetmişlerdir tek umutları, İngiliz hükümetinin Doğu'daki ve özellikle İran'daki ekonomik ve askeri nüfuzu adına ne pahasına olursa olsun onları güçlendirmesidir.

İnsan değişimi

Lozan- Mübadeleye ilişkin komisyondan elde edilen çok önemli sonuç, Osmanlı temsilcilerinin İstanbul'da yaşayan Yunanistan'ın ruhani temsilcisinin eskisi gibi dünyevi yetkiye sahip olduğu konusunda anlaşmaya varmasıdır. Üstelik İstanbul'da yaşayan Rumlar da orada yaşamalarını kabul ettiler. Batı Trakya'da yaşayan Osmanlılar kendi yurtlarında kalacaklardır. Ancak İstanbul'da kalmasına izin verilen Rumlar, 1921'den sonra oraya yerleşenlerdir. Curzon mutluluğunu dile getirdi ve diğer delegeler bu konferans oturumunu diğer tüm oturumlardan daha iyi ve daha yararlı buldular. Bu nedenle, Curzon gönüllü mübadeleyi barışın başlangıcı olarak görürse, Osmanlılar ve Rumların mübadelesi zorunlu hale gelir. Osmanlı temsilcileri, zorunlu mübadelenin Anadolu ve Doğu Trakya'da yaşayan ve sayıları 600.000 olan Rumlarla sınırlandırılmasında ısrar ettiler. Mübadele edilen Yunanistan'da ikamet eden Osmanlıların sayısı 400.000 ise: Müttefikler ile Osmanlı ticaret hesaplarının belirlenmesine ilişkin alt komitenin Sovyet toplantısında iki ülke arasındaki ilişkiler ilkesi kaydedildi Osmanlı'nın Almanya ile yaptığı münferit anlaşmaların aynisi müttefikler açısından da uyulacağını ve gözetileceğini belirtti.

2 Şubat

Konferansın son sonucu

Dün konferans üyelerinin yoğun olduğu günlerden biriydi çünkü farklı komisyonlar işin son aşamalarını yapıyordu. Osmanlı ile Yunanistan arasında şahısların esir alınması ve mübadelesine ilişkin ayrı anlaşmalar pazartesi günü imzalanacak.

Mezarlar için alt komisyon

Gelibolu'da şehit olan askerlerin mezarları ile ilgili alt komisyon görüşmelerine ilişkin haber- Curzon'un bu konuyu konuşurken can sıkıntısının ve üzüntünün yoğunluğundan sesi titredi ve aynı zamanda dedi ki: Şehitlerin ebedî uykularına huzur ve istirahat içinde devam etmeleri gerekmez mi? Sonra dedi ki: Bizim sandığımızdan başka hiçbir milletin ölülerine karşı vazifesini bildiği söylenemez.

Görüş ayrılıklarının devamı

İki ay sonra Lozan Konferansı artık sona eriyor ve İtilaf Devletleri ile Osmanlılar arasında daha önemli bazı konularda hala fikir ayrılıkları var. Farklı alt komisyonların cumartesi günü yapılan ve çeşitli konuların gündeme geldiği çok sayıdaki toplantısında, görünüşe göre bunlardan biri hakkında fikir birliği olmadığı görüldü. Genel olarak beni mutlu eden tek şey, Rusya temsilcilerinin çok sayıda Ermeni için bir ev hazırlama konusunda anlaşmaya varmalarıydı. Ancak Rus hükümeti onlara sadece arsa verecek ve diğer ülkelerin evlerin binasını geçimlerini sağlamasını beklemek zorunda kalacaklar. Bu arada, bundan endişe duyan Ermeniler, Rusya'dan bunun detaylarını açıklamasını istemelidir.

Lozan konferansının kaderi

Lozan 26- Müttefikler heyeti 2 Şubat'ta konferansa veda edecek. Osmanlılara bir ültimatom verildi: Osmanlı'nın Fransız ve İngiliz emperyalizmine siyasi bağımlılığının ekonomik statüsünü içeren bir antlaşmayı derhal imzalamak. Konferansa yakın çevreler Osmanlı'nın bu yıkıcı anlaşmayı imzalamayı kabul etmediğini ve bu nedenle Lozan konferansının iflasla sonuçlanacağını düşünüyorlar.

"İran'ın Konferansa Katılması", Kuşeş, 16 Ocak 1923, s. 4

"Lozan Konferansı"

Kapitülasyon gibi bazı konularda anlaşma sağlanamaması nedeniyle konferansın kapatılması veya daha fazla puan almak için İsmet Paşa'nın bir tür diplomatik operasyonu. Ankara Parlamentosu'nun İngiltere'nin politikasına güvensizliği, Mezopotamya'nın İngiltere için önemi.

The closing of the conference due to the lack of agreement on some issues such as capitulation or some kind of diplomatic operation of Ismet Pasha to gain more privileges, the lack of confidence of the Ankara Parliament in the British policy, the importance of Mesopotamia for England.

Konferansın kapanmasından, sürmekte olan müzakerelerin bir sonuç alınmadan sonlandırıldığı anlamı çıkarılamaz. Konferansın kapanmasının asıl sebebinin İsmet Paşa'nın bazı konularda başka tavizler elde etmek istemesi olduğu biliniyor. Tam olarak isteğine göre karar verilmedi. Bu nedenle, bu dava sadece bir tür diplomatik operasyon olarak değerlendirilmelidir. Mesele bundan başka olsaydı Osmanlı nasıl teklif ederdi? Müttefiklerin de Musul davasında ortaya çıkan anlaşmazlığın İngiltere ile doğrudan anlaşma yoluyla çözülmesini kabul ettiği bir teklif. Şimdi ise konferansın kapanmasının asıl sebebi, kapitülasyon rejimi ile ilgili bazı noktalarda anlaşmaya varılamaması. Yapılabilecek diğer bir varsayım da İsmet Paşa'nın Ankara'nın gidişatı içinde bulduğu Çiçerin ve Rus hükümetinin etkisinden kurtulamadığı için buna mecbur kaldığıdır. Görünüşe göre, keskin ve nahoş bir prosedür uygulayın. Lozan konferansının kapanışı, Avrupa diplomasisinin üzücü sahnelerinden birini ve Doğu konusunda uzun süredir devam eden İngiliz-Rus ihtilafı dönemlerinden birini gösteriyor. Ve bu iki durumda da Osmanlılar birer aletten farklı değildiler. Bugün de, (Ruhr) bölgesindeki Fransız müdahale ve gösterileri konusunda Londra ile Paris arasında ortaya çıkan farklılıklara ve sorunlara aracılık edebileceklerini düşünerek; kendilerini Almanya ve Rusya kategorisine koymuşlardır.

Ve Osmanlı temsilcilerinin ileride müzakerelerin engellenmediğini belirtmeleri. Ve Doğu'daki durum, (Madeler)'deki? kurum öncesi materyallerin uygulanmasına bağlıdır. Ankara meclisinin İngiltere'nin gelecek politikasına dair hiçbir bilgisi ve güveni olmadığı ortaya çıktı. Ama her halükârda İngiltere Mezopotamya'dan vazgeçmeyecektir. Çünkü bu bölge İngiliz mallarının geçiş merkezidir. İran topraklarına nakledilir, ayrıca İran ve İngiliz petrol şirketlerinin teçhizat ve fabrikaları da oradan nakledilir ve personeli de oradan nakledilir. Osmanlılar, Almanya'nın bu davadaki başarısının güvenilirliğini ve güvenini hesaplamış ve sonuçları kendileri için çok acı olacaktır. Kendi çıkarlarını

istiyorlarsa müzakerelerin yeniden başlayacağı günü dilemeliler. Müttefikler, konferans Osmanlıların önünde kapatıldığında ayrılmak için aynı barışçıl prosedüre sahipti.

"Lozan Konferansı", Kûşeş, 8 Nisan 1923, s.10

-İran-ı Nev-

"Lozan Konferansında"

Gelibolu mezarlığı ve demiryolları konusunda mutabakata varıldı ve dini kurumlar, okullar ve hayır kurumlarına ilişkin dosyalar konusu bir sonraki toplantıya havale edildi.

It was agreed on the Gallipoli cemetery and the railway, and the cases relating to religious institutions, schools and charities was referred to the next meeting.

Siyasi komite birkaç ikincil sorunu çözmüştür: İngiltere temsilcileri ile İsmet Paşa arasında Gelibolu mezarlığı konusunda anlaşmaya varıldığı gibi, Napoli'den İstanbul'a demiryolu konusunda da benzer bir anlaşmaya varıldı. Daha sonra 30 Ekim 1914'ten önce Osmanlı'da var olan okullar, dini kurumlar ve yabancı hastanelerin rejimi ile ilgili Türklerin beyanları üzerine müzakereler yürütüldü.

İsmet Paşa, barış antlaşmasında öngörülen ve Osmanlılar tarafından kabul edilen işlere yardım antlaşmasının, antlaşmayı imzalayan bütün milletleri kapsayacak şekilde genişletilemeyeceğini bildirdi. Bu konu daha sonraki bir müzakereye ertelendi ve dini kurumlar, okullar ve hayır kurumlarıyla ilgili davalar da bilirkişi komisyonlarına havale edildi. Ama Türk kanunlarına itaat edip tâbi olup olmayacakları ve ithalat gümrük vergisi muafiyetinden yararlanıp yararlanmayacakları bilinsin.

Türk hükümetinin okulların ve dini kurumların işleyişine müdahale etmesi konusu birçok tartışmaya neden oldu. Finans komitesi bugün cuma günü toplanacaktır.

"Lozan Konferansında", İran-ı Nev, 18 Mayıs 1923, s. 3.

İRAN / IRANIAN

Çeviren / Translated by:
Meltem KARABABA[1]

- Merd-i Azad -

"Osmanlı ile Barış: Musul ve Petrol Meselesi"

Petrolün varlığından dolayı Musul ve Bağdat'ın önemi, İngiltere ile Fransa arasındaki petrol anlaşması, Lozan Konferansı'nın Mezopotamya meselelerini halletmedeki yetersizliği, Mussolini'nin Yakın Doğu'nun ganimetlerini kullanma tehdidi, Trakya ile ilgili Yunan ve Osmanlı iddiaları, İsmet Paşa'nın Musul'un istikbaliyle ilgisi.

The importance of Mosul and Baghdad due to the presence of oil, the agreement on oil between England and France, the incompetence of the Lausanne Conference to deal with Mesopotamia issues, Mussolini's threat to use the richness of the Near East, Greek and Ottoman claims regarding Thrace, Ismet Pasha's interest to the future of Mosul.

Osmanlı, Lozan Konferansı'nda Musul konusunu gündeme getirdi.

Musul'un önemi petrolünden kaynaklanmaktadır:28 Haziran 1914'te bir İngiliz şirketi ile Osmanlı Petrol Şirketi adlı bir şirket, Musul ve Bağdat eyaletlerinin tamamının petrol imtiyazını Osmanlı hükümetinden aldı. Bu şirketin sermayesinin dörtte üçü İngiltere'den, dörtte biri Almanya'dandı. Avrupa'da savaş başlar başlamaz savaşın kurallarına göre İngiltere, Almanya'nın payına düşeni aldı. 1916 yılında İngiltere ve Fransa kendi aralarında Hicaz Emirliği'nin kurulması ve nüfuz alanları konusunda anlaşmalar yaparken, Fransız hükümeti Osmanlı'nın daha önce İngiliz vatandaşlarına tanıdığı imtiyazları tanıdı. 1919'da, petrol meselesi dünyayı meşgul ederken, Fransız hükümeti İngiltere ile (ki 1920'de San-Remo'da imzalandı) bir anlaşma imzaladı ve buna göre İngiltere Mezopotamya petrolünün dörtte birini, yani Almanya'ya ait olan kısmını Fransa'ya verdi.

Ancak Amerika'nın iradesine aykırı bu düzenleme hükümetin Avrupa meselelerini çözmekten geri çekilmesinin ana nedenlerinden biriydi. Amerika'nın memnuniyetsizliğinin nedeni, hükümetin petrol meselesinde üstünlük elde etmede geç kalması ve petrol hususunda başarısız olmasıydı. Çünkü bugünün dünyasında petrol kimdeyse, dünya meselelerine o hükmedecekti.

[1]Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılapları Tarihi Enstitüsü,, İstanbul, Türkiye.
E-mail: meltemkarababa@hotmail.com, ORCID: 0009-0005-9435-7936

Çiçerin (Sovyet Dışişleri Komiseri) geçtiğimiz günlerde Rusya'nın Musul petrol imtiyazını resmiyette tanımayacağını, çünkü verilmesinde herhangi bir rolü olmadığını açıklamıştı.

Elbette bu açıklama Osmanlı'yı cesaretlendirmektedir.

Ancak Müttefikler, Osmanlı'ya Musul ve petrolü hakkında konuşulacak bir şey olmadığını, çünkü Musul'un petrol imtiyazını Haziran 1914'te bizzat kendisinin vermiş olduğunu söylemekteydiler.

Ayrıca Mezopotamya yönetimi, Milletler Cemiyeti tarafından İngiltere'ye devredilmiştir ve Lozan Konferansı bu konuyu müzakere edemezdi.

Müttefiklerin bu açıklamasına rağmen Osmanlı'nın petrol meselesine önem vermesi hatta mümkün olduğu kadar Musul'u geri vermemeye çalışması doğaldır. Son olarak bu noktayı da anlamalısınız ki ortada petrol vardır ve müttefikler nazarında petrol mühim bir meseledir. Belki de Osmanlı'nın bu konudaki ısrarı ona büyük sorunlar yaşatacak ve Fransa da ondan geri adım atacaktır.

Lozan Konferansı

Lozan konferansı, ne yazık ki, günümüz Avrupa'sında olduğu gibi, savaştan önce de aynı kendini beğenmişlik ve hilekârlık ruhuyla oluşturulmuştur. Bu konferansa üye olan egemen ülkeler zayıf ülkelerin temsilcileri üzerine bir dizi operasyon yürütmektedir. Bu da günümüz dünyasında entrika ve hak ihlallerin en iyi örneği olarak kabul edilir.

İtalya Başbakanı Mussolini İtalya'nın Yakın-doğu ganimetlerinden yararlanmasına ortak edilmesi hususunda önerilerini kabul etmeleri için Müttefiklerden bir talepte bulunmakta ve onları ittifaktan çekilmekle tehdit etmektedir. Bu sırada Mussolini söz vermekte ve Lozan konferansında talebi yerine getirilirse İtalya, tazminat konusunda Fransa'nın görüşlerini uygulamasına yardım edecektir

Gördüğümüz gibi, Lozan konferansında görünen tek şey açgözlülük ilkeleri ve hak ve hakikatin ihlalidir.

İtalya temsilcileri ayrı ayrı Doğu ve Batı Trakyaların ilhakını ve 1913'teki sınır hatlarının ayrılmasını talep etmişler ve ayrıca Yunan hükümetinin müttefik sayıldığı anlamına gelen yeni bir şarkıya da başlamışlardır. Son söz olarak galip devletler doğrultusunda Osmanlı'yı yenik saymışlardır. Bu asılsız iddia Müttefikler tarafından onaylanırsa, Yunan işgallerinin yol açtığı tüm kanlı trajedilerin sorumlusu olacaklardır. Bu Müttefikleri gerçekten etkileyecektir. Tüm bu uluslararası savaş boyunca Yunanistan'ın İtilaf Devletleri ile hiçbir ilişkisi yoktu ve hatta Müttefiklerin düşmanlarıyla samimi ilişkiler kurmuştu. Yunanistan hiçbir şekilde müttefikleri Konstantin'i (Yunan kralı) devirmekten caydıramadı ve fırsat bulur bulmaz Konstantin'i çağırdılar ve Osmanlı'yı esaret altına almada dehşet verici operasyonlarını güçlendirdiler.

Ancak bugün başta İtilaf Devletleri olmak üzere tüm uygar dünyadan, Yunanistan'ın Osmanlı'ya karşı kazandığı zafer ve savaş ganimetlerinin paylaşımında Yunanistan'ın hâkimiyeti sonucu ortaya koyduğu iddialarını gerçekleştirmesi beklenmektedir.

Bu görüş, Majesteleri tarafından desteklenmektedir.

Osmanlı'nın zaferinde şüphe olmamasına rağmen, Osmanlı vicdani olarak bu alışverişte onurlu davranmak zorundadır.

Osmanlı'nın tüm Trakya alanı üzerindeki iddiası tamamen akıl dışıdır. Öte yandan konferansın liderleri, yaptıkları hacimli işlemin herkes tarafından izlendiğini bilmelidirler. Lord Curzon Poincare'e açıklamıştır ki imtiyazı olmayanların operasyonları nihayet ortaya çıkmayacak mıdır? Ne yanlış fikirler! Gizli anlaşmanın kamuoyuna açıklandığı gün, neyse ki imparatorların ikili gruplar arası anlaşmalar yaptığı ve başarılı olduklarını düşündükleri o günlerin sona erdiği bir dönem olarak kabul edilmelidir.

Özgür ülkelerin Attar ? politikasına ve gizli anlaşmalara ihtiyacı yok

Salih Paşa (tercüme), "Lozan müzakereleri", Washington Post'dan tercüme:

Lozan- Dün İsmet Paşa, Musul'un geleceği ile ilgili müzakere konferansının açılışını yaparak, Musul'un tamamının Osmanlı Devleti'ne ait olduğunu belirten ayrıntılı bir konuşma yaptı. Musul'da oylama yapılacağını belirtti, ancak Curzon kabul etmedi ve Müttefiklerin ısrarlarına rağmen Osmanlı temsilcisi ret durumunda kaldı. Son olarak Curzon, bu konuyu bizzat Milletler Meclisi'ne (Milletler Cemiyeti) havale edeceğini bildirdi. Sonra tüm sertliğiyle Türklere seslendi.

İsmet Paşa bu teklifi kabul ederse olumsuz etkilerinin her şeyden daha büyük olacağını ve buraya barışı sağlamak için geldiğini ve Türkler ısrar ederse barış yapacağını söyledi. (Milletler Cemiyeti) Misakı'nın ikinci(*onbirinci olmalı*) maddesine göre bağımsız hareket edeceğini, çünkü söz konusu maddeye göre savaş tehdidinin meclisin tüm üye devletlerinin çıkarlarına zarar vereceğini belirtti. Sonra Musul meselesinin petrol meselesiyle ilgili olduğunu ve bunun İngiliz politikası olduğunu iddia etti ve dışişleri bakanı olduğundan beri petrol patronlarıyla tek kelime bile müzakere etmediğini söyledi[1].

Petrol

Petrol, Lozan'da her zaman Yakın Doğu'nun ufkundadır ve bu ülkenin ekonomik durumundan büyük bir umut doğarsa, bunun Yakın Doğu'yu dünyanın en büyük pazarlarından biri haline getireceği açıktır.

Musul Meselesi Planı

Lozan Konferansı'nda Lord Curzon ve İsmet Paşa Salı günü komisyon önünde Musul davasını sunacak. Rusya'nın temsilcileri, Lozan konferansı başkanına bir mektup yazarak, özellikle Boğazlar ile ilgili olmayan barış antlaşması taslağının kendilerine bildirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. İsmet Paşa, Curzon'a cevaben hislerini yazmış, Salı günü Musul meselesini gündeme getirmeye hazır olduğunu belirtilmiştir.

1 Bu konuda Lord Curzon-İsmet Paşa arasında, konferansın 23 Ocak 1923 tarihli sabah ve öğleden sonra yapılan oturumlardaki konuşma ve tartışmalar için bkz., Seha Meray (çeviren), *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar-Belgeler,* Takım I, Cilt 1, Kitap 1, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1969, s.342-375

Lozan Konferansında

Lozan- Müttefik uzmanların Osmanlı borç sorununu çözmek için Paris'e yaptıkları gezi son derece başarılı olmuş ve Müttefikler tam olarak anlaşmışlardır. Uzmanlar tüm zamanlarını barış antlaşmasının mali şartlarını planlamaya ayırmışlardır. Yarın Müttefikler ve ülkenin mübadil ahalisi ve savaş esirleri malum karardan sonra Yunanistan'dan Makedonya'dan (*Mandolya'dan şeklinde yanlış yazılmıştır*.) ve Trakya'dan yüz seksen iki bin Türk halkı ile bir milyon üç yüz bin kişiden fazla Yunan halkı mubadele edilmesi gerekmektedir.

"Osmanlı ile Barış: Musul ve Petrol Meselesi" Merd-i Azad, 29 Ocak 1923

"Barış sorunu ve Osmanlı Devleti"

Rusya'nın barışı sağlamasını engellemesi, Rus taraftarlarının Osmanlı Devleti'ndeki etkisi, Avrupa ile Rusya arasındaki barışın önemi.

Preventing Russia from achieving peace, the influence of Russian supporters in the Ottoman Empire, the importance of peace between Europe and Russia.

Barış konusunda- Avrupa artık iyimser değil. Birkaç gün önce ajansların haberlerinde Osmanlı'nın İtilaf Devletleri'ne meylettiği belirtildi. Ancak iki gün önceki yazıda tahmin ettiğimiz gibi- bugünkü haberler Rusya'nın barışın sağlanmasını engellediğini gösteriyor. Yandaşları Osmanlı'da o kadar etkili oldular ki, Ankara hükümeti ve parlamentosu artık müttefiklerin tekliflerini kabul etmeyi düşünmüyor. Aksine, karşılıklı teklifler yapmak istiyorlar. Şu ana kadar edinilen bilgilere göre Müttefikler mümkün olduğu kadar ileri gittiğimizi söylediler. Osmanlı ile bundan daha fazla anlaşamayız. Bugün bile bu pozisyonda kalırlarsa Türklerin karşı teklifleri kabul edilmeyecektir. Bundan sonra İtilaf Devletleri ile Osmanlı barışı meselesi önemli bir mesele olmaktan çıkacaktır. Aksine, aslında önemli olan Rusya'nın Avrupa ile barışmasıdır. Şimdi Osmanlı siyaset alanında kendini tehlikeye attı- müttefikler ondan hayal kırıklığına uğrar ve Rusya ile gizlice barış ve uzlaşma yaparsa ne olacak?

"Barış sorunu ve Osmanlı Devleti", Merd-i Âzâd, S. 27, 9 Mart 1923, s. 1

"Osmanlı ile Barış"

İngiliz çevrelerinin barışa karşı hoşgörümlermiş, Ankara parlamentosunun Lozan barış taslağına ilişkin kabul edilemez oyu, TBMM'den müzakerelere devam izni.

The skepticism of English groups towards peace, The unacceptable vote from Ankara parliament on the Lausanne peace draft, Parliament's permission to continue negotiations.

Londra 5- Daily Telgraf gazetesinin siyasi muhbirinin verdiği bilgiye göre Yakın Doğu'dan gelen son haberler geçtiğimiz hafta bazı İngiliz resmi çevrelerinde dile getirilen iyimser görüşler tamamen ortadan kalktı bu, Ankara hükümetinin aşırı vatanseverlerin baskısı altında antlaşmanın sadece ekonomik ve mali maddelerini değiştirmediği anlamına geliyor gerçek şu ki, karşılıklı bir antlaşma ayarladılar ve Müttefiklerin faturasını tamamen değiştirdiler veya değiştirildi.

Osmanlı- Hawass ajansı İstanbul'dan bildiriyor ki, Ankara Büyük Meclisi önerilen Lozan barış planının- şu anda taslağı olduğu şekliyle- kabul edilemez olduğunu oyladı. Ancak çoğunluk, Osmanlı hükümetinin barış müzakerelerini sürdürmesine izin verdi.

"Osmanlı ile Barış", Merd-i Âzâd Gazetesi, S. 27, 9 Mart 1823, s. 4

"Lozan Antlaşması teklifinin reddi"

Lozan anlaşma taslağının Ankara Millet Meclisi tarafından reddedilmesi ve Osmanlı hükümetinin barış görüşmelerine devam etmesine izin verilmesi, kamuoyunun savaşa karşı çıkması, Rusya'nın rızası olmadan antlaşmanın imzalanmasının imkansızlığı.

Rejection of the Lausanne plan by the Ankara National Assembly and permission to continue peace negotiations to the Ottoman government by the Ankara National Assembly, public opinion's opposition to the war, the impossibility of signing the treaty without the consent of Russia..

Dış politika

Son iki gündür gelen yabancı telgraflar, Ankara Millet Meclisi'nin Lozan planının kabul edilemez olduğunu ilan ettiğini gösteriyordu. Ama aynı zamanda Osmanlı hükümetinin barış müzakerelerini sürdürmesine izin veriyor. Elbette hatırlarsınız, İtilaf Devletleri ile Osmanlılar arasındaki görüş ayrılıkları sadece bazı konulardaydı ve diğer konularda anlaşmaya varıldı. Şimdi Ankara, İsmet Paşa'nın kabul etmediği maddeleri reddettiği gibi, Osmanlı temsilcisinin kabul ettiği maddeleri de kabul etmiyor. Müttefikler, İsmet Paşa'nın onayını almak için büyük tavizler verdiler. Artık tüm bu maddeler Osmanlı tarafından reddedildiğine göre, Müttefiklerin önünde iki yol vardır:

1- Veya antlaşma önerisini reddetmenin ateşkesi bozmak anlamına geleceği konusunda Osmanlı'yı uyarın ve sonra savaşa başlayın.

2- Ya da ateşkes anlaşmasına devam edin ve müzakerelere yeniden başlayın.

Bugün tüm dünya savaştan nefret ettiği için ikinci bölüm mutlaka gerçekleşecektir. Müzakerelere yeniden başlayacaklar. Ancak uluslararası savaşta yenilen Osmanlı'nın iradesini kendilerine dayatmasına izin verecekler mi?

Avrupa ülkeleri kamuoyunun bu konuyu kabul edeceğine inanılmıyor; öte yandan, yeni bir plan teklif edilse bile Osmanlı, Rusya'nın rızası olmadan bunu kabul veya reddedemez. Bu nedenle hiçbir

yetkisi olmayan Osmanlı'yı memnun etmenin tek yolu, Rusya ile çeşitli meseleleri halletmekten geçiyor. Rusya etkin bir barış ajanı olduğundan, Rusya barışla ilgilenir ve başkalarının onun çıkarlarını görmezden gelmesine izin vermez.

Dolayısıyla müzakerelerin yeniden Lozan'da başlamasını beklemek zorundayız. Ancak bu kez Osmanlılar artık önemli bir faktör olmayacak, sorunların çözümünde Rusya birincil öneme sahip olacak. Müttefiklerin- ve aslında tüm dünyanın- artık Rusya'yı görmezden gelemeyeceklerini ve onu kamu işlerine dahil etmeleri gerektiğini anlamalarının zamanı geldi.

Ancak Osmanlı sorunu yeni bir aşamaya girmiştir ve Rusya tarafından çözülecektir. Şimdi bu aşamada Osmanlı kaybedecek veya kazanacak- bu dünya için çok önemli olmayan ama Ortadoğu ve özellikle İran için son derece önemli bir durum

"Lozan Antlaşması teklifinin reddi", Merd-i Âzâd Gazetesi, S. 28, 11 Mart 1923, s.1

"Osmanlı ile Barış"

Ankara Millet Meclisi'nde anlaşma aleyhine ve lehinde konuşmalar, Ankara gazetelerinde İngiltere ve Fransa aleyhine sert yazılar, TBMM'nin yedi üyesi ve İngiliz Dışişleri Bakanı'nın uyarıları, bazı ironiler. Mali, ekonomik, idari konular ve Musul davasının çözülmesi şartıyla TBMM'den müzakerelere devam izni.

Speeches against and in favor of the agreement in the Ankara National Assembly, harsh articles against England and France in the Ankara newspapers, warning to seven representatives of the Turkish National Assembly and the British Foreign Minister, some ironies, permission to continue the negotiations by the Turkish National Assembly provided that the financial, economic, administrative issues of the Mosul case are resolved.

İstanbul- Rauf Bey, Ankara Millet Meclisi'nde yaptığı ayrıntılı konuşmada, hükümetin karşılıklı barış önerilerini açıklayıp ve anlattı. Daha sonra üç milletvekili, anlaşma ve hükümetin teklifleri etrafında eleştirilerde bulunarak, yarım yamalak tedbirler istemediğimizi, ancak çözülmemiş tüm davaların tatmin edici bir şekilde çözülmesini istediğimizi belirttiler.

Görüşme sırasında Mustafa Kemal Paşa, Türk temsilcilerinin Ankara'ya dönmesinden bu yana hükümetin görüşlerinde herhangi bir değişiklik olmadığını ve barış veya savaş yönünde ilerleme kaydedilmediğini, bu nedenle çoğunluğun anlaşılabileceğini belirtti. Milletvekilleri, hükümetin önerilerinin kamuoyunu tatmin etmediği görüşünde.

Son zamanlarda Ankara gazeteleri sadece İngiltere'ye değil, Fransa'ya da çok sert yazılar yazmakta ve Fransa'yı İngiltere'nin kölesi olarak tanıtmakta ve tarif etmektedirler.

"Yeni Gün" gazetesi bir yazısında şöyle yazıyor: Fransa, daha önce olduğu gibi, Osmanlı'yı zayıflatmak ve Şam'ı kendisine miras bırakmak istiyor. Lozan konferansının başında Fransa'nın yalanıyla rahatladık, şimdi Fransa bizi uçuruma doğru çekiyor. Fransa, Doğu'daki prestijini sonsuza

kadar kaybeder. Bizi erkenden uyardığı için Poincaré hükümetine minnettarız. Fransa, benimsediği bu usulün misillemesini tadacaktır.

Aynı gazetenin diğer sayısında şöyle yazıyor: Fransa baştan sona Osmanlı'yı kandırıyor, Franklin Boullion'un Fransız hükümeti adına Osmanlı'ya verdiği sözleri her hatırladığımızda kızarıyoruz. Bu açık gerçek, yani Fransa'nın verdiği sözlerin çiğnenmesi her zaman karşımızda durmaktadır. İngiltere, bağımsız Osmanlı Devleti'nin yaşamına ve varlığına da karşı hareket etmektedir.

Bu iki farklı gücün mücadelesi, taraflardan biri yenilip yok olana kadar devam edecektir. Fransa en alt sıralara indi, şimdi bizden 15 milyon lira talep ediyor. Lozan konferansı bizi yeni bir savaş tehdidiyle karşı karşıya getirdi.

Lozan Konferansı'nda gerçekleşen bazı iğnelemelere karşı Kürdistan milletvekili de dahil olmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yedi temsilcisi ve İngiltere dışişleri bakanı konferansın resmi toplantılarından birinde belirtmişti. Millet Meclisi'nin yeni milletvekillerinin sabit ve cahil milletvekilleri olduğunu protesto ve itiraz ettiler. Milletvekilleri bu davayı Meclis'e hakaret olarak değerlendirdiler ve Büyük Büyük Millet Meclisi aracılığıyla Lord Kurzon'un suratına bu hakareti attılar ve tüm dünya bu konunun farkında.

Ankara'dan gelen telgraflar, Milli Meclisi'n Lozan Antlaşması planının kabul edilemez olduğuna ve Türk milletinin taahhüdüne aykırı olduğuna karar verdiğini ve bu vesileyle müttefiklerin antlaşmayı sözlü ve yazılı olarak kabul etmekte ısrar etmeleri halinde, Türk hükümeti sorumluluk kabul etmez.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çoğunluğu hükümete izin verdi, barış görüşmelerine devam etsin diye. Musul davasının belli bir süre sonra çözülmesi şartıyla mali, iktisadi ve idarî meseleler ise millî istiklâl esasları gözetilerek halledilmelidir ve işgal altındaki topraklar barış antlaşmasının imzalanmasından hemen sonra boşaltılmalıdır.

"Osmanlı ile Barış", Merd-i Âzâd Gazetesi, S. 28, 11 Mart 1923, s.4

"Avrupa'da ne yapıyorlar?"

Lozan Konferansı'nın düzenlenmesi ve Rusya'nın yokluğu- Doğuda İngiltere'yi meşgul etmek ve Ruhr'u işgal etmek için, Fransa'nın ikili politikasını sürdürmesi- Cester imtiyazını Amerikalılara devretmesi. Fransa'nın Osmanlılara karşı şiddet politikası.

The establishment of the Lausanne Conference and Russia's absence- the pursuit of France's bilateral policy to engaging Britain in the East and capture the Ruhr- the surrender of the Chester privilege to the Americans- France's harsh policy against the Ottomans.

Dış politika

Lozan Konferansı yeniden toplandı. Rusya buna dahil değil- ama bizce perde arkasında da boş durmuyor. Fransa, eski Lozan konferansında iki yönlü bir politika izledi: Osmanlı nazariyesine

yardım ederek, İngiltere'yi Doğu'da meşgul etmek ve Ruhr bölgesini ele geçirmek için konferansın kapanmasına sebep oldu. Bu sefer Fransa, Ruhr'da konuşlanmış durumda ve görünüşe göre Almanya ona kabul edilebilir teklifler yapmaya hazır. Öte yandan Fransa'nın son üç yılda Osmanlılara doğrudan ve dolaylı olarak yaptığı yardımlara rağmen Osmanlılar, Fransa'nın hakkını tanımadı ve dokuz yıl önce Fransızlara verdiği imtiyazı Amerikalıya (Çester) devretti. İngiltere'nin Doğu ülkelerinde -özellikle Osmanlı'da- Amerika'ya fayda sağlamaya Fransa'dan daha istekli olduğu açıktır. Çünkü Amerika'nın siyasi hedefleri yoktur ve Fransa dünyanın bu bölgesinde siyasi hedefleri olmadan çalışmazken, mevcut Lozan konferansı bu durumda başlamaktadır.

Fransa'nın Osmanlı'ya biraz sert davranması gibi genel bir ihtimal var: General Vikand (Maxime Weygand/19.4.1923-29.11.1924) Suriye Yüksek Komiserliği'ne atanması bu açıdan yorumlanmalıdır. General (Vikand) ordunun komutanıydı- 1920'de Rusya'ya karşı savaşta Polonya'yı fetheden oydu.

Böyle biri için Şam küçük bir bölgedir. Bu nedenle Fransa, Osmanlılara karşı ciddi ve belki de sert bir politika izlemeyi düşünüyor. Bu politika askeri harekata yol açabilir.

Kanaatimizce Lozan Konferansı'nın dünya için genel bir barış yaratacağı düşünülmemelidir.

Hayır: Ne yazık ki, hala hedeften uzaktayız!

"Avrupa'da ne yapıyorlar?", Merd-i Âzâd Gazetesi, S. 49, 27 Nisan 1923, s. 1

"İngiliz-Fransız ilişkileri, Osmanlı meseleleri"

Curzon'un açıklamasına göre İngiltere'nin Fransa ile dostluğa ilgi duyması, ekonomik sorunları çözmek için Osmanlı Bankası başkanının Lozan'da bulunması, konferansta İran temsilcisinin olmamasından üzüntü duyulması, Osmanlı'da olanların etkisi İran'da

Britain's interest in friendship with France according to Curzon's statement, the presence of the president of the Ottoman Bank in Lausanne to solve economic issues, regretting the absence of Iran's representative in the conference, the role of Ottoman changes in Iran.

Lord Curzon'un geçtiğimiz günlerde Lordlar Kamarası'nda İngiltere'nin Avrupa'daki politikası hakkında yaptığı konuşma, İngiltere ile Fransa arasındaki rekabete rağmen İngiltere'nin Fransa'nın dostluğuyla ilgilendiğini gösteriyor. Almanya'ya bir uyarı mahiyetinde olan söz konusu konuşma, Almanya'nın tazminatlar için açık ve inandırıcı tekliflerde bulunması gerektiği gerçeğine dayanmaktadır. Almanya'nın İngiltere'nin dostundan vazgeçeceğine dair umutları ve bu dostluğu kanıtlamak için Sual'dan (Ren) birliklerini çağıracağı için önemlidir; (Versay Antlaşması'na göre Müttefikler, Ren nehrinin köprübaşlarını on beş yıl boyunca kontrolleri altında tutmalıdır).

Bu konuşma çok uygun bir zamanda yapılmıştır. Çünkü bu şekilde İngiltere, Fransa'nın dikkatini çekecek ve bunu Lozan Konferansı'nda kullanacaktır. Daha önce de belirttiğimiz gibi İmtiyaz (Çester),

müttefikleri Osmanlı'ya karşı birleştirdi. Türkler diğer tavizleri açık artırmaya çıkarmazlarsa; Kendi isteklerine uygun bir barış antlaşması imzalamak zorunda kalmaları muhtemeldir.

Osmanlı Bankası başkanının Lozan'da bulunması, müzakerelerin ekonomik meseleler etrafında odaklandığını gösteriyor. Osmanlı Bankası'nın (Tan) gazetesinin en büyük hissedarı olduğu ve diğer birçok gazetede de hissesi olduğu belirtilmelidir. Osmanlı Bankası'nın desteği olmadan Osmanlı, elverişli ve tatmin edici bir barışa ulaşamayacaktır.

Bugün, tüm işler sadece güç ve kuvvetle yapılmıyor: Planlama ve siyasetle zor zamanlarda istenen sonucu alabilmeleri için değerli insanlara sahip olmalıyız. Özetle, şimdi İsviçre'nin küçük ve müreffeh şehri Lozan'da, Yakın Doğu'nun kaderini belirliyorlar. Maalesef orada bir temsilcimiz yok.

Ama Lozan'da bir temsilcimiz olsa, bunu yapmaya hiçbir vesilesi ve liyakati olmayan birini görevlendireceklerini düşündüğümüzde, temsilcimiz olmadığı için kendimizi avutuyoruz. Artık gözümüzü Osmanlı'dan ayırmamalı ve o ülkede verilen sayısız tavizler sonucunda ortaya çıkacak son derece önemli değişiklikleri siyasi ve ekonomik açıdan dikkatle incelememiz gerekiyor. Çünkü bu değişikliklerin sınır devletlerimizde derin etkileri olacaktır.

Bu tavizlerin bir sonucu olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun kapılarını Avrupa'ya açması ve zenginlik kaynaklarını sömürmesi sonucunda komşumuz yirmi yıl içinde Doğu'nun en önemli ve güçlü devleti haline gelecektir. Buna çok seviniyoruz ama kayıtsız kalamayız.

Bizim gibi Osmanlı da teçhizatsız kalana kadar biz de telaş etmeliyiz. Sadece izleyebiliriz ama gücünü ve gücünü artırmak için bir adım attığı anda bizim de ilerlememiz gerekiyor. Aksi takdirde onun gücü ve kudreti üzerimize çok ağır gelecektir. Olaylar şimşek gibi geçer: Ramazan tatilleri nedeniyle bu yazı biraz güncelliğini yitirirse şaşırmayın. İçerdiği bilgilerin önemi onu dahil etmemizi sağladı.

"İngiliz-Fransız ilişkileri, Osmanlı meseleleri", Merd-i Azad, S. 53, 13 Mayıs 1923, s.1

İTALYA / ITALY

Çeviren / Translated by:

Yeter MENGEŞ[1]

CORRIERE DELLA SERA

- Corriera Della Sera -

"Lozan Barışı"

Türkiye ile İtilaf Devletleri arasında 24 Temmuz 1923'te Lozan'da imzalanacak olan barış antlaşması, 10 Ağustos 1920'de imzalanan Sevr Antlaşması'nı yürürlükten kaldıracaktır.

The peace treaty to be signed in Lausanne on July 24, 1923 between Turkey and the Allied Powers abolishes the agreement signed in Sèvres, which was signed on August 10, 1920.

Türkiye ile İtilaf devletleri arasında 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan'da imzalanacak barış antlaşması 10 Ağustos 1920 tarihinde imzalanan Sevr'de imzalanmış olan antlaşmayı ortadan kaldırmaktadır. Müttefikleriyle birlikte büyük savaştan yenilmiş olarak çıkan Osmanlı Hükûmeti Sevr'de dikte edilmiş olan antlaşmayı imzalamıştır. Yeni Türkiye ise İngiltere tarafından teşvik edilen ve desteklenen Yunanistan'a karşı kazandığı zafer sonrasında Lozan Barış Antlaşması'nı imzalayacaktır. Lozan Barış Konferansı başlamadan önce Ankara'daki fanatik milliyetçiler Türkiye'nin dikte edeceğini hayal ettikleri durumların neredeyse tam tersine döndüğünü konferans esnasında gördüler. Lozan'a gönderilen Türk Heyeti üyeleri manda yönetimini savunan ancak kendilerini uzlaşmacı olarak gösteren İtilaf devletleri temsilcileri karşısında kendilerini zor durumda buldular. İtilaf devletleri kendi aralarında ciddi sorunlar bulunmasına rağmen Türkiye'ye karşı tek bir cephe halinde tutum aldılar. Sonuçta Lozan barışı sabrın çocuğu oldu.

"La Pace di Losanna", Corriera della Sera, 19 Temmuz 1923.

"Lloyd George ve Lozan Barışı"

Lloyd George'un Lozan Barış Antlaşması'na getirdiği eleştiriler "cesur ve sert" olmakla birlikte, "ciddi bir vicdana dayanmadığı" için Lloyd George'un itibarını ve otoritesini yerle bir etti.

Although the criticisms brought by Lloyd George to the Lausanne Peace Treaty were "bold and severe", they destroyed Lloyd George's credibility and authority because he was "not based on serious conscience".

Tıpkı annelerin kader tarafından daha az korunan çocuklarını özel bir şefkatle teselli etmesi gibi bazen eylem adamları da yanlış tercihlerde bulunurlar. Bu durum Lloyd George'un İngiltere'nin savaş sonrası Doğu politikasına ilişkin değerlendirme konuşmasına açıklama getirmektedir.

[1]Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ensititüsü Doktora Mezunu, İzmir, Türkiye.
E-mail: ymenges@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-2767-9311

Llyod George, Lozan Barış Antlaşması'na çok sert bir şekilde kızıyor; 1915 ve Sevr Anlaşmaları ile Mudanya Ateşkes Antlaşmaları dönemini kahramanca zamanlar olarak hatırlıyor. Lloyd George'un en azından iki noktada haklı olduğunu inkâr etmek istemiyoruz. Lozan barışının Türk diplomasisinin İngiltere, Fransa, İtalya ve ABD gibi dört büyük güce karşı kazandığı bir zafer olduğu, Lloyd George Türklerin idari ve hukuki kapasitelerini yüceltmekten aciz olduğundan onların kayda değer kazanımlarını dikkate almadığında da haklıdır. Bu kazanımların Batı medeniyeti ve Hristiyanlığın değerleri olan bağımsızlık ve prestij olduğunu dikkate almak gerekmektedir. Bir asır önceki Türk düşmanlığında bir romantizm vardır ancak son birkaç on yılda Almanya, Fransa ve kısmen İtalya'da yükselen Türk düşmanlığında yozlaşma ve kinizm vardır. Biz İtalyanların ellerini boş bırakan Lozan Antlaşması'na sevinecek hiçbir şeyimiz yoktur fakat Yunanistan için ateşten kestane çekmek anlamına gelen bir Anadolu politikasının bizi götüreceği acı ve yanıklardan pişmanlık duymak da istemiyoruz. Genel olarak Lozan Barış Antlaşması biz İtalyanlara kötü görünmüyor.

Lloyd George tarafından Lozan Barış Antlaşması'na getirilen eleştiriler "cesur ve şiddetli" olmakla birlikte "ciddi bir vicdan muhasebesine dayanmaması" sebebiyle Lloyd George'un "inanılırlığını ve otoritesini" yok etmektedir.

"Lloyd George e La Pace di Losanna", Corriera della Sera, 3 Ağustos 1923.

"Ludendorff Almanlara Türklerin Dönüşünü Örnek Almalarını İşaret Etti"

Lozan Barış Konferansı'nı izlemek için Avrupa'ya gelen bir Türk gazeteci, Bavyera'da General Ludendorff ile röportaj yaptı. Ludendorff, dünyada milliyetçiliğin geçerli olduğunu ve Almanların Türklerden ders alması gerektiğini belirtir.

A Turkish journalist who came to Europe to watch the Lausanne Peace Conference had an interview with General Ludendorff in Bavaria. Ludendorff states that nationalism is valid in the world and that Germans should take lessons from the Turks.

Lozan Barış Konferansı'nı izlemek üzere gelen bir Türk gazeteci Bavyera'da General Ludendorff ile bir mülakatta bulunmuştur. Günümüz dünyasında milliyetçilik ilkesinin zaferinden emin olduğunu ifade eden Ludendorff, *"Türklerin mevcut başarıları birçok Alman için ders oldu"* demektedir. General Ludendorff ayrıca şöyle söylemektedir:

" *Almanya'da milliyetçiliğin kazanacağından hiç şüphem yok fakat yapacağımız çok şeyimiz var, sonuçları hakkında şüphem yok. Halkın içinde bulunduğu sefalet ve kurbanı olduğu musibetler onları yeniden gerçeklere döndürecektir." "Almanya'nın izleyeceği tek yol kalmıştır: Türklerin izlediği yol. Lozan Barış Antlaşması Türklere özgürlüklerini geri verdi. Almanlara özgürlüğü geri verecek antlaşma ne olacak?"*

"Ludendorff Addita Ai Tedeschi L'Esempio dalla Riscossa Turca", Corriera della Sera, 29 Ağustos 1923, s.2.

"Curzon'un İmparatorluk Konferansı'ndaki Gösterisi"

Lord Curzon, 5 Ekim 1923'te Londra'daki İmparatorluk konferansında yaptığı konuşmada, Lozan Antlaşması'nın mevcut koşullarda elde edilebilecek en iyi anlaşma olduğunu, bu anlaşmanın Türkiye ile barışı getirdiğini ve dostane ilişkilerin yeniden başlamasını sağladığını belirtir.

Lord Curzon in his speech at the Imperial conference in London on 5 October 1923, states that Treaty of Lausanne is the best agreement that can be obtained under the current conditions, that this agreement brings peace with Turkey and enables the resumption of friendly relations.

Lord Curzon 5 Ekim 1923 tarihinde Londra'da İmparatorluk konferansında yaptığı konuşmada şöyle hitap etmiştir: *" Başından sonuna kadar Müttefik konferanslarındaki iş birliğimin amacı talihsiz Türk-Yunan düşmanlığını sona erdirmekti. Bu düşmanlık Asya'nın en güzel yerlerinden birini harap ettikleri için her iki tarafa da faydalı olmayacaktı. Yunanlar kazanmak için gerekli olan insan gücü ve kaynaklara sahip olmadıklarından bu savaşı kazanmaları, savaşı kazansalar dahi sürdürmeleri mümkün değildi. Savaşı Türkler ne pahasına olursa olsun kazanacaklardı."*

"Lozan Barış Antlaşması çok eleştirildi ve tüm güçler cephedeki tüm noktalarda her zaman birliği korumuş olsalardı sonuç kesinlikle farklı olabilirdi. Ancak Türklerin kibirli ruh hali, Müttefiklere ve özellikle İngiltere'ye güvensizlikleri göz önüne alındığında bu koşullar altında elde edilebilecek en iyi antlaşmadır. Bu antlaşmayla Türkler, Suriye, Filistin ve Irak'tan uzaklaştırıldı, Çanak bölgesi ve Meriç Nehri'ne kadar Avrupa dışında tutuldu."

Lord Curzon bu konuşmasında özellikle Boğazlar rejimine vurgu yapmakta, azınlıklar konusunda ise pek bir şey yapamadıklarından şikayetçi olmaktadır. Curzon konuşmasının sonunda Lozan Barış Konferansının Türkiye ile barış getirdiğini, Türkiye ile yeniden dostane ilişkilerin başlamasını sağladığını ifade ederek şöyle söylemektedir: *" Türkiye'nin kaderi ancak Türklerin elindedir."*

"L'Esposizione di Curzon alla Conferenza Imperiale", Corriera della Sera, 6 Ekim 1923.

"Lozan Antlaşması'nın İtalya Tarafından Onayı"

İtalyan Hükümeti, Paris Büyükelçisine Lozan Barış Antlaşması'nın onay sürecinin İtalya tarafından tamamlandığını bildirmiş ve onay belgelerinin Fransız dışişleri bakanlığına teslim edilmesi talimatını vermiştir.

The Italian Government informed its Ambassador to Paris that the ratification process of the Lausanne Peace Treaty was completed by Italy and instructed that the ratification documents be delivered to the French foreign ministry.

İtalyan Hükûmeti Paris'teki Büyükelçisine, Lozan Barış Antlaşması'nın İtalya tarafından onay sürecinin tamamlanmış olduğunu bildirerek, onay belgelerinin Fransa Dışişleri Bakanlığı'na teslimi için gerekli işlemlerin yapılması talimatı vermiştir. Lozan Barış Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi için

antlaşmanın 143.maddesi kapsamında diğer iki büyük devlet tarafından da onay belgelerinin Fransa Dışişleri Bakanlığı'na gönderilmesi gerekmektedir.

"La Ratifica Italiana del Trattato di Losanna", Corriera della Sera, 12 Mart 1924.

"Lloyd George'un Lozan Antlaşmasına Karşı Bir İthamı"

Lloyd George, Lord Curzon'un dışişleri bakanı olarak daha önce Sevr Antlaşması müzakerelerine davet edilen dominyonları Lozan Barış Antlaşması'nın müzakere ve onay sürecine davet etmeyerek devre dışı bıraktığını belirtmektedir. Lloyd George'un iddiasının etkisi, Başbakan McDonald'ın Kanada'nın Lozan Barış Antlaşması'nı onayladığını duyurmasıyla büyük ölçüde azaldı.

Lloyd George states that Lord Curzon, as foreign minister, disabled the dominions, which were previously invited to the negotiations of the Treaty of Sèvres, by not inviting them to the negotiation and ratification process of the Lausanne Peace Treaty. The impact of Lloyd George's claim was greatly diminished by the announcement by Prime Minister McDonald that Canada had ratified the Lausanne Peace Treaty.

Llyod George İngiliz Meclisi tatile çıkmadan kısa bir süre önce 6 Haziran 1924 tarihinde daha önce yaptığı gibi Lord Curzon hakkında kapsamlı suçlamalarda bulundu. Lloyd George, Lord Curzon'un dışişleri bakanı olarak daha önce Sevr Antlaşması'nın müzakerelerine davet edilmiş olan dominyonları Lozan Barış Antlaşması'nın müzakere ve onaylanması sürecine davet etmeyerek devre dışı bıraktığını ifade etmektedir.

Llyod George, şimdi Lozan sürecine dahil edilmeyen ve danışılmayan Kanada ile İngiltere arasında kesin bir şart bulunmakta olduğunu ve Kanada'nın, parlamento onayı olmadan Lozan Barış Antlaşması'na onay vermeyeceğini açıkladığını ifade etmektedir. Llyod George şöyle söylemektedir: *" Lozan Antlaşması kötü bir antlaşmadır. Türklere savaşı kazandıkları hissi vermekte, İngiliz iş adamlarının Türkiye'deki güvenceleri olan kapitülasyonları ve Sevr Antlaşması'nı alt üst etti. Lozan Barış Antlaşması mükemmel bir maskaralıktır. Sevr Antlaşması'nı imzalamış olanların Lozan Antlaşmasını protesto etmeleri şaşırtıcı değildir."* Lloyd George şöyle devam etmektedir: *"Şimdi sonuçlar iki yönden ciddidir. Birincisi dominyonlara danışılmayarak imparatorluğun birliğine gereksiz bir darbe vurulmuştur. İkincisi dominyonlar her zaman reddetme hakkına sahip olduklarını taahhüt ettiler. Bu daha vahim çünkü Doğu'da mutlaka bir sorun çıkacaktır."*

Bundan sonra Başbakan McDonald tarafından, Kanada'nın Lozan Barış Antlaşması'na onay vermiş olduğu açıklaması yapılarak Lloyd George'un iddiasının etkisi oldukça azaltılmıştır.

"Una Requisitoria di Lloyd George Contra Il Trattato di Losanna", Corriera della Sera, 7 Haziran 1924.

TORINO Mercoledì 25 Luglio 1923
LA STAMPA

-La Stampa-

"Doğu Barışının İmzası"

Lozan Barış Konferansı oturumları sonuçlandırılmış olup antlaşmanın 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanması beklenmektedir. Rusya'ya Boğazlar Sözleşmesi'ni imzalaması için davet yapıldı.

The peace treaty was concluded as of the evening of 17 July. The Lausanne Peace Treaty is expected to be signed on July 24, 1923. An invitation was made for Russia to sign the Straits Convention.

Barış konferansında oturumları sonuçlandırılmış olup antlaşma ayın 21 inde imzalanacak gibi görünüyor. Bu sabah yapılan toplantıda son sıkıntılar aşıldı. Ancak İngiltere'nin Turkish Petroleum imtiyazının tanınmasının antlaşmaya eklenmesinden vazgeçmesi gerekiyordu. İngilizler bunu zorlanmadan yaptı. Diğer yandan antlaşma bir ABD zaferi olarak da görülüyor. Gerçekten de Türk temsilciler Chester imtiyazının tüm haklarını saklı tuttular. Gerçek şu ki; ABD'li amiral kendisine verilen yirmi adet imtiyazı işletecek kuyuları bulana kadar şu anda İngiltere'de kalmış olan Musul petrol sahalarına dahil olamayacak. İngiliz temsilci gazetelere kapitülasyonlar ve Boğazlar konusunda mutabakat sağlandığını açıkladı. Lozan Barış Antlaşması Türklerle İngilizlerin 9 ay içinde Musul bölgesi üzerinde anlaşmaya varmalarını, bu mümkün olmazsa Milletler Cemiyeti'ne gitmelerini öngörmektedir. Boğazların Müttefikler tarafından tahliyesi için barış antlaşmasının tüm parlamentolar tarafından onaylanmasına kadar ve 31 Aralık 1923 tarihinden geç olmamak üzere Müttefik devletlerin her birinin Boğazlar bölgesinde birer kruvazör ve ikişer muhrip bulundurabilecekleri konusunda anlaşmaya varıldı.

Samsun-Sivas demiryolu imtiyazı konusunda uzun tartışmalar yaşandı. Nihayetinde Ankara Hükûmeti bu imtiyazlara konu olan projeleri gerçekleştirmek için dış sermayeye ihtiyaç duyması halinde yatırım yapmak isteyen şirketlere eşit haklar vermeyi kabul etti. Vickers ve Armstrong Şirketleri de bu meyanda değerlendirilecektir.

Rusya Boğazlar Sözleşmesi'ni imzalamak üzere Lozan'a davet edilecektir. Ruslar Lozan'a gelmek istemezse üç hafta içinde İstanbul'da bu sözleşmeyi imzalayacaklardır.

La Firma della Pace d'Oriente", La Stampa, 18 Temmuz 1923, s.5.

"Lozan Antlaşması"

Türkler kötü hükümdar olmakla birlikte Lozan Barış Konferansı'nda gösterdikleri sabır ve kurnazlıklarıyla tıpkı usta bir balıkçı gibi Müttefikleri dize getirmiştir.

Although the Turks were bad rulers, they brought the Allies to their knees, just like a master fisherman, with their patience and cunning at the Lausanne Peace Conference.

Türk kötü bir hükümdar olabilir ancak balıkçıların en iyisidir. Kurnazlık ve sabrı, en inatçı balıkları yemi ısırdıklarında nasıl kıyıya çekeceği konusundaki bilgisi ile kıyaslanamaz. Leman Gölü kıyısında altı ay boyunca eşsiz bir komedinin seyircisi olduk. Konferansın ilk döneminin sonunda balık aniden oltayı kırmış gibi göründü ancak bu kurnaz Doğulu'nun balığa daha fazla müsamaha etmesi anlamına gelmekteydi. Zaman ve sabır usta balıkçıyı ödüllendirdi. Suyun kenarındaki kumsalda İngiltere, Fransa, İtalya ve ABD sudan çıkmış, kuru ve çaresiz, nefesi kesilmiş bir şekilde yatıyorlar. Sonunda İsmet'in yüzünde bir gülümseme belirmesine şaşırmamalı mı?

Ankara'dan gelen haberler barışın orada büyük bir zafer olarak kutlanmakta olduğunu gösteriyor. Türk balık tutmayı bildiği kadar yönetmeyi de bilseydi onunki var olan en çetin, en karşı koyulamaz bir imparatorluk olurdu. Ne yazık ki o, yöneticilerin en kötüsüdür. Tüm sorunlar da buradan kaynaklanmaktadır.

Daily Telegraph gazetesi muhabirinin gözlemlerine göre Lozan Konferansı şaşırtıcı tavizler ve kapitülasyonları ön plana ve yükseklere çıkardı. Müttefikler cömert bir el ile barış uğruna menfaatlerini nezaketle ortaya attılar. Antlaşma imzalandıktan sonra The Times muhabiri çektiği telgrafta, bu olağanüstü antlaşmanın Batı prestijine indirdiği darbeden öfkeyle bahsetmiştir. Bu antlaşmanın medeniyet için içerdiği felaketin boyutlarını anlatmak için Müttefiklerin Türkiye'deki savaş hedeflerini kısaca hatırlamakta fayda vardır. Geçtiğimiz asırda yaşanan tecrübeler göstermiştir ki Türklere kendi topraklarında yaşayan Hristiyanların mal, onur ve canları emanet edilemezdi. Bu nedenle 1915 yılının ilk aylarında İngiltere, Fransa ve Rusya arasında savaşı sonunda Türkiye'nin topraklarının üzerindeki nüfusla birlikte paylaşan ve buna daha sonra İtalya'nın da katıldığı anlaşmalar yapıldı.

Sevr Antlaşması yürürlüğe girmiş olsaydı milyonlarca insan Türk boyunduruğundan kurtularak refaha kavuşacak ve genel olarak tüm dünya bundan faydalanacaktı. Türkiye'de yaşayan çalışkan ve zeki Grek ve Ermeni toplulukları, antik çağlarda çok cömert olan bu toprakların bereketini diriltme ve böylece insanlığın ortak mirasını zenginleştirme fırsatından yararlanacaklardı. Şimdi ise Lozan Antlaşması, aksine olarak işgalcilerin Karadeniz'den Akdeniz'e kadar olan hakimiyetini genişletmeyi ve kalıcı kılmayı başardı… Lozan Antlaşması uzun bir hikayedir. Milletler ve devlet adamlarının miyopluk, sadakatsizlik, bencillik ve korkaklığının bir karışımıdır. Lozan uzun bir bitiş değil, sadece bir kilometre taşıdır. Bir sonraki taş nerede olacaktır? Lozan bir onurlu bir barış değildir, hatta bir barış bile değildir.

The Times muhabirinden alınan bir deyişle: *"Yeni Türk, eski Türk'ten başka bir şey değildir. Türkiye'de yaklaşmakta olan uyanış ve kardeş sevgisi çağı kırsal kesimin umutlarını ifade etmektedir.*

Bunun yabancılar bakımından en iyi ihtimalle küçük düşürücü ve en kötü ihtimalle bir kaos olacağı açıktır."

Lloyd George, "Il Trattato di Losanna", La Stampa, 28 Temmuz 1923.

"Lozan Konferansı'nda Italya"

Montagna, "L'Epoca" gazetesine verdiği röportajda, Lozan Konferansı'nın İtalya ve dünya barışı açısından en iyi şekilde sonuçlandığını belirtiyor.

Montagna, in her interview with the "L'Epoca" newspaper, states that the Lausanne Conference was concluded in the best possible way in terms of Italian and world peace.

Baron Montagna "L'Epoca" gazetesine verdiği mülakatta; Avrupa'daki karmaşık durumu göz önünde bulunduran konferansın İtalya ve dünya barışı için daha iyi bir şekilde tamamlanamayacağını, dün görüştüğü Sayın Mussolini'nin konferans sonucundan gerçekten memnun olduğunu ifade etmiştir. Montagna bugünkü sonuçların her şeyden önce Başbakan Mussolini'nin tüm İtalyan siyasetine verdiği canlı ve direkt yönlendirmeye ve konferansın her aşamasında asla başarısız olmayan dayanışmasına borçlu olduğunu belirtmiştir. Montagna bu sonuçlar nedeniyle İtalya'nın kaderine liderlik yapan Mussolini'ye minnettar olması gerektiğini de eklemektedir. Montagna ayrıca azınlıkların korunması, Türkiye ile Yunanistan arasında esir değişimi, sivil halkın karşılıklı olarak mübadelesi gibi çok hassas konularda İtalyan Heyeti'nin konferansa önemli katkılarda bulunduğunu belirtmektedir.

"L'Italia alla Conferenza di Losanna", La Stampa, 17 Ağustos 1923, s.2.

"İtalya ve Türkiye Arasındaki İlişkiler"

Türkiye'nin yeni Roma Büyükelçisi Suat Bey, "Il Mondo" gazetesine verdiği röportajda, Türk-İtalyan ilişkilerinin Lozan Barış Antlaşması ile yeni bir aşamaya girdiğini ve Türkiye'nin Avrupalı güçlerle ilişkilerinin bundan sonra Lozan Barış Antlaşması'na dayanacağını belirtiyor.

Turkey's new ambassador to Rome, Suat Bey, in his interview with the "Il Mondo" newspaper, states that Turkish-Italian relations have entered a new phase with the Lausanne Peace Treaty, and that Turkey's relations with European powers will be based on the Lausanne Peace Treaty from now on.

Türkiye'nin Roma'daki yeni elçisi Suat Bey, "Il Mondo" gazetesi editörüne verdiği mülakatta şunları söylemiştir: *" İtalya ile ilişkilerimiz her zaman dostane olmuştur. Her zaman olan ve olması gereken bu dostluk ilişkisini sonuçlandırmak ve güçlendirmek için buradayım. Türkiye'yi ekonomik olarak ayağa kaldırmamız gerekiyor. İtalya'nın bu dirilişte herhangi bir şekilde yer alması dileğimdir. Türkiye hayatında yeni bir döneme giriyor. Türkiye'nin bundan sonra Avrupa güçleri ile ilişkileri*

Lozan Barış Antlaşması'na göre olacaktır çünkü bu antlaşma Türk Milleti'nin yaptığı fedakârlıklara dayanmaktadır."

"I Rapporti tra Italia e Turchia", La Stampa, 13 Eylül 1923.

"İşçi Partisi Hükûmeti'nin Gizli Antlaşmaların Reddedilmesini İmkânsız Kılmak İçin Planı"

Dışişleri Müsteşarı, hükümetinin Lozan Antlaşması'na ilişkin görüşlerini açıklayarak, bu antlaşmadan kendilerinin sorumlu olmadığını ancak Avam Kamarası'nda onaylanmasını istediğini belirtti. Başbakan McDonald, anlaşmanın tamamının uygun olmadığını, bu anlaşma imzalandığında hükümette olsaydı imzalamayacağını ancak İngiltere gibi bir devletin Türkiye'nin kalkınmasına ve dostluğuna kayıtsız kalamayacağını belirtti.

Undersecretary of Foreign Affairs, explained his government's views on the Treaty of Lausanne and stating that they were not responsible for this treaty, but wanted it to be approved in the House of Commons. Prime Minister McDonald stated that the whole treaty were not appropriate, if he had been in the government when this treaty was signed, he would not have signed it, but a state like England could not remain indifferent to Turkey's development and friendship.

İngiliz Avam Kamarası'nda 1 Nisan 1924 tarihli oturumda Dışişleri Bakanı Müsteşarı Ponsonby tarafından, İngiliz İşçi Partisi Hükûmeti'nin Lozan Barış Antlaşması hakkındaki temel görüşleri açıklanmaktadır. Ponsoby, İşçi Partisi Hükûmeti'nin kendilerinden önceki hükûmet döneminde müzakere edilerek imzalanmış olan bu antlaşmanın maddelerinden sorumlu olmadığını, bazı iç siyasi olaylar ve parlamentodaki zorluklar sebebiyle onay sürecinin geciktiğini, ancak bundan sonra antlaşmanın onayının geciktirilmeyeceğini ifade etmiştir. Ponsoby, hükûmetin Türkiye ile ekonomik ve siyasal ilişkilerin bir an önce tesis edilmesini arzu ettiğini ve antlaşmanın Avam Kamarası'nda onaylanmasını arzu ettiğini ifade etmektedir.

Bazı muhafazakâr milletvekilleri tarafından Türkiye'yi ve Lozan Barış Antlaşmasını ateşli bir şekilde savunan konuşmalar yapmasından sonra Başbakan McDonald bir konuşma yapmıştır. McDonald, İşçi Partisi Hükûmeti'nin antlaşmayı tamamlanmış olarak bulduğunu, antlaşmanın hazırlanmış bir metne sahip olduğunu ancak bazı maddeleri ve antlaşmanın tamamını uygun bulmadığını, antlaşmanın oldukça uzun ve karmaşık olduğunu, kendisi bu antlaşma imzalandığında hükûmette olsaydı imzalamayacağını ancak liberallerin o zaman yapmaması gerektiği gibi kendisinin de şu anda bunu yapamayacağını belirtmiştir. McDonald, antlaşmanın değiştirilmesi için yeni bir konferans yapılması halinde koşulların Lord Curzon'un karşılaştığı durumdan çok daha olumsuz olacağını ve daha iyi bir antlaşma yapmanın artık çok daha zor olacağını da eklemiştir. McDonald, İngiliz Hükûmeti'nin antlaşmadaki eksiklikleri kabul etmekle birlikte İngiltere ile Türkiye arasında tatminkâr bir anlayışının temeli oluşturabileceğine inandığını, Türkiye'nin yeniden ayağa kalkacağı ümidini ifade etmekte ve

İngiltere gibi büyük bir imparatorluğun Türkiye'nin refahına ve dostluğuna karşı ilgisiz kalamayacağını ifade etmiştir. Bu konuşma canlı alkışlarla karşılandı.

La Stampa, yorum olarak; Avrupa'da ilk defa bir uluslararası siyasal antlaşmanın bir hükûmet tarafından savunulmak zorunda kalındığını ve tartışma yarattığını kaydetmektedir.

"Un Piane del Governo Laburista per Rendere Impossibili i Trattati Segreti", La Stampa, 2 Nisan 1924, s.6.

AVUSTURYA / AUSTRIA

Çeviren / Translated by:
Aylin HACIHANİFOĞLU[1]

- Neue Freie Presse -

"Lozan Barışı İmzalandı. İngiltere'nin Bir Başarısı"

Makalede Türkiye'nin Lozan'daki kazanımlarından bahsedilirken, başarının müzakerecilerin becerilerine ve Mustafa Kemal'e borçlu olunduğu, Türkiye'nin egemen ve eşit bir devlet haline geldiği belirtilmiştir.

The article is about the acquisitons of Turkey in Lausanne. It is explained that the success is owed to Mustafa Kemal and talented negotiators and Turkey has become a sovereign, equal state.

Türkiye Lozan'dan evine ne götürüyor? Öncelikle Anadolu'da Akdeniz'den Karadeniz'e, Transkafkasya'dan İran'a, ek olarak İstanbul'un olduğu bir Türkiye için tam devlet egemenliği. Meriç Nehri'ne kadar olan Doğu Trakya, Edirne ve Meriç'in diğer yakasındaki tren istasyonları dahil, Kırkağaç, Çanakkale Boğazı'nın girişindeki İmros ve Tenedos tekrar geri alındı, ayrıca Kastellorizo (Meis) Adası tabiki de İtalya'ya verildi. Son taviz olan İtalya'nın 1912'de çoktan almış olduğu Onikiada için Türk borçlarından kendi payına düşeni almaması, finansal olarak iyi bir ödeme. Suriye ve Irak sınırları henüz kesin olarak çizilmedi. Boğazların statüsü elbette Türkiye'nin istekleri doğrultusunda olmadı. Türkiye kendi hakimiyetinde kalmasını istiyordu ve bu yüzden İstanbul ve tahkimatını talep etti. Boğazlar tarafsızlaştırıldı, savaş ve barış zamanlarında sudan ve havadan serbest geçiş kabul ettirildi.

Buna karşılık Türkiye ekonomik finansal sorunlarında başarılar elde etti, bunlar aynı zamanda büyük politik sorunlardı. Kapitülasyonlar kaldırıldı, kaldırılacak. Ülke, batılı devletlerle eşit olma konusunda da tanındı. İmtiyaz sorununda büyük güçler kendi isteklerini kabul ettiremediler. Son olarak finansal tarafta şu var: Fransa, %72'sini elinde tuttuğu Türk tahvilleri için altın faizi şeklindeki ödemelere henüz ulaşamadı. Türkiye kâğıt Frank borçlarından önemli bir rahatlama sağlayacak, aşağı yukarı 150 milyon Frank ödüyor.

Türkiye bu büyük başarıyı müzakerecilerinin becerisi ve azmine ve elbette bunun arkasında duran Mustafa Kemal ve ayrıca İngiliz politikasına borçludur. Ve İsmet Paşa kapanışta aldığı tebrikleri haklı olarak kabul edebilmişti. Türkiye Sevr Barışı'nı parçalamayı başardıktan sonra egemen, eşit bir devlet

[1]Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
E-mail: aylinhacihanefioglu@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5217-7631

haline geldi. Ekonomik bağımsızlığını ve eşitliğini kabul ettirdi, tazminat yükümlülüklerinin ağırlığına boyun eğmedi, Sevr Barışı'nın aksine askeri silahlanmanın genişletilmesine bile izin verdi. Ve elbette şunu unutmamak gerekir ki bu barış, dünya savaşına birlikte girdiğimiz Türkiye'nin çöküşünü kesin olarak sağlıyordu. Ne de olsa Sevr Barışı dikte ettirildiğinden, çok az kişi bunda bir revizyonun çok hızlı ve kapsamlı bir şekilde gerçekleştirileceğine inanmıştı.

Prof. Dr. O. Hoetzsch (Reichstag üyesi), "Lozan Barışı İmzalandı. İngiltere'nin Bir Başarısı (Der Lausanner Friede Unterzeichnet. Ein Erfolg Englands)", Neue Freie Presse, Viyana, 25 Temmuz 1923 Çarşamba, s.1.

Reichspost.
Unabhängiges Tagblatt für das christliche Volk

-Reichpost-

"Lozan Barışı"

Haberde İstanbul, Londra, Budapeşte ve Yunanistan'da Lozan Barış Antlaşması'nın yankıları ve Yunanistan seçimleri ile ilgili gelişmeler ele alınmıştır.

In this news, it is dealt with the echoes of the Lausanne Peace Treaty in Istanbul, London, Budapest and Greece. However, the developments with regarding to the Greek elections were mentioned.

İstanbul, 25 Temmuz

Barışın imzası burada büyük coşku ile kutlandı.

Londra, 23 Temmuz

Lozan Barış Antlaşması tüm basın tarafından Türk diplomasisinin eşi görülmemiş bir zaferi olarak kutlandı. Türkiye tüm isteklerini yerine getirdi ve şimdi bir yüzyıl öncesinden daha güçlü. Gerçi Mezopotamya, Suriye ve Filistin'i kaybetti ancak büyük bir Avrupa gücü haline gelecek.

Budapeşte, 25 Temmuz

Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanması sebebiyle Kral naibi Horthy, Mustafa Kemal Paşa'ya sıcak bir tonla yazılmış bir telgraf gönderdi.

Yunanistan'da Yeni Seçimler

Atina, 25 Temmuz

Devrimci komitenin resmi organı olan "Eleutheres Logos" gazetesi Lozan Antlaşması'nın imzalanmasının ardından yeni seçimlerinin yapılmasına hazır olmasını bildirdi. Komite, devrimci partinin tekrar başarısız olmasını önlemek için esas olarak seçim bölgelerinin değiştirildiği seçim yasasını değiştirdi. Bu çözüm halk arasında darbe olarak görülüyor ve büyük bir memnuniyetsizlik uyandırıyor.

Atina, 24 Temmuz (Havas)

Venizelos'un partisindeki mevcut rejimin destekçileri ile Cumhuriyetin destekçileri arasında bir bölünme ortaya çıktığı resmen onaylandı. Muhalifler yaptıkları bir çağrıda bir sonraki seçimlerde Cumhuriyete dönüşün tavsiye edildiği bir program ortaya koyacaklarını açıkladılar.

"Lozan Barışı (Der Friede Von Lausanne)", Reichpost, 26 Temmuz 1923 Perşembe, s.3.

übrig, als die legitimen Rechte ihres ehemaligen Verbündeten anzuerkennen und mit ihm ein Sonderabkommen zu treffen, eventuell zusammen mit den übrigen Nachbarstaaten der Türkei."

Einspruch gegen die Teilung Thraziens.

Sofia, 24. Juli. Das Komitee der thrazischen Flüchtlinge richtete im Namen von 350.000 Bulgaren, die in Thrazien ansässig jedoch aus ihrer Heimat vertrieben worden seien, ein Protesttelegramm an die Delegationen Amerikas, Englands, Frankreichs, Italiens und Japans bei der Lausanner Konferenz

Gefängnis gesessen hat!"

„Du mußt dir nicht so viel darauf einbilden! Da habe ich schon bedeutend länger gesessen!"

„Du, Adele?" rief ich entsetzt.

„Jawohl, ich. Und wenn ich alle die Strafen absitzen müßte, die ich seit meiner letzten Entlassung verdient habe, müßte ich älter werden als Methusalem. Aber ich lasse mich nicht mehr erwischen."

„Du bist nicht mehr bei der Bühne?"

„Daß ich närrisch wäre! Ich bin Impresario."

„Von wem?"

Dieses Gespräch wurde in englischer Sprache geführt denn Adele versteht nur wenig Deutsch. Sie ist in Italien geboren hat aber lange in Amerika gelebt.

„Sie ist es!" fuhr Eduard Bohnkraut auf. „Kein Zweifel mehr möglich. Alles stimmt: der Name Adele — Artistin — Italienerin — es ist Adele Cantelli! Na warte, du schlankbeiniger Satan, du wirst bald dein letztes Tararabumdieh gesungen haben! — — — Wenn nur Meier endlich käme! Ich kann mich kaum noch wachhalten! Nicht mal das Rauchen hilft!"

Er begann, das Tagebuch von rückwärts nach

-Vorarlberger Tagblatt-

"Lozan Konferansı'ndan Sonra"

Haberde Lozan Konferansı'nın İngiliz Basınındaki yankılarına yer verilirken Trakya'nın bölünmesine karşı Sofya'da yapılan protesto hakkında bilgi verilmektedir.

The news mentions that the reflections of Lausanne Conference in British Press and gives information about the protest in Sofia against the division of Thrace.

Lozan, 25 Temmuz

Salı akşamı İngiliz delegasyonu Lozan'dan ayrıldı. Japon ve Fransız temsilci heyetleri çarşamba akşamı ayrıldılar. İtalyanlar ve Romanyalılar perşembe günü ayrılacaklar. Türklerin ve Amerikalıların ayrılış tarihi henüz bilinmiyor.

İngiliz Basın Yorumları

Londra, 26 Temmuz

"The Times" cömertlik ve adaletin sonucu sayılabilecek olan Lozan Antlaşması üzerine memnuniyetini belirtti. Gerçi sözleşmenin tüm maddeleri mükemmel değil ancak Büyük Britanya'nın

memnun olmamak için bir sebebi yok. İngiltere ve Türkiye arasındaki ilişkilerin de arzulanan hiçbir şeyin bırakılmadığı günlerin geleceğine inanılıyor. "Daily Telegraph"baş makalesini şu şekilde kapattı: "Türkiye bağımsızlığını korumak istiyorsa, milliyetçi partinin iktidara gelmesinden bu yana olduğu gibi tamamen farklı bir ruhla hareket etmek zorunda. "Westminister Gazette" şunu yazıyor: "Lozan Barış Antlaşması'nın Sevr Antlaşması'na göre bir ilerleme olduğunu görmek zor. Örneğin şunu görmek güç, Bulgaristan gibi gururlu ve güçlü bir devletin denize erişimi olmadığı sürece Yakın Doğu'daki durum nasıl istikrara kavuşacak? Eğer Türkler iyi diplomatlar olarak itibarlarını onurlandırmak istiyorlarsa, Bulgaristan ve muhtemelen diğer komşu devletlerle birlikte özel bir anlaşmaya varmaktan, eski müttefiklerinin meşru haklarını tanımaktan başka çareleri yok.

Trakya'nın Bölünmesine Karşı Protesto

Sofya, 24 Temmuz

Trakya Mülteciler Komitesi Trakya'daki yurtlarından sınırdışı edilmiş 250.000 Bulgar adına, Lozan Konferansı'ndaki Amerika, İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya delegelerine bir protesto telgrafı gönderdi. Telgrafta, konferansın yerli halkın refahı ve Balkanlarda barış için tek olası çözüm olan özerk bir devlet kurmak yerine, Trakya'yı Türkiye ve Yunanistan arasında bölüştürdüğüne dair memnuniyetsizlikleri ve üzüntüleri ifade edildi. Trakya halkı, anavatanlarının kaderini hala açık bir soru olarak görüyor, büyük güçlerin insanlığı ve adaleti sağlamanın yollarını bulmasını umuyor.

"Lozan Konferansı'ndan Sonra (Nach Der Lausanner Konferenz)", Vorarlberger Tagblatt, 27 Temmuz 1923 Cuma, s.1

Linzer Volksblatt

-Linzer Volksblatt-

"Lozan Barışı'ndan Sonra"

Makalede Lozan Barışı'nın Türkiye'nin bir zaferi olduğu ayrıntılarıyla ele alınmış, Sevr Barışı ile mukayese yapılmıştır. Bununla birlikte Türk Milli Hareketi'nin bir benzerinin Almanya ve Avusturya'dan beklemenin doğru olmayacağı belirtilmiştir.

In this article, the Peace of Lausanne is discussed in detail which is mentioned as a victory of Turkey and a comparison is made with the Peace of Sèvres. However, it was stated that it would not be right to expect a similar action like Turkish National Movement from Germany and Austria.

Lozan Barış Antlaşması önceki hafta imzalandı. Bu, Türk diplomatların, kendilerini çöküşün ardından Türkiye'ye dayatılan sözde Sevr Antlaşması'nın ağlarından kurtarmak için verdikleri zorlu bir mücadeleydi. Ve dahası Kemal Paşa'nın kabul edilemez gibi görünen şartlarına muhalefetin bir sonucu olarak, sanki Lozan Konferansı başarısızlığa mahkûm olacak gibi göründü. Aylarca süren, birkaç kez kesintiye uğramak zorunda kalan ve çoğu zaman başarısızlığa mahkûm olan müzakerelerin uzun ve meşakkatli gidişatını burada özetleyemiyoruz ancak bunun Avrupa siyasi gelişimini ve bunun ötesinde uluslararası güçlerin durumu açısından önemi bugün kısa bir süre için eleştirilebilir, yeni barış tüm yeni hükümlerde henüz tam olarak bilinmemesine rağmen.

Türkiye'nin emsalsiz bir sebat ve azim ile savaşarak kazandığı bu antlaşma, bağımsız siyasi bir devlet olarak Türkiye'nin yok edildiği ve Küçük Asya'da sözde bir mevcudiyetle sınırlandırıldığı ilk barış olan Sevr Barışı'nı çizip geçti ve yerine birçok bakımdan Türkiye'nin dünya savaşında mağlup olan merkezi güçlerin (Mihver Devletler) yanında savaştığının ifadesi olan Sevr Barışı ile karşılaştırıldığında bir "yenilgi-barışı"ndan çok bir "zafer-barışı" gibi görünen uluslararası hukukun bir enstrümanını koydu.

Bu ani değişikliğin Türkiye lehine nasıl gerçekleştiği hatırlanır. Buradaki belirleyici an, Kemal Paşa yönetimindeki ulusal hükümetin Küçük Asya'daki Ankara'ya çekilmesiydi ve Halife'nin başkenti İstanbul düşmanlara teslim edilmişken, Küçük Asya'daki Yunan işgalini muzaffer bir şekilde püskürtmekle kalmayıp, aynı zamanda Yunanları, İzmir'e korkunç geri çekilme yenilgisi yaşatarak Avrupa'daki üssüne geri göndermesiydi. ÖncelikleTürk İmparatorluğu'nun dramatik olmayan tüm tarihinde yüksek bir noktayı temsil eden bu güçlü hadisenin etkisi altında Türk diplomasisi başarılı oldu. Kısa süre sonra, Yunan yenilgisinin ardından başlayan barış müzakereleri, Türkiye'nin Avrupalı pozisyonunun da temeli olan yani Trakya sorunu ve dolayısıyla İstanbul sorununu olumlu bir şekilde çözdü.

Sevr Barışı, İstanbul'dan eski başkente kadar olan bölgeye hâkim olacakları tüm Trakya'yı Yunanlara vermişti. Halifeliğin İstanbul'daki koltuğu böylece tamamen dini bir formalite haline gelmişti ve politik olarak bir anlam ifade etmiyordu, çünkü başkente bir Yunan ilerleyişi ile yarım gün içinde ulaşılabilirdi. Şimdi Trakya'nın büyük bir parçası yani Doğu Trakya Türkiye'ye geri verildi. Böylece Balkan Savaşları'nın sonunda kurtarmış olduğu gibi, en azından kısıtlı bir alanda olan Avrupa'daki egemenliği kendisinde kaldı. Ayrıca ilk ortaklık için masada oturmaya devam edecek dünya savaşının galipleri ve küçük menfaat sahipleri, birbirleri ile nüfuz için kavga eden ve Küçük Asya'daki Avrupalı güçleri çıkar alanlarına batıran barbar bir Asya devletinin bu zaferini düşünmemişlerdi. Bu, Lozan Barışı'nın esas anlamıdır. Türkiye, şüphesiz bu başarısını milli ve dini dirayetine, kazananla karşı karşıya kaldığında bile asla kaybetmediği kalbindeki şevkine borçludur.

Birçok kişi Türk milli karakterinin bu büyük hamlesini överek Almanya'ya uyarlamak istedi. Eğer Türkler gibi doğulu ve kararlı bir şekilde hayır denmiş olsaydı Almanya da yenilginin ağır sonuçlarını önleyebilirdi. Ancak paralel olarak çok fazla zorlamamak gerekir. Almanya Avrupa'nın ortasında yer alıyor ve dört bir yanı düşmanlarla çevrili, hayatı bir saat tarafından düzenlenen 60 milyon insandan oluşan komplike bir ekonomik yapıya sahip. Asya'da büyük bir geri çekilme hattına sahip olan ve

işler ne kadar kötü giderse Avrupa orduları için o kadar zapt edilemez hale gelen, seyrek nüfuslu ve eski Türklerin yönetici üst sınıfı tarafından yönetilen Türkiye ile kıyaslanamaz. Böyle bir devletin politikasına özgü elverişli diplomatik ve taktik önkoşullara sahip olduğu açıktır, özellikle de rakipleri doğal olarak karşıt çıkarlara göre bölündüğünde. O halde, Türk ya da Rus siyaset ve diplomasi metodu Almanya ve Avusturya hükümetlerine tavsiye edilmemelidir. Ve Türkiye'nin kendi şanssızlığından kaynaklanan şansından dolayı suçlamamak gerekir. Her ülke kendine özgü kaderinin ve gelişiminin getirdiği konumlarına sahiptir.

Dr. Eugen Lanske, "Lozan Barışı'ndan Sonra (Nach Dem Frieden Von Lausanne)", Linzer Volksblatt, 29 Temmuz 1923 Pazar, s.1.

-Das Interessante Blatt-

"Lozan Barış Antlaşması"

Haberde Lozan Barış Antlaşması'nın İngiliz politikasının dönüşü olduğu belirtilirken İngilizlerin Türklerin dostluğunu kazandığı ve Fransızları püskürttükleri şeklinde yorumlar yer almaktadır.

The article state that The Lausanne Peace Treaty is the return of British policy and also there are some comments that British won the friendship of Turks and repulsed French.

Aylar süren konferansın ardından Türkiye ile Yunanistan arasındaki Barış Antlaşması imzalandı. 21 Kasım 1922'de başlayıp 4 Şubat 1923'ten 23 Mart 1923'e kadar ki kesinti ile imza gününe kadar süren müzakereler başarılı İngiliz politikasının anlamlı dönüşüydü. Türkiye'yi doğrudan doğruya Avrupa'da kutsamak ve Küçük Asya'da anlamsız kılmak isteyen İngiltere, Ankara'nın asilerinin Yunanistan ile savaşmasına izin vererek Lozan'da kendisini adeta Türk çıkarlarının savunucusu konumuna getirdi ve Fransa'yı tamamen yok sayarak Türkiye'yi Küçük Asya'nın birinci gücü yaptı. Türkiye Avrupa'dan atılacağı yerde Edirne ve Doğu Trakya'nın sahibi olarak kaldı ve daha önce hiç olmadığı kadar bağımsız oldu çünkü bütün kapitülasyonlar ve böylece Avrupalı güçlerin tüm kâhyalığı kaldırıldı. Lozan Barış Antlaşması sayesinde Türkiye'nin egemenliği tüm topraklarında uluslararası hukuk tarafından garanti altına alındı. Şimdi tamamen eşit bir ortak olarak İngiltere ile temel çıkarlarına devam ettiği ve İngiliz mali yardımı için rehin teşkil edecek Musul'un petrol sahaları üzerine müzakere edecek.

Ensesinde bu alacaklı varken Türkiye bir gün ekonomik olarak yükselip bağımsızlaşabilecek mi bunu zaman gösterecek. Savaşta Türkiye'yi Yunanistan'a karşı destekleyen Fransa, diplomasisinin tüm meyvelerini kaybetti, İngiltere'nin Türk dostluğunu kazanmasını ve Fransız nüfuzunu geri

püskürtmesini izlemek zorunda kaldı. Bu, İngiltere'nin yardımının kıymetini bilemeyen ve bu nedenle Doğu sorununda boyun eğmek zorunda kalan Fransız Ruhr politikasının bir sonucudur. Fransa, harap olmuş Alman ekonomik hayatından elde edebileceği oldukça şüpheli tazminatlar için büyük Doğu çıkarlarını kurban etti.

Lozan Barış Antlaşması "Friedenschluss Von Lausanne", Das Interessante Blatt, Viyana, 9 Ağustos 1923, s.2.

ALMANYA / GERMANY

Çeviren / Translated by:
Aylin HACIHANİFOĞLU[1]

-Vossische Zeitung (Berlin)-

"Sevr Antlaşması'nın Revizyonu"

Makalede Lozan Konferansı'nın 1. Dünya Savaşı'ndan sonra yapılan ilk gerçek barış müzakeresi olduğuna dikkat çekilirken Lozan Barış Antlaşması'nın kazanımları genel hatlarıyla tartışılmıştır.

In this article it was noted that the Lausanne Conference was the first real peace negotiation held after the World War I. Nevertheless, the achievements of the Lausanne Peace Treaty were discussed in general terms.

Bugün öğleden sonra saat 8'de Lozan Üniversitesi konferans salonunda Doğu Barışı imzalanacak. İstanbul'dan üç yüksek komiser müttefikler için imzayı tamamlayacak: Sir Horace Rumbold, General Pelle, Marquiz Barroni. Yalnızca İsviçre Federal Devlet Başkanı Scheurer tarafından bir konuşma yapılacak. Yeni antlaşmanın Birleşik Krallığa ağır mali sorumluluklar yükleyeceği sebebiyle Güney Slavya'nın imzalamada yer almayacağı Belgrad'tan telgrafla bize bildirildi.

Lozan, 18 Temmuz,

Paris ve Londra'daki müttefiklerarası tutumların dışında, iki bölümde 20 hafta süresince gündemi meşgul eden Lozan Konferansı'nın dün akşam burada Sevr Antlaşması'nın revizyonu ile tamamlanması sıkça ortaya koyduğumuz gibi, Türk tarafı için tam bir başarı anlamına geliyor. Aynı zamanda müttefik devletlerin müzakerecilerinin karşı çıkışlarına ve davranış yöntemlerine rağmen denilebilir ki, büyük savaştan sonra diğer tüm dikte antlaşmalar arasındaki ilk gerçek barış müzakeresinin Lozan Konferansı olduğu kesindir.

1918'deki mağlubiyetten beri ilk defa köklü bir revizyona barış antlaşması ile ulaşan yeni Türkiye bu zaferi, sadece İngiltere'nin Yunanistan'a yardım tedarik etmesi kusuru üzerine olan Fransız desteği ile değil, tüm gerçekliklerin aksine, her şeyden önce temsilcilerinin tamamen yeni ve farklı esasları temelli yönetim biçimi olarak sunabilmeleri sonucunda yazdı. Devrimci Türkiye'nin ülkeyi yabancı boyunduruğundan kurtarmak, bütün Avrupalı bağlılıklarından bağımsız yapmak ve yeni Türkiye'nin Avrupa dışında ağır bir yer değişimini mümkün kılmak için Kral Konstantin'in orduları üstündeki zaferinde Kemal Paşa'nın pek çok yararı oldu, özellikle uygun coğrafi koşullar hemen hemen başarıldı. Tek başına bu gerçeklik Almanya'daki tüm işçilerin askeri ve milliyetçi kıyaslamalarını geçersiz

[1]Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
E-mail: aylinhacihanefioglu@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5217-7631

kıldı. Aynı şekilde Türk ulusçuları Almanya'daki ya da diğer Batılı ülkelerdeki muadilleri ile çocuksu kıyaslamalar: Bizim burada devletin yetkilerini kısıtlamada bütünüyle bilinçli bir halkımız var. Kuşkusuz bazı "politikacılarımız" için temel mesele olan ve tamamen yüzeysel birkaç ifadeye bağlı kalınmadığı takdirde, yeni devleti geliştirmek ve Avrupa halklarına yaklaşmak isteyen Türk tarafının büyük çoğunluğunun önceki padişahlık rejiminin yetkilerini sınırlama gerçekliği üzerine, başka ülkelerdeki sözde milliyetçilerle hiç ama hiç bir mukayese imkânı sunmaması bir faktör.

Koşulların lütfu ve Lozan'da Sevr Antlaşması ile mukayese imkânına ulaşabilir olmalarını sağlayan diplomatik müzakere sanatı ile yaşama yeteneğini henüz kanıtlamış olan yeni Türkiye ne muazzamdır. Fakat, kalan Mezopotamya, Suriye, Filistin, Mısır sonunda kaybedildi. Bölgesel olarak Doğu Trakya'nın Karaağaç ile geri alınması, kaybı telafi etmeye yaklaşmıyor bile. Ancak Kemal Paşa'nın temsilcileri bu ülkelerden herhangi biri üzerinde hak iddia etmek için parmaklarını bile kıpırdatmadı, onlar daha ziyade bu alanlardan vazgeçtiler ve sonraki akıbetleriyle ilgilenmediklerini açıkça beyan ettiler. Bunun yerine, önceki Osmanlı İmparatorluğu'nun modern tarihte hiçbir zaman sahip olamadığı politik, kültürel ve mümkün olduğunca bir ekonomik bağımsızlığı kazanmak için tüm enerjilerini başarılı bir şekilde buna yönelttiler. Boğazların bir tür uluslararasılaşmasının kurbanı olsalar bile başkent İstanbul'u (Konstantinopel) ve Boğazları tüm yabancı egemenliğinden kurtardılar. Yeni Türkiye için tazminat sorunu zaten kaybedilmiş mülklere karşı basit bir mahsupla çözüldü ve yeni Türkiye'nin, taşıyabildiği sürece, eski Türk borcunun faiz ödemesi devletin gerçek ödeme gücüne göre azaltıldı. Ancak General Pelle'nin Doğu Konferansı (Orientkonferenz)'nın dünkü son yetkili oturumunda kesin olarak kabul edildiğine dair açıklamasına rağmen, Ankara Hükümeti'nin bundan sonra, Türkiye'den istedikleri sonuca sahip olacak olan alacaklılar ile ilişkili tutumları, yalnızca Türk Devleti'nin ilerideki kredisinde olan kısıtlama iradesi ile ilgili olacak.

Dr. Julius Becker'den, Vossiche Zeitung Muhabiri, "Sevr Antlaşması'nın Revizyonu (Die Revision Des Vertrages Von Sevres)", Vossische Zeitung (Berlin), 24 Temmuz 1923 Salı, s.1

"Lozan'ın Yankıları"

Lozan Barış Antlaşması'nın İngiliz politikasının sağduyusunun bir başarısı olarak gören muhabir Fransız basınındaki yankılardan bahsetmiştir.

According to the correspondent of Vossische Zeitung, Lausanne Peace Treaty is an achievement of common sense of British policy, he also stated the echoes of treaty in the French press.

Vossische Zeitung Muhabiri, Londra, 25 Temmuz

Bugün gazeteler Türkiye ile Sinne'de yapılan barışın İngiliz politikasının sağduyusunun bir başarısı olduğu yorumunu yaptı. İngiltere, bu barış antlaşması ile Türklere artık Avrupa'nın çıkarlarının korunabilmesi için aşağılayıcı koşullar dayatılan değersiz bir halk muamelesi yapılamayacağını kanıtlamış oldu. İngiliz politikası buna ikna olmaktan çok yeni Türkiye'nin yeniden inşa politikasının

finansal ihtiyaçlarını karşılamak için Avrupalıların çıkarlarını dikkate alması gerekiyor, Türk Hükümetinin ülkesinin ihtiyaç duyduğu ekonomik kaynakların geliştirilmesi için gereken bu fonları Avrupa'dan almak istiyorsa eğer.

Sadece Lloyd George'un gazetesi olan "Daily Chronicle" barış antlaşmasını İngiliz politikasının bir yenilgisi olarak tanımladı.

Paris, 25 Temmuz

Lozan Barış Anlaşması'nın imzalanması Fransa'da oldukça az dikkat çekti ve büyük bir hadise olarak takdir görmedi. "Figaro" Fransız kamuoyundaki bu kayıtsızlığı üzücü olarak nitelendirdi. Milliyetçi basın barış antlaşmasını keskin bir şekilde eleştirdi. "Echo De Paris" antlaşmayı Türk intikamının alınması olarak tanımladı, ayrıca Orta ve Doğu Avrupa'da tehlikeli teşebbüsleri uyandırabileceği endişesini ifade etti. Tardieu, "Echo National"de Fransız Hükümeti'nin bu yeni zafer seferberliğinin kaldırılması için sorumlu olduğunu belirtti ve insanlara karşı, şu anda "dünyayı yöneten bir sonuç" ile kapatırken kelimesi kelimesine şunları söyledi: *"Almanların pasif direnişi, Fransızların pasif işgali, İngilizlerin pasif reddi, Amerikalıların pasif kendi kendini izolasyonu; her yerde aynı düşünce yoksunluğu."* Lozan Barış Antlaşması'nın küresel politik açıdan önemine dair daha derinden bir takdir sadece "Libre Parole" tarafından sınandı. Gazetenin ünlü dış politika çalışanı, Lozan Barışı'nın büyük güçlerin Doğudaki üstünlük mücadelesindeki önemli bir etabı olduğundan bahsetti. İngiltere için bir zafere eş değer olduğunu, çünkü bunun şimdilik Rusya'nın etkisiz hale getirilmesi anlamına geldiğini ancak Doğu Barışı'nın geleceğinin Rusya'nın geleceğinin belirsizliği sorunundan geçtiğini belirtti. Er ya da geç Bolşevizmden Doğu sorununun yeni bir hadisesinin ortaya çıkacağını, bu şartlar altında Lozan Barışı'nın Uşi Barışı kadar uzun sürüp sürmeyeceği sorusunun sorulması gerektiğini söyledi.

Lozan'ın Yankıları "Das Echo Auf Lausanne", Vossische Zeitung, 25 Temmuz 1923, Çarşamba, s.1.

-Deutsche Allgemeine Zeitung-

"Yakın Doğu'da Barış"

Haberde Lozan Barış Antlaşması'nın imzalandığı güne dair tüm ayrıntılara yer verilmesinin yanı sıra İsviçre Federal Devlet Başkanı Scheurer'in konuşması geniş yer almıştır.

This article contains all details of the day on which was Lausanne Peace Treaty was signed, as well as the speech of Swiss Federal President Scheurer was comprehensively.

Lausanne, 24.07

Törensel bir kapanış oturumunda bugün öğleden sonra Lozan Üniversitesi konferans salonunda, bir taraftan Türkiye ile diğer taraftan İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan ve Romanya arasında Barış Antlaşması imzalandı. Eş zamanlı olarak ek anlaşmalar, protokoller ve beyannamelerin imzalanması gerçekleşti. Lozan resmi makamları ile yabancı parlamento temsilcileri ve ayrıca basının yer aldığı oturum, bugün saat 3'ü 10 geçe Chuard ve Schulthek federal devletlerinin eşlik ettiği İsviçre Federal Devlet Başkanı Scheurer tarafından açıldı.

Federal başkan konuşmasında ilk olarak Yakın Doğu'daki barışın başarılı bir hakikate dönüşmesini sağlayan tarihsel sürece değindi. Konferans katılımcılarının gösterilen misafirperverlik için teşekkürlerini sunduğu mektubu için ve müzakereleri yürütmesi için tarafsız bir zemin olarak İsviçre'nin seçilmiş olmasına İsviçre adına Federal Konsey'e teşekkür etti. Ayrıca Scheurer bir anlaşmaya varılmasına karşı çıkan çeşitli engelleri hatırlattı: *"Irkların çatışmasından insanlığın en acı ağrıları meydana geldi. Fikirlerin birleşmesinden ışık filizlendi."* Konuşmacı kelimesi kelimesine şu şekilde devam etti: *"Yakın Doğu'nun büyük halklarına, bize tarihi öğretecek medeniyetin gelişmesindeki muazzam payları için ne büyük bir şükran borcumuz var. Bugün yıllarca süren kahramanca mücadelelerden sonra silahlarını bırakıyorlar. Yaraları sardıklarında, barışçıl görev yeniden başlamış olacak. Sonra biz onlardan insanlığın geçmişinde çokça bahşedilmiş olan ortak iyiliğin bir kez daha teşvik edilmesini umut edebiliriz."*

Federal Başkan yetkililerden 18 diplomatik belgenin imzalanması için adım atmalarını talep etti. İlk imza atan olarak üç Türk yetkili, İsmet Paşa, Rıza Nuri Bey ve Hasan Bey, sonra İngiltere için Sir Horace Rumbold, Fransa için General Pelle, İtalya için dün buraya gelmiş olan Baroni, Yunanistan için Venizelos, Japonya için Hanaschi, Romanya için Diamandi. Bulgarlar Mornoff ve Stancioff, Belçikalı ve Portekiz temsilciler kendi ülkelerine ilişkin anlaşmalar imzaladı. Yugoslav temsilci oturuma katılmasına rağmen imzada yer almadı. İsmet Paşa, Mustafa Kemal Paşa tarafından kendisine bu amaç için özel olarak gönderilmiş olan bir kalem ile imzaladı.

Yakın Doğu'da Barış "Frieden Im Nahen Osten", Deutsche Allgemeine Zeitung, 25 Temmuz 1923 Çarşamba, s.1.

"Türk Barış Kutlamaları"

Haberde İstanbul ve Ankara'daki barış kutlamalarının detaylarına yer verilmiştir.

The news is about the details of the peace celebrations in Istanbul and Ankara.

Ankara ve İstanbul

Paris, 25.07

İstanbul'dan[1] 1 bildirildiği üzere Barış Antlaşması'nın imzalandığı dünkü gün Ankara'da özellikle törensel kutlandı. 100 parça top atışı yapıldı. Tüm kalabalığı bir sevinç çığlığı kapladı ve Mustafa Kemal çok sayıda tebrik telgrafı aldı.

İstanbul, 25.07

Barış Antlaşması'nın imzalandığı andan itibaren dün imparatorluk kenti bayraklarla donatıldı. Halk yurtsever yürüyüşler düzenledi. Şehre tarif edilemez bir heyecan hakîm oldu. Barış Antlaşması ile aynı zamana denk gelen Bayram törensel ve daha etkileyici bir şekilde gerçekleşti. İstanbul'da oturan çok sayıdaki Rum ve Ermeni'ler kutlamalarda yer aldı. İstanbul'da akşam bir fener alayı gerçekleşti.

Türk Barış Kutlamaları (Türkische Friedensfeiern)", Deutsche Allgemeine Zeitung, 25 Temmuz 1923 Çarşamba, s.1.

Westfälische Zeitung

BIELEFELDER TAGEBLATT

-Bielefeld-

"Lozan'da Barış"

İsmet Paşa'nın müzakereci olarak olumlu özelliklerine vurgu yapılan haberde Lozan Barış Antlaşması'nın çok uzun zamandan beri Türkiye'nin kazandığı ilk büyük diplomatic başarı olduğu belirtilmiştir.

The news stated that the Lausanne Peace Treaty was the first major diplomatic success of Turkey for a long time and emphasized the positive traits of İsmet Pasha.

Lozan Konferansı'ndaki Türk temsilci İsmet Paşa; kendisini betimlemek gerekirse, kayıtsız şartsız sebat etmeye inanmış biri olarak, ortaya koyduğu hedefin hikâyesi gerçeğe dönüşüyor. Ankara Hükümeti'nin Doğu Barışı'nın imzalandığı gün olan 24 Temmuz'u ulusal resmî tatil olarak açıklamasına şaşmamalı. Bu, Türkiye'nin çok eski zamanlardan beri kazandığı ilk büyük diplomatik

1 Metinde "Konstantinopel"olarak geçmektedir.

başarı ve bu başarı, Yunan Ordusu'na karşı olan son Türk zaferi yanında, halâ iyileşeceğine inanılsa da, Boğaziçi'ndeki ebedi hasta adamın asla ve asla iyileşmeyeceğine dair insanların fikirlerini değiştirmek zorunda. Türkiye, Dünya Savaşı'nın kaybedilmesiyle önceki topraklarından çok kayıp verdi ancak en azından şunu söyleyebilir ki, bugün bir defa sınırlandırılmış toprakları özgür ve bağımsız bir şekilde duruyor, yeniden inşa ödemelerinden ve yabancı milletlerin ayrıcalıklı bir konumun hayalini kurabilecekleri herhangi bir yabancı kontrolünden artık kendini muaf tutmuştur.

"Lozan'da Barış (Frieden In Lausanne Westfælische Zeitung), Bielefeld, 25 Temmuz 1923 Çarşamba, s.2.

Der Tiroler

-Der Tiroler -

"Doğu Barışı İmzalandı"

Lozan Barışı'nın imzalandığını duyuran haber Yugoslavya'nın imzalamadığını, Amerika'nın ise özel bir sözleşme imzalayacağını bildirmektedir.

The news announcing the signing of the Lausanne Peace Treaty. It is also stated that Yugoslavia did not sign and USA will sign a special agreement.

Lozan, 25 Temmuz

Dün öğleden sonra Doğu Barış Antlaşması'nın imzası gerçekleşti. İsmet Paşa öğleden sonra saat 3.15'te ilk olarak imzaladı. Tüm kişilerin imzasının tamamlanması 45 dakikayı buldu.

Yugoslavya İmzalamadı

Lozan, 25 Temmuz

Yugoslavya Türkiye ile aralarındaki bölgesel sorunlar sebebi ile Doğu Barış Antlaşması'nı imzalamadı. 1913 yılındaki Londra Antlaşması ile düzenlenmiş olan bu konular şu andaki Lozan Antlaşması'nın mali ve ekonomik bölümlerinde düzenlenmedi ve bu yüzden iki ülke arasında ayrı müzakereler gerekiyor.

Amerika Özel Bir Sözleşme İmzalıyor

Birleşik Devletler de Lozan Antlaşması'nı imzalamadı çünkü Türklerle özel bir sözleşme imzalayacak.

Doğu Barışı İmzalandı "Der Orientfriede Unterzeichnet", Der Tiroler, 25 Temmuz 1923, Çarşamba, s.1

"Lozan'dan Dersler"

Lozan Barışı'nın inanılmaz bir zafer olduğu belirtilen makalede bu zaferin silahlı mücadele sayesinde kazanıldığı vurgulanmıştır.

In this article it was emphasized that the Peace of Lausanne is an incredible victory and was won by armed struggle.

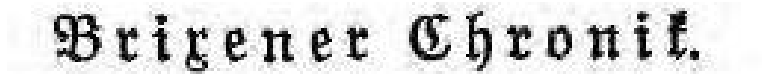
Lozan Konferansı Türkiye'nin tartışma götürmez başarısı ile son buldu. Tekrar tekrar iptal edilip, yeniden başlamış uzun müzakerelerden sonra bu barış antlaşmasının imzalanması, nihayetinde sadece doğulu diplomasinin Avrupalı diplomasi üzerindeki büyük başarısı değil, Dünya Savaşında sözde yok edilmiş bir milletin bir düşmana karşı kazandığı inanılmaz bir zaferdir.

Konferansın son kısmı ile ilgili haberlerde en çok Ankara'nın delegelerinin yetenek ve eşsiz zekâsı yer alıyor, öyle ki bir Avrupalı büyük gücün diğerlerine karşı oyuna başlaması hatta sonunda Sams Amca[2]'nın ekonomik çıkarlarının silah olarak kullanıldığı anlaşılıyor. Türkiye'nin zaferinin temel sebebini besleyen ve onun bu son zaferine katkıda bulunan neredeyse her şey şüphesiz hakkıydı. Bu büyük ve kıvrak zekâlı peygamber ordusunun oğulları, mükemmel donanımı, ayrıca her şeyin üstesinden gelen yılmaz iradesi, haklarından zerre kadar vazgeçmek istememesi, Türkiye'nin diplomatik mücadelelerden dalgalanan bayrakla çıkmasını sağladı.

Örneğin Türkler, Almanlar gibi kendilerini silahsızlandırsalar ve böylece kendilerini işe yaramaz hale getirselerdi, birinin onlara haklarını verebileceğine aklı başında bir insan inanır mı? Kim bu düşüncedeyse insan doğasını bilmiyor demektir, en azından itilafın tüm yöneticileri. Ankara'nın arkasını sağlama alan ve müttefiklerin saygısını kazanmasını sağlayan sadece güçlü bir orduydu. Bu acınılası bir gerçek olabilir ancak bu milletlerin birbirlerine saygı duymalarını sağlayan şeyin sadece güç olduğu düpedüz bir gerçektir. Pasifistler ve tüm çeşitli uluslararası barışçı arkadaşları bu konuda sızlanıyor ve küçük evlerinden çıkıyorlar ancak gerçekler dünyadan silinemez.

Lozan'dan Dersler (Die Lehren Von Lausanne)", Der Tiroler, 26 Temmuz 1923 Perşembe, s.2.

2 Samuel Wilson, "Uncle Sam"

Brixener Chronik.

-Brixener Chronik-

“Politik Bakış”

Makalede Lozan Barış Antlaşaması’nın tam bir başarı olduğu belirtilirken İngiltere ve Fransa’nın izlediği siyaset eleştirilmiştir.

The article stated that the Lausanne Peace Treaty was a complete success and the policies followed by England and France were critized.

Ankara Türklerinin aynı sebatı sayesinde elde edebildikleri 24 Temmuz’da imzalanmış olan Lozan Barış Antlaşması Türkiye için tam bir başarı anlamına geliyor.

Özellikle İstanbul, antlaşmanın onaylanmasından 6 hafta sonra yabancı birlikler tarafından temizlenecek. Diğer taraftan, Yunanistan savaş tazminatı ödemeyecek. En azından Versay ve Saint-Germain’den bu yana ilerleme kaydedildi.

Lozan Barışı bugün Avrupa siyasetine hâkim olan İngiliz-Fransız ilişkisinin de özel bir ifadesidir. İngiltere Yakındoğu’da sadık müttefikler tanımak için fırsata sahip oldu. Türkiye’ye karşı İngiliz politikası savaştan sonra Lloyd George tarafından tam anlamıyla aptalca yürütüldü, tıpkı Almanya’ya karşı olduğu gibi aynı altın ve para avcısı, püriten açgözlülüğüyle. Fransa, Ankara Anlaşması’nı imzalayarak müttefik kardeşini sırtından bıçakladı. İngiltere, müttefiki Yunanistan’ı Türkiye’ye karşı savaşa koştu. Ancak sonuç hiç de İngilizlerin beklentilerini karşılamadı. Yunanistan yenildi ve İngiltere kendisi çabalamak zorunda kaldı fakat şimdi gerçekten dahîyane bir volta attı. Yenilmiş olan müttefikine karşı içgüdüsel bir nefrete sahip olan İngiltere Yunanistan’ı çabuk bıraktı, Türkiye ile masaya oturdu ve Fransa’yı oyun dışı bıraktı. Lozan Barışı’nın imzalanması İngiltere için önemli bir zafer. Henüz Doğuda tamamen serbest bir eli yok ancak esas tehlikelerin üstesinden gelindi. Fransa’nın eski oyun Rhein ve Ruhr’u Doğu’da savunmak için her durumda gücü yetmeyecek, ortaya yenisini koyacak. İngiltere’nin bu durumdan hangi konferansları çıkaracağı görülecek.

Politik Bakış (Politische Rundschau)”, Brixener Chronik, 28 Temmuz 1923, Cumartesi, s.2.

Çeviren / Translated by:
Elçin YILMAZ[1], Kenan ÖZKAN[2]

NEW BRITAIN HERALD
NEW BRITAIN, CONNECTICUT, TUESDAY, JULY 24, 1923. —EIGHTEEN PAGES.

-New Britain Daily-

"Türkler Onlarca Yıl Sonra Barışı Görüyor"

Lozan Konferansı sürecinde İsmet Paşa'nın başarıları, Lozan Barış Antlaşması'nın Türkiye'ye kazandırdıkları ve ABD'nin konferanstaki tutumu.

The Success of Ismet Pasha during the Lausanne Conference, what the Lausanne Peace Treaty brought to Turkey and the attitude of USA in the conference.

Yakın Doğu Antlaşması, Uzun Süren Aktif Savaş Dönemini Sona Erdirecek.

Lozan, 24 Temmuz. Avrupa'nın sekiz aylık bir müzakere sürecini gerektiren Almanya ile barış yapma görevi son derece karmaşıktı, çünkü, dünya savaşında Almanya'nın müttefiki olarak mağlup olmasına rağmen Türkiye, Lozan'da müzakere masasına muzaffer bir millet olarak geldi. Türkiye'nin vatansever bir arzu ve yabancı işgalcilerden kurtulma isteğiyle yeniden yapılanan orduları, Yunan kuvvetlerini tamamen bozguna uğratmış ve onları Küçük Asya kıyılarına sürmüştü.

Türk-Yunan savaşı, İsmet Paşa'yı büyük bir asker olarak ortaya çıkarıp, aynı zamanda müzakerelerde Avrupa'nın en büyük devlet adamlarından biri olduğunu gösterdi. İsmet, Lozan Konferansı'nın ilk aşamasında İngiltere'nin ünlü Dışişleri Bakanı Lord Curzon'u mağlup etti.

Türk delegasyonu başkanı sürekli iki karta oynadı. Birincisi, Avrupa'nın her ne pahasına olursa olsun Yakın Doğu'da barışı yeniden tesis etme isteğiydi; ikinci kozu ise, Türkiye'nin sahip olduğu coğrafi konumu yani uzun zamandır uluslararası çekişmenin konusu olan Çanakkale Boğazı ve İstanbul Boğazı'na yakınlığı nedeniyle, bir dünya gücü olarak abartılı önemiydi.

Lozan Antlaşması'na ek olarak, Akdeniz ile Karadeniz'i birbirine bağlayan su yolunu bundan böyle tüm ulusların hem savaş gemilerine hem de ticaret gemilerine açan özel bir "Boğazlar Sözleşmesi" bulunmaktadır. Oybirliği ile alınan, Sovyet Rusya'nın da son anda imzalayarak bağlı kalacağını duyurduğu bu karar, Lozan Konferansı'nın en önemli özelliği olarak öne çıkmaktadır. Bolşevik Rusya muhtemelen kendini, Rusya'nın Boğazları savaş gemilerine açma siyasetine ve böylece geçmişe dönmeye adamıştır.

Çin'in başarmak için Washington'da boş yere çabaladığı ve Japonya'nın ancak yirmi yıllık bir mücadeleden sonra başarabildiği gibi, bir kalem darbesiyle Türkiye'yi adlî kapitülasyonlarından kurtarıyor.

[1] Doç. Dr., İzmir, Ekonomi Üniversitesi, Ortak Dersler Bölümü, İzmir, Türkiye. E-mail: elcin.yilmaz@ieu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6385-8504
[2] Doç. Dr., Altınbaş Üniversitesi, Ortak Dersler Bölümü, İstanbul, Türkiye. E-mail: kenan.ozkan@altinbas.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8939-4365

Türkiye'ye diğer ülkelerden farklı davranıldığı tek bir nokta var; yabancıların tutuklanması ve mahkumiyetiyle ilgili konulara yabancı adlî müşavirlerin müdahale etme yetisi olacaktır.

İsviçre Büyükelçisi Joseph C. Grew başkanlığındaki Amerikan diplomatik temsil heyeti, konferansın tüm oturumlarında büyük ilgi gördü. Gözlemciler olarak son bölümlerde etkin bir rol oynadılar. Geleneksel Amerikan prensipleri olarak açık kapı ve fırsat eşitliği ilkelerinin uygulanması ve anlaşma maddelerine dahil edilmesi konusunda başarılı bir şekilde ısrar ettiler.

Yabancı şirketlerle imzalanacak ticari sözleşmelerde ayrıcalıklı olma ve İngiltere'nin Mezopotamya'daki petrol sahalarındaki iddialarını meşrulaştırma çabası başarısız oldu.

Türkiye 12 yıldır savaşta ve Lozan müzakerelerinin sonuçlanması, ona yeni bir ulusal yapılanma ve kalkınma dönemi adına şiddetle ihtiyaç duyduğu fırsatı veriyor.

"Türkler Onlarca Yıl Sonra Barışı Görüyor (Turks See Peace After Dozen Years)", New Britain Daily Herald, 24 July 1923, p. 12.

-Imperial Valley Press-

"Lozan Konferansı'nda Türk-Yunan Antlaşması İmzalandı"

Lozan Konferansı sonucunda büyük bir Türk zaferinden söz edilmesinin mümkün olmadığı, Türk'ün şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da doğulu bir güç olarak kalmasına müsaade edildiği.

It is not possible to talk about a great Turkish victory because of the Lausanne Conference, just allowing the Turks to remain an eastern power as it has been until now.

Antlaşma Osmanlı'yı Asya'ya geri gönderiyor.

Eski başkent terk edilmeli, Çanakkale'den vazgeçiliyor.

Hıristiyan Zaferi

Kemal kudretini kanıtlamalı yoksa verilen garantileri kaybedecek

24 Temmuz, Lozan. Türk-Yunan savaşını sona erdiren ve Müttefiklerle Yakın Doğu ve Türkiye ilişkilerine dair önemli anlaşmaları içeren Lozan Barış Antlaşması, bugün genel kurul toplantısının ardından imzalandı. Metni ilk imzalayan İsmet Paşa, öğleden sonra 3:10'da imzasını attı.

J. W. T. Mayson tarafından bildiriliyor: Türk Antlaşması'nın bugün Lozan'da imzalanmasıyla Türkiye'ye Doğulu bir güç olarak yeni bir hayat verilmiştir.

Kemal Paşa, Türklerin modern tarihin tüm dönemi boyunca Avrupa'da başarısız olmasının ardından,

Müttefiklerden, Ankara Hükümeti'nin Osmanlı İmparatorluğu'nu Küçük Asya'da modernize edip edemeyeceğini göstermesine izin verecek tavizler aldı. Lozan anlaşmasına göre Türklerin kazandığı başlıca ayrıcalıklar, yabancıları kendi kanunlarına tabi tutmak ve Batılı güçlerin müdahalesi olmaksızın imparatorluktaki Hıristiyan azınlıkları yönetmektir.

Dünya Savaşı sonrasında imzalanan antlaşmayla elinden alınan Doğu Trakya'nın egemenliği Türkiye'ye iade edildi.

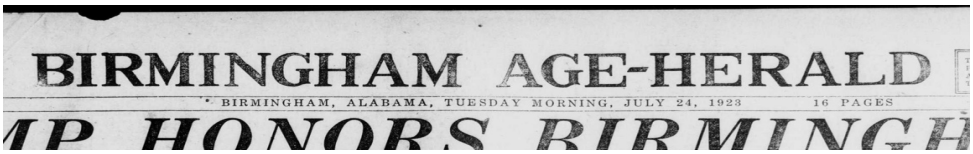
Tartışmalı ve önem arz eden bazı konular, gelecekte çözüme bırakılmıştır. Bu konular savaş öncesi ve savaş sonrası petrol imtiyazlarının durumunu ve Musul sınırının tespitini içermektedir.

Türk zaferi yok

Türkler, Lozan'da diplomasideki yetenekleri ile dünya savaşı kayıplarının bir kısmını geri kazandılar; fakat Müslümanların Hristiyan milletlere karşı büyük bir zafer kazandıklarına inanmak bir hatadır. Avrupa'nın temel arzusu, Küçük Asya'da barış ve düzenin korunmasıdır, böylece oradaki muazzam zenginlik kârlı bir şekilde geliştirilebilir. Türkler şimdi, Asya topraklarının pratikte tam kontrolünü ele geçirmek ve Batı sermayesi tarafından sömürülmeye uygun hale getirmek için büyük güçlerden bir izin aldı. Türkler kazanımlarından dolayı seviniyorlar, ancak özgürlüklerini kazanmak için başkentleri olan İstanbul'u terk etmek zorunda kaldılar ve iç kesimlere, Asya'ya taşındılar. Beş asırdır devam eden Avrupa hırsları, Trakya'da küçük bir toparlanmaya rağmen, ezilmiş oldu. Bu durum, Çanakkale Boğazı'nın bundan böyle tahkim edilemeyeceği gerçeğiyle en iyi şekilde kanıtlanmış oldu.

Lozan'da Türklerin kendilerini yönetim için verilen yeni tavizler, Küçük Asya'ya fayda sağlamıyorsa, kalıcı olmayacaktır. Türkiye reform yapabilme kapasitesini kanıtlamak zorunda, yoksa yeni bir uluslararası konferans vasıtasıyla bugün Müslüman milletlere kendilerini yönetim konusunda verilen fırsat ortadan kaldırılacak.

"Lozan Konferansı'nda Türk-Yunan Antlaşması İmzalandı (Greco-Turkish Treaty Signed at Lausanne Conference)", Imperial Valley Press, 24 July 1923, p. 1.

BIRMINGHAM AGE-HERALD
BIRMINGHAM, ALABAMA, TUESDAY MORNING, JULY 24, 1923 16 PAGES
IP HONORS BIRMINGH

-Birmingham Age-Herald-

"Lozan Antlaşmasının İmzasına Çılgın Kutlamalar"

Antlaşmanın TBMM tarafından zafer olarak görüldüğü, Kemalistlerin yaptığı kutlamalar ve Lozan'ın Türklere neler kazandırdığı.

The Turkish Grand National Assembly sees the treaty as a victory. Celebrations made by Turks and what Lausanne brought to Turkey.

Türkiye, Müttefik ülkelerle yaptığı müzakerelerde büyük zafer elde ettiğini iddia ediyor.

İstanbul, 23 Temmuz. Ankara Millet Meclisi'nin Lozan Antlaşması'nın onayladığı haberine, İstanbul'daki çılgın kutlamalar damgasını vurdu.

Anlaşmanın perşembe günü 14'e karşı 213 oyla kabul edilmesi, Lozan Sözleşmesinin Müttefiklerin her noktada yenilgiye uğratıldığı kesin bir Türk zaferi olduğunu ısrarla savunan Meclisteki ılımlı Türkler için çarpıcı bir zaferdir.

Daha önce kendilerine ihanet ettiklerini ilan ettikleri Avrupa uluslarıyla varılan anlaşmadan şüphelenen Ulusal Meclisin sol kanat üyeleri, ilk başta anlaşmaya karşı çıktılar. Perşembe günü antlaşmanın onayına verilen destekle İsmet Paşa'nın Lozan'daki başarısına dikkat çekiliyor.

Türk zaferleri

Antlaşma Türklere aşağıdaki zaferleri kazandırıyor:

1. Türkiye Avrupa'ya dönüyor; batı sınırı Meriç Nehri oluyor. Kutsal şehir Edirne'yi de içerecek şekilde tüm Doğu Trakya'yı geri alıyor.

2. Türkiye, Dünya Savaşı'nda İttifak güçleri arasında yer almış olsa da savaş tazminatı ödemiyor. Türkiye Yunanistan'dan tazminat almıyor, ancak mağlubiyet sonrasında Yunanistan'ı durma noktasına getirdi ve Helen gücünden korkmasını gerektirecek hiçbir şey yok.

3. Kapitülasyonlar, savaş öncesi Türkiye'deki yabancıların sadece kendi mahkemelerindeki hakimler tarafından yargılanabileceği şeklindeki düzenleme, kaldırılmıştır. Yerine yasal güvenceler sistemi getirildi, ancak Türkiye bu konuda milletler arasındaki eşitliği kesinlikle sağladı.

Ermenistan'ı geri alıyor

4. Türkiye, Ermeni nüfusu üzerindeki kontrolünü elinde tutuyor ve Avrupa güçlerinin savaş gemilerinin sayısını sınırlıyor; ancak Musul üzerindeki hak iddialarında başarısız oldu.

5. Müttefikler İstanbul'u tahliye ediyor ve Türkiye kadim başkentin kontrolünü yeniden ele alıyor.

Perşembe gecesi Kemalist taraftarlar, Mustafa Kemal Paşa'nın tanıttığı kendine özgü konik biçimi ve kuzu kürkünden yapılmış siyah "kalpakları" takarak, tabanca ateşleyerek ve Kemalist marşlar söyleyerek suretiyle Pera ve İstanbul sokaklarında yapılan geçit törenlerine katıldılar. Resmî binalardan kan kırmızı renginde ay yıldızlı Türk bayrağı dalgalanırken, sonunda barışın sağlandığını ve İstanbul Boğazı'ndaki uzun nöbetlerinin sona erdiğini öğrenen Müttefik askerleri de şenliklere katıldı.

"Lozan Antlaşmasının İmzasına Çılgın Kutlamalar (Wild Celebration Marks Signing of Lausanne Treaty)", Birmingham Age-Herald, 24 July 1923, p. 1.

-The Evening Star-

"Barış Antlaşması Türkler ve Avrupalı Güçler Arasında İmza Edildi"

Lozan Antlaşması'nın Türkiye için uzun bir aradan sonra kalıcı barışı temin ettiği, İsmet Paşa'nın antlaşmada payının büyük olduğu ve antlaşmanın sadece Türkiye'nin değil, imparatorluktan kopan uluslara ait sorunları da çözüme kavuşturduğu.

The Treaty of Lausanne provided a lasting peace for Turkey after a long time, Ismet Pasha had a great share in this and the treaty resolved not only the problems of Turkey but also the problems of the nations that broke away from the kingdom.

İsmet Paşa, diğer milletlerin devlet adamlarını alt ederek en hayatî konularda kazançlı çıktı.

Müslümanların 12 yıllık savaşı sona erdi.

Lozan'daki müzakereler, Amerikalıların kilit bir role oynaması ile sona erdi.

Lozan, 24 Temmuz- Bugün imzalanan Lozan Antlaşması, Türkiye ile Avrupalı güçler arasındaki resmî barışı tesis etti.

Lozan Antlaşması ile Türkiye, Doğu Trakya'yı geri kazandı ve doğu ile batı arasında köprü oldu.

Eşitlik temelinde Milletler Cemiyeti'ne dahil oluyor.

İstanbul, kesinlikle Türkiye'ye veriliyor.

Tüm yabancı askerî birlikler çekiliyor.

Antlaşma, Türkiye ile Yunanistan arasında barışı sağlıyor.

Rum Ortodoks Kilisesi Patrikliğinin İstanbul'da kalmasına izin veriliyor.

Milletlerin değişimi

Zorunlu nüfus mübadelesi, Türkiye'deki Rumların Yunanistan'a, Yunanistan'daki Türklerin de Türkiye'ye dönmesiyle tarihin en muazzam ve bir bakıma en acımasız süreçlerinden birini başlatıyor.

Ermeni meselesinin çözümü başarısız oldu, Ermeniler yeni bir yurt bulmak zorunda.

Suriye, Mezopotamya ve Filistin'deki manda idarelerini tanımasıyla Türkiye'nin boyutunu küçültüyor.

Çin'in başarmak için Washington'da boş yere çabaladığı ve Japonya'nın ancak yirmi yıllık bir mücadeleden sonra başarabildiği gibi, bir kalem darbesiyle Türkiye'yi adlî kapitülasyonlarından kurtarıyor.

Türkiye'ye diğer ülkelerden farklı davranıldığı tek bir nokta var; yabancıların tutuklanması ve mahkûmiyetiyle ilgili konulara yabancı adlî müşavirlerin müdahale etme yetkisi olacaktır.

Yabancı şirketlerle imzalanacak ticari sözleşmelerde ayrıcalıklı olma ve İngiltere'nin Mezopotamya'daki petrol sahalarındaki iddialarını meşrulaştırma çabası başarısız oldu. Türkiye 12 yıldır savaşta ve Lozan müzakerelerinin sonuçlanması, ona yeni bir ulusal yapılanma ve kalkınma dönemi adına şiddetle ihtiyaç duyduğu fırsatı veriyor.

Türkiye muzaffer bir ulus

Türkiye, Dünya Savaşı'nda Almanya'nın müttefiki olarak mağlup olmasına rağmen, Lzoan'da müzakere masasına muzaffer bir millet olarak geldi. Türkiye ordusunu yeniden var ederek, Yunanlıları kesin bir mağlubiyete uğratmıştı.

Türk-Yunan Savaşı, İsmet Paşa'yı büyük bir asker olarak ortaya çıkardığı gibi, O, Lozan'daki görüşmelerde kendisinin Avrupa'nın en büyük devlet adamlarından biri olduğunu da gösterdi. İsmet Paşa, Lozan Konferansı'nın ilk aşamasında, ünlü İngiliz temsilcisi ve Dışişleri Bakanı Lord Curzon'u mağlup etti.

İsmet Paşa sürekli iki karta oynadı: Avrupa'nın her ne pahasına olursa olsun Yakın Doğu'da barışı yeniden tesis etme isteği; bir dünya gücü olmak için sahip olduğu anahtar yani coğrafî konumunun ona verdiği abartılı önem.

Lozan Antlaşması'na ek olarak, Akdeniz ile Karadeniz'i birbirine bağlayan su yolunu bundan böyle tüm ulusların hem savaş gemilerine hem de ticaret gemilerine açan özel bir "Boğazlar Sözleşmesi" bulunmaktadır. Oybirliği ile alınan, Sovyet Rusya'nın da son anda imzalayarak bağlı kalacağını duyurduğu bu karar, Lozan Konferansı'nın en önemli özelliği olarak öne çıkmaktadır. Bolşevik Rusya muhtemelen kendini, Rusya'nın Boğazları savaş gemilerine açma siyasetine ve böylece geçmişe dönmeye adamıştır.

Lord Curzon konferansın ikinci oturumunda bulunamasa da onun görüş ve yaklaşımları konferansın gidişatını şekillendirmeye devam etti.

Her günkü yorucu ve bitmek tükenmek bilmeyen müzakerelerin altında hâkim tek bir düşünce vardı: Türkiye'nin Avrupa'ya geri getirilmemesi ve dışlanarak doğudaki Müslüman halkların, Mısır, İran, Hindistan, Arabistan ve Afganistan'ın kaderini paylaşması gereği.

İsviçre Büyükelçisi Joseph C. Grew başkanlığındaki Amerikalı diplomatik temsilciler, konferansın tüm oturumlarında öne çıktılar. Gözlemci olarak son aşamalarda baskın bir rol oynadılar. Açık kapı ve fırsat eşitliği ilkelerinin uygulanmasını zorunlu kılan maddelerin antlaşmaya dâhil edilmesi konusunda başarılı bir şekilde ısrar ettiler.

Yedi ülke imzaladı

Savaş halini resmî olarak son erdiren genel antlaşma Büyük Britanya, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Türkiye tarafından imzalandı.

Ulusal çıkarlarına aykırı olduğu gerekçesiyle Yugoslavya, son anda antlaşmayı imzalamayacağını duyurdu. Antlaşma, Osmanlı borçlarını, eski Osmanlı İmparatorluğu'nun bazı kısımlarını alan Yugoslavya gibi ülkeler arasında dağıtıyor.

Yugoslavya, eski Türk topraklarını, Avrupa'daki genel savaşta ya da Türk-Yunan savaşı sonucunda değil, Balkan Savaşları sonucunda ilhak ettiğini iddia ediyor. Bu nedenle Balkanlar'ın siyasî statüsünü belirleyen Londra ve Bükreş antlaşmalarına uymayı tercih ediyor. Yugoslavya, Türkiye'nin borcuyla ilgili olası sorumluluğu konusunda Avrupalı güçlerle doğrudan görüşmeyi kabul etti.

Antlaşmada 143 madde mevcut

Antlaşmanın geneli politika, maliye, ticaret, haberleşme-iletişim ve genel konular olmak üzere beş bölümden ve 143 maddeden oluşmaktadır.

Ticaret bölümü 1916'da yürürlüğe giren gümrük tarifesinin, Türk parasının değer kaybına karşılık gelecek bir katsayı ile çarpılarak uygulanmasını öngörmektedir.

Bugün imzalanmış olan barışın sonucu, konferans tarafından yapılan büyük çalışma ve üretilen çok miktardaki belge ile görülmektedir. Bunlar, genel antlaşmaya ek olan, Rusya ve Bulgaristan'ın da bağlı olduğu Türk boğazlarına ilişkin rejimi belirleyen sözleşmenin yanı sıra Doğu Trakya sınırını çizen ayrı bir antlaşmayı, ticaret ve af anlaşmalarını, imtiyazları, azınlıklar ve yabancılar için adli güvenceleri ve Belçika ile Portekiz'in bağlı olduğu bazı protokolleri içermektedir.

"Barış Antlaşması Türkler ve Avrupalı Güçler Arasında İmza Edildi (Peace Pact Signed Between Turks and European Powers)", The Evening Star, 24 July 1923, p. 1-2.

“Amerika’nın Antlaşma Taleplerine Karşı Koyan Türkler”

Lozan Antlaşmasının imzalanması üzerine Lozan’da yapılan kutlama ve törenler, Antlaşmanın Türklerin zaferi olduğuna dair Avrupa basınına yansıyan haberler ve Lozan Konferansı sırasında Türk-ABD görüşmeleri.

The celebrations and ceremonies held in Lausanne after the signing of the Treaty of Lausanne.The news in the European press that the Treaty was the victory of the Turks, and the Turkish-USA talks during the Lausanne Conference.

Yeni anlaşmanın sorunlarına ilişkin çözümlerde çok az ilerleme kaydedildi.

ABD, Avrupa’dan daha fazla hak kazanamayacak.

Müslümanlara yönelik iddialar ve Millileştirme yasaları ihtilaflı noktalardır.

Lozan, 25 Temmuz, (Associated Press). Amerikan Büyükelçisi Joseph C. Grew ve Türk delegasyonu başkanı İsmet Paşa, bu sabah saat 4’e kadar süren bir gece oturumu gerçekleştirdiler ancak öngörülen Türk-Amerikan anlaşmasına ilişkin sorunların çözümünde çok az ilerleme kaydedebildiler.

Eski adli bölge dışı ayrıcalıklar sisteminin geçici olarak ikame edilmesi için Amerika’nın talep ettiği ve Türkiye’nin atamayı kabul ettiği yabancı hukuk danışmanlarının yetkilerinin genişletilmesi hususu reddedildi.

Dün gece iddiayı ortaya atan Türk temsilcisi, Ankara Meclisi’nin Amerika’ya Avrupa’dan daha fazla imtiyaz tanımayacağını ilan etti.

Amerikalılar, İsmet Paşa’nın dün genel barış anlaşmasını imzalayan Avrupa devletlerine göndereceği yargı güvencelerine ilişkin Türk bildirisinin şartlarını onayladıklarını bugün açıkladılar.

Amerika’nın amacı izah edildi

Amerikalılar müzakere başladığında temel alınan ilkelere sürekli bağlı kaldıklarını, bir anlaşma taslağı hazırlamaya çalıştıkları bir sırada açıkladılar. Türklerle olan müzakerelerin ortasında ayrıntılarla karşılaşmışlardır ve Osmanlı delegeleri hiçbir şey vermeme politikası izliyor gibiydiler.

Amerikan vatandaşları tarafından Türklere karşı ileri sürülen ve ABD’nin tahkim yoluyla çözmek istediği iddialar ile Amerikan vatandaşlık hukukunun Türkler tarafından tanınması anlaşmazlık noktaları olmaya devam ediyor.

Bununla birlikte, Mr. Grew ve İsmet Paşa konferans boyunca bir konuda hem fikirdiler. Bu, bir anlaşmaya varılana ya da bunun imkansız olduğu açıkça görülene kadar müzakerelere devam etmekti.

İsmet, ayrı anlaşmaların özel koşulları yerine getirmek için özel şartlar içermesi gerektiğini kabul etti ve Amerikalıların, Türklerin Müttefiklere tanımayı reddettiği genel ayrıcalıkları güvence altına almaya çalışmadan müzakereleri yürüttükleri söyleniyor.

Yakın Doğu barış antlaşması imzalandı.

Büyük Britanya, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Türkiye'nin imzalarını taşıyan Lozan Barış Antlaşması, Yakın Doğu'da barışı yeniden tesis ediyor.

Dün öğleden sonra Lozan Üniversitesi'nin ana salonunda, aylarca süren görüşmelerin sona erdiğini gösteren mütevazi törenler düzenlendi ve İsmet Paşa'nın önderliğindeki çeşitli milletlerin temsilcileri imzalarını attıktan sonra İsviçre Konfederasyonu Başkanı Schurer şu ihtarla oturumun sona erdiğini ilan etti: "Kapanış fikrinin bir kutsama olmasına izin verin."

Dün gece Lozan'da barışın imzalanmasını kutlayan etkileyici bir gösteri gerçekleşti. Sokaklar, ülkenin gelen çeşitli bölgelerinden gelmiş olan sevinçli insan kalabalıklarıyla doluydu.

Şehre hakim olan katedralin kulesi, gölün her iki tarafında kilometrelerce uzaklıktan görülebilen aydınlatma ışıklıklarıyla parlarken, çevredeki tepelerden de projeksiyon ışıkları yükseliyordu.

İngiliz delegasyonu dün gece ülkeye döndü; diğerleri ise bugün gittiler, geride sadece Türk-Amerikan anlaşması için müzakerelerde bulunan Amerikalılar ve Türkler kaldı.

Türklerin zaferi görülüyor

Londra, 25 Temmuz, (Associated Press). Yakın Doğu barış anlaşmasının dün Lozan'da imzalanmasına ilişkin bugünün gazetelerinde yer alan tüm değerlendirmelerde göze çarpan nokta, Türkiye'nin Müttefiklere karşı mutlak bir diplomatik zafer kazandığının samimi itirafıdır. Yine de bazı yorumcular tarafından iyi bir anlaşma olarak görülüyor.

"The Times", belgeyi bir cömertlik ve adalet modeli olarak nitelendirirken, karamsar bir bakış açısına sahip "The Daily Telegraph" ise Sevr Antlaşması'nın onaylanmasına rağmen bu şekilde oluşturulan yeni anlaşmanın çok kısa sürede bozulacağı görüşünü dile getiriyor.

Türkiye ile dostluk İngiliz Muhafazakâr Partisi'nin hemen hemen geleneksel politikasıdır ve bu süreçte de Türkiye'nin kazanımlarından şikayet etme eğilimi yoktu.

Başka gazetelerde de özellikle Türkiye'nin hakimiyeti altında kalan Ermeniler ve diğer Hıristiyanların geleceği için ciddi endişeler vardı. "The Times" şöyle diyor:

"Güler yüzlü Amerikalı gözlemcinin oynadığı rol çoğunlukla kusursuzdu, ancak diplomatik temsilcisinin ağzından yabancı bir hükümet ile bir İngiliz şirketi arasındaki ilişkiye müdahale ettiği iddiası çıkarsa, bu temsilci nankör olmakla kalmaz aynı zamanda utanç verici bir hale düşer."

"Amerika'nın Antlaşma Taleplerine Karşı Koyan Türkler (Turks Holding Out Against American Treaty Demands)", The Evening Star, 25 July 1923, p. 1.

"Türkler Lozan Zaferini Zevkle Seyrediyor"

Türklerin, dünya savaşı sırasındaki suçlarına rağmen, kendi istekleri doğrultusunda bir barışı Müttefiklere kabul ettirmeleri, antlaşmanın Türklere getirisi ve Anadolu Hıristiyan azınlıklara dair hükümleri.

Despite the crimes of the Turks during the world war, they made the Allies accept a peace according to their wishes, the benefits of the treaty to the Turks and the provisions on the Anatolian Christian minorities.

En fazla savaş suçu işlemiş millet olarak itham edilseler de hala Müttefik milletleri kandırıyorlar.

İstanbul, 26 Temmuz. Türkler, Lozan'daki zaferlerinden gurur duyuyorlar, özellikle de savaş meydanlarındaki başarılarının sağladığı avantajdan ziyade, İngilizler ve Fransızlar arasındaki kıskançlığın Müttefiklerin yenilgisine neden olduğu diplomasi masasındaki büyük zaferden.

Türkiye dünya savaşında mağlup olmasına ve diğer mağlup uluslara göre medeniyete karşı daha fazla suç işlemesine rağmen, kendi şartlarını kabul ettirmeyi ve savaştan önceki döneme kıyasla çok daha iyi bir durum sağlamayı başardı.

Arabistan, Filistin ve Suriye'nin kaybı önemsizdir, çünkü bu vilayetler çıkardıkları sürekli isyanlar nedeniyle, imparatorluğa yaradan çok zarar vermişlerdir.

Türkiye'nin herhangi bir savaş tazminatı ödememesi, aynı zamanda savaş öncesine ait altın ve sterlin cinsinden borçlarını aynı para birimlerinden ödemeyi reddetmesi, savaştaki kayıplarını fazlasıyla telafi ediyor.

Yabancılardan vergi alma hakkı

Diğer taraftan, kapitülasyonların kaldırılması, Türk hükümetine, şimdiye kadar vergiden muaf tutulan yabancıları vergilendirme ve böylece, iç koşullar da istikrara kavuştuğu takdirde, ülkenin iktisadî açıdan hızla toparlanmasına izin verecek bir malî politikayı benimseme özgürlüğü veriyor.

Ne yazık ki hükümet ve millet hala yabancı düşmanıdır ve her şey Lozan'da Hıristiyan azınlıkların Müslümanlarla aynı haklara ve güvenliğe sahip olacaklarına dair verilen sözlerin geçersiz olacağını göstermektedir. Ermeniler ve Rumlar, bu durumun sorumlusu olarak Müttefiklere çok kızıyorlar. Yerli Hıristiyanların önde gelenlerinden biri bugün şunları söylemektedir:

"Türkiye'ye karşı silaha sarıldıkları zaman, bize verdikleri sözlere körü körüne itaat edip, aptalca inandığımız için cezalandırılıyoruz. Müttefik ajanlar, bizi baskı altında tutanlara karşı savaşı kazanmalarına yardım edersek, gelecekteki zulümlere karşı korunup, özgürlüğün tadını çıkarma şansına sahip olacağımıza dair hükümetleri adına bize her türlü güvenceyi verdiler. Fakat Müttefiklerin bize ihtiyacı kalmadığı anda, Türklerin insafına bırakıldık.

Hıristiyanlar gönderildi

"Birkaç gün önce İngilizler ve Fransızlar, bu ülkeden alacaklılarından birkaç yüz milyon frank kurtarmak için neredeyse Türkiye ile savaşa gireceklerdi. Ama Türkleri bize insanca davranmaya

zorlamayı asla düşünmediler. Bu ihanetin sonucu, Anadolu ve Trakya'dan sürülen yüz binlerce Ermeni ve Rum'un, görünüşte kimsenin teklif etmeye dahi istekli olmadığı, sığınacak yeni memleketler aramak için dünyayı dolaşması olmuştur. Bu yıl bitmeden yaklaşık 100.000 Hıristiyan karşılık beklemeksizin Müttefiklerin demokrasi ve özgürlük mücadelesine destek verdiği için ülkeyi terk etmek zorunda kalacak."

Lozan'da diplomatik ve ticari ilişkilerin yeniden kurulmasına yönelik Amerikan ve Türk müzakereleri ilerliyor, ancak son günlerde bazı aksaklıklar yaşanmış görünüyor. Türk makamları konuyu görüşmek istemiyor olsa da güvenilir kaynaklardan alınan bilgiye göre Amerika Birleşik Devletleri temsilcisi Joseph C. Grew'in, Amerikan dinî eğitim kurumları için hareket serbestisi talep ettiği, Lozan'daki Türk temsilcisi İsmet Paşa'nın ise bu konuda Fransızlara ve İngilizlere uygulanan hükümlerin aynılarının Amerikalılara da uygulanması için ısrar ettiği anlaşılıyor.

Türkler şu anda Lozan'da Türkiye ile ABD arasında bir anlaşmanın imzalanacağından şüpheliler, ancak Amerikan hükümetinin Türk bakış açısını kabul edeceğinden ve anlaşmanın daha sonraki bir tarihte imzalanacağından eminler.

"Türkler Lozan Zaferini Zevkle Seyrediyor (Constantine Brown, "Turks Gloat Over Lausanne Victory)", **The Evening Star,** 26 July 1923, p. 22.

"Morgenthau, ABD'nin Dünyaya Karşı Sorumluluğuna Dikkat Çekiyor"

ABD'nin İstanbul eski Büyükelçisi Morgenthau'nun Lozan'da Türklere aşırı taviz verildiğine dair değerlendirmeleri, ABD'nin konferansta gözlemci pozisyonu dışında bir sorumluluk almayışına karşı eleştirisi.

Former US Ambassador to Istanbul Morgenthau's assessments of excessive concessions to the Turks in Lausanne. Criticism of the USA against a sense of responsibility other than the observer position at the conference.

Siyaset Enstitüsü'ndeki bir toplantıda "Türklerin Lozan'daki zaferi" tartışıldı.

Williamstown, Massachusetts, 27 Temmuz, (Associated Press). Bugün, Siyaset Enstitüsü'nün açılış oturumundaki ilk konuşmayı eski Türkiye Büyükelçisi Henry Morgenthau yaptı. Konuşmasında Türklerin Lozan'daki zaferini tartıştı, Amerika Birleşik Devletleri'nin konferansa gözlemci pozisyonunda dışında bir rolle katılamamasından duyduğu üzüntüyü ifade etti ve bu ülkenin artık bir dünya gücü olarak tüm görevlerini üstlenmesi gerektiğini vurguladı.

Mr. Morgenthau, "Lozan Konferansı hiç şüphesiz dünyaya şu büyük dersi öğretiyor: Büyük Güçler görmezden geldiği sürece Türkiye'deki Kemalistler ve Rusya'daki Bolşeviklerin dünya barışını her zaman için tehdit edecek ve kararlı iş adamları grubu kendi iç gümrük ve ticarî teamüllerini kurmak için birleşecektir" diyor.

Milletlerin sorumlulukları

Biz Amerikalıların, kurnaz Türk'ün bu konferansta diğer tüm ülkeleri nasıl yendiğini "müşahede etmemize" izin verilmiş olsa da bu durum, eğer savaşa girmeseydik Almanların mağlubiyetini elimiz kolumuz bağlı bir şekilde izleyecek olmamız kadar acınası bir durumdur.

Türklerin, kısmen bizim durgunluğumuz nedeniyle, başarılı bir şekilde meydan okuması, diğer ülkeleri de gelecekte barış anlaşmalarına sadece kâğıt +parçaları gibi davranmaya teşvik edecekse, bundan sorumlu olacak mıyız?

Williams Koleji başkanı Harry A. Garfield, üçüncü yıllık toplantı için bir araya gelen üyeleri karşıladı. Uluslararası sorunlarla ilgilenen kadın ve erkeklerden bir araya gelmesiyle oluşan enstitünün yöntem ve amaçlarını açıkladı ve burayı bir eğitim kurumu olarak nitelendirdi.

Dr. Garfield, Bay Morgenthau'yu "Yakın Doğu'nun durumunu diğer Amerikalılardan daha iyi bilen biri" olarak tanıttı.

"Morgenthau, ABD'nin Dünyaya Karşı Sorumluluğuna Dikkat Çekiyor (Morgenthau Sees U.S. Duty to World)", The Evening Star, 27 July 1923, p. 16.

-Roanoke Rapids Herald-

"Lozan'daki Son"

Türkiye'ye Lozan'da verilen tavizlerin ileride Avrupa'da yeni istikrarsızlıklara yol açacağı, Türklerin davranışlarından kaynaklanan sorumlulukların faturasının Rum ve Ermenilere kesildiği.

The concessions made to Turkey in Lausanne will lead to new instability in Europe in the future. That the responsibilities arising from the behavior of the Turks were inflicted on the Greeks and Armenians.

Lozan Barış Konferansı neredeyse savaş kadar uzun ve üzücüydü; yine de barışın savaştan daha iyi olduğu hatırlanacak olursa, dün sona eren konferans nedeniyle mutlu olunabilir. Bu mutlu olmak için tek bir fırsata sahip olmakla ilgili. Lozan Antlaşması, Büyük Güçlerin, kendi ahlaki ve entelektüel eksiklikleri nedeniyle Türkler tarafından yenildiklerini tarihe yazmıştır. Yenildiler, ancak hesabı Rumlar ve Ermeniler ödüyor. Bu noktadan hareketle, Büyük Güçler gelecekte büyük bir sıkıntı yaşayabilirler, ancak Yakın Doğu sorununa dair gerçekten hiçbir şeyi çözmeyen bu yeni, geçici düzenlemeye razı olduklarından, paylarına düşen sıkıntıyı çok daha yakın bir gelecekte ödemek zorunda kalacaklar.

Antlaşmanın Osmanlı borçlarını pay eden bölümü çıkarlarıyla çatıştığı için Yugoslavya antlaşmayı imzalamayı reddetti ve zaten Büyük Güçler, çekinceli olarak antlaşmayı imzalamalarına müsaade etmeyecekti. Bununla birlikte Mr. McNeill'in Avam Kamarası'ndaki bu konudaki açıklaması, Büyük Britanya'nın ve diğer pek çok ulusun, zihinsel çekincelerle antlaşmayı imzaladığını gösteriyor. Her biri sessizce "Rebus sic stantibus/Koşullar değiştiği takdirde" ifadesini ekliyor. Herhangi bir devlet, kendine avantaj elde etmek için baskı yapacak bir seviyeye ulaştığında, Yakın Doğu'daki "yapı" yeniden bozulacaktır.

Oldukça uygun bir davranış olarak, İsviçre Federal Konseyi barışı kutlamak için bir akşam yemeği verdi. Savaşı ya da konferansı kim kaybettiyse, İsviçre kazandı. Bir düzine devletin diplomatik delegasyonları için altı aylık otel faturaları, Türklerin veya Yunanlıların boş yere umdukları savaş tazminatlarından daha büyüktür. Lozan da kendi kaderine terk edilemez, üzerindeki diplomatik savaş henüz bitmedi. Avrupalı Güçler, Türkiye ile barış yapıyorlar, ancak Avrupa'ya ilişkin bir antlaşmayı imzalamak bizim için çok tehlikeli olduğundan, Türkiye ile Amerika arasındaki özel görüşmeler henüz sonuçlanmadı. Mr. Grew, talimat için taslağı Washington'a gönderdi. İsmet Paşa talimat için taslağı Ankara'ya gönderdi.

Mr. Grew'un, Türkiye ile Avrupa'yı bir araya getiren gerçek fikir babası olduğunu ima eden gönderiler göz önüne alındığında işler sanıldığı kadar hızlı ilerlemiyor. Bundan sonra delegelerimiz gözlemci olmayacak. Zaten kazandığı zaferlerle dolup taşan İsmet Paşa'ya karşı üstünlük sağlamaya çalışan diplomatlar olacaklar. (The New York Times.)

"Lozan'daki Son (The End at Lausanne)", Roanoke Rapids Herald, 27 July 1923, p. 2.

-The Indianapolis Times-

"Lloyd Geoerge, Lozan Antlaşmasının Müttefiklere Saldırdığını Söylüyor"

Lloyd George'un Lozan Antlaşması hakkındaki değerlendirmelerine Amerikan basınında yer verilmesi.	Lloyd George's comments on the Treaty of Lausanne in the American press.

Eski İngiliz başbakanı, Yakın Doğu Barış Antlaşması'nın medeniyet için felaket habercisi olduğunu açıkladı. Türk delegelerin kurnazlığını övüyor.

David Lloyd George, Eski İngiliz Başbakan, Telif hakkı, United Feature Syndicate.

Londra, 28 Temmuz. Türk kötü bir hükümdar olabilir ama olta balıkçılarının efendisidir. Bir kez kancayı taktıktan sonra en dirençli balığı yakalamadaki kurnazlığı ve sabrı eşsizdir.

Altı ay boyunca Leman Gölü kıyılarında ne eşsiz bir oyuna tanık olduk! Balık oltayı kırmış gibi göründüğünde, ilk konferans aniden sona erdi. Bu basitçe, kurnaz doğulunun misinayı bolca saldığı anlamına geliyordu. Boğazlarında kancayla geri dönecekleri anın geleceğini biliyordu ve oyun bir kez daha başlayacaktı; makarayı saracaktı, biraz yalpalama biraz sersemleme ama misina asla kopmayacaktı. Zaman ve sabır ona ödülünü verdi. Nihayetinde dev ringa balığı kıyıdaydı- Büyük Britanya, Fransa, İtalya ve ABD- yaz güneşinde parıldayan kuyruklarında bir kıpırtı olmadan karada çaresiz ve tek başına kalmış.

Barış zafer olarak karşılanıyor

London Daily Telegraph'ın Lozan konferansındaki yetenekli muhabiri bize zaman zaman, nüfusu birkaç İngiliz ülkesine eşit olan bir imparatorluğun sefil ve yıkılmış kalıntılarında mücadele eden dünyanın en büyük dört gücünün canlı tasvirlerini sağladı. Birkaç gün önce şöyle yazmıştı:

"Konferansın tutanakları daha da hayret verici bir dizi taviz ve teslimiyeti ortaya koyuyor. Daha önce yıpranmış durumda olan, şimdi bayatlamış durumda. Müttefikler barış davasında kendi haklarını kendi elleriyle şekillendirdiler. Avrupalı delegelerin Lozan'da şekillendirdikleri figür ve imtiyaz sahiplerinin Ankara'daki temsilcileri- tüm Batılı temsilciler gibi- hem form hem de mana itibariyle itibarsızlaştırılmıştır."

Bu esef verici ifadeler yazıldığından beri, Avrupalı güçler utanç batağına daha da saplandı.

Türk artık güvenilmez

Bu antlaşmanın uygarlığa getirdiği felaketin boyutunu ölçmek için, Müttefiklerin Türkiye'deki savaş amaçlarının kısa bir özetini vermek yeterlidir. Bilhassa geçtiğimiz yüzyılın deneyimleri, Türk'e, kendi topraklarındaki herhangi bir Hıristiyan ırkının mülkiyeti, canı veya onurunun artık emanet edilemeyeceğini açıkça göstermiştir.

Böylece, 1915'in ilk aylarında Fransa, Rusya ve bizler arasında, savaşın sonunda Türkiye'nin büyük bir kısmının orada yaşayan nüfusuyla birlikte paylaşılacağı bir dizi anlaşma yapıldı.

Kilikya ve Suriye Fransa'ya, Mezopotamya İngiltere'ye, Ermenistan ve İstanbul ise Rusya'ya verildi. Filistin, İngiltere ve Fransa'nın ortak kontrolü altına alınacaktı. Arabistan bağımsız ilan edilecek ve doğunun bazı ünlü şehirleri, Şam, Humus ve Halep de dahil olmak üzere, büyük ölçüde çöl toprakları üzerinde, kısmen Fransa ve İngiltere'nin koruması altında yeni bir Arap devleti olarak kurulacaktı.

İzmir ve çevresi, savaşta İtilaf Devletleri ile güçlerini birleştirmesi halinde Yunanistan'a tahsis edilecekti. Boğazlar askerden ve işgalden arındırılacaktı.

İtalya daha sonra savaşa girdiğinde, bu anlaşmalar uyarınca Türkiye'nin bölünmesi halinde Güney Anadolu'daki toprakların, genişlemesi İtalya'ya verilmesi şart koşulmuştu. Paylaşılan bölgeler savaştan önce esasında kökeni ve görünümü Turanî olmayan Batılı bir nüfus tarafından ekilip geliştiriliyordu. Bu nüfus, toprağın asıl sahiplerini temsil ediyordu.

Antlaşma politikayı değiştiriyor

Müttefiklerin Türkiye ile ilgili savaş politikasının ne olduğunu kısaca ortaya koydum. Sevr Antlaşması bu politikayı, hayatî açılardan önemli ölçüde değiştirdi.

Bu antlaşma ile İstanbul, Kilikya ve Güney Anadolu Türklere bırakıldı. Ermenistan bağımsız bir devlet olarak kuruldu. Kilikya ve Güney Anadolu'da çoğunlukla Türk ve Müslüman olan nüfusları Hıristiyan yönetimine devretme iddiaları nedeniyle, 1915'in orijinal önerilerine yöneltilebilecek birçok itiraz vardı.

Ama özünde, değiştirilmiş de olsa Sevr planı sağlamdı ve şartları uygulansaydı, milyonlarca kişinin refahını ve sonsuza dek Türk yönetiminden kurtulmasını temin edecekti.

Sevr'in niçin ve nedenini açıkladım. Fakat neden Lozan? Bu uzun bir hikaye. Uluslar ve devlet adamları arasındaki dar görüşlülük, vefasızlık, bencillik ve korkaklığın bir bileşimi. Ve hepsinden öte, kader bu sorunla uğraşırken en uğursuz moddaydı. Rus Devrimi, o büyük ülkeyi, sorunun çözümü açısından Türkiye'nin mazlum ırklarını koruma çizgisinden uzaklaştırmış, gücünü zalimden yana kullanmıştır.

Başkan Wilson, ABD'nin Ermeniler için bir manda yönetimi üstlenmesini tavsiye etme eğilimindeydi. Başarılı olsaydı, gelecek yıllar ne kadar da farklı bir hikaye anlatacaktı. Sağlığı bozulduğu için Amerika onun insanî planlarından hiçbirine sahip olmayacaktı.

Sonnino Hükümetten ayrılıyor

Sonra bunu Sonnino'nun hükümetten ayrılması takip etti. Geçmişte uygarlığı üç kıtaya yaymış olan eski İtalyan sömürgeciliği hayalleri de onunla birlikte gitti. Halefleri ise daha rahat, sade adamlardı. Daha az maceracı ve daha içe dönük politikalarla İtalya'ya en iyi şekilde hizmet edip etmedikleri konusunda hâlâ şüphelerim var. Zaman bu soruya yanıt verecektir. Ama karar ne olursa olsun, harekete geçme zamanı ıskalanmıştır ve Türkiye'de yeni bir parçalanma olmadıkça, İtalya'nın 1919'da kaybettiği şans geri gelmeyecektir.

Sonra Kilikya'da Fransız kontrolü ve Ankara'da Mustafa Kemal ile hem tek başına hem de gizlice yürütülen müzakereler vardı, Müttefiklerin olan bitenden haberi bile yoktu. Bu ölümcül bir adımdı, çünkü Batılı güçlerin Türk'le etkili bir şekilde başa çıkmasını sağlayacak olan birliğin bozulmasına neden oldu. Birlik bir daha asla tam olarak sağlanamadı.

Ölümcül son değişiklik, Venizelos'a karşı Yunanistan'daki isyandı. Perikles'ten bu yana Yunan ırkının yetiştirdiği en büyük devlet adamı olduğu sık sık söylenir. Yaptıklarıyla halkını asla hayal kırıklığına uğratmadı. Onun rehberliğini takip etmeyi reddettikleri her zaman felaket Yunanlıların başına geldi. Kral Aleksandr bir maymun tarafından öldürüldüğünde, Yunanlılar Konstantin ve Venizelos arasında karar vermek durumunda kaldılar. Tercihleri ülkeleri için yıkıcıydı ve bir ulusun başına sağduyusuz inatçı bir adamı hükümdar olarak seçmekten daha büyük bir kötülük gelemez.

Yunanlılar Türkleri bozguna uğratıyor

Konstantin'in gelişinden önce, Yunanistan, Avrupalı güçlerden hiçbir yardım almadan ve küçük bir teşvikle, Mustafa Kemal'in güçlerini kolayca uzak tutabiliyor ve hatta onu kontrol altına alabiliyordu. Yunan ordusu, askeri yetenekleri üzerine seçilmiş ve yeterli donanıma sahip adamların önderliğinde, ardı ardına gerçekleşen çarpışmalarda, Ankara ordularını bozguna uğrattı.

Ancak Konstantin'le bir değişiklik yaşandı. Yunan ordusunda, yüksek komutadaki askerlerin yerini saraylılar aldı. Savaş sırasında Konstantin'in ihanetini hatırlayan Fransız, İngiliz ve İtalyan kamuoyu; Müttefiklerin duygularını hiçe sayarak onu tahta çıkaran Yunanlılara karşı tutumlarını değiştirdi. Nötr olan büyük güçler düşman haline geldi. Düşmanlıklar arttı. Son felaket, Yunan ordusunun Küçük Asya'nın dar geçitlerine kahramanca fakat aptalca yürüyüşü ve ardından kaçınılmaz geri çekilmesiyle başladı.

Konstantin, hanedan içi nedenlerle, Küçük Asya'daki birliklerin komutanlığına akıl sağlığı tıbbi inceleme altında olan çılgın bir generali atadığında da süreç tamamlanmıştır.

Yunanlılar iyi idare edildikleri zaman yiğitçe savaşırlar, fakat Fransızlar gibi, iyi yönetilmedikleri zaman güvenleri gider ve güvenle birlikte de cesaretleri. Kemalist taarruzu kendi hatlarına ulaşmadan önce Yunan ordusu yenildi ve geri çekildi. Taarruz beraberinde paniği getirdi ve panik iyi bir ordunun tamamen imhasına neden oldu. Bu ordunun imhasıyla Anadolu'nun kurtuluşu için son umut da gitti.

Doğu tarihinin ve muhtemelen Batı tarihinin de bir maymun ısırığına bağlanmış olması, her büyük trajedinin sayfalarında ara sıra beliren komik duruma karşı bir yüz buruşturma sebebidir.

Sadece kağıt üzerinde kalır

Bundan sonra yapılabilecek tek şey, büyük bir politikadan geriye kalanları kurtarmaktı. Batı medeniyeti, vahşetin Avrupa'ya dönüşüne karşı son mücadelesini geçen yılın eylül ve ekim aylarında verdi. Müttefikleri tarafından terk edilmiş olmasına rağmen İngiliz askerleri ve denizcileri İstanbul'u korkunç bir katliamdan kurtardı. Mudanya Antlaşması bir Sevr değildi; fakat kesinlikle Lozan'dan daha iyiydi. Sevr'den Mudanya'ya kadar olan kesim geri adım atmaktır. Mudanya'dan Lozan'a kadar da bir bozgundur.

Bir sonraki ne? Lozan bir son değil. Sadece bir aşama. Sıradaki neresi? Hiç kimse bu antlaşmanın onurlu bir barış olduğunu iddia etmiyor. Barış olduğu bile söylenemez. Eğer biri yeniden canlanan Türk'le başa çıkmaya uğraşacaksa umut olabilir. Ama İzmir'in yakılması ve 130.000 Rum'un içeride soğukkanlılıkla katledilmesi, Türk'ün hala aynı olduğunu kanıtlıyor.

"The Times"ın Lozan'daki muhabirinden tekrar alıntı yapmak gerekirse, "Burada elde edilen tüm deliller, yeni Türk'ün eski Türk olduğu ve Türkiye'de resmiyette gerçekleşmesi umut edilen aydınlanma ve kardeşlik çağının yabancılar açısından en iyi ihtimalle aşağılayıcı, en kötü ihtimalle kanlı bir kaos olacağıdır inancını doğrulamaktadır.

"Lloyd Geoerge, Lozan Antlaşmasının Müttefiklere Saldırdığını Söylüyor (Lloyd George Says, Lausanne Pact Hits At Allies)", The Indianapolis Times, 28 July 1923, p. 1.

-The Omaha Sunday Bee-

"Terkedilmiş Türkler İçin Son Umutlar"

Lloyd George'un Lozan Antlaşması ve Türk karşıtı açıklamalarının Amerikan basınındaki yansımaları, Lozan Antlaşması ile Batılı güçlerin Türklere hak etmedikleri, hayret verici tavizler bahşettiği.

The reflections of Lloyd George's Lausanne Treaty and his anti-Turkish statements in the American press that the Western powers granted the Turks amazing concessions that they did not deserve, with the Lausanne Treaty.

Lloyd George, Doğu uygarlığı konusunda karamsardır. Lozan Antlaşması'nın barış olmadığı söyleniyor. Maymunun tarihi ısırığı.

Londra, 28 Temmuz. Türk kötü bir idareci olabilir ama olta balıkçılığının efendisidir. Bir kez kancayı taktıktan sonra en dirençli balığı yakalamadaki kurnazlığı ve sabrı eşsizdir.

Altı ay boyunca Leman Gölü kıyılarında ne eşsiz bir oyuna tanık olduk! Balık oltayı kırmış gibi göründüğünde, ilk konferans aniden sona erdi. Bu basitçe, kurnaz doğulunun misinayı bolca saldığı anlamına geliyordu. Boğazlarında kancayla geri dönecekleri anın geleceğini biliyordu ve oyun bir kez daha başlayacaktı; makarayı saracaktı, biraz yalpalama biraz sersemleme ama misina asla kopmayacaktı.

Zaman ve sabır ona ödülünü verdi. Nihayetinde dev ringa balığı kıyıdaydı- Büyük Britanya, Fransa, İtalya ve ABD- yaz güneşinde parıldayan kuyruklarında bir kıpırtı olmadan karada çaresiz ve tek başına kalmış.

Türkler oltayla iyi avlar

Her şey bittiğinde İsmet'in yüzünde bir gülümseme olması şaşırtıcı değil. Ankara'dan gelen haberler, orada barışın büyük bir Türk zaferi olarak karşılandığını belirtiyor. Ve öyle de. Eğer Türk, balıkçılığı kadar yönetim becerisine sahip olsaydı, onunki dünyanın en heybetli imparatorluğu olurdu. Ne yazık ki o, yöneticilerin en kötüsüdür, bu nedenle sorun- kendisinin ve onu piyangoda yönetici olarak çekenlerin sorunudur.

London Daily Telegraph'ın Lozan konferansındaki yetenekli muhabiri bize zaman zaman, nüfusu birkaç İngiliz ülkesine eşit olan bir imparatorluğun sefil ve yıkılmış kalıntılarında mücadele eden dünyanın en büyük dört gücünün canlı tasvirlerini sağladı. Birkaç gün önce şöyle yazmıştı:

"Konferansın tutanakları daha da hayret verici bir dizi taviz ve teslimiyeti ortaya koyuyor. Daha önce yıpranmış olan, şimdi bayatlamış durumda. Müttefikler barış davasında kendi haklarını kendi elleriyle şekillendirdiler. Avrupalı delegelerin Lozan'da şekillendirdikleri figür ve imtiyaz sahiplerinin Ankara'daki temsilcileri- tüm Batılı temsilciler gibi- hem form hem de mana itibariyle itibarsızlaştırılmıştır."

Durum kötüleşiyor

Bu esef verici ifadeler yazıldığından beri, Avrupalı güçler utanç batağına daha da saplandı.

Anlaşmanın ardından telgraf çeken Times muhabiri, bu olağanüstü anlaşmanın Batı'nın prestijine indirdiği darbeyi derin bir öfkeyle yazıyor.

Bu antlaşmanın uygarlığa getirdiği felaketin boyutunu ölçmek için, Müttefiklerin Türkiye ile savaştaki amaçlarının kısa bir özetini vermek yeterlidir. Bilhassa geçtiğimiz yüzyılın deneyimleri, Türk'e, kendi topraklarındaki herhangi bir Hıristiyan ırkının mülkiyeti, canı veya onurunun artık emanet edilemeyeceğini açıkça göstermiştir. Böylece, 1915'in ilk aylarında Fransa, Rusya ve bizler arasında, savaşın sonunda Türkiye'nin büyük bir kısmının orada yaşayan nüfusuyla birlikte paylaşılacağı bir dizi anlaşma yapıldı.

Kilikya ve Suriye Fransa'ya, Mezopotamya İngiltere'ye, Ermenistan ve İstanbul ise Rusya'ya verildi. Filistin, İngiltere ve Fransa'nın ortak kontrolü altına alınacaktı. Arabistan bağımsız ilan edilecek ve doğunun bazı ünlü şehirleri, Şam, Humus ve Halep de dahil olmak üzere, büyük ölçüde çöl toprakları üzerinde, kısmen Fransa ve İngiltere'nin koruması altında yeni bir Arap devleti olarak kurulacaktı.

İzmir ve çevresi, savaşta İtilaf Devletleri ile güçlerini birleştirmesi halinde Yunanistan'a tahsis edilecekti. Boğazlar askerden ve işgalden arındırılacaktı. Türkiye bu anlaşmalara göre parçalanacaksa, İtalya'nın daha sonra savaşa girmesi halinde genişlemesi için Anadolu'nun güneybatı kıyılarının İtalyanlara verilmesi şart koşulmuştu.

Paylaşılan bölgeler savaştan önce esasında kökeni ve görünümü Turanî olmayan Batılı bir nüfus tarafından ekilip geliştiriliyordu. Bu nüfus, toprağın asıl sahiplerini temsil ediyordu.

Müttefiklerin Türkiye ile ilgili savaş politikasının ne olduğunu kısaca ortaya koydum. Sevr Antlaşması bu politikayı, hayatî açılardan önemli ölçüde değiştirdi. Bu antlaşma ile İstanbul, Kilikya ve Güney Anadolu Türklere bırakıldı. Ermenistan bağımsız bir devlet olarak kuruldu. Kilikya ve Güney Anadolu'da çoğunlukla Türk ve Müslüman olan nüfusları Hıristiyan yönetimine devretme iddiaları nedeniyle, 1915'in orijinal önerilerine yöneltilebilecek birçok itiraz vardı.

Ama özünde, değiştirilmiş de olsa Sevr planı sağlamdı ve şartları uygulansaydı, milyonlarca kişinin refahını ve sonsuza dek Türk yönetiminden kurtulmasını temin edecekti. Çok cömert olan bu toprakların verimliliğini yenilemek ve insanın kazancını yükseltip zenginleştirmek için Türkiye'nin çalışkan ve zeki Ermeni ve Rum nüfusuna tanınan fırsattan böylece dünya geneli de yararlanacaktı. Bu bereketliliği solduran barbar istilası, Sevr Antlaşması ile tekrar iç bölgelere itilmişti. Lozan Antlaşması ise Karadeniz'den Akdeniz'e kadar hakimiyetlerini genişleterek sürdürmüştür.

Sevr'in niçin ve nedenini açıkladım. Fakat neden Lozan? Bu uzun bir hikaye. Uluslar ve devlet adamları arasındaki dar görüşlülük, vefasızlık, bencillik ve korkaklığın bir bileşimi. Ve hepsinden öte, kader bu sorunla uğraşırken en uğursuz moddaydı. Rus Devrimi, o büyük ülkeyi, sorunun çözümü açısından Türkiye'nin mazlum ırklarını koruma çizgisinden uzaklaştırmış, gücünü zalimden yana kullanmıştır.

Başkan Wilson, ABD'nin Ermeniler için bir manda yönetimi üstlenmesini tavsiye etme eğilimindeydi. Başarılı olsaydı, gelecek yıllar ne kadar da farklı bir hikaye anlatacaktı. Sağlığı bozulduğu için Amerika

onun insanî planlarından hiçbirine sahip olmayacaktı. Sonra bunu Sonnino'nun hükümetten ayrılması takip etti. Geçmişte uygarlığı üç kıtaya yaymış olan eski İtalyan sömürgeciliği hayalleri de onunla birlikte gitti. Halefleri ise daha rahat, sade adamlardı.

Daha az maceracı ve daha içe dönük politikalarla İtalya'ya en iyi şekilde hizmet edip etmedikleri konusunda hâlâ şüphelerim var. Zaman bu soruya yanıt verecektir. Ama karar ne olursa olsun, harekete geçme zamanı ıskalanmıştır ve Türkiye'de yeni bir parçalanma olmadıkça, İtalya'nın 1919'da kaybettiği şans geri gelmeyecektir. Hiç geri gelir mi?

Sonra Kilikya'da Fransız kontrolü ve Ankara'da Mustafa Kemal ile hem tek başına hem de gizlice yürütülen müzakereler vardı, Müttefiklerin olan bitenden haberi bile yoktu. Bu ölümcül bir adımdı, çünkü Batılı güçlerin Türk'le etkili bir şekilde başa çıkmasını sağlayacak olan birliğin bozulmasına neden oldu. Birlik bir daha asla tam olarak sağlanamadı.

Venizelos büyük liderdi.

Ölümcül son değişiklik, Venizelos'a karşı Yunanistan'daki isyandı. Perikles'ten bu yana Yunan ırkının yetiştirdiği en büyük devlet adamı olduğu sık sık söylenir. Yaptıklarıyla halkını asla hayal kırıklığına uğratmadı. Onun rehberliğini takip etmeyi reddettikleri her zaman felaket Yunanlıların başına geldi.

Kral Aleksandr bir maymun tarafından öldürüldüğünde, Yunanlılar Konstantin ve Venizelos arasında karar vermek durumunda kaldılar. Tercihleri ülkeleri için yıkıcıydı ve bir ulusun başına sağduyusuz inatçı bir adamı hükümdar olarak seçmekten daha büyük bir kötülük gelemez. Konstantin'in gelişinden önce, Yunanistan, Avrupalı güçlerden hiçbir yardım almadan ve küçük bir teşvikle, Mustafa Kemal'in güçlerini kolayca uzak tutabiliyor ve hatta onu kontrol altına alabiliyordu.

Konstantin bir uğursuzluk

Ancak Konstantin ile bir değişiklik geldi. Yunan ordusunda, yüksek komutadaki askerlerin yerini saraylılar aldı. Savaş sırasında Konstantin'in ihanetini hatırlayan Fransız, İngiliz ve İtalyan kamuoyu; Müttefiklerin duygularını hiçe sayarak onu tahta çıkaran Yunanlılara karşı tutumlarını değiştirdi. Nötr olan büyük güçler düşman haline geldi.

Düşmanlıklar arttı. Son felaket, Yunan ordusunun Küçük Asya'nın dar geçitlerine kahramanca fakat aptalca yürüyüşü ve ardından kaçınılmaz geri çekilmesiyle başladı. Konstantin, hanedan içi nedenlerle, Küçük Asya'daki birliklerin komutanlığına akıl sağlığı tıbbi inceleme altında olan çılgın bir generali atadığında da süreç tamamlanmıştır.

Yunanlılar iyi idare edildikleri zaman yiğitçe savaşırlar, fakat Fransızlar gibi, iyi yönetilmedikleri zaman güvenleri gider ve güvenle birlikte de cesaretleri. Kemalist taarruzu kendi hatlarına ulaşmadan önce Yunan ordusu yenildi ve geri çekildi. Taarruz beraberinde paniği getirdi ve panik iyi bir ordunun tamamen imhasına neden oldu. Bu ordunun imhasıyla Anadolu'nun kurtuluşu için son umut da gitti.

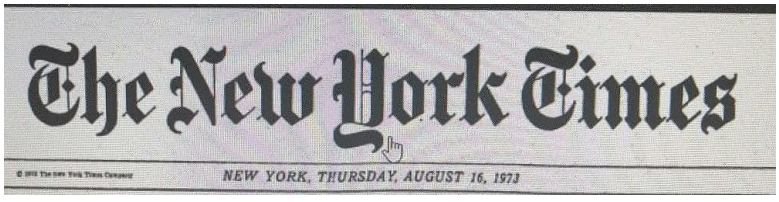
Doğu tarihinin ve muhtemelen Batı tarihinin de bir maymun ısırığına bağlanmış olması, her büyük trajedinin sayfalarında ara sıra beliren komik duruma karşı bir yüz buruşturma sebebidir.

Vahşete karşı son savaş

Bundan sonra yapılabilecek tek şey, büyük bir politikadan geriye kalanları kurtarmaktı. Batı medeniyeti, vahşetin Avrupa'ya dönüşüne karşı son mücadelesini geçen yılın eylül ve ekim aylarında verdi. Müttefikleri tarafından terk edilmiş olmasına rağmen İngiliz askerleri ve denizcileri İstanbul'u korkunç bir katliamdan kurtardı. Mudanya Antlaşması bir Sevr değildi; fakat kesinlikle Lozan'dan daha iyiydi. Sevr'den Mudanya'ya kadar olan kesim geri adım atmaktır. Mudanya'dan Lozan'a kadar da bir bozgundur.

Bir sonraki ne? Lozan bir son değil. Sadece bir aşama. Sıradaki neresi? Hiç kimse bu antlaşmanın onurlu bir barış olduğunu iddia etmiyor. Barış olduğu bile söylenemez. Eğer biri yeniden canlanan Türk'le başa çıkmaya uğraşacaksa umut olabilir. Ama İzmir'in yakılması ve 130.000 Rum'un içeride soğukkanlılıkla katledilmesi, Türk'ün hala aynı olduğunu kanıtlıyor. "The Times"ın Lozan'daki muhabirinden tekrar alıntı yapmak gerekirse, "Burada elde edilen tüm deliller, yeni Türk'ün eski Türk olduğu ve Türkiye'de resmiyette gerçekleşmesi umut edilen aydınlanma ve kardeşlik çağının yabancılar açısından en iyi ihtimalle aşağılayıcı, en kötü ihtimalle kanlı bir kaos olacağıdır inancını doğrulamaktadır.

"Terkedilmiş Türkler İçin Son Umutlar (Last Hopes for Turks Abandoned)", The Omaha Sunday Bee, 29 July 1923, p. 1.

The New York Times

NEW YORK, THURSDAY, AUGUST 16, 1973

-The New York Times-

"Türkler Avrupa'nın Hasta Adamının Hala Savaşacak Gücü Olduğunu Kanıtladı"

Lozan Antlaşması'nın Doğu Sorunun çözümüne ilişkin kilit rolü ve 1877'den 1923'e kadar gelinen sürecin özeti.

Key role of the Treaty of Lausanne in the solution of the Eastern Question and a summary of the process from 1877 to 1923.

Savaş Alanındaki Zaferlerden Sonra Konsey Masasında Da Başarı – Avrupalı Güçlerle Mücadele İçin Ulusu Kuvvetlendirdi.

Lozan Konferansının sona ermesi, 12 saat süren anlaşmazlıklara rağmen, Türkiye'nin herhangi bir Avrupa ulusunu yıkacak şartlar altında dâhil prestijini yeniden kazanmak için gücü olduğunu göstermiştir. Batılı devlet adamları zaman zaman Türkiye'yi "Avrupa'nın hasta adamı" olarak adlandırmışlar; bu söylemden genel olarak pişman olacak sebepler ortaya çıkmıştır. 1877 yılında Türkiye yine "hasta" olarak tanımlanmış, ancak Plevne'ye saldıran Rus Generaller rakiplerini küçük görmek için bir sebep bulunmadığını anlamışlardır. 1913 senesinde Türkiye yine dağılma noktasına gelmiştir, ancak İngilizler iki yıl sonra Geliboluda bu hastalığa saygı duymayı öğrenmişlerdir. 1918'de yine aynı şekilde Türkiye'ye "öldü" gözüyle bakılmış; o zamandan beri Balkanların en gelişmiş devletlerini yenmiş ve İngiliz-Fransız ittifakının yıkılmasına yardımcı olmuştur.

Türkiye'nin tekerrür eden iyileşmesi, tarihi insanların şekillendirdiği teorisinin bir kanıtıdır. 1914 yılından önce Türkiye imtiyaz sahibi yabancılar tarafından hakir görülmüş, bu devletler tarafından paralanmış, sanayicilikte geri kalmıştı. Elverişsiz şartlara ve söz konusu eğilimlere Türkiye ancak tarımsal ve savaşçı ırkının dehasıyla karşı koyabilirdi. Bu, yeterli olduğunun, kalemle kaybedilmiş kılıcını geri kazandığının ve Osmanlı İmparatorluğu'nu bölmek için müttefikler tarafından yapılan planı değiştirdiğinin bir kanıtıdır.

Plan açıklamayı hak eden karmaşık bir askeri ve diplomatik temele dayanmaktadır:

İtalya'yı savaşa sokan (23 Mayıs 1915) Londra Antlaşması (26 Nisan 1915), diğer şeylerin yanında İtalya'ya Güney Anadolu'da bulunan Antalya bölgesinde "adil" bir bölge kazandırdı.

St. Jean de Maurienne Anlaşmasında (Nisan 1917) egemenlik altına alınan bölge, kuzeyinde Konya, batısında İzmir olmak üzere Antalya'yı kapsamaktaydı. Böylece Anadolu'nun tüm güney batı köşesi İtalyan otoritesi altına girmiş bulunmaktaydı.

Türkiye'deki savaş, Gelibolu macerası, İngilizlerin Filistin ve Mezopotamya'ya yaptıkları maliyetli seferlerle yayılarak İngilizlerin bu ülkelerdeki hırslarını körükledi. Mondros Mütarekesinden (30 Ekim 1918) İstanbul müttefik kuvvetler, Kilikya ve Suriye Fransızlar, Antalya İtalyanlar ve İzmir Yunanlılar tarafından işgal edildi (15 Mayıs 1919).

Operanın bir sonraki sahnesi Sevr'de açıldı. Türk delegelerinin Sevr Anlaşmasını imzalamaları (10 Ağustos 1920) ve Müttefiklerin üçlü protokolü zorlukla da olsa imzalamalarıyla perde alkış almadan kapandı. Sevr Antlaşması ile Türkiye, Osmanlı dışı bölgelerden tahliye edildi. Türkiye beş etki bölgesine bölünmüş, İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan'a tahsis edilmiş ve Avrupa'daki Türkiye uluslararası bir rejime tabii tutulmuş durumdayken Anadolu bölgesi ve Kürdistan, Avrupa sınırı Çatalca'da biten Türkiye mahlası altına alındı.

Sevr Konferansı esnasında İtalya ve müttefikleri arasında St. Jean de Maurienne anlaşmasının yorumlanması konusunda büyük sürtüşmeler yaşandı. Rusya'nın Brest-Litovsk'daki başarısızlığı sonucu yasal bir açık tespit edildi ancak gizemli bir şekilde üzeri örtüldü. Sevr anlaşmasına ilişkin olarak hazırlanan ve etki bölgelerinin yerini alan üçlü protokol anlaşması ile Anadolu ilhak edilme tehlikesinden kurtarıldı. Tarafların kendilerine tahsis edilen alanlarda anlaşma hükümlerini yerine

getirmeleri bi zorunluluk haline getirildi. Ancak St. Jean de Maurienne anlaşmasında bulunan yasal açıklık Müttefikler arasında tavır değişikliğine yol açarak Venizelos'a bir şans kapısı açtı.

Yunanlılar Manda Altına Aldı

Boulogne Konferansı ile onaylanan Anadolu'daki Yunan taarruzuna karşılık, Anadolu Yarımadasının batı kıyılarında bulunan İyonya'yı manda altına alma konusunda müttefikleri ikna etmekte hiç zorlanmadı. Böylece, her ne kadar savaşta hoşa gitmeyen tarafsız bir tutum sergilese de, Yunanistan diplomatik bir başarı elde etmiş oldu. Diğer yandan, savaşın ağırlığını taşıyan Müttefiklerin kağıt üstünde planları ve birbirlerine karşı duydukları derin güvensizlikten başka bir şeyleri yoktu. Yunanistan İzmir Körfezi dâhil olmak üzere (daha önce İtalya'ya söz verilmişti) İyonya'yı manda altına aldı ve ilhak sağladı. Diğerleri gibi Yunanistan'da İyonya üzerinde Sevr Anlaşması hükümlerinden sorumlu tutuldu.

Sevr konferansı hatırı sayılır bir belirsizlik içinde dağıldı. İngiltere kaygılı, Fransa tedirgin, İtalya kızgın ve hayal kırıklığına uğramış, Yunanistan memnun ama henüz tatmin olmamıştı.

Tüm bunlar olurken Yakın doğunun kurtarıcı sahneye çıktı. Mustafa Kemal Paşa Nisan 1920'de Ankara'da Büyük Millet Meclisini kurdu. Yunanistan İyonya'yı işgal ederek İtalya'yı engellemişti. 22 Haziran 1920 yılında Kemal tarafından yönetilen Türk Milliyetçi ordularına karşı saldırı başlatıldı. Zafer üzerine zafer kazanan Yunanlılar, Türkleri Ankara'ya ve daha sonra Trakya'ya kadar püskürttüler.

25 Ekim'de Yunan Kralı Alexander vefat etti; üç hafta sonra Venizelos, yapılan Yunan seçimlerinin sonucunda Konstantin'in tahta geri çağrılmasının ardından istifa etti. Atina'ya döner dönmez işler tersine döndü. O andan itibaren Yunanlılar kendi kendilerine savaş açtılar.

23 Mart 1921 tarihinde Yunan Bahar taarruzu başladı. On iki gün sürdü ve kuzey Yunan ordularının İnönü'de yenilmesiyle çıkmaza girdi. İngiltere, müttefik olarak orta yolu bulmak için araya girmeyi önerdi ancak bu teklif reddedildi. Yunan Yaz taarruzu 10 Temmuz'da başladı ve Eylül ayına kadar zafer üzerine zafer kazandı. 8 Eylül günü Türklerin karşı atağı ile Yunanlılar Eskişehir'e kadar çekildiler.

1921-1922 Kışı sırasında Konstantin İstanbul'a ilerleme amacıyla ordusunun bir kısmını Trakya'ya yöneltti. Ancak bu hareket müttefikler tarafından engellendi. Mart'ta müttefik hükümetler Yunanlıların Anadolu'dan çekilmelerini temel alan bir barış anlaşması teklif ettiler. Yunanlıların Anadolu'yu boşaltmayı reddetmesi, bu çabayı boşa çıkardı.

Lloyd George alarma geçti. Muzaffer Türk ordularının kuzeye, Çanakkale'ye doğru ilerlemesinin üzerine Lloyd George, İngiliz egemenliğinde olan Romanya ve Yugoslavya ordularını bir tür Kutsal Savaş sürdürmekte olan Yunanistan'a katılmaya çağırarak İngiliz güçlerini Boğazların Asya tarafında bulunan Çanakkale'ye yığdı.

Bir süre Türklerin açıkta bulunan İngiliz ordularına saldıracağı düşünüldü. Ancak, General Harrington ve Kemal'in zeki Genel Kurmay Başkanı İsmet Paşa 10 Ekim 1922'de Mudanya'da bir askeri sözleşme imzaladı ve İngiliz kamuoyunun gözünde bir Sudan tehlikesinin daha yaşanmasını engellediler. Lloyd George güçten düştü ve İngiliz politikası daha barışçıl bir hal aldı.

Konferansa Çağrı

29 Eylül'de İngiltere, Fransa ve İtalya Ankara, Porto ve Atina'ya bir çağrı göndererek Lozan'da bir konferans teklifinde bulundu. Türkler bu çağrıya olumlu yanıt verdi. Porto sahalardan çekildi ve Milliyetçiler Türkiye'nin sözcüleri haline geldiler. Kasım 1'de Saltanat kaldırıldı ve başkent İstanbul'dan Ankara'ya taşındı. Üç gün sonra General Rafet Paşa İstanbul hükümetini devraldı, Tevfik Paşa istifasını Sultana iletti ve 17 Kasım tarihinde Sultan IV. Muhammet Yıldız Köşkü'nü terk ederek bir İngiliz savaş gemisiyle Malta'ya kaçtı. Kaçışının beşinci gününde Lozan Konferansının ilk oturumu açıldı.

Başlangıçta dünya diplomatlarından oluşan topluluğa başkanlık görevi Curzon'a verildi. Yakın ve Orta Doğu hakkındaki bilgisi, Hindistan Genel Valiliği tecrübesi ve savaş sonrası İngiliz dış politikasına verdiği emperyalist yön onu zorlu bir hale getirmişti.

İngilizlerin çıkarlarını gözeten Curzon'un politikası Venizelos tarafından ortaya konulan iddiaları destekleme eğilimindeydi. Baş düşmanı, diplomaside Kemal'in sağ kolu ve savaşta kıdemli yüzbaşı olan İsmet Paşa, Curzon ve Venizelos'un dengi olduğunu ispat etti. Ne Yunanistan'ın ne de İngiltere'nin politik olarak agresif bir savaşa girebilecek durumda olmadığını görerek Misak-ı milli şartlarına bağlı kaldı ve bu şartları anlaşmanın temeli haline getirdi. Genel olarak inanılanın aksine Yunanlıların iddiaları ve amaçlarının en büyük düşmanı Fransa'ydı.

Mustafa Kemal Paşa'ya gerçek etkisiyle orantısız bir politik pozisyon atanmıştı. Lozan'da olan olayları Ankara'dan yönettiğine dair gerçek dışı bir düşünce hâkimdi. Kemal'in dış işlerine karışabilecek ne eğitimi ne de eğilimi vardı. Nezaketsiz bir politikacı olarak ün yapmıştı ve kendi Millet Meclisini kontrol etmekte zorlanıyordu. Ancak her şeyin ötesinde muhteşem bir asker ve gerçek bir vatanseverdi. Bu bakımdan dolayı son kararlar verilirken göz önünde bulundurulması gereken bir faktördü.

Lozan'da bulunan Amerikan gözlemcileri Roma Büyükelçisi Richard Washburn Child, İsviçre Başkanı Joseph G. Grew, Amerika Birleşik Devletleri İstanbul Yüksek Komiseri Tuğamiral Mark Bristol, olayların seyri üzerinde çok az doğrudan etkiye sahipti. Dışişleri Bakanı Hughes'un politikasında ana madde olan kapitülasyonların oldukları gibi devam etme maddesinin imkânsız olduğu kanıtlandı.

Türkiye Kazançlı Çıktı

Lozan görüşmelerinde güç sahiplerinin asıl çıkar sağlamak istedikleri ana hususlardan biri Türkiye'nin doğal kaynaklarıydı. İngilizlerin Musul petrol kuyularına olan ve Türkler tarafından itiraz edilen hak talepleri ve Fransızların Osmanlı borçlarına olan ilgisi bu devletleri doğrudan müzakereye yönlendirdi. Ancak hala geniş maden kaynaklarının dağılımı, demiryolu ve liman kurma imtiyazları, ve Türkiye'nin dış ticaretinin kontrolü bulunmaktaydı.

1914 yılında belirlenen Fransız demiryolu imtiyazları ve M. Franklin Bouillon'un Ankara'da yaptığı görüşmeler sonucu onaylanan Franco-Türk ticaret anlaşmasıyla (20 Ekim 1921) verilen imtiyazlar; demiryolu inşası için verilen toptan imtiyazlar, geçiş yolunun her iki tarafındaki maden hakları ve

Tuğamiral Chester başkanlığındaki bir Amerikan gruba verilen büyük yapılandırma programı tarafından zapt edildi. Meydana gelen anlaşmazlık henüz tam anlamıyla çözülemese de, Chester imtiyazlarının Fransız ve İngilizlerin demiryolu üzerinde iddia ettikleri haklarla kesiştiği noktaların olayın teknik olarak yasal yönüne bakılmaksızın değiştirileceği çok büyük olasılık.

Olaylar nasıl gelişirse gelişsin Leslie Urquhart yönetimindeki Anglo-Fransız grubun belirlediği örtüşen ticaret imtiyazıyla Amerikalıların önü kesilmiş oldu. Bu son imtiyaz Türkiye'nin ithalat ve ihracatının kontrolünü tek kişiye vermiyor. Millet Meclisi tarafından onaylanması, Türk milletvekillerinin 175'inin Urquhart Projesi ile ilişkisi bulunan başka bir şirkette hisselerinin bulunmasına istinaden kolay olacaktır.

4 Şubat'ta konferans dağıldığında, Türkiye'yi tatmin edici hiçbir önemli karar alınmamıştı. İlk oturumun sert biçimde kapanmasının sebebi Lord Curzon'un Milliyetçi Türklerin amaçlarına karşı sergilediği tutumdu. Lord Curzon'un isteği ve onu takip eden tam yetkili müttefik temsilcilerin destekleriyle Türklere bir barış anlaşması sunuldu ve resmen imzalaması söylendi. Dahası, İsmet Paşa barışın bozulması halinde cezalandırılacağı yönünde tehdit edildi – bu da Türklerin derhal imza atmaları için doğrudan bir gözdağı anlamına geliyordu. Toplantı dağıldı ve herkes yurduna dönerek Lozanı boşalttı. Türkler hiç de cesaretleri kırılmış gibi gözükmüyordu.

Birkaç hafta sonra Büyük Millet Meclisi gizli bir oturum yaparak anlaşmayı tartışmaya sundu. Filhakika neredeyse tüm ana maddeler reddedildi. Müttefiklerin Avrupalılarla olan ilişkileri ışığında savaşa giremeyeceklerini biliyorlardı. Türkiye barış istiyordu, ama kendi şartlarını ortaya koyabileceği güne kadar bekleyecekti. Müttefiklerin üzerinde inkâr edilemez bir üstünlüğü vardı ve ev avantajını kullandı. Mart sonuna doğru, Türklerin sunduğu karşı teklifin görüşülmesi amacıyla Müttefik yetkililer arasında Londra'da bir toplantı düzenlendi. Müttefikler için geri çekilmekten başka yapacak bir şey kalmamıştı ve bunu sınırlarını belirleyici bir manifesto hazırlayarak yaptılar. Üzerinde ısrar ettikleri konular şunlardı:

Türkiye'de bulunan yabancılar için yeterli koruma;

Lozan Anlaşmasında çizilen sınırlara uyulması.

Olaylar ilerledikçe bu şartların hiçbiri uygulanmadı. 23 Nisan 'da konferansın ikinci oturumu açıldı. Müttefikler kendilerini temsil etmek üzere tam yetkili merci göndermediler – bu da Türk diplomasisine yapılmış küçük bir iltifattı.

Tartışılan ana konular Türk-Yunan barış şartları, kapitülasyonlar, borçlar, imtiyazlardı. İlk anlaşmadan yalnızca diğerlerine göre göreceli olarak daha az önem taşıyan boğazlar ve azınlıklar meseleleri kalmıştı.

Türkler ilkinden itibaren büyük bir diplomatik başarı serisine imza attı. Yunanlıların Anadolu seferlerinden sorumlu olduklarını kabul etmeye zorladılar, gerçekten biraz safça da olsa tüm tazminat ve ödentilerden feragat ettiler, ancak bu feragati Avrupa yarımadasındaki topraklarını genişleterek tazmin ettiler. Yeni sınırlar Kuleli Burgaz'dan Edirne'nin güneyinde bulunan Karaağaç'a kadar genişledi.

Böylece Avrupa'da 1914'te oldukları kadar güçlü duruma geçtiler.

Ana sorun haline gelen Osmanlı borçları anlaşmadan çıkarıldı ve Türkiye ile alacaklılar arasında görüşülmesine karar verildi. İmtiyazlar söz konusu tarafların takdirine bırakıldı. Ayrı olarak görüşülen Musul meselesi ve Kürdistan-Irak sınırı meseleleri daha sonra Türk ve İngiliz hükümetleri arasında tartışılmak üzere ertelendi. Böylece ayak bağı olan bir madde daha anlaşmadan çıkarılmış oldu.

Büyük Millet Meclisinin onaylayacağı bu anlaşma, Yakın Doğu'da teknik bir barış sağlayacak yasal bir aracıdan başka bir şey değildir. Gelecek denizindeki engebeler hala keşfedilmemiş durumdadır. Bundan sonra Yakın Doğudan geçecek diplomatik gemilerin yanlarına Türk bir kılavuz almak zorundadır.

Türkiye'nin savaş alanında kazandığı başarıyı masaya da taşıdığı ve büyük bir diplomasi zaferi kazandığı.

That Turkiye brought its success on the battlefield to the table and won a great diplomatic victory.

"Türkler Avrupa'nın Hasta Adamının Hala Savaşacak Gücü Olduğunu Kanıtladı (Turks Prove 'Sick Man of Europe Still Has Plenty of Fight Left)", The New York Times, 29 Temmuz 1923.

“Gerard’ın Türk Antlaşmasına Saldırısı”

6 Ağustos 1923’te Lozan’da Türkiye ve ABD arasında imzalanan antlaşmanın Amerikan Hükümeti’nin Ermenilere ve diğer azınlıklara yönelik taahhütlerini ihlal ettiği için reddi isteği.

Request to reject the treaty signed between Turkey and the USA in Lausanne on August 6, 1923, as it violates the American Government’s commitments to Armenians and other minorities.

“Ahlaki Olarak Savunulamaz” Olduğu İçin Senatoyu Lozan Antlaşmasını Reddetmeye Çağırdı.

ERMENİSTANA İHANET OLDUĞUNU SAVUNDU.

Ekonomik İmtiyazların Şüpheli Olduğunu ve Kaosun Rejimi Tehdit Ettiğini Beyan Etti.

Ermenistan’ın bağımsızlığı için kurulan Amerikan Komitesinin dün yaptığı halk açıklamasında eski Alman Büyükelçisi James W. Gerard Senatoyu, geçen Ağustos ayında Lozan’da Türkiye ile imzalanan anlaşmayı reddetmeye çağırdı. Gerard;

“Ahlaki olarak savunulamaz bir antlaşma. Türkiye’de bulunan eğitim ve hayır kuruluşlarının devamlılığını imkânsız hale getiriyor ve Ermenistan için verdiğimiz taahhütleri göz ardı ediyor. Açık kapı formülü adı altında Amerika’nın Türkiye’de zaman içinde edindiği hakların ve Ermenistan’a ihanetinin değerlendirildiği ekonomik imtiyazların şüpheli değere sahip olduğu artık kabul ediliyor. Türkler misyonerlerimize ve Hıristiyan kalıntılarına karşı verdikleri iyi davranış sözünü çoktan ihlal ettiler. Türk ve yabancı kaynaklardan dış dünyaya yayılan raporların hepsi, partizanların silahlı çatışmaları, yaygınlaşan eşkıyalık ve ekonomik kargaşa yüzünden Kemal rejiminin ciddi bir şekilde tehdit altında olduğunu ve kendi liderlerinin de kabul ettiği gibi hükümetin üstlendiği görevin insanüstü bir görev olduğunu gösteriyor.”

Amerika’nın beklemesi gerektiğini belirtti.

“Belirttiğim unsur ve görüşlerden çıkarılacak sonuç, haklarımızı Kemal’e devretmemiz durumunda, Kemal’i devirebilecek ve yerine geçebilecek rejime karşı tekrar haklarımızı savunmakta zorlanacağımızdır. Makul bir süre bekleyerek Türkleri gözlemlemek ve daha sonra izleyeceğimiz yolu belirlemek akıllıca olacaktır.

“Amerikan onuru, bu Türk anlaşmasının reddedilmesini gerektirir.”

Bay Gerard, Türk anlaşmasını kabul etmenin, Dışişleri Bakanlığının geçen Ekimde yaptığı kapitülasyonların sürdürülmesini, Amerikan hayır kurumlarının korunmasını, Amerikan halkının uğradığı zararın tanzim edilmesini, boğazların özgürlüğünü, arkeolojik araştırma fırsatını, açık kapı ve azınlıkların korunmasını kapsayan yedi maddelik bildirgeyi göz ardı etmek anlamına geldiğini belirtti.

Bay Gerard, Lozan anlaşmasıyla yedi maddemizden vazgeçtiğimizi belirtti. Kapitülasyonlardan vazgeçtiğimizi, Türkiye’de bulunan misyoner kurumlarımızı Türk yasalarına terk ettiğimizi açıkladı. İzmir yangınıyla, misyoner mülklerinin ele geçirilerek tahrip edilmesiyle ve Osmanlı Hükümetinin adalet istemimizi reddetmesiyle oluşan zararın tanzim edilmesinde başarısız olduk.

Boğazların özgürlüğüne gelince, "zaten sahip olduğumuz bir hakkın hayali imtiyazlarını" güvenceye aldık. Arkeolojik çalışmalar için Türk arkeologların sahip olduğu hakların aynısını elde ettik, ancak Türk arkeolog diye bir şey yok. Bu yüzden arkeologlarımız önemli keşifler yapmak için süresiz bir şekilde beklemek zorundalar.

Açık kapı politikası konusuna gelince, Bay Gerard, bu anlaşmanın geçmişte elde etmiş olduğumuz Türkiye ile ticaret ve yatırım haklarının çok azını sağladığını belirtti. Ancak Türkiye'de Amerikan sermayesi için çok fırsat bulunmakta. Olmayan endüstrisi ve tarımsal sistemiyle Türkiye nerdeyse hiçbir şey istemiyor. Amerikan hükümetini Chester imtiyazına karşı yanlış bir karar almakla suçlarken, "başarı ile sonuçlanmayacağı açıkça ortada olan bir proje" olarak adlandırdı. Bu imtiyazla Türklerin Amerika'dan borç almayı umduklarını ekledi.

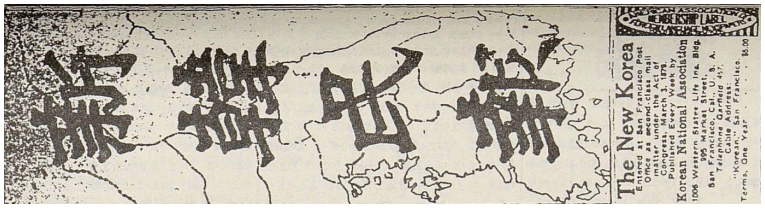
Verilen Sözleri Tutmamakla Suçladı

Bay Gerard, Lozan anlaşmasında Birleşik Devletlerin Ermeni azınlıklarını koruma sözü konusunda beklentileri karşılayamadığını belirtti. Başkan Harding'in 1921'de Amerikan Ermenistan'ın Bağımsızlığı Komitesine hala Ermeni bağımsızlığını savunduğunun güvencesini verdiğini ve temsilcisine yetkilileri bu konuda bilgilendirmesi doğrultusunda talimat verdiğini belirtirken Başkan'ın kendisine geçen Kasım "Ermeni halkının korunması ve Lozan anlaşmasının ellerinden aldığı tüm hakları geri vermek için gücümüz dâhilinde her şeyi yapacağız," dediğini belirtti.

"Gerard'ın Türk Antlaşmasına Saldırısı (Gerard Attacks Turkish Treaty)", The New York Times, 7 Ekim 1923

GÜNEY KORE / SOUTH KOREA

Çeviren / Translated by:
Soyoung LEE[1]

- The New Korea -

"Türkiye'den Barış Toplantısına Olumlu Cevap"

Ankara hükümeti Lozan Barış Konferansına katılmaya olumlu cevap vermiş, bununla birlikte İstanbul hükümetinin katılmasına karşı çıkmıştır.

Ankara Government gave a positive answer to Allies to participate in Lausanne Peace Conference with opposing the participation of Istanbul's.

Küçük Asya'nın Ankara'daki Türkiye Halk Partisi Hükümeti, gelecek 13 gün içerisinde toplanacak Yakın Doğu Barış Konferansına Müttefik Devletleri memnun edecek katılım cevabını vermesinin yanı sıra Halk Partisi Konstantinapol'deki Türkiye Hükümetinin konferansa katılımına karşı çıkmaktadır.

"Türkiye'den Barış Toplantısına Olumlu Cevap", The New Korea, 2 Kasım 1922, s. 1.

"Rusya Türkiye'yi destekleyecek"

Rus elçisi Aralov, Avrupa Türkiye'ye saldırdığı takdirde Rusya'nın Türkiye'nin yanında yer alacağını ifade etmiştir. Aralov ayrıca Türkiye ve Rusya arasında kurulacak bir koalisyonun Avrupa'dan daha güçlü olacağını eklemiştir.

Russian Ambassador said that Russia would be the Turkish side, if European Powers attacked Turkey. He added that coalition of Russia and Turkey would be powerful against Europe.

Eğer Batı Avrupa'nın büyük devletleri Türkiye'ye saldırdığı takdirde Rusya'nın Türkiye'yi destekleyeceği Rus hükümeti elçisi Aralov tarafından aynı gün Konstantinapol'deki basın toplantısında beyan edilmiştir. Türkiye ve Rusya'nın ittifakı, Türkiye ve diğer Doğu imparatorluklarının bir ittifakı olarak Batı Avrupa ülkelerini titretecek güce sahiptir ve Batı Avrupalı ülkeleri saldırmayı düşünmekten alıkoymaktadır denilmiştir.

"Rusya Türkiye'yi destekleyecek", The New Korea, 1 Mart 1923, s. 1.

[1]Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
Email: soyoung.lee@ogr.iu.edu.tr, ORCID: 0009-0009-8870-7740

“Türkiye Meclisinin Barış Tartışması”

Ankara’daki Türk Meclisinde Lozan Barış Konferansının maddeleriyle ilgili tartışmalar sürmektedir.

There is discussion on articles of Lausanne Peace Treaty in Turkish Parliament in Ankara.

Ankara’da bulunan Türkiye meclisinde barış antlaşması sorununun gizlice tartışılmakta olduğu söylenile gelmektedir. Hala daha çok tartışılacak meselelerin olduğu ama bunun sonucu ne çıkarsa çıksın Müttefik Devletlere bir bildirim de bulunulacağı ve de müttefikler tarafından yeni taleplerin olabileceğinden bahsedilmektedir.

“Türkiye Meclisinin Barış Tartışması”, The New Korea, 1 Mart 1923, s. 1.

“Türkiye Barış Antlaşmasını Erteledi”

Ankara hükümeti Lozan Barış Konferansına tekrar davet edilmiştir. Buna cevap olarak Ankara hükümeti, birçok konuda yeterince geri adım attığını belirtmiştir.

Ankara government was invited again for Lausanne Peace Conference. Responding to this, Ankara government stated that Turkey had taken a step back on many issues.

Müttefik Devletler Lozan’da tekrar toplanarak Yakın Doğu barış konusunu tamamlamak için Türkiye’yi tekrar davet etmiş, Türkiye Ankara hükümetinin cevabı da aynı gün Konstantinapol’e varmış denilmektedir. Cevabın içinde daha öncesinde sorun yaşanan konular hakkında Türk hükümetinin birçok konuda geri adım attığı ve kalan önemli konular için erteleme kararı verdiği söylenmiştir.

“Türkiye Barış Antlaşmasını Erteledi”,The New Korea, 12 Nisan 1923, s. 1.

“Türkiye’ye Karşı Hareket İçindekilerin Yeni Bir Devlet Kuruşu”

Batı Rumeli’de Türkiye’ye karşı bağımsızlık için bir ittifak kurulduğu ve böylece tekrar savaşın çıkabileceği söylenmektedir.

It is said that an alliance was formed in Western Rumelia against Turkey for its independence and thus war may arise again.

Konstantinapol’den gelen haberlere göre Yakın Doğu’da savaş tehlikesi yeniden doğabilir gibi gözüküyor. Batı Rumeli’de Türkiye’ye karşı olanlar, Bulgarlar ve Makedonlar ile ittifak kurmak suretiyle Türkiye’deki Ankara hükümetine ültimatom göndermiş. Buna göre Rumeli’nin bağımsızlığının her türlü yöntemle kazanılacağı tehdidinde bulunulmuş.

“Türkiye’ye Karşı Hareket İçindekilerin Yeni Bir Devlet Kuruşu”, The New Korea, 3 Mayıs 1923, s. 1.

“Yakın Doğu Barış Konferansı ve Türkiye”

Türkiye ve Müttefikler arasında dış borçlar ve gayrimüslim konularıyla ilgili sert tartışmalar çıktığını söylenmektedir.

It is said that there had been harsh discussions between Turkey and the Allies about debts and non-Muslim issues.

Yakın Doğu Barış Konferansında uzlaşılamayan iki üç konu nedeniyle Türkiye ve Müttefik Devletlerin delegeleri arasında sert tartışmalar olduğu söyleniyor. Müttefikler sıkı bir tutumla Türkiye’nin dış borçlarını altın satın alıp, kağıt parayla ödememesi lazım geldiğini bahse konu ediyor. Ayrıca Türkiye içindeki yabancıların vergi ödemesiyle ilgili Türkiye delegesi yabancıların da Türklerle aynı şekilde vergi ödemesi gerektiğini talep etmiş ve eskiden kalan vergilerin de ödenmesi gerektiğini söylemiş. Bu durum karşısında iki tarafın da geri adım atarak yabancıların vergi ödemesi konusunda eskiden kalan borçlar hariç gelecek 15 Mayıs’tan itibaren alınacak vergilerin taksitli bir şekilde alınacağı söylenile gelmiştir.

“Yakın Doğu Barış Konferansı ve Türkiye”, The New Korea, 10 Mayıs 1923, s. 1.

“Türkiye’nin Yeniden Kuruluşu”

Cumhuriyetin kuruluşundan önce Türkiye’nin genel tarih ve durumunun anlatımı çerçevesinde Türk milletinin ne kadar zor şartlar altında doğru bir liderin kararıyla bir araya gelip Müttefikler ve Yunan işgaline karşı savaştığı anlatılmıştır. Bu bağlamda Kore ulusunun da tıpkı Türklerin yapmış olduğu gibi Japon koloni rejimine karşı savaşmak gerektiği salık verilmiştir.

It is explained as the Turkish nation came together by the decision of the right leader and fought against the Allies and the Greek occupation under much difficult conditions before the foundation of Turkish Republic, with explaining the general history and situation. As Turkish nation did, the writer urged that Korean nation should know how to fight against Japanese colonial regime.

Biz Korelilerin Örnek Alması Gereken Olay

Dünya Savaşı sırasında Doğu Avrupa tarafı, yani Almanya tarafında savaşan ülkeler arasında sadece Türkiye büyük bir zafer kazanarak Küçük Asya’da güçlü bir devlet olma ümidini muhafaza etmiştir. Bu nedenle Türkiye’nin başarı ipuçlarını anlatarak biz Korelilerin de onların yaptıklarını örnek alarak yararlanmasını isteriz.

19. yüzyıldan beri Avrupa Türkiye’ye “Avrupa’nın hasta adamı (Sickman of Europe)” denilmiştir. Bundan dolayı herhangi barış konferansında veya görüşmede Türk elçiler ne kadar doğru düzgün kişiler ise de hasta adam olarak görülmüştür. Türkiye bu muameleden kurtulmak için Dünya Savaşından önce Almanya’yla yakın ilişkiyi kurmuş ve o dönemin Türk İmparatoru Alman Kaysere “Ağabeyi” diyerek Türkiye içindeki demiryolu inşaat hakkını vermiştir. Ve Doğu Avrupa tarafından savaşa katılarak Müttefik Devletlerine karşı dört buçuk sene boyunca şiddetle savaşmıştır.

Fakat Almanya savaşta kaybedip barışı arayınca Türkiye tekrar Avrupa'nın hasta adamı olmuştur. Paris Barış Konferansı galip devletlerin mağlup devletleri cezalandırmak için kurulan uluslararası bir ortam olduğundan hasta adama merhametle bakılacak veya acınacak bir yer değildi ve hasta adam Türkiye, galip devletler arasında taksim edilip, paylaştırılmış ve böylece Türkiye toprağı beşe ayrılmıştır. Yani 10 Ağustos 1920 tarihinde Müttefik Devletler ve Türkiye arasında imzalanan Sevr Antlaşması ile Türkiye, Avrupa'daki tüm topraklarını kaybetmiş ve sadece Konstantinapol Müttefik Devletlerinin mütevelliliği altında kalarak Türkiye fiilen Avrupa'dan kovulmuştur. Ayrıca Küçük Asya'daki Türkiye toprakları da bölünerek Müttefik Devletlerin koruması altında bağımsız olmuş ve böylece zavallı Türkiye hasta adam olmuştur.

"Kendine hazır olanlara Tanrı yardım eder" derlerdi. Türkiye de yaşamak için hasta yatağında kalmamış, milletçe savaşmaya çaba göstermiştir. Bu sayede bugün Türk milleti hayatta kalmıştır. Sevr Antlaşmasını imzalayan Türk delegesinin antlaşmayı zorla imzaladığını ve Türk milletini temsil etmediği söylenerek ülkede "Halk Partisi" denilen bir parti kurulmuş ve Sevr Antlaşmasına karşı çıkıp, ordu toplamasıyla birlikte Ankara'da yeni bir devlet kurulmuştur. Yeni devletin kurulduğu Ankara ise o dönem Avrupalılar tarafından nerede olduğu bilinmeyen bir köydü. Burası yağmur yağdığında bacağa kadar çamurun geldiği ve tozların kar gibi yağdığı bir yerdi. Burada Türkiye Halk Partisi ordu toplayarak devleti kurup, parça parça bölünen toprağı geri kazanmaya karar verdiğinde tarih 1 Nisan 1920 idi.

Elbette Türkiye'ye hasta adam olarak bakan Müttefik Devletler, Halk Partisinin hareketlerini hasta adamın hareketine sayarak hiç endişelenmemiştir. Hatta Halk Partisinin bir avuç ordusundan korkacak nedeni olmamıştır. Yunan ordusu Türklere karşı zafer kazanarak Türk asker-halk ordusunu Ankara'nın ufacık yerine kovmuş ve utkulu olmuştur. Fakat Türk halk ordusu ümidini hiç kaybetmemiş ve bağımsızlığını talep etmeye devam etmiştir. Şanslı bir şekilde 25 Ekim 1920'de Yunan Kralı Aleksandros ölünce yetenekli başbakan Venizelos'un meclisi dağılmış ve Yunan ordusu düşmana karşı savaşmaktan daha çok kendileri arasında bölünmeye başlamıştır. Buna karşı Türk halk ordusu Kemal Paşanın devamlı kazançlarıyla Yunan ordusunu yok etmiş ve Eylül 1922'de Müttefik Devletlerin işgal ettiği Boğazlara girmiş ve ancak o zaman Müttefikler ve özellikle de İngiltere derin bir şekilde etkilenmiştir. Böylece aynı yılın 10 Ekim'inde "Mudanya" Ateşkes Antlaşmasıyla savaşmayı bırakıp barışı aramaya başlamıştır. Mudanya'da toplanan Müttefik Devlet delegeleri Türk delegesini hasta adam olarak göremeyip korkmuşsa da daha önceden sürdüren alışkanlıklardan vazgeçememiş ve Türkiye'yi aşağılamanın sonucunda barış konferansı durdurulmuştur. Müttefikler ile Ankara hükümeti arasında mektuplaşma devam etse de Türkiye geri adım atmadığı sürece Avrupa'da barışa kavuşulamamıştır.

Türkiye Halk Partisinin yetenekli diplomatı İsmet Paşa, Kemal Paşanın desteğiyle Müttefik Devletlerine karşı hiç boyun eğmemiş ve 2 Kasım 1922'de de Ankara Hükümeti, meclis onayıyla Türk İmparatorunun siyasi ve dini yetkisine el koyarak meclise devretmiştir. Artık Türkiye'de egemenlik, anayasasıyla meclis tarafından yönetilecektir. Müttefiklerin manda yönetim altında sadece yerinde oturan Türkiye Papası (yorum: siyasi ve dini güç olan lider kastediliyor) VI. Mehmed İngiliz donanma gemisiyle ülkeyi terk etmiştir. Bundan dolayı Ankara meclisi Refet Paşayı İstanbul'a göndererek

İstanbul hükümetini kontrol altına almasını emretmiş ve o dönem işgali devam eden Müttefik Devlet ordularının geri çekilmesini ısrar etmesinin yanı sıra ordusunun hazırlığına yönelmiştir.

Türkiye'nin bir yüzyıl boyunca devam eden hastalığının iyileşme zamanı gelmiştir. İngiltere'de Lloyd George Hükümetinin yerine Baldwin Hükümeti'nin gelmesiyle Türkiye'yle savaşmaktan vazgeçilip, geri adım atılarak barışın aranmasına karar verilmiştir. Ayrıca Türkiye Halk Partisinin başı Kemal Paşa sadece savaşçı değil, bir diplomat da olduğundan Avrupa'nın kurnaz yöntemlerini bilip "Türkiye'nin taleplerini kabul etmezseniz silah ve bıçakla karşılayacaksınız" demiştir. Savaşmaktan yorulan Batı Avrupa'nınsa tekrar savaşacak hali kalmamıştır. Bundan dolayı aynı senenin Nisan'ında Lozan'da tekrar barışı konuşmaya bir araya gelmişlerdir. Bir tarafta Müttefik Devletler delegeleri ve diğer tarafta ise eskinin "hasta adamı" denilen fakat bugün yeni Türkiye'nin delegesi olan taraflar oturup tartışmışlar ve sonuçta Türkiye görüşmelerden büyük bir kazançla çıkmıştır. Yani Yunanistan'ın işgal ettiği topraklar ve Müttefik Devletlerin yönetimi altında kalan İstanbul geri alınmış ve İngiltere tarafından kapatılan boğazlar da geri açılmıştır. Kapitülasyonlar ve Osmanlı İmparatorluğunun borçları gibi sorunların ise tekrar konuşulacağı söylenmiştir. Demek ki hastalanmış denilen, Avrupa siyasetinde alay edilen Türkiye'nin kuruluş projesi gururlu ve başarılıdır denilebilir.

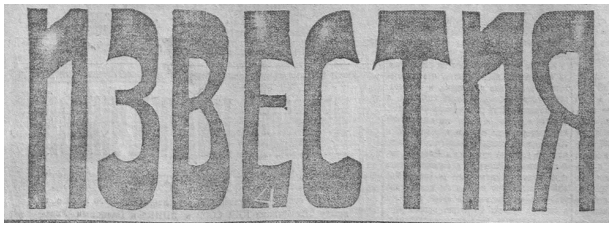
Türkiye'nin kuruluş projesini kapsamlı bir şekilde anlattığımızdaysa Kemal Paşa gibi doğru bir liderin Türk milletini doğru yola yönlendirdiği görülür. Anayasal sistem (milli egemenlik) doğru kullanılınca milletin takdiri kazanılmış, ayrıca İsmet Paşa gibi yetenekli bir diplomat diplomaside kullanılmıştır. Mevcut düzen doğru okunmuş, askeri ve diplomatik fırsatlardan yararlanılmıştır. Savaş, askeri ve jeopolitik durumuyla Türkiye'nin yeniden inşa edilip bitmekle birlikte daha sonra Türkiye'nin kuruluş projesini örnek alan milletlerin bağımsızlığını kazanıp, kazanmayacağını henüz göstermemiştir. Yine de Doğu'nun gelecekte yükseleceğine az kaldı demektedir.

O zaman Doğuda hasta olan bizler millet olarak ne yapıyoruz? Bizim de Türk milleti gibi savaşmayı bilmemiz gerekir. Bizim de (silinmiş) var olmamız gerekir. Bizim de meclise hakimiyet vermemiz gerekir. Bizim de fırsatları kullanmayı bilmemiz gerekir. Keşke biz de Türkiye Halk Partisi gibi çalışmayı bilseydik, Kemal Paşa gibi lidere sahip olsaydık bugünkü duruma düşmezdik. Maalesef savaşmaktan kaçıp önce diplomasi yapmaya çalıştık egemenliğimize sahip çıkmadık. Sonuç olarak milletler arasında kuşku ve endişeye dolarak ülkeyi batıran felakete uğradık.

"Türkiye'nin Yeniden Kuruluşu", The New Korea, 23 Ağustos 2023, s. 4.

RUSYA / RUSSIA

Çeviren / Translated by:
Ayna ASKEROĞLU ARSLAN[1]

- İzvestiya -

"Lozan Konferansı"

Rusya'nın Lozan Konferansı'nın tüm görüşmelerine katılması veya katılmadığı görüşmelerden haberdar edilmesi şartını ileri sürdüğünü, Yakındoğu sorununun çözülmedikçe savaşa sebep alacağını ve İtilaf devletlerinin Türkiye'ye karşı aşağılayıcı siyasetten vazgeçmesi ve Türkiye'nin sınırlarının Misak-ı Milli'ye göre kurulması azınlık sorunlarının ayrı bir konferansta müzakere edilmesi gerektiğini içeren Rus heyetinin memorandumudur.

It is a Russian memorandum that Russia put forward the condition of attending all the meetings of the Lausanne Conference or being informed about the meetings that it didn't not attend, that the Near East issue would cause war unless it was resolved, and that the Allied Powers should abandon the humiliating policy against Türkiye and that Türkiye's borders should be established according to the National Pact.

Rus Heyetinin Memorandumu.

Lozan, 31Aralık 1922

Bugün Rusya heyeti Müttefik heyetlerine geniş memorandum takdim etti: "Rusya tüm görüşmelere katılacaktır ve katılamadığı görüşmelerden de ayrıntılarına kadar haberdar edilecektir" şartını sundu. Rusya'ya göre Doğu sorunu "Lozan Konferansında açıklığa kavuşturulması gereken Yakındoğu sorunu, çözülmedikçe savaşlara sebebiyet vermektedir Bunun çözümü, ancak Türkiye'ye karşı işgalci ve aşağılayıcı siyaset durdurulursa mümkün olabilir. Geçmişin hataları sonucu oluşan Sevr Antlaşması benzer siyasetin ürünü idi ve dünyayı savaşa sürükledi. Sevr'e göre Türkiye'nin bölünmesi kısmen gerçekleşti; çünkü, Sovyet iktidarı kuruldu ve kardeş Türk halkı Türk topraklarının herhangi bir işgal hareketine karşı koyma imkânı sağladı. Boğazlar, Rusya'ya verilmesine rağmen Rusya gizli anlaşmayı geçersiz kıldı ve bununla sadece Türkiye'yi değil Romanya ve Bulgaristan'ı da kaçınılmaz büyük tehlikelerden korumuş oldu. Arapların işgalcilere karşı verdikleri mücadele, Batı'da geniş işçi grevleri Türkiye için son derece büyük destek oldu. Ancak Sevr'in yeniden görüşülmesinin asıl nedeni Türk Ordusunun zaferleridir. Ne yazık ki Müttefikler eski metotlarını Lozan'da da devam ettirdiler ve yalnız kendi güvenliği, çıkarları ve egemenliği doğrultusunda hareket ettiler. Dolayısıyla Boğazlar sorunu Karadeniz kıyı ülkelerine karşı Boğazları bir üs olarak kullanmayı kabul edenlerin lehine olmuştu. Oysa bu sorunun tek güvenilir çözümü tüm taraftarların karşılıklı çıkar gözeterek eşit bir şekilde hak elde

[1]Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
E-mail: ayna.arslan@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8113-7468

etmesidir. Orta Doğu'da savaşların bitmesi ancak emperyalizmin Müslüman halkları alt sınıf vatandaş olarak görmekten vazgeçtiklerinde mümkündür. Türkiye kendi iktisadi, idari ve hukuki müesseselerin tek sahibi olarak kabul edilmelidir.

Rus tarafı, Türkiye'den haksız ve baskıcı bir şekilde elde edilen herhangi bir imtiyazı asla geçerli saymayacaktır. Türkiye sınırları Misak-i Milli çerçevesinde kurulmalıdır; Batı Trakya'da plebisit düzenlenmelidir, azınlıkların statüleri Orta Doğu'da normal hayat şartları sağlandığında ve yeni savaş sebepleri ortadan yok edildiğinde belirlenmelidir. Lozan'da teklif edilen yukarıdaki sorunları çözümü tek taraflı olup yerine getirilmesi mümkün değildir. Milletler Cemiyeti'nin kontrolü baskıcı devletlerin tam egemenlik teşebbüsüdür. Rusya ve müttefiklerine göre azınlıklar sorunu ayrı bir konferansta görüşülmelidir. İlgili tüm devletlerin katılımı ile dini veya etnik azınlıkların tüm haklarının konuşulacağı ve eşit bir şekilde statülerin belirleneceği bir konferans olmalıdır. Memorandumun devamında işgalci tüm devletlerin Doğu halklarına uygun olmayan tüm hususlardan vazgeçmeleri gerektiği yönünde cümleler yer almaktadır. "Tuna nehri havzasında ve Balkanlarda barışı sağlamada tek çare tüm bölge halklarının otonomilerini koruyarak tek konfederasyonda birleşmeleridir. Sonuç olarak Rus heyeti işbu memorandumu ilgililerin görüşüne sunarak ezilen ve sömürülen halklara karşı görevini yerine getirmektedir. Rus memorandumu hem Türklerde hem de diğer Müslüman çevrelerde büyük etki uyandırdı ve ilgiyle karşılandı.

"Lozan Konferansı", İzvestiya, No: 272, 1 Aralık 1922.

"Rusya -Ukrayna – Gürcistan heyetinden Lozan konferansı başkanlarına Nota (27 Kasım 1922)"

Lozan konferansında Boğazlarla ilgili tüm görüşmelere katılmaları gerektiğini savunan ve ilgili bütün konularda ise kendi görüşlerini açıklama hakkı tanınmasını talep eden Rusya-Ukrayna-Gürcistan heyetinin Lozan Konferansı Başkanlarına gönderdiği nota.

It is note sent to the Chairs of Lausanne Conferance by the Russia-Ukraine- Georgia delegation who defending that they should participate in all the talks related to the Straits at the Lausanne Conferance and demanding that they should be given the right to express their views on all related issues.

Fransa Başbakanı Poincare'nin 14 Kasım 1922 tarihli Rusya hükümetine gönderdiği yazıda Rusya ve müttefikleri Ukrayna ile Gürcistan'ın Boğazlar ile ilgili tüm görüşmelere katılma ve ilgili bütün hususlarda kendi görüşünü dile getirme hakkı tanımıştı.

Konferansın çalışma düzeni, Boğazlar bölgesinde ve Karadeniz'e ile Ege'ye kıyısı olan komşu ülkelerin ilişkilerini etkileyebilecek potansiyeline sahip Trakya'da olası toprak değişiklikleri Boğazların statüsünü büyük bir ölçüde tesir edecektir. Bu ve Orta Doğu'da kalıcı barışın sağlanması için gereken diğer hususların, Türkiye'nin her manada bağımsızlığı için, -ki adı geçen kalıcı bir barış için bu elzemdir-, Rusya ve müttefiklerinin iktisadi ve siyasi çıkarları ile doğrudan bağlantılıdır.

Bu soruların tatmin edici ve etkili çözümü ancak Rusya ve müttefiklerinin her ayrıntılı görüşmede ve konuyla ilgili tartışmalarda yer almalarıyla mümkündür. Orta Doğu ile alakalı alınan herhangi bir kararda Rusya'nın son derece mühim çıkarlarını gözetmeksizin alınırsa adı geçen kararların cansız bir harften öteye gitmeyeceği bir hakikattir.

Aslında Rusya'nın istisnasız tüm ve ayrıntılı görüşmelere katılma daveti Rusya'nın ilgili konularda tutumunun sadece Rusya'nın çıkarları uğruna değil aynı zamanda diğer katılımcıların da ilgileri doğrultusunda olduğunun kanıtıdır.

Dolaysıyla Rus heyeti mevcut temsilcileri ile diğer heyetlerle aynı haklara sahip olarak tüm görüşmelere katılma ve alınan kararlarda imza yetkisinin tanınması hususlarında ısrarını tekrarlamaktadır.

İmza: Vatslav Vorovskiy

Rakovskiy

"Rusya -Ukrayna – Gürcistan heyetinden Lozan konferansı başkanlarına Nota (27 Kasım 1922)",İzvestiya, No.272 (1711), 1 Aralık 1922.

"Lozan Konferansı Boğazlar komisyonunun ilk oturumunda Rusya-Ukrayna-Gürcistan heyetinin deklarasyonu"

Rusya ve müttefiklerinin dış politika amaçlarından birinin Yakındoğu'da kalıcı bir barışı sağlamak olduğuna ve bu yüzden Lozan konferansının tüm görüşmelerine katılmak istediklerine, Boğazların Türkiye'nin hakimiyetinde olması genel hükmü çerçevesinde Boğazların hem savaş ve hem de barışta savaş gemilerine kapatılmasına gerektiğine dair Rusya-Ukrayna-Gürcistan heyetinin deklarasyonu

It is the declaration of the Russia-Ukraiene-Georgia delegation that one of the foreign policy aims of Russia and its allies is to ensure a lasting peace in the Near East and that they want to participate in all the negotiations of the Lausanne Conferance, and that the Straits should be closed to warships both in war and in peace, provided that the Straits remain under Turkish domination.

Rusya ve müttefiklerinin dış politikasının mühim olaylardan biri Yakındoğu'da kalıcı barışın sağlanmasıdır. Bundan dolayı Rusya ve müttefikleri Yakındoğu'da barışı amaçlayan bir konferansın düzenlenmesine sevinmiştir.

Rus heyeti Lozan'ın tüm çalışmalarına katılmalarını talep ederek kendisinin dâhilinde alınacak kararların doğru olacağı kanaatindedir. Çalışmalarda iki prensip üzerinden hareket edecektir: 1. Rusya ve müttefikleri diğer ülkelerle aynı haklara sahip olmalıdır; 2. Rusya ve müttefik ülkelerinin güvenliği sağlanacaktır ve iktisadi ilişkilerine karışılmayacaktır.

Boğazlarla ilgili önerisinin bazı önemli hususlarına yer verilecektir:

Boğazlarda, Çanakkale boğazında ve Marmara denizinde sivil gemicilik ve deniz ticareti her hangi bir kısıtlamaya tabi olmaksızın daima serbest olacaktır. Boğazlar ve İstanbul'un olduğu gibi Karadeniz ve kıyı ülkelerde de barış ve güvenliğin sağlanması tartışılmaz garantörlüğü altında yapılmalıdır. Daha doğrusu İstanbul ve Çanakkale boğazları hem barış hem de savaş zamanlarında askeri gemilerin geçişlerini kapalı olmalıdır. Boğazlar üzerindeki hava sahası Türkiye hariç tüm askeri havacılığa da kapanmalıdır.

Boğazlarda sivil gemi ticareti serbestliği ve yasaklı askeri gemicilik prensipleri birbirini karşılıklı olarak birbirini tamamlamaktadır. Çünkü askeri gemicilik ve askeri havacılık için kullanımı tamamen ve istisnasız tüm ülkeler için geçerli olunca Boğazlardaki sivil taşımacılığın güvenliğini sağlamak mümkün olur.

İstanbul ve Çanakkale Boğazları Türkiye'nin olduğu gerçeği ile beraber her ülkenin bütünlüğüne saygı duyan Rusya ve müttefikleri konuyla ilgili tüm hakların yeniden Türk halkına iade edilmesi konusunda ısrar etmektedirler. Aynı zamanda Türk hükümetinin Boğazları ve Marmara denizini saldırılardan koruması, kıyılarını güçlendirme ve koruma için askeri donanmasının olması ve koruma ile savunma için tüm modern silah çeşitlerini kullanma hakkı tanınmasıyla mümkün olacaktır. Ayrıca teklif ettiğimiz formül burada bulunan tüm ülkeler tarafından en makul çözüm olarak kabul ediliyordu. Boğazların askeri donanma için kapatılması tüm ülkeleri eşit hale getiriyor. Oysa geçiş izni ise güçlü donanmaya sahip ülkeleri daha da ayrıcalıklı kılardı.

Sovyet Rusya, İstanbul'un Rusya'ya verilmesini tanıyan anlaşmayı geçersiz kılarak Türkiye'ye şimdiye kadar dünyada tek hâkim olan emperyalizmden kendini şartsız savunma hakkı tanımıştır. Aynı zamanda Akdeniz bölgesinde barışı da garanti altına almış olmuştur.

Rusya hükümeti Boğazların Sovyet ekonomisi için son derece önemli olduğunun tekrar altını çizmektedir. Örneğin 1920 yılı istatistik verilerine göre Rusya'nın tahıl ihracatının %70'i Karadeniz ve Azak denizi limanları üzerinden gerçekleşiyordu. Aynı zamanda yeni kurulan Sovyet cumhuriyetlerinin güvenliği de söz konusu. Çünkü Mondros mütarekesi sonucu işgalci müttefik güçlerinin askeri donanmaları serbestçe Karadeniz'de demir atabiliyorlardı. Karadeniz'de Odessa, Nikolayev, Herson, Batum, Sivastopol ve diğer kıyı şehirlerin işgalleri bunun apaçık bir kanıtıdır. İttifak güçlerin Boğazlardan serbest geçiş hakkı bizim güney kıyılarımızda Denikin ve Vrangel'in ordularının güçlenmesine ve Sovyetlere karşı mücadelesine destek oldular. Keza 1921 yılında da İttifak devletleri Gürcistan'da iktidarı ele geçirilen halka karşı savaşan güçlere denizden arka çıktılar.

Burada yalnız Rusya ve müttefiklerinin çıkarları söz konusu değil aynı zamanda Türkiye'nin çıkarları gözetilmektedir. Misak-i Millînin 4. Maddesinde de denildiği gibi "İstanbul ve Marmara Denizi'nin güvenliği tehlikelerden uzak tutulacak biçimde düzenlenecek. Boğazların ticarete açık tutulması ise ayrıca ilgili devletlerin müzakeresi ve antlaşmaları ile sağlanacaktır".

İstanbul'un güvenliği, dolayısıyla Boğazların askeri gemilere kapatılması, ticarete açık tutulması ve sivil gemilerin transit geçişleri izin verilmesi hususları bize uyuyor. Rusya ve Türkiye'nin önerileri en kısa zamanda yürürlüğe girer diye ümit ediyoruz. Şu an Karadeniz'in girişinde gemilerini bulunduran

bazı devletler gerçeklerden uzak hayallere kapılıyorsa şunu söylemeden duramıyoruz: bazı durumlar vardır ki uzun süre devam ettiremezsiniz. Boğazlarda askeri donanma bulunmaya yönelik herhangi bir teşebbüs yalnız Rusya ve müttefikleri tarafından değil Orta Doğu'da barışı sağlamak isteyen tüm toplumların şiddetli tepkisi ile karşılaşacaktır.

"Lozan Konferansı Boğazlar komisyonunun ilk oturumunda Rusya-Ukrayna-Gürcistan heyetinin deklarasyonu",İzvestiya, No: 283, 14 Aralık 1922

"Rusya -Ukrayna – Gürcistan heyetinden Lozan konferansı başkanlarına Nota"

İran'ın Lozan konferansına katılması, Yakındoğu'daki çıkarları bakımından Japonya, İspanya ve Hollanda'dan daha önemli ve gerekli olduğuna ve bu sebepten dolayı İran'ın talebinin reddedilmesinin kınadığına dair Rusya-Ukrayna-Gürcistan heyetinin Lozan Konferansı Başkanlarına gönderdiği nota.

It is a note sent to the chairs of the Lausanne Conferance by Russia-Ukraine-Georgia delegation that Iran's participation in the Lausanne Conferance is more important and necessary than Japan and Spain and the Netherlands in terms of Iran's interests in the Near East and that because of this reason, the rejection of Iran's request condemned.

13 Ocak 1923

Rusya -Ukrayna – Gürcistan heyeti İran'ın İsviçre büyükelçisinden İran devletinin Lozan konferansına katılma talebinden haberdar olunca Doğulu ve Batılı halkların eşitliğine inanarak bu talebe destek vererek İran hükümetinin talebi reddetme protestosuna da katılmaktadır.

Şüphesiz ki, İran'ın Yakındoğu'da çıkarları ve ilgi alanları Lozan'ın tüm çalışmalarına katılan Japonya'ya göre çok daha fazla ve önemlidir. Konferansın bazı oturumlarına katılan İspanya ve Hollanda için de aynı fikirdeyiz.

Lozan'da görüşülen birçok hususun doğrudan İran'ın siyasetini ve ekonomisini de doğrudan ilgilendirdiği için Rusya -Ukrayna – Gürcistan heyeti İran'ın Lozan Konferansı görüşmelerine dahil edilmemesini kınıyor ve bu yanlışın bir an önce giderilmesini talep etmektedir.

İmza: Rusya -Ukrayna – Gürcistan heyeti başkanı G. Çiçerin

"Rusya -Ukrayna – Gürcistan heyetinden Lozan konferansı başkanlarına Nota", **İzvestiya, No: 17, 26 Ocak 1923.**

"Rusya -Ukrayna – Gürcistan heyetinden Lozan konferansı başkanlarına Nota"

Rusya ve Ukrayna hükümetlerinin kendi ülkelerinde Ermeni göçmenlerin yerleştirmekten memnuniyet duyacaklarına dair Rusya-Ukrayna-Gürcistan heyetinden Lozan Konferansı başkanlarına gönderdikleri nota.

It is a note sent to the Chairs of the Lausanne Conferance by Russia- Ukraine- Georgia delegation that the Russian and Ukrainian governments would be happy to resettle Armenian immigrants in their own countries.

27 Ocak 1923

Rusya – Ukrayna-Gürcistan heyeti temsil ettiği ülkeler ile ilgili sorunlar görüşülürken orada bulunma talebini dile getirmişti ancak ne yazık bu talep yerine getirilmedi ve bundan dolayı Lozan'da Ermeni halkının kaderini doğrudan alakadar eden sorun çözülemedi.

Heyetimiz, Lozan başkanlarına şunu söylemekle yükümlüdür: Rusya ve Ukrayna hükümetleri kendi ülkelerinde Ermeni göçmenleri yerleştirmekten memnuniyet duyarlar. Bunun detayları bir taraftan ilgili devletlerin temsilcileri diğer taraftan Ermeni temsilcileri ile karşılıklı müzakere edilmelidir ve Ermeni yerleştirilecek olan Ermeni göçmen sayısı belirlenmelidir.

Rusya-Ukrayna-Gürcistan heyeti yukarıda belirtilenleri Lozan konferansı Amerikan heyetine ve diğer ilgililere ulaştırmıştır.

"Rusya -Ukrayna – Gürcistan heyetinden Lozan konferansı başkanlarına Nota", İzvestiya, No: 28; 8 Şubat 1923.

"Lozan Konferansı Boğazlar Komisyonu sekizinci oturum Rusya -Ukrayna – Gürcistan heyetini başkanı G. Çiçerin'in ilk konuşması"

Boğazlarla ilgili taslağın kendilerine ulaştığına, bu taslağın Rusya, Ukrayna ve Gürcistan'ın olmadığı oturumlarda hazırlandığına ve bu taslağın yeniden müzakere edilmesi gerektiğine dair çağrıyı içeren Sovyet Heyet Başkanı G. Çiçerin'in ilk konuşması

The first speech of G. Chicherin, the president of the Soviet delegation,including the call that the draft regarding the Straits was received by them, that this draft was prepared in the sessions without Russia, Ukraine and Georgia, and that this draft should be renegotiated.

1 Şubat 1923

Altı haftalık mecburi dinlenmeden sonra Boğazlar ile ilgili sözleşmenin taslağı elimize ulaştı. Bu taslak daha önce davet edilen tarafların sunduğu taslaklardan farklıdır. Hem kendileri hem de Türkiye bir takım tavizler vermişler. Kim ve neden bu değişiklikleri yaptı? Biz bunu bilmiyoruz. Ancak bu durum gizlice yapılan görüşmelerin ürünüdür. Bu görüşmeler bizim nezdimizde geçersizdir. İşbu Boğazlar sözleşmesi taslağı Rusya, Ukrayna ve Gürcistan'ın olmadığı müzakerelerde görüşülüp hazırlanmıştır.

Bizim için bu yeni taslaktır ve üzerine yeniden istişare etmeliyiz. Bu taslağı takdim ederek sizler görüşmelerin en başına dönüyorsunuz. Oysa, konferans sona yaklaşmaktadır. Rusya -Ukrayna – Gürcistan heyetinin önündeki taslak başka ülkelerin çıkarlarını koruyan bir metindir. Kendi isteklerinizi bize dikte etme niyetindeyseniz bunu açıkça söylemelisiniz, bizim halkımız bunu duysun, tüm dünya bunu duysun.

Acaba her iki tarafın tutumu önceden mi belirlenmişti? Asla. Biz her zaman müzakereden, karşılıklı tavizlerden yana idik. Ancak önümüzdeki taslakta tekliflerimiz pas geçilmiş. Biz dikkate alınmamışız. Şimdi konferansın sonuna yaklaştığımızda önümüze bir taslak konuluyor ve nihai olduğu söyleniyor.

Oysa bizimle müzakere edilmek istenseydi biz de bir takım tavizler verirdik. Ortak anlaşma çerçevesinde bir takım mühim tavizleri göze alacaktık. Türkiye'nin Karadeniz'de yabancı askeri donanmanın sınırlandırılması teklifine katılıp ufak tefek düzeltmelerle kabul edecektik. Türkiye'ye göre yabancı donanma tonajı en güçlü Karadeniz donanma sahibi ülkenin tonajını geçmemelidir. Bize göre bu çok endişe vericidir çünkü herhangi bir Karadeniz ülkesinin donanması başka yabancı her hangi bir ülkenin donanması ile birleştirilebilir. Böylece Karadeniz'de dengeler değişir. Bize göre Karadeniz'de yabancı donanmanın tonajı orta halli Karadeniz donanmasının tonajını geçmemelidir. Türk donanması yalnız Karadeniz'de değil Marmara ve Ege denizlerinde de bulunduğunu göz önüne alırsak Karadeniz donanması beşe çıkıyor. Bundan dolayı, bize göre yabancı ülkelerin toplam tonajı Karadeniz kıyı ülkeleri donanmasının toplam tonajının 1/5 olmalıdır. Aşağıdaki metni sunmaya hazırdık:

"Türk hükümeti, denizaltılar hariç tüm yabancı hafif tonajlı askeri gemilere Boğazlar üzerinden Karadeniz'e geçiş izni verebilir. Adı geçen gemiler ilgili ülkelerin ticarî ve bilimsel amaçlı olmakla beraber herhangi bir afet olayından dolayı insani yardım taşıyan gemiler de geçebilir. Ancak Karadeniz'e kıyı olmayan ülkelerin askeri donanma toplam tonajı tüm kıyı ülkelerin, Türkiye hariç, askeri donanmasının ancak 1/5 olmalıdır".

Bunun dışında Boğazlar ile ilgili tüm maddeleri, her hangi düzeltmeleri veya değişiklikleri detaylı bir şekilde görmek isterdik. Anlaşma sağlamak- her detayını ortak müzakere etmektir, ki bize bugün sunulan taslakta sadece Müttefik güçlerin görüşlerine yer verilmiştir.

Şimdi size soruyorum: kim bu yeni taslağı öneriyor ve tüm ilgili tarafların yer almadığı taslağı neye dayanarak oluşturdunuz? Bunu nasıl açıklayabilirsiniz? Doğrudan soruyorum: Rusya, Gürcistan ve Ukrayna'ya başka ülkelerin çıkarların koruyan anlaşmayı dayatmaya mı çalışıyorsunuz? Ya da hatanızı düzeltip taslağın her maddesini, hatta her cümlesini müzakere ederek yeniden taslak metnini oluşturmaya hazırsınız?

"Lozan Konferansı Boğazlar Komisyonu sekizinci oturum

Rusya -Ukrayna – Gürcistan heyetini başkanı G. Çiçerin'in ilk konuşması",**İzvestiya, No: 30, 10 Şubat 1923**

"Lozan Konferansı Boğazlar Komisyonu sekizinci oturum Rusya -Ukrayna – Gürcistan heyetini başkanı G. Çiçerin'in ikinci konuşması"

Boğazlarla ilgili alt komisyonun kurulmasının erken olduğuna dair Rusya"ya yanlış bilgi verildiğini, alt komisyon kurulduğunda ise bunun uzmanlar toplantısı olduğunun görüldüğü ve Rusya ile müttefiklerinin haberi olmadan bu toplantıların bilgi sunmak değil müzakere haline dönüştürüldüğü hakkında Çiçerin'in ikinci konuşması

It is the second speech of the President of the Soviet Delegation, G. Chicherine that Russia was misinformed that the establishment of the subcommitte on the Straits was early, and that when the subcommittee was established, it was seen as a meeting of experts and that these meetings were into negotiations, not to provide information, without the knowledge of Russia and its allies.

1 Şubat 1923

Üzülerek ifade etmeliyim ki sayın başkanın cevabına göre aramızdaki anlaşmazlıklar giderilmez hale gelmiştir.

Başkan'a göre Boğazlarla ilgili mutabakat imkânı sağlayabilecek yedi oturum yapıldı. Bu adı geçen yedi oturumda olanları sizlere hatırlatmak isterim. Her ne kadar davet eden taraflarla aynı odada bulunsak da görüşmelere katılma fırsatımızın olmadığını belirtmeliyim.

Görüşmeler yapmak, müzakere etmek – tüm detaylara varana kadar karşılıklı değerlendirmektir, anlaşmazlıkları analiz etmektir, birinin çıkarları diğerine neden ters düşüyor diye sebebi araştırmaktır ve ortak karar gelmektir. Bu yedi oturum sırasında biz ne yapabilirdik? Bizim planımız tamamen reddedildi, sunduğumuzda görüşülmeye dahi alınmadı.

Boğazlar komisyonu alt komisyon oluşturmayacak bilgisi asılsızdır. Tam tersi. 8 Aralık günü oturumunda ortak anlaşma taslağı görüşmeleri için alt komisyon ne zaman toplanacaktır diye sorduğumda aldığım cevap "henüz erkendir, zamanı gelmedi" şeklinde olmuştu. Hatta başkan dedi ki" işimizi kolaylaştırmak için Sayın Çiçerin kendisini bir odaya kapatıp ilgili metni hazırlayabilir". Boğazlar Komisyonun tüm oturumlarında hazır bulundum ve iddia ediyorum ki Rusya-Ukrayna-Gürcistan heyeti alt komisyon kurulma reddinde yer almadı ve benzer karar alındığında yoktu.

Uzmanlara gelince, bizzat Konferans başkanının söylediğine göre onların yegâne görevi katılımcılara bilgi akışını sağlamaktı. Böylece, uzmanların verdikleri bilgiler müzakereler olmadığı anlamındadır. Bizim uzmanlar böyle bir toplantıyı terk ettiler çünkü Boğazları silahlardan arınma meselesi görüşülürken Rusya-Ukrayna-Gürcistan heyetini konunun dışında bırakma eğilimleri göründü. Diğer sebep ise Rusya ve müttefikleri olmadan eksperlerin toplantısı müzakerelere çevrilmiş.

20 Aralık'tan itibaren defalarca itirazlarımıza rağmen müzakerelerden tamamen uzaklaştırıldık. Şimdi, mevcut şartlar çerçevesinde müzakereler yeniden sürdürülebilir mi? Örnek olarak taslağın I. Maddenin A bendine bakalım:

"Gece gündüz yük ve bandırma gözetmeksizin gemi taşımacılığı serbestliği, her hangi bir formalite olmadan, vergiler alınmadan özel hizmetler hariç (kılavuz kaptan ücretleri, fener aydınlatma veya römörkörlük ve benzeri) Türkiye hükümeti tarafından görevlendiren birimlere zarar verilmeden gerçekleşecektir."

Soruyorum, hangi hizmetler, hangi birimler? Bunları bilmeliyiz, bunları görüşmeliyiz, bu birimlerin statülerini incelemeliyiz? Acaba güven teşkil ediyorlar mı sorusuna cevap aramalıyız. Aslında bu yöntemle Rus ticaretine düğüm vuruluyor, bu vergilendirmeler güney ticaretimizi baltalıyorlar.

Diğer ifadeyle, bizden temiz kâğıt üzerine imzamız isteniyor. Yalnız bir bent ile ilgili ne kadar soru ortaya çıkıyor. Devletlerin bu veya benzeri sorunları çözüme davet etmek eksperlerin görevi değil tam yetkili heyetlerin görevidir.

Diğer son derece önemli husus ise Başkanın deniz kuvvetleri ile alakalı çözümü Rusya'dan bekleniyor sözleri Rusya silahlanmalıdır anlamına gelmektedir. Bize tavsiye edilen budur.

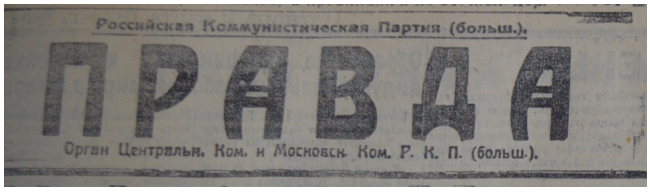
Taslak metin büyük ölçüde Türkiye'nin tutumundan kaynaklanıyor iddiasının altında Türkiye ne gibi ültimatomlarla ve savaş tehditleri altında bu tutumları tercih edilmeye zorlandığı tarafımızdan bilinmektedir.

Bu taslağa göre anlaşma ne bizim ülkelerin hayati ihtiyaçlarına göre ne de Orta Doğu'da kalıcı barış sağlamak içindir.

Ne Rusya ile ne Ukrayna ile ne de Gürcistan ile ortak mutabakat yoktur. Hatta müzakereler için teşebbüsler dahi olmadı. Bu şartlar Boğazlar sorununu çözmek mümkün değildir.

Anlaşma Rusya, Ukrayna ve Gürcistan dışında imzalanırsa o halde adı geçen ülkeler anlaşmanın hiçbir şartına uymadan Boğazlarda serbest hareket etme hakkına sahip olacaklardır.

***"Lozan Konferansı Boğazlar Komisyonu sekizinci oturum Rusya -Ukrayna – Gürcistan heyetini başkanı G. Çiçerin'in ikinci konuşması",* İzvestiya, No: 30, 10 Şubat 1923**

-Pravda-

"Türk Ültimatomu"

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Musul ve Musul petrolleri meselesi yüzünden Lozan antlaşmasını reddettiğine ve bunun İngiliz emperyalizminin güçsüzlüğünü gösterdiğine dair makale.

It is about that The Turkish Grand National Asembly rejected the Treaty of Lausanne over the issue of Mosul oils and Mosul and that this shows the weakness of the British imperialism.

Büyük Millet Meclisi Lozan anlaşmasını reddetti. Böyle Türk sorunun yeni güncelliği ve savaşta yenilen İngiliz emperyalizmin güçsüzlüğünü göstermektedir.

İngiltere'ye şansız "varyag"[1] seferinden dönerken hükümetin sosyal-demokrat vekili Kuno Rudolph Bredştein üzülerek "sokaktaki sıradan bir insan, gamsız İngiliz vatandaşı Ruhr sorunundan ziyade herhangi bir futbol maçı ile daha çok ilgileniyordur. Entelijansiya (entel) veya kendini o kesimden sananlar dahi Alman-Fransız anlaşmazlığına kıyasla daha fazla Mısır'daki kazılar ile alakadar oluyorlar" cümleleri söylemek zorunda kalmış. Olabilir. Yüksek ihtimal öyledir. Çünkü Almanya'ya kömür satan İngilizler ve Fransa ile güzel ticaret yapanlar şüphesiz ki Ruhr sorunundan dolayı kendi hallerinden memnun olmalıdırlar. Ancak Fransızların Ruhr katliamları ile ödenmiş Doğu'daki kazanımları gitgide daha çok şüpheci ve geçici bir değerdir izlenimini veriyordur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Musul ve Musul petrolleri problemi çözülmeden Lozan Barış anlaşmasını erteleme karar aldı. Bu, Sovyet Rusya'ya karşı görkemli bir şekilde atılan savaş nidalarının yankıları, diğer deyimle Lozan'ın mezar taşıdır anlamına gelir. Sevr antlaşması sonucu parçalanan Türkiye, cellatlarına karşı mücadelesinde taze kuvvet kazanmış oldu. Bir Yunan albay Türkiye'ye yirmi gün içerisinde İngiliz petrol çıkarlarına feda edeceği tehditlerini yağdırıyor. Ancak Londra da bu hususu çok ciddiye almadıkları aşikardır, birileri futbol toplarını bir kenara koymak zorunda kaldı; istemeyerek de olsa keyfi alışkanlıklarından, Mısır kazıları takibinden, İsviçre'deki kış tatillerinden vazgeçmek zorunda kalacaklardır. Dünya kapitalizminin çökmekte olan uzun süreli krizi sırasında koloni ve yarı kolonilerin genç kapitalizmi, büyük egemenlik imtiyazlarına sahip Avrupalılara karşı saldırılarını geliştirmektedir. Genç Türk burjuvası ülkesinin üretim güçlerini aracılar olmadan ve tamamen kapitülasyon güçlerin dışında kendileri sömürmek istemekteler.

İngiliz emperyalizmi, Fransız "kardeşinin" çıkarları uğruna feda edilen koskoca rüşvete rağmen kaybedilmiş savaşı bitirememektedir. Daha düne kadar Türkiye (Büyük)Millet Meclisi'nin kararının kibirli Londra borsasını etkileme olasılığı "Kral hazretlerine" kabul edilmez hakaret sayılırdı. Şimdi ise Boğazlardaki Türk bağımsızlığı önünde pes etmektedir. Bu duruma istese de artık karşı koyamıyor. Türk halkının Sevr ilmiğine karşı verdiği savaş bağımsızlık savaşıydı ve bu savaş İstanbul'un halen İngiliz top atışı mesafesinde bulunduğu sürece ile Musul sorunu çözülmeden bitmeyecektir. İngiltere'nin muhafazakâr durumu daha da tehditkâr ve uğursuz hale geliyor. Bazıları Türkler ve müttefikler arasında Adalar'da yeni konferans başlatılacağı söylentileri yayıyor ve böylece durum, Türk yumağını çözme karşısında nasıl beceriksiz kaldıklarının göstergesidir. Mısırlı milliyetçiler kazılara hiçbir alaka göstermeden çok rahat İngiliz memurları öldürüyorlar. Muhteşem Fransa'nın Suriyesinde birçok yerde ayaklanmalar yaşanıyor ve bu da Türkiye konusunda Fransa'nın ilgisizliğine neden oluyordur. Türk sorunu Lozan'dan öncesine göre çok daha acil bir konuma geldi ve gecikmeden çözülmelidir.

"Türk Ültimatomu", Pravda, 3 Ocak 1923

1 Varyag: Başka bir yerden sorunu çözmek için davet edilen biri; sahte, yabancı.